

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI

**KÂNÎ DÎVÂNİ SÖZLÜĞÜ (GAZELLER BÖLÜMÜ): BAĞLAMLI
DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necmiye KELEMCI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Bilecik, 2018

10126203

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI

KÂNÎ DÎVÂNİ SÖZLÜĞÜ (GAZELLER BÖLÜMÜ): BAĞLAMLI
DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necmiye KELEMCI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Bilecik, 2018

10126203

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSİS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Necmiye Kalemci
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR
Tezin Özgün Adı : Kâni Divanı Sözlüğü (Gazeller Bölümü):
Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük
Tezin İngilizce Adı : Glossary of Kani's Divan (Ghazals Section):
Concordance and Functional Glossary

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 16 / 03 / 2018

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ ~~10Y~~
~~ÇOKLUĞU~~ ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Üye : Doç. Dr. İbrahim DEMİRKAZIK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Halit BİLTEKİN

Üye :

Üye :

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20.... tarih ve
..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Kânî Dîvânı Sözlüğü (Gazeller Bölümü): Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Necmiye KELEMCİ

16.03.2018

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı metinleri; içerisinde tarihî, sosyal ve kültürel unsurları barındıran zengin bir bilgi hazinesinden beslenmektedir. Klasik Türk edebiyatı araştırmacılarının amacı ise bu bilgi birikimini gün yüzüne çıkarabilmektir. Biz de bu amaç doğrultusunda XVIII. yüzyılın birçok kültürel unsurlarını içinde barındıran “Kânî Dîvânı” adlı eseri çalışma konumuz olarak belirledik. Çalışmamızın sonucunda elde edilen verilerin klasik Türk edebiyatının hazinesine katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz. “Kânî Dîvânı Sözlüğü (Gazeller Bölümü): Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” adlı tez çalışmasının kapsamının belirlenmesi ve hazırlık aşamalarında desteğini ve emeğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR’e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Öneri ve düzeltmeleri ile tezin son halini almasında emek veren Sayın Doç. Dr. İbrahim DEMİRKAZIK ile Dr. Öğr. Üyesi Halit BİLTEKİN’e, tezin düzenlenmesi aşamasında emek harcayan Sayın Arş. Gör. Serdar ŞİMŞEK’e ve sözlüğün anlamlandırılmasında tecrübelerini bizden esirgemeyen TEBDİZ grubundaki tüm hocalarıma teşekkür ederim. Hiçbir vakit desteklerini sakınmayan ve her zaman beni teşvik eden çok kıymetli hocalarım Arş. Gör. Bilal GÜZEL ve Arş. Gör. Gökhan REYHANOĞULLARI’na şükranlarımı sunarım. Kaynak araştırması ve tez yazım aşamasında bana destek olan Cem GÜNEŞ’e ve metnin kontrol edilmesinde yardımlarını esirgemeyen Mehtap ÖZSOY’a çok teşekkür ederim.

Son olarak her zaman yanımda olduklarını hissettirip bana destek olan kıymetli anne ve babama (Ayşe-Mehmet KELEMCİ) sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Klasik Türk şiirinin kökleri; Arap ve Fars edebiyatıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü Balkanlar, Orta Avrupa ve Kırım gibi coğrafyaların da edebî ve kültürel unsurlarını içinde barındıran çok zengin bir kelime hazinesine ve kültürel arka plana dayanmaktadır. Yaşanılan coğrafyanın değişmesi ve kullanılan dildeki şekilsel değişikliğin de içinde bulunduğu birçok etken şiirin arka planını oluşturan kültüre yabancılaşmamıza neden olmuştur. Bunun sonucunda günümüzde klasik Türk şiirinin anlaşılması güçleşmiştir. Tez çalışmamızda, klasik Türk şiirindeki söz varlığının kültürel zenginliğinin ortaya çıkarılabilmesine katkı sağlayabilmek için XVIII. yüzyıl eserlerinden olan “Kânî Dîvânı”nın bağlamlı dizin yöntemi ile sözlüğü hazırlanıp bir inceleme yapılmıştır. Divandaki şiirler dönemin kültürel anlayışına ve şairin edebî kişiliğine bağlı olarak anlamlandırılmış ve incelenmiştir.

“Kânî Dîvânı” üzerine yapılan çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. “Birinci Bölüm”de Kânî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. “İkinci Bölüm”de dil ve üslup özellikleri ele alınarak şiirlerin söz varlığı incelenmiştir. “Üçüncü Bölüm”de Kânî'nin gazellerindeki duygu ve düşünce unsurları belirlenerek şiirlerin muhtevası ortaya konulmaya çalışılmıştır. “Dördüncü Bölüm”de şiirlerde geçen şahsiyetler ve kahramanlar tespit edilerek tanıtılmıştır. “Beşinci Bölüm”de kelimelerin yazımı ile ilgili öneriler verilmiştir. Son olarak “Kânî Divanı”nın (Gazeller Bölümü): Bağlamlı ve İşlevsel Sözlüğü” ek olarak sunulmuştur.

Bu çalışma ile birlikte özelde Kânî'nin gazellerinin söz varlığı ve kültürel arka planı genelde ise XVIII. yüzyılın edebî zihniyeti ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kânî, Kânî Divanı, Bağlam, Bağlamlı Dizin, İşlevsel sözlük.

ABSTRACT

Classical Turkish poetry, has a rich vocabulary and cultural background which hosts cultural and literary elements of Arabic and Persian languages as well as regions that Ottoman Empire once reigned such as Balkans, Central Europe and Crimea. Various factors including changes in geography and modal of language caused an estrangement to the culture that establishes the background of poetry. As a consequence, classical Turkish poetry has become harder to understand nowadays. In this thesis work, a dictionary of XVIII. century work, “KânîDivanı”, was developed by utilizing contextual index method to unearth cultural richness of vocabulary of classical Turkish poetry and an examination was performed. The poetry were studied and explained in accordance with cultural mentality of period and literary characteristics of poet.

Our study on poetry of Kânî under lyrics part consists of five chapters. In the First Chapter, general information about life of Kânî, his literary characteristics and his artistic work were given. Second Chapter houses vocabulary in light of his linguistic and wording features. In Third Chapter poetic content was presented using determination of sentiment and imagination in his lyrics. Characters and heroes from poetry were introduced in Fourth Chapter. Suggestions for spelling of vocabulary were given in Fifth Chapter. Lastly, Contextual and Functional Dictionary of (Lyrics Part of) Kânî Divan were presented as appendix.

Vocabulary and cultural background of Kânî lyrics in particular and literal mentality of XVIIIth century in general were presented with this study.

Keywords: Kânî, Kânî Divan, Context, Contextual Index, Functional Dictionary

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	ix
TABLOLAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂNÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	4
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	6
1.3. ESERLERİ.....	7
1.3.1. Münşeât.....	7
1.3.2. Letâif-nâme.....	7
1.3.3. Be-nâm-ı Havâriyyûn-ı Bürûc-ı Fünûn.....	8
1.3.4. Dîvân.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

DİL VE ÜSLUP

2.1. KÂNÎ'NİN GAZELLERİNDE SÖZ VARLIĞI.....	9
2.1.1. Sözcük Türleri.....	9
2.1.1.1. İsimler.....	9
2.1.1.2. Sıfatlar.....	10
2.1.1.3. Zamirler.....	11
2.1.1.4. Zarflar	13

2.1.1.5. Bağlaçlar.....	15
2.1.1.6. Edatlar.....	18
2.1.1.7. Ünlemler.....	21
2.1.1.8. Filler.....	24
2.2. SÖZ GRUPLARI.....	26
2.2.1. Tamlamalar.....	26
2.2.1.1. Arapça ve Farsça Tamlamalar.....	27
2.2.1.2. Türkçe Tamlamalar.....	29
2.2.1.3. Atıf Tamlaması.....	29
2.2.2. İkilemeler.....	30
2.2.3. Atasözleri.....	33
2.2.4. Deyimler.....	33
2.2.5. Yerel Kullanımlar.....	37
2.3. KÂÎ'NİN ÜSLUBU.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÂÎ'NİN GAZELLERİNDE ÖNE ÇIKAN DUYGU, DÜŞÜNCE VE TEŞBİH UNSURLARI

3.1. DUYGU UNSURLARI.....	43
3.1.1. Aşk.....	43
3.1.1.1. Âşık.....	43
3.1.1.2. Sevgili.....	45
3.1.1.3. Rakip.....	46
3.1.1.4 Gelenek Dışı Kullanımlar.....	48

3.1.2. Ayrılık.....	49
3.1.2.1. Sevgiliden Ayrılmak.....	49
3.1.2.2. Dünyadan Ayrılmak (Ölüm).....	51
3.1.2.3. Vatandan Ayrılmak (Gurbet).....	52
3.1.3. Gam-Keder-Bela.....	53
3.1.4. Yaşlılık.....	54
3.2. DÜŞÜNCE UNSURLARI.....	55
3.2.1. Şikâyet.....	55
3.2.1.1. Sevgiliden Şikâyet.....	55
3.2.1.2. Rakipten Şikâyet.....	56
3.2.1.3. Felekten Şikâyet.....	56
3.2.2. Eleştiri.....	57
3.2.3. Fânîlik.....	58
3.2.4. Yokluk.....	59
3.2.5. Övgü.....	60
3.2.6. Ümit-Beklenti-Rica.....	61
3.2.7. Dua-Beddua-Nasihât.....	62
3.3. KÂNÎ'YE HAS TEŞBİH UNSURLARI VE İFADELER.....	66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÂNÎ'NİN GAZELLERİNDE ÖNE ÇIKAN ŞAHSİYETLER VE KAHRAMANLAR

4.1. DİNÎ ŞAHSİYETLER.....	68

4.1.1. PEYGAMBERLER.....	68
4.1.1.1. Hz. Âdem.....	68
4.1.1.2. Hz. Eyyûb.....	69
4.1.1.3. Hz. İsâ	69
4.1.1.4. Hz.Nûh.....	69
4.1.1.5. Hz. Süleymân.....	70
4.1.1.6. Hz. Yûsuf.....	70
4.1.1.7. Hz. Zekeriyâ.....	71
4.1.2. Din Büyükleri.....	71
4.1.2.1. Hz. Ali.....	71
4.1.2.2.Hanife Nu'mân Efendi.....	72
4.1.3.MELEKLER.....	72
4.1.3.1. Cebrail.....	72
4.1.3.2. İsrâfil.....	73
4.2. TARİHÎ VE EDEBÎ ŞAHSİYETLER.....	73
4.2.1. Tarihî Şahsiyetler.....	73
4.2.1.1. Bilâl Habeşî.....	73
4.2.1.2.Ebrehe.....	74
4.2.1.3. Hasan Baba (Öl.1094/1683).....	74
4.2.1.4. İskender.....	74
4.2.1.5. Nizâmülmülk (1018-1092).....	75
4.2.1.6. Platon (M.Ö. 427-347).....	75
4.2.1.7. Rüstem ve Nerîmân.....	75

4.2.1.8 Şahin Giray.....	76
4.2.1.9. Şems-i Tebrîzî.....	76
4.2.2. Edebî Şahsiyetler.....	77
4.2.2.1. Hoca Neşat (1735-1807).....	77
4.2.2.2. Mansûr.....	77
4.2.2.3. Mevlânâ.....	78
4.2.2.4. Nâbî (1642-1712).....	79
4.2.2.5. Nesîmî (öl.807-?).....	79
4.3.AŞK KAHRAMANLARI.....	79
4.3.1.Arzu ile Kamber.....	79
4.3.2. Leyla ile Mecnun.....	80

BEŞİNCİ BÖLÜM

TESPİTLER VE YAZIM ÖNERİLERİ

5.1. TESPİTLER VE YAZIM ÖNERİLERİ.....	81
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA.....	84
EK1: KÂNÎ DÎVÂNİ SÖZLÜĞÜ (GAZELLER BÖLÜMÜ): BAĞLAMLI VE İŞLEVSEL SÖZLÜK.....	88
ÖZGEÇMİŞ.....	883

KISALTMALAR

bkz.:	Bakınız
C. :	Cilt
Çev.:	Çeviren
DİA:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
G :	Gazel
Haz.:	Hazırlayan
MBA:	Millet Büyük Ansiklopedisi
M :	Müstezat
Öl. :	Ölüm
S. :	Sayı
s. :	Sayfa
TDEA:	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
TDK:	Türk Dil Kurumu
TTK:	Türk Tarih Kurumu
vb. :	ve benzeri.
Yay.:	Yayınları

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Sıfatlar Listesi.....	10
Tablo 2: Zarflar Listesi.....	13
Tablo 3: İsim Tamlamaları Listesi.....	27
Tablo 4: Sıfat Tamlamaları Listesi.....	28
Tablo 5: İsim ve Sıfat Tamlamalarının Bir Arada Olduğu Tamlamalar Listesi.....	28
Tablo 6: Türkçe Gramer Kurallarına Göre Oluşturulan Tamlamalar Listesi.....	29
Tablo 7: Türkçe- Farsça Unsurların Bir Arada Kullanıldığı Tamlamalar Listesi.....	29
Tablo 8: Atıf Tamlamaları Listesi.....	29
Tablo 9: Türkçe Gramer Kurallarına Göre Oluşturulan İkilemeler Listesi.....	30
Tablo 10: Farsça Gramer Kurallarına Göre Oluşturulan İkilemeler Listesi	32
Tablo 11: Yazım Önerileri Listesi.....	81

GİRİŞ

Klasik Türk şiiri; Arap ve Fars edebiyatıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü Balkanlar, Orta Avrupa ve Kırım gibi coğrafyaların edebî ve kültürel sentezinden meydana gelen zengin bir birikimin ürünüdür. Altı asır boyunca geniş bir coğrafyada yaşayan ve “padişah, şehzade, devlet adamı, şeyhülislam, kadı, asker, kâtip” gibi çeşitli kimliklere sahip olan sanatçıların verdiği eserleri göz önünde bulundurursak klasik Türk edebiyatının muazzam bir bilgi birikimi üzerine kurulduğu ortaya çıkmaktadır.

Yaşanılan coğrafyanın değişmesi ve kullanılan dildeki şekilsel değişikliğin de içinde bulunduğu birçok etken klasik şiirin arka planını oluşturan kültüre yabancılaşmamıza neden olmuştur. Bunun sonucunda günümüzde klasik Türk şiirinin anlaşılması güçleşmiştir. Klasik Türk edebiyatı araştırmacılarının görevi ise bu bilgi hazinesini ortaya çıkarıp anlaşılır hale getirmektir. Bu amaç doğrultusunda günümüze kadar pek çok kıymetli çalışma ortaya konulmuştur. Fakat mevcut çalışmalar böylesine zengin bir kültürün ürünü olan eserlerin tam olarak anlaşılması, yorumlanması ve açıklanması için yeterli niteliğe ve niceliğe sahip değildir.

Bundan dolayı modern çağın getirilerlerinden de faydalanarak bu çalışmaları bir adım daha ileriye taşıma amacı ile TEBDİZ adıyla bir elektronik sistem geliştirilmiştir. Bu sistem sayesinde tarih ve edebiyat metinleri incelenerek söz varlığı ortaya konulmaktadır. Metinler şairin ve dönemin sanat anlayışı ile birlikte metin içindeki bağlamları doğrultusunda anlamlandırılıp ortak bir düzlemde toplanmaktadır. Böylelikle metinlerin arka planındaki birçok kültürel zenginliği içinde barındıran anlam dünyasının kapılarını aralamak amaçlanmaktadır.

Bir metindeki sözcük, atasözü, deyim, vecize, terim, argo, yerel ifadeler ve özel kullanımlardan oluşan yazım ve anlatım bütünü o eserin söz varlığını oluşturur. Bir eserin söz varlığı özelliklerini inceleyerek eserin yazıldığı dili, dönemi ve kültürü hakkında bilgiler edinilebilir. Söz varlığının ortaya çıkarılmasında sözlük çalışmalarının büyük önemi vardır. Bugüne kadar hazırlanan sözlüklere baktığımızda kelimeler tek başlarına bağımsız bir şekilde ele alınıp anlamlandırılmıştır. Fakat her dönemin ve her sanatçının kendine has bir sanat anlayışı, bir üslubu olduğu için kelimeler metnin

bağlamına göre farklı anlamlar taşımaktadırlar. Bu anlamların ortaya çıkarılabilmesi için bağlamlı dizin yöntemi ile hazırlanmış sözlükler büyük önem arz etmektedirler.

TEBDİZ projesi kapsamında şu anda pek çok eserin araştırmacılar tarafından bağlamlı dizin yöntemi ile sözlükleri hazırlanmaktadır. “Kânî Dîvânı Sözlüğü (Gazeller Bölümü): Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” adlı çalışmamız da bu proje kapsamında hazırlanmıştır. Bu sayede özelde Kânî’nin söz varlığı, sanat anlayışı ve üslubu; genelde ise XVIII. yüzyıldaki klasik şiirin söz varlığı, sanat anlayışı ve kültürel unsurlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle çalışmamızın ana malzemesini oluşturan metin, İlyas Yazar’ın 2012 yılında “Kânî Dîvânı” adı ile yayımladığı eser esas alınarak hazırlanmıştır. Metnin word dosyasına aktarılmış hali Arap harfli metin ile karşılaştırılarak okuma ve transkript kontrolü yapılmıştır. Sonra elde edilen metin, her şiir ayrı ayrı olmak üzere nazım şekilleri göz önünde bulundurularak TEBDİZ sistemine yüklenmiştir.

Çalışmamız “Kânî Dîvânı”nın gazeller bölümünde yer alan 221 adet gazel nazım şekli ve 1 adet müstezat nazım şekli ile yazılmış 222 adet şiirden meydana gelmektedir. Bu bölümdeki 2 adet Arapça¹ ve 9 adet Farşça² şiir anlamlandırılmamıştır. Ayrıca Türkçe şiirlerde bulunan tamamı Arapça ya da Farşça olan beyitler de anlam dışı tutulmuştur. Türkçe şiirlerdeki her kelime; sözlük, ansiklopedi, şerh çalışmaları, tarih kitapları ve metnin bağlamına dayanılarak yapılan şahsi yorumlar doğrultusunda anlamlandırılmıştır. Anlamlandırma işlemi tamamlandıktan sonra TEBDİZ sisteminin olanakları ile bağlamlı bir dizin elde edilmiştir.

Daha sonra klasik Türk edebiyatı, XVIII. yüzyılın sosyo- kültürel özellikleri ve Kânî ile ilgili bilgi toplayabileceğimiz gerekli kaynaklar (Şuara tezkireleri, ansiklopediler, kitaplar, makaleler, tezler vb.) taranarak bir bilgi havuzu oluşturulmuştur.

Bağlamlı dizindeki ve oluşturduğumuz bilgi havuzundaki bilgiler harmanlanarak Kânî’nin hayatını, edebî kişiliğini, şiirlerindeki söz varlığını, yaşadığı devrin ve coğrafyanın sanatı üzerindeki etkisini ortaya çıkartmak amacı ile bir inceleme

¹ 97 ve 115 nolu gazeller.

² 14, 17, 133, 185, 186, 187, 217, 218 ve 219 nolu gazeller.

yapılmıştır. İlyas Yazar tarafından 2007 yılında hazırlanan doktora tezinin inceleme bölümünde eser; nazım şekilleri, kafiye, vezin, redif ve edebî sanatlar gibi konu başlıkları altında incelendiği için biz incelememizde bu konulara değinmedik.

İncelememiz beş bölümden meydana gelmektedir.

“Birinci Bölüm”de Kânî’nin hayatı, edebî kişiliği, yaşadığı şehirlerin sanatı üzerindeki etkisi ve eserleri hakkında bilgi verilmektedir.

“İkinci Bölüm”de Kânî’nin dil ve üslup özellikleri ele alınıp örnek beyitler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Söz varlığını oluşturan sözcük türleri, deyimler, atasözleri ve yerel kullanımlar tespit edilerek kullanım sıklıkları belirtilmiştir.

“Üçüncü Bölüm”de şiirlerin duygu ve düşünce dünyası incelenmiştir. Eserde öne çıkan duygu, düşünce ve teşbih unsurları belirlenerek örnek beyitleri ile sunulmuştur.

“Dördüncü Bölüm”de şiirlerde adı geçen şahsiyetler ve kahramanlar tespit edilip tanıtılmıştır. Kânî’nin bu kişi ve kahramanları ne sıklıkla ve hangi yönleri ile ele aldığı belirtilmiştir.

“Beşinci Bölüm”de ise şiirlerde tespit edilen bazı kelimeler üzerine yazım önerilerinde bulunulmuştur.

Bu aşamaların sonucunda Kânî’nin şiirlerinde geçen birçok atasözü, deyim, konuşma diline ait unsurlar, orijinal hayaller ve söyleyişler gibi tespit edilen verilerin klasik şiirin bilgi hazinesine katkı sağlayacağı kanısındayız.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂNÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

XVIII. yüzyıl şair ve nâsirlerinden olan Kânî'ye dair bilgileri, hem o dönemde hem de daha sonraki dönemlerde yazılmış olan şuaara tezkirelerinden ve çeşitli tarih kaynaklarından elde etmek mümkündür. Fakat mevcut veriler şairin hayatına dair detaylı bir bilgi içermemektedir.

Asıl adı Ebubekir olan Kânî, 1124/1712'de Tokat'ta doğmuştur. Şair Tokatlı olduğunu bir mektubunda "...Feyzullah sen zannedersin ki, bu Kânî dedikleri adam Tokad-ı bihişt-âbâdda Âdem imiş" ifadesiyle dile getirmektedir (Muallim Naci, 1986: 254-257). Tahsilini Tokat'ta tamamlamıştır. Döneminin renkli simalarından olan Kânî, nazım ve nesirdeki nükteli ifadeleri ile klasik edebiyatımızın mizah türünde eser veren önemli şairleri arasında yer almaktadır.

Kânî, gençlik yıllarında derbeder ve serkeş bir yaşam sürse de daha sonra Tokat Mevlevihanesi Şeyhi Abdülahad Dede'ye intisap ederek hayatının yaklaşık ilk kırk yılını Mevlevi dergâhında sükûn içinde geçirmiştir (Horata, 2009: 89). Trabzon Valisi Hekimoğlu Ali Paşa, üçüncü kez veziriazam olarak tayin edilip İstanbul'a çağırılmıştır. Kânî, Ali Paşa'nın İstanbul'a giderken Tokat'ı ziyaret etmesini fırsat bilip Paşa'ya bir kaside ve tarih sunmuştur. Paşa'nın dikkatini çekip beğenisini alan Kânî, Şeyh Abdülahad Dede'nin de izni ile Paşa'nın mahiyetine katılmıştır. Arif Hikmet, Kânî'nin İstanbul'a gelişini şu şekilde nakletmektedir:

"Tokad şeyhi hıdmedinde sikke-püş bir nev-civân iken Şeyhü'l-vüzera Hâkım-başı-zâde 'Ali Paşa merhûm Trabzondan üçüncü def'a şadâret-i 'uzmâya med'uvven gelür iken Tokada uğradıkda kaşide ve târih şunup müşârün-ileyh kâdrini 'ârif olmağın izn-i şeyhle dâ'irelerine alup Âsitâneye getürmüşler idi."(Arif Hikmet, 2014: 118)

Kânî İstanbul'a gelince divan kaleminde kısa sürede eğitimini tamamlayıp sonra vüzera divan kitabesinde bulunup hâcegan olmuştur (Süreyya, 1996: 865). Kânî, kalender mizacından dolayı saray hayatının debdebesine ve teşrifatına ayak uyduramayıp soluğu İstanbul'un Tokat'ı anımsatan kenar mahallelerinde almıştır

(Horata, 2009: 90). Hekimoğlu Ali Paşa'nın vezaretten alınıp Silistre'ye gönderilmesini fırsat bilen Kânî, Paşa'nın divan kâtibi olarak Silistre'ye gitmiştir.

Tabiatı gereği bir yerde “sabit-kadem” olmayan Kânî; bir süre sonra Paşa'nın yanından da ayrılıp Eflak- Bükreş-Ruşçuk ve civar bölgelerde otuz yıla yakın bir süre kâtiplik yaparak serazat bir yaşam sürmüştür. Bu görevi sırasında Eflak Voyvodası İskerletzade Konstantin Bey ile özel bir dostluk kurmuştur. Voyvoda, Kânî'den yeğeni Alexandra'ya Türkçe dersleri vermesini istemiştir. Kânî de bu sebepten *Be-nâm-ı Havâriyyûn-ı Bürûc-ı Fünûn* isimli bir eser kaleme almıştır (Horata, 2009: 90).

Kânî, Bükreş'te kaldığı dönemde gönlünce bir hayat sürmüştür. İçki ve eğlence meclislerine düşkün olduğu ve müptezel bir yaşamı olduğuna dair rivayetler kaynaklarda yer almaktadır. Günümüzde atasözü olarak kullanılan “Kırk yıllık Kânî olur mu yani” ifadesinin Kânî'nin bu dönemdeki yaşayış biçiminden kaynaklandığına dair rivayetler bulunmaktadır.

Yeğen Mehmet Paşa'nın veziriazam olmasından sonra Kânî, Paşa'nın daveti üzerine İstanbul'a geri dönmüştür. Ama azade bir hayat sürmeye alışık olan Kânî saray adabına uyum sağlayamamıştır. Ayrıca Yeğen Paşa'ya ait bazı sırları ifşa ettiği için Paşa'nın gazabına uğrayarak idama mahkûm edilmiştir (Yazar, 2012: 18). Reisülküttab Hayri Efendi'nin son anda araya girmesiyle idam cezasından kurtulmuştur. Bütün mallarına el konulup, kalebent olarak, Limni Adası'na gönderilmiştir (Şentürk-Kartal, 2008: 506). Burada geçirdiği zaman zarfı boyunca Kânî, yokluk ve sıkıntı içinde bir yaşam sürmüştür.

Kânî, ömrünün son döneminde bağışlanarak, tekrar İstanbul'a döndükten sonra dış dünya ile ilişkisini kesip münzevi bir hayat sürmüştür. 1791'in Kasım ayında vefat eden Kânî'nin mezarı, Eyüp'te Feridun Paşa Türbesi'nin sağındadır (Mehmet Tahir, 2016: 815-816).

Kânî'nin ölümü üzerine Sürûfî ve Sümbülzâde Vehbi şu beyitleri yazarak tarih düşmüşlerdir (Muallim Naci, 1986: 254-257).

“Her sözü ma'den-i cevher idi gitti Kânî” (Sürûfî)

“Gitti gevher idi güya o ma'arif kanı” (Vehbi)

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Kânî kişiliği ile eserlerindeki üslubu örtüşen bir şairdir. Bursalı Mehmet Tahir, Kânî'yi anlatırken “*Latife-gûlûk ve hazır-cevaplıkla meşhur olan bir edib-i Osmani'dir.*” ifadesini kullanarak şairin keskin zekâsını ve nüktedanlığını vurgulamaktadır (Mehmet Tahir, 2016: 815-816). Arif Hikmet ise, Kânî'nin tabiatı gereği bir tarz ve üslupta karar tutturamayan, laubali meşrepli bir zat olduğunu kaydetmiştir (Arif Hikmet, 2014: 118).

Kânî'nin hayatına dair bilgiler ele alındığında; laubali, makam ve mevkiye önem vermeyen, serazat, kural ve kaidelere uyum sağlayamayan, içkiye ve eğlence âleminde düşkün, hazır cevap, kıvrak zekâlı ve mizahi yönü ağır basan bir zat olduğu anlaşılmaktadır.

Kânî'nin sanat hayatını incelerken iki dönem olarak ele almak gerekmektedir. İstanbul'a gelmezden evvel Tokat Mevlevihanesi Şeyhi Abdülahad Dede'nin yanında 39-40 yaşına kadar sakin bir hayat sürmüştür. Kânî'nin Tokat'taki yaşamı ile ilgili çok şey bilinmemektedir. Sırrı Akıncı; Tokat ziyareti sırasında Hekimoğlu Ali Paşa ile tanıştırılan Kânî'yi şu şekilde anlatmıştır.

“Bu genç, Arapça ve Farsça'yı anadili gibi bilmekteydi. Şair, heccav ve nüktedandı. Zekâ gözlerinden akıyordu. Konuşması doyum olmayacak kadar tatlıydı. Şeyh Sâdî-i Şîrâzî'nin hikmetleriyle süslüydü. Hele kibarlığı ve nezâketi her türlü takdirin fevkindeydi. Üstelik Mevlevî'ydi. Bu tarikata mensup her kişi gibi musikiyle ülfeti vardı. Hâsılı asrının tam bir münevveriydi.” (Akıncı, 1972: 14-17).

Bu bilgiler ışığında Kânî'nin İstanbul'a gelmeden önce de ilmi, nüktedanlığı, nezaketi ve şiirleri ile itibar gördüğünü söyleyebiliriz. Ancak Kânî asıl şöhretini Hekimoğlu Ali Paşa ile beraber İstanbul'a gittikten sonra kazanmıştır. Hiciv türünün başarılı örnekleri arasında kabul gören 120 kadar mektubunu bu dönemde kaleme almıştır.

Kânî'den bahseden kaynakların ortak kanaati Kânî'nin nesrinin nazmına üstün geldiği yönündedir. “*Münşeati şiirinden üstündür.*” (Süreyya, 1996: 865). “*Kânî, günümüze, şair olarak değil, 120'ye yakın mektubuyla bir düz yazı ustası olarak kaldı.*” (MBA, 1990: 2833-2834), “*İnce bir mizah anlayışının ürünü yüz yirmi kadar mektubuyla ünlüdür.*” (Işık, 2001: 520). “*Şairliğinden çok nesirleri ile tanınmıştır.*”

(TDEA, 1982: 145-146). Bunun sebebi olarak da Kânî'nin mizahi üslubu öne sürülmektedir.

Hayata mizah gözüyle bakan, gözlem yeteneği güçlü ve gözlemlerini nükteli bir dil ile ifade edebilen Kânî; bu yeteneklerini daha çok mektuplarında ve mensur-manzum hicivlerini içeren *Letâif*'inde sergilemiştir. “ Tekir Binti Pamuk” imzası ile yazdığı mektubu hiciv şaheseri olarak kabul görmektedir (Horata, 2009: 581).

Kânî hayatını tek bir muhit etrafında geçirmediği gibi şiirlerini de tek bir tarz ile yazmamıştır. Kânî'nin gazelleri incelendiğinde klasik tarza bağlı kalmış olmasına rağmen kimi zaman Hikemî tarzla yazılmış kimi zamansa âşıkane tarzla yazılmış örnekler bulmak mümkündür.³

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Münşeât

Kânî nükte ve hicivlerle dolu 120'ye yakın mektubunun yer aldığı eseri ile şöhret bulmuştur. Kânî; süslü, zincirleme tamlamaları ve secileri ile külfetli bir dil kullanmasına rağmen kendine has kullanımları ile dilini samimi ve işlek hale getirmiştir. Bu eserde resmi yazışmalar ile mektup yazma kurallarına dair örnekler ve mektup başlıkları yer almaktadır. “Tekir Binti Pamuk” imzası ile yazdığı efendisinden özür dileyen bir kedinin anlatıldığı mektubu meşhurdur (Batislam, 1997: 39- BTK, 2004: 21).

1.3.2. Letâif-nâme

Mensur ve manzum olarak iki bölümden oluşmaktadır. Kânî'nin *Letâif-nâme*'si klasik Türk edebiyatında bilinen diğer Letâif-nâmelerden daha farklı bir niteliktedir. Eserde bireysel ya da toplumsal hicvin ve mizahın işlendiği çeşitli türlerdeki metinler bir arada yer almaktadır. Eserde kullanılan dil süslü olmakla birlikte zaman zaman argo ve müstehcen ifadeler de barındırmaktadır (Batislam, 1997: 41).

³ Kânî'nin gazallerindeki üslup özellikleri ilgili bölümde daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.3.3. Be-nâm-ı Havâriyyûn-ı Bürûc-ı Fünûn

Eser Eflak Voyvodası İskerletzade Konstantin Bey'in isteği üzerine yeğeni Alexandra'nın Türkçe öğrenimine fayda sağlaması amacı ile yazılmıştır. Karşılıklı konuşma diyalogları şeklinde yazılmış içinde nasihat ve nükteli ifadelerin bulunduğu 12 hikâyeden oluşmaktadır (Yazar, 2012: 37).

1.3.4. Dîvân

Yurtiçinde ve yurtdışında olmak üzere toplam 24 nüshası bulunan eser Kânî'nin ölümünden sonra Reisü'l-küttâb Mehmed Râşid Efendi'nin emriyle Abdullah Paşa'nın torunu Nuri Halil Efendi tarafından tertip edilmiştir (Yazar, 2012: 35-36). Kânî'nin Arapça, Farsça ve Türkçe yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. Eserin başında Nuri Halil Efendi tarafından yazılmış bir dibace bulunmaktadır⁴

Dîvân üzerine yapılan çalışmalar şunlardır:

1. Muhittin Eliaçık, *Tokatlı Kânî Dîvânı'nın tenkitli metni (hayatı, kişiliği, vazifeleri, dili, sanatı ve uslubu)*, 1992, Yüksek Lisans Tezi.
2. Bilal Erbil, *Kânî Dîvânı üzerine bir inceleme*, 1997, Yüksek Lisans Tezi.
3. İlyas Yazar, *Kânî Dîvânı (inceleme-metin)*, 2007, Doktora Tezi.
4. İlyas Yazar, *Kânî Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012, Ankara.

⁴ Divanın dil, usul ve muhteva özellikleri ilgili bölümlerde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

DİL VE ÜSLUP

2.1. KÂÎ'NİN GAZELLERİNDEKİ SÖZ VARLIĞI

2.1.1. Sözcük Türleri

2.1.1.1. İsimler

İsimleri; Korkmaz “*Evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir.*” şeklinde tanımlamıştır (Korkmaz, 2014: 229).

Klasik Türk edebiyatında gazel nazım şekli ile yazılan şiirler “aşk, sevgili, şarap” gibi konuları işlemektedir. Bu sebeple divanlarda kullanılan kelimeler de bu kavramlar ekseninde gelişmektedir. Kânî de gazellerinde klasik usule bağlı kaldığı için bu kelimeleri ve mazmunları sıkça kullanmaktadır. Kânî gazellerinde insanın manevi yönünü anlatan “dil (112), gönül (51), cân (30) şine (50), derûn (35)” gibi sözcükleri sıklıkla kullanmaktadır. Kânî’nin gazellerinde geçen klasik şiirin ortak söz varlığından bazı örnekler şunlardır:

“‘aşık, bâde, cām, dil, sîne, gönül, gam, keder, dāg, şerhā, eşk, çeşm, dīde, kan, gevher hasret, hicrān, hūn, hāl, hāk, şūret, cefā, vefā, bāht, felek, gül, gülşen, rū, ruh, mey, sākī, bezm, meclis, şevk, ārzū, cennet, firdevs, māh, mihr... vb.”

Kânî; gazellerinde zaman zaman klasik Türk şiirinde çok sık rastlanmayan sözcüklere de yer vermiştir. Bu kelimelerden bazıları şunlardır:

“çala, çekīde, çeşbān, çifte, çokın, çörek, dāhir, dahli, direk, döşek, durūg, düzd, efser, ekīde, erbā‘īn, eren, ğabġab, ġarāz, germābe, hācet, hamām, hıdīv, içlük, ‘innīn, jengār,

keşköl, mercimek, nohut, reg, terek, halhal, eñseri, piyaz, ğarağ, belbele, ‘arağıyye, dilli defter, girişme, kâ’id”

2.1.1.2. Sıfatlar

“Türkiye Türkçesinde çok geniş bir yeri olan sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir”(Korkmaz, 2014: 335).

Klasik Türk edebiyatındaki “ağdalı dil” diye adlandırılan dil yapısının harcı olan sıfat görevindeki sözcükleri şairlerimiz sıkça kullanmaktadır. Divan şairleri kullandıkları sıfatları çoğunlukla Farsça kelimelerden seçmektedir.

Şair âşığın aşk hali ile düştüğü durumu anlatırken sıfat görevindeki sözcükleri sıkça kullanmaktadır. Mecnun, divane, biçare, zavallı, yaralı, hasta, gamlı, talihsiz gibi kelimeler âşık için en sık kullanılan sıfatlardır.

Aşkın müsebbibi olan maşuk ise hem ay yüzlü, gümüş tenli, melek huylu, misk kokulu, badem gözlü, lal dudaklı gibi olumlu hem de zalim, insafsız, vefasız, kan dökücü, hilekâr, aldatıcı gibi olumsuz sıfatlar ile nitelendirilmektedir.

Âşığın bedbaht halinin bir diğer müsebbibi de rakiptir. Klasik şiirde rakip her zaman kara yüzlü, haris, soğuk nefesli, günahkâr, köpek gibi olumsuz sıfatlarla anlatılmaktadır.

Kânî; gazellerinde yalın, türemiş, birleşik ve ikileme biçimindeki sıfatların hem Farsça’daki hem de Türkçe’deki örneklerini başarılı bir biçimde kullanmıştır.

Gazellerde geçen sıfatlardan bazıları şunlardır.

Tablo 1: Sıfatlar Listesi		
çesbân	hoş	sağlam
güzel	Eğri	ıztırârî
leb-rîz	bî-çâre	edeb-âmûz
vesağ-nâk	pür-kîn	dü-cihân
nâzûk	köhne	mu‘teber
melek-hû	leb-huşk	kundağcı
muğlak	mağâlsiz	şâbit-kadem
rif‘atli	perîşân	şabır-güdâz
Şiveli	sîm-ter	tiz
Aylı günlü	tehî	şalkumlu

şusuz	temiz	toğrı
kızıl kızıl	mecrūh	uşlu
taş bağırılı	ter	şıkletli
ẖod-ḇin	ḇi-vefa	şalkum şalkum

2.1.1.3. Zamirler

“Zamirler adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir.”(Korkmaz, 2014: 387)

Kânî'nin şiirlerinde kullandığı zamirler; anlamları, görevleri, kullanım sıklıkları ve örnek beyitleri ile birlikte ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır.

“**ben**” zamiri, birinci tekil şahsı ifade ederken kullanılmaktadır. Klasik Türk edebiyatında şiirlerde “ben” zamiri ile anlatılan kişi şairdir. Şair ile âşık aynı kişidir. Kânî, gazellerinde bu zamiri “*ben, beni, baña, bende, benden ve benüm*” gibi isim hâl eki almış çeşitleri ile birlikte toplam 185 kez kullanmıştır.

“Ey **benüm** s̱inemde c̱anum c̱anumuñ c̱an-p̱aresi
Hasretüñle oñmadan aldı derūnum y̱aresi” (G 199/1)

“**sen**” zamiri, ikinci tekil şahsı ifade ederken kullanılmaktadır. Klasik Türk edebiyatında “sen” zamiri çoğunlukla sevgiliyi karşılamaktadır. Kimi zaman da şair (âşık) kendine seslenirken “sen” zamirini kullanmaktadır. Kânî, bu zamiri “sen, seni, saña, sende, senden ve senüñ” gibi isim hâl eki almış çeşitleri ile toplam 198 defa kullanmıştır.

“Bu dil **seni** gözler **seni** yüzler **seni** özler
Hep c̱ay-gehi ẖāk-i reh ü ındür amma” (G 2/9)

“Kendüñi kendüñ gözet Allah’a ımarla özüñ
Kāniyā virmez **saña** hayvānlığı o il cevāb” (G 6/5)

“**o**”, hem üçüncü tekil şahsı zamiri hem de işaret zamiri olarak kullanılmıştır. Bu zamir, hem “o, ol, a” gibi varyantları ile hem de “aña, anı, anda, anuñ” gibi isim hâl eki almış biçimleri ile kullanılmaktadır. Kânî, bu zamiri gazellerinde “o” şeklinde 15 kez, “ol” şeklinde 19 kez, “aña” şeklinde 19 kez, “anı” şeklinde 13 kez, “anda” şeklinde 7 kez ve “anuñ” şeklinde 10 kez olmak üzere toplamda 83 kez kullanmıştır.

Bir demdür o māhuñ yine meyli neye düşdi
Bilmezdi o dem zevkini bilmem neye düşdi” (G 193/1)

“Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu götürür
Zülfüni baña koçutma çelebüm bñ götürür” (G 55/1)

“O gül kim Hāzret-i Hāḳḳ reng ü bñ virmiş aña ey dil
Dimāḡuñda şadāḳatsüz koçulmaz añladuḳ bildük” (G 110/5)

“**biz**” zamiri, birinci çoḡul şahıs zamiri olarak kullanılır. Şair “biz” zamiri ile âşıkları genelleyerek anlatmaktadır. Kânî’nin şiirlerinde bu zamir “biz, bize, bizi, bizde ve bizüm” gibi isim hâl eki almış çeşitleri ile 25 defa kullanılmıştır.

“Arada **biz** hele şaşduḳ irāde maḥv oldı
Murādumuz diyecek bir murādumuz yoḳdur” (G 37/2)

“**siz**” zamiri, ikinci çoḡul şahısları anlatmak için kullanılmaktadır. Kânî, gazellerinde bu zamiri “siz” ve “sizi” şeklinde âşıkları anlatmak için 2 kez kullanmıştır.

“Şorma ‘uşşāḳa **sizi** kim götürür ol yāra
Ben işāret iderem aña beni şû götürür” (G 55/8)

“Çü ‘āşık cān görem dirse bedensiz
Aña ma‘şûḳ dir cān biz beden **siz**” (G 85/1)

“**bu**” işaret zamiri, yakınımızdaki kişileri veya nesneleri anlatmak için kullanılır. Kânî, gazellerinde bu zamiri “bu, bunu, bunda” gibi isim hâl eki almış çeşitleri ile birlikte 12 kez kullanmıştır.

“Vaşluñuñ naḳdini gösterme meded aḡyāra
Kāle-i vaşluñı hep o götürür **bu** götürür” (G 55/2)

“**şu**” işaret zamiri, uzaḡımızdaki kişileri veya nesneleri anlatmak için kullanılır. Kânî’nin gazellerinde bu zamir “şu ve şundan” gibi isim hâl ekleri almış şekilleri ile 4 yerde kullanılmıştır.

“Raķīb-i ehrimen hāķķ gösterüp ol berhemen zādı
İşāret itdi şūfiye didi vallāh **şundan şu**” (G 149/2)

“**kendi**” şahıs zamiri olarak kullanılan dönüşlülük zamiridir. Kânî’nin gazellerinde bu zamir “kendi, kendü, kendüye, kendüyi, kendüden” gibi biçimlerde 32 yerde kullanılmıştır.

“Arkasında o bütün zevķ u şafādur maţlab
Lîk maħcûb oluram **kendüye** bār oldıguma” (G 183/4)

Kânî, gazellerinde bu zamirlerin dışında belgisiz zamir ve soru zamiri olan “kimse, kes, kimesne, ba ‘zı, kimi, kaŋı” gibi zamirlere de yer vermiştir.

2.1.1.4. Zarflar

“Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.” (Korkmaz, 2014: 427)

Kânî şiirlerinde kullandığı eylemlerin zamanı, yeri, miktarı, niteliği ve durumu gibi özellikleri hakkında bilgiler sunarak; duygu ve hayallerini tasvir edip anlatımını güçlendirmiştir. Kânî’nin gazellerinde “yine, yalnız, bir kez” gibi niteleme ve durum zarfları ile “gice, şeb, şimdi, gündüz” gibi zaman zarfları sıkça kullanılmaktadır. Tespit edilen zarflar anlam ve görev bakımından sınıflandırılarak kullanım sıklıkları ve örnekleri ile birlikte aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 2: Zarflar Listesi		
Zaman Zarfları	Kullanım Sıklığı	Örnek beyitler
imşeb	1	“Felek im-şeb hilāl-i hāle-pīrāyı idüp der-dest Hemānā döndi ol dervīşe tutmuş bir kemer keşkül” (G 114/2)
hemīşe	6	“Dil-i Kānī gibi ğamdan özge āşināı yok Hemīşe āşināya reh-nümündür zevķ-i tenhāyī” (G 209/5)
dün	1	“Cān mubşır olur mı ya taşavvur götürür mi Dün hālvat-i germābede ben cānumı gördüm” (G 129/5)
dağı	3	Meded kim perdeler çāk oldı sırlar fāş diller hūn Dağı kaŋķı güne şaķlarsın Allāh’ım ğafūr ismin” (G 135/3)
hemvāre	2	“Yār iltifāt ‘āşıķa hemvāre itmese

		Ammā nevāzişi dahı āgyāra itmese” (G 161/1)
rüz	5	“Ayağum sāha-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan dūr Elüm her rüz u şeb būs itdigüm dāmāna ḥasretdür” (G 35/5)
şeb	12	“Er oğlu er ağızdan fehm ider sırr-ı şebistānı O zen-ṭıynet bu şeb bezme eger ersem gider gelmez” (G 84/17)
gice	17	“Saña ol nev-ḥaṭ-ı nāzende ḫatı incinmiş Gündüzin varmağı ol semte muḥāl it gice geç” (G 15/3)
gündüz	3	“ Gündüzin rüy-ı siyāham beni eyler rüsvā Gice gelmez yanuma baḥt-ı siyāhdan ğayrı” (G 204/4)
şimdi	14	“Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam hıç” (G 16/4)
hergiz	6	“Ḥayretle hemān üstüme dil-ber düşeyazdı Ben hergiz inanmadum o dahı düşeyazdı” (G 201/1)
bugün	14	“Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kānī Çekdi ruḥsārına bir perde bugün gitdi gider” (G 30/8)
üstü	1	“Şūfī bu gice meclise geldi şehir üstü Ḳulḳul diyicek ḫalk sebū ḳalkale virdi” (G 191/6)
Niteleme ve Durum Zarfları	Kullanım Sıklığı	Örnek Beyitler
bir kez	13	“Dir imişsin ‘āşıkān mest-i müdām olmak gerek Cām-ı şevḳuñ dūrdan bir kez gören ayık mıdur” (G 59/2)
yaluñuz	10	“Kendümi kendüm tesellī itdi gördüm ‘āḳıbet Bir başuma tā bün-i deryāya ṭaldum yaluñuz ” (G 82/4)
bī-ḥüde	1	“Eski dāruñ ḫatı dār oldu o çamlar bardāk Gel çenār itme bizi bī-ḥüde bī-zār iderek” (G 109/3)
boş yerlere	1	“Ḳanum yoluñı şulamağa ḥāzır iken hıç Boş yerlere şular gibi aḳmak ne revādur” (G 45/3)
biñ kerre	1	“Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre helāk olsam Reh-i ‘ışḳuñda ben ğā’iblere irsem gider gelmez” (G 84/2)
dahı	3	“Benümle vaḳt-i ḥazān cihān-ı refīḳ olmaz Ayağ ile görürüz bir dahı bahār gelür” (G 21/3)
yine	63	“Sen ne deñlü nāz eylerseñ yine ben bundayum Çok iderseñ az eylerseñ yine ben bundayum” (G 131/1)
Soru Zarfları	Kullanım Sıklığı	Örnek Beyitler
nedür	1	“Göñül bir tünd-ḥü dil-ber cefā-cü eşḳ rāḫat-şū Nedür bu mihrībān-keşlūk raḳīb-i nā-kese ḳarşu” (G 149/1)
neden	10	“Āb-ı ḥuşḳ āteş ise ter ḫāk-ı sıḳlet bād serd ‘Ālem-i āba neden eyler heves mestāneler” (G 43/4)
niçün	28	“Mis-i nā-rāyic-i āmālūmi iksīr-i tevfiḳ Niğāh-ı nīmīle āyā niçün itmez zeheb yā Rabb” (G 8/4)

Miktar Zarfları	Kullanım Sıklığı	Örnek Beyitler
az az	3	“Degüldür az hırş-ı māl ü cāh ey dil yeter ğayrı Dimāğ-efsürde eyler az az bu hırş u āz başuñ” (G 102/3)
çok	3	“Sen ne deñlü nāz eylerseñ yine ben bundayum Çok iderseñ az eylerseñ yine ben bundayum” (G 131/1)
ne deñlü	10	“Uyan yatduķca sen bār-ı günāh eyler seni ķanbūr Ne deñlü yol alur fikr ile bir kerre ‘aceb gözler” (G 28/4)
biraz	6	“Mişāl-i ğüft-ġū-yı bī-hude maķv oldu eczāmuz Biraz ma‘nālu ma‘nāsuz kühen-ünşüdemüz ķaldı” (G 200/4)
Yer Yön Zarfları	Kullanım Sıklığı	Örnek Beyitler
zīr	8	“O hālūñ zīr -i ġīsūdan zuhūrı vaşlı müş‘irdür Sa‘ādet aķterinūñ yūmnū zāhirdür tulu‘undan” (G 141/3)
içinde	21	“Tenümde ‘aks-i çeşmūñ halka halka dāġlar açdı Ĥayāl-i ebruvānuñ āb içinde tākıldur hep” (G 11/4)
öñüne	2	“Geldüm ķapısı öñüne ‘ālem baña ġüldi Bu bābda ey Kāñi ķatı maşhare düşdü” (G 118/12)
içre	9	“Uyanuķ şandum ol şūhı uyurken h‘āb-ı nāz içre Ĥulāķ tıtdum degül āġāh ġüyā ki uyurmuşlar” (G 27/3)
taş	1	“Ne içinde ne taşında ne ikiden hālī Cünbiş-i rūh-ı revān bir var imiş bir yoġ imiş” (G 88/7)
ardınca	2	O āfet küsdi ġitdi Kāñi-bī-çāreye şimdi Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem ġider gelmez” (G 84/18)
üstü	15	“Unşur-ı her nāzı tertīb eyledi dōrt üstüne Ol dūr-i yektaveşi beş beş tōġırsın aneler” (G 43/2)

2.1.1.5. Bağlaçlar

“Bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile bağladıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir” şeklinde tanımlanmaktadır (Korkmaz, 2014: 923).

Klasik Türk şiirinde hem Türkçe hem de Farsça bağlaçlar sıkça kullanılmaktadır. Kāñi de farklı bağlaçları kullanarak şiirlerinde çeşitli anlam ilişkileri kurmuştur. Şiirlerde öne çıkan bağlaçlar örnek beyitleri ile birlikte aşağıda verilmektedir.

“u, ü, vü” bağlacı, aynı türden sözcükleri, sözcük gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardandır. Klasik Türk edebiyatında çok sık kullanılan bu bağlaç Türkiye Türkçesi’ndeki “ve” bağlacı ile eş görevlidir.

“Emdürmiş ise sîne vü pistānuñ ‘aşıkā
Bi’llāh o farṭ-ı cūdına bir mekīdedür” (G 18/3)

“Da‘vā-yı dīn ü aṣl u fūrū‘atı bilmeyen
Deyne kefīl ü da‘vī-i ğayra vekīl olur” (G 34/3)

“Her zamān sāġar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer
Yohsa bu zevk u şafāyı yine sāġar mı sürer” (G 47/1)

“ne... ne...” bağlacı; olumsuz anlamda olan aynı türden kelime, kelime grubu ve cümleleri bağlamak için kullanılmaktadır. Kānī gazellerinde bu bağlacı 22 yerde kullanmıştır.

“Ne tüvān-ger ne kerem-ver ne zevī’l-cāh yapar
Ne hıdīv ü ne müşīr ü ne şehin-şāh yapar” (G 51/1)

“Fütūr o deñlü var Kānīde kim tenşīte meyl itsem
Ne dār u kārger ne benc ü ne afyon ne hab yā Rabb” (G 8/5)

“Ne yār ne ser ne elemdār ne ğurbet
Dār u der-i diyārı yitürdüm bulamam hīç” (G 16/9)

“Ne nīk-nāmıġımız var ne pek de bed-nāmuz
Taḥalluṣ eyleyecek rütbe adımız yokdur” (G 37/4)

“gāh... gāh...” hem aynı hem de farklı birden fazla durumu karşılaştırırken kullanılan bağlaçlardır. “gāh... gāh, gāhı... gāhı, gehı... gāh, geh... geh” gibi varyantları vardır. “bazen... bazen (de)...” anlamındadır.

“Böyledür ķā’ide-i ķahr u luṭf ‘ālemde
Ḥāne-i ehl-i dili gāh yıkar gāh yapar” (G 51/9)

“Cehd it dime bir gün iderem belki tedārik
Gāhī añup ol pādīşehi gāhı unutma” (G 165/3)

“Degül ġam bir ķarāra hecr ile geh lāl u geh zārum
Neşāṭ-ābād rüy-ı lālezārı yıl geçer görmem” (G 119/7)

“**Gehī** hayāl-i hat u **gāh** sāha-i gülşen
Dil-i remīde-i mā mī-reved çemen be-çemen” (G 145/1)

“**de/da**” birlikte kullanıldığı kelimeyi daha önceki kavramın anlamına ilave etmek için kullanılan bir sözdür. Kânî gazellerinde bu bağlacı 123 kez kullanmıştır.

“Yine tüt yaprağı çok pāre eyler şimdiden şöñra
Koyunlar **da** tohumlar kazdı eyyām-ı böcek geldi” (G 213/3)

“Cānā beni sen gayb ideyazmış idüñ ammā
Ben **de** dil-i nā-çārı yitürdüm bulamam hīç” (G 16/3)

“**dahı**” sözcüğü “de/da” bağlacı gibi kullanılan bir sözdür. Kânî’nin gazellerinde 26 kez kullanılmıştır.

“Yār iltifātı ‘āşıkā hemvāre itmese
Ammā nevāzişi **dahı** āgyāra itmese” (G 161/1)

“Bu devr-i bī-vefāda derdüñe dermān olur yokdur
Dem-i Hızr u Mesīhādan **dahı** Kānī şifā umma” (G 167/7)

“Almışdı ele Zühre kemānını çalardı
Başına güneş **dahı** çelengin şokınurdu” (G 196/2)

“**ya... yā**” Kânî; gazellerinde bu bağlacı birbiriyle aynı ya da zıt anlamlı birden fazla olay ve durumdan birinin tercih edilmesini anlatırken kullanmıştır. Kânî bu bağlacı vezin gereği “ya/yā” gibi iki şekilde de kullanmıştır. Ayrıca yine vezin için bağlacı sadece “ya” gibi tekil formda da kullanmıştır.

“Dāğı kınar **ya** yāresi şızlar **ya** āh ider
Bi’l-iztırār ümmet-i ‘ışkuñ günāh ider” (G 42/1)

“**ki**” Çoğunlukla aralarında neden-sonuç ilişkisi olan tümceleri birbirine bağlamak için kullanılmaktadır. Kânî’nin en sık kullandığı bağlaçlardandır. Bu bağlaç şiirlerde 140 defa kullanılmıştır.

“Uyanuķ řandum ol řūhı uyurken h^vāb-ı nāz iķre
Kulaķ tıtdum degūl āgāh gūyā **ki** uyurmuřlar” (G 27/3)

“Ol gōzleri var mı gōrecek bir gūzel ‘āřık
Dirsin **ki** dū-ķeřm-i nigerānum seni gōzler” (G 52/4)

“**amma**” Karşıt anlamlı cūmleleri sebep-sonuķ ilişkisiyle birbirine baēlamak iķin kullanılan bir sōzdir. Kānī bu baēlacı 57 defa kullanmıştır. Ayrıca divanda “amma” redifi ile bir gazel de bulunmaktadır.

“Pāsām diyerek nekrece řīveyle yanaşur
Saķızlılarıū řīnleri sīndūr **amma**” (G 2/6)

“Evlād-ı ‘Arab sevmege itdūm heves **ammā**
Baħtum kara bir olmayacak eřlere dūřdūm” (G 125/3)

“**Velik**” ve “**lik**” baēlaķları “ama, fakat” gibi karşıtlık bildiren cūmlelerde kullanılır. Kānī bu baēlaķları ikişer defa kullanmıştır.

“Ben bildigūm dimezsın o egri sōzi **velik**
Ebrūsına hilālidi ya yād ider misin” (G 136/10)

“O mest-i sāēar-ı nāzik elin ayaēın ōpdūm **lik**
Lebin ōpmek ķatı mūřkil iken peymāneden řōnra” (G 155/3)

2.1.1.6. Edatlar

“Yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya baēlı bulunan, gramer bakımından onlara hākim olan ve eklendikleri kelimeler ile cūmlenin ōteki kelimeleri arasında ķeřitli anlam ilişkileri kuran gōrevli sōzlerdir.” (Korkmaz, 2014: 895).

Kānī gazellerinde hem kelimeleri farklı bir şekilde bir araya getirebilmek hem de anlam bütünlūēu kurabilmek iķin edatları sıkķa kullanmaktadır. Kānī’nin gazellerinde kullanılan edatlar ōrnek beyitleri ve kullanım sıklıkları ile ařaēıda verilmektedir.

“**gibi**” edatı, klasik şiirimizde sıkķa geķen ōrnek vermek ve benzetme yapmak iķin kullanılan bir sōzcūktür. Gazellerde 73 kez “gibi” edatı kullanılmaktadır.

“Bu ŧeb t  vardum bülbül **gibi** semte fiġ n itdüm
Seni uyardum itdüm n le-i n -g h t ydu n mı” (G 194/2)

“Uy kudan uyandum ki ez nlar o ınurdu
Her naġme birer o  **gibi** c na t  ınurdu” (G 196/1)

“** s **” Farsça son ek olarak kullanılan “- s ” kelimelerin sonuna gelerek benzetme edatı olarak kullanılmaktadır.

“A ıldı b b-ı ra met gitdi ġam gözden **seh b- s **
N m y n oldu    r-ı sa  det ** ft b- s **” (G 1/1)

Benzer  rnekler için bkz. m h  b- s  (G 1/2),  ab b- s  (G 1/3),  b- s  (G 1/4),  b -s  (G 1/5), b b- s  (G 1/7), taşır- s  (G 8/2), ŧafa - s  (G 15/1), bah r- s  (G 19/6), Ma   r- s  (G 19/7), n -pez r- s  (G 50/14), T banı yanmış  s  (G 83/3), peleng- s  (G 105/1),  ft b- s  (G 124/1), vef - s  (G 167/4).

“**v r**” Farsça’da “gibi” anlamında kullanılan son ektir. Şiirlerde ahenk oluşturmak ve vezin için kullanılır.

“Yolu da d de ŧalk m ŧalk m incüler ni  r itdi
Gel ey ** eh-v r** varum cevher-i ferdim ni  n küsdün” (G 104/7)

Benzer  rnekler için bkz. Y suf-v r (G 13/4), ŧeh-v r (G 16/7), Nes m -v r (G 50/13), seg-v r (G 63/5),  ar-v r (G 81/3), m rvar d-v r (G 133/5), d v ne-v r (G 137/4),  ired-v r (G 147/5),  ays-v r (G 170/2).

“**ve **” Türkçe’deki “gibi” edatına denk gelen Farsça son ektir. K n  bu edatı gazellerinde 14 yerde kullanmıştır.

“ ar ru  yok esüp ŧavurmadan  r msızlı dan
Bu günler mi ‘aceb K n  ** ab -ve ** bildi   günler” (G 62/9)

Benzer  rnekler için bkz. Leyl -ve  (G 4/5), kebk-ve  (G 20/5), der-dest-ve  (G 41/8), n y-ve  (G 42/4), yekt ve  (G 43/2), b l n-ve  (G 50/12), ma   f-ve  (G 140/2),

surh-veş (G 151/4), tekke-veş (G 170/3), niyaz-veş (G 170/4), bād-veş (G 194/5), sebz-veş (G 202/6), Kays-veş (G 214/4),

“**mişāl**” Arapça “gibi” anlamına gelen “mişāl” edatı hem müstakil olarak hem de farklı kelimelere eklenerek kullanılmaktadır.

“Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider
Dilüñi seng-i cefālarla **mişāl-i şīşe**” (G 168/6)

Benzer örnekler için bkz. hūrşīdi mişāl (G 15/5), mişāl-i şīşe (G 19/5), mişāl-i aḥter (G 28/6), mişāl-i cevher (G 78/3), mişāl-i fikr (G 79/1), Hāzret-i Īsī mişāl (G 94/2), mişāl-i māh (G 107/4), mişāl-i sūnbūl (G 110/3), kemer-mişāl (G 113/3), mişāl-i ḥançer (G 113/7), mişāl-i mīr (G 211/2), mişāl-i ḳalb (G 211/7), mişāl-i zerre (G 220/1).

“**çün**” edatı, Farsça “çünkü mademki, gibi, ne vakit ki” anlamlarına gelmektedir. Kānî gazellerinde bu edata 30 defa yer vermiştir.

“Ruḥsārumı **çün** eşk-i nedāmet yāyḳār
Esrārumı hep ḥūy-ı ḥacālet yāyḳār” (G 56/1)

“**dek**” edatı, bir işin sona erdiği yeri ve zamanı bildirmek için kullanılmaktadır. Kānî gazellerinde 4 yerde bu edatı kullanmıştır.

“Kānī şaḳınup fursatı fevt itme görüş kim
Bir kaç güne **dek** şu ḳoca oḳlan gidecekdür” (G 58/5)

“**içün**” “amacıyla, maksadıyla, -den dolayı” gibi anlamlara gelen ve neden-sonuç ilişkisi kuran bir sözcüktür. Kānî gazellerinde 25 kez “içün” 10 kez de “senüñçün” şeklinde bu edatı kullanmıştır.

“Giryeden şanma ağardı dīde-i giryānumuz
Sen Hümā-yı şayd **içün** ḳurduḳ bir iki yerde āḡ” (G 9/4)

“**deñlü**” “kadar” anlamında kullanılan nicelik bildiren sözdür. Kānî’nin gazellerinde 15 kez kullanılmıştır.

“Uyan yatduķca sen bār-ı günāh eyler seni ķanbūr
Ne **deñlũ** yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler” (G 28/4)

“**ile**” edatı, kelimeler arasında ilgi kurmak için kullanılan bir sözcüktür. Kânî gazellerinde 115 kez bu edatı kullanmıştır.

“Efkāruñ **ile** eglenür idüm gice gündüz
Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam hĩç” (G 16/4)

2.1.1.7. Ünlemler

“Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şâşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür.” (Korkmaz, 2014: 961)

Ünlemlerin tek başlarına bir anlam değeri olmayabilir. Fakat şiirlerin ruhsal yapısını çözümlerken ünlemlerin etkisi oldukça fazladır. Çünkü ünlemler; şiirde bir kişiye ya da bir varlığa seslenmenin yanında sitem, yakarış, şaşkınlık, sevinç, korku gibi hislerin vurgulanması ile de görevlidirler. Şairin, şiirde vurgulamak istediğı duyguyu kullandığı ünlemler sayesinde hissedebiliriz.

Kânî de şiirlerindeki hissiyatı vurgulamak için çeşitli ünlemlerden faydalanmıştır. Gazellerinde kullandığı ünlemler aşağıda örnek beyitleri ile verilmektedir.

“**ey**” ünlemi, yakında olmayan varlıklara seslenmek için kullanılan bir hitap sözcüğüdür. Kânî gazellerinde “ey” ünlemini sıkça kullanmıştır. Şair özellikle makta beyitlerinde kendine seslenirken ve sevgiliye hitap ederken bu ünlemi kullanmaktadır.

“Gel rızķ için **ey** tālib-i Hakk olma perişān
Rızķuñ seni özler saña ta’yīndür amma” (G 2/3)

“Seni aldatma da bir şey mi imiş **ey** Kānī
Çekdi ruhsārına bir perde bugün gitdi gider” (G 30/8)

“**Ey** duħter-i sūtũde-şiyem niçe bir bu nāz
Kār eylemez mi hĩç saña sevdigüm niyaz” (G 73/1)

Klasik Türk edebiyatında “ey” ünlemi aruz vezninin doğru bir şekilde uygulanması için “-ā” formunda isimlerin sonuna eklenerek de kullanılmaktadır.

“**Kāniyā** bār-girān-ı dü-cihān vezn olsa
Olamaz şiddet-i külfetde yine deng-i vedā” (G 93/9)

“Dāğ-dağ-ı sīne tıtdı merhem-i vaşluñla bāğ
Ġam degül şimden girü **cānā** baña dāğ üstü bāğ” (G 94/1)

Şair uzaktaki bir varlığa seslenmek için “ey” yerine zaman zaman “**yā**” ünlemini de kullanmaktadır.

“Kalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ
Batmasun tā şubha dek **Yā Rabb** çerāğı kimsenüñ” (G 111/1)

“**eyvah**” ünlemi; şiirde beklenmeyen, şaşırtıcı, kötü olaylar karşısında duyulan üzülmeye, şaşırma, korkma duygularını yansıtmak için kullanılır. Kānî şiirlerine vurgu katmak için bu ünlemi de kullanmaktadır.

“Farq itmeyen insān ne demek oldığın **eyvāh**
Hayvān gelecekdür yine hayvān gidecekdür (G 58/3)

“Senüñ seng-i ser-i kūyuñla dögdüm sīne-i çāküm
Girībān itdi dāmāna meded **eyvāh** tıyduñ mı” (G 194/9)

“Bir kerre alur gözle meger bakmışam **eyvāh**
Hālā o bakışlar baña pür-kīndür amma” (G 2/10)

“**āh**” ünlemi; elem, pişmanlık, kırgınlık, beğenme, arzu, sevinme gibi duyguları anlatmak için kullanılan bir sözdür.

“**Āh** mey-hāneye kimdür seni dirseñ götüren
Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şü götürür” (G 55/7)

“Ben ġam-ı aġyārdan itmezdüm ey dil iştikā
Āh bir kerre baña ol yār yārümdür dişe” (G 158/3)

“**tüh**” ünlemi, “yazıklar olsun” anlamında pişmanlık bildiren bir seslenme sözüdür.

“Çıkıdı feryād u figānum giderek nüh felege
Dağı bir vuşlat için ol yüzi māhum dir **tüh**” (G 154/2)

“**meded**” ünlemi, “yardım edin, imdat” anlamında bir yakarış bildiren sözdür. Bu ünlem genellikle çektiği acılardan kurtulmak için âşık tarafından zikredilmektedir.

“Vaşluñuñ naqdini gösterme **meded** ağıyāra
Kāle-i vaşluñı hep o götürür bu götürür” (G 55/2)

“Kim koydı minḳal-i dile bilsem bu āteşi
Sāḳī **meded meded** sele başdur şu āteşi” (G 198/1)

“Yine bir güçlü kuvvetli cüvāna mübtelā oldum
Meded ey nev-cüvān eyyām-ı pīrīdür ferüm yokdur” (G 50/14)

Kānī gazellerinde daha çok Rumelili şairler tarafından kullanılan “ā, āyā, hele” gibi ünlem bildiren sözcükleri de kullanmaktadır (Çeltik, 2013: 180-259).

“**ā/a**” ünlemi; hem şaşkın, kızgın ve sitemli seslenişlerde hem de şiirdeki vurguyu güçlendirmek için kullanılan bir sözcüktür. Bu ünlem ile birlikte “ a canım, a zalim, a zahit” gibi kalıp hitap ifadeleri de oluşturulmaktadır.

“Yetişmek istemez miydi **a zālīm** meyve-i maḳşūd
Ḳoparduñ ḡadr idüp olmazdan evvel anı ḡām alduñ” (G 103/2)

“**A zāhid** ḳaltabān ḡasret-keşān ol günde bir kerre
Bir ādem olmuşı gördüñ mü sen tek ḳaltabānlarda” (G 153/6)

“**āyā**” ünlemi, “acaba” sözcüğü gibi şaşma ve şüphe bildirirken kullanılan bir sözcüktür.

“Āḡāh iken vişālūñi va‘d eylemez idüñ
Āyā o sırrı sen bize rü’yāda der misin” (G 136/7)

“**Āyā** vefāda pāyemūzi añladuñ mı hīç
Benden tehī alur gehice yād ider misin” (G 136/8)

“**hele**” ünlemi; “sonunda, bundan sonra” gibi anlamlara gelir ve pişmanlık, vazgeçmişlik hissi katmaktadır. Bu sözcüğün şiirlerdeki kullanımını konuşma dilinin bir yansımasıdır.

“Ümmīdümü kesdüm **hele** alkuñ apusından
Allāh apusı gibi bir açık dere düşdüm” (G 118/7)

“Kevseruñ adın añar mıydum **hele** leb-teşnegān
Yār eger leb-teşnegān-ı būs-ı kenārumdur dişe” (G 158/5)

“Söz almadı ki söylene bilmem **hele** Kānī
aldum bir alay bī-hūde-gū sersem içinde” (G 160/15)

2.1.1.8. Filler

“Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler.”(Korkmaz, 2014: 487)

Kānī Türk diline verdiği önemi zaman zaman gazellerinde vurgulamıştır. Şiirlerinde de fiilleri çoğunlukla Türkçe kelimelerden seçmiştir. Şiirlerinde “*sevmek, görmek, ağlamak, bakmak, geçmek, gitmek, gelmek, kalmak, gülmek, kızmak, şaşırmak*” gibi klasik şiirin ortak söz varlığından olan basit yapıdaki fiillerin yanında “*dadanmak, koralmak, aldamak, çoksunmak, yaykamak, düürülmek, oymak, oyalamak, işlemek*” gibi daha çok konuşma dilinde geçen fiilleri de kullanmıştır.

Kānī’nin kullandığı fiiller incelendiğinde çoğunluğu “-itmek, -eylemek, -olmak, -kılmak” gibi yardımcı fiilleri isimlerden sonra kullanarak yapılan birleşik fiillerin oluşturduğu görülmektedir. Kānī, Arapça ve Farsça isimleri Türkçe yardımcı fiillerle kullanarak bir nevi Türkçeleştirmiştir. Ayrıca Arapça ve Farsça tamlamalara da yardımcı fiil getirerek eylem özelliği kazandırmıştır. Böylece dilini daha da işlek bir hale getirerek anlatımını güçlendirmiştir.

“**itmek**” yardımcı eylemi isim veya isim soylu sözcüklere eklenerek birleşik fiiller oluşturur. Türkçe veya yabancı kökenli sözcüklere eklenebilir. Ayrıca deyimler de

oluşturmaktadır. Kânî gazellerinde “etmek” yardımcı fiilini Arapça ve Farsça kökenli kelimelere getirerek onları birleşik fiile çevirirken bir yandan da Türkçeleştirmiştir. Bu sözcük şiirlerde 197 defa yer aldığı için en çok kullanılan yardımcı eylem olmuştur.

“**Taḥalluṣ itmek** isterseñ sözüñ ḥüsni yeter maḥlaṣ
Miyân-ı ehl-i dilde olsa da baḥş-ı suḥandānı” (G 211/8)

“Ey bād-ı şubḥ ‘āşıkı hîç **yād ider** misin
Bî-gānevār yā unudup **yād ider** misin” (G 136/1)

Benzer örnekler için bkzn. *maḥv itmek, devr itmek, def itmek, reşk itmek, baḥş itmek, efsün itmek, taşvîr itmek, gül-i ser-i dār itmek, ta‘dād itmek, ḥamd-i hezārān itmek, luṭf-ı ‘amîmi itmek, kıyās itmek, inşāf itmek, teraccüh itmek, günāh itmek, külāh itmek, tebāh itmek, iḥmāl itmek, işāret itmek, kıble itmek, ‘aḳd itmek, ber-murād itmek, bezl-i iḳtidār itmek, birāder ḥürmetin ifā itmek, izhār itmek, inkār itmek.*

“**ol**” sözcüğü Türkçe ya da yabancı kökenli isim ve isim soylu kelimelere eklenerek birleşik eylemler meydana getirmektedir. İkilemelerle ve deyimlerle de kullanılmaktadır. Kânî’nin gazellerinde bu yardımcı eylem 196 defa kullanılarak yardımcı fiil oluşturulmuştur.

“Ḳanı helāl-i şer‘-i vefāda bilenlere
Bintü’l-‘ineb **ḥarām olur** bilmeyenlere” (G 150/1)

“‘Āşık olsun mı bu kim terk-i diyār it göz göre
Terk-i cān it **ḥoş olur** mı terk-i yār it göz göre” (G 163/1)

Benzer örnekler için bkz. *edeb-āmūz olmak, sebîl olmak, sefîl olmak, vekîl olmak, münkir olmak, gerdān olmak, muṭayyeb olmak, nüzhet olmak, lenger-zen-i sevāḥîl-i ümmîd olmak, āsūde-i menāzil-i ümmîd olmak, taḥşıldār-ı ḥāşıl-ı ümmîd olmak, vāşıl-ı ümmîd olmak, bād-ı hevāca nā’îl-i ümmîd olmak, mecnūn olmak, mülhem olmak, ḡālib olmak, tārîk olmak, ḥarām olmak, zerre olmak, ḥāk-pā olmak, maḥcūb olmak, belā olmak, nümāyān olmak, maḥv olmak, rām olmak, dār olmak, Hebā olmak, çāk olmak, ma‘lūm olmak, dūş olmak, ḥaşm-ı pulād-ten olmak, helāk olmak, ḥarāb olmak, keşf olmak.*

“**eyle**” sözü günümüzde daha çok “etmek” şeklinde kullanılmaktadır. Çoğunlukla yabancı kökenli isim soylu sözcüklere eklenerek birleşik fiiller oluşturulmaktadır. Kânî gazellerinde Arapça ve Farsça isim soylu sözcükler ile birlikte bu yardımcı fiili kullanarak 157 tane birleşik eylem oluşturmuştur.

“Bu fikre hâtırâ gelmezden evvel **el-vedâ‘ eyle**
Hezârân ‘ıyd gelse bî-vefâdan merhabâ umma” (G 166/3)

“Yokluğa idi şöhreti ol hoşka-dehānuñ
Fāş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi” (G 193/5)

“Seyl-âb-ı eşk ‘ālemi **ğark-âb eyledi**
Sen ey nigâr-ı şu‘le-‘izârum ço âteşi” (G 198/4)

Benzer örnekler için bkz. *te‘yîd eylemek, şinâh eylemek, tertîb eylemek, âh eylemek, vuşlat hevesin eylemek, kıl ü kâl eylemek, telh-dimâğ eylemek, şırt eylemek, imhâl eylemek, mahv eylemek, şöhet keselin eylemek, kıdem da‘vâsı eylemek, fark eylemek, su‘âl eylemek, kâr eylemek, ‘avdet eylemek, zarûrî eylemek, gül-bāng-ı şevk eylemek, cılve eylemek, zinde eylemek, hüner da‘vâsın eylemek, gamz eylemek, cüst-cû eylemek, dürüst eylemek, ‘âr eylemek, dem eylemek, fehîm eylemek, lâl eylemek, dimâğ-efsürde eylemek, kahırlar eylemek, fâş eylemek, kabûl eylemek, koñşu kapusı eylemek, keşf-i râz eylemek, himmet eylemek, mü‘eşşer eylemek, va‘d eylemek, hâzer eylemek, nâz eylemek, âvîze eylemek, der-âgûş eylemek, i‘tibâr eylemek.*

“**Kılmak**”, sözcüğü “etmek” anlamında bir yardımcı fiildir. Diğer yardımcı fiiller kadar sık kullanılmamaktadır. Kânî’nin gazellerinde de çok az sayıda bulunmaktadır. Bu yardımcı eylemle birlikte 9 adet birleşik fiil meydana getirilmiştir.

“Bir cāmı **nûş kıl** ki meyi bî-humâr ola
Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya” (G 182/3)

“Beni ol Mevlevî şūhı gamına **kıldı küçek**
Kalmadı itmedigi baña külâhdan gayrı” (G 204/2)

Benzer örnekler için bkz. *‘arz kılmak, namaz kılmak, temyiz kılmak, nûş kılmak, kandîl-i mahâriḫ kılmak, müyesser kılmak, küçek kılmak, ‘imâret kıl, hem-dem kılmak,.*

2.2. SÖZ GRUPLARI

2.2.1. Tamlamalar

Klasik Türk şiirinde şairlerin kendi üsluplarını oluşturmaları kelimeleri kullanışlarına bağlıdır. Her sanatçı şiirin ana malzemesi olan kelimeleri kendine has bir şekilde yan yana

getirerek farklı hayal unsurları ve kavramlar meydana getirir. Şairlerin diğerleri ile olan ortak ve farklı özelliklerini belirleyebilmek kullandığı tamlamaları incelemek ile mümkündür.

2.2.1.1. Arapça ve Farsça Tamlamalar

Divan şairleri üsluplarını ve hayal dünyalarını yansıtan tamlamaları oluştururken Arap ve Fars dillerinin söz varlığını ve gramer özelliklerini de kullanmışlardır. Kânî Arapça ve Farsça'yı iyi bilen ve bu dillerde şiir yazan bir şairdir. Bunun dışında Türkçe yazdığı şiirlerinde de bu dillerden oluşan tamlamaları kullanmıştır.

Kânî'nin gazellerinde “şābuñu'l-ḥumūmı/ bintü'l-ineb/ 'adīmü'l-meselün/ 'ale'l-ğafle/ 'ālimü'l-ğayb/ beyne'l-verā/ ḍarbü'l-mesel/ kabzü'l-ervāḥ/ ḳarībü'l-ahd/ ḳable'l-ḥisāb” gibi Arapça gramer kurallarına göre yapılan tamlamalara çok rastlanmamaktadır. Kânî, şiirlerinde daha çok “bāde-i bî-ğış/ bade-i eşk/ bāde-i vuşlat/ bezm-i 'irfān/ bezm-i şevḳ/ bezm-i vefā/ āb-ı kader/ 'ālem-i āb/ 'anḳā-yı himem/ āvāz-ı pāl/ bāb-ı rahmet/ bīd-i çemen/ bunduḳ-ı la'l/ būn-i derya/ būn-i mū/ buse-i la'l/ cerāb-ı dil/ ciger-i sūḥte/ cism-i 'aşıḳ/ cism-i ḥazān/ cism-i pāk/ cism-i rüzgār/ cübbe-i vaḥdet/ çāk-i sīne/ çarḫ-ı sitemger/ çeşm-i bülbül/ çeşm-i düşmen/ çeşm-i ḥūn/ çeşm-i siyah/ çeşm-i ter/ dāḡ-ı dil/ dāḡ-ı der/ da'vā-yı dīn/ dem-i niyaz/ dem-i vişāl/ derd-i maḥabbet/ derd-i ser/ devr-i leb/ dīde-i cān/ dil-i bīmār” gibi Farsça gramer kurallarına göre yapılan tamlamaları kullanmıştır. Kânî'nin şiirlerinde kullandığı tamlamalardan örnekler isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isim ve sıfat tamlamalarının bir arada kullanıldığı tamlamalar olarak gruplandırılıp aşağıda sunulmaktadır.

TABLO 3: İsim Tamlamaları Listesi

bedraḳa-i şāh-reh-i yār	kārgāh-ı ḥikmet	naḳd-i cān
çāşnī-i lezzet-i iḥsān	ḳāşidān-ı reh-i 'irfān	naḳş-ı ḥaṭṭı
çāşnī-i şīve-i āzār	keff-i cānum	nāz-ı gedā
evsāḫ-ı ḡam	kemān-ı şevḳı	necm-i süreyyā
eşk-i sitāre-reşk	keşt-i tevekkül	nevbet-i per-ḥaş
ḡābe-i ḥaḳīḳat	keyfiyyet-i deryā	nüfūs-ı kām
ḡam-ı aḡyār u fikr-i yār	ḳırāt-ı gevher-pāre-i ḳadr	nüşḥa-i erjeng-i vedā'
geşt-i emel	kūhsār-ı 'ālem-i temkīn	ordū-yı şabr
ḡonçe-i taşvīr-āsā	künc-i mudārā	peygām-ı kevşer
gül-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet	Desterre-i sitem	rāy-ı rāyet-i hindusitān-ı kişver-i ḥüsn
gül-deste-i peymāne-i ser-şār	levḥ-i dile	reg-i cāna

göl-ḥande-i āmāl	leylî-i cemal	şafḥa-i cān
göl-ḳand-i s(i)tignā	lezzet-i būs-ı dehān	şandūka-i derūn
ḥadeng-i şive-i ḳavs-i ḳader	lubb-i me‘ānî	sebū-yı bāde-i āmāl
ḥālet-i ḥayret-füzūn	mağz-ı ḥātır	sebū-yı ḥātır
heves-i sīm ü ḡam-ı zer	māh-ı āb-āsā	sebzezār-ı bağ-ı maẓmūn
fıkr-i müstaḳbel ü māzi	maḥrem-i esrār	semt-i ḳible-i ümmîd
ḥarem-i ḥum	menzil-i maḳşūd	seng-i cefālar
jengār-ı ḡam-ı yāra	me’sede-i sırr-ı ḳazā	seng-i vedā‘
jeng-i vedā‘	metā‘-ı ‘ışḳ u şevḳ	ser-ḥoş-ı bezm-i şevḳı
ḳabā-yı ‘arz	mevc-i belā	ser-i şuffe-i vaşla
ḳā‘ide-i ḳahr u luṭf	minḳal-i dile	şūret-i ‘ibret-nümā-yı‘ışḳ
ḳā‘il-i safsaṭa-i ḳanṭar	miyān-ı şoḥbet-i ‘irfāniyān	şem‘-i bezm-i şu‘legāh-ı vaḥdet
kāle-i vaşluñ	mizān-ı felek	te’sir-i keyf-i merhem-i vuşlat
kān-ı me‘ānî	nāḥun-ı ḥasret	tōhmet-i düzd-i nigāh

TABLO 4: Sıfat Tamlamaları Listesi

çarḥ-ı sitemger	mişāl-i güft-gü-yı bî-hude	rüy-ı serd
çehre-i ḥū-kerde	muṭayyeb-kerde-i güftār-şevḳāşār	rüy-ı siyāh
çeng-i vedā‘	naẓm-ı şubḥān	sāde-dil
‘irfān-ı ḥaḳīḳî	nükte-i ḥafî	şahbā-yı şāfi
‘irfān-ı şevāhid	pāk-ṭıynetler	semm-i helāhil
i’tibār ehli	perî-ruḥsār	sib-i ter
ḳālîb-ı fersūde	perr-i nāleye	sîne-i meşrūḥ
kühen-bünyād-ı virān	pervāne-i pür-sūḥte	sırr-ı mektūm
ḥāk-i siyeh	peymāne-i ser-şār	şūḥ-tünd-reve
lağz-ı suḥen	raḳîb-i bî-şerem	şu‘le-i ruḥsāruña
luṭf-ı ‘amîmi	raḳîb-i ḥādişe	şūr-ı ḥıred sūz
ma‘nî-i bî-gāne	raḳme-i maṭrūḥ	ten-i dil-mürde
mār-ı münakḳaş	reftār-ı süstüm	tevḥîd-i ḥaḳīḳî
meḥāfet-i yezdān	reg-i nāzük-nümā	ṭul-i emel
mesāfe-i dūr u dıraz	rūşen-ṭıynet	üsküf-i zerrîn

TABLO 5: İsim ve Sıfat Tamlamalarının Bir Arada Olduğu Tamlamalar Listesi

	ma‘nî-i mu‘teber-i lafz-ı ‘adālet	nesim-i gisuvān-ı yār
‘ıyār-ı külçe-i iḥlāş	mey-i bî-meze-i ḡaflet	nukl-i ḥoş-güvār-ı vaşl
ḳad-i serv-sān	mis-i nā-rāyic-i āmāl	nūr-ı nıgeh-i şu‘le-feşān
ḳad-i ṭübā vü sidre	müjde-i zımnî-i vuşlat	pertev-i dü-dide
kerāmāt-ı bülend-i evliyā	nār-ı şevḳ-i ‘ālem-gır	pîş-i ḳaşr-ı āb-gün
keyf-i sāḡar-ı şahbā	nāvek-i dil-düz-ı pür	reng-i kāhî-i ruḥ-ı zerd
lezzet-i gül-büse-i ḥübān	neş’e-i ābuñ nübü‘	rüy-ı zerd-i ḳays

2.2.1.2. Türkçe Tamlamalar

Kânî'nin şiirlerinde Türkçe gramer kurallarına göre kurulan tamlamalar isim ve sıfat tamlaması olarak sınıflandırıldığında çoğunluğu isim tamlamaları oluşturmıştır. Sıfat tamlamaları ise daha çok Farsça gramer kurallarına göre yapılan tamlamalardan oluşmaktadır. Ayrıca Kânî, şiirlerinde Türkçe-Farsça unsurların bir arada kullanıldığı tamlamalar da oluşturmıştır

TABLO 6: Türkçe Gramer Kurallarına Göre Oluşturulan Tamlamalar Listesi	
İsim Tamlamaları	Sıfat Tamlamaları
‘ışkuñ şereri	köca oğlan
elma çekirdeği	köhne bâbı
kanarya rengi	köhne bahārı
kapısı önü	köhne kâh
lebün bāsi	kühen bende
sa‘adet ahterinün yümnü	mevlevî şūhı
sözün hüsnü	qara haber
şitā mevsimi	perişān sözleri
tomuz çalası	şad hezārān şükr
ezeli kâlim	şapa yollar
ay çehrelü	şolmuş çiçeği

TABLO 7: Türkçe- Farsça Unsurların Bir Arada Kullanıldığı Tamlamalar Listesi	
āteş-meniş kestāneler	Şehbāz-ı hüsn pençesi
bī-hüde-gū sersem alay	kanādilün fūrūg-ı hāne-zībi
çehremün reng-i za‘ferānisi	pezirā-yı fenā cism

2.2.1.3. Atıf Tamlaması

Klasik Türk edebiyatında şairler hem kökenleri aynı olan iki kelimeyi hem de anlamları yakın ya da zıt olan iki kelimeyi aralarına “atıf vavı” koyarak tamlama oluşturmuşlardır (Aksoyak, 2009: 184). Osmanlı Türkçesi’nde en çok kullanılan bu tamlama türünü Kânî de hem ahenk oluşturmak hem de anlatımını güçlendirmek için sıkça kullanmıştır.

TABLO 8: Atıf Tamlamaları Listesi		
qadd ü qāmet	āb u āteş	reng ü bū
qavl ü fi‘l	nār u nem	reng ü rū
qazā vü qader	nāz u cilve	sīne vü nāfe

kıyl ü kāl	nāz u na‘īm	söz ü sāz
lā vü ne‘am	nefs ü hevā	şerha vü dāğ
leyl ü nehār	nefy ü işbāt	şevk u taleb
mār u mūr	neng ü ‘ār	tāc u taht
‘ışk u şevk	nīk ü bed	taşat ü tūvān
ten ü cān	neşr ü nazm	cüst u cūy

2.2.2. İkilemeler

Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması (Türkçe sözlük, 948: 2005).

Kânî gazellerinde anlatımına vurgu katmak için Türkçe ve Farsça ikilemelerden faydalanmıştır. Şiirlerde geçen ikilemeler örnekleriyle birlikte sunulmaktadır.

TABLO 9: Türkçe Gramer Kurallarına Göre Oluşturulan İkilemeler	
İkilemeler	Örnek beyitler
An an	An an da ağla derd ile ol anı bir zamān An an vücūd mülkini ol hüsn ü ān değer (G 61/3)
Az az	Değüldür az hırş-ı māl ü cāh ey dil yeter gayrı Dimāğ-efsürde eyler az az bu hırş u āz başuñ (G 102/3)
bemm bemm	Bezm-i gam-ı ‘uşşākda var diñle nevāy Zīr-ender-zīr idi nevā bemm bemm içinde (G 160/3)
cem cem	Gel hākde gör ceyl-i nüfūs mütedāhil Gey gey omuzunda yatıyor cem cem içinde (G 160/4)
dem dem	Almış yine ortaya dili gamze vü müjgān Hançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde (G 160/6) Birden tıkıyor hīç nefes almağa kıomaz çarh Bu nāy gülü de göre gül dem dem içinde (G 160/8)
egri toğrı	Qābe kavseyne çıkar bahtımızuñ zerrātı Egri toğrı ne ki dir isem hep ebrū götürür (G 55/10)
gam gam	Düşdi güzelüm pāyımıza gam gam içinde Cevher gibi tığ-ı dü-per-i gam gam içinde (G 160/1)
Gey gey	Gel hākde gör ceyl-i nüfūs mütedāhil Gey gey omuzunda yatıyor cem cem içinde (G 160/4)
Fır fır	Fır fır dolandı pır sır uçup eyledi figān Kesdi bugün emānumı feryād-ı ‘andelīb (G 12/2)

halka halka	Tenümde ‘aks-i çeşmüñ halka halka dağlar açdı Hayâl-i ebruvânüñ âb içinde tākıldur hep (G 11/4) O halka halka zülf-i müşg-bü ol ‘ukde-i gīsü Kurulmuş Kāni-i nā-çarı şayda fākıldur hep (G 11/5)
ham ham	Vādī-i ğam kākülüne toğrıca çıkmak Mümkin mi girih-der-girih ü ham ham içinde (G 160/5)
Hazin hazin	Göñül hazın hazın aňlayup yürek oynar Bilürsün ortada bi’llāh oynayan çalan (G 39/4)
kızıl kızıl	Gördüm Sakız kızını yañaqlar kızıl kızıl Gözler siyeh o la’l dudaklar kızıl kızıl Yaluñ ayak göğüs bağır açık cebin güşād Sākī elinde cām ayaklar kızıl kızıl Çıkmış beline belki de tā sīne neş’eler Gül-gün kemer-mişāl kuşaklar kızıl kızıl Meyler gulüvv idüp harem-i humda taşsun Olsun serāçelerle şokaqlar kızıl kızıl Muğ-beççe duht-ı rezle keş-ā-keş meyin çeküp Pīr-i muğanda oğul uşāklar kızıl kızıl Binmiş şabāvetiyle sürüp dühn-i verd-i āl Etfāl-i şehri itdi kızaqlar kızıl kızıl Elde mişāl-i hançer-i Mirrīh tīg-ı nāz Kānī-i zāra oldı kıyaklar kızıl kızıl (G 113)
laht laht	Her a’zā zerre zerre pāre pāre laht laht oldı Hemān bir cān kaldı anı da serdüm niçün küsdün (G 104/8)
maḥzūn maḥzūn	Görür etbā’ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lā-büd Anı bir tesliyetle bāri şād itmez hemān ölme (G 164/2)
miş miş	H’ābgāh-ı nāzda miş miş uyur ol nāzenin Tuḥfe-i gül-büseye sen kāni’ olmuş olmamış (G 89/8)
pāre pāre	Her a’zā zerre zerre pāre pāre laht laht oldı Hemān bir cān kaldı anı da serdüm niçün küsdün (G 104/8) Yem-i vişālde dā’im şināha tālīb olan Mişāl-i māhī yem-i cismi pāre pāre gerek (G 107/4)
pır pır	Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi fiğān Kesdi bugün emānumı feryād-ı ‘andelīb (G 12/2)
Refte refte	Sāyesine kim ider ol nev-nihālün ilticā Refte refte şāhsār-ı kāmetsi ber virmese (G 175/5)
rem rem	Ürküñdi bırağdı yine ol āhū-yı vaḥşī ‘Uşşāk arasında görüñ rem rem içinde (G 160/7)
Rīze rīze	Rīze rīze ol şanev-ber şekl-i hūnīn-fāmdan Āb u reng āl olasin tā vaḥdetün pervanesi (G 189/15)
şam şam	Tīg-ı nıgehün ğamzelerün ile bir olmuş Hançer görünür cevhere-i şam şam içinde (G 160/10)
şalkum şalkum	Yoluñda dīde şalkum şalkum incüler nişār itdi Gel ey şehvār varum cevher-i ferdin niçün küsdün (G 104/7)
şem şem	Ben kākülünü dil-ser-i gīsuları koğdı Alduğ koğusun vuşlatınuñ şem şem içinde (G 160/9)

tem tem	Haṭṭuñ ruḥuña yazdı yine temme kitābı Geçdi şeref-i şems-i ḥasen tem tem içinde (G 160/12)
yalan ṭolan	O šāh-bāza ṭuzaḳdur bu ḥalka-i tevḥīd Nedür bu ḥod-menişānda olan yalan ṭolan (G 139/9)
yanuḳ yanuḳ	Leb-teşneyüz zülāl-i vişāle yanuḳ yanuḳ Bir kez maḳām-būs-ı kenāra varır mıyuz (G 75/2)
yer yer	Ḥāl-i siyāh şanma ki ol rüy-ı āteşin Yer yer yanar o dem ki şererler döker ‘alev (G 148/3)
zam zam	Ġam dilde ṭururken yine hicrāna şataşduḳ Çarḥ-ı felek itdi kederi zam zam içinde (G 160/13)
zerre zerre	Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laḥt laḥt oldı Hemān bir cān ḳaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (G 104/8)

TAMLO 10: Farsça Gramer Kurallarına Göre Oluşturulan İkilemeler	
İkilemeler	Örnek beyitler
cā-be-cā	Ġamuñ göñlümde ḳondı cā-be-cā oymaḳlardur hep Çeker güşem benüm bu sīnemi oymaḳlardur hep (G 11/1)
der-be-der	Ḳapu Allah ḳapusu eşigin bālīnveş yaşdan Derinde der-be-der dīvāneyüm ğayrı derüm yokdur (G 50/12) Raḳīb-i rū-siyaha āh der-be-der ḳalası Gelür o şūfi ḥaḳuñdan senüñ ṭomuz çalası (G 215/1)
dem-be-dem	Vir berg-i sebzveş hele Kānīye dem-be-dem Bī-sāz u söz ü meşgale vü berge şīşeyi (G 202/6)
evvel-be-evvel	Ḥaḳḳ sözi evvel-be-evvel söylemez medḥin mezāḳ Bulmadum bu bābda ṭoĝrı deri birden bire (G 177/3)
germ-ā-germde	Şevḳden ḥün-germ ü dil-nerm olmaduḳca Kāniyā Serd-i dil bu bezm-i germ-ā-germde şā‘iḳ midür (G 59/8)
ḥarāb-ender-ḥarāb	Ben olmuşdum ḥarāb-ender-ḥarāb neş’e-i şevḳuñ Sen olmaduñ mı ḥ‘āb-ı nāzdan āĝāh ṭuyduñ mı (G 194/4) Ḥarāb-ender-ḥarāb sāĝar-ı ser-şāriñam sāḳī Mişāl-i zerre maḥv-ı pertev-i ruḥsārīñam sāḳī (G 220/1)
ḥod-be-ḥod	Ḥod-be-ḥod zünnār-bend-i tāze ‘ahd oldum bugün Güşe-i vaḥdetde Kānī ḥod-perest olmuş yine (G 156/5) Ġam-ı hicrānı sessizden gelür teklīfsiz ammā O āfet ḥod-be-ḥod gelmez saña āvāz-ı pā umma (G 166/5)
Keş-ā-keş	Muĝ-beççe duḥt-ı rezle keş-ā-keş meyin çeküp Pīr-i muĝanda oĝul uşāḳlar ḳızıl ḳızıl (G 113/5)
Ser-ā-pā	Uyarsañ nā-ḥun-ı ḥasretle baĝruñ fā‘ide virmez Açılsa sīnede dilde ser-ā-pā dāĝlar gözler (G 28/2) Senden özge dil-rübāyı ḥür olsa istemem Āftāb-āsā ser-ā-pā nūr olsa istemem (G 124/1) Maḫzar-ı nūr-ı tecellī olmayınca Kāniyā Başdıĝum yerler ser-ā-pā ṭūr olsa istemem (G 124/9) Gül-gonçe dir miyim o ser-ā-pāy-ı cāmesin Canfes peten çiçeklü yeşil ḥāre itmese (G 161/4)
ser-ā-ser	Ey serv-i ser-firāz ser-ā-ser server ol

	Ey server-i ne-dīde hafālarla şeb be-ḥayr (G 54/4)
sū-be-sū	Leb-i cūya çekildi sū-be-sū aḥbāb çün seyl-āb Şaçıldı āb-ı rūy-ı ḡuşṣa vü endūh āb-āsā (G 1/4)
reg-be-reg	Ele al sāḡarı biñ nāz ile ey cān yürisün Reg-be-reg cism-i yebūset-zedeye kān yürisün (G 140/1)
pey-der-pey	Bakarken gerden-i kāfūr-gūna ḥīn-i bismilde Nedür bu cūş-iş-i pey-der-pey ey kaşşāb hunumda (G 179/4) Müjde saña Kānī o lebi hem-çü la'l-i yār Yārānla nūş-ı meyi pey-der-peye düşdi (G 193/8)
teng-ā-teng	Bu teng kāfiyelerle dehānı vaşında Nedür suḡande bu 'acַz u fütür-ı teng-ā-teng (G 98/5)

2.2.3. Atasözleri

İt ürür kervan yürür (92/4): Gerçekleşmesi doğal olan işler engellenemez.

Göze yasak olmaz (G 94/6): Bir kimseye veya nesneye bakılmasını kimse önleyemez.

Eski çamlar bardak oldu (G 109/3): Devir değişti, eski tutumların değeri kalmadı.

Çanbersiz düğün olmaz (G 120/3): Her toplantıda veya her işin içinde bulunmak merakında olanlar için yarı sitem, yarı şaka olarak söylenen bir söz.

Zaman sana uymazsa sen zamana uy (G 170/1): Yaşadığın zamanın koşulları ve çevrendekilerin davranışları senin tutumuna uygun değilse sen onlara uymalısın.

Âşığa Bağdat uzak değildir (G 122/5): Bir şeyi elde etmek için aşırı istekli olan kimseye, bu uğurda katlanacağı fedakârlıklar güç gelmez.

Garip kuşun yuvasını Allah yapar (G 12/9): Garip ve kimsesiz kişiye Tanrı yardım eder.

2.2.4. Deyimler

A

Ağzı süt kokmak (G 180/2): Çok genç ve toy olma durumu.

Ağız ağıza vermek (G 180/1): İki kişinin birbirine pek yakın durarak başkalarının işitemeyeceği bir şekilde konuşması.

Alıcı gözle bakmak (G 2/10): İnceden inceye gözden geçirip incelemek.

Ateşe atmak (G 69/6): Bile bile tehlikeli bir işe girişmek.

Ayak bağı olmak (G 75/5): Bir yere gidilmesine veya bir işin yapılmasına engel olmak.

Ayakta kalmak (G 6/2): Oturacak yer bulamamak, yıkılmamak, çökmemek.

B

Başa kakmak (G 45/5): Yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini üzme.

Baş eğmek (G 68/2): Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak. Direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek.

Baş göster (G116/2): Belirmek, meydana çıkmak.

Başı göğre ermek (değmek) (G 61/4): Alay beklenmeyen bir mutluluğa ermek.

Başını alıp gitmek (gezmek) (G 172/5): İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak.

C

Canı ağzına gelmek (G 180/1): Büyük bir tehlike karşısında ölecekmiş gibi bir korkuya kapılmak. Aşırı duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Çekip gitmek (G 18/4): Bırakıp gitmek, ayrılmak, savuşmak.

D

Davul çalmak (dövmek) (G 28/1): Davula vurarak ses çıkarmak, Bir şeyi herkesin haber alabileceği biçimde ortalığa yaymak.

Dert yanmak (G 30/4): Derdini sızlanarak anlatmak.

Dile düşmek (G 118/3): Hakkında dedikodu yapılmak.

Dil (diller) dökmek (G 46/5): Kandırmak, inandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek.

E

El almak (G 87/1): Tarikatlarda bir müridin, müşidinden başkalarına yol gösterme iznini alması. Bir sanatı yapmak için ustanın iznini almak.

Elden gitmek (G 123/1): Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak

Elden bırakmamak (düşürmemek) (G 51/12): Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elden düşürmemek.

Ele geçmek (G 100/1): Yakalanmak. Edinilmek.

El öpmek (G 206/5): Yaşlı veya saygı gösterilmesi gereken kimselerin sağ elinin üstünü önce dudağa sonra alna götürmek.

El vermek (G 86/6): Yardım etmek. Halk hekimliği ile uğraşan bir kimsenin bilgilerini bir başkasına öğretmesi.

Emanet etmek (G 13/5): Bir şeyi veya bir kimseyi birine veya bir yere bir süreliğine bırakmak.

F

Fitil (fitili) almak (G 39/1): Birdenbire telaşlanmak, kaygılanmak, öfkelenmek.

G

Gülüp oynamak (G 199/5): Neşeli, sevinçli, keyifli, güzel vakit geçirmek.

Göbek atmak (G 139/5): Karnını hareket ettirerek oynamak. Çok sevinmek.

Gönül (dil) vermek (G 137/1): Sevmek, âşık olmak, bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek.

Göğüs germek (G 84/8): Bir güçlüğü karşı koymak, dayanmak:

Gönül almak (G 100/5): Sevindirmek. Gönlü kırılan birini güzel bir davranışla memnun etmek.

H

Hoş görmek (G 79/4): Gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak.

İ

İş içinde iş var (G 39/1): Bir işin içyüzü başka anlamında kullanılan bir söz.

K

Kan ağlamak (G 44/1): Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Kan dökmek (G 174/1): Ölüme yol açmak, cana kıymak.

Kana susamak (G 215/10): Öldürme hırsı duymak.

Kendinden geçmek (G 92/2): Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak.
Bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak.

Kulağına küpe olmak (G 91/4): Başa gelen bir durumdan alınan dersi unutmamak.

Kulak tutmak (G 27/3): Dinlemek, işitmek istemek.

M

Mışıl mışıl uyumak (G 89/8): Rahat, sessiz ve derin soluk alarak uyumak.

O

Ocağı sönmek (G 111/4): Aile için dağılmak, yok olmak anlamında kullanılır.

Ö

Ölüp ölüp dirilmek (G 94/7): Çok sıkıntı, acı çekmek veya çok ağır hastalık geçirmek.

P

Pençesine düşmek (G 73/3): Yakalanmak.

S

Su gibi akmak (G 45/3): Zamanın hızla geçmesi. Para, yiyecek vb. şeylerin bol miktarda bulunması.

T

Tir tir titremek (G 31/1): Çok üşümek. Çok korkmak.

V

Velveleye vermek (G 191/1): Gereksiz telaşa ve heyecana düşürmek.

Yakayı ele vermek (G 100/1): Kaçamayarak ele geçmek, yakalanmak.

Y

Yaralı bereli (yara bere içinde olmak) (G 127/2): Vücudunda yara, ezik, sıyrık, çürük bulunmak.

Yol almak (G 28/4): Yolda ilerlemek.

Yolu düşmek (G 50/16): O yerden geçmesi gerekmek.

Yüz bulmak (G 118/9): İlgi ve yakınlık görmek.

Yaya kalmak (G 88/11): İstediği şeyi yapamaz duruma gelmek. Binecek bir şeyi olmamak. Yardımcısız kalmak. Geri kalmak.

Yıldızı (yıldızları) barışmamak (G 104/11): Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak

2.2.5. Yerel Kullanımlar

Akran (G 34/5)

Başı kayısı (G 89/4)

Bir başıma (G 82/4)

Bir içim su (G 84/1)

Boynu bağlı (G 103/7)

Bukalemun (G 93/6)

Cıs çıplak (G 81/5)

Dadanmış (G 82/6)

Dağ üstü bağ (G 94/1)

Diyvirsem (G 84/11)

Dürülmek (G 1/2)

Er oğlu er (84/17)

Eyü günler (G 103/5)

Günahum ne (G 104/3)

Haram olsun (G 85/2)

Hoş geldin (G 108/1)

İğneden ipliğe dek (G 94/2)

Ne satan bilir ne alan (G 139/11)

Kaltaban (G 153/ 6)

Kara haber (G 21/1)

Kara sevda (G 118/6)

Komşu kapısı (G 129/2)
Korkaram (G 93/1)
Küsdî gitti (G 84/17)
Neme lazım (G 128/ 4)
Nîtdün (G 103/1)
Patadak (G 193/3)
Salkım salkım (G 104/7)
Sapa yollardan geçme (G 134/2)
Seni uyardım (G 194/2)
Sinmek (G 81/6)
Tohum ekmek (G 105/3)
Tükürdi (G 12/ 10)
Ufak tefek (G 96/2)
Ürkütmek (G 52/8)
Yalın ayak göğüs bağı açık (G 113/2)
Zararı yok (G 78/3)

2.3. KÂNÎ'NİN ÜSLUBU

Sözlük anlamı “*Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.*”(Türkçe Sözlük, 2005: 2062) olarak açıklanan üslubu, Songül Taş “*dilin kişiye göre şekil alması ve kullanılması*” şeklinde tanımlamıştır (Taş, 2013: 433). Kânî'nin gazellerini incelediğimizde Ahmet Hikmet'in de “*muḳteżā-yı cevelān-ı ṭab‘ bir vādide sâbit-ḳadem ve bir şûretle hem-dem olmayup*” (Ahmet Hikmet, 2014: 118) şeklinde belirttiği gibi çeşitli üsluplarla yazılmış şiirler görmekteyiz. Kânî'nin hayatının çeşitli muhitlerde geçtiğini bilmekteyiz. Bu durum onun üslubunu da etkilemiştir.

Kânî diğ er eserlerinde kullandığı üsluba nazaran gazellerinde klasik anlayışa bağılı kalmaya çalışmıştır. Divan şiirinin Necati Bey, Baki ve Nedim köprüsü ile XVIII. yüzyıla kadar uzanan klasik üslubun mazmunlarını, imajlarını şiirlerinde kullanmıştır.

“Talebkâr-ı neşâ-ı bâde-i gül-gûnıñam sâķī
Hemân bir sâğar-ı leb-rîz ile memnûnıñam sâķī” (G 219/6)

Yed-i beyzâ da olsa pây-ı ĥumda baña el virmez
Yetiş bir ayak evvel ĥasret-i dîdârıñam sâķī” (G 219/3)

“Dir imişsin ‘âşıkân mest-i müdâm olmak gerek
Câm-ı şevķuñ dürdan bir kez gören ayık mıdur” (G 59/2)

Kaynaklardan Kânî’nin 40 yaşına kadar Tokat Mevlevihanesi’ne mensup olduğı bilinmektedir. Hem burada geçirdiğı günlerin ve aldığı eğitimin etkisi hem de XVII. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkıp, birçok şairi etkisi altına alan “Nâbî Ekolü” olarak da bilinen Hikemî tarzdan etkilenip yazdığı şiirleri çoğunlukla gazel nazım şekli ile kaleme almıştır. Daha çok zamane insanların vefasızlığı, fânîlik, cahîllik, kadir bilmezlik, tok gözlülük ve kadercilik gibi konuları işleyen gazellerde bu üslubu kullanmaktadır. Kânî gazellerinde Hikemî üsluba bağılı kalarak sade, açık bir dil kullanmıştır.

“Âyîn-i vefâ bir güzel âyîndür ammâ
Ķânûn-ı edeb lâzıme-i dîndür amma” (G 2/1)

Kânî, ilim-irfan sahibi kişilerin nerede konuşup nerede susacağını bilmesi ve ettikleri kelimelerin da kıymetli olması gerektiğini vurgulamaktadır. Gerçek ariflere susmak yakışır çünkü edipler dil sürçmesinden ve yanlış söz söylemekten sakınırlar.

“Her şîvede ĥâmüş gerek ‘ârif-i bi’llah
Zîrâ üdebâ lağz-ı suĥenden ĥazer eyler” (G 24/5)

Kânî’nin dile getirdiğı konulardan biri de âlimlerin hâl ve tavırlarıdır. Ona göre; ariflerin ve ilim sahiplerinin yaptıklarıyla, söyledikleriyle örnek teşkil etmeleri ve öğretici olmaları gerekmektedir.

“‘Ârif edeb-âmûz olur her revîşinde
‘Âķil ĥikem-i ĥazret-i Ĥaķķa nazar eyler” (G 24/6)

Makam ve mevkiye heves etmek, düşkün olmak gönle göre değildir. Manevi bir varlık olan gönlün maddeye düşkün olması ona sıkıntı verir. Gönle yakışan fakirlik hırkasıdır.

“Mā’il olma cāme-i cāha gönül sıkletlidür
Hırka-i fakrı libās it işte ol hıffetlidür” (G 38/1)

Kânî’nin gazelleri incelendiğinde bir diğer üslup özelliği olarak XVIII. yüzyılda etkisini tamamen hissettirmeye başlayan “mahallileşme akımı”nın izleri göze çarpmaktadır. Kânî’nin Arapça ve Farsça şiirlerinden iyi bir Arapça ve Farsça tahsili aldığı anlaşılmaktadır. Divanında Arapça ile yazılmış kasideleri ve Farsça ile yazılmış gazelleri bulunmaktadır. Fakat Türkçe kaleme aldığı şiirlerinde açık anlaşılır bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Gazellerindeki söz dağarcığı incelendiğinde Türkçe kelimelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Özellikle fiillerini ve rediflerini Türkçe kelimelerden seçmiştir.

Kânî, XVIII. yüzyılın günlük yaşamına dair birçok kelimeyi, atasözünü ve vecizeleri şiirlerinde kullanmıştır. Daha sonradan Fuat Köprülü tarafından ‘Türk-i Basit’ olarak adlandırılacak olan bu üslup XVII. ve XVIII. yüzyılda etkisini göstermektedir. Bosnalı Sâbit ve Hayretî gibi Rumeli coğrafyasında yaşamış olan şairler bu üslup ile şiirler yazmıştır. Kânî de 30 yıla yakın bir süre Silistre, Bükreş gibi Balkan topraklarında yaşamış ve gezip gördüğü yerlerdeki yerel kullanımları şiirine yansıtmıştır. Fakat argo ve müstehcen ifadeleri şiirlerinde bolca kullanmasından dolayı zaman zaman eleştirilmiştir.

Kânî atasözü ve deyim gibi ifadeleri kullanırken “*bu mesel meşhûrdur*, bir sâ’ir meşeldür, ‘adîmü’l-meşelûñ, bir dârbü’l-meşeldür” gibi ifadeler kullanıp dikkat çekmektedir.

Kânî’ye göre, âşğın sevgiliye kaçamak bakışlar atmasının kabahat sayılmayıp hoş görülmesi gerekir. Çünkü herkesin de bildiği gibi göze yasak konulamaz.

“Töhmet-i düzd-i nigāhı sevdigüm ma’zûr tut
Bu mesel meşhûrdur hergiz göze olmaz yasağ” (G 94/6)

Kânî konuşma dilinde kullanılan “*patadak*” ifadesini; âşğının kendisine canını feda edeceğini öğrenen sevgilinin, “hemen o anda ver” diye tutturmasını, sevgilinin şımarıklığını vurgulamak için kullanmaktadır.

“Didüm saña ben cânı fedâ idecegümdür
İkrâruma başdı **paṭadak** isteye düşdi” (G 193/3)

Kânî; “*elüñ sunmak ve ağzuñ aş*” ifadeleri ile gönlünü uyarmaktadır. Aşk sofrasına elini uzatmaması gerektiğini o sofradaki nimetlerin Kânî’nin gönlünün yiyebileceği türden yemekler olmadığını dile getirmektedir. Aşkın yükünü göğüsleyebilecek mecalde olmadığını ifade etmektedir.

“Sofra-i ıışka **elüñ şunma** şakın
O degüldür senüñ **ağzuñ aş**” (G 220/4)

Kânî, nev’i şahsına münhasır zatlardan idi. Mizacı ve nüktedanlığı ile döneminde şöhret bulmuştur. En ciddi konuları dahi mizah ile ironik bir şekilde anlatmaktan uzak durmamıştır.

“Aqlımı mehr virüp duht-ı rezi ‘ağd itdüm
Ger helâlümde disem ‘ayb degül mālumdur” (G 46/2)

“Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur
Hele şahrāya bak bir kalkmışlar otlar öküzler” (G 28/5)

Kânî insanların dünyaya gelmelerinin bir amacı olduğunu ve insanoğlunun hakkı araması gerektiğini düşünür. Bu sırra vâkıf olamayanlara ise acır. Çünkü o kimselerin dünyadan olgunlaşmadan, pişmeden, ham olarak geldikleri gibi gideceklerini söyler.

Kânî’nin tabiatı göz önünde bulundurulduğunda bu beyit “Dünya nimetlerinden faydalanmayan, hayatın tadını çıkarmayan, insana has (sevmek, aşk, gam, neşe, hasret) duyguları tecrübe etmeyen kişiler insan dışı varlıklardan farksızdır. Geldikleri gibi bu dünyadan göçecekleri için de onlara acır.” şeklinde de anlamlandırılabilir.

“Farğ itmeyen insān ne dimek oldığın eyvāh
Hayvān gelecekdür yine hayvān gidecekdür” (G 58/3)

Kânî; gönül kafesinin kırılmasını, sürekli incinip üzülmesinin sebebini dayanıklı ve güçlü olması ile açıklar. Sevgili ne yaparsa yapsın Kânî’nin ondan vazgeçmeyeceğini bilir. Bu yüzden ona eziyet etmekten çekinmez.

“İşkeste olmada yine dā’im kedū-yı dil
Bilür felek şamara tayanur kafam var” (G 29/2)

Kânî, divanında ‘bir var imiş bir yok imiş’ redifli gazeli ile masal üslubunu da kullanmıştır.

“Lezzet-i būs-ı dehân bir var imiş bir yoğ imiş
Zevk-i āgūş-ı miyân bir var imiş bir yoğ imiş
Fıkr-i müstaḳbel ü māziyi bırak ‘ārif isen
Böyledür ḥâl-i zamân bir var imiş bir yoğ imiş
Kim bilür şīve-i nā-gāh şütür gürbesini
Çarḥ-ı gerdündan amân bir var imiş bir yoğ imiş
Ya cefâdur ya vefâ muntazırı ‘uşşākuñ
Senden ey şūḥ-ı cihân bir var imiş bir yoğ imiş
Zinde eyler o dü-leb mürde-i şad-sāleyide
Ten-i dil-mürdede cān bir var imiş bir yoğ imiş
Gel ḳo nefsāniyeti maḥv-ı vücūd it zāhid
Bu şu‘ūnāt inan bir var imiş bir yoğ imiş
Ne içinde ne taşında ne ikiden ḥālî
Cünbiş-i rūḥ-ı revân bir var imiş bir yoğ imiş
Müttaḥid olmalıdır ‘āşık u ma‘şūk gibi
Biline sırr-ı nihân bir var imiş bir yoğ imiş
Çekemez ehl-i himem lâ vü ne‘am āzārın
Nedür ol zell ü hevân bir var imiş bir yoğ imiş
Nefy ü işbât ki tevḥīd-i ḥaḳīḳî oldur
Eyler ol sırrı beyân bir var imiş bir yoğ imiş
Ḳāşidân-ı reh-i ‘irfân yedek çekmezler
Ḳalma bu yolda yayan bir var imiş bir yoğ imiş
Ḥareke nokṭa ḳabûlünden elif müstaḡnî
Vaḥdete işte nişân bir var imiş bir yoğ imiş
Ḳışşa-ḥvân-ı felek aḥvâl-i dil-i Kânîyi
Başladı naḳle hemân bir var imiş bir yoğ imiş” (G 88)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÂNÎ'NİN GAZELLERİNDE ÖNE ÇIKAN DUYGU, DÜŞÜNCE VE TEŞBİH UNSURLARI

3.1. DUYGU UNSURLARI

3.1.1. Aşk

Klasik Türk edebiyatında şairin tabiatına göre ‘beşerî aşk ya da ilahi aşk’ olarak işlenen aşk kavramı Kânî’de kendini beşerî aşk olarak göstermektedir. Kânî, Tokat Mevlevihanesi’nde geçirdiği 40 yılın etkisi ile zaman zaman tasavvufi kavramlar kullansa da bu kavramlar şairin bilgisini yansıtmaktan öteye geçmemektedir. Kânî’nin gazellerinde anlam bazında tasavvufi konulara pek rastlanmamaktadır.

Aşk mefhumu “*Bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet*” olarak tanımlanmaktadır. “*Aşk, âşık ve maşuk arasında daha çok âşığı ilgilendiren bir durumdur*” (Pala, 2002: 49). Maşuk dışındaki her şey âşık için rakiptir. Aşk ise bu üç kavram ekseninde teşekkül bulmaktadır.

“Çāk-i zemīn-i sīneyi münbit maḥāl deyu
Toḥm-ı maḥabbeti dil-i şad-çāke ekdiler” (G 20/2)

“Yoğ iken sīnede fikr-i dehenüñ bir zerre
Hīç memnūn degilem dünyede var olduğuma” (G 183/2)

“Sīneler bī-dāğ diller bī-ğam-ı ıış olmasun
Sönmesün dey-māh-ı firḳatde ocağı kimsenüñ” (111/4)

3.1.1.1. Âşık

Âşık, klasik Türk edebiyatının merkez kişisidir. Âşık ile şair aynı kişidir. Âşık sevgili için her şeyi göze alır ve her türlü eziyete, güçlüğü katlanır. Hatta ne kadar acı çekerse o derece âşıklık rütbesi de artar. Âşık; sevgiliden sürekli vuslat talep eden, çaresiz, perişan, mecnun tabiatlı, zayıf bedenli, sarı yüzlü, sevgili uğruna canını feda etmeye hazır olandır.

Âşık sevgiliyi her şeyden kıskanır. Sevgilinin kendisine değil de başkalarına yakınlık göstermesi âşığın en büyük ızdırabıdır.

Âşığın en bilinen özelliklerinden biri de mecnun olmasıdır. Âşık sevgiliye duyduğu aşırı sevgiden aklını yitirmiştir. Âşığın iradesi elinde değildir hâl ve hareketlerini kontrol edemez. Bundan dolayı da âşıklar, insanlar tarafından yadırganır ve ayıplanırlar. Kânî ise, “âşıkların (delilerin) hor görülüp ayıplanmaması gerektiğini çünkü Allah’ın huzurunda divanelerin üstün olduğunu akıllıların onlara imrendiğini” söyler.

“Merd-i dīvāne-nümāyı eyleme taḥkīr kim
Nezd-i Ḥaḳda ‘ākīle maḡbūṭdur dīvāneler” (G 43/5)

Âşık “sevgilinin ilgisiz davranışları, vuslata erememek, rakiplerin sevgili ile beraber olmaları” gibi sebeplerden dolayı öfke ve üzüntüye düşüp kanlı gözyaşı döker. Âşık kanlı yaşlar döktüğü için ayıplanmamalıdır çünkü çaresizlik içindedir elinden ağlamaktan başka bir şey gelmez.

“Ḳo ṭa’nı eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid
Ne yapsun ‘āşık-ı bī-çārenūñ de derdi var ağlar” (G 19/8)

Âşığın tek sermayesi sevgiliye duyduğu aşktır. Âşık sevgilinin ettiği eziyetlerden şikâyetçi olmaz. O ne yaparsa yapsın hep hoş görür. Çünkü âşık için sevgilinin eziyeti bile güzeldir ona külfet gelmez.

“Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet anı ‘āşık
Kişiyse sevdiginden her ne eylerse yamān gelmez” (G 79/4)

Klasik şiirimizde maşuk dışındaki canlı cansız her şey âşık için rakiptir ve kıskançlık unsurudur. Çünkü sevgili hep o rakiplere ihsanda bulunur. Onlara teveccüh gösterir. Bu durum âşığın en büyük kederidir. Âşık için sevgilinin bir kere ona iltifat etmesi, yârimdir demesi rakiplere gösterdiği ilgiden duyduğu üzüntü için şikâyet etmemesine kâfidir. Âşık çok az miktarda da olsa sevgilisinin iltifatına mazhar olursa eğer başına gelecek hiçbir sıkıntı ona ağır gelmez.

“Ben ḡam-ı aḡyārdan itmezdüm ey dil iştikā
Āḥ bir kerre baña ol yār yārümdür dise” (G 158/2)

“İderseñ nīm mīkdār iltifāta Kānīyi mazhar
Felekden yağsa da seng-i sitem aṣlā girān gelmez” (G 79/5)

Âşığın tek arzusu sevgiliye kavuşmaktır. Âşığın kavuşma arzusu ile ettiği ah; zayıf ve güçsüz bedeninde yanıklar, çektiği sıkıntılar da yanıklar meydana getirir. Bu yüzden vuslata niyet edenlerin derilerinin balıklarınki gibi pul pul olmasını göze almaları gerekir.

“Yem-i vişâlde dâ'im şināha t̄alib olan
Mişāl-i māhī yemm cismi pāre pāre gerek” (G 107/4)

İnsanlar çevreleri tarafından ayıplanıp dışlanmamak için yaşadıkları topluma ayak uydururlar. Toplumsal ve ahlaki kuralları önemserler. Ama âşıklar bu kuralları umursamazlar. Onlar aşkın verdiği coşku ile yaptıkları davranışlardan hicap duymazlar. Onların tek düşüncesi sevgiliye kavuşmaktır. Bundan dolayı ayıplanırlar.

“Saña ‘âşık degülken ‘ār u nāmus idi endişem
Hebā oldı sevelden neng ü ‘ār ol gitdi ben kaldum” (G 117/5)

“Göñülde ider her kişi ümmīd-i vişālūñ
Sevdüm seveli h̄azretüñi dillere düşdüm” (G 118/3)

Âşık sevgiliyi görünce aklı başından gider. Sevgilisini servi gibi salına salına yürürken görünce heyecandan dizleri tutmaz yürüyemez hale gelir.

“İnān-ı ihtiyārum gitdi elden yārumı gördüm
Ayağdan kaldum ol serv-i sebük-reftārumı gördüm” (G 123/1)

3.1.1.2. Sevgili

Klasik Türk edebiyatındaki sevgili; can, canan, yâr, dost, şuh, güzel, maşuk, nigâr, sanem, büt, kâfir, dilber, hub, şah, hüsrev, padişah vb. kelimeleri ile anlatılmaktadır. Servi boylu, gümüş tenli, siyah saçlı, genç sevgili; işveli, cilveli ve nazlı tavırları ile tıpkı bir avcı gibi âşığın gönlünü çalıp onu kendine esir eder. Bakışları ile âşığın bağrını delip gönlünü yaralar. Sevgilinin bütün arzusuna ve yalvarışlarına rağmen vuslat talebine karşılık vermez.

Kānî'nin gazellerinde anlatılan sevgili geleneğe uygundur. Güzelliği ve cilveleri ile âşığın aklını başından alır. Âşığın ağlayıp, inleyip aman dilemesine rağmen ona eziyet

etmekten çekinmez. Âşığa iltifat etmeyip başkalarına yakınlık gösterir. Fakat sevgili gönül ülkesinin sultanıdır. O ne kadar eziyet ederse etsin âşık her şeye razı olur.

Genç sevgili, güzelliği ile âşığı elden ayaktan düşürür, yaşlandırır ama âşık bunu çok görüp şikâyet etmemelidir. Çünkü sevgilinin bir ömre değer olduğunu bilmelidir.

“Pîr itdigin seni kıti çoksunma Kāniyā
Degmez degül bir ‘ömri bil ol nev-cüvān değer” (G 61/8)

Sevgili âşıklarını kandırıp onlara kendi dinini kabul ettiren bir kâfirdir. Cilveleri ile âşığın aklını başından alıp sarhoş eder. Âşığın aklı ve gönlü sarhoşluğun etkisi ile yere yıkılır sevgiliye biat eder.

“Bayılmış bir büt-i tersâ-fürûşa ‘aqlın aldurmış
Yıkılmış rûz-ı mestîden dil-i hüşyârımı gördüm” (G 123/4)

Âşık; dik başlı güzellerin, uzun boyları ve zariflikleri ile bilinen şimşir ve dağ servilerinde bile bulunmayacak kadar nazlı ve cilveli olmalarının sebebini çözemez.

“Nedür ol nâz u cilve dil-berân-ı ser-keşânlarda
O şîve var mıdur şimşâd u ‘ar‘arda yabanlarda” (G 153/1)

3.1.1.3. Rakip

Sevgili ile âşık arasına giren canlı cansız her şey rakiptir. Rakip, kara yüzlü ve kötü tabiatlı olmasının yanında âşığın da baş düşmanıdır. Bu yüzden rakip, âşığın gazap oklarına maruz kalır. Âşık sevgiliden rakibi feda edip kendisine ihsanda bulunmasını ister. Çünkü âşığın gözünde rakibin hiçbir değeri yoktur.

Âşık, sevgiliyi rakipten daha çok sevmesine rağmen sevgiliden alaka göremez. Sevgili hep rakiplere iltifat edip onların isteklerine karşılık verir. Ancak âşık rakiplerden arınmış bir dost meclisine varmak istese sevgili bunu kabul etmez.

“Baña rağmen rakîbe iltifâtın söyler ammâ ben
Disem cem‘iyyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez” (G 84/16)

Kânî’nin mizahi üslubu gazellerinde zaman zaman kendini göstermektedir. “Bir iki gecedir rakibin evinden ses işitmediği için “acaba cihan rakipten boş mu kaldı” diyerek rakibin ölmüş olma ihtimalini alaycı bir tavırla akla getirir.

“Cihān aġyārdan ḥālī mi ḵaldı bilmem ey Kānī
Bir iki gicedür ses ḥāne-i aġyārdan gelmez” (G 80/5)

Âşık gibi rakip de sevgiliyi görünce ona kavuşamadığı için ah edip ağlar. Fakat âşık için rakip ve rakibin aşkı kıymetsizdir. Bu ah edip ağlamaları kervan geçerken köpeklerin havlamasına benzetir. Kânî “it ürür kervan yürür” atasözünü kullanarak anlatımına zenginlik katar.

“Geçerken sīm tenler āh u feryād eylemiş aġyār
Bu bir ḍarbü’l-meşeldür kim it ürmiş kārban geçmiş” (G 92/4)

Âşık her ne kadar rakibin aşkını küçümsese de onun da kendisi gibi sevgiliye kavuşma düşüncesi ile kederlendiğini kabul eder.

“Raḵīb de ġam-ı fikr-i vişāle ṭalmışdur
Göñül birisi de sensin hem o fikire ṭolan” (G 139/8)

Kânî, sevgilinin rakip ile sohbet etmesini ve birbirlerine ilgi göstermelerini görünce âşığın kıskançlıktan ölecek duruma geldiğini “canı ağzına gelmek ve ağız ağıza vermek” deyimleri ile anlatmıştır.

“Reşk-i füzün ile geliyor cānum āġıza
Virdükce sen raḵīb ile hep ağız āġıza” (G 180/1)

Âşık için rakip tahammül edilemez biridir sevgiliden onu feda etmesini ister. Çünkü âşık maddi ve manevi bütün varlığını sevgilinin önüne serer. Her şeyini onun uğruna feda eder.

“Cānum da tenüm de saña ḥayrān saña ḵurbān
İtmezseñ o aġyārı fedā hīç çekilmez” (G 70/7)

Âşık sevgilisi için rakibin küçümsemelerine dahi göğüs gerer, hiçbir vakit ondan vazgeçmez. Sevgilinin endişelenmesine gerek yoktur. Fakat rakip âşık kadar dayanıklı değildir âşık tarafından azarlanmaya ve eleştirilmeye razı olmaz.

“Baña āzārı içün ġam yeme lākin dil-āzārūm
Raḵīb-i rū-siyāhı zemmi idüp yersem gider gelmez” (G 84/12)

3.1.1.4 Gelenek Dışı Kullanımlar

Kânî'nin gazellerinde anlatılan âşık, sevgili ve rakip çoğunlukla geleneğe uygun özelliklerdedir. Fakat bazı şiirlerde XVIII. yüzyıl şairlerinde görülen âşığa lütufta bulunan sevgili örneğine de rastlanmaktadır.

Âşığa hiçbir vakit vuslat bahşetmeyen sevgilinin aksine Kânî'nin sevgilisi âşığının kavuşma talebini arzular ve daima kavuşmayı istemeyi diler.

“Ma‘şûkdan gelür taleb-i vaşla ârzu
Kânî o şûh vaşlını hep istemek diler” (G 20/7)

Âşık ile rakip birbirlerinin baş düşmanlarıdır ve birbirleriyle hiçbir vakit anlaşamazlar. Fakat aşağıdaki beyitte sevgilinin telaşlı yürüyüşünü rakibe anlatan bir âşık ve insaflı davranıp hayırlı bir yorum yapan rakip örneği verilmiştir.

“Şitâbuñ seyr idüp terkîbde ağıyâra naķil itdüm
Hele inşâf idüp ta‘bîrin anuñ hayra yormışlar” (G 27/4)

Âşık için sevgilisinden bir ümidinin bir arzusunun olmayışı ızdırap verici bir durumdur. Sevgilisinin sabah rüzgârı gibi ardı sıra geldiği ve ona ilgi gösterdiği günleri özlemektedir.

“Benüm senden murâdum yoğ iken hâlüm diger-gündür
Kanı ardum şıra bād-ı şabâ tek yeldigüñ günler” (G 62/3)

Aşağıdaki beyitte âşık kendisine “Sonradan ortaya çıkan rakibe her vakit kıdem davası eylerdin. Bu övgü sana yetmez miydi” diyerek hayıflanmaktadır. Bu sorudan pek alışılmış bir durum olmamasına rağmen âşığın bir vakitler rakibe üstün tutulduğu ve ilgi görüp övüldüğü anlaşılmaktadır.

“Kıdem da‘vâsı eylerdüñ rakîb-i hâdişe her gâh
Saña bu fahr yetmez mi idi övüldigüñ günler” (G 62/8)

Sevgili âşığın her vakit eziyet edip cefa çektiren taş kalpli ve merhametsiz bir güzeldir. Âşığın feryadına kulak asmaz onun çaresizliğini görmezden gelir. Kânî'nin sevgilisi ise âşığın ettiği bu eziyetlerden dolayı daha sonradan pişmanlık duyar.

“Yāruñ bize itdigi hep cev̄ ü cefā idi
Oldı hep itdigine peşīmān efendimüz” (G 71/2)

Âşık sevgiliden daima bir lütuf, bir buse talep eder. Hatta bu lütfun karşılığında canını bile feda eder. Ama sevgili hiçbir vakit âşığa karşılık vermez. Aşağıdaki beyitte ise sevgilinin buse lütfetmek için sabırsızlanması ve âşığın şaşkınlığı anlatılmaktadır.

“Dünyā yıkılır ummaz idüm buseye ruḥṣat
Bir buse didüm luṭf ile gel gel diye düşdi” (G 193/7)

3.1.2. Ayrılık

Kânî gazellerinde sevgiliden, vatandan ve dünyadan ayrılmak gibi üç ayrı ayrılık duygusunu işlemektedir.

3.1.2.1. Sevgiliden Ayrılmak

Âşık ömrünün çoğunu sevgiliye hasret olduğu için ah ederek geçirir. Onun en büyük emeli sevgilisinin yanında olmaktır. Fakat sevgili ona karşılık vermediği için sürekli ayrılık ateşi ile yanmaktadır. Âşık “Hep göz göz oldu bu ten u cānum seni gözler” diyerek hem tüm benliği ile sevgilisinin yolunu gözlediğini hem de sevgiliden ayrı olmanın verdiği acı ile vücudunda yaraların açıldığını anlatır.

“Cismümde benüm her ser-i mū bir nigeḥ oldı
Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler” (G 52/2)

Kânî “ḥasretdür” redifi ile yazdığı 35 nolu gazelinde sevgilisinden ayrı kaldığı için hasret olduğu duyguları sırayla anlatmıştır. Sevgili yokken ne şarabın ne eğlence meclisinin hiçbir şeyin anlamı yoktur. Âşık, sevgiliyle birlikte yaşadığı günleri özlemle anmaktadır.

“Gözüm nezzāre-i ruḥsāre-i cānāna ḥasretdür
Ḳulağum istimā^c-ı şoḥbet-i yārāna ḥasretdür” (G 35/1)⁵

⁵“ Elüm gül-deste-i peymāne-i ser-şārdan ḥālī
Ayağum cünbiş-i mestāne-i rindāne ḥasretdür
Dimāğum āşinā-yı bûy-ı ümmīd olmadan ḳaldı
Dehānum çāşnī-i lezzet-i iḥsāna ḥasretdür
Zebānum ḥüsn-i ta‘bīr-i merāmum itmeden ‘āciz

Sevgilinin saf göğsünün beyazlığından ve kaşlarının karalığından ayrı olmanın verdiği acı âşığı derbeder etmiştir. Onun gecesini ve gündüzünü bir eylemiştir. Âşık sevgiliden ayrı oldukça gecesini ve gündüzünü arasında bir fark yoktur. Onun için ayrılığın kara gecesini hiç bitmez.

“Hecr ile rûz u şebüm fark itmeden koydı beni
Sîne-i şâfuñ beyâzı kaşlarınıñ karası” (G 199/3)

Âşığın hem canı hem de gönlü olarak gördüğü sevgilisi gittiği için elinden ah etmekten başka bir şey gelmez. Âşığın bu çaresizliğine de harap olmuş halinden başka hiç kimse yardım etmez.

“Cân u dil gitdi baña kalmadı âhdan gayrı
Elvirür hâlûme yok hâl-i tebâhdan gayrı” (G 204/1)

Değerli bir taş olarak bilinen elmas, toz haline getirilip açık bir yaranın üzerine serildiğinde büyük bir acıya sebep olur. Çünkü elmas parçacıklarının toz haline gelse de kesici özelliği devam etmektedir. Bu yüzden yaranın içini parça parça eder. Ayrıca aynı tuz gibi yakıcı bir özelliği de vardır. Fakat Kânî’nin gözünde sevgiliden ayrılmanın acısı o kadar büyüktür ki âşığa, yaralı gönlüne serpilen elmas parçacıklarının verdiği acıyı dahi unutturmuştur.

“Eşer-i rîze-i elmâsı unutturdı baña
Ciger-i sūhtede yer ideli çeng-i vedâ” (G 93/4)

Ayrılığın humması (şiddetli ateş nöbeti) Kânî’yi terletmiştir. Kani sevgiliye olan aşkından dolayı ateşlere düşmüştür.

“Derletdi ten-i Kânîyi hummâ-yı firâkuñ
Sevdüm seni cānâ yine âteşlere düşdüm” (G 125/5)

Kelāmum imtizâc-ı harf-i istihsāna hasretdür
Ayağum sāha-i gülşen-serây-ı vuşlatuñdan dūr
Elüm her rûz u şeb būs itdigüm dāmāna hasretdür
Derūnum pây-māl-i minnet-i dūnān iken hālüm
Cebīnüm āstān-ı zümre-i rindāna hasretdür
Dilüm endîşe-i vaşl-ı dil-ārādan olup mahrūm
Hayālüm Kāniyā fikr-i sürūr-ı cāna hasretdür”

3.1.2.2. Dünyadan Ayrılmak (Ölüm)

Yaratılmış her canlı gibi insanoğlu da ölüm karşısında acizdir ve bir gün mutlaka bu dünyaya veda edecektir. Birçok farklılığın ve adaletsizliğin olduğu bu cihanda herkese eşit bir şekilde sunulan tek şey ölümdür.

Şair ölüm meleğini mecliste içki dağıtan sakiye benzeterek “sākī-i ecel” sıfatı ile nitelendirmiştir. Bu saki hiç kimseyi susuz bırakmayacak herkese şerbet sunacaktır.

“Bir kimseyi leb-teşne geçirmez şu arar hep
Sākī-i ecel herkese şerbet virecekdür” (G 49/3)

Şair sevgilisinin önce kendisine âşık edip sonra da onu bırakıp bu cihandan göç ettiği için kendisini kandırdığını düşünür.

“Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kānī
Çekdi ruhsārına bir perde bugün gitdi gider” (G 30/8)

Kānī kendi ölümünü ise “yolcu” ifadesi ile anlatmıştır. Sevgilisini Allah’a emanet edip bu dünyadan gidecektir. Bu yüzden kendisini hoş tutmasını, eziyet etmemesini niyaz eder.

“Emānet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nūrı
Çarībū’l-‘ahd yolcudur efendüm Kānī’ñi hoş tut” (G 13/5)

Şaire göre “Bu dünyaya geldiğine sevinen ve fānī hayata müptela olan kişiler ölüm ile karşılaştıklarında dünyadan ayrılacakları için üzüleceklerdir. Beka âleminden ayrılıp bu cihana geldikleri için memnun olmayan kişiler ise ölümle karşılaştıklarında mutlu olacaktır” .

“Çandān gelen ‘āleme giryān gidecekdür
Giryān gelen ‘āleme çandān gidecekdür” (G 58/1)

Şair insanların bu dünyaya geldiklerinde hakikatin sırrına vâkıf olmak için aşk ateşi ile yanıp olgunlaşması gerektiğini düşünür. Bu gerçeği idrak edemeden ölen kişiler içinse üzüлür. Bu örnek Kānī’nin mizacına uygun olarak “Dünya nimetlerinden faydalanmayan, hayatın tadını çıkarmayan, insana has (sevgi, aşk, gam, neşe, hasret) duyguları tecrübe etmeyen kişiler insan dışı varlıklardan farksızdır” şeklinde de açıklanabilir.

“Fark itmeyen insān ne demek olduğın eyvāh
Ėayvān gelecekdür yine Ėayvān gidecekdür” (G 58/3)

Kānî “Çocuk yaşıta ölen kişilerin hiçbir günaha bulaşmadan tertemiz olarak beka âlemine gittikleri için onların bu dünyaya insan olarak gelip melek olarak gittiklerini” söyler.

“Tıfl iken olan ‘āzim-i ‘uqbā şu fenāda
İnsān gelecek Ėūri vü Ėılmān gidecekdür” (G 58/4)

Fāni olan bu dünyada korkak ve çekingen davranarak sevgili ile görüşme fırsatlarının hiçbirini kaçırılmamalıdır. Çünkü birkaç güne ölüm kapımızı çalacak ve bu dünyadan göçülecektir.

“Kānî şakınup fırsatı fevt itme görüş kim
Bir kaç güne dek şu koca oğlan gidecekdür” (G 58/5)

Ölümün ne vakit nerede bizi bulacağını hiç kimse bilmemektedir. Bir gün ansızın ölüm bizi beka âlemine davet edecektir. Bu gerçek unutulmamalıdır hep hatırlanmalıdır.

“Bir gün ki apansız seni da‘vet edecekler
Añ ol Ėüni ol da‘vet-i nā-gāhı unutma” (G 165/6)

3.1.2.3. Vatandan Ayrılmak (Gurbet)

Kānî’nin hayatına baktığımızda önce memleketi olan Tokat’ta yaşarken memleketinden ayrılıp İstanbul’a gelir. Sonra payitahtın yaşamına ayak uyduramayıp kendi arzusu ile Silistre’ye gider ve çok uzun bir süre vatanından ayrı o coğrafyada yaşar. Yeğen Mehmet Paşa’nın daveti ile ikinci kez İstanbul’a gelir fakat burada Paşa ile yaşadığı bazı anlaşmazlıklar sonucunda Limni Adası’na sürgün edilir. Kānî için asıl gurbet günleri bu sürgünle başlar.

Âşık olarak kabul edilen birinin memleketini terketmesi mümkün değildir. Çünkü onun memleketi sevgilisidir. Bu yüzden âşığın cananını terketmesindense canını terketmesi daha uygundur.

“Âşık olsun mı bu kim terk-i diyār it göz göre
Terk-i cān it hoş olur mı terk-i yār it göz göre” (G 163/1)

Âşığın vatanından ayrılıp gurbete gitmesinin bir sebebi de sevdiğinin kendisine değil de rakibe iltifat etmesidir. Âşık, sevdiğini başkalarıyla görmenin verdiği acıya dayanamayacağı için memleketinden ayrılmaya karar verip gurbete gider.

“Yārı ağıār ile görmekten vaṭanda Kāniyā
Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it göz göre” (G 163/6)

Hayatının bir bölümünü sürgünde geçiren Kânî “gurbet içinde gurbetteyim ve hasret garibiyim” diyerek Allah’a yalvarır. Çünkü vatanını görmek şöyle dursun evinden ve barkından haber getirecek haberciye dahi yıllardır görmemiştir.

“Ġarīb-i ḥasretiyem ğurbet-ender-ğurbetem yā Rabb
Peyām-āverde-i dār u diyārı yıl geçer görmem” (G 119/5)

Âşık gençliğinin vatanından ayrı gurbette tükendiğini düşünüp üzülmektedir. Hiç olmazsa ömrünün sonbaharını vatanında geçirmek ister. Âşığın asıl memleketinin sevgilisi olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda ise Kânî, gençliğinin sevgilisinden uzakta solduğu için hiç olmazsa ömrünün son dönemlerini sevgiliyle beraber geçirme arzusundadır.

“Ġamum oldur bu yād ilde bahārum oldı pejmürde
O olsun bāri şu köhne bahārı yıl geçer görmem” (G 119/11)

3.1.3. Gam-Keder-Bela

Aşk duygusu beraberinde keder üzüntü ve ızdırap duygularını getirmektedir. Çünkü aşk ateşine düşüp de gam, keder ve bela âlemine gark olmamak mümkün değildir.

Âşık sevgilinin sümbül çiçeği gibi siyah ve güzel kokulu saçlarını; gül goncası gibi pembe, taze ve parlak yanaklarını aklına getirdikçe ona kavuşamadığı için hasret acısı ile gece gündüz aralıksız ağlamaktadır.

“Ḥayāl-i gönçe-i ruḥsārı sünbülzār-ı ğīsūsı
Gelürse ḥāṭıra ‘âşıqları leyl ü nehār ağlar” (G 19/2)

Çaresiz ve zavallı âşığın gönlü bir şişe gibi kırılıp paramparça olmuştur. Bu yüzden ah edip ağlamaktadır.

“Mişāl-i şişe-i leb-rîz kim işkesde olmuştur
Derünü ‘âşıq-ı bî-çāre eyler inkisār ağlar” (G 19/5)

Âşık için sevgilisinden ayrılmanın acısı hiçbir acıya ve kedere denk tutulamaz. Sevgilinin gitmesi o kadar büyük bir elemidir ki buna hiçbir âşık dayanamaz.

“Şoruñ ‘uşşâkına âyâ birisi içinden
Tayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider”(G 30/3)

Âşığın ömrünün sürekli ah etmekle geçmesinin sebebi sevgilinin dudağının üstündeki günahkâr bendir. O ben, kokusu ve rengi ile ambere benzer âşıkların aklını başından alır ve kendine çeker. Kanlı gözyaşları dökmesinin sebebi ise sevgilinin lal rengindeki dudaklarıdır.

“Âh eyledigüm hâl-i siyehkâruñ içündür
Kân ağladığum la’l-i güher-bâruñ içündür” (G 44/1)

3.1.4. Yaşlılık

İnsan hayatının en güzel dönemi olan ve bahar mevsimi olarak da adlandırılan gençlik günlerinin bitmesi âşık için elem verici bir durumdur. Çünkü yaşlanan âşığın gönlü aşkın coşkusuyla yaşayabilecek bir güçte değildir. Artık aşk duygusundan vazgeçmelidir. Fakat Kânî’nin gönlü genç bir sevgiliye meftun olup şevk ile dolarak gençleşmiştir.

“Göñül bu pîrlikde nev-cüvânlık vakti mi şanduñ
Ne idi pîr iken ol şevk ile genceldigüñ günler” (G 62/5)

Divan şiirinde sevgili çoğunlukla 13 yaşlarında taze ve genç bir güzeldir. Sevgilinin dudak çevresinde ayva tüylerinin çıkması yaşının ilerlediğini göstermektedir. Şair bu tüylerin rengi ile de ilişkilendirerek bu durumu “kara haber” olarak ifade etmektedir. Artık gençlik günlerinin anımsanması yaşlı gönüle elem vermektedir. Hatta öyle ki bu durum gençliğin kendisine bile elem vermektedir.

“O dem ki kara haberlerle haţţ-ı yâr gelür
Bahâr u sebzeyi alma dile gubâr gelür” (G 21/1)

“Zamân-ı vaşluñ añıldukca cism-i rûzgâr ağlar
Sevâd-ı haţtuñ eyyâmı görünse nev-bahâr ağlar” (G 19/1)

Şairin en çok kullandığı tavsiyelerden biri de genç bir sevgiliye meftun olunmasıdır. Onun için ayva tüyleri çıkmış ve yaşı ilerlemiş sevgili solmuş bir çiçekten farksızdır. Her ikisi de artık güzelliklerini kaybettiği için değersizdirler.

“Şolmuş çiçeği başuma takmak ne revâdur
Dildâr-ı haţ-âverdeye bakmak ne revâdur” (G 45/1)

3.2. DÜŞÜNCE UNSURLARI

3.2.1.Şikâyet

3.2.1.1. Sevgiliden Şikâyet

Kânî, sevgilisinin her türlü eziyetine razı gelip uğruna canını bile feda etmekten çekinmemesine rağmen sevgilinin kayıtsız ve merhametsiz oluşundan şikâyet etmektedir.

Sevgili eğer rıza gösterseydi âşık her vakit onun yanında olurdu. Yaşadığı semtten hiç ayrılmazdı. Ama sevgili yanında bir yer bahşetmediği için âşığın elinden bir şey gelmez.

“Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā'im ben
Ve-lâkin ol ser-i kūda ne çäre bir yerüm yokdur” (G 50/2)

Kânî sevgilinin acımasızlığından şikâyetçidir. Çünkü sevgilinin yan bakışları bir terzi gibi âşığın can kumaşını keser biçer ve vücudunda yaralar oluşturur. Merhametin ne olduğunu bilmeyen sevgili; âşık aman dilemeye kalksa ona dahi izin vermeyip âşığın yalvarışını keser, dinlemez.

“Hayyât-ı ğamze kâle-i cānı keser biçer
Bilmez amān o şūh amānı keser biçer” (G 57/1)

Âşık, sevgilisi için rakipler ile mücadele eder ve onun uğruna hiç sakınmadan canını verir. Kânî, bu fedakârlıklarına rağmen sevgilinin kendisine küsmesinden şikâyet etmektedir.

“Senüñçüñdi rakībān ile nāverdüm niçün küsdüñ
Yoluñda bī-muḥābā cānımı virdüm niçün küsdüñ” (G 104/1)

3.2.1.2. Rakipten Şikâyet

Âşığın en çok şikâyet ettiği unsurlardan biri rakiptir. Çünkü sevgilinin etrafında birçok rakip bulunmaktadır. Onun çevresini öyle bir sarmışlardır ki zavallı âşığa sevgilinin yanında hiç yer kalmamıştır.

“Yer almamış nezāreye ‘uṣṣāk-ı zār için
Almış rakībler yine pīrāmenüñ senüñ” (G100/2)

Rakip sürekli sevgilinin yanındadır, o nereye giderse hemen arkasından gider. Aşkını gizleyip sevgiliyi kandırarak yanında kalır. Rakibin meclisteki varlığı âşığı huzursuz eder. O varken sevgiliye yaklaşamaz. Hatta rakip meclise gelmese bile varlığının düşüncesi âşığı rahatsız etmeye yeter.

“Ne semte varsa dil-ber şoluğı anda alur ağıyār
Tuyırmaz āh-ı dil-sūzın yorılmış gūyiyā hışlar” (G 39/5)

“Bürüdet baḥş ider bezme rakībüñ āh-ı dem-serdī
Yeründen kendüsi def^c olsa lā-büd sıķleti kışlar” (G 39/6)

3.2.1.3. Felekten Şikâyet

Âşığın en büyük şikâyeti felektendir. Felek ona hep kötü davranır. Her musibeti, kötülüğü onun başına verir. Sevgilisinden ayrı kalıp harap olmasının sebebi de kötü talihidir.

“Felek hemān beni mi bulduñ imtiḥān idecek
Ġarīk-i lücce-i endūh-ı bī-kerān idecek” (G 99/1)

Felek âşığın gamlı ve kederli haline aldırmaksızın bir de yüreğine ayrılık acısını yükler.

“Ġam dilde tırurken yine hicrāna şataşduk
Çarḥ-ı felek itdi kederi zām zām içinde” (G 160/13)

Âşık sevdiklerinin ölmesinin sebebini de felek olarak görür. Çünkü felek âşığa o kadar öfkeli ki ondan intikam almak için sevdiklerini öldürür. Ama âşığa olan öfkesinden ötürü suçsuz olan sevdiklerini öldürdüğü için günah işlemiş olur.

“Felek nitdũñ ki benden bir ölümle intikam alduñ
Anı fikr itmedũñ ki boynuña hũn-ı harām alduñ” (G 103/1)

3.2.2. Eleştiri

Kānî, tabiatı gereği hiçbir şehirde uzun süre kalamayan hayatının çoğunu dolaşarak geçiren ve iyi bir gözlem yeteneği olan bir zattır. Yaşadığı devirdeki insanların eksik ve yanlış yönlerini tespit edip eleştirmiştir. Kānî’nin en çok eleştirdiği konu eğitimdeki bozulma ve yozlaşmadır. Konu ile ilgili eleştirileri örnek beyitlerle sunulmaktadır.

Kānî’nin devrindeki sufiler kendilerini ilim sahibi olarak gösterip cehalete karşı çıkarlar. Oysaki gerçekte ilim-irfandan yoksun mektep ve medresenin kapısından geçmemiş kişilerdir.

“Söz düşse mu‘allim geçinür cehle baş eğmez
řũfî ki der-i medrese vü mektebi bilmez” (G 68/2)

Devlet adamları ve makam sahipleri yerine getirilmeyen vaatlerle insanları kandırırlar. Tarikatın en büyüğü ve bilgilisi olan şeyhler ise artık dervişe yakışır tarzda eksik ve kusurlu bilgiler verirler.

“Ehl-i devlet va‘d-i bî-incāz ile aldar seni
şeyhler de şimdi dervîřāne hep esmā virür” (G 48/3)

İlimsiz şeyhler müritlere yol gösteren olduğu sürece cahil bedeviler de çölde hacılara kılavuz olur.

“Bî-māye şeyh sālîke oldıkça reh-nümā
Hāciya dağı efkār-ı ‘urbān delîl olur” (G 34/2)

Cehaletlerinin farkında olmayan kişiler kendilerini âlim zannedip başkalarına akıl vermeye çalışırlar.

“Da‘vā-yı dîn ü ař u fūrū‘atı bilmeyen
Deyne keşîl ü da‘vî-i ğayra vekîl olur” (G 34/3)

Kânî'ye göre; bir kimseye iyilik edip yardım etmenin en makbulü karşılık beklemeden ve dillendirmeden yapılanıdır. Yapılan iyiliğin hatırlatılıp başa kakmak uygunsuz bir davranıştır.

“Bir kimseye bir iyilik idüp şöñra da Kânî
Şoĥbet arasında başa kaçmak ne revādur” (G 45/5)

Gönül sayfasına işaret maksadıyla konulan nokta ince manayı anlayamayan ve kavrayamayan kişiler tarafından yanık yarası (kalpte gizlenen günahlar) zannedilmektedir.

“İntihāb için konulmuş noktadur levĥ-i dile
Nükte nā-fehmān anı Kânî şanurlar gerçi dāĥ” (G 94/8)

Şehvet duygusu insanların etrafını öyle bir sarmıştır ki arzu ve şehvet içerikli kitaplar dışında bir kitap okunmamaktadır. Eğitim değersizleşmiştir.

“Şehvet ol mertebe itmiş ki ihāta ĥalkı
Okınur nüsha mı var nāme-i bāhdan ĥayrı” (G 204/3)

İnsanlar o kadar sapkınlaşmış ki artık dünyada babasının hakkını sayan bir evlat ve kardeşine değer veren bir gönül (kimse) kalmamıştır.

“Peder Hakkın şayar ‘ālemde bir evlād mı kaldı
Birāder ĥürmetin îfā ider bir yād mı kaldı” (G 206/1)

3.2.3. Fânîlik

Kânî dünyanın geçici olduğunu ve dünyaya gelen birinin bir gün gideceğini bilir. Bu yüzden de hiçbir vakit dünyevi hırsların peşine düşmez. Çünkü baki olan ruh, ölümlü olan bedenimizin misafiridir ve onu hoş tutmak gerekir.

“Beş on günlük misāfirdür tenüñde cānuñı hoş tut
Kafesde çarpınan murĥ-ı dil-i nālānuñı hoş tut” (G 13/1)

Arif olan kimse dünyanın geçiciliğini bilir. Bu yüzden geçmişin üzüntüsünü ve geleceğin endişesini yaşayıp kendini yok yere harap etmez.

“Fıkr-i müstakbel ü māziyi bırak ‘ārif iseñ
Böyledür ĥāl-i zamān bir var imiş bir yoĥ imiş “ (G 88/2)

3.2.4. Yokluk

Kânî'nin şiirlerindeki yokluk kavramı ele alındığında hem maddi olarak bir yoksulluk hem de kimsesizlik duygusu hissedilmektedir. Şair 50 nolu gazelinde “yoktur” redifi ile bu iki duyguyu da vermiştir.

Kânî “yalvarurdum” ifadesini kullanarak hem sevgiliye kendisini acındırarak aşırı bir istekte bulunmayı hem de para vermek anlamını hatırlatmaktadır. Gönül cebinde bir sermayesinin olmadığını söyleyerek de yoksulluğunu dile getirmektedir. Buradaki yoksulluk hem maddi hem de manevi anlamı karşılamaktadır.

“Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler
Görürsin ceyb-i dilde nakd nâmiyla zerüm yokdur” (G 50/3)

Âşık her daim gam ve keder içinde olduğu için bedeni zayıf düşüp kuru dal gibi olmuştur. Âşığın kurumuş bedenini yeniden şevk ve neşe dolu olabilmesi için yardıma ihtiyacı vardır. Ama onu kucaklayıp iyileştirecek bir dostu yoktur.

“Getürmez cünbişe bu huşk-şâh-ı cismimi devrân
Beni bir şalla şirt eyler kucaklar şarşarum yokdur” (G 50/18)

Âşık her ne kadar cevher içinde olsa da onun bu değerini ve kıymetini ölçebilecek, idrak edebilecek insanların yoksunluğunu çekmektedir.

“Degül kırât-ı gevher-pâre-i kadrüm benüm ma'lûm
Güher şuyındayum kadrüm bilinmez tartarum yokdur” (G 50/20)

Âşığın âlemi kaplayan arzu ve isteklerinin ateşi bedenini yakıp, kavurup öyle bir mahvetmiştir ki bedeninden geriye işe yarar bir parça kalmamıştır.

“O rütbe kâlibum mahv itdi nâr-ı şevk-i âlem-gîr
Ki hâkister miyânında ışıldar eñserüm yokdur” (G 50/21)

Şairin kimsesizlik duygusunu yansıttığı örneklerden biri de “yaluñuz” redifli 82 nolu gazelidir. Kânî bu gazelin her beyitinde yalnızlığını vurgulamıştır. Şairin özel hayatıyla ilgili kaynaklarda ayrıntılı bir bilgi yoktur. Ama Kânî'nin ömrünü bir yerde uzun süre kalmayıp dolaşarak geçirdiği bilindiği için bir ailesinin olmadığı yorumu yapılabilir. Bu gazelde

de “Niçe biñ sâldur toldum boşaldum yaluñuz” ifadesi ile hayatını iyi kötü tek başına yaşayarak geçirdiğini anlatmaktadır.

“Kāniyā nîk ü bedüm bir kimse bilmez şad şükr
Niçe yüz biñ sâldur toldum boşaldum yaluñuz “ (G 82/8)

3.2.5. Övgü

Klasik Türk edebiyatındaki gazel nazım şekli ile yazılan şiirlerde şair, sevgilisinin güzelliğini övdüğü bölümler dışında özellikle makta beyitlerinde kendi şairlik derecesini yüceltmektedir. Kânî de diğer şairler gibi kendi sanatını överek üstünlüğünü dile getirir.

Kânî’nin şairlik kabiliyeti, çoşkun bir denizdeki dalgaya eş değer olduğu için diğer şairler ona öykünmektedir. Çünkü o, anlam hazinesinin gizli inceliklerini keşfedip şiire tazelik getirmiştir.

“Teyyâr-ı tab‘uñā niçe öykündi şā‘irān
Kānī tabī‘atuñ yem-i zāhîr degül midür” (G 23/6)

“Kānī yine cevāhîr-i ma‘nāyî keşf idüp
Buldı zemīn-i dilde yeñi kân efendimüz” (G 71/11)

Kânî şairlik kabiliyetinin yanında âşıklılığını da övmektedir. Öyle ki gönül sahiplerinin kendini ateşlere atmasını “iş midir” diye küçümsemektedir. Kânî için bu önemsiz ve basit bir şeydir. Çünkü o, canını dahi feda etmekten çekinmemektedir.

“Kendin dil ehli âteşe atmağ da iş midür
Kānī ider fedā-yı ser ister istemez” (G 64/6)

Bir başka örnekte ise “Hiç kimseye bağlılık ve sadakat göstermesem de şükürler olsun ki aşka vefam var” diyerek kendini övmektedir.

“Kānī egerçi itmez isem kimseye vefā
Şad şad hezār şükrüñe ‘ışka vefām var” (G 29/5)

Aşağıdaki örnekte ise şair gayet açık bir dille sevgiliye âşık olacak kişinin kendisi gibi olmasını istemektedir. Çünkü sevgiliye layık âşık sadece kendisidir.

“Cānā güzel olursa baña sen gibi olsa
‘Âşıkda olursa saña hep ben gibi olsa” (G 159/1)

3.2.6. Ümit-Beklenti-Rica

Âşığın en büyük hayali sevgiliye kavuşmaktır. Sevgiliden daima kendisine az da olsa yakınlık göstermesini rica eder ve bu ümidin gerçekleşmesini beklemekle ömrünü tüketir.

Âşık taze gül bahçesine benzettiği sevgilisinden büyüyüp, yeşermeyen kuru bir ağaç gibi olduğunu ve bir yerinin olmadığını söyleyerek onu gül tohumlarının ekilip yetiştiği o bahçeden ayrı düşürmemesini ister.

“Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i taze
Dıraht-ı huşk neşve-nā-pezīr āsā yerüm yokdur” (G 50/15)

Kânî, sevgilisinin aşkı ile yazdığı şiirinin onun güzelliğine yakışır bir hediye olacak kadar güzel olmasını ve sevgilinin de beğenmesini ümit eder.

“Kānî bu ğazel olsa sezā yāra hediye
Me’mûl o perîden dahı taḥsîndür amma” (G 2/15)

Âşık güçlü, kuvvetli genç bir sevgiliye meftun olmuştur. Ama yaşlandığı için aşkın coşkunluğuna dayanabilecek mecali yoktur. Bu yüzden sevgilisinden kendisine insaf etmesini ister.

“Yine bir güçlü kuvvetli cüvāna mübtelā oldum
Meded ey nev-cüvān eyyām-ı pīrîdür ferüm yokdur” (G 50/14)

Âşık ümidini kaybedip şüpheye düşmemelidir. Çünkü Allah kendisine dua eden kulunu unutmaz ansızın dileğini gerçekleştirir.

“Sen hemān ḥāzır ol Allāh unutmaz kılını
Sen uyurken işi birden bire nā-gāh yapar” (G 51/11)

Âşığın en büyük beklentilerinden biri de sevgilisini kendisine âşık etmektir. Bir kez dahi olsa sevgilisini esir edebilseydi bu hayattan başka hiçbir lütuf istemezdi. Bu ihsan ona kâfi olurdu.

“Bir kerre yārı rām idebilseñ baña felek
Bundan ziyāde luṭfuñı besdür bes istemez” (G 74/7)

Şair, âşıklar sırasından sayılmayı ümit etmektedir. Eğer âşık olarak kabul edilirse gül bahçesindeki bülbüle benzediği için gam yemeyecektir. Bülbül gibi her türlü cefaya razı olacaktır.

“Ben de ‘âşıklar ‘idādından olaydum ma‘dūd
Bāğda bakmaz idüm şekl-i hezār oldığıma” (G 183/3)

Âşığın yaşlı gönlündeki arzuların hepsi sevgili içindir. Bu yüzden sevgilisinden “taze bir selam” ümit etmektedir. Taze selam ifadesi sevgilinin âşığa bir kez daha ihsanda bulunması anlamında kullanılmıştır.

“N’olur Kānīyi itseñ bir selām-ı tāzeye şāyān
Zamīr-i dilde köhne ārzūlar hep senüñçündür” (G 33/7)

3.2.7. Dua-Beddua-Nasihat

Kānî gazellerini genellikle Hikemî tarzda yazdığı için nasihat ve tembih bildiren ifadeleri sıkça kullanmıştır. Şair bazen sevgiliye bazen de kendine ve gönlüne uyarılarda bulunmaktadır.

Şair; arzu, istek ve zaaflardan meydana gelen benliklerinin kölesi olup da keder ve elem içinde olan kişilere bundan vazgeçmelerini söyler. Çünkü bu arzular ve istekler fâni hayata aittir, ebedi değildir, gelip geçicidir.

“Gel қо nefsāniyeti maḥv-ı vücūd it zāhid
Bu şu‘unāt inan bir var imiş bir yoğ imiş” (G 88/6)

Şairler aşkın derin manasına erişememiş, irfansız kimseleri “şūfî” diye adlandırmaktadırlar. Aşkın sırrına vâkıf olan âşık bu sırrı irfanı olmayan kimselerle paylaşmamalıdır. Çünkü o kimseler ki meyveleri acı olan ve insanlara fayda sağlamayan yaban ağaçları gibidirler aşilayarak ıslah etmeye çalışmak nafiledir.

“Şūfiye söyleme sırr-ı ‘ışkı
Ki yaban ağacı tutmaz aşı” (G 221/1)

Âşık çektiği acılardan dolayı ah etmektedir. Buradaki ah hem ağlamak hem de ilenmek anlamında kullanılmaktadır. Âşığın gözyaşları ve ahı sayesinde gaddar kimseler felakete uğrayacaktır. Bu yüzden âşık ah etmekten vazgeçmemelidir.

“Kāniyā eşk yıkar hānesini ğaddāruñ
Āhı elden koma mağdūruñ işüñ āh yapar” (G 51/12)

Kānî kendine sevgilinin güzelliğine ve işveli cilveli tavırlarına aldanmamak gerektiğini hatırlatır. Çünkü sevgili zalimdir âşığın cefa etmekten hoşlanır ve onun kalbini cam bir şişe gibi kırıp parçalamaktan çekinmez.

“Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider
Dilüñi seng-i cefālarla mişāl-i şīşe” (G 168/6)

Âşık sevgiliden küçücük bir ihsan görebilmek için ömrünü onun peşinde harcamaktadır. Bu uğurda nice dertlere düşüp acılar çeker. Bu yüzden sevgiliden hep yardım diler. Ama sevgili asla âşığın merhamet etmez. Kānî de aşağıdaki örnekte Allah’tan ve kendinden başka kimsesi olmadığını idrak edip başkalarından yardım ve vefa beklememesi gerektiği konusunda kendini uyarmaktadır.

“Kendüñi kendüñ gözet Allaha ısmarla özüñ
Kāniyâ virmez saña hayvânlığı ko il cevâb” (G 6/5)

Divanın 38 nolu gazeli konu bütünlüğü olan bir gazeldir. Şair bu gazelin tamamında âşığa “makam ve mevkiye düşkün olmanın gönle verdiği sıkıntı, kadere rıza göstermenin Allah katındaki değeri, tok gözlü olup kimseden yardım dilenmemenin şerefi” gibi konularda öğütler vermektedir.⁶

⁶ Mā’il olma cāme-i cāha göñül sıkletlidür
Hırka-i fakrı libās it işte ol hıffetlidür
Rāzı ol nañnü kaseñnā beynehüm taķdīrine
Eyleyen Hākķa tevekkül rütbesi rifatlidür
Nīm-nāñ hursendesı ol söyleme hālüm şudur
Sırrını setr eyleyüp ‘arz itmeyen ‘izzetlidür
Ağlar iseñ gūşe-i vahdetde kimse bilmesün
Dimesünler var ise bir kimseden hācetlidür
Kāniyā yārāñ ile ülfetden eyle ihtirāz
Muntazır olma selāma ol daķı minnetlidür

Kânî âşığa verdiği bu öğütler dışında sevgilisini de rakip konusunda uyarmaktadır. Rakip kötü niyetli ve çirkin tabiatlı biridir. Sevgiliyi âşığın sevdiği kadar sevmez onun kadar değer vermez. Sevgiliyi kötü davranışları ile incitip kırabilir. Rakip kendini akıllı biri olarak görmesine rağmen gerçekte kibirli ve mağrur biridir. Bu yüzden sevgili onu yanında tutmamalıdır.

“Uğratma rakibi ki saña toğrıca bakmaz
‘Âkil geçinür gerçi ki hod-bîndür amma” (G 2/2)

Âşıklar gece gündüz bıkmadan usanmadan ayrılık günlerinin bitmesi, sevgiliye kavuşma, onun iltifatına nail olabilme, rakiplerden kurtulma gibi istekleri için Allah’a dua etmektedirler. Kânî de “yâ Rabb” redifi ile yazdığı 38 nolu gazelinde “arzu goncasının yeşermesi, goncanın açılarak gül şekline gelip amacına ulaşmak, feyz baharının rüzgârı ile ferahlamak ve sevgilinin küçük bir ilgisine mazhar olabilmek” gibi arzuları için Allah’a yakararak dua etmektedir.

“Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yâ Rabb
Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb yâ Rabb
Açılmaz mı disām-ı âlfām-ı gönçe-i maşşūd
Çalur mı gönçe-i taşvîr-āsā beste-leb yâ Rabb
Bu günde bir nefescik bâri semt-i kıble-i ümmîd
Nesîm-i nev-bahār-ı feyze olmaz mı meheb yâ Rabb
Mis-i nâ-râyic-i âmālümü iksîr-i tevfiķ
Nigāh-ı nîmile āyā niçün itmez zeheb yâ Rabb
Fütür o deñlü var Kânîde kim tenşîte meyl itsem
Ne dâru kârger ne benc ü ne afyon ne hâb yâ Rabb” (G 8)

Kânî dünyanın gelip geçici olduğunu bilir. Bu yüzden de makam ve mevki gibi dünyevi işlere tamah etmez. O yaşadığı dünyadan keyif alıp bedeninde misafir olan gönlünü hoş etmenin çabasındadır. Onun şiirlerinde öfke, kızgınlık, nefret gibi duygulara çok sık rastlanmaz. Bu yüzden öfke ve kin hissinin ürünü olan beddua cümleleri de birkaç örnekte görülmektedir.

Âşık sevgilisini kaybettiği için kızgındır ve yaşadığı bu acının artması için kendine beddua etmektedir.

“Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün
Ben ol dür-i şehvârı yitürdüm bulamam hîç” (G 16/7)

Âşık, rakibin sevgilinin yanında olmasından şikâyetçidir. Eğer rakip bir gün kavuşmanın bayramına ererse sevgilinin âşığa bahşetmediği buse rakibe haram olmalıdır.

“Eger ‘ıyd-i vişāl itse taķarrüb
Harām olsun rakībe buse bensiz” (G 85/2)

Âşığı gama gark edip de çaresiz bırakanlar mutlu bir hayat yaşayacaklarını umut etmemelidirler. Çünkü âşığın ahını almışlardır. Âşık ömrü yetip de o günleri göremese bile mutlaka gerçekleşecektir. Allah onların hayatını alt üst edip darmadağın yapacaktır.

“Görürler görmesem ben idicek zīr ü zeber Allāh
Eyü günler görürsün şanma zīrā bed-du‘ām alduñ” (G 103/5)

Divandaki 182 nolu gazelde âşık kendisini aşk ateşinde yakıp sonra da hiç insaf etmeyen kâfir sevgiliye beddua etmektedir. Sevgili çaresi, dermanı, bir kurtuluş kapısı olmayan bir derde gark olmalıdır.

“Bir derde düş ki hācib ü derbānı olmaya
Bir derde düş ki hācet ü dermānı olmaya” (G 182/1)⁷

Sevgili âşığa bu kadar eziyet ettiği için o da kara yüzlü rakibe derbeder olmalıdır. Çünkü o insafsız sevgilinin hakkından domuz yavrusu tabiatlı sufi gelir. Kânî rakibin inadını ve merhametsizliğini vurgulamak için onu domuza benzetmektedir.

“Raķīb-i rū-siyaha āh der-be-der ķalası
Gelür o şūfi haķuñdan senüñ tõmuz ķalası” (G215/1)

⁷Bir derde düş ki hācib ü derbānı olmaya
Bir derde düş ki hācet ü dermānı olmaya
Bir yemmde bul ki ķaķresi feyz u kemāl ide
Bir baķre ķal ki hīķ būn ü pāyānı olmaya
Bir cāmı nūş ķıl ki meyi bī-ķumār ola
Bir cāme gey ki ķulfet ü dāmānı olmaya
Bir raķşa gir ki dönmege dil bulmasun mecāl
Bir ķaşra ir ki ķaşrınıñ imķānı olmaya
İnkār ider mi ķüfr-sivā oldıgın kemāl
Kānī meger ki münkirüñ İmānı olmaya

3.3. KÂNÎ'YE HAS TEŞBİH UNSURLARI VE İFADELER

Şairler edebî sanatlar, mecaz anlamlar ve kelime oyunları gibi yöntemlerden faydalanarak şiirlerinin anlam dünyasını zenginleştirir. Divan şairlerinin ortak olarak kullandığı “gonca, gül, sümbül, yay, mah, lal” gibi bazı mazmunlar ve imajlar vardır. Bunların dışında her şair kelimelere yeni semboller vererek özgünlüklerini ortaya koymaya çalışırlar.

Kânî'nin mizaha olan yeteneği onu diğer şairlerden farklı kılmıştır. O klasik geleneğin aksine bu mizahi yönünü gazellerinde de kullanmaktan çekinmemiştir. Klasik şiirin anlam dünyasını özgün hayalleri ile zenginleştirmiştir.

Şair üzüm kızı anlamına gelen “bintü'l-‘ineb” ifadesini kullanarak ortak mazmunlardan faydalanmıştır. Fakat bu ifadeyi kendi hayal dünyasıyla birleştirerek farklı imajlar yaratmıştır. Aşağıdaki örnekte “Üzüm kızı olan şarap validesi olan üzümden daha güzeldir. Çünkü o güzellik ve çekicilik bakımından kardeşine benzemektedir” diyen Kânî, burada akrabalık kavramları kullanılarak ana maddesi üzüm olan şıra, rakı, viski gibi içkilerden bahsedilmektedir. Şairin özellikle erkek kardeş anlamındaki “biraderi” ifadesini kullanması şaraptan daha ağır ve sert olan rakıyı akla getirmektedir

“Dā'im birāderine çeker hüsñ (ü) anda
Bintü'l-‘ineb ki vālidesinden cemîl olur” (G 34/4)

Âşık tabiatı ve görüntüsü bakımından birçok nesneye benzetilmiştir. O kimi zaman zayıf ve güçsüz bedeni ile kuru bir dal parçası kimi zaman ise aşkıdan dolayı ihtiyarını elinden kaybettiği için sevgiliye biat etmiş bir köleye benzetilmiştir. Örnekteki âşık ise sert tabiatlı ve dirayetli bir kişi olmasına rağmen sevgilisinin o fındık gibi olan küçük dudaklarını ve badem gibi iri ve çekik gözlerini gördükten sonra düştüğü aşk ateşi ile iradesini kaybeder mahvolur. (Tıpkı kestanelerin ateşe atılınca sert kabuklarının çatlaması gibi)

“Bunduğ-ı la'lüñ ile bādām çeşmüñ müttahid
Ol sebebden çatlar ey âteş-meniş kestaneler” (G 43/3)

Âşığın gönlü sevgiliden ayrı olduğu için ölmek üzere olan bir hastadır ve ölmeden sevgilisini görme isteğindedir. Bu örnekte kullanılan “aylı günli haste” tabiri divan şiirinde sık rastlanan bir örnek değildir. Şentürk, bu ifadenin bir örneğini daha bulamadığı için kaybolmaması gerekçesiyle sözlüğüne aldığını belirtmiştir (Şentürk, 2016: 480).

“Yetiş ey mäh aylı günli haste muhtaşardur dil
Degül ayda seni ben yılda bāri yıl geçer görmem” 119/13

Kânî'nin mizahi yönünü yansıtan aşağıdaki örnekte ise ilim ve hikmet sahipleri, düğün ve şenlik alanlarında görülen tahtadan yapılan iki tane ince uzun takma bacak ile gösteri yapan kişilere benzetilmiştir. Çünkü bu kişiler o uzun bacakları ile normal bir adamın daha çok adımda ve sürede gideceği mesafeye bir iki adımda ulaşabilir. Kânî “Bazı şeyler çalışarak ve araştırarak edinilen bilgi ile değil de Allah'ın lütfu olan ilham ile anlaşılır ama hikmet sahiplerinin de bacakları tahtadandır” diyerek âlimlerin üstünlüğünü dile getirmiştir. Bir yandan da ilim sahiplerini görevleri halkı eğlendirmek olan tahta bacaklara benzeterak ironi yapmıştır.

“Keşf ister o ‘irfân-ı şevâhidle bulunmaz
Ehl-i hikemüñ pāları çüpîndür amma” (G 2/5)

Kânî şiirlerinde dönemindeki diğer şairlerden etkilenerak rediflerini Türkçe kelimelerden seçmek için özel bir çaba sarfetmiştir. Bu çabası 105 nolu gazelindeki “benek, döneke, göbekte, mercimekte ve çörek” gibi farklı kelimeleri kullanmasına ve ilginç benzetmeler yapmasına sebep olmuştur (Horata, 2009: 66).

Şair, aşağıdaki örnekte “Süfre-i gerdünda devr eyleyen iki çörek” diyerek gökyüzünü sofraya, Güneş ve Ay'ı ise çöreğe benzetmektedir.

“Hissetti gâlib olur dirler felek-meşreblerüñ
Süfre-i gerdünda devr eyleyen iki çörek” (G 105/5)

Aşağıdaki örnekte ise makam ve mevki sahibi olan kişilerin yetkilerini kötüye kullanmayıp görevlerini layığıyla yapmaları gerektiğini aslan ve kaplan postu üzerinden anlatmaktadır. Aslan iktidarın ve gücün sembolü bir hayvandır ve postu düz renktedir. Kaplan ise aslana yakın ve benzer bir hayvan olmakla birlikte alacalı bir posta sahiptir. Kânî kaplanın derisindeki bu alacaları “lekke” kelimesi ile anlatarak olumsuz bir örnek sunmaktadır. Hükmetme yetkisi olan kişilerin de doğal bir hükümdar olan aslana yakışır bir kimlikte olması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Lekkelendürme peleng-āsā kabā-yı ‘arzı pek
Püstî-i şîr zîrâ istemez nakş u benek” 105/1

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÂNÎ'NİN GAZELLERİNDE ÖNE ÇIKAN ŞAHSİYETLER VE KAHRAMANLAR

4.1. DİNÎ ŞAHSİYETLER

4.1.1. Peygamber

4.1.1.1. Hz. Âdem

Hz. Âdem, yaratılan ilk insan olarak bilinmekte ve insanlığın atası olarak kabul edilmektedir. Allah Hz. Âdem'i topraktan yarattıktan sonra burnuna hayat nefesini üfleyip onu canlandırır. Daha sonra da meleklerin ona secde etmesini ister. Azazil (İblis) olarak bilinen ve cennetin haznedarı olan melek, ateşten yaratıldığı için kendini Hz. Âdem'den üstün görür ve ona secde etmez. Bundan dolayı Allah tarafından cezalandırılır ve cennetten kovulur. Hz. Âdem, Havva ile birlikte cennette yaşarken Azazil'in hilesi ile günah işler ve Allah tarafından cezalandırılıp Havva ile birlikte dünyaya gönderilir. Divan edebiyatında Hz. Âdem ve Havva kıssası, insanlığın atası olmaları, Azazil tarafından kandırılmaları, cennetten atılıp dünyaya gönderilmeleri vb. konularda sıkça işlenmektedir (Pala, 2002: 6).

Kânî ise gazellerinde meleklerin Hz. Âdem'e secde etmesi, onun güzel ahlakı ve meziyetleri, insanlığın atası olduğu için cennetin insanoğlunun mirası olması gibi konuları işlemiştir.

“Âdemdeki ahlâk-ı hamîde ola mecmû‘
Ser-levha-i mecmû‘ dahı lîndür amma” (G 2/13)

“Minnet mi çeker girmek içün Cennete âdem
Mîrâş şalupdur baña Âdem pederümden” (G 143/2)

4.1.1.2. Hz. Eyyûb

Kur'an'da adı geçen peygamberlerdendir. Çok çocuğu olduğu ve varlıklı bir hayat sürdüğü bilinmektedir. Allah, onu sınamak için malını mülkünü elinden alır ve çocuklarını teker teker öldürür. Hz. Eyyûb “Allah verdi Allah aldı” der ve sabreder. Daha sonra Hz. Eyyûb hastalanır ve yaralarına kurtlar düşer. İnsanlar hastalığın kendilerine de bulaşmasından korktukları için Hz. Eyyûb'ten gitmesini isterler. O da eşi ile beraber bir mağaraya yerleşerek hayatına orada devam eder. Hz. Eyyûb sadakat sınavını başarı ile geçtikten sonra Allah tarafından topraktan fışkırtılan bir su ile yıkanarak eski sağlığına kavuşur. Daha sonra Allah ona çocuklarını, zenginliğini ve saadetini geri verir. Edebiyatımızda sabrın timsali olarak kullanılmaktadır (Pala, 2016: 143-144).

“O kaymak gibi ten hokka ağızla şîr-i reng-endâm
Dil-i bî-sûda ihtâr itdi geşt-i deşt-i Eyyûbî” (195/3)

4.1.1.3. Hz. Îsâ

Hz. Îsâ, İsrailoğullarının son peygamberidir. Kendisine kitap gönderilen dört peygamberden biridir. Cebrail'in nefesi ile Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya gelmiştir. Hz. Îsâ edebiyatımızda mucizevi doğumu, bebekken konuşması, nefesi ile ölüleri diriltmesi, kendi söküğünü dikmesi ve göğe yükselmesi gibi birçok yönü ile ele alınmaktadır. Kânî ise Hz. Îsâ'yı göğe çekilirken üzerinde iğne bulunduğu için daha fazla yükselemeyip dördüncü katta (Güneş katında) kalması olayı ile ele almaktadır (Zavotçu, 2013: 385-389).

“Cüst-cû eyler felek tâ igneden iplige dek
İster iseñ Hâzret-i 'Îsî mişâli göge ağ” (G 94/2)

4.1.1.4. Hz. Nûh

Hz. Nûh insanlığın ikinci atası olarak bilinmektedir. Yıllarca kavmini imana davet etmesine rağmen çok az kişi ona inanmıştır. Hz. Nûh, kavmi iman etmemekte direndiği için ümitsizliğe düşüp onlara beddua etmiştir. Allah bu bedduasını kabul edip ona bir gemi yapmasını emretmiştir. İnsanlar Hz. Nûh'u gemi yaparken görünce ‘peygamberdin şimdi dülger mi oldun ?’ diyerek onunla alay etmişlerdir. Hz. Nûh, kendisine inanan çok az insan ve her türden bir dişi ve bir erkek hayvan ile birlikte gemiye bindiğinde tufan başlamıştır.

Dünya sular altında kalıp yerle bir olmuştur. Tufan altı ay sürdükten sonra sular geri çekilmiş ve Hz. Nûh'un gemisi karaya oturmuştur. Bu olaydan sonra insanoğlu Hz. Nûh'un üç oğlundan türemiştir.

Edebiyatımızda Hz. Nûh, Tufan hadisesi ve uzun ömrü ile ele alınmaktadır. Kânî ise Hz. Nûh peygamberin bedduası üzerine Allah'ın yeryüzünü sular altında bırakarak insanlığı helak etmesini hatırlatmaktadır (Harman, 2007: 224-227).

“Hâzer kim bir göñül bir ‘âlem-i garķ-âb-ı qahreyler
Belâ bārân-ı tūfân inkisâr-ı Nūhdandur hep” (G 10/5)

4.1.1.5. Hz. Süleymân

Hz. Süleymân, Hz.Davut'un oğludur. Hz. Süleymân hem paygamber hem de çok güçlü bir hükümdardır. Onun, bütün vahşi hayvanların dilini bildiği ve üzerinde ‘İsm-i Azam’ yazan bir yüzük ile onlara hükmettiği kıssalardan bilinmektedir. Bu yüzük aynı zamanda Hz. Süleymân'ın mührüdür. Hz. Süleymân sadece insanlara ve hayvanlara değil cinlere de hükmetmektedir. Kudüs'deki Mescid-i Aksa'nın tadilatında cinleri çalıştırdığı söylenmektedir.

Edebiyatımızda Hz. Süleymân ihtişamlı hayatı, ‘Asaf ‘ adındaki veziri, mühür şeklindeki yüzüğü, rüzgâra, cinlere ve bütün varlıklara hükmetmesi ve Seba Ülkesinin Kraliçesi olan Belkıs adındaki eşi ile ele alınmaktadır. Kânî ise Hz. Süleymân'ı bütün varlıklara hükmeden hükümdar özelliği ile zikretmektedir (Harman, 2010: 56-60).

“Mülk-i istiğnâda hemvâre Süleymân olmayan
Maşlahat-fermây-ı mâr u mûr olsa istemem” (G 124/4)

4.1.1.6. Hz. Yûsuf

Hz. Yûsuf, Hz.Yakup'un en küçük oğludur. Kardeşleri tarafında kıskanıldığı için bir kuyuya atılmıştır. Kuyunun yanından geçen kervandaki kişiler Hz. Yûsuf'u kuyudan çıkarıp, Mısır'a götürerek, Mısır'ın maliye bakanı Aziz'e satarlar. Hz. Yûsuf yaratılmışların en güzeli olarak nitelenmektedir. Zamanla Aziz'in karısı Züleyha Hz. Yûsuf'un güzelliğine dayanamayıp ona âşık olur. Ancak güzellik timsali olduğu kadar güzel ahlakın da timsali olan Hz. Yûsuf bu yasak aşka karşılık vermez. Reddedilen Züleyha iftira ile onu zindana attırır.

Hız. Yûsuf yorumladığı bir rüya sayesinde affedilir ve zindandan kurtulur. Bir süre sonra köle olarak geldiğı Mısır’a sultan olur. Kardeşleri Mısır sultanından yardım istemek için geldiklerinde karşılarında Hız. Yûsuf’u görürler. Hız. Yûsuf kardeşlerinin ona yaptığı kötülöklere rağmen onlara küsmez ve yardım eder.

Hız. Yûsuf, güzelliğı, ahlakı, rüya tabirindeki yeteneğı ve Züleyha ile olan aşk hikâyesi ile edebiyatımızda anlatılmaktadır. Kânî’nin şiirlerinde ise kardeşlerinin hilesi ile kuyuya düşmesi ve gördüğü cefaya rağmen onlara küsmeyip iyi davranması yönleri ile anlatılmaktadır (Zavotçu, 2013: 791-797).

“Çün ayrılşan gerek bi’l-ıztırâr elbet ahibbâdan
Cefâ görseñ de Yûsuf-vâr sen ihvânuñı hoş tut” (G 13/4)

“Zenehdânuñ hayâliyle dönüşde bir ser-i çâha
İlişdi pâyum oldum Yûsuf-ender-câh tıyduñ mı” (G 194/8)

4.1.1.7. Hız. Zekeriyâ

Hız. Zekeriyâ İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biridir. Hız. Yahya’nın babasıdır. Marangozluk yaparak geçimini sağlamaktadır. Hız. Meryem’i himayesi altına almıştır. Hız. Meryem, Hız.İsâ’yı babasız bir şekilde dünyaya getirdiğı vakit Yahudiler Hız. Zekeriyâ’ya iftira ederek onu testere ile katletmişlerdir. Kânî Kur’anı Kerim’in Meryem Sûresi’ndeki ikinci ayeti ile Hız. Zekeriyâ’nın hayatını hatırlatmaktadır (Zavotçu, 2013: 810-812).

“Te’sîr-i zıkr-i erre dimâğı ider taşîh
Men hâne ‘abdühü Zekerıyyâdı der misin” (G 136/15)

4.1.2. Din Büyükleri

4.1.2.1. Hız. Ali

Hız. Muhammed’in damadı ve amcası Ebu Talib’in de oğludur. Hız. Ali İslam’a ilk inananlardanır. Edebiyatımızda Hız. Ali’nin cesareti, kahramanlığı, yiğitliğı ve savaşlarda gösterdiği faydalar konu olarak işlenmektedir. Hız. Ali. “Esedullah, Hayder, Şir-i Yezdan ve Kur’an-i Natık” gibi sıfatlar ile anılmaktadır. Dört Halife’den dördüncüsüdür. “Düldül”

adında efsanevi bir atı ve “Zülfikar” adında ucu çatallı bir kılıcı vardır. Bu kılıcın gücü Hz. Ali’nin gücü ile özdeşleşmiştir ve en güçlü kılıç olarak anılır (Şentürk, 2016: 265-267). Kânî beyitte Hz. Ali’nin adını doğrudan zikretmemektedir. “Zülfikar ve Haydar” kelimelerini kullanarak Hz. Ali’yi ve onun gücünü, cesaretini hatırlatmaktadır.

“şîr-i girân kirdâr-ı şahîn-ı gâbe-i ışkâm
Elümde zû’l-fikârüm vardur ammâ Hayderüm yokdur” (G 50/10)

4.1.2.2. Hanîfe Nu‘mân Efendi

Ehl-i sünnet imamlarının dört büyük müçtehidinden ilkidir. Kaynaklara göre Ebû Hanîfe 4000 kişiden ilim öğrenmiştir. Bilgisi, zekâsı, zühd ve takvâsı ileri derecedir. Fıkıh bilgilerini toplayıp, kısımlara ve kollara ayırıp belirli yol ve yöntemler koymuştur. Peygamber efendimizin ve eshâb-ı kiramın bildirdiği itikat ve iman bilgilerini de toplayıp yüzlerce öğrencisine bildirmiştir. Bütün dünyada uygulanan İslami hükümlerin dörtte üçünün Ebû Hanîfe ait olduğu söylenir. İslamiyette aile reisi olarak anılır. Diğer bütün mezhep bilginleri ise onun çocukları gibi düşünülür (Zavotçu, 2013: 211).

“Sâbit-kâdem bu şâri‘-i a‘zamda kâm alur
Bâ-kavl-i bû Hanîfe-i Nu‘mân efendimüz” (G 71/4)

4.1.3. Melekler

4.1.3.1. Cebrail

Dört büyük melekten biri olarak kabul edilir. Allah ile melekler ve peygamberler arasında elçilik görevinde bulunur. Allah’ın emirlerini tebliğ etmek ile görevlidir. Cebrail, Hz. Muhammed’e Hira Dağı’nda görünüp ilk vahiyi tebliğ etmiştir. Daha sonra Miraç hadisesinde Hz. Muhammed’i kanatları ile göğe çıkarmıştır. Hz. Meryem’e insan suretinde görünüp Hz. İsâ’yı müjdelemiştir. Hz. İbrahim ateşe atıldığında ona yardım teklifinde bulunmuştur.

Edebiyatımızda diğer meleklerle nazaran Cebrail’den daha çok söz edilmektedir. “Cibril, Cibril-i Emin, Ruh’ul- Emin, Ruh’ul Kudsi, Bülbül-i Kudsi, Huma-yı Kudsi, Tavus-ı Kudsi, Tavus-ı Arş, Tavus-ı Sidre” gibi isimlerle anılmaktadır (Pala, 2002: 94). Kânî, Cebrail’i Allah ile vasitasız görüşüp onun emirlerini tebliğ ettiği için gerçek bilgiye vakıf

olma özelliği ile ele almaktadır. “Himmatlerin Anka’sı ile hem nefes” diyerek Allah ile olan yakınlığını da vurgulamaktadır.

“Hep Cebra’îl t̄ānesidür remme-i ‘uḡûl
Düşdi peşine gülle-i ‘ışḡuñ şu ekdiler” (G 20/3)

“Hem-nefesdür rûḡ-ı Cibrîl ile ‘Anḡā-yı himem
Rûḡ-ı Rıḡvāndur riyāz-ı Cennetüñ pervanesi” (G 189/6)

4.1.3.2. İsrâfîl

Dört büyük melekten biridir. Hz. Âdem’e secde eden ilk melektir. Kıyamete kadar Levh-i Mahfuza bakıp diğer üç meleğe ne yapacaklarını bildirecektir. Kıyamet gününü Sur’a üfleyerek haber verecektir (Pala,2016;239). Kânî İsrâfîl’i kıyameti haber verme özelliği ile ele almaktadır.

“S(i)râfîl eylese ol ḡarn-ı ervāḡı baña teslîm
Vekâletle anı üç kerre üflersem gider gelmez” (G 84/7)

4.2. TARİHÎ VE EDEBÎ ŞAHSİYETLER

4.2.1. Tarihî Şahsiyetler

4.2.1.1. Bilâl Habeşî

Bilâl-i Habeşî peygamberimizin müezzini ve İslamı kabul eden ilk yedi kişiden biridir. Cennetle müjdelenen sahabelerdendir. İşkencelere göğüs gererek *Allah birdir* sözünü dilinden düşürmemiştir. Güzel sesi ile ezan okuması ile bilinir (Zavotçu, 2013: 130).

“Vaşf-ı ḡaṡṡuñ mı yazar ḡāme-i müşḡîn cāma
Yohsa ḡur’ānı Bilâl-i Habeş ezber mi sürer” (G 47/4)

4.2.1.2. Ebrehe

Yemen kralı Ebrehe hazırladığı bir ordu ile Kâbe'yi yıkıp kıblenin yerini değiştirmek için Mekke'ye gelmiştir. Kur'anı Kerim'de Fil Suresi'nde Ebabil kuşlarının üzerine taş yağdırdığı ordu Ebrehe'nin ordusudur. Ebrehe'nin ismi surede açıkça zikredilmez (Kazancı, 1994: 79-80).

“Ebābīl Ebrehe-küşlük ne mu‘īndür hayāl eyle
Niçe te’dīb-bağş-ı düşmen-i bed-kār olur Kible” (G 171/6)

4.2.1.3. Hasan Baba (öl.1094/1683)

Cezayir'in Hacı Mehmet'ten sonra gelen ikinci dayısıdır. Aslen korsanlıktan gelme olup ünlü bir denizcidir (Çetin, 1997: 290).⁸ Kani 31 nolu gazelinde “Mellah Hasan” diyerek Hasan Baba'nın denizciliğinden bahsetmektedir.

“Mellāḥ Ḥasan göstererek ‘āşıkā kāmēt
Degdi direk-i keşti-i hicrānda direkler” (G 31/2)

4.2.1.4. İskender

Tarihte iki farklı İskender vardır. Bunlardan biri Kur'an'da adı geçen, Hızır ile “ab-ı hayat” diye bilinen ölümsüzlük suyunu arayandır. Diğeri ise Yunanistan, Anadolu, İran, Hindistan gibi ülkeleri içine alan geniş bir coğrafyaya hükmeden Makedon kralıdır. Edebiyatımızda iki İskender'in menkıbeleri çoğu zaman birbiri ile karıştırılmıştır. İskender daha çok “ab-ı hayat”ı araması ve “Yecüc ve Mecüc” kavimleri için yaptığı set ile anılmaktadır (Zavotçu,2013;389-393).

“Düşer dil āsitān-ı dil-bere mey-ḥāneden şöñra
İder bir secde-i İskenderi ammā neden şöñra” (G 155/1)

“Bilürdik olduḡuñ bī-behregān sīr-āb-ı ye’s āḡir
S(i)kenderle berāber āb-ı Hızırı cüst-cū itsek”(G 101/5)

⁸ İlyas Yazar'ın 2007'de hazırladığı “Kānī Dīvānı” isimli doktora tezinde Hasan'ın, Ahmet Mithat Efendi'nin “Hasan Mellah” isimli romanındaki karakter ile aynı kişi olma ihtimali göz önünde bulundurulmuştur. Fakat tarih olarak bir uyumsuz söz konusu olduğu için burada sözü edilen Hasan'ın 1600'lerin sonunda yaşayıp denizciliği ile nam salmış Hasan Baba olduğu düşünülmektedir.

4.2.1.5. Nizâmülmülk (1018-1092)

İran’da doğup dönemin ünlü hocalarından ders aldıktan sonra Selçuklu Devleti’nin hizmetine girdi. Alparslan ve Melikşah gibi hükümdarların baş vezirliğini yaptı. Nizamiye Medreseleri’nin kurucusudur. “Siyasetnâme” adında ünlü bir eseri vardır.

“Getür nazma perîşân sözleri çün lü’lü-i manzûm
Nizâmü’l-mülk-i ma’nî ol mişâl-i mîr-i hâkânî” (G 211/2)

4.2.1.6. Platon (M.Ö. 427-347)

İlkçağ Yunan düşünürlerindendir. Alnının genişliğinden dolayı kendisine Platon ismi verilmiştir. Arap alfabesinde “p”sesi olmadığı için Yunancadan yapılan çevirilerde adı İslam edebiyatına “Eflatun veya Felatun” şeklinde geçmiştir. Platon divan edebiyatında aklın simgesi olarak kullanılmaktadır (Pala, 2002: 135).

“Aklıkarı degüldür ‘ışk-ı Eflâtûn da olsañ
Biraz Mecnûnca eṭvârlar ister deli ister” (G 65/4)

“Tehî mağzam Felâtun zannider ammâ beni herkes
Ümîd-i neş’e eyler nûş-ı cām-ı ser-nügünümde” (G 179/7)

4.2.1.7. Rüstem ve Nerîmân

Neriman, *Şehnâme*’de adı geçen efsanevi kahramanlardandır. Sam’ın babası Zal’ın da dedesidir. Rüstem de *Şehnâme*’deki efsanevi kahramanlardandır. Rüstem’in Neriman’ın soyundan geldiği söylenilir. Divan edebiyatında her ikisi de kahramanlığın ve yiğitliğin sembolü olarak kullanılır (Yıldırım, 2008:545, 596-597).

“Ey ğam ne bozulmaz ne sitemger revîşüñ var /Gerdûn gibi hep kec
Rüstemle Nerîmân saña leşker mi gerekdür / Râst ola kavâfı” (M 1/8)

4.2.1.8. Şahin Giray

Kırım'ın 48. (son) hanıdır. Kırım bağımsız olup Osmanlıdan ayrıldıktan sonra Rusların desteği ile Kırım tahtına oturmuştur. Kırım'daki Tatarlar Şahin Giray'ı han olarak kabul etmeyip isyan etmişlerdir. Şahin Giray Rusya'nın desteği ile üç kez Kırım tahtına oturmuştur. Sonra Ruslar Kırım'ı işgal etmeye geldiği vakit Şahin Giray, Rus ordularına kapıları açmıştır ve Kırım'ın kaybına sebep olmuştur. Daha sonra Şahin Giray Rusların gerçek yüzünü görüp, pişman olmuştur ve Osmanlıya sığınmıştır. Osmanlıdan af dilese de kabul edilmemiştir ve idam edilmiştir (Ahmet Cevdet, 2008: 145-146).

“Hā'inligi becerdi çü Tatar ğamzesi
Şahin Giray nāmına bir hān efendimüz” (G 71/3)

4.2.1.9. Şems-i Tebrîzî

Asıl adı Şemseddin Muhammed Tebrîzî'dir. Yüksek manevi yeteneklere sahip olduğu ve medrese eğitiminden uzak durduğu rivayet edilir. İlahiyat, felsefe, cebir, kimya gibi ilimlerle ilgilenmiştir. Konya'ya gelip Mevlânâ Celaleddin Rumi ile tanışmıştır. Mevlânâ'nın bilgi ve anlayış gücünden etkilendiği gibi kendisi de Mevlânâ'nın hayatını büyük ölçüde etkilemiştir. Mevlânâ ile aralarındaki bu yakın dostluk bir süre sonra Mevlânâ'nın çevresindekiler tarafından hoş karşılanmayıp kıskançlığa sebep olmuştur. Şems de Konya'dan ayrılmıştır. Divan edebiyatında Mevlânâ ile olan yakın dostluğu ile ele alınmıştır (Zavotçu, 2013: 706-708).

“Şems-i Tebrîzî olur Tebrîz-i teb-lerze-keşân
Ya'ni Mevlânâ-yı 'ālî-ħimmetüñ pervanesi” (G 189/11)

“Riyâzî ħuddise sırruh ki girmiş ravza-i vaşla
Dil-i Kānî gibi ol ravza-i pür-zîneden çıkmaz” (G 81/7)

4.2.2. Edebî Şahsiyetler

4.2.2.1. Hoca Neşet (1735-1807)

Asıl adı Süleyman'dır ve Edirne'de doğmuştur. Devrin önde gelen âlimlerinden Ali Efendi ile Yâsinîzâde'den ders almıştır. Mevlevî tarikatına mensuptur. Döneminin Farsça'yı en iyi bilen âlimi sayılmıştır. İyi derece Farsça bildiği için unutulmaya başlayan Acem ve Hint şiirini yeniden canlandırma yolunda eğilimler sergilemiştir. Hayatının çoğunu genç şairleri yetiştirmeye harcamıştır. Şeyh Galip'e "Esad" mahlasını o vermiştir. Sadrazam Râgıp Paşa'nın himayesinde olan şairlerdendir. Zeamet sahibi olması sebebi ile de 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'na katılmıştır (Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, İlhan Genç: 2013).

"Şu'le-zâdur çün fetîl-i şem'a-i revğan-nedân
Kayddan âzâdedür bu Neş'etüñ pervanesi" (G 189/9)

"Neş'et-i uhrâya eyle âhîrû'l-emr i'tibâr
Evvel âhîr olma gel bu Neş'etüñ pervanesi" (G 189/12)

"Hakğdan ister bîm-i dil yoğsa bu vahşetgâhda
Ârif-i billâh degül bu Neş'etüñ pervanesi" (G 189/13)

"Hâzret-i Neş'et Efendiye idüp hafz-ı cenâh
Olma gayrı Kâniyâ şu neş'etüñ pervanesi" (G 189/18)

4.2.2.2. Mansûr

Mansûr İran'ın Tur kasabasında doğdu (M.857). Genç yaşta tasavvuf yoluna intisap edip İslam'ı yaymaya çalıştı. Bir dostunun hallaç dükkânındaki işleri bir parmak hareketi ile düzenlemesi sonucu "hallaç" lakabı verildi. "Ene'l-Hak" (ben Hakk'ım) dediği için hapse atıldı ve daha sonra da darağacına çekilerek idam edildi. Tasavvufî çevrelerce Mansûr Allah aşkı ile ölümü göze aldığı için şehit olarak kabul edilir. Kânî de Mansûr'un idam edilmesini şiirlerinde işlemiştir (Pala, 2002: 185-186).

"O kadd ü kâmet ile sen cemâlüñ 'arz kılduğca
Göñül Manşûr-âsâ tırma ber-bâlâ-yı dâr ağlar" (G 19/7)

“Manşûr-ı çün gül-i ser-i dâr idecekdiler
Sırr-ı ene’l-hakı açacak idi çekdiler” (G 20/1)

“Mezheb-i Manşûr-ı ehl-i Hakı te’yîd eyleyen
Zülf-i müşgin-tâbına ber-dâr ise serper çıkar” (G 41/4)

“Ne Manşûram ne ber-dâr-ı ser-i zülf olmak ister dil
Nesîmî-vâr hem de yüzmege lâıyık derüm yokdur” (G 50/13)

“Dâmen-i dâr-ı vefâya biz aşılduk tâ ezel
Hazret-i Manşûr-âsâ dâra hâcet kalmadı” (G 214/6)

4.2.2.3. Mevlânâ

Mevlânâ Celaleddin Rumi 1207-1273 yılları arasında yaşayan büyük bir mutasavvıftır. Mevleviliğin kurucusudur. Mevlânâ medresede müderrislik yapan ve dergâhta zikir meclisleri kuran şöhreti yayılmış bir şeyhtir. Şems-i Tebrîzî ile tanıştıktan sonra aralarında yoğun bir manevi aşk hâsıl olup büyük bir dostluk kurulmuştur. Mevlânâ, edebiyatımızda Mevlevilik, tasavvuf, Şems-i Tebrîzî ile olan dostluğu ve altı ciltten oluşan “Mesnevi” isimli eseri ile sık sık zikredilmektedir (Zavotçu, 2013: 489-490).

“Baña imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yoḥsa
Yolında ol şehüñ tâ arşa da irsem gider gelmez” (G 84/9)

“İste Mevlânâ yüzinden ḡemme vechu’llâh yüzün
Tâ olasın ḥân-kâh-ı fıtratuñ pervanesi” (G 189/17)

“Celâle’d-dîn-i Mevlânâ kitâb-ı Mesnevîsinde
Kerâmât-ı bülend-i evliyâdandur dimiş anı” (G 211/4)

4.2.2.4. Nâbî (1642-1712)

Asıl adı Yusuf’tur ve Urfa doğumludur. XVII. yüzyılın başarılı şairlerindendir. Eğitimini Urfa’da tamamladıktan sonra İstanbul’a gelmiştir. Burada divan kâtipliği ve kethudalık gibi vazifelerde bulunmuştur. “Nâbî Ekolü” olarak da isimlendirilen Hikemî tarzın Türk edebiyatındaki en başarılı temsilcisidir. Nâbî Lehistan ve Revan seferlerine katılmıştır. Kânî de şiirinde Nâbî’nin Revan seferine katılmasını dile getirmektedir (Zavotçu, 2013: 540).

“Revān-ı Nābī-i mağfūra ṭab^c-ı pāk-i Kānīden
Aransa bundan a‘lā ber-güzār olmaz bu yerlerde” (G 167/7)

4.2.2.5. Nesîmî (öl.807-?)

Seyyid Nesîmî ’nin doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Şeyh Fazlullah tarafından kurulan Hurifilik tarikatının öğretilerini halk arasında yaydığı için derisi yüzülerek idam edilmiştir. Nesîmî de Hallacı Mansûr gibi aşk ehlidir ve inançları sebebiyle idam edilmiştir. Şiirlerde Hallacı Mansûr ve Seyyid Nesîmî zaman zaman bir arada kullanılmaktadır (Bilgin, 2007: 3-5).

“Ne Maşûram ne ber-dār-ı ser-i zülf olmak ister dil
Nesîmî-vār hem de yüzmege lāyık derüm yokdur” (G 50/13)

“Cild-i ten-i pür-dāğı Nesîmî gibi şoydı
Kisvet mi keser kendüye gerdün derümden” (G 143/6)

“Mānende-i Nesîmi-i aḳdem ḥaramdur
Kendü derisi cübbe-i vaḥdet giyenlere” (G 150/3)

4.3.Aşk Kahramanları

4.3.1. Arzu ile Kamber

Halk hikâyelerinden biri olan Arzu ile Kamber hikâyesi divanda bir beyitte geçmektedir. Zamanla atasözü olarak kabul edilen “Kambersiz düğün olmaz” sözü ile bu hikâyeye telmih yapılmıştır. Bu hikâyenin birçok varyantı bulunmaktadır. Varyantlardan biri kısaca şu şekilde anlatılmaktadır: Kamber Horasan’da dünyaya gelmiştir. Ailesi hac yolunda saldırıya uğrayıp öldürülmüştür. Tek başına kalan çocuğu Arzu’nun babası alır ve kızı ile beraber büyütür. Arzu’nun babası öldükten sonra bu iki çocuk kardeş olmadıklarını öğrenip birbirlerine âşık olurlar. Fakat Arzu’nun annesi evlenmelerine izin vermez. Arzu’yu zengin bir adamla evlendirmek ister. Bunun üzerine Kamber evi terk edip kendini uçurumdan aşağı atar. Melikşah’ın adamları Kamber’i yaralı halde bulup iyileştirirler. Melikşah; Arzu ve annesini saraya davet edip, Kamber’i kendi oğlu olarak tanıtarak onları evlendirmek ister. Düğün günü Arzu’nun odasına gelen Melikşah “Hadi kızım hazırlan bugün düğün günüdür”

der. Arzu “Kamber’den başka biriyle evlenmen” der. Bunun üzerine Melikşah “Elbette kızım Kambersiz düğün olur mu? Kamber dışarıda seni bekliyor” der.⁹

“Kambersüz ebed kûy-ı vefâda düğün olmaz
Ben sūr-ı vişālũnde niçün Kambere dönmem” (G 120/3)

4.3.2. Leyla ile Mecnun

“Leyla ile Mecnun” aşk hikâyelerinin en meşhurdur. Klasik edebiyatımızda bu hikâyeye birçok şair tarafından mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Bunların içinde en ünlü olanı Fuzuli’nin mesnevisidir. Mesneviler dışında şairler şiirlerinde de “Leyla ile Mecnun” hikâyesine sık sık telmihte bulunmuşlardır. Âşıklar kendilerini Mecnun ile kıyaslayıp aşklarının büyüklüğünü anlatmışlardır. Leyla ise ulaşılamayan sevgililerin ortak adıdır. Güzelliği dillere destandır. Mecnun ve Leyla kelimeleri şiirlerde sözlük anlamları ile de kullanılmaktadır. Kânî de âşığın ve sevgilinin özelliklerini anlatırken hem Leyla ile Mecnun hikâyesinin kahramanlarını hem de sözlük anlamlarını kastederek şiirlerinde kullanmıştır. Bunun dışında Mecnun’un gerçek adı olan Kays sözcüğünü de kullanmaktadır (Zavotçu, 2013: 449-54).

“Bir kez tağıtmasun saçın ol Leylî-i cemâl
Mecnunları tağı taşı şahrâyı tıdudurur” (G 40/2)

“Aklıkarı degüldür ‘ışk-ı Eflâṭun da olsañ
Biraz Mecnunca eṭvârlar ister deli ister” (G 65/4)

“Deşt ü kûhı niçe tıdurmaya Mecnunlar kim
Ḥüsn-i Leylî bu tecellîkededeküh-der-küh” (G 154/4)

“Kuş kındurur ser-i suḥane Kays-vâr ‘ışk
Kırmaz bu mürğ egerçi ki her âşiyâneye” (G 170/2)

⁹ “Kambersiz düğün olmaz” atasözünün hikâyesi ile ilgili farklı rivayetlerde bulunmaktadır. Bunlar:

1. Hz. Ali’nin Kamber adında bir kölesi varmış. Hz. Ali nereye giderse Kamber’i de yanında götürürmüş. Bir meclis, toplantı ve düğünde Kamber’i gören insanlar Hz. Ali’nin geleceğini anladılar.

2. Vakti zamanında Kamber adında bir adam varmış. Adam karısı ve çocuklarını kaybettikten sonra akli dengesini de yitirmiştir. Nerede bir düğün görse karı ile evlendiği gün aklına gelir, düğünü de kendi düğünleri zannedermiş. Bütün düğünlere gider yiyip içip eğlenirmiş. Bir süre sonra Kamber bütün düğünlere davet edilmeye başlanmış. Hatta Kamberin gelmediği düğünler iptal edilir olmuş.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TESPİTLER VE YAZIM ÖNERİLERİ

5.1. TESPİTLER VE YAZIM ÖNERİLERİ

Osmanlı Türkçesi'nde yazımı aynı olan birçok kelime vardır. Bu yüzden çeviri çalışmalarında bazı eksiklikler ve yanlışlıklar meydana gelmektedir. Bağlamsal sözlüklerde kelimeler metin içindeki durumlarına göre anlamlandırıldıkları için bu tür eksikliklerin giderilmesi mümkündür. *Kânî Dîvânı*'nda tespit ettiğimiz kelimeler ve önerdiğimiz yeni kelimeler ile örnek beyitler aşağıda listelenmiştir.

TABLO 11: Yazım Önerileri Listesi

	Beyit no	Yanlış/eksik	Kelimenin geçtiği beyit	Doğru/düzeltilmiş
1	(G 1/5)	Āb-āsā	Felek encüm zamān oldı yine rindānla iḥvān Ṭībāk-ı seb'-i arz ümm-i veled eflāk ābā-sā	Ābā-sa
2	(G 6/2)	pāzenü	Dest ü pāzen bu āteş-mevcde güstāḥdur Her şināver ḳalur ayakda virür her el cevāb	pāzen
3	(G 10/2)	çün	Tenāfūr ehl-i 'irfāniyla zāhid sen de inşāf it Cenābuñda olan sīmā-yı cevn yeb-rūḥdandur hep	cevn
4	(16/7)	der-i şehvār	Göz yaşlarum inci gibi şalkımlu dökülsün Ben ol dür-i şehvār yitürdüm bulamam hıç	dür-i şehvār
5	(G 28/4)	Fikr ile	Uyan yatduḳca sen bār-ı günāḥ eyler seni ḳanbūr Ne deñlü yol alır fikreyle bir kerre 'aceb gözler	fikreyle
6	(G 32/5)	Mecnūna	Biri ḥaḳīḳat-ı ḥāle virürse revnaḳ u zīb Degül ḳabāḥate farṭ-ı mecūna ḥaml olunur	mecūna
7	(G 42/6)	anuñ	Eyler sipihr-i tüde-i 'anber şerāresi Kānī şemīm-i ḥālūñ anub çünki āḥ ider	anub
8	(G 43/1)	şūriş/yāneler	Şūziş -i şem'i neden idrāk ider pervāneler Sūziş-i 'ışḳ ile bī-pervā niçe bir yaneler	şūziş/yaneler
9	(G 53/4)	mı (eksik)	Geçmeyen ḳaṇṭara-i 'ışḳ-ı mecāziden eger Ḳā'il-i safsaṭa-i ḳaṇṭara mı ceyb midür	mı
10	(G 71/7)	ḳızıl dili	Aḳ yazılı işāret idüp nefyini ḡamuñ Fermān virür ḳızıl deli sulṭān efendimüz	ḳızıl deli
11	(G 79/2)	elümden	O deñlü ḥasretüñle künc-i ḡamda olmuşam bī-tāb Niyāza ḳudretüm ḳalmaz elünden el-amān gelmez	elünden
12	(G 80/4)	nisār	Fürūḡ-ı feyze isti'dād kār-ı ḳābiliyyetdür Şadefdendür güher nisān -ı gevher-bārdan gelmez	nisān

13	(G 93/6)	Eger (eksik)	Olsa şüretger eger bûkalemün gösteremez Baña gösterdigini nüsha-i Erjeng-i vedâ	eger
14	(G 102/1)	hâlini	Niçün bir de teğâfûl ruķdesinden kalkmaz başuñ Gül-âgîn-i hayâl-i hām ider bālîn nâz başuñ	bālîn
15	(G 103/7)	Memlukün	Senüñ ben boynı bağı ‘abd-i memlûkuñ muyam ey çarh Benüm rām oldıgum gördüñ de zann itdüñ ğulām alduñ	‘abd-i memlûkuñ
16	(G 103/2)	ölmezden	Yetişmek istemez miydi a zālīm meyve-i maķşûd Koparduñ ğadr idüp olmazdan evvel anı hām alduñ	olmazdan
17	(G 105/9)	ile	İmtinān ile yeme rengîn-simāt herkesi Sîr-çeşmāndan kabûl eyle nohūd u mercimek	eyle
18	(G 110/5)	koķuşmaz	O gül kim Hāzret-i Hāķķ reng ü bû virmiş aña ey dil Dimāğuñda şadāķatsüz koķulmaz añladuķ bildük	koķulmaz
19	(113/5)	‘uşşāķlar	Muğ-beççe duht-ı rezle keş-ā-keş meyin çeküp Pîr-i muğanda oğul uşāķlar kızıl kızıl	uşāķlar
20	(G 116/1)	ğülef	Olur pür-hûn dü-dîdem hem-çü sāğar dil-berüm añsam Ĝülef bağlar dü-ruķsārum o māh-ı enverüm añsam	kelef
21	(G 135/2)	cüst-cû-yı	Reh-i ‘ışķuñda cüst [û] cû-yı Hāķķu’l-Hāķķa ğayret vir Refîķ-i rāh-bîn it her ‘azîmetde ğayûr ismin	cüst [û] cû-yı
22	(G 136/3)	vaşlidi	Peyğām-ı vaşlı bizlere fāş eyledüñ ğüzel Ol rāz-ı ser-nühüfteyi de yād ider misin	vaşlı

SONUÇ

Çalışmamız XVIII. yüzyıl eserlerinden olan Kânî Divanı'nın "Kânî Divânı Sözlüğü (Gazeller Bölümü): Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük" başlığı altında incelenmesinden meydana gelmektedir. Şiirlerdeki her kelime çekim ekleri atılarak kök ve gövde şekline getirildikten sonra anlamlandırılmıştır. Arapça ve Farsça tamlamalar, deyimler, atasözleri, anlam bütünlüğü olan bazı ifadelerdeki kelimeler birleştirilerek anlamlandırılmıştır. Türkçe tamlamalar ise anlam bütünlüğünün bozulduğu durumlar dışında tamlama ve tamlayanları ayrı olarak anlamlandırılmıştır.

Elde edilen bağlamlı dizinin incelenmesi sonucunda Kânî'nin atasözlerini, deyimleri ve yerel ifadeleri sıklıkla kullandığı tespit edilmiştir. Kânî'nin zaman zaman da Rumelili şairlerin kullandığı ifadelerle şiirlerinde yer verdiği tespit edilmiştir. Bu durumu Kânî'nin uzun süre o coğrafyada yaşaması ile ilişkilendirmek mümkündür. Şiirlerde geçen edat, ünlem ve bağlaç gibi sözcük türleri belirlenerek kullanım sıklıkları ortaya konulmuştur. Şairin üslubunu ortaya çıkaran tamlamalar incelenerek dilbilgisel ve anlamsal olarak sınıflandırılıp soyut ve orijinal benzetmeler belirlenmiştir. Kânî iyi bir gözlemci olarak XVIII. yüzyılın sosyal hayatına dair bilgileri ve kültürel unsurları şiirlerinde kullanmıştır. Bu unsurlar belirlenerek şairin yaşadığı döneme ayna tutulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Arslan, Mehmet (2000), *Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Asım Ahmed (2000), *Burhan-ı Katı* (Haz. M. Öztürk-D. Örs), TDK Yayınları, Ankara.
- Arif Hikmet (2014), *İnceleme-* Akbayan, Nuri (2001), *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yay, İstanbul.
- Akıncı, Sırrı (1971), “*Hekimoğlu Ali Paşa ve Kani Efendi*”, Hayat-Tarih Mecmuası, Cilt:2 (Ekim) S.14-17.
- Aksoy, Ö. Asım (2015), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (2 Cilt), İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Aksoyak, İ Hakkı (2009), *Osmalı Türkçesi Okuma Kitabı*, Grafiker Yay. Ankara.
- Aksoyak, İ Hakkı (2016), *Söylenmemiş Sözler*, Grafiker Yay. Ankara.
- Aktaş, Şerif (1986), *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Akçağ Yayınları Ankara.
- Arif Hikmet (2014), *Tezkire-i Şu'ara: İnceleme-Çeviriyazı-İndeksli Tıpkıbasım*, (Haz. Sadık Erdem), TTK Yay. Ankara.
- Atabay, Neşe, Kutluk İbrahim, Özel Sevgi (1983), *Sözcük Türleri*, TDK Yay. Ankara.
- Batıslam, H. Dilek (1997), *Kani'nin Mensur letaiifnamesi ve Hezliyyatı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bilgin, A.Azmi (1995), “Nesimi”, İslam Ansiklopedisi, (C:33 ss.3-5), MEB, Yay. İstanbul.
- Bursalı Mehmet Tahir (2016), *Osmanlı Müellifleri*, (Haz. Yekta Saraç),(C: 2 s.815-816) TÜBA, Ankara.
- Canım, Rıdvan (2016), *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yay. Ankara.
- Çavuşoğlu, Mehmet (1998), *Divanlar Arasında*, Akçağ yay, Ankara.
- Çelik, Nebi (2016). *Edirneli Şevki Dîvânı (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Çeltik, Halil (2013) *Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*, Kurgan Edebiyat Yay, Ankara.
- Derleme Sözlüğü*, (2009), C. 1-6, TDK Yayınları, Ankara.

- Çetin, Atilla (1997), “*Hasan Baba*”, *İslam Ansiklopedisi*, (C:16 ss.289-290), Meb. Yay. İstanbul.
- Develioğlu, Ferit (2000), *Osmanlıca Türkçe Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Dilçin, Cem (2013), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (Onuncu Baskı), TDK Yayınları, Ankara.
- Dilçin, Cem (2013), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay, Ankara.
- Doğan, Ahmet (2011), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1977), *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılap ve Aka Yay, İstanbul.
- Harman, Ö. Faruk (1995), “Nüh”, *İslam Ansiklopedisi*, (C:38 ss. 224-227), MEB Yay. İstanbul.
- Harman, Ö. Faruk (1995), “Süleyma”, *İslam Ansiklopedisi*, (C:33 ss.5660), MEB Yay. İstanbul.
- Horata, Osman (2009), *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Işık, İhsan (2001), “*Kani*”, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, (ss.520) Uyum Ajans, Ankara
- İnalcık, Halil (2013). *Şair ve Patron Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- İpekten, Haluk (2006). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, (Sekizinci Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- İsen, Mustafa, Horata Osman, Macit Muhsin, Kılıç Filiz., Aksoyak, İ. Hakkı (2014), *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay, Ankara.
- Kabaklı, Ahmet (2011), *Divan Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay, Ankara.
- Kanar, Mehmet (2008), *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yay, İstanbul.
- Kanar, Mehmet (2003), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Derin yay, İstanbul.
- “Kani” (1998), *Ana Britanica*, (C:12, ss.15) Ana Yayıncılık, İstanbul.
- “Kani” (2004), *Başlangıcından Bugüne Türk Şair ve Yazarlar Sözlüğü*, (C:7 ss.525-526), Ötüken Yay. İstanbul.
- “Kani” (1955), *İslam Ansiklopedisi*, (C:6, ss.158-159) MEB Yay. İstanbul.
- “Kani” (1990), *Milliyet Büyük Ansiklopedi*, (C:8, ss. 2833-2834) Milliyet, İstanbul
- “Kani” (1982), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, (C:5, ss.145-146), Dergâh, İstanbul.

- “Kani” (1982), *Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi*, (Atilla Özkırımlı), (C:3, s.715-716), Dergâh, İstanbul
- Kaplan, Mehmet (2014), *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kayaalp, İsa (2001), “Kani”, *İslam Ansiklopedisi*, (C:24, ss.306), Türk Diyanet Vakfı Yay. İstanbul.
- Kazancı, Ahmet Lütfi (1995), “Ebrehe”, *İslam Ansiklopedisi*, (C:10 ss.7980), MEB Yay. İstanbul.
- Kılıçarslan, Orhan (2016), *Hayâlî Bey Dîvânı'nın İncelenmesi-Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Koçu, R. Ekrem (1969) *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, 1. Baskı, Sümerbank Yayayınları, Ankara.
- Köprülü, M. Fuat (2014), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Levend, A. Sırrı (1973) *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Levend, A. Sırrı (1984). *Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler Mazmunlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Mehmed Süreyya (1996), *Sicill-i Osmânî (6 cilt)*, Tarih Vakfı Yurt Yay, İstanbul.
- Mengi, Mine (2000) *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay, Ankara.
- Muallim Naci (2000). *Osmanlı Şairleri* (Haz. Cemal Kurnaz), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara.
- Onay, A. T. (1986), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Öztürk, Furkan (2007), *Bâkî Dîvânı Sözlüğü* [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara.
- Öztürk, F. (2008, Kış), *İşlevsel Sözlük ve Osmanlı Şiirinde Bağlam*, Turkish Studies, S. 3(1), 326-334.
- Pakalın, Mehmet Zeki, (1971), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Pala, İskender (2008), *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Parlatır, İsmail (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı yay, Ankara.
- Redhouse, J. W. (1992), *Turkish and English Lexicon* (2.baskı), Çağrı yay, İstanbul.

- Saraçbaşı, M. Ertuğrul, (2010), *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*, YPK Yayınları, İstanbul.
- Şemseddin Sami (2012), *Kâmûs-ı Türkî*, Altınpost yay, Balıkesir.
- Şemseddin Sami (1889), *Kamusu'l – Alam*, Mihran Matbaası, İstanbul.
- Şenödeyici, Özer (2015), *Nâilî Dîvânı Sözlüğü* [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük], Serüven Kitap, İstanbul.
- Şentürk, A. Atilla (2016), *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, OSEDAM Yayayınları, İstanbul.
- Şentürk, A. A. (2016). *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*, OSEDAM Yayınları, İstanbul.
- Şentürk, A. Atilla & Kartal, Ahmet (2014), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Şükün, Zeki (1996), *Farsça-Türkçe Lugat*, Gencine-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ, MEB yayayınları, İstanbul.
- Taş, Songül (2013), *Yazar-Eser-Uslup*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Tarama Sözlüğü*, (2009), 4. Baskı, (C: 1-8), TDK Yayınları, Ankara.
- Tulum, Mertol (2013), *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Türkçe Sözlük* (2009), TDK Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, Nimet (2008), *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Yılmaz, Mehmet (1992), *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler* (Ansiklopedik Sözlük), Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Zavotçu, Gencay (2013), *Klâsik Türk Edebiyatı Sözlüğü*, Kesit Yayınları, İstanbul.

KÂNÎ DÎVÂNÎ SÖZLÜĞÜ (GAZELLER BÖLÜMÜ): BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

a: "Ey" anlamında seslenme edatı.

Gel gör göze hîç göz göre nûr itme izāfe /Aldar bu tegāfülle **a** cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [a]

Yetişmek istemez miydi **a** zālîm meyve-i maḫşûd /Koparduñ ğadr idüp olmazdan evvel anı ḥām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 3). [a]

Gül-büseyi isrāfa vecih neydi **a** cānum /Giçmez çü çocukdur ne serefdan ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 9). [a]

Ferāğatde hemānā şāh kendü ‘ālemindeyken /Ne sihr itdün **a** zālîm āh ‘aqlum çeldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [a]

Eşk-i gül-günuma itme taklîd /La’l olur mı **a** münāfîḫ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 4). [a]

a: 1. Sevgilinin telaşı.

Şitābuñ seyr idüp terkîbde aġyāra naḫîl itdüm /Hele inşāf idüp ta’bîrin **anuñ** ḥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 8). [anuñ, -nuñ]

2. Sevgili.

O kim takdîr ezelde ḥüsnin **anuñ** bî-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḫ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [anuñ, -nuñ]

Gül **anuñ** gönçesi gönçe lebinüñ rencesidür /Ne kadar medḥ iderseñ de o gül-rû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 11). [anuñ, -nuñ]

Ben **anuñ** iderdüm ġam-ı ıṣṣı ile hey hey /Şimdi o da bir tāze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 7). [anuñ, -nuñ]

3. Âşık.

Hîç var mı kâ’inâtta baḫ gitme derin /Allāh derinden özge **anuñ** bir deri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 6). [anuñ, -nuñ]

4. Küstahlıklar.

Eger güstāḫî-i bîrûn baġışlansa da Kānî /Ġayūrāne tutar **anuñ** yerin sîneñdeki ġışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 14). [anuñ, -nuñ]

5. Gül bahçesi.

O gülşen kim hemîşe bâġbānı Ḥazret-i Ḥaḫḫdur /**Anuñ** gül gönçesi bi’llāh şolmaz añladuḫ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 4). [anuñ, -nuñ]

āb: 1. Su.

Olurdi ḥātıra-i vuşlatuñ dile reh-yāb /Geçeydi düzaḥa Firdevs çeşmesinden **āb** (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 2). [āb]

Göñülde ‘ışk yoğ ise şarābı neylersin /Ḥarāret olmayıcağ dilde **ābı** neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 2). [ābı, -ı]

Mümkin mi **āb** āteş ile itsün imtizāc /Ben şu gibi mülāyim efendi o āteşī (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 9). [āb]

2. Şarap.

ẖunūn-ı muḥtemel-i kizb iken elüñdeki **āb** /Belūr-ı cām-ı mey-i āb-güne ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 11). [āb]

āb içinde tāk: Su içinde yarım daire gibi olan kemer.

Tenümde ‘aks-i çeşmüñ ḥalka halka dāğlar açdı /Ḥayāl-i ebruvānuñ **āb içinde tāk**lardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 8). [āb içinde tāk]lardur, -lardur]

āb u revnağ: Tazelik ve güzellik.

Derūn bīrūn-nümā-yı cism tāb-ı rūḥdandur hep /Zemīn ü āsmānda **āb u revnağ** yūḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 2). [āb u revnağ]

āb u tāb-ı ḥüsn: Güzelliğin aydınlığı ve parıltısı.

O **āb u tāb-ı ḥüsni** seyr idüp berğ-i bahār-āsā /Şihāb-ı berğ peyker-bār-ı ebr-i şu‘le-bār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 11). [āb u tāb-ı ḥüsni, -i]

āb-āsā: Su gibi.

Leb-i cūya çekildi sū-be-sū aḥbāb çün seyl-āb /Şaçıldı āb-ı rüy-ı guşşa vü endūh **āb-āsā** (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 8). [āb-āsā]

‘abd-i memlūk: Bir kimsenin sahip olduğu ve tasarrufunda bulunduğu köle, kul.

Senüñ ben boynı bağı **‘abd-i memlūkuñ** muyam ey çarḥ /Benüm rām oldıgum gördüñ de ḫann itdüñ gulām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [‘abd-i memlūkuñ, -uñ]

‘abes baḥş-ı fu’ād it-: Boş, yersiz ihsanda bulunmak.

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kānī /‘Abes kimse saña baḥş-ı fu’ād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 14). [‘abes baḥş-ı fu’ād itmez, -mez]

āb-ı hıızr: İçene ebedî hayat bağışlayan efsanevi su, āb-ı hayat.

Bilürdik olduğıñ bî-behregān sîr-āb-ı ye's āhîr /S(i)kenderle berāber **āb-ı Hıızr** cüst-cū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 10). [āb-ı hıızr, -ı]

āb-ı keder-şû: Kederi yıkayan, yok eden su. Şarap.

Āh mey-hāneye kimdür seni dirseñ götüren /Beni ol cānibe bu **āb-ı keder-şû** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 14). [āb-ı keder-şû]

āb-ı maḥabbet: Aşk suyu.

Dîdār-ı aḥibbā virür insāna neşāt /Evsāl-ı ğamı **āb-ı maḥabbet** yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 6). [āb-ı maḥabbet]

āb-ı ruḥ: Parlaklık, parıltı.

Devr-i felek-i ḥüsn u cemālün yine döndi /Mānend-i şihāb **āb-ı ruḥ** tîz söyüdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 2). [āb-ı ruḥ, -ı]

āb-ı rûy-ı ğuşşa vü endüh: Gam ve kederin şerefi, haysiyeti.

Leb-i cûya çekildi sū-be-sū aḥbāb çün seyl-āb /Şaçıldı **āb-ı rûy-ı ğuşşa vü endüh** āb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 8). [āb-ı rûy-ı ğuşşa vü endüh]

āb-ı şîve: İşve suyu.

Reng-i 'işve şîveñe bir ḥüsn-i dîger virmese /**Āb-ı şîve** şu'le-i ruḥsāruña fer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 2). [āb-ı şîve]

aç-: 1. Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

Aç dîde-i fütüvveti ṭavr-ı 'amāyı қо /Feth-i ṭılsım-ı ism-i mu'ammāyı çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 3). [aç]

Aç sîneñi görünsün o āyîne-i ṭılsım /Yum gözlerün açılmasun ol daḥmegāh-ı nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 11). [aç]

2. Söylemek, açıklamak.

Manşûrî çün gül-i ser-i dār idecekdiler /Sırr-ı ene'l-ḥaḳı **açacak** idi çekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 2). [açacak, -acak]

3. Rahatlamak, genişlemek.

O perçem zîr-i fesden ol zenaḥdān perde-i ḥaṭdan /Neler itdi baña **açmazdan** gör baḥt-ı vārūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 4). [açmazdan, -mazdan]

4. (İçini)Açmak. Derdini anlatmak, içini dökmek.

Sînesin göstermez **açmaz** ol deri birden bire /Bād serd-i āhdan şaqlar deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 1). [açmaz, -maz]

‘acāyib: Hayret verici. Bambaşka.

Cām-ı firākuñı çekeli çekdirüp gider /‘Āşık o cezbe ile **‘acāyib** çekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 8). [‘acāyib]

‘aceb: 1. Garip, tuhaf.

‘Aceb bir hāle düş oldum dilüm var dil-berüm yokdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [‘aceb]

Şafha-i çehre-i pākizesi tefsîr-i ‘uyûn /‘Aks-i müjgānum o tefsîre **‘aceb** mıştardur (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 6). [‘aceb]

Esrārımı tırmadan ider cümle tırāş ol /Sırr şaklanamaz hîç **‘aceb** bir yere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 8). [‘aceb]

2. Acaba.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yā Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum **‘aceb** yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [‘aceb]

Derd-i maḥabbetüñ eseri cānda mı **‘aceb** /Büyü gülüñ fezā-yı gülistānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 1). [‘aceb]

Derd-i maḥabbetüñ eseri cānda mı ‘aceb /Büyü gülüñ fezā-yı gülistānda mı **‘aceb** (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 2). [‘aceb]

Nîrān-ı ḡam göñülde midür bende sende mi /Yoḡsa şerār-ı āh o külḡanda mı **‘aceb** (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 4). [‘aceb]

Bu ḡüsn u ān sende midür bilmem anı ben /Esrār-ı ḡüsn ü ıḡış ise ol anda mı **‘aceb** (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 6). [‘aceb]

Ḥān-ı ḡalîl mi baña ḡān-ı vişāl mi /Ḥān-ı ḡalîl didigimüz ḡande mi **‘aceb** (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 8). [‘aceb]

Kānî bu gevher adını virme kimesneye /Kān cevher içre mi ya cevher kānda mı **‘aceb** (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [‘aceb]

Uyan yatdukça sen bār-ı ḡünāh eyler seni ḡanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre **‘aceb** gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 8). [‘aceb]

Vaḡdet-i Ḥaḡḡı niçün münkir olurlar Kāniyā /Mu‘teber olmak gerekmez mi **‘aceb** bir dāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 14). [‘aceb]

Ben imhâl üzre saña gönlümi virmekde bi'llâhi /**'Aceb** gelmez mi cānā hâṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 8). [**'aceb**]

Ḳarârũñ yok esüp şavurmadan ārāmsızlıktan /Bu günler mi **'aceb** Kānī şabā-veş bildigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [**'aceb**]

'Aceb bir ben miyim dil-hûn gadrũñ biñ mi yüzbiñ mi /Vefāsızluk mesānidinde pek 'ālī maḳām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [**'aceb**]

Şorsañ ne dir **'aceb** şu muvaḥḥid geçenlere /Taḥḳīḳ-i mü'min olana kāfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [**'aceb**]

Bu şüret-hāne-i 'ālemdede yokdur cāy-ı āsāyiş /**'Aceb** ḳanda gidersin Kāniyā büt-hāneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 10). [**'aceb**, -de]

Bir merhem **'aceb** var mı didüm dāğ-ı derūna /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [**'aceb**]

Emsem **'aceb** emsem ola mı la'lüni didüm /Bir şīve ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 21). [**'aceb**]

Dilüm ḳanlar yutar ḳanlar döker göz ḳāna müstağraḳ /Bu demlerde **'aceb** şol cān sersem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [**'aceb**]

'aceb it-: Şaşmak, şaşırmaq.

Beni hem cünbiş-i sīm-āb görüp itme 'aceb /Şīşe-i şabrı şikest itdi bugün seng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 5). [**'aceb** itme, -me]

acı-: 1. Üzülmek, acımak.

Acımam 'ışkı ile zār u nizār olduğuma /Yār eger hīḳ ḳulaḳ tuṭmasa zār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 1). [**acımam**, -mam]

2. Boşuna gitmiş sayarak üzülmek.

Bir yaralı berelü beste-i fitrāk-i ḡamum /Ḳati bī-rahme şikārūm aña mı **acıyayum** (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 4). [**acıyayum**, -yayum]

Hecr idelden beni jengār-ı ḡam-ı yāra dü-ḳār /Kāniyā sīne-figārūm aña mı **acıyayum** (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 10). [**acıyayum**, -yayum]

Tārik-i dār u diyāram aña mı **acıyayum** /Mübtelā-yı ḡam-ı dārūm aña mı **acıyayum** (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 1). [**acıyayum**, -yayum]

Tārik-i dār u diyāram aña mı **acıyayum** /Mübtelā-yı ḡam-ı dārūm aña mı **acıyayum** (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 2). [**acıyayum**, -yayum]

acı söz: Kişinin onuruna dokunan, gönlünü inciten söz.

Acı söze ne borcu var ‘âşıkun begüm /Gāhice istemez mi dil-i zâr bir piyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 9). [acı söze, -e]

açık: 1. Kapalı olmayan, açık.

Besdür bu şerhalar niye lâzım bu dâğlar /Gör hâne-i derün **açık** menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 24). [açık]

2. Girilip çıkılması, geçilmesi serbest.

Ümmîdümü kesdüm hele halkun kapusından /Allâh kapusu gibi bir **açık** dere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 14). [açık]

3. Çıplak, örtüsüz (vücut veya organ), uryan.

‘Uryân ten olmalı beden-i rûh **açıkdan** /Başı kıçı açık gezinür canfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 15). [açık, -dan]

açıl-: 1. Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya katlı durumdan çıkarılmak, açık hâle getirilmek.

Açıldı bâb-ı rahmet gitdi gam gözden şehâb-âsâ /Nümâyân oldu âsâr-ı sa‘âdet âftâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 1). [açıldı, -dı]

Aç sîneñi görünsün o âyine-i tılsım /Yum gözlerün **açılmasun** ol dahmegâh-ı nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 12). [açılmasun, -masun]

2. Meydana gelmek, ortaya çıkmak. (vücutta yara oluşması).

Oyarsın nâhun-ı hasretle bağruñ fâide virmez /**Açıl**sa sînede dilde ser-â-pâ dâğlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 4). [açıl, -sa]

3. (Çiçek için) Büyüyüp tomurcuk ve gonca halinden çıkmak.

Țururken ‘aks-i rûy-ı yâr mir‘ât-ı derûnumda /**Açılmaz** mı gül-i ümmîd dâğ-ı lâle-günümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 2). [açılmaz, -maz]

Açılmaz mı disâm-ı âlfâm-ı gonçe-i maşşûd /Țalur mı gonçe-i taşvîr-âsâ beste-leb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 3). [açılmaz, -maz]

Açıl semt-i gülîstâna yine ey gülşen-i hûbı /Țalın biñ nâz ile nâ-çâr Țübâ lek disün Țûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 1). [açıl]

4. Dudağın açılması. Sevgilinin konuşması, âşığa iltifat etmesi.

Gül-bün-Țirâz-ı hûsn olalı gonçe-i femi /‘Âşıklara **açılmadı** bir an efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 12). [açılmadı, -madı]

‘**aciz**: Güçsüz, zayıf, beceriksiz.

Zebānum ḥüsn-i ta‘bīr-i merāmum itmeden ‘**aciz** /Kelāmum imtizāc-ı ḥarf-i istiḥsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 7). [‘aciz]

ad: 1. İsim, san, şöhret.

Ne nîk-nâmlıgımız var ne pek de bed-nâmuz /Taḥalluş eyleyecek rütbe **adımız** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 8). [adımız, -ımız]

Yatarsın sen eşekler gibi **aduñ** ise insândur /Hele şahrāya bak bir kalxmışlar otlar öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 9). [aduñ, -uñ]

Ġamze gibi kanlu ḥançer gibi egridür **adı** /Olmasun bŷy-āşinā-yı ḥŷn dimāġı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [adı, -ı]

2. İsim, mahlas.

Kānî bu gevher **adını** virme kimesneye /Kān cevher içre mi ya cevher kānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 9). [adını, -ını]

âdem:

1. İnsan.

Bir kerre senüñ ‘ışkuñ ile uğraşa **âdem** /Ġayrı kedere var mı nazar virdi söġündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 7). [‘âdem]

Ey şŷḥ-ı siyeh-çerde seni görmese **âdem** /Tārîk olurdı gözine çehre-i ‘âlem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 1). [âdem]

Gözüm merdümeleri âġıştedür ḥun ben şehîd-i ‘ışk /Baña **âdem** dinür mi ġayrı âdem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [âdem]

Gözüm merdümeleri âġıştedür ḥun ben şehîd-i ‘ışk /Baña âdem dinür mi ġayrı **âdem** kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [âdem]

2. Hz. Âdem.

Âdemdeki aḥlāk-ı ḥamîde ola mecmû‘ /Ser-levḥa-i mecmû‘ daḥı lîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 25). [âdemdeki, -deki]

Bārgāh-ı ġayrıdan umma ḥuşŷl-i maṭlabı /**Âdeme** her ne virürse şāh-ı istiġnā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 8). [âdeme, -e]

Minnet mi çeker girmek için Cennete âdem /Mîrās ḳalupdur baña **Âdem** pederümnden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 3). [âdem]

‘adem diyārı: Yokluk diyarı.

‘Adem diyārına şalmış şalāsı ‘ışk beni /Bu şubḥ pīr-i mey okutmışa şu şalāsı (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 3). [‘adem diyārına, -na]

ādemī-zād: İnsan(oğlu).

Ādemī-zāddur ammā ki perī-zād da dirüm /Beni ol vādīlere hep o melek-ḥū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 17). [ādemī-zāddur, -dur]

‘adīmü’l-miṣl: Benzersiz, örneği olmayan.

Kāniyā cān u dehānı o ‘adīmü’l-miṣlūñ /Noḡṭa-i šekk mi süveydā mı ḥaṭ-ı ‘ayb mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 9). [‘adīmü’l-miṣlūñ, -üñ]

adını añ-: Bahsetmek. Söz etmek.

Kevserüñ **adın añar** mıydum hele leb-teşnegān /Yār eger leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 9). [adın añar, -ar]

adını bil-: Adını bilen (kişi), tanıyan, hatırlayan.

Zamānede unudulmuş **adın bilür** daḥı yok /Şudūr-ı luṭf u mürüvvat cünūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 3). [adın bilür]

āfet: 1. Güzel, sevgili.

O **āfet** küsdi gitdi Kānī-i bī-çāreye şimdi /Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 35). [āfet]

Ġam-ı hicrānı sessizden gelür teklīfsiz ammā /O **āfet** ḥod-be-ḥod gelmez saña āvāz-ı pā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [āfet]

2. I. Güzel, sevgili. **II.** Sakınılması gereken, tehlikeli, insana büyük zarar verecek olan kimse veya şey.

‘Āşıklarını öldüre öldüre o **āfet** /Evşāfını ser-defter-i ‘āşıḡ-küşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 3). [āfet]

āfet-i cān: Cana bela veren, ıstırap çektiren güzel.

Hāṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey **āfet-i cān** /Cān ise maṭlab eger ol daḥı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 3). [āfet-i cān]

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insān /Küser ‘uşşāḡına o **āfet-i cān** bir zamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 6). [āfet-i cān]

āfet-i ‘uṣṣāk-küş: Âşıkları öldüren afet. Sevgili.

Kimin menākib-i şevke kimini düş-ı dile /Ġamin o **āfet-i ‘uṣṣāk-küş** yabān mı kōdı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 28). [āfet-i ‘uṣṣāk-küş]

āftāb-āsā: Güneş gibi.

Açıldı bāb-ı rahmet gitdi ğam gözden seḥāb-āsā /Nümāyān oldı āsār-ı sa‘ādet **āftāb-āsā** (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 2). [āftāb-āsā]

Senden özge dil-rübāyı hūr olsa istemem /**Āftāb-āsā** ser-ā-pā nūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 2). [āftāb-āsā]

‘afüvv: Affeden, merhametli.

‘Azīz zū’n-ntikām ismin netīce zīb-i ḥāl itme /**‘Afüvv** ismine hem-dem kıl Ḥalīm ismin Şabūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 8). [‘afüvv]

‘afv it: Bağışlamak, affetmek.

Kibāruñ rüy-ı serdin mevsim-i iḳbālde **‘afv it** /Meh-i temmüzda berfün nüzüli ṭāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 13). [‘afv it]

afyon: Haşhaş başlarından çıkan zehirli ve uyutucu madde.

Fütür o deñlü var Kānīde kim tenşīte meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü ne **afyon** ne ḥab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [afyon]

ağ: 1. Aşığın gözleri.

Cemāli seyrini dil-ḥāhum üzre itmedüm Kānī /Bu küstaḥlık nigāh-ı ḥāhişümde **ağlardandur** (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 16). [ağlardandur, -lardandur]

2. Tuzak.

Ağardı şanma farṭ-ı giryeden çeşmān-ı ‘uṣṣākuñ /Reh-i vaşluñda cānā kordu çeşm-i intizār **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 8). [ağlar, -lar]

ağ kur-: Tuzak kurmak, bir varlığı yakalamak, ele geçirmek amacıyla tuzak hazırlamak (âşığın gözleri bağlamında).

Giryeden şanma ağardı dīde-i giryānumuz /Sen Ḥümāyı şayd içün **kurduk** bir iki yerde **ağ** (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 8). [ağ kurduk, -duk]

āgāh : Bilgili, haberli, uyanık.

Uyanık şandım ol şūhı uyurken ḥ'āb-ı nāz içre /Kulak tıtdım degül **āgāh** gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 6). [āgāh]

āgāh ol-: 1. Uyanmak.

Ben olmuşdım ḥarāb-ender-ḥarāb neş'e-i şevkuñ /Sen **olmaduñ** mı ḥ'āb-ı nāzdan **āgāh** tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 8). [āgāh olmaduñ, -maduñ]

2. Haberdar olmak.

Nüfūs-ı kām ile ḳable'l-ḥisāb **olmak** gerek **āgāh** /Eserler vakflarda raḳme-i maṭrūḥdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 7). [āgāh olmak, -mak]

ağar-: Rengi solmak, feri gitmek. (çok ağlamaktan kör olmak).

Ağardı şanma farṭ-ı gıryeden çeşmān-ı 'uşşākuñ /Reh-i vaşluñda cānā ḳordu çeşm-i intizār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 7). [ağardı, -dı]

āgāz it-: Başlamak.

Ol çifteli tek ṭırmaz ider ten tene āgāz /Der der depinür dır dır ider seg-vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 9). [āgāz ider, -er]

āgeh ol-: Haberdar olmak, öğrenmek, vâkıf olmak.

Dil **āgeh olmayıcaḳ** dīde rūšenā olmaz /Ḥudā-yı ḥāneye muḥtācdur gūşāyiş-i bāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 3). [āgeh olmayıcaḳ, -mayıcaḳ]

āgehī: Uyanık, sırlara vâkıf.

Kānī şaḳın o şūr-ı ḥıred-süzden ki hīç /Ḥāl-i tebāḥ-ı 'aşıḳınuñ āgehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 14). [āgehī]

āḡište be-ḥūn eyle-: Kan içinde bırakan, kana bulamak.

Üstüne düşmemenüñ var mı meger imkānı /Beni **āḡište be-ḥūn eyleyen** ol ḥançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 14). [āḡište be-ḥūn eyleyen, -en]

ağız: İnsan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv.

Ağızla aḡladur diyemez yok bizüm ise /Tā mā-verā-yı ḡaybdadır intisābımız (Kânî Divanı, Gazel 72, Mısra 3). [ağızla, -la]

Kânî o ay çehrelü hırşîd behrelü /Niçün ğazabla **ağzına** ayı taldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 12).
[ağzına, -ına]

ağız: Yeni doğuran memeli hayvanların doğumdan sonraki koyu kıvamda ilk sütü.

Zevk-i lebünle bir mi güvârişde cüy-ı şîr /Şâfî südüñ müşâbeheti var mı **ağıza** (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 8). [āğıza, -a]

ağız ağıza vir-: İki kişi birbirine pek yakın durarak başkaları işitmeyecek bir biçimde konuşmak.

Reşk-i füzün ile geliyor cānum ağıza /Virdükce sen raķîb ile hep ağız ağıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 2). [ağız āğıza virdükce, -dükce]

ağla-: Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

Zamān-ı vaşluñ añıldukça cism-i rüzgār **ağlar** /Sevād-ı haţtuñ eyyāmı görünse nev-bahār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 1). [ağlar, -r]

Zamān-ı vaşluñ añıldukça cism-i rüzgār ağlar /Sevād-ı haţtuñ eyyāmı görünse nev-bahār **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 2). [ağlar, -r]

Hayāl-i gönçe-i ruhsārı sünbülzār-ı gīsūsı /Gelürse hāţıra ‘aşıkları leyl ü nehār **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 4). [ağlar, -r]

Ne kaldı ‘aşık-ı üftādeye resm-i maħabbetden /Ki gelse meclise ağıyār ider feryād yār **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [ağlar, -r]

Misāl-i şîşe-i leb-rîz kim işkesde olmışdur /Derünî ‘aşık-ı bî-çāre eyler inkisār **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 10). [ağlar, -r]

O kıdd ü kımet ile sen cemālūñ ‘arz kıldukça /Göñül Manşūr-āsā tırma ber-bālā-yı dār **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 14). [ağlar, -r]

Qo ta‘nı eşk-i hun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun ‘aşık-ı bî-çārenün de derdi var **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 16). [ağlar, -r]

O yaluñ yüzli āfet şu gibi aķdukça gülzāra /Miyān-ı āb u āteşdür yeri Kānî yanar **ağlar** (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 18). [ağlar, -r]

An an da **ağla** derd ile ol anı bir zamān /An an vücūd mülkini ol hüsñ ü ān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [ağla]

Düşdiginden **ağlarum** yāruñ raķībān üstüne /Sevdigüm ğavġā bütün ‘ālemde yorgān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 1). [ağlarum, -rum]

Nāz ile **ağladığın** ‘aşık işitmişdi meger /Var sevdā-yı diger serde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 3). [ağladığın, -dığın]

Ağlar iseñ güşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /Dimesünler var ise bir kimseden ḥācetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 7). [ağlar, -]

Senünçün **ağlamakda** buldığım zevki ḥaḳ-ı Zemzem /Degül bulmaḳ müyesser sevdigüm gayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 5). [ağlamakda, -maḳda]

Ağızla **ağladur** diyemez yok bizüm ise /Tā mā-verā-yı gaybdadur intisābımız (Kânî Divanı, Gazel 72, Mısra 3). [ağladur, -dur]

ağlat-: Birisinin ağlamasına sebep olmak. Üzmek, kederlendirmek.

Ağlatdı andırup dil-i nālān u zārı hem /Ol gönlümü alanı mı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 9). [ağlatdı, -dı]

ağyār: Rakip, el gün (sevgilinin dost edindiği kimseler).

Ne ḳaldı ‘āşık-ı üftādeye resm-i maḥabbetden /Ki gelse meclise **ağyār** ider feryād yār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [ağyār]

Şitābuñ seyr idüp terkībde **ağyāra** naḳil itdüm /Hele inşāf idüp ta‘bīrin anuñ ḥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 7). [ağyāra, -a]

Geçerken sīm tenler āh u feryād eylemiş **ağyār** /Bu bir ḍarbū’l-meseldür kim it ürmiş kārban geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 7). [ağyār]

Bu günlerde ḥāzer it geçme Kānī semt-i dil-berden /Seni ḡamz eylemiş **ağyār** o bī-raḥme yamāñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 10). [ağyār]

Ağyār raḳībe ḥaber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baña vir sevdicegim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 13). [ağyār]

Yārı **ağyār** ile görmekden vaṭanda Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 11). [ağyār]

Ağyārı da görsem seni der-ḥāṭır iderdüm /Cānā hem o ağyārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 11). [ağyārı, -ı]

Ağyārı da görsem seni der-ḥāṭır iderdüm /Cānā hem o **ağyārı** yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [ağyārı, -ı]

Vaşluñuñ naḳdini gösterme meded **ağyāra** /Kāle-i vaşluñı hep o götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 3). [ağyāra, -a]

Ağyāra faşl ider seni ḳaṭ‘ice bil bunı /Desterre-i sitem seni Kānī keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 9). [ağyāra, -a]

Cānum da tenüm de saña ḥayrān saña ḳurbān /İtmezseñ o **ağyārı** fedā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 14). [ağyārı, -ı]

Cihān **ağyārdan** ḥālī mi ḳaldı bilmem ey Kānī /Bir iki gicedür ses ḥāne-i **ağyārdan** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [ağyārdan, -dan]

Yār iltifāt ‘aşıka hemvāre itmese /Ammā nevāzişi daḥī **āgyāra** itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 2). [āgyāra, -a]

Geçdi ol yāre beni **āgyār** zār itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ oḡ āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [āgyār]

Yok yok neden sezā dimiş **āgyār** büseme /Söz var mı şu firîbe lebey baḡ şu ağıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 5). [āgyār]

Ne semte varsa dil-ber şoluḡı anda alur **āgyār** /Tuyırmaz āh-ı dil-süzün yorılmış gūyiyā hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 9). [āgyār]

ağza al-: Anmak, sözünü etmek.

Zāhidūñ daḥli mey-i bî-meze-i ḡafletedür /**Almaz ağza** lebūñi mes’eleye ‘ālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 8). [ağza almaz, -maz]

ağzuñ aşı degül-: Ağzının aşı olmamak. Altından kalkabileceği bir şey olmamak. Harcı olmamak.

Sofra-i ‘ışka elüñ şunma şaḡın /O degüldür senüñ ağzuñ aşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 8). [ağzuñ aşı degüldür, -dür]

āh: 1. Hüzün, sürur, yas, ümit, beḡeni, sevinç ve şaşkınlık gibi deruni ahvale delalet eden bir ünlem.

Ben ḡam-ı āgyārdan itmezdüm ey dil iştikā /**Āh** bir kerre baña ol yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [āh]

Birbirine ṭayandı yine ‘ışḡ u ḡasen **āh** /Ol iki belā-yı ezelî belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 7). [āh]

Gāh germ ü gāh serd oldıḡı bulmuşdur şuyu /Ḳaydlardan şu siyeh-baḡt **āh** da ḡurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 4). [āh]

Cān u dil gitdi baña ḡalmadı **āhdan** ḡayrı /Elvirür ḡālūme yok ḡāl-i tebāḡdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 1). [āhdan, -dan]

Raḡīb-i rū-siyaha **āh** der-be-der ḡalası /Gelür o şūfi ḡaḡuñdan senüñ ṭomuz ḡalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 1). [āh]

Geçerken zîr-i kâşāneñden itdüm **āh** ṭyduñ mı /Efendüm ḡorḡaram uyḡuda idüñ **āh** ṭyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [āh]

Ferāḡatde hemānā šāh kendü ‘ālemindeyken /Ne siḡr itdüñ a zālīm **āh** ‘aḡlum ḡeldiḡüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [āh]

Āh mey-ḡāneye kimdür seni dirseñ ḡötüren /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şū ḡötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 13). [āh]

2. İnleme, aşk acısıyla sızlanma.

Görüp o gül-bedeni **âh u zâr iden** bir mi /Bu gülsitâna benüm gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 3). [âh u zâr iden]

âh u zâr-ı Kays: Kays'ın (Mecnun'un) ağlaması ve ahı.

Başı kıysı mı idi Leylâ'nun **âh u zâr-ı Kays** /Ya'ni Mecnûn 'aķıllı dîvâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 7). [âh u zâr-ı kıys]

aķbâb: Dostlar, bildik, tanıdık, sevilen kimseler.

Leb-i cûya çekildi sũ-be-sũ **aķbâb** çün seyl-âb /Şaçıldı âb-ı rûy-ı ğuşşa vü endũh âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 7). [aķbâb]

aķbâb ile şöĥbet kesel eyle-: Arkadaşlar ile dostluk kurma konusunda tembellik etmek, uyuşuk davranmak.

Şöĥbet keselin eyleme aķbâb ile tecvîz /Elbet bu cihâna gelen insân gidecektür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 3). [aķbâb ile şöĥbet keselin eyleme, -me]

âhen-: Demir.

Tabanı yanmış âsâ pek yürür zâhid nedür fâ'iz /Siyâh **âhenden** ey dil beyzâ-ı tîĝ-ı tâbân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 6). [âhenden, -den]

âhen-dil: Demir, katı yürekli kimseler.

İl için yırtmak yarmakdur **âhen- dillerũñ** kârı /Müşâhiddür bu ma'nâ dıķķat olunsa şabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 3). [âhen-dillerũñ, -lerũñ]

âheng-i sâz-ı şevķi: Şevk sazımın ahengi.

Hîç bir sâz uymadı **âheng-i sâz-ı şevķime** /Sâz-ı pür-âheng-i istiĝnâyı çaldum yalũuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 9). [âheng-i sâz-ı şevķime, -me]

âheng-i vedâ' it-: Ayrılık hazırlıĝı yapmak. Veda etmek.

Görinür âyîne-i dilde yine jeng-i vedâ' /Korķaram itdi o âyîne-ruķ âheng-i vedâ' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 2). [âheng-i vedâ' itdi, -di]

âhenksiz: Sazlardaki perdelerin veya insan sesinin belirli bir sese göre ayarlanması, düzen, akort.

Râşide eger olsa riyâ mu‘teber olmaz / **Âhenksiz** olduk da şadâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 8). [âhenksiz]

âhestegî-: Ahestelik, yavaşlık acelesizlik.

Dil-ḥastegî-i ‘âşıkı şorma ḥekîmden /Ol mes’ele var ise de **âhestegîdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 16). [âhestegîdedür, -dedür]

âh-ı dem-serd: Soğuk nefesinin ahı.

Bürüdet bahş ider bezme rakîbüñ **âh-ı dem-serdi** /Yeründen kendüsi def’ olsa lâ-büd sıkleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 11). [âh-ı dem-serdi, -i]

âh-ı dil-süzün tıyır-: Gönül yakan ahını duyurmak. Rakibin sevgiliye aşkını ilan etmesi.

Ne semte varsa dil-ber şoluğı anda alur ağıyâr /Tıyırmaz âh-ı dil-süzün yorılmış güyyiâ hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 10). [âh-ı dil-süzün tıyırmaz, -maz]

âh-ı ḥuşk: Kuru ah.

Eyler o ḥükmi ḥuşk u tere baḥr u berre hep /Li’llâh **âh-ı ḥuşku** ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 12). [âh-ı ḥuşku, -u]

aḥibbâ-: Dostlar, aḥbaplar, tanıdıklar, bildikler.

Çün ayrılşañ gerek bi’l-ıztırâr elbet **aḥibbâdan** /Cefâ görseñ de Yūsuf-vâr sen iḥ’ânuñı ḥoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 7). [aḥibbâdan, -dan]

âḥir: 1. Sonunda, nihayet.

Sebû-yı ḥaṭırı fikr-i lebûñ eyler şikest **âḥir** /Sifâl-i bâde pāk olmaz ne deñlü şüst u şü itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 3). [âḥir]

2. Son.

‘Âlem bakılsa **âḥiri** âḥir degül midür /Âḥirler evvel evveli âḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 1). [âḥiri, -i]

‘Âlem bakılsa âḥiri âḥir degül midür /**Âḥirler** evvel evveli âḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 2). [âḥirler, -ler]

3. Sonra.

Şad ḥamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyâ /**Âḥir** didi kendüm gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [âḥir]

āhîr: Öteki dünya, ahiret.

‘Âlem bakılsa āhîri **āhîr** degül midür /Āhîrler evvel evveli **āhîr** degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 1). [āhîr]

‘Âlem bakılsa āhîri **āhîr** degül midür /Āhîrler evvel evveli **āhîr** degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 2). [āhîr]

āhîr-i hüsni: Güzelliğin, gençliğin son zamanları.

Nâz iden **āhîr-i hüsni**de haṭ-ı sebzi ile /Vâdi-i hüsni Hızra irenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 9). [āhîr-i hüsni, -ünde]

aḥlâk-ı ḥamîd: Övgüye layık, eksiksiz, kusursuz ahlak.

Âdemdeki **aḥlâk-ı ḥamîd**e ola mecmû‘ /Ser-levḥa-i mecmû‘ dahı lîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 25). [aḥlâk-ı ḥamîd, -e]

aḥter-i sepîde: Beyaz yıldız. (Ay, sevgili).

Ey burc-ı âsmân-ı fütûḥ ey şafâ-yı rûḥ /Ey **aḥter-i sepîde** vefâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 4). [aḥter-i sepîde]

āhû-beçe-i nâz: Ürkek, çekingen ve nazlı güzel.

Ḳoñşu ḳapısı eylediler şerḥa-i dāḡuñ /**Āhû-beçe-i nâz** o cîrânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 4). [āhû-beçe-i nâz]

āhû-yı çeşm: Gözlerinin ceylanı. (Sevgilinin ürkek bakışları).

Āhû-yı çeşmini gör ol perî-ruḥsârûñ sen /Göze göstermege gelmezse de yâ hû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 5). [āhû-yı çeşmini, -ini]

āhû-yı vaḥşî: I. Yabani ceylan. (sevgili) II. Sevgilinin merhametsiz gözü (bakışı).

Ürkündi bıraḳdı yine ol **āhû-yı vaḥşî** /‘Uşşâḳ arasında görüñ rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 13). [āhû-yı vaḥşî]

aḥvâl-i dil-i kânî: Kânî'nin gönlünün hâli, durumu.

Ḳışsa-ḥ'ân-ı felek **aḥvâl-i dil-i kânîyi** /Başladı nakle hemân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 25). [aḥvâl-i dil-i kânî, -yi]

ak-: Akmak, dökülmek.

Göñüller **akdı** semt-i gülşen-âbâd-ı muşâfâta /Kaçan kurtuldu sâhil-ḥâne-i câma ḥabâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 5). [akdı, -dı]

akd it-: Nikâh kıyma, evlenme.

‘Aqlımı mehr virüp duḥt-ı rezi **akd itdüm** /Ger ḥelâlümde disem ‘ayb degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 3). [akd itdüm, -düm]

ākıbet: İşin sonu, neticede, sonuçta.

Bir şolâk maḥbûbı sevdüm şimdi ben sağdan sağa /**ākıbet** öldüm dirildüm eyledüm işümi sağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 14). [ākıbet]

akik-i sürḥ: Kırmızı akik. (şarap).

Dâne-i eşküm **akik-i sürḥı** eylerdi ḥacıl /Ḥasret-i la‘l-i lebüm gevher-nisârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 11). [akik-i sürḥı, -ı]

akıl: Akıllı, akıl sahibi.

‘Ârif edeb-âmûz olur her revîşinde /**akıl** ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḳḳa nazar eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 12). [akıl]

Merd-i dīvâne-nümâyı eyleme taḥḳîr kim /Nezd-i Ḥaḳda **akile** maḡbûṭdur dīvâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 10). [akile, -e]

Uğratma rakîbi ki saña toğrıca bakmaz /**akıl** geçinür gerçi ki ḥod-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 4). [akıl]

akıl kârı: Akla uygun olan. Akla yatkın olan.

Akıl kârı degüldür ‘ışḳ Eflâtûn da olsañ /Biraz Mecnûnca eṭvârlar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 7). [akıl kârı]

akıllı: Akıllı, doğruyu görecek ve ona göre davranacak, gerekeni yapacak derecede olan.

Başı kıysı mı idi Leylâ’nuñ âḥ u zâr-ı Ḳays /Ya’ni Mecnûn **akıllı** dīvâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 8). [akıllı]

akl: Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.

‘Aqlımı mehr virüp duht-ı rezi ‘ağd itdüm /Ger helâlümde disem ‘ayb degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 3). [‘aqlımı, -ımı]

‘aqlını yitir-: Aklını kaybetmek, çıldırmak.

Siyeh-mest-i şarâb-ı ‘ışk-ı Leylî olmadum ammâ /Seni gördüm yitirdüm ‘aqlımı Mecnûnıñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 18). [‘aqlımı yitirdüm, -düm]

‘aqlını aldur-: Delirmek, meftun olmak, hayrete düşmek.

Bayılmış bir büt-i tersâ-fürûşa **‘aqlın aldurmuş** /Yıkılmış rûz-ı mestîden dil-i hüşyârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 7). [‘aqlın aldurmuş, -mış]

‘aqlını çel--: Sevgilinin âşığı niyetinden caydırıp ayartması.

Ferâgatde hemânâ şâh kendü ‘âlemindeyken /Ne sihr itdün a zâlim âh **‘aqlum çeldigün** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [‘aqlum çeldigün, -digün]

aķrân: Mevki, rütbe ve durumları birbirine uygun olanlar, emsal.

Żarar gelmez kişie kendü cinsinden kim olsa da /Hilâf-ı cinsi ķo **aķrânla** eşbâhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 10). [aķrânla, -la]

Kânî girîve-gîr-i ‘adâlet cihânda /**Aķrânına** teraccüh ider bî-‘adîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 10). [aķrânına, -ına]

aķreb ile ‘aķrabı bil-: Dost ile düşmanı bilmek, birbirinden ayırt etmek.

Heyzüm görünür ‘aynı ile şekl-i ħurûfât /Sözi uzadur **aķreb ile ‘aķrabı bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 12). [aķreb ile ‘aķrabı bilmez, -mez]

‘aks-i çeşm: Gözlerinin yansıması. Göz izi, bakış.

Tenümde **‘aks-i çeşmün** ħalka ħalka dâğlar açdı /Ĥayâl-i ebruvānuñ âb içinde tākıldur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 7). [‘aks-i çeşmün, -ün]

‘aks-i mey-i şafaķ: Kızıl şarabın aksi, yansıması.

‘Aks-i mey-i şafaķ sereyân al ider alın /Reng-i ħınâdan olsa girîzân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 19). [‘aks-i mey-i şafaķ]

‘aks-i müjgân: Kirpiklerimin yansıması.

Şafha-i çehre-i pâkizesi tefsîr-i ‘uyûn /‘**Aks-i müjgânum** o tefsîre ‘aceb mıştardur (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 6). [‘aks-i müjgânum, -um]

‘**aks-i ruḥ**: Yanağın yansıması, parlaklığı.

Âyînelenüp ‘**aks-i ruḥuñla** der-i sîne /Bu revzeneden rûḥ-ı revânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 5). [‘aks-i ruḥuñla, -uñla]

‘**aks-i rûy-ı yâr**: Sevgilinin yüzünün yansıması.

Ṭururken ‘**aks-i rûy-ı yâr** mir‘ât-ı derûnumda /Açılmaz mı gül-i ümmîd dâğ-ı lâle-gûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 1). [‘aks-i rûy-ı yâr]

‘**aks-i zenaḥdân**: Çenenin aksi, yansıması.

Görüp misket tolu peymânede ‘**aks-i zenaḥdânuñ** /Baña aındurdu emrûdî kadeḥler sîb-i Sînobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 3). [‘aks-i zenaḥdânuñ, -uñ]

akyazılı: Bir inanışa göre Bektaşiler arasında rakı içme geleneğini Akyazılı Sultan isminde bir Bekdaşi Babası ihdas ettiği için, bu tarikat erbabınca rakıya "akyazılı" denmiştir.

Akyazılı işâret idüp nefyini ğamuñ /Fermân virür kızıl deli sultân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 13). [akyazılı]

al-: 1. I. Çalmak. II. Kapmak.

Girmiş ḥayâle bilmez iken ben muḥabbeti /**Almıṣ** o düzd cânı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 10). [almıṣ, -mıṣ]

Alduñ göñülcüğüm beni koyduñ zebûn u zâr /İtdüñ ḥulâşa âteş-i ‘ışkum şabır-güdâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 3). [alduñ, -duñ]

2. Almak.

Ele desti **alup** sakḳâlîğa rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [alup, -up]

Şikâf-ı sîne-i çākümden **alduñ** cân-ı maḥzûnı /Cigerden alma bârî nâvek-i dil-düz-ı pür-ḥûnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 1). [alduñ, -duñ]

Şikâf-ı sîne-i çākümden alduñ cân-ı maḥzûnı /Cigerden **alma** bârî nâvek-i dil-düz-ı pür-ḥûnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 2). [alma, -ma]

Sākî ele **al** sāğar-ı gül-gûnı ne ṭurduñ /Ya vir baña kan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 9). [al]

3. Almak, elde etmek.

Büy-yı şemîm-i kâkülünü **al** getir baña /Ey bād ister esme sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 11). [al]

4. Almak. Tutmak.

Bülbülce kayuğı şanurdum iki dīdemi /**Alduḡca** dört yanımı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 6). [alduḡca, -duḡça]

al: Kırmızı.

‘Aks-i mey-i şafaḡ sereyān al ider **alın** /Reng-i hınādan olsa girīzān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 19). [alın, -ın]

al it-: Kırmızı yapmak.

‘Aks-i mey-i şafaḡ sereyān **al ider** alın /Reng-i hınādan olsa girīzān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 19). [al ider, -er]

Şām-ı fırḡat-ı dem eyyām-ı vişāl it gice geḡ /Şafaḡ-āsā o ḡaranlıkda var **al it** gice geḡ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [al it]

alay: Latife yaparak takılma, kandırma.

Suḡen cevher iken beyne’l-verā bī-āb u tāb olmak /Maḡālsiz bir **alay** bī-cevherāne lāḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 12). [alay]

alda-: Kandırmak, aldatmak.

Ehl-i devlet va’d-i bī-incāz ile **aldar** seni /Şeyḡler de şimdi dervīşāne hep esmā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 5). [aldar, -r]

Gel gör göze hīḡ göz göre nūr itme izāfe /**Aldar** bu teḡāfülle a cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [aldar, -r]

aldan-: Kanmak, yanılmak, hataya düşmek.

Aldanma be-ḡeşmek be-serek dirse de Kānī /Ser-keşḡe olur ḡālib-i aḡvāl-i serekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 13). [aldanma, -ma]

Kāniyā yāra pek **aldanma** ki işkeste ider /Dilüñi seng-i cefālarla misāl-i şīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 11). [aldanma, -ma]

Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye /**Aldan** durūḡa lāfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 2). [aldan]

Aldanma bād u bīdine zīrā hılāfdur /Bīd-i ḡemen iderse ḡadüñle müşācere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 1). [aldanma, -ma]

aldat-: Aldatmak, kandırmak.

Seni **aldatma** da bir şey mi imiş ey Kānī /Çekdi ruhsārına bir perde bugün gitdi gider (Kānī Divanı, Gazel 30, Mısra 15). [aldatma, -ma]

‘ale’l-ğafle: Haberi olmayarak.

Sebū ber-düş geldi düş-ı bezm-i vaḥdete Kānī /‘**Ale’l-ğafle** meger sākī-i bezm-i ‘ışka olmuş düş (Kānī Divanı, Gazel 91, Mısra 10). [‘ale’l-ğafle]

‘ālem: 1. Evren, kâinat.

‘**Ālem** bakılsa āhiri āḥir degül midür /Āḥirler evvel evveli āḥir degül midür (Kānī Divanı, Gazel 23, Mısra 1). [‘ālem]

Düşdiginden ağlarum yāruñ raḳībān üstüne /Sevdiğüm ğavḡā bütün ‘**ālemde** yorgān üstüne (Kānī Divanı, Gazel 157, Mısra 2). [‘ālemde, -de]

Şevke-i gül-naḥl-ı iḳbāle dırāz-engüşt olan /Olamaz ‘**ālemde** şān u şevketüñ pervānesi (Kānī Divanı, Gazel 189, Mısra 6). [‘ālemde, -de]

Ḥazer kim bir göñül bir ‘**ālemi** ğarḳ-āb ḳahreyler /Belā bārān-ı tūfān inkisār-ı Nūḥ'dandur hep (Kānī Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [‘ālemi, -i]

Seyl-āb-ı eşḳ ‘**ālemi** ğarḳ-āb eyledi /Sen ey nigār-ı şu‘le-‘izārūm ḳo āteşi (Kānī Divanı, Gazel 198, Mısra 7). [‘ālemi, -i]

Böyledür ḳā‘ide-i ḳahr u luṭf ‘**ālemde** /Ḥāne-i ehl-i dili ḡāḥ yıḳar ḡāḥ yapar (Kānī Divanı, Gazel 51, Mısra 17). [‘ālemde, -de]

Ḥandān gelen ‘**āleme** giryān gidecekdür /Giryān gelen ‘āleme ḥandān gidecekdür (Kānī Divanı, Gazel 58, Mısra 2). [‘āleme, -e]

Ḥandān gelen ‘āleme giryān gidecekdür /Giryān gelen ‘**āleme** ḥandān gidecekdür (Kānī Divanı, Gazel 58, Mısra 1). [‘āleme, -e]

2. Kâinat, dünya. II. Dünyadaki herkes ve her şey.

Geldüm ḳapusı öñüne ‘**ālem** baña güldi /Bu bābda ey Kānī ḳatı maşḡare düşdüm (Kānī Divanı, Gazel 118, Mısra 23). [‘ālem]

Egerçi ‘ālem-i āb içreyüm yemm ḥūna müstaḡraḳ /Bu ṭalḳunluk var iken bende ‘**ālem** ḳande ben ḳande (Kānī Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [‘ālem]

Peder Ḥaḳḳın şayar ‘**ālemde** bir evlād mı ḳaldı /Birāder ḥürmetin ifā ider bir yād mı ḳaldı (Kānī Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [‘ālemde, -de]

Oldı leb-rîz-i ḡazab sākī meyi dökdüñ deyi /Sürçmesün ‘**ālemde** bir kerre ayağı kimsenüñ (Kānī Divanı, Gazel 111, Mısra 10). [‘ālemde, -de]

Şu gevherler ki nesr itdüm anı zîb-i binâgûş it /Eger olmak dilerseñ **‘âlem** içre ma‘rifet Kânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 18). [‘âlem içre]

‘âlem-i âb: İçki âlemi. İçki meclisi.

Âb-ı huşk âteş ise ter hâk-ı sıklet bād serd /**‘Âlem-i âba** neden eyler heves mestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 8). [‘âlem-i âba, -a]

Dürüldi **‘âlem-i âbuñ** şafâsı mevsim-i deyde /İşındı erba‘inde halk zevke mâh-ı âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 3). [‘âlem-i âbuñ, -uñ]

‘âlemi uyut-: Yerde ve gökte yaratılmış olanların hepsini uyutmak. Evreni oyalayıp aldatmak.

Sevdiğüm bu ane-i hüsnüñ uyutdı ‘âlemi /Gicelerde kışsa-hÿân efsâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 19). [‘âlemi uyutdı, -dı]

âlet-i pergâr: Pergel. (Hem gamzenin keskin ucu şimşir ağacını çizdiği için hem de şimşir ağacı ikiye ayrıldığı için şekil itibarı ile pergel gibi kullanılabilir o yüzden pergele gerek yok)

Nevk-i gamzeñ çizdi şemşirin bütün hall eyledi /Ey müzehhib **âlet-i pergâra** hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 10). [âlet-i pergâra, -a]

‘âlim: Çok bilen (kimse), bilici.

Zâhidüñ dahli mey-i bî-meze-i gâfletedür /Almaz ağza lebüñi mes’eleye **‘âlimdür** (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 8). [‘âlimdür, -dür]

‘âlimü’l-ğayb: Gaybı bilen; Allah.

‘Âlimü’l-ğayb taḥalluş idinürseñ şâyân /Dilimüz vâkıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 11). [‘âlimü’l-ğayb]

Allah: Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.

Emānet itdüm **Allaha** seni ey gözlerüm nûrî /Ḳarîbü’l-‘ahd yolcudur efendüm Kānî’ñi hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 9). [allaha, -a]

Kānî olur âzāde ser-i minnet-i dü-nān /O kimseye **Allāh** ki sa‘adet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 10). [allāh]

Sen hemān ḥāzır ol **Allāh** unutmaz kılını /Sen uyurken işi birden bire nā-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 21). [allāh]

Görürler görmesem ben idicek zîr ü zeber **Allāh** /Eyü günler görürsün şanma zîrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 9). [allāh]

Meded kim perdeler çāk oldu sırlar fāş diller hūn /Dağı kınkı güne şaklırsın **Allāhum** Ğafūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 6). [allāhım, -ım]

Seni her zerre bir başka şıfatla itmede tavşif /Kimi **Allāh** kimi Yezdāndur dirler zebānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 6). [allāh]

Evinden kıpusundan kimseyi **Allāh** redd itmez /Anuñ çün gāhda busegehi eşrār olur Kıble (Kânî Divanı, Gazel 171, Mısra 5). [allāh]

Raķibi hātıruñ çün zāhidi **Allāh** için Kānî /Dile vird itmedük en‘ām mı evrād mı kıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [allāh]

Şehbāz-ı hüsn pençesine düşmesün göñül /**Allāh** itmesün yine bāb-ı kıazāyı bāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 6). [allāh]

Allāh deri: Allah kıpsı.

Hıç var mı kâ’inātda kığ gitme derin /**Allāh derinden** özge anuñ bir deri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 6). [allāh derinden, -nden]

Allāh kıpusı: Belli bir maksatla belli bir şey elde etmek için kışvurulan, bağlanılan baki olan Alah'tan yardım isteme.

Kıpu **Allāh kıpusı** eşigin bālınveş yaşıdan /Derinde der-be-der dīvāneyüm kıayrı derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 23). [allah kıpusı]

Ümmīdümi kesdüm hele hālķuñ kıpusından /**Allāh kıpusı** gibi bir açık dere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 14). [allāh kıpusı]

alın: Alın.

Alnumda niçe anlar idi hıç beşāşet /Yoğ iken efendüm hele ben ānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 7). [alnumda, -umda]

ālūde: Kırlı, günahkār, suçlu.

O verd-i āl ile **ālūde** ben āl-i ‘abā hāķķı /Gözümde kıanlar kııtıdum ya şebnem kıande ben kıande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 3). [ālūde]

ālūde-dāmen: Kırlı etek, günahkār ve suçlu kıimse.

Rūzgāruñ pāk dāmenler çeker serpindisin /Kıande bir ālūde dāmen var ise serper kııkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 4). [ālūde-dāmen]

alur gözle kıaķ-: İnceden inceye gözden geçirmek.

Bir kerre **alur gözle** meger **bakmışam** eyvāh /Hālā o bağışlar baña pür-kīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 19). [alur gözle bakmışam, -mışam]

āmāde: Hazır, hazırlanmış.

Çalursa böyle bezm-i ‘ayş-ı ‘işret her dem **āmāde** /Senüñ ben rüz-ı mahşerde dahı medyūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 15). [āmāde]

āmāde it-: Hazır hâle getirmek, hazırlamak.

Derk ehli içün mi añı **āmāde ider** Hakk /Ğayyā-yı ğavāyetde ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 11). [āmāde ider, -er]

āmāde ol-: Bir şeye hazır hâlde olmak.

Olsa pervāza göñül āmāde pür-pervāndur /Himmet itmez şanma şıdk-ı niyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 3). [āmāde olsa, -sa]

amān: 1. Yardım istenildiğini anlatan söz, imdat.

Dāğ-ı derūnı sīnelerüñ şerha sen baña /Añma **amān** efendi baña kes kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 10). [amān]

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i hūsne /**Amān** şad el-amān rāy el-amān dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [amān]

Kim bilür şīve-i nā-ğāh şütür gürbesini /Çarh-ı gerdündan **amān** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 6). [amān]

Hayyāt-ı ğamze kâle-i cānı keser biçer /Bilmez amān o şūh **amānı** keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 2). [amānı, -ı]

Ey şūh-ı siyeh-çerde **amān** baht-ı siyehden /Var mı haber āyā güzelüm vech-i şebelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 1). [amān]

Olur heft-āsmān bir çend-rūze ser-hoşa mağlūb /Anuñçün dā’imā cevri felekdendür **amān** ser-hoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 5). [amān]

Raķībe itmeden isrāf **amān** şīvelerin /Amānsız nıgehüñ virecek mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 21). [amān]

Raķībe itmeden isrāf amān şīvelerin /Amānsız nıgehüñ virecek **amān** mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 22). [amān]

2. Dikkat çekme, tembih, uyarı.

Bakma diķkatle ğazab vakti **amān** çehresine /Uğraruz ğamzesinüñ nāvek-i nā-kehresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 1). [amān]

3. Emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet.

Amān zamān virürse o bî-amān virmez /O bî-amān felekde **amān** zamān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [amān]

amān amān di-: Yardım dilemek.

Amān amān diyerek pāy-ı nāza düşmüş idüm /Belā bu düşmege de tākāt ü tūvān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 23). [amān amān diyerek, -yerek]

amān bil-: Acımak, merhamet etmek.

Ḥayyāt-ı ğamze kāle-i cānı keser biçer /**Bilmez** amān o şūḥ **amānı** keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 2). [amān bilmez, -mez]

amān vir-: Rahat bırakmak, nefes aldirmek.

Amān zamān **virürse** o bî-amān virmez /O bî-amān felekde amān zamān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 15). [amān virürse, -ürse]

amānsız: Acımasız, merhametsiz.

Raḳībe itmeden isrāf amān şīvelerin /**Amānsız** nighūñ virecek amān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 22). [amānsız]

‘amel şaḥīfesi: İslam dinine göre kulların dünyada iken yaptıkları şeylerin, iş ve hareketlerin yazıldığı defter (sayfa).

Kānī **‘amel şaḥīfesinüñ** görse bir yüzün /Lā-būd dimek gerek hele bir yüzi ağıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 9). [‘amel şaḥīfesinüñ, -nüñ]

āmīḥte it-: Karıştırmak.

İdüp āmīḥte ḥikmetle revnaḳ vir mazāmīne /Tasavvuf ile behişt ‘ācil eyle bezm-i ‘irfānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 9). [āmīḥte idüp, -üp]

ammā: 1. Ancak, ama.

Āyīn-i vefā bir güzel āyīndür **ammā** /Ḳānūn-ı edeb lāzıme-i dīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 1). [ammā]

Āyīn-i vefā bir güzel āyīndür ammā /Ḳānūn-ı edeb lāzıme-i dīndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 2). [ammā]

Uğratma rakîbi ki saña toğrıca bakmaz /‘Âqıl geçinür gerçi ki hod-bîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 4). [ammā]

‘Aşıklara temkîn gerek rāh-ı vefāda /Temkîni dağı şüret-i telvîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 8). [ammā]

Keşf ister o ‘irfân-ı şevāhidle bulunmaz /Ehl-i hikemüñ pālari çüpîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 10). [ammā]

Pasam diyerek nekrece şiveyle yanaşur /Sakızlılarıñ şînleri sîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 12). [ammā]

Dil-hastelerüñ başı ucında tûrur ol şûh /Şüretde i‘ade içi telkîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 16). [ammā]

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /Hep cāy-gehi hāk-i reh ü tîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 18). [ammā]

Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvāh /Hālā o bakışlar baña pür-kîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 20). [ammā]

Ol âteşi kim bu yedi deryâyı ider maḥv /Bir büse ile kâbil-i teskîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 22). [ammā]

Âdemdeki ahlāk-ı hamîde ola mecmû‘ /Ser-levḥa-i mecmû‘ dağı lîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 26). [ammā]

Ẓāhirle iş olmaz ki işüñ bāṭını vardır /Toğursa inanma ki o ‘innîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 28). [ammā]

Kānî bu gazel olsa sezā yāra hediye /Me’mûl o perîden dağı taḥsîndür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 30). [ammā]

Hezārān faşlı hezār āşinā olur **ammā** /O bülbülü görürüz bir dağı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 13). [ammā]

‘Uşşāk kūh-ı Kāfda olsa çeker gamuñ /**Ammā** döner arada çekilmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 8). [ammā]

Ben ol şîr-i girān kirdār-ı şahñ-ı gābe-i ‘ışkām / Elümde zü’l-fiḳārüm vardır **ammā** Ḥayderüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 20). [ammā]

Âdemî-zāddur **ammā** ki perî-zād da dirüm /Beni ol vādîlere hep o melek-hū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 17). [ammā]

Her ne çekilürse çekilür sevdigüm **ammā** /Fahr-ı cühelā nāz-ı gedā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 5). [ammā]

Baña rağmen rakîbe iltifātın söyler **ammā** ben /Disem cem‘iyyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [ammā]

Ḥaṭ-āver olmuş eyyām-ı bahār ḥüsn ü ān geçmiş /Bilür ol şûh görse ‘aşığın **ammā** zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [ammā]

Şaded hâl-i dil-i ‘uşşâkdan geçdükçe meclisde /Baña dâ’ir de şöhet geçmiş **ammā** pek nihân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [ammā]

Benümsin ben senüñ zanneyler idüm bir zamân **ammā** /Sen olduñ aşinâ-yı şad-hezâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [ammā]

Eşk eşmesi pek çağlağan **ammā** neme lâzım /Çün ben o akindıda hele çağlara düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 7). [ammā]

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken **ammā** /Bilmem geçilür mi o yaña tîg-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 5). [ammā]

Der-âgûş eyleyüp kôkdum yañağın cām-ı h’âb içre /Didi rahm eyleyüp nûş it lebüm **ammā** neden şöña (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 4). [ammā]

Zerre olurdım o mihre hâksârumdur dise /Hâk-pâ olurdım **ammā** ki gubârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 2). [ammā]

Te’sîrde her gamze birer tîr-i hevâyî /Müjgânlar **ammā** ser-i süzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 8). [ammā]

Yâr iltifât ‘âşîka hemvâre itmese /**Ammā** nevâzişi dahı âgyâra itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 2). [ammā]

Ğam-ı hicrânı sessizden gelür teklîfsiz **ammā** /O âfet hüd-be-hüd gelmez saña âvâz-ı pâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 9). [ammā]

Tehî mağzam Felâţun zan ider **ammā** beni herkes /Ümîd-i neş’e eyler nûş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 13). [ammā]

Kânî meye sen tevbelisın şâhidüz **ammā** /Zinhâr anı sen şâhid-i ibrâma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 9). [ammā]

Giymezdi sitem-câmelerin evveli **ammā** /Bilmem neye tırıldı baña kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 11). [ammā]

Tîr-i müjesi sehm-i sa’âdetden atılmış /Kendiyse tecellîkede **ammā** okı nürdi (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 10). [ammā]

İdersin da’vi-i ‘irfân **ammā** şâhidüñ var mı /Cenâb-ı Hâkka lâyıķ bir zamîr-i ‘â’idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 1). [ammā]

Țutuldum bir perî-rüya deyu lâfuñ degül mesmû’ /Şikâr oldum şanursın kendüñ **ammā** şâ’idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [ammā]

Düşmez dir idüm büsesinüñ mevsimin **ammā** /H’âb aldı şeker bâdem-i çeşmin düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 5). [ammā]

Ne hoş kâdem idi nevk-i hadeng-i nâz **ammā** /Teğâfûl-i nigeht bizde hîç tábân mı kôdı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 13). [ammā]

Degül peymâne-keşlik meşrebüm mey-hânede **ammā** /Helâk-i neş’e-i zehr-âbe-i âzârînam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 3). [ammā]

Siyeh-mest-i şarāb-ı ‘ışk-ı Leylī olmadum **ammā** /Seni gördüm yitirdüm ‘aqlımı Mecnūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 17). [ammā]

Cânā beni sen ğayb ideyazmış idüñ **ammā** /Ben de dil-i nā-çarı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 5). [ammā]

Şāhān-ı ‘ışk müştehī-i ẖān-ı ‘ışkdur /Bu ẖānçe-i se-rüzeye **ammā** şehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 6). [ammā]

Evlād-ı ‘Arab sevmeye itdüm heves **ammā** /Bahtum kıra bir olmayacak eşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 5). [ammā]

2. Sözü pekiştirmek, kuvvetlendirmek için.

Ser-tā-be-ka-dem müy-be-mü oldu girīfte /Tolaşdı gönül zülfine **ammā** ne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 4). [ammā]

3. Bundan ötürü.

H̱āl-i siyehi ‘anbere ta’n eylese **ammā** /Ol şūh-ı siyeh-çerde hemān ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 3). [ammā]

4. Yalnız.

Gel rızık için ey ṯalib-i H̱akk olma perīşān /Rızkuñ seni özler saña ta’yindür **ammā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 6). [ammā]

añ-: 1. Hatırlamak, akla getirmek.

Bir dem mi olur kıan yudup s̱agara dönmem /Bir laħza mı var ẖālūñ **añup** ‘anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [añup, -up]

Ağlatdı **añdırup** dil-i nālān u zārı hem /Ol gönümi alanı mı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 9). [añdırup, -dırup]

An an da ağla derd ile ol ānı bir zamān /**An** an vücūd mülkini ol ẖüsn ü ān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [an]

An **an** da ağla derd ile ol ānı bir zamān /An **an** vücūd mülkini ol ẖüsn ü ān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [an]

Dāğ-ı derūnı s̱inelerüñ şerħa sen baña /**Añma** amān efendi baña kes kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 10). [añma, -ma]

Olur pür-ẖūn dü-dīdem hem-çü s̱āğar dil-berüm **añsam** /Kelef bağlar dü-ruħsārüm o māh-ı enverüm añsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 1). [añsam, -sam]

Olur pür-ẖūn dü-dīdem hem-çü s̱āğar dil-berüm añsam /Kelef bağlar dü-ruħsārüm o māh-ı enverüm **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 2). [añsam, -sam]

Derūn u dilde dāğ u şerħalar baş gösterir yer yer /Geçen eyyāmda ol yāren ile itdüklerüm **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 4). [añsam, -sam]

İder seyl-âb-ı ğam bir de bütün esbâb-ı ârāmum /Dem-i fūrkatde eşk-efşân olan çeşm-i terüm **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 6). [añsam, -sam]

Ruḥum zerd olmağa başlar gözüm ser-çeşme-i sîm-âb /Dem-i iḳbâlde der-kîs olan sîm ü zerü **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 8). [añsam, -sam]

Şabâh-ı rûzeve a‘kâb-ı vaşla döndürür vaḳtüm /‘Aḳîb-i neş’ede tārî olan derd-i serüm **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 10). [añsam, -sam]

Uzadukca uzar efkâr-ı u‘cûbe kıyâmetdür /Uzun gice olunca şubḥ o ḳadd-i ‘ar‘arum **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 12). [añsam, -sam]

Sürâğ-ı fikri güm-geşte ider nâ-gâh ey Kânî /Ümîd-i vaşl ile taḥmînlerüm ḥâletlerüm **añsam** (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 14). [añsam, -sam]

Bir gün ki apansız seni da‘vet idecekler /**Añ** ol günü ol da‘vet-i nâ-gâhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 12). [añ]

2. Adını söylemek, zikretmek.

Şâhibüm gör beni faşl itme şaḳın /Naḳşa söz atma **añup** naḳḳâşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 10). [añup, -up]

ân: Güzellik.

Ol zülf o perçem ol **ân** dilden çıkar mı bir an /Ḥâlüm neden perîşân hîç şâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [ân]

Alnumda niçe anlar idi hîç beşâşet /Yoğ iken efendüm hele ben **ânumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [ânumı, -umı]

an: Dimağ, zihin, kavrayış.

Bu ḥüsn u ân sende midür bilmem anı ben /Esrâr-ı ḥüsn ü ‘ışḳ ise ol **anda** mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 6). [anda, -da]

ân: 1. Zamanın bölünemeyecek kadar küçük parçası, kısa zaman, lahza, dem.

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir **ân** /Ḥâlüm neden perîşân hîç şâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [an]

2. Sevgiliye kavuşulan an, vakit.

An an da ağla derd ile ol **anı** bir zamân /An an vücūd mülkini ol ḥüsn ü ân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [anı, -ı]

aña: Üçüncü tekil şahıs ve işaret zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

1. Sevgili.

Çü ‘âşık cân görem dirse bedensiz /**Aña** ma‘şûk dir cân biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [aña]

O gül kim Hâzret-i Hakk reng ü bû virmiş **aña** ey dil /Dimāguında şadâkatsüz koçulmaz aňladuđ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [aña]

2. Âşık.

Gerdân olur elbette seri sahn-ı cefâda /Gerdün **aña** kim nevbet-i devlet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 8). [aña]

3. Nebiler

Tarafdârî-i evlâd-ı Nebî itdükce ümmetler /Muḥâlifler **aña** bir itmedük isnâd mı ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [aña]

4. Gönül.

Keşti-i tevekkülle gönül eylese gül-geşt /Himmet **aña** bambaşkaca yelken gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 6). [aña]

Gönül dirler **aña** nâm-ı diger yek-kaṭre ḥün-ı germ /Bu gül-bünde hemân bir gönçe-i ne-küşüdemüz ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 3). [aña]

5. Ona nispetle, ona göre. (Gönül)

Şad lahtdur ciger niçe biñ pâredür gönül /Ümmîd odur ki yâr **aña** bir ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 14). [aña]

5. İşaret zamiri.

Ol behişt-i nâz olmazdı tarâvet-yâb-ı ḥüsn /Sel-sebîl-i vaşl **aña** peygâm-ı kevser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 6). [aña]

Şorma ‘uşşâka sizi kim götürür ol yâra /Ben işaret iderem **aña** beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 16). [aña]

Târik-i dâr u diyâram **aña** mı acıyayum /Mübtelâ-yı gam-ı dârum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 1). [aña]

Târik-i dâr u diyâram aña mı acıyayum /Mübtelâ-yı gam-ı dârum **aña** mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 2). [aña]

Bir yaralu berelü beste-i fitrâk-i gamum /Ḳati bî-raḥme şikârum **aña** mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 4). [aña]

Aña bir ḥâne-i bî-minnet oldı sîne-i Kânî /Ḥayâlün bir yere başmaz dil-i bî-kînenen şöra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 9). [aña]

Hecr idelden beni jengâr-ı gam-ı yâra dü-çar /Kâniyâ sîne-figârum **aña** mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 10). [aña]

Bülbülün yapsa yuvasın gül dinilmez reng **aña** /Şu‘lezâr-ı reng-i gül cây-ı nişest olmış yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 5). [aña]

‘anber: 1. Ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül renginde bir madde; güzel koku.

Hâl-i siyehi **‘anbere** ʔa‘n eylese ammā /Ol şüh-ı siyeh-çerde hemān ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 3). [‘anbere, -e]

İderdüm hâlin ol dāyı revîşli âfetüñ teşbîh /Bu ‘anberdānda bir hâbbe deñlü **‘anberüm** yoğdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [‘anberüm, -üm]

Sebeb-i dil siyehi haṭṭ-ı siyehkâruñdur /Yoğsa hâl-i siyehüñ cāna deger **‘anberdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 8). [‘anberdür, -dür]

‘anberdān: Anber yeri, buhurdan.

İderdüm hâlin ol dāyı revîşli âfetüñ teşbîh /Bu **‘anberdānda** bir hâbbe deñlü ‘anberüm yoğdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [‘anberdānda, -da]

‘anbere dön-: Ambere dönüşmek, benzemek. (Sevgilinin beni renk ve koku yönünden ambere benzetilmiştir).

Bir dem mi olur kan yudup sâğara dönmem /Bir laḥza mı var hâlüñ añup **‘anbere dönmem** (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [‘anbere dönmem, -mem]

‘anber-i dūd-ālūd-: Dumanlı amber. Amber tütsüsü.

Hâl-i bûyın ise bir **‘anber-i dūd-ālūda** /Sîmden sâhte gūyā zeḳanı micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 9). [‘anber-i dūd-ālūda, -a]

ancaḳ: Yalnızca, sadece.

Ṭavul çalsañ uyanmaz ġâfil **ancaḳ** uykusın gözler /Anı bilmez ki kan ağlayacağdur yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 1). [ancaḳ]

anda: Orada.

Tekellüm eylemege var mı nâzdan ruḥşat /Zebāne-i sitem **anda** zebān dehān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 12). [anda]

añdur-: Bir şeye onu akla ve hatıra getirecek şekilde benzemek.

Görüp misket ṭolu peymānede ‘aks-i zenaḥdānuñ /Baña **añdurdı** emrūdī ḳadeḥler sîb-i Sînobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 4). [añdurdı, -dı]

Bugün bir seng-dil-i dildâr-ı bî-raḥme dü-çâr oldum /Taş **añdurdum** dil-i dīvāneye kühsārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 4). [añdurdum, -dum]

ana-i ḥüsn-: Güzelliğin annesi.

Sevdiğüm bu **ana-i ḥüsnüñ** uyutdı ‘ālemi /Gicelerde kışşa-ḥ’ān efsāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 19). [ane-i ḥüsnüñ, -üñ]

anı: Üçüncü tekil şahıs ve işaret zamirinin belirtme hâl eki almış biçimi.

1. Kişinin başına gelecek felaketler.

Ṭavul çalsañ uyanmaz gâfil ancak uykusın gözler /**Anı** bilmez ki kan ağlayacaktır yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [anı]

2. Sevgilinin ettiği eziyetler.

Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet **anı** ‘āşık /Kişiye sevdiğinden her ne eylerse yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 7). [anı]

3. Sur.

S(i)rāfil eylese ol ḳarn-ı ervāḥı baña teslīm /Vekāetle **anı** üç kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [anı]

4. Emel meyvesi.

Yetişmek istemez miydi a zālīm meyve-i maḳşūd /Ḳoparduñ ğadr idüp olmazdan evvel **anı** ḥām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 4). [anı]

5. Sevgiliye kavuşma arzusu.

Vişālin ḥ’āhişin ‘arz eylemişdüm cān-güstāḥuñ /**Anı** da añladuñ bildüñ ḥaber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [anı]

6. Feleğin işlediği günah.

Felek nitdüñ ki benden bir ölümle intikām alduñ /**Anı** fikr itmedüñ ki boynuña ḥün-ı ḥarām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 2). [anı]

7.Can.

Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laḥt laḥt oldu /Hemān bir cān ḳaldı **anı** da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [anı]

8. Âşıklar.

Hār u ḥasdur ten-i ‘uşşāḳ-ı sitem-keş gūyā /**Anı** hep semt-i dil-ārāya begüm cū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 10). [anı]

Görür etbā‘ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lā-büd /**Anı** bir tesliyetle Bārī şād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [anı]

9. Tövbe.

Kânî meye sen tevbelerin şâhidüz ammâ /Zinhâr **anı** sen şâhid-i ibrâma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 10). [anı]

10. Kusursuz şiir.

Celâle'd-dîn-i Mevlânâ kitâb-ı Mesnevîsinde /Kerâmât-ı bülend-i evliyâdandır dimiş **anı** (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 8). [anı]

11. Gevher.

Şu gevherler ki nesr itdüm **anı** zîb-i binâgüş it /Eger olmak dilerseñ 'âlem içre ma'rifet Kânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 17). [anı]

12. Gönüldeki siyah nokta.

İntihâb için konulmuş noktadır levh-i dile /Nükte nâ-fehmân **anı** Kânî şanurlar gerçi dâğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 16). [anı]

13. Cehennem.

Derk ehli için mi **anı** âmâde ider Hakk /Ğayyâ-yı ğavâyetde ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 11). [anı]

14. Güzellik.

Bu hüsn u ân sende midür bilmem **anı** ben /Esrâr-ı hüsn ü 'ışık ise ol anda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [anı]

anı: Yaşanmış şeylerden zihinde kalan, hafızada yaşamaya devam eden her türlü iz, hatıra. (Sevgiliye kavuşmanın hatırası).

Nâz itse dahı vuşlatı biñ el-amân deger /**Anısı** zevk-ı saltanat-ı şad cihân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 2). [anısı, -sı]

añıl-: Zikredilmek.

Zamân-ı vaşluñ **añıldukça** cism-i rûzgâr ağlar /Sevâd-ı haţtuñ eyyâmı görinse nev-bahâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 1). [añıl, -dukça]

'anķā-yı himem: Himmetlerin Anka'sı. (Allah).

Hem-nefesdür rûh-ı Cibrîl ile **'Anķā-yı himem** /Rûh-ı Rıdvândur riyâz-ı Cennetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 11). ['anķā-yı himem]

añla-: Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Añlardı sırr-ı cānumı feryād-ı ‘andelīb /Bilseydi kuş lisānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 1). [añlardı, -rdı]

Añlamayup gider mi mezâyâ-yı vaşl-ı yâr /Ol nükte-i zāmîr-şikâra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 7). [añlamayup, -mayup]

Murād itmezse Hakk bi’llāh iş olmaz **añladuğ** bildük /Sebū-yı bâde-i âmāl tölmez añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 1). [añladuğ, -duğ]

Murād itmezse Hakk bi’llāh iş olmaz añladuğ bildük /Sebū-yı bâde-i âmāl tölmez **añladuğ** bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 2). [añladuğ, -duğ]

O gülşen kim hemîşe bâğbānı Hâzret-i Hakkdur /Anuñ gül gonçesi bi’llāh şolmaz **añladuğ** bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 4). [añladuğ, -duğ]

O kim taqdîr ezelde hüsün anuñ bî-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz **añladuğ** bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [añladuğ, -duğ]

Kerāmet tâcı her bir başa lâyıq mı degül Kânî /O tâc-ı mekremet her başa olmaz **añladuğ** bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [añladuğ, -duğ]

Alnumda niçe **añlar** idi hîç beşâset /Yoğ iken efendüm hele ben ānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 7). [añlar, -r]

Vişâlin h`âhişin ‘arz eylemişdüm cān-güstāhuñ /Anı da **añladuñ** bildüñ haber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [añladuñ, -duñ]

Vişâlüñ hâletin zor **añlamışken** farı-ı gayretle /Ne idi sevdiğüm genceldigüñ inceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 11). [añlamışken, -mışken]

O kim evvel olur şâne-zen-i gîsûyı isti‘dād /Misāl-i sünbül-i ter-şac olmaz **añladuğ** bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 6). [anla, -duğ]

ansız: Ansızın, aniden.

Ben hamd-i hezārān iderem Hakk’a ki **ansız** /Her maşlahatı luğf-ı ‘amîmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 13). [ansız]

anuñçün: Onun için, bu sebeple, bundan dolayı.

Evinden çapusundan kimseyi Allāh redd itmez /**Anuñçün** gâhda büsegehi eşrâr olur Kible (Kânî Divanı, Gazel 171, Mısra 6). [anuñ çün]

Nigāh-ı hayra tab‘ān olamaz pertev gedā-yı ‘ışk /**Anuñçün** rüşenâ çeşm olmak ister āşinā-yı ‘ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 2). [anuñçün]

apansız: Birdenbire, hiç umulmayan bir zamanda.

Bir gün ki **apansız** seni da‘vet idecekler /Añ ol günü ol da‘vet-i nā-gāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 11). [apansız]

‘ār: Utanma, çekinme, mahcup olma.

Yār benden ‘ār ider ben **‘ārdan** ‘ār eylerem /‘Ārdan ölsem de istihsāl-i ‘ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 3). [‘ārdan, -dan]

‘ār eyle-: Utanmak, hicap duymak.

Yār benden ‘ār ider ben ‘ārdan **‘ār eylerem** /‘Ārdan ölsem de istihsāl-i ‘ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 3). [‘ār eylerem, -rem]

‘ār it-: I. Utanmak, hicap duymak. II. Çekinmek, sakınmak.

Yār benden **‘ār ider** ben ‘ārdan ‘ār eylerem /‘Ārdan ölsem de istihsāl-i ‘ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 3). [‘ār ider, -er]

‘ār u nāmus: Ar ve namus. Utanma ve iffet.

Saña ‘āşık degülken **‘ār u nāmus** idi endişem /Hebā oldu sevelden neng ü ‘ār ol gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 9). [‘ār u nāmus]

ara: Toplu bir şekilde duran nesnelerin veya kimselerin içi.

Ürkündi bıraktı yine ol āhū-yı vaḥşī /‘Uşşāk **arasında** görüñ rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 14). [arasında, -nda]

ara-: Aramak, bir şeyi bulmaya çalışmak, araştırmak.

Bir kimseyi leb-teşne geçirmez şu **arar** hep /Sākī-i ecel herkese şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 5). [arar, -r]

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sīneye şapdı /Germābe **ararken** hele külhānımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 6). [ararken, -rken]

Kāniyā ‘ışk ile yanmağa bir çāre **ara** /O zebānī-beçenüñ kırtı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [ara]

Bu sitem-verzler içre **arama** hīç mu‘īn /Kimse imdād idemez ‘avn-i ilāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 11). [arama, -ma]

Vücūd **ararsañ** efendi vücūdsuzluktur /Vücūd-ı ‘arizīye istinādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 5). [ararsañ, -rsañ]

Arama dü-çar olmadığım bāğ-ı fenāda /Ol serv-i sehī şīveli reftāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 3). [ara. -ma]

arada:

1. O esnada, aralıkta.

Arada biz hele şaşduk irāde maḥv oldu /Murādumuz diyecek bir murādumuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 3). [arada]

Göñül ebrū-siyeh çeşm-i siyāhı sürmeli ister /Raķīb-i rū-siyāhı ol **arada** sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 2). [arada]

2. Kişilerin veya toplulukların birbirine karşı olan durumu veya ilgisi.

Virirdi bir söz ile cānını saña ‘āşık /Ne var o ğamze-i ħun-rīz **arada** kıan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 6). [arada]

‘arakiyye: Dervişlerin başlarına giydiği tiftikten kumaş.

Bülbül yuvası bir **‘arakiyye** be-fark-ı ser /Koydum idüp fiğānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 11). [‘arakiyye]

ārām: Durma, dinlenme, rahat, huzur.

Derün āsüdelik ‘azv eylemişler Kānī-i zāra /Yine dīvānenüñ gül-gün **ārāmını** yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 10). [ārāmını, -ını]

ārām-ı dil-i zār: İnleyen gönlümü dinlendiren, huzur veren. (Sevgili)

Bir ḥaylidür ol yārı yitürdüm bulamam hīç /**Ārām-ı dil-i zārı** yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 2). [ārām-ı dil-i zārı, -ı]

ārāmsızlık: Durup dinlenmeden, aralıksız.

Qarāruñ yok esüp şavurmadan **ārāmsızlıktan** /Bu günler mi ‘aceb Kānī şabā-veş bildiğün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 17). [ārāmsızlıktan, -dan]

arası uza-: Bitmek bilmemek, geçen zaman çok uzun gelmek. Mesafenin çoğalması.

Va‘de-i vuşlat-ı müncez olmanuñ hengāmıdır /Qorqaram maḥrūm-ı vaşl olam uzadı arası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 4). [arası uza,-dı]

a'rāz-ı nā-maḥsūs: Başkalarına ait izler, belirtiler.

Degül **a'rāz-ı nā-maḥsūs** maḥsūsın bile bilmem /Ki bu şayrefiyānda ceyde şāyān cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 15). [a'rāz-ı nā-maḥsūs]

'arbede-cū: Kavga arayan, kavga ve gürültü çıkarmayı seven (kimse), kavgacı.

Kānî seni o **'arbede-cū** imtiḥān idüp /Muḫtarr şad-ḥavādis ü gavğa ider şaḫın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 11). ['arbede-cū]

'ārdan öl-: Utançtan ölmek. Çok utanmak.

Yār benden 'ār ider ben 'ārdan 'ār eylerem /**'Ārdan ölsem** de istiḥsāl-i 'ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 4). ['ārdan ölsem, -sem]

ardı sıra: Hemen arkasından, peşi sıra, peşinden, arkası sıra.

Biri birinüñ **ardı sıra** biñ kerre helāk olsam /Reh-i 'ışkuñda ben gā'iblere irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 3). [ardı sıra]

ardınca: (İyelik ve eşitlik hâli eklerinin kalıplaşmasıyla) Arkasından, arkası sıra, peşinden.

Düm tek teke başla tek itse teḫaddüm /Düm-dārılık it tekyede **ardınca** etek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 4). [ardınca]

O āfet küsdi gitdi Kānî-i bî-çāreye şimdi / Dil-i dīvāneyi **ardınca** göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 36). [ardınca]

'ārif: Bilgili, olgun, sezgi sahibi kişi; edep ve hayâ sahibi kimse; âşık; gönül ehli.

'Ārif edeb-āmūz olur her revişinde /'Ākıl ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḫḫa nazar eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 11). ['ārif]

Ḥud'a itme kavl ü fi'lüñde şaḫın **'āriflere** /Meşreb ehli istemez sāğarda kıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 11). ['āriflere, -lere]

Fikr-i müstaḫbel ü māziyi biraḫ **'ārif** iseñ /Böyledür ḥāl-i zamān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 3). ['ārif]

'ārif olan: Zihni olgunluğa, sezgi gücüne ulaşmış kişi, ma'rifet ehli.

Emîr-i kişver-i dildür egerçi **'ārif olan** /Velî bu şāhlığa Kāniyā emāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 11). ['ārif olan]

‘ārif-i bi’llāh: Allah’ı tanıyan, ermiş olmak.

Her şīvede hāmūş gerek **‘ārif-i bi’llāh** /Zīrā üdebā lağz-ı suhnden hāzer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 9). [‘ārif-i bi’llah]

‘ārif-i şāhib-naẓar: Keremli bakış, lütuf sahibi âlim.

Sipihruñ dūn-himmet oldığın bundan kıyās eyle /Ki tutmaz āşikāra **‘ārif-i şāhib-naẓar** keşkūl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 6). [‘ārif-i şāhib-naẓar]

arka: Peş.

Arkasında o bütüñ zevk u şafādur maṭlab /Līk maḥcūb oluram kendüye bār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 7). [arkasında, -sında]

armağan: 1. Hediye.

Eyle kabūl efendicigüm ki benüm degül /Virdi bu **armağanımı** feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 32). [armağanımı, -ımı]

2. I. Hediye. II. Yolculuğa çıkanlar için "azık".

Göñül mu‘āvedet-i ğurbeti revā görmez /O cān-pāresine cān tek **armağan** mı ğodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [armağan]

arş: İslām inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta.

Baňa imdād-ı Mevlānā-yı Rūm irer yeter yoḥsa /Yolında ol şehūñ tā **arşa** da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [arşa, -a]

‘arşa-i ḥaşr: Kıyamet yeri.

Tā **‘arşa-i ḥaşre** varıcaḳ rāh-ı ğamuñda /‘Uşşāk senüñ ḥ’ān-ı ğamuña çoḳınurdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 5). [‘arşa-i ḥaşre, -e]

‘arş-ı raḥmān: Bütün yaratılmışları şevkat ve merhametle besleyip büyüten Allah'ın tasarruf dairesi, makamı.

‘Arş-ı raḥmān şuffe-i lāhūtdur mesken saña /Ġam ne Kānī bu kühen kāşāne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 21). [‘arş-ı raḥmān, -dur]

‘arz eyle-: İfade etmek, açıklamak, belirtmek.

Vişālin ḥ’āhişin **‘arz eylemişdüm** cān-güstāhuñ /Anı da añladuñ bildüñ ḥaber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 11). [‘arz eylemişdüm, -mişdüm]

‘arz it-: Söylemek, bildirmek, ilan etmek.

Hâlimi **‘arz idemem** hâzret-i Hakkdan gayrı / Yanamam derdimi bir ferde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 7). [‘arz idemem, -emem]

Nîm-nân hursendesi ol söyleme hâlüm şudur / Sırrını setr eyleyüp **‘arz itmeyen** ‘izzetlidir (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 6). [‘arz itmeyen, -meyen]

ârzû: Arzu, istek, dilek.

Ma‘şûkdan gelür taleb-i vaşla **ârzû** / Kânî o şûh vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 13). [ârzû]

N’olur Kânîyi itseñ bir selâm-ı tâzeye şâyân / Zâmîr-i dilde köhne **ârzûlar** hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 14). [ârzûlar, -lar]

-âsâ: Gibi.

Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i tâze / Dıraht-ı huşk neşve-nâ-peziñ **âsâ** yerüm yoğdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 30). [âsâ]

âsâr-ı sa‘âdet: Mutluluk izleri, alametleri.

Açıldı bâb-ı rahmet gitdi gam gözden şehâb-âsâ / Nümâyân oldı **âsâr-ı sa‘âdet** âftâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 2). [âsâr-ı sa‘âdet]

‘ases: Gece bekçisi, âşıklar.

Eski ‘asesleri yetişür cân u dil gibi / Kûy-ı muhabbete yeñiden **‘ases** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 22). [‘ases]

Eski **‘asesleri** yetişür cân u dil gibi / Kûy-ı muhabbete yeñiden ‘ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 21). [‘asesleri, -leri]

aşhâb: Dost.

Temîz **aşhâbı** zevk-ı hâl ile hoş-hâldür her vakt / Çü ibnü’l-vakt vâkf-ı intizâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 5). [aşhâbı, -ı]

aşı: Yama yapmak, taklit etmek.

Eşk-i gül-günuma itme taklîd / La’l olur mı a münâfık **aşı** (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 4).[aşı]

‘aşıq: Sevgiliye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

Cām-ı firākuñı çekeli çekdirüp gider /**‘Aşıq** o cezbe ile ‘acāyib çekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 8).
[‘aşıq]

Emdürmiş ise sîne vü pistānuñ **‘aşıka** /Bi’llāh o farṭ-ı cūd yine bir mekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 5). [‘aşıka, -a]

Virirdi bir söz ile cānını saña **‘aşıq** /Ne var o gamze-i hun-rîz arada kan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 5). [‘aşıq]

Sāde-rûlukda lebin emme muḥāl iken o şüh /Kāniyā ḥaṭ gelicek **‘aşıkı** bî-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 10). [‘aşıkı, -ı]

‘Aşıklara temkîn gerek rāh-ı vefāda /Temkîni daḥı şüret-i telvîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 7). [‘aşıklara, -lara]

Mellāḥ Ḥasan göstererek **‘aşıka** kâmet /Degdi direk-i keşti-i hicrānda direkler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 3). [‘aşıka, -a]

Ol gözleri var mı görecek bir güzel **‘aşıq** /Dirsın ki dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [‘aşıq]

Ḳurbiyyet ider **‘aşıka** îrās tesellî /Dil-ber olıcaḳ ḥāne-cüdā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 9).
[‘aşıka, -a]

Gül-bün-ṭırāz-ı ḥüsn olalı gonçe-i femi /**‘Aşıklara** açılmadı bir an efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 12). [‘aşıklara, -lara]

Acı söze ne borcu var **‘aşıkuñ** begüm /Gāḥice istemez mi dil-i zār bir piyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 9). [‘aşıkuñ, -uñ]

Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet anı **‘aşıq** /Kişiyse sevdiginden her ne eylerse yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 7). [‘aşıq]

Çü **‘aşıq** cān görem dirse bedensiz /Aña ma’sûḳ dir cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 1).
[‘aşıq]

Ḥaṭ-āver olmuş eyyām-ı bahār ḥüsn ü ān geçmiş /Bilür ol şüh görse **‘aşıkın** ammā zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [‘aşıkın, -ın]

Ey bād-ı şubḥ **‘aşıkı** hîç yād ider misin /Bî-gānevār yā unudup yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 1). [‘aşıkı, -ı]

Virme sipāh-ı nāza bu vechile i’tinā / Ordū-yı sabr **‘aşıkı** yāğma ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 6). [‘aşıkı, -ı]

‘Aşıq kalıcaḳ rāh-ı maḥabbetde piyāde /Şevḳ u ṭaleb esvāṭla tevsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 15). [‘aşıq]

Cânâ güzel olursa baña sen gibi olsa /‘**Âşıkda** olursa saña hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 2). [‘âşıkda, -da]

Her dâğ-ı dil ‘**âşıkını** eylese rüşen /Sürâhları sînede revzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 11). [‘âşıkını, -ını]

Yâr iltifât ‘**âşık** hemvâre itmese /Ammâ nevâzişi dahı âğyâra itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 1). [‘âşık, -a]

‘**Âşıklarını** öldüre öldüre o âfet /Evşâfını ser-defter-i ‘âşık-küşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 3). [‘âşıklarını, -larını]

Hayâl-i gönçe-i ruhsârı sünbülzâr-ı gîsûsı /Gelürse hâtırâ ‘**âşıkları** leyl ü nehâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 4). [‘âşıkları, -ları]

Nâz ile ağladığın ‘**âşık** işitmişdi meger /Var sevdâ-yı diger serde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 3). [‘âşık]

Âyîneye nakş-ı haţtı şüret virecekdür /Bir şüreti de ‘**âşık** elbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 2). [‘âşık, -a]

Râh-yâb-ı halvet-i vaşl olmayan ‘**âşık** mıdur /Halvete ehl olmayanlar vuşlata lâyıķ mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 1). [‘âşık]

Beni kıl deñlü miyânı çeker ol semte hemân /Bir kıl ile yedilür **âşıkı** bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [âşıkı, -ı]

Ben de ‘âşıklar ‘idâdından olaydum ma’dûd /Bâğda bakmaz idüm şekl-i hezâr olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 5). [‘âşıklar, -lar]

‘âşık u ma’sûk: Âşık ve maşuk (sevgili).

Müttahid olmalıdır ‘**âşık u ma’sûk** gibi /Biline sırr-ı nihân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 15). [‘âşık u ma’sûk]

‘âşık bağdâd ırağ ol-: Kim ki bir şeyi elde etmek ister, ona taşkın bir kavuşma isteğiyle yanıp tutuşur, o kimseye zor şartlar ağır gelmez; o, her türlü çabayı gösterir; her türlü fedakârlığa katlanır.

Meşhûr budur ‘**âşık bağdâd ırağ olmaz** /Rûz-nâme-i hicrânunu da gerk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 9). [‘âşık bağdâd ırağ olmaz, -maz]

‘âşıkân: Âşıklar.

Dir imişsin ‘**âşıkân** mest-i müdâm olmak gerek /Câm-ı şevkuñ dürdan bir kez gören ayık mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 3). [‘âşıkân]

Eylemezdüm bir dahı nezzâre-i semt-i vişâl /‘**Âşıkânım** çeşm-düz-ı intizârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 6). [‘âşıkânım, -um]

‘āşıkān-ı nāzkār: Nazlı âşıklar.

Hisset itmezdüm dilā naḳd-i niyāzı şarfda /Nāzenīnüm **‘āşıkān-ı nāzkārumdur** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 8). [‘āşıkān-ı nāzkārumdur, -umdur]

āşikār it-: Ortaya koymak, meydana çıkarmak, belli etmek.

Geçdi ol yāre beni aḡyār zār itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ oḡ **āşikār itmem** yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [āşikār itmem, -mem]

āşikāra tūt-: Açık etmek, meydana çıkarmak.

Sîpihrüñ dūn-himmet oldıḡın bundan kıyās eyle /Ki tūtmaz āşikāra ‘ārif-i şāhib-naẓar keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 6). [āşikāra tūtmaz, -maz]

‘āşık-ı bî-çāre: Çaresiz, zavallı âşık.

Misāl-i şîşe-i leb-rîz kim işkesde olmışdur /Derūnî ‘āşık-ı bî-çāre eyler inkisār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 10). [‘āşık-ı bî-çāre]

Ḳo ta‘nı eşk-i hun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun **‘āşık-ı bî-çārenüñ** de derdi var aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 16). [‘āşık-ı bî-çārenüñ, -nüñ]

‘āşık-ı ḥasret-zede: Hasret, özlem çeken âşık.

Gözlerin bir laḡza kıpmaz **‘āşık-ı ḥasret-zede** /Divşirilmez bî-tekellüf yaş deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 9). [‘āşık-ı ḥasret-zede]

‘āşık-ı ter-dest: Mahir, usta âşık.

Germ-ābe-i vaşluñda senüñ **‘āşık-ı ter-dest** /Gözyaşı ḡadar yoḡ ise de çok şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 11). [‘āşık-ı ter-dest]

‘āşık-ı üftāde-: Düşkün, biçare âşık.

Unutma **‘āşık-ı üftādeñi** efendicigüm /Efendüm eski ḡuluñdur bu bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 3). [‘āşık-ı üftādeñi, -ñi]

Ne ḡaldı **‘āşık-ı üftādeye** resm-i maḡabbetden /Ki gelse meclise aḡyār ider feryād yār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 5). [‘āşık-ı üftādeye, -ye]

‘āşık-ı zār: Ağlayan âşık.

Sürünse yürise bilece **‘aşıq-ı zāruñ** /Pā-tābe-girībān ser-i dāmen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 9). [‘aşıq-ı zāruñ, -uñ]

Cevr ü cefāsı **‘aşıq-ı zāruñ** belin bükür /‘Uşşākı kendüsine eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 3). [‘aşıq-ı zāruñ, -uñ]

Sevdası sardı **‘aşıq-ı zāruñ** o perçeme /Gerçekden olsa şāh-ı diyār-ı fes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 5). [‘aşıq-ı zāruñ, -uñ]

aşıl-: 1. Asılmak, idam edilmek.

Ben ol sere Manşūr-ı ser-dār-ı vefāyum /**Aşılmağ** içün dārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 10). [aşılmağ, -mağ]

Dāmen-i dār-ı vefāya biz **aşılduk** tā ezel /Hāzret-i Manşūr-āsā dāra hācet qalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 11). [aşılduk, -duk]

2. Asılı konumda bulunmak.

Başıldı zevkler zor-ı mey-i köhneyle meclisde /**Aşıldı** şevkler Kānî ser-i dīvāra bāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 14). [aşıldı, -dı]

aşıl: Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebde, menşe.

Bu bî-sāmanluğūñ **aşlı** nizāma meylimüzdendür /Perîşānî-i gîsū-yı meţālib şānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 3). [aşlı, -ı]

H’āb-āver olmanuñ hîç **aşlın** ider mi idrāk /Benden işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 5). [aşlın, -ın]

āşinālîk: Tanışıklık, dostluk ve yakınlık.

Benümle **āşinālîk** yoğ iken kimlerle eglendüñ /Şükür geçdi hele bî-gānelikler eldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 13). [āşinālîk]

āşinā-yı bûy-ı ümmîd ol-: Arzu edilen şeylerin, emellerin kokusuna vâkıf olmak.

Dimāğum **āşinā-yı bûy-ı ümmîd olmadan** kaldı /Dehānum çāşnî-i lezzet-i ihsāna hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 5). [āşinā-yı bûy-ı ümmîd olmadan, -madan]

āşinā-yı ‘ışk: Aşka aşına.

Nigāh-ı hayra tab‘ān olamaz pertev gedā-yı ‘ışk /Anuñcün rüşenā çeşm olmağ ister **āşinā-yı ‘ışk** (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 2). [āşinā-yı ‘ışk]

āşinā-yı kıl ü kāl-i baḥs-i vaḥdet ol-: Birlik konusundaki dedikodulara vâkıf olmak.

Āşinā-yı kıl ü kâl-i baḥs-i vaḥdet olma kim /Ma‘nî-i bî-gāneye her biri bir ma‘nâ virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 3). [āşinā-yı kıl ü kâl-i baḥs-i vaḥdet olma, -ma]

āşinā-yı şad-hezār ol-: Yüz bin kere dost olmak. (Çok yakın dost, çok iyi bilindik kimse).

Benümsin ben senüñ zanneyler idüm bir zamân ammâ /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol gitdi ben
kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 8). [āşinā-yı şad-hezār olduñ, -duñ]

āsītân: I. Eşik. **II.** Dergâh, tekke.

Mürîd-i ‘ışk olalı râzdâr-ı ğamze-i yâr /Bu āsītânede öpmedük **āsītân** mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 6). [āsītân]

Sen fetḥ-i bâb-ı vaşl ide dur tekkeveş hemân /Başdurma ehl-i ‘ukdeyi ol **āsītāneye** (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 6). [āsītāneye, -ye]

Mürîd-i ‘ışk olalı râzdâr-ı ğamze-i yâr /Bu **āsītânede** öpmedük āsītân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 6). [āsītânede, -de]

āsītân-ı dil-bere düş-: Sevgilinin kapı eşiğine, dergâhına düşmek, kapanmak.

Düşer dil āsītân-ı dil-bere mey-ḥāneden soñra /İder bir secde-i İskenderi ammâ neden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 1). [āsītân-ı dil-bere düş, -er]

āşiyân: I. Yuva. **II.** Gönül kuşunun yuvası.

Yavru kuşuñ yuvasını Allâh yapar kızum /Yapmaz mı **āşiyānumı** feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 18). [āşiyānumı, -umı]

Bu mürğ-ı dil bu gülistānda **āşiyân** mı kodı /Tutuşmaduk ğam-ı ‘ışkıyla gülistân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [āşiyân]

Kuş kondurur ser-i suḥane Kays-vâr ‘ışk /Konmaz bu mürğ egerçi ki her **āşiyāneye** (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [āşiyāneye, -ye]

aşl u fūrū‘ât: Bir şeyin aslı, başı, kaynağı ve o kaynaktan meydana gelen çeşitleri. bir meselenin başı sonu.

Da‘vâ-yı dîn ü **aşl u fūrū‘âtı** bilmeyen /Deyne kefil ü da‘vî-i ğayra vekîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 5). [aşl u fūrū‘âtı, -ı]

aşlâ: Hiç, hiçbir zaman, kesinlikle.

İderseñ nīm miqdār iltifāta Kānīyi maẓhar /Felekden yağsa da seng-i sitem **aşlā** girān gelmez (Kānî Divanı, Gazel 79, Mısra 10). [aşlā]

āstān-ı zümre-i rindān: Rintler zümresinin eşiği.

Derūnum pāy-māl-i minnet-i dūnān iken ḥālüm /Cebīnüm **āstān-ı zümre-i rindāna** ḥasretdür (Kānî Divanı, Gazel 35, Mısra 16). [āstān-ı zümre-i rindāna,-a]

āsūde-i menāzil-i ümmīd ol-: Arzu ve umudun dünyasında rahat, huzurlu olmak.

Lenger-zen-i sevāḥil-i ümmīd olur muyuz /**Āsūde-i menāzil-i ümmīd olur** muyuz (Kānî Divanı, Gazel 66, Mısra 2). [āsūde-i menāzil-i ümmīd olur, -ur]

āsūdelik: Gönül rahatlığı.

Derūn **āsūdelik** ‘azv eylemişler Kānī-i zāra /Yine dīvānenüñ gül-gün ārāmını yormışlar (Kānî Divanı, Gazel 27, Mısra 9). [āsūdelik]

at-:1. İndirmek, göndermek.

Fıkr-i gīsū-yı siyāha düşmesün bī-çāregān /Ol belāyı **atma** ‘uşşāk-ı perīşān üstüne (Kānî Divanı, Gazel 157, Mısra 10). [atma, -ma]

2. Atmak, fırlatmak. (Ok).

Sihām-ı cān-güdāz-ı āhı **atdum** tā verā-i ‘arş /Kemān-ı şevķı ol ġāyātde gördüm niçün küsdüñ (Kānî Divanı, Gazel 104, Mısra 7). [atdum, -dum]

āteş: 1. Ateş, gönül ateşi.

Seyl-āb-ı eşk ‘ālemi ġarķ-āb eyledi /Sen ey nigār-ı şu‘le-‘izārum ķo **āteşi** (Kānî Divanı, Gazel 198, Mısra 8). [āteşi, -i]

Ol **āteşi** kim bu yedi deryāyı ider maḥv /Bir buse ile ķābil-i tesķīndür ammā (Kānî Divanı, Gazel 2, Mısra 21). [āteşi, -i]

Kim koydı minķal-i dile bilsem bu **āteşi** /Sāķī meded meded sele başdur şu **āteşi** (Kānî Divanı, Gazel 198, Mısra 2). [āteşi, -i]

2. Aşk ateşi.

Kim koydı minķal-i dile bilsem bu **āteşi** /Sāķī meded meded sele başdur şu **āteşi** (Kānî Divanı, Gazel 198, Mısra 1). [āteşi, -i]

3. Ateş, yakıcı.

Mümkin mi āb **āteş** ile itsün imtizāc /Ben şu gibi mülāyim efendi o āteşī (Kānî Divanı, Gazel 198, Mısra 9). [āteş]

āteş ol-: Hiddetlenmek.

Emr-i dāniş reşk ider gāh gāzabda rūyuña /**Āteş olur** çehre-i hū-kerdesi bu el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 6). [āteş olur, -ur]

āteş vir-: Tutuşturmak, yakmak.

Fıkr-i lebūn niçün dile **āteş virür** müdām /Meşhūr degül mi başdurur elbet şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 3). [āteş virür, -ür]

āteşe at-: Bile bile tehlikeli bir işe girişmek.

Kendin dil ehli **āteşe atmak** da iş midür /Kānî ider fedā-yı ser ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 11). [āteşe atmak, -mak]

āteşe yak-: I. Ateşe atmak, ateşte yakmak. II. Âşık etmek, sevdaya düşürmek.

Yā Rabb kuluñı nāz u na'īm ile büyüdüñ /Şoñra birağub **āteşe yakmak** ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 4). [āteşe yakmak, -mak]

āteşî: Ateşli, hararetli, hiddetli.

Mümkin mi āb āteş ile itsün imtizāc /Ben şu gibi mülāyim efendi o **āteşî** (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [āteşî]

āteş-i 'ışk: Aşk ateşi.

Alduñ gönülcüğüm beni koyduñ zebūn u zār /İtdüñ hūlāşa **āteş-i 'ışkum** şabır-güdāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 4). [āteş-i 'ışkum, -um]

āteşlere düş-: İçin için yanmak, yanıp kavrulmak, kızarmak.

Nerm ister iken dil-beri ser-keşlere düşdüm /Bir şuda idüm gamla ki **āteşlere düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 2). [āteşlere düşdüm, -düm]

Derletdi ten-i Kānîyi hūmmā-yı firākuñ /Sevdüm seni cānā yine **āteşlere düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 10). [āteşlere düşdüm, -düm]

āteşlere gir-: I. Ateşlere girmek, ateşlerde yanmak. II. İstenilen güzel şeyler uğruna cefa çekmek.

Bir içim şu deyu **âteşlere girsem** gider gelmez /Ya bir kerre yüzün görmege cân virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 1). [âteşlere girsem, -sem]

âteş-meniş kestâneler çatla-: Sert tabiatlı kestanelerin çatlaması. Sevgilinin badem gözlerinin ve küçük dudaklarının güzelliğinden dolayı sert tabiatlı, dayanıklı birinin (âşık) dayanamayacak hale gelmesi ve zayıflık göstermesi.

Bunduk-ı la'lûñ ile bādām çeşmüñ müttehid /Ol sebebdan çatlar ey âteş-meniş kestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 6). [âteş-meniş kestâneler çatlar, -r]

âteş-mevc: Ateş dalgası.

Dest ü pāzen bu **âteş-mevcde** güstâhdur /Her şināver alur ayakda virür her el cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 3). [âteş-mevc, -de]

atıl-: Fırlatılmak.

Tîr-i müjesi sehm-i sa'âdetden **atılmış** /Kendiyse tecellîkede ammā oı nürdü (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 9). [atılmış, -mı]

atuñ başını çek-: Atı durdurmak için yularını kendine doğru çekmek.

Da'vet-i abāba çün bād-ı şabā eyle şitāb /Da'vet-i a'dāya dizgin ger **atuñ başını çek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 14). [atuñ başını çek]

av'av-ı seg-tıynetān: Köpek yaradılılıların havlaması. (Kötü fitratlı kimselerin sözleri, dedikoduları).

Ehl-i pertev göklere çıka yine medhûldür /**Av'av-ı seg-tıynetāndan** māh da urtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 8). [av'av-ı seg-tıynetāndan, -dan]

āvāze-i kuhsār: Dağın namı, şöhreti.

Kuhsār-ı 'ālem-i temkînde nām almısuz /aysve **āvāze-i kuhsāra** hācet almadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 8). [āvāze-i kuhsāra, -a]

āvāz-ı pā: Ayak sesi.(Sevgilinin gelişini anlamak için duyulması beklenen ses).

am-ı hicrānı sessizden gelür teklîfsiz ammā /O āfet hūd-be-hūd gelmez saña **āvāz-ı pā** umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [āvāz-ı pā]

avdet eyle-: Evvelce bulunduğ u yere veya duruma geri dönmek.

Meger bu semte bilmezlikle **‘avdet eyleye** yohsa /Göñül hâlin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 21). [‘avdet eyleye, -ye]

āvīhte: Asılmış.

Göñlümi gördüm haṭuñ müyında ben **āvīhte** /Şan şikest ta‘lîk yazmışlardı reyḥân üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 3). [āvīhte]

āvīze-i gūş-ı nādān eyle-: Cahilin kulağına avize eylemek, asmak. (cahil, bilgisiz insana söz söylemek laf anlatmak).

Sözüñi eyleme āvīze-i gūş-ı nādān /Kāniyā kân-ı me‘ānīde suḥan gevherdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 17). [āvīze-i gūş-ı nādān eyleme, -me]

‘avn-i ilāh: Allah'ın yardımı.

Bu sitem-verzler içre arama hîç mu‘īn /Kimse imdād idemez **‘avn-i ilāhdan** ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 12). [‘avn-i ilāhdan, -dan]

ay: Ay, kamer.

Sākī ne dem ki sāġar-ı şaḥbāyı ṭoldurur /Ḥūrşīd şān ki nūrı ile **ayı** ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 2). [ayı, -ı]

ay: Şarap.

Kānī o ay çehrelü ḥūrşīd behrelü /Niçün ġazabla aġzına **ayı** ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 12). [ayı, -ı]

ay çehrelü: Ay yüzlü, sevgili.

Kānī o **ay çehrelü** ḥūrşīd behrelü /Niçün ġazabla aġzına ayı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 11). [ay çehrelü]

āyā: Acaba (şaşkınlık ve merak bağlamında).

Mis-i nā-rāyic-i āmālūmi iksīr-i tevfiḳ /Nigāh-ı nīmīle **āyā** niçün itmez zeheb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 8). [āyā]

Şoruñ ‘uşşākına **āyā** birisi içinden /Ṭayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 5). [āyā]

Ey şūh-ı siyeh-çerde amān baht-ı siyehden /Var mı haber **āyā** güzelüm vech-i şebelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 2). [āyā]

ayağı bağda: Ayağı bağlı. Serbest dolaşamayan, gezemeyen kimse.

Ayağı bağda servüñ gelemes ayağına /Bâri luṭf eylesün ol serv-i ḥıramân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 5). [ayağı bağda]

ayağı sürç-: Ayağının takılması (düşmek bağlamında).

Oldı leb-rîz-i gâzab sâķī meyi dökdüñ deyü /**Sürçmesün** ‘âlemde bir kerre **ayağı** kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 10). [ayağı sürçmesün, -mesün]

ayağına gel-: Yanına, huzuruna gelmek.

Ayağı bağda servüñ **gelemes ayağına** /Bâri luṭf eylesün ol serv-i ḥıramân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 5). [ayağına gelemes, -emez]

ayağ: 1. I. Kadeh. II. Şarap.

Yalüñ ayak göğüs bağır açık cebîn güşād /Sâķī elinde cām **ayağlar** kıvı kıvı (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 4). [ayağlar, -lar]

Bir yaña olup al **ayağı** ele ser çek /Sen baña yalan söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 1). [ayağı ele al]

2. Ayak.

Ayağum sâḥa-i gülşen-serây-ı vuşlatuñdan dūr /Elüm her rüz u şeb būs itdigüm dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 9). [ayağum, -um]

Elüm gül-deste-i peymāne-i ser-şārdan ḥālī /**Ayağum** cünbiş-i mestāne-i rindāne ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 4). [ayağum, -um]

3. I. Adım. II. Kadeh.

Yed-i beyzā da olsa pāy-ı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir **ayağ** evvel ḥasret-i dīdārıñam sâķī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 6). [ayağ]

ayağ bağı ol-: Bir yere gidilmesine veya bir işin yapılmasına engel olmak.

Oldı ayak bağı bize ḥaylūlet-i şitā /Bilmem o semte Kānī bahāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 9). [ayağ bağı oldu, -dı]

ayağ ile gör-: Kadeh ile görmek. Sarhoşluğun etkisiyle keyiflenmek.

Benümle vakt-i ẖazān cihān-ı refīk olmaz /**Ayağ ile görürüz** bir dahı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 6). [ayağ ile görürüz, -ürüz]

ayağda kal-: İşi ilerletemeyip yarıda bırakmak.

Dest ü pāzen bu âteş-mevcde güstāhdur /Her şināver **kalur ayakda** virür her el cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 4). [ayağda kalur, -ur]

ayağdan kal-: Heyecandan yürüyemeyecek hale gelmek. Dizlerinin bağı çözülmek.

‘İnān-ı ihtiyārum gitdi elden yārumı gördüm /**Ayağdan kaldum** ol serv-i sebük-reftārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 2). [ayağdan kaldum, -dum]

ayağlan-: Harekete geçmek. Niyetlenmek.

Sefer-i bādiye-i ‘ışka **ayağlanmış** iken /Pek kederlendi gönül nefse sivār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 9). [ayağlanmış, -mış]

ayağlara kal-: İtibardan düşmek, kıymetini kaybetmek.

Ma‘ni-i mu‘teber-i lafz-ı ‘adālet oldur /Çiyenür kılmaya ayaklara rāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 10). [ayağlara kılmaya, -maya]

‘ayb: Utanç veren kusur, hata.

Tezyīn-i lafzı **‘ayb** diyenler neden dimiş /Ziyy-i nazīf hıl‘at-ı fāhır degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 7). [‘ayb]

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile **‘ayb** mıdur /Hecre şalduñ beni bu cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 1). [‘ayb]

‘Aqlımı mehr virüp duht-ı rezi ‘ağd itdüm /Ger helālümde disem **‘ayb** degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 4). [‘ayb]

‘ayb-ı ser-verān: Uluların kusuru, ayıbı.

Kalur pūşīde **‘ayb-ı ser-verān** bā-himmet-i etibbā‘ /Olur vāreste ser-zībā-ter olsa zīnet-i ser-pūş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 3). [‘ayb-ı ser-verān]

āyet-i ‘ışk: Aşk ayeti.

Dil **āyet-i ‘ışkı** okıdı şoñra üfürdi /Ser-şafha-i cān u bedeni bī-huşayazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 7). [āyet-i ‘ışkı, -ı]

ayık: I. Akli başında, kendinde ve bilinçli olan. II. Kendine gelmiş, sarhoşluktan, sersemlikten kurtulmuş.

Dir imişsin ‘aşıkân mest-i müdâm olmak gerek /Câm-ı şevkuñ dürdan bir kez gören **ayık** mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 4). [ayık]

âyîn: Âdet, töre, usul.

Âyîn-i vefâ bir güzel **âyîndür** ammâ /Kânûn-ı edeb lâzıme-i dîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 1). [âyîndür, -dür]

âyîne: Ayna, gönül.

Hayâlûñ bir yere başlamaz dil-i bî-kînedan şoñra /Miyānuñ çoçmağa imkân yok **âyînedan** şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 2). [âyînedan, -den]

Olmaz muķâbil-i ruḥ-ı dil-ber her **âyine** /Çeşmān u ebruvānda ister her **âyine** (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 1). [âyine]

âyîne-i cân u dil: Can ve gönül aynası.

İsterem **âyîne-i cân u dil** olsun sır-nümâ /Lîk o sırrı cevher-i cânâ gubâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 11). [âyîne-i cân u dil]

âyîne-i dil: Gönül aynası.

Görinür **âyîne-i dilde** yine jeng-i vedâ‘ /Korkaram itdi o âyîne-ruḥ âheng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 1). [âyîne-i dilde, -de]

âyîne-i emles: Cilalı ayna.

Ḥattdur tutan dili iki tellü kapağ ile /Zen tek ricâl **âyîne-i emles** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 4). [âyîne-i emles]

âyîne-i ruḥsâr: 1. Sevgilinin yüzünün aynası. Sevgilinin parlak yüzü.

Nedür **âyîne-i ruḥsârda** jengâr küsdüñ mi /Cebînüñde yine bir çîn-i naḥvet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 1). [âyîne-i ruḥsârda, -da]

2. Yanağının parıltısı, ışıltısı.

Âyîne-i ruḥsârına reşk eylese hürşîd /Meh-tâb geyer ḥasret ile câme-i mâtem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 9). [âyîne-i ruḥsârına, -ına]

āyīne-i tılsım: Sır âlemi.

Aç sîneñi görünsün o **āyīne-i tılsım** /Yum gözlerüñ açılmasun ol dahmegāh-ı nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 11). [āyīne-i tılsım]

āyīnelen-: Ayna olmak.

Āyīnelenüp ‘aks-i ruḥuñla der-i sîne /Bu revzeneden rūḥ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 5). [āyīnelenüp, -üp]

āyīne-ruḥ: Yanağı ayna gibi parlak sevgili.

Görinür āyīne-i dilde yine jeng-i vedā‘ / Korkaram itdi o **āyīne-ruḥ** āheng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 2). [āyīne-ruḥ]

āyīneye şüret vir-: Görüntünün aynaya yansıması.

Āyīneye naḡş-ı ḥaṭṭı şüret virecekdür /Bir şüreti de ‘āşıkā elbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 1). [āyīneye şüret virecekdür, -eceedür]

āyīn-i vefā: Vefa âdeti.

Āyīn-i vefā bir güzel āyīndür ammā /Kānūn-ı edeb lâzıme-i dīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 1). [āyīn-i vefā]

ayır-: Ayırmak, ayrı düşürmek.

Berü döşekden **ayırma** beni ey gül-bün-i taze /Dıraḡt-ı ḥuşk neşve-nā-pezir āsā yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 29). [ayırma, -ma]

ayrıl-: 1. Ayrı olma, birbirinden uzak düşme durumu, firak.

Ayrılmanuñ gönül niçe ser-riştesin bulur /Kānī o riştenüñ ucı dil-bestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 17). [ayrılmanuñ, -manuñ]

Çün **ayrılmañ** gerek bi’l-iztirār elbet ahibbādan /Cefā görseñ de Yūsuf-vār sen iḥvānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 7). [ayrılmañ, -mañ]

2. Uzaklaşmak, ilgi ve alakasını kesmek.

Vārīd olur mı didüm **ayrılmadı** ol şūḥ /Didüm didüm ol dīde-i şūḥı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 7). [ayrılmadı, -madı]

3. Ayrılmak, vazgeçmek, çıkmak.

Vefādārān-ı rāh-ı ʿışkdan bir haṭve **ayrılma** /Şapa yollarda gezme var yūri hem-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 3). [ayrılma, -ma]

ayvā: Ayva. (Sevgilinin göbeği ve göğsü)

Lebi gülñār o bütüñ ğabğabı sīb-i terdür /Sīne vü nāfesi **ayvā** diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 2). [ayvā]

az: Az, çokun karşıtı.

Sen **az** mı şanursın o mezārūñ şühedāsın /Ol tīr-i müje Kānī cihānuñ çoķın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [az]

aʿzā: Uzun.

Her **aʿzā** zerre zerre pāre pāre laḥt laḥt oldı /Hemān bir cān ҡaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 15). [aʿzā]

āzāde: Özgür, tutsak olmayan.

ʿUbūdiyyet maķāmında taʿayyün kesb idelden ben /Baña ҡul olmaduķ bir bende mi **āzāde** mi ҡaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [āzāde]

āzāde ol-: Hür olmak, kurtulmak.

Kānī olur āzāde ser-i minnet-i dü-nān /O kimseye Allāh ki saʿadet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 9). [āzāde olur, -ur]

āzār: Dert sıkıntı.

Baña **āzārı** içün ğam yeme lākin dil-āzārūm /Raķīb-i rū-siyāhı zemmi idüp yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 23). [āzārı, -ı]

Çekemez ehl-i himem lā vü neʿam **āzārın** /Nedür ol zell ü hevān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 17). [āzārın, -ın]

āzār-ı küstāhāne: Küstahça azarlama, paylama.

Niçün raḥm eylemezsin ey cihān-efrüz-ı istiğnā /Bu deñlü şīveden **āzār-ı küstāhāneden** şöñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 8). [āzār-ı küstāhāneden, -den]

‘azīmet: Kulun, Allah tarafından kendisine yüklenen görevleri tam bir sebat ve azimle yerine getirmesi.

Reh-i ıṣṣkuṇda cüst [ü] cū-yı Ḥaḥḥu’l-Ḥaḥḥa ḡayret vir /Refik-i rāh-bīn it her **‘azīmetde** Ḡayūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 4). [‘azīmetde, -de]

‘āzim-i ‘uḡbā olan: Ahirete giden, ölen kimse.

Ṭıfl iken olan ‘āzim-i ‘uḡbā şu fenāda /İnsān gelecek ḥūrî vü ḡilmān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 7). [‘āzim-i ‘uḡbā olan]

‘azm-i ḥarem-i ka‘be-i cān it-: Can kabesinin haremine (içine) gitmeye karar vermek.

‘Azm-i ḥarem-i Ka‘be-i cān it teni boş қо /Tecrīd ise maḡṣad eger iḥrāma ṭuyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 5). [‘azm-i ḥarem-i ka‘be-i cān it]

‘azm-i ḥ‘āb eyle-: Uyumaya kararlı olmak, niyet eylemek.

Sen **eyle** rāḥat ile **‘azm-i ḥ‘āb** ey dīde /Seni de seyr iderüz āh u intizār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 7). [‘azm-i ḥ‘āb eyle]

‘azv eyle-: Bir söz veya hareketi birine yakıştırma, onun üzerine atma, isnat etme.

Derūn āsūdellik **‘azv eylemişler** Kānī-i zāra /Yine dīvānenün gül-gün ārāmını yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 9). [‘azv eyle, -mişler]

bā: Ar. Be harfinin ismidir.

Bā lebūn bāsı o müṣṣgin ḥāl-i zībā noḡṭası /Ey elif ḡad ne ṣanur yabāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 13). [bā]

bāb: Kapı.

Geldüm ḡapusı öñüne ‘ālem baña güldi /Bu **bābda** ey Kānī ḡatı maṣḡare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 24). [bābda, -da]

Ḥaḥḥ sözi evvel-be-evvel söylemez medḡin mezāk /Bulmadum bu **bābda** ṭoḡrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 6). [bābda, -da]

bāb-āsā: Kapı gibi.

Başıldı zevḡler zor-ı mey-i köhneyle meclisde /Aşıldı ṣevḡler Kānī ser-i dīvāra **bāb-āsā** (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 14). [bāb-āsā]

bāb-ı kaza: Kaza kapısı (ilahi takdir sonucu gerçekleşecek olanlar).

Şehbâz-ı hüsn pençesine düşmesün gönül /Allâh itmesün yine **bāb-ı kazâyı** bâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 6). [bāb-ı kazâyı, -yı]

bāb-ı rahmet: Rahmet kapısı.

Açıldı **bāb-ı rahmet** gitdi ğam gözden şehâb-âsâ /Nümâyân oldu âsâr-ı sa'âdet âftâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 1). [bāb-ı rahmet]

bād: Rüzgar.

Büy-ı şemîm-i kâkülünü al getir baña /Ey **bād** ister esme sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [bād]

Şeb-çerâğ-ı küngür-i devlet söner mi **bāddan** /Feyz alur Rûhu'l-ğudûsden devletün pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 9). [bāddan, -dan]

bādām çeşm: Badem biçiminde uçları çekik, iri göz.

Bunduk-ı la'lûñ ile **bādām çeşmün** müttehid /Ol sebebdan çatlar ey âteş-meniş kestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 5). [bādām çeşmün, -ün]

bāde: Kadeh.

Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu götürür /Zülfüñi baña koğutma çelebüm bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [bādeyi, -yi]

bāde-i bî-ğış: Saf şarap.

Hep **bāde-i bî-ğışla** yunar çirk-i günâh /Çirk-i bedeni reşha-i şafvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 3). [bāde-i bî-ğışla, -la]

bāde-i eşk: Gözyaşı şarabı. Kanlı gözyaşı.

Sâkî kadehe ben **bade-i eşkümi** dökdüm /Şevk-i ruh-ı pür-âli yine selsele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 5). [bade-i eşkümi, -ümi]

bāde-i vuşlat: Kavuşma şarabı.

Devr-i lebinde **bāde-i vuşlat** mübâh iken /Cânûñ var ise tevbe idüp terke şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 5). [bāde-i vuşlat]

bâdem-i çeşm: Göz bademi, badem göz.

Düşmez dir idüm büsesiniñ mevsimin ammâ /H'âb aldı şeker **bâdem-i çeşmin** düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 6). [bâdem-i çeşmin, -in]

bâdeyi çaķ: İçki kadehlerini birbirine vurmak.(Bu esnada çıkan ses ve kıvılcımlar şimşeğe benzetilmiş).

Şimşek gibi ıřkuñ şereri dilde çaķarken /Mey-hânedeki **bâdeyi çaķmak** ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 8). [bâdeyi çaķ, -mak]

ba'd-ez-î: Bundan sonra.

Gelürdüñ Kânîye her-bâr yıldızlar barışmışdı /Tutup öpsem de küsmez **ba' d-ez-î** derdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [ba'd-ez-î]

bâd-ı hevâ: Heves rüzgarı.

Bu baħr-ı pür-haţırda şurta-i tevfiķden ğayrı /Seni sâhil-res-i ümmîd ider **bâd-ı hevâ** umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 4). [bâd-ı hevâ]

bâd-ı hevâca: Bedavaca, kolayca.

İtmez mi rüzgâr bizi ĥâk-i küy-ı yâr /**Bâd-ı hevâca** nâ'il-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 8). [bâd-ı hevâca]

bâdî ol-: Sebep olmak.

Sebük-serler olur iflâsa bâdî ser-fürü itsek /Bu zâhirdür eger endîşe-i cām u sebū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 1). [bâdî olur, -ur]

bâd-ı şabâ: Sabah rüzgarı.

Benüm senden murâdum yoĝ iken ĥâlüm dîĝer-gündür /Kanı ardum şıra **bâd-ı şabâ** tek yeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 6). [bâd-ı şabâ]

Da'vet-i aħbâba çün **bâd-ı şabâ** eyle şitâb /Da'vet-i a'dāya dizgin ger atıñ başını çek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 13). [bâd-ı şabâ]

bâd-ı seħer: Seher yeli.

Ben âh iderem **bâd-ı seħer** zülfüñi oħşâr /Sen reşķ ile var es şavur ol yelyele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 17). [bâd-ı seħer]

bād-ı serd es-: Soğuk ve sert rüzgarların esmesi. Gerginlik yaşanması.

Nigāh-ı germ mi itdüm ya bād-ı serd mi esdi /Günāhum ne ne oldı bā'is-i ıardum niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 5). [bād-ı serd esdi, -di]

bād-ı şubh: Sabah rüzgarı.

Ey **bād-ı şubh** 'āşıkı hîç yād ider misin /Bî-gānevār yā unudup yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 1). [bād-ı şubh]

bād-veş git-: Rüzgar gibi gitmek. Çok hızlı, çok süratli gitmek.

Giderken bād-veş döndüm girifte-pāy-ı bî-tāba /Bulınmaz oldı hayretten sürāğ-ı rāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 9). [bādveş giderken, -erken]

bāğ: I. Bahçe, yeşillik, çiçekli, ağaçlık yer. II. Dünya.

Ben de 'āşıklar 'idādından olaydum ma'dūd /**Bāğda** bakmaz idüm şekl-i hezār olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 6). [bāğda, -da]

Çok zamāndur ki senüñ kūyuña ben varamadum /Beni **bāğuñda** öten nağme-i gū gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 26). [bāğuñda, -uñda]

bāğ: Katılmak. Bir yere dahil olmak. Sevgilinin saçına bağlanan, asılan âşıklar. (Sümbül çiçeğinin ek ek oluşu.)

Perîşanlık ser-i gîsüña beste **bāğlardandur** /Ki sünbül nev'inüñ hep iştiḥārı bāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 1). [bāğlardandur, -lardandur]

Perîşanlık ser-i gîsüña beste bāğlardandur /Ki sünbül nev'inüñ hep iştiḥārı **bāğlardandur** (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 2). [bāğlardandur, -lardandur]

bāğbān:

1. Bahçıvan. Sevgili.

Ne ki gîsūlaruñdan göz yayındurmakda muẓtardur /Şikāyet **bāğbānlarda** nihāyet zāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 6). [bāğbānlarda, -larda]

2. Bağcı, bahçıvan. Allah

O gülşen kim hemîşe **bāğbānı** Ḥazret-i Ḥaqqdur /Anuñ gül gönçesi bi'llāh şolmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 3). [bāğbānı, -ı]

bāğ-ı fenā: Fanilik bahçesi, dünya.

Arama dü-çār olmadığım **bāğ-ı fenāda** /Ol serv-i sehī şīveli reftāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 3). [bāğ-ı fenāda, -da]

bağışlan-: Affedilmek.

Eger güstāhī-i bīrūn **bağışlansa** da Kānī /Ġayūrāne tutar anuñ yerin sīneñdeki ğışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 13). [bağışlansa, -sa]

bağır: Göğüs, sine, gönül.

Oyarsın nāhun-ı hasretle **bağruñ** fā'ide virmez /Açılsa sīnede dilde ser-ā-pā dāğlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 3). [bağruñ, -uñ]

Ne nāzūk cilvelerle gülmişidüñ güldigüñ günler /Ser-i peykān-ı müjgānuñla **bağrum** deldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 2). [bağrum, -um]

bahāne bul-: Kusur bulmak.

Bahāne bulma taqdīre tereccüh virme tedbīre /Hele nā-sāzluqlar şīve-i mercūhındur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 11). [bahāne bulma, -ma]

bahār: I. Bahar mevsimi. II. Gençlik.

Benümle vaqt-i hazān cihān-ı refīk olmaz /Ayağ ile görürüz bir dağı **bahār** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 6). [bahār]

Hezārān faşlı hezār aşinā olur ammā /O bülbüli görürüz bir dağı **bahār** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [bahār]

Oldı ayak bağı bize haylūlet-i şitā /Bilmem o semte Kānī **bahāra** varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [bahāra, -a]

Ġamum oldur bu yād ilde **bahārum** oldı pejmürde /O olsun bāri şu köhne bahārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 21). [bahārum, -um]

bahār u sebze: Neşe, canlılık ve tazelik. (ilkbahar mevsimi).

O dem ki kara haberlerle haţţ-ı yār gelür / **Bahār u sebzeyi** alma dile ğubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 2). [bahār u sebzeyi, -yi]

bahār-ı hasret: Hasretin baharı.

Bahār-ı hasretüm dīdār-ı yārı yıl geçer görmem /Gönül de gitdi elden ıztırārī yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 3). [bahār-ı hasretüm, -üm]

bā-ḥaṭṭ-ı hümayun: Padişahın el yazısı bulunan ferman.

Berāt-ı vuşlatuñ tevcihi **bā-ḥaṭṭ-ı hümayundur** /‘Atıķın der-kenāra gerçi ḥācet yok buyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 3). [bā-ḥaṭṭ-ı hümayundur, -dur]

bahā-yı ḥüsn ü dil: Gönlün ve güzelliğın değeri, kıymeti.

Metā‘-ı vaşl bir özge metā‘dur Kānî /**Bahā-yı ḥüsn ü dili** ne şatan bilür ne alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 22). [bahā-yı ḥüsn ü dili, -i]

baḥçe-i vech-i ḥasen: Güzel yüzlü bahçem. (sevgili).

Ey benüm **baḥçe-i vech-i ḥasenüm** hoş geldüñ /Gülşen-i ḥüsn-i dilüm gül bedenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 1). [baḥçe-i vech-i ḥasenüm, -üm]

bā-himmet-i etibbā‘: Tabiplerin ihsanı, gayreti ile.

Ḳalur püşide ‘ayb-ı ser-verān **bā-himmet-i etibbā‘** /Olur vāreste ser-zībā-ter olsa zīnet-i ser-püş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 3). [bā-himmet-i etibbā‘]

baḥr: Deniz.

Bir yemmde bul ki ḳaṭresi feyż u kemāl ide /Bir **baḥre** tal ki hīç bün ü pâyānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [baḥre, -e]

baḥr u berr: Deniz ve kara.

Eyler o ḥükmi ḥuşk u tere **baḥr u berre** hep /Li’llāh āh-ı ḥuşku ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 11). [baḥr u berre, -e]

baḥr-ı pür-ḥatır: Duygu, anı hatıra dolu deniz.

Bu **baḥr-ı pür-ḥatırda** şurṭa-i tevfiķden gayrı /Seni sāḥil-res-i ümmīd ider bād-ı hevā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 3). [baḥr-ı pür-ḥatırda, -da]

baḥs it-: Söz etmek, konuşmak.

Minkār-ı naķr-ı nağme-i selmekde **baḥs idüp** /Başdı ağaç ḳaķanumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 7). [baḥs idüp, -üp]

baḥs-i ḥuzūr: Huzur konusu, meselesi.

Ḳarf ta‘rif eylemez cem‘iyyet-i lafza meded /Mes‘ele muğlaķ degül **baḥs-i ḥuzūra** el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 8). [baḥs-i ḥuzūra, -a]

bağış it-: Vermek, sunmak, ihsan etmek.

Bürüdet **bağış ider** bezme raķībūñ āh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def^c olsa lâ-büd sıķleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 11). [bağış ider, -er]

bağış-ı suķandān: Söz söylemeyi bilenlerin ihsanı.

Taħalluş itmek isterseñ sözüñ ħüsnî yeter maħlaş /Miyān-ı ehl-i dilde olsa da **bağış-ı suķandānı** (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 16). [bağış-ı suķandānı, -ı]

baht: Şans, saadet, kutluluk.

Evlād-ı ‘Arab sevmege itdüm heves ammā /**Bahtum** kıra bir olmayacak eşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 6). [bahtum, -um]

Raķibe rāst geldüm zīr-i kāşāneñde gör **bahtı** /Selām virdüm yarım ağızla bi’l-ıķrāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 11). [bahtı, -ı]

Ķābe kıvseyne çıkār **bahtımızuñ** zerrātı /Egri toğrı ne ki dir isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 19). [bahtımızuñ, -ımızuñ]

baht-ı siyāh: Kara baht, kötü talih.

Gündüzin rüy-ı siyāhım beni eyler rüsvā /Gice gelmez yanuma **baht-ı siyāhdan** ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 8). [baht-ı siyāhdan, -dan]

baht-ı siyeh: Kara bahtlı, şanssız.

Ey şūh-ı siyeh-çerde amān **baht-ı siyehden** /Var mı ħaber āyā güzelüm vech-i şebekten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 1). [baht-ı siyehden, -den]

baht-ı vārūn: Ters talih, kötü kader.

O perçem zīr-i fesden ol zenaħdān perde-i ħaţdan /Neler itdi baña açmazdan gör **baht-ı vārūnı** (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 4). [baht-ı vārūnı, -ı]

bā’is-i ţard: Kovulma, uzaklaştırılma sebebi. (Sevgilinin aşķa küsme nedeni).

Niğāh-ı germ mi itdüm ya bād-ı serd mi esdi /Günāhum ne ne oldı **bā’is-i ţardum** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 6). [bā’is-i ţardum, -um]

baķ-: 1. Seyretmek, temaşa etmek.

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur /Hele şaħrāya **baķ** bir kılkımışlar otlar öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [baķ]

Bağarken gerden-i kâfûr-gûna ħîr-i bismilde /Nedür bu cûşîş-i pey-der-pey ey kaşşâb hûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 7). [bağarken, -arken]

Şolmış çiçeği başuma taşmak ne revâdur /Dildâr-ı ħaţ-âverdeye **bağmak** ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 2). [bağmak, -mak]

2. Üzerinde durmak, önem vermek.

Ben de ‘aşıklar ‘idâdından olaydum ma‘dûd /Bâğda **bağmaz** idüm şekl-i hezâr olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 6). [bağmaz, -maz]

Vasat-ı ħâlî-i vefk-i dile eyle nazarı /**Bağma** şüretce benüm ehl-i kenâr olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 12). [bağma, -ma]

Bağma diğkatle ğazab vakti amân çehresine /Uğraruz ğamzesinüñ nâvek-i nâ-kehresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 1). [bağma, -ma]

bâ-ğavl: Söz ile.

Sâbit-kağem bu şâri‘-i a‘zamda kâm alur /**Bâ-ğavl** Bû Ħanîfe-i Nu‘mân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 8). [bâ-ğavl, -da]

bağıl-: Görölmek ,incelenmek.

‘Âlem **bağılsa** âĥiri âĥir degöl midür /Âĥirler evvel evveli âĥir degöl midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 1). [bağılsa, -sa]

bağış-: Bakma şekli, nazar.

Bir kerre alur gözle meger bağmışam eyvâh /Ħâlâ o **bağışlar** baña pür-kîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 20). [bağışlar, -lar]

bâl ü per: Kanat.

Ben ol çâpük-süvâr-ı ‘arşa-i âlâm u ekdârüm /Ki **bâl ü per** olur peydâ ten-i esb-i ħarûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 12). [bâl ü per]

bâlâ: Yüksek, yüce.

Ȧutar **bâlâyı** gerdünda kamer bir mu‘teber keşkül /Degöl çeşbân egerçi bu ħalenderlikle zer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [bâlâyı, -yı]

bâlâ-ğadd: I. Uzun boylu II. Sevgili.

Kişî süfliyyet ile ‘ulviyâta intisâb itmez /Bu **bâlâ-ğadd** güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alî ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 6). [bâlâ-ğadd]

bambaşkaça: Bilinenlerden, tanınanlardan tamamen başka, çok değişik, apayrı, farklı.

Keşî-i tevekkülle gönül eylese gül-geşt /Himmet aña **bambaşkaça** yelken gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 6). [bambaşkaça]

baña: Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. (Âşık, şair)

Yek dillük eylesün **baña** dilleşmede dü-dem /Boş kıymasun şu yanımı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 27). [baña]

Baña bu neş’e-i cām-ı şetâret her zamân gelmez /Eger gelse misâl-i fikr-i vuşlat rāyegân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 1). [baña]

S(i)râfil eylese ol kırn-ı ervāhı **baña** teslîm /Vekâletle anı üç kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 13). [baña]

Baña imdād-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yoğsa /Yolında ol şehûn tâ arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 17). [baña]

Baña rağmen rakîbe iltifâtın söyler ammâ ben /Disem cem‘iyyetün bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [baña]

Olsa şüretger eger bûkalemün gösteremez /**Baña** gösterdiğini nüşâ-i Erjeng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 12). [baña]

Minnet mi çeker girmek için Cennete âdem /Mîrâs kalupdur **baña** Âdem pederümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 4). [baña]

‘Ubûdiyyet makâmında ta‘ayyün kesb idelden ben /**Baña** kıl olmaduk bir bende mi âzâde mi kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [baña]

Erbâb-ı hâsed her ne kadar olsa müzâhım /Bir kerre felek **baña** da nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 4). [baña]

Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvâh /Hâlâ o bakışlar **baña** pür-kîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 20). [baña]

Hân-ı halîl mi **baña** h‘ân-ı vişâl mi /Hân-ı halîl didigimiz hânde mi ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 7). [baña]

Bâdeyi virme şusuz **baña** ki ol şu götürür /Zülfünü **baña** koçutma çelebüm bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 2). [baña]

Dâğ-ı derûnı sînelerün şerha sen **baña** /Añma amân efendi **baña** kes kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 10). [baña]

Büy-ı şemîm-i kâkülünü al getir **baña** /Ey bād ister esme sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 11). [baña]

Bir kerre yârî râm idebilseñ **baña** felek /Bundan ziyâde lûtfuñı besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 13). [baña]

Dāğ-dağ-ı sîne tıtdı merhem-i vaşluñla bāğ /Ğam degül şimden girü cānā **baña** dāğ üstü bāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 2). [baña]

Gül-āb-efşān-ı hüsni-i tesliyet idüñ **baña** evvel /Çü yanuñda buhürdān ile ‘anberdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 17). [baña]

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen **baña** yalan söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [baña]

Sākī ele al sāğar-ı gül-günü ne tırdıñ /Ya vir **baña** kan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 10). [baña]

Yed-i beyzā da olsa pāy-ı humda **baña** el virmez /Yetiş bir ayak evvel hasret-i dīdārīñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 5). [baña]

O perçem zīr-i fesden ol zenaḥdān perde-i ḥaṭdan /Neler itdi **baña** açmazdan gör baht-ı vārūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 4). [baña]

Baña āzārı için gam yeme lākin dil-āzārum /Raķīb-i rū-siyāhı zemm idüp yersen gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 23). [baña]

Eser-i rīze-i elmāsı unuttırdı **baña** /Ciger-i sūḥtede yer ideli çeng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 9). [baña]

Geldüm kapısı önüne ‘ālem **baña** güldi /Bu bābda ey Kānī katı maşḥare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 23). [baña]

İlāhī meş‘al-i rāh-ı hüdā it **baña** Nūr ismin /Ni‘am perverdeñe sen mücib-i şükr it Şekūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 1). [baña]

Umdurma koķutma ser-i gīsūñı efendüm /Gösterme **baña** perçemüñi ṭarf-ı külehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 8). [baña]

İ‘tibār ehli **baña** biñ i‘tibār eylerse de /İ‘tibārāta virüp yüz i‘tibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 9). [baña]

Ben gam-ı ağıyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āh bir kerre **baña** ol yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [baña]

Cānā güzel olursa **baña** sen gibi olsa /‘Āşıkda olursa saña hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 1). [baña]

Gözüm merdümleñi āğıştedür hun ben şehīd-i ‘ışk /**Baña** ādem dinür mi gayrı ādem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [baña]

Ağıār raķībe ḥaber-i vuşlat uçurmuş /Sen de **baña** vir sevdiceğim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [baña]

Giymezdi sitem-cāmelerin evveli ammā /Bilmem neye ṭarıldı **baña** kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 12). [baña]

Görüp misket ṭolu peymānede ‘aks-i zenaḥdānuñ /**Baña** aındırdı emrūdī kadeḥler sīb-i Sīnobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 4). [baña]

Cân u dil gitdi **baña** kalmadı âhdan ğayrı /Elvirür hâlûme yok hâl-i tebâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 1). [baña]

Beni ol Mevlevî şûhî ğamına kıldı küçek /Kalmadı itmedigi **baña** külâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 4). [baña]

Bâdeyi virme şusuz **baña** ki ol şu götürür /Zülfüni **baña** koçutma çelebüm bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [baña]

Şaded hâl-i dil-i ‘uşşâkdan geçdükçe meclisde /**Baña** dâ’ir de şöhet geçmiş ammâ pek nihân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [baña dâ’ir]

bār: Yük. (can, ruh bağlamında).

Her **bār** rehâ ister iken ester ü hârdan /Şüfî gibi bir kendüyi bilmez hare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 21). [bār]

bār it-: Yük olmak. Zahmet, sıkıntı vermek.

Yüzine urdı felek itdiği istignâyı /Neye yüz qaralığın kend’özine **bār itdi** (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 6). [bār itdi, -di]

bār ol-: Ağır olmak, yük olmak. Zahmet, sıkıntı vermek.

Arkasında o bütûn zevk u şafâdur maṭlab /Lîk maḥcûb oluram kendüye **bār oldıguma** (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 8). [bār oldıguma, -dıguma]

bārgāh-ı ğayrı: Başkalarının divanı. Yüce divan dışındaki divanlar.

Bārgāh-ı ğayrıdan umma huşûl-i maṭlabı /Âdeme her ne virürse şāh-ı istignâ virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 7). [bārgāh-ı ğayrıdan, -dan]

bārgāh-ı Hakk: Allah'ın yüce divanı.

Sen hemân dest-i niyâzi **bārgāh-ı Hakk** aç /Kāniyâ her ne dilerseñ Hâzret-i Allâh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 9). [bārgāh-ı hakk, -a]

bār-girân-ı dü-cihân: İki cihanın yük taşıyanları, sıkıntı çekenleri.

Kāniyâ **bār-girân-ı dü-cihân** vezn olsa /Olamaz şiddet-i külfetde yine deng-i vedâ’ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 17). [bār-girân-ı dü-cihân]

bārī Bari, hiç olmazsa.

Bu günde bir nefescik **bārī** semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahâr-ı feyze olmaz mı mehebb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 5). [bārī]

Bintü'l-‘inebüñ semtine yaklaşma müdāmā /**Bāri** çeker iseñ kucağa taze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 4). [bāri]

Ġamum oldur bu yād ilde bahārum oldı pejmürde /O olsun **bāri** şu köhne bahārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [bāri]

Cānı bir şīveyle ol tıfl-ı melek-ḥū istemiş /Dönmesün **bārī** sözinden baş degül cān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 6). [bārī]

Şikāf-ı sīne-i çākümden alduñ cān-ı maḥzūnı /Cigerden alma **bārī** nāvek-i dil-düz-ı pür-ḥūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 2). [bārī]

Nigāh-ı nāza da qā’il idük dirīğ itdi /Zebān-ı nāz yine yā **bāri** tercemān mı qodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [bāri]

Ayağı bağda servüñ gelemes ayağına /**Bāri** luṭf eylesün ol serv-i ḥırāmān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 6). [bāri]

bārī: Hâlık, Cenabıhak.

Görür etbā’ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lâ-büd /Anı bir tesliyetle **Bārī** şād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [bārī]

bār-ı günāh: Günahın ağırlığı.

Uyan yatduķca sen **bār-ı günāh** eyler seni qanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 7). [bār-ı günāh]

baş-: 1. Ayak basmak. Bir yere varmak, uğramak, bağlanmak.

Sen fetḥ-i bāb-ı vaşl ide dur tekkeveş hemān /**Başdurma** ehl-i ‘uḳdeyi ol āsitāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 6). [başdurma, -durma]

2. Etkisini kuvvetle hissettirmek, kaplamak, bürümek.

Ḥayālūñ bir yere **başmaz** dil-i bī-kīneden şöñra /Miyānuñ qoçmağa imkāñ yok āyīneden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 1). [başmaz, -maz]

Çīn-i siḥr-pāy nigāh germile **başmış** o şūḥ /Sīne-i gül çatlamış yer yer şikest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 7). [başmış, -mış]

Aña bir ḥāne-i bī-minnet oldı sīne-i Kānī /Ḥayālūñ bir yere **başmaz** dil-i bī-kīneden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 10). [başmaz, -maz]

3. Doğrulamak.

Didüm saña ben cānı fedā idecegümdür /İḳrāruma **başdı** paṭadaḳ isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 6). [başdı, -dı]

4. Zapt etmek, işgal etmek.

Başdı serāçe-i dili eşk-i sitāre reşk /Yağdı girīvdānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 23). [başdı]

başıl-: Bastırılmak, yatıştırılmak.

Başıldı zevkler zor-ı mey-i köhneyle meclisde /Aşıldı şevkler Kânî ser-i dīvāra bāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 13). [başıldı, -dı]

baş: Kişinin kendi şahsı, zâtı.

Başı kıysı mı idi Leylā’nuñ āh u zār-ı Qays /Ya’ni Mecnūn ‘aқıllı dīvāne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 7). [başı, -ı]

Kerāmet tācı her bir **başa** lāyık mı degül Kānî /O tāt-ı mekremet her **başa** olmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [başa, -a]

Kerāmet tācı her bir **başa** lāyık mı degül Kānî /O tāt-ı mekremet her **başa** olmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [başa, -a]

baş degül cān üstüne: "Başım üstüne" ifadesi istenilen şeyin başı pahasına da olsa büyük bir içtenlikle seve seve yapılacağını belirtir. âşık mubalağa yaparak "başım değil canım pahasına isteğini seve seve yerine getireceğim" diyor.

Cānı bir şīveyle ol tıfl-ı melek-hū istemiş /Dönmesün bārī sözinden **baş degül cān üstüne** (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 6). [baş degül cān üstüne]

baş eg-: Boyun eğmek, itaat etmek.

Esb-i himem-i nāz-ı perīşānı egerle /Ol saña **baş egmez** dime bi’llāh eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 6). [baş egmez, -mez]

baş göster-: Belirmek, meydana çıkmak.

Derūn u dilde dāğ u şerhalar **baş gösterir** yer yer /Geçen eyyāmda ol yāren ile itdüklerüm añsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 3). [baş gösterir, -ir]

baş koy-: (Bir şey uğruna) Canını feda etmeye hazır olmak, kendini adamak.

Miyān-ı bezm-i mey-h̄ārān-ı ‘ışk-ı şevke **baş koydum** /Dil-i Kānî gibi ben de senüñ meftūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 19). [baş koydum]

başa kaķ- Bir kimseyi, bir kusurunu veya kendisine yapılan bir iyiliği biktırırcasına yüzüne vurarak üzme.

Bir kimseye bir iyilik idüp sonra da Kānī /Şoĥbet arasında **başa kaķmak** ne revādur (Kānī Divanı, Gazel 45, Mısra 10). [başa kaķmak]

başı göge deg- Alay beklenmeyen bir mutluluğa ermek.

Bir var ise **başı göge degmiş** cefāda da /Ben görmedüm velī o ķad-i serv-sān değer (Kānī Divanı, Gazel 61, Mısra 7). [başı göge degmiş]

baş ucu: Yatılan bir yerin baş konulan yönü veya yakını.

Dil-ĥastelerüñ **baş ucında** тұrur ol şūĥ /Şüretde i‘āde içi telķindür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 15). [baş ucında, -nda]

başın uzat- (Gönlün) Başını ileriye doğru yöneltmesi.

Şemm itmeğe ģisūlarını bu gice Kānī /Dil **başın uzatdı** vü ģirībāna ĥolaşdı (Kānī Divanı, Gazel 210, Mısra 14). [başın uzatdı, -dı]

başuna dir- Bir iş ya da bir şey konuşmak için başkalarını çevresine toplamak.

Şefā‘at-ĥ‘āhlık diñlemez ‘özre i‘tibār itmez /Zemīn ü āsmānı **başuma dirsem** ģider gelmez (Kānī Divanı, Gazel 84, Mısra 26). [başuma dirsem, -sem]

başuna taķ- Çiçek, taç, boncuk gibi ziynet eşyalarını hoş gözükmesi için başına iliştirmek.

Şolmış çiçeği **başuma taķmak** ne revādur /Dildār-ı ĥať-āverdeye baķmak ne revādur (Kānī Divanı, Gazel 45, Mısra 1). [başuma taķmak]

başuñ şalup geçivir- Anladığı, anlamadığı her şeye baş sallayıp, onay vererek geçip gitmek.

Başuñ şalup niçün geçivirdüñ dem-i niyāz /Ķurbānuñ olduğum büz-i aĥfeş misin nesin (Kānī Divanı, Gazel 142, Mısra 5). [başuñ şalup geçivirdüñ, -düñ]

bat- Sönmek, kesilmek.

Ķalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāęı kimsenüñ /**Batmasun** tā şubĥa dek Yā Rabb çerāęı kimsenüñ (Kānī Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [batmasun, -masun]

bâtin: Ar. iç, gizli, derun, Allah'ın dört isminden biri. (Evvel, Ahir Zâhir, Bâtın).

Ẓâhirle iş olmaz ki işüñ **bâtinı** vardır /Toğursa inanma ki o ‘innîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [bâtinı, -ı]

bâtinını ko-: İç yüzünü, görünmeyen yüzünü, manevi varlığını (kirli) bırakmak.

Erbâb-ı riyâ beñzer o câme-şüya /Kor bâtinını zâhir-i kisvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 10). [bâtinını kor, -r]

bayağı: Sıradan, adi, basit. (aciz, güçsüz)

Dilde kim hâşıl ola cezbe-i mıknaṭîsi /Haşm-ı pulâd-ten olsa **bayağı** kâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 16). [bayağı kâh yapar, -ar]

bayıl-: Kendinden geçmek.

Bayılmış bir büt-i tersâ-fürûşa ‘aqlın aldurmuş /Yıkılmış rûz-ı mestîden dil-i hüşyârumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 7). [bayılmış, -mış]

bâz it-: Açmak.

Şehbâz-ı hüsn pençesine düşmesün göñül /Allâh itmesün yine bâb-ı kazâyı bâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 6). [bâz itmesün, -mesün]

ba‘zı: Kimi, bir kısım.

Şaḡın pîş ez-vukû‘ itme işâ‘a sırr-ı mektûmı /Şuyû‘ı saḡt-terdür **ba‘zı** evzâ‘uñ şürû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 4). [ba‘zı]

bâzîçe: Oyun, eğlence.

Yuvalanmak ser-i ‘uşşâka bir **bâzîçedür** Kânî /Keser ‘uşşâkınuñ başların ol hûnî yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 9). [bâzîçedür, -dür]

bâzî-i gerdün: Dünyanın oyunu.

Bâzî-i gerdünden ehl-i câh da kırtulmadı /Mâtдан şaṭranclarda şâh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 1). [bâzî-i gerdünden, -dan]

becer-: Bir şeyi yapmayı başarabilmek, başarmaya muvaffak olmak.

Hâ‘inligi **becerdi** çü Tatar ğamzesi /Şâhin Giray nâmına bir hân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 5). [becerdi, -di]

bed-duʿā al-: Biri tarafından kendisine ilenilmek.

Görürler görmesem ben idicek zîr ü zeber Allāh /Eyü günler görürsün şanma zîrā **bed-duʿām alduñ** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 10). [bed-duʿām alduñ, -duñ]

bedel ol-: Yerini tutmak, karşılık olmak.

Cemʿiyyete olurdu perîşanlığum bedel /Şemşîr-i ğamze cismümi şad-pāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 3). [bedel olurdu, -urdu]

beden: Gövde, cisim, ten.

Çü ʿaşîk cân görem dirse bedensiz /Aña maʿşûk dir cân biz **beden** siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [beden]

Çü ʿaşîk cân görem dirse **bedensiz** /Aña maʿşûk dir cân biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 1). [bedensiz, -siz]

Çün reglerüm aldı **bedenümde** ditirekler /Dir ten tene nâ dir tene dir dir ditirekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 1). [bedenümde, -ümde]

beden-i rûh: Ruhun bedeni, vücut.

ʿUryân ten olmalı **beden-i rûh** açıktan /Başı kıcı açık gezinür cânfesistemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 15). [beden-i rûh]

be-dîdâr ol-: Görünür olmak, kendini göstermek.

Çün püşt-i lebünde reg-i gül **ola be-dîdâr** /Çeşmümde benüm rakşa gelür şevkile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 5). [be-dîdâr ola, -a]

bed-nām: Kötü şöhretli.

Ne nîk-nâmlığımız var ne pek de **bed-nāmuz** /Taḥalluş eyleyecek rütbe adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [bed-nāmuz, -uz]

be-farḳ-ı ser: Başının üstünde.

Bülbül yuvası bir ʿarâkıyye **be-farḳ-ı ser** /Koydum idüp figānumı feryād-ı ʿandelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 11). [be-farḳ-ı ser]

begüm: Beyim, efendim, canım (sevgili için).

Hār u ḥasdur ten-i ʿuşşâḳ-ı sitem-keş gūyâ /Anı hep semt-i dil-ārāya **begüm** cū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 10). [begüm]

Acı söze ne borcu var ‘âşıkun **begüm** /Gâhice istemez mi dil-i zâr bir piyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 9). [begüm]

behçet-i cân u dil: Gönül ve can güzelliği.

Gül-i ruhsâruñ idi **behçet-i cân u dil-i** zârum /O dañı şimdi oldu gözde hâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 3). [behçet-i cân u dil-i zârum, -um]

be-hem-res it-: Kavuşmak, bir araya gelmek.

La’l-i lebin lebümle **be-hem-res idince** yâr /Gül-büsesi hezâr hezârân cân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 13). [be-hem-res idince, -ince]

behişt-i nâz: Naz cenneti.

Ol **behişt-i nâz** olmazdı tarâvet-yâb-ı hüsñ /Sel-sebîl-i vaşl aña peygâm-ı kevser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 5). [behişt-i nâz]

beķā: Kalıcı olmak, ebedî olmak.

Ĥabâb-ı bâde ehl-i bî-nişe bir çeşm-i ‘ibretdür /Fenâ-bünyâd olan şüh-ı hevâyîden **beķā** umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 8). [beķā]

belā: Felaket, afet.

Fıkr-i gîsü-yı siyâha düşmesün bî-çâregân /Ol **belâyı** atma ‘uşşâķ-ı perîşân üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 10). [belâyı, -yı]

Müslimânâne **belā** olmadığı kâfidür /Müslimân ol dime ġafletle o kâfir-kîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 9). [belā]

Amân amân diyerek pây-ı nâza düşmüş idüm /**Belā** bu düşmege de tākāt ü tüvân mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [belā]

belā bārân-ı tūfân: Tufan yağmurunun belası. (Nuh tufanının afeti).

Ĥazer kim bir göñül bir ‘âlemi ġarķ-âb ķahreyler /**Belā bārân-ı tūfân** inkisâr-ı Nüh'dandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 10). [belā bārân-ı tūfân]

belā bezmi: I. Gam, keder meclisi. II. Elest bezmi.

Şikâf-ı sînede ĥâl-i dil-i pür-ĥünü seyr itdüm /**Belā bezmindeki** peymâne-i ser-şarumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 6). [belā bezmindeki, -ndeki]

belā-keş: Bela çeken, eziyet, sıkıntı ve mihnet çekmiş olan.

Ey sūz-ı ʿışk bir yanar âteş misin nesin /Tākāt-güdāz-ı cān **belā-keş** misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 2). [belā-keş]

belā-yı ezeli: Ezelden beri çok eski bela, afet.

Birbirine tayıdı yine ʿışk u ḥasen āh /Ol iki **belā-yı ezeli** belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 8). [belā-yı ezeli]

belbele vir-: Vesvese, kuruntu vermek.

Birbirine tayıdı yine ʿışk u ḥasen āh /Ol iki belā-yı ezeli **belbele virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 8). [belbele virdi, -di]

belini bük-: Çaresizlik içinde bırakmak.

Cevr ü cefāsi ʿāşık-ı zāruñ **belin bükür** /ʿUşşākı kendüsine eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 3). [belin bük, -er]

beli bükül-: Belin bükülmesi. Çaresizlik içinde kalmak.

Belüm büküldi o ebrūdan olmadum ber-kām /Kepāze eyledük tīr mi kemān mı qodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 7). [belüm büküldi, -di]

belürsüz ol-: Kim ve ne olduğu anlaşılmayan, bilinmeyen, tanınmayan, meçhul olmak.

Belürsüz oldı bezimde kemāl-i mestīden /Göbek atan yürüyen şīvelerle baş şalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 9). [belürsüz oldı, -dı]

ben: Birinci teklik şahıs zamiri. (âşık, şair)

Emsem lebūñi öpsem o gerdāñi didüm **ben** /Güldi didi iḥsān yeri der-ḥīndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [ben]

Sözün toğrısı Kāñi **bendedür** benden suʿāl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḥaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 9). [bendedür, -dedür]

Sözün toğrısı Kāñi bendedür **benden** suʿāl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḥaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 9). [benden, -den]

Benüm reftār-ı süstüm süsti-i peymānedendür hep /Hücüm-ı şaḥne-i ḥiss şīve-i mestānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 1). [benüm, -üm]

Bu ḥüsn u ān sende midür bilmem anı **ben** /Esrār-ı ḥüsn ü ʿışk ise ol anda mı ʿaceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [ben]

Nîrân-ı gam göñülde midür **bende** sende mi /Yohsa şerâr-ı âh o külhanda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 3). [bende, -de]

Ğamuñ göñlümde kondı cā-be-cā oymaqlardur hep /Çeker güşem **benüm** bu sînemi oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 2). [benüm, -üm]

Cânâ beni sen gayb ideyazmış idüñ ammâ /**Ben** de dil-i nâ-çârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 6). [ben]

Efkârüñ ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi **ben** o efkârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [ben]

Ben ol sere Manşûr-ı ser-dâr-ı vefâyum /Aşılmağ içün dârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 9). [ben]

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün /**Ben** ol dür-i şehvârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 14). [ben]

Görüp cemâlünü bir **ben** miyüm iden nâle /Bu gülsitâna benüm gibi şad-hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 11). [ben]

Zâhid **beni** görür de şanur ki şafâm var /Ya‘ni cihanda dil-ber-i şâhib-vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [beni, -i]

Görelî zerdimi **ben** eşk-i sefidümle zede /Heves-i sîm ü gam-ı zer de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 9). [ben]

Ben dir idüm ki berâber olalum hayli zamân /Kalmamış kısmeti bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 13). [ben]

Üstüne düşmemenüñ var mı meger imkânı /**Beni** âğişte be-hûn eyleyen ol hançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 14). [beni, -i]

Cismümde **benüm** her ser-i mü bir nigeş oldı /Hep göz göz olup bu ten ü cânım seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 3). [benüm, -üm]

Şorma ‘uşşâka sizi kim götürür ol yâra /**Ben** işâret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 16). [ben]

Çok zamândur ki senüñ kûyuña **ben** varamadum /Beni bâğuñda öten nağme-i gû gû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 25). [ben]

Bir var ise başı göge degmiş cefâda da /**Ben** görmedüm velî o kad-i serv-sân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 8). [ben]

Ben imhâl üzre saña göñlümi virmekde bi’llâhi /‘Aceb gelmez mi cânâ hâtıra mühmelidigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [ben]

Benümle aşinâlık yoğ iken kimlerle eglendüñ /Şükür geçdi hele bî-gânelikler eldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 13). [benümle, -ümle]

Girmiş hayâle bilmez iken **ben** muhabbeti /Almış o düzd cânı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 9). [ben]

H'āb-āver olmanuñ hīç aşlın ider mi idrāk /**Benden** işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [benden, -den]

Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre helāk olsam /Reh-i 'ışķuñda **ben** ġā'iblere irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 4). [ben]

Buña hāmūşlıķdan ġayrı hīçbir var mıdur çāre /Bu rāzı **ben** eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [ben]

Beni görmek hevāsından geçerse varırum dirse /Eger **ben** h'āhiş-i dīdārı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 10). [ben]

Dadanmışdur o gül-ķand-i s(i)tıġnāya biraz eyyām /Ki **ben** semm-i helāhilde eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [ben]

O deñlü bī-amāndur ġamze-i bī-raħm u hūn-rīzi /Dil-i mecrūhumuñ **ben** meyyitin sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 28). [ben]

Baña raġmen raķībe iltifātın söyler ammā **ben** /Disem cem'ıyyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [ben]

Eger 'ıyd-i vişāl itse taķarrüb /Harām olsun raķībe buse **bensiz** (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 4). [bensiz, -siz]

Bir şolak maħbūbı sevdüm şimdi **ben** sağdan şaġa /'Āķıbet öldüm dirildüm eyledüm işümi şaġ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 13). [ben]

Müsāferetse yeter i'tikāf ise kāfī /**Benüm** derūnumu mı buldı ġam mekān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 12). [benüm, -üm]

Dilā evvel ġöñüldi yār-ı ġār ol gitdi **ben** ķaldum /ġam-ı dirīnemüzden ġuşşa-h'ār ol gitdi ben ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [ben]

Dilā evvel ġöñüldi yār-ı ġār ol gitdi ben ķaldum /ġam-ı dirīnemüzden ġuşşa-h'ār ol gitdi **ben** ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 2). [ben]

Gül-i ruhsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O daħı şimdi oldı ġözde hār ol gitdi **ben** ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [ben]

Senüñ 'ışķuñdan özge var mı şimdi mā-melek ġayrı /Derün bīrūn ġamuñla her ne var ol gitdi **ben** ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [ben]

Benümsin **ben** senüñ ẓanneyley idüm bir zamān ammā /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol gitdi ben ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [ben]

Benümsin ben senüñ ẓanneyley idüm bir zamān ammā /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol gitdi **ben** ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 8). [ben]

Saña 'āşık degülken 'ār u nāmus idi endīşem /Hebā oldı sevelden neng ü 'ār ol gitdi **ben** ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [ben]

Benümsin ben senüñ ẓanneyley idüm bir zamān ammā /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol gitdi ben ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [benümsin, -ümsin]

‘Ubūdiyyet makāmında ta‘ayyün kesb idelden **ben** /Baña kul olmaduk bir bende mi āzāde mi kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 7). [ben]

Ele desti alup sakkalığa rağbet idelden **ben** /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [ben]

Çün püşt-i lebūnde reg-i gül ola be-dīdār /Çeşmümde **benüm** rakşa gelür şevķile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 6). [benüm, -üm]

Benüm senden murādum yoğ iken hālüm dīger-gündur /Qanı ardum şıra bād-ı şabā tek yeldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [benüm, -üm]

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā‘im **ben** /Ve-lākin ol ser-i kūda ne çāre bir yerüm yoğdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 3). [ben]

O gül-ruḥ esb-i nāz üzre piyāde **ben** niyāz-āmiz /Şeh-i satranca döndi qur’a-i nerdüm niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [ben]

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen baña yalan söyleme **ben** de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [ben]

Ey **benüm** bahçe-i vech-i ḥasenüm hoş geldün /Gülşen-i ḥüsn-i dilüm gül bedenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 1). [benüm, -üm]

Şekkeristān-ı melāḥat saña mı manşib idi /Ey **benüm** tūṭī-i nā-kes suḥenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 4). [benüm, -üm]

Ben ‘ışk ile virmişdüm o mağfūra nümāyiş /Ol bilmedi qadrin yine taşlarla döğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 13). [ben]

Qalursa böyle bezm-i ‘ayş-ı ‘işret her dem āmāde /Senün **ben** rüz-ı maḥşerde dahı medyūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 16). [ben]

Miyān-ı bezm-i mey-ḥ‘ārān-ı ‘ışk-ı şevķe baş koydum /Dil-i Kānī gibi **ben** de senün meftūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [ben]

Ser-i şeh-rāh-ı vuşlatda piyāde idüm ey Kānī /Çün oldı eşheb-i nāza süvār ol gitdi **ben** qaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [ben]

Şad ḥamd ki yüz bulmadı **benden** zen-i dünyā /Āḥir didi kendüm gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 17). [benden, -den]

Kişi kendü diyārunda tesellīsüz qarār itmez /**Ben** ise gurbet ilde gam-güsārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [ben]

Qanbersüz ebed kūy-ı vefāda düğün olmaz /**Ben** sūr-ı vişālūnde niçün Qanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 6). [ben]

Eşk eşmesi pek çağlağan ammā neme lāzım /Çün **ben** o aķındıda hele çağlara düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 8). [ben]

Alnumda niçe anlar idi hīç beşāşet /Yoğ iken efendüm hele **ben** ānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [ben]

Cân mubşır olur mı ya taşavvur götürür mi /Dün halvet-i germâbede **ben** cânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 10). [ben]

Çıkardum tâ Hüseyiniye biraz eyyâm efgânı /Muhayyer oldu vuşlatda karar ol gitdi **ben** kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [ben]

Degül kırât-ı gevher-pâre-i kadrüm **benüm** ma'lûm /Güher şuyındayum kadrüm bilinmez tartarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 39). [benüm, -üm]

Didüm saña **ben** cânı fedâ ideceğümdür /İkrâruma başdı paçadağ isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 5). [ben]

Ğam-ı ağıyar u fikr-i yâr idi cân yoldaşum 'umrâ /Benümle olmadı bir lahza yâr ol gitdi **ben** kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [ben]

Cânâ seni **ben** miñnet ile terk ideyazdum /Bi'llâh **ben** ey tâze gül Türkîde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 1). [ben]

Dil Türkide baş Türkide cân be-kef oldum /**Ben** nâme-i hâsret yazısın Türkîde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 4). [ben]

Felek nitdüñ ki **benden** bir ölümle intikam alduñ /Anı fikr itmedüñ ki boynuña hün-ı harâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [benden, -den]

'Aceb bir **ben** miyim dil-hün gadrün biñ mi yüzbiñ mi /Vefâsızlık mesânidinde pek 'alî makâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [ben]

Senüñ **ben** boynı bağlu 'abd-i memlûkuñ muyam ey çarh /Benüm râm olduğum gördüñ de zann itdüñ gulâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [ben]

Yâr benden 'âr ider **ben** 'ârdan 'âr eylerem /'Ârdan ölsem de istihsâl-i 'âr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 3). [ben]

Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz kâna müstağrak /Bu demlerde 'aceb şol cân sersem kande **ben** kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [ben]

Senüñ ben boynı bağlu 'abd-i memlûkuñ muyam ey çarh /**Benüm** râm olduğum gördüñ de zann itdüñ gulâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 14). [benüm, -üm]

Eger esrârüñ fâş eyledümse gizleme lillâh /Seni **ben** cânlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [ben]

Dilenüp gezmede **ben** gâh zekât-ı hüsnüñ /Dilümi kârd-ı gamla delenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 7). [ben]

Ğam-ı ağıyar u fikr-i yâr idi cân yoldaşum 'umrâ /**Benümle** olmadı bir lahza yâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [benümle, -ümle]

Cânâ seni **ben** miñnet ile terk ideyazdum /Bi'llâh **ben** ey tâze gül Türkîde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 2). [ben]

Sâde gül-i hod-rûya müşâbih idi dâğum /Her bergini **ben** bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 8). [ben]

Māhum seni **ben** pençe-i hūrşīde deġişmem /Ol sīne-i şāfī dem-i ispīde deġişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 1). [ben]

Bir lahza senüñle bile olmak hevesin **ben** /Şad-ömr-i girân mâye-i cāvīde deġişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 3). [ben]

Sen ne deñlü nāz eylerseñ yine **ben** bundayum /Çok iderseñ az eylerseñ yine **ben** bundayum (Kânî Divanı, Gazel 131, Mısra 1). [ben]

Hep evvelki şu istersin yüri Allāhla ol sen /Göñül **ben** gitdüm işte ġayrı āh u vāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 2). [ben]

Göñlümü gördüm hañuñ müyında **ben** āvīhte /Şan şikest ta‘līk yazmışlardı reyḫān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 3). [ben]

Ben ġam-ı aġyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āh bir kerre baña ol yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 3). [ben]

Cānā ġüzel olursa baña sen gibi olsa /‘Āşıkda olursa saña hep **ben** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 2). [ben]

Ḫāl-i siyehi ‘anbere ta‘n eylese ammā /Ol şūḫ-ı siyeh-çerde hemān **ben** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 4). [ben]

Ben kākülünü dil ser-i ġīsūları koġdı /Alduġ koġusun vuşlatınuñ şem şem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 17). [ben]

Yār **benden** ‘ār ider ben ‘ārdan ‘ār eylerem /‘Ārdan ölsem de istiḫsāl-i ‘ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 3). [benden, -den]

Gözüm merdümleri āġıştedür ḫun **ben** şehīd-i ‘ışk /Baña ādem dinür mi ġayrı ādem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 7). [ben]

Gözüm merdümleri āġıştedür ḫun ben şehīd-i ‘ışk /Baña ādem dinür mi ġayrı ādem kande **ben** kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [ben]

Egerçi ‘ālem-i āb içreyüm yemm ḫūna müstaġrak /Bu ṭalkunluk var iken **bende** ‘ālem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [bende, -de]

Egerçi ‘ālem-i āb içreyüm yemm ḫūna müstaġrak /Bu ṭalkunluk var iken bende ‘ālem kande **ben** kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [ben]

Demüm dāġum ġama hem-dem hem āb aġıduram hem dem /Ġamuñ yoġlar beni dem dem dedem dem kande **ben** kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [ben,]

O verd-i āl ile ālūde **ben** āl-i ‘abā ḫaġķı /Gözümünden kanlar aġıtdum ya şebnem kande **ben** kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 4). [ben]

Ben ol ġüm-geşte-i şahrā-yı bī-pāyān-ı ‘ışķam kim /Yine benden şorar rāh-ı ümīdi reh-nümünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 9). [ben]

Ben ol çāpūk-süvār-ı ‘arşa-i ālām u ekdārüm /Ki bāl ü per olur peydā ten-i esb-i ḫarūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 11). [ben]

Ben de ‘āşıklar ‘idādından olaydum ma‘dūd /Bāğda bakmaz idüm şekl-i hezār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 5). [ben]

Vasat-ı hālî-i vefk-i dile eyle nazarı /Bağma şüretce **benüm** ehl-i kenār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 12). [benüm, -üm]

Ne ma‘cün olduğun ma‘lüm oldı ey rahîk-i ‘Adn /Devā-yı kâziyu’l-hacâtı gördüm **ben** devālarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 8). [ben]

Sākî kadehe **ben** bade-i eşkümi dökdüm /Şevk-i ruh-ı pür-ālî yine selsele viridi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 5). [ben]

Ben āh iderem bād-ı seher zülfünü oğşār /Sen reşk ile var es şavur ol yelyele viridi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 17). [ben]

Ġam aldı **benüm** dört yanımı cân saña kaldı /Eyü bilesin çünkü bu kurbān saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 1). [benüm, -üm]

Ben olmuşdum hārāb-ender-hārāb neş’e-i şevkuñ /Sen olmaduñ mı h’āb-ı nāzdan āgāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 7). [ben]

Ben anuñ iderdüm ġam-ı ‘ışkı ile hey hey /Şimdi o da bir tāze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 7). [ben]

Mümkin mi āb āteş ile itsün imtizāc /**Ben** şu gibi mülāyim efendi o āteşî (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [ben]

Ey **benüm** sīnemde cānum cānumuñ cān-pāresi /Ĥasretünle oñmadan kaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 1). [benüm, -üm]

Ĥayretle hemān üstüme dil-ber düşeyazdı /**Ben** hergiz inanmadum o dahı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 2). [ben]

Ben ĥamd-i hezārān iderem Ĥağğa ki ansız /Her maşlahatı luğf-ı ‘amīmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 13). [ben]

Ben ol şīr-i girān kirdār-ı şahn-ı ġābe-i ‘ışkam /Elümde zū’l-fiğārūm vardır ammā Ĥayderüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 19). [ben]

Bütün ĥayruñ da şerrüñ de ģaderdür maşdarı lā-büd /**Benüm** kendi yedümde zerrece ĥayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 34). [benüm, -üm]

Ben ol ġüm-geşte-i şahrā-yı bī-pāyān-ı ‘ışkam kim /Yine **benden** sorar rāh-ı ümīdi reh-nümünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 10). [ben, -den]

Görürler görmesem ben idicek zīr ü zeber Allāh /Eyü günler görürsün şanma zīrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 9). [ben]

Eyle kabūl efendicigüm ki **benüm** degül /Viridi bu armağānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 31). [benüm, -üm]

Görüp cemālünü bir ben miyüm iden nāle /Bu ġülsitāna **benüm** gibi şad-hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 12). [benüm, -üm]

Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden bir mi /Bu gülsitâna **benüm** gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 4). [benüm, -üm]

Benümle vaqt-i hâzân cihân-ı refîk olmaz /Ayağ ile görürüz bir dağı bahâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 5). [benümle, -ümle]

ben: Yüzde ve vücutta bulunan tabiî ufak ve siyah noktalar, ben, hâl.

Ruhsârî sîb **benleri** elma çekirdegi /Gül-büse cāy-ı alevi hamrâ çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 1). [benleri, -leri]

Ruḥ-ı pür-tâbda ol hâller kundağcılardur hep /Yanup yıkıldığım şanma **benüm** bu dāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 4). [benüm, -üm]

Görüp hüsün dimiş hîç nokta konmaz /Dimek ister rakîb ol yâra **bensiz** (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 6). [bensiz, -siz]

benc: Esrar, Yaprak uçlarında bulunan sakızından uyuşturucu elde edilen bitki, ban otu.

Fütür o deñlü var Kânîde kim tenşîte meyl itsem /Ne dârü kârger ne **benc** ü ne afyon ne ḥab yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [benc]

bende: Kul, köle.

‘Ubûdiyyet maḳâmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña kul olmaduk bir **bende** mi âzâde mi ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [bende]

bende-i nālân: İnleyen köle.

Unutma ‘âşık-ı üftâdeñi efendicigüm /Efendüm eski kuluñdur bu **bende-i nālân** (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 4). [bende-i nālân]

beng-i vedâ‘: Ayrılığın afyonu, uyuşukluğu.

Şimdi eglence bütün naḳş-ı ḥayālâtuñdur /İtdi ol rütbe serâsîme beni **beng-i vedâ‘** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 14). [beng-i vedâ‘]

beni: Birinci tekil şahıs ekinin yükleme durum eki almış hali. (âşık, şair)

Cânâ **beni** sen ḡayb ideyazmış idüñ ammâ /Ben de dil-i nâ-çarı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 5). [beni]

Beni görmek hevâsından geçerse varırum dirse /Eger ben ḥ‘âhiş-i dîdârı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 9). [beni]

Beni hem cünbiş-i sîm-âb görüp itme ‘aceb /Şîşe-i şabrı şikest itdi bugün seng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 5). [beni]

Şimdi eglence bütün naş-ı hayâlâtundur /İtdi ol rütbe serâsîme **beni** beng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 14). [beni]

Felek hemân **beni** mi bulduñ imtiḥân idecek /Ġarîk-i lücce-i endüh-ı bî-kerân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 1). [beni]

Germî-i eşk-i taḥayyürdür **beni** leb-ḥuşk iden /Tolmasun bu âteş-i terden ḳabağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 3). [beni]

Beni ol Mevlevî şūḥî ḡamına ḳıldı küçek /Ḳalmadı itmedigi baña külâhdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 3). [beni]

Berü döşekden ayırma **beni** ey gül-bün-i tâze /Dıraḡt-ı ḥuşk neşve-nâ-pezir âsâ yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 29). [beni]

Getürmez cünbişe bu ḥuşk-şâḡ-ı cismimi devrân /**Beni** bir şalla şırt eyler ḳucaḳlar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [beni]

Beni ḳıl deñlü miyânı çeker ol semte hemân /Bir ḳıl ile yedilür âşıkı bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 7). [beni]

Âḡ mey-ḡaneyeye kimdür seni dirseñ götüren /**Beni** ol cânibe bu âb-ı keder-şü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 14). [beni]

Şorma ‘uşşâḳa sizi kim götürür ol yâra /Ben işâret iderem aña **beni** şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 16). [beni]

Âdemî-zâddur ammâ ki perî-zâd da dirüm /**Beni** ol vâdîlere hep o melek-ḡü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [beni]

Çok zamândur ki senüñ kūyuña ben varamadum /**Beni** bâḡuñda öten naḡme-i gū gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 26). [beni]

Alduñ göñülcüğüm **beni** koyduñ zebûn u zâr /İtdüñ ḡulâşa âteş-i ‘ışḳum şabır-ḡudâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 3). [ben]

Kânî o ḡoş girişmeler ol ḡoş ḳıındılar /İtdi **beni** esîr-i telâş ol ḡarîm-i nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 14). [beni]

Beni dirdüñ ki bu ḳuṭbu’d-devâ’irdir maḡabbetde /Miyân-ı merkez-i ‘ışḳuñda mihverdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 3). [beni]

Geçdi ol yâre **beni** aḡyâr zâr itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ oḳ âşikâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [beni]

Kâniyâ lübb-i me‘ânî **beni** cânlandurdi /Tevbe sevdâ-zede-i naş-ı nigâr olduḡuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 13). [beni]

Gündüzin rüy-ı siyâhım **beni** eyler rüsvâ /Gice gelmez yanuma baḡt-ı siyâhdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 7). [beni]

‘Adem diyārına şalmış şalāsı ‘ışk **beni** /Bu şubḥ pīr-i mey okutmışa şu şalāsı (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 3). [beni]

Nikāb-ı şermi ref‘ it vech-i pāk-i duḡter-i rezden /**Beni** bī-ḡāne şanma maḡrem-i esrārīñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 10). [beni]

Lāl itdi **beni** zarbet-i ser-pençe-i ḡahruñ / Ellerle işāret iderem beşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 7). [beni]

Hecr idelden **beni** jengār-ı ḡam-ı yāra dü-çār /Kāniyā sīne-fiḡārum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 9). [beni]

Demüm dāḡum ḡama hem-dem hem āb aḡıduram hem dem /Ḡamuñ yoklar **beni** dem dem dedem dem ḡande ben ḡande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [beni]

Tehī maḡzam Felāṭun zan ider ammā **beni** herkes /Ümīd-i neş’e eyler nüş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 13). [beni]

Hecr ile rüz u şebüm fark itmeden koydı **beni** /Sīne-i şāfuñ beyāzı ḡaşlarınuñ ḡarası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 5). [beni]

Şāḡibüm gör **beni** faşl itme şaḡın /Naḡşa söz atma añup naḡḡāşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 9). [beni]

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile ‘ayb mıdur /Hecre şalduñ **beni** bu cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 2). [beni]

benüm degül: Kendisine ait olmama.

Eyle ḡabül efendicigüm ki **benüm degül** /Virdi bu armaḡānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 31). [benüm degül]

benüm gibi: Benim gibi, bana benzeyen.

Görüp cemālūñi bir ben miyüm iden nāle /Bu ḡülsitāna **benüm gibi** şad-hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 12). [benüm gibi]

Görüp o ḡül-bedeni āh u zār iden bir mi /Bu ḡülsitāna **benüm gibiler** hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 4). [benüm gibiler, -ler]

benümle: Benimle beraber.

Benümle vaḡt-i ḡazān cihān-ı refīḡ olmaz /Ayaḡ ile görürüz bir daḡı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 5). [benümle]

beñze-: İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.

Erbāb-ı riyā **beñzer** o cāme-şūya /Kor bāṭınını zāhir-i kisvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 9). [beñzer, -r]

ber: Göğüs, sine.

Dil dirler idi kanı şıcaḳ **ber** olacaḳdı /Eyvāh o ḡam-ḡārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [ber]

ber vir-: Meyve yemiş vermek. (Sevgilinin büyüüp serpilmesi).

Sāyesine kim ider ol nev-nihālūñ ilticā /Refte refte şāḥsār-ı kāmēti **ber virmese** (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 10). [ber virmese, -mese]

berāber: Birlikte, beraber.

Bilürdik oldıḡuñ bī-behregān sīr-āb-ı ye's āḥir /S(i)kenderle **berāber** āb-ı Hızır cüst-cū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 10). [berāber]

berāber ol-: Beraber, birlikte olmak.

Ben dir idüm ki **berāber olalum** ḡayli zamān /Kalmamış kısmeti bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 13). [berāber olalum, -alum]

berāy-ı ḡāṭır-ı aḡbāb: Arkadaş hatırı için.

Kimesne dostān-ı pes-māndegānın farṭ-ı şefḳatden /Berāy-ı ḡāṭır-ı aḡbāb yād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 6). [berāy-ı ḡāṭır-ı aḡbāb]

ber-bālā-yı dār: Darağacının tepesinde asılı.

O ḳadd ü ḳāmet ile sen cemālūñ ‘arz ḳılduḳca /Göñül Mañşūr-āsā ṭurma **ber-bālā-yı dār** aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 14). [ber-bālā-yı dār]

ber-dār-ı ser-i zülf ol-: Sevgilinin saçlarına asılmak. İdam edilmek.

Ne Mañşūram ne **ber-dār-ı ser-i zülf olmaḳ** ister dil /Nesīmī-vār hem de yüzmege lāyık derüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 25). [ber-dār-ı ser-i zülf olmaḳ, -maḳ]

ber-düş gel-: Omuz üzerinde gelmek. (Şarap testisinin omuzda taşınması bağlamında)

Sebū **ber-düş geldi** düş-ı bezm-i vaḥdete Kānī /‘Ale’l-ḡafle meḡer sāḳī-i bezm-i ‘ışḳa olmış düş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 9). [ber-düş geldi, -di]

berf: Kar.

Kibāruñ rüy-ı serdin mevsim-i iqbâlde ‘afv it /Meh-i temmûzda **berfüñ** nüzûli tğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 14). [berfüñ, -üñ]

berg: Yaprak.

Sâde gül-i hod-rûya müşâbih idi dâğum /Her **bergini** ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 8). [bergini, -ini]

ber-geşte: Perişan, düşkün.

Sefer-bersüñ senüñ de dâ'imâ **ber-geştedür** hâlüñ /Niçün sen boynuña böyle vebâl-i pür-âsâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 11). [ber-geştedür, -dür]

ber-güzâr: Yedigâr olarak kalan şey, hatıra.

Yerin buldı hadengüñ ok deyüp yan düşdi qalbümde /Hele bu **ber-güzâruñ** hâtır-ı bî-kîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 4). [ber-güzâruñ, -uñ]

berhemen: Putperest.

Raķib-i ehrimen hâķķ gösterüp ol **berhemen** zâdı /İşâret itdi şüfiye didi vallâh şundan şu (Kânî Divanı, Gazel 149, Mısra 3). [berhemen]

berî: I. Uzak. II. Kurtulmuş, arınmış.

Berî o rütbeyüz esbâbdan ki ey Kânî /Tevekkül ile dahı ittiḥâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [berî]

berķ-i bahâr-âsâ: ilkbaharın parlaklığı gibi.

O âb u tâb-ı ḥüsni seyr idüp **berķ-i bahâr-âsâ** /Şihâb-ı berķ peyker-bâr-ı ebr-i şu'le-bâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 11). [berķ-i bahâr-âsâ]

berķ-i sitîz-i ğamze: Gamzenin gazap şimşegi.

Ḥün-ı şehîd nâz imiş çün şarâbımız /**Berķ-i sitîz-i ğamze** pişürsin kebâbımız (Kânî Divanı, Gazel 72, Mısra 2). [berķ-i sitîz-i ğamze]

ber-murâd it-: İsteğine, arzusuna kavuşturmak.

Getürmez ḥâtırâ bir kimse yâd itmez hemân ölme /Kimesne nâ-murâduñ **ber-murâd itmez** hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 2). [ber-murâd itmez, -mez]

ber-şüret-i dil-ḥāh: İstenilen suret üzere. Arzu edilen şekilde.

Dime iḥmāl ider ümmīd ki imhāl eyler /Bir gün olur işi **ber-şüret-i dil-ḥāh** yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 12). [ber-şüret-i dil-ḥāh]

berü: -den bu yana.

Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i taze /Dıraht-ı huşk neşve-nā-pezîr âsâ yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 29). [berü]

bes: Kafi, yeter, yetişir.

Bir kerre yârî râm idebilseñ baña felek /Bundan ziyâde luṭfuñı **besdür** bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 14). [besdür, -dür]

Besdür bu şerhalar niye lâzım bu dâğlar /Gör hâne-i derûn açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [besdür, -dür]

bes: Artık, bundan sonra.

Bir kerre yârî râm idebilseñ baña felek /Bundan ziyâde luṭfuñı besdür **bes** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 14). [bes]

beste: Bağlı, bağlanmış.

Perişanlık ser-i gîsûña **beste** bağlardandur /Ki sünbül nev'inüñ hep iştiḥârı bağlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 1). [beste]

beste-leb: Dudağı kapalı, açılmamış, cansız.

Açılmaz mı disâm-ı âlfâm-ı gönçe-i maḳşûd /Kâlır mı gönçe-i taşvîr-âsâ **beste-leb** yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 4). [beste-leb]

beş on günlük misâfir: Geçici misafir, fâni olmak.

Beş on günlük misâfirdür tenüñde cânuñı hoş tut /Kafesde çarpınan murğ-ı dil-i nâlânuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 1). [beş on günlük misâfirdür, -dür]

beşâşet: Güler yüzlülük, ferahlılık, aydınlık.

Alnumda niçe anlar idi hîç **beşâşet** /Yoğ iken efendüm hele ben ânumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 7). [beşâşet]

beyān eyle-: Açıklamak.

Nefy ü isbāt ki tevḥīd-i ḥaḳīki oldur /Eyler ol sırrı beyān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 20). [beyān eyler, -r]

beyne'l-verā: Yaratılmışlar arasında.

Suḥen cevher iken **beyne'l-verā** bî-āb u tāb olmak /Maḥālsiz bir alay bî-cevherāne lāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 11). [beyne'l-verā]

beyzā-ı tîğ-ı tībān: Parlak çeliğin beyazlığı.

Ṭabanı yanmış āsā pek yürür zāhid nedür fā'iz /Siyāh āhenden ey dil **beyzā-ı tîğ-ı tībān** çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 6). [beyzā-ı tîğ-ı tībān]

bezl-i iktidār it-: Gücünü bolca harcamak. Çok çaba sarf etmek.

Cevri-i ḳahhār-ı nazmuñ olmasa sırrında sırr /Kāniyā tanzīre **bezl-i iktidār itmem** yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 14). [bezl-i iktidār itmem, -mem]

bezme: Sohbet, yaran sohbeti, ziyafet, işret sohbeti.

Yıldızdan oldu **bezmime** ehl-i birün ırāk /Ol deñlü çeşm-i düşmene şimdi ḥafām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 5). [bezmime, -ime]

Hemān taḳlīd ile girmek mi istersin sen ol **bezme** /Nihān-ḥāneñde Kānī yoḥsa ḥāl-i zā'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [bezme, -e]

Er oğlu er ağızdan fehmi ider sırr-ı şebistānı /O zen-ṭıynet bu şeb **bezme** eger ersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [bezme, -e]

Bürüdet baḥş ider **bezme** raḳībūñ āh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def' olsa lā-büd sıkleti ḳışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 11). [bezme, -e]

Belürsiz oldu **bezimde** kemāl-i mestīden /Göbek atan yürüyen şīvelerle baş şalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 9). [bezimde, -de]

bezmgeh: Sohbet ve işret için toplanılan, meclis kurulan yer.

O **bezmgehde** ki māverd oduna ḥaml olunur /Bahā-yı cevher her cins dūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 1). [bezmgeh, -de]

bezm-i 'ayş u 'işret: Yeme içme, eğlence meclisi.

Ḳalursa böyle **bezm-i 'ayş u 'işret** her dem āmāde /Senüñ ben rüz-ı maḥşerde daḥı medyūnıñm sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 15). [bezm-i 'ayş u 'işret]

bezm-i germ-ā-germ: Çok hareketli, çok şevkli meclis.

Şevkten hūn-germ ü dil-nerm olmadukça Kāniyā /Serd-i dil bu **bezm-i germ-ā-germde** şā'ik midür (Kānî Divanı, Gazel 59, Mısra 16). [bezm-i germ-ā-germde, -de]

bezm-i 'irfān: İrfan meclisi.

İdüp āmilhte hikmetle revnağ vir mazāmīne /Tasavvuf ile behişt 'ācil eyle **bezm-i 'irfān** (Kānî Divanı, Gazel 211, Mısra 10). [bezm-i 'irfānı, -ı]

bezm-i şevk: Şevk, arzu meclisi.

Bezm-i şevkuñ isterüz mey-hāne olmuş olmamış /Cām-ı la'lüñdür garağ peymāne olmuş olmamış (Kānî Divanı, Gazel 89, Mısra 1). [bezm-i şevkuñ, -uñ]

bezm-i vefā: Vefa meclisi.

Minnet mi ıalurdı heves-i vuşlata cānā /Bir kerre eger **bezm-i vefāda** seni görsem (Kānî Divanı, Gazel 126, Mısra 6). [bezm-i vefāda, -da]

bırağ-: 1. Bırakmak, vazgeçmek.

Fikr-i müstağbel ü māziyi **bırağ** 'ārif isen /Böyledür hāl-i zamān bir var imiş bir yoğ imiş (Kānî Divanı, Gazel 88, Mısra 3). [bırağ]

Yā Rabb kuluñı nāz u na'īm ile büyütüñ /Şoñra **bırağub** āteşe yakmak ne revādur (Kānî Divanı, Gazel 45, Mısra 4). [bırağub, -ub]

2. Düşürmek.

Ürküñdi **bırağdı** yine ol āhū-yı vaḥşī /'Uşşāk arasında görüñ rem rem içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 13). [bırağdı, -dı]

bī-āb u tāb ol-: Parlayan ve kusursuz olmak. Mükemmel olmak.

Suḥen cevher iken beyne'l-verā **bī-āb u tāb olmak** /Maḥālsiz bir alay bī-cevherāne lāğlardandur (Kānî Divanı, Gazel 22, Mısra 11). [bī-āb u tāb olmak, -mak]

bī-'adīl: Adaletsiz.

Kānī girīve-gīr-i 'adālet cihānda /Akrānına teraccüh ider **bī-'adīl** olur (Kānî Divanı, Gazel 34, Mısra 10). [bī-'adīl]

bī-amān: Amansız, aman vermez, acımaz, merhametsiz.

Amān zamān virürse o **bī-amān** virmez /O **bī-amān** felekde amān zamān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [bī-amān]

O deñlü **bī-amāndur** ğamze-i bī-raḥm u ḥūn-rīzi /Dil-i mecrūhumuñ ben meyyitin sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 27). [bī-amāndur, -dur]

Olup pā-māl ḥayret kendüden geçmiş dil-i şeydā /Semend-i nāza binmiş kōrkaram ol **bī-amān** geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 4). [bī-amān]

Amān zamān virürse o **bī-amān** virmez /O **bī-amān** felekde amān zamān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 15). [bī-amān]

bī-behre: Nasipsiz, kısmetsiz.

Dil-i nā-mūsta‘id feyyāzdan **bī-behredür** dā‘im /Nemā-ḥārā-yı sahta ebr-i feyz āsārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 3). [bī-behredür, -dür]

bī-çāre: Çaresiz. Düşkün, zavallı.

Bī-çāre Kāniyi de yeñer küştigīr-i merg /Vaqt-i rehāda gerçi yeñilmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 11). [bī-çāre]

bī-çāregān: Zavallılar, çaresizler, aşıklar.

Fikr-i gīsū-yı siyāha düşmesün **bī-çāregān** /Ol belāyı atma ‘uṣṣāk-ı perīṣān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 9). [bī-çāregān]

bī-cevherāne: Değersiz, beceriksiz.

Suḥen cevher iken beyne’l-verā bī-āb u tāb olmak /Maḥālsiz bir alay **bī-cevherāne** lāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 12). [bī-cevherāne]

bī-dāğ: Yarasız.

Sīneler **bī-dāğ** diller bī-ğam-ı ‘ışk olmasun /Sönmesün dey-māh-ı firḳatde ocağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 7). [bī-dāğ]

bī-dār: Uyanık, müteyakkız.

El-ḥazer **bī-dār** iken endīşe-i gül-büsedan /Ḥ‘āb-ı nāza varmadan olsun mı var it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 3). [bī-dār]

bī-dermān: Çaresiz.

Nedür hūnīligūñ cellād mı mirrīḥ mi ne olduñ /Meger fermān **bī-dermān** nefy ü katl-i ‘ām aldūñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 8). [bī-dermān]

bīd-i çemen: Bahçenin söğüt ağacı. (Sevgilinin boyu serviye benzetildiği için bahçedeki diğer ağaçlar serviye haset eder, onunla yarışa girer)

Aldanma bād u bīdine zīrā hılāfdur /**Bīd-i çemen** iderse ḳadūñle müşācere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 2). [bīd-i çemen]

bī-ḡam-ı ‘ışk: Aşk acısından, üzüntüsünden yoksun.

Sīneler bī-dāḡ diller **bī-ḡam-ı ‘ışk** olmasun /Sönmesün dey-māh-ı firḳatde ocağı kimsenūñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 7). [bī-ḡam-ı ‘ışk]

bī-ḡāne: Yabancı.

Niḳāb-ı şermi ref‘ it vech-i pāk-i duḡter-i rezden /Beni **bī-ḡāne** şanma maḥrem-i esrārīñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 10). [bī-ḡāne]

bī-ḡānelik: Yabancılık, ilgisizlik, kayıtsızlık, alakasızlık.

Benümle āşīnālīḳ yoḡ iken kimlerle eglendūñ /Şükür geçdi hele **bī-ḡānelikler** eldigūñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 14). [bī-ḡānelikler, -ler]

bī-ḡānevār: Yabancı gibi.

Ey bād-ı şubḥ ‘āşīḳı hīç yād ider misin /**Bī-ḡānevār** yā unudup yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 2). [bī-ḡānevār]

bīḥ ü būni tut-: Dibi ve kökü tutmak. (Dikilen tohumun filizlenmesi).

Toḥm-ı maḥabbet ekdi o ḥāl-i siyeh dile /**Bīḥ ü būni tūtarsa** o yüzden ekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 12). [bīḥ ü būni tūtarsa, -arsa]

bi-ḥamdi’llāh: Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Görince dār-ı ‘ışḳı ṭar düşer dil cān atardum hep /**Bi-ḥamdi’llāh** kim dār u diyārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 16). [bi-ḥamdi’llāh]

bī-ḥānumān: Evsiz barksız.

Bī-ḥānumān mıdur şu ḥarābāt erenleri /Yek-dem serīr-i meykede şad-ḥānumān deḡer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 11). [bī-ḥānumān]

bî-hûde-gû sersem alay: Boş konuşan budala, şaşkın insanlardan oluşan kalabalık.

Söz kalmadı ki söylene bilmem hele Kânî /Kaldum bir alay bî-hûde-gû sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 30). [bî-hûde-gû sersem alay]

bî-ḥumār: (içkiden sonra gelen) baş ağrısı ve mahmurluk vermeyen. (Baş ağrıtmayan.).

Bir cāmı nûş kıl ki meyi **bî-ḥumār** ola /Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [bî-ḥumār]

bî-ḳarār it-: Tereddüde düşürmek, kararsız bırakmak.

Bir ḳarāra göz ḳarārdur ol siyeh-dil ḳatlüme /Kirpigüm kıpmam derūnum **bî-ḳarār itm**em yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 6). [bî-ḳarār itm, -mem]

bil-: 1. Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

Bu ḥüsn u ān sende midür **bilmem** anı ben /Esrār-ı ḥüsn ü ıṣṣ ise ol anda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [bilmem, -mem]

Añlardı sırr-ı cānumı feryād-ı ‘andelīb /**Bilseydi** kuş lisānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 2). [bilseydi, -seydi]

Ṭavul çalsañ uyanmaz gāfil ancak uykusın gözler /Anı **bilmez** ki ḳan ağlayacaktır yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [bilmez, -mez]

İşkeste olmada yine dā’im kedū-yı dil /**Bilür** felek şamara ṭayanur ḳafam var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 4). [bilür, -ür]

Da’vā-yı dīn ü aşl u fūrū’ātı **bilmeyen** /Deyne kefil ü da’vī-i ḡayra vekil olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 5). [bilmeyen, -meyen]

Degül a’rāz-ı nā-maḥsūs maḥsūsın bile **bilmem** /Ki bu şayrefiyānda ceyde şāyān cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 15). [bilmem, -mem]

Aḡyāra faşl ider seni ḳaṭ’ice **bil** bunı /Desterre-i sitem seni Kânî keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 9). [bil]

Pîr itdigin seni ḳati çoksunma Kāniyā /Degmez degül bir ‘ömri **bil** ol nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [bil]

Bilmem nedür tefāvüt-i nāz iltifātdan /Degmez o şūḡ ḥāṭıruma bir zamān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 3). [bilmem, -mem]

Vuşlat metā’ınuñ degerin **bilmiyor** hele /Ḥāṭırlara o şūḡ deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 7). [bilmiyor, -miyor]

Zevḳ-i şarāb-ı nābı peymāneler de **bilmez** /Ser-ḥoş-ı bezm-i şevḳı mey-ḥāneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 1). [bilmez, -mez]

Zevk-i şarâb-ı nâbı peymâneler de **bilmez** /Ser-hoş-ı bezm-i şevkı mey-hâneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 2). [bilmez, -mez]

Her zerre bir defîne her kuvve bir hâzîne /Ol nükte-i hafî ne vîrâneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 4). [bilmez, -mez]

H'âb-âver olmanuñ hîç aşlın ider mi idrâk /Benden işit bu sırrı efsâneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [bilmez, -mez]

Bu söz ü sâz neymiş sûziş ne gûne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş pervâneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 10). [bilmez, -mez]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Hâlüm neden perîşân hîç şâneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [bilmez, -mez]

Sevdâ-yı 'ışk-ı zevkî Kânî nedendür âyâ /Esrârını cününüñ dîvâneler de **bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 16). [bilmez, -mez]

Kâniyâ nîk ü bedüm bir kimse **bilmez** şad şükr /Niçe yüz biñ sâldur taldum boşaldum yalunuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 15). [bilmez, -mez]

Vişâlin h'âhişin 'arz eylemişdüm cân-güstâhuñ /Anı da añladuñ **bildüñ** haber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [bildüñ, -düñ]

O kim takdîr ezelde hüsün anuñ bî-zevâl itmiş /Öñünde sâm da esse bozulmaz añladuñ **bildük** (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [bildük, -dük]

Kerâmet tâcı her bir başa lâyık mı degül Kânî /O tâc-ı mekremet her başa olmaz añladuñ **bildük** (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [bildük, -dük]

Murâd itmezse Hakk bi'llâh iş olmaz añladuñ **bildük** /Sebû-yı bâde-i âmâl talmaz añladuñ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 1). [bildük, -dük]

Murâd itmezse Hakk bi'llâh iş olmaz añladuñ bildük /Sebû-yı bâde-i âmâl talmaz añladuñ **bildük** (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 2). [bildük, -dük]

O gülşen kim hemîşe bâğbânı Hâzret-i Hakkdur /Anuñ gül gonçesi bi'llâh şolmaz añladuñ **bildük** (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 4). [bildük, -dük]

O kim evvel olur şâne-zen-i gîsûyî isti'dâd /Misâl-i sünbül-i ter-şâç olmaz añladuñ **bildük** (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 6). [bildük, -dük]

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammâ /**Bilmem** geçilür mi o yaña tîg-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 6). [bilmem, -mem]

Söz kalmadı ki söylene **bilmem** hele Kânî /Kaldum bir alay bî-hûde-gü sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [bilmem, -mem]

Bir demdür o mâhuñ yine meyli neye düşdi /Bilmezdi o dem zevkîni **bilmem** neye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 2). [bilmem, -mem]

Giymezdi sitem-câmelerin evveli ammâ /**Bilmem** neye tırıldı baña kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 12). [bilmem, -mem]

Ağlar iseñ gūşe-i vahdetde kimse **bilmesün** /Dimesünler var ise bir kimseden hâcetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 7). [bilmesün, -mesün]

Girmiş hayâle **bilmez** iken ben muhabbeti /Almış o düzd cânı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 9). [bilmez, -mez]

Cihân ağıyardan hālî mi kaldı **bilmem** ey Kânî /Bir iki gicedür ses hâne-i ağıyardan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [bilmem, -mem]

Kim koydı minkal-i dile **bilsem** bu âteşi /Sâķî meded meded sele başdur şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 1). [bilsem, -sem]

Oldı ayak bağı bize haylûlet-i şitâ /**Bilmem** o semte Kânî bahâra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [bilmem, -mem]

2. Bilmek, tanımak.

Haţ-âver olmuş eyyâm-ı bahâr hüsni ü ân geçmiş /**Bilür** ol şüh görse ‘aşıkın ammâ zamân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [bilür, -ür]

bilâl-i habes: İslâmiyeti ilk kabul edenlerden ve bunu açıktan ilan eden ilk yedi kişiden biridir.

Vaşf-ı haţtuñ mı yazar hâme-i muşķin câma /Yoĥsa Qur’ânı **Bilâl-i Habes** ezber mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 8). [bilâl-i habes]

bildik: Bilmek, tanımak, anlamak.

Ķarârũñ yok esüp şavurmadañ ârâmsızlıķdan /Bu günler mi ‘aceb Kânî şabâ-veş **bildigũñ** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [bildigũñ, -ũñ]

bile: Dahi, de.

Degũl a‘râz-ı nâ-maĥsũs maĥsũsın **bile** bilmem /Ki bu şayrefiyânda ceyde şâyân cevherũm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 15). [bile]

bile ol-: Birlikte olmak.

Bir laĥza **senũñle bile olmak hevesin** ben /Şad-‘ömr-i girân mâye-i câvîde degişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 3). [bile olmak, -mak]

bilece: Birlikte, beraber.

Sürũnse yürise **bilece** ‘aşık-ı zârũñ /Pâ-tâbe-girĩbân ser-i dâmen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 9). [bilece]

bi'l-ikrāh: Tiksinti ile.

Raķibe rāst geldüm zīr-i kāşāneñde gör bahtı /Selām virdüm yarım ağızla **bi'l-ikrāh** tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 12). [bi'l-ikrāh]

bilin-: Anlaşılmaq, gerçeğine erişilmek, idrak edilmek.

Müttahid olmalıdır ‘aşık u ma‘şuk gibi /**Biline** sırr-ı nihān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 16). [biline, -e]

bi'l-iztirār: Çaresizlikle, çaresizlikten.

Çün ayrılşañ gerek **bi'l-iztirār** elbet ahibbādan /Cefā görseñ de Yūsuf-vār sen ihvānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 7). [bi'l-iztirār]

Dāğı kınar ya yāresi şızlar ya āh ider /**Bi'l-iztirār** ümmet-i ‘ışkuñ günāh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 2). [bi'l-iztirār]

bi'llāh: Allah için, Allah’a yemin ederim.

Emdürmiş ise sīne vü pistānuñ ‘āşıkā /**Bi'llāh** o farṭ-ı cūd yine bir mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 6). [bi'llāh]

Ġam yeme ey dil-i hayret-zede ğaddāruñ işüñ /Hāzret-i Muntaķim-i ‘adl be **bi'llāh** yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 8). [bi'llāh]

Cānā seni ben miḥnet ile terk ideyazdum /**Bi'llāh** ben ey tāze gül Türkīde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 2). [bi'llāh]

Esb-i himem-i nāz-ı perīşānı egerle /Ol saña baş egmez dime **bi'llāh** eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 6). [bi'llāh]

Murād itmezse Hāķķ **bi'llāh** iş olmaz añladuķ bildük /Sebū-yı bāde-i āmāl ṭolmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 1). [bi'llāh]

O gülşen kim hemīşe bāĝbānı Hāzret-i Hāķķdur /Anuñ gül ğonçesi **bi'llāh** şolmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 4). [bi'llāh]

Ben imhāl üzre saña göñlümi virmekde **bi'llāhi** /‘Aceb gelmez mi cānā hāṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [bi'llāhi]

bilmezlik: Gaflet.

Meger bu semte **bilmezlikle** ‘avdet eyleye yoḥsa /Göñül ḥālin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 21). [bilmezlikle, -le]

bî-māye: İlimsiz, cevhersiz.

Bî-māye şeyh sâlike oldıkça reh-nümā /Hâciya dağı efkar-ı ‘urbân delîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 3). [bî-māye]

bîm-i haṭ-ı ‘anber-şiken: Kıvrımlı siyah saç telinin korkusu.

‘İşkuñ şanemā mülk-i dile velvele virdi /**Bîm-i haṭ-ı ‘anber-şikenüñ** zelzele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 2). [bîm-i haṭ-ı ‘anber-şikenüñ, -üñ]

bî-muḥābā: Çekinmeden, sakınmadan, korkmadan.

Senüñçüdi rakîbân ile nâverdüm niçün küsdüñ /Yoluñda **bî-muḥābā** cânımı virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 2). [bî-muḥābā]

biñ: Binlerce, pek çok.

Bir kez seni sersem o ser-i şuffe-i vaşla /**Biñ** ğamla ser-i ‘āşikuñ olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 4). [biñ]

Ele al sāğarı **biñ** nâz ile ey cān yürisün /Reg-be-reg cism-i yebüset-zedeye kân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [biñ]

Geçdi ol yâre beni ağıyâr zâr itmem yine /Geçse dilden gizlü **biñ** ok āşikâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [biñ]

İ‘tibār ehli baña **biñ** i‘tibār eylerse de /İ‘tibārâta virüp yüz i‘tibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 9). [biñ]

Nâz itse dağı vuşlatı **biñ** el-amân deger /Anısı zevk-ı salṭanat-ı şad cihân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 1). [biñ]

Görenler şerḥa-i sînem ider **biñ** dāğa istidlâl /Bu sırr-ı şerḥa kes kâdir degüldür sîneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 5). [biñ]

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i ḥûbı /Şalın **biñ** nâz ile nâ-çâr Tûbā lek disün tûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [biñ]

‘Aceb bir ben miyim dil-ḥûn ğadrüñ **biñ** mi yüzbiñ mi /Vefâsızluk mesânidinde pek ‘ālî maḳām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [biñ]

biñ kerre: Bin defa, pek çok kez.

Biri birinüñ ardı sıra **biñ kerre** helāk olsam /Reh-i ‘işkuñda ben ğā’iblere irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 3). [biñ kerre]

biñ pare: Bin parça.

Şad lahtdur ciger niçe **biñ pāredür** gönül /Ümmîd odur ki yār aña bir ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 13). [biñ pāredür, -dür]

binā-yı şabr-ı ‘āşık: Âşığın sabır binası.

Yıkar bir hamlende zîr-i temelden dil-berân elbet /**Binā-yı şabr-ı ‘āşık** üstüvâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 4). [binā-yı şabr-ı ‘āşık]

bî-nişân: Hedef alınmamış, vurulmamış.

Hadeng-i şîve-i kavs-i kader bu menzilde /Bu **bî-nişânı** mı gördi hemân nişân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 4). [bî-nişânı, -ı]

bintü'l-‘ineb: 1. I. Üzümün kızı. II. Şarap.

Büse-i la‘lini **bintü'l-‘inebüñ** bî-teklîf /Muğ-beçe aldığı vâkı‘se er oğlu erdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 15). [bintü'l-‘inebüñ, -üñ]

Dâ‘im birâderine çeker hüsñ (ü) ânda /**Bintü'l-‘ineb** ki vâlidesinden cemîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 8). [bintü'l-‘ineb]

Mey-hânedi pîr-i meyi **bintü'l-‘inebi** gör /Muğ-beççeyi Kânî bu ikisine siper çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 9). [bintü'l-‘inebi, -i]

2. Üzümün kızı. (Yaşlı kadın bağlamında)

Bintü'l-‘inebüñ semtine yaklaşma müdāmā /Bâri çeker iseñ kucağa taze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 3). [bintü'l-‘inebüñ, -üñ]

bî-nür: Işıksız, nursuz.

Gerçi kandîl-i maḥārîb kılup olmaz cenî /Kala mı **bî-nür** o rüşen-ṭıynetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 8). [bî-nür]

bî-pervā: Korkusuz, Çekinmeden.

Şüziş-i şem‘i neden idrāk ider pervāneler /Süziş-i ‘ışk ile **bî-pervā** niçe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 2). [bî-pervā]

bir: 1. Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı sıfatı.

Bir müslim-i müselleümüñ ‘ışkıyla āhımız /Tāv-hâne-i zemîn-i Buḥārâyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 5). [bir]

Bir kimseye **bir** iylik idüp sonra da Kānī /Şoḥbet arasında başa kaçmak ne revādur (Kānī Divanı, Gazel 45, Mısra 9). [bir]

Şad ḥamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyā /Āḥir didi kendüm gibi **bir** şevhere düşdüm (Kānī Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [bir]

Bir çeşm-i bülbül içlügi var gonçenün geyer /Şoydıkca cāmedānumı feryād-ı ‘andelīb (Kānī Divanı, Gazel 12, Mısra 21). [bir]

Bir hoş kanarya rengi virüp perr-i nāleye /Zerd itdi gül-ruḥānumı feryād-ı ‘andelīb (Kānī Divanı, Gazel 12, Mısra 29). [bir]

Emdürmiş ise sīne vü pistānuñ ‘āşıkā /Bi’llāh o farṭ-ı cūd yine **bir** mekīdedür (Kānī Divanı, Gazel 18, Mısra 6). [bir]

Her zerre **bir** defīne her kuvve bir ḥazīne /Ol nükte-i ḥafī ne vīrāneler de bilmez (Kānī Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [bir]

Her zerre bir defīne her kuvve **bir** ḥazīne /Ol nükte-i ḥafī ne vīrāneler de bilmez (Kānī Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [bir]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı **bir** an /Ḥālüm neden perīşān hīç şāneler de bilmez (Kānī Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [bir]

Bulmadum cem‘iyyet-i ḥāṭırdan efzün **bir** şafā /Yaluñuz ḳaldum bu ḥāletden hoşaldum yaluñuz (Kānī Divanı, Gazel 82, Mısra 5). [bir]

Baṇa raḡmen raḳībe iltifātın söyler ammā ben /Disem cem‘iyyetün **bir** aşlına irsem gider gelmez (Kānī Divanı, Gazel 84, Mısra 32). [bir]

Āyīn-i vefā **bir** güzel āyīndür ammā /Ḳānūn-ı edeb lāzıme-i dīndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 1). [bir]

Ḥazer kim **bir** gönül bir ‘ālemi ḡarḳ-āb ḳahreyler /Belā bārān-ı ṭūfān inkisār-ı Nūḥ'dandur hep (Kānī Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [bir]

Ḥazer kim bir gönül **bir** ‘ālemi ḡarḳ-āb ḳahreyler /Belā bārān-ı ṭūfān inkisār-ı Nūḥ'dandur hep (Kānī Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [bir]

Suḡen cevher iken beyne'l-verā bī-āb u tāb olmak /Maḥālsiz **bir** alay bī-cevherāne lāḡlardandur (Kānī Divanı, Gazel 22, Mısra 12). [bir]

Ol ki der-i elṭāfına ruḡsā ola elbet /**Bir** vechile maḥrūm ḳomaz her nider eyler (Kānī Divanı, Gazel 24, Mısra 16). [bir]

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur /Hele şaḥrāya baḳ **bir** ḳalkmışlar otlar öküzler (Kānī Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [bir]

Ḥālimi ‘arz idemem ḥazret-i Ḥaḳḳdan ḡayrı /Yanamam derdimi **bir** ferde bugün gitdi gider (Kānī Divanı, Gazel 30, Mısra 8). [bir]

Tekerrümense de iḡmāz-ı ‘ayna virme vüçüd /Ya **bir** ümīde ya ḥāl-i zebūna ḥaml olunur (Kānī Divanı, Gazel 32, Mısra 6). [bir]

Bir gün ki apansız seni da‘vet idecekler /Añ ol günü ol da‘vet-i nā-gāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 11). [bir]

Hāl-i bûyin ise **bir** ‘anber-i dūd-ālūda /Sîmden sāhte gūyā zekani micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 9). [bir]

Ağlar iseñ gūşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /Dimesünler var ise **bir** kimseden ḥācetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 8). [bir]

Bu **bir** sâ‘ir meseldür iş içinde var iken işler /Fitîli alsa işler işledükce yâreler işler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [bir]

Rûzgāruñ pāk dāmenler çeker serpindisin /Ḳande **bir** ālūde dāmen var ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 4). [bir]

‘Aceb **bir** ḥāle dūş oldum dilüm var dil-berüm yoḡdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [bir]

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā‘im ben /Ve-lākin ol ser-i kūda ne çāre **bir** yerüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [bir]

İderdüm ḥālın ol dāyı revişli āfetüñ teşbîh /Bu ‘anberdānda **bir** ḥabbe deñlü ‘anberüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [bir]

Yine **bir** güçlü kuvvetli cüvāna mübtelā oldum /Meded ey nev-cüvān eyyām-ı pīrīdür ferüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 27). [bir]

Cismümde benüm her ser-i mü **bir** nigeḡ oldı /Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 3). [bir]

Ol gözleri var mı görecek **bir** güzel ‘āşık /Dirsın ki dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [bir]

Beni kıl deñlü miyānı çeker ol semte hemān /**Bir** kıl ile yedilür āşıkı bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [bir]

Beni kıl deñlü miyānı çeker ol semte hemān /Bir kıl ile yedilür āşıkı **bir** mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [bir]

Şoyın bulıcaḡ nüzhet olur her **bir** naḡş /Şadrında ḡamı **bir** nem-i devlet yayḡar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 14). [bir]

Bir var ise başı göge degmiş cefāda da /Ben görmedüm velī o ḡad-i serv-sān deḡer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 7). [bir]

Pīr itdiḡın seni ḡatı çoḡsunma Kāniyā /Degmez degül **bir** ‘ömri bil ol nev-cüvān deḡer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [bir]

‘Uşşāḡa **bir** kırım ḡodı ki ḡān efendimüz /Her **bir** nigeḡde eyledi **bir** ḡān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [bir]

Acı söze ne borcu var ‘āşıkūñ begüm /Ḡāḡice istemez mi dil-i zār **bir** piyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 10). [bir]

Dili düzd-i nigāhuñ cānı **bir** dīger melek-peyker /Dü-kār-ı müstaķıldür ikisi **bir** okdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 3). [bir]

Dile te'sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat kadar siñmiş /Lebûñ **bir** kıymet-i cevherdür ol gencîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 12). [bir]

Ĥadeng-i ġamze-i kıattālî **bir** tîr-i hevāyîdür /Laţîfeyle eger **bir** kez göġüs gersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 15). [bir]

İder āyîne kendin ĥalka elbet her zamān ser-ĥoş /Bulır evzā'ına şāyeste **bir** sırr-ı nihān ser-ĥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 2). [bir]

Olur heft-āsmān **bir** çend-rûze ser-ĥoşa maġlûb /Anuñçün dā'imā cevri felekendür amān ser-ĥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 5). [bir]

Geçerken sîm tenler āh u feryād eylemiş aġyār /Bu **bir** ĥarbü'l-meseldür kim it ürmiş kârbān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 8). [bir]

Bir şolāk maĥbûbı sevdüm şimdi ben şaġdan şaġa /'Āķıbet öldüm dirildüm eyledüm işümi şaġ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 13). [bir]

Ťutar bālāyı gerdūnda kamer **bir** mu'teber keşkül /Degül çesbān egerçi bu kıalenderlikle zer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [bir]

Bir kıaşları yā dil-ber-i sîmin-bere düşdüm /Peykân-ı ser-i tîrine sînemgere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 1). [bir]

Ebrûlaruñuñ fikri olup **bir** kıara sevdā /Kıarardı gözüm kıasret ile kıançere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 11). [bir]

Ümmîdümü kesdüm hele kıalkuñ kıapusından /Allāh kıapısı gibi **bir** açık dere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 14). [bir]

Her bār rehā ister iken ester ü kıārdan /Şüfî gibi **bir** kendüyi bilmez kıare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 22). [bir]

Nerm ister iken dil-beri ser-keşlere düşdüm /**Bir** şuda idüm ġamla ki āteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 2). [bir]

Evlād-ı 'Arab sevmege itdüm heves ammā /Baĥtüm kıara **bir** olmayacak eşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 6). [bir]

Vefādārān-ı rāh-ı 'ışkıdan **bir** kıaţve ayrılma /Şapa yollarda ġezme var yûri hem-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 3). [bir]

Ģel ey kıādi-i rāh-ı 'ışkı ġitme ġayrı **bir** semte /Biraz da himmet eyle Kāni-i ġüm-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [bir]

Metā'-ı vaşl **bir** özge metā'dur Kānî /Bahā-yı ĥüsn ü dili ne şatan bilür ne alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 21). [bir]

Ey sūz-ı 'ışkı **bir** yanar āteş misin nesin /Ťākāt-ġüdāz-ı cān belā-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 1). [bir]

Hîç var mı kâ'inâtda bak gitme derin /Allâh derinden özge anuñ **bir** deri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 6). [bir]

Cânı **bir** şîveyle ol tıfl-ı melek-ñü istemiş /Dönmesün bârî sözinden baş degül cân üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 5). [bir]

Bir merhem 'aceb var mı didüm dâğ-ı derûna /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [bir]

Emsem 'aceb emsem ola mı la'lüñi didüm /**Bir** şîve ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [bir]

Söz kalmadı ki söylene bilmem hele Kânî /Kaldum **bir** alay bî-hûde-gû sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 30). [bir]

Bir qarâra göz qarârdur ol siyeh-dil qatlûme /Kirpigüm kıpmam derûnum bî-qarâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 5). [bir]

Pîr-i mey muğ-beççe dirler **bir** cüvânı sevķ ider /Bint keremüñ gayrisin ben ihtiyâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 7). [bir]

Görür etbâ'ınuñ mañzûn mañzûn gezdigin lâ-büd /Anı **bir** tesliyetle Bârî şâd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [bir]

Kefîl-i zinde-i hâzır vaşî-i mürde-i gâ'ib /Didirdüp kendüye **bir** turfa ad itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 8). [bir]

Ĥabâb-ı bâde ehl-i bî-nişe **bir** çeşm-i 'ibretdür /Fenâ-bünyâd olan şûñ-ı hevâyiden beķâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 7). [bir]

Kâniyâ 'ışķ ile yanmağa **bir** çâre ara /O zebânî-beçenüñ kırtı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [bir]

Aña **bir** hâne-i bî-minnet oldu sîne-i Kânî /Ĥayâlüñ **bir** yere başmaz dil-i bî-kîneden şöña (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 9). [bir]

Kânî 'amel şaĥîfesinüñ görse **bir** yüzün /Lâ-büd demek gerek hele bir yüzi ağıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 9). [bir]

Kânî 'amel şaĥîfesinüñ görse bir yüzün /Lâ-büd demek gerek hele **bir** yüzi ağıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 10). [bir]

Bir derde düş ki ĥacib ü derbânı olmaya /Bir derde düş ki ĥacet ü dermânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 1). [bir]

Bir derde düş ki ĥacib ü derbânı olmaya /**Bir** derde düş ki ĥacet ü dermânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 2). [bir]

Bir yemmde bul ki kaçresi feyz u kemâl ide /Bir baĥre tal ki hîç bün ü pâyânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 3). [bir]

Bir yemmde bul ki kaçresi feyz u kemâl ide /**Bir** baĥre tal ki hîç bün ü pâyânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [bir]

Bir cāmı nūş kıl ki meyi bî-ḥumār ola /Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [bir]

Bir cāmı nūş kıl ki meyi bî-ḥumār ola /**Bir** cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 6). [bir, -ı]

Yuvalanmak ser-i ‘uşşāka **bir** bāzīcedür Kānî /Keser ‘uşşākınuñ başların ol ḥunî yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 9). [bir]

Nedür āyīne-i ruḥsārda jengār küsdüñ mi /Cebīnünde yine **bir** çīn-i naḥ‘et var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [bir]

Ben anuñ iderdüm ḡam-ı ‘ışkı ile hey hey /Şimdi o da **bir** tāze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 8). [bir]

Dünyā yıkılır ummaz idüm büseye ruḥşat /**Bir** büse didüm luṭf ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 14). [bir]

Nezāketle varup **bir** büse de aldum yañaguñdan /Tehevür itme söyle ḥasbeten-li’llāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 5). [bir]

Zeneḥdānuñ ḡayāliyle dönüñde **bir** ser-i çāha /İlişdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 15). [bir]

İdersin da‘vi-i ‘irfān ammā ṣāhidüñ var mı /Cenāb-ı Ḥaḡḡa lāyık **bir** zamīr-i ‘ā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 2). [bir]

İdersin vuşlat-ı yāre liyāḡat iddi‘āsın hep /El alduñ mı birinden **bir** mu‘ayyen ḡā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [bir]

Ṭutuldum **bir** perī-rūya deyu lāfuñ degül mesmū‘ /Şikār oldum şanursın kendüñ ammā ṣā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [bir]

Çok zamānlardur dimāḡ-āzürde-i bŷy-ı ḡamuz /**Bir** esivir ey nesīm-i ḡīsuvān-ı yār esi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 8). [bir]

Ṭarafdārī-i evlād-ı Nebī itdükce ümmetler /Muḡālifler aña **bir** itmedük isnād mı ḡaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [bir]

‘Ubūdiyyet maḡāmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña ḡul olmaduk **bir** bende mi āzāde mi ḡaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [bir]

Bir görönmezce belā idi ezel ‘uşşāka /Şimdi Ḥaḡḡ şaḡlaya kend’özini iḡhār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 3). [bir]

Yed-i beyzā da olsa pāy-ı ḡumda baña el virmez /Yetiş **bir** ayak evvel ḡasret-i dīdārıñam sāḡī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 6). [bir]

Ṭalebkār-ı neşāṭ-ı bāde-i gül-ḡünüñam sāḡī /Hemān **bir** sāḡar-ı leb-rīz ile memnūnıñam sāḡī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 12). [bir]

2. Bir. Sayı sıfatı.

Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvâh /Hâlâ o bakışlar baña pür-kîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 19). [bir]

Ol âteşi kim bu yedi deryâyı ider maḥv /**Bir** büse ile kâbil-i teskîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 22). [bir]

Bülbül yuvası **bir** ‘araḳıyye be-farḳ-ı ser /Koydum idüp fiḡānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 11). [bir]

Âyîneye nakş-ı ḥaṭṭı şûret virecekdür /**Bir** şûreti de ‘aşîka elbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 2). [bir, -ye]

Arada biz hele şaşduk irâde maḥv oldı /Murādumuz diyecek **bir** murādumuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 4). [bir]

Getürmez cünbişe bu ḥuşk-şâḥ-ı cismimi devrân /Beni **bir** şalla şırt eyler kucaklar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [bir]

Benümle vaḳt-i ḥazân cihân-ı refîk olmaz /Ayaḡ ile görürüz **bir** daḡı bahâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 6). [bir]

Hezârân faşlı hezâr âşinâ olur ammâ /O bülbülü görürüz **bir** daḡı bahâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [bir]

‘Uşşâka **bir** kırım kodı ki kân efendimüz /Her **bir** nigeḥde eyledi **bir** kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 2). [bir]

Ḥâ’inligi becerdi çü Tatar ḡamzesi /Şâhin Giray nāmına **bir** ḡân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 6). [bir]

Felek nitdüñ ki benden **bir** ölümle intiḳam alduñ /Anı fikr itmedüñ ki boynuña ḡün-ı ḡarâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [bir]

Her a‘zâ zerre zerre pâre pâre laḡt laḡt oldı /Hemân **bir** cân ḡaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [bir]

Muḳâbil düşdi mâḥ yek-şebe ḡurşîde maşrıḳda /Tutar **bir** pîr-i nûrânîye şan bir sîm-ber keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [bir]

Muḳâbil düşdi mâḥ yek-şebe ḡurşîde maşrıḳda /Tutar bir pîr-i nûrânîye şan **bir** sîm-ber keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [bir]

Bir dem mi olur ḡan yudup sâḡara dönmem /Bir laḡza mı var ḡâlûñ añup ‘anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 1). [bir]

Bir dem mi olur ḡan yudup sâḡara dönmem /**Bir** laḡza mı var ḡâlûñ añup ‘anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [bir]

Sâde gül-i ḡod-rûya müşâbih idi dâḡum /Her bergini ben **bir** gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 8). [bir]

Bugün **bir** seng-dil-i dildâr-ı bî-raḡme dü-çâr oldum /Taş aḡdurdum dil-i dîvāneye kühsârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 3). [bir]

Bayılmış **bir** büt-i tersâ-fürûşa ‘aqlın aldurmuş /Yıkılmış rûz-ı mestîden dil-i hüşyârumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 7). [bir]

Çıkdı feryâd u figânım giderek nüh felege /Dağı **bir** vuşlat içün ol yüzi mâhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 4). [bir]

Ğamuñ ile hemân **bir** kâlib-ı fersüdemüz kaldı /Cihân u mâ-sivâdan dâmen-i âlûdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 1). [bir]

Göñül dirler aña nâm-ı diger yek-kaatre hûn-ı germ /Bu gül-bünde hemân **bir** gonçe-i ne-küşûdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 4). [bir]

Peder Haqqın şayar ‘âlemde **bir** evlâd mı kaldı /Birâder hürmetin îfâ ider bir yâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [bir]

Peder Haqqın şayar ‘âlemde bir evlâd mı kaldı /Birâder hürmetin îfâ ider **bir** yâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 2). [bir]

3. Yalnızca.

Görüp cemâlünü **bir** ben miyüm iden nâle /Bu gülsitâna benüm gibi şad-hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 11). [bir]

Evsâh-ı riyâyı yedi deryâ uyamaz /Ol lekkeyi **bir** cüz-i kabâhat yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 12). [bir]

‘Aceb **bir** ben miyim dil-hûn gadrüñ biñ mi yüzbiñ mi /Vefâsızluk mesânidinde pek ‘âlî maqâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [bir]

4. Aynı, benzer.

Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden **bir** mi /Bu gülsitâna benüm gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 3). [bir]

La’l-i lebûñ ki kaatre-i rengîñ çekîdedür /Yâkut-ı sürh ile ikisi **bir** çekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 2). [bir]

Şad lahtdur ciğer niçe biñ pâredür göñül /Ümmîd odur ki yâr aña **bir** ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 14). [bir]

bir an: Çok kısa süre.

Gül-bün-tırâz-ı hüsn olalı gonçe-i femi /‘Âşıklara açılmadı **bir an** efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 12). [bir an]

bir başka: Farklı.

Seni her zerre **bir başka** şıfatla itmede tavşîf /Kimi Allâh kimi Yezdândur dirler zebânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 5). [bir başka]

İştîlâh-ı ‘ışk **bir başka** edâdur Kāniyā /Fehm olunmaz fārisiyyât-ı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 11). [bir başka]

bir başuna: Yalnız, tek başına.

Kendümi kendüm tesellî itdi gördüm ‘âkıbet /**Bir başuma** tâ bün-i deryāya taldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 8). [bir başuma]

bir dağı: Bir daha, artık, bundan sonra.

Eylemezdüm **bir dağı** nezzāre-i semt-i vişāl /‘Āşıkānum çeşm-düz-ı intizārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 5). [bir dağı]

bir dâne: Bir tane, eşsiz.

Vaḥdet-i Ḥaḳkî niçün münkir olurlar Kāniyā /Mu‘teber olmak gerekmez mi ‘aceb **bir dāneler** (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 14). [bir dāneler, -ler]

bir dem: 1. Bir nefeslik zaman, bir an.

Bir gün mi geçer ki seni zıkr itmeye Kānî /**Bir dem** mi olur şevküñ ile eylesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 12). [bir dem]

2. Öyle bir zamandır ki...

Bir demdür o māhuñ yine meyli neye düşdi /Bilmezdi o dem zevkini bilmem neye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [bir dem, -dür]

bir gün: 1. Bir gün, bir zaman.

Bir gün mi geçer ki seni zıkr itmeye Kānî /Bir dem mi olur şevküñ ile eylesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [bir gün]

2. Sonra, ilerde, eninde sonunda, mutlaka.

Semt-i derīçe bend-i nigāra varır mıyuz /**Bir gün** olur mı dergeh-i yāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 2). [bir gün]

İder **bir gün** işāret ‘ıyd-ı vaşla gūşe-i ebrū /Görürler rûze-dārān-ı gamuñ āyīneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 3). [bir gün]

bir gün olacak: Bir gün gelecek. Zamanı geldiğinde.

Rāhî olacağsın o yola **bir gün olacak** /Evvel ola gör rāhı o şeh-rāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 3). [bir gün olacak]

bir gün olur: Zamanı gelir, gün olur.

Dime ih̄māl ider ümmīd ki imhāl eyler /**Bir gün olur** işi ber-şüret-i dil-h̄'āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 12). [bir gün olur]

bir h̄amlede yıķ-: Bir şeyi tek seferde bir vuruşta yıkmak, yerle bir etmek.

Yıķar bir h̄amlede zīr-i temelden dil-berān elbet /Binā-yı şabr-ı 'āşık üstüvār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 3). [bir h̄amlede yıķar, -ar]

bir hayli: Çok uzun zamandır.

Bir haylidür ol yārı yitürdüm bulamam hīç /Ārām-ı dil-i zārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 1). [bir haylidür, -dür]

bir h̄üsn-i dīger: Bir başka güzellik.

Reng-i 'işve şīveñe **bir h̄üsn-i dīger** virmese /Āb-ı şīve şu'le-i ruhsāruña fer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 1). [bir h̄üsn-i dīger]

bir içim şu: I. Bir içimlik, birazcık su. Ölmeden önce hastaya verilen su. II. Çok güzel kadın.

Bir içim şu deyu āteşlere girsem gider gelmez /Ya bir kerre yüzün görmege cān virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 1). [bir içim şu]

bir ihtimāmlıca: Bir güzel, özenle.

Zinhār atmasun tıpayı h̄um gibi oda /Sākī **bir ihtimāmlıca** birke şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 10). [bir ihtimāmlıca birke şīşeyi, -yi]

bir iki: Birkaç.

O Türk-beççeye söz mi geçer nezāket ile /**Bir iki** lafz-ı fuzūlāna kaldı gayrı kalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 14). [bir iki]

Cihān ağyārdan hālī mi kaldı bilmem ey Kānī /**Bir iki** gicedür ses h̄āne-i ağyārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 10). [bir iki]

Giryeden şanma ağardı dīde-i giryānumuz /Sen Hümāyı şayd içün kırdı **bir iki** yerde āğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 8). [bir iki]

bir kaç: Çok olmayan, az sayıda, az.

Kânî şakınup fırsatı fevt itme görüş kim /**Bir kaç** güne dek şu koca oğlan gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 10). [bir kaç]

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş niyāzı ġālibā /Nāle-i ‘uşşāk **bir kaç** perde pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 4). [bir kaç]

bir kerre: Bir defa, bir defacık, sadece bir kez.

Erbāb-ı ḡased her ne kadar olsa müzāḡim /**Bir kerre** felek baña da nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 4). [bir kerre]

Bir kerre yārı rām idebilseñ baña felek /Bundan ziyāde luṡfuñ besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 13). [bir kerre]

Bir içim şu deyu āteşlere girsem gider gelmez /Ya **bir kerre** yüzün görmege cān virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [bir kerre]

Buña ḡāmūşlıktan ġayrı hıçbir var mıdur çāre /Bu rāzı ben eger **bir kerre** söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [bir kerre]

Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yoḡsa /Göñül ḡālin eger **bir kerre** diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [bir kerre]

Oldı leb-rîz-i ġāzab sāķī meyi dökdüñ deyu /Sürçmesün ‘ālemde **bir kerre** ayağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 10). [bir kerre]

Ben ġam-ı aġyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āḡ **bir kerre** baña ol yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [bir kerre]

Bir kerre senüñ ‘ışķuñ ile uğraşa ‘ādem /ġayrı kedere var mı naḡar virdi söġüñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 7). [bir kerre]

Uyan yatduķca sen bār-ı ġünāḡ eyler seni ḡanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle **bir kerre** ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 8). [bir kerre]

Minnet mi ḡalurdı heves-i vuşlata cānā /**Bir kerre** eger bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 6). [bir kerre]

bir kez: Bir defa, bir defacık, sadece bir kez.

Bir kez ṡaġıtmasun ṡaķın ol Leylī-i cemāl /Mecnunları ṡaġı ṡaşı ṡaḡrāyı ṡoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 3). [bir kez]

Dir imişsin ‘āşıkān mest-i müdām olmak gerek /Cām-ı şevķuñ dürdan **bir kez** gören ayıķ mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 4). [bir kez]

Leb-teşneyüz zülāl-i vişāle yanuķ yanuķ /**Bir kez** maķām-būs-ı kenāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 4). [bir kez]

Hadeng-i ğamze-i kattālî bir tîr-i hevâyîdür /Laţîfeyle eger **bir kez** göğüs gersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 16). [bir kez]

Bir kez seni sersem o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ğamla ser-i ‘aşıkun olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 3). [bir kez]

Bir kez şarınca sîneme ol sîm sîneyi /İtdi o şüh mâ-melekim hep müşâdere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 3). [bir kez]

bir kimse: 1. Bir kişi bile.

Kâniyâ nîk ü bedüm **bir kimse** bilmez şad şükr /Niçe yüz biñ sâldur taldum boşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 15). [bir kimse]

Getürmez hâtıra **bir kimse** yâd itmez hemân ölme /Kimesne nâ-murâduñ ber-murâd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 1). [bir kimse]

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez şu arar hep /Sâķî-i ecel herkese şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 5). [bir kimseyi, -yi]

2. Herhangi biri.

Bir kimseye bir iylik idüp soñra da Kânî /Şoñbet arasında başa kaçmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 9). [bir kimseye, -ye]

bir laḫza: Çok kısa bir an.

Bir laḫza senüñle bile olmak hevesin ben /Şad-‘ömr-i girân mâye-i câvîde deġişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 3). [bir laḫza]

Gözlerin **bir laḫza** kıpmaz ‘aşık-ı ḫasret-zede /Divşirilmez bî-tekellûf yaş deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 9). [bir laḫza]

Ġam-ı aġyâr u fikr-i yâr idi cân yoldaşum ‘umrâ /Benümle olmadı **bir laḫza** yâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [bir laḫza]

bir ma’nâ vir-: Başka anlamlar vermek.

Âşinâ-yı ķîl ü ķâl-i baḫs-i vaḫdet olma kim /Ma’nî-i bî-gâneye her biri **bir ma’nâ virür** (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 4). [bir ma’nâ virür, -ür]

bir nefescik: I. Çok kısa bir zaman. II. Küçücük bir soluk.

Bu günde **bir nefescik** bâri semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahâr-ı feyze olmaz mı mehebb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 5). [bir nefescik]

bir ol-: Bir olmak: bir araya gelmek, iş birliği yapmak.

Tîğ-ı nîgehûn gamzelerûn ile **bir olmuş** /Hançer görünür cevhere-i şam şam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 19). [bir olmuş, -mış]

bir özge: Bir başka.

Kızarmış tâb-ı reng-â-reng ile farţ-ı tehevürden /Yañağunda yine **bir özge** hâlet var küsdün mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [bir özge]

bir selâm-ı tâze: I. Bir genç kanının merhabası. II. Bir genç kadının huzuru.

N'olur Kânîyi itseñ **bir selâm-ı tâze** şâyân /Zamîr-i dilde köhne ârzûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 13). [bir selâm-ı tâze, -ye]

bir şey mi : Zor değil, çok kolay.

Virmek saña **bir şey mi** dimüşdüm dil ü cânı /Ol tıfl-ı sebük-mağz hemân vir diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 3). [bir şey mi]

Seni aldatma da **bir şey mi imiş** ey Kânî /Çekdi ruhsârına bir perde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 15). [bir şey mi, -miş]

bir var imiş bir yoğ imiş: Masal gibi geçip gitmiş, artık bir düş olmuş, eskide kalmış.

Lezzet-i bûs-ı dehân **bir var imiş bir yoğ imiş** /Zevk-i âğûş-ı miyân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 1). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Lezzet-i bûs-ı dehân bir var imiş bir yoğ imiş /Zevk-i âğûş-ı miyân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 2). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Fıkr-i müstakbel ü mâziyi bırak 'ârif iseñ /Böyledür hâl-i zamân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 4). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Kim bilür şîve-i nâ-gâh şütür gürbesini /Çarh-ı gerdündan amân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 6). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Ya cefâdur ya vefâ muntazırı 'uşşâkuñ /Senden ey şüh-ı cihân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 8). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Zinde eyler o dü-leb mürde-i şad-sâleyide /Ten-i dil-mürdede cân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 10). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Gel ko nefsanîyeti maḥv-ı vücûd it zâhid /Bu şu'ünât inan **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 12). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Ne içinde ne taşında ne ikiden hâlî /Cünbiş-i rûh-ı revân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 14). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Müttahid olmalıdır ‘aşığ u ma‘şûk gibi /Biline sırr-ı nihân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 16). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Çekemez ehl-i himem lâ vü ne‘am âzārın /Nedür ol zell ü hevân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 18). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Nefy ü isbât ki tevhîd-i haqîki oldur /Eyler ol sırrı beyân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 20). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Kâşidân-ı reh-i ‘irfân yedek çekmezler /Kılma bu yolda yayan **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 22). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Hareke nokta kabûlünden elif müstağnî /Vaḥdete işte nişân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 24). [bir var imiş bir yoğ imiş]

Kışsa-ḥûşân-ı felek aḥvâl-i dil-i Kânîyi /Başladı nakle hemân **bir var imiş bir yoğ imiş** (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 26). [bir var imiş bir yoğ imiş]

bir yaña ol-: Yan yana olmak, baş başa olmak.

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen baña yalan söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 1). [bir yaña olup, -up]

bir yer: Bir yer, herhangi bir yer.

Esrârımı tırmadan ider cümle tırâş ol /Sırr şaklanamaz hiç ‘aceb **bir yere** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 8). [bir yere, -e]

Aña bir ḥâne-i bî-minnet oldı sîne-i Kânî /Ḥayâlün **bir yere** başmaz dil-i bî-kînenen şöıra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 10). [bir yere, -e]

Ḥayâlün **bir yere** başmaz dil-i bî-kînenen şöıra /Miyānuñ қоçmağa imkân yok âyînenen şöıra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 1). [bir yere, -e]

bir zamân: 1. Geçmişte.

Benümsin ben senün zanneyler idüm **bir zamân** ammâ /Sen olduñ aşinâ-yı şad-hezâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [bir zamân]

2. Bir zaman, bir süre, bir müddet.

An an da ağla derd ile ol anı **bir zamân** /An an vücûd mülkini ol ḥüsn ü ân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [bir zamân]

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insân /Küser ‘uşşâkına o âfet-i cân **bir zamân** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 6). [bir zamân]

Ḥayâlün sînede ey rûḥ-ı ‘âlem **bir zamân** çıkmaz /Pezîrâ-yı fenâ olmazsa cism elbette cân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 1). [bir zamân]

Bilmem nedür tefāvüt-i nāz iltifâtdan /Degmez o şüh hâşıruma **bir zamân** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 4). [bir zamân]

bir zerre: "zerre kadar" deyiminin karşılığı olarak hiç anlamında kullanılmıştır.

Yoğ iken sîne de fikr-i dehenüñ **bir zerre** /Hîç memnûn degilem dünyede var olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 3). [bir zerre]

birâder: 1. Şarabın kardeşi. (Şıra ve rakı gibi ham maddesi üzüm olan içecekler)

Dâ'im **birâderine** çeker hüsñ (ü) ânda /Bintü'l-'ineb ki vâledesinden cemîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 7). [birâderine, -ine]

2. Erkek kardeş.

Peder Hakkın şayar 'âlemde bir evlâd mı kaldı /**Birâder** hürmetin îfâ ider bir yâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 2). [birâder]

bî-raḥm: I. Acımasız, merhametsiz. II. Sevgili.

Bu günlerde hâzer it geçme Kânî semt-i dil-berden /Seni ğamz eylemiş aġyâr o **bî-raḥme** yamâñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 10). [bî-raḥme, -e]

Bir yaralı berelü beste-i fitrâk-i ğamum /Kâti **bî-raḥme** şikârum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 4). [bî-raḥme, -e]

biraz: Biraz, bir parça, azıcık.

'Aqlıkârı degüldür 'ışk Eflâtûn da olsañ /**Biraz** Mecnûnca eṭvârlar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 8). [biraz]

Çıkardum tâ Hüseyniyye **biraz** eyyâm eġġanı /Muḥayyer oldu vuşlatda karar ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 15). [biraz]

Gel ey hâdi-i râh-ı 'ışk gitme ġayrı bir semte /**Biraz** da himmet eyle Kâni-i güm-râhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 12). [biraz]

Mişâl-i ġüft-ġü-yı bî-hude maḥv oldu eczâmuz /**Biraz** ma'nâlu ma'nâsuz kühen-ünşûdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 8). [biraz]

Dadanmışdur o gül-ğand-i s(i)tîġnâya **biraz** eyyâm /Ki ben semm-i helâhilde eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 11). [biraz]

birbirine: Karşılıklı olarak biri ötekine, öteki de ona.

Birbirine tayandı yine 'ışk u ḥasen âh /Ol iki belâ-yı ezeli belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 7). [birbirine]

birden bire: Ansızın. Kısa sürede, hemen.

Sen hemân hazır ol Allâh unutmaz kûlını /Sen uyurken işi **birden bire** nâ-gâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 22). [birden bire]

Sînesin göstermez açmaz ol deri **birden bire** /Bâd-serd-i âhdan şaklar deri **birden bire** (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 1). [birden bire]

İştîlâh-ı ʿışk bir başka edâdur Kâniyâ /Fehm olunmaz fârisiyyât-ı deri **birden bire** (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 12). [birden bire]

Gözlerin bir lahza kıpmaz ʿâşık-ı hasret-zede /Divşirilmez bî-tekellûf yaş deri **birden bire** (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 10). [birden bire]

birer: Her biri.

Te'sîrde her gamze **birer** tîr-i hevâyî /Müjgânlar ammâ ser-i süzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 7). [birer]

Her şerha **birer** serv-i serâ gülşen-i tahkîk /Her yâre siyeh-gönçe-i süsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 13). [birer]

Uykudan uyandum ki ezânlar okınurdu /Her nağme **birer** ok gibi câna tokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 2). [birer]

biri: 1. Bir kimse, herhangi bir şahıs (belirsizlik zamiri).

Biri hâkîkat-ı hâle virürse revnağ u zîb /Degül kabâhate farţ-ı mucûna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 9). [biri]

Rağîb de gam-ı fikr-i vişâle talmışdur /Göñül **birisi** de sensin hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [biri, -si]

2. Biri. (Mürşid, kılavuz)

İdersin vuşlat-ı yâre liyâkat iddi'âsın hep /El alduñ mı **birinden** bir mu'ayyen kâ'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [birinden, -nden]

biri birinüñ: Karşılıklı olarak, biri diğerini, öteki de onu.

Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre helâk olsam /Reh-i ʿışkuñda ben gâ'iblere irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 3). [biri birinüñ]

Rağîb de gam-ı fikr-i vişâle talmışdur /Göñül **birisi** de sensin hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [biri, -si]

birk-: Sağlamaştırmak. (şışenin kapağını sıkıca kapatmak)

Zinhâr atmasun tıpayı hûm gibi oda /Sâkî **bir ihtimâmlıca birke şışeyi** (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 10).
[birke, -e]

bîrûn: Dış, uzak, hariç.

Senüñ ‘ışkuñdan özge var mı şimdi mâ-melek ğayrı /Derûn **bîrûn** ğamuñla her ne var ol gitdi ben
ğaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [bîrûn]

bî-sāmānluk: Düzensizlik.

Bu **bî-sāmānluguñ** aşlı nizāma meylimüzdendür /Perîşānî-i gîsû-yı meţālib şānedendür hep (Kânî
Divanı, Gazel 7, Mısra 3). [bî-sāmanluğuñ, -uñ]

bîşe: Orman.

Ġābe-i ğayba mülāşık gerek eţrāfî dilüñ /Olamaz me’sede-i sırr-ı kazā her **bîşe** (Kânî Divanı, Gazel 168,
Mısra 6). [bîşe]

bister-i ğaflet: Gaflet yatağı, döşeği.

Ne bu teġāfûl-i nâ-gāh u nevme-i ğaflet /Uyur mı **bister-i ğafletde** hîç ‘āşık olan (Kânî Divanı, Gazel 139,
Mısra 20). [bister-i ğafletde, -de]

bit-: Sona ermek, tamamlanmak.

Saňa çok yalvarurdum **bitse** yalvarmağ ile işler /Görürsin ceyb-i dilde nağd nāmıyla zerûm yokdur
(Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 5). [bitse, -se]

bî-tāb ol-: Halsiz kalmak, bitkin duruma gelmek, gücü kalmamak.

O deñlü ħasretüñle künc-i ğamda olmışam bî-tāb /Niyāza kudretüm kalmaz elünden el-amān gelmez
(Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 3). [bî-tāb olmışam, -mışam]

bî-ţayy-ı mesāfe: Mesafeyi aşmak.

Bî-ţayy-ı mesāfe su-yı ħaħka güzer eyler /Ol hûrşide kim kendi özinden sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel
24, Mısra 1). [bî-ţayy-ı mesāfe]

bî-tekellûf: Kolayca, zahmetsizce.

Gözlerin bir laħza kıpmaz ‘āşık-ı ħasret-zede /Divşirilmez **bî-tekellûf** yaş deri birden bire (Kânî Divanı,
Gazel 177, Mısra 10). [bî-tekellûf]

bî-teklîf: Samimi, içli dışlı, sıkı fıkı, teklifsiz.

Büse-i la‘lini bintü’l-‘inebüñ **bî-teklîf** /Muğ-beçe aldığı vâkı‘se er oğlu erdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 15). [bî-teklîf]

bî-vaqt: Vakitsiz, münasebetsiz vakitte.

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez nâ-gehân teklîf /Mü‘ezzinler menâre hîç **bî-vaqt** ezân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 4). [bî-vaqt]

bî-vefâ: I. Vefasız. II. Sevgili.

Bu fikre hâtıra gelmezden evvel el-vedâ‘ eyle /Hezârân ‘ıyd gelse **bî-vefâdan** merhabâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 6). [bî-vefâdan, -dan]

biz: Birinci çokluk şahıs zamiri. (âşıklar)

Câme-i fetvâyi-i dildâra virmiş il cevâb /Müftî-i ‘ışka danışduk **biz** bu remzi el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 2). [biz]

Arada **biz** hele şaşduk irâde mahv oldı /Murâdumuz diyecek bir murâdumuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 3). [biz]

Reh-i vefâda ebed zıkr ü fikrimüz sensin /Cerâb-ı dilde **bizüm** gayrı zâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 12). [bizüm, -üm]

İtmez mi rûzgâr **bizi** hâk-i kûy-ı yâr /Bâd-ı hevâca nâ‘il-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 7). [bizi, -i]

Çü ‘âşık cân görem dirse bedensiz /Aña ma‘şûk dir cân **biz** beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [biz,]

Biz gâbe-i hâkîkate kim şîr-i şerzeyüz /Şîrân bizümle elleşemez rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 3). [biz]

Dâmen-i dâr-ı vefâya **biz** aşılduk tâ ezel /Hâzret-i Manşûr-âsâ dâra hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 11). [biz]

Ne hoş kâdem idi nevk-i hadeng-i nâz ammâ /Teğâfûl-i nighî **bizde** hîç tabân mı kodi (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 14). [bizde, -de]

Duht-ı rez eyledi yine ser-mest **bizleri** /Geldi bugün sarayına sultân efendimiz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 17). [bizleri, -leri]

Cây-ı emân toğunmamadur keyf-i zâhide /**Biz** hîç semt-i merd-i çenâra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 6). [biz]

Peygâm-ı vaşlı **bizlere** fâş eyledüñ güzel /Ol râz-ı ser-nühüfteyi de yâd ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 5). [bizlere, -lere]

Biz gābe-i ḥaḳīḳate kim şīr-i şerzeyüz /Şīrān **bizümle** elleşemez rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 4). [bizümle, -ümle]

Mu‘arizāt-ı şuverle olındı şulḥ-ı ebed /**Bizüm** bu ma‘rekelerde cihādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 10). [biz, -üm]

bī-zār it-: I. Bıktırmak, usandırmak. **II.** Tedirgin etmek.

Sāde-rûluḳda lebin emme muḥāl iken o şūḥ /Kāniyā ḥaṭ gelicek ‘āşıkı **bī-zār itdi** (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 10). [bī-zār itdi, -di]

bize: Birinci çoğul şahıs zamirinin yönelme eki almış şekli. (âşıklar)

Sāḳī getir **bize** yine şol zer-keşī şeyi /Döndür şu gonçe-i gül-i şad-berge şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 1). [bize]

Oldı ayak bağı **bize** ḥaylûlet-i şitā /Bilmem o semte Kānī bahāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 9). [bize]

Bize erbāb-ı taşarruf olamaz ḥarf-endāz /Sīga-i emsile-i ‘unşurumuz sālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 5). [bize]

Sürinürmiş didiler duḥter-i rez leblerüne /**Bize** bu sürmeceyi yoḥsa ḳadeḥler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [bize]

Vaḳtiyle ḳılarum diyu her-bār nemāzı /Zāhid **bize** itdigün edā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 4). [bize]

Yāruñ **bize** itdigi hep cevır ü cefā idi /Oldı hep itdigine peşimān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 3). [bize]

bī-zevāl it-: Sonsuz, bitmez, tükenmez etmek.

O kim taḳdīr ezelde ḥüsün anuñ **bī-zevāl itmiş** /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [bī-zevāl itmiş, -miş]

bizi: Birinci çoğul şahıs zamirinin belirtme durum eki almış şekli. (âşıklar)

Ḳurtar bu dürd-i nūşī-i ḡamdan **bizi** yetiş /Şahbā-yı şāfi mi mey-i bī-ḡış mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 7). [bizi]

Alma kesendiye **bizi** ey zāhid-i ḥarūn /İsterse medḥ it iste o māha kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 17). [bizi]

Ey pādīşeh-i mülk-i melāḥat yeter oldı /İtdüñ sitem-ābād **bizi** dīvān saña ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 6). [bizi]

boğ-: Nefesi tükenmek.(nağme yaparken yüksek perdelere çıkamamak).

Boğdı bülend ü tîz nevâlarla şavtımı /Pest itdi İşfahânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 13). [boğdı, -dı]

boğdur-: (Bir şey diğer bir şeyi) Bastırmak, hâkim olup örtmek.

Nağme-i şeh-nâza **boğdurmuş** niyâzî gâlibâ /Nâle-i ‘uşşâk bir kaç perde pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 3). [boğdurmuş, -muş]

bol: Çok.

Libâs-ı rızk gâyet **bol** bulamadı gerek hayyât /O harvânî-i har-vâr var her peşmîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 5). [bol]

borc: Birine karşı bir şeyi yerine getirme yükümlülüğü, vecibe.

Acı söze ne **borc**ı var ‘âşıkun begüm /Gâhîce istemez mi dil-i zâr bir piyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 9). [borc, -ı]

boş koy-: Yalnız bırakmak. Yerini dolduramamak.

Yek dillük eylesün baña dilleşmede dü-dem /**Boş koymasun** şu yanımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 28). [boş koymasun, -masun]

boş yer: Boş yere. Sevgili dışındaki herhangi bir şey uğruna.

Çanum yoluñ şulamağa hâzır iken hîç /**Boş yerlere** şular gibi aşmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 6). [boş yerlere, -lere]

boynı bağılu: Boynu bağlı, köle. En aşağı seviyede bulunan köle ve tutsaklar için kullanılan bir ifadedir. Bu tutsaklar, bir yerden başka bir yere götürülürken boyunlarına hayvan misali ip bağlanırdı.

Senün ben **boynı bağılu** ‘abd-i memlûkun muyam ey çarh /Benüm râm olduğum gördün de zann itdün gulâm aldun (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [boynı bağılu]

boynuña hûn-ı harâm al-: Üzerine masum bir cana kıymanın vebalini almak.

Felek nitdün ki benden bir ölümle intikâm aldun /Anı fikr itmedün ki **boynuña hûn-ı harâm aldun** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 2). [boynuña hûn-ı harâm aldun, -dun]

boynuñña vebāl-i pür-āsām al-: Üzerine günah dolu sorumluluk almak.

Sefer-bersüñ senüñ de dā'imā ber-geştedür hālūñ /Niçün sen **boynuñña** böyle **vebāl-i pür-āsām alduñ** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 12). [boynuñña vebāl-i pür-āsām alduñ, -duñ-süñ]

bozul-: Güzelliğini yitirmek.

O kim taqdîr ezelde hüsün anuñ bî-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse **bozulmaz** añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [bozulmaz, -maz]

böyle: Böyle, bu şekilde, bu tarzda.

Çalursa **böyle** bezm-i 'ayş-ı 'işret her dem âmāde /Senüñ ben rüz-ı mahşerde dañı medyūnıñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 15). [böyle]

Sefer-bersüñ senüñ de dā'imā ber-geştedür hālūñ /Niçün sen boynuñña **böyle** vebāl-i pür-āsām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 12). [böyle]

Böyledür kâ'ide-i kahr u luğ 'ālemde /Hāne-i ehl-i dili gāh yıkar gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 17). [böyledür, -dür]

Fikr-i müstakbel ü māziyi bırak 'ārif iseñ /**Böyledür** hāl-i zamān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 4). [böyledür, -dür]

Akıtmak seng-diller 'ışkına deryāçe-i eşki /Urulmak **böyle** taşdan taş cūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 10). [böyle]

bu: 1. Bu, işaret zamiri.

Bu bir sâ'ir meseldür iş içinde var iken işler /Fitîlî alsa işler işledükce yâreler işler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [bu]

Ağyāra faş ider seni kaç'ice bil **bunı** /Desterre-i sitem seni Kānî keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 9). [bunı, -nı]

Sebuk-serler olur iflāsa bādî ser-fürü itsek /**Bu** zāhirdür eger endîşe-i cām u sebū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 2). [bu]

Sipihrüñ dün-himmet oldığın **bundan** kıyās eyle /Ki tutmaz āşikāra 'ārif-i şāhib-naẓar keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 5). [bundan, -ndan]

Meşhūr **budur** 'āşıkā Bağdād ırağ olmaz /Rüz-nāme-i hicrānuñı da gerk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 9). [budur, -dur]

Vaşluñuñ nağdini gösterme meded ağyāra /Kāle-i vaşluñı hep o götürür **bu** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 4). [bu]

Geçerken sīm tenler āh u feryād eylemiş ağyār /**Bu** bir dārbü'l-meseldür kim it ürmiş kārban geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 8). [bu]

Sa'adet-i dü-cihân güşe-i ferâğdadur /**Bunuñla** kıble-i hâcât-ı halk olur mihrâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 6). [bunuñla, -uñ -la]

2. Bu, işaret sıfatı.

Ol âteşi kim **bu** yedi deryâyı ider maḥv /Bir büse ile kıabil-i teskîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 21). [bu]

Kânî **bu** gazel olsa sezâ yâra hediye /Me'mûl o periden daḥı taḥsîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 29). [bu]

Câme-i fetvâyi-i dildâra virmiş il cevâb /Müftî-i 'ışka danışduḡ biz **bu** remzi el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 2). [bu]

Bu bî-sâmanluḡuñ aşlı nizâma meylimüzdendür /Perîşânî-i gîsû-yı meṭâlib şânedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 3). [bu]

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /Hep cây-gehi hâk-i reh ü tîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [bu]

Güle düşmez mi râh-ı şebnem-i eşküm **bu** şeb yâ Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kâmun 'aceb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [bu]

Güle düşmez mi râh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yâ Rabb /Yeşermez mi **bu** günde gül-bün-i kâmun 'aceb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [bu]

Bu hüsn u ân sende midür bilmem anı ben /Esrâr-ı hüsn ü 'ışk ise ol anda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [bu]

Ġamuñ gönlümde ḡondı câ-be-câ oymaḡlardur hep /Çeker güşem benüm **bu** sînemi oymaḡlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 2). [bu]

Raḡam-ı dâḡ ḡayâl-i ḡalidür **bu** şerḡalar cedvel /Şerefle ḡonmıḡ o ḡâlî vaşat o fâḡlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 3). [bu]

Eyle ḡabûl efendicigüm ki benüm degül /Virdi **bu** armaḡânımı feryâd-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 32). [bu]

Ruḡ-ı pür-tâbda ol ḡâller ḡundaḡcılardur hep /Yanup yıkıldıḡum şanma benüm **bu** dâḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 4). [bu]

Şoruñ 'uşşâḡına âyâ birisi içinden /Ṭayanur mı hele **bu** derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [bu]

Ben dir idüm ki berâber olalum ḡayli zamân /Ḳalmamıḡ kısmeti **bu** derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 14). [bu]

Bu çâk-i sîneye yer yer refûlar hep senüñçündür /**Bu** köhne câmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 1). [bu]

Her zamân sâḡar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yoḡsa **bu** zevḡ u şafâyı yine sâḡar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [bu]

Sürinürmiş didiler duhter-i rez leblerüne /Bize **bu** sürmeceyi yoḥsa ḳadeḫler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [bu]

İderdüm ḫālın ol dāyı revīşli āfetün teşbīh /**Bu** ‘anberdānda bir ḫabbe deñlü ‘anberüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [bu]

Yolum hep ḫuşk-sāl-ı vaḫşete düşdi **bu** esnāda /Ḳurıdı ḳanı cism-i zārumuñ hergiz terüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 31). [bu]

Cismümde benüm her ser-i mū bir nigeḫ oldı /Hep göz göz olup **bu** ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 4). [bu]

Āyīnelenüp ‘aks-i ruḫuñla der-i sīne /**Bu** revzeneden rūḫ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 6). [bu]

Şoḫbet keselin eyleme aḫbāb ile tecvīz /Elbet **bu** cihāna gelen insān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 4). [bu]

Göñül **bu** pīrlıkde nev-cüvānlık vaḳtı mi şanduñ /Ne idi pīr iken ol şevḳ ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [bu]

Ḳıdem da‘vāsı eylerdüñ raḳīb-i ḫādise her gāḫ /Saña **bu** faḫr yetmez mi idi övüldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [bu]

Ḳarāruñ yoḳ esüp şavurmadañ ārāmsızlıḳdan /**Bu** günler mi ‘aceb Kānī şabā-veş bildigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [bu]

Kişi süfliyyet ile ‘ulviyāta intisāb itmez /**Bu** bālā-ḳadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alī ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 6). [bu]

Ḳalur mıyuz **bu** zāviye-i hecrde ebed /Yoḫsa felekde vāşıl-ı ümmīd olur mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 5). [bu]

Sābit-ḳadem **bu** şārī‘-i a‘zamda kām alur /Bā-ḳavl Bū Ḥanīfe-i Nu‘mān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 7). [bu]

Besdür **bu** şerhalar niye lāzım bu dāğlar /Gör ḫāne-i derün açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [bu]

Besdür bu şerhalar niye lāzım **bu** dāğlar /Gör ḫāne-i derün açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [bu]

Ḥāb-āver olmanuñ ḫīç aşlın ider mi idrāk /Benden işit **bu** sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [bu]

Bu söz ü sāz neymiş süziş ne güne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş pervāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [bu]

Bu söz ü sāz neymiş süziş ne güne şeymiş /**Bu** sırrı kaç seneymiş pervāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 10). [bu]

Baña **bu** neş‘e-i cām-ı şetāret her zamān gelmez /Eger gelse misāl-i fikr-i vuşlat rāyegān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 1). [bu]

Yerin buldı hadengün ok deyüp yan düşdi kalbümde /Hele **bu** ber-güzāruñ hāṭır-ı bī-kīneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 4). [bu]

Buña hāmūşlıktan gayrı hıçbir var mıdur çäre /**Bu** rāzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [bu]

Meger **bu** semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yoḥsa /Göñül ḥālin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 21). [bu]

Er oğlu er ağızdan fehm ider sırr-ı şebistānı /O zen-ṭıynet **bu** şeb bezme eger ersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [bu]

Kāşidān-ı reh-i ‘ırfān yedek çekmezler /Kılma **bu** yolda yayan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 22). [bu]

‘Arş-ı rahmān şuffe-i lāhūtdur mesken saña /Ġam ne Kānī **bu** kühen kāşāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 22). [bu]

Gürizāndur gürūh-ı bed-menişden pāk-ṭıynetler /İder Ġmā **bu** ma‘nāya şitāb-ı şīve-i ḥar-güş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 6). [bu]

Hadeng-i şīve-i kavs-i kader **bu** menzilde /Bu bī-nişānı mı gördi hemān nişān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 3). [bu]

Hadeng-i şīve-i kavs-i kader bu menzilde /**Bu** bī-nişānı mı gördi hemān nişān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 4). [bu]

Bu güne kahramānlıklar ider kalmamış iken sen /Kahırlar eyledüñ bu Kānī-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 15). [bu]

Mey-ḥānede pīr-i meyi bintü’l-‘inebi gör /Muğ-beççeyi Kānī **bu** ikisine siper çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 10). [bu]

Emīr-i kişver-i dildür egerçi ‘ārif olan /Velī **bu** şāhlıḡa Kāniyā emāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 12). [bu]

Germī-i eşk-i taḥayyüddür beni leb-ḥuşk iden /Tolmasun **bu** āteş-i terden kabaḡı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 4). [bu]

Şāhān-ı ışk müştehī-i ḥān-ı ışkdur /**Bu** ḥānçe-i se-rüzeye ammā şehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 6). [bu]

Ṭutar bālāyı gerdūnda kamer bir mu‘teber keşköl /Degül çesbān egerçi **bu** kalenderlikle zer keşköl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [bu]

Geldüm kapusı önüne ‘ālem baña güldi /**Bu** bābda ey Kānī katı maşhare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 24). [bu]

Virme sipāh-ı nāza **bu** vechile i‘tinā /Ordū-yı sabr ‘āşıkı yağma ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 5). [bu]

Unutma ‘āşık-ı üftādeñi efendicigüm /Efendüm eski kuluñdur **bu** bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 4). [bu]

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma /**Bu** şâğardan şaķın sen neşve-i neşv ü nemâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 2). [bu]

Bu baħr-ı pür-ħatırda şurta-i tevfiķden ğayrı /Seni sâhil-res-i ümmîd ider bād-ı hevâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 3). [bu]

Bu fikre ħâtıra gelmezden evvel el-vedâ‘ eyle /Hezârân ‘ıyd gelse bî-vefâdan merħabâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 5). [bu]

Bu devr-i bî-vefâda derdüñe dermân olur yokdur /Dem-i Hızr u Mesîħâdan daħı Kânî şifâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 13). [bu]

Fem ü leb ruħ zenaħ ber-bûse zâr olmaz **bu** yerlerde /Turunc u püste gül gül-nâr enâr olmaz **bu** yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 1). [bu]

Yıķar bir ħamlede zîr-i temelden dil-berân elbet /Binâ-yı şabr-ı ‘âşık üstüvâr olmaz **bu** yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 4). [bu]

Temîz aşħabı zevķ-ı ħâl ile hoş-ħâldür her vaķt /Çü ibnül’-vaķt vaķf-ı intizâr olmaz **bu** yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 6). [bu]

Göñüllerde nihânîce tüten bûy-ı vefâ-āsâ /Tolanur gerçi ‘ırfân iştihâr olmaz **bu** yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 8). [bu]

Eyler mi erba‘înine **bu** faşluñ i‘tibâr /Kânî şovuk baķan kişi **bu** çille-ħâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 14). [bu]

Kim koydı minķal-i dile bilsem **bu** âteşi /Sâķî meded meded sele başdur şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 1). [bu]

Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden bir mi /**Bu** gülsitâna benüm gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 4). [bu]

Görüp cemâlünü bir ben miyüm iden nâle /**Bu** gülsitâna benüm gibi şad-hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 12). [bu]

Cemâlî seyrini dil-ħ‘âhum üzre itmedüm Kânî /**Bu** küstaħlık nigâh-ı ħ‘âhişümde âğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 16). [bu]

Bu çāk-i sîneye yer yer refûlar hep senüñçündür /**Bu** köhne cāmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [bu]

Bu çāk-i sîneye yer yer refûlar hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye **bu** reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [bu]

Sebûdan sâğara ilķâ vü sâğardan leb-i rinde /Leb-i rindândan **bu** güft-gûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 8). [bu]

Ṭama‘kâr-ı vişâli olduğuñ hisseyledi Kânî /Peşîn söyletmeyüp **bu** naķd-i cānı virmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 10). [bu]

Râh-ı ‘ışkâ **bu** dil-i şeydâyı şaldum yaluñuz /Künc-i ħayretde tek ü tenhâca ķaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 1). [bu]

Gel o nefsanıyeti maħv-ı vüçüd it zāhid /**Bu** şu‘ünāt inan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 12). [bu]

Töhmet-i düzd-i nigāhı sevdigüm ma‘zûr tût /**Bu** mesel meşhûrdur hergiz göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 12). [bu]

Dest ü pāzen **bu** âteş-mevcde güstāhdur /Her şināver alur ayağda virür her el cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 3). [bu]

Emr-i dāniş reşk ider gāh azabda rūyuña /Âteş olur ehre-i hû-kerdesi **bu** el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 6). [bu]

Bu günde bir nefescik bâri semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahār-ı feyze olmaz mı mehebb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 5). [bu]

Kānî **bu** gevher adını virme kimesneye /Kān cevher içre mi ya cevher kānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 9). [bu]

Mu‘arizāt-ı şuverle olındı şulh-ı ebed /Bizüm **bu** ma‘rekelerde cihādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 10). [bu]

Degül a‘rāz-ı nā-maḥsūs maḥsūsın bile bilmem /Ki **bu** şayrefiyānda ceyde şāyān cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 16). [bu]

Getürmez cünbişe **bu** huşk-şāh-ı cismimi devrān /Beni bir şalla şırt eyler kucaklar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 35). [bu]

Ürkütüdi dilüm vahşet-i endîşe-i hecri /Düşde daḥı **bu** rûh-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 16). [bu]

Gel gör göze hîç göz göre nûr itme izāfe /Aldar **bu** tegāfülle a cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [bu]

Kānî gibi şeh-rāh-ı ḥayālünde olurmış /Dil şāh-nişninde **bu** cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 20). [bu]

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile ‘ayb mıdur /Hecre şalduñ beni **bu** cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 2). [bu]

Kānî **bu** köhne kâhda sen aşr-ı nāzda /Ey gevher-i ekide rifālarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 9). [bu]

Āh mey-ḥāneye kimdür seni dirseñ götüren /Beni ol cānibe **bu** āb-ı keder-şü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 14). [bu]

Ḥayli ‘uşşāk oķu aldı senüñ zülfünden /Ḳoķdılar ğayrı o oķmışları **bu** bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [bu]

Bu sāde dü-yekden ne çıkar çifteñi uydur /Her bir sese uy çifteye ifte teke tek var (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 1). [bu]

Ey duḥter-i sûtüde-şiyem niçe bir **bu** nāz /Kār eylemez mi hîç saña sevdigüm niyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 1). [bu]

Ḳaddūn hevāsına düşeli rāḫat olmadum /Oldı **bu** kışşa giderek ey serv-ḳadd-dırāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 8). [bu]

Sevdigüm **bu** ane-i ḥüsnuñ uyutdı ‘ālemi /Gicelerde kışşa-ḥ’ān efsāne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 19). [bu]

Bu günlerde ḫazer it geçme Kânî semt-i dil-berden /Seni ğamz eylemiş aġyār o bî-raḫme yamāñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 9). [bu]

Beni dirdüñ ki **bu** ḳuṭbu’d-devā’irdir maḫabbetde /Miyān-ı merkez-i ‘ışḳuñda mihverdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 3). [bu]

Ġamum oldur **bu** yād ilde bahārum oldı pejmürde /O olsun bāri şu köhne bahārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 21). [bu]

Muḳarrerdür kemend-i hāle-i āġuşa bend itmek /**Bu** şeb rü’yāda Kânî ol ḳamer ruḥsārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [bu]

O şāh-bāza ṭuzaḳdur **bu** ḫalka-i tevḥīd /Nedür bu ḫod-menişānda olan yalan ṭolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 17). [bu]

O şāh-bāza ṭuzaḳdur bu ḫalka-i tevḥīd /Nedür **bu** ḫod-menişānda olan yalan ṭolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 18). [bu]

Dāġ-ı nev ü kühenle nedür **bu** tezeyyünün /Ey şerḫasında mār-ı münakḳaş mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 3). [bu]

Ḳurtar **bu** dürd-i nūşī-i ğamdan bizi yetiş /Şahbā-yı şāfi mi mey-i bî-ġiş mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 7). [bu]

Geldüm **bu** cihāna öle yazdum kederümden /Ayrılmadı gitdi **bu** göñül hīç giderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 1). [bu]

Göñül bir tünd-ḫū dil-ber cefā-cū eşk rāḫat-şū /Nedür **bu** mihribān-keşlük raḳīb-i nā-kese ḳarşu (Kânî Divanı, Gazel 149, Mısra 2). [bu]

İl için yırtmak yarmaḳdur āhen- dillerün kārı /Müşāhiddür **bu** ma‘nā diḳḳat olunsa şabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 4). [bu]

Deşt ü kühı niçe ṭoldurmaya Mecnūnlar kim /Ḥüsni Leylī **bu** tecellīkdede küh-der-küh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 8). [bu]

Bu şüret-ḫāne-i ‘ālemde yokdur cāy-ı āsāyiş /‘Aceb ḳanda gidersin Kāniyā büt-ḫāneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 9). [bu]

Bu dāġ u şerḫalar sebeb-i inşirāḫ idi /Ḳalbüm nigāh-ı nīmi bütün yāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 5). [bu]

Ḳuş ḳondurur ser-i suḫane Ḳays-vār ‘ışḳ /Ḳonmaz **bu** mürġ egerçi ki her āşiyāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [bu]

Dilüm ḳanlar yutar ḳanlar döker göz ḳāna müstaġraḳ /**Bu** demlerde ‘aceb şol cān sersem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [bu]

Egerçi ʿālem-i āb içreyüm yemm hūna müstağrak /**Bu** talğunluk var iken bende ʿālem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [bu]

Bu zemînlerle ne mümkün kām almak Kāniyā /Kām ruḥṣat-nāmesin çarḥ-ı sitemger virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 17). [bu]

Ḥaqq sözi evvel-be-evvel söylemez medḥin mezāk /Bulmadum **bu** bābda toğrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 6). [bu]

Görenler şerḥa-i sīnem ider biñ dāğa istidlāl /**Bu** sırr-ı şerḥa kes kâdir degüldür sīneden şöıra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [bu]

Bakarken gerden-i kâfir-gūna ḥīn-i bismilde /Nedür **bu** cūşış-i pey-der-pey ey kaşşāb hūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 8). [bu]

Ya doğ ya doğayum deyu taʿcīl ider saña /Küstāḥluk degül mi mehe **bu** mübādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 8). [bu]

Serd-diller germi-i ervāḥdan maḥrūmdur /Ḥūn germāndur **bu** ser-i germiyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 16). [bu]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle diger reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 7). [bu]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle diger reftār **bu** reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [bu]

Nʾolur sen de diseñ ol şūḥ-ı şīrinkāra ey Kānī /Nedür **bu** çend rüze ʿizzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 10). [bu]

Şūfī **bu** gice meclise geldi seḥer üstü /Kulḫul diyicek ḥaḫ sebū kaḫkale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 11). [bu]

Ġam aldı benüm dört yanımı cān saña qaldı /Eyü bilesin çünkü **bu** qurbān saña qaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 2). [bu]

Bu şeb tā vardum bülbül gibi semte fiğān itdüm /Seni uyardum itdüm nāle-i nā-gāḥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [bu]

Qadeḥ der-kef nigh mestāne sīne münkeşif tā nāf /**Bu** Kānī sevmesün nʾitsün o fettān-ı dil-āşübı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 10). [bu]

Göñül dirler aña nām-ı diger yek-kaṭre ḥūn-ı germ /**Bu** gül-bünde hemān bir gonçe-i ne-küşüdemüz qaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 4). [bu]

Pişürdük işleri nefsi-i ne-puḥteyle **bu** maṭbahda /Ḥayāl-i ḥām dirler fikret-i bī-hüdemüz qaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 5). [bu]

Bu sitem-verzler içre arama hīç muʿīn /Kimse imdād idemez ʿavn-i ilāhdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 11). [bu]

Bu mürğ-ı dil bu gülistānda āşiyān mı qodı /Tutuşmaduḫ ġam-ı ʿışkıyla gülistān mı qodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [bu]

Bu mürğ-i dil **bu** gülistānda āşiyān mı kodı /Tutuşmaduğ ğam-ı ʿışkıyla gülistān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [bu]

Mürîd-i ʿışk olalı rāzdār-ı ğamze-i yār /**Bu** āsitānede öpmedük āsitān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 6). [bu]

Amān amān diyerek pāy-ı nāza düşmüş idüm /Belā **bu** düşmege de tākāt ü tüvān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [bu]

Şemm itmege gīsūlarını **bu** gice Kānî /Dil başın uzatdı vü girībāna tōlaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 13). [bu]

Elā ey tālîb-i gencîne-i esrār-ı sulţānı /Suĥanla kıl ʿimāret **bu** kühen-bünyād-ı virānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 2). [bu]

ʿAdem diyārına şalmış şalāsı ʿışk beni **Bu** şubĥ pîr-i mey okutmışa şu şalāsı (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 4). [bu]

N'ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam **bu** demlerde /Ĥumār-ı ĥasretüñle ĥaylî dem maĥzûnıñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 13). [bu]

Kānî seni **bu** nefs ü hevā varţaya şaldı /İmdād saña var mı kaza vü kaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 15). [bu]

Sākî gice meclisde mey-i nāba göz itdi /**Bu** şîveyi seyr eyledi peymāne tōlaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 6). [bu]

Bu cezbe vü an hep saña mevhûb-ı Ĥudādur /An an dili şayd eyledi rindāne tōlaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 9). [bu]

Bu güne ħahramānlıklar ider kalmamış iken sen /Ķahırlar eyledüñ **bu** Kānî-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 16). [bu]

bû: Koku. (Sevgilinin saçının kokusu).

Ĥaylî ʿuşşāk koĥu aldı senüñ zülfünden /Ķoĥdılar ĥayrî o koĥmışları bu **bû** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [bû]

Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu götürür /Zülfüñi baña koĥutma çelebüm **bû** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 2). [bû]

bu deñlü: Bu kadar çok, bu şekilde.

Niçün raĥm eylemezsin ey cihān-efrüz-ı istiĥnā /**Bu deñlü** şîveden āzār-ı küstāĥāneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 8). [bu deñlü]

bû ĥanîfe-i nu'mān efendi: Ehl-i sünnet imamlarının dört büyük müctehidinden ilkidir.

Sābit-ķadem bu şāriʿ-i a'zamda kām alur /Bā-ķavl **Bû Ĥanîfe-i Nu'mān efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 8). [bû ĥanîfe-i nu'mān efendimüz, -müz]

bu kadar: Bu kadar, çok fazla anlamında.

Çekmem dime kahrın degerin aňla o şūhuň /Degmez mi şanursın **bu kadar** nāza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [bu kadar]

bu uzun bu kışa di-: Bu uzun bu kısa demek. Ayrım yapmak.

Dime hergiz bu uzun bu kışa ta'dîl-i erkân it /Ki ne tûl-i emel ne himmet-i kûtâhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 7). [bu uzun bu kışa dime, -me]

bugün: 1. Bugün.

Duht-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /Geldi **bugün** sarayına sultân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 18). [bugün]

Bugün bir seng-dil-i dildâr-ı bî-rahme dü-çar oldum /Taş aındurdum dil-i dīvāneye kûhsârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 3). [bugün]

Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi figân /Kesdi **bugün** emānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 4). [bugün, -di]

2. Bu devirde, bu zamanda.

Beni hem cünbiş-i sîm-âb görüp itme ‘aceb /Şîşe-i şabrı şikest itdi **bugün** seng-i vedâ’ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 6). [bugün]

3. Bulunulan andan itibaren, bundan sonra, artık.

Nâz ile ağladığın ‘aşığ işitmişdi meger /Var sevdâ-yı diger serde **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 4). [bugün]

Gitdi ol mâh-ı sefer-kerde **bugün** gitdi gider /Bir öni gökde biri yerde **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 1). [bugün]

Şoruñ ‘uşşâkına âyâ birisi içinden /Tayanur mı hele bu derde **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [bugün]

Hâlimi ‘arz idemem hâzret-i Hakkdan gayrı /Yanamam derdimi bir ferde **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 8). [bugün]

Görelî zerdimi ben eşk-i sefidümle zede /Heves-i sîm ü gam-ı zer de **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 10). [bugün]

Eglenürdi dil-i zârüm nağam-ı bülbül ile /Gülşenümden o gül-i ter de **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 12). [bugün]

Ben dir idüm ki berâber olalum hayli zamân /Kalmamış kısmeti bu derde **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 14). [bugün]

Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kânî /Çekdi ruhsârına bir perde **bugün** gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 16). [bugün]

buḥūrdān ile ‘anber: Güzel koku ve o güzel kokunun etrafa dağıtılması için yakılan tütsü. (Birbiriyle uyumlu birlikte kullanılan iki şey bağlamında)

Gül-āb-efṣān-ı ḥüsn-i tesliyet idüñ baña evvel /Çü yanuñda **buḥūrdān ile ‘anberdüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 18). [buḥūrdān ile ‘anberdüm, -düm]

būḳālemūn şüretger ol-: Bukalemunun (sık sık karar değiştiren ,renkten renge giren birinin) ressam olması.

Olsa şüretger eger būḳālemūn gösteremez /Baña gösterdiğini nüṣḥa-i Erjeng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 11). [būḳālemūn şüretger olsa, -sa]

bul-: 1. Arayarak temin etmek. Ulaşmak.

Libās-ı rızḳ ḡāyet bol **bulamadı** gerek ḥayyāt /O ḥarvānī-i ḥar-vār var her peşmīneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 5). [bulamadı, -amadı]

Bulmadum cem‘iyyet-i ḥāṭırdan efzūn bir şafā /Yaluñuz ḳaldum bu ḥāletden ḥoşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 5). [bulmadum, -madum]

İder āyīne kendin ḥalka elbet her zamān ser-ḥoş /**Bulır** evzā‘ına şāyeste bir sırr-ı nihān ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 2). [bulır, -ır]

Senüñçün ağlamakda buldığım zevki ḥaḳ-ı Zemzem /Degül **bulmak** müyesser sevdigüm ḡayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 6). [bulmak, -mak]

Bir ḥaylidür ol yarı yitürdüm **bulamam** ḥiç /Ārām-ı dil-i zārı yitürdüm bulamam ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 1). [bulamam, -amam]

Bir ḥaylidür ol yarı yitürdüm bulamam ḥiç /Ārām-ı dil-i zārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 2). [bulamam, -amam]

Dil dirler idi ḳanı sıcaḳ ber olacaḳdı /Eyvāh o ḡam-ḥ‘ārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 4). [bulamam, -amam]

Cānā beni sen ḡayb ideyazmış idüñ ammā /Ben de dil-i nā-çārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 6). [bulamam, -amam]

Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [bulamam, -amam]

Ben ol sere Mañşūr-ı ser-dār-ı vefāyum /Aşılmaḡ içün dārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 10). [bulamam, -amam]

Aḡyārı da görsem seni der-ḥāṭır iderdüm /Cānā hem o aḡyārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [bulamam, -amam]

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün /Ben ol dūr-i şehvārı yitürdüm **bulamam** ḥiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 14). [bulamam, -amam]

Gönlümde hayālātuñı taşvīr iderdüm /Ol şüret-i dīdārı yitürdüm **bulamam** hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 16). [bulamam, -amam]

Ne yār ne ser ne elemdār ne ğurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm **bulamam** hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 18). [bulamam, -amam]

Kāni mi ne dirlerdi kühen bendelerüñden /Hālā o dil o kārı yitürdüm **bulamam** hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [bulamam, -amam]

Ayrılmanuñ göñül niçe ser-riştesin **bulur** /Kānī o riştenüñ ucı dil-bestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 17). [bulur, -ur]

İş uşūlin **buldı** hīç edvāra hācet kalmadı /Devr-i ebvāb itmege eṭvāra hācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 1). [buldı, -dı]

Yoğ u varı lezzet-i vicdān ile **buldı** göñül /Kendi kendin buldı yoğ u vara hācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 5). [buldı, -dı]

Yoğ u varı lezzet-i vicdān ile buldı göñül /Kendi kendin **buldı** yoğ u vara hācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 6). [buldı, -dı]

Senüñcün ağlamakda **buldıgum** zevki haḡ-ı Zemzem /Degül bulmak müyesser sevdiğüm ğayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 5). [buldıgum, -dıgum]

2. Görmek, denk gelmek.

Gāh germ ü gāh serd oldığı **bulmuşdur** şuyu /Ḳaydlardan şu siyeh-baḡt āh da ḡurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [bulmuşdur, -muşdur]

Haḡḡ sözi evvel-be-evvel söylemez medḡin mezāk /**Bulmadum** bu bābda ṭoğrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 6). [bulmadum, -madum]

3. Gözüne kestirmek, seçmek.

Felek hemān beni mi **bulduñ** imtiḡān idecek /Ġarīk-i lücce-i endüh-ı bī-kerān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 1). [bulduñ, -duñ]

‘Aḡlīḡ-pāre-i laḡt-ı derūn-ı ḡün-ı ciger /Derūn-ı sīne-i çāküm mi **buldı** kân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 8). [buldı, -dı]

Müsāferetse yeter i’tikāf ise kāfī /Benüm derūnumu mı **buldı** ğam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 12). [buldı, -dı]

bulın-: Sağlanmak, tedarik ve temin edilmek.

Keşf ister o ‘irfān-ı şevāhidle **bulınmaz** /Ehl-i ḡikemüñ pālari çüpīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 9). [bulınmaz, -maz]

bulınmaz ol-: Kaybolmak. Yok olmak.

Giderken bādveş döndüm girifte-pāy-ı bî-tāba /**Bulınmaz oldu** hayretten sürāğ-ı rāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 10). [bulınmaz oldu, -dı]

buña: Bu, işaret zamirinin yönelme eki almış hali.

Buña hāmūşlıktan ğayrı hıçbir var mıdur çāre /Bu rāzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [buña]

bundan: (Ayrılma hâl eki kalıplaşmasıyla) Bu mesele, durum ve vaziyetten.

Bir kerre yārı rām idebilseñ baña felek /**Bundan** ziyāde luṭfuñı besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 14). [bundan]

bunduk-ı la'ı: Dudağın küçüklüğü. Fındık ağız.

Bunduk-ı la'lüñ ile bādām çeşmüñ müttehid /Ol sebebdan çatlar ey āteş-meniş kestāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 5). [bunduk-ı la'lüñ, -üñ]

bunı: İşaret zamirinin belirtme hal eki almış biçimi. (düşmanlık)

Üstüme at sürer oldu o sipāhî-zāde /Şeh-levendüm **bunı** tā 'arşa-i maḥşer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 6). [bunı]

būs it-: Öpmek.

Ayağum sāḥa-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan dūr /Elüm her rüz u şeb **būs itdigüm** dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 10). [būs itdigüm, -digüm]

büse: Öpme, öpçük.

Ol āteşi kim bu yedi deryāyı ider maḥv /Bir **büse** ile kābil-i teskīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 22). [büse]

Eger 'ıyd-i vişāl itse taḳarrüb /Ḥarām olsun raḳıbe **büse** bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 4). [büse,]

Dünyā yıkılır ummaz idüm büseye ruḥşat /Bir **büse** didüm luṭf ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 14). [büse]

Düşmez dir idüm **büsesinüñ** mevsimin ammā /Ḥ'āb aldı şeker bādem-i çeşmin düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 5). [büsesinüñ, -sinüñ]

Dünyā yıkılır ummaz idüm **büseye** ruḥşat /Bir büse didüm luṭf ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 13). [büseye ruḥşat ummaz idüm, -düm]

būse al-: Öpmek.

Nezâketle varup bir būse de aldum yañaguñdan /Tehevvür itme söyle hasbeten-li'llâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 5). [būse aldum, -dum]

būsecik al-: Buse almak, öpmek.

H'ābīde iken gördüm iki **būsecik aldum** /Öpdüm dehenin yok yere hep şanımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 11). [būsecik aldum, -dum]

būse-i la'l: I. Kırmızı, parlak öpücük. II. Şarap yudumu.

Būse-i la'lini bintü'l-'inebüñ bī-teklīf /Muğ-beçe aldıǵı vākı'se er oǵlı erdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 15). [būse-i la'lini, -ini]

būs-ı girībān: Yaka, etek öpmek.

İtmezken ebed **būs-ı girībāna** tenezzül /Baht-ı siyeh-pestimi gör peşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 3). [būs-ı girībāna, -a]

būs-ı kenār: (Sevgilinin) dudağını öpen.

Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegān /Yār eger leb-teşnegān **būs-ı kenārumdur** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 10). [būs-ı kenārumdur, -umdur]

būs-ı leb-i yār it-: Yârin dudağını öpmek.

Nüş-ı mey-i gül-günü leb-i cāma tıyurma /**Būs-ı leb-i yār it** fem-i gül-fāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 2). [būs-ı leb-i yār it]

būyı gül: Gülün kokusu, izi.

Derd-i maḥabbetüñ eseri cānda mı 'aceb /**Būyı gülüñ** fezā-yı gülistānda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 2). [būyı gülüñ, -üñ]

būy-ı şemīm-i kākül: Sevgilinin saçının güzel kokusu.

Būy-ı şemīm-i kākülüni al getür baña /Ey bād ister esme sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 11). [būy-ı şemīm-i kākülüni, -ünü]

būy-ı vefā: Vefa kokusu, izi.

Gül-i deh-rūze-i gülzārdan **būy-ı vefā** umma /Bu şāğardan şaķın sen neşve-i neşv ü nemā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 1). [būy-ı vefā]

büy-ı vefā-āsā: Vefa gibi koku.

Göñüllerde nihānīce tüten **büy-ı vefā-āsā** /Tolanur gerçi ʿirfān iştiḥār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 7). [büy-ı vefā-āsā]

buyur-: Emretmek, söylemek.

Berāt-ı vuşlatuñ tevcihi bā-ḥaṭṭ-ı hümayundur /ʿAtīkın der-kenāra gerçi ḥācet yok **buyurmuşlar** (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 4). [buyurmuşlar, -muşlar]

büstān-ı ʿışk: Aşk bahçesi.

Ḳaysısı büstān-ı ʿışkuñ rüy-ı zerd-i Ḳaysdur /Zerd canfes cāme-i šāhāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 9). [büstān-ı ʿışkuñ, -uñ]

büt: Put gibi güzel sevgili.

Lebi gülnār o **bütüñ** ḡabḡabı sīb-i terdür /Sīne vü nāfesi ayvā diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 1). [bütüñ, -üñ]

Tā yek-ḳademe inmeyicek süllem-i nāzı /Zīr-i ḳademinde o **bütüñ** minbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 8). [büt, -üñ]

Arkasında o **bütüñ** zevḳ u şafādur maṭlab /Līk maḥcüb oluram kendüye bār oldıḡuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 7). [bütüñ, -üñ]

Mānend-i sāmīrī viremez rūḥ fitneye /Hīḳ itmesün raḳīb o **bütle** müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 6). [bütle, -le]

bütān: Güzeller, sevgililer.

Olur fevvāre-i ḥūn her bün-i mū cism-i ʿāşıkda /**Bütānuñ** müydār olduḳca cām-ı laʿl-i mey-günü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 6). [bütānuñ, -uñ]

büt-ḥāneden şöñra: Puthaneden, tapınaktan (sevgilinin bulunduğu yer) çıktıktan sonra.

Bu şüret-ḥāne-i ʿālemdede yokdur cāy-ı āsāyiş /ʿAceb ḳanda gidersin Kāniyā **büt-ḥāneden şöñra** (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 10). [büt-ḥāneden şöñra]

büt-i tersā-fürüş: Hıristiyanlık inancını satan put.(Güzelliḡi ile âşıkları kendi dinine çeken hıristiyan güzel)

Bayılmış bir **büt-i tersā-fürüşa** ʿaḳlın aldurmuş /Yıḳılmış rüz-ı mestīden dil-i hüşyārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 7). [büt-i tersā-fürüşa, -a]

bütün: 1. Hep, tamamen.

Bütün hayruñ da şerrüñ de kaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece hayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [bütün]

Düşdiginden ağlarum yāruñ rakībān üstüne /Sevdigüm gavgā **bütün** ‘ālemde yorgān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 2). [bütün]

Kāniyā eylerdüm ol şūha **bütün** cānum fedā /Maẓhar-ı nīm-iltifātum yār-ı ġārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 13). [bütün]

Şimdi eglence **bütün** nakş-ı hayālātuñdur /İtdi ol rütbe serāsīme beni beng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 13). [bütün]

2. Tek parça.

Nevk-i ġamzeñ çizdi şemşīrin bütün ħall eyledi /Ey müzehhib ālet-i pergāra ħācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 9). [bütün]

bütün it-: Tamamlamak. (sevgiliye yarım bir bakışı kalp, gönül tamamlıyor)

Bu dāğ u şerħalar sebab-i inşirāḥ idi /Ḳalbüñ nigāḥ-ı nīmi bütün yāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 6). [bütün itmese, -mese]

bün-i deryā: Denizin dibi.

Kendümi kendüm tesellī itdi gördüm ‘ākıbet/Bir başuma tā **bün-i deryāya** taldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 8). [bün-i deryāya, -ya]

bün-i mū: Saç dibi, saç kökü.

Olur fevvāre-i ḥūn her **bün-i mū** cism-i ‘āşıkda /Bütānuñ müydār oldukça cām-ı la‘l-i mey-ġūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 5). [bün-i mū]

bürd-i berd fersā: Soğuktan korunmak için giyilen aba, giyecek.

Ne fakruñ köhne **bürd-i berd fersāsın** kodum dūşa /Ne tāc u taḥt sevdāsı serümde efserüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 13). [bürd-i berd fersāsın, -sın]

bürüdet: Maddi ve manevi soğukluk.

Bürüdet baḥş ider bezme rakībūñ āḥ-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def‘ olsa lâ-büd sıkleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 11). [bürüdet]

büryân: Kavrulmuş, yanmış.

Büryân iken derûn yine bir yandan atmanuñ /Bir yandan aşlı âya nedür ki ço âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 5). [büryân]

bün ü pâyân: Sonu ve dibi. Ucu bucağı.

Bir yemmde bul ki kaçresi feyz u kemâl ide /Bir bahre tal ki hiç **bün ü pâyânı** olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [bün ü pâyânı, -ı]

bülbül: 1. I. Güzel sesiyle bilinen kuş. II. Âşık.

Bülbülüñ yapsa yuvasın gül dinilmez reng aña /Şu‘lezâr-ı reng-i gül cāy-ı nişest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 5). [bülbülüñ, -üñ]

Bu şeb tâ vardum **bülbül** gibi semte figân itdüm /Seni uyardum itdüm nâle-i nâ-gâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [bülbül]

Kânî ne be-tahkîk-i terennüm köni ki zâğ /**Bülbül** gibi de itse nidâ hiç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 16). [bülbül]

2. Sevgili.

Hezârân faşlı hezâr âşinâ olur ammâ /O **bülbülü** görürüz bir dahı bahâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [bülbülü, -i]

bülbül yuvası: Bülbül yuvası şeklinde külah.

Bülbül yuvası bir ‘arakiyye be-farq-ı ser /Koydum idüp figânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 11). [bülbül yuvası]

bülbülce: Bülbüle göre.

Bülbülce kayuğı şanurdum iki dîdemi /Alduğca dört yanımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 5). [bülbülce]

bülend ü tîz nevâ: Yüksek ve ince, keskin nağmeler ile (neva perdesi).

Boğdı **bülend ü tîz nevâlarla** şavtımı /Pest itdi İşfahânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 13). [bülend ü tîz nevâlarla, -larla]

bülend-eyvân şu‘arâ-: Büyük şairlerin seviyesi.

İrişdür pāye-i şî‘ri bülend-eyvân şu‘arāya /İdüp âvîze bir bālā-yı pervîn nazm-ı şubhānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 5). [bülend-eyvân şu‘arāya, -ya]

büyüt-: Büyütmek, beslemek, yetiştirmek.

Yâ Rabb kuluñı nâz u na'îm ile **büyütdüñ** /Şoñra bırağub âteşe yakmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 3). [büyütdüñ, -düñ]

büzerek söyle-: Sevgilinin aşıklarını etkilemek ya da kandırmak için konuşurken dudaklarını büzmesi.

La'l-i mekîdesin **büzerek söyliyor** yine /'Uşşâk-ı zâra var ise kaçdı mekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 3). [büzerek söyliyor, -iyor]

büz-i ahfeş: Ahfeş keçisi (Arapların üç âlimlerine birden verilen lâkap. Bu âlimlerden birisi keçisinin boynuna ip takıp ona hitaben dersini anlatır ve ara sıra ipini çekerek keçiyi tasdike mecbur eylemiş. Bundan dolayı, anladığı anlamadığı her söze baş sallayanlara "büz-i Ahfeş" denilir.

Başuñ şalup niçün geçivirdüñ dem-i niyâz /Kurbânuñ oldıgum **büz-i ahfeş** misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 6). [büz-i ahfeş]

câ-be-câ: Far. Yer yer, mahal-be-mahal.

Ġamuñ gönlümde kondı **câ-be-câ** oymaqlardur hep /Çeker güşem benüm bu sînemi oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 1). [câ-be-câ]

câh u şeref-i dehr: Dünyanın manevi yüceliği ve makamı.

Câh u şeref-i dehre gönül bağlamadum hîç /Ne fikr-i maķâmâta ne ħayr u şere düşdüñ (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 15). [câh u şeref-i dehre, -e]

câ'ize: Armağan, bahşış, hediye.

Nüşa-i şî're nedür **câ'ize** dirseñ el'ân /Görmedüm şüret-i taĥsînde pâhdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 17). [câ'ize]

cām: I. Kadeh. II. Şarap.

Vaşf-ı ħaţtuñ mı yazar ħâme-i muşķîn **cāma** /Yohsa Ķur'ânı Bilâl-i Ħabeş ezber mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 7). [cāma, -a]

Yaluñ ayak göğüs bağır açık cebîn güşâd /Sâķî elinde **cām** ayaklar kıvıll kıvıll (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 4). [cām]

Bir **cāmı** nüş kıll ki meyi bî-ħumâr ola /Bir cāme gey ki külfet ü dāmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [cāmı, -ı]

cāme: 1. Libas, elbise.

Gül-gönçe dir miyim o ser-ā-pāy **cāmesin** /Canfes peten çiçeklü yeşil hāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 7). [cāmesin, -sin]

Bir cāmı nūş kıl ki meyi bî-ḥumār ola /Bir **cāme** gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 6). [cāme]

2. Âşığın gönlü.

Bu çāk-i sīneye yer yer refūlar hep senüñçündür /Bu köhne **cāmeye** bu reng ü rūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [cāmeye, -ye]

cāme-i cāh: Yüksek makam, mevki elbisesi.

Māʿil olma **cāme-i cāha** gönül sıkletlidür /Hırқа-i faqrı libās it işte ol hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 1). [cāme-i cāha, -a]

cāme-i mātem gey- Ayın matem elbisesi giymesi. (Güneşin ışıltısından ayrı kaldığı için ayın karanlıkta kalması).

Āyīne-i ruḥsārına reşk eylese ḥūrşīd /Meh-tāb geyer ḥasret ile cāme-i mātem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 10). [cāme-i mātem geyer, -er]

cāme-şūy: Çamaşır yıkayan kimse.

Erbāb-ı riyā beñzer o **cāme-şūya** /Kor bāṭınını zāhir-i kisvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 9). [cāme-şūya, -a]

cām-ı firāk: Ayrılık kadehi (şarap).

Cām-ı firākuñı çekeli çekdirüp gider /ʿĀşık o cezbe ile ʿacāyib çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 7). [cām-ı firākuñı, -unı]

cām-ı ḥāb: Uyku sarhoşluğu.

Der-āgūş eyleyüp koḳdum yañağın **cām-ı ḥāb içre** /Didi raḥm eyleyüp nūş it lebüm ammā neden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 3). [cām-ı ḥāb içre]

cām-ı laʿl-i mey-gün: Şarap rengindeki kırmızı kadeh.

Olur fevvāre-i ḥūn her bün-i mū cism-i ʿāşıkda /Bütānuñ müydār oldukça **cām-ı laʿl-i mey-günü** (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 6). [cām-ı laʿl-i mey-günü, -ı]

cām-ı la'î: Dudak kadehi; sevgilinin dudağı.

Bezm-i şevkuñ isterüz mey-hâne olmuş olmamış /**Cām-ı la'lüñdür** garaž peymâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 2). [cām-ı la'lüñdür, -üñdür]

cām-ı şevk: Arzu kadehi.

Dir imişsin 'aşıķān mest-i müdām olmağ gerek /**Cām-ı şevkuñ** dürdan bir kez gören ayıķ mıdır (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 4). [cām-ı şevkuñ, -uñ]

cān: 1. Sevgili.

Her **cān** zi ins ü **cān** degül ol feyze müsta'id /İllā o **cān** ki cānla her-cāyı ıtdurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 10). [cān]

Sen seni gözle ki sensin saña lāzım Kānî /Ġayrı görme özüñe **cānı** nigeħ-dār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 10). [cānı, -ı]

Gül-büseyi isrāfa vecih neydi a **cānum** /Giçmez çü çocuğdur ne serefdin ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 9). [cānum, -um]

Ey benüm sīnemde **cānum** cānumuñ cān-pāresi /Hasretüñle oñmadan ıaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 1). [cānum, -um]

Cān muşır olur mı ya taşavvur götürür mi /Dün ħalvet-i germābede ben **cānumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 10). [cānumı, -umı]

Gel gör göze hīç göz göre nūr itme izāfe /Aldar bu tegāfülle a **cānum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [cānum, -um]

2. Güç, dirilik.

Ele al sāğarı biñ nāz ile ey **cān** yürisün /Reg-be-reg cism-i yebūset-zedeye ķān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [cān]

3. Dost.

Eger esrāruñı fāş eyledümse gizleme lillāħ /Seni ben **cānlar** ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [cānlar, -lar]

4. I. Can, ruh. II. Gönül.

Beş on günlük misāfirdür tenüñde **cānuñı** hoş tüt /Kafesde çarpınan murğ-ı dil-i nālānuñı hoş tüt (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 1). [cānuñı, -uñı]

Girmiş ħayāle bilmez iken ben muħabbeti /Almış o düzd **cānı** meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 10). [cānı, -ı]

Derd-i maħabbetüñ eseri **cānda** mı 'aceb /Büyü gülüñ fezā-yı gülistānda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 1). [cānda, -da]

Çatlatdı mürğün dil-i zār u nizārımı /Yağdı yuvamı **cānumı** feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 16). [cānumı, -umı]

Cān eger endühdan efgār ise serper çıkar /Dil verādan reste-i efgār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 1). [cān]

Kānī gibi şeh-rāh-ı hayālünde olurmuş /Dil şah-nişininde bu **cānum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 20). [cānum, -um]

Cānum da tenüm de saña hayrān saña kurbān /İtmezseñ o ağıyarı fedā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [cānum, -um]

Çü ‘aşıq **cān** görem dirse bedensiz /Aña ma’sūk dir cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 1). [cān]

Çü ‘aşıq cān görem dirse bedensiz /Aña ma’sūk dir **cān** biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [cān]

Zinde eyler o dü-leb mürde-i şad-sāleyide /Ten-i dil-mürdede **cān** bir var imiş bir yog imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 10). [cān]

Senüñçündi raķībān ile nāverdüm niçün küsdüñ /Yoluñda bī-muḥābā **cānımı** virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 2). [cānımı, -ımı]

Cān muşır olur mı ya taşavvur götürür mi /Dün ḥalvet-i germābede ben cānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [cān]

Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz kāna müstağrak /Bu demlerde ‘aceb şol **cān** sersem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [cān]

Ey benüm sīnemde cānum **cānumuñ** cān-pāresi /Ḥasretüñle oñmadan kaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 1). [cānumuñ, -umuñ]

Göñül mu‘āvedet-i gurbeti revā görmez /O cān-pāresine **cān** tek armağān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [cān]

İtdi kemer-i nāfe-i sūzānı keşüde /Ol tūde-i ‘anber-girih **cāna** tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 8). [cāna, -a]

Dīvāne-vār nā-be-mahāl **cānuma** hücum / 8. İtmez dime nigāhuñı cānā ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 7). [cānuma, -uma]

5. Âşığın hayatı, yaşamı.

Cānı bir şīveyle ol tıfl-ı melek-ḥū istemiş /Dönmesün bārī sözinden baş degül cān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 5). [cānı, -ı]

Her a’zā zerre zerre pāre pāre laḥt laḥt oldu /Hemān bir **cān** kaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [cān]

Ḥaṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey āfet-i cān /**Cān** ise maṭlab eger ol daḥı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [cān]

La'l-i lebin lebümle be-hem-res idince yār /Gül-büsesi hezār hezārān **cān** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 14). [cān]

Eyler vişāli ẖāhiş eger ister istemez /Gördi ki vaşlı **cān** deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 2). [cān]

Ġam aldı benüm dört yanımı **cān** saña ƙaldı /Eyü bilesin çünki bu ƙurbān saña ƙaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 1). [cān]

cān be-leb: Canı ağzında (dudağında). Son nefesinde.

Cān be-leb gözleri yollarda dil-i bīmāruñ /Yürisün ħastesini görmege cānān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 7). [cān be-leb]

cānı çık-: Can çıkmak, ölmek.

Ĥayālūñ sīnede ey rūḥ-ı ‘ālem bir zamān çıkmaz /Pezīrā-yı fenā olmazsa cism elbette **cān çıkmaz** (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 2). [cān çıkmaz, -maz]

cān evi: Bağır, derun, kalp.

Her gevher-i esrār dizilse reg-i cāna /Şandūḳa-i derūn **cān evi** mahzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 18). [cān evi]

cān u dehān: Sevgilinin ağzı ve gönlü.

Kāniyā **cān u dehānı** o ‘adīmü’l-meselūñ /Noḳṭa-i šekk mi süveydā mı ḥaṭ-ı ‘ayb mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 9). [cān u dehānı, -ı]

cān u dil: Can ve gönül.

Cān u dil gitdi baña ƙalmadı āhdan ġayrı /Elvirür ḥālūme yok ḥāl-i tebāḥdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 1). [cān u dil]

Eski ‘asesleri yetişür **cān u dil** gibi /Kūy-ı muḥabbete yeñiden ‘ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 21). [cān u dil]

cān vir-: Ölmek, ruhunu teslim etmek.

Bir içim şu deyu āteşlere girsem gider gelmez /Ya bir kerre yüzün görmege **cān virsem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [cān virsem, -sem]

cānā: Ey sevgili, ey can, ey gönül.

Cānā beni sen ġayb ideyazmış idüñ ammā /Ben de dil-i nā-çarı yitürdüm bulamam ẖiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 5). [cānā]

Ağyārı da görsem seni der-ḥāṭır iderdüm /**Cānā** hem o ağyārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [cānā]

Ağardı şanma farṭ-ı giryeden çeşmān-ı ‘uşşākuñ /Reh-i vaşluñda **cānā** kordu çeşm-i intizār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 8). [cānā]

Dāğ-dağ-ı sīne tıtdı merhem-i vaşluñla bāğ /Gam degül şimden girü **cānā** baña dāğ üstü bāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 2). [cānā]

Minnet mi ḳalurdı heves-i vuşlata **cānā** /Bir kerre eger bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 5). [cānā]

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez dime nigāhuñı **cānā** ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 8). [cānā]

Cānā güzel olursa baña sen gibi olsa /‘Āşıkda olursa saña hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 1). [cānā]

Bu nāzişlerle **cānā** yürüyüşden bellidür elbet /Nedür söyle digeṛ reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 7). [cānā]

Ben imhāl üzre saña göñlümi virmekde bi’llāhi /‘Aceb gelmez mi **cānā** ḥāṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 8). [cānā]

Cānā seni ben miḥnet ile terk ideyazdum /Bi’llāh ben ey tāze gül Türkide yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 1). [cānā]

Derletdi ten-i Kānīyi ḥummā-yı firākuñ /Sevdüm seni **cānā** yine āteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 10). [cānā]

cāna deg-: Can kadar kıymetli, oldukça değerli.

Sebeb-i dil siyehi ḥaṭṭ-ı siyekāruñdur /Yoḥsa ḥāl-i siyehüñ **cāna deger** ‘anberdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 8). [cāna deger, -er]

cāna toḳın-: Cana dokunmak. İçer işlemek.

Uyḳudan uyandum ki ezānlar oḳınurdi /Her nağme birer oḳ gibi **cāna toḳınurdi** (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 2). [cāna toḳınurdi, -urdi]

cānān: Sevgili, dost.

Cān be-leb gözleri yollarda dil-i bīmāruñ /Yürisün ḥastesini görmege **cānān** yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 8). [cānān]

cānfes: Parlak, ipekli, kırmızı kumaş, elbise.

‘Uryān ten olmalı beden-i rūḥ açıkdan /Başı kıcı açık gezinür cānfesistemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 16). [cānfes]

canfes peten: Parlak, ipekli, kırmızı kumaş.

Gül-gönçe dir miyim o ser-ā-pāy cāmesin /Canfes peten çiçeklü yeşil ḥāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 8). [canfes peten]

canfes-cāme-i šāhāne: Şahın kırmızı, parlak, ipek kumaştan yapılmış elbisesi. (Sevgilinin parlak,taze, sağlıklı yüzü)

Ḳaysısı büstān-ı ʿışkuñ rūy-ı zerd-i Ḳaysdur /Zerd canfes cāme-i šāhāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 10). [canfes-cāme-i šāhāne]

cān-güstāḥ: Korkusuz, pervasız sevgili.

Vişālin ḥ ʿāhişin ʿarz eylemişdüm cān-güstāḥuñ /Anı da añladuñ bildüñ ḥaber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 11). [cān-güstāḥuñ, -uñ]

cānı fedā it-: Canını, hayatını, her şeyi sevgiliye feda etmek.

Didüm saña ben cānı fedā idecegümdür /İkrāruma başdı paçadaḳ isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 5). [cānı fedā idecegümdür, -ecegümdür]

cān-ı maḥzūn: Kederli gönül.

Şikāf-ı sīne-i çākūmden alduñ cān-ı maḥzūnı /Cigerden alma bārī nāvek-i dil-düz-ı pür-ḥūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 1). [cān-ı maḥzūnı, -ı]

cānib: Taraf, cihet, yan.

Āḥ mey-ḥāneye kimdür seni dirseñ götüren /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 14). [cānibe, -e]

cānını bir söz ile vir-: Aşğın canını sevgiliye vermesi için bir söz kafidir. Sevgiliden gelecek bir söz için canını vermek.

Virirdi bir söz ile cānını saña ʿāşık /Ne var o ḡamze-i ḥun-rīz arada ḳan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 5). [cānını bir söz ile virirdi, -irdi]

canlan-: Canlılık, hareketlilik kazanmak, hareketlenmek.

Kāniyā lübb-i me‘ānī beni **cānlandurdu** /Tevbe sevdā-zede-i naqş-ı nigār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 13). [cānlandurdu, -durdu]

cān-pāre: Can parçası.

Göñül mu‘āvedet-i ğurbeti revā görmez /O **cān-pāresine** cān tek armağan mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [cān-pāresine, -sine]

Ey benüm sīnemde cānum cānumuñ **cān-pāresi** /Hasretüñle oñmadan kaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 1). [cān-pāre, -si]

cānı āğıza gel-: Büyük bir tehlike karşısında ölecekmiş gibi bir korkuya kapılmak.

Reşk-i füzūn ile **geliyor cānum āğıza** /Virdükce sen raķīb ile hep āğız āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 1). [cānum āğıza geliyor, -iyor]

cānını fedā eyle-: Canını gözden çıkarmak, canından vazgeçmek.

Kāniyā **eylerdüm** ol şūha bütün **cānum fedā** /Maẓhar-ı nīm-iltifātum yār-ı ğārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 13). [cānum fedā eylerdüm, -rdüm]

cāy-geh: Yer, mekan.

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /Hep **cāy-gehi** hāk-i reh ü tīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 18). [cāy-gehi, -i]

cāygeh-i reyb: Şüphe makamı.

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile ‘ayb mıdur /Hecre şalduñ beni bu **cāygeh-i reyb** midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 2). [cāygeh-i reyb]

cāy-gīr ol-: Yer etmek, yerleşmek.

Çeşm-i hūninde hayāl-i haṭṭı olmaz cāy-gīr /Haṭ yazılmaķ mümkün olmaz Kāniyā ḳan üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 11). [cāy-gīr olmaz, -maz]

cāy-ı āsāyiş: Huzurlu bir yer.

Bu şūret-hāne-i ‘ālemde yokdur **cāy-ı āsāyiş** /‘Aceb ḳanda gidersin Kāniyā büt-hāneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 9). [cāy-ı āsāyiş]

cāy-ı nişest ol-: Oturma yeri olmak.

Bülbülün yapsa yuvasın gül dinilmez reng aña /Şu'lezār-ı reng-i gül **cāy-ı nişest olmuş** yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 6). [cāy-ı nişest olmuş, -mış]

cebîn: Alın.

Derūnum pāy-māl-i minnet-i dūnān iken hālüm /**Cebînüm** āstān-ı zümre-i rindāna hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 16). [cebînüm, -üm]

Nedür āyīne-i ruhsārda jengār küsdüñ mi /**Cebînünde** yine bir çīn-i naḥvet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [cebînünde, -ünde]

cebîn güşād: Alın açık.

Yaluñ ayak göğüs bağır açık **cebîn güşād** /Sākī elinde cām ayaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 3). [cebîn güşād]

cedvel: Cetvelin üzerindeki çizgiler şerhalara benzetilmiştir.

Raḡam-ı dāğ ḥayāl-i ḥālīdūr bu şerhalar **cedvel** /Şerefle konmuş o ḥālī vaşat o fāḡlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 3). [cedvel]

cefā: 1. Eziyet, sıkıntı, acı.

Ey şūḡ-ı ḥaṭ-resīde şafālarla şeb be-ḥayr /Ey rūḡ-ı nev-resīde **cefālarla** şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 2). [cefālarla, -larla]

Bir var ise başı göge degmiş **cefāda** da /Ben görmedüm velī o ḡad-i serv-sān deḡer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 7). [cefāda, -da]

2. I. Eziyet, sıkıntı. **II.** Sevgilinin cilvesi.

Ya **cefādur** ya vefā muntaḡırı 'uṣṣāḡuñ /Senden ey şūḡ-ı cihān bir var imiş bir yoḡ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 7). [cefādur, -dur]

cefā gör-: Zulüm ve eziyet çekmek.

Çün ayrılşañ gerek bi'l-ıztırār elbet ahibbādan /**Cefā görseñ** de Yūsuf-vār sen iḡvānuñı ḡoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 8). [cefā görseñ, -señ]

cehle baş eg-: Cahilliḡe ve bilgisizliḡe itibar etmek, saygı göstermek, hükmüne girmek.

Söz düşse mu'allim geçinür **cehle baş egmez** /Şūfī ki der-i medrese vü mektebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 3). [cehle baş egmez, -mez]

celāle'd-dīn-i mevlānā: Mevlana Celaleddin Rumi.

Celāle'd-dīn-i Mevlānā kitāb-ı Mesnevīsinde /Kerāmāt-ı bülend-i evliyādandur dimiş anı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 7). [celāle'd-dīn-i mevlānā]

cellād: Can alan kimse.

Nedür hūnīliğün **cellād** mı mirrīḥ mi ne olduñ /Meger fermān bī-dermān nefy ü ḳatl-i 'ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [cellād]

cemāl: Güzellik, yüz güzelliği, güzel yüz.

Görüp cemālūñi bir ben miyüm iden nāle /Bu gülsitāna benüm gibi şad-hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 11). [cemālūñi, -ūñi]

Cemālī seyrini dil-ḥ'āhum üzre itmedüm Kānī /Bu küstaḥlık nigāh-ı ḥ'āhişümde āğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 15). [cemali, -i]

cemālūñ 'arz kıl-: Sevgilinin güzel yüzünü göstermesi.

O ḳadd ü ḳāmet ile sen **cemālūñ 'arz kılduḳca** /Göñül Mañşūr-āsā ṭurma ber-bālā-yı dār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 13). [cemālūñ 'arz kıl, -duḳca]

cemīl: Güzел.

Dā'im birāderine çeker ḥüsn (ü) ānda /Bintü'l-'ineb ki vālidesinden **cemīl** olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 8). [cemīl]

cem'iyyet: Gönüldeki dirlik, düzenlik. Aşğın gönlünün perişan olmaması durumu.

Cem'iyyete olurdu perīşanlıgum bedel /Şemşīr-i gamze cismümi şad-pāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 3). [cem'iyyete, -e]

cem'iyyet-i ḥāṭır: Gönül dirliği.

Bulmadum **cem'iyyet-i ḥāṭırdan** efzün bir şafā /Yaluñuz ḳaldum bu ḥāletden ḥoşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 5). [cem'iyyet-i ḥāṭırdan, -dan]

cem'iyyet-i lafza: Kelime, söz topluluğu.

Ḥarf ta'rif eylemez **cem'iyyet-i lafza** meded /Mes'ele muğlaḳ degül baḥs-i ḥuzūra el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 7). [cem'iyyet-i lafza]

cem'iyetüñ aşlına ir-: Cemiyetin aslına ermek. Rakiplerden temizlenmiş dost, sevgili meclisine ulaşmak.

Baňa rağmen rakıbe iltifâtın söyler ammâ ben /Disem **cem'iyetüñ** bir **aşlına irsem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 32). [cem'iyetüñ aşlına irsem, -sem]

cenâb: "şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret.

Tenâfür ehl-i 'irfânıyla zâhid sen de inşâf it /**Cenâbuñda** olan sîmâ-yı cevñ yeb-rûhdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 4). [cenâbuñda, -uñda]

cenâb-ı hâkka: Allah.

İdersin da'vi-i 'irfân ammâ şâhidüñ var mı /**Cenâb-ı Hâkka** lâyıķ bir zâmîr-i 'â'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 2). [cenâb-ı hâkka, -a]

cennet: İmanlı ve iyi kimselerin ölümünden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer.

Minnet mi çeker girmek için **Cennete** âdem /Mîrâs kalupdur baňa Âdem pederümünden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 3). [cennete, -e]

cennet-i vuşlat: Kavuşmanın cenneti.

Cennet-i vuşlata me'lûf olanuñ çeşminde /Künc-i düzaķ görünür gûşe-i evreng-i vedâ' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 15). [cennet-i vuşlata, -a]

cerâb-ı dil: Gönül çıkını, bohçası.

Reh-i vefâda ebed zıkr ü fikrimüz sensin /**Cerâb-ı dilde** bizüm ğayrı zâdimuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 12). [cerâb-ı dilde, -de]

cevâb vir-: Karşılık vermek, icabet etmek.

Kendüñi kendüñ gözet Allaha ışmarla özüñ /Kâniyâ **virmez** saňa hayvânlığı ķo il **cevâb** (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 10). [cevâb virmez, -mez]

Câme-i fetvâyi-i dildâra **virmiş** il **cevâb** /Müftî-i 'ışķa danışduk biz bu remzi el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 1). [cevâb virmiş, -miş]

Dest ü pâzen bu âteş-mevcde güstâhdur /Her şinâver kalur ayakda **virür** her el **cevâb** (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 4). [cevâb virür, -ür]

cevāhir-i ma'nā: Mana cevheri.

Kānī yine **cevāhir-i ma'nāy** keşf idüp /Buldı zemīn-i dilde yeñi kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 21). [cevāhir-i ma'nāy, -yı]

cevher: Mücevher; değerli, kıymetli.

Suhen **cevher** iken beyne'l-verā bī-āb u tāb olmak /Maḥālsiz bir alay bī-cevherāne lāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 11). [cevher]

Düşdi güzelüm pâyımıza ğam ğam içinde /**Cevher** gibi tīg-ı dü-per-i ğam ğam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 2). [cevher]

Kānī bu gevher adını virme kimesneye /Kân **cevher** içre mi ya cevher kânda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [cevher]

Kānī bu gevher adını virme kimesneye /Kân cevher içre mi ya **cevher** kânda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [cevher]

cevhere-i şam görin-: Altın madeni, cevheri (gibi) görünmek.

Tīg-ı nighüñ ğamzelerüñ ile bir olmuş /Hañcer görünür cevhere-i şam şam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 20). [cevhere-i şam görinür, -ür]

cevher-i cān: Can, gönül cevheri.

İsterem āyīne-i cān u dil olsun sır-nümā /Līk o sırrı **cevher-i cāna** ğubār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 12). [cevher-i cāna, -a]

cevher-i feleg: Dünya madeni, gevheri.

Kānī ki **cevher-i felegüñ** dāverī ola /Pertev gedāsı şa'sa'a-i ḥāverī ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 1). [cevher-i felegüñ, -üñ]

cevher-i ferd: Eşsiz cevher.

Yoluñda dīde şalkum şalkum incüler nisār itdi /Gel ey şehvār-ı varum **cevher-i ferdim** niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 14). [cevher-i ferdim, -im]

cevr it-: Eziyet, zulümde bulunmak, cefa çektirmek.

Ne deñlü **cevr iderseñ** hoş görür elbet anı 'aşık /Kişiye sevdiginden her ne eylerse yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 7). [cevr iderseñ, -erseñ]

cevr ü cefâ: Incitici söz veya davranışlar, eziyet ve zulüm.

Yâruñ bize itdiği hep **cevr ü cefâ** idi /Oldı hep itdigine peşimân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 3). [cevr ü cefâ,]

Cevr ü cefâsı ‘âşık-ı zâruñ belin bükür /‘Uşşâkı kendüsine eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 3). [cevr ü cefâsı, -sı]

cevr-i felek: Feleğin, talihin zulmü.

Olur heft-âsmân bir çend-rûze ser-hoşa mağlûb /Anuñçün dâ’imâ **cevr-i felekdendür** amân ser-hoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 6). [cevr-i felekdendür, -dendür]

cevri-i kâhhâr-ı nazm: Şiirin kahredici eziyeti.

Cevri-i kâhhâr-ı nazmuñ olmasa sırrında sırr /Kâniyâ tanzîre bezl-i iktidâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 13). [cevri-i kâhhâr-ı nazmuñ, -uñ]

ceyb: Kalp.

Geçmeyen kânîlara-i ‘ışık-ı mecâziden eger /Kâ’il-i safsa’a-i kânîlara mı **ceyb** midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 8). [ceyb]

ceyb-i dil: Gönül cebi.

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler /Görürsin **ceyb-i dilde** nağd nâmiyla zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 6). [ceyb-i dilde, -de]

ceyde şâyân cevher: Uzun boya yakışır cevher, idrak etme gücü. (boyuna , yaşına uygun idrak etme kabiliyeti).

Degül a’râz-ı nâ-maḥsûs maḥsûsın bile bilmem /Ki bu şayrefiyânda **ceyde şâyân cevherüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 16). [ceyde şâyân cevherüm, -üm]

cezbe: I. Bir yöne çekilme, heyecan coşku. II. Kendinden geçme hâli.

Câm-ı firâkuñı çekeli çekdirüp gider /‘Âşık o **cezbe** ile ‘acâyib çekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 8). [cezbe]

cezbe vü ân: Güzellik ve çekicilik.

Bu **cezbe vü ân** hep saña mevhûb-ı Hudâdur /An an dili şayd eyledi rindâne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 9). [cezbe vü an]

cezbe-i mıknaṭis: Allah’ın, kulunu manen kendisine çekmesinden doğan coşkunluk, kendinden geçme ve istiğrak hâli.

Dilde kim hâşıl ola **cezbe-i mıknaṭîsi** /Haşm-ı pulâd-ten olsa bayağı kâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 15). [cezbe-i mıknaṭîsi, -i]

cezbe-i sırr-ı ‘alî: Yücelik sırrının coşkusu.

Kişi süfliyyet ile ‘ulviyâta intisâb itmez /Bu bālâ-ḳadd güzeller **cezbe-i sırr-ı ‘alî** ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 6). [cezbe-i sırr-ı ‘alî]

ciger: Bağır, yürek.

Şikâf-ı sîne-i çäkümden alduñ cân-ı maḥzûnı /**Cigerden** alma bârî nâvek-i dil-düz-ı pür-ḥûnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 2). [cigerden, -den]

Şad laḥtdur **ciger** niçe biñ pāredür göñül /Ümmîd odor ki yâr aña bir ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 13). [ciger]

ciger-i sūḥte: Yanmış, tutuşmuş ciğer.

Eser-i rîze-i elmâsı unutturdı baña /**Ciger-i sūḥtede** yer ideli çeng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 10). [ciger-i sūḥtede, -de]

cihād: Savaş, gaza, çaba, gayret.

Mu‘arizât-ı şuverle olındı şulḥ-ı ebed /Bizüm bu ma‘rekelerde **cihādımız** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 10). [cihādımız, -ımız]

cihân: 1. Dünya, âlem, cihan.

Zâhid beni görür de şanur ki şafâm var /Ya‘ni **cihânda** dil-ber-i şâḥib-vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 2). [cihanda, -da]

Kânî girîve-gîr-i ‘adâlet **cihânda** /Aḳrânına teraccüh ider bî-‘adîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 9). [cihânda, -da]

Zamānuñ i‘tibārâtı **cihânda** medḥali yokdur /Sepîde-rîş olan kibrit ile zâtında pîr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 5). [cihânda, -da]

Cihân ağıyardan ḥālî mi ḳaldı bilmem ey Kânî /Bir iki gicedür ses ḥâne-i ağıyardan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [cihân]

2. Dünyada yaşayan insanların hepsi, herkes.

Ḳırup geçürür ḡamze-i fettânı **cihânı** /Varup ser-i zülfi serine şâne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 11). [cihânı, -ı]

Sen az mı şanursın o mezâruñ şühedâsın /Ol tîr-i müje Kânî **cihānuñ** çoḳın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 12). [cihānuñ, -uñ]

cihān u mā-sivā: Dünya ve âlemdeki her şey.

Ġamuñ ile hemān bir kālīb-ı fersüdemüz kaldı / **Cihān u mā-sivādan** dāmen-i ālūdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 2). [cihān u mā-sivādan, -dan]

cihāna gel-: Doğmak, dünyaya gelmek.

Geldüm bu cihāna öle yazdum kederümünden / Ayrılmadı gitdi bu göñül hīç giderümünden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 1). [cihāna geldüm, -düm]

Şoġbet keselin eyleme aġbāb ile tecvīz / Elbet bu **cihāna gelen insān** gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 4). [cihāna gelen, -en]

cihān-ı refīk ol-: Dost, arkadaş olmak.

Benümle vaqt-i ġazān **cihān-ı refīk olmaz** / Ayaġ ile görürüz bir daġı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 5). [cihān-ı refīk olmaz, -maz]

cild-i ten-i pür-dāġ: Yara dolu vücudun derisi.

Cild-i ten-i pür-dāġı Nesīmī gibi şoydı / Kisvet mi keser kendüye gerdün derümünden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 11). [cild-i ten-i pür-dāġı, -ı]

cilve: Güzellere yakışır duruş ve davranış. Dilberâne hareket. Naz ve edâ. Hoşa giden görünüş.

Ne nāzük **cilvelerle** gülmişidüñ güldigüñ günler / Ser-i peykān-ı müjġānuñla bağrum deldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 1). [cilvelerle, -lerle]

cīrān: Komşular. (sevgili)

Ėoñşu ġapusı eylediler şerġa-i dāġuñ / Āhū-beçe-i nāz o **cīrānumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 4). [cīrānumı, -umı]

cism: Beden, vücut.

Cismümde benüm her ser-i mü bir nigeħ oldı / Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 3). [cismümde, -ümde]

Yem-i vişālde dā'im şināħa tālīb olan / Misāl-i mähī-i yemm **cismi** pāre pāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 8). [cismi, -i]

Cem'iyete olurdı perīşanlıġum bedel / Şemşīr-i ġamze **cismümi** şad-pāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 4). [cismümi, -ümi]

cism-i ‘āşık: Âşığın vücudu.

Olur fevvāre-i hūn her bün-i mū **cism-i ‘āşıkda** /Bütānuñ müydār oldukça cām-ı la‘l-i mey-gūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 5). [cism-i ‘āşıkda, -da]

cism-i hāzān: Yaşlı beden.

Rāḥat mı ider ‘āşık olan gamze-i şūḥa /Ser-tā-be-ḳadem **cism-i hāzānum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 14). [cism-i hāzānum, -um]

cism-i laṭīf-i nāzenīn: Nazlı, cilveli, genç ve güzel sevgilinin vücudu.

Reg-i nāzūk-nümā **cism-i laṭīf-i nāzenīnünde** /Gelū-yı şīşede mer’i vū mübşar sākıldur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 5). [cism-i laṭīf-i nāzenīnünde, -ünde]

cism-i pāk: Saf beden.

Ton üstü şanma dostluğı vaşluñ niyāz idüp /Şarılsa **cism-i pāküñe** pīrāhenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 6). [cism-i pāküñe, -üñe]

cism-i rūzgār: Zamanın kendisi.

Zamān-ı vaşluñ añılduḳca **cism-i rūzgār** aḡlar /Sevād-ı ḥaṭṭuñ eyyāmı görünse nev-bahār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 1). [cism-i rūzgār]

cism-i yebūset-zede: Susuzluḡa uğramış beden, kurumuş vücut.

Ele al sāḡarı biñ nāz ile ey cān yūrisün /Reg-be-reg **cism-i yebūset-zedeye** kân yūrisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 2). [cism-i yebūset-zedeye, -ye]

cism-i zār: Ağlayan, inleyen beden.

Yolum hep ḥuṣḳ-sāl-ı vaḥşete düşdi bu esnāda /Ḳurıdı ḳanı **cism-i zārumuñ** hergiz terüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 32). [cism-i zārumuñ, -umuñ]

cū: 1. Irmak.

Aḳıtmāḳ seng-diller ‘ışḳına deryāçe-i eṣḳi / Urulmaḳ böyle ṭaşdan ṭaşa **cūlar** hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 10). [cūlar, -lar]

2. İçki.

Ḥār u ḥasdur ten-i ‘uṣṣāk-ı sitem-keş gūyā /Anı hep semt-i dil-ārāya begüm **cū** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 10). [cū]

cūşış-i pey-der-pey: Art arda coşma.

Bakarken gerden-i kâfûr-gûna hî̃n-i bismilde /Nedür bu **cūşış-i pey-der-pey** ey kaşşâb hûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 8). [cūşış-i pey-der-pey]

cübbe-i vaḥdet giyen: Birlik cübbesini giyen kimse. Allah ile bir olan, bütün olan kimse.

Mânende-i Nesîmi-i aḳdem ḥarâmdur /Kendü derisi **cübbe-i vaḥdet giyenlere** (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 6). [cübbe-i vaḥdet giyenlere, -lere]

cümle: Bütün.

Esrârumı ṭurmadan ider **cümle** tırâş ol /Sırr şaklanamaz hî̃ç ‘aceb bir yere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 7). [cümle]

cünbiş: Şevk, neşe ve coşkunluk dolu hareket, kaynaşma.

Getürmez **cünbişe** bu ḥuşk-şâḥ-ı cismimi devrân /Beni bir şalla şırt eyler kucaklar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 35). [cünbişe, -e]

cünbiş-i ḥarf-i recâ-yı vaşl: Kavuşma ümidi harfinin hareketi.

Zebânum **cünbiş-i ḥarf-i recâ-yı vaşla** nâ-maḥrem /Dehânum lezzet-i gül-büse-i ḥübâna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 11). [cünbiş-i ḥarf-i recâ-yı vaşla, -a]

cünbiş-i mestâne-i rindâne: Sefa ehli kişilerin (rintçe) şarhoşça hareketleri. (Sendelemek).

Elüm gül-deste-i peymâne-i ser-şârdan ḥâlî /Ayağum **cünbiş-i mestâne-i rindâne** ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 4). [cünbiş-i mestâne-i rindâne]

cünbiş-i rûḥ-ı revân: Sevgilinin işveli cilveli tavırları.

Ne içinde ne taşında ne ikiden ḥâlî /**Cünbiş-i rûḥ-ı revân** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 14). [cünbiş-i rûḥ-ı revân]

cünbiş-i sîm-âb görüp: (Beni) Gümüş su, cıva (gibi) salınır ve çok hareketli gördüğün vakit.

Beni hem **cünbiş-i sîm-âb görüp** itme ‘aceb /Şîşe-i şabrı şikest itdi bugün seng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 5). [cünbiş-i sîm-âb görüp]

cünbiş-i zâtîsi ecsâm: Cisimlerin kendilerine has hareket ve davranışları. (Karakter).

Göñüldendür hemîşe **cünbiş-i zâtîsi ecsâmuñ** /Ḳanādîlûñ fûrûğ-ı ḥâne-zîbi yâğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 7). [cünbiş-i zâtîsi ecsâmuñ, -uñ]

cünün: Çılgınlık, delilik.

Zamānede unutulmuş adın bilür dahı yok /Şudür-ı luṭf u mürüvvet **cünūna** ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 4). [cünūna, -a]

Sevdā-yı ʿışk-ı zevkî Kānî nedendür āyā /Esrārını **cünūnuñ** dīvāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 16). [cünūnuñ, -uñ]

Derūnumda **cünün** ol rütbe te'sîr eylemişdür kim /Nümāyān nāle-i zencîr her mûy birūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 3). [cünün]

cürm: Suç, kabahat.

Vuşlat hevesin eyledigüm eyleme ta'yîb /İnkâr idemem **cürmimi** ikrāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 10). [cürmimi, -imi]

cüst [ü] cū-yı ḥakku'l-ḥakḥ: Hakikat gerçeğini aramak.

Reh-i ʿışkuñda **cüst [ü] cū-yı Ḥakku'l-Ḥakḥa** gayret vir /Refîḳ-i rāh-bîn it her ʿazîmetde Ğayūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 3). [cüst [ü] cū-yı ḥakku'l-ḥakḥ, -a]

cüst-cū eyle-: Araştırıp sormak, sorup soruşturmak, arayıp sormak.

Cüst-cū eyler felek tā igneden iplige dek /İster iseñ Ḥazret-i ʿİsî misâli göge āğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 3). [cüst-cū eyler, -r]

cüst-cū it-: Araştırıp sormak, teftiş ve tahkik, sorup soruşturmak, arayıp sormak.

Bilürdik olduğıñ bî-behregān sîr-âb-ı ye's āḥîr /S(i)kenderle berāber âb-ı Hızrî **cüst-cū itsek** (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 10). [cüst-cū itsek, -sek]

cüvân: Genç, delikanlı.

Pîr-i mey muğ-beççe dirler bir **cüvânı** sevḳ ider /Bint keremüñ gayrisin ben ihtiyâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 7). [cüvânı, -ı]

cüz-i kabāḥat: Kabahat cüzü.(Kur'ânın bölündüğü otuz kısımdan her biri). (töbe etmek, dua etmek bağlamında)

Evsâḥ-ı riyâyı yedi deryâ yuyamaz /Ol lekkeyi bir **cüz-i kabāḥat** yayḳar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 12). [cüz-i kabāḥat]

çağlağan: Çağlayarak akan su.

Eşk eşmesi pek **çağlağan** ammā neme lāzım /Çün ben o akindıda hele çağlara düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 7). [çağlağan]

çāk-i sîne: Âşığın gönül yaraları.

Bu **çāk-i sîneye** yer yer refûlar hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 1). [çāk-i sîneye, -ye]

çāk-i zemîn-i sîne: Âşığın göğsünün ve bağrının üzerindeki yırtık ve yarıklar. (yaralar)

Çāk-i zemîn-i sîneyi münbit maḥāl deyu /Toḥm-ı maḥabbeti dil-i şad-çāke ekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 3). [çāk-i zemîn-i sîneyi, -yi]

çal-: Çalmak (Bir müzik aleti bağlamında).

Hîç bir sâz uymadı âheng-i sâz-ı şevkime /Sâz-ı pür-âheng-i istiğnâyı **çaldum** yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 10). [çaldum, -dum]

çamlica seyri: Çamlıca, İstanbul'un Anadolu Yakası Üsküdar ilçesi sınırlarında yer alan tepelik ve yeşil bir semttir. İstanbul'un ve Boğaziçi'nin en güzel manzaralarının görülebileceği çam korularını içeren Büyük Çamlıca Tepesi, Küçük Çamlıca Tepesi bu semte bulunur.

Sen daḥı **Çamlıca seyrinde** şanursuñ kendin /Üsküdar serviligi fikrini derkâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 3). [çamlica seyrinde, -nde]

çâpük-süvâr-ı 'arşa-i âlām u ekdâr: Kederler ve elemeler arsasında at binen.

Ben ol **çâpük-süvâr-ı 'arşa-i âlām u ekdâr** /Ki bāl ü per olur peydâ ten-i esb-i ḥarûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 11). [çâpük-süvâr-ı 'arşa-i âlām u ekdâr, -rum]

çâr ebruvân: "Dört kaşlı": Bıyığı yeni terlemiş (delikanlı). Sevgili.

Birden olur dem uğrar idüm iki günlüğe /Ol **çâr ebruvānuñ** eger çāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 12). [çâr ebruvānuñ, -uñ]

Kānî niçe olmasun o **çâr ebrūya** mā'il /Vefk-i varak-ı ḥüsni felek dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 11). [çâr ebrūya, -ya]

çāre: I. İlaç. II. Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu.

Kāniyā 'ışk ile yanmağa bir **çāre** ara /O zebānî-beçenüñ kırtı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [çāre]

Buña hāmūşlıkdan ğayrı hıçbir var mıdır **çāre** /Bu rāzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [çāre]

çarḥ: Felek, gök; baht, talih.

Senüñ ben boynı bağlu ‘abd-i memlūkuñ muyam ey **çarḥ** /Benüm rām oldıgum gördüñ de zann itdüñ ğulām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [çarḥ]

çarḥ-ı felek: Feleĝin çarkı, baht, talih, çarkıfelek.

Ĝam dilde tırurken yine hicrāna şataşduĝ /**Çarḥ-ı felek** itdi kederi zām zām içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 26). [çarḥ-ı felek]

çarḥ-ı gerdün: Dönen çark, felek; dünya.

Kim bilür şīve-i nā-ĝāh şütür ĝurbesini /**Çarḥ-ı gerdündan** amān bir var imiş bir yoĝ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 6). [çarḥ-ı gerdündan, -dan]

çarḥ-ı sitemger: Zalim felek.

Bu zemīnlerle ne mümkin kām almak Kāniyā /Kām ruḥşat-nāmesin **çarḥ-ı sitemger** virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 18). [çarḥ-ı sitemger]

çar-pāre: Musikimizde özellikle oyun havaları ve köçekçelerde usul vurmaya yarayan, dört parça sert tahtadan yapılmış, ikişer ikişer avuçlara geçirilerek çalınan bir çeşit kastanyet.

Kāniyā oynar ĝüler raĝmen li-enfisüñ raķīb /Kim elinde kāfirüñ eksik hemān **çar-pāresi** (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 10). [çar-pāresi, -si]

çāşnī: Lezzet, tat.

Elfāzdur semār-ı dıraḥt-ı ṭabī‘atum /Maẓmūn **çāşnīsi** vü ma‘nā çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 6). [çāşnīsi, -si]

çāşnī-i lezzet-i iḥsān: (Sevgilinin) Lütüflarının lezzetinin tadı.

Dimāĝum āşinā-yı bŷı-yı ümmīd olmadan ĝaldı /Dehānum **çāşnī-i lezzet-i iḥsāna** ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 6). [çāşnī-i lezzet-i iḥsāna, -a]

çāşnī-i şīve-i āzār: Sevgilinin azarlama üslubunun lezzeti, tadı. (Sevgilinin aşığı azarlaması, terslemesi lütüftur).

Kānī seni şīrīn suḥenlerle ögerse /Hep **çāşnī-i şīve-i āzāruñ** içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 14). [çāşnī-i şīve-i āzāruñ, -uñ]

çatla-: Parçaları ayrılıp toplanmayacak biçimde yarılmak.

Çîn-i sihr-pây nigâh germile başmış o şûh /Sîne-i gül **çatlamış** yer yer şikest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 8). [çatlamış, -miş]

çatlat-: Parça parça etmek.

Çatlatdı mürğîñ dil-i zâr u nizârımı /Yağdı yuvamı cânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 15). [çatlatdı, -dı]

çehre: Yüz, surat, sima.

Bakma dikkatle gâzab vakti amân **çehresine** /Uğruruz gamzesinüñ nâvek-i nâ-kehresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 1). [çehresine, -sine]

çehre-i ‘âlem: Âlemin yüzü, dünya.

Ey şûh-ı siyeh-çerde seni görmese âdem /Târîk olurdu gözine **çehre-i ‘âlem** (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 2). [çehre-i ‘âlem]

çehre-i hû-kerde: Terlemiş yüz.

Emr-i dâniş reşk ider gâh gâzabda rûyuña /Âteş olur **çehre-i hû-kerdesi** bu el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 6). [çehre-i hû-kerdesi, -si]

çehremüñ reng-i za‘ferânî: Yüzümün sarı rengi, sarılığı.

Çadehde **çehremüñ** seyr eyle **reng-i za‘ferânîsin** /Göñül yâd itmesün mi âl-i reng-â-reng-i maḥbûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 7). [çehremüñ reng-i za‘ferânîsinî, -sin]

çek-: 1. Yölendirmek, kanalizetmek, iletmek.

Leb-i cûya **çekildi** sū-be-sū aḥbâb çün seyl-âb /Şaçıldı âb-ı rûy-ı guşşa vü endüh âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 7). [çekildi, -ildi]

Gürîz fâ’ide virmez kâzâdan ey Kânî /**Çeker** mesâfe-i dūr u dırazdan girdâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 14). [çeker, -er]

2. Katlanmak, üzüntü ve sıkıntıya göğüs germek.

‘Uşşâk kûh-ı Kâfda olsa **çeker** gamuñ /Ammâ döner arada çekilmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 7). [çeker, -er]

Çekemez ehl-i himem lâ vü ne‘am âzârın /Nedür ol zell ü hevân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 17). [çekemez, -emez]

Çekmem ebedî dekk ü külâhı dönerem /Hergiz olamam ya'ni mübâhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 1). [çekmem, -mem]

Çekmem dime kahrın degerin aña o şühuñ /Degmez mi şanursın bu kadar nâza deger **çek** (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [çek]

Rûzgâruñ pāk dâmenler **çeker** serpindisin /Kande bir âlûde dâmen var ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 3). [çeker, -er]

Neş'e-i vaşlı humâr-ı hecre hem âgûş idüp /**Çekmesün** hamyâze-i hasret kaçığı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 6). [çekmesün, -mesün]

Vakıtle kılarum diyu her-bâr nemâzı /Zâhid bize itdigün edâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 4). [çekilmez, -ilmez]

Her ne çekilürse çekilür sevdigüm ammâ /Fahr-ı cühelâ nâz-ı gedâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 6). [çekilmez, -ilmez]

Râşide eger olsa riyâ mu'teber olmaz /Âhenksiz olduk da şadâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 8).). [çekilmez, -ilmez]

Qurbıyyet ider 'âşıkâ îrâs tesellî /Dil-ber olıcağ hâne-cüdâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 10).). [çekilmez, -ilmez]

Tevfîk eger terbiyeye virmese revnâk /Perverde-i ta'îm Hudâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 12).). [çekilmez, -ilmez]

Cânum da tenüm de saña hayrân saña qurbân /İtmezseñ o ağıyarı fedâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 14).). [çekilmez, -ilmez]

Kânî ne be-tahkîk-i terennüm köni ki zâğ /Bülbül gibi de itse nidâ hîç **çekilmez** (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 16).). [çekilmez, -ilmez]

Her ne çekilürse **çekilür** sevdigüm ammâ /Fahr-ı cühelâ nâz-ı gedâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 5). [çekilür, -ilür]

Her ne **çekilürse** çekilür sevdigüm ammâ /Fahr-ı cühelâ nâz-ı gedâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 5). [çekilürse, -ilürse]

3. Cezbetmek, yönlendirmek.

Beni kıl deñlü miyânı **çeker** ol semte hemân /Bir kıl ile yedilür âşıkı bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 7). [çeker, -er]

4. Benzemek.

Dâ'im birâderine **çeker** hüsñ (ü) ânda /Bintü'l-'ineb ki vâldesinden cemîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 7). [çeker, -er]

5. (İp, sehpa, darağacı kelimeleriyle) Asmak, asarak idam etmek.

Manşûrî çün gül-i ser-i dâr idecekdiler /Sırr-ı ene'l-hağk açacak idi **çekdiler** (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 2). [çekdiler, -diler]

çekip çevir-: Hale yola koymak, yönetmek.

Aç dīde-i fütüvveti tavr-ı ‘amāyı ko /Feth-i tılsım-ı ism-i mu‘ammāyı **çek çevir** (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 4). [çek çevir]

Çevril çekin çerāgehi hulyâyı **çek çevir** /Çöz pālheng-i fikreti dünyâyı çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 1). [çek çevir]

Çevril çekin çerāgehi hulyâyı çek çevir /Çöz pālheng-i fikreti dünyâyı **çek çevir** (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 2). [çek çevir]

çekdirüp git-: Bırakıp gitmek, terk etmek.

Cām-ı firākuñı çekeli **çekdirüp gider** /‘Āşık o cezbe ile ‘acāyib çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 7). [çekdirüp gider, -er]

çekeli: Ayrılık kadehini (şarap) içtiğinden beri.

Cām-ı firākuñı çekeli çekdirüp gider / ‘Āşık o cezbe ile ‘acāyib çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 7). [çekeli]

çekīde: Damla.

La‘l-i lebūñ ki kaṭre-i rengīn **çekīdedür** /Yāḫut-ı sürḫ ile ikisi bir çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 1). [çekīdedür, -dür]

La‘l-i lebūñ ki kaṭre-i rengīn çekīdedür /Yāḫut-ı sürḫ ile ikisi bir **çekīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 2). [çekīdedür, -dür]

Cām-ı firākuñı çekeli çekdirüp gider /‘Āşık o cezbe ile ‘acāyib **çekīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 8). [çekīdedür, -dür]

çekirdek: Bir şeyin başlangıcını ve esasını teşkil eden kısım, nüve.

Elfāzdur semār-ı dıraḫt-ı ṭabī‘atum /Maẓmūn çāšnisi vü ma‘nā **çekirdegi** (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 6). [çekirdegi, -i]

çelebüm: Efendim, canım.

Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu götürür /Zülfüñi baña koḫutma **çelebüm** bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 2). [çelebüm]

çend: Ne kadar.

Yüzüm rengini gül-hande-i âmâlde sâdur /Sözüm her **çend** rengin olsa istihsâna hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [çend]

çend rûze: Bir kaç gün.

N'olur sen de diseñ ol şûh-ı şîrinkâra ey Kânî /Nedür bu **çend rûze** 'izzet-i dîdâr küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 10). [çend rûze]

Olur heft-âsmân bir **çend-rûze** ser-hoşa mağlûb /Anuñçün dâ'imâ cevri-i felekendür amân ser-hoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 5). [çend-rûze]

çeng-i vedâ': Ayrılık pençesi.

Eser-i rîze-i elmâsı unutturdı baña /Ciger-i sühâde yer ideli **çeng-i vedâ'** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 10). [çeng-i vedâ']

çerâğ: I. Mum, kandil. II. Sevgili.

Kalmasun şâm-ı vişâl-i yâra dâğı kimsenüñ /Batmasun tâ şubha dek Yâ Rabb **çerâğı** kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [çerâğı, -ı]

çesbân: Yakışır, layık, uygun.

Tutar bâlâyı gerdünda kâmer bir mu'teber keşkûl /Degül **çesbân** egerçi bu kâlerlikle zer keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [çesbân]

çeşm: 1. Göz.

Hîç göz göre geçmek niçe mümkün ola senden /**Çeşmüm** nîgehüm sırr-ı nihânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 10). [çeşmüm, -üm]

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sîneye şapdı /Germâbe ararken hele külhânumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 5). [çeşmüm, -üm]

Kaynamadukça çi nâ-kâ'r-yâb-ı şevkden /Girye-i nâ-gehle **çeşmüm** kûr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 6). [çeşmüm, -üm]

2. I. Bakış, görüş, nazar **II.** Algılama biçimi, fikir, düşünce, anlayış.

Çün püşt-i lebûñde reg-i gül ola be-dîdâr /**Çeşmümde** benüm rakşa gelür şevkile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 6). [çeşmümde, -ümde]

Cennet-i vuşlata me'lûf olanuñ **çeşminde** /Künc-i düzağ görünür gûşe-i evreng-i vedâ' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 15). [çeşminde, -inde]

çeşmân-ı ‘uşşâk: Âşıkların gözleri.

Ağardı şanma farṭ-ı giryeden **çeşmân-ı ‘uşşâkuñ** /Reh-i vaşluñda cānā ḳordu çeşm-i intizār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 7). [çeşmân-ı ‘uşşâkuñ, -uñ]

çeşm-düz-ı intizār: Gözlerini dikip bekleyen, gözleyen.

Eylemezdüm bir daḥı nezzāre-i semt-i vişāl /‘Āşıkānum **çeşm-düz-ı intizārumdur** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 6). [çeşm-düz-ı intizārumdur, -umdur]

çeşme: Pınar.

Olurdi ḥātıra-i vuşlatuñ dile reh-yāb /Geçeydi düzaḥa Firdevs **çeşmesinden** āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 2). [çeşmesinden, -sinden]

çeşm-i bülbül: I. Bülbülün gözü **II.** Âşığın gözü.

Bir **çeşm-i bülbül** içlügi var gonçenüñ geyer /Şoydıḳca cāmedānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 21). [çeşm-i bülbül]

çeşm-i düşmen: Düşman gözü. Rakiplerin nazarı.

Yıldızdan oldu bezmime ehl-i birün ırāk /Ol deñlü **çeşm-i düşmene** şimdi ḥafām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 6). [çeşm-i düşmene, -e]

çeşm-i ḥün: Kanlı göz. (Ağlamaktan kızaran gözler).

Çeşm-i ḥüninde ḥayāl-i ḥaṭṭı olmaz cāy-gır /Ḥaṭ yazılmaḳ mümkün olmaz Kāniyā ḳan üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 11). [çeşm-i ḥüninde, -inde]

çeşm-i ‘ibret: İbret gözü.

Ḥabāb-ı bāde ehl-i bī-niše bir **çeşm-i ‘ibretdür** /Fenā-bünyād olan şūḥ-ı hevāyīden beḳā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 7). [çeşm-i ‘ibretdür, -dür]

çeşm-i intizār: Bekleyen göz.

Ağardı şanma farṭ-ı giryeden çeşmân-ı ‘uşşâkuñ /Reh-i vaşluñda cānā ḳordu **çeşm-i intizār** ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 8). [çeşm-i intizār]

çeşm-i siyāh: Kara göz, kara gözlü.

Gönül ebrū-siyeh **çeşm-i siyāhı** sürmeli ister /Raķīb-i rū-siyāhı ol arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 1). [çeşm-i siyāhı, -ı]

çeşm-i ter: Yaşlı göz.

Eyler o hükmi huş u tere baħr u berre hep /Li'llāh āh-ı huşku ya **çeşm-i teri** ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 12). [çeşm-i teri, -i]

çık-: 1. I. Dışarı çıkmak II. ayrılmak.

Dil alur ol perī soñra dil-i mahrūkdan **çıkamaz** /Yataklı düzd-i kāmīl-ḥāne-i mesrūkdan **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 1). [çıkamaz, -maz]

Ol zül o perçem ol an dilden **çıkār** mı bir an /Ḥālüm neden perīşān hīç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [çıkār, -ar]

Ḥayāl-i sīne-i sīmīn senāmuñ sīneden **çıkamaz** /O sāde-dil ne sīne cevher-i āyīneden **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 1). [çıkamaz, -maz]

Ḥayāl-i sīne-i sīmīn senāmuñ sīneden **çıkamaz** /O sāde-dil ne sīne cevher-i āyīneden **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 2). [çıkamaz, -maz]

Yerin buldı ḥadengün oğ deyüp yan düşdi kalbümde /Hele bu ber-güzāruñ ḥātır-ı bī-kīneden **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 4). [çıkamaz, -maz]

Dile te'sīr-i keyf-i merhem-i vuşlat kadar siñmiş /Lebün bir kıymet-i cevherdür ol gencīneden **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 12). [çıkamaz, -maz]

Ḥayālün sīnede ey rūḥ-ı 'ālem bir zamān **çıkamaz** /Pezīrā-yı fenā olmazsa cism elbette cān **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 1). [çıkamaz, -maz]

2. Yükselmek.

Ḳābe kavseyne **çıkār** baḥtımızuñ zerrātı /Egri toğrı ne ki dir isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 19). [çıkār, -ar]

Çıkıdı feryād u figānum giderek nüh felege /Daḥı bir vuşlat için ol yüzi māhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 3). [çıkıdı, -dı]

3. Ortaya çıkmak. Meydana gelmek.

Şüphe var mı ḥaṭ-ı ruḥsār yüze **çıkmaya** mı /Zālīke's-şuḥuf 'aceb muşḥaf-ı lā-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [çıkmaya, -maya]

Libās-ı rızık gāyet bol bulamadı gerek ḥayyāt /O ḥarvānī-i ḥar-vār var her peşmīneden **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 6). [çıkamaz, -maz]

Tabanı yanmış āsā pek yürür zāhid nedür fā'iz /Siyāh āhenden ey dil beyzā-ı tīg-ı tībān **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 6). [çıkamaz, -maz]

Dehānından vişāle dā'ir olmaz hārfcik mesmū' /**Çıkan** hep vardandur emr-i mümkin yokdan çıkamaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 8). [çıkan, -an]

Dehānından vişāle dā'ir olmaz hārfcik mesmū' /Çıkan hep vardandur emr-i mümkin yokdan **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 8). [çıkamaz, -maz]

4. Yukarı çıkmak. (Ezan okumak için minareye çıkmak bağlamında)

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez nā-gehān teklīf /Mü'ezzinler menāre hīç bī-vaqt ezān **çıkamaz** (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 4). [çıkamaz, -maz]

5. Ulaşmak, varmak.

Vādī-i ğam kākülüne toğrıca **çıkmağ** /Mümkin mi girih-der-girih ü ham ham içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 9). [çıkmağ]

çıkâr-: 1. (Müzikte) makama çıkmak, makam değiştirmek.

Çıkardum tā Hüseyniyye biraz eyyām efgānı /Muḥayyer oldı vuşlatda qarār ol gitdi ben qaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 15). [çıkardum, -dum]

2. Yükseltmek, ulaştırmak.

'İşkuñ dili 'uşşākı Ḥuseynīye **çıkardı** /Taḥsīn ide gör ḥüsnüñi iḥsān saña qaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 3). [çıkardı, -dı]

çıplak bin-: Ata eyer vurmadan binmek.

Çıplak da binse menzil-i maḫşūdına yeter /Ey dil rikāb-ı vaşla eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 5). [çıplak binse, -se]

çiçeklü it-: (Elbisesini kırmızı ve yeşil kumaşlarla) Çiçekli, bezeli yapmak.

Gül-gonçe dir miyim o ser-ā-pāy cāmesin /Canfes peten çiçeklü yeşil ḥāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 8). [çiçeklü itmese, -mese]

çifte: Ağza gelen kısmında iki dil bulunduğu için bu ismi alan, nefesli basit bir halk sazı, bir çeşit dilli zurna.

Bu sāde dü-yekden ne çıkar **çifteñi** uydur /Her bir sese uy çifteye çifte teke tek var (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 1). [çifteñi, -ñi]

çille-hâne: Dervişlerin çilelerini doldurmak üzere kapandıkları yer.

Eyler mi erba'înine bu faşluñ i'tibâr /Kânî şovuk bağan kişi bu **çille-hâneye** (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 14). [çille-hâneye, -ye]

çîn-i naḥvet: Kibirin kırıksıklığı.

Nedür âyîne-i ruḥsârda jengâr küsdün mi /Cebînünde yine bir **çîn-i naḥvet** var küsdün mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [çîn-i naḥvet]

çirk-i beden: Bedenin kiri, günah.

Hep bâde-i bî-ğışla yunar çirk-i günâh /**Çirk-i bedeni** reşḥa-i şafvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 4). [çirk-i bedeni, -i]

çirk-i günâh: Günahın çirkinliği, pisliği.

Hep bâde-i bî-ğışla yunar **çirk-i günâh** /Çirk-i bedeni reşḥa-i şafvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 3). [çirk-i günâh]

çiynen-: Gereken saygı ve dikkat gösterilmeyip zarara uğratılmak, haleldar edilmek.

Ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adâlet oldur /**Çiynenür** kalmaya ayaklara râhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 10). [çiynenür, -ür]

çiz-: (Bir şeyin üzerinden sert ve sivri bir şey geçirerek) Çizgi hâlinde berelemek, üzerinde çizik peydâ olmasına sebep olmak.

Nevk-i ğamzeñ **çizdi** şemşîrin bütün ḥall eyledi /Ey müzehhib âlet-i pergâra ḥâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 9). [çizdi, -di]

çocuk: Düşünce ve davranışları yaşına göre yeterince olgunlaşmamış, yaşı büyüdüğü halde duygu ve fikirleri çocukluk seviyesinde kalmış kimse.

Gül-büseyi isrâfa vecih neydi a cānum /Giçmez çü **çocukdur** ne serefden ne sefeden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 10). [çocukdur, -dur]

çok: Miktarı ziyade olan.

Germ-âbe-i vaşluñda senün 'aşıq-ı ter-dest /Göz yaşı kadar yoğ ise de **çok** şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [çok]

Saṇa **çok** yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler /Görürsin ceyb-i dilde naḥd nāmıyla zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 5). [çok]

çok zamān: Uzun zamandır, epeydir.

Çok zamāndur ki senüñ küyuña ben varamadum /Beni bāguñda öten nağme-i gū gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 25). [çok zamāndur, -dur]

Çok zamānlardur dimāğ-āzürde-i bŷy-ı ğamuz /Bir esivir ey nesīm-i ğīsuvān-ı yār esi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 7). [çok zamānlardur, -lardur]

çokın: Çoğunu. Çok fazlasını.

Sen az mı şanursın o mezāruñ şühedāsın /Ol tır-i müje Kānī cihānuñ **çokın** urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 12). [çokın]

çoksun-: Çok görmek.

Pīr itdigin seni kati **çoksunma** Kāniyā /Degmez degül bir ‘ömri bil ol nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 15). [çoksunma, -ma]

çörek: Güneş ve ay.

Hisseti ğālib olur dirler felek-meşreblerüñ /Süfre-i gerdünda devr eyleyen iki **çörek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 10). [çörek]

çöz-: Serbest bırakmak.

Çevril çekin çerāgehi hulyāyı çek çevir /**Çöz** pālheng-i fikreti dünyāyı çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 2). [çöz,]

çü: 1. Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Çü ‘aşığ cān görem dirse bedensiz /Aña ma‘şûk dir cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 1). [çü]

Gül-büseyi isrāfa vecih neydi a cānum /Giçmez **çü** çocuğdur ne serefdan ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 10). [çü]

Temīz aşhābı zevk-ı hāl ile hoş-ḥāldür her vaqt /**Çü** ibnü'l-vaqt vaḳf-ı intizār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 6). [çü]

Gül-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet idüñ baña evvel /**Çü** yanuñda buḥürdān ile ‘anberdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 18). [çü]

Uyanıklar uyurlardan selāmetdür seferlerde /**Çü** rāh-ı ‘ışka düşdüñ gel dil-i āġāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 6). [çü]

2. Gibi.

Hâ'înligi becerdi **çü** Tatar ğamzesi /Şâhin Giray nâmına bir hân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 5). [çü]

çün: 1. Nasıl ki.

Ruhsârumı **çün** eşk-i nedâmet yaykar /Esrârumı hep hûy-ı hacâlet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 1). [çün]

Haṭâ vü sehvi Kânî i'tirâf it nezd-i Bârîde /Du'ânun efḍali **çün** lâ-tu'âhiz inne-sînâdur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 6). [çün]

2. Olduğunda.

Da'vet-i aḥbâba **çün** bād-ı şabâ eyle şitâb /Da'vet-i a'dâya dizgin ger atun başını çek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 13). [çün]

3. Gibi.

Leb-i cûya çekildi sū-be-sū aḥbâb **çün** seyl-âb /Şaçıldı âb-ı rûy-ı ğuşşa vü endûh âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 7). [çün, -a]

Kızdukca kızdı nâleye qorlandı **çün** ḥamâm /Dirilti keff-i cānumı feryād-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 25). [çün]

Çün püşt-i lebünde reg-i gül ola be-dîdâr /Çeşmümde benüm rakşa gelür şevkile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 5). [çün]

Getür nazma perîşân sözleri **çün** lü'lü-i manzûm /Nizâmü'l-mülk-i ma'nî ol misâl-i mîr-i ḥâkânî (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 3). [çün]

4. Çünkü.

Çün ayrılşan gerek bi'l-iztirâr elbet ahibbâdan /Cefâ görseñ de Yûsuf-vâr sen ihvânunı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 7). [çün]

Manşûrî **çün** gül-i ser-i dâr idecekdiler /Sırr-ı ene'l-ḥaḳı açacak idi çekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 1). [çün]

Suḥan-ı 'ışk-ı Hudâ **çün** ezelî kâlimdür /Kıyl ü kâl eylememek lâzime-i ḥâlimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 1). [çün]

Çün kabûl itmez metâ'-ı 'ışk u şevk ortaqlığı /Uymadı kendümle de bâzâr aldum yalunuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 3). [çün]

Ser-i şeh-râh-ı vuşlatda piyâde idüm ey Kânî /**Çün** oldu eşheb-i nâza süvâr ol gitdi ben qaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [çün]

Eşk eşmesi pek çağlağan ammâ neme lâzım /**Çün** ben o akindıda hele çağlara düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 8). [çün]

Ġam aldı benüm dört yanımı cān saña qaldı /Eyü bilesin **çünkü** bu qurbân saña qaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 2). [çünkü]

5. Ne vakit ki.

Çün reglerüm aldı bedenümde ditirekler /Dir ten tene nâ dir tene dir dir ditirekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 1). [çün]

6. İçin, uğruna.

Raķîbî hâtıruñ **çün** zâhidi Allâh için Kânî /Dile vird itmedük en‘âm mı evrâd mı ƙaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [çün]

7. Mademki.

Derün u sînede **çün** dâğ u şerha yok şüfî /O halkasuz rezesüz köhne bâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 3). [çün]

da: De, da bağlacı.

Ağyârı **da** görsem seni der-hâtır iderdüm /Cânâ hem o ağyârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 11). [da]

Bir kimseye bir iyilik idüp şöñra **da** Kânî /Şoñbet arasında başa ƙaƙmaƙ ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 9). [da]

Erbâb-ı hâsed her ne ƙadar olsa müzâhım /Bir kerre felek baña **da** nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 4). [da]

Âdemî-zâddur ammâ ki perî-zâd **da** dirüm /Beni ol vâdîlere hep o melek-hû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 17). [da]

An an **da** ağla derd ile ol anı bir zamân /An an vücûd mülkini ol hüsñ ü ân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [da]

‘Aķılķârı degüldür ‘ışķ Eflâţûñ **da** olsañ /Biraz Mecnûnca eķvârlar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 7). [da]

Bütün hayruñ **da** şerrüñ de ƙaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece hayr u şerüm yoƙdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [da]

İderseñ nîm miƙdâr iltifâta Kânîyi maşhar /Felekden yağsa **da** seng-i sitem aşlâ girân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 10). [da]

Baña imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yoğsa /Yolında ol şehüñ tâ arşa **da** irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [da]

Vişâlin h‘âhişin ‘arz eylemişdüm cân-güstâhuñ /Anı **da** añladuñ bildüñ haber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [da]

Her a‘zâ zerre zerre pâre pâre laht laht oldu /Hemân bir cân ƙaldı anı **da** serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [da]

O kim taƙdîr ezelde hüsñin anuñ bî-zevâl itmiş /Öñünde sâñ **da** esse bozulmaz añladuƙ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [da]

Seni aldatma **da** bir şey mi imiş ey Kānī /Çekdi ruhsārına bir perde bugün gitdi gider (Kānī Divanı, Gazel 30, Mısra 15). [da]

Bir var ise başı göge degmiş cefāda **da** /Ben görmedüm velī o qad-i serv-sān deger (Kānī Divanı, Gazel 61, Mısra 7). [da]

Çıplaq **da** binse menzil-i maqşūdına yeter /Ey dil rikāb-ı vaşla eger ister istemez (Kānī Divanı, Gazel 69, Mısra 5). [da]

Kendin dil ehli āteşe atmaq **da** iş midür /Kānī ider fedā-yı ser ister istemez (Kānī Divanı, Gazel 69, Mısra 11). [da]

Bāzi-i gerdündan ehl-i cāh **da** kurtulmadı /Mātdan şaṭranclarda şāh da kurtulmadı (Kānī Divanı, Gazel 203, Mısra 1). [da]

Bāzi-i gerdündan ehl-i cāh da kurtulmadı /Mātdan şaṭranclarda şāh **da** kurtulmadı (Kānī Divanı, Gazel 203, Mısra 2). [da]

Gāh germ ü gāh serd oldığı bulmuşdur şuyu /Kaydlardan şu siyeh-baht āh **da** kurtulmadı (Kānī Divanı, Gazel 203, Mısra 4). [da]

Hīlekāra ṭa'neden kurtulmağa yoqdur mecāl /Kim ser-i kūhsārda rūbāh **da** kurtulmadı (Kānī Divanı, Gazel 203, Mısra 6). [da]

Ehl-i pertev göklere çıksa yine medhūldür /Av'av-ı seg-ṭıynetāndan māh **da** kurtulmadı (Kānī Divanı, Gazel 203, Mısra 8). [da]

Nigāh-ı nāza **da** kâ'il idük dirîğ itdi /Zebān-ı nāz yine yā bāri tercemān mı qodı (Kānī Divanı, Gazel 208, Mısra 19). [da]

Taḥalluş itmek isterseñ sözüñ ḥüsni yeter maḥlaş /Miyān-ı ehl-i dilde olsa **da** baḥş-ı suḥandānı (Kānī Divanı, Gazel 211, Mısra 16). [da]

Yed-i beyzā **da** olsa pāy-ı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir ayak evvel ḥasret-i dīdārıñam sākī (Kānī Divanı, Gazel 219, Mısra 5). [da]

Ma'ārifüñ saña sorguc ṭaḫsa **da** Kānī /Şikence-i felege ya serūna ḥaml olunur (Kānī Divanı, Gazel 32, Mısra 13). [da]

Rāşide eger olsa riyā mu'teber olmaz /Āhenksiz olduk **da** şadā hīç çekilmez (Kānī Divanı, Gazel 70, Mısra 8). [da]

Cānum **da** tenüm de saña ḥayrān saña qurbān /İtmezseñ o ağıyarı fedā hīç çekilmez (Kānī Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [da]

Gel ey ḥādī-i rāh-ı 'ışk gitme gayrı bir semte /Biraz **da** himmet eyle Kānī-i güm-rāhla ol sen (Kānī Divanı, Gazel 134, Mısra 12). [da]

Ben anuñ iderdüm ḡam-ı 'ışkı ile hey hey /Şimdi o **da** bir tāze-reviş hey heye düşdi (Kānī Divanı, Gazel 193, Mısra 8). [da]

Eger güstāhī-i bīrūn bağışlansa **da** Kānī /Ḡayūrāne tutar anuñ yerin sīneñdeki ḡışlar (Kānī Divanı, Gazel 39, Mısra 13). [da]

dād u sited: Alış veriş, alım satım.

Kāniyā **dād u sited** ma'nādudur şimden geru /Hud'a-i şüretger-i bāzāra hācet kalmadı (Kānî Divanı, Gazel 214, Mısra 13). [dād u sited]

dadān-: Alışmak; müptelası olmak.

Dil **dadānmış** idi nuql-i hoş-güvār-ı vaşluña /Şimdilik zehr-āb-ı hicrāna koralıdum yalūñuz (Kānî Divanı, Gazel 82, Mısra 11). [dadānmış, -mış]

Dadānmışdur o gül-kañd-i s(i)tignāya biraz eyyām /Ki ben semm-i helāhilde eger yersem gider gelmez (Kānî Divanı, Gazel 84, Mısra 11). [dadānmışdur, -mışdur]

dāğ: Aşk, elem, keder vb. içe işleyen duyguların verdiği yanıklık, yara.

Dāğ kanar ya yāresi şızlar ya āh ider /Bi'l-iztīrār ümmet-i ıışkuñ günāh ider (Kānî Divanı, Gazel 42, Mısra 1). [dāğ, -ı]

Demüm **dāğum** gāma hem-dem hem āb ağıduram hem dem /Gamuñ yoklar beni dem dem dedem dem kande ben kande (Kānî Divanı, Gazel 174, Mısra 5). [dāğum, -um]

Görenler şerha-i sīnem ider biñ **dāğa** istidlāl /Bu sırr-ı şerha kes kādır degüldür sīneden soñra (Kānî Divanı, Gazel 178, Mısra 5). [dāğa, -a]

Oyarsın nāhun-ı hasretle bağıruñ fā'ide virmez /Açılsa sīnede dilde ser-ā-pā **dāğlar** gözler (Kānî Divanı, Gazel 28, Mısra 4). [dāğlar, -lar]

Sāde gül-i hod-rūya müşābih idi **dāğum** /Her bergini ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kānî Divanı, Gazel 122, Mısra 7). [dāğum, -um]

Ruḥ-ı pür-tābda ol hāller kundağlılardur hep /Yanup yıkıldığım şanma benüm bu **dāğlardandur** (Kānî Divanı, Gazel 22, Mısra 4). [dāğlardandur, -lardandur]

Besdür bu şerhalar niye lāzım bu **dāğlar** /Gör hāne-i derün açık menfes istemez (Kānî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [dāğlar, -lar]

Kalmasun şām-ı vişāl-i yāra **dāğ** kimsenüñ /Batmasun tā şubha dek Yā Rabb çerāğı kimsenüñ (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 1). [dāğ, -ı]

İntihāb için konulmuş noqtadur levh-i dile / Nükte nā-fehmān anı Kānî şanurlar gerçi **dāğ** (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 16). [dāğ]

dāğ u şerha: Yara ve yarık, çatlaklar.

Derün u sīnede çün **dāğ u şerha** yok şüfī /O halkasuz rezesüz köhne bābı neylersin (Kānî Divanı, Gazel 138, Mısra 3). [dāğ u şerha]

Derün u dilde **dāğ u şerhalar** baş gösterir yer yer /Geçen eyyāmda ol yāren ile itdüklerüm ańsam (Kānî Divanı, Gazel 116, Mısra 3). [dāğ u şerhalar, -lar]

Bu **dāğ u şerhalar** sebab-i inşirāh idi /Kālbüm nigāh-ı nīmi bütün yāre itmese (Kānî Divanı, Gazel 161, Mısra 5). [dāğ u şerhalar, -lar]

dāğ üstü bāğ: Sinedeki açık ve kanlı yara. (Bu yara görüntüsünden dolayı çiçek açmış bir bağa benzetilmiştir)

Dāğ-dağ-ı sīne tıtdı merhem-i vaşluñla bāğ /Gam degül şimden girü cānā baña **dāğ üstü bāğ** (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 2). [dāğ üstü bāğ]

dāğ-dağ-ı sīne: Sinenin yara dağı.

Dāğ-dağ-ı sīne tıtdı merhem-i vaşluñla bāğ /Gam degül şimden girü cānā baña dāğ üstü bāğ (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 1). [dāğ-dağ-ı sīne]

dāğ-ı derūn: Gönül yarası.

Bir merhem ‘aceb var mı didüm **dāğ-ı derūna** /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [dāğ-ı derūna, -a]

Dāğ-ı derūnı sīnelerüñ şerha sen baña /Añma amān efendi baña kes kes istemez (Kānî Divanı, Gazel 74, Mısra 9). [dāğ-ı derūnı, -ı]

dāğ-ı dil: Gönül yarası.

Her **dāğ-ı dil** ‘aşıkını eylese rüşen /Sūrāhları sīnede revzen gibi olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 11). [dāğ-ı dil]

Dāğ-ı dilūme hançer-i āzārı gibi yok /İnşāf olınsa güzelüm dirhem ü merhem (Kānî Divanı, Gazel 126, Mısra 7). [dāğ-ı dilūme, -üme]

dāğ-ı nev ü kühen: Eski ve yeni yanıklar, yaralar.

Dāğ-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyünüñ /Ey şerhasında mār-ı münakkaş mısın nesin (Kānî Divanı, Gazel 142, Mısra 3). [dāğ-ı nev ü kühenle, -le]

dāğlar aç-: Yaralar açmak.

Tenümde ‘aks-i çeşmüñ halka halka **dāğlar açdı** /Hayāl-i ebruvānuñ āb içinde tākıldur hep (Kānî Divanı, Gazel 11, Mısra 7). [dāğlar açdı, -dı]

dağı: 1. Dahi, da/de.

‘Aşıklara temkīn gerek rāh-ı vefāda /Temkīni **dağı** şüret-i telvīndür ammā (Kānî Divanı, Gazel 2, Mısra 8). [dağı]

Kānī bu ğazel olsa sezā yāra hediyye /Me'mūl o perīden **daḥı** taḥsīndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 30). [daḥı]

Zamānede unudulmuş adın bilür **daḥı** yok /Şudūr-ı luṭf u mürüvvat cünūna ḥaml olunur (Kānī Divanı, Gazel 32, Mısra 3). [daḥı]

Bī-māye şeyḥ sālike oldıkça reh-nümā /Ḥāciya **daḥı** efkar-ı 'urbān delīl olur (Kānī Divanı, Gazel 34, Mısra 4). [daḥı]

Deheniyle suḥanı gül be-şekerdür gūyā /Lebi pālūde-i terden **daḥı** nāzūk-terdür (Kānī Divanı, Gazel 36, Mısra 4). [daḥı]

Kāniyā yārān ile ülfetden eyile iḥtirāz /Muntazır olma selāma ol **daḥı** minnetlidür (Kānī Divanı, Gazel 38, Mısra 10). [daḥı]

Ürkütü dilüm vaḥşet-i endīşe-i hecri /Düşde **daḥı** bu rūḥ-ı revānum seni gözler (Kānī Divanı, Gazel 52, Mısra 16). [daḥı]

Ḥāṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey āfet-i cān /Cān ise maṭlab eger ol **daḥı** der-ceyb midür (Kānī Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [daḥı]

Nāz itse **daḥı** vuşlatı biñ el-amān deger /Anısı zevk-ı salṭanat-ı şad cihān deger (Kānī Divanı, Gazel 61, Mısra 1). [daḥı]

Sen **daḥı** Çamlıca seyrinde şanursuñ kendin /Üsküdar serviligi fikrini derkār iderek (Kānī Divanı, Gazel 109, Mısra 3). [daḥı]

Gül-i ruḥsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O **daḥı** şimdi oldu gözde ḥār ol gitdi ben ḳaldum (Kānī Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [daḥı]

Bu devr-i bī-vefāda derdüñe dermān olur yokdur /Dem-i Hızır u Mesīḥādan **daḥı** Kānī şifā umma (Kānī Divanı, Gazel 166, Mısra 14). [daḥı]

Ḥayretle hemān üstüme dil-ber düşeyazdı /Ben hergiz inanmadum o **daḥı** düşeyazdı (Kānī Divanı, Gazel 201, Mısra 2). [daḥı]

Ḳalursa böyle bezm-i 'ayş-ı 'işret her dem āmāde /Senüñ ben rūz-ı maḥşerde **daḥı** medyūnıñam sāḳī (Kānī Divanı, Gazel 219, Mısra 16). [daḥı]

Ādemdeki aḥlāk-ı ḥamīde ola mecmū' /Ser-levḥa-i mecmū' **daḥı** līndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 26). [daḥı]

Berī o rütbeyüz esbābdan ki ey Kānī /Tevekkül ile **daḥı** ittihādımız yokdur (Kānī Divanı, Gazel 37, Mısra 14). [daḥı]

Yār iltifāt 'aşıḳa hemvāre itmese /Ammā nevāzişi **daḥı** āğyāra itmese (Kānī Divanı, Gazel 161, Mısra 2). [daḥı,]

Ḥavāşş-ı zāhir ü bāṭın saña imdād iderlerdi /İdüp inşāf lā-büd sen **daḥı** yārānuñı ḥoş tut (Kānī Divanı, Gazel 13, Mısra 4). [daḥı]

2. Daha.

Çıkdı feryād u figānum giderek nüh felege /**Daḥı** bir vuşlat için ol yüzi māhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 4). [daḥı]

Benümle vaḳt-i ḥazān cihān-ı refiḳ olmaz /Ayağ ile görürüz bir **daḥı** bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 6). [daḥı]

Hezārān faşlı hezār āşinā olur ammā /O bülbüli görürüz bir **daḥı** bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [daḥı]

3. Hala.

Meded kim perdeler çāk oldı sırlar fāş diller ḥün /**Daḥı** kanḳı güne şaklarsın Allāhım Ğafūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 6). [daḥı]

dāḥir: Toplanılmış veya gömülmüş mal. (Hazine).

Zuhru'l-kirām olan zeri eyler mi iddiḥār /Ta'dād iden mekārımı **dāḥir** degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 6). [dāḥir]

daḥli: Ayıp, kabahat.

Zāhidüñ **daḥli** mey-i bī-meze-i ḡafletedür /Almaz ağza lebüñi mes'eleye 'ālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 7). [daḥli]

daḥmegāh-ı nāz: Naz hazinesi.

Aç sīneñi görünsün o āyīne-i ṭılsım /Yum gözlerüñ açılmasun ol **daḥmegāh-ı nāz** (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 12). [daḥmegāh-ı nāz]

dā'im: Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı **dā'im** ben /Ve-lākin ol ser-i kūda ne çāre bir yerüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 3). [dā'im]

Dil-i nā-müsta'id feyyāzdan bī-behredür **dā'im** /Nemā-ḥārā-yı saḥta ebr-i feyz āsārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 3). [dā'im]

Yem-i vişālde **dā'im** şināha ṭālib olan /Misāl-i mähī-i yemm cismi pāre pāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 7). [dā'im]

Dā'im birāderine çeker ḥüsn (ü) ānda /Bintü'l-ineb ki vālikesinden cemīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 7). [dā'im]

İşkeste olmada yine **dā'im** kedū-yı dil /Bilür felek şamara ṭayanur ḳafam var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 3). [dā'im]

dā'imā: Her vakit, sürekli olarak.

Sefer-bersüñ senüñ de **dā'imā** ber-geştedür hālūñ /Niçün sen boynuña böyle vebāl-i pür-āsām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 11). [dā'imā]

dā'ir: Bir konu üzerine olan, üzerine, konusunda, ... ile ilgili, üstüne.

Haţuñ devrinde sözler vaşf-ı la'ı-i nāba **dā'irdür** /Gülüşler vaqt-i mağrib ekserī mey-hānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 7). [dā'irdür, -dür]

Dehānından vişāle **dā'ir** olmaz hārcik mesmū' /Çıkan hep vardandur emr-i mümkin yokdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 7). [dā'ir]

Şaded hāl-i dil-i 'uşşākdan geçdükçe meclisde /Baña **dā'ir** de şöhet geçmiş ammā pek nihān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [dā'ir]

dāmān: Etek.

Ayağum sāha-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan dūr /Elüm her rüz u şeb būs itdigüm **dāmāna** hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 10). [dāmāna, -a]

dāmen: Etek.

Dāmen gibi varur şokılursın miyānına /Kānī o şūh-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 9). [dāmen]

dāmen-i ālūde: Günaha bulaşmış, suç işlemiş.

Ġamuñ ile hemān bir kālīb-ı fersüdemüz kaldı /Cihān u mā-sivādan **dāmen-i ālūdemüz** kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 2). [dāmen-i ālūdemüz, -müz]

dāmen-i dār-ı vefā: Vefa darının eteği.

Dāmen-i dār-ı vefāya biz aşılduk tā ezel /Hāzret-i Manşūr-āsā dāra hācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 11). [dāmen-i dār-ı vefāya, -ya]

dāne-i eşk: Gözyaşı damlası.

Dāne-i eşküm 'akīk-i sürhı eylerdi hacīl /Hasret-i la'ı-i lebüm gevher-nisārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 11). [dāne-i eşküm, -üm]

daniş-: I. Danışmak, bilgi sahibi olmak II. Sorup soruşturmak.

Cāme-i fetvāyi-i dildāra virmiş il cevāb /Müftī-i 'ışka **danişduķ** biz bu remzi el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 2). [danişduķ, -duķ]

dānişver-i her-hāl: Her durumda ve her zaman bilgili (kimse).

Ol ibn-i vakit kim ola **dānişver-i her-hāl** /Taqlīd-i reh ü resm-i şî‘ār-ı peder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 3). [dānişver-i her-hāl]

dār: İdama mahkum olanları asmak için dikilen direk.

Ben ol sere Manşūr-ı ser-dār-ı vefāyum /Aşılmağ için **dārı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 10). [dārı, -ı]

Dāmen-i dār-ı vefāya biz aşılduk tā ezel /Hāzret-i Manşūr-āsā **dāra** hācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 12). [dāra, -a]

dār u diyār: Vatan (Sevgilinin bulunduğu yer).

Ne yār ne ser ne elemdār ne ğurbet /**Dār u der u diyārı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 18). [dār u der u diyārı, -ı]

Görince dār-ı ‘ışkı tār düşer dil cān atardum hep /Bi-ḥamdi’llāh kim **dār u diyārı** yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 16). [dār u diyārı, -ı]

ḍarbü’l-mesel: Duruma uygun olarak söylenen söz.

Geçerken sīm tenler āh u feryād eylemiş ağıyār /Bu bir **ḍarbü’l-meseldür** kim it ürmiş kārban geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 8). [ḍarbü’l-meseldür, -dür]

dārū: İlaç, deva.

Fütür o deñlü var Kānīde kim tenşīte meyl itsem /Ne **dārū** kārger ne benc ü ne afyon ne ḥab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [dārū]

da‘vā-yı dīn: Din davası. İnanç meselesi.

Da‘vā-yı dīn ü aşl u fūrū‘atı bilmeyen /Deyne kefil ü da‘vī-i gayra vekīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 5). [da‘vā-yı dīn]

dāver: Hükümdar.

Kānī ki cevher-i felegūn **dāverī** ola /Pertev gedāsı şa‘şa‘a-i ḥāverī ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 1). [dāverī, -ī]

da‘vet it-: Davet etmek, çağırarak.

Bir gün ki apansız seni **da‘vet idecekler** /Añ ol günü ol da‘vet-i nā-gāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 11). [da‘vet idecekler, -ecekler]

da‘vet-i a‘dā: Düşmanın daveti, çağırısı.

Da‘vet-i aḥbāba çün bād-ı şabā eyle şitāb /Da‘vet-i a‘dāya dizgin ger atıñ başını çek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 14). [da‘vet-i a‘dāya, -ya]

da‘vet-i aḥbāb: Dostun davet, çağırısı.

Da‘vet-i aḥbāba çün bād-ı şabā eyle şitāb /Da‘vet-i a‘dāya dizgin ger atıñ başını çek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 13). [da‘vet-i aḥbāba, -a]

da‘vet-i nā-gāh: Ansızın, birden bire yapılan davet. (ölüm)

Bir gün ki apansız seni da‘vet idecekler /Añ ol günü ol **da‘vet-i nā-gāhı** unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 12). [da‘vet-i nā-gāhı, -ı]

da‘vī-i ‘irfān it-: Bilgi tartışması etmek.

İdersin da‘vi-i ‘irfān ammā şāhidüñ var mı /Cenāb-ı Hakkā lāyık bir zamīr-i ‘ā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 1). [da‘vi-i ‘irfān idersin, -ersin]

dāyī revişli āfet: El kol sallayıp, topuklarını yere vurarak alımlı çalımlı tarzda yürüyen sevgili.

İderdüm ḥālın ol **dāyī revişli āfetüñ** teşbīh /Bu ‘anberdānda bir ḥabbe deñlü ‘anberüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 7). [dāyī revişli āfetüñ, -üñ]

de: Dahi, de/da bağlacı.

Bütün ḥayruñ da şerrüñ **de** kâderdür maşdarı lā-büd /Benüm kendi yedümde zerrece ḥayr u şerüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [de]

Çün ayrılşañ gerek bi‘l-iztirār elbet ahibbādan /Cefā görseñ **de** Yūsuf-vār sen iḥvānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 8). [de]

Cānā beni sen ḡayb ideyazmış idüñ ammā /Ben **de** dil-i nā-çarı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 6). [de]

Dil-ḥastegī-i ‘āşıkı şorma ḥekīmden /Ol mes‘ele var ise **de** āḥestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 16). [de,]

Ḳo ṭa‘nı eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun ‘āşık-ı bī-çārenüñ **de** derdi var ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 16). [de]

Sen eyle rāḥat ile ‘azm-i ḥ‘āb ey dīde /Seni **de** seyr iderüz āḥ u intizār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 8). [de]

Ne nīk-nāmıḡımız var ne pek **de** bed-nāmuz /Taḥalluş eyleyecek rütbe adımız yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [de]

Āyīneye naķş-ı haţţı şūret virecekdür /Bir şūreti **de** ‘āşıkā elbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 2). [de]

Ẓevķ-i şarāb-ı nābı peymāneler **de** bilmez /Ser-ħoş-ı bezm-i şevķı mey-ħāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 1). [de]

Ẓevķ-i şarāb-ı nābı peymāneler de bilmez /Ser-ħoş-ı bezm-i şevķı mey-ħāneler **de** bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 2). [de]

Her zerre bir defīne her kuvve bir ħazīne /Ol nūkte-i ħafī ne vīrāneler **de** bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 4). [de]

Ĥāb-āver olmanuñ ħiĉ aşlın ider mi idrāk /Benden işt bu sırrı efsāneler **de** bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [de]

Bu söz ü sāz neymiş sūziş ne gūne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş pervāneler **de** bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 10). [de]

Ol zūlf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Ĥālüm neden perīşān ħiĉ şāneler **de** bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [de]

Şaded ħāl-i dil-i ‘uşşākdan geçdükçe meclisde /Baña dā’ir **de** şoĥbet geçmiş ammā pek nihān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [de]

Sefer-bersūñ senūñ **de** dā’imā ber-geşteditür ħālūñ /Niĉün sen boynuña böyle vebāl-i pür-āsām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 11). [de]

Deh düşdüm ‘āşıkūñ nīm-i bī-ĝışşına ve-līk /Ruĥsār-ı zerdi pek **de** zer-i deh-dehi degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 10). [de]

Pek **de** heves gerekmeze şevkuñ pekitmege /Fi’l-aşl o yerlü göklü fidāndur pekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 9). [de]

Görelî zerdimi ben eşķ-i sefdümle zede /Heves-i sīm ü ğam-ı zer **de** bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 10). [de]

Eglenürdi dil-i zārum naĝam-ı bülbul ile /Gülşenümden o gül-i ter **de** bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 12). [de]

Aldanma be-çeşmek be-serek dirse **de** Kānī /Ser-keşçe olur ĝālib-i aĥvāl-i serekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 13). [de]

Tekerrümense **de** iĝmāz-ı ‘ayna virme vücūd / Ya bir ümīde ya ħāl-i zebūna ħaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 5). [de]

Ehl-i devlet va’d-i bī-incāz ile aldar seni /Şeyĥler **de** şimdi dervīşāne hep esmā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 6). [de]

Gül anuñ ĝonçesi ĝonçe lebinūñ rencesidür /Ne kadar medĥ iderseñ **de** o gül-rū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 12). [de]

Cānum da tenüm **de** saña ĥayrān saña ħurbān /İtmezseñ o aĝyārı fedā ħiĉ çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [de]

Kānī ne be-tahkīk-i terennüm köni ki zāğ /Bülbül gibi **de** itse nidā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 16). [de]

İylik tabī‘at ehline itmek gerek yine /Şekker **de** virseler yemege kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 8). [de]

Sevdā-yı ‘ışk-ı zevkī Kānī nedendür āyā /Esrārını cününüñ dīvāneler **de** bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 16). [de]

Her çend seng-dil ise **de** yumşar beni görüp /Nāziklik ile gönlümi aldı tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 9). [de]

Gelürdüñ Kānīye her-bār yılduzlar barışmışdı /Tutup öpsem **de** küsmez ba‘ d-ez-în derdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [de]

Kānī nigehe künd ideli şafha-i cānı /Ser-semlik ile kendümi **de** terk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 14). [de]

Öldürse **de** seni dime öldürme kâ‘il ol /Ol ‘īsi-i dü-leb gelür ihyā ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 9). [de]

Şerār-ı ‘ışk kanı sen **de** hāmsın var piş /Ki pişmemiş kanı tamar kebābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 5). [de]

Raķīb **de** ğam-ı fikr-i vişāle talmışdur /Göñül birisi de sensin hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 15). [de]

Raķīb de ğam-ı fikr-i vişāle talmışdur /Göñül birisi **de** sensin hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [de]

Yār benden ‘ār ider ben ‘ārdan ‘ār eylerem /‘Ārdan ölsem **de** istihsāl-i ‘ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 4). [de]

İ‘tibār ehli baña biñ i‘tibār eylerse **de** /İ‘tibārāta virüp yüz i‘tibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 9). [de]

Ben **de** ‘aşıklar ‘idādından olaydum ma‘dūd /Bāğda bakmaz idüm şekl-i hezār olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 5). [de]

N’olur sen **de** diseñ ol şūh-ı şīrinkāra ey Kānī /Nedür bu çend rüze ‘izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [de]

Ağyār raķībe haber-i vuşlat uçurmuş /Sen **de** baña vir sevdiceğim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [de]

Nezāketle varup bir büse **de** aldum yañaguñdan /Tehevvür itme söyle hasbeten-li’llāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 5). [de]

Germ-ābe-i vaşluñda senüñ ‘aşık-ı ter-dest /Göz yaşı kadar yoğ ise **de** çok şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [de]

Amān amān diyerek pāy-ı nāza düşmüş idüm /Belā bu düşmege **de** tākāt ü tūvān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [de]

Miyân-ı bezm-i mey-ḥ'ārân-ı 'ışk-ı şevke baş koydum /Dil-i Kânî gibi ben **de** senüñ meftûnıñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [de]

Zâhid beni görür **de** şanur ki şafâm var /Ya'ni cihanda dil-ber-i şâhib-vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [de]

Bî-çâre Kâniyi **de** yeñer küştigîr-i merg /Vaķt-i rehâda gerçi yeñilmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 11). [de]

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen baña yalan söyleme ben **de** saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [de]

Bahâr-ı ḥasretüm dîdâr-ı yârı yıl geçer görmem /Gönül **de** gitdi elden ıztırârî yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [de]

Senüñ ben boynı bağı 'abd-i memlûkuñ muyam ey çarḥ /Benüm râm oldıgum gördüñ **de** zann itdüñ ğulâm aldıñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 14). [de]

de-: 1. Demek, söylemek.

Yerin buldı ḥadengüñ ok **deyüp** yan düşdi ḳalbümde /Hele bu ber-güzâruñ ḥâṭır-ı bî-kîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 3). [deyüp, -yüp]

2. Düşünmek.

Gelürdüñ Kânîye her-bâr yıldızlar barışmışdı /Tutup öpsem de küsmez ba' d-ez-în **derdüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [derdüm, -rdüm]

3. Anlama gelmek.

Fark itmeyen insân ne **dimek** oldıgın eyvâh /Ḥayvân gelecekdür yine ḥayvân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 5). [dimek, -mek]

def it-: Ortadan kaldırmak, yok etmek, gidermek.

Ḥelâl-zâde şikest itdigin dürüst eyler /Ḥumârını yine kendüsi **def ider** mey-i nâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 12). [def ider, -er]

def ol-: Yok olmak, ortadan kalkmak; uzak durmak, uzaklaşmak.

Bürüdet baḥş ider bezme raķībüñ âh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi **def olsa** lâ-büd sıkleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 12). [def olsa, -sa]

define: Büyük değer sahibi olan insan veya şey.

Her zerre bir **define** her kuvve bir ḥazîne /Ol nükte-i ḥafî ne vîrâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [define]

defter-i mehr-i vefâyı dür-: Vefa güneşinin defterinin dürmek, öldürmek.(Vefasız olmak, sözünde durmamak).

Uzayup nâzişi günden güne mânend-i berât /**Defter-i mehr-i vefâyı dürenüm** hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 6). [defter-i mehr-i vefâyı dürenüm, -enüm]

deg: 1. Bedel, eş, denk.

Eyler vişâli ẖâhiş eger ister istemez /Gördi ki vaşlı cân **deger** ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 2). [deger, -er]

Çekmem dime kahrın degerin aña o şühûñ /Degmez mi şanursın bu kadar nâza **deger** çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [deger, -er]

Çekmem dime kahrın degerin aña o şühûñ /**Degmez** mi şanursın bu kadar nâza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [degmez, -mez]

Vuşlat metâ'ınuñ **degerin** bilmiyor hele /Hâtırlara o şüh deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 7). [degerin, -in]

Nâz itse dahı vuşlatı biñ el-amân **deger** /Anısı zevk-ı salţanat-ı şad cihân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 1). [deg, -er]

Nâz itse dahı vuşlatı biñ el-amân deger /Anısı zevk-ı salţanat-ı şad cihân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 2). [deger, -er]

An an da ağla derd ile ol anı bir zamân /An an vücûd mülkini ol hüsñ ü ân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 6). [deger, -er]

Teşbîh ider hezâr gülistâna ruğlaruñ /Şad-berg-i leb şüküftesi yüz gülsitân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 10). [deger, -er]

Bî-hânumân mıdur şu harâbât erenleri /Yek-dem serîr-i meykede şad-hânumân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 12). [deger]

La'l-i lebin lebümle be-hem-res idince yâr /Gül-büsesi hezâr hezârân cân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 14). [deger]

Pîr itdigin seni kıti çoksunma Kâniyâ /Degmez degül bir 'ömri bil ol nev-cüvân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [deger]

Pîr itdigin seni kıti çoksunma Kâniyâ /**Degmez** degül bir 'ömri bil ol nev-cüvân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [deg, -mez]

2. Ulaşmak, erişmek.

Mellâh Hâsan göstererek 'âşıka kâmet /**Degdi** direk-i keşti-i hicrânda direkler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 4). [degdi, -di]

Bir var ise başı göge degmiş cefâda da /Ben görmedüm velî o kad-i serv-sân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 8). [deger, -er]

Bilmem nedür tefāvüt-i nâz iltifâtdan /**Degmez** o şüh hâşıruma bir zamân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 4). [degmez, -mez]

Ey ecel nevbet-i per-ğâş saña **degmeyecek** /Şavdı zîrâ gönül ol nevbeti der-ceng-i vedâ' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 3). [degmeyecek, -meyecek]

3. Aklına gelmek, düşmek.

Vuşlat metâ'ınuñ degerin bilmiyor hele /Hâşırılara o şüh **deger** ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 8). [deger, -er]

Bilmem nedür tefāvüt-i nâz iltifâtdan /Degmez o şüh hâşıruma bir zamân **deger** (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 4). [deger, -er]

degerin aña-: Kıymetini, değerini bilmek.

Çekmem dime kahrın **degerin aña** o şühün /Degmez mi şanursın bu kadar nâza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 7). [degerin aña]

değiş-: Birini diğerine tercih etmek.

Mâhum seni ben pençe-i hürşide **değişmem** /Ol sîne-i şâfî dem-i ispide değişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 1). [değişmem, -mem]

Mâhum seni ben pençe-i hürşide değişmem /Ol sîne-i şâfî dem-i ispide **değişmem** (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 2). [değişmem, -mem]

degül: Isim cümlesinde yükleme veya başka öğelere olumsuzluk anlamı veren sözcük, ek fiilin olumsuzu.

Yoğ iken sînede fikr-i dehenün bir zerre /Hîç memnûn **degilem** dünyede var olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 4). [degilem, -em]

Harf ta'rif eylemez cem'iyet-i lafza meded /Mes'ele muğlak **degül** bahs-i huzûra el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 8). [degül]

‘Âlem bakılsa âhiri âhir **degül** midür /Âhirler evvel evveli âhir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 1). [degül]

‘Âlem bakılsa âhiri âhir degül midür /Âhirler evvel evveli âhir **degül** midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 2). [degül]

Dikhat gerek ‘izâm-ı ecillâ-yı ‘âleme /Zîr-i lühûd ‘izâm-ı nev-âhir **degül** midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 4). [degül]

Zuhru'l-kirâm olan zeri eyler mi iddiâr /Ta'dâd iden mekârimi dâhir **degül** midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 6). [degül]

Tezyîn-i lafzı ‘ayb diyenler neden dimiş /Ziyy-i nazîf hıl‘at-ı fâhîr **degül** midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 8). [degül]

Teyyâr-ı tab‘uña niçe öykündi şâ‘irân /Kânî tabî‘atuñ yem-i zâhîr **degül** midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 12). [degül]

Biri haķîkat-ı hâle virürse revnaķ u zîb /**Degül** kabâhate farţ-ı mucûna ħaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 10). [degül]

Her cân zi ins ü cân **degül** ol feyze müsta‘id /İllâ o cân ki cânla her-câyı ħoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 9). [degül]

Degül a‘râz-ı nâ-maĥsûs maĥsûsın bile bilmem /Ki bu şayrefiyânda ceyde şâyân cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 15). [degül]

Pîr itdigin seni ħati çoksunma Kâniyâ /Degmez **degül** bir ‘ömri bil ol nev-cüvân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [degül]

Kerâmet tâcı her bir başa lâyiķ mı **degül** Kânî /O tâc-ı mekremet her başa olmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [degül]

Şâhân-ı ‘ışķ müştehî-i ĥ‘ân-ı ‘ışķdur /Bu ĥ‘ânçe-i se-rûzeyeye ammâ şehî **degül** (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 6). [degül]

Hep sehv-i secdedür ne ħadar itse ser-fürû /Eşcâr-ı bâĥ-ı ħaddüñe serv-i sehî **degül** (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 8). [degül]

Deh düşdüm ‘âşıķuñ nîm-i bî-ĥışşına ve-lîk /Ruĥsâr-ı zerdi pek de zer-i deh-dehi **degül** (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 10). [degül]

Rûbeh-nijâd ekseri ehl-i zamânenüñ /Zîrâ yüze gelince heme rûbehî **degül** (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 12). [degül, -ince]

Kânî şaķın o şûr-ı ĥired-süzden ki ĥiç /Ĥâl-i tebâĥ-ı ‘âşıķınuñ âĥehî **degül** (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 14). [degül]

Ṭutar bâlâyı gerdünda ħamer bir mu‘teber keşķül /**Degül** ħesbân egerçi bu ħalenderlikle zer keşķül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [degül]

Görenler şerĥa-i sînem ider biñ dâĥa istidlâl /Bu sırr-ı şerĥa kes ħâdir **degüldür** sîneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [degüldür, -dür]

Degül Mecnûna teşbîh eylemek Kânîyi şâyeste /Hezârân Ķays ĥayrân ĥâlet-i ĥayret-füzûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 15). [degül]

Ya doĥ ya doĥayum deyu ta‘cîl ider saña /Küstâĥluķ **degül** mi mehe bu mübâdere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 8). [degül]

Senüñĥün ağlamakda buldığum zevķi ĥaķ-ı Zemzem /**Degül** bulmak müyesser sevdigüm ĥayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 6). [degül]

Ṭutuldum bir perî-rûya deyu lâfuñ **degül** mesmû‘ /Şikâr oldum şanursın kendüñ ammâ şâ‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [degül]

Fikr-i lebûn niçün dile âteş virür müdâm /Meşhûr **degül** mi başdurur elbet şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 4). [degül]

Degül peymâne-keşlik meşrebüm mey-hânede ammâ /Helâk-i neş'e-i zehr-âbe-i âzârînam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 3). [degül]

Biz gâbe-i hâķîkate kim şîr-i şerzeyüz /Şîrân bizümle elleşemez rûbehî **degül** (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 4). [degül]

Mâh-ı felek **degül** yalınuz şakķ-ı ceyb iden /Çık ser-fürü ide heme aķter her ây ine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 7). [degül]

Dâğ-dağ-ı sîne tıtdı merhem-i vaşluñla bağ /Ėam **degül** şimden girü cānā baña dâğ üstü bağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 2). [degül]

Uyanuķ şandum ol şūhı uyurken h'âb-ı nâz içre /Kulak tıtdum **degül** âgâh gūyâ ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 6). [degül]

‘Aķılķarı **degüldür** ‘ışķ Eflâtûn da olsañ /Biraz Mecnûnca etvârlar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 7). [degüldür, -dür]

‘Aķlımı mehr virüp duğt-ı rezi ‘aķd itdüm /Ger Ėelâlümde disem ‘ayb **degül** mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 4). [degül]

deh düş-: Dikkat etmek, farkına varmak.

Deh düşdüm ‘aşıķuñ nîm-i bî-Ėışşına ve-lîk /RuĖsâr-ı zerdi pek de zer-i deh-dehi degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 9). [deh düşdüm, -düm]

dehân: Ağız.

Dimâğum âşinâ-yı bûy-ı ümmîd olmadan ķaldı /**Dehânüm** ķaşnî-i lezzet-i iğsâna Ėasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 6). [dehânüm, -um]

Zebânüm cünbiş-i Ėarf-i recâ-yı vaşla nâ-mağrem /**Dehânüm** lezzet-i gül-büse-i Ėübâna Ėasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 12). [dehânüm, -um]

Dehânından vişâle dâ'ir olmaz Ėarfcık mesmû' /Çıķan hep vardandur emr-i mümkün yokdan çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 7). [dehânından, -ından]

H'âbîde iken gördüm iki bûsecik aldum /Öpdüm **dehenin** yok yere hep ķanımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 12). [dehenin, -in]

Deheniyle suğanı gül be-şekerdür gūyâ /Lebi pālûde-i terden dağı nâzûk-terdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 3). [deheniyle, -iyle]

dehen tengüñ: Kûçûk ağızlı.

Er oğlı erligini gördi ol **dehen tengüñ** /Dil ol fikirle Semerķand mı Ardahân mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 25). [dehen tengüñ, -üñ]

dek: Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir.

Kalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ /Batmasun tā şubḥa **dek** Yā Rabb çerāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [dek]

Kânî şaḫınup fursatı fevt itme görüş kim /Bir kaç güne **dek** şu koca oğlan gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 10). [dek]

dekk ü külāh: Oyun ve düzen, hile.

Çekmem ebedî **dekk ü külāh** dönerem /Hergiz olamam ya'ni mübāhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 1). [dekk ü külāhı, -ı]

del-: Delmek, (sevgilinin, aşğın kalbinde yara açması).

Ṭaḫmıṣ miyānına o zerīn ḥaṇçerin gelür /Tīg-i nigāhı dilleri **delmez** kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 6). [delmez, -mez]

Ne nāzük cilverle gülmişidüñ güldigüñ günler /Ser-i peykān-ı müjgānuñla bağrum **deldigüñ** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 2). [deldigüñ, -digüñ]

Dilenüp gezmede ben gāh zekāt-ı ḥüsnüñ /Dilümi kār-d-ı ğamla **delenüm** hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 8). [delenüm, -üm]

deli: Meczup, mecnun.

‘Aḫl-kārı degüldür ‘ışḫ Eflāṭūn da olsañ /Biraz Mecnūnca eṭvārlar ister **deli** ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 8). [deli]

delil: Kılavuz, rehber, yol gösterici. Bir dava ve meseleyi ispata yarayan şey, burhan. Nişan, alâmet.

Bî-māye şeyḫ sālīke oldıḳca reh-nümā /Ḥāciya daḫı efḫar-ı ‘urbān **delil** olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 4). [delil]

dem: 1. Zaman, an.

N’ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam bu demlerde /Ḥumār-ı ḥasretüñle ḥayli **dem** maḥzūnıñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 14). [dem]

N’ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam bu **demlerde** /Ḥumār-ı ḥasretüñle ḥayli dem maḥzūnıñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 13). [demlerde, -lerde]

Bir **dem** mi olur ḫan yudup sāğara dönmem /Bir laḫza mı var ḥālūñ añup ‘anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 1). [dem]

O **dem** ki kara haberlerle ha  -ı y  r gelür /Bah  r u sebzeyi alma dile öbür gelür (K  n   Divanı, Gazel 21, Mısra 1). [dem]

Dilüm   nlar yutar   nlar döker göz    na müstağrak /Bu **demlerde**   aceb   ol c  n sersem   ande ben   ande (K  n   Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [demlerde, -lerde]

2. Kan.

Dem  m d   um   ama hem-dem hem   b a  ıduram hem dem /  amu  n y  klar beni dem dem dedem dem   ande ben   ande (K  n   Divanı, Gazel 174, Mısra 5). [dem  m, -  m]

Almı  yine ortaya dili   amze v   m  j    n /  an  er kılı    st  nden a  ar **dem** dem i  inde (K  n   Divanı, Gazel 160, Mısra 12). [dem]

dem dem: Zaman zaman.

Dem  m d   um   ama hem-dem hem   b a  ıduram hem dem /  amu  n y  klar beni **dem dem** dedem dem   ande ben   ande (K  n   Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [dem dem]

dem eyle-: Nefes almak, ya  amak.

Bir g  n mi ge  er ki seni zikr itmeye K  n   /Bir dem mi olur   ev     n ile **eylemesün dem** (K  n   Divanı, Gazel 126, Mısra 12). [dem eylemesün, -mes  n]

dem içinde: An içinde, bir anda.

Almı  yine ortaya dili   amze v   m  j    n /  an  er kılı  üstünden a  ar dem **dem içinde** (K  n   Divanı, Gazel 160, Mısra 12). [dem içinde]

dem zev  kini bil-:   arabın keyfini, tadını bilmek.

Bir demdür o m  hu  n yine meyli neye d    di /Bilmezdi o dem zev  kini bilmem neye d    di (K  n   Divanı, Gazel 193, Mısra 2). [dem zev  kini bilmezdi, -mezdi]

dem-i f  r  at: Ayrılık vakti.

  der seyl-  b-ı   am bir de b  t  n esb  b-ı   r  mum /**Dem-i f  r  atde** e  k-ef    n olan çeşm-i ter  m a  sam (K  n   Divanı, Gazel 116, Mısra 6). [dem-i f  r  atde, -de]

dem-i h  zr u mes    h  : Mucize olarak   l  y   diriltten Hz.  sa'nın nefesi gibi g   cl  , hayat ve   ifa verici bir nefese sahip olan, isa nefesli (kimse). Abıhayat içtiği i  in ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat.

Bu devr-i bî-vefâda derdüñe dermân olur yokdur /**Dem-i Hızır u Mesîhâdan** dağı Kânî şifâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 14). [dem-i hızır u mesîhâ, -dan]

dem-i niyâz: Yalvarma, yakarma, dua vakti.

Başuñ şalup niçün geçivirdüñ **dem-i niyâz** /Kurbānuñ oldıgum büz-i aḥfeş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 5). [dem-i niyâz]

dem-i vâ-pesîn: Son an, son dem.

Dem-i vişâl **dem-i vâ-pesîne** tev'emdir /Seḥerde ġālib olur dirler ekseriyâ ḥ'āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 9). [dem-i vâ-pesîne, -e]

dem-i vişâl: Kavuşma zamanı.

Dem-i vişâl dem-i vâ-pesîne tev'emdir /Seḥerde ġālib olur dirler ekseriyâ ḥ'āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 9). [dem-i vişâl]

dendân: Diş.

Ṭatlu dildür dil-bere lâzım olan ḥüsn-i edâ /Lebleri **dendānları** şehdāne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 6). [dendānları, -ları]

deng-i vedā' ol-: Ayrılığın dengi, ayrılık derdine eş değer olmak.

Kāniyâ bār-girān-ı dü-cihān vezn olsa /Olamaz şiddet-i külfetde yine deng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 18). [deng-i vedā' olamaz, -amaz]

deñlü: Kadar, derece, miktar.

Ḥud'a itme ḳavl ü fi'lüñde şaḳın 'arıflere /Meşreb ehli istemez sāğarda ḳıl **deñlü** direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 12). [deñlü]

İderdüm ḥālın ol dāyı revişli āfetüñ teşbîh /Bu 'anberdānda bir ḥabbe **deñlü** 'anberüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [deñlü]

depret-: Kımıldatmak, hareket ettirmek, sarsmak.

Şarşar-ı 'ātiye **depretmiyecek** ḥāneleri /Bir nermce şıcacık āh-ı seḥergāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 5). [depretmiyecek, -miyecek]

der: 1. Belli bir maksatla belli bir şey elde etmek için başvuru, bağlanılan yer.

Kapı Allah kapısı eşigin bālīnveş yaşdan /Derinde der-be-der dīvāneyüm gayrı derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 24). [derinde, -inde]

Kapı Allah kapısı eşigin bālīnveş yaşdan /Derinde der-be-der dīvāneyüm gayrı **derüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 24). [derüm, -üm]

Hîç var mı kâ'inâtda bak gitme derin /Allāh derinden özge anuñ bir **deri** ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 6). [deri, -i]

Ümmīdümü kesdüm hele halkuñ kapısından /Allāh kapısı gibi bir açık **dere** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 14). [dere, -e]

2. Dünya.

Ben dir idüm ki berāber olalum hayli zamān /Kalmamış kısmeti bu **derde** bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 14). [derde, -de]

der ü dīvār: Kapı ve duvar.

Dil harīminde ne nā-maḥrem ne maḥrem kaldı hîç /Ravza-i dilde **der ü dīvāra** hācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 4). [der ü dīvāra, -a]

der-āgüş eyle- Kucaklamak, sarmak.

Der-āgüş eyleyüp koğdum yañağın cām-ı h̃āb içre /Didi raḥm eyleyüp nüş it lebüm ammā neden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 3). [der-āgüş eyleyüp, -yüp]

der-be-der: Kapı kapı gezen, serseri, dağınık, perişan.

Raḳīb-i rū-siyaha āh **der-be-der** kalası /Gelür o şūfi ḥaḳuñdan senüñ tomuz çalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 1). [der-be-der]

der-be-der dīvāne: Avare, perişan deli (âşık).

Kapı Allah kapısı eşigin bālīnveş yaşdan /Derinde **der-be-der dīvāneyüm** gayrı derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 24). [der-be-der dīvāneyüm, -yüm]

der-ceng-i vedāʿ: Ayrılığın savaşında.

Ey ecel nevbet-i per-ḥāş saña degmeyecek /Şavdı zīrā gönül ol nevbeti **der-ceng-i vedāʿ** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 4). [der-ceng-i vedāʿ]

der-ceyb: Cepte olmak. Elde edilmiş, ulaşılmış olmak.

Hâtırıñ neyle muṭayyeb olur ey âfet-i cān /Cān ise maṭlab eger ol daḥı **der-ceyb** midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [der-ceyb]

derd: Keder, acı, zahmet.

Ḳo ṭa‘nı eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun ‘āşık-ı bî-çārenüñ de **derdi** var aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 16). [derdi, -i]

Şoruñ ‘uşşākına āyā birisi içinden /Ṭayanur mı hele bu **derde** bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [derde, -e]

An an da aḡla **derd** ile ol anı bir zamān /An an vücūd mülkini ol ḥüsn ü ān deḡer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [derd]

derde düş-: Bir sıkıntıya, kedere maruz kalmak ve bu durumdan kurtulamamak.

Bir **derde düş** ki ḥācib ü derbānı olmaya /Bir derde düş ki ḥācet ü dermānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 1). [derde düş]

Bir derde düş ki ḥācib ü derbānı olmaya /Bir **derde düş** ki ḥācet ü dermānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 2). [derde düş]

der-dest it-: Ele geçirmek, tutmak, yakalamak.

Felek im-şeb hilāl-i hāle-pīrāyı idüp der-dest /Hemānā döndi ol dervīşe ṭutmuş bir kemer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 3). [der-dest idüp, -üp]

derd-i maḥabbet: Aşk derdi.

Derd-i maḥabbetüñ eseri cānda mı ‘aceb /Büyü gülüñ fezā-yı gülistānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 1). [derd-i maḥabbetüñ, -üñ]

derd-i ser: Baş ağrısı.

Düşdüm ḡam-ı hicrān ile mey-ḥāne-i ‘ışka /Maḥmūrluḡ el vireli **derd-i sere** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 10). [derd-i sere, -e]

derd yan-: Dert yanmak. Derdini sızlanarak anlatmak.

Hālimi ‘arz idemem ḥazret-i Ḥaḡḡdan ḡayrı /Yanamam derdimi bir ferde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 8). [derdimi yanamam, -amam]

derdüñe dermān ol-: Derdine derman, çare olacak (şey).

Bu devr-i bî-vefāda **derdüñe dermān olur** yokdur /Dem-i Hızır u Mesîhādan daḥı Kānî şifā umma (Kānî Divanı, Gazel 166, Mısra 13). [derdüñe dermān olur, -ur]

dergeh: I. Kapı yeri, kapı önü II. Sevgilinin eşiği.

Der-i nigāra varılmaz efendi gözlemeden /Peşin o **dergehe** varmağa istiḥāre gerek (Kānî Divanı, Gazel 107, Mısra 4). [dergehe, -e]

dergeh-i yār: Yârin eşiği, kapısı.

Semt-i derîçe bend-i nigāra varır mıyuz /Bir gün olur mı **dergeh-i yāra** varır mıyuz (Kānî Divanı, Gazel 75, Mısra 2). [dergeh-i yāra, -a]

der-ḥāṭır it-: Hatırına getirmek.

Ağyārı da görsem seni **der-ḥāṭır iderdüm** /Cānā hem o ağyārı yitürdüm bulamam hîç (Kānî Divanı, Gazel 16, Mısra 11). [der-ḥāṭır iderdüm, -erdüm]

der-ḥîn: Vaktidir.

Emsem lebūñi öpsem o gerdāñı didüm ben /Güldi didi iḥsān yeri **der-ḥîndür** em mā (Kānî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [der-ḥîndür, -dür]

deri: Deri, ten. (insan)

Sînesin göstermez açmaz ol **deri** birden bire /Bād-serd-i āhdan şaḳlar deri birden bire (Kānî Divanı, Gazel 177, Mısra 1). [deri]

Sînesin göstermez açmaz ol deri birden bire /Bād-serd-i āhdan şaḳlar **deri** birden bire (Kānî Divanı, Gazel 177, Mısra 2). [deri]

Ḥaḳḳ sözi evvel-be-evvel söylemez medḥin mezāk /Bulmadum bu bābda ṭoḡrı **deri** birden bire (Kānî Divanı, Gazel 177, Mısra 6). [deri]

der-i elṭāf: Lütuflar, cömertlikler kapısı.

Ol ki **der-i elṭāfına** ruḥsā ola elbet /Bir vechile maḥrūm ḳomaz her nider eyler (Kānî Divanı, Gazel 24, Mısra 15). [der-i elṭāfına, -ına]

der-i gülşenkede-i vuşlat: Kavuşma, buluşma gül bahçesinin kapısı.

Rûyına ḥaṭṭı gelüp rûzumuzı tār itdi /**Der-i gülşenkede-i vuşlatı** dîvār itdi (Kānî Divanı, Gazel 212, Mısra 2). [der-i gülşenkede-i vuşlatı, -ı]

der-i medrese vü mektebi bil-: Eğitim almak, ilim ve irfan sahibi olmak.

Söz düşse mu'allim geçinür cehle baş egmez /Şüfî ki **der-i medrese vü mektebi bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 4). [der-i medrese vü mektebi bilmez, -mez]

der-i nigâr: Sevgilinin kapısı.

Der-i nigāra varılmaz efendi gözlemeden /Peşîn o dergehe varmağa istiḥāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 3). [der-i nigāra, -a]

der-i sîne: Gönül kapısı.

Āyīnelenüp 'aks-i ruḥuñla **der-i sîne** /Bu revzeneden rūḥ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 5). [der-i sîne]

derk ehli: Akıl sahipleri. İdrak etme melekesi olan kişiler.

Derk ehli için mi añî āmāde ider Ḥaḫḫ /Ġayyā-yı ğavāyetde ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 11). [derk ehli]

derkār it-: Aşkar etmek, anlatmak.

Sen daḫı Çamlıca seyrinde şanursuñ kendin /Üsküdar serviligi fikrini **derkār iderek** (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 4). [derkār iderek, -erek]

der-kef kadeḥ: Elde kadeh.

Kadeḥ der-kef nigeḥ mestāne sîne münkeşif tā nāf /Bu Kānî sevmesün n'itsün o fettān-ı dil-āşūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 9). [der-kef kadeḥ]

derlet-: Terletmek, terlemesine yol açmak.

Derletdi ten-i Kānīyi ḥummā-yı firāḫuñ /Sevdüm seni cānā yine āteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 9). [derletdi, -di]

der-pey: Ardı sıra, arkasından.

Felekden bir gün uğurlansa **der-peyi** mücārātı /Çeker etfāl ḥabs-i mektebi āzīneden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 7). [der-peyi, -i]

derü: İnsan ve hayvan vücudunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka, ten, cilt.

Cild-i ten-i pür-dāğı Nesīmī gibi şoydı /Kisvet mi keser kendüye gerdün **derümden** (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 12). [derümden, -mden]

derûn: 1. Kalp, yürek, iç, bân.

Senûî 'ışkuñdan özge var mı şimdi mâ-melek gayrı /**Derûn** bîrûn gamuñla her ne var ol gitdi ben
kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [derûn]

Bir qarâra göz qarârdur ol siyeh-dil katlûme /Kirpigüm kıpmam **derûnum** bî-qarâr itmem yine (Kânî
Divanı, Gazel 162, Mısra 6). [derûnum, -um]

Derûnumda cünûn ol rûtbe te'sîr eylemişdür kim /Nümâyân nâle-i zencîr her müy birûnumda (Kânî
Divanı, Gazel 179, Mısra 3). [derûnumda, -umda]

Haķîkat-ı zâhir her huşk ü ter 'unvân-ı bâtındur /**Derûnuñ** inkişâfı sîne-i meşrûhdandur hep (Kânî
Divanı, Gazel 10, Mısra 6). [derûnuñ, -uñ]

Bürÿân iken **derûn** yine bir yandan atmanuñ /Bir yandan aşlı âya nedür ki ço âteşi (Kânî Divanı, Gazel
198, Mısra 5). [derûn]

Ey benüm sînemde cānum cānumuñ cān-pāresi /Hasretüñle oñmadan kaldı **derûnum** yaresi (Kânî
Divanı, Gazel 199, Mısra 2). [derûnum, -um]

Müsāferetse yeter i'tikāf ise kāfî /Benüm **derûnumu** mı buldı ğam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99,
Mısra 12). [derûnumu, -umu]

Derûnum pây-māl-i minnet-i dūnân iken hālüm /Cebînum āstān-ı zümre-i rindāna hasretdür (Kânî
Divanı, Gazel 35, Mısra 15). [derûnum, -um]

2. İçten, samimi.

Derûn āsüdelik 'azv eylemişler Kānî-i zāra /Yine dīvānenüñ gül-gün ārāmını yormışlar (Kânî Divanı,
Gazel 27, Mısra 9). [derûn]

derûn u dil: Gönülde ve kalpte.

Derûn u dilde dāğ u şerhalar baş gösterir yer yer /Geçen eyyāmda ol yâren ile itdüklerüm ańsam (Kânî
Divanı, Gazel 116, Mısra 3). [derûn u dilde, -de]

derûn u sîne: Gönül ve kalp.

Derûn u sîne çün dāğ u şerha yok şüfî /O halkasuz rezesüz köhne bâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel
138, Mısra 3). [derûn u sîne, -de]

derûnı inkisār eyle-: Gönülden, içten kırılmak, incinmek. İçten beddua etmek.

Misāl-i şîşe-i leb-rîz kim işkesde olmışdur /Derûnî 'āşık-ı bî-çāre eyler inkisār aĝlar (Kânî Divanı, Gazel
19, Mısra 10). [derûnı inkisār eyler, -ler]

derûn-ı sîne-i âğışte-hûn: Kana bulanmış gönlün içi.

Ėamuñ konaqlamak ey rûh gönlümden geçürmişdüm /**Derûn-ı sîne-i âğışte-hûnda** ezberüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 10). [derûn-ı sîne-i âğışte-hûnda, -da]

derûn-ı sîne-i çāk: Yarık gönlümün derini, içi.

‘Aķlîk-pāre-i laht-ı derûn-ı hûn-ı ciger /**Derûn-ı sîne-i çāküm** mi buldı kân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 8). [derûn-ı sîne-i çāküm, -üm]

dervîşâne: Bir tarikata girip ilim gören talebeye yakışır tarzda, eksik olarak.

Ehl-i devlet va‘d-i bî-incāz ile aldar seni /Şeyhler de şimdi **dervîşâne** hep esmā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 6). [dervîşâne]

deryāçe-i eşki aķıt-: Gözyaşı gölü akıtmak. (Gözyaşlarının damla damla değilde göl gibi çok akması, aşırı ağlamak)

Aķıtmak seng-diller ‘ışkına deryāçe-i eşki /Urulmak böyle taşdan taşā cûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 9). [deryāçe-i eşki aķıtmak, -mak]

deşt ü kûh: Çöl ve dağ.

Deşt ü kûhı niçe töldurmaya Mecnûnlar kim /Hûsn-i Leylî bu tecellîkededē kûh-der-kûh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 7). [deşt ü kûhı, -ı]

dest ü pāzen: Kıyafet, elbise.

Dest ü pāzen bu āteş-mevcde güstāhdur /Her şināver qalur ayakda virür her el cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 3). [dest ü pāzen]

desterre-i sitem: Sitem testeresi.

Ağyāra faşl ider seni kaç‘ice bil bunı /**Desterre-i sitem** seni Kānî keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 10). [desterre-i sitem]

desti: Testi.

Ele **desti** alup sakķālīga rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı qaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [desti]

dest-i düzd: Hırsızların eli.

Eli ehlerinden al kim tã ola hâşşiyeti zâhir /Vezâret mührü **dest-i düzde** girmekle vezîr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 4). [dest-i düzde, -e]

dest-i niyâzı aç-: Dua ve yakarış elini açmak. (dua etmek).

Sen hemân dest-i niyâzı bârgâh-ı Hakkâ aç /Kâniyâ her ne dilerseñ Hâzret-i Allâh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 9). [dest-i niyâzı aç]

devâ: Tedbir, çare, derman.

Ne ma'cûn olduğıñ ma'lûm oldu ey raḥîḳ-i 'Adn /Devâ-yı kâziyu'l-hâcâtı gördüm ben **devâlarda** (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 8). [devâlarda, -larda]

devâ-yı kâziyu'l-hâcât: Bütün ihtiyaçları yerine getiren Hakim. Allah'ın devası dermanı.

Ne ma'cûn olduğıñ ma'lûm oldu ey raḥîḳ-i 'Adn /Devâ-yı kâziyu'l-hâcâtı gördüm ben devâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 8). [devâ-yı kâziyu'l-hâcâtı, -ı]

devr eyle-: Dönüp dolaşmak.

Ḥisseti gâlib olur dirler felek-meşreblerüñ /Süfre-i gerdünda **devr eyleyen** iki çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 10). [devr eyleyen, -yen]

devr it-: Dönmek, dolaşmak.

Kemâl-i kevkebe her nâkıṣuñ mülâzimidür /Gürüh-ı encüm ile **devr ider** gice meh-tâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 8). [devr ider, -er]

devrân: I. Felek, dünya. II. Baht, talih.

Getürmez cünbişe bu ḥuşk-şâḥ-ı cismimi **devrân** /Beni bir şalla sırt eyler kucaqlar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 35). [devrân]

devr-i bî-vefâ: Vefasız devir, zaman.

Bu **devr-i bî-vefâda** derdüñe dermân olur yokdur /Dem-i Hızır u Mesîḥâdan daḥı Kânî şifâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 13). [devr-i bî-vefâda, -da]

devr-i felek-i ḥüsn u cemâl: Güzel yüzün ve güzelliğın talihi, bahtı.

Devr-i felek-i ḥüsn u cemâlüñ yine döndi /Mânend-i şihâb âb-ı ruḥı tîz söyüñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 1). [devr-i felek-i ḥüsn u cemâlüñ, -üñ]

devr-i leb: Dudağının çevresi.

Devr-i lebinde bâde-i vuşlat mübâh iken /Cānuñ var ise tevbe idüp terke şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 5). [devr-i lebinde, -inde]

devr-i meclis: Mecliste kadehin dönüşü, saki eliyle dolaştırılması.

Mâh-ı maḥsûf-veş alsun ele cām ḳahve /**Devr-i meclisde** o hürşîd-i dıraḥşân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 4). [devr-i meclisde, -de]

dey-mâh-ı firḳat: Ayrılığın kış ayı.

Sîneler bî-dâğ diller bî-ḡam-ı ışk olmasun /Sönmesün **dey-mâh-ı firḳatde** ocağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 8). [dey-mâh-ı firḳatde, -de]

deyne kefil ü da'vî-i ḡayra vekîl ol-: Başkasının davasına vekil ve borcuna da kefil olmak. Başkasının sorumluluğunu üzerine almak. (Bir işi iyice araştırmadan cahillik yapıp üzerine sorumluluk almak, başını derde sokmak)

Da'vâ-yı dîn ü aşl u fûrû'âtı bilmeyen /**Deyne kefil ü da'vî-i ḡayra vekîl olur** (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 6). [deyne kefil ü da'vî-i ḡayra vekîl olur, -ur]

deyu: İçin, -den dolayı.

Hefte başında idüp ḥalk-ı ḥaṭ-ı müşḡinin /Ḥaṭ degül ḥaṭṭ-ı ḥaṭâdur **deyu** inkâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 8). [deyu, -dur]

Çâk-i zemîn-i sîneyi münbit maḥâl **deyu** /Toḥm-ı maḥabbeti dil-i şad-çâke ekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 3). [deyu]

Bir içim şu **deyu** âteşlere girsem gider gelmez /Ya bir kerre yüzün görmege cân virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 1). [deyu]

Ferzend-i hünermend-i fülânum **deyu** söyler /Şorsañ meselâ şöhret-i cedd ü ebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 5). [deyu]

Ṭutuldum bir perî-rûya **deyu** lâfuñ degül mesmû' /Şikâr oldum şanursın kendüñ ammâ şâ'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [deyu]

Oldı leb-rîz-i ḡaṣab sâkî meyi dökdüñ **deyü** /Sürçmesün 'âlemde bir kerre ayağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 9). [deyü]

Vaḳtiyle ḳılarum **deyu** her-bâr nemâzı /Zâhid bize itdigüñ edâ hiç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 3). [diyu]

di-: 1. Söylemek.

Emsem lebüñi öpsem o gerdānı didüm ben /Güldi **didi** iḥsān yeri der-ḥīndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [didi, -di]

Emsem lebüñi öpsem o gerdānı **didüm** ben /Güldi didi iḥsān yeri der-ḥīndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [didüm, -düm]

Dil **dirler** idi kanı şıcaḳ ber olacaḳdı /Eyvāh o ḡam-ḥ̣'ārı yitürdüm bulamam hīḫ (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [dirler, -rler]

Kāni mi ne **dirlerdi** kühen bendelerüñden /Ḥālā o dil o kārı yitürdüm bulamam hīḫ (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 19). [dirlerdi, -rlerdi]

Tezyīn-i lafzı 'ayb diyenler neden **dimiş** /Ziyy-i nazīf ḥıl'at-ı fāḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 7). [dimiş, -miş]

Arada biz hele şaşduḳ irāde maḥv oldı /Murādumuz **diyecek** bir murādumuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 4). [diyecek, -yecek]

'Aḳlımı mehr virüp duḡt-ı rezi 'aḳd itdüm /Ger ḥelālümde **disem** 'ayb degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 4). [disem, -sem]

Baña raḡmen raḳībe iltifātın söyler ammā ben /**Disem** cem'ıyyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 32). [disem, -sem]

Meger bu semte bilmezlikle 'avdet eyleye yoḡsa /Göñül ḥālın eger bir kerre **diyvirsem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [diyvirsem, -yvirsem]

Görüp ḥüsnin dimiş hīḫ noḳta ḳonmaz /**Dimek** ister raḳīb ol yāra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 6). [dimek, -mek]

Görüp ḥüsnin **dimiş** hīḫ noḳta ḳonmaz /Dimek ister raḳīb ol yāra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 5). [dimiş, -miş]

Çü 'āşık cān görem dirse bedensiz /Aña ma'sūḳ **dir** cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [dir, -r]

Çü 'āşık cān görem **dirse** bedensiz /Aña ma'sūḳ dir cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 1). [dirse, -rse]

Hısseti ḡālib olur **dirler** felek-meşreblerüñ /Süfre-i gerdūnda devr eyleyen iki çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 9). [dirler, -rler]

Öldürse de seni **dime** öldürme ḳā'il ol /Ol 'ısi-i dü-leb gelür iḫyā ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 9). [dime, -me]

Şorsañ ne **dir** 'aceb şu muvaḥḥid geḫenlere /Taḫḳīḳ-i mü'min olana kāfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [dir, -r]

Pasam **diyerek** nekrece şīveyle yanaşur /Saḳızlılarıñ şīnleri sīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 11). [diyerek, -erek]

Şikeste-bāl görüp mürğ-ı cānum ey Kānī /O yār nāz ile gelmiş **dimiş** şikār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 16). [dimiş, -miş]

Sürinürmiş **didiler** duhter-i rez leblerüñe /Bize bu sürmeceyi yoḥsa ḳadehler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 3). [didiler, -diler]

Seni her zerre bir başḳa şıfatla itmede tavşīf /Kimi Allāh kimi Yezdāndur **dirler** zebānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 6). [dirler, -rler]

Ḥān-ı ḥalīl mi baña ḥ'ān-ı vişāl mi /Ḥān-ı ḥalīl **didigimüz** ḥande mi 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 8). [didigimüz, -digimüz]

Aldanma be-çeşmek be-serek **dirse** de Kānī /Ser-keşce olur ḡalib-i aḥvāl-i serekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 13). [dirse, -rse]

Ol gözleri var mı görecek bir güzel 'āşık /**Dirsın** ki dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 8). [dirsın, -rsın]

Ḳābe ḳavseyne çıkar baḥtımızuñ zerrātı /Egri toḡrı ne ki **dir** isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 20). [dir, -r]

Āh mey-ḥāneye kimdür seni **dirseñ** götüren /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 13). [dirseñ, -rseñ]

Ādemī-zāddur ammā ki perī-zād da **dirüm** /Beni ol vādīlere hep o melek-ḥū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 17). [dirüm, -rüm]

Dir imişsin 'āşıkān mest-i müdām olmak gerek /Cām-ı şevḳuñ dürdan bir kez gören ayık mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 3). [dir, -r]

Re'sü'l-ḥikem meḥāfet-i Yezdāndur **dimiş** /Şīr-i Ḥudā naẓargeh-i Yezdān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 9). [dimiş, -miş]

Ağızla ağladur **diyemez** yok bizüm ise /Tā mā-verā-yı ḡaybdadur intisābımız (Kânî Divanı, Gazel 72, Mısra 3). [diyemez, -yemez]

Beni görmek hevāsından geçerse varırum **dirse** /Eger ben ḥ'āhiş-i dīdārı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 9). [dirse, -rse]

Beni **dirdüñ** ki bu ḳuṭbu'd-devā'irdir maḥabbetde /Miyān-ı merkez-i 'ışḳuñda mihverdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 3). [dirdüñ, -rdüñ]

Vārīd olur mı **didüm** ayrılmadı ol şūḥ /Didüm didüm ol dīde-i şūḥı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 7). [didüm, -düm]

Vārīd olur mı didüm ayrılmadı ol şūḥ /**Didüm** didüm ol dīde-i şūḥı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 8). [didüm, -düm]

Der-āḡuş eyleyüp ḳoḳdum yañaḡın cām-ı ḥ'āb içre /**Didi** raḥm eyleyüp nūş it lebüm ammā neden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 4). [didi, -di]

Zerre olurdım o mihre ḥāksārumdur **dise** /Ḥāk-pā olurdım ammā ki ḡubārumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 1). [dise, -se]

Zerre olurdım o mihre hâksârumdur **dise** /Hâk-pâ olurdım ammâ ki ğubârumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 2). [dise, -se]

Ben ğam-ı aġyârdan itmezdüm ey dil iştikâ /Âh bir kerre baña ol yâr yârumdür **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [dise, -se]

Eylemezdüm bir daġı nezzâre-i semt-i vişâl /Âşıkânım çeşm-düz-ı intizârumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 6). [dise, -se]

Hisset itmezdüm dilâ naġd-i niyâzı şarfda /Nâzenînüm ‘âşıkân-ı nâzkârumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 8). [dise, -se]

Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegân /Yâr eger leb-teşnegân būs-ı kenârumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 10). [dise, -se]

Dâne-i eşküm ‘aķik-i sürhı eylerdi hacîl /Hasret-i la’l-i lebüm gevher-nisârumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 12). [dise, -se]

Kâniyâ eylerdüm ol şûha bütün cânım fedâ /Mażhar-ı nîm-iltifâtum yâr-ı ġârumdur **dise** (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 14). [dise, -se]

Bir merhem ‘aceb var mı didüm daġ-ı derûna /Güldi **didi** gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [didi, -di]

Bir merhem ‘aceb var mı **didüm** daġ-ı derûna /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [didüm, -düm]

Emsem ‘aceb emsem ola mı la’lûni **didüm** /Bir şive ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 21). [didüm, -düm]

Pîr-i mey muġ-beççe **dirler** bir cüvânı sevķ ider /Bint keremüñ ġayrisin ben ihtiyâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 7). [dirler, -rler]

Müslimânâne belâ olmadığı kâfidür /Müslimân ol **dime** ġafletle o kâfir-kîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 10). [dime, -me]

Kânî ‘amel şaġîfesinüñ görse bir yüzün /Lâ-büd **dimek** gerek hele bir yüzü aġıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 10). [dimek, -mek]

N’olur sen de **diseñ** ol şûh-ı şîrinkâra ey Kânî /Nedür bu çend rûze ‘izzet-i dîdâr küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [diseñ, -señ]

Şüfî bu gice meclise geldi şehir üstü /Kulķul **diyicek** halk sebû kalķale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 12). [diyicek, -yicek]

Didüm saña ben cânı fedâ idecegümdür /İkrâruma başdı paţadaķ isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 5). [didüm, -düm]

Dünyâ yıkılır ummaz idüm bûseye ruķşat /Bir bûse **didüm** luţ ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 14). [didüm, -düm]

Virmek saña bir şey mi **dimüşdüm** dil ü cânı /Ol tıfl-ı sebûk-maġz hemân vir diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 3). [dimüşdüm, -müşdüm]

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i hūbı /Şalın biñ nāz ile nā-çār Ṭübā lek **disün** ṭubı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [disün, -sün]

Gönül **dirler** aña nām-ı diger yek-kaṭre hūn-ı germ /Bu gül-bünde hemān bir gönçe-i ne-küşüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 3). [dirler, -rler]

Pişürdük işleri nefsi ne-puḥteyle bu maṭbahda /Ḥayāl-i ḥām **dirler** fikret-i bî-hüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 6). [dirler, -rler]

Nüşa-i şî're nedür cā'ize **dirseñ** el'ān /Görmedüm şüret-i taḥşinde pāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 17). [dirseñ, -rseñ]

Celāle'd-dīn-i Mevlānā kitāb-ı Mesnevīsinde /Kerāmāt-ı bülend-i evliyādandur **dimiş** anı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 8). [dimiş, -miş]

Ḳulağunda küpe olsun **dimekdür** pend cūyāna /Hemīşe gūş-ı hūş-ı bendegān-ı şāhda mengūş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 7). [dimekdür, -mekdür]

Dem-i vişāl dem-i vā-peşine tev'emdir /Seherde ğālib olur **dirler** ekseriyā ḥ'āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 10). [dirler, -rler]

Gözüm merdümleşi āġıştedür ḥun ben şehīd-i 'ışk /Baña ādem **dinür** mi ğayrı ādem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [dinür, -nür]

Ben **dir** idüm ki berāber olalum ḥayli zamān /Ḳalmanış ḳismet-i bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 13). [dir, -r]

2. Diye düşünmek.

Dime iḥmāl ider ümmīd ki imhāl eyler /Bir gün olur işi ber-şüret-i dil-ḥ'āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 11). [dime, -me]

Ağlar iseñ gūşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /**Dimesünler** var ise bir kimseden ḥācetlidir (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 8). [dimesünler, -mesünler]

Esb-i himem-i nāz-ı perīşānı egerle /Ol saña baş egmez **dime** bi'llāh eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 6). [dime, -me]

Çekmem **dime** ḳahrın deġerin añla o şūḥuñ /Degmez mi şanursın bu ḳadar nāza deġer çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 7). [dime, -me]

Şad ḥamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyā /Āḥir **didi** kendüm gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [didi, -di]

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez **dime** nigāhuñı cānā ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 8). [dime, -me]

Fā'ide yokdur umūr-ı i'tibārīde **dime** /Şatdırur zīrā duḥānı boġçe vü dizi göbek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 15). [dime, -me]

Düşmez **dir** idüm bñsesinñ mevsimin ammā /Ḥ'āb aldı şeker bādem-i çeşmin düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 5). [dir, -r]

3. ... diye adlandırmak, ... diye vasıflandırmak.

Bülbülün yapsa yuvasın gül **dinilmez** reng aña /Şu'lezâr-ı reng-i gül cāy-ı nişest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 5). [dinilmez, -nilmez]

Lebi gülnâr o bütûn ğabğabı sîb-i terdür /Sîne vü nâfesi ayvâ **diyecek** yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 2). [diyecek, -yecek]

dîdâr-ı ehibbâ: Dostların yüzü. (Dostlarla birlikte olmak)

Dîdâr-ı ehibbâ virür insâna neşât /Evsâh-ı ğamı âb-ı maḥabbet yayķar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 5). [dîdâr-ı ahibbâ]

dîdâr-ı yâr: Sevgilinin yüzü.

Bahâr-ı ḥasretüm **dîdâr-ı yârı** yıl geçer görmem /Göñül de gitdi elden ıztırârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 3). [dîdâr-ı yârı, -ı]

dîde: Göz.

Sen eyle rāḥat ile 'azm-i ḥ'âb ey **dîde** /Seni de seyr iderüz âh u intizâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 7). [dîde]

Yoluñda **dîde** şalkum şalkum incüler nisâr itdi /Gel ey şehvâr-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 13). [dîde]

Dil âgeh olmayıcaķ **dîde** rüşenâ olmaz /Ḥudâ-yı ḥâneye muḥtâcdur güşâyiş-i bâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 3). [dîde]

Dîde tûfânzâr-ı eşķ içre iki girdâbdur /Çâr-mevc-i giryedür ya bâr ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 5). [dîde]

İşķa düşeli **dîdelerüm** itmedi rāḥat /Yoluñda senüñ virdi niçe kerre dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 3). [dîdelerüm, -lerüm]

dîde-i cân: Can gözü, kalbin derinlikleri.

Ey nûr-ı başâr **dîde-i cânım** seni gözler / Nûr-ı nigeḥ-i şu'le-feşânım seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 1). [dîde-i cânım, -um]

dîde-i fütüvvet: Cömertlik, bağışlama gözü.

Aç **dîde-i fütüvveti** tavr-ı 'amâyı ķo /Feth-i tılsım-ı ism-i mu'ammâyı çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 3). [dîde-i fütüvveti, -i]

dīde-i giryān: Ağlayan göz.

Giryeden şanma ağardı **dīde-i giryānumuz** /Sen Hümāyı şayd için kurduk bir iki yerde ağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 7). [dīde-i giryānumuz, -umuz]

dīde-i şūh: İşveli, cilveli güzelin gözü, bakışı.

Vārīd olur mı didüm ayrılma ol şūh /Didüm didüm ol **dīde-i şūh** diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 8). [dīde-i şūhı, -ı]

didirt-: Söyletmek.

Kefīl-i zinde-i hāzır vaşī-i mürde-i gā'ib /**Didirdüp** kendüye bir tırfa ad itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 8). [didirdüp, -üp]

dīger: Başka, öteki, öbür.

Dili düzd-i nigāhuñ cānı bir **dīger** melek-peyker /Dü-kār-ı müstaķıldür ikisi bir okdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 3). [dīger]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle **diger** reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [diger]

dīger-gün: Izdıraplı.

Benüm senden murādum yoğ iken hālüm **dīger-gündür** /Kanı ardum sıra bād-ı şabā tek yeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [dīger-gündür, -dur]

dikḳat: İhtimam, incelik.

Dikḳat gerek 'izām-ı ecillā-yı 'āleme /Zīr-i lühūd 'izām-ı nev-āḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 3). [dikḳat]

Bakma dikḳatle ḡazab vakti amān çehresine /Uḡraruz ḡamzesinüñ nāvek-i nā-kehresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 1). [dikḳatle bakma, -ma]

dikḳat ol-: İlgiyle, özenle bakmak.

İl için yırtmak yarmaḳdur āhen- dillerüñ kārı /Müşāhiddür bu ma'nā **dikḳat olunsa** şabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 4). [dikḳat olunsa, -unsa]

dil: 1. Gönül, kalp, yürek.

Bu **dil** seni gözler seni yüzler seni özler /Hep cāy-gehi hāk-i reh ü tīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [dil]

Olurdu hāṭıra-i vuşlatuñ **dile** reh-yāb /Geçeydi düzaḥa Firdevs çeşmesinden āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 1). [dile, -e]

Dil dirler idi kanı şıcaḳ ber olacaḳdı /Eyvāh o ḡam-ḥ'arı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [dil]

Toḥm-ı maḥabbet ekdi o ḥāl-i siyeh **dile** /Bîḥ ü büni tutarsa o yüzden ekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 11). [dile, -e]

Ṭaḳmıṣ miyānına o zerīn ḥaṇçerin gelür /Tîḡ-i nigāhı **dilleri** delmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 6). [dilleri, -leri]

Dilüm endîşe-i vaşl-ı dil-ārādan olup maḥrûm /Ḥayālüm Kāniyā fikr-i sürür-ı cāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 17). [dilüm, -üm]

Ol zülf o perçem ol an **dilden** çıkar mı bir an /Ḥālüm neden perîşān hîç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [dilden, -den]

Dil dadanmış idi nuḳl-i ḥoş-güvār-ı vaşluña /Şimdilik zehr-āb-ı hicrāna ḳoraldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 11). [dil]

Ṭabanı yanmış āsā pek yürür zāhid nedür fā'iz /Siyāh āhenden ey **dil** beyzā-ı tîḡ-ı tābān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 6). [dil]

O gül kim Ḥazret-i Ḥaḳḳ reng ü bû virmiş aña ey **dil** /Dimāḡuñda şadākatsüz ḳoḳulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [dil]

Dil āgeh olmayıcaḳ dīde rūşenā olmaz /Ḥudā-yı ḥāneye muḥtācdur güşāyiş-i bāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 3). [dil]

Oyarsın nāḥun-ı ḥasretle baḡruñ fā'ide virmez /Açılsa sīnede **dilde** ser-ā-pā dāḡlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 4). [dilde, -de]

‘Aceb bir ḥāle dūş oldum **dilüm** var dil-berüm yoḳdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [dilüm, -üm]

Çıplaḳ da binse menzil-i maḳşūdına yeter /Ey **dil** rikāb-ı vaşla eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 6). [dil]

Dile te'sir-i keyf-i merhem-i vuşlat ḳadar siñmiş /Lebüñ bir kıymet-i cevherdür ol gencīneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 11). [dile, -e]

Sīneler bî-dāḡ **diller** bî-ḡam-ı ‘ışḳ olmasun /Sönmesün dey-māh-ı firḳatde ocaḡı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 7). [diller, -ler]

Ol dil-berüñ ḳapusına **dil** eyler intisāb /Reftārı reşk-i şīve-i kebk-i derī ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 3). [dil]

Düşer **dil** āsitān-ı dil-bere mey-ḥāneden şoñra /İder bir secde-i İskenderi ammā neden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 1). [dil]

Ben ḡam-ı aḡyārdan itmezdüm ey **dil** iştikā /Āh bir kerre baña ol yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 3). [dil]

Geçdi ol yāre beni ağıyār zār itmem yine /Geçse **dilden** gizlü biñ oğ āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [dilden, -den]

Ġābe-i ğayba mülāşık gerek eṭrāfı **dilüñ** /Olamaz me'sede-i sırr-ı kazā her bīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 5). [dilüñ, -üñ]

Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider /**Dilüñi** seng-i cefālarla misāl-i şīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 12). [dilüñi, -üñi]

Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz kâna müstağrak /Bu demlerde 'aceb şol cān sersem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 1). [dilüm, -üm]

Şem'ci bezm-i şu'legāh-ı vahdetüñ pervānesi /Olmaz ey **dil** kārğāh-ı hikmetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 2). [dil]

Fikr-i lebüñ niçün **dile** āteş virür müdām /Meşhūr degül mi başdurur elbet şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 3). [dile, -e]

Dil āyet-i 'ışkı okıdı soñra üfürdi /Ser-şafha-i cān u bedeni bī-huşayazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 7). [dil]

Er oğlı erligini gördi ol dehen tengüñ /**Dil** ol fikirle Semerķand mı Ardahān mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 26). [dil]

Şemm itmege ğisūlarını bu gice Kānī /**Dil** başın uzatdı vü girībāna ķolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 14). [dil]

Bu cezbe vü an hep saña mevhüb-ı Hudādur /An an **dili** şayd eyledi rindāne ķolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 10). [dili, -i]

Tehī **dil** mā-sivādan vāşıl-ı feyz-i me'ānīdür /Eser evfākda hāli vasaṭ bir hānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 5). [dil]

Cān eger endühdan efgār ise serper çıkar /**Dil** verādan reste-i efgār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 2). [dil]

Şimşek gibi 'ışkuñ şereri **dilde** çaķarken /Mey-hānedeki bādeyi çaķmaķ ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 7). [dilde, -de]

Ne Mañşūram ne ber-dār-ı ser-i zūlf olmaķ ister **dil** /Nesīmī-vār hem de yüzmege lāyık derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 25). [dil]

Dilde kim hāşıl ola cezbe-i mıknaṭīsi /Haşm-ı pulād-ten olsa bayağı kāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 15). [dilde, -de]

Ürküttdi **dilüm** vahşet-i endīşe-i hecri /Düşde dahı bu rūḥ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 15). [dilüm, -üm]

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār **dile** 'ayb mıdur /Hecre şalduñ beni bu cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 1). [dile, -e]

Ġam **dilde** ṭururken yine hicrāna şataşduķ /Ćarḥ-ı felek itdi kederi zām zām içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 25). [dilde, -de]

Almış yine ortaya **dili** ğamze vü müjgân /Hançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 11). [dili, -i]

Kâni mi ne dirlerdi kühen bendeleründen /Hâlâ o **dil** o kârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [dil]

Ben kâkülünü **dil** ser-i gîsûları koçdı /Alduğ koçusun vuşlatınıñ şem şem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 17). [dil]

Dilenüp gezmede ben gâh zekât-ı hüsnüñ /**Dilümi** kârd-ı ğamla delenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 8). [dilümi, -ümi]

‘Âlimü’l-ğayb taħalluş idinürseñ şâyân /**Dilimüz** vâkıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 12). [dilimüz, -imüz]

2. Dil, lisan. Konuşma dili.

‘İşkuñ **dili** ‘uşşâkı Huseynîye çıkardı /Taħsîn ide gör hüsnüñi ihsân saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 3). [dili, -i]

dil al-: Gönül almak, aşık etmek.

Dil alur ol perî soñra dil-i mahrûkdan çıkmaz /Yataklı düzd-i kâmil-ğâne-i mesrûkdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 1). [dil alur, -ur]

dil ehli: I. Gönül sahibi II. Aşık.

Kendin **dil ehli** âteşe atmağ da iş midür /Kânî ider fedâ-yı ser ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 11). [dil ehli, -i]

dil harîmi: Gönül, başka kişilerin girmesinin yasak olduğu yer.

Dil harîminde ne nâ-maħrem ne maħrem kaldı hîç /Ravza-i dilde der ü dîvâra hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 3). [dil harîminde, -nde]

dil ü cāmı vir-: Canını ve gönlünü vermek.

Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cāmı /Ol tıfl-ı sebük-mağz hemân vir diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 3). [dil ü cāmı virmek, -mek]

dil ü şadr u dimāğ: Akıl ve sine ve gönül.

Hep pâreler misin **dil ü şadr u dimāğımız** /N’itseñ gerek daħı güzelüm yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 3). [dil ü şadr u dimāğımız, -ımız]

dil vir-: Gönül vermek. Sevmek.

Dil virme hâkine seni rüsvâ ider şaķın /Sevdâ-yı zabt-ı mülk-i süveydâ ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 1). [dil virme, -me]

dilâ: Ey gönül, sevgili.

Hisset itmezdüm **dilâ** naķd-i niyâzı şarfda /Nâzenînum ‘âşıkân-ı nâzkârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 7). [dilâ]

Dilâ evvel göñüldi yâr-ı ğâr ol gitdi ben kıaldum /Ėam-ı dirînemüzden ğuşsa-hıâr ol gitdi ben kıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [dilâ]

dil-âzâr: I. Gönül kıran. II. Sevgili.

Baņa âzârı içün ğam yeme lâkin **dil-âzârüm** /Raķîb-i rû-siyâhı zemm idüp yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 23). [dil-âzârüm, -um]

dil-ber: I. Gönül alan güzel. II. Sevgili.

ķurbiyyet ider ‘âşıkâ ĩrâs tesellî /**Dil-ber** olıcak hâne-cüdâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 10). [dil-ber]

Ŧatlu dildür **dil-bere** lâzım olan hüsni edâ /Lebleri dendânları şehdâne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 5). [dil-bere, -e]

Ėayretle hemân üstüme **dil-ber** düşeyazdı /Ben hergiz inanmadum o daķı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 1). [dil-ber]

Ne semte varsa **dil-ber** şoluğı anda alur ağyâr /Ŧuyırmaz âh-ı dil-süzün yorılmış Ėüyyiâ hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 9). [dil-ber]

‘Aceb bir hâle düş oldum dilüm var **dil-berüm** yokdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [dil-berüm, -üm]

Olur pür-hün dü-dîdem hem-çü sâĖar **dil-berüm** ańsam /Kelef baĖlar dü-ruhsârüm o mâh-ı enverüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 1). [dil-berüm, -üm]

Her zamân sâğar-ı bezm-i meyi **dilber** mi sürer /Yoķsa bu zevķ u şafâyı yine sâğar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 1). [dilber]

Nerm ister iken **dil-beri** ser-keşlere düşdüm /Bir şuda idüm Ėamla ki âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 1). [dil-beri, -i]

Dil-berleri sensüz Ėöze göstermedigüm hîç /Ey ruh-ı revân hıâhiş-i dîdârũ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 7). [dil-berleri, -leri]

dil-berān: Gönül alıcı güzeller.

Yıkar bir hamlende zīr-i temelden **dil-berān** elbet /Binā-yı şabr-ı ‘āşık üstüvār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 3). [dil-berān]

dil-berān-ı ser-keşān: Dik başlı güzeller, sevgililer.

Nedür ol nāz u cılve **dil-berān-ı ser-keşānlarda** /O şīve var mıdur şimşād u ‘ar‘arda yabanlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 1). [dil-berān-ı ser-keşānlarda, -larda]

dil-ber-i şāhib-vefā: Vefa sahibi güzel, sevgili.

Zāhid beni görür de şanur ki şafām var /Ya‘ni cihanda **dil-ber-i şāhib-vefām** var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 2). [dil-ber-i şāhib-vefām, -m]

dil-ber-i sīmin-ber: Gümüş gerdanlı (ak gerdanlı) sevgili.

Bir kaşları yā **dil-ber-i sīmin-bere** düşdüm /Peykân-ı ser-i tīrine sīnemgere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 1). [dil-ber-i sīmin-bere, -e]

dil-berüñ kapusı: Sevgilinin kapısı, dergahı.

Ol **dil-berüñ kapusına** dil eyler intisāb /Reftārı reşk-i şīve-i kebk-i derī ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 3). [dil-berüñ kapusına, -na]

dil-bestegīde: Gönül bağlamaya yarayan.

Ayrılmanuñ gönül niçe ser-riştesin bulur /Kānī o rištenüñ ucı **dil-bestegīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 18). [dil-bestegīdedür]

dildār: Gönül alan sevgili.

Fitne pā-buşın öper **dildār** mest olmuş yine /Gamze ol terlikle gör hañcer be-dest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 1). [dildār]

dildār-ı haţ-āverde: Sakalları (ayva tüyleri) çıkmış (güzelliğini yitirmiş) sevgili. Yaşı geçkin sevgili.

Şolmuş çiçeği başuma taķmak ne revādur /**Dildār-ı haţ-āverdeye** bakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 2). [dildār-ı haţ-āverdeye, -ye]

dile-: Istemek, arzulamak.

Ma'sûkdan gelür taleb-i vaşla ârzu /Kânî o şüh vaşlını hep istemek **diler** (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [diler, -r]

Sen hemân dest-i niyâzı bârgâh-ı Hakk'a aç /Kâniyâ her ne **dilerseñ** Hazret-i Allâh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 10). [dilerseñ, -rseñ]

Öpmek **dilemişdüm** yañağın mest iken ammâ /Bilmem geçilür mi o yaña tîg-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 5). [dilemişdüm, -mişdüm]

Şu gevherler ki nesr itdüm anı zîb-i binâgüş it /Eger olmak **dilerseñ** âlem içre ma'rifet Kânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 18). [dilerseñ, -rseñ]

dile al-: Diline, ağzına almak/gönle koymak.

O dem ki kara haberlerle haţt-ı yâr gelür /Bahâr u sebzeyi alma dile gubâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 2). [dile alma, -ma]

dile vird it-: Diline dolamak. Çok tekrar etmek.

Raķibi hâtıruñ çün zâhidi Allâh için Kânî /**Dile vird itmedük** en'âm mı evrâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 12). [dile vird itmedük, -medük]

dil-haste: Gönlü hasta, hasta gönüllü.

Dil-hastelerüñ başı ucında tûrur ol şüh /Şüretde i'ade içi telķindür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 15). [dil-hastelerüñ, -lerüñ]

dil-hastegî-i 'âşık: Aşığın gönül hastalığı, yürek derdi.

Dil-hastegî-i 'âşıkı şorma hekîmden /Ol mes'ele var ise de âhestegîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 15). [dil-hastegî-i 'âşıkı, -ı]

dil-hûn: İçi kan ağlayan.

'Aceb bir ben miyim **dil-hûn** gadrüñ biñ mi yüzbiñ mi /Vefâsızlık mesânidinde pek 'âlî maķâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [dil-hûn]

dil-h'âh: Gönlün arzu ettiği, gönlün istediği, arzu edilen.

Cemâlî seyrini **dil-h'âhum** üzre itmedüm Kânî /Bu küstaķlık nigâh-ı h'âhişümde âğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 15). [dil-h'âhum, -um]

dil-i āgāhla ol-: Gönlü uyanık ile olmak.

Uyanıklar uyurlardan selāmetdür seferlerde /Çü rāh-ı ‘ışka düşdüñ gel **dil-i āgāhla ol** sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 6). [dil-i āgāhla ol]

dil-i bī-kīne: Kinsiz, temiz gönül.

Aña bir hāne-i bī-minnet oldı sīne-i Kānī /Hayālün bir yere başmaz **dil-i bī-kīneden** şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 10). [dil-i bī-kīneden, -den]

Hayālün bir yere başmaz **dil-i bī-kīneden** şöñra /Miyānuñ қоçmağa imkān yok āyīneden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 1). [dil-i bī-kīneden, -den]

dil-i bīmāruñ: Hasta gönül.

Cān be-leb gözleri yollarda **dil-i bīmāruñ** /Yürisün hastesini görmege cānān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 7). [dil-i bīmāruñ, -uñ]

dil-i dīvāne: Deli gönül.

O āfet küsdi gitdi Kānī-i bī-çāreye şimdi /**Dil-i dīvāneyi** ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 36). [dil-i dīvāneyi, -yi]

Bugün bir seng-dil-i dildār-ı bī-rahme dü-çār oldum /**Ṭaş añdurdum dil-i dīvāneye** kühsārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 4). [dil-i dīvāneye, -ye]

dil-i hayret-zede: Hayrete uğrayan, şaşırان gönül.

Ġam yeme ey **dil-i hayret-zede** ġaddāruñ işüñ /Ḥazret-i Muntaķim-i ‘adl be bi’llāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 7). [dil-i hayret-zede]

dil-i hūrşīd: Güneşin (sevgilinin) gönlü.

Pāsbān ol ser-i kūyuñda o māhuñ Kānī /Şu zemīnde **dil-i hūrşīdi** misāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 10). [dil-i hūrşīdi, -i]

dil-i hüşyār: Akıllı gönül.

Bayılmış bir büt-i tersā-fürūşa ‘aqlın aldurmuş /Yıkılmış rüz-ı mestīden **dil-i hüşyārumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 8). [dil-i hüşyārumı, -umı]

dil-i kānī: Kani'nin gönlü.

Miyān-ı bezm-i mey-ḥārān-ı ‘ışķ-ı şevķe baş koydum /**Dil-i Kānī** gibi ben de senüñ meftūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [dil-i kānī]

dil-i maḥrūk: Yanmış gönül.

Dil alur ol perī sonra **dil-i maḥrūkdan** çıkmaz /Yataklı düzd-i kâmil-ḥâne-i mesrūkdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 1). [dil-i maḥrūkdan, -dan]

dil-i mecrūh: Yaralı gönül.

Ne mümkindür o ḥūnīdeñ şikāyet eyleye Kānī /Şikāyetler yine varsa **dil-i mecrūhdandur** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 14). [dil-i mecrūhdandur, -dandur]

O deñlü bī-amāndur ğamze-i bī-raḥm u ḥūn-rīzi /**Dil-i mecrūhumuñ** ben meyyitin sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 28). [dil-i mecrūhumuñ, -umuñ]

dil-i nā-çār: Çaresiz gönül.

Cānā beni sen ğayb ideyazmış idüñ ammā /Ben de **dil-i nā-çarı** yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 6). [dil-i nā-çarı, -ı]

dil-i nālān u zār: Ağlayan ve inleyen gönül.

Ağlatdı aındırup **dil-i nālān u zārı** hem /Ol göñlümi alanı mı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 9). [dil-i nālān u zār, -ı]

dil-i nā-müsta‘id: Akılsız, kabiliyetsiz gönül.

Dil-i nā-müsta‘id feyyāzdan bī-behredür dā‘im /Nemā-ḥārā-yı saḥta ebr-i feyz āsārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 3). [dil-i nā-müsta‘id]

dil-i şad-çāk: Paramparça olmuş gönül.

Çāk-i zemīn-i sīneyi münbit maḥāl deyu /Toḥm-ı maḥabbeti **dil-i şad-çāke** ekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 4). [dil-i şad-çāke, -e]

dil-i şeydā: Deli, divane gönül.

Olup pā-māl ḥayret kendüden geçmiş **dil-i şeydā** /Semend-i nāza binmiş kōrkaram ol bī-amān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 3). [dil-i şeydā]

Rāh-ı ‘ışka bu **dil-i şeydāyı** şaldum yaluñuz /Künc-i ḥayretde tek ü tenhāca ḳaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 1). [dil-i şeydāyı, -yı]

dil-i ‘uṣṣāk: Âşıkların gönlü.

Dil-i ‘uṣṣāk elbet müncezibdür semt-i hûbâna /Merâci’dür efendi mu‘teber lâ-büd zamâyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 3). [dil-i ‘uṣṣāk]

dil-i zâr: Ağlayan, inleyen gönül.

Acı söze ne borcu var ‘âşıkun begüm /Gâhice istemez mi **dil-i zâr** bir piyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 10). [dil-i zâr]

İderdüm dilli defter şerha vü dâğı **dil-i zârâ** /Raşam-senc olmağa şâyeste dilli defterüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 17). [dil-i zârâ, -â]

Eglenürdi **dil-i zârum** nağam-ı bülbül ile /Gülşenümden o gül-i ter de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 11). [dil-i zârum, -um]

Şahne-i hâk-i Necefdür **dil-i zâruñ** mededi /Kaṭ‘-ı ümmîd idelüm şahne vü şahdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 13). [dil-i zâruñ, -uñ]

dil-i zâr u nizâr: Zayıf ve dermansız gönül.

Çatlatdı mürğün **dil-i zâr u nizârımı** /Yağdı yuvamı cānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 15). [dil-i zâr u nizârımı, -ımı]

dilini çiyne-: Sözü ağızda gevelemek, tevil için uğraşmak.

Dilini çiyneyerek nâz iderek Kânîye /Şekkerîn harf-i zebânın gevenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 11). [dilini çiyneyerek, -yerek]

dillere düş-: İnsanların diline düşmek, dedikodusu yapılmak.

Gönülden ider her kişi ümmîd vişâlün /Sevdüm seveli hâzretün **dillere düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 6). [dillere düşdüm, -düm]

dilleş-: Söyleşmek, mükâleme ve musahabe etmek.

Yek dillük eylesün baña **dilleşmede** dü-dem /Boş koymasun şu yanımı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 27). [dilleşmede, -mede]

dilli defter it-: Bütün ayrıntılar gösterilerek yazılan defter etmek. (Gönüldeki yara ve yarıklar deftere yazılan yazılara benzetilmiştir)

İderdüm dilli defter şerha vü dâğı dil-i zârâ /Raşam-senc olmağa şâyeste dilli defterüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 17). [dilli defter iderdüm, -erdüm]

dilli defter: Bütün ayrıntılar gösterilerek yazılan defter.

İderdüm dilli defter şerha vü dāğı dil-i zārā /Raķam-senc olmağa şāyeste **dilli defterüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 18). [dilli defterüm, -üm]

dil-mürde: Gönü ölü, duygusuz.

Niçe **dil-mürde** olmaz şüret-i ten-zinde de insān /Küser ‘uşşākına o āfet-i cān bir zamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 5). [dil-mürde, -mez]

dil-rîş ol-: Dertlenmek.

Ḳîl ü kâl-i haber-i haṭṭ ile **dil-rîş olma** /Müjde-i zımnî-i vuşlatda hayāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 3). [dil-rîş olma, -ma]

dil-rübā: I. Gönül çalan, gönül hırsızı. II. Güzel, sevgili.

Senden özge **dil-rübāyı** hür olsa istemem /Āftāb-āsā ser-ā-pā nūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 1). [dil-rübāyı, -yı]

dil-şāh-nişīnin: Gönül cumbası, balkonu.

Kānî gibi şeh-rāh-ı hayālünde olurmuş /Dil şāh-nişīninde bu cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 20). [dil-şāh-nişīninde, -de]

dimāğ: 1. Akıl, fikir.

O gül kim Hāzret-i Hāḳḳ reng ü bû virmiş aña ey dil /**Dimāğunda** şadākatsüz koķulmaz aņladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 10). [dimāğunda, -unda]

2. I. Beyin. II. Burun.

Dimāğum āşinā-yı bûy-ı ümmîd olmadan ķaldı /Dehānum çāşnî-i lezzet-i iḥsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 5). [dimāğum, -um]

dimāğ-āzürde-i bûy-ı ğam: Gam kokusundan zihni incinmek, yorulmak.

Çoķ zamānlardur **dimāğ-āzürde-i bûy-ı ğamuz** /Bir esivir ey nesīm-i ğīsuvān-ı yār esi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 7). [dimāğ-āzürde-i bûy-ı ğamuz, -uz]

dinle-: Kulak vermek, kabul etmek.

Şefā‘at-ḥ‘āhlıķ **diñlemez** ‘özre i‘tibār itmez /Zemīn ü āsmānı başuma dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 25). [diñlemez, -mez]

dir dir ditirek: Tir tir titremek.

Çün reglerüm aldı bedenümde ditirekler /Dir ten tene nâ dir tene **dir dir ditirekler** (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 2). [dir dir ditirekler, -ler]

dıraht-ı huşk: Kurumuş, cansız ağaç.

Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i tâze /**Dıraht-ı huşk** neşve-nâ-pezîr âsâ yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 30). [dıraht-ı huşk]

Şeref insâna zîb-i câme vü destârdan gelmez /**Dıraht-ı huşke** revnâk mihr-i pür-envârdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 2). [dıraht-ı huşke, -e]

direk: Direk, sütun.

Mellâh Hasan göstererek ‘âşıka kâmet /Degdi direk-i keşti-i hicrânda **direkler** (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 4). [direkler, -ler]

Hud‘a itme kavl ü fi‘lünde şakın ‘âriflere /Meşreb ehli istemez sâğarda kıl deñlü **direk** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 12). [direk]

direk-i keşti-i hicrân: Ayrılık gemisinin direği.

Mellâh Hasan göstererek ‘âşıka kâmet /Degdi **direk-i keşti-i hicrânda** direkler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 4). [direk-i keşti-i hicrânda, -da]

dirhem ü merhem: Derman, çare, ilaç.

Dâğ-ı dilüme hançer-i âzârı gibi yok /İnşâf olınsa güzelüm **dirhem ü merhem** (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 8). [dirhem ü merhem]

dirîğ it-: Esirgemek, sakınmak.

Nigâh-ı nâza da kâ‘il idük **dirîğ itdi** /Zebân-ı nâz yine yâ bâri tercemân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 19). [dirîğ itdi, -di]

dirilt-: Canlandırmak, yaşar duruma getirmek, hayat vermek.

Kızdukca kızdı nâleye qorlandı çün hamâm /**Dirilti** keff-i cânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 26). [dirilti, -di]

disām-ı ālfām-ı gönçe-i maḳṣūd: İstek ve arzu tomurcuğumun al renkli kapağı, tıpası. Sevgilinin dudağı.

Açılmaz mı **disām-ı ālfām-ı gönçe-i maḳṣūd** /Kalur mı gönçe-i taṣvīr-āsā beste-leb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 3). [disām-ı ālfām-ı gönçe-i maḳṣūd]

ditirekler al-: Titreme tutmak.

Çün reglerüm aldı bedenümde ditirekler /Dir ten tene nā dir tene dir dir ditirekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 1). [ditirekler aldı, -dı]

dīvān: Huzur, makam.

Ey pâdişeh-i mülk-i melāḥat yeter oldı /İtdüñ sitem-ābād bizi **dīvān** saña ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 6). [dīvān]

dīvāne: I. Mecnun, deli. II. Âşık.

O deyr-ālūfte-i keyf-i ḡubār-ı beng şevḳüñdür /Göñül **dīvānesin** göndersem ol sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [dīvānesin, -sin]

Başı ḳaysı mı idi Leylā'nuñ āh u zār-ı Ḳays /Ya'ni Mecnūn 'aḳıllı **dīvāne** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 8). [dīvāne]

Derūn āsüdelik 'azv eylemişler Kānī-i zāra /Yine **dīvānenüñ** gül-gün ārāmını yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 10). [dīvānenüñ, -nüñ]

Merd-i dīvāne-nümāyī eyleme taḥḳīr kim /Nezd-i Ḥaḳda 'āḳıle maḡbūṭdur **dīvāneler** (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 10). [dīvāneler, -ler]

Sevdā-yı 'ıṣḳ-ı zevḳi Kānī nedendür āyā /Esrārını cününüñ **dīvāneler** de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 16). [dīvāneler, -ler]

Sözün ṭoḡrısı Kānī bendedür benden su'āl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḥaber **dīvānedendür** hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 10). [dīvānedendür, -dendür]

dīvāne-vār: Deliler gibi.

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez dime nigāhuñı cānā ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 7). [dīvāne-vār]

dīvār it-: (Kapıyı) Duvara çevirmek. (Kavuşmaya imkan tanımamak).

Rüyına ḥaṭṭı gelüp rüzumuzu tār itdi /Der-i gülşenkede-i vuşlatı **dīvār itdi** (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 2). [dīvār itdi, -di]

diye: Sebep, nedenden dolayı.

Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cânı /Ol tıfl-ı sebük-mağz hemân vir **diye** düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 4). [diye]

diyen: 1. Diyen, söyleyen kimse.

Şorsañ ne dir ‘aceb şu muvaḥḥid geçenlere /Taḥkīk-i mü’min olana kāfir **diyenlere** (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 4). [diyenlere, -lere]

Tezyîn-i lafzı ‘ayb **diyenler** neden dimiş /Ziyy-i nazîf ḥıl‘at-ı fâḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 7). [diyenler, -ler]

2. İsteyen (kimse).

Ḥulkı hep sābit-ḳadem olsun **diyen** her kārda /Olmasun mānende-i devr-i felek kendü dōnek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 7). [diyen]

dizgin ger-: Dizginini çekmek. (Atı) Durdurmak.

Da‘vet-i aḥbāba çün bād-ı şabā eyle şitāb /Da‘vet-i a‘dāya **dizgin ger** atıñ başını çek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 14). [dizgin ger]

dizil-: Sıralanmak.

Her gevher-i esrār **dizilse** reg-i cāna /Şandūka-i derūn cān evi maḥzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 17). [dizilse, -se]

dost: Birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse, enis.

Ne düşmenden ne **dostuñdan** mürüvvet iste ey Kānî /‘Abes kimse saña baḥş-ı fu‘ād itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 13). [dostuñdan, -uñdan]

dög-: Dövmek, vurmak.

Senüñ seng-i ser-i kūyuñla **dögdüm** sîne-i çäküm /Girībān itdi dāmāna meded eyvāḥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 17). [dögdüm, -düm]

dögün-: Kendi kendini dövmek, kendini oradan oraya vurmak.

Dögündüm taşlarla pîş-i ḳaşr-ı āb-gūnuñda /Görüp güldi raḳīb-i bî-şerem ḳahḳāḥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 21). [dögündüm, -düm]

dök-: 1. Dökmek, saçmak.

Oldı leb-rîz-i gâzab sâkî meyi **dökdün** deyü /Sürçmesün ‘âlemde bir kerre ayağı kimsenün (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 9). [dökdün, -dün]

2. Gözyaşı akıtmak, ağlamak.

Sâkî kadehe ben bade-i eşkümi **dökdüm** /Şevk-i ruh-ı pür-âli yine selsele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 5). [dökdüm, -düm]

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı **dökülsün** /Ben ol dür-i şehvârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 13). [dökülsün, -ülsün]

dön-: 1. Vazgeçmek, caymak.

Çekmem ebedî dekk ü külâhı **dönerem** /Hergiz olamam ya’ni mübâhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 1). [dönerem, -erem]

Çekmem ebedî dekk ü külâhı dönerem /Hergiz olamam ya’ni mübâhî **dönerem** (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 2). [dönerem, -erem]

2. Benzetmek, andırmak, ...gibi olmak.

Giderken bâdveş **döndüm** girifte-pây-ı bî-tâba /Bulınmaz oldu hayretten sürâğ-ı râh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 9). [döndüm, -düm]

3. Değişmek.

Devr-i felek-i hüsn u cemâlün yine **döndi** /Mânend-i şihâb âb-ı ruḥı tîz söyüdü (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 1). [döndi, -di]

döndür-: Benzetmek, çevirmek.

Sâkî getir bize yine şol zer-keşî şeyi /**Döndür** şu gönçe-i gül-i şad-berge şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 2). [döndür]

dönek: Değişen, sebatsız.

Hulkı hep sâbit-kâdem olsun diyen her kârda /Olmasun mânende-i devr-i felek kendü **dönek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 8). [dönek]

dönüş: Dönüş yolu. Dönerken.

Zenehdânun hayâliyle **dönüşde** bir ser-i çâha /İlişdi pâyum oldum Yûsuf-ender-câh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 15). [dönüşde, -de]

dört köşe: Dört köşe. (muskanın üçgen değil de kare biçiminde olması)

Kānî niçe olmasun o çār ebrûya mā'il /Vefk-i varak-ı hüsni felek **dört köşe** yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 12). [dört köşe]

dört üstüne: Kusursuz, eksiksiz, dört başı mamur.

‘Unşur-ı her nâzı tertîb eyledi **dört üstüne** /Ol dūr-i yektāveşi beş beş toğırsın aneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 3). [dört üstüne]

dört yan: Etraf, her yan.

Bülbülce kayuğı şanurdum iki dīdemi /Alduķca **dört yanımı** feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 6). [dört yanımı, -ımı]

Ėam aldı benüm **dört yanımı** cān saña qaldı /Eyü bilesin çünkü bu qurbān saña qaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 1). [dört yanımı, -ımı]

döşek: I. Yatak. II. Tohum ve fidan ekilen yer, bahçe.

Berü **döşekden** ayırma beni ey gül-bün-i tāze /Dıraht-ı huşk neşve-nā-pezīr āsā yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 29). [döşekden, -den]

du‘ā: Allah'a yalvarma; niyaz.

Haṭā vü sehvi Kānî i‘tirāf it nezd-i Bārīde /**Du‘ānuñ** efḏali çün lā-tu’āhiz inne-sīnādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 6). [du‘ānuñ, -nuñ]

du‘ā-yı kānî: Kānî'nin duası.

Taqvīm-i sāl ü devletüñe şāh-gül ile /Yazsun **du‘ā-yı Kānî mi** feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 34). [du‘ā-yı kānîmi, -mi]

dudak: Dudak.

Gördüm Saķız kızını yañaqlar kızıl kızıl /Gözler siyeh o la‘l **dudaqlar** kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 2). [dudaqlar, -lar]

duḡter-i sūtüde-şiyem: Övgüye layık nitelikleri olan kız, sevgili.

Ey **duḡter-i sūtüde-şiyem** niçe bir bu nāz /Kār eylemez mi hīç saña sevdigüm niyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 1). [duḡter-i sūtüde-şiyem]

duḥt-ı rez: I. Üzüm kızı. II. Şarap.

Duḥt-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /Geldi bugün sarayına sultân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 17). [duḥt-ı rez]

Niçün ey muğ-beçe ey **duḥt-ı rez** sultanlık itmezsin /Miyân-ı mey-keşânda hây u hûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 3). [duḥt-ı rez]

‘Aqlımı mehr virüp **duḥt-ı rezi** ‘ağd itdüm /Ger ḥelâlümde disem ‘ayb degül mälumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 3). [duḥt-ı rezi]

Muğ-beççe **duḥt-ı rezle** keş-â-keş meyin çeküp /Pîr-i muğanda oğul uşâklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 9). [duḥt-ı rezle, -le]

durûğ: Yalan, gerçek olmayan söz.

Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye /Aldan **durûğa** lâfa inan uy terâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 2). [durûğa, -a]

dü-çâr it-: Uğratmak, tutulmak.

Hecr idelden beni jengâr-ı ğam-ı yâra dü-çâr /Kâniyâ sîne-figârum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 9). [dü-çâr idelden, -elden]

dü-çâr ol-: Müptela olmak, yakalanmak, tutulmak.

Bugün bir seng-dil-i dildâr-ı bî-rahme **dü-çâr oldum** /Taş aındurdum dil-i dîvâneye kühsârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 3). [dü-çâr oldum, -dum]

Arama **dü-çâr olmadıgum** bağ-ı fenâda /Ol serv-i sehî şîveli reftâruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 3). [dü-çâr olmadıgum, -madıgum]

dü-çeşm-i nigerân: Bakan iki göz.

Ol gözleri var mı görececek bir güzel ‘âşık /Dirsın ki **dü-çeşm-i nigerânum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 8). [dü-çeşm-i nigerânum, -um]

dü-dem: İki dünyada.

Yek dillük eylesün baña dilleşmede **dü-dem** /Boş koymasun şu yanımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 27). [dü-dem]

dü-dîde: İki göz.

Olur pür-hûn **dü-dîdem** hem-çü sâgar dil-berüm ańsam /Kelef bağlar dü-ruhsârum o mâh-ı enverüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 1). [dü-dîdem, -m]

dü-leb: İki dudak.

Zinde eyler o **dü-leb** mürde-i şad-sâleyide /Ten-i dil-mürdede cân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 9). [dü-leb]

düm tek teke başla-: Tempo tutmaya başlamak.

Düm tek teke başla tek itse teğaddüm /Düm-dârlık it tekyede ardınca etek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 3). [düm tek teke başla]

düm-dârlık it-: Emniyetini sağlamak için arkasından gitmek.

Düm tek teke başla tek itse teğaddüm /**Düm-dârlık it** tekyede ardınca etek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 4). [düm-dârlık it]

dün: Dün, önceki gün.

Cân muşır olur mı ya taşavvur götürür mi /**Dün** halvet-i germâbede ben cânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 10). [dün]

dün-himmet ol-: Gayretsiz olmak, gayreti düşük olmak.

Sîpihrüñ **dün-himmet oldığın** bundan kıyās eyle /Ki tutmaz âşikâra ‘ârif-i şâhib-naẓar keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 5). [dün-himmet oldığın, -dığın]

dünyâ: Âlem, cihan.

Çevril çekin çerâgehi hulyâyı çek çevir /Çöz pâlheng-i fikreti **dünyâyı** çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 2). [dünyâyı, -yı]

dünyâ yıkılır: Dünya yıkılsa bile.

Dünyâ yıkılır ummaz idüm büseye ruḥşat /Bir büse didüm luṭf ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 13). [dünyâ yıkılır]

dünye: İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan.

Yoğ iken sînede fikr-i dehenüñ bir zerre /Hîç memnûn degilem **dünyede** var olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 4). [dünyede, -de]

dür: Uzak.

Dir imişsin ‘âşıkân mest-i müdâm olmak gerek /Câm-ı şevkuñ **dürdan** bir kez gören ayık mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 4). [dürdan, -dan]

Ayağum sâha-i gülşen-serây-ı vuşlatuñdan **dür** /Elüm her rüz u şeb būs itdigüm dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 9). [dür]

dürc-i dil: Gönül hokkası.

‘Aceb bir hâle düş oldum dilüm var dil-berüm yokdur /Ne sırdur **dürc-i dil** hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [dürc-i dil]

dürr-i şehvâr: Padişaha yaraşır inci.

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün /Ben ol **dür-i şehvârı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 14). [dür-i şehvârı]

dürr-i her şadef: Her sedefin incisi.

Ey nür-ı cebhe-i şeref ey **dürr-i her şadef** /Ey pertev-i dü-dîde şifâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 5). [dürr-i her şadef]

dü-ruḥsâr: İki yanak.

Olur pür-ḥün dü-dîdem hem-çü sāgar dil-berüm ańsam /Kelef bağlar **dü-ruḥsârım** o mäh-ı enverüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 2). [dü-ruḥsârım, -um]

dürül-: Toplanmak, toplanıp kaldırılmak.

Dürüldi ‘âlem-i âbuñ şafâsı mevsim-i deyde /İşındı erba‘inde ḥalk zevke mäh-ı âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 3). [dürüldi, -di]

dürüst eyle-: Doğru hâle getirme, düzeltme.

Ḥelâl-zâde şikest itdigin **dürüst eyler** /Ḥumârını yine kendüsi def‘ ider mey-i nâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 11). [dürüst eyler, -ler]

düş-: 1. Uğramak, rast gelmek.

Yolum hep ḥuşk-sâl-ı vaḥşete **düşdi** bu esnâda /Kurıdı ḳanı cism-i zârumuñ hergiz terüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 31). [düşdi, -di]

Zâhid yine sen ḥalt-ı kelâm eyleye **düşdüñ** /Te‘dîb gerekdür seni gel mesti söküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 5). [düşdüñ, -düñ]

Esrārımı tırmadan ider cümle tırāş ol /Sırr şaklanamaz hîç ‘aceb bir yere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 8). [düşdüm, -düm]

Düşdüm ğam-ı hicrân ile mey-hâne-i ‘ışka /Maḥmûrluk el vireli derd-i sere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 9). [düşdüm, -düm]

Ümmîdümü kesdüm hele halkuñ kapusından /Allāh kapısı gibi bir açık dere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 14). [düşdüm, -düm]

Cāh u şeref-i dehre gönül bağlamadum hîç /Ne fikr-i maḳāmāta ne ḥayr u şere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 16). [düşdüm, -düm]

Nerm ister iken dil-beri ser-keşlere **düşdüm** /Bir şuda idüm ğamla ki āteşlere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 1). [düşdüm, -düm]

Fikr-i gîsû-yı siyāha **düşmesün** bî-çāregān /Ol belāyı atma ‘uşşāk-ı perîşān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 9). [düşmesün, -mesün]

Şad ḥamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyā /Āḥir didi kendüm gibi bir şevhere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [düşdüm, -düm]

2. Müptela olmak.

Ḳaddūñ hevāsına **düşeli** rāḥat olmadum /Oldı bu kışşa giderek ey serv-ḳadd-dırāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 7). [düşeli, -eli]

Bir kaşları yâ dil-ber-i sîmin-bere **düşdüm** /Peykân-ı ser-i tîrine sînemgere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 1). [düşdüm, -düm]

Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cānı /Ol tıfl-ı sebük-mağz hemān vir diye **düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 4). [düşdi, -di]

Bir demdür o māhuñ yine meyli neye **düşdi** /Bilmezdi o dem zevkîni bilmem neye **düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 2). [düşdi, -di]

Düşdüm ğam-ı hicrân ile mey-hâne-i ‘ışka /Maḥmûrluk el vireli derd-i sere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 10). [düşdüm, -düm]

Ebrûlaruñ fikri olup bir ḳara sevdā /Ḳarardı gözüm ḥasret ile ḥançere **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 12). [düşdüm, -düm]

Her bār rehā ister iken ester ü ḥārdan /Şūfî gibi bir kendüyi bilmez ḥare **düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 22). [düşdüm, -düm]

Bir demdür o māhuñ yine meyli neye **düşdi** /Bilmezdi o dem zevkîni bilmem neye **düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [düşdi]

3. Yalvarmak. Af dilemek.

Amān amān diyerek pây-ı nāza **düşmüş** idüm /Belā bu düşmege de ṭāḳat ü tüvān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 23). [düşmüş, -müş]

Amān amān diyerek pāy-ı nāza düşmüş idüm /Belā bu **düşmege** de tākāt ü tīvān mı kodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [düşmege, -mege]

4. Fırsat çıkmak.

Düşmez dir idüm büsesinüñ mevsimin ammā /Ḥāb aldı şeker bādem-i çeşmin düşeyazdı (Kānî Divanı, Gazel 201, Mısra 5). [düşmez, -mez]

düş: Uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüyâ.

Ürkütü dilüm vahşet-i endîşe-i hecri /**Düşde** daḥı bu rûḥ-ı revānum seni gözler (Kānî Divanı, Gazel 52, Mısra 16). [düşde, -de]

düş ol-: Uğramak, müptela olmak.

Ġılzet erbābına **düş oldu** gönül ol rütbe /Egilür yok baña bu kıdd-i dü-tāhdan ğayrı (Kānî Divanı, Gazel 204, Mısra 19). [düş oldu, -dı]

‘Aceb bir hāle **düş oldum** dilüm var dil-berüm yokdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kānî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [düş oldum, -dum]

düşa ko-: Omuza koymak. Giymek.

Ne faḥruñ köhne bürd-i berd fersāsın kodum düşa /Ne tāk u taḥt sevdāsı serümde efserüm yokdur (Kānî Divanı, Gazel 50, Mısra 13). [düşa kodum, -dum]

düşeyaz-: 1. Neredeyse müptela olacak duruma gelmek.

Ḥayretle hemān üstüme dil-ber **düşeyazdı** /Ben hergiz inanmadum o daḥı **düşeyazdı** (Kānî Divanı, Gazel 201, Mısra 1). [düşeyazdı, -dı]

Ḥayretle hemān üstüme dil-ber **düşeyazdı** /Ben hergiz inanmadum o daḥı **düşeyazdı** (Kānî Divanı, Gazel 201, Mısra 2). [düşeyazdı, -dı]

2. Neredeyse (sevgiliyi öpme) fırsatı çıkması.

Düşmez dir idüm büsesinüñ mevsimin ammā /Ḥāb aldı şeker bādem-i çeşmin **düşeyazdı** (Kānî Divanı, Gazel 201, Mısra 6). [düşeyazdı, -dı]

düş-ı bezm-i vahdet: Birlik meclisinin üzeri.

Sebū ber-düş geldi **düş-ı bezm-i vahdete** Kānî /‘Ale’l-ğafle meger sākī-i bezm-i ‘ışka olmuş düş (Kānî Divanı, Gazel 91, Mısra 9). [düş-ı bezm-i vahdete, -e]

düş-ı dil: Gönölün omzu.

Kimin menâkib-i şevke kimini **düş-ı dile** /Ėamın o âfet-i ‘uşşâk-küş yabân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 27). [düş-ı dile, -e]

düşmen: Hasım, rakip, dost olmayan.

Ne **düşmenden** ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kânî /‘Abes kimse saña bahş-ı fu’âd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 13). [düşmenden, -den]

dü-yek: İki bir II mûsikîmizde bilhassa ilâhîlerde ve şarkılarda kullanılan sekiz zamanlı, beş vuruşlu ve donanımdan sonra 8/8 şeklinde yazılıp gösterilen çok eski, güzel, çok tutulmuş bir küçük usul.

Bu sâde **dü-yekden** ne çıkar çiftetni uydur /Her bir sese uy çifteye çifte teke tek var (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 1). [dü-yekden, -den]

düzağ: Cehennem.

Olurdu hâtırâ-i vuşlatuñ dile reh-yâb /Geçeydi **düzağa** Firdevs çeşmesinden âb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 2). [düzağa, -a]

düzd: I. Hırsız, çalan kimse. II. Sevgili.

Girmiş hayâle bilmez iken ben muhabbeti /Almış o **düzd** cânı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 10). [düzd]

düz-: Düzen vermek, akort etmek.

Gîsü-yı siyehkârûñ üzüp rişte-i cânı /Sâz-ı nigeñi **düzmek** için teltele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 10). [düzmek, -mek]

ebed: Sonsuza kadar.

Ėanbersüz **ebed** kûy-ı vefâda düğün olmaz /Ben sūr-ı vişâlûñde niçün Ėanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 5). [ebed]

İtmezken **ebed** būs-ı girîbâna tenezzül /Baht-ı siyeh-pestimi gör peşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 3). [ebed]

Reh-i vefâda **ebed** zıkr ü fikrimüz sensin /Cerâb-ı dilde bizüm gayrı zâdımuз yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 11). [ebed]

Ėalur mıyuz bu zâviye-i hecrde **ebed** /Yohsa felekde vâşıl-ı ümmîd olur mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 5). [ebed]

Fu'ādī lā-yağırru'n-nāse bel lā-yenfe' u'd-dünyā /Ki hecr ü vaşldan ğayrı **ebed** nef' u zarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 38). [ebed]

ebedî: Devamlı, sürekli. Sonsuza kadar.

Çekmem **ebedî** dekk ü külâhı dönerem /Hergiz olamam ya'ni mübâhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 1). [ebedî]

ebrû: Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar, kaş.

Belüm büküldi o **ebrûdan** olmadum ber-kām /Kepāze eyledük tîr mi kemān mı ıodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 7). [ebrûdan, -dan]

Ebrûlaruññ fikri olup bir kıra sevdā /Karardı gözüm ğasret ile ğaңçere düşdü (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 11). [ebrûlaruññ, -laruññ]

ebrû-siyeh: Kaşı siyah.

Göñül **ebrû-siyeh** çeşm-i siyâhı sürmeli ister /Raķîb-i rû-siyâhı ol arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 1). [ebrû-siyeh]

ebruvân-ı şüh-ı 'anberbâr: Güzel koku saçan edalı kaşlar.

Nedür pîşâni-i pâküñde müşĝîn tırta-i der-çîn /Kararmış **ebruvân-ı şüh-ı 'anberbâr** küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 4). [ebruvân-ı şüh-ı 'anberbâr]

ebvâb-ı şâhân: Şahların kapıları.

Ėuceste-baĥt olan **ebvâb-ı şâhâna** varur varmaz /Ėudâ-perver olan ümmîd ĥ'âhâna varur varmaz (Kânî Divanı, Gazel 76, Mısra 1). [ebvâb-ı şâhâna, -a]

ebyât-ı zülf ü ĥaţ: Sevgilinin yüzündeki ince ayva tüylerinin ve saçının şiiri.

Ebyât-ı zülf ü ĥaţla girüp Kâniyâ söze /Şeb tâ seĥer o mâh ile itdük müşâ'are (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 9). [ebyât-ı zülf ü ĥaţla, -la]

ecel: Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Ey **ecel** nevbet-i per-ĥâş saña degmeyecek /Şavdı zîrâ göñül ol nevbeti der-ceng-i vedâ' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 3). [ecel]

eczā: Ciltlenmiş bütün kitap.

Mişāl-i güft-gü-yı bî-hude maḥv oldu **eczāmuz** /Biraz ma'nālu ma'nāsuz kühen-ünşüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 7). [eczāmuz, -muz]

edā: 1. Söyleyiş, terennüm.

İşṭilāḥ-ı ıṣṣık bir başka **edādur** Kāniyā /Fehm olunmaz fārisiyyāt-ı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 11). [edādur, -dur]

2. Kapris.

Vaḳtiyle kılarum diyu her-bār nemāzı /Zāhid bize itdigün **edā** hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 4). [edā]

edeb-āmūz ol-: Edep veren, terbiye eden olmak. Örnek olmak.

Ārif **edeb-āmūz olur** her revişinde /Ākil ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḳka nazar eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 11). [edeb-āmūz olur, -ur]

efḍali: Çok (daha, en, pek) faziletli, çok üstün.

Ḥaṭā vü sehvi Kānî i'tirāf it nezd-i Bārīde /Du'ānuñ **efḍali** çün lā-tu'āḥiz inne-sīnādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 6). [efḍali]

efendi: 1. Sevgili.

Vücūd ararsañ **efendi** vücüdsuzluktur /Vücüd-ı ʿarizīye istinādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 5). [efendi]

Dil-i uşşāk elbet müncezibdür semt-i ḥübāna /Merāci'dür **efendi** mu'teber lā-büd zamāyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 4). [efendi]

Eyle ḳabūl **efendicigüm** ki benüm degül /Virdi bu armağānumı feryād-ı ʿandelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 31). [efendicigüm, -cigüm]

Dāğ-ı derūnı sīnelerün şerḥa sen baña /Añma amān **efendi** baña kes kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 10). [efendi]

Mümkin mi āb āteş ile itsün imtizāc /Ben şu gibi mülāyim **efendi** o āteşī (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [efendi]

Unutma ʿaşıḳ-ı üftādeñi **efendicigüm** /Efendüm eski ḳuluñdur bu bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 3). [efendicigüm, -cigüm]

Alnumda niçe anlar idi hîç beşāşet /Yoğ iken **efendüm** hele ben ānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [efendüm, -m]

Emānet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nūr /Kārībū'l-‘ahd yolcudur **efendüm** Kānī'ni hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 10). [efendüm, -m]

Unutma ‘āşık-ı üftādeñi efendicigüm /**Efendüm** eski kuluñdur bu bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 4). [efendüm, -m]

Umdurma koçutma ser-i gīsūñı **efendüm** /Gösterme baña perçemüñi taraf-ı külehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 7). [efendüm, -m]

Geçerken zîr-i kâşāneñden itdüm āh tıyduñ mı /**Efendüm** korķaram uyķuda idüñ āh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [efendüm, -m]

2. Şahin Giray Han

Hā'inligi becerdi çü Tatar ğamzesi /Şāhin Giray nāmına bir hān **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 6). [efendimüz, -müz]

‘Uşşāķa bir kırım ķodı ki kân **efendimüz** /Her bir nighde eyledi bir kân **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [efendimüz, -müz]

‘Uşşāķa bir kırım ķodı ki kân **efendimüz** /Her bir nighde eyledi bir kân **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 2). [efendimüz, -müz]

Yāruñ bize itdigi hep cevır ü cefā idi /Oldı hep itdigine peşimān **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 4). [efendimüz, -müz]

Gül-bün-tırāz-ı hüsñ olalı ğonçe-i femi /‘Āşıklara açılmadı bir an **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 12). [efendimüz, -müz]

Duht-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /Geldi bugün sarayına sultān **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 18). [efendimüz, -müz]

‘Aks-i mey-i şafaķ sereyān al ider alın /Reng-i hınādan olsa girizān **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 20). [efendimüz, -müz]

Kānī yine cevāhir-i ma‘nāyı keşf idüp /Buldı zemīn-i dilde yeñi kân **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 22). [efendimüz, -müz]

3. Hükümdar.

Aķyazılı işāret idüp nefyini ğamuñ /Fermān virür kızıl deli sultān **efendimüz** (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 14). [efendimüz, -müz]

4. Erkekler için kullanılan hitap sözü.

Der-i nigāra varılmaz **efendi** gözlemeden /Peşin o dergehe varmaķa istiḥāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 3). [efendi]

efgār: Yaralı. Mecruh.

Cān eger endühdan **efgār** ise serper çıkar /Dil verādan reste-i **efgār** ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 1). [efgār]

efkār: Düşünceler. (sevgilinin hayali)

Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 7). [efkāruñ, -uñ]

Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o **efkārı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [efkārı, -ı]

efkār-ı u‘cūbe: Çok acayip, çok garip olan düşünceler.

Uzadukca uzar **efkār-ı u‘cūbe** kıyāmetdür /Uzun gice olunca şubḥ o kıdd-i ‘ar‘arum ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 11). [efkār-ı u‘cūbe]

efkār-ı ‘urbān: Bedevilerin fakirliğı. (cahilliğı).

Bī-māye şeyḥ sālīke oldıķca reh-nümā /Ḥācıya daḥı **efkār-ı ‘urbān** delīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 4). [efkār-ı ‘urbān]

eflātūn: M.Ö. 430-348 yılları arasında yaşamış, Aristo’nun hocası olan Yunanlı filozof. Asıl adı Platon’dur. Edebiyatta akıl, hikmet ve isabetli görüş timsali olarak kabul edilir (bkz. Felâtûn).

‘Aķılķarı degüldür ‘ışk **Eflātūn** da olsañ /Biraz Mecnūnca eṭvārlar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 7). [eflātūn]

efsāne: Asılsız, hayal mahsulü hikāye, söylence, masal, fesane.

Sevdigüm bu ane-i hüsnüñ uyutdı ‘ālemi /Gicelerde kışsa-ḥ‘ān **efsāne** olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 20). [efsāne]

Ḥ‘āb-āver olmanuñ hîç aşlın ider mi idrāk /Benden işit bu sırrı **efsāneler** de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [efsāneler, -ler]

efser: Padişah tacı.

Ne fakruñ köhne bürd-i berd fersāsın ķodum dūşa /Ne tāt u taḥt sevdāsı serümde **efserüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 14). [efserüm, -üm]

efsūn idüp tükür-: Büyü yapıp büyülenmesi istenilen nesnenin üzerine tükürmek.

Efsūn idüp tükürdi gülüñ şāḥsārına /‘Aķd eyledi lisānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 19). [efsūn idüp tükürdi, -di]

efzûn: Çok fazla, ziyade.

Bulmadum cem‘iyyet-i hâtırdan **efzûn** bir şafâ /Yaluñuz ƣaldum bu hâletden hoşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 5). [efzûn]

efzûn-ter: Daha fazla, daha çok.

Hüner da‘vâsın eylerse ne ƣam her sifle-i bî-hüş /Şadâ **efzûn-ter** olduğı ma‘lûm olsa mînâ-büş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 2). [efzûn-ter]

eg-: Meylettirmek, ikna etmek.

Cevr ü cefâsı ‘âşık-ı zâruñ belin bükür /‘Uşşâkı kendüsine **eger** ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 4). [eger, -er]

eger: 1. Şart edatı, şayet.

Eger güstâhî-i bîrûn bağıslansa da Kânî /Ėayûrâne tutar anuñ yerin sîneñdeki ƣışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 13). [eger]

Cân **eger** endühdan efgâr ise serper çıkar /Dil verâdan reste-i efgâr ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 1). [eger]

Hâtıruñ neyle muţayyeb olur ey âfet-i cân /Cân ise maţlab **eger** ol dağı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [eger]

Geçmeyen ƣanţara-i ‘ışk-ı mecâzîden **eger** /Ėâ‘il-i safsaţa-i ƣanţara mı ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 7). [eger]

Baňa bu neş’e-i cām-ı şetâret her zamân gelmez /**Eger** gelse misâl-i fikr-i vuşlat râyegân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 2). [eger]

Buňa hāmûşlıƣdan ƣayrı hîçbir var mıdur çäre /Bu râzı ben **eger** bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [eger]

Beni görmek hevâsından geçerse varırum dirse /**Eger** ben h‘âhiş-i dîdârı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 10). [eger]

Dadanmışdur o gül-ƣand-i s(i)tîgnâya biraz eyyâm /Ki ben semm-i helâhilde **eger** yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [eger]

Ėadeng-i ƣamze-i kattalı bir tîr-i hevâyîdür /Laţifeyle **eger** bir kez göğüs gersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 16). [eger]

Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yoğsa /Göñül hâlin **eger** bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [eger]

Er oğı er ağızdan fehmi ider sırr-ı şebistânı /O zen-ţıynet bu şeb bezme **eger** ersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [eger]

Eger ‘ıyd-i vişāl itse taḳarrüb /Ḥarām olsun raḳībe buse bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 3). [eger]

Olsa şüretger **eger** bûḳalemün gösteremez /Baña gösterdiğini nüṣḥa-i Erjeng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 11). [eger]

Olurdi büt-perest āzādegān-ı ribḳa-i şüret /**Eger** keşf olsa idi şüret-i ‘ibret-nümā-yı ‘ışḳ (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 4). [eger]

Sebük-serler olur iflāsa bādī ser-fürü itsek /Bu zāhirdür **eger** endīşe-i cām u sebū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 2). [eger]

Eger esrāruñı fāş eyledümse gizleme lillāh /Seni ben cānlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 9). [eger]

Minnet mi ḳalurdı heves-i vuṣlata cānā /Bir kerre **eger** bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 6). [eger]

Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegān /Yār **eger** leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 10). [eger]

İ’tibār itmez metā‘-ı vaşluñ istibdāline /Eşk-i ‘āşīḳ sīm-i ruḥsārı **eger** zer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 8). [eger]

‘Azm-i ḥarem-i Ka‘be-i cān it teni boş ḳo /Tecrīd ise maḳṣad **eger** iḥrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 6). [eger]

Acımam ‘ışḳı ile zār u nizār olduğuma /Yār **eger** hīç ḳulaḳ tuṭmasa zār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 2). [eger]

Şu gevherler ki nesr itdüm anı zīb-i bināgüş it /**Eger** olmak dilerseñ ‘ālem içre ma‘rifet Kānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 18). [eger]

Rāşide **eger** olsa riyā mu‘teber olmaz /Āhenksiz olduk da ṣadā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 7). [eger]

Tevfīḳ **eger** terbiyeye virmese revnāḳ /Perverde-i ta‘līm Ḥudā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 11). [eger]

2. Gerek.

Eyler vişāli ḥ‘āhiş **eger** ister istemez /Gördi ki vaşlı cān deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 1). [eger]

eger: Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne.

Çıplaḳ da binse menzil-i maḳṣūdına yeter /Ey dil rikāb-ı vaşla **eger** ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 6). [eger]

eger çek-: At üzerine eyeri koyup bağlamak, eyer vurmak. (Uysallaştırmak, biat ettirmek bağlamında.).

Esb-i himem-i nâz-ı perîşânı egerle /Ol saña baş egmez dime bi'llâh **eger çek** (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 6). [eger çek]

egerçi: Gerçi, doğrusu.

Kânî **egerçi** itmez isem kimseye vefâ /Şad şad hezâr şükr ki 'ışka vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 9). [egerçi]

Emîr-i kişver-i dildür **egerçi** ârif olan /Velî bu şahlığa Kâniyâ emâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 11). [egerçi]

Țutar bâlâyı gerdünda kamer bir mu'teber keşkûl /Degül çesbân **egerçi** bu çalenderlikle zer keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [egerçi]

Țuş kondurur ser-i suhane Țays-vâr 'ışk /Țonmaz bu mürğ **egerçi** ki her âşiyâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [egerçi]

egerle-: At üzerine eyeri koyup bağlamak, eyer vurmak. (Uysallaştırmak, biat ettirmek bağlamında)

Esb-i himem-i nâz-ı perîşânı **egerle** /Ol saña baş egmez dime bi'llâh eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 5). [egerle]

eğlen-: Hoşça vakit geçirmek, oylanmak.

Efkârûn ile **eglenür** idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 7). [eglenür, -ür]

Eglenürdi dil-i zârum nağam-ı bülbül ile /Gülşenümden o gül-i ter de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 11). [eglenürdi, -ürdi]

Benümle âşinâlık yoğ iken kimlerle **eglendün** /Şükür geçdi hele bî-gânelikler eldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 13). [eglendün, -dün]

eglence: Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçirten şey, iş veya uğraş, avuntu.

Şimdi **eglence** bütün nağş-ı hayâlâtundur /İtdi ol rütbe serâsîme beni beng-i vedâ' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 13). [eglence]

egri: Kötü, fena.

Çamze gibi kanlu hançer gibi **egridür** adı /Olmasun bûy âşinâ-yı hûn dimâğı kimsenün (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [egridür, -dür]

egri ٲođru: Yanlış ve doğru.

Ėābe kavseyne çıkar bağtımızu  zerrātı /**Egri  oğru** ne ki dir isem hep ebr  götürür (K n  Divanı, Gazel 55, Mısra 20). [egri  oğru]

ehl: Ehil, bir içten anlayan.

Eli **ehlinden** al kim t  ola Ė řřiyeti z hir /Vez ret mührü dest-i düzde girmekle vez r olmaz (K n  Divanı, Gazel 67, Mısra 3). [ehlinden, -inden]

ehl-i b -niş: Görüş, basiret sahibi.

Ėab b-ı b de **ehl-i b -nişe** bir çeşm-i  ibret d r /Fen -b ny d olan ş Ğ-ı hev y iden beş umma (K n  Divanı, Gazel 166, Mısra 7). [ehl-i b -nişe, -e]

ehl-i bir n: Dış görünüşe önem vernler.

Yıldızdan oldu bezmime **ehl-i bir n** ır   /Ol de l  çeşm-i düşmene şimdi Ėaf m var (K n  Divanı, Gazel 29, Mısra 5). [ehl-i bir n]

ehl-i c h: Makam mevki sahipleri.

B zi-i gerd ndan **ehl-i c h** da  urtulmadı /M tdan şa ranclarda ş h da  urtulmadı (K n  Divanı, Gazel 203, Mısra 1). [ehl-i c h]

ehl-i c n n: Delilik sahipleri II Hak aşığı olan, Hak'tan başka Ėi bir şeyle ilgilenmeyen, ilahi aşkla sermest olan ve deli olmadıkları halde deli gibi görünen kişiler.

şeh-s v r-ı  arşa-i i b ld r **ehl-i c n n** /P -bürehne hep piy de gezmede ferz neler (K n  Divanı, Gazel 43, Mısra 11). [ehl-i c n n]

ehl-i devlet: Devlet adamları, makam mevki sahipleri.

Ehl-i devlet va'd-i b -inc z ile aldar seni /řeyĖler de şimdi derv ş ne hep esm  virür (K n  Divanı, Gazel 48, Mısra 5). [ehl-i devlet]

ehl-i Ėikem: Hikmet sahipleri.

Keş ister o  irf n-ı şev hidle bulunmaz /**Ehl-i Ėikem  ** p ları   p nd r amm  (K n  Divanı, Gazel 2, Mısra 10). [ehl-i Ėikem  , -  ]

ehl-i himem: Gayretli ve çalışkan insanlar.

Çekemez **ehl-i himem** lâ vü ne‘am âzārın /Nedür ol zell ü hevân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 17). [ehl-i himem]

ehl-i kenâr ol-: Merkezden uzak bir yerde yaşamak.

Vasat-ı hâli-i vefk-i dile eyle nazarı /Bağma şüretce benüm **ehl-i kenâr oldıguma** (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 12). [ehl-i kenâr oldıguma, -dıguma]

ehl-i pertev: Işık, nur sahipleri.

Ehl-i pertev göklere çıksa yine medhûldür /‘Av‘av-ı seg-tıynetândan mâh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 7). [ehl-i pertev]

ehl-i ‘ukde: Dertli kimseler.

Sen fetḥ-i bâb-ı vaşl ide dur tekkeveş hemân /Başdurma **ehl-i ‘ukdeyi** ol âsitâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 6). [ehl-i ‘ukdeyi, -yi]

ehl-i zamâne: Günümüz insanları.

Rûbeh-nijâd ekseri **ehl-i zamânenüñ** /Zîrâ yüze gelince heme rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 11). [ehl-i zamânenüñ, -nüñ]

ek-: Toprağa tohum atmak veya gömmek.

Toḥm-ı maḥabbet **ekdi** o ḥâl-i siyeh dile /Bîḥ ü büni tıutarsa o yüzden ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 11). [ekdi, -di]

Çâk-i zemîn-i sîneyi münbit maḥâl deyu /Toḥm-ı maḥabbeti dil-i şad-çâke **ekdiler** (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 4). [ekdiler, -diler]

Ekme her bir toḥmı temyîz itmeden keyfiyyetin /Mevsiminde nef‘-i ümmîd itdigüñ maḥşûli **ek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 6). [ek]

Ekme her bir toḥmı temyîz itmeden keyfiyyetin /Mevsiminde nef‘-i ümmîd itdigüñ maḥşûli ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 5). [ekme, -me]

ek: Kırılan eskiyen bir yere ilave edilen parça, yama.

Ḥâtırın itme şikeste imtiḥânsuz kimsenüñ /Kesr-i kalb-i ehl-i istignāya hîç kâr itmez **ek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 4). [ek]

ekîde: Sağlam, kuvvetli, tekit edilmiş.

Toḥm-ı maḥabbet ekdi o ḥāl-i siyeh dile /Bîḥ ü büni tutarsa o yüzden **ekîdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 12). [ekîdedür, -dür]

Şad laḥtdur ciger niçe biñ pāredür göñül /Ümmîd odur ki yār aña bir **ekîdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 14). [ekîdedür, -dür]

ekser: Genellikle, çoğunlukla, çok zaman.

Rûbeh-nijād **ekseri** ehl-i zamānenüñ /Zîrā yüze gelince heme rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 11). [ekseri, -i]

ekserî: Genellikle, çoğunlukla, çok zaman.

Haṭuñ devrinde sözler vaşf-ı la'l-i nāba dā'irdür /Gülüşler vaqt-i mağrib **ekserî** mey-ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 8). [ekserî]

ekseriyā: Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, umûmiyetle, ekseriyetle, ekseri.

Dem-i vişāl dem-i vā-pesîne tev'emdür /Seḥerde gālîb olur dirler **ekseriyā** ḥ'āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 10). [ekseriyā]

eksik: Noksan.

Kāniyā oynar güler rağmen li-enfisüñ raḳîb /Kim elinde kāfirüñ **eksik** hemān çār-pāresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 10). [eksik]

el: El.

Elüm gül-deste-i peymāne-i ser-şārdan ḥālî /Ayağum cünbiş-i mestāne-i rindāne ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 3). [elüm, -üm]

Ayağum sāḥa-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan dūr /**Elüm** her rüz u şeb būs itdigüm dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 10). [elüm, -üm]

Yaluñ ayak göğüs bağır açık cebîn güşād /Sāḳî **elinde** cām ayaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 4). [elinde, -inde]

Kāniyā oynar güler rağmen li-enfisüñ raḳîb /Kim **elinde** kāfirüñ eksik hemān çār-pāresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 10). [elinde, -inde]

Sāḳî **ele** al sāğar-ı gül-günü ne ṭurduñ /Ya vir baña ḳan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 9). [ele, -e]

Ele desti alup sakḳālîğa rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [ele, -e]

Zunûn-ı muhtemel-i kizb iken **elüñdeki** âb /Belûr-ı cām-ı mey-i âb-güne haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 11). [elüñdeki, -üñdeki]

Ben ol şîr-i girân kirdâr-ı şahın-ı gâbe-i ‘ışkâm /**Elümde** zû’l-fikârum vardır ammâ Hayderüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 20). [elümde, -ümde]

el: Yabancı.

Benümle âşinâlık yoğ iken kimlerle eglendüñ /Şükür geçdi hele bî-gânelikler **eldigüñ** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 14). [eldigüñ, -digüñ]

Ağyâr rakîbe haber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baña vir sevdiceğim **el** ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [el]

Dest ü pâzen bu âteş-mevcde güstâhdur /Her şinâver qalır ayakda virür her **el** cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 4). [el]

Ağyâr rakîbe haber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baña vir sevdiceğim el **ele** virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [el, -e]

el al-: Bir mürit, müşdidinden, başkalarına yol gösterme iznini almak.

El aldum hamdu li’llâh pîr-i meyden işte benden beş /Ser-engüştüm kesilmez saqb-ı yenden işte benden beş (Kânî Divanı, Gazel 87, Mısra 1). [el aldum, -dum]

İdersin vuşlat-ı yâre liyâkat iddi‘âsın hep /**El alduñ** mı birinden bir mu‘ayyen kâ’idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [el alduñ, -duñ]

Eli ehlerinden al kim tâ ola hâşşiyeti zâhir /Vezâret mührü dest-i düzde girmekle vezîr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 3). [eli al]

el öp-: Sevgi veya saygının somut bir ifadesi olarak el öpmek.

Ele desti alup saqqâlîğa rağbet idelden ben /Gelüp **el öpmedük** şâkird mi üstâd mı qaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [el öpmedük, -medük]

el vir-: 1. I. İzin vermek. II. Yardım etmek.

Düşdüm gam-ı hicrân ile mey-hâne-i ‘ışka /Maḥmûrluq **el vireli** derd-i sere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 10). [el vireli, -eli]

2. Yardım etmek.

Yed-i beyzâ da olsa pây-ı ḥumda baña **el virmez** /Yetiş bir ayak evvel ḥasret-i dîdârîñam sâkî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 5). [el virmez, -mez]

elā: “Gözünü aç, dikkat et, bilmiş ol, bak” anlamında Arapça tembih edatı.

Elā ey tālib-i gencīne-i esrār-ı sultānı /Suḥanla kıl ‘imāret bu kühen-bünyād-ı virānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 1). [elā]

el-amān: Meded, aman anlamlarına gelen bağış dileme sözü.

Nāz itse daḥı vuşlatı biñ **el-amān** deger /Anısı zevk-ı salṭanat-ı şad cihān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 1). [el-amān]

O deñlü ḥasretüñle künc-i ğamda olmışam bî-tāb /Niyāza kudretüm qalmaz elünden **el-amān** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 4). [el-amān]

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i hüsne /Amān şad **el-amān** rāy **el-amān** dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [el-amān]

el-amān di-: El-aman demek, [el-aman: yardım ve şikayet edatı olarak "aman, medet" mânâsınadır; "bıktım artık, illallah!, usandım, kâfi, yeter, sus" gibi mânâlarda da kullanılır].

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i hüsne /Amān şad el-amān rāy **el-amān dirsem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [el-amān dirsem, -rsem]

el’ān: Şimdi.

Nüşa-i şi’re nedür cā’ize dirseñ **el’ān** /Görmedüm şüret-i taḥsінде pāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 17). [el’ān]

elbet: Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

Ol ki der-i elṭāfına ruḥsā ola **elbet** /Bir vechile maḥrūm kımaz her nider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 15). [elbet]

Āyīneye naqş-ı ḥaṭṭı şüret virecekdür /Bir şüreti de ‘āşıkā **elbet** virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 2). [elbet]

Şoḥbet keselin eyleme aḥbāb ile tecvīz /**Elbet** bu cihāna gelen insān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 4). [elbet]

Ne deñlü cevri iderseñ hoş görür **elbet** anı ‘āşık /Kişiyi sevdiginden her ne eylerse yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 7). [elbet]

İder āyīne kendin ḥalkā **elbet** her zamān ser-ḥoş /Bulır evzā’ına şāyeste bir sır-ı nihān ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 1). [elbet]

Yıkār bir ḥamlede zīr-i temelden dil-berān **elbet** /Binā-yı şabr-ı ‘āşık üstüvār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 3). [elbet]

Çonmasa fânûs-ı himmet fark-ı şem‘-i devlete /Olmaz **elbet** meclis-i ünsiyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 14). [elbet]

Bu nâzişlerle cānā yūriyişden bellidür **elbet** /Nedür söyle diger reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 7). [elbet]

Fıkr-i lebüñ niçün dile āteş virür müdām /Meşhūr degül mi başdurur **elbet** şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 4). [elbet]

Dil-i ‘uşşāk **elbet** müncezibdür semt-i hūbāna /Merāci‘dür efendi mu‘teber lā-büd zamāyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 3). [elbet]

Çün ayrılsañ gerek bi‘l-ıztırār **elbet** ahibbādan /Cefā görseñ de Yūsuf-vār sen ihvānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 7). [elbet]

Hayālūñ sīnede ey rūh-ı ‘ālem bir zamān çıkmaz /Pezirā-yı fenā olmazsa cism **elbette** cān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 2). [elbette]

Gerdān olur **elbette** seri sahn-ı cefāda /Gerdūn aña kim nevbet-i devlet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 7). [elbette]

el-cevāb: Karşılık, cevap” anlamına gelen ve daha çok eskiden şeyhülislâmların sorulan sorulara cevap olarak verdikleri fetvâların başına konan klişe söz.

Cāme-i fetvāyi-i dildāra virmiş il cevāb /Müfti-i ‘ışka danışduñ biz bu remzi **el-cevāb** (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 2). [el-cevāb]

Emr-i dāniş reşk ider gāh gāzabda rüyuña /Āteş olur çehre-i hū-kerdesi bu **el-cevāb** (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 6). [el-cevāb]

Harf ta‘rif eylemez cem‘iyyet-i lafza meded /Mes‘ele muğlağ degül baħs-i huzūra **el-cevāb** (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 8). [el-cevāb]

elden git-: Bir şeyi yitirmek, yoksun olmak.

Bahār-ı hasretüm dīdār-ı yārı yıl geçer görmem /Gönül de gitdi elden ıztırārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [elden gitdi, -di]

elden kı-: Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.

Kāniyā eşk yıkar hānesini ğaddāruñ /Āhı **elden kıma** mağdūruñ işüñ āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 24). [elden kıma, -ma]

ele al-: Eline (içki kadehi) almak. (İçki içmek)

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen baña yalan söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 1). [ayağı ele al]

el ele vir-: I. El tutuşmak. **II.** Birlikte davranmak, bir konuda birleşmek.

Serv-i çemenüñ qaddini bükdi qad-i nāzuñ /Şimşād ile ol serv-i çemān **elele virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 4). [el ele virdi, -di]

elem çek-: Üzülmek, kederlenmek, sıkıntı yaşamak.

Kaşr-ı vîrân-şüdesin hâne-harâb ğadruñ /Sen **elem çekme** gönül Hâzret-i Allâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 4). [elem çekme, -me]

elemdâr: Dert sahibi, ıstırap çeken.

Ne yâr ne ser ne **elemdâr** ne ğurbet /Dâr u der u diyârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [elemdâr]

el-ħazer: Sakın, çekin!

El-ħazer bî-dâr iken endîşe-i gül-büsedden /H̱âb-ı nâza varmadan olsun mı var it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 3). [el-ħazer]

elif: I. Elif. **II.** Sevgili.

Hareke nokta kabûlünden **elif** müstağnî /Vaħdete işte nişân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 23). [elif]

elif qad: Elif gibi uzun ve ince boy, sevgili.

Bâ lebüñ bāsı o müşgin hâl-i zîbâ noktası /Ey **elif qad** ne şanur yabâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 14). [elif qad]

elif-qad dil-ber: Elif boylu güzel, sevgili.

Elif-qad dil-bere olma muķârin nûn olur qaddüñ /Bu da‘vānuñ güvâh-ı ‘adl-i Hâķķ-ı nüktesi nâdur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 1). [elif-qad dil-bere, -e]

el ayak öp-: Çok yalvarmak.

O mest-i sāğar-ı nâzik **elin ayağın öpdüm** lîk /Lebin öpmek qatı müşkil iken peymāneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 5). [elin ayağın öpdüm, -düm]

elleş-: Dövüşmek, tutuşmak, vuruşmak.

Biz ğābe-i hâķîkate kim şîr-i şerzeyüz /Şîrân bizümle **elleşemez** rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 4). [elleşemez, -emez]

elma çekirdegi: Elma çekirdeği. (sevgilinin yanağındaki benler)

Ruhsârî sîb beñleri **elma çekirdegi** /Gül-büse cāy-ı alevî hamrâ çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 1). [elma çekirdegi]

elüñ şun-: I. El uzatmak. II. Aldanmak.

Sofra-i ışka **elüñ şunma** şaķın /O degüldür senüñ ağızuñ aşî (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 7). [elüñ şunma, -m]

elünden gel-: Yapabilmek.

O deñlü ĥasretüñle künc-i ġamda olmışam bî-tāb /Niyāza kudretüm kalmaz elünden el-amān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 4). [elünden gelmez, -mez]

el vir-: El vermek, yardım etmek.

Cān u dil gitdi baña kalmadı āhdan ġayrı /**Elvirür** ĥālūme yok ĥāl-i tebāĥdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 2). [elvirür, -ür]

em-: Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, öpmek.

Emsem lebüñi öpsem o gerdānı didüm ben /Güldi didi iĥsān yeri der-ĥîndür **em** mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [em]

Emsem lebüñi öpsem o gerdānı didüm ben /Güldi didi iĥsān yeri der-ĥîndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [emsem, -sem]

Bir merhem ‘aceb var mı didüm dāġ-ı derūna /Güldi didi gel leblerimi **em** em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [em]

Emsem ‘aceb emsem ola mı la‘lüñi didüm /Bir şîve ile söyledi ki **em** em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [em]

Emsem ‘aceb emsem ola mı la‘lüñi didüm /Bir şîve ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 21). [emsem, -sem]

Sāde-rūluķda lebin **emme** muĥāl iken o şūĥ /Kāniyā ĥať gelicek ‘āşîķı bî-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [emme, -me]

em: Deva, ilaç, çare

Bir merhem ‘aceb var mı didüm dāġ-ı derūna /Güldi didi gel leblerimi em **em** içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [em]

Emsem ‘aceb emsem ola mı la‘lüñi didüm /Bir şîve ile söyledi ki em **em içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [em içinde]

emān: Yardım isteme, imdat dileme, yakarış.

Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi fiğān /Kesdi bugün **emānumı** feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 4). [emānumı, -umı]

emānet it-: Koruması için bırakmak, koruyuculuğuna vermek, tevdî etmek.

Emānet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nûr /‘Karībü’l-‘ahd yolcudur efendüm Kānî’ni hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 9). [emānet itdüm, -düm]

emāre gerek: Nişan, alamet, eser olmalı.

Emîr-i kişver-i dildür egerçi ‘ārif olan /Velî bu şāhlığa Kāniyā **emāre gerek** (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 12). [emāre gerek]

emdür-: I. Emdirmek II. Sunmak, bahşetmek.

Emdürmiş ise sîne vü pistānuñ ‘āşıka /Bi’llāh o farṭ-ı cūd yine bir mekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 5). [emdürmiş, -miş]

emîr-i kişver-i dil: Gönül ülkesinin yöneteni.

Emîr-i kişver-i dildür egerçi ‘ārif olan /Velî bu şāhlığa Kāniyā emāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 11). [emîr-i kişver-i dildür, -dür]

emr-i dāniş: İlim irfan sahibi bu konuda söz söyleyen karar veren kişi.

Emr-i dāniş reşk ider gāh gāzabda rüyūña /Āteş olur çehre-i hū-kerdesi bu el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 5). [emr-i dāniş]

emr-i mümkin: Mümkün olan iş.

Dehānından vişāle dā’ir olmaz ḥarfcik mesmū‘ /Çıkan hep vardandur **emr-i mümkin** yokdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 8). [emr-i mümkin]

emr-i ta‘alluk: (Allah'hın) Sevgisi, ilgisi.

Ḳahr-ı ḥaşma idicek **emr-i ta‘alluk** Ḥaḳḳuñ /Peşşeye saḳb-ı dimāğ u dehenüñ rāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 13). [emr-i ta‘alluk]

emrūdī ḳadeh: Armut şeklinde olan kadeh, içki bardağı.

Görüp misket tolu peymānede ‘aks-i zenaḥdānuñ /Baña aındurdı **emrūdī ḳadehler** sīb-i Sīnobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 4). [emrūdī ḳadehler, -ler]

emsem ol-: ilaç, merhem olmak.

Emsem ‘aceb **emsem ola** mı la‘lũni didüm /Bir şĩve ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 21). [emsem ola, -a]

en‘ām: Bu sûre ile, çok okunan diğer bâzı kısa Kur’an sûrelerinin bir araya getirilmesinden meydana gelen, genellikle cepte taşınacak küçük boyda kitapçık.

Raķĩbi hātĩruñ çün zāhidi Allāh için Kānĩ /Dile vird itmedük **en‘ām** mı evrād mı ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 12). [en‘ām]

endĩşe: Kaygı, tasa, düşünce.

Sañā ‘āşık degülken ‘ār u nāmus idi **endĩşem** /Hebā oldu sevelden neng ü ‘ār ol gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 9). [endĩşem, -m]

endĩşe-i cām u sebũ it-: Şarap için tasalanmak, şarabın derdine düşmek.

Sebũk-serler olur iflāsa bādĩ ser-fürũ itsek /Bu zāhirdür eger **endĩşe-i cām u sebũ itsek** (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 2). [endĩşe-i cām u sebũ itsek, -sek]

endĩşe-i gül-bũse: Öpüşü gül gibi güzel ve tatlı olanın düşüncesi.

El-ıazer bĩ-dār iken **endĩşe-i gül-bũseden** /Hĩ‘āb-ı nāza varmadan olsun mı var it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 3). [endĩşe-i gül-bũseden, -den]

endĩşe-i vaşl-ı dil-ārā: Sevgili (ile)buluşma düşüncesi.

Dilüm **endĩşe-i vaşl-ı dil-ārādan** olup maıhrũm /Hayālũm Kāniyā fikr-i sũrũr-ı cāna ıasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 17). [endĩşe-i vaşl-ı dil-ārādan, -dan]

endũh: Keder, elem, sıkıntı, ıstırab.

Cān eger **endũhdan** efgār ise serper çıkar /Dil verādan reste-i efgār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 1). [endũhdan, -dan]

er oğlı: I. Yiğit oğlu yiğit II. Cesur.

Er oğlı erligini gördi ol dehen tengũñ /Dil ol fikirle Semerıand mı Ardahān mı ıodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 25). [er oğlı]

er oğlu er: Dediğini yapan, yiğit, sözüne güvenilir.

Büse-i la‘lini bintü’l-‘inebüñ bî-teklîf /Muğ-beçe aldığı vâkı‘se **er oğlu erdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 16). [er oğlu erdür, -dür]

erbâb-ı hased: Haset sahipleri, kıskançlar.

Erbâb-ı hased her ne kadar olsa müzâhım /Bir kerre felek baña da nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 3). [erbâb-ı hased]

erbâb-ı riya: İki yüzlü kimseler.

Erbâb-ı riya beñzer o câme-şüya /Kor bâtınını zâhir-i kisvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 9). [erbâb-ı riya]

erbâb-ı taşarruf: Yetki, sorumluluk sahipleri.

Bize **erbâb-ı taşarruf** olamaz harf-endâz /Sîğa-i emsile-i ‘unşurumuz sâlimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 5). [erbâb-ı taşarruf]

erba‘în: Kara kış.

Dürüldi ‘âlem-i âbuñ şafâsı mevsim-i deyde /Işındı **erba‘inde** halk zevke mâh-ı âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 4). [erba‘inde, -de]

erlik: Erlik, yiğitlik.

Er oğlu **erligini** gördi ol dehen tengüñ /Dil ol fikirle Semerķand mı Ardahân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 25). [erligini, -ini]

ervâh: Ruhlar, canlar.

Muvâfıkdur hevâ-yı ‘ışk **ervâha** hevâlarda /Nevâ-yı şevk gâyet sevdigüm hoşdur nevâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 1). [ervâha, -a]

es-: (Hava için) Bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek.

O kim taķdîr ezelde hüsñin anuñ bî-zevâl itmiş /Öñünde sām da **esse** bozulmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [esse, -se]

Çok zamānlardur dimāğ-âzürde-i büy-ı ğamuz /Bir **esivir** ey nesīm-i ğīsuvān-ı yār esi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 8). [esivir, -ivir]

Büy-ı şemīm-i kākülünü al getür baña /Ey bād ister esme sen ister **es** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [es]

Büy-ı şemîm-i kâkülünü al getir baña /Ey bād ister **esme** sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [esme, -me]

Kânî **eser** mi şurta-ı tevfiķ-i kirdigār /Lenger-zen-i sevāhil-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 9). [eser, -r]

esbāb: Sebepler, vasıtalar, vesileler, ögeler.

Berî o rütbeyüz **esbābdan** ki ey Kânî /Tevekkül ile daħı ittiḥādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [esbābdan, -dan]

esb-i dil: Gönül atı.

Esb-i dilüñ ҡo dizginine arpma Kāniyā /Şāl vir ki dizginin eşi virsün şı at eşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 11). [esb-i dilüñ, -üñ]

esb-i himem-i nāz-ı perîşān: Dağınık, düzensiz nazın lütuf atı.

Esb-i himem-i nāz-ı perîşānı egerle /Ol saña baş egmez dime bi'llāh eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 5). [esb-i himem-i nāz-ı perîşānı, -ı]

esb-i nāz: I. Naz atı. II. Satranç oyunundaki taşlardan biri. (at)

O gül-ruḥ **esb-i nāz** üzre piyāde ben niyāz-āmiz /Şeh-i satranca döndi ҡur'a-i nerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [esb-i nāz]

eşer: 1. Eser, iz, nişan.

Derd-i maḥabbetüñ **eşeri** cānda mı ‘aceb /Büyı gülüñ fezā-yı gülistānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 1). [eşeri, -i]

2. Sarf edilen bir emek, yapılan bir iş sonucunda meydana gelen, yetenek, gayret veya emek ürünü şey, yapıt.

Nüfūs-ı kām ile ҡable'l-ḥisāb olmaḫ gerek āgāh /**Eşerler** vakflarda raḫme-i maṭrūḫdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 8). [eşerler, -ler]

eşer eyle-: Tesir etmek.

Eyler mi **eSer** mā²-i ḫayāt eyleseler reşş /Pervāne-i pür-sūḫteye puḫte semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 5). [eşer eyler, -r]

eşer-i rîze-i elmās: Elmas kırıntısının tesiri.(Yaranın üzerine elmas kırıntısı, tozu ekildiğinde yarayı yaktığı için aşğın duyduğu acıyı arttırır. Elmas kırıntısı zehir olarak da kullanılır. Elmas kırıntısının zehir olduğuna da inanılır.

Eşer-i rîze-i elmāsı unutturdı baña /Ciger-i sūhtede yer ideli çeng-i vedā^c (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 9). [eser-i rîze-i elmāsı, -ı]

eşheb-i nāz: Nazlı beyaz at.

Ser-i şeh-râh-ı vuşlatda piyāde idüm ey Kānî /Çün oldı **eşheb-i nāza** süvār ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [eşheb-i nāza, -a]

esi: Sert, şiddetli rüzgar.

Çok zamānlardur dimāğ-āzürde-i bûy-ı ğamuz /Bir esivir ey nesīm-i gīsuvān-ı yār **esi** (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 8). [esi]

esîr-i telāş it-: Sıkıntının, endişenin esiri etmek.

Kānî o hoş girişmeler ol hoş çıkındılar /İtdi beni **esîr-i telāş** ol ğarîm-i nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 14). [esîr-i telāş itdi, -di]

eski: Önceki, çok önceden beri var olan.

Eski ‘asesleri yetişür cān u dil gibi /Kūy-ı muḥabbete yeñiden ‘ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 21). [eski]

Unutma ‘āşık-ı üftādeñi efendicigüm /Efendüm **eski** kuluñdur bu bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 4). [eski]

esmā vir-: Artık Şeyhlerin dahi Dervişlere yakışır tarzda eksik bilgiler öğretmesi.

Ehl-i devlet va‘d-i bî-incāz ile aldar seni /Şeyhler de şimdi dervîşāne hep **esmā virür** (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 6). [esmā virür, -ür]

esnā: Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.

Yolum hep ḥuşk-sāl-ı vahşete düşdi bu **esnāda** /Kırıldı kanı cism-i zārumuñ hergiz terüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 31). [esnāda, -da]

esrār: Sırlar, gizler.

Ruhsārımı çün eşk-i nedāmet yaykar /**Esrārumı** hep hūy-ı hacālet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 2). [esrārumı, -umı]

Sevdā-yı ʿışk-ı zevkî Kānî nedendür āyā /**Esrārımı** cününüñ dīvāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 16). [esrārımı, -ını]

Eger **esrāruñı** fāş eyledümse gizleme lillāh /Seni ben cānlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 9). [esrāruñı, -uñı]

esrār-ı hūsn ü ʿışk: Aşkın ve güzelliğin sırları.

Bu hūsn u ān sende midür bilmem anı ben /**Esrār-ı hūsn ü ʿışk** ise ol anda mı ʿaceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 6). [esrār-ı hūsn ü ʿışk]

esrār: Sırlar, gizler.

Esrārumı tırmadan ider cümle tırāş ol /Sırr şaklanamaz hîç ʿaceb bir yere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 7). [esrārumı, umı]

ester ü hār: Eşek ve katır. (beden, vücut bağlamında, faniliğin sona ermesi).

Her bār rehā ister iken **ester ü hārdan** /Şüfî gibi bir kendüyi bilmez hare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 21). [ester ü hārdan, -dan]

esüp şavur-: Sinirli bir biçimde kızmak, bağırmak. Öfke ile atıp tutmak.

Karāruñ yok **esüp şavurmadan** ārāmsızlıktan /Bu günler mi ʿaceb Kānî şabā-veş bildigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 17). [esüp şavurmadan, -madan]

eşbāh: Benzerler. (Kendi cinsinden olanlar)

Żarar gelmez kişiye kendü cinsinden kim olsa da /Hilāf-ı cinsi қо akrānla **eşbāhla** ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 10). [eşbāhla, -la]

eşcār-ı bāğ-ı kadd: Boyuna sarılan, bağlanan ağaçlar.

Hep sehv-i secdedür ne kadar itse ser-fürü /**Eşcār-ı bāğ-ı kaddüñe** serv-i sehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 8). [eşcār-ı bāğ-ı kaddüñe, -üñe]

eşekler gibi yat-: Çok fazla yatmak, tembellik etmek.

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur /Hele şahrāya baķ bir ķalkmıřlar otlar öķüzler (Kānî Divanı, Gazel 28, Mısra 9). [eşekler gibi yatarsın, -arsın]

eşk: 1. Gözyaşı.

Eşküñ o şuħı görse yolında sebīl olur /Hürşīd öñünde necm-i Süreyyā sefil olur (Kānî Divanı, Gazel 34, Mısra 1). [eşküñ, -üm]

2. I. Gözyaşı. II. Ah.

Kāniyā **eşk** yıķar hānesini ğaddāruñ /Āhı elden ķoma maġdūruñ işüñ āh yapar (Kānî Divanı, Gazel 51, Mısra 23). [eşk]

eşk eşmesi: Gözyaşı pınarı.

Eşk eşmesi pek çağlağan ammā neme lāzım /Çün ben o aķındıda hele çağlara düşdüm (Kānî Divanı, Gazel 128, Mısra 7). [eşk eşmesi]

eşk-efşān olan: Gözyaşı döken ağlayan (sevgili).

İder seyl-āb-ı ğam bir de bütün esbāb-ı ārāmum /Dem-i fūrķatde **eşk-efşān olan** çeşm-i terüm ańsam (Kānî Divanı, Gazel 116, Mısra 6). [eşk-efşān olan]

eşk-i ‘āşık: Āşıĝın gözyaşı.

İtibār itmez metā‘-ı vařluñ istibdāline /**Eşk-i ‘āşık** sīm-i ruħsārı eger zer virmese (Kānî Divanı, Gazel 175, Mısra 8). [eşk-i ‘āşık]

eşk-i gül-gün: Gül renkli gözyaşı.

Eşk-i gül-gūnuma itme taķlīd /La‘l olur mı a münāfıķ aşı (Kānî Divanı, Gazel 220, Mısra 3). [eşk-i gül-gūnuma, -uma]

eşk-i ħun-pāř-ı řerār-efşān: (Āşıĝın) Ateş saķan kan dökücü gözyaşları. Āşıĝın öfke ve sinirden dolayı döktüĝü yaşlar.

Ķo şa‘nı **eşk-i ħun-pāř-ı řerār-efşāna** ey zāhid /Ne yapsun ‘āşık-ı bī-ķārenüñ de derdi var ağlar (Kānî Divanı, Gazel 19, Mısra 15). [eşk-i ħun-pāř-ı řerār-efşāna, -a]

eşk-i nedāmet: Pişmanlık gözyaşları.

Ruħsārumı çün **eşk-i nedāmet** yayķar /Esrārumı hep ħūy-ı ħacālet yayķar (Kānî Divanı, Gazel 56, Mısra 1). [eşk-i nedāmet]

eşk-i sefidümle zede: Beyaz gözyaşları ile vurulmuş, yaralanmış. (Gözyaşlarının yanağa düşmesi bağlamında)

Görelî zerdimi ben **eşk-i sefidümle zede** /Heves-i sîm ü ğam-ı zer de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 9). [eşk-i sefidümle zede]

eşk-i sitâre reşk: Yıldızların kıskançlık gözyaşları.

Başdı serâçe-i dili **eşk-i sitâre reşk** /Yağdı girîvdânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 23). [eşk-i sitâre reşk]

etbâ’: Tabi olanlar, bağlı olanlar, emri altında bulunanlar.

Görür **etbâ’ınuñ** maḥzûn maḥzûn gezdigin lâ-bûd /Anı bir tesliyetle Bârî şâd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 3). [etbâ’ınuñ, -ınuñ]

etek-vâr: Etek gibi.

Düm tek teke başla tek itse teḳaddüm /Düm-dârlik it tekyede ardınca etek vâr (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 4). [etek-vâr]

etfâl: Çocuklar.

Felekden bir gün uğurlansa der-peyi mücârâtı /Çeker **etfâl** ḥabs-i mektebi âzîneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 8). [etfâl]

eṭrâf: Yakınında, etrafında bulunan insanlar.

Ġâbe-i ğayba mülâşık gerek **eṭrâfı** dilüñ /Olamaz me’sede-i sırr-ı ḳazâ her bîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 5). [eṭrâfı, -ı]

ev: (Allah'ın) evi.

Evinden ḳapusundan kimseyi Allâh redd itmez /Anuñ çün ğâhda büsegehi eşrâr olur Ḳible (Kânî Divanı, Gazel 171, Mısra 5). [evinden, -inden]

evlâd: Bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk.

Peder Haḳḳın şayar ‘âlemde bir **evlâd** mı ḳaldı /Birâder ḥürmetin îfâ ider bir yâd mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [evlâd]

evlād-ı ‘arab: Arap evladı. (Arap kökenli sevgili)

Evlād-ı ‘Arab sevmege itdüm heves ammā /Bahtum kara bir olmayacak eşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 5). [evlād-ı ‘arab]

evrād: Evrat; okunması âdet edinilmiş olan belli âyet, sûre ve duâlar.

Raķîbi hâṭıruñ çün zâhidi Allâh içün Kânî /Dile vird itmedük en‘âm mı **evrād** mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 12). [evrād]

evşāf: Vasıflar, nitelikler, özellikler.

‘Āşıklarını öldüre öldüre o âfet /**Evşāfını** ser-defter-i ‘āşık-küşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 4). [evşāfını, -ını]

evsāḥ-ı ğam: Gamın kiri, pası. Kederin verdiği sıkıntı.

Dîdār-ı aḥıbbā virür insāna neşāt /**Evsāḥ-ı ğamı** āb-ı maḥabbet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 6). [evsāḥ-ı ğamı, -ı]

evsāḥ-ı riyyā: İki yüzlülüğün kiri, günahı.

Evsāḥ-ı riyyāy yedi deryā uyamaz /Ol lekkeyi bir cüz-i kabāḥat yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 11). [evsāḥ-ı riyyāy, -yı]

evvel: İlk olarak, ilk önce.

Yed-i beyzā da olsa pāy-ı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir ayak **evvel** ḥasret-i dîdārıñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 6). [evvel]

Dilā **evvel** göñüldi yār-ı ğār ol gitdi ben kaldum /Ġam-ı dirînemüzden ğuşsa-ḥ̣ār ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [evvel]

Gül-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet idüñ baña **evvel** Çü yanuñda buḥürdān ile ‘anberdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 17). [evvel]

O kim **evvel** olur şāne-zen-i ğisūyı isti‘dād /Misāl-i sünbül-i ter-şaç olmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 5). [evvel]

‘Ālem bakılsa āḥiri āḥir degül midür /Āḥirler **evvel** evveli āḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 2). [evvel]

‘Ālem bakılsa āḥiri āḥir degül midür /Āḥirler evvel **evveli** āḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 2). [evveli, -i]

evvel-be-evvel: Her şeyden önce, ilk olarak.

Ḥaḫḫ sözi **evvel-be-evvel** söylemez medḥin mezāk /Bulmadum bu bābda ṭoġrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 5). [evvel-be-evvel]

evveli: Önce, başlangıç, ilk.

Giymezdi sitem-cāmelerin **evveli** ammā /Bilmem neye ṭarıldı baña kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 11). [evveli]

evzāʿ: Haller, vaziyetler.

İder āyīne kendin ḥaḫḫa elbet her zamān ser-ḥoş /Bulır **evzāʿına** şāyeste bir sırr-ı nihān ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 2). [evzāʿına, -ına]

Şaḫın pīş ez-vuḳūʿ itme işāʿa sırr-ı mektūmı /Şuyūʿı saḥt-terdür baʿzı **evzāʿuñ** şürūʿundan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 4). [evzāʿuñ, -uñ]

ey: Seslenme edatı.

Güriz fāʿide virmez ḳazādan **ey** Kānī /Çeker mesāfe-i dūr u dırazdan girdāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 13). [ey]

Ḳo ṭaʿnı eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna **ey** zāhid /Ne yapsun ʿāşık-ı bī-çārenüñ de derdi var aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 15). [ey]

Şikeste-bāl görüp mürġ-ı cānum **ey** Kānī /O yār nāz ile gelmiş dimiş şikār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 15). [ey]

Niçün **ey** muġ-beçe ey duḥt-ı rez sulṭanlık itmezsin /Miyān-ı mey-keşānda hāy u hūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 3). [ey]

Niçün ey muġ-beçe **ey** duḥt-ı rez sulṭanlık itmezsin /Miyān-ı mey-keşānda hāy u hūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 3). [ey]

Yetişdür **ey** nihāl-i tāk toḥm-ı duḥt-ı engūrı /Yere toḥm-ı kedūdan ser-fürūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 11). [ey]

Sürāġ-ı fikri güm-geşte ider nā-gāh **ey** Kānī /Ümīd-i vaşl ile taḥmīnlerüm ḥāletlerüm añsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 13). [ey]

Gel rızık için **ey** ṭālib-i Ḥaḫḫ olma perīşān /Rızḳuñ seni özler saña taʿyīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 5). [ey]

Emānet itdüm Allaha seni **ey** gözlerüm nūrı /Ḳarībūʿl-ʿahd yolcudur efendüm Kānīʿni ḥoş ṭut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 9). [ey]

Sen eyle rāḥat ile ʿazm-i ḥʿāb **ey** dīde /Seni de seyr iderüz āh u intiṣār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 7). [ey]

Saña hîç söz mi te'sîr eyler **ey** Kânî ki sen h'âbân /Misâl-i ahter-i tâbında dikmiş âsumân gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [ey]

Seni aldatma da bir şey mi imiş **ey** Kânî /Çekdi ruhsârına bir perde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 15). [ey]

Berî o rütbeyüz esbâbdan ki **ey** Kânî /Tevekkül ile dahı ittiḥādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [ey]

Bunduḡ-ı la'lüñ ile bādām çeşmüñ mütteḥid /Ol sebebdan çatlar **ey** âteş-meniş kestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 6). [ey]

Dil-berleri sensüz göze göstermedigüm hîç /**Ey** rûḡ-ı revân h'âhiş-i dîdaruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 8). [ey]

Ġamuñ konaqlamak **ey** rûḡ göñlümden geçürmişdüm /Derün-ı sîne-i âğişte-ḡunda ezberüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 9). [ey]

Yine bir güçlü kuvvetli cüvâna mübtelâ oldum /Meded **ey** nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 28). [ey]

Berü döşekden ayırma beni **ey** gül-bün-i tâze /Dıraḡt-ı ḡuşk neşve-nâ-pezîr âsâ yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 29). [ey]

Ġam yeme **ey** dil-i ḡayret-zede ġaddaruñ işüñ /Ḥazret-i Muntakim-i 'adl be bi'llâḡ yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 7). [ey]

Ey nûr-ı başâr dîde-i cânım seni gözler /Nûr-ı nigeḡ-i şu'le-feşânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 1). [ey]

Ḥaṡıruñ neyle muṡayyeb olur **ey** âfet-i cân /Cân ise maṡlab eger ol dahı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 3). [ey]

Ey şûḡ-ı ḡaṡ-resîde şafâlarla şeb be-ḡayr /Ey rûḡ-ı nev-resîde cefâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 1). [ey]

Ey şûḡ-ı ḡaṡ-resîde şafâlarla şeb be-ḡayr /**Ey** rûḡ-ı nev-resîde cefâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 2). [ey]

Ey burc-ı âsmân-ı fütûḡ ey şafâ-yı rûḡ /Ey ahter-i sepîde vefâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 3). [ey]

Ey burc-ı âsmân-ı fütûḡ **ey** şafâ-yı rûḡ /Ey ahter-i sepîde vefâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 3). [ey]

Ey burc-ı âsmân-ı fütûḡ ey şafâ-yı rûḡ /**Ey** ahter-i sepîde vefâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 4). [ey]

Ey nûr-ı cebhe-i şeref ey dürr-i her şadef /Ey pertev-i dü-dîde şifâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 5). [ey]

Ey nûr-ı cebhe-i şeref **ey** dürr-i her şadef /Ey pertev-i dü-dîde şifâlarla şeb be-ḡayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 5). [ey]

Ey nūr-ı cebhe-i şeref ey dürr-i her şadef /**Ey** pertev-i dü-dîde şifâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 6). [ey]

Ey serv-i ser-firâz ser-â-ser server ol /**Ey** server-i ne-dîde ḥafâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 7). [ey]

Ey serv-i ser-firâz ser-â-ser server ol /**Ey** server-i ne-dîde ḥafâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 8). [ey]

Kânî bu köhne kâḥda sen kaşr-ı nâzda /**Ey** gevher-i çekîde rifâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 10). [ey]

Çıplağ da binse menzil-i maşşûdına yeter /**Ey** dil rikâb-ı vaşla eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 6). [ey]

Ey duḡter-i sûtûde-şiyem niçe bir bu nâz /Kâr eylemez mi hîç saña sevdigüm niyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 1). [ey]

Ḳaddûn hevâsına düşeli râḥat olmadum /Oldı bu kışşa giderek **ey** serv-ḳadd-dırâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 8). [ey]

Büy-yi şemîm-i kâkülünü al getir baña /**Ey** bād ister esme sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [ey]

Alma kesendiye bizi **ey** zâhid-i ḥarûn /İsterse medḥ it iste o mâḥa kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 17). [ey]

Cihân ağıyardan ḥâlî mi ḳaldı bilmem **ey** Kânî /Bir iki gicedür ses ḥâne-i ağıyardan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [ey]

Ḥayâlün sînede **ey** rûḥ-ı ‘âlem bir zamân çıkmaz /Pezîrâ-yı fenâ olmazsa cism elbette cân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 1). [ey]

Ṭabanı yanmış âsâ pek yürür zâhid nedür fâ’iz /Siyâḥ âhendenden **ey** dil beyzâ-ı tîğ-ı tâbân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 6). [ey]

Ya cefâdur ya vefâ muntazırı ‘uşşâḳuñ /Senden **ey** şûḥ-ı cihân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 8). [ey]

Bâ lebün bâsı o müşgin ḥâl-i zîbâ nokṭası /**Ey** elif ḳad ne şanur yabâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 14). [ey]

Ey ecel nevbet-i per-ḥâş saña degmeyecek /Şavdı zîrâ gönül ol nevbeti der-ceng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 3). [ey]

Senün ben boynı bağılu ‘abd-i memlûkuñ muyam **ey** çarḥ /Benüm râm olduğum gördün de zann itdün ḡulâm aldun (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [ey]

Yoluñda dîde şalkum şalkum incüler nisâr itdi /Gel **ey** şehvâr-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 14). [ey]

Ey benüm bahçe-i vech-i ḥasenüm ḥoş geldün /Gülşen-i ḥüsn-i dilüm gül bedenüm ḥoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 1). [ey]

Şekkeristân-ı melâhat saña mı manşib idi /**Ey** benüm tûṭî-i nâ-kes suhenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 4). [ey]

Mürşidüñ hem-rehüñ olmak gerek **ey** rûh-ı revân /Kendüni bedraḳa-i şâh-reh-i yâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 7). [ey]

O gül kim Hâzret-i Hâḳḳ reng ü bû virmiş aña **ey** dil /Dimāguñda şadâḳatsüz ḳoḳulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [ey]

Ser-i şeh-râh-ı vuşlatda piyâde idüm **ey** Kânî /Çün oldu eşheb-i nâza süvâr ol gitdi ben ḳaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 17). [ey]

Cânâ seni ben miḥnet ile terk ideyazdum /Bi'llâh ben **ey** tâze gül Türkîde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 2). [ey]

Ey şûh-ı siyeh-çerde seni görmese âdem /Târîk olurdı gözine çehre-i âlem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 1). [ey]

Gel **ey** ḥâdi-i râh-ı 'ışḳ gitme gayrı bir semte /Biraz da himmet eyle Kânî-i güm-râhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [ey]

Ey bâd-ı şubḥ 'âşîḳı hîç yâd ider misin /Bî-gānevâr yâ unutup yâd ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 1). [ey]

Ele al sâḡarı biñ nâz ile **ey** cân yürisün /Reg-be-reg cism-i yebüset-zedeye ḳân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [ey]

Ey sūz-ı 'ışḳ bir yanar âteş misin nesin /Ṭâḳât-güdâz-ı cân belâ-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 1). [ey]

Dâḡ-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyüñüñ /**Ey** şerḥasında mâr-ı münâḳḳaş mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 4). [ey]

Ey şûh-ı siyeh-çerde amân baḥt-ı siyehden /Var mı ḥaber âyâ güzelüm vech-i şebelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 1). [ey]

Niçün raḥm eylemezsin **ey** cihân-efrûz-ı istignâ /Bu deñlü şîveden âzâr-ı küstâḥāneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 7). [ey]

Ben ḡam-ı aḡyârdan itmezdüm **ey** dil iştikâ /Âh bir kerre baña ol yâr yârümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 3). [ey]

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste **ey** Kânî /'Abes kimse saña baḥş-ı fu'âd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 13). [ey]

Baḳarken gerden-i kâfûr-gûna ḥîñ-i bismilde /Nedür bu cûşîş-i pey-der-pey **ey** ḳaşşâb hūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 8). [ey]

Yuvalanmaḳ senüñ ḥaddüñ mi şâḥ-ı Sidrede **ey** zâḡ /O 'Anḳa-beççe-i pür-nâz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [ey]

Ne ma'cûn olduḡuñ ma'lûm oldu **ey** raḥîḳ-i 'Adn /Devâ-yı ḳâziyu'l-ḥacâtı gördüm ben devâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 7). [ey]

Şem‘i-bezm-i şu‘legāh-ı vaḥdetüñ pervānesi / Olmaz **ey** dil kārghāh-ı ḥikmetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 2). [ey]

N’olur sen de diseñ ol şūḥ-ı şīrinkāra **ey** Kānī / Nedür bu çend rûze ‘izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [ey]

Ey pâdişeh-i mülk-i melāḥat yeter oldı / İtdüñ sitem-âbād bizi dīvān saña qaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 5). [ey]

Açıl semt-i gülistāna yine **ey** gülşen-i ḥūbı / Şalın biñ nāz ile nā-çār Ṭūbā lek disün ṭūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 1). [ey]

Seyl-âb-ı eşk ‘ālemi ğarḳ-âb eyledi / Sen **ey** nigār-ı şu‘le-‘izārum ḳo āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 8). [ey,]

Ey benüm sīnemde cānum cānumuñ cān-pāresi / Ḥasretüñle oñmadan qaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 1). [ey]

Çok zamānlardur dimāğ-āzürde-i bûy-ı ğamuz / Bir esivir **ey** nesīm-i ğīsuvān-ı yār esi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 8). [ey]

Elā **ey** ṭālib-i gencīne-i esrār-ı sulṭānı / Suḥanla ḳıl ‘imāret bu kühen-bünyād-ı virānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 1). [ey]

Nevk-i ğamzeñ çizdi şemşīrin bütün ḥall eyledi / **Ey** müzehhib ālet-i pergāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 10). [ey]

Geldüm ḳapusı önüne ‘ālem baña güldi / Bu bābda **ey** Kānī ḳatı maşḥare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 24). [ey]

eyle-: Etmek. Yapmak, haline getirmek.

Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet anı ‘āşık / Kişiye sevdiginden her ne **eylerse** yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 8). [eylerse, -rse]

Ben ḥamd-i hezārān iderem Ḥaḳḳa ki ansız / Her maşlaḥatı luṭf-ı ‘amīmı ider **eyler** (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 14). [eyler, -r]

eyü bil-: Tam anlamıyla idrak etmek, öğrenmek.

Ğam aldı benüm dört yanımı cān saña qaldı / **Eyü bilesin** çünkü bu ḳurbān saña qaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 2). [eyü bilesin, -esin]

eyü günler gör-: Güzel günler yaşamak, mutlu olmak.

Görürler görmesem ben idicek zīr ü zeber Allāh / **Eyü günler görürsüñ** şanma zīrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 10). [eyü günler görürsüñ, -ürsüñ]

eyvāh: Kötü bir haber veya olay karşısında duyulan üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık, esef, hayıflanma gibi duyguları ifâde etmek için kullanılır, yazık.

Bir kerre alur gözle meger bakmışam **eyvāh** /Hālā o bağışlar baña pür-kîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 19). [eyvāh]

Dil dirler idi xanı şıcağ ber olacağdı /**Eyvāh** o ğam-ḥ'ārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 4). [eyvāh]

Fark itmeyen insân ne demek oldığın **eyvāh** /Ḥayvân gelecekdür yine ḥayvân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 5). [eyvāh]

ey-va'llāh it-: Minnet etmek, boyun eğmek.

Segân-ı küçe-bend-i semtüne itdüm müdārâlar /Tevāzu'larla itdüm ḥayli ey-va'llāh ṭuyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 14). [ey-va'llāh itdüm, -düm]

eyyām: 1. Zaman, devir.

Dadanmışdur o gül-ğand-i s(i)tiğnāya biraz **eyyām** /Ki ben semm-i helāhilde eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 11). [eyyām]

Reng-i rû virme televvünlere sen yek-reng ol /Ya'ni **eyyāmuñı** hem reng-i leyāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 8). [eyyāmuñı, -uñı]

2. Zaman (Sonbahar).

Zamân-ı vaşluñ añıldığca cism-i rûzgār ağlar /Sevād-ı ḥaṭṭuñ **eyyāmı** görünse nev-bahār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 2). [eyyam, -ı]

eyyām efgānı: Her zamanki, her devirdeki figanımı.

Çıkardum tā Hüseyiniye biraz **eyyām efgānı** /Muḥayyer oldı vuşlatda qarār ol gitdi ben qaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 15). [eyyām efgānı]

eyyām-ı bahār: Bahar günleri.

Ḥaṭ-āver olmuş **eyyām-ı bahār** ḥüsn ü ān geçmiş /Bilür ol şūḥ görse 'aşığın ammā zamân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 1). [eyyām-ı bahār]

eyyām-ı pîrî: İhtiyarlık günleri, yaşlılık.

Yine bir güçlü kuvvetli cüvāna mübtelā oldum /Meded ey nev-cüvān **eyyām-ı pîrîdür** ferüm yoğdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 28). [eyyām-ı pîrîdür, -dür]

eyyām-ı vişāl it-: Kavuşma günü etmek, çevirmek.

Şām-ı firḳat-ı dem **eyyām-ı vişāl it** gice geç /Şafaḳ-āsā o karanlıkda var al it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 1). [eyyām-ı vişāl it]

ezān: Müslümanlara namaz vaktini bildirmek ve namaza çaḡırmak için müezzin tarafından genellikle minarenden yüksek sesle yapılan davet.

Ne deñlü taş baḡırlu olsa itmez nā-gehān teklīf /Mü'ezzinler menāre hīç bī-vaḳt **ezān** çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 4). [ezān]

ezber sür-: Ezberden takip etmek, okumak.

Vaşf-ı ḥaṭṭuñ mı yazar ḥāme-i muşķin cāma /Yoḡsa Qur'ānı Bilāl-i Ḥabeş ezber mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 8). [ezber sürer, -er]

ezel: 1. Çok eskiden beri.

Bir görünmezce belā idi **ezel** 'uşşāḳa /Şimdi Ḥaḳḳ şaḳlaya kend'özini iẓhār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 3). [ezel]

2. Başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

Dāmen-i dār-ı vefāya biz aşılduḳ tā **ezel** /Ḥazret-i Manşūr-āsā dāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 11). [ezel]

O kim taḳdīr **ezelde** ḥüsnin anuñ bī-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [ezelde, -de]

ezelī ḳālim: En eski söz.

Suḡan-ı ıṣḳ-ı Ḥudā çün **ezelī ḳālimdür** /Ḳıyl ü ḳāl eylememek lāzıme-i ḥālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 1). [ezelī ḳālimdür, -imdür]

faḥr: Ar. övünme, iftihar etme.

Ḳıdem da'vāsı eylerdüñ raḳīb-i ḥādise her gāh /Saña bu **faḥr** yetmez mi idi övüldiḡüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [faḥr]

faḥr-ı cühelā: Cahillerin övgüsü.

Her ne çekilürse çekilür sevdigüm ammā /**Faḥr-ı cühelā** nāz-ı gedā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 6). [faḥr-ı cühelā]

fāhte kon-: Üveyik kuşunun konması. Yuva yapması.

Ḳadd-i yāre üsküf-i zerrīnidür kuş konduran /**Fāhte konmuş** gibi seyr ü hırāmān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 8). [fāhte konmuş, -muş]

fā'ide vir-: Kazanç vermek. yarar sağlamak.

Güriz **fā'ide virmez** ḳazādan ey Kānī /Çeker mesāfe-i dūr u dırazdan girdāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 13). [fā'ide virmez, -mez]

Oyarsın nāḥun-ı ḥasretle baḡruñ **fā'ide virmez** /Açılsa sīnede dilde ser-ā-pā dāḡlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 3). [fā'ide virmez, -mez]

fā'ide yok: Fayda görülmedi, faydasız.

Fā'ide yokdur umūr-ı i'tibārīde dime /Şatdırur zīrā duḡānı boḡçe vü dizi göbek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 15). [fā'ide yokdur, -dur]

fāk: Tuzak.

O ḥalka ḥalka zūlf-i müşg-bū ol 'ukde-i gīsū /Ḳurulmuş Kānī-i nā-çārı şayda **fāklardur** hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 10). [fāklardur, -lardur]

Raḳam-ı dāḡ ḥayāl-i ḥālidür bu şerhalar cedvel /Şerefle ḳonmuş o ḥālī vaşat o **fāklardur** hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 4). [fāklardur, -lardur]

fakr: Fakirlik, yoksulluk.

Ne **fakruñ** köhne bürd-i berd fersāsın ḳodum dūşa /Ne tāt u taḥt sevdāsı serümde efserüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 13). [fakruñ, -uñ]

fānūs-ı himmet: Himmetler fanusu. (Genellikle silindir biçiminde olan mum, gaz lambası vb. aydınlatma araçlarının çevresini kapatarak rüzgardan koruyan cam)

Ḳonmasa **fānūs-ı himmet** fark-ı şem'-i devlete /Olmaz elbet meclis-i ünsiyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 13). [fānūs-ı himmet]

fārisiyyāt-ı deri: Güzel ve ahenkli olan Farsça.

İştılāḥ-ı 'ışk bir başka edādur Kāniyā /Fehm olunmaz **fārisiyyāt-ı deri** birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 12). [fārisiyyāt-ı deri]

farķ eyle-: Ayırt etmek, fark etmek.

Yerden gögi **farķ eylemez** ol mest-i cehālet /Hammāl-şifāt kevkeb ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 9). [farķ eylemez, -mez]

farķ it-: 1. Anlamak, sezmek, ayırımında olmak.

Reng-i kâhî-i ruh-ı zerdimi görmışlere şor /Niçedür **farķ idesin** mâhiyet-i reng-i vedâ^c (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 8). [farķ idesin, -esin]

2. Fark etmek, ayırt etmek, ayırmak.

Hecr ile rüz u şebüm **farķ itmeden** koydı beni /Sîne-i şāfuñ beyāzı kaçlarınıñ қarası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 5). [farķ itmeden, -meden]

3. Anlamayan, vakıf olamayan kimse.

Farķ itmeyen insān ne dimek oldıgın eyvāh /Hayvān gelecekdür yine hayvān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 5). [farķ itmeyen, -meyen]

farķ-ı şem^c-i devlet: Devlet mumunun başı. (hükümdar)

Қonmasa fānūs-ı himmet **farķ-ı şem^c-i devlete** /Olmaz elbet meclis-i ünsiyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 13). [farķ-ı şem^c-i devlete, -e]

farķ-ı cūd: Haddinden fazla lütuf, aşırı ihsan.

Emdürmiş ise sîne vü pistānuñ ‘āşıқа /Bi’llāh o **farķ-ı cūd** yine bir mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 6). [farķ-ı cūd]

farķ-ı gayret: Aşırı derecede çaba, gayret (göstermek).

Vişālüñ hāletin zor ańlamışken **farķ-ı gayretle** /Ne idi sevdiğüm genceldigüñ inceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 11). [farķ-ı gayretle, -le]

farķ-ı girye: Haddinden fazla ağlamak.

Ağardı şanma **farķ-ı giryeden** çeşmān-ı ‘uşşākuñ /Reh-i vaşluñda cānā қordu çeşm-i intizār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 7). [farķ-ı giryeden, -den]

farķ-ı mucūn: I. Kabalık, çirkinlikte aşırılık. II. Cesarette aşırılık.

Biri haķīķat-ı hāle virürse revnaқ u zīb /Degül қabāhate **farķ-ı mucūna** haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 10). [farķ-ı mucūna, -a]

farṭ-ı şefkat: Esirgeyici bir sevginin, acımanın aşırılığı.

Kimesne dostân-ı pes-mândegânın **farṭ-ı şefkatden** /Berây-ı hâṭır-ı aḥbâb yâd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 5). [farṭ-ı şefkatden, -den]

farṭ-ı tehevvr: Aşırı öfke.

Kızarmış tâb-ı reng-â-reng ile **farṭ-ı tehevvrden** /Yañağında yine bir özge ḥâlet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 5). [farṭ-ı tehevvrden, -den]

fâş eyle- Ortaya çıkarmak, açığa vurmak.

Yokluğla idi şöhreti ol ḥoḳḳa-dehânuñ /**Fâş eyledi** sırr-ı dehenin söyleye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 10). [fâş eyledi, -di]

Eger esrârũñ **fâş eyledümse** gizleme lillâh /Seni ben cânlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 9). [fâş eyledümse, -dümse]

Peyğâm-ı vaşlı bizlere **fâş eyledüñ** güzel /Ol râz-ı ser-nühüfteyi de yâd ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 5). [fâş eyledüñ, -düñ]

faşl it- 1. Çekiştirmek.

Ağyâra **faşl ider** seni kaçṭıce bil bunı /Desterre-i sitem seni Kânî keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 9). [faşl ider, -er]

2. Ayırmak.

Şâhibüm gör beni **faşl itme** şakın /Naḳşa söz atma aḥup naḳḳâşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 9). [faşl itme, -me]

fedâ it- Feda etmek. Kıymak, gözden çıkarmak.

Cânım da tenüm de saña ḥayrân saña ḳurbân /İtmezseñ o ağyârı fedâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 14). [fedâ itmezseñ, -mezseñ]

fedâ-yı ser i- Başını feda etmek, canından geçmek.

Kendin dil ehli âteşe atmaḳ da iş midür /Kânî **ider fedâ-yı ser** ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 12). [fedâ-yı ser ider, -er]

fehm eyle- İdrak edenler, bilenler.

Vaḥdetüñ **fehm eyleyen** kesretten olmaz zevḳ-yâb /Şemme-i ḥâlũñ ṭuyanlar zülfüne itmez dimâğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 9). [fehm eyleyen, -yen]

fehm ol-: Anlaşılmak, idrak edilmek.

İştılâh-ı ‘ışk bir başka edâdur Kāniyâ /**Fehm olunmaz** fârisiyyât-ı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 12). [fehm olunmaz, -unmaz]

felâṭun: Eflatun, Platon (Çok akıllı bağlamında).

Tehî mağzam **Felâṭun** zan ider ammâ beni herkes /Ümîd-i neş’e eyler nûş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 13). [felâṭun]

felâṭun-hûş: Felatun akıllılar. Felatun gibi düşünürler, bilginler.

Sebük-mağzândan eyler **Felâṭun-hûşları** sersâm /Miyân-ı şöhet-i ‘irfāniyânda heyhler hişler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 7). [felâṭun hûşları, -ları]

felek: 1. Gökyüzü, felek, devran, âlem.

Felek encüm zamân oldı yine rindânla ihvân /Tıbâk-ı seb’-i arz ümm-i veled eflâk âbâ-sâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 9). [felek]

İderseñ nîm miqdâr iltifâta Kāniyi mazhar /**Felekden** yağsa da seng-i sitem aslâ girân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 10). [felekden, -den]

Cüst-cü eyler **felek** tâ igneden iplige dek /İster iseñ Hâzret-i ‘İsî misâli göge âğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 3). [felek]

İşteste olmada yine dâ’im kedü-yı dil /Bilür **felek** şamara ṭayanur ḳafam var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 4). [felek]

Felek hemân beni mi bulduñ imtiḥân idecek /Ġarîk-i lücce-i endüh-ı bî-kerân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 1). [felek]

Felek nitdüñ ki benden bir ölümle intiḳam alduñ /Anı fikr itmedüñ ki boynuña hûn-ı ḥarâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [felek]

Kānî niçe olmasun o çâr ebrûya mâ’il /Vefk-i varâk-ı hûsni **felek** dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 12). [felek]

Hûzûr-ı yârda rûy-ı siyâhdur maṭlûb /**Felekde** girmege ol meclise sitâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 10). [felekde, -de]

Bir kerre yârî râm idebilseñ baña **felek** /Bundan ziyâde luṭfuñı besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 13). [felek]

2. Talih, alınyazısı, yazgı.

Erbâb-ı ḥased her ne ḳadar olsa müzâḥim /Bir kerre **felek** baña da nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 4). [felek]

Felek im-şeb hilâl-i hâle-pîrâyı idüp der-dest /Hemânâ döndi ol dervîşe tutmuş bir kemer keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 3). [felek]

Amân zamân virürse o bî-amân virmez /O bî-amân **felekde** amân zamân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [felekde, -de]

Yüzine urdı **felek** itdigi istignâyı /Neye yüz karalığın kend'özine bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 5). [felek]

3. Dünya.

Çalır mıyuz bu zâviye-i hecrde ebed /Yohsa **felekde** vâşıl-ı ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 6). [felekde, -de]

felek-meşreb: Kimine yar olur, kimine olmaz; cefadan haz eden; döneke; sözünde durmaz.

Hisseti gâlib olur dirler **felek-meşreblerüñ** /Süfre-i gerdünda devr eyleyen iki çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 9). [felek-meşreblerüñ, -lerüñ]

fem ü leb: Dudak ve ağız.

Fem ü leb ruḥ zenaḥ ber-büse zâr olmaz bu yerlerde /Turunc u püste gül gül-nâr enâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 1). [fem ü leb]

fem-i gül-fâm: Gül renkli (pembe) ağız.

Nüş-ı mey-i gül-gûmî leb-i cāma tıyurma /Büs-ı leb-i yâr it **fem-i gül-fâma** tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 2). [fem-i gül-fâm, -a]

fenâ: Fânî dünya.

Ṭıfl iken olan ʿâzim-i ʿuḳbâ şu **fenâda** /İnsân gelecek ḥürî vü ḡilmân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 7). [fenâda, -da]

fenâ-bünyâd olan: Geçici yapıda olan (şey).

Ḥabâb-ı bâde ehl-i bî-niše bir çeşm-i ʿibretdür /**Fenâ-bünyâd olan** şüh-ı hevâyîden beḳâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 8). [fenâ-bünyâd olan]

fer: 1. Parlaklık, aydınlık, nur.

Reng-i ʿişve şîveñe bir ḥüsn-i dîger virmese /Âb-ı şîve şuʿle-i ruḥsârûña **fer** virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 2). [fer]

2. I. Parlaklık, tazelik, gençlik. **II.** Güç, kuvvet, takat.

Yine bir güçlü kuvvetli cüvāna mübtelā oldum /Meded ey nev-cüvān eyyām-ı pīrīdür **ferüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 28). [ferüm, -üm]

ferāgat: Dinlenmek, Ara vermek.

Ferāgatde hemānā şāh kendü ‘ālemindeyken /Ne sihr itdüñ a zālīm āh ‘aqlum çeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 3). [ferāgatde, -de]

ferd: Kişi, insanlardan her biri.

Hālīmī ‘arz idemem hāzret-i Hākķdan ğayrı /Yanamam derdimi bir **ferde** bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 8). [ferde, -e]

fermān al-: Emir almak.

Nedür hūnīligüñ cellād mı mirrīh mi ne olduñ /Meger **fermān** bī-dermān nefy ü katl-i ‘ām **alduñ** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 8). [fermān alduñ, -duñ]

fermān vir-: Emir vermek.

Akıyazılı işāret idüp nefyini ğamuñ /**Fermān virür** kızıl deli sulţān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 14). [fermān virür, -ür]

feryād it-: Yüksek sesle bağırp çağırma; yüksek sesle şiir okumak.

Ne kaldı ‘āşık-ı üftādeye resm-i maħabbetden /Ki gelse meclise āgyār **ider feryād** yār aĝlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [feryād ider, -er]

feryād u figān: Bağırp çağırma, aĝlayıp sızlama.

Çıkdı **feryād u figānum** giderek nüh felege /Dağı bir vuşlat için ol yüzi māhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 3). [feryād u figānum, -um]

feryād-ı ‘andelīb: I. Bülbülün feryadı II. Âşığın haykırışı.

Añlardı sırr-ı cānumı **feryād-ı ‘andelīb** /Bilseydi kuş lisānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 1). [feryād-ı ‘andelīb]

Añlardı sırr-ı cānumı feryād-ı ‘andelīb /Bilseydi kuş lisānumı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 2). [feryād-ı ‘andelīb]

Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi figān /Kesdi bugün emānumı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 4). [feryād-ı ‘andelīb]

Bülbülce kayuğı şanurdum iki dīdemi /Alduğca dört yanımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 6). [feryād-ı ‘andelīb]

Minķār-ı naķr-ı nağme-i selmekde baħs idüp /Başdı ağaç kaķanımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 8). [feryād-ı ‘andelīb]

Ağlatdı añdırup dil-i nālān u zārı hem /Ol gönlümi alanı mı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 10). [feryād-ı ‘andelīb]

Bülbül yuvası bir ‘araķıyye be-farķ-ı ser /Koydum idüp fiğānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 12). [feryād-ı ‘andelīb]

Boğdı bülend ü tiz nevālarla şavtı mı /Pest itdi İşfahānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 14). [feryād-ı ‘andelīb]

Çatlatdı mürğün dil-i zār u nizārımı /Yaķdı yuvamı cānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 16). [feryād-ı ‘andelīb]

Yavru kuşuñ yuvasını Allah yapar kuzum /Yapmaz mı āşiyānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 18). [feryād-ı ‘andelīb]

Efsün idüp tükürdi gülün şāhsārına /‘Aķd eyledi lisānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 20). [feryād-ı ‘andelīb]

Bir çeşm-i bülbül içlūgi var gonçenün geyer /Şoydıkca cāmedānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 22). [feryād-ı ‘andelīb]

Yek dillük eylesün baña dilleşmede dü-dem /Boş koymasun şu yanımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 28). [feryād-ı ‘andelīb]

Bir hoş kanarya rengi virüp perr-i nāleye /Zerd itdi gül-ruḥānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 30). [feryād-ı ‘andelīb]

Eyle kabül efendicigüm ki benüm degül /Virdi bu armağānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 32). [feryād-ı ‘andelīb]

Taķvīm-i sāl ü devletüñe şāḥ-gül ile /Yazsun du‘ā-yı Kānīmi **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 34). [feryād-ı ‘andelīb]

Kızdukca kızdı nāleye korlandı çün ḥamām /Dirilti keff-i cānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 26). [feryād-ı ‘andelīb]

Başdı serāçe-i dili eşk-i sitāre reşk /Yaķdı girīvdānımı **feryād-ı ‘andelīb** (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 24). [feryād-ı ‘andelīb]

ferzāne: Bilgili, iyi yetişmiş kimse.

Şeh-süvār-ı ‘arşa-i iķbāldür ehl-i cünün /Pā-bürehne hep piyāde gezmede **ferzāneler** (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 12). [ferzāneler, -ler]

ferzend-i hünermend-i fülân: Falan ustanın oğlu (bir hüner sahibi kişinin soyundan gelmek).

Ferzend-i hünermend-i fülân deyu söyler /Şorsañ meselâ şöhret-i cedd ü ebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 5). [ferzend-i hünermend-i fülân, -um]

feth-i bâb-ı vaşl i-: Kavuşmanın kapısını fethetmek.

Sen **feth-i bâb-ı vaşl ide dur** tekkeveş hemân /Başdurma ehl-i ‘uqdeyi ol âsitâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 5). [feth-i bâb-ı vaşl ide dur, -de dur]

feth-i tılsım-ı ism-i mu‘ammā: Muamma isminin sırrını açmak, çözmek.

Aç dīde-i fütüvveti tavr-ı ‘amāyı ko /**Feth-i tılsım-ı ism-i mu‘ammāy** çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 4). [feth-i tılsım-ı ism-i mu‘ammāy, -y]

fettân-ı dil-âşüb: Gönlü kendine çeken, Gönlü altüst eden cazibeli güzel.

ẖadeḥ der-kef nigeḥ mestâne sīne münkeşif tā nāf /Bu Kānī sevmesün n’itsün o **fettân-ı dil-âşüb** (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 10). [fettân-ı dil-âşüb, -ı]

fetvā: Yapılan veya yapılacak bir şeyi tasdik etme, müsaade, izin.

Ḥired-i ḥorde-şināsa olamaz kes rehber /Hīç muḥtāc mı **fetvāya** fütüvvet-pīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 8). [fetvāya, -ya]

fevvāre-i ḥūn ol-: Kan fıskiyesi olmak II canlanmak.

Olur fevvāre-i ḥūn her būn-i mū cism-i ‘āşıkda /Bütānuñ müydār olduḡca cām-ı la‘l-i mey-gūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 5). [fevvāre-i ḥūn olur, -ur]

feyyāz: Çok verimli, bereketli, çok feyizli.

Dil-i nā-müsta‘id **feyyāzdan** bī-behredür dā‘im /Nemā-ḥārā-yı saḡta ebr-i feyz āsārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 3). [feyyāzdan, -dan]

feyz: I. İrfan, ilim ve marifet. II. Nimet, bağış, ihsan, kerem.

Her cān zi ins ü cān degül ol **feyz** müsta‘id /İllā o cān ki cānla her-cāyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 9). [feyz, -e]

feyz al-: Feyzlenmek, bereketlenmek.

Şeb-çerāğ-ı küngür-i devlet söner mi bāddan /**Feyz alur** Rūḡu‘l-ḡudüsden devletüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 10). [feyz alur, -ur]

fezâ-yı gülistân: Gül bahçesinin ovası.

Derd-i maḥabbetüñ eseri cānda mı ‘aceb /Büyü gülüñ **fezâ-yı gülistānda** mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 2). [fezâ-yı gülistānda, -da]

fır fır dolanıp pır pır uç-: Bülbülün (gönlün) fır fır dolanıp pır pır uçuşması. (Gönül çarpıntısı bir bülbülün çırpınışlarına benzetilmiştir)

Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi figân /Kesdi bugün emānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 3). [fır fır dolandı pır pır uçup, -up]

figân eyle-: Haykırıp bağırma.

Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi figân /Kesdi bugün emānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 3). [figân eyledi, -di]

figân it-: Inlemek, feryat etmek.

Bu şeb tâ vardum bülbül gibi semte **figân itdüm** /Seni uyardum itdüm nāle-i nā-gāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [figân itdüm, -düm]

Bülbül yuvası bir ‘araḳıyye be-farḳ-ı ser /Ḳoydum **idüp figānumı** feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 12). [figānumı idüp, -üp]

fıkr: 1. Düşünce, hayal dünyası.

Raḳîb de ḡam-ı fıkr-i vişāle ṭalmışdur /Göñül birisi de sensin hem o **fıkire** ṭalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [fıkire, -e]

2. (Erlik) Düşüncesi, fikri.

Er oğlu erliğini gördi ol dehen tengüñ /Dil ol **fikirle** Semerḳand mı Ardahān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 26). [fikirle, -le]

3. Düşünce, hayal. (Sevgilinin kaşlarının hayali bağlamında)

Ebrūlaruñuñ **fikri** olup bir ḳara sevdā /Ḳarardı gözüm ḥasret ile ḥaṇçere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 11). [fikri, -i]

fıkr eyle-: Düşünmek, tefekkür etmek; hayal etmek.

Uyan yatduḳca sen bār-ı günāh eyler seni ḳanbūr /Ne deñlü yol alır **fıkr eyle** bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 8). [fıkr eyle]

fikr it-: Düşünmek.

Felek nitdüñ ki benden bir ölümle intiķam alduñ /Anı **fikr itmedüñ** ki boynuñıa hñn-ı harām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 2). [fikr itmedüñ, -medüñ]

fikre el-vedā' eyle-: Düşünceden vazgeçmek, aklından çıkarmak.

Bu fikre hñtıra gelmezden evvel el-vedā' eyle /Hezārān 'ıyd gelse bī-vefādan merhabā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 5). [fikre el-vedā' eyle]

fikret-i bī-hūde: Boş, gereksiz fikir.

Pişürdük işleri nefsi ne-puhteyle bu maṭbahda /Hayāl-i hām dirler **fikret-i bī-hūdemüz** kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 6). [fikret-i bī-hūdemüz, -müz]

fikr-i dehen: Ağzının (dudağının) fikri, düşüncesi.

Yoğ iken sīnede **fikr-i dehenüñ** bir zerre /Hiç memnūn degilem dünyede var olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 3). [fikr-i dehenüñ, -üñ]

fikr-i gīsū-yı siyāh: (sevgilinin) Siyah saçının fikri, düşüncesi.

Fikr-i gīsū-yı siyāha düşmesün bī-çāregān /Ol belāyı atma 'uṣṣāk-ı perīṣān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 9). [fikr-i gīsū-yı siyāha, -a]

fikr-i leb: Dudağın fikri, düşüncesi.

Fikr-i lebüñ niçün dile āteş virür müdām /Meşhūr degül mi başdurur elbet şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 3). [fikr-i lebüñ, -üñ]

Sebū-yı hñtırı **fikr-i lebüñ** eyler şikest āhir /Sifāl-i bāde pāk olmaz ne deñlü şüst u şū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 3). [fikr-i lebüñ, -üñ]

fikr-i maķāmāt: Makam mevki düşüncesi.

Cāh u şeref-i dehre gönül bağlamadum hīç /Ne **fikr-i maķāmāta** ne hayr u şere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 16). [fikr-i maķāmāta, -a]

fikr-i müstaķbel ü māzi: Geçmişi ve geleceği düşünmek.

Fikr-i müstaķbel ü māziyi biraķ 'ārif iseñ /Böyledür hāl-i zamān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 3). [fikr-i müstaķbel ü māziyi, -yi]

fıkr-i sürür-ı cān: Sevgili (ile) mutluluk fikri, düşüncesi.

Dilüm endîşe-i vaşl-ı dil-ārādan olup mahrūm /Hayālüm Kāniyā **fıkr-i sürür-ı cāna** hasretdür (Kānî Divanı, Gazel 35, Mısra 18). [fıkr-i sürür-ı cāna, -a]

fıkr-i vaşl: Kavuşma düşüncesi.

Telhi-i hicrānuña tākāt getürmezdi gönül /**Fıkr-i vaşluñ** lezzet-i gül-ķand-ı sükker virmese (Kānî Divanı, Gazel 175, Mısra 4). [fıkr-i vaşluñ, -uñ]

fi'l-aşl: Aslında.

Pek de heves gerekmeze şevkuñ pekitmege /**Fi'l-aşl** o yerlü göklü fidāndur pekīdedür (Kānî Divanı, Gazel 18, Mısra 10). [fi'l-aşl]

fırdevs: Cennet.

Olurdı hātıra-i vuşlatuñ dile reh-yāb /Geçeydi düzaħa **Fırdevs** çeşmesinden āb (Kānî Divanı, Gazel 5, Mısra 2). [fırdevs]

fitne: Fitneci, ara bozucu.

Mānend-i sāmīrī viremez rūħ **fitneye** /Hīç itmesün raķīb o bütle müsāmere (Kānî Divanı, Gazel 184, Mısra 5). [fitneye, -ye]

fu'ādī: Kalpten, samimi.

Fu'ādī lā-yağırru'n-nāse bel lā-yenfe'ud-dünyā /Ki hecr ü vaşldan ğayrı ebed nef' u zararum yokdur (Kānî Divanı, Gazel 50, Mısra 37). [fu'ādī]

furşatı fevt it-: Fırsatı kaçırmak, elverişli durumdan yararlanamamak.

Kānī şaķınup **furşatı fevt itme** görüş kim /Bir kaç güne dek şu ķoca oğlan gidecekdür (Kānî Divanı, Gazel 58, Mısra 9). [furşatı fevt itme, -me]

fürüg-ı feyz: Feyiz nuru.

Fürüg-ı feyze isti'dād kār-ı ķabiliyyetdür /Şadefdendür güher nisān-ı gevher-bārdan gelmez (Kānî Divanı, Gazel 80, Mısra 7). [fürüg-ı feyze, -e]

fütür: Keder, ümitsizlik.

Fütür o deñlü var Kânide kim tenşîte meyl itsem /Ne dârü kârger ne benc ü ne afyon ne ħab yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [fütür]

fütüvvet-pîşe: Cömertliğı, mertliğı huy edinmiş kimse.

Ĥired-i ĥorde-şināsa olamaz kes rehber /Ĥiĥ muĥtâc mı fetvāya **fütüvvet-pîşe** (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 8). [fütüvvet-pîşe]

ġābe-i ġayb: Gizli aslan yatağı.

Ġābe-i ġayba mülâşık gerek eṭrâfı dilüñ /Olamaz me'sede-i sırr-ı kazâ her bîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 5). [ġābe-i ġayba, -a]

ġābe-i ĥaķîķat: Gerçek, asıl aslan yatağı olan orman.

Biz **ġābe-i ĥaķîķate** kim şîr-i şerzeyüz /Şîrân bizümle elleşemez rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 3). [ġābe-i ĥaķîķate, -e]

ġabġab: Çene altı, gerdan.

Lebi gülnâr o bütüñ **ġabġabı** sîb-i terdür /Sîne vü nâfesi ayvâ diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 1). [ġabġabı, -ı]

ġadr: Haksızlık, zulüm.

‘Aceb bir ben miyim dil-ĥün **ġadrüñ** biñ mi yüzbiñ mi /Vefâsızluk mesânidinde pek ‘ālî maķâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [ġadrüñ, -üñ]

ġaddāruñ ĥānesi: Merhametsiz kimsenin hanesi, yuvası.

Kāniyâ eşk yıkar ĥānesini ġaddāruñ /Āhı elden kıma maġdūruñ işüñ āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 23). [ġaddāruñ ĥānesini, -ni]

ġadr it-: Gaddarlık etmek, zulmetmek.

Yetişmek istemez miydi a zālīm meyve-i maķşūd /Koparduñ **ġadr idüp** olmazdan evvel anı ĥām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 4). [ġadr idüp, -üp]

ġadr-ĥāh: Zülm isteyen.

Ķāle rabbî zehheba'llāhu cemî'an ve lecâ /**Ķadr-ĥāh** olmaya Kāniye günāhdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 22). [ġadr-ĥāh]

ġāfil: Olandan bitenden habersiz, olanın bitenin farkına varamayan. Dikkatsiz, yaptığı işin önemini kavrayamayan. İhtiyatsız, hazırlıksız.

Ṭavul çalsañ uyanmaz **ġāfil** ancak uykusun gözler /Anı bilmez ki kan ağlayacaktır yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 1). [ġāfil]

ġaflet: Farkında olmama hali, bilinçsizlik.

Müslimānāne belā olmadığı kâfidür /Müslimān ol dime **ġafletle** o kâfir-kīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 10). [ġafletle, -le]

ġafūr ismin: Çok bağışlayan, mağfireti çok sıfatını.

Meded kim perdeler çāk oldu sırlar fāş diller hūn /Dağı kanķı güne şaklırsın Allāhım **Ġafūr ismin** (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 6). [ġafūr ismin]

gāh: 1. Bazen.

Böyledür kâ'ide-i kahr u luṭf 'ālemde /Hāne-i ehl-i dili **gāh** yıkar gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 18). [gāh]

Böyledür kâ'ide-i kahr u luṭf 'ālemde /Hāne-i ehl-i dili gāh yıkar **gāh** yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 18). [gāh]

Gāh germ ü gāh serd olduğu bulmuştur şuyu' /Kaydlardan şu siyeh-baht āh da kurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [gāh]

Gāh germ ü **gāh** serd olduğu bulmuştur şuyu' /Kaydlardan şu siyeh-baht āh da kurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [gāh]

2. Zaman, an.

Kıdem da'vāsı eylerdüñ raķīb-i hādise her **gāh** /Saña bu fahr yetmez mi idi övüldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 15). [gāh]

gāh ġazab: Hiddet anında, öfke vaktinde.

Emr-i dāniş reşk ider **gāh ġazabda** rüyuña /Āteş olur çehre-i hū-kerdesi bu el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 5). [gāh ġazabda, -da]

gāh gezme: Yer gezmek, dolaşmak.

Dilenüp gezmede ben gāh zekāt-ı hüsnuñ /Dilümi kârd-ı ġamla delenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 7). [gāh gezmede, -de]

gāh olur kim: Bazen, zaman olur ki.

Girye-i mestāne keyf-i sāgar-ı şahbā virür /**Gāh olur kim** katreler keyfiyyet-i deryā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 2). [gāh olur kim]

gāhıce: Bazen, ara sıra.

Acı söze ne borcu var ‘āşıkun begüm /**Gāhıce** istemez mi dil-i zār bir piyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 10). [gāhıce]

gā’iblere ir-: Kaybolmak. Bilinmeyen âlemlere varmak, ulaşmak.

Biri birinün ardı sıra biñ kerre helāk olsam /Reh-i ‘ışkuñda ben **gā’iblere irsem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 4). [gā’iblere irsem, -sem]

gālib ol-: Üstün gelmek.

Hisseti **gālib olur** dirler felek-meşreblerün /Süfre-i gerdūnda devr eyleyen iki çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 9). [gālib olur, -ur]

Dem-i vişāl dem-i vā-peşine tev’emdür /Seherde **gālib olur** dirler ekseriyā h’āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 10). [gālib olur, -ur]

gālibā: Öyle görünüyor ki.

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş niyāzı **gālibā** /Nāle-i ‘uşşāk bir kaç perde pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 3). [gālibā]

gām: Kaygı, tasa, endûh, gussa.

Açıldı bāb-ı rahmet gitdi **gām** gözden şehāb-āsā /Nümāyān oldu āsār-ı sa‘adet āftāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 1). [gām]

Ġamuñ gönlümde kondı cā-be-cā oymaqlardur hep /Çeker gūşem benüm bu sīnemi oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 1). [ġamuñ, -uñ]

Senün ‘ışkuñdan özge var mı şimdi mā-melek ġayrı /Derün bīrün **ġamuñla** her ne var ol gitdi ben ħaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [ġamuñla]

Bir kez seni sersem o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ **ġamla** ser-i ‘āşıkun olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 4). [ġamla, -la]

Şoyın bulıcağ nüzhet olur her bir nağş /Şadrında **ġamı** bir nem-i devlet yayğar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 14). [ġamı, -ı]

Aқыazılı işāret idüp nefyini **ġamuñ** /Fermān virür kızıl deli sultān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 13). [ġamuñ, -uñ]

Ġam dilde ʔururken yine hicrāna ʂataʂduġ /Çarġ-ı felek itdi kederi ʒam ʒam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 25). [ġam]

Ġamuñ ile hemān bir ġalīb-ı fersüdemüz ġaldı /Cihān u mā-sivādan dāmen-i ālūdemüz ġaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 1). [ġamuñ, -uñ]

Kimin menākib-i ʂevġe kimini dūʂ-ı dile /**Ġamın** o āfet-i ‘uʂʂāk-küʂ yabān mı ġodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 28). [ġamın, -ın]

Dāġ-daġ-ı sīne ʔutdı merhem-i vaʂluñla bāġ /**Ġam** degül ʂimden girü cānā baña dāġ üstü bāġ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 2). [ġam]

Nerm ister iken dil-beri ser-keʂlere dūʂdüm /Bir ʂuda idüm **ġamla** ki āteʂlere dūʂdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 2). [ġamla, -la]

Demüm dāġum **ġama** hem-dem hem āb aġıduram hem dem /Ġamuñ yoġlar beni dem dem dedem dem ġande ben ġande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 5). [ġama, -a]

Demüm dāġum ġama hem-dem hem āb aġıduram hem dem /**Ġamuñ** yoġlar beni dem dem dedem dem ġande ben ġande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [ġamuñ, -uñ]

Beni ol Mevlevī ʂūġı **ġamına** ġıldı küġek /Ġalmadı itmedigi baña külāhdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 3). [ġamına, -ına]

‘Uʂʂāk kūh-ı Ķāfda olsa ġeker **ġamuñ** /Ammā döner arada ġekilmez ġıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 7). [ġamuñ, -uñ]

Ġamum oldur bu yād ilde bahārum oldı pejmürde /O olsun bāri ʂu köhne bahārı yıl geġer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 21). [ġamum, -um]

ġam al-: Gam, keder içinde kalmak.

Ġam aldı benüm dört yanımı cān saña ġaldı /Eyü bilesin ġünkü bu ġurbān saña ġaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 1). [ġam aldı, -dı]

ġam degül: Ne çıkar, zararı yok, aldırma!

Degül ġam bir ġarāra hecr ile geh lāl u geh zārum /Neʂāt-ābād rüy-ı lālezārı yıl geġer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 13). [ġam degül]

ġam içinde ġam: Keder içinde keder.

Dūʂdı güzelüm pāyımıza **ġam ġam içinde** /Cevher gibi tīġ-ı dü-per-i ġam ġam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 1). [ġam içinde ġam]

ğam ye-: Gam yememek; tasa etmemek, kaygılanmamak, üzülmemek.

Baňa âzârı için **ğam yeme** lâkin dil-âzârum /Raķîb-i rû-siyâhı zemm idüp yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 23). [ğam yeme, -me]

Ğam yeme ey dil-i hayret-zede ğaddâruñ işüñ /Ĥazret-i Muntaķim-i ‘adl be bi’llâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 7). [ğam yeme, -me]

ğam-güsâr: Gam ve kederi defeden, gam ortağı; arkadaş.

Kişi kendü diyârunda tesellîsüz karar itmez /Ben ise ğurbet ilde **ğam-güsârı** yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [ğam-güsârı, -ı]

ğam-ğ̃âr: Gam yiyen (dert çeken), kederli.

Dil dirler idi kanı sıcaķ ber olacaķdı /Eyvâh o **ğam-ğ̃ârı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 4). [ğam-ğ̃ârı, -ı]

ğam-ı aġyâr u fikr-i yâr: Sevgilinin düşüncesi ve rakibin tasası.

Ğam-ı aġyâr u fikr-i yâr idi cân yoldaşum ‘umrâ /Benümle olmadı bir laķza yâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 13). [ğam-ı aġyâr u fikr-i yâr]

ğam-ı aġyâr: Rakibin derdi.

Ben **ğam-ı aġyârdan** itmezdüm ey dil iştikâ /Ĥh bir kerre baňa ol yâr yârümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 3). [ğam-ı aġyârdan, -dan]

ğam-ı dirîne: Eskiden beri var olan keder, eski gam.

Dilâ evvel göñüldi yâr-ı ġâr ol gitdi ben kaldum /**Ğam-ı dirînemüzden** ġuşsa-ğ̃âr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 2). [ğam-ı dirînemüzden, -müzden]

ğam-ı fikr-i vişâl: Vuslat düşüncesinin kederi.

Raķîb de **ğam-ı fikr-i vişâle** talmışdur /Göñül birisi de sensin hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 15). [ğam-ı fikr-i vişâle, -e]

ğam-ı hicrân: Ayrılık gamı, tasası.

Ğam-ı hicrânı sessizden gelür teklîfsiz ammâ /O âfet ĥod-be-ĥod gelmez saňa âvâz-ı pâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 9). [ğam-ı hicrânı, -ı]

Düşdüm **ğam-ı hicrân** ile mey-ğ̃âne-i ‘ışķa /Maĥmûrluķ el vireli derd-i sere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 9). [ğam-ı hicrân]

ġam-ı ‘ışk: Aşk derdi, gamı.

Ben anuñ iderdüm **ġam-ı ‘ışkı** ile hey hey /şimdi o da bir tāze-reviş hey heye dūřdı (Kānî Divanı, Gazel 193, Mısra 7). [ġam-ı ‘ışkı, -ı]

Bu mürġ-ı dil bu ġülistānda āřiyān mı şodı /Tutuřmaduķ **ġam-ı ‘ışkıyla** ġülistān mı şodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 2). [ġam-ı ‘ışkıyla, -ıyla]

ġam-mekān it-: Gam yerine çevirmek.

Mūsāferetse yeter i’tikāf ise kāfî /Benüm derünümü mı buldı ġam mekān idecek (Kānî Divanı, Gazel 99, Mısra 12). [ġam-mekān idecek, -ecek]

ġamz eyle-: Gammazlamak (birine iftira ederek zarar vermek).

Bu ġünlerde ġazer it ġeçme Kānî semt-i dil-berden /Seni **ġamz eylemiş** aġyār o bî-raġme yamāñ ġeçmiř (Kānî Divanı, Gazel 92, Mısra 10). [ġamz eylemiş, -miş]

ġamze: Etkili, kesici, süzgün, baygın yan bakış.

ġamze gibi kanlu ġançer gibi egridür adı /Olmasun bŷy āřinā-yı ġŷn dimāġı kimsenüñ (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [ġamze]

Tîġ-ı nigeġŷñ **ġamzelerüñ** ile bir olmiş /ġançer ġörinür cevhere-i şam şam içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 19). [ġamzelerüñ, -lerüñ]

Baķma diķķatle ġāzab vaķtı amān çehresine /Uġraruz **ġamzesinüñ** nāvek-i nā-kehresine (Kānî Divanı, Gazel 169, Mısra 2). [ġamzesinüñ, -sinüñ]

ġamze vŷ müġġān: Sevgilinin kılıca benzeyen keskin yan bakışları ve ġançere benzeyen sivri kirpikleri.

Almış yine ortaya dili **ġamze vŷ müġġān** /ġançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 11). [ġamze vŷ müġġān]

ġamze-i bî-raġm u ġŷn-rîz: (Sevgilinin) kan dökücü ve merhametsiz yan bakışı.

O deñlü bî-amāndur **ġamze-i bî-raġm u ġŷn-rîzi** /Dil-i mecrŷhumuñ ben meyyitin sersem gider gelmez (Kānî Divanı, Gazel 84, Mısra 27). [ġamze-i bî-raġm u ġŷn-rîzi, -i]

ġamze-i fettān: I. Fitneci yan bakış. II. Sevgilinin bakışları.

Çırup ġeçŷrür **ġamze-i fettānı** cihānı /Varup ser-i zŷlfi serine řāne şolaşdı (Kānî Divanı, Gazel 210, Mısra 11). [ġamze-i fettānı, -ı]

ġamze-i ħun-rîz: Kan dökücü yan bakış.

Virirdi bir söz ile cânını saña ‘âşık /Ne var o **ġamze-i ħun-rîz** arada kan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 6). [ġamze-i ħun-rîz]

ġamze-i şūĥ: İşveli, cilveli yan bakış.

Râhat mı ider ‘âşık olan **ġamze-i şūĥa** /Ser-tâ-be-ka-dem cism-i ħazānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 13). [ġamze-i şūĥa, -a]

ġamze-nigāh-ı nāz: (Sevgilinin) naz ile göz kırparak, göz süzerek (âşıklara) bakması.

Kefîl olmak gerek **ġamze-nigāh-ı nāzına** yāruñ /Ve-lâkin ol kefil isterse sâde sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 3). [ġamze-nigāh-ı nāzına, -ına]

ġaraż: Arzu, istek.

Bezm-i şevkuñ isterüz mey-ĥāne olmuş olmamış /Cām-ı la’lūñdür **ġaraż** peymāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 2). [ġaraż]

ġarîb-i ĥasret: Hasret, özlem biçaresi.

Ġarîb-i ĥasretiyem ġurbet-ender-ġurbetem yâ Rabb /Peyâm-âverde-i dâr u diyârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 9). [ġarîb-i ĥasretiyem, -iyem]

ġarîķ ol-: Batmak, boğulmak.

Mevc-i belâda merdüm-i çeşm olalı ġarîķ /Korķum bu ĥūn dāġını deryâ ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 3). [ġarîķ olalı, -alı]

ġarîķ-i lücce-i endūĥ-ı bî-kerān it-: Uçsuz bucaksız gam denizine gark etmek.

Felek hemān beni mi bulduñ imtiĥān idecek /**Ġarîķ-i lücce-i endūĥ-ı bî-kerān idecek** (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 2). [ġarîķ-i lücce-i endūĥ-ı bî-kerān idecek, -ecek]

ġarîm-i nāz: Naz alacaklısı.

Kānî o ĥoş girişmeler ol ĥoş çıkındılar /İtdi beni esîr-i telāş ol **ġarîm-i nāz** (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 14). [ġarîm-i nāz]

ġarķ-āb: Suyu batmış, suda boğulmuş (gönül).

Ĥazer kim bir gönül bir ‘ālemi **ġarķ-āb** kaĥreyler /Belâ bārān-ı tūfān inkisār-ı Nūĥ'dandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [ġarķ-āb]

ğark-âb eyle-: Suya batmış, suya boğulmuş etmek.

Seyl-âb-ı eşk ‘âlemi **ğark-âb eyledi** /Sen ey nigâr-ı şu‘le-‘izârûm ko âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 7). [ğark-âb eyledi, -di]

ğâyât: Gâyeler, maksatlar, hedefler.

Sihâm-ı cân-güdâz-ı âhı atdum tâ verâ-i ‘arş /Kemân-ı şevkı ol **ğâyâtde** gördüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 8). [ğâyâtde, -de]

ğayb ideyaz-: I. Neredeyse kaybedecek duruma gelmek. II. Madde âleminden mana âlemine geçmeye yaklaşmak.

Cânâ beni sen **ğayb ideyazmış** idüñ ammâ /Ben de dil-i nâ-çârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 5). [ğayb ideyazmış, -mış]

ğâyet: Oldukça, epey.

Muvâfiğdur hevâ-yı ‘ışk ervâha hevâlarda /Nevâ-yı şevk **ğâyet** sevdiğüm hoşdur nevâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 2). [ğâyet]

Libâs-ı rızk **ğâyet** bol bulamadı gerek hayyât /O harvânî-i har-vâr var her peşmînedan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 5). [ğâyet]

ğayret vir-: Cesaret vermek, teşvik etmek, dayanma gücü aşlamak.

Reh-i ‘ışkuñda cüst [ü] cû-yı Hakkı’l-Hakkâ **ğayret vir** /Refîk-i râh-bîn it her ‘azîmetde Ğayûr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 3). [ğayret vir]

ğayret-i ihvân ile pend-i peder: Baba öğüdü ve kardeşlerin gayreti.

Kâniyâ nâfi‘ degül rüsâ-yı mâder-zâda hîç /**Ğayret-i ihvân ile pend-i peder** n’itseñ gerek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 20). [ğayret-i ihvân ile pend-i peder]

ğayrı: 1. Başka.

Buñâ hâmuşlıkdan **ğayrı** hîçbir var mıdur çäre /Bu râzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [ğayrı]

Cân u dil gitdi baña kalmadı âhdan **ğayrı** /Elvirür hâlûme yok hâl-i tebâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 1). [ğayrı]

Cân u dil gitdi baña kalmadı âhdan ğayrı /Elvirür hâlûme yok hâl-i tebâhdan **ğayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 2). [ğayrı]

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihāta halkı /Oğınur nüsha mı var nāme-i bāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 6). [gayrı]

Gündüzün rüy-ı siyāhım beni eyler rüsvā /Gice gelmez yanuma baht-ı siyāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 8). [gayrı]

Ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adālet oldur /Çiyenür qalmaya ayaklara rāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 10). [gayrı]

Bu sitem-verzler içre arama hîç mu'în /Kimse imdād idemez 'avn-i ilāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 12). [gayrı]

Nüşha-i şî're nedür cā'ize dirseñ el'ān /Görmedüm şüret-i taḥsīnde pāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 18). [gayrı]

Ḳāle rabbī zehheba'llāhu cemī'an ve lecā /Ğadr-ḥ'āh olmaya Kāniye günāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 22). [gayrı]

Reh-i vefāda ebed zıkr ü fikrimüz sensin /Cerāb-ı dilde bizüm **gayrı** zādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 12). [gayrı]

Gel ey ḥādi-i rāh-ı 'ışk gitme **gayrı** bir semte /Biraz da himmet eyle Kāni-i güm-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [gayrı]

Ḥālimi 'arz idemem ḥazret-i Ḥaḳḳdan **gayrı** /Yanamam derdimi bir ferde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 7). [gayrı]

Ḳapu Allah ḳapusu eşigin bālīnveş yaşdan /Derinde der-be-der dīvāneyüm **gayrı** derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 24). [gayrı]

Fu'ādī lā-yağırru'n-nāse bel lā-yenfe'u'd-dünyā /Ki hecr ü vaşdan **gayrı** ebed nef' u zarar yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 38). [gayrı]

Bu baḥr-ı pür-ḥaṭırda şurṭa-i tevḫīkden **gayrı** /Seni sāḫil-res-i ümmīd ider bād-ı hevā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 3). [gayrı]

2. Artık, bundan böyle.

Sen seni gözle ki sensin saña lāzım Kānī /**Gayrı** görme özüne cānı nigeḥ-dār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 10). [gayrı]

Ḥayli 'uşşāk ḳoḳu aldı senüñ zülfünden /Ḳoḳdılar **gayrı** o ḳoḳmuşları bu bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [gayrı]

Hep evvelki şu istersin yūri Allāhla ol sen /Göñül ben gitdüm işte **gayrı** āh u vāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 2). [gayrı]

O Türk-beççeye söz mi geçer nezāket ile /Bir iki lafz-ı fuḫūlāna kaldı **gayrı** kalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 14). [gayrı]

Gözüm merdümleşi āğıştēdür ḥun ben şehīd-i 'ışk /Baña ādem dinür mi **gayrı** ādem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [gayrı]

Şaḥne-i ḥāk-i Necefdür dil-i zāruṅ mededi /Kaṭ'-ı ümmīd idelüm şaḥne vü şāhdan **gayrı** (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 14). [gayrı]

Senüñçün ağlamakda buldığım zevki ḥāk-ı Zemzem /Degül bulmak müyesser sevdiğüm **gayrı** ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 6). [gayrı]

Senüñ 'ıŝkuñdan özge var mı şimdi mâ-melek **gayrı** /Derün bîrün gamuñla her ne var ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [gayrı]

gayūr ismin: Gayreti çok olan. Kötülük ve çirkinlikleri şiddetle reddeden sıfatın.

Reh-i 'ıŝkuñda cüst [ü] cū-yı Ḥaḥku'l-Ḥaḥka gayret vir /Refik-i rāh-bîn it her 'azîmetde **Gayūr ismin** (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 4). [gayūr ismin]

gayūrâne tut-: Büyük bir gayretle tutmak. Bir şeyin varlığını sürdürmesi için çaba harcamak.

Eger güstāḥî-i bîrün bağışlansa da Kānî /**Gayūrâne tutar** anuñ yerin sîneñdeki gışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 14). [gayūrâne tutar, -ar]

gayyā-yı gavāyet: Hak yolundan sapmanın kuyusu. Cehennem.

Derk ehli içün mi añı āmāde ider Ḥaḥk /**Gayyā-yı gavāyetde** ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 12). [gayyā-yı gavāyetde, -de]

gāzab: Hiddet, öfke, kızgınlık, hışım.

Kānî o ay çehrelü ḥurşīd behrelü /Niçün **gāzabla** ağzına ayı tıldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 12). [gāzabla, -la]

gāzab vakti: Kızgınlık zamanı.

Bakma diḡkatle **gāzab vakti** amān çehresine /Uğraruz gamzesinüñ nāvek-i nā-kehresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 1). [gāzab vakti]

gazel: Gazel, şiir.

Kānî bu **gazel** olsa sezā yāra hediye /Me'mül o perīden daḡı taḥsīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 29). [gazel]

geç-: 1. Gitmek, uzaklaşmak.

Şām-ı firḡat-ı dem eyyām-ı vişāl it gice **geç** /Şafaḡ-āsā o ḡaranlıḡda var al it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 1). [geç]

Şām-ı firḡat-ı dem eyyām-ı vişāl it gice geç /Şafaḡ-āsā o ḡaranlıḡda var al it gice **geç** (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [geç]

Ḳāl ü ḳāl-i ḥaber-i ḥaṭṭ ile dil-rīṣ olma /Müjde-i zimnî-i vuṣlatda ḥayāl it gice **geç** (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 4). [geç]

Saṇa ol nev-ḥaṭ-ı nâzende ḳatı incinmiş /Gündüzin varmağı ol semte muḥāl it gice **geç** (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 6). [geç]

Reng-i rû virme televvünlere sen yek-reng ol /Ya'ni eyyâmuñı hem reng-i leyāl it gice **geç** (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 8). [geç]

Pâsbân ol ser-i kūyuñda o mâhuñ Kânî /Şu zemînde dil-i ḥurşîdi misāl it gice **geç** (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 10). [geç]

Ḥaṭ-âver olmuş eyyâm-ı bahâr ḥüsn ü ân **geçmiş** /Bilür ol şüh görse 'âşıkın ammâ zamân **geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 1). [geçmiş, -miş]

2. (Bir yerden) geçmek, (bir yere) uğramak.

Olurdi ḥâṭıra-i vuṣlatuñ dile reh-yâb /**Geçeydi** düzaḥa Firdevs çeşmesinden âb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 2). [geçeydi, -eydi]

Bu günlerde ḥazer it **geçme** Kânî semt-i dil-berden /Seni ḡamz eylemiş aḡyâr o bî-raḥme yamân **geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 9). [geçme, -me]

Olup pâ-mâl ḥayret kendüden **geçmiş** dil-i şeydâ /Semend-i nâza binmiş ḳorḳaram ol bî-amân **geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 4). [geçmiş, -miş]

Bu günlerde ḥazer it **geçme** Kânî semt-i dil-berden /Seni ḡamz eylemiş aḡyâr o bî-raḥme yamân **geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 10). [geçmiş, -miş]

3. Yaşanıp tükenmek, tükenip bitmek, yaşamak.

Bahâr-ı ḥasretüm dîdâr-ı yârı yıl **geçer** görmem /Gönül de gitdi elden ıztırârî yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [geçer, -er]

Degül ḡam bir ḳarâra hecr ile geh lâl u geh zârum /Neşât-âbâd rûy-ı lâlezârı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 14). [geçer, -er]

Görince dâr-ı 'ışkı ṭar düşer dil cân atardum hep /Bi-ḥamdi'llâh kim dâr u diyârı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 16). [geçer, -er]

Müzeyyefdür 'ıyâr-ı külçe-i iḥlâş her yerde /Bu dârü'z-zarbda ḥâlîş 'ıyârı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 18). [geçer, -er]

Bir gün mi **geçer** ki seni zıkr itmeye Kânî /Bir dem mi olur şevḳüñ ile eylemesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [geçer, -er]

Ḥazân-dîde nihâlüm nev-bahârı yıl **geçer** görmem /Çü naḥl-ı mâtem-ârâ berg ü bârı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 1). [geçer, -er]

Bahâr-ı ḥasretüm dîdâr-ı yârı yıl **geçer** görmem /Gönül de gitdi elden ıztırârî yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 3). [geçer, -er]

Terelli yelli yentir yellā ile **geçdi** ‘ömr /Bu tırnāmuñ nihāyetde qarār-ı nağmesi nādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 3). [geçdi, -di]

Haṭ-āver olmış eyyām-ı bahār ḥüsn ü ān **geçmiş** /Bilür ol şüh görse ‘āşıkın ammā zamān **geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [geçmiş, -miş]

Kişi kendü diyārunda tesellīsüz qarār itmez /Ben ise gurbet ilde gam-güsārı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [geçer, -er]

Ġarīb-i ḥasretiyem gurbet-ender-gurbetem yā Rabb /Peyām-āverde-i dār u diyārı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 10). [geçer, -er]

Şabāḥu’l-ḥayr-ı bām-ı vuşlatuñ berkin dahı görmem /Güşād-ı izṭilām-ı şām-ı yārı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 12). [geçer, -er]

Ġamum oldur bu yād ilde bahārım oldı pejmürde /O olsun bāri şu köhne bahārı yıl **geçer** görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [geçer, -er]

4. Bir nesnenin bir tarafından girip öbür tarafından çıkmak.

Geçdi ol yāre beni aġyār zār itmem yine /**Geçse** dilden gizlü biñ oġ āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [geçse, -se]

Geçmeyen kañtara-i ‘ışk-ı mecāziden eger /Kā’il-i safsaṭa-i kañtara mı ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 7). [geçmeyen, -meyen]

5. Bir varlığı geride bırakmak, ondan önde olmak.

Geçdi ol yāre beni aġyār zār itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ oġ āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [geçdi, -di]

6. Kurtulmak.

Benümle āşinālık yoġ iken kimlerle eglendüñ /Şükür **geçdi** hele bī-gānelikler eldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 14). [geçdi, -di]

7. Yürümek, yanından geçmek.

Geçerken zīr-i kāşāneñden itdüm āh ṭuyduñ mı / Efendüm ḳorḳaram uyḳuda idüñ āh ṭuyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 1). [geçerken, -erken]

8. Etki yapmak, işlemek; bir duruma uğramak, konu olmak.

Beni görmek hevāsından **geçerse** varırım dirse /Eger ben ḥ’āhiş-i dīdārı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 9). [geçerse, -erse]

9. Vazgeçmek.

Hīç göz göre **geçmek** niçe mümkün ola senden /Çeşmüm nigeḥüm sırr-ı nihānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [geçmek, -mek]

geçen: Geçip giden kimse.

Şorsañ ne dir ‘aceb şu muvaḥḥid **geçenlere** /Taḥḳîḳ-i mü’mîn olana kâfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [geçenlere, -lere]

geçen eyyâm: Geçen günlerde, yaşanan ,geride kalan günler.

Derûn u dilde dâğ u şerhalar baş gösterir yer yer /**Geçen eyyâmda** ol yâren ile itdüklerüm añsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 4). [geçen eyyâmda, -da]

geçerken: Geçtiği vakit, önünden yürüyüp gittiği vakit.

Geçerken sîm tenler âh u feryâd eylemiş ağıyâr /Bu bir ḍarbü’l-meseldür kim it ürmiş kârbân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 7). [geçerken]

geçil-: Aşılmak, geçilmek.

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammâ /Bilmem **geçilür** mi o yaña tîğ-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 6). [geçilür, -ür]

geçin-: İddiasında bulunmak.

Uğratma raḳîbi ki saña toğırca bakmaz /‘Âḳîl **geçinür** gerçi ki ḥod-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 4). [geçinür, -ür]

geçür-: Geçirmek (fırsatı kaçırmamak bağlamında).

Bir kimseyi leb-teşne **geçürmez** şu arar hep /Sâḳî-i ecel herkese şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 5). [geçürmez, -mez]

gedâ-yı ‘ışk: Aşk dilencisi, aşk fakiri.

Nigâh-ı ḥayra ṭab‘ân olamaz pertev **gedâ-yı ‘ışk** /Anuñçün rûşenâ çeşm olmak ister âşinâ-yı ‘ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 1). [gedâ-yı ‘ışk]

gehî: Bazen de.

Yüzüm sürdüm **gehî** ḥâk-i siyâha ki göge ṭutdum /Gögerdi müştlerden sîne-i cāngâh ṭuyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 19). [gehî]

gel-: 1. Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ne ḳaldı ‘âşîḳ-ı üftâdeye resm-i maḥabbetden /Ki **gelse** meclise ağıyâr ider feryâd yâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [gelse, -se]

Hezārān faşlı hezār āşinā olur ammā /O bülbülü görürüz bir dağı bahār **gelür** (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [gelür, -ür]

Ṭakmış miyânına o zerīn ḥaṇçerin **gelür** /Ṭig-i nigāhı dilleri delmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 5). [gelür, -ür]

Duḡt-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /**Geldi** bugün sarayına sulṭān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 18). [geldi, -di]

Gel ey ḥādī-i rāh-ı ʿışk gitme gayrı bir semte /Biraz da himmet eyle Kānī-i güm-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [gel]

Öldürse de seni dime öldürme kâʿil ol / Ol ʿİsi-i dü-leb **gelür** iḥyā ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 10). [gelür, -ür]

Bir merhem ʿaceb var mı didüm dāğ-ı derūna /Güldi didi **gel** leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [gel]

Gel ḥāḳde gör ceyl-i nüfūsı mütedāhil /Gey gey omuzunda yatıyor cem cem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 7). [gel]

Ġam-ı hicrānı sessizden gelür teklīfsiz ammā /O āfet ḥod-be-ḥod **gelmez** saña āvāz-ı pā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [gelmez, -mez]

Bu fikre ḥāṭıra gelmezden evvel el-vedāʿ eyle /Hezārān ʿıyd **gelse** bī-vefādan merḥabā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 6). [gelse, -se]

Ġam-ı hicrānı sessizden **gelür** teklīfsiz ammā /O āfet ḥod-be-ḥod gelmez saña āvāz-ı pā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 9). [gelür, -ür]

Zāhid yine sen ḥalt-ı kelām eyleye düşdüñ /Teʿdīb gerekdür seni **gel** mesti söküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 6). [gel]

Ele desti alup sakḳālīga raġbet idelden ben /**Gelüp** el öpmedük şākird mi üstād mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [gelüp, -üp]

Gelürdüñ Kānīye her-bār yılduzlar barışmışdı /Ṭutup öpsem de küsmez baʿ d-ez-īn derdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 21). [gelürdüñ, -ürdüñ]

Baña bu neşʿe-i cām-ı şetāret her zamān gelmez /Eger **gelse** misāl-i fikr-i vuşlat rāyegān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 2). [gelse, -se]

Şeref insāna zīb-i cāme vü destārdan **gelmez** /Dıraḡt-ı ḥuşke revnāk mihr-i pür-envārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 1). [gelmez, -mez]

Şeref insāna zīb-i cāme vü destārdan gelmez /Dıraḡt-ı ḥuşke revnāk mihr-i pür-envārdan **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 2). [gelmez, -mez]

Fürüg-ı feyze istiʿdād kār-ı ḳabiliyyetdür /Şadefdendür güher nisān-ı gevher-bārdan **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 8). [gelmez, -mez]

Cihān aġyārdan ḥālī mi ḳaldı bilmem ey Kānī /Bir iki gicedür ses ḥāne-i aġyārdan **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 10). [gelmez, -mez]

Yoluñda dīde şalkum şalkum incüler nisār itdi /**Gel** ey şehvār-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 14). [gel]

Geldüm kapısı önüne ‘âlem baña güldi /Bu bâbda ey Kânî katı maşhare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 23). [geldüm, -düm]

Ma‘şûkdan **gelür** taleb-i vaşla ârzu /Kânî o şûh vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 13). [gelür, -ür]

2. Tavsiye amaçlı söylenen bir söz.

Gel ko nefsanıyeti mahv-ı vücūd it zâhid /Bu şu‘unāt inan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 11). [gel]

Uyanıklar uyurlardan selâmetdür seferlerde /Çü rāh-ı ‘ışka düşdüñ **gel** dil-i āgāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 6). [gel]

Gel rızk için ey t̄alib-i Hakk olma perīşān /Rızkuñ seni özler saña ta‘yīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 5). [gel]

Uyanıklar uyurlardan selâmetdür seferlerde /Çü rāh-ı ‘ışka düşdüñ **gel** dil-i āgāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 6). [gel]

3. Uğramak.

Baña bu neş’e-i cām-ı şetāret her zamān **gelmez** /Eger gelse misāl-i fikr-i vuşlat rāyegān **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 1). [gelmez, -mez]

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insān /Küser ‘uşşākına o āfet-i cān bir zamān **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 6). [gelmez, -mez]

Şüfî bu gice meclise **geldi** şehir üstü /Kulkül diyicek halk sebū kalkale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 11). [geldi, -di]

Gündüzün rüy-ı siyāhım beni eyler rüsvā /Gice **gelmez** yanuma baht-ı siyāhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 8). [gelmez, -mez]

4. Gelmek, ortaya çıkmak.

O dem ki kara haberlerle haţţ-ı yār **gelür** /Bahār u sebzeyi alma dile gubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 1). [gelür, -ür]

O dem ki kara haberlerle haţţ-ı yār gelür /Bahār u sebzeyi alma dile gubār **gelür** (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 2). [gelür, -ür]

Görüp o gül-bedeni āh u zār iden bir mi /Bu gülsitāna benüm gibiler hezār **gelür** (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 4). [gelür, -ür]

Benümle vaqt-i hazān cihān-ı refīk olmaz /Ayağ ile görürüz bir dağı bahār **gelür** (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 6). [gelür, -ür]

Ne dem ki kara haberlerle haţţ-ı yār **gelür** /Şafā-yı āyīne-i dil gider gubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 9). [gelür, -ür]

Ne dem ki ara haberlerle a-ı yr gelür /afa-yı yne-i dil gider gubr **gelür** (Kn Divanı, Gazel 21, Mısra 10). [gelür, -r]

Görüp cemln bir ben miyüm iden nle /Bu glsitna benüm gibi ad-hezr **gelür** (Kn Divanı, Gazel 21, Mısra 12). [gelür, -r]

ikeste-bl görüp mrg-ı cnum ey Kn /O yr nz ile gelmiş dimiş ikr **gelür** (Kn Divanı, Gazel 21, Mısra 16). [gelür, -r]

Bir iim u deyu telere girsem gider **gelmez** /Ya bir kerre yüzin görmege cn virsem gider gelmez (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 1). [gelmez, -mez]

Bir iim u deyu telere girsem gider gelmez /Ya bir kerre yüzin görmege cn virsem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [gelmez, -mez]

Biri birinün ardı sıra bi kerre helk olsam /Reh-i unda ben giblere irsem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 4). [gelmez, -mez]

O ry-ı ryet-i Hindusitn-ı kişver-i hüsne /Amn ad el-amn ry el-amn dirsem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [gelmez, -mez]

Bua hmlıdan gyır hiçbir var mıdır re /Bu rz ben eger bir kerre söylersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [gelmez, -mez]

Beni görmek hevsından geçerse varırım dirse /Eger ben hhi-i ddr göstersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 10). [gelmez, -mez]

Dadanmışdur o gül-and-ı s(i)tignya biraz eyym /Ki ben semm-i helhilde eger yersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [gelmez, -mez]

S(i)rfl eylese ol arn-ı ervh başa teslm /Veketle an  kerre üflersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [gelmez, -mez]

adeng-i gmze-i attlı bir tür-i hevydr /Laifeyle eger bir kez gögüs gersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 16). [gelmez, -mez]

Başa imdd-ı Mevln-yı Rm irer yeter yosa /Yolında ol ehn t arşa da irsem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [gelmez, -mez]

Meger bu semte bilmezlikle avdet eyleye yosa /Gönül hlin eger bir kerre diyvirsem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [gelmez, -mez]

Başa zr in gm yeme lkin dil-zrum /Rab-i r-siyh zemm idüp yersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 24). [gelmez, -mez]

efat-hhlı dinlemez zre itibr itmez /Zemn  smn başuma dirsem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 26). [gelmez, -mez]

O denl b-amndur gmze-i b-rahm u hn-rz /Dil-i mecrhumu ben meyyitin sersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 28). [gelmez, -mez]

O deyr-lfte-i keyf-i gbr-ı beng evndr /Gönül dvnesin göndersem ol sersem gider **gelmez** (Kn Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [gelmez, -mez]

Baňa rağmen raķibe iltifâtın söyler ammâ ben /Disem cem'iyyetüñ bir aşlına irsem gider **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 32). [gelmez, -mez]

Er oğlı er ağızdan fehm ider sırr-ı şebistânı /O zen-ıynet bu şeb bezme eger ersem gider **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [gelmez, -mez]

O âfet küsdi gitdi Kânî-i bî-çâreye şimdi /Dil-i dîvâneyi ardınca göndersem gider **gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 36). [gelmez, -mez]

5. Dünyaya gelmek.

Handân **gelen** 'âleme giryân gidecekdür /Giryân gelen 'âleme handân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 2). [gelen, -en]

Handân gelen 'âleme giryân gidecekdür /Giryân **gelen** 'âleme handân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 2). [gelen, -en]

gel gel diye düş-: Gel gel demeye başlamak. Kabul etmek.

Dünyâ yıkılır ummaz idüm büseye ruḥşat /Bir büse didüm luṭf ile **gel gel diye düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 14). [gel gel diye düşdi, -di]

gelicek ḥaṭ: Yeni yeni çıkan ayva tüyleri.

Sâde-rûlukda lebin emme muḥâl iken o şûḥ /Kâniyâ ḥaṭ gelicek 'âşıkı bî-zâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 10). [gelicek ḥaṭ]

gelü-yı şîşe: Şişenin boğazında.

Reg-i nâzûk-nümâ cism-i laṭîf-i nâzenînüñde /**Gelü-yı şîşede** mer'î vü mübşar sâḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 6). [gelü-yı şîşede, -de]

gencel-: Tazelik ve gençlik kazanmak.

Göñül bu pîrlikde nev-cüvânlık vaḳti mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevḳ ile **genceldigüñ** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [genceldigüñ, -digüñ]

Vişâlüñ ḥâletin zor aṇlamışken farṭ-ı ḡayretle /Ne idi sevdiğüm **genceldigüñ** inceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 12). [genceldigüñ, -digüñ]

gencîne: Hazine.

Dile te'sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat ḳadar siñmiş /Lebüñ bir kıymet-i cevherdür ol **gencîneden** çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 12). [gencîneden, -den]

ger: Eğer, şayet.

‘Aqlımı mehr virüp duřt-ı rezi ‘ařd itdüm /**Ger** řelälümde disem ‘ayb degül mälumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 4). [ger]

gerçek: Aslı olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen baña yalan söyleme ben de saña **gerçek** (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [gerçek]

Sevdası sardı ‘aşış-ı zâruñ o perçeme /**Gerçekden** olsa şâh-ı diyâr-ı fes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 6). [gerçekden, -den]

gerçi: Gerçi, aslında, gerçekte.

Göñüllerde nihânîce tüten bÿy-ı vefâ-âsâ /Tolanur **gerçi** ‘ırfân iştihâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 8). [gerçi]

Uğratma rakîbi ki saña toğrıca bakmaz /‘Âkil geçinür **gerçi** ki řod-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 4). [gerçi]

Bî-çâre Kâniyi de yeñer küştigîr-i merg /Vařt-i rehâda **gerçi** yeñilmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 12). [gerçi]

İntihâb için konulmuş noştadur levh-i dile /Nükte nâ-fehmân anı Kânî şanurlar **gerçi** dâğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 16). [gerçi]

Berât-ı vuřlatuñ tevcihi bâ-řařt-ı hümayundur /‘Atîķın der-kenâra **gerçi** şâcet yok buyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 4). [gerçi]

gerdân: Boyun.

Emsem lebÿñi öpsem o **gerdânı** didüm ben /Güldi didi işsân yeri der-şîndür em mâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [gerdânı, -ı]

gerden-i kâfûr-gûn: Kafur renkli (beyaz) gerdan, boyun.

Bakarken **gerden-i kâfûr-gûna** şîn-i bismilde /Nedür bu cÿřiř-i pey-der-pey ey şaşşâb hûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 7). [gerden-i kâfûr-gûna, -a]

gerdün: 1. Dünya.

Cild-i ten-i pür-dâğı Nesîmî gibi şoydı /Kisvet mi keser kendÿye **gerdün** derümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 12). [gerdün]

Tutar bâlâyı **gerdünda** şamer bir mu‘teber keşkül /Degül çesbân eğerçi bu çalenderlikle zer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [gerdünda, -da]

2. Talih, baht.

Gerdân olur elbette seri sahn-ı cefâda /**Gerdün** aña kim nevbet-i devlet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 8). [gerdün,]

gerek: 1. Lazım, elzem.

‘Âşıklara temkîn **gerek** rāh-ı vefâda /Temkîni dağı şüret-i telvîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 7). [gerek]

Nüfûs-ı kām ile kable’l-hisâb olmak **gerek** āgâh /Eserler vakflarda rakme-i matrûhdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 7). [gerek]

Diğkat **gerek** ‘izâm-ı ecillâ-yı ‘âleme /Zîr-i lühûd ‘izâm-ı nev-âhîr degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 3). [gerek]

Vahdet-i Hağkî niçün münkir olurlar Kāniyâ /Mu‘teber olmak **gerekmez** mi ‘aceb bir dāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 14). [gerekmez, -mez]

Dir imişsin ‘âşikān mest-i müdām olmak **gerek** /Cām-ı şevkuñ dūrdan bir kez gören ayık midur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 3). [gerek]

Kefîl olmak **gerek** ğamze-nigāh-ı nāzına yāruñ /Ve-lākin ol kefil isterse sâde sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 3). [gerek]

İylik tabî‘at ehline itmek **gerek** yine /Şekker de virseler yemege kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 7). [gerek]

Mürşidüñ hem-rehüñ olmak **gerek** ey rûh-ı revân /Kendüni bedrağa-i şāh-reh-i yār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 7). [gerek]

Pek rû-sefid şāf-derün hoş-nümā **gerek** /Olmaz siyāh şağra-i bed-gevher āyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 3). [gerek]

Kānî ‘amel şahîfesinüñ görse bir yüzün /Lā-büd dimek **gerek** hele bir yüzi āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 10). [gerek]

Zāhid yine sen hāl-ı kelām eyleye düşdüñ /Te’dîb **gerekdür** seni gel mesti sökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 6). [gerekdür, -dür]

2. Olmalı.

Çün ayrılsañ **gerek** bi’l-iztirār elbet ahibbādan /Cefā görseñ de Yūsuf-vār sen ihvānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 7). [gerek]

Her şîvede hāmüş **gerek** ‘arîf-i bi’llah /Zîrā üdebâ lağz-ı suhnden hāzer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 9). [gerek]

Yem-i vişâlde dā’im şināha tālîb olan /Misāl-i mähî-i yemm cismi pāre pāre **gerek** (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 8). [gerek]

Ġābe-i ġayba mülāşık **gerek** eṭrāfı dilüñ /Olamaz me'sede-i sırr-ı ẓazā her bīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 5). [gerek]

3. Herhalde.

Libās-ı rızık ġāyet bol bulamadı **gerek** ḡayyāt /O ḡarvānī-i ḡar-vār var her peşmīneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 5). [gerek]

germ: 1. Sıcak.

Gāh **germ** ü gāh serd oldığı bulmuşdur şuyū' /Kaydlardan şu siyeh-baht āh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [germ]

2. Acele, telaş.

Çīn-i sıhr-pāy nigāh **germile** başmış o şūḡ /Sīne-i gül çatlamış yer yer şikest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 7). [germile, -ile]

Germ-ābe: Hamam, ılıca.

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sīneye şapdı /**Germābe** ararken hele külhānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 6). [germābe]

germ-ābe-i vaşl: Kavuşma hamamı.

Germ-ābe-i vaşluñda senüñ 'āşık-ı ter-dest /Göz yaşı kadar yoğ ise de çok şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 11). [germ-ābe-i vaşluñda, -uñda]

germi-i ervāḡ: Ruhların, canların sıcaklığı.

Serd-diller **germi-i ervāḡdan** maḡrūmdur /Ḥūn germāndur bu ser-i germiyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 15). [germi-i ervāḡdan, -dan]

germī-i eşk-i taḡayyür: Şaşkınlık, hayranlık gözyaşlarının ateşi.

Germī-i eşk-i taḡayyürdür beni leb-ḡuşk iden /Tolmasun bu āteş-i terden kabağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 3). [germī-i eşk-i taḡayyürdür, -dür]

geşt-i emel: Arzunun seyri.

Geşt-i emel resīde-i vakt-i ḡaşād olup /Taḡsīldār-ı ḡāşıl-ı ümmīd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 3). [geşt-i emel]

getür-: Eriştirmek, ulaştırmak.

Getürmez cünbişe bu huşk-şâh-ı cismimi devrân /Beni bir şalla sırt eyler kucaklar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 35). [getürmez, -mez]

Büy-ı şemîm-i kâkülünü al **getür** baña /Ey bād ister esme sen ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 11). [getür]

Sâkî **getür** bize yine şol zer-keşî şeyi /Döndür şu gönçe-i gül-i şad-berge şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 1). [getür]

gevher: 1. Elmas, mücevher, inci.

Şu **gevherler** ki nesr itdüm anı zîb-i binâgûş it /Eger olmak dilerseñ ‘âlem içre ma‘rifet Kânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 17). [gevherler, -ler]

2. Bir şeyin özü, esası, varlığındaki değişmeyen asli maya, cevher.

Sözüni eyleme âvîze-i gûş-ı nādân /Kâniyâ kân-ı me‘ânîde suhan **gevherdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 18). [gevherdür, -dür]

Kânî bu **gevher** adını virme kimesneye /Kân cevher içre mi ya cevher kânda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 9). [gevher]

3. I. Mücevher, inci. II. Sevgili.

‘Aceb bir hâle düş oldum dilüm var dil-berüm yokdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken **gevherüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [gevherüm, -üm]

gevher-i esrâr: I. Sırrın özü. II. Esrar cevheri (uyuşturucu).

Her **gevher-i esrâr** dizilse reg-i cāna /Şandûka-i derûn cān evi maḥzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 17). [gevher-i esrâr]

gevher-nisâr: Cevher saçan.

Dâne-i eşküm ‘aḳîk-i sürḥı eylerdi hacîl /Ḥasret-i la‘l-i lebüm **gevher-nisârumdur** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 12). [gevher-nisârumdur, -umdur]

gey-: Giymek.

Bir çeşm-i bülbül içlügi var gönçenüñ **geyer** /Şoydıkça cāmedānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 21). [geyer, -er]

Bir cāmı nûş kıl ki meyi bî-ḥumār ola /Bir cāme **gey** ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 6). [gey]

ġilzet erbābı: Kaba, çirkin kimseler.

ġilzet erbābına düş oldı gönöl ol rütbe /Egilür yok baña bu kıdd-i dü-tāhdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 19). [ġilzet erbābına, -na]

ġış: Hilekârlık.

Eger ġüstāhî-i bîrûn bağışlansa da Kānî /Ėayūrāne tutar anuñ yerin sîneñdeki **ġışlar** (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 14). [ġışlar, -lar]

ġibi: 1. Benzetme ve örnek ifade eder.

Küyüñi Ka'be **ġibi** kıble idindi Kānî /Semtüñe varmak olursa o ser-i ġü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 27). [ġibi]

Eski 'asesleri yetişür cān u dil **ġibi** /Küy-ı muhabbete yeñiden 'ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 21). [ġibi]

Müttahid olmalıdır 'aşığ u ma'sûğ **ġibi** /Biline sırr-ı nihān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 15). [ġibi]

Ümmîdümü kesdüm hele halkuñ kapusından /Allāh kapusı **ġibi** bir açık dere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 14). [ġibi]

Şad hamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyā /Ėhîr didi kendüm **ġibi** bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [ġibi]

Her bār rehā ister iken ester ü hārdan /Şüfî **ġibi** bir kendüyi bilmez hare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 22). [ġibi]

Dāğ-ı dilüme hançer-i āzārı **ġibi** yok /İnşāf olınsa güzelüm dirhem ü merhem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 7). [ġibi]

Dāmen **ġibi** varur şokılursın miyānına /Kānî o şüh-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 9). [ġibi]

Cild-i ten-i pür-dāğı Nesīmî **ġibi** şoydı /Kisvet mi keser kendüye gerdün derümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 11). [ġibi]

Zinhār atmasun tıpayı hüm **ġibi** oda /Sākî bir ihtimāmlıca birke şışeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 9). [ġibi]

Miyān-ı bezm-i mey-h'ārān-ı 'ışk-ı şevke baş koydum /Dil-i Kānî **ġibi** ben de senüñ meftünüñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [ġibi]

Göz yaşlarum inci **ġibi** şalkımlu dökülsün /Ben ol dür-i şehvārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 13). [ġibi]

Kānî ne be-tahkîk-i terennüm köni ki zāğ /Bülbül **ġibi** de itse nidā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 16). [ġibi]

Ėamze **gibi** kanlu hançer gibi egridür adı /Olmasun bŷy āşinā-yı hŷn dimāĖı kimsenŷñ (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [gibi]

Ėamze gibi kanlu hançer **gibi** egridür adı /Olmasun bŷy āşinā-yı hŷn dimāĖı kimsenŷñ (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [gibi]

Ėadd-i yāre ŷskŷf-i zerrīnidŷr kuş konduran /Fāhte konmuş **gibi** seyr ŷ hıramān ŷstŷne (Kānî Divanı, Gazel 157, Mısra 8). [gibi]

Dŷşdi gŷzelŷm pāyımıza Ėam Ėam içinde /Cevher **gibi** tġ-ı dŷ-per-i Ėam Ėam içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 2). [gibi]

Bu ŷeb tā vardum bŷlbŷl **gibi** semte fiĖān itdŷm /Seni uyardum itdŷm nāle-i nā-gāh tŷyduñ mı (Kānî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [gibi]

Uyğudan uyandum ki ezānlar oğınurdi /Her nağme birer oğ **gibi** cāna toğınurdi (Kānî Divanı, Gazel 196, Mısra 2). [gibi]

Mŷmkin mi āb āteş ile itsŷn imtizāc /Ben ŷu **gibi** mŷlāyim efendi o āteşī (Kānî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [gibi]

Cānā gŷzel olursa baña sen **gibi** olsa /‘Āşıkda olursa saña hep ben gibi olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 1). [gibi]

Cānā gŷzel olursa baña sen gibi olsa /‘Āşıkda olursa saña hep ben **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 2). [gibi]

Hŷl-i siyehi ‘anbere ta‘n eylese ammā /Ol ŷŷh-ı siyeh-çerde hemān ben **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 4). [gibi]

Keşī-i tevekkŷlle gŷñŷl eylese gŷl-geşt /Himmet aña bambaşğaca yelken **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 6). [gibi]

Te’sīrde her Ėamze birer tīr-i hevāyī /MŷjĖānlar ammā ser-i sŷzen **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 8). [gibi]

Sŷrŷnse yŷrise bilece ‘āşık-ı zāruñ /Pā-tābe-girībān ser-i dāmen **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 10). [gibi]

Her dāĖ-ı dil ‘āşıkını eylese rŷşen /Sŷrāhları sīnede revzen **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 12). [gibi]

Her ŷerħa birer serv-i serā gŷlşen-i taħķīķ /Her yāre siyeh-ğone-i sŷsen **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 14). [gibi]

‘Āşık Ėalıcağ rāh-ı maħabbetde piyāde /Şevķ u taleb esvātla tevsen **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 16). [gibi]

Her gevh-ı esrār dizilse reg-i cāna /Şandŷķa-i derŷn cān evi maħzen **gibi** olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 18). [gibi]

gice: Güneş battıktan gün ağarıncaya kadar geçen süre, gece; gündüzün karşıtı.

Kemāl-i kevkebe her nâkısuñ mülâzimidür /Gürûh-ı encüm ile devr ider **gice** meh-tâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 8). [gice]

Şâm-ı firkat-ı dem eyyâm-ı vişâl it **gice** geç /Şafağ-âsâ o karanlıkda var al it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 1). [gice]

Şâm-ı firkat-ı dem eyyâm-ı vişâl it gice geç /Şafağ-âsâ o karanlıkda var al it **gice** geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [gice]

Ķîl ü kâl-i haber-i haṭṭ ile dil-rîş olma /Müjde-i zimnî-i vuşlatda hayâl it **gice** geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 4). [gice]

Saṇa ol nev-ḥaṭ-ı nâzende ḳatı incinmiş /Gündüzün varmağı ol semte muḥâl it **gice** geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 6). [gice]

Reng-i rû virme televvünlere sen yek-reng ol /Ya'ni eyyâmuñı hem reng-i leyâl it **gice** geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 8). [gice]

Pâsbân ol ser-i küyuñda o mâhuñ Kânî /Şu zemînde dil-i hürşîdi misâl it **gice** geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 10). [gice]

Nezâre-i ruḥ u gîsûsı var iken Kânî /**Giceyle** seyre çıkup mâh-tâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 10). [giceyle, -yle]

Gündüzün rûy-ı siyâhım beni eyler rüsvâ /**Gice** gelmez yanuma baḥt-ı siyâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 8). [gice]

Sâḳî **gice** meclisde mey-i nâba göz itdi /Bu şîveyi seyr eyledi peymâne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 5). [gice]

Şemm itmege gîsûlarını bu **gice** Kânî /Dil başın uzatdı vü girîbâna ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 13). [gice]

Şûfî bu **gice** meclise geldi seḥer üstü /Ḳulḳul diyicek ḥalk sebû ḳalkale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 11). [gice]

Sevdigüm bu ane-i ḥüsnüñ uyutdı 'âlemi /**Gicelerde** kışsa-ḥ'ân efsâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 20). [gicelerde, -lerde]

Cihân ağıyardan ḥâlî mi ḳaldı bilmem ey Kânî /Bir iki **gicedür** ses ḥâne-i ağıyardan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 10). [gicedür, -dür]

gice gündüz: Aralıksız, sürekli, her zaman.

Efkârüñ ile eglenür idüm **gice gündüz** /Şimdi ben o efkârı yitürdüm bulamam ḥîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 7). [gice gündüz]

Giç-: Vazgeçmek, bırakmak.

Gül-büseyi isrâfa vecih neydi a cânım /**Giçmez** çü çocukdur ne sereften ne sefeden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 10). [giçmez, -mez]

giderek: Yavaş yavaş, derece derece, gittikçe.

Çıkdı feryād u figānum **giderek** nüh felege /Dağı bir vuşlat için ol yüzi mâhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 3). [giderek]

Ğaddūñ hevāsına düşeli rāhat olmadum /Oldı bu kışşa **giderek** ey serv-ğadd-dırāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 8). [giderek]

gir-: Katılmak, dahil olmak, içinde yer almak.

Eli ehlerinden al kim tā ola hāşşiyeti zāhir /Vezāret mührü dest-i düzde **girmekle** vezīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 4). [girmekle, -mekle]

Hemān taklīd ile **girmek** mi istersin sen ol bezme /Nihān-hāneñde Kānī yoḥsa ḥāl-i zā'idūñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [girmek, -mek]

Minnet mi çeker **girmek** için Cennete ādem /Mīrās ƣalupdur baña Ādem pederūmden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 3). [girmek, -mek]

girān gel-: Ağır olmak, ağır gelmek.

İderseñ nīm miğdār iltifāta Kānīyi mazhar /Felekden yağsa da seng-i sitem aşlā **girān gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 10). [girān gelmez, -mez]

girdāb: 1. Su çevrintisi, denizlerde, nehirlerde suların döndüğü tehlikeli bölge, girdap.

Güriz fā'ide virmez ƣazādan ey Kānī /Çeker mesāfe-i dūr u dırazdan **girdāb** (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 14). [girdāb]

2. Suların dönerek çukurlaştığı yer. (Gözyaşı girdabı)

Dīde tūfānzār-ı eşk içre iki **girdābdur** /Çār-mevc-i giryedür ya bār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 5). [girdābdur, -dur]

giribān: 1. Elbise yakası.

Şemm itmege gīsūlarını bu gice Kānī /Dil başın uzatdı vü **giribāna** tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 14). [giribāna, -a]

2. I. Elbise yakası. II. Âşık.

Senūñ seng-i ser-i kūyuñla dögdüm sīne-i çāküm /**Giribān** itdi dāmāna meded eyvāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 18). [giribān]

girîfte ol-: Tutulmuş olmak.

Ser-tâ-be-ka-dem müy-be-mû oldu girîfte /Tolaşdı gönül zülfine ammâ ne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 3). [girîfte oldu, -dı]

giriş-der-giriş ü ham ham içinde: Büklüm içinde büklüm ve düğüm içinde düğüm (kakül). Sevgilinin kakülü şekil olarak karmaşık, çetrefilli bir vadiye benzetilmiş.

Vādî-i gam kâkülüne toğrıca çıkmak /Mümkün mi giriş-der-giriş ü ham ham içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 10). [giriş-der-giriş ü ham ham içinde]

girişme: Naz, işve, kaş ve gözle yapılan işaret.

Kânî o hoş girişmeler ol hoş çıkındılar /İtdi beni esîr-i telâş ol garîm-i nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 13). [girişmeler, -ler]

girişdân: Feryat edilen yer. (Gönül bağlamında).

Başdı serâçe-i dili eşk-i sitâre reşk /Yakdı girişdânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 24). [girişdânımı, -ımı]

giriş-gir-i ‘adâlet: Hak hukuk konusundaki zorlukların yayılması. Çıkamaz yollara girilmesi.

Kânî giriş-gir-i ‘adâlet cihânda /Akrânına teraccüh ider bî-‘adîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 9). [giriş-gir-i ‘adâlet]

girişân ol-: Kaçmak.

‘Aks-i mey-i şafağ sereyân al ider alın /Reng-i hınâdan olsa girişân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 20). [girişân olsa, -sa]

giryân: Ağlayan.

Handân gelen ‘âleme giryân gidecekdür /Giryân gelen ‘âleme handân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 1). [giryân]

Handân gelen ‘âleme giryân gidecekdür /Giryân gelen ‘âleme handân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 1). [giryân]

giryeden ağar-: Ağlamaktan ve gözyaşından dolayı beyazlamak, feri sönmek.

Giryeden şanma ağardı dîde-i giryânımız /Sen Hümâyı şayd içün kurduğ bir iki yerde ağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 7). [giryeden ağardı, -dı]

girye-i mestāne: Kendinden geçercesine ağlama, sarhoşcasına ağlama.

Girye-i mestāne keyf-i sāğar-ı şahbā virür /Gāh olur kim kıatreler keyfiyyet-i deryā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 1). [girye-i mestāne]

girye-i nā-geh: Apansız, vakitsiz ağlayış.

Kaynamadukça çi nā-kāʿr-yāb-ı şevkden /**Girye-i nā-gehle** çeşmüm kūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 6). [girye-i nā-gehle, -le]

gīsū: Omuz üstüne dökülen saç.

Ne ki **gīsūlaruñdan** göz yayındurmakda muştardur/Şikāyet bāğbānlarda nihāyet zāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 5). [gīsūlaruñdan, -laruñdan]

Şemm itmege **gīsūlarımı** bu gice Kānî /Dil başın uzatdı vü girībāna tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 13). [gīsūlarımı, -larımı]

gīsū-yı siyehkār: Kötü amelli, günahkār saç.

Gīsū-yı siyehkārūñ üzüp rişte-i cānı /Sāz-ı nighi düzmek içün teltele viridi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 9). [gīsū-yı siyehkārūñ, -uñ]

git-: 1. Gitmek, ayrılmak, terk etmek.

O āfet küsdi **gitdi** Kānî-i bî-çāreye şimdi /Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 35). [gitdi, -di]

Dilā evvel gönüldi yār-ı gār ol **gitdi** ben kaldum /Ġam-ı dirīnemüzden ğuşşa-ẖār ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [gitdi, -di]

Dilā evvel gönüldi yār-ı gār ol **gitdi** ben kaldum /Ġam-ı dirīnemüzden ğuşşa-ẖār ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 2). [gitdi, -di]

Gül-i ruhsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O dahı şimdi oldu gözde ẖār ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [gitdi, -di]

Senüñ ʿışkuñdan özge var mı şimdi mā-melek ğayrı /Derün bīrūn ğamuñla her ne var ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [gitdi, -di]

Benümsin ben senüñ zanneyler idüm bir zamān ammā /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 8). [gitdi, -di]

Saňa ʿāşık degülken ʿār u nāmus idi endīšem /Hebā oldu sevelden neng ü ʿār ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [gitdi, -di]

Ġam-ı aġyār u fikr-i yār idi cān yoldaşum ʿumrā /Benümle olmadı bir lahza yār ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [gitdi, -di]

Çıkardum tā Hüseyiniyye biraz eyyām efgānı /Muḥayyer oldı vuşlatda karar ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [gitdi, -di]

Ser-i şeh-râh-ı vuşlatda piyâde idüm ey Kânî /Çün oldı eşheb-i nâza süvâr ol **gitdi** ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [gitdi, -di]

Gel ey ḥâdi-i râh-ı ‘ışk **gitme** gayrı bir semte /Biraz da himmet eyle Kâni-i güm-râhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [gitme, -me]

Ne dem ki kara haberlerle ḥaṭṭ-ı yâr gelür /Şafâ-yı âyîne-i dil **gider** gubâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 10). [gider, -er]

Añlamayup **gider** mi mezâyâ-yı vaşl-ı yâr /Ol nükte-i zamîr-şikâra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 7). [gider, -er]

Bir içim şu deyu âteşlere girsem **gider** gelmez /Ya bir kerre yüzün görmege cân virsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 1). [gider, -er]

Bir içim şu deyu âteşlere girsem **gider** gelmez /Ya bir kerre yüzün görmege cân virsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [gider, -er]

Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre helâk olsam /Reh-i ‘ışkuñda ben gâ’iblere irsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 4). [gider, -er]

O rây-ı râyet-i Hindusitân-ı kişver-i ḥüsne /Amân şad el-amân rây el-amân dirsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [gider, -er]

Buña ḥâmüşlıkdan gayrı hîçbir var mıdur çäre /Bu râzi ben eger bir kerre söylersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [gider, -er]

Beni görmek hevâsından geçerse varırum dirse /Eger ben ḥ’âhiş-i dîdârı göstersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 10). [gider, -er]

Dadanmışdur o gül-ḳand-i s(i)tignâyâ biraz eyyām /Ki ben semm-i helâhilde eger yersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [gider, -er]

S(i)râfîl eylese ol ḳarn-ı ervâhı baña teslîm /Vekâletle anı üç kerre üflersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [gider, -er]

Ḥadeng-i ḡamze-i ḳattâlî bir tîr-i hevâyîdür /Laṭifeyle eger bir kez göğüs gersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 16). [gider, -er]

Baña imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yoḡsa /Yolında ol şehün tā arşa da irsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [gider, -er]

Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yoḡsa /Göñül ḥâlin eger bir kerre diyvirsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [gider, -er]

Baña âzârı içün ḡam yeme lâkin dil-âzârum /Raḳîb-i rû-siyâhı zemm idüp yersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 24). [gider, -er]

Şefâ‘at-ḥ’âhlîk diñlemez ‘özre i‘tibâr itmez /Zemîn ü âsmânı başuma dirsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 26). [gider, -er]

O deñlü bî-amândur ğamze-i bî-raħm u ħûn-rîzi /Dil-i mecrûhumuñ ben meyyitin sersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 28). [gider, -er]

O deyr-âlûfte-i keyf-i ğubâr-ı beng şevķûndür /Göñül dîvânesin göndersem ol sersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [gider, -er]

Baňa rağmen raķîbe iltifâtın söyler ammâ ben /Disem cem‘iyyetüñ bir aşlına irsem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 32). [gider, -er]

Er oğlı er ağızdan fehm ider sırr-ı şebistâni /O zen-ıynet bu şeb bezme eger ersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [gider, -er]

O âfet küsdi gitdi Kânî-i bî-çâreye şimdi /Dil-i dîvâneyi ardınca göndersem **gider** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 36). [gider, -er]

2. Ölmek, dünyadan geçmek.

Hep evvelki şu istersin yûri Allâhla ol sen /Göñül ben **gitdüm** işte ğayrı âh u vâhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 2). [gitdüm, -düm]

Şoĥbet keselin eyleme aĥbâb ile tecvîz /Elbet bu cihâna gelen insân **gidecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 4). [gidecekdür, -eceedür]

Kânî şaķınup fırsatı fevt itme görüş kim /Bir kaç güne dek şu koca oğlan **gidecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 10). [gidecekdür, -eceedür]

Ĥandân gelen ‘âleme giryân **gidecekdür** /Giryân gelen ‘âleme ĥandân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 1). [gidecektür, -eceedür]

Ĥandân gelen ‘âleme giryân gidecekdür /Giryân gelen ‘âleme ĥandân **gidecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 1). [gidecektür, -eceedür]

3. Kaybolmak, sona ermek.

Açıldı bâb-ı raħmet **gitdi** ğam gözden seĥâb-âsâ /Nümâyân oldu âsâr-ı sa‘âdet âftâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 1). [gitdi, -di]

Cân u dil **gitdi** baňa ĥalmadı âhdan ğayrı /Elvirür ĥâlûme yok ĥâl-i tebâĥdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 1). [gitdi, -di]

4. I. Gitmek, ayrılmak. II. Ölmek.

Gitdi ol mâh-ı sefer-kerde bugün gitdi gider /Bir öni gökde biri yerde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 1). [gitdi, -di]

5. Yönelmek, meyletmek, rağbet etmek.

Bu şûret-ĥâne-i ‘âlemde yokdur cây-ı âsâyiş /‘Aceb ĥanda **gidersin** Kâniyâ büt-ĥânededen şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 10). [gidersin, -ersin]

gitdi gider: Gitti, artık geri gelmez, bir daha ele geçmez.

Gitdi ol mäh-ı sefer-kerde bugün **gitdi gider** /Bir öni gökde biri yerde bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 1). [gitdi gider]

Nâz ile ağladığın ‘âşık iştmişti meger /Var sevdâ-yı diger serde bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 4). [gitdi gider]

Şoruñ ‘uşşâkına âyâ birisi içinden /Tayanur mı hele bu derde bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [gitdi gider]

Hâlimi ‘arz idemem hâzret-i Hâkktan gayrı /Yanamam derdimi bir ferde bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 8). [gitdi gider]

Görelî zerdimi ben eşk-i sefidümle zede /Heves-i sîm ü gam-ı zer de bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 10). [gitdi gider]

Eglenürdi dil-i zârüm nağam-ı bülbül ile /Gülşenümden o gül-i ter de bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 12). [gitdi gider]

Ben dir idüm ki berâber olalum hayli zamân /Kalmamış kısmeti bu derde bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 14). [gitdi gider]

Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kânî /Çekdi ruhsârına bir perde bugün **gitdi gider** (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 16). [gitdi gider]

giye düş-: Giymeye başlamak. Sitem etmek.

Giymezdi sitem-câmelerin evveli ammâ /Bilmem neye tırıldı baña kim **giye düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 12). [giye düşdi, -di]

gizle-: Gizlemek, saklamak.

Eger esrârüñ fâş eyledümse **gizleme** lillâh /Seni ben cânlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 9). [gizleme, -me]

Eger esrârüñ fâş eyledümse gizleme lillâh /Seni ben cânlar ortasında **gizlerdüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [gizlerdüm, -rdüm]

gizlü: Saklı, başkaları tarafından görülemeyen.

Geçdi ol yâre beni âgyâr zâr itmey yine /Geçse dilden **gizlü** biñ oğ âşikâr itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [gizlü]

gonçe: Henüz açılmamış gül tomurcuğu.

Gül anuñ gonçesi **gonçe** lebinüñ rencesidür /Ne kadar medh idersen de o gül-rü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 11). [gonçe]

Gül anuñ **ğonçesi** ğonçe lebinüñ rencesidür /Ne kadar medh iderseñ de o gül-rû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 11). [ğonçesi, -si]

Bir çeşm-i bülbül içlügen var **ğonçenüñ** geyer /Şoydıkca camedānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 21). [ğonçenüñ, -nüñ]

ğonçe-i fem: Ağzın goncası, dudak.

Gül-bün-tırāz-ı hüsn olalı **ğonçe-i femi** /‘Āşıklara açılmadı bir an efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 11). [ğonçe-i femi, -i]

ğonçe-i gül-i şad-berg: Yüz yapraklı gül goncası. (kırmızı şarap).

Sākī getür bize yine şol zer-keşī şeyi /Döndür şu **ğonçe-i gül-i şad-berge** şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 2). [ğonçe-i gül-i şad-berge, -e]

ğonçe-i ne-küşüde: Açılmamış gonca.

Göñül dirler aña nām-ı diger yek-kaatre hūn-ı germ /Bu gül-bünde hemān bir **ğonçe-i ne-küşüdemüz** kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 4). [ğonçe-i ne-küşüdemüz, -müz]

ğonçe-i taşvīr-āsā: Gonca resmi gibi. Açılmamış gülün sureti gibi.

Açılmaz mı disām-ı ālfām-ı ğonçe-i maķşūd /Kalur mı **ğonçe-i taşvīr-āsā** beste-leb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 4). [ğonçe-i taşvīr-āsā]

ğöbek atan: Göbeğini hoplatarak oynayan kimse (mecliste oynayan güzeller bağlamında).

Belürsüz oldı bezimde kemāl-i mestīden /**Ğöbek atan** yürüyen şīvelerle baş şalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 10). [ğöbek atan]

gög: Gökyüzü.

Yerden **gögi** fark eylemez ol mest-i cehālet /Ĥammāl-şīfāt kevkeb ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 9). [gögi, -i]

göge tut-: Yüzünü göge çevirmek. Dua etmek.

Yüzüm sürdüm gehī hāk-i siyāha ki **göge tütüm** /Gögerdi müştlerden sīne-i cāngāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 19). [göge tütüm, -dum]

göger-: Kızarmak, morarmak.

Yüzüm sürdüm gehî hâk-i siyâha ki göge tutdum /**Gögerdi** müştlerden sîne-i cāngāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 20). [gögerdi, -di]

gögüs bağır açık: Göğüs, sine açık.

Yaluñ ayak **gögüs bağır açık** cebîn güşād /Sâķi elinde cām ayaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 3). [gögüs bağır açık]

gögüs ger-: Pek çok güçlüğe karşı koymak, dayanmak, kendini siper etmek.

Ĥadeng-i gamze-i kıttālî bir tîr-i hevâyîdür /Laţîfeyle eger bir kez **gögüs gersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 16). [gögüs gersem, -sem]

göklere çık-: Yükselmek, yücelmek.

Ehl-i pertev **göklere çıkısa** yine medĥûldür /ʿAvʿav-ı seg-ıynetāndan mâh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 7). [göklere çıkısa, -sa]

gönder-: Yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak.

O âfet küsdi gitdi Kânî-i bî-çāreye şimdi /Dil-i dīvāneyi ardınca **göndersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 36). [göndersem, -sem]

O deyr-âlûfte-i keyf-i ġubār-ı beng şevķûndür /Göñül dīvānesin **göndersem** ol sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [göndersem, -sem]

göñül: 1. İnsanın duygu merkezi, yüreğin manevi yönü.

Ėamuñ **göñlümde** kıondı cā-be-cā oymaqlardur hep /Çeker ġüşem benüm bu sînemi oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 1). [göñlümde, -ümde]

Göñlümde ĥayālātuñı taşvîr iderdüm /Ol şûret-i dîdārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 15). [göñlümde, -ümde]

Ben imhāl üzre saña **göñlümi** virmekde bi'llāhi /ʿAceb gelmez mi cānā ĥāţıra mühmeldigüñ ġünler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [göñlümi, -ümi]

Göñül peykān-ı ġamla ülfet itdi kıaldı **göñlümde** /Der-âĥirkār o da itdi ġüzār ol gitdi ben kıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 11). [göñlümde, -ümde]

Göñlümi ġördüm ĥaţuñ müyında ben âvîĥte /Şan şikest ta'îlîķ yazmışlardı reyĥān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 3). [göñlümi, -ümi]

Göñüller akdı semt-i gülşen-âbâd-ı muşâfâta /Kaçan kurtuldu sâhil-hâne-i câma habâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 5). [göñüller, -ler]

Göñüldendür hemîşe cünbiş-i zâtîsi ecsâmuñ /Kanâdîlûñ fûrûğ-ı hâne-zîbi yağlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 7). [göñüldendür, -dendür]

Ey ecel nevbet-i per-hâş saña degmeyecek /Şavdı zîrâ **göñül** ol nevbeti der-ceng-i vedâ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 4). [göñül]

Bahâr-ı hasretüm dîdâr-ı yârı yıl geçer görmem /**Göñül** de gitdi elden ıztırârî yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [göñül]

Sefer-i bâdiye-i ışkâ ayaklanmış iken /Pek kederlendi **göñül** nefse sivâr olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 10). [göñül]

Dilâ evvel **göñüldi** yâr-ı gâr ol gitdi ben kaldum /Gam-ı dirînemüzden guşsa-hûâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [göñüldi, -di]

Ayrılmanuñ **göñül** niçe ser-riştesin bulur /Kânî o riştenüñ ucı dil-bestegîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 17). [göñül]

Mâ'il olma câme-i câha **göñül** sıkletlidür /Hırka-i fakrı libâs it işte ol hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 1). [göñül]

O deyr-âlûfte-i keyf-i gubâr-ı beng şevküñdür /**Göñül** dîvânesin göndersem ol sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [göñül]

O kadd ü kâmet ile sen cemâlûñ 'arz kıldukça /**Göñül** Manşûr-âsâ tırma ber-bâlâ-yı dâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 14). [göñül]

Meger bu semte bilmezlikle 'avdet eyleye yohsa /**Göñül** hâlin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [göñül]

Göñül göñül niçe bir sen yapılmaduñ gitdi /Yıkılmağ ister o cây-ı harâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 7). [göñül]

Nîrân-ı gam **göñülde** midür bende sende mi /Yohsa şerâr-ı âh o külhanda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 3). [göñülde, -de]

Hâzer kim bir **göñül** bir 'âlemi garķ-âb kahreyler /Belâ bārân-ı tûfân inkisâr-ı Nüh'dandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [göñül]

Şad lahtdur ciger niçe biñ pâredür **göñül** /Ümmîd odur ki yâr aña bir ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 13). [göñül]

Kaşr-ı vîrân-şüdesin hâne-harâb gadruñ /Sen elem çekme **göñül** Hazret-i Allâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 4). [göñül]

Göñül ebrû-siyeh çeşm-i siyâhı sürmeli ister /Raķîb-i rû-siyâhı ol arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 1). [göñül]

Alduñ **göñülcüğüm** beni koyduñ zebûn u zâr /İtdüñ hulâşa âteş-i ışkum şabır-güdâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 3). [göñülcüğüm, -cüğüm]

Göñül peykân-ı ğamla ülfet itdi ğaldı göñlümde /Der-âhirkâr o da itdi güzâr ol gitdi ben ğaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 11). [göñül]

Hep evvelki şu istersin yûri Allâhla ol sen /**Göñül** ben gitdüm işte ğayrı âh u vâhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 2). [göñül]

Göñül **göñül** niçe bir sen yapılmaduñ gitdi /Yıkılmağ ister o cây-ı ğarâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 7). [göñül]

Göñülde ıışk yoğ ise şarâbı neylersin /Ħarâret olmayıcağ dilde âbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 1). [göñülde, -de]

Rağîb de ğam-ı fikr-i vişâle talmışdur /**Göñül** birisi de sensin hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [göñül]

Keşî-i tevekkülle **göñül** eylese gül-geşt /Himmet aña bambaşka yelken gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 5). [göñül]

Göñüllerde nihânîce tüten bûy-ı vefâ-âsâ /Tolanur gerçi ırfân iştiĦâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 7). [göñüllerde, -lerde]

TelĦi-i hicrânûña tākāt getürmezdi **göñül** /Fikr-i vaşluñ lezzet-i gül-ğand-ı sükker virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 3). [göñül]

Göñül dirler aña nâm-ı diger yek-kaatre Ħün-ı germ /Bu gül-bünde hemân bir ğonçe-i ne-küşüdemüz ğaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 3). [göñül]

Göñül muâvedet-i ğurbeti revâ görmez /O cân-pâresine cân tek armağân mı ğodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 29). [göñül]

Ser-tâ-be-ğadem müy-be-mü oldu girifte /Tolaşdı **göñül** zülfine ammâ ne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 4). [göñül]

Yoğ u varı lezzet-i vicdân ile buldı **göñül** /Kendi kendin buldı yoğ u vara Ħâcet ğalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 5). [göñül]

Şehbâz-ı Ħüsn pençesine düşmesün **göñül** /Allâh itmesün yine bâb-ı ğazâyı bâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 5). [göñül]

Olsa pervâza **göñül** âmâde pür-pervândur /Himmet itmez şanma şıdğ-ı niyyetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 3). [göñül]

ĞadeĦde çehremüñ seyr eyle reng-i zaferânîsin /**Göñül** yâd itmesün mi âl-i reng-â-reng-i maĦbûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 8). [göñül]

Ğılzet erbâbına düş oldu **göñül** ol rütbe /Eğilür yoğ baña bu ğadd-i dü-tâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 19). [göñül]

2. "Ey gönül" "ey kişi" anlamlarında bir ifade.

Göñül bu pîrlikde nev-cüvânlık vaĦtı mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevğ ile genceldigüñ ğünler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [göñül]

göñül al-: Âşık etmek, kendine bağlamak.

Her çend seng-dil ise de yumşar beni görüp /Nâziklik ile **göñlümi aldı** tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 10). [göñlümi aldı, -dı]

göñül alan: Gönlü alan, beğenilen, âşık olunan, sevgili.

Ağlatdı aındırup dil-i nālān u zārı hem /Ol **göñlümi alanı** mı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 10). [göñlümi alanı, -ı]

göñül bağla-: Candan bağlanmak, sevmek, âşık olmak, gönül vermek.

Cāh u şeref-i dehre **göñül bağlamadum** hīç /Ne fikr-i maķāmāta ne ḥayr u şere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 15). [göñül bağlamadum, -madum]

göñüliden: Yürekten, içten, candan.

Göñüliden ider her kişi ümmīd vişālūñ /Sevdüm seveli ḥazretūñi dillere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 5). [göñüliden]

Göñüliden ‘âşık olan istifāza-i nūra /Şeb-i siyāh gibi iki yüzi kara gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 5). [gönüliden]

göñüliden geçür-: Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı istemek.

Ġamuñ konaklamak ey rūḥ **göñlümden geçürmişdüm** /Derün-ı sīne-i āġışte-ḥūnda ezberüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 9). [göñlümden geçürmişdüm, -mişdüm]

gör-: 1. Görmek, bakmak.

Ürkündi bıraķdı yine ol āḥū-yı vaḥşī /‘Uşşāk arasında **görüñ** rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 14). [görün, -üñ]

Yārı aġyār ile **görmekden** vaṭanda Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyārı iḥtiyār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 11). [görmekden, -mekden]

Aġyārı da **görsem** seni der-ḥāṭır iderdüm /Cānā hem o aġyārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 11). [görsem, -sem]

Görüp o gül-bedeni āḥ u zār iden bir mi /Bu gülsitāna benüm gibiler hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 3). [görüp, -üp]

Hezārān faşlı hezār āşinā olur ammā /O bülbülü **görürüz** bir daḥı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [görürüz, -ürüz]

Bir var ise başı göge degmiş cefāda da /Ben **görmedüm** velī o ḳad-i serv-sān deġer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 8). [görmedüm, -medüm]

Besdür bu şerhalar niye lâzım bu dāğlar /**Gör** hâne-i derün açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 24). [gör]

Mey-hânede pîr-i meyi bintü'l-‘inebi **gör** /Muğ-beççeyi Kânî bu ikisine siper çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 9). [gör]

Gördüm Saķız kızını yañaķlar kızıl kızıl /Gözler siyeh o la‘l dudaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 1). [gördüm, -düm]

Hazân-dîde nihâlüm nev-bahârı yıl geçer **görmem** /Çü naħl-ı mâtem-ârâ berg ü bârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 1). [görmem, -mem]

Bahâr-ı hasretüm dîdâr-ı yârı yıl geçer **görmem** /Göñül de gitdi elden ıztırârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 3). [görmem, -mem]

Bahâr-ı hasretüm dîdâr-ı yârı yıl geçer **görmem** /Göñül de gitdi elden ıztırârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [görmem, -mem]

Kişi kendü diyârunda tesellîsüz karar itmez /Ben ise gurbet ilde gam-güsârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [görmem, -mem]

Ėarîb-i hasretiyem gurbet-ender-gurbetem yâ Rabb /Peyâm-âverde-i dâr u diyârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 10). [görmem, -mem]

Şabâhu'l-hayr-ı bâm-ı vuşlatuñ berķin dahı **görmem** /Güşâd-ı ızılâm-ı şâm-ı yârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 12). [görmem, -mem]

Degül gam bir qarâra hecr ile geh lâl u geh zârum /Neşât-âbâd rüy-ı lâlezârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 14). [görmem, -mem]

Görince dâr-ı ışķı tar düşer dil cân atardum hep /Bi-hamdi'llâh kim dâr u diyârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 16). [görmem, -mem]

Müzeyyefdür 'ıyâr-ı külçe-i ihlâş her yerde /Bu dârü'z-zarbdâ hâlîş 'ıyârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 18). [görmem, -mem]

Ėamum oldur bu yâd ilde bahârum oldı pejmürde /O olsun bârı şu köhne bahârı yıl geçer **görmem** (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [görmem, -mem]

'İnân-ı ihtiyârum gitdi elden yârumı **gördüm** /Ayaķdan kaldum ol serv-i sebük-reftârumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 1). [gördüm, -düm]

'İnân-ı ihtiyârum gitdi elden yârumı gördüm /Ayaķdan kaldum ol serv-i sebük-reftârumı **gördüm** (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 2). [gördüm, -düm]

Bugün bir seng-dil-i dildâr-ı bî-rahme dü-çar oldum /Taş aındurdum dil-i dîvâneye kühsârumı **gördüm** (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 4). [gördüm, -düm]

Şikâf-ı sîne de hâl-i dil-i pür-hûnı seyr itdüm /Belâ bezmindeki peymâne-i ser-şârumı **gördüm** (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 6). [gördüm, -düm]

Bayılmış bir büt-i tersâ-fürûşa 'aķlın aldurmış /Yıkılmış rüz-ı mestîden dil-i hüşyârumı **gördüm** (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 8). [gördüm, -düm]

Muḳarrerdür kemend-i hāle-i āgūşa bend itmek /Bu şeb rü'yāda Kānī ol ḳamer ruḥsārımı **gördüm** (Kānī Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [gördüm, -düm]

Ey şūḥ-ı siyeh-çerde seni **görmese** ādem /Tārīk olurdı gözine çehre-i 'ālem (Kānī Divanı, Gazel 126, Mısra 1). [görmese, -mese]

Minnet mi ḳalurdı heves-i vuşlata cānā /Bir kerre eger bezm-i vefāda seni **görsem** (Kānī Divanı, Gazel 126, Mısra 6). [görsem, -sem]

Ḳoñşu ḳapusu eylediler şerḥa-i dāguñ /Āhū-beçe-i nāz o cīrānımı **gördüm** (Kānī Divanı, Gazel 129, Mısra 4). [gördüm, -düm]

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sīneye şapdı /Germābe ararken hele külḥānımı **gördüm** (Kānī Divanı, Gazel 129, Mısra 6). [gördüm, -düm]

Alnumda niçe anlar idi hīç beşāşet /Yoğ iken efendüm hele ben ānımı **gördüm** (Kānī Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [gördüm, -düm]

Cān mubşır olur mı ya taşavvur götürür mi /Dün ḥalvet-i germābede ben cānımı **gördüm** (Kānī Divanı, Gazel 129, Mısra 10). [gördüm, -düm]

Ḥ'ābīde iken **gördüm** iki būsecik aldum /Öpdüm dehenin yok yere hep ḳanımı **gördüm** (Kānī Divanı, Gazel 129, Mısra 11). [gördüm, -düm]

Göñlümi **gördüm** ḥaṭuñ müyında ben āvīḥte /Şan şikest ta'līḳ yazmışlardı reyḥān üstüne (Kānī Divanı, Gazel 157, Mısra 3). [gördüm, -düm]

Gel ḥāḳde **gör** ceyl-i nüfūsı mütedāḥil /Gey gey omuzunda yatıyor cem cem içinde (Kānī Divanı, Gazel 160, Mısra 7). [gör]

Görür etbā'ınun ḡaḥzūn ḡaḥzūn gezdigin lā-būd /Anı bir tesliyetle Bārī şād itmez hemān ölme (Kānī Divanı, Gazel 164, Mısra 3). [görür, -ür]

Kānī 'amel şaḥīfesinün **görse** bir yüzün /Lā-būd demek gerek hele bir yüzi āğıza (Kānī Divanı, Gazel 180, Mısra 9). [görse, -se]

Ne ma'cūn olduḡuñ ma'lūm oldu ey raḥīḳ-i 'Adn /Devā-yı ḳāzıyu'l-ḥācātı **gördüm** ben devālarda (Kānī Divanı, Gazel 188, Mısra 8). [gördüm, -düm]

'İşḳuñ dili 'uşşāḳı Ḥuseynīye çıkardı /Taḥsīn ide **gör** ḥüsünüñ iḥsān saña ḳaldı (Kānī Divanı, Gazel 192, Mısra 4). [gör]

Dögündüm taşlarla pīş-i ḳaşr-ı āb-gününda /**Görüp** güldi raḳīb-i bī-şerem ḳahḳāḥ tıyduñ mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 22). [görüp, -üp]

Görüp misket tolu peymānede 'aks-i zenaḥdānuñ /Baña aındurdu emrūdī ḳadeḥler sīb-i Sīnobı (Kānī Divanı, Gazel 195, Mısra 3). [görüp, -üp]

Siyeh-mest-i şarāb-ı 'ışḳ-ı Leylī olmadum ammā /Seni **gördüm** yitirdüm 'aḳlımı Mecnūnıñam sāḳī (Kānī Divanı, Gazel 219, Mısra 18). [gördüm, -düm]

Eşḳüm o şūḥı **görse** yolında sebīl olur /Ḥürşīd öñünde necm-i Süreyyā sefīl olur (Kānī Divanı, Gazel 34, Mısra 1). [görse, -se]

Âhû-yı çeşmini **gör** ol perî-ruhsârûn sen /Göze göstermege gelmezse de yâ hû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 5). [gör]

Raķibe rāst geldüm zîr-i kâşâneñde **gör** baķtı /Selām virdüm yarım ağızla bi'l-ikrāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 11). [gör]

Hîç göz **göre** geçmek niçe mümkün ola senden /Çeşmüm nıgehüm sırr-ı nihānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [göre, -e]

Haķ-āver olmış eyyām-ı bahār hüsñ ü ān geçmiş /Bilür ol şüh **görse** ‘āşıkın ammā zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [görse, -se]

Nüşa-i şî're nedür cā'ize dirseñ el'ān /**Görmedüm** şüret-i taķsīnde pāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 18). [görmedüm, -medüm]

Beni **görmek** hevāsından geçerse varırım dirse /Eger ben h'āhiş-i dīdārı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 9). [görmek, -mek]

2. İdrak etmek, düşünmek.

Eyler vişāli h'āhiş eger ister istemez /**Gördi** ki vaşlı cān deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 2). [gördi, -di]

Sihām-ı cān-güdāz-ı āhı atdum tā verā-i ‘arş /Kemān-ı şevķı ol ğāyātde **gördüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 8). [gördüm, -düm]

Zāhid beni **görür** de şanur ki şafām var /Ya‘ni cihanda dil-ber-i şāhib-vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [görür, -ür]

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler /**Görürsin** ceyb-i dilde naķd nāmıyla zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 6). [görürsin, -ürsin]

Çü ‘āşık cān **görem** dirse bedensiz /Aña ma‘şūk dir cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 1). [görem, -em]

O perçem zîr-i fesden ol zenaķdān perde-i haķdan /Neler itdi baña açmazdan **gör** baķt-ı vārūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 4). [gör]

Er oğlı erligini **gördi** ol dehen tengüñ /Dil ol fikirle Semerķand mı Ardahān mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 25). [gördi, -di]

Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye /Aldan durūğa lāfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 1). [gördüñ, -düñ]

Senüñ ben boynı bağlu ‘abd-i memlūkuñ muyam ey çarķ /Benüm rām olduğum **gördüñ** de zann itdüñ ğulām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 14). [gördüñ, -düñ]

3. Gözüne kestirmek, seçmek.

Hağeng-i şîve-i ķavs-i ķader bu menzilde /Bu bî-nişānı mı **gördi** hemān nişān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 4). [gördi, -di]

4. Birine açıktan bir şey vermek, ihsanda bulunmak.

Şâhibüm **gör** beni faşl itme şakın /Naqşa söz atma añup naqqâş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 9). [gör]

5. Görecek, kıymetini anlayacak (âşık).

Ol gözleri var mı **görecek** bir güzel ‘âşık /Dirsın ki dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [görecek, -ecek]

6. Ziyaret etmek.

Cân be-leb gözleri yollarda dil-i bîmāruñ /Yürisün hastesini **görmege** cânān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 8). [görmege, -mege]

7. Yaşamak. Şahit olmak.

Görürler görmesem ben idicek zîr ü zeber Allāh /Eyü günler görürsün şanma zîrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 9). [görürler, -ürler]

Görürler **görmesem** ben idicek zîr ü zeber Allāh /Eyü günler görürsün şanma zîrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 9). [görmesem, -mesem]

görelî: Gördükten beri.

Görelî zerdimi ben eşk-i sefîdümle zede /Heves-i sîm ü ğam-ı zer de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 9). [görelî]

gören: Bakan, gören, şahit olan.

Dir imişsin ‘âşıkān mest-i müdām olmak gerek /Cām-ı şevkuñ dürdan bir kez **gören** ayık mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 4). [gören]

Görenler şerha-i sînem ider biñ dāğa istidlāl /Bu sırr-ı şerha kes kâdir degüldür sîneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 5). [görenler, -ler]

görin-:

1. -miş/-miş gibi gelmek.

Cennet-i vuşlata me’lûf olanuñ çeşminde /Künc-i düzağ **görinür** güşe-i evreng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 16). [görinür, -ür]

2. Görünmek, ortaya çıkmak,.

Görinür âyîne-i dilde yine jeng-i vedā‘ /Korqaram itdi o âyîne-ruğ âheng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 1). [görinür, -ür]

3. Görünmek, vaktinin gelmesi.

Zamān-ı vaşluñ añıldukça cism-i rüzgār ağlar /Sevād-ı haţtuñ eyyāmı **görinse** nev-bahār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 2). [görinse, -se]

görmege: Görmek için.

Bir içim şu deyu âteşlere girsem gider gelmez /Ya bir kerre yüzün **görmege** cân virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [görmege]

görmüş: (Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olan, müşahede eden.

Reng-i kâhî-i ruh-ı zerdimi **görmüşlere** şor /Niçedür fark idesin mâhiyet-i reng-i vedâ^c (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 7). [görmüşlere, -lere]

görün-: Ortaya çıkmak, başkaları tarafından görülür olmak.

Aç sîneñi **görünsün** o âyîne-i tılsım /Yum gözlerüñ açılmasun ol dahmegâh-ı nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 11). [görünsün, -sün]

görünmezce belâ: Görünmeyen, gizli bela.

Bir **görünmezce belâ** idi ezel ‘uşşâka /Şimdi Hakk şaklaya kend’özini izhâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 3). [görünmezce belâ]

görüp: Gördüğü vakit.

Görüp hüsün dimiş hîç nokta konmaz /Dimek ister rakîb ol yâra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 5). [görüp]

Şikeste-bâl **görüp** mürğ-ı cânım ey Kânî /O yâr nâz ile gelmiş dimiş şikâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 15). [görüp]

Her çend seng-dil ise de yumşar beni **görüp** /Nâziklik ile gönümi aldı tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 9). [görüp]

Görüp cemâlünü bir ben miyüm iden nâle /Bu gülsitâna benüm gibi şad-hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 11). [görüp]

görüş-: (Sevgiliyle) Görüşmek, buluşmak, sohbet etmek.

Kânî şakınup fırsatı fevt itme **görüş** kim /Bir kaç güne dek şu kıca oğlan gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 9). [görüş]

göster-: Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Mellâh Hasan **göstererek** ‘aşîka kâmet /Degdi direk-i keşti-i hicrânda direkler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 3). [göstererek, -erek]

Vaşluñuñ naqdini **gösterme** meded ağıyāra /Kāle-i vaşluñı hep o götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 3). [gösterme, -me]

Beni görmek hevāsından geçerse varırum dirse /Eger ben ḥāhiş-i dīdārı **göstersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 10). [göstersem, -sem]

Olsa şüretger eger bûkalemün gösteremez /Baña **gösterdigini** nüshā-i Erjeng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 12). [gösterdigini, -digini]

Olsa şüretger eger bûkalemün **gösteremez** /Baña gösterdigini nüshā-i Erjeng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 11). [gösteremez, -emez]

Umdurma koçutma ser-i gīsūñı efendüm /**Gösterme** baña perçemüñi taraf-ı külelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 8). [gösterme, -me]

Dil-berleri sensüz göze **göstermedigüm** hiç /Ey rûh-ı revān ḥāhiş-i dīdaruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 7). [göstermedigüm, -medigüm]

götür-: 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

Hār u hasdur ten-i ‘uşşāk-ı sitem-keş gūyā /Anı hep semt-i dil-ārāya begüm cū **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 10). [götürür, -ür]

Åh mey-hāneye kimdür seni dirseñ **götüren** /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 13). [götüren, -en]

Şorma ‘uşşāka sizi kim **götürür** ol yāra /Ben işāret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [götürür, -ür]

Ådemī-zāddur ammā ki perī-zād da dirüm /Beni ol vādīlere hep o melek-hū **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [götürür, -ür]

Beni kıl deñlü miyāñı çeker ol semte hemān /Bir kıl ile yedilür āşıkı bir mū **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [götürür, -ür]

Şorma ‘uşşāka sizi kim götürür ol yāra /Ben işāret iderem aña beni şu **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 16). [götürür]

2. Tüketmek, bitirmek.

Vaşluñuñ naqdini gösterme meded ağıyāra /Kāle-i vaşluñı hep o **götürür** bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 4). [götürür, -ür]

Vaşluñuñ naqdini gösterme meded ağıyāra /Kāle-i vaşluñı hep o götürür bu **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 4). [götürür, -ür]

3. Alıp götürmek. Aklını başından almak.

Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu **götürür** /Zülfüñi baña koçutma çelebüm bū **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 2). [götürür, -ür]

Hayli ‘uşşāk koķu aldı senüñ zülfünden /Koķdılar ğayri o koķmıřları bu bũ **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [götürür, -ür]

4. Kaldırmak, dayanmak, tahammül etmek.

Cân muşır olur mı ya taşavvur **götürür** mi /Dün ħalvet-i germâbede ben cânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [götürür, -ür]

5. Ortadan kaldırmak, yok etmek. (Öldürmek)

Gül anuñ ğonçesi ğonçe lebinüñ rencesidür /Ne kadar medħ iderseñ de o gül-rũ **götürür** (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 12). [götürür, -ür]

göz: 1. Görme uzvu, ayn, çeşm.

Ey şũĥ-ı siyeh-çerde seni görmese âdem /Târık olurdı **gözine** çehre-i ‘âlem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 2). [gözine, -ine]

Ne ki ğisûlaruñdan **göz** yayındurmakda muţardur /Şikâyet bâğbânlarda nihâyet zâğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 5). [göz]

Ŧavul çalsañ uyanmaz ğâfil ancak uykusın **gözler** /Anı bilmez ki kıan ağlayacaktır yarın ol **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [gözler, -ler]

Gözüm nezzâre-i ruĥsâre-i cânâna ĥasretdür /Kulağum istimâ‘-ı şoĥbet-i yârâna ĥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 1). [gözüm, -üm]

Hĩĥ **göz** göre geçmek niçe mümkün ola senden /Çeşmüm nıgehüm sırr-ı nihânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [göz]

Aç sîneñi görünsün o âyîne-i tılsım /Yum **gözlerüñ** açılmasun ol daĥmegâĥ-ı nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 12). [gözlerüñ, -lerüñ]

Gördüm Saķız kıızını yañaķlar kızıl kızıl /**Gözler** siyeh o la‘l dudaķlar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 2). [gözler, -ler]

Gözimüñ yaşını taķlîd itme /Ki deñizlerle yaşıtdur yaşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 5). [gözimüñ, -imüñ]

2. Bakış, nazar.

Açıldı bâb-ı rahmet gitdi ğam **gözden** seĥâb-âsâ /Nümâyân oldu âsâr-ı sa‘âdet âftâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 1). [gözden, -den]

Gel gör göze hĩĥ göz göre nür itme izâfe /Aldar bu teĝâfülle a cânım seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [gözler, -ler]

Ol **gözleri** var mı görecek bir güzel ‘aşık /Dirsın ki dü-çeşm-i nıgerânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [gözleri, -leri]

Gül-i ruĥsâruñ idi behçet-i cân u dil-i zârum /O daĥı şimdi oldu **gözde** ĥâr ol gitdi ben kıaldım (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [gözde, -de]

Dil-berleri sensüz **göze** göstermedigüm hiç /Ey rûh-ı revân ḥ'âhiş-i dîdâruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 7). [göze, -e]

3. Vücutta çıkan yaralar oyuklar (göz şeklinde oluşan yaralar).

Oyarsın nâhün-ı hasretle bağruñ fâ'ide virmez /Açılsa sîne dilde ser-â-pâ dâğlar **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 4). [gözler, -ler]

4. Göz. (zihin bağlamında).

Uyan yatduķca sen bār-ı günâh eyler seni kıanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre 'aceb **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 8). [gözler, -ler]

göz göre: Herkesin gözü önünde.

Yarı ağıyār ile görmekten vaşanda Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it **göz göre** (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 12). [göz göre]

göz göz ol-: Üzerinde birçok göz, delik oluşmak veya bulunmak. (Sevgiliye duyulan hasretten ötürü aşğın bedeninde ve ruhunda yaraların oluşması).

Cismümde benüm her ser-i mū bir nigeh oldı /Hep **göz göz olup** bu ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 4). [göz göz olup, -up]

göz it-: Göz işaretleriyle isteklerini anlatmak, gözle işaret vermek.

Sāķī gice meclisde mey-i nāba **göz itdi** /Bu şiveyi seyr eyledi peymāne țolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 5). [göz itdi, -di]

göz kıana müstağrak: (Gönül kanlar içinde olduğu için) Göz (ağlamaktan) kan içinde kalmış. Kana gark olmuş.

Dilüm kıanlar yutar kıanlar döker **göz kıana müstağrak** /Bu demlerde 'aceb şol cān sersem kıande ben kıande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 1). [göz kıana müstağrak]

göz kıarart-: Gözünü karartmak: Bir işe atılırken hiçbir şeyden çekinmemek.

Bir kıarāra **göz kıarardur** ol siyeh-dil kıatlüme /Kirpigüm kııpmam derünüm bī-kıarār itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 5). [göz kıarardur, -ur]

göz yaşı: Gözyaşı.

Germ-ābe-i vaşluñda senüñ 'aşıķ-ı ter-dest /**Göz yaşı** kıadar yoğ ise de çok şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [göz yaşı]

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün /Ben ol dür-i şehvârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 13). [göz yaşlarum, -larum]

göze yasağ ol-: Göze yasak olmaz: Ortalıkta olan şeye herkes bakar ve hiç kimseye “buna bakma” denilemez.

Töhmət-i düzd-i nigâhı sevdigüm ma‘zûr tut /Bu mesel meşhûrdur hergiz göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 12). [göze yasağ olmaz, -maz]

gözle-: 1. I. Beklemek. II. Dilemek.

Bu dil seni **gözler** seni yüzler seni özler /Hep cây-gehi hâk-i reh ü tîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [gözler, -r]

2. I. Beklemek. II. Gözetlemek.

Der-i nigâra varılmaz efendi **gözlemeden** /Peşîn o dergehe varmağa istiḥâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 3). [gözlemeden, -meden]

Ey nûr-ı başâr dîde-i cānum seni **gözler** /Nûr-ı nîgeh-i şu‘le-feşānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 1). [gözler, -r]

Ey nûr-ı başâr dîde-i cānum seni gözler /Nûr-ı nîgeh-i şu‘le-feşānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 2). [gözler, -r]

Cismümde benüm her ser-i mû bir nîgeh oldı /Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 4). [gözler, -r]

Āyînelenüp ‘aks-i ruḥuñla der-i sîne /Bu revzeneden rûḥ-ı revānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 6). [gözler, -r]

Ol gözleri var mı görecek bir güzel ‘âşık /Dirsin ki dü-çeşm-i nîgerānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 8). [gözler, -r]

Hîç göz göre geçmek niçe mümkün ola senden /Çeşmüm nîgehüm sırr-ı nihānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 10). [gözler, -r]

Müjgânlarum merdümegüm ḥalka-i çeşmüm /Heft-dā‘ire-i ḥûn-şüdegānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 12). [gözler, -r]

Râḥat mı ider ‘âşık olan gamze-i şūḥa /Ser-tâ-be-ḳadem cism-i ḥazānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 14). [gözler, -r]

Ürküttdi dilüm vahşet-i endîşe-i hecri /Düşde dahı bu rûḥ-ı revānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 16). [gözler, -r]

Kānî gibi şeh-râh-ı ḥayālünde olurmış /Dil şâh-nîşîninde bu cānum seni **gözler** (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 20). [gözler, -r]

gözleri yollarda: Birinin gelmesini merak, istek veya özlemle beklemek.

Cân be-leb **gözleri yollarda** dil-i bîmāruñ /Yürisün hastesini görmege cânân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 7). [gözleri yollarda]

gözlerin kıpmaz: I. Hiç uyumamak. II. Tehlikeye aldurmamak.

Gözlerin bir lahza kıpmaz ‘aşık-ı hasret-zede /Divşirilmez bî-tekellûf yaş deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 9). [gözlerin kıpmaz]

göz nûrî: Göz nuru, çok kıymetli: sevgili.

Emānet itdüm Allaha seni ey **gözlerüm nûrî** /Karîbü’l-‘ahd yolcudur efendüm Kânî’ni hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 9). [gözlerüm nûrî]

gözü karar-: Sevgilinin kaşlarının siyahlığı yüzünden aşığın gözleri kararıp etrafını görememe durumu.

Ebrûlarıñuñ fikri olup bir kara sevdâ /Karardı gözüm hasret ile hançere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 12). [gözüm karardı, -dı]

göz merdüm: Göz bebeği.

Gözüm merdümeleri âğıştadır hun ben şehîd-i ışk /Baña âdem dinür mi gayrı âdem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 7). [gözüm merdümeleri, -leri]

gözümden kanlar akıt-: Kan ağlamak, çok üzölmek.

O verd-i âl ile âlûde ben âl-i ‘abâ hâkķı /**Gözümde kanlar akıtdum** ya şebnem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 4). [gözümde kanlar akıtdum, -dum]

göz yum-: Umudunu kesmek, umutsuzluğa düşmek.

Yârı ağıyâr ile görmekten vaţanda Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyârı ihtiyâr it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 12). [gözüñ yum]

gubâr: 1. Toz, toprak.

O dem ki kara haberlerle haţţ-ı yâr gelür /Bahâr u sebzeyi alma dile **gubâr** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 2). [gubâr]

Ne dem ki kara haberlerle haţţ-ı yâr gelür /Şafâ-yı âyîne-i dil gider **gubâr** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 10). [gubâr]

2. I. Toz. II. Keder, üzüntü.

Zerre olurdım o mihre hâksârumdur dise /Hâk-pâ olurdım ammâ ki **ğubârumdur** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 2). [ğubârumdur, -umdur]

ğubâr it-: Toprak etmek. (Ayna sırrı bağlamında).

İsterem âyîne-i cân u dil olsun sır-nümâ /Lîk o sırrı cevher-i câna **ğubâr itmem** yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 12). [ğubâr itmem, -mem]

ğulâm al-: Köle, esir almak.

Senüñ ben boynı bağıu ‘abd-i memlûkuñ muyam ey çarḥ /Benüm rām olduğum gördüñ de zann itdüñ **ğulâm alduñ** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 14). [ğulâm alduñ, -duñ]

ğulûv it-: I. İleri gitmek, taşmak. II. Hucum etmek.

Meyler **ğulûv idüp** harem-i humda taşsun /Olsun serâçelerle şoḳaḳlar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 7). [ğulûv idüp, -üp]

güçli kuvvetli cüvân: Güçlü, kuvvetli genç (sevgili).

Yine bir **güçli kuvvetli cüvâna** mübtelâ oldum /Meded ey nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 27). [güçli kuvvetli cüvâna, -a]

güft-gû: Dedikodu.

Sebûdan sâgara ilkâ vü sâgardan leb-i rinde /Leb-i rindândan bu **güft-gûlar** hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 8). [güft-gûlar, -lar]

güher: Cevher.

Fürûğ-ı feyze isti‘dâd kâr-ı kabiliyyetdür /Şadefdendür **güher** nisân-ı gevher-bârdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 8). [güher]

gül: 1. Gül. Çiçek.

Gül anuñ gönçesi gönçe lebinüñ rencesidür /Ne kadar medḥ iderseñ de o gül-rû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 11). [gül]

Bülbülüñ yapsa yuvasın **gül** dinilmez reng aña /Şu‘lezâr-ı reng-i **gül** cây-ı nişest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 5). [gül]

2. I. Gül. II. Sevgili.

O **gül** kim Ḥazret-i Ḥaḳḳ reng ü bû virmiş aña ey dil /Dimâğuñda şadâkatsüz ḳoḳulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [gül]

göl-1: Ses çıkarmadan hafifçe gülümsemek, tebessüm etmek.

Bir merhem ‘aceb var mı didüm dāğ-ı derūna /**Göldi** didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [göldi, -di]

Emsem lebūñi öpsem o gerdānı didüm ben /**Göldi** didi ihsān yeri der-ḥīndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [göldi, -di]

2. Gölme, tebessüm etmek. (Âşığa ümit vermek bağlamında)

Ne nāzük cilvelerle **gölmişidüñ** göldigüñ günler /Ser-i peykān-ı müjgānuñla bağrum deldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 1). [gölmişidüñ, -mişidüñ]

3. Dalga geçmek, alay etmek.

Geldüm kapısı öñüne ‘ālem baña **göldi** /Bu bābda ey Kānî katı mashare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 23). [göldi, -di]

göl-beden: Gül bedenli, vücudu gül gibi zarif, ince ve güzel olan (sevgili).

Ey benüm bahçe-i vech-i ḥasenüm hoş geldüñ /Gülşen-i ḥüsn-i dilüm **göl bedenüm** hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 2). [göl bedenüm, -üm]

Görüp o **göl-bedeni** āh u zār iden bir mi /Bu gölsitāna benüm gibiler hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 3). [göl-bedeni, -i]

göl be-şeker: Gül yaprağından yapılan macun kıvamında tatlı.

Deheniyle suḥanı **göl be-şekerdür** güyā /Lebi pālūde-i terden daḥı nāzük-terdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 3). [göl be-şekerdür, -dür]

göl gonçe: Gül goncası (Gölün henüz açılmamış, tomurcuk hali).

O gülşen kim hemīşe bāgbānı Ḥazret-i Ḥaḳḳdur /Anuñ **göl gonçesi** bi’llāh şolmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 4). [göl gonçesi, -si]

göl-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet it-: Teselli güzelliğinin gül suyu serpeni, dağıtanı olmak.

Göl-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet idüñ baña evvel /Çü yanuñda buḥürdān ile ‘anberdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 17). [göl-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet idüñ, -üñ]

göl-bün: Gül biten yer, gül fidanı.

Göñül dirler aña nām-ı diger yek-kaṭre ḥün-ı germ /Bu **göl-bünde** hemān bir gonçe-i ne-küşüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 4). [göl-bünde, -de]

gül-bün-i kām: Arzu, istek fidanının gülü.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yā Rabb /Yeşermez mi bu günde **gül-bün-i kāmum** ‘aceb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [gül-bün-i kāmum, -um]

gül-bün-i taze: Taze güllerin yetiştiği yer, gül bahçesi (sevgili).

Berü döşekden ayırma beni ey **gül-bün-i taze** /Dıraht-ı huşk neşve-nā-pezir āsā yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 29). [gül-bün-i taze]

gül-bün-tırāz-ı hüsni: Güzelliğin gül fidanını süsleyen.

Gül-bün-tırāz-ı hüsni olalı gönçe-i femi /‘Āşıqlara açılmadı bir an efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 11). [gül-bün-tırāz-ı hüsni]

gül-büse: Gül öpüşü, öpmesi gül hissi veren.

La’l-i lebin lebümle be-hem-res idince yār /**Gül-büsesi** hezār hezārān cān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 14). [gül-büsesi, -si]

Gül-büseyi isrāfa vecih neydi a cānum /Giçmez çü çocukdur ne serefden ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 9). [gül-büseyi, -yi]

gül-deste-i peymāne-i ser-şār: Ağzına kadar dolu kadehin gül demeti. Gül renkli şarap.

Elüm **gül-deste-i peymāne-i ser-şārdan** hālī /Ayağum cünbiş-i mestāne-i rindāne hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 3). [gül-deste-i peymāne-i ser-şārdan, -dan]

güldigün günler: Sevgilinin aşğın aşkına karşılık verdiği zamanlar.

Ne nāzük cilverle gülmişidün **güldigün günler** /Ser-i peykān-ı müjgānuñla bağrum deldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 1). [güldigün günler]

güle düş-: Güle düşmek, göz yaşlarının güle damlaması.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yā Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [güle düşmez, -mez]

güler oynar: Neşeli, sevinçli, keyifli, güzel vakit geçirmek.

Kāniyā oynar güler rağmen li-enfisün raķīb /Kim elinde kāfirün eksik hemān çār-pāresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 9). [güler oynar]

göl-geşt eyle-: Gül bahçesinde gezintiye çıkmak.

Keşti-i tevekkülle gönöl eylese gül-geşt /Himmet aña bambaşkaca yelken gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 5). [gül-geşt eylese, -se]

gül-gün: Gül renkli.

Derün âsüdelik ‘azv eylemişler Kânî-i zâra /Yine dîvânenün **gül-gün** ârâmını yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 10). [gül-gün]

Çıkmış beline belki de tâ sîne neş’eler /**Gül-gün** kemer-misâl kuşaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 6). [gül-gün]

gül-ğande-i âmâl: Dileklerin gülen gülü, açılmış gülü.

Yüzüm rengîni **gül-ğande-i âmâlde** sâdur /Sözüm her çend rengîn olsa istihsâna ģasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 13). [gül-ğande-i âmâlde, -de]

gül-i deh-rûze-i gülzâr: Gül bahçesinin on günlük gülü. (taze olmayan gül).

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma /Bu şâğardan şağın sen neşve-i neşv ü nemâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 1). [gül-i deh-rûze-i gülzârdan, -dan]

gül-i ģod-rûy: Kendi kendine biten, yetişen gül.

Sâde **gül-i ģod-rûya** müşâbih idi dâğum /Her bergini ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 7). [gül-i ģod-rûya, -a]

gül-i peymâne vü leb: Dudağın ve şarabın gül rengi.

Kânî geçilür mi **gül-i peymâne vü lebden** /Kaçmam hele ben böyle nezâketlü günehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 11). [gül-i peymâne vü lebden, -den]

gül-i ruģsâr: Yanağın gülü.

Gül-i ruģsârũ idi behçet-i cân u dil-i zârum /O dağı şimdi oldu gözde ģâr ol gitdi ben ģaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 3). [gül-i ruģsârũ, -uñ]

gül-i şad-berg ideyaz-: Neredeyse yüz yapraklı gül haline getirmek, çevirmek.

Sâde gül-i ģod-rûya müşâbih idi dâğum /Her bergini ben bir **gül-i şad-berg ideyazdum** (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 8). [gül-i şad-berg ideyazdum, -dum]

göl-i ser-i dâr it-: Dar ağacının başına gül etmek. (Darağacına asılmış bir kimsenin boynu bükük görüntüsü gül fidanının görüntüsüne benzetilmiş)

Manşûrî çün **göl-i ser-i dâr idecekdiler** /Sırr-ı ene'l-ıhaķı açacak idi çekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 1). [göl-i ser-i dâr idecekdiler, -eceediler]

göl-i ter: I. Taze gül. II. Genç güzel, sevgili.

Eglenürdi dil-i zârüm nağam-ı bülbül ile /Gülşenümden o **göl-i ter** de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 12). [göl-i ter]

gölüstân: Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

Teşbîh ider hezâr **gölüstâna** ruğlarıñ /Şad-berg-i leb şüküftesi yüz gölsitân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 9). [gölüstâna, -a]

Bu mürğ-ı dil bu gölüstânda âşiyân mı kodi /Tutuşmaduğ gam-ı ışkıyla **gölüstân** mı kodi (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 2). [gölüstân]

Bu mürğ-ı dil bu **gölüstânda** âşiyân mı kodi /Tutuşmaduğ gam-ı ışkıyla gölüstân mı kodi (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [gölüstânda, -da]

göl-ķand-i s(i)tiğnâ: Tok gözlülüğün gül şekeri. Gönül tokluğunun tadı.

Dadanmışdur o **göl-ķand-i s(i)tiğnâya** biraz eyyâm /Ki ben semm-i helâhilde eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 11). [göl-ķand-i s(i)tiğnâya, -ya]

gölñâr: Narçiçeğî.

Lebi **gölñâr** o bütün gâbgabı sîb-i terdür /Sîne vü nâfesi ayvâ diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 1). [gölñâr]

göl-rû: Gül yüzlü.

Göl anuñ gonçesi gonçe lebinüñ rencesidür /Ne ķadar medh iderseñ de o **göl-rû** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 12). [göl-rû]

göl-ruğ: Gül yüzlü; gül yanaklı.

O **göl-ruğ** esb-i nâz üzre piyâde ben niyâz-âmiz /Şeh-i satranca döndi ķur'a-i nerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [göl-ruğ]

göl-ruhân: Gül çiçeği gibi hoş kokulu ve al renkli yanaklar.

Bir hoş kanarya rengi virüp perr-i nâleye /Zerd itdi **göl-ruhânımı** feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 30). [göl-ruhânımı, -ımı]

gölşen: I. Gül bahçesi. II. Sevgilinin bulunduğu yer.

Eglenürdi dil-i zârum nağam-ı bülbül ile /**Gölşenümden** o gül-i ter de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 12). [gölşenümden, -ümden]

O **gölşen** kim hemîşe bâğbânı Hâzret-i Hakk’dur /Anuñ gül gonçesi bi’llâh şolmaz añladuđ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 3). [gölşen]

gölşen-i hûb: Güzellik bahçesi.

Açıl semt-i gülîstâna yine ey **gölşen-i hûbı** /Şalın biñ nâz ile nâ-çâr Tübâ lek disün tûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 1). [gölşen-i hûbı, -ı]

gölşen-i hüsn-i dil: Gönül güzelliğinin gül bahçesi.

Ey benüm bahçe-i vech-i hasenüm hoş geldüñ /**Gölşen-i hüsn-i dilüm** gül bedenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 2). [gölşen-i hüsn-i dilüm, -üm]

gölşen-i tahkîk: Hakikatin gül bahçesi.

Her şerha birer serv-i serâ **gölşen-i tahkîk** /Her yâre siyeh-gonçe-i süsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 13). [gölşen-i tahkîk]

gölşitân: Gül bahçesi, çiçeklik II. Sevgilinin bulunduğu yer.

Teşbih ider hezâr gülîstâna ruhlaruñ /Şad-berg-i leb şüküftesi yüz **gölşitân** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 10). [gölşitân]

Görüp cemâlünü bir ben miyüm iden nâle /Bu **gölşitâna** benüm gibi şad-hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 12). [gölşitâna, -a]

Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden bir mi /Bu **gölşitâna** benüm gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 4). [gölşitâna, -a]

gölün şahsârı: Gül fidanları ile dolu olan yer. Gül bahçesi.

Efsün idüp tükürdi **gölün şahsârına** /‘Akd eyledi lisânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 19). [gölün şahsârına, -na]

gölüş: Gülme, gülme işi.

Haṭuñ devrinde sözler vaşf-ı la'î-i nâba dâ'irdür /**Gölüşler** vaqt-i mağrib ekserî mey-hânedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 8). [gölüşler, -ler]

güm-geşte it-: Yolunu kaybetmek.

Sürâğ-ı fikri **güm-geşte ider** nâ-gâh ey Kânî /Ümîd-i vaşl ile taḥmînlerüm ḥâletlerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 13). [güm-geşte ider, -er]

güm-geşte-i şahrâ-yı bî-pâyân-ı ışk: Aşkın sonsuz sahrasında yolunu kaybetmiş.

Ben ol **güm-geşte-i şahrâ-yı bî-pâyân-ı ışkam** kim /Yine benden şorar rāh-ı ümîdi reh-nümünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 9). [güm-geşte-i şahrâ-yı bî-pâyân-ı ışkam, -am]

gün: Gün, zaman, vakit.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yâ Rabb /Yeşermez mi bu **günde** gül-bün-i kāmum 'aceb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [günde, -de]

Bu **günde** bir nefescik bâri semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahâr-ı feyze olmaz mı mehebb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 5). [günde, -de]

Kıdem da'vâsı eylerdün raķib-i ḥâdise her gāh /Saña bu faḥr yetmez mi idi övüldiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [günler, -ler]

Benüm senden murādum yoğ iken ḥâlüm dīger-gündür /Kanı ardum sıra bād-ı şabā tek yeldiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 6). [günler, -ler]

Ben imhāl üzre saña gönlümi virmekde bi'llāhi /'Aceb gelmez mi cānā ḥāṭıra mühmeldiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 8). [günler, -ler]

Göñül bu pîrlikde nev-cüvānlık vaķtı mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevķ ile genceldiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [günler, -ler]

Vişālün ḥâletin zor ańlamışken farṭ-ı gayretle /Ne idi sevdigüm genceldiğün inceldiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 12). [günler, -ler]

Benümle āşinālık yoğ iken kimlerle eglendün /Şükür geçdi hele bî-gānelikler eldiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 14). [günler, -ler]

Ķarāruñ yoķ esüp şavurmadañ ārāmsızlıķdan /Bu **günler** mi 'aceb Kānî şabā-veş bildiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [günler, -ler]

Ķarāruñ yoķ esüp şavurmadañ ārāmsızlıķdan /Bu **günler** mi 'aceb Kānî şabā-veş bildiğün **günler** (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [günler, -ler]

Bir **gün** ki apansız seni da'vet idecekler /Añ ol günü ol da'vet-i nâ-gāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 11). [gün]

Bu **günlerde** h  zer it geçme K  n   semt-i dil-berden /Seni   amz eylemiş a  y  r o b  -rahme yam  n geçmiş (K  n   Divanı, Gazel 92, Mısra 9). [günlerde, -lerde]

Bir gün ki apansız seni da  vet idecekler /A   ol **güni** ol da  vet-i n  -g  h   unutma (K  n   Divanı, Gazel 165, Mısra 12). [güni, -i]

Fer  gatde hem  n      h kendü   lemindeyken /Ne si  r itdün a z  lim   h   a  lum çeldigün **günler** (K  n   Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [  a  lum çeldigün günler, -ler]

Ne n  z  k cilvelerle g  lmi  did  n güldigün günler /Ser-i peyk  n-ı m  jg  nu  la bağrum deldigün **günler** (K  n   Divanı, Gazel 62, Mısra 2). [günler, -ler]

K  n     a  nup fırsatı fevt itme görüş kim /Bir ka   **güne** dek   u   oca oğlan gidecekdür (K  n   Divanı, Gazel 58, Mısra 10). [güne, -e]

g  n  h: Su  , kusur.

N  g  h-ı germ mi itdüm ya b  d-ı serd mi esdi /**G  n  hum** ne ne oldı b   is-i ıardum ni  n küsdün (K  n   Divanı, Gazel 104, Mısra 6). [g  n  hum, -um]

   le rabb   zehheba  ll  hu cem   an ve lec   /  adr-      olmaya K  n  ye **g  n  hdan**   ayrı (K  n   Divanı, Gazel 204, Mısra 22). [g  n  hdan, -dan]

g  n  h it-: Günah işlemek, hataya düşmek.

D   i   anar ya y  resi şızlar ya   h ider /B  l-iz  r  r   mmet-i      n **g  n  h ider** (K  n   Divanı, Gazel 42, Mısra 2). [g  n  h ider, -er]

günden güne: Gün geçtikçe, git gide, her gün biraz daha.

Uzayup n  zi   **günden güne** m  nend-i ber  t /Defter-i mehr-i vef  y   dürenüm hoş geldün (K  n   Divanı, Gazel 108, Mısra 5). [günden güne]

gündüz: G  n  n aydınlık olan yani güneşle aydınlanan kısmı.

Sa  a ol nev-  a  -ı n  zende   atı incinmiş /**Gündüzin** varmağı ol semte mu   al it gice geç (K  n   Divanı, Gazel 15, Mısra 6). [gündüzin, -in]

Gündüzin r  y-ı siy  h  m beni eyler r  sv   /Gice gelmez yanuma ba  t-ı siy  hdan ğayrı (K  n   Divanı, Gazel 204, Mısra 7). [gündüzin, -in]

güne: T  r, nevi, çeşit, tarz.

Bu söz    s  z neymiş s  zi   ne **güne**   eymi   /Bu sırrı ka   seneymiş perv  neler de bilmez (K  n   Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [güne]

Bu **güne**   ahram  nl  klar ider çalmamış iken sen /  ahırlar eyledün bu K  n  -i n  -k  ma k  m aldu  n (K  n   Divanı, Gazel 103, Mısra 15). [güne]

güneh: Günah, suç, hata.

Ḥün-ı şühedâ her **günehi** maḥv eyler /Da'vâ vü suhen reşḥ-i şehâdet yayķar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 7). [günehi, -i]

güneş dahi başına çelengin şokın-: (Zühre keman çaldığında) Güneş dahi başına çiçekten taç takar. (Güneş Zühre'nin düşmanıdır)

Almışdı ele Zühre kemânını çalardı /Başına güneş dahi çelengin şokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 4). [güneş dahi başına çelengin şokınurdu, -urdu]

gurbet: Yabancı memleket, yâd el.

Ne yâr ne ser ne elemdâr ne **gurbet** /Dâr u der u diyârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [gurbet]

gurbet il: Gurbet eller, yabancı memleketler.

Kişi kendü diyârunda tesellîsüz qarâr itmez /Ben ise **gurbet ilde** ğam-güsârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [gurbet ilde, -de]

gurbet-ender-gurbet: Gurbet içinde gurbet. Yabancı memleketlerde kalmış garip, yalnız olma hali.

Ġarîb-i ḥasretiyem **gurbet-ender-gurbetem** yâ Rabb /Peyâm-âverde-i dâr u diyârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 9). [gurbet-ender-gurbetem, -em]

gürisne-çeşm: Açgözlü.

Peyâm-ı vuşlatı 'uşşâķa pek irken tıyurmuşlar /**Gürisne-çeşm** ümîdi kulağından tıyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 2). [gürisne-çeşm]

gürîz: Kaçma, firar.

Gürîz fâ'ide virmez qazâdan ey Kânî /Çeker mesâfe-i dūr u dırazdan girdâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 13). [gürîz]

gürîzân: Kaçmış, kaçan.

Gürîzândur gürûh-ı bed-menişden pāk-tıynetler /İder îmâ bu ma'nâya şitâb-ı şîve-i ḥar-güş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 5). [gürîzândur, -dur]

gürüh-ı bed-meniş: Kötü huylu insanlar, topluluk.

Gürizândur **gürüh-ı bed-menişden** pāk-tıynetler /İder İmā bu ma'nāya şitāb-ı şīve-i ħar-güş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 5). [gürüh-ı bed-menişden, -den]

gürüh-ı encüm: Yıldız topluluğu.

Kemāl-i kevkebe her nākışuñ mülāzimidür /**Gürüh-ı encüm** ile devr ider gice meh-tāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 8). [gürüh-ı encüm]

güşāyiş-i bāb: Kapının açılması.

Dil āgeh olmayıcak dīde rüşenā olmaz /Hudā-yı hāneye muhtācdur **güşāyiş-i bāb** (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 4). [güşāyiş-i bāb]

güşe-i ebrū: Kaşın köşesi.

İder bir gün işāret ıyd-ı vaşla **güşe-i ebrū** /Görürler rûze-dārān-ı ğamuñ āyīneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 3). [güşe-i ebrū]

güşe-i evreng-i vedā: Ayrılık tahtının köşesi.

Cennet-i vuşlata me'lûf olanuñ çeşminde /Künc-i dūzağ görünür **güşe-i evreng-i vedā** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 16). [güşe-i evreng-i vedā]

güşe-i ferāğ: Huzur, rahatlık köşesi.

Sa'ādet-i dü-cihān **güşe-i ferāğdadur** /Bunuñla kıble-i hācāt-ı ħalk olur mihrāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 5). [güşe-i ferāğdadur, -dadur]

güşe-i vaḥdet: Yalnızlık köşesi.

Ağlar iseñ **güşe-i vaḥdetde** kimse bilmesün /Dimesünler var ise bir kimseden hācetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 7). [güşe-i vaḥdetde, -de]

Ḥod-be-ḥod zünnār-bend-i tāze ıahd oldum bugün /**Güşe-i vaḥdetde** Kānī ḥod-perest olmış yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 10). [güşe-i vaḥdetde, -de]

güşem çek-: Kulağını çekmek. ikaz etmek, cezalandırmak.

Ğamuñ göñlümde kondı cā-be-cā oymaqlardur hep /Çeker güşem benüm bu sīnemi oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 2). [güşem çek, -er]

güş-ı hüş-ı bendegân-ı şâh: Şah kullarının can kulağı.

Ğulağunda küpe olsun dimekdür pend cüyâna /Hemîşe **güş-ı hüş-ı bendegân-ı şâhda** mengüş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 8). [güş-ı hüş-ı bendegân-ı şâhda, -da]

guşsa-h'âr: Değersiz, hakir dert ve üzüntü.

Dilâ evvel göñüldi yâr-ı ğâr ol gitdi ben ƣaldum /Ğam-ı dirînemüzden **guşsa-h'âr** ol gitdi ben ƣaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 2). [guşsa-h'âr]

güstâh: Arsız, edepsiz, utanması arlanması olmayan.

Dest ü pâzen bu âteş-mevcde **güstâhdur** /Her şinâver ƣalur ayakda virür her el cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 3). [güstâhdur, -dur]

güstâhî-i bîrûn: İçindeki küstahlık. Haddini bilmez tavırlar.

Eger **güstâhî-i bîrûn** bağıslansa da Kânî /Ğayûrâne tutar anuñ yerin sîneñdeki ğışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 13). [güstâhî-i bîrûn]

güyâ: Sanki, âdeta.

Deheniyle suhanı gül be-şekerdür **güyâ** /Lebi pâlûde-i terden dağı nâzûk-terdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 3). [güyâ]

Hâl-i bûyın ise bir ‘anber-i dūd-âlûda /Sîmden sâhte **güyâ** zeƣanı micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 10). [güyâ]

Ğâr u ģasdur ten-i ‘uşşâƣ-ı sitem-keş **güyâ** /Anı hep semt-i dil-ârâya begüm cû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 9). [güyâ]

güyâ ki: Varsayalım ki, farzedelim ki.

Uyanuƣ şandum ol şûhı uyurken h'âb-ı nâz içre /Ğulaƣ tutdum degül âğâh **güyâ ki** uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 6). [güyâ ki]

güyyâ: Güyyâ: Sanki.

Ne semte varsa dil-ber şoluğı anda alur ağıâr /Tuyırmaz âh-ı dil-süzın yorılmış **güyyâ** hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 10). [güyyâ]

güzel:

1. Sevgili, dilber, güzel kişi anlamında adlaşmış sıfat.

Cânâ **güzel** olursa baña sen gibi olsa /‘Āşıkda olursa saña hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 1). [güzel]

Kişi süfliyyet ile ‘ulviyâta intisâb itmez /Bu bālâ-ğadd **güzeller** cezbe-i sırr-ı ‘alî ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 6). [güzeller, -ler]

Ey şûh-ı siyeh-çerde amân baht-ı siyehden /Var mı haber âyâ **güzelüm** vech-i şebelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 2). [güzelüm, -üm]

Peyğām-ı vaşlı bizlere fâş eyledüñ **güzel** /Ol rāz-ı ser-nühüfteyi de yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 5). [güzel]

Dāğ-ı dilüme hançer-i āzārı gibi yok /İnşāf olınsa **güzelüm** dirhem ü merhem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 8). [güzelüm, -üm]

Düşdi **güzelüm** pâyımıza ğam ğam içinde /Cevher gibi tîğ-ı dü-per-i ğam ğam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 1). [güzelüm, -üm]

2. İyi, hoş a giden, beğenilen.

Āyîn-i vefâ bir **güzel** âyîndür ammâ /Kânûn-ı edeb lâzıme-i dîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 1). [güzel]

3. Daha iyi, daha hoş.

Ol gözleri var mı görecek bir **güzel** ‘âşık /Dirsin ki dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [güzel]

güzer eyle-: Geçmek.

Bî-tayy-ı mesāfe su-yı hâkka **güzer eyler** /Ol hürşide kim kendi özinden sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 1). [güzer eyler, -ler]

hab: ilaç.

Fütür o deñlü var Kânîde kim tenşîte meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü ne afyon ne **hab** yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [hab]

habâb-āsâ: Su üzerindeki hava kabarcığı gibi.

Göñüller akdı semt-i gülşen-âbâd-ı muşâfâta /Kaçan kırtuldu sâhil-hâne-i câma **habâb-āsâ** (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 6). [habâb-āsâ]

habâb-ı bâde: Şarabın, kadehin üzerindeki hava kabarcıkları.

Habâb-ı bâde ehl-i bî-nişe bir çeşm-i ‘ibretdür /Fenâ-bünyâd olan şûh-ı hevâyiden beķâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 7). [habâb-ı bâde]

ḥabbe: En ufak şey, zerre.

İderdüm ḥālın ol dāyı revîşli âfetüñ teşbîh /Bu ‘anberdânda bir **ḥabbe** deñlü ‘anberüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [ḥabbe]

ḥaber: I. Naklolunan söz. II. İlim, vukuf, malûmat.

Ey şūḥ-ı siyeh-çerde amân baḥt-ı siyehden /Var mı **ḥaber** âyâ güzelüm vech-i şebelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 2). [ḥaber]

ḥaber bir- Haber vermek, bildirmek.

Vişâlin ḥ’âhişin ‘arz eylemişdüm cân-güstâḥuñ /Anı da añladuñ bildüñ **ḥaber birdüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [ḥaber birdüm, -düm]

ḥaber-i vuşlat uçur-: Kavuşma, buluşma haberi vermek.

Ağyâr raḳîbe **ḥaber-i vuşlat uçurmuş** /Sen de baña vir sevdiceğim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 13). [ḥaber-i vuşlat uçurmuş, -mış]

ḥ’âbgâh-ı nâz: Naz uykusu.

Ḥ’âbgâh-ı nâzda mış mış uyur ol nâzenîñ /Tuḥfe-i gül-büseye sen ḳâni‘ olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 15). [ḥ’âbgâh-ı nâzda, -da]

ḥâcet: İnsanın muhtaç olduḡu şey, lüzumlu husus.

Dil ḥarîminde ne nâ-maḥrem ne maḥrem ḳaldı hîç /Ravza-i dilde der ü dîvâra **ḥâcet** ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 4). [ḥâcet]

Yoḡ u varı lezzet-i vicdân ile buldı gönül /Kendi kendin buldı yoḡ u vara **ḥâcet** ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 6). [ḥâcet]

Kûhsâr-ı ‘âlem-i temkînde nâm almışuz /Ḳaysveş âvâze-i kuhsâra **ḥâcet** ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 8). [ḥâcet]

Nevk-i ḡamzeñ çizdi şemşîrin bütûn ḥall eyledi /Ey müzehhib âlet-i pergâra **ḥâcet** ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 10). [ḥâcet]

Dâmen-i dâr-ı vefâya biz aşılduḡ tā ezel /Ḥazret-i Manşûr-âsâ dâra **ḥâcet** ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 12). [ḥâcet]

Kâniyâ dâd u sited ma‘nâdadur şimden geru /Ḥud‘a-i şüretger-i bâzâra **ḥâcet** ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 14). [ḥâcet]

hâcet yok: Gerek yok.

Berât-ı vuşlatuñ tevcihi bâ-ḥaṭṭ-ı hümayundur /‘Atîkîn der-kenâra gerçi **hâcet yok** buyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 4). [hâcet yok]

hâcetli: Muhtaç.

Ağlar iseñ gûşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /Dimesünler var ise bir kimseden **hâcetlidür** (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 8). [hâcetlidür, -dür]

hâcı: Hacceden zat.

Bî-mâye şeyḥ sâlike oldıkça reh-nümâ /**Hâcıya** daḥı efkar-ı ‘urbân delîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 4). [hâcıya, -ya]

ḥacîl eyle-: Utandırmak.

Dâne-i eşküm ‘aḳîk-i sürḥı eylerdi ḥacîl /Ḥasret-i la‘l-i lebüm gevher-nisârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 11). [ḥacîl eylerdi, -rdi]

ḥadd: Herhangi bir şeyin ulaşılma sınırı içerisinde olmak.

Yuvalanmak senüñ **ḥaddüñ** mi şâḥ-ı Sidrede ey zâğ /O ‘Anka-beççe-i pür-nâz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [ḥaddüñ, -üñ]

ḥadeng-i gamze-i kıttâl: Hunhar bakışının oku. Sevgilinin öldürücü yan bakışları.

Ḥadeng-i gamze-i kıttâl bir tîr-i hevâyîdür /Laṭifeyle eger bir kez göğüs gersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 15). [ḥadeng-i gamze-i kıttâl, -ı]

ḥadeng-i şîve-i kıavs-i kıader: Kader yayının naz oku.

Ḥadeng-i şîve-i kıavs-i kıader bu menzilde /Bu bî-nişânı mı gördi hemân nişân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 3). [ḥadeng-i şîve-i kıavs-i kıader]

ḥadengüñ ok: Kayın ağacı ve bu tür sert ağaçlardan yapılmış ok. (Sevgilinin gamzesi.).

Yerin buldı **ḥadengüñ ok** deyüp yan düşdi kıalbümde /Hele bu ber-güzâruñ ḥâṭır-ı bî-kîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 3). [ḥadengüñ ok]

ḥâdi-i râh-ı ‘ışk: Aşk yolunun rehberi (gönül).

Gel ey **ḥâdi-i râh-ı ‘ışk** gitme gayrı bir semte /Biraz da himmet eyle Kâni-i güm-râhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [ḥâdi-i râh-ı ‘ışk]

ḥafā: Gizli şey, sır.

Yıldızdan oldu bezmime ehl-i birün ırāk /Ol deñlü çeşm-i düşmene şimdi **ḥafām** var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 6). [ḥafām, -m]

Ey serv-i ser-firāz ser-ā-ser server ol /Ey server-i ne-dīde **ḥafālarla** şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 8). [ḥafālarla, -larla]

ḥā'inlik: Haince davranış.

Ḥā'inligi becerdi çü Tatar gāmsesi /Şāhin Giray nāmına bir ḥān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 5). [ḥā'inligi, -i]

ḥāk: Toprak.

Gel **ḥākde** gör ceyl-i nüfûsı mütedāhil /Gey gey omuzunda yatıyor cem cem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 7). [ḥākde, -de]

ḥāk-i kūy-ı yār: Sevgilinin köyünün, semtinin toprağı.

İtmez mi rûzgār bizi **ḥāk-i kūy-ı yār** /Bād-ı hevāca nā'il-i ümmīd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 7). [ḥāk-i kūy-ı yār]

ḥāk-i reh: (sevgilinin) yolunun toprağı.

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /Hep cāy-gehi **ḥāk-i reh** ü tīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 18). [ḥāk-i reh]

ḥāk-i siyāha yüz sür-: Kara toprağa eğilip sevgi göstermek. Secde etmek.

Yüzüm sürdüm gehī **ḥāk-i siyāha** ki göge tıtdım /Gögerdi müştlerden sīne-i cāngāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 19). [ḥāk-i siyāha yüzüm sürdüm, -düm]

ḥakīkat-ı ḥāl: Bir durumun ardında gizlenen gerçek.

Biri **ḥakīkat-ı ḥāle** virürse revnağ u zīb /Degül ḳabāḥate farṭ-ı mucūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 9). [ḥakīkat-ı ḥāle, -e]

ḥakīkat-ı zāhir: Dışarıda meydanda olanın gerçekliği.

Ḥakīkat-ı zāhir her ḥuşk ü ter 'unvān-ı bātındur /Derūnuñ inkişāfı sīne-i meşrūḥdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 5). [ḥakīkat-ı zāhir]

ḥākister miyān: Küllerin arasında, ortasında.

O rütbe kālībūm maḥv itdi nār-ı şevk-i ‘ālem-gīr /Ki **ḥākister miyānında** ışıldar eñserüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 42). [ḥākister miyānında, -nda]

ḥaḳḳ: Allah, Tanrı.

Derk ehli içün mi añ āmāde ider **Ḥaḳḳ** /Ġayyā-yı ġavāyetde ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 11). [ḥaḳḳ]

Bir görünmezce belā idi ezel ‘uṣṣāka /Şimdi **Ḥaḳḳ** şaklaya kend’özini izhār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 4). [ḥaḳḳ]

Ḳahr-ı ḥaşma idicek emr-i ta‘alluḳ **Ḥaḳḳuñ** /Peşşeye saḳb-ı dimāğ u dehenüñ rāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 13). [ḥaḳḳuñ, -uñ]

Ben ḥamd-i hezārān iderem **Ḥaḳḳa** ki ansız /Her maşlaḥatı luṭf-ı ‘amīmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 13). [ḥaḳḳa, -a]

ḥaḳḳ murād it-: Allah'ın bir şeyi istemesi, gerçekleşmesine izin vermesi.

Murād itmezse Ḥaḳḳ bi’llāh iş olmaz añladuḳ bildük /Sebū-yı bāde-i āmāl ṭolmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 1). [ḥaḳḳ murād itmezse, -mezse]

ḥaḳḳ sözi: I. Gerçek, doğru söz. II. Allah kelamı.

Ḥaḳḳ sözi evvel-be-evvel söylemez medḥin mezāk /Bulmadum bu bābda ṭoḡrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 5). [ḥaḳḳ sözi]

ḥaḳḳa tevekkül eyle-: Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah’tan bekleyen, işlerini Allah’a bırakan, yeis ve kederden kurtulan, Allah’a güvenen.

Rāzi ol naḥnü ḳasemnā beynehüm taḳdīrine /Eyleyen Ḥaḳḳa tevekkül rütbesi rif’atlıdır (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 4). [ḥaḳḳa tevekkül eyleyen, -yen]

ḥaḳḳ: Bir kimseye sarfedilen ve ancak ona layık olmakla ödenebilecek büyük emek ve gayret.

Peder **ḥaḳḳın** şayar ‘ālemde bir evlād mı ḳaldı /Birāder ḥürmetin ifā ider bir yād mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [ḥaḳḳın, -ın]

ḥāk-pā ol-: Ayağının tozu olmak.

Zerre olurdım o mihre ḥāksārumdur dise /**Ḥāk-pā olurdım** ammā ki ġubārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 2). [ḥāk-pā olurdım, -urdım]

hâksâr: Toz, toprak içinde kalmış, düşkün.

Zerre olurdim o mihre **hâksârumdur** dise /Hâk-pâ olurdim ammâ ki ğubârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 1). [hâksârumdur, -umdu]

hâkuñdan gel- Yenmek, öç almak veya cezasını vermek.

Raķīb-i rû-siyaha âh der-be-der alas /Gelür o řufi hâkuñdan senüñ omuz alas (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 2). [hâkuñdan gelür, -ür]

hâl: Bedende olan nokta, ben.

Ruĥ-ı pür-tâbda ol **hâller** kundacılardur hep /Yanup yıkıldığım şanma benim bu dâĝlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 3). [hâller, -ler]

O **hâlüñ** zîr-i ĝisûdan zuhûrı vaşlı müş‘irdür /Sa‘âdet aĥterinüñ yümnü zâhirdür ulû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 5). [hâlüñ, -üñ]

İderdüm **hâlin** ol dâyı revişli âfetüñ teşbîh /Bu ‘anberdânda bir habbe deñlü ‘anberüm yodur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 7). [hâlin, -in]

Hâller pervâne-i şem‘-i cemâlüñdür senüñ /Şem‘-i bezmüñ üstüne pervâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 3). [hâller, -ler]

Bir dem mi olur kan yudup sâĝara dönmem /Bir laĥza mı var **hâlüñ aup** ‘anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [hâlüñ, -ün]

hâl: Vaziyet, hâl, durum.

Derûnum pây-mâl-i minnet-i dünân iken **hâlüm** /Cebînum âstân-ı zümre-i rindâna şasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 15). [hâlüm, -üm]

Hâlimi ‘arz idemem ĥazret-i Ĥadan ĝayrı /Yanamam derdimi bir ferde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 7). [hâlimi, -imi]

Cân u dil gitdi baña almadı âhdan ĝayrı /Elvirür **hâlûme** yo hâl-i tebâĥdan ĝayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 2). [hâlûme, -ûme]

Benüm senden murâdum yoĝ iken **hâlüm** diĝer-gündur /anı ardum şıra bād-ı şabâ tek yeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [hâlüm, -üm]

‘Aceb bir **hâle** düş oldum dilüm var dil-berüm yodur /Ne sırdur dürc-i dil hem-ün şadeken geherüm yodur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [hâle, -e]

Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yoĥsa /Göñül **hâlin** eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 22). [hâlin, -in]

Sefer-bersüñ senüñ de dâ‘imâ ber-ĝeřtedür **hâlüñ** /Niçün sen boynuña böyle vebâl-i pür-âsâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 11). [hâlüñ, -üñ]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /**Ḥālüm** neden perîşân hîç şâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [ḥālüm]

Nîm-nân ḥursendesi ol söyleme **ḥālüm** şudur /Sırrını setr eyleyüp ‘arz itmeyen ‘izzetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 5). [ḥālüm, -üm]

ḥālā: Bu zamana kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.

Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvâh /**Ḥālā** o bakışlar baña pür-kîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 20). [ḥālā]

Kâni mi ne dirlerdi kühen bendeleründen /**Ḥālā** o dil o kârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [ḥālā]

ḥālet: Nitelik, durum, hâl.

Kızarmış tâb-ı reng-â-reng ile farṭ-ı tehevürden /Yañağunda yine bir özge **ḥālet** var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [ḥālet]

Sürâğ-ı fikri güm-geşte ider nâ-gâh ey Kânî /Ümîd-i vaşl ile taḥmînlerüm **ḥāletlerüm** ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 14). [ḥāletlerüm, -lerüm]

ḥālet-i ḥayret-füzûn: Hayret saçan hâl (şaşılacak durum).

Degül Mecnûna teşbîh eylemek Kânîyi şâyeste /Hezārân Qays ḥayrân **ḥālet-i ḥayret-füzûnumda** (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 16). [ḥālet-i ḥayret-füzûnumda, -umda]

ḥālî: 1. Boş, her şeyden arınmış.

Ne içinde ne taşında ne ikiden **ḥālî** /Cünbiş-i rûḥ-ı revân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 13). [ḥālî]

2. Boş, uzak.

Tehî dil mâ-sivâdan vâşıl-ı feyz-i me‘ânîdür /Eser evfâkda **ḥālî** vasaṭ bir ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 6). [ḥālî]

Elüm gül-deste-i peymâne-i ser-şârdan **ḥālî** /Ayağum cünbiş-i mestâne-i rindâne ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 3). [ḥālî]

ḥāl-i bûy-: Kokulu ben.

Ḥāl-i bûyin ise bir ‘anber-i düd-âlûda /Sîmden sâḥte gûyâ zeḳanı micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 9). [ḥāl-i bûyin, -ın]

ḥāl-i dil-i pür-ḥūn: Kan dolu gönlün hali.

Şikâf-ı sîne **ḥāl-i dil-i pür-ḥūn** seyr itdüm /Belâ bezmindeki peymâne-i ser-şârumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 5). [ḥāl-i dil-i pür-ḥūnı, -ı]

ḥāl-i dil-i ‘uşşâkdan geçdükçe: (Mecliste konuşma sırası) âşıkların gönlünün haline geldiği vakit.

Şaded **ḥāl-i dil-i ‘uşşâkdan geçdükçe** meclisde /Baña dâ’ir de şöhet geçmiş ammâ pek nihân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 5). [ḥāl-i dil-i ‘uşşâkdan geçdükçe]

ḥālî ḳal-: Boş, تنها kalmak.

Cihân ağyârdan ḥālî mi ḳaldı bilmem ey Kânî /Bir iki gicedür ses ḥâne-i ağyârdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [ḥālî ḳaldı, -dı]

ḥāl-i siyeh: Sevgilinin yüzündeki siyah beni.

Toḥm-ı maḥabbet ekdi o **ḥāl-i siyeh** dile /Bîḥ ü büni tutarsa o yüzden ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 11). [ḥāl-i siyeh]

Ḥāl-i siyehi ‘anbere ta’n eylese ammâ /Ol şūḥ-ı siyeh-çerde hemân ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 3). [ḥāl-i siyehi, -i]

Sebeb-i dil siyehi ḥaṭṭ-ı siyehkâruñdur /Yohsa **ḥāl-i siyehüñ** câna deger ‘anberdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 8). [ḥāl-i siyehüñ, -üñ]

ḥāl-i siyeh-kâr: (Sevgilinin yanağında bulunan) günah işlemiş, suçlu beni.

Âh eyledigüm **ḥāl-i siyeh-kâruñ** içündür /Ḳan ağladığum la’l-i güher-bâruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 1). [ḥāl-i siyeh-kâruñ]

ḥāl-i tebâḥ: Harap olmuş hal.

Cân u dil gitdi baña ḳalmadı âhdan ḡayrı /Elvirür ḥâlûme yok **ḥāl-i tebâḥdan** ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 2). [ḥāl-i tebâḥdan, -dan]

ḥāl-i tebâḥ-ı ‘âşık: Aşıkın mahvolmuş hali.

Kânî şaḳın o şûr-ı ḥired-süzden ki hîç /**Ḥāl-i tebâḥ-ı ‘âşıkınuñ** âgehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 14). [ḥāl-i tebâḥ-ı ‘âşıkınuñ, -ınuñ]

ḥālî vaşat: Arasındaki, ortasındaki boşluk.

Raḳam-ı dāğ ḥayāl-i ḥālidür bu şerḥalar cedvel /Şerefle ḳonmıř o **ḥālī vaşat** o fāḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 4). [ḥālī vaşat]

ḥāl-i zamān: Devrin durumu, vaziyeti.

Fıkr-i müstaḳbel ü māziyi bıraḳ ‘arīf iseñ /Böyledür **ḥāl-i zamān** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 4). [ḥāl-i zamān]

ḥāl-i zebūn: Güçsüzlük, zayıflık durumu.

Tekerrümense de iğmāz-ı ‘ayna virme vücūd /Ya bir ümīde ya **ḥāl-i zebūna** ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 6). [ḥāl-i zebūna, -a]

ḥāl-i zībā: Güzel ben.

Bā lebūñ bāsı o müşgin **ḥāl-i zībā** noḳtası /Ey elif ḳad ne şanur yabāne olmiş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 13). [ḥāl-i zībā]

ḥalīm: Yumuşak huylu, sakin.

‘Azīz zū’n-ntiḳām ismin netīce zīb-i ḥāl itme /‘Afüvv ismine hem-dem ḳıl **Ḥalīm** ismin řabūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 8). [ḥalīm]

ḥalk: Ahali, insanlar.

Dürüldi ‘ālem-i ābuñ řafāsı mevsim-i deyde /Işındı erba‘inde **ḥalk** zevḳe māh-ı āb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 4). [ḥalk]

Şūfī bu gice meclise geldi şehir üstü /Ḳulḳul diyicek **ḥalk** sebū ḳalḳale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 12). [ḥalk]

İder āyīne kendin **ḥalka** elbet her zamān ser-ḥoř /Bulır evzā‘ına řāyeste bir sır-ı nihān ser-ḥoř (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 1). [ḥalka, -a]

ḥalka ḥalka: İç içe halkalar biçiminde, kıvrım kıvrım.

O **ḥalka ḥalka** zülf-i müřg-bū ol ‘uḳde-i gīsū /Ḳurulmıř Kāni-i nā-çarı řayda fāḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 9). [ḥalka ḥalka]

Tenümde ‘aks-i çeřmüñ **ḥalka ḥalka** dāğlar açdı /Ḥayāl-i ebruvānuñ āb içinde ṭāḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 7). [ḥalka ḥalka]

ḥalka-i çeşm: Gözün halkası.

Müjgânlarum merdümegüm **halka-i çeşmüm** /Heft-dâ'ire-i hûn-şüdegânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 11). [halka-i çeşmüm, -üm]

halka-i tevhid: I. Tevhid halkası, Allah'ın bir olarak bilinip ilan edildiği meclislerde kurulan halka. II. Toplanılan yer, meclis (içki eğlencesi bağlamında)

O şâh-bâza tuzakdur bu **halka-i tevhid** /Nedür bu hüd-menişânda olan yalan tolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 17). [halka-i tevhid]

halkasuz: Kapıların üzerinde kapıya vurmak için kullanılan ortası boş çember. (dağa benzetilmiş).

Derûn u sîne çün dâğ u şerha yok şûfî /O **halkasuz** rezesüz köhne bâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 4). [halkasuz]

halkı ihâta it-: İnsanların etrafını sarmak, kuşatmak, ele geçirmek.

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihâta halkı /Oğınur nüsha mı var nâme-i bâhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 5). [halkı ihâta itmiş, -miş]

halk kapusu: Belli bir maksatla belli bir şey elde etmek için başvurulana, bağlanılan fani, geçici kişiler, yaratılmışlar.

Ümmîdümü kesdüm hele **halkuñ kapusından** /Allâh kapusu gibi bir açık dere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 13). [halkuñ kapusından, -ndan]

hall eyle-: İkiye ayırmak, parçalamak.

Nevk-i gamzeñ çizdi şemşîrin bütün **hall eyledi** /Ey müzehhib âlet-i pergâra hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 9). [hall eyledi, -di]

halk-ı kelâm eyle-: Söyleyeceklerini karıştırmak.

Zâhid yine sen **halk-ı kelâm eyleye** düşdün /Te'dîb gerekdür seni gel mesti söküdü (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 5). [halk-ı kelâm eyleye, -ye]

halk-ı kelâm it-: Sözü karışık ve bozuk söylemek, bozmak.

İderse **halk-ı kelâm mîr-i** meclisüñ birisi /Mesel fûrûşî-i şâhib-fünûna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 7). [halk-ı kelâm iderse, -erse]

halvete ehl ol-: Çevresindeki her şeyle ilişkiyi kesip, tenhaya çekilmeye muktedir olan kimse.

Râh-yâb-ı hâlvet-i vaşl olmayan ‘âşık mıdur /**Hâlvete ehl olmayanlar** vuşlata lâyıķ mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 2). [hâlvete ehl olmayanlar, -mayanlar]

hâlvet-i germâbe: Hamamın تنها yeri, yalnızlığı.

Cân muşır olur mı ya taşavvur götürür mi /Dün **hâlvet-i germâbede** ben cânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 10). [hâlvet-i germâbede, -de]

hâm: I. Olgunlaşmamış. II. Aşk ateşiyle tam olarak pişmemiş.

Şerâr-ı ‘ışķ kıanı sen de **hâmsın** var piş /Ki pişmemiş kıanı tamar kebâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 5). [hâmsın, -sın]

hâm al-: Olgunlaşmadan almak, ayırmak.

Yetişmek istemez miydi a zâlim meyve-i maķşûd /Koparduñ ğadr idüp olmazdan evvel anı **hâm alduñ** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 4). [hâm alduñ, -duñ]

hamâm: Hamam, sıcak kaplıca.

Kızdukca kızdı nâleye kıorlandı çün **hamâm** /Diriltdi keff-i cânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 25). [hamâm]

hamd-i hezârân it-: Bin kere şükür etmek.

Ben **hamd-i hezârân iderem** Hâķķa ki ansız /Her maşlahatı luţf-ı ‘amîmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 13). [hamd-i hezârân iderem, -erem]

hamduli’llâh: Allah'a hamd olsun, çok şükür.

El aldum **hamduli’llâh** pîr-i meyden işte benden beş /Ser-engüştüm kesilmez saķb-ı yenden işte benden beş (Kânî Divanı, Gazel 87, Mısra 1). [hamdu li’llâh]

hâme-i muşķîn: Kara kalem.

Vaşf-ı haţţuñ mı yazar **hâme-i muşķîn** câma /Yohsa Kıur’ânı Bilâl-i Hâbeş ezber mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 7). [hâme-i muşķîn]

haml ol-: Yorumlamak, düşünmek.

Zamânede unutulmuş adın bilür daķı yok /Şudür-ı luţf u mürüvvet cünûna **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 4). [haml olunur, -ınur]

Tekerrümense de iğmâz-ı ‘ayna virme vücūd /Ya bir ümīde ya hāl-i zebūna **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 6). [haml olunur, -inur]

İderse hâlî-ı kelām mîr-i meclisüñ birisi /Mesel fûrûşî-i şāhib-fünūna **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 8). [haml olunur, -inur]

Biri hâkîkat-ı hāle virürse revnağ u zîb /Degül kabâhate farṭ-ı mucūna **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 10). [haml olunur, -inur]

O bezmgehde ki mâverd oduna **haml olunur** /Bahā-yı cevher her cins dūna **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 1). [haml olunur, -inur]

ẖunūn-ı muhtemel-i kizb iken elüñdeki āb /Belūr-ı cām-ı mey-i āb-gūne **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 12). [haml olunur, -inur]

Ma‘ārifüñ saña sorguc ṭaḳsa da Kānî /Şikence-i felege ya serūna **haml olunur** (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 14). [haml olunur, -inur]

hammāl-şifāt: Kaba, görgüsüz, izan sahibi olmayan kişi.

Yerden gögi fark eylemez ol mest-i cehālet /**Hammmāl-şifāt** kevkeb ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 10). [hammāl-şifāt]

hāmūş: Susmuş, sessiz.

Her şīvede **hāmūş** gerek ‘ārif-i bi’llah /Zīrā üdebā lağz-ı suhnden hāzer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 9). [hāmūş]

hāmūşlık: Susma, suskunluk.

Buña **hāmūşlıktan** gayrı hîçbir var mıdur çāre /Bu rāzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [hāmūşlıktan, -dan]

hamyāze-i hasret: Hasret eylemi, özleme duygusu.

Neş’e-i vaşlı humār-ı hecre hem āgūş idüp /Çekmesün **hamyāze-i hasret** kaçığı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 6). [hamyāze-i hasret]

han: Hükümdar.

Hā’inligi becerdi çü Tatar ğamzesi /Şāhin Giray nāmına bir **han** efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 6). [hān]

hançer:

1. Hançer, kılıç.

Ṭakmış miyânına o zerîn **hançerin** gelür /Tîg-i nigâhı dilleri delmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 5). [hançerin, -in]

Almış yine ortaya dili gamze vü müjgân /**Hançer** kılıç üstünden aşar dem dem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 12). [hançer]

2. Sevgilinin kaşı, kirpiği ve bakışı.

Tîg-i nîgehûn gamzelerûn ile bir olmuş /**Hançer** görünür cevhere-i şam şam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 20). [hançer]

3. I. Hançer. II. Sevgilinin kirpikleri.

Ebrûlaruñun fikri olup bir kara sevdâ /Karardı gözüm hasret ile **hançere** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 12). [hançere, -e]

Ğamze gibi kanlu **hançer** gibi egridür adı /Olmasun bûy âşinâ-yı hûn dimâğı kimsenûn (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [hançer]

Üstüne düşmemenûn var mı meger imkânı /Beni âğışte be-hûn eyleyen ol **hançerdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 14). [hançerdür, -dür]

hançer-i âzâr: Dert, sıkıntı hançeri. (Sevgilinin derdi, sıkıntısı ya da azarı âşık için lütuftur).

Dâğ-ı dilûme **hançer-i âzârı** gibi yok /İnşâf olınsa güzelüm dirhem ü merhem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 7). [hançer-i âzârı, -ı]

handân: Gülen, şen, neşeli.

Handân gelen ‘âleme giryân gidecekdür /Giryân gelen ‘âleme **handân** gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 2). [handân]

Handân gelen ‘âleme giryân gidecekdür /Giryân gelen ‘âleme **handân** gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 2). [handân]

hande: Gülme, gülüş.

Hân-ı halîl mi baña hân-ı vişâl mi /Hân-ı halîl didigimiz **hande** mi ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 8). [hande]

hâne: I. Ev. II. Gönül evi. III. Beden.

Şarşar-ı ‘âtiye depretmeyecek **hâneleri** /Bir nermce şıcacık âh-ı sehergâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 5). [hâneleri, -leri]

ḥāne-cüdā ol-: Evden, gözden uzak olmak.

Ḳurbiyyet ider ‘āşıkā ĩrās tesellī /Dil-ber olıcak ḥāne-cüdā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 10).
[ḥāne-cüdā olıcak, -ıcak]

ḥāne-i aġyār: Rakibin evi.

Cihān aġyārdan ḥālī mi ḳaldı bilmem ey Kānī /Bir iki gicedür ses **ḥāne-i aġyārdan** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 10). [ḥāne-i aġyārdan, -dan]

ḥāne-i bī-minnet ol-: Minnetsiz, eziyetsiz mesken olmak.

Aña bir **ḥāne-i bī-minnet oldı** sīne-i Kānī /Ḥayālūñ bir yere başmaz dil-i bī-kīneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 9). [ḥāne-i bī-minnet oldı, -dı]

ḥāne-i derūn: Gönül hanesi.

Besdür bu şerhalar niye lâzım bu dāġlar /Gör **ḥāne-i derūn** açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 24). [ḥāne-i derūn]

ḥāne-i ehl-i dil: Gönül sahiplerinin hanesi.

Böyledür ḳā’ide-i ḳahr u luṭf ‘ālemde /**Ḥāne-i ehl-i dili** gāh yıḳar gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 18). [ḥāne-i ehl-i dili, -i]

ḥān-ı ḥalīl: Halil sofrası; samimi (dost) sofrası.

Ḥān-ı ḥalīl mi baña ḥ’ān-ı vişāl mi /Ḥān-ı ḥalīl didigimüz ḥande mi ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 7).
[ḥān-ı ḥalīl]

Ḥān-ı ḥalīl mi baña ḥ’ān-ı vişāl mi /**Ḥān-ı ḥalīl** didigimüz ḥande mi ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 8).
[ḥān-ı ḥalīl]

ḥār: Diken.

Gül-i ruḥsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O daḥı şimdi oldı gözde **ḥār** ol gitdi ben ḳaldım (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [ḥār]

ḥar: Eşek.

Her bār rehā ister iken ester ü ḥārdan /Şüfī gibi bir kendüyi bilmez **ḥare** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 22). [ḥare, -e]

hār u has: Çalı çırpı, çer çöp.

Hār u hasdur ten-i ‘uşşāk-ı sitem-keş gūyā /Anı hep semt-i dil-ārāya begüm cū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 9). [hār u hasdur, -dur]

harāb-ābād: Harabe, yıkık dökük yer.

‘İmāret-dāde-i mi‘mār-ı ‘ışkuñ oldıgum günden /Ziyāret itmedük hıçbir **harāb-ābād** mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 6). [harāb-ābād]

harābāt erenleri: Meyhaneye gelen kişiler. (Tasavvufta tekke zaman zaman bu kelime ile ifade edildiği için tekke müritleri anlamına da gelir)

Bī-hānumān mıdur şu **harābāt erenleri** /Yek-dem serīr-i meykede şad-hānumān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 11). [harābāt erenleri]

harāb-ender-harāb: Büsbütün bozulmuş, yıpranmış.

Ben olmuşdum **harāb-ender-harāb** neş’e-i şevkuñ /Sen olmaduñ mı ḥāb-ı nāzdan āgāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 7). [harāb-ender-harāb]

harām ol-: Haram olmak (bir şey, birine): Bir şeye erişemez olmak, bir şey eline geçmez olmak, bir şeyden hiç yararlanamaz olmak.

Eger ‘ıyd-i vişāl itse taķarrüb /**Harām olsun** raķibe buse bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 4). [harām olsun, -sun]

harāret olmayıcaķ dil: Susuzluğun, sıcaklığın hâsıl olmadığı gönül.

Göñülde ‘ışk yoğ ise şarābı neylersin /**Harāret olmayıcaķ dilde** ābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 2). [harāret olmayıcaķ dilde, -de]

hareke noķta kabūl: Harflerin hareke veya nokta alma durumu. (Sevgilinin âşıklarını kabul etmesi bağlamında)

Hareke noķta kabūlünden elif müstağnī /Vaħdete işte nişān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 23). [hareke noķta kabūlünden, -ünden]

harem-i hum: Şarap küpünün içi.

Meyler gulüv idüp **harem-i humda** taşsun /Olsun serāçelerle şoķaķlar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 7). [harem-i humda, -da]

harem-i ka'be-i vaşla gir-: Kavuşma kabesi'nin haremine girmek. Sevgiliye kavuşma yeri, mabedi.

Girsem harem-i Ka'be-i vaşla yatadüşsem /Seccâde-i pür-dâğ-ı teni sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 27). [harem-i ka'be-i vaşla girsem, -sem]

harf: Harf, söz.

Harf ta'rif eylemez cem'iyet-i lafza meded /Mes'ele muğlak degül baḥs-i ḥuzûra el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 7). [harf]

harfcik: Vuslat konusunda küçücük bir bilgi, haber.

Dehânından vişâle dâ'ir olmaz **harfcik** mesmû' /Çıkan hep vardandur emr-i mümkün yokdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 7). [harfcik]

harf-endâz ol-: Söz atan, sözle sataşan, lâfla sarkıntılık eden (kimse) olmak.

Bize erbâb-ı taşarruf olamaz harf-endâz /Sîğa-i emsile-i 'unşurumuz sâlimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 5). [harf-endâz olamaz, -amaz]

harvânî-i har-vâr: Eşek yükü (eşekle taşınacak kadar çok) elbise.

Libâs-ı rızık gâyet bol bulamadı gerek ḥayyât /O **harvânî-i har-vâr** var her peşmînenen çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 6). [harvânî-i har-vâr]

hasan: 1600'lü yılların sonunda yaşamıştır. Cezayir'in ikinci dayısıdır. Kaptanlığı ile nam salmıştır. Hasan Baba ismi ile de anılır.

Mellâḥ **Hasan** göstererek 'âşıka kâmet /Degdi direk-i keşti-i hicrânda direkler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 3). [hasan]

hasbeten-li'llâh: Allah rızası için.

Nezâketle varup bir bûse de aldum yañağundan /Tehevvür itme söyle **hasbeten-li'llâh** tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 6). [hasbeten-li'llâh]

hâşıl ol-: Meydana gelmek, doğmak.

Dilde kim **hâşıl ola** cezbe-i mıknaṭîsi /Ḥaşm-ı pulâd-ten olsa bayağı kâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 15). [hâşıl ola, -a]

ḥaşm-ı pulād-ten ol-: Çelik bedenli düşman olmak. Çok güçlü hasım olmak.

Dilde kim hâşıl ola cezbe-i mıknaṭîsi /**Ḥaşm-ı pulād-ten olsa** bayağı kâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 16). [ḥaşm-ı pulād-ten olsa]

ḥasret: Bir şeyi çok isteyip, arzulayıp ona kavuşamamaktan gelen üzüntü, özlem.

Gözüm nezzāre-i ruḥsāre-i cānāna **ḥasretdür** /Kulağum istimāʿ-ı şoḥbet-i yārāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 1). [ḥasretdür, -dür]

Gözüm nezzāre-i ruḥsāre-i cānāna **ḥasretdür** /Kulağum istimāʿ-ı şoḥbet-i yārāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 2). [ḥasretdür, -dür]

Elüm gül-deste-i peymāne-i ser-şārdan ḥālī /Ayağum cünbiş-i mestāne-i rindāne **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 4). [ḥasretdür, -dür]

Dimāğum āşinā-yı bûy-ı ümmîd olmadan ḳaldı /Dehānum çāşnī-i lezzet-i iḥsāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 6). [ḥasretdür, -dür]

Zebānum ḥüsn-i taʿbīr-i merāmum itmeden ʿāciz /Kelāmum imtizāc-ı ḥarf-i istiḥsāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 8). [ḥasretdür, -dür]

Ayağum sāḥa-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan dūr /Elüm her rûz u şeb bûs itdigüm dāmāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 10). [ḥasretdür, -dür]

Zebānum cünbiş-i ḥarf-i recā-yı vaşla nā-maḥrem /Dehānum lezzet-i gül-bûse-i ḥübāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 12). [ḥasretdür, -dür]

Yüzüm rengīni gül-ḥande-i âmâlde sādur /Sözüm her çend rengīn olsa istiḥsāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [ḥasretdür, -dür]

Derūnum pāy-māl-i minnet-i dūnān iken ḥālüm /Cebīnüm āstān-ı zümre-i rindāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 16). [ḥasretdür, -dür]

Dilüm endīşe-i vaşl-ı dil-ārādan olup maḥrūm /Ḥayālüm Kāniyā fikr-i sürūr-ı cāna **ḥasretdür** (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 18). [ḥasretdür, -dür]

O deñlü **ḥasretüñle** künc-i gamda olmışam bī-tāb /Niyāza ḳudretüm ḳalmaz elünden el-amān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 3). [ḥasretüñle, -üñle]

Ebrūlaruñuñ fikri olup bir ḳara sevdā /Ḳarardı gözüm **ḥasret** ile ḥançere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 12). [ḥasret]

Ey benüm sīnemde cānum cānumuñ cān-pāresi /**Ḥasretüñle** oñmadan ḳaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 2). [ḥasretüñle, -üñle]

Āyīne-i ruḥsārına reşk eylese ḥurşīd /Meh-tāb geyer **ḥasret** ile cāme-i mātem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 10). [ḥasret]

ḥasret-i dīdār: Sevgilinin yüzünün güzelliğine duyulan hasret.

Yed-i beyzâ da olsa pâ-yı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir ayak evvel **ḥasret-i dīdār-ıñam** sâķī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 6). [ḥasret-i dīdār-ıñam, -ıñam]

ḥasret-i laʿl-i leb: Kırmızı dudağına hasret olduğum.

Dâne-i eşküm ʿaķīk-i sürḥı eylerdi ḥacīl /**Ḥasret-i laʿl-i lebüm** gevher-nisārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 12). [ḥasret-i laʿl-i lebüm, -üm]

ḥāşşiyet: Bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir; fayda, yarar.

Eli ehlerinden al kim tā ola **ḥāşşiyeti** zāhir /Vezāret mührü dest-i düzde girmekle vezīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 3). [ḥāşşiyeti, -i]

ḥaste: Hasta, âşık.

Cân be-leb gözleri yollarda dil-i bīmāruñ /Yürisün **ḥastesini** görmege cānān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 8). [ḥastesini, -sini]

ḥaṭ yazıl-: Hat, yazı yazmak.

Çeşm-i ḥūninde ḥayāl-i ḥaṭṭı olmaz cāy-gīr /**Ḥaṭ yazılmaḵ** mümkün olmaz Kāniyā ḵan üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 12). [ḥaṭ yazılmaḵ, -maḵ]

ḥaṭā vü sehvi: Kasten yapılmamış yanlış ve hata.

Ḥaṭā vü sehvi Kānī iʿtirāf it nezd-i Bārīde /Duʿānuñ efdalı çün lā-tuʿāḥiz inne-sīnādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 5). [ḥaṭā vü sehvi, -i]

ḥaṭ-āver ol-: Sevgilinin yüzündeki ayva tüylerinin çıkması, sevgilinin yaşının geçmesi.

Ḥaṭ-āver olmuş eyyām-ı bahār ḥüsn ü ān geçmiş /Bilür ol şūḥ görse ʿāşıkın ammā zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 1). [ḥaṭ-āver olmuş]

ḥaṭ-ı ʿayb: Sevgilinin güzelliğini gölgeleyen ayva tüyleri.

Kāniyā cān u dehānı o ʿadīmüʿl-meselün /Nokṭa-i şekk mi süveydā mı **ḥaṭ-ı ʿayb** mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 10). [ḥaṭ-ı ʿayb]

ḥaṭ-ı ruḥsār: Yanaktaki ayva tüyleri.

Şüphe var mı **ḥaṭ-ı ruḥsār** yüze çıkmaya mı /Zālike-ş-şuḥuf ʿaceb muşḥaf-ı lā-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [ḥaṭ-ı ruḥsār]

ḥaṭ-ı sebzi: Delikanlı olmaya başlayan erkek çocukların yanağında beliren ince tüyler.

Nâz iden âhir-i ḥüsünde **ḥaṭ-ı sebzi** ile /Vâdi-i ḥüsnde Hızra irenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 9). [ḥaṭ-ı sebzi]

ḥâtır: 1. Gönül, kalp.

Ḥâtırın itme şikeste imtiḥânsuz kimsenün /Kesr-i kalb-i ehl-i istignâya hîç kâr itmez ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 3). [ḥâtırın, -ın]

2. Birine karşı duyulan saygı, sevgi.

Raḳîbî **ḥâtırıñ** çün zâhidi Allâh için Kânî /Dile vird itmedük en‘âm mı evrâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [ḥâtırıñ, -uñ]

3. İnsanın düşünme ve hafıza kuvveti, zihin, fikir, akıl.

Vuşlat metâ‘ınıñ degerin bilmiyor hele /**Ḥâtırlara** o şüh deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 8). [ḥâtırlara, -lara]

4. Gönül, kalp; akıl, zihin.

Ḥâtırıñ neyle muṭayyeb olur ey âfet-i cân /Cân ise maṭlab eger ol daḥı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 3). [ḥâtırıñ, -uñ]

Bilmem nedür tefâvüt-i nâz iltifâtdan /Degmez o şüh **ḥâtıruma** bir zamân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 4). [ḥâtıruma, -uma]

ḥâtırâ gel-: Gönüle, kalbe getirmek; akıla, zihne getirmek.

Ben imhâl üze saña göñlümi virmekde bi’llâhi /‘Aceb **gelmez** mi cānâ **ḥâtırâ** mühmeldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 8). [ḥâtırâ gelmez, -mez]

Ḥayâl-i gönçe-i ruḥsârı sünbülzâr-ı gîsûsı /**Gelürse ḥâtırâ** ‘âşıkları leyl ü nehâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 4). [ḥâtırâ gelürse, -ürse]

Getürmez ḥâtırâ bir kimse yâd itmez hemân ölme /Kimesne nâ-murâduñ ber-murâd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 1). [ḥâtırâ getürmez, -mez]

ḥâtırâ gelmezden evvel: Aklına gelmeden önce, düşünmeden önce.

Bu fikre **ḥâtırâ gelmezden evvel** el-vedâ‘ eyle /Hezârân ‘ıyd gelse bî-vefâdan merḥabâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 5). [ḥâtırâ gelmezden evvel]

ḥâtırâ-i vuşlat: Kavuşmanın, buluşmanın hatırası, anısı.

Olurdı **ḥâtırâ-i vuşlatıñ** dile reh-yâb /Geçeydi düzaḥa Firdevs çeşmesinden âb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 1). [ḥâtırâ-i vuşlatıñ, -uñ]

hâtır-ı bî-kîne Kinsiz, arı, temiz gönül.

Yerin buldı hadengüñ ok deyüp yan düşdi kalbümde /Hele bu ber-güzāruñ **hâtır-ı bî-kînen** çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 4). [hâtır-ı bî-kînen, -den]

hâtır-şinās: Gönül alıcı.

Şeb-ārā olsa yek-çeşm olmasa **hâtır-şinās** olsa /O mäh-ı nev-haṭa teşbîh iderdüm mihr-i gerdünü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 9). [hâtır-şinās]

haṭṭı gel-: (Sevgilinin) ayva tüylerinin çıkması.

Rüyına **haṭṭı gelüp** rûzumuzı tār itdi /Der-i gülşenkede-i vuşlatı dîvār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 1). [haṭṭı gelüp, -üp]

haṭṭ-ı siyehkâr: Günahkâr sevgilinin ayva tüyleri.

Sebeb-i dil siyehi **haṭṭ-ı siyehkârûndur** /Yoḥsa ḥāl-i siyehûñ cāna deger ‘anberdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 7). [haṭṭ-ı siyehkârûndur, -uñdur]

haṭṭ-ı yār: Sevgilinin mektubu. Sevgilinin yaşının ilerlemesinden dolayı yüzünde çıkan ayva tüyleri. (Sonbahar mevsimi)

O dem ki kara ḥaberlerle **haṭṭ-ı yār** gelür /Bahār u sebzeyi alma dile ğubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 1). [haṭṭ-ı yār]

Ne dem ki kara ḥaberlerle **haṭṭ-ı yār** gelür /Şafā-yı āyîne-i dil gider ğubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 9). [haṭṭ-ı yār]

haṭuñ devri: Dudağın çevresindeki ayva tüylerinin devir etmesi. (Konuşma eylemi sırasında dudakların hareket etmesi bağlamında)Konuşma, sohbet.

Haṭuñ devrinde sözler vaşf-ı la‘l-i nāba dā‘irdür /Gülüşler vaḫt-i mağrib ekserī mey-ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 7). [haṭuñ devrinde, -nde]

haṭve: Adım.

Vefādārān-ı rāh-ı ‘ışḫdan bir **haṭve** ayrılma /Şapa yollarda gezme var yüri hem-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 3). [haṭve]

havāşş-ı zāhir ü bâṭın: İç ve dış tüm duyular (beden ve ruh).

Havāşş-ı zāhir ü bâṭın saña imdād iderlerdi /İdüp inşāf lâ-büd sen daḥı yārānuñı ḥoş ṭut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 3). [havāşş-ı zāhir ü bâṭın]

hāy u hū: Gürültü ve patırtı.

Niçün ey muğ-beçe ey duht-ı rez sultānlık itmezsin /Miyān-ı mey-keşānda **hāy u hūlar** hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 4). [hāy u hūlar, -lar]

ḥayāl: Hayal, fikir.

Zeneḥdānuñ **ḥayāliyle** dönüşde bir ser-i çāha /İlişdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 15). [ḥayāliyle, -iyle]

Dilüm endiše-i vaşl-ı dil-ārādan olup mahrūm /**Ḥayālüm** Kāniyā fikr-i sürür-ı cāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 18). [ḥayālüm, -üm]

Ḥayālūñ sīnede ey rūḥ-ı ‘ālem bir zamān çıkmaz /Pezirā-yı fenā olmazsa cism elbette cān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 1). [ḥayālūñ, -üñ]

Ḥayālūñ bir yere başmaz dil-i bī-kīneden soñra /Miyānuñ қоçmağa imkān yok āyīneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 1). [ḥayālūñ, -üñ]

Aña bir ḥāne-i bī-minnet oldı sīne-i Kānī /**Ḥayālūñ** bir yere başmaz dil-i bī-kīneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 10). [ḥayālūñ, -üñ]

ḥayāl it-: Düşlemek.

Kıl ü kāl-i ḥaber-i ḥaṭṭ ile dil-rīş olma /Müjde-i zımnī-i vuşlatda **ḥayāl it** gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 4). [ḥayāl it]

ḥayālāt: Hayaller, sevgilinin hayali.

Gönlümde **ḥayālātuñı** taşvır iderdüm /Ol şüret-i dīdārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 15). [ḥayālātuñı, -uñı]

ḥayāle gir-: Hayal etmek, zihinde tasavvur etmek.

Girmiş ḥayāle bilmez iken ben muḥabbeti /Almış o düzd cānı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 9). [ḥayāle girmiş, -miş]

ḥayāl-i ebruvān: Kaşlarının hayali.

Tenümde ‘aks-i çeşmüñ ḥalka ḥalka dāğlar açdı /**Ḥayāl-i ebruvānuñ** āb içinde ṭāklardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 8). [ḥayāl-i ebruvānuñ, -uñ]

ḥayāl-i gonçe-i ruḥsār: Yüz goncasının hayali, sevgiliin dudağının hayali.

Ḥayāl-i gonçe-i ruḥsārı sünbülzār-ı gīsūsı /Gelürse ḥaṭıra ‘aşıkları leyl ü nehār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 3). [ḥayāl-i gonçe-i ruḥsārı]

ḥayāl-i ḥāl: (sevgilinin) beninin hayali.

Raḡam-ı dāğ **ḥayāl-i ḥālīdūr** bu şerḥalar cedvel /Şerefle ḡonmıř o ḥālī vařat o fāḡlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 3). [ḥayāl-i ḥālīdūr, -idūr]

ḥayāl-i ḥām: Boş hayal.

Pişürdük işleri nefsi ne-puḡteyle bu maḡbaḡda /**Ḥayāl-i ḥām** dirler fikret-i bī-hüdemüz ḡaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 6). [ḥayāl-i ḥām]

ḥayāl-i ḡaḡḡ: (Sevgilinin) Ayva tüylerinin hayali.

Çeşm-i ḡüninde **ḥayāl-i ḡaḡḡ** olmaz cāy-gīr /Ḥaḡ yazılmāḡ mümkün olmaz Kāniyā ḡan üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 11). [ḥayāl-i ḡaḡḡ, -ı]

ḥayāl-i rüy-ı dil-ārām: Sevgilinin yanaḡının hayali, fikri.

Ḥayāl-i rüy-ı dil-ārāmuñ ile ḡıfl-ı emel /Oḡutmaduḡ saña bir pend mi ḡülistān mı ḡodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 3). [ḥayāl-i rüy-ı dil-ārāmuñ, -muñ]

ḥayāl-i sīne-i sīm: Gümüş (beyaz) göḡsün hayali, düşüncesi.

Ḥayāl-i sīne-i sīmīn senāmuñ sīneden çıḡmaz /O sāde-dil ne sīne cevher-i āyīneden çıḡmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 1). [ḥayāl-i sīne-i sīmīn, -īn]

ḡayder: Zülfikar'ı kullanacak cesaret ya da o kudrete hükmedebilecek kabiliyet. (Arslan, Hz. Ali)

Ben ol řīr-ı girān kirdār-ı řaḡn-ı ḡābe-i ‘ıřḡam /Elümde zü'l-fiḡārum vardur ammā **Ḥayderüm** yodur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 20). [ḡayderüm, -üm]

ḡāy-ı ḡüy-ı mey-ḡārān: Sarhoşların gürültüsü, patırtısı.

Ne şavt-ı ḡulḡul-i mīnā ne **ḡāy-ı ḡüy-ı mey-ḡārān** /Muḡayyeb-kerde-i ḡüftār-ı řevḡ-āsārıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 7). [ḡāy-ı ḡüy-ı mey-ḡārān]

ḡayli: Çokça, epeyce, oldukça.

Ḥayli ‘uřřāk ḡoḡu aldı senüñ zülfünden /Ḳoḡdılar ḡayri o ḡoḡmıřları bu bū ḡötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 21). [ḡayli]

Segān-ı kūçe-bend-i semtüne itdüm müdarālar /Tevāzu‘larla itdüm **ḡayli** ey-va’llāḡ ḡuyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 14). [ḡayli]

N'ola ser-şār-ı şahbā-yı sürūr olsam bu demlerde /Humār-ı hasretüñle **hayli** dem maḥzūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 14). [hayli]

hayli zamân: Uzun süre.

Ben dir idüm ki berāber olalum **hayli zamân** /Kalmamış kısmeti bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 13). [hayli zamân]

haylûlet-i şitâ: Kışın gelmesi. Kara kışın yolu kapaması.

Oldı ayak bağı bize **haylûlet-i şitâ** /Bilmem o semte Kânî bahāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 9). [haylûlet-i şitâ]

hayr u şer: 1. İyilik ve kötülük.

Cāh u şeref-i dehre göñül bağlamadum hîç /Ne fikr-i maḥāmāta ne **hayr u şere** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 16). [hayr u şere, -e]

2. İyilik ve kötülük. (İyi ya da kötü bir iş yapma iradesi).

Bütün hayruñ da şerrüñ de kâderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece **hayr u şerüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 34). [hayr u şerüm, -üm]

hayra yor-: Rüya veya olayı iyi bir durumun belirtisi saymak.

Şitābuñ seyr idüp terkîbde ağıyāra naḥil itdüm /Hele inşāf idüp ta'bîrin anuñ **hayra yormışlar** (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 8). [hayra yormışlar, -mişlar]

hayrân: Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse.

Cānum da tenüm de saña **hayrân** saña ḫurbān /İtmezseñ o ağıyārı fedā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [hayrân]

Degül Mecnūna teşbîh eylemek Kânîyi şāyeste /Hezārān Ḳays **hayrân** hālet-i hayret-füzūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 16). [hayrân]

hayret: 1. Şaşıрма, şaşırp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Hayretle hemān üstüme dil-ber düşeyazdı /Ben hergiz inanmadum o daḥı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 1). [hayretle, -le]

Giderken bādveş döndüm girifte-pāy-ı bî-tāba /Bulınmaz oldu **hayretten** sürāğ-ı rāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 10). [hayretten, -den]

2. Şaşılan bir şey karşısında söylenen söz.

Olup pā-māl **hayret** kendüden geçmiş dil-i şeydā /Semend-i nāza binmiş kırkaram ol bī-amān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 3). [hayret]

hayr: Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş.

Bütün hayruñ da şerrüñ de kaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece hayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [hayruñ, -uñ]

hayvân gelip yine hayvân git-: Dünyaya geldiği gibi gitmek. Sırlara vakıf olamadan ölmek. Hakk'ı bulamadan, pişmeden ölmek.

Fark itmeyen insân ne demek oldığın eyvâh /**Hayvân gelecekdür yine hayvân gidecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 6). [hayvân gelecekdür yine hayvân gidecekdür, -eceedür]

hayvânlık: İdraksizlik, akılsızlık.

Kendüñi kendüñ gözet Allaha ısmarla özüñ /Kāniyā virmez saña **hayvânlığı** ko il cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 10). [hayvânlığı, -ı]

hayyât: Dikici, terzi.

Libâs-ı rızık gâyet bol bulamadı gerek **hayyât** /O harvânî-i har-vâr var her peşmîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 5). [hayyât]

hayyât-ı gamze: Gamze terzisi.(Sevgilinin süzgün yan bakışları terziye benzetilmiştir).

Hayyât-ı gamze kâle-i cânı keser biçer /Bilmez amân o şüh amânı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 1). [hayyât-ı gamze]

hazân-dîde: Sonbahar görmüş, sararıp solmuş. II sevgiliden ayrılmış.

Hazân-dîde nihâlüm nev-bahârı yıl geçer görmem /Çü naḥl-ı mâtem-ārâ berg ü bârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 1). [hazân-dîde]

hazer: Sakın! Çekin!

Hazer kim bir gönül bir ‘âlemi garḳ-âb qahreyler /Belâ bārân-ı tûfân inkisâr-ı Nuh'dandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [hazer]

hazer eyle-: Sakınmak, kaçınmak, çekinmek.

Öñün al neş'e-i âbuñ **hazer eyle** nübû‘undan /İşe tedbîr lâzımdur muḳaddemce vuḳû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 1). [hazer eyle]

Her şîvede hāmūş gerek ‘ārif-i bi’llah /Zīrā üdebā lağz-ı suhenden **hazer eyler** (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 10). [hazer eyler, -r]

hazer it-: Çekin, sakın, yapma.

Bu günlerde **hazer it** geçme Kânî semt-i dil-berden /Seni gâmez eylemiş ağıyâr o bî-raḥme yamāñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 9). [hazer it]

hazîne: Maddi veya manevi büyük servet değerindeki şey.

Her zerre bir defîne her kuvve bir **hazîne** /Ol nükte-i hafî ne vîrâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [hazîne]

hâzır: Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan.

Çanum yoluñı şulamağa **hâzır** iken hîç /Boş yerlere şular gibi aḳmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 5). [hâzır]

hâzır ol-: Huzurda olmak.

Sen hemân **hâzır ol** Allāh unutmaz ḳulını /Sen uyurken işi birden bire nâ-gâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 21). [hâzır ol]

hazret: Saygı ve hürmet ifadesi.(Sevgili için)

Göñülden ider her kişi ümmîd vişālûñ /Sevdüm seveli **hazretüñi** dillere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 6). [hazretüñi, -üñi]

hazret-i Allāh: Yüce Allah.

Ṭavāf-ı Ka‘be-i kūyuñ müyesser ḳıldı Kāniye /Hele ölmezden evvel **Hazret-i Allāh** tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 24). [hazret-i allāh]

Sen hemân dest-i niyâzı bârgâh-ı Ḥaḳḳa aç /Kāniyâ her ne dilerseñ **Hazret-i Allāh** virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 10). [hazret-i allāh]

Ḳaşr-ı vîrân-şüdesin ḥâne-ḥarâb ḡadruñ /Sen elem çekme göñül **Hazret-i Allāh** yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 4). [hazret-i allāh]

Bâ-Ḥaḳḳ-ı nebî **Hazret-i Allāhı** unutma /Ḳulsın ḳul iseñ ḳulluḳ idüp şāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 1). [hazret-i allāhı, -ı]

hazret-i Hakk: Yüce Allah.

O gül kim **Hazret-i Hakk** reng ü bû virmiş aña ey dil /Dimāguñda şadākatsüz koçulmaz añladuķ bildük
(Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [hazret-i hakk]

Şeb-i hecrüñ seheri yaklaşıcak **hazret-i Hakk** / Āhınuñ her şererin meş'ale-i mäh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 19). [hazret-i hakk]

Hâlimi ‘arz idemem **hazret-i Hakkdan** gayrı /Yanamam derdimi bir ferde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 7). [hazret-i hakkdan, -dan]

O gülşen kim hemîşe bâğbânî **Hâzret-i Hakkdur** /Anuñ gül gönçesi bi'llâh şolmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 3). [hâzret-i hakkdur, -dur]

hazret-i İslî misâli göğе ağ: Hz. İsa gibi göğе çekilmek. Hz. İsa göğе çekilirken üzerinde bir iğne bulunduğу için dördüncü katta kalır. Daha fazla yukarı çıkamaz. Bu menkıbeye telmih yapılmıştır.

Cüst-cū eyler felek tā igneden iplige dek /İster isen **Hâzret-i Ğisî misâli göge ağ** (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 4). [hâzret-i Ğisî misâli göge ağ]

ḥazret-i manşūr-āsā: Hazreti Mansûr gibi. (Hallacı Mansur).

Dâmen-i dâr-ı vefâya biz aşılduk tâ ezel / **Hâzret-i Mañşûr-âsâ** dâra hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 12). [hâzret-i mañşûr-âsâ]

hazret-i muntakim-i ‘adl: Adaletin öcünü alan hazret, efendi. Adaleti sağlayan Allah.

Ğam yeme ey dil-i hayret-zede ğaddāruñ işüñ / **Hazret-i Muntakim-i ‘adl** be bi’llāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 8). [hazret-i muntakim-i ‘adl]

hebā ol-: Boşuna gitmek, zayi olmak, mahv olmak, yok olmak.

Saňa ‘aşıq degülken ‘ār u nāmus idi endiŕšem /**Hebā oldı** sevelden neng ü ‘ār ol gitdi ben qaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [hebā oldı, -dı]

hecr: Ayrılık.

Heçr idelden beni jengār-ı ğam-ı yāra dü-çār / Kāniyā sīne-figārūm aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 9). [heçr]

Hecr ile rûz u şebûm fark itmeden koydı beni / Sîne-i şâfuñ beyâzî kaşlarınıñ qarası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 5). [hecr]

hecr ü vaşl: Ayrılık ve kavuşma.

Fu'ādī lā-yağırru'n-nāse bel lā-yenfe'ud-dünyā /Ki **hecr ü vaşldan** gayrı ebed nef' u zarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 38). [hecr ü vaşldan, -dan]

hecre şal-: Ayrılığa salmak, düşürmek.

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile 'ayb mıdır /**Hecre şalduñ** beni bu cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 2). [hecre şalduñ, -duñ]

hediye: Armağan.

Kânî bu gazel olsa sezā yāra **hediye** /Me'mül o perîden dağı taḥsîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 29). [hediye]

heft-āsmān: Yedi kat gökyüzü, felek.

Olur **heft-āsmān** bir çend-rūze ser-ḥoşa mağlūb /Anuñçün dā'imā cevr-i felekdendür amān ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 5). [heft-āsmān]

hekīm: Hekim, doktor.

Dil-ḥastegī-i 'āşıkı şorma **hekīmden** /Ol mes'ele var ise de āḥestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 15). [hekīmden, -den]

helāk ol-: Mahvolmak, perişan hale gelmek; ölmek.

Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre **helāk olsam** /Reh-i 'ışkuñda ben ġā'iblere irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 3). [helāk olsam, -sam]

helāl: Nikāhlı eş.

'Aqlımı mehr virüp duḡt-ı rezi 'aḡd itdüm /Ger **helālümde** disem 'ayb degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 4). [helālümde, -ümde]

helāl-zāde: Namuslu bir aileden geldiğini belli edecek tarzda hareket eden, dürüst ve doğru kimse. Helal süt emmiş.

Helāl-zāde şikest itdiğin dürüst eyler /Ḥumārını yine kendüsi def' ider mey-i nāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 11). [helāl-zāde]

hele: 1. Özellikle, mademki.

Arada biz **hele** şaşduķ irāde maķv oldu /Murādumuz diyecek bir murādumuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 3). [hele]

Şoruñ ‘uşşāķına āyā birisi içinden /Tayanur mı **hele** bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [hele]

Yerin buldı ĥadengüñ ok deyüp yan düşdi ĥalbümde /**Hele** bu ber-güzāruñ ĥāķır-ı bī-kīneden çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 4). [hele]

Bahāne bulma taķdīre tereccüh virme tedbīre /**Hele** nā-sāzluklar şīve-i mercūĥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 12). [hele]

2. Uyarma, korkutma veya söz verme anlatan bir söz; özellikle.

Vuşlat metā’ınuñ degerin bilmiyor **hele** /Ĥāķırlara o şūĥ deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 7). [hele]

3. Hiç olmazsa, bari, bu kadar olsun.

Şitābuñ seyr idüp terkībde aĥyāra naķıl itdüm /**Hele** inşāf idüp ta’bīrin anuñ ĥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 8). [hele]

4. Şaşkınlık ve dikkati çekmek için söylenen bir söz.

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sīneye şapdı /Germābe ararken **hele** külĥānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 6). [hele]

Alnumda niçe anlar idi hīç beşāşet /Yoĥ iken efendüm **hele** ben ānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [hele]

5. Artık.

Ümmīdümi kesdüm **hele** ĥalkuñ ĥapusından /Allāĥ ĥapusı gibi bir açık dere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 13). [hele]

Söz ĥalmadı ki söylene bilmem **hele** Kānī /Ĥaldum bir alay bī-hūde-gū sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [hele]

Benümle āşinālık yoĥ iken kimlerle eĥlendüñ /Şükür geķdi **hele** bī-gānelikler eldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 14). [hele]

Kevserüñ adın añar mıydum **hele** leb-teşnegān /Yār eger leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 9). [hele]

6. Şöyle, şöyle bir.

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur /**Hele** şaĥrāya baķ bir ĥalkmışlar otlar öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [hele]

7. Son, nihayet, sonunda.

Ṭavāf-ı Ka'be-i kūyuñ müyesser kıldı Kānīye /**Hele** ölmezden evvel Ḥazret-i Allāh tıyduñ mı (Kānî Divanı, Gazel 194, Mısra 24). [hele]

8. Her şeyden önce.

Kānî 'amel şahīfesinüñ görse bir yüzün /Lā-büd dimek gerek **hele** bir yüzi āğıza (Kānî Divanı, Gazel 180, Mısra 10). [hele]

hem: 1. Ayrıca, ilave olarak.

Beni **hem** cünbiş-i sīm-āb görüp itme 'aceb /Şīşe-i şabrı şikest itdi bugün seng-i vedā' (Kānî Divanı, Gazel 93, Mısra 5). [hem]

2. Üstelik bir de.

Ağyārı da görsem seni der-ḥāṭır iderdüm /Cānā **hem** o ağyārı yitürdüm bulamam hīç (Kānî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [hem]

Ağlatdı aındırup dil-i nālān u zārı **hem** /Ol göñlümi alanı mı feryād-ı 'andelīb (Kānî Divanı, Gazel 12, Mısra 9). [hem]

3. De, dahi (bağlaç).

Reng-i rū virme televvünlere sen yek-reng ol /Ya'ni eyyāmuñı **hem** reng-i leyāl it gice geç (Kānî Divanı, Gazel 15, Mısra 8). [hem]

4. Aynı, tıpkı, sanki.

Raķīb de ğam-ı fikr-i vişāle ṭalmışdur /Göñül birisi de sensin **hem** o fikire ṭalan (Kānî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [hem]

hem āb aķıduram hem dem: (Dertli ve yaralı olduğu için) Hem göz yaşı hem de kan dökmek.

Demüm dāğum ğama hem-dem **hem āb aķıduram hem dem** /Ĝamuñ yoķlar beni dem dem dedem dem ķande ben ķande (Kānî Divanı, Gazel 174, Mısra 5). [hem āb aķıduram hem dem]

hem āğūş it-: Sarmaş dolaş ederek.

Neş'e-i vaşlı ḥumār-ı hecre **hem āğūş idüp** /Çekmesün ḥamyāze-i ḥasret kaçacağı kimsenüñ (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 5). [hem āğūş idüp, -üp]

hem de: Aynı zamanda.

Ne Mañşūram ne ber-dār-ı ser-i zūlf olmaķ ister dil /Nesīmī-vār **hem de** yüzmege lāyık derüm yoķdur (Kānî Divanı, Gazel 50, Mısra 26). [hem de]

hemān: 1. Sürekli, daima.

Sen **hemān** dest-i niyāzı bārgāh-ı Hākka aç /Kāniyā her ne dilerseñ Hāzret-i Allāh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 9). [hemān]

Sen **hemān** hāzır ol Allāh unutmaz kılını /Sen uyurken işi birden bire nā-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 21). [hemān]

Beni kıl deñlü miyānı çeker ol semte **hemān** /Bir kıl ile yedilür āşıkı bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 7). [hemān]

Ṭalebkār-ı neşāṭ-ı bāde-i gül-günüñam sākī /**Hemān** bir sāgar-ı leb-riz ile memnūññam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 12). [hemān]

2. Sanki.

Hāyetle **hemān** üstüme dil-ber düşeyazdı /Ben hergiz inanmadum o dañı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 1). [hemān]

3. Hemen, o anda, öylece.

Hāl-i siyehi ‘anbere ṭa’n eylese ammā /Ol şūh-ı siyeh-çerde **hemān** ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 4). [hemān]

Kışsa-ññān-ı felek aḥvāl-i dil-i Kāñiyi /Başladı nakle **hemān** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 26). [hemān]

4. Ancak, sadece, yalnızca.

Felek **hemān** beni mi bulduñ imtiḥān idecek /Ġarīk-i lücce-i endüh-ı bī-kerān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 1). [hemān]

Hādeng-i şīve-i kavs-i kader bu menzilde /Bu bī-nişānı mı gördi **hemān** nişān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 4). [hemān]

Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laḥt laḥt oldu /**Hemān** bir cān ḳaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [hemān]

Ġamuñ ile **hemān** bir ḳalīb-ı fersüdemüz ḳaldı /Cihān u mā-sivādan dāmen-i ālūdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 1). [hemān]

Göñül dirler aña nām-ı diger yek-ḳaṭre ḥūn-ı germ /Bu gül-bünde **hemān** bir gönçe-i ne-küşüdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 4). [hemān]

5. Çabucak.

Getürmez ḥāṭıra bir kimse yād itmez **hemān** ölme /Kimesne nā-murāduñ ber-murād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 1). [hemān]

Getürmez ḥāṭıra bir kimse yād itmez hemān ölme /Kimesne nā-murāduñ ber-murād itmez **hemān** ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 2). [hemān]

Görür etbā‘ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lā-büd /Anı bir tesliyetle Bārī şād itmez **hemān** ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [hemān]

Kefîl-i zinde-i hâzır vaşî-i mürde-i gâ'ib / Didirdüp kendüye bir tırfa ad itmez **hemân** ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 8). [hemân]

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kânî / 'Abes kimse saña bahş-ı fu'âd itmez **hemân** ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 14). [hemân]

Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cânı / Ol tıfl-ı sebük-mağz **hemân** vir diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 4). [hemân]

Hemân taqlîd ile girmek mi istersin sen ol bezme / Nihân-hâneñde Kânî yoğsa hâl-i zâ'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [hemân]

Kimesne dostân-ı pes-mândeğânın farı-ı şefkatden / Berây-ı hâtır-ı aḥbâb yâd itmez **hemân** ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 6). [hemân]

hemânâ: 1. Güya, sanki.

Felek im-şeb hilâl-i hâle-pîrâyı idüp der-dest / **Hemânâ** döndi ol dervîşe tutmuş bir kemer keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 4). [hemânâ]

2. Tam, tamâmen, aynen, tıpkı.

Ferâgatde **hemânâ** şâh kendü 'âlemindeyken / Ne sihr itdüñ a zâlim âh 'aqlum çeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 3). [hemânâ]

hem-çü: Onun gibi.

Müjde saña Kânî o lebi **hem-çü** la'l-i yâr / Yârânla nûş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [hem-çü]

hem-çü sāğar: Şarap kadehi gibi.

Olur pür-ḥûn dü-dîdem **hem-çü sāğar** dil-berüm aḥsam / Kelef bağlar dü-ruḥsârum o mâh-ı enverüm aḥsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 1). [hem-çü sāğar]

hem-çün: Gibi.

'Aceb bir hâle düş oldum dilüm var dil-berüm yokdur / Ne sırdur dürc-i dil **hem-çün** şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [hem-çün]

hem-dem: Dost, arkadaş.

Demüm dâğum gama **hem-dem** hem âb akıduram hem dem / Ğamuñ yoklar beni dem dem dedem dem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 5). [hem-dem]

hem-dem kıl:- Dost, yakın arkadaş kılmak.

‘Azîz zü’n-ntikâm ismin netîce zîb-i hâl itme /‘Afüvv ismine **hem-dem kıl** Hâlîm ismin Şabûr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 8). [hem-dem kıl]

heme: Hep, bütün, cümle.

Rûbeh-nijâd ekseri ehl-i zamânenüñ /Zîrâ yüze gelince **heme** rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 12). [heme]

hemîşe: Daima, her zaman.

Göñüldendür **hemîşe** cünbiş-i zâtîsi ecsâmuñ /Kânâdîlûñ fûrûğ-ı hâne-zîbi yâğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 7). [hemîşe]

Kulağunda küpe olsun dimekdür pend cüyâna /**Hemîşe** gûş-ı hûş-ı bendegân-ı şâhda mengüş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 8). [hemîşe]

O gülşen kim **hemîşe** bâğbânı Hâzret-i Hâkkdür /Anuñ gül gonçesi bi’llâh şolmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 3). [hemîşe]

hem-nefes: Aynı nefesten olmak. Yakın olmak.

Hem-nefesdür rûh-ı Cibrîl ile ‘Ankâ-yı himem /Rûh-ı Rıdvândur riyâz-ı Cennetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 11). [hem-nefesdür, -dür]

hem-râhla ol:- Yol arkadaşının yanında olmak.

Vefâdârân-ı râh-ı ‘ışkdan bir haţve ayrılma /Şapa yollarda gezme var yüri **hem-râhla ol** sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 4). [hem-râhla ol]

hem-reh: Yol arkadaşı, yoldaş.

Mürşidüñ **hem-rehüñ** olmağ gerek ey rûh-ı revân /Kendüni bedrağa-i şâh-reh-i yâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 7). [hem-rehüñ, -üñ]

hemvâre: Daima, her vakit, her zaman.

Yâr iltifât ‘âşîka **hemvâre** itmese /Ammâ nevâzişi dağı âğyâra itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 1). [hemvâre]

Mülk-i istignâda **hemvâre** Süleymân olmayan /Maşlahat-fermây-ı mâr u mür olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 7). [hemvâre]

hengām: Vakit, zaman, mevsim.

Va‘de-i vuşlat-ı müncez olmanuñ **hengāmıdur** /Korqaram mahrūm-ı vaşl olam uzadı arası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 3). [hengāmıdur, -ıdur]

hep: 1. Tamamen, hep.

Haţuñ devrinde sözler vaşf-ı la‘l-i nāba dā‘irdür /Gülüşler vaqt-i mağrib ekseri mey-ḥānedendür **hep** (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 8). [hep]

Benüm reftār-ı süstüm süsti-i peymānedendür **hep** /Hücüm-ı şaḥne-i ḥiss şīve-i mestānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 1). [hep]

Benüm reftār-ı süstüm süsti-i peymānedendür hep /Hücüm-ı şaḥne-i ḥiss şīve-i mestānedendür **hep** (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 2). [hep]

Bu bī-sāmanluğūñ aşlı niżāma meylimüzdendür /Perīşānī-i gīsū-yı meṭālib şānedendür **hep** (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 4). [hep]

Sözūñ toğrısı Kānī bendedür benden su‘āl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḥaber dīvānedendür **hep** (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 10). [hep]

Derūn bīrūn-nümā-yı cism tāb-ı rūḥdandur **hep** /Zemīn ü āsmānda āb u revnaḥ yūḥdandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 2). [hep]

Tenāfir ehl-i ‘irfāniyla zāhid sen de inşāf it /Cenābuñda olan sīmā-yı cevñ yeb-rūḥdandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 4). [hep]

Ḥaḳīkat-ı zāhir her ḥuşk ü ter ‘unvān-ı bātındur /Derūnuñ inkişāfı sīne-i meşrūḥdandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 6). [hep]

Nüfūs-ı kām ile ḳable‘l-ḥisāb olmaḳ gerek āgāḥ /Eserler vaḳflarda raḳme-i maṭrūḥdandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 8). [hep]

Ḥazır kim bir gönül bir ‘ālemi ḡarḳ-āb ḳahreyler /Belā bārān-ı tūfān inkisār-ı Nūḥ‘dandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 10). [hep]

Bahāne bulma taḳdīre tereccūḥ virme tedbīre /Hele nā-sāzluklar şīve-i mercūḥdandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 12). [hep]

Ne mümkindür o ḥūnīdeñ şikāyet eyleye Kānī /Şikāyetler yine varsa dil-i mecrūḥdandur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 14). [hep]

Ġamuñ gönülümde ḳondı cā-be-cā oymaḳlardur **hep** /Çeker gūşem benüm bu sīnemi oymaḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 1). [hep]

Ġamuñ gönülümde ḳondı cā-be-cā oymaḳlardur hep /Çeker gūşem benüm bu sīnemi oymaḳlardur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 2). [hep]

Raḳam-ı dāḡ ḥayāl-i ḥālidür bu şerḥalar cedvel /Şerefle ḳonmış o ḥālī vaşat o fāḳlardur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 4). [hep]

Reg-i nāzük-nümā cism-i laṭīf-i nāzenīnünde /Gelū-yı şīşede mer'î vü mübşar sâklardur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 6). [hep]

Tenümde 'aks-i çeşmüñ ḥalka ḥalka dāğlar açdı /Ḥayāl-i ebruvānuñ āb içinde ṭāklardur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 8). [hep]

O ḥalka ḥalka zülf-i müşg-bū ol 'uḳde-i gīsū /Ḳurulmuş Kāni-i nā-çārı şayda fāklardur **hep** (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 10). [hep]

Hep Cebra'îl ṭānesidür remme-i 'uḳūl /Düşdi peşine gülle-i 'ışkuñ şu ekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 5). [hep]

Perīşanlık ser-i gīsūña beste bāğlardandır /Ki sünbül nev'inüñ **hep** iştihārı bāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 2). [hep]

Ruḥ-ı pür-tābda ol ḥāller ḳundaḳcılardur **hep** /Yanup yıkıldıgum şanma benüm bu dāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 3). [hep]

N'olur Kānīyi itseñ bir selām-ı tāzeye şāyān /Zamīr-i dilde köhne ārzūlar **hep** senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 14). [hep]

Kānī seni şīrīn suhenlerle ögerse /**Hep** çāšnī-i şīve-i āzāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 14). [hep,]

Ehl-i devlet va'd-i bī-incāz ile aldar seni /Şeyḥler de şimdi dervīşāne **hep** esmā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 6). [hep]

Yolum **hep** ḥuşk-sāl-ı vahşete düşdi bu esnāda /Ḳurıdı ḳanı cism-i zārumuñ hergiz terüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 31). [hep]

Ḳābe ḳavseyne çıkar baḥtımızuñ zerrātı /Egri toğrı ne ki dir isem **hep** ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 20). [hep]

Yāruñ bize itdiği **hep** cevır ü cefā idi /Oldı **hep** itdigine peşimān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 4). [hep]

Dehānından vişāle dā'ir olmaz ḥarfcik mesmū' /Çıḳan **hep** vardandır emr-i mümkün yokdan çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 8). [hep]

Hep sehv-i secdedür ne ḳadar itse ser-fürü /Eşcār-ı bāğ-ı ḳaddüñe serv-i sehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 7). [hep]

Eyler o ḥükmi ḥuşk u tere baḥr u berre **hep** /Li'llāh āh-ı ḥuşku ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 11). [hep]

Cānā güzel olursa baña sen gibi olsa /'Āşıkda olursa saña **hep** ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 2). [hep]

Bu cezbe vü an **hep** saña mevhüb-ı Ḥudādur /An an dili şayd eyledi rindāne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 9). [hep]

Bir kez şarınca sīneme ol sīm sīneyi /İtdi o şūḥ mā-melekim **hep** müşādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 4). [hep]

H'ābīde iken gördüm iki busecik aldum /Öpdüm dehenin yok yere **hep** kanımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 12). [hep]

2. Sürekli olarak, her zaman, daima.

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /**Hep** cāy-gehi hāk-i reh ü tīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 18). [hep]

Ma'sūkdan gelür taleb-i vaşla ārzü /Kānī o şūh vaşlını **hep** istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [hep]

Bu çāk-i sīneye yer yer refūlar **hep** senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu reng ü rūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 1). [hep]

Bu çāk-i sīneye yer yer refūlar hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu reng ü rūlar **hep** senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [hep]

Niçün ey muğ-beçe ey duht-ı rez sultānlık itmezsin /Miyān-ı mey-keşānda hāy u hūlar **hep** senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 4). [hep]

Sebūdan sāğara ilkā vü sāğardan leb-i rinde /Leb-i rindāndan bu güft-gūlar **hep** senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 8). [hep]

Akıtmak seng-diller ıışkına deryāçe-i eşki /Urulmak böyle taşdan taşā cūlar **hep** senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 10). [hep]

Yetişdür ey nihāl-i tāk tohm-ı duht-ı engürü /Yere tohm-ı kedūdan ser-fürūlar **hep** senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 12). [hep]

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez şu arar **hep** /Sākī-i ecel herkese şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 5). [hep]

Cismümde benüm her ser-i mū bir nigeş oldı /**Hep** göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 4). [hep]

Vaşluñuñ naqdini gösterme meded āgyāra /Kāle-i vaşluñı **hep** o götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 4). [hep]

Hār u hasdur ten-i ıuşşāk-ı sitem-keş gūyā /Anı **hep** semt-i dil-ārāya begüm cū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 10). [hep]

Ādemī-zāddur ammā ki perī-zād da dirüm /Beni ol vādīlere **hep** o melek-hū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [hep]

Ruhsārumı çün eşk-i nedāmet yaykar /Esrārumı **hep** hūy-ı hacālet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 2). [hep]

Hep bāde-i bī-gışla yunar çirk-i günāh /Çirk-i bedeni reşha-i şafvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 3). [hep]

Yāruñ bize itdiği **hep** cevri ü cefā idi /Oldı **hep** itdigine peşīmān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 3). [hep]

Hulķı **hep** sābit-ķadem olsun diyen her ķarda /Olmasun mānende-i devr-i felek kendü dōnek (Kānî Divanı, Gazel 105, Mısra 7). [hep]

İdersin vuşlat-ı yāre liyāķat iddi‘āsın **hep** /El alduñ mı birinden bir mu‘ayyen ķā‘idūñ var mı (Kānî Divanı, Gazel 197, Mısra 5). [hep]

Şeh-süvār-ı ‘arşa-i iķbāldür ehl-i cünün /Pā-bürehne **hep** piyāde gezmede ferzāneler (Kānî Divanı, Gazel 43, Mısra 12). [hep]

Reşk-i füzün ile geliyor cānum āģıza /Virdükce sen raķīb ile **hep** āģız āģıza (Kānî Divanı, Gazel 180, Mısra 2). [hep]

H‘ābīde iken gördüm iki busecik aldum /Öpdüm dehenin yok yere **hep** ķanumı gördüm (Kānî Divanı, Gazel 129, Mısra 12). [hep]

her: Hep, bütün,

Dest ü pāzen bu āteş-mevcde güstāhdur /**Her** şināver ķalır ayakda virür her el cevāb (Kānî Divanı, Gazel 6, Mısra 4). [her]

Dest ü pāzen bu āteş-mevcde güstāhdur /Her şināver ķalır ayakda virür **her** el cevāb (Kānî Divanı, Gazel 6, Mısra 4). [her]

Haķīķat-ı zāhir **her** huşķ ü ter ‘unvān-ı bātındur /Derūnuñ inķişāfı sīne-i meşrūhdandur hep (Kānî Divanı, Gazel 10, Mısra 5). [her]

Libās-ı rızķ ġāyet bol bulamadı gerek ĥayyāt /O ĥarvānī-i ĥar-vār var **her** peşmīneden çıķmaz (Kānî Divanı, Gazel 81, Mısra 6). [her]

Her bār rehā ister iken ester ü ĥārdan /Şüfī gibi bir kendüyi bilmez ĥare düşdüm (Kānî Divanı, Gazel 118, Mısra 21). [her]

Her dāģ-ı dil ‘āşıķını eylese rüşen /Sūrāĥları sīnede revzen gibi olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 11). [her,]

Olmaz muķābil-i ruĥ-ı dil-ber **her** āyine /Çeşmān u ebruvānda ister **her** āyine (Kānî Divanı, Gazel 176, Mısra 1). [her]

Kemāl-i kevkebe **her** nāķısuñ mülāzimidür /Gürūh-ı encüm ile devr ider gice meh-tāb (Kānî Divanı, Gazel 5, Mısra 7). [her]

Hüner da‘vāsın eylerse ne ġam **her** sifle-i bī-huş /Şadā eفزūn-ter olduġı ma‘lūm olsa mīnā-buş (Kānî Divanı, Gazel 91, Mısra 1). [her]

Kerāmet tācı **her** bir başa lāyık mı degül Kānī /O tēc-ı mekremet **her** başa olmaz añladuķ bildük (Kānî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [her]

Senüñ ‘ışķuñdan özge var mı şimdi mā-melek ġayrı /Derün bīrūn ġamuñla **her** ne var ol gitdi ben ķaldum (Kānî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [her]

Her şerha birer serv-i serā gülşen-i taḥkīk /Her yāre siyeh-gönçe-i süsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 13). [her]

Her şerha birer serv-i serā gülşen-i taḥkīk /**Her** yāre siyeh-gönçe-i süsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 14). [her]

Her gevher-i esrār dizilse reg-i cāna /Şandūka-i derūn cān evi maḥzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 17). [her]

Ġābe-i ğayba mülāşık gerek eṭrāfı dilūñ /Olamaz me'sede-i sırr-ı kazā **her** bīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 6). [her]

Ḳuş kondurur ser-i suḥane Ḳays-vār ıışk /Ḳonmaz bu mürğ egerçi ki **her** āşiyāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [her]

‘Ārif edeb-āmūz olur **her** revişinde /‘Ākıl ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḳḳa nazar eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 11). [her]

Ayağum sāḥa-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan dūr /Elüm **her** rüz u şeb būs itdigüm dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 10). [her]

Yüzüm rengīni gül-ḥande-i āmālde sādur /Sözüm **her** çend rengīn olsa istiḥsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [her]

Ben ḥamd-i hezārān iderem Ḥaḳḳa ki ansız /**Her** maşlahatı luṭf-ı ‘amīmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 14). [her]

Ḥūn-ı şühedā **her** günehi maḥv eyler /Da‘vā vü suḥen reşḥ-i şehādet yayḳar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 7). [her]

Ḳıdem da‘vası eylerdūñ raḳīb-i ḥādise **her** gāh /Saña bu faḥr yetmez mi idi övüldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 15). [her]

Her zerre bir defīne her kuvve bir ḥazīne /Ol nükte-i ḥafī ne vīrāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [her]

Her zerre bir defīne **her** kuvve bir ḥazīne /Ol nükte-i ḥafī ne vīrāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [her]

Olur fevvāre-i ḥūn **her** būn-i mū cism-i ‘āşıkda /Bütānuñ müydār olduḳca cām-ı la‘l-i mey-günü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 5). [her]

Her şīvede ḥāmūş gerek ‘ārif-i bi’llah /Zīrā üdebā lağz-ı suḥenden ḥazer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 9). [her]

Şeb-i hecrūñ seḥeri yaklaşıḳ ḥazret-i Ḥaḳḳ /Āhınuñ **her** şererin meş‘ale-i māh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 20). [her]

Cismümde benüm **her** ser-i mū bir nigeḥ oldı /Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 3). [her]

Her ne çekilürse çekilür sevdigüm ammā /Faḥr-ı cühelā nāz-ı gedā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 5). [her]

Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laht laht oldu /Hemān bir cān aldı anı da serdüm niun küsdün (Kānî Divanı, Gazel 104, Mısra 15). [her]

Sāde gül-i od-rūya müşābih idi dāğum /**Her** bergini ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kānî Divanı, Gazel 122, Mısra 8). [her]

Uyğudan uyandum ki ezānlar oınurdu /**Her** nağme birer o gibi cāna toınurdu (Kānî Divanı, Gazel 196, Mısra 2). [her]

Hulkı hep sābit-adem olsun diyen **her** kārda /Olmasun mānende-i devr-i felek kendü dōnek (Kānî Divanı, Gazel 105, Mısra 7). [her]

Reh-i ‘ıřunđa cüst [ü] cū-yı Hāu’l-Hāa ğayret vir /Refī-i rāh-bīn it **her** ‘azīmetde Ğayūr ismin (Kānî Divanı, Gazel 135, Mısra 4). [her]

her bir: Her bir.

Bu sāde dü-yekden ne çıkar çifteñi uydur /**Her bir** sese uy çifteye ifte teke tek var (Kānî Divanı, Gazel 63, Mısra 2). [her bir]

Ekme **her bir** tomı temyīz itmeden keyfiyyetin /Mevsiminde nef‘-i ümmīd itdigün maşūli ek (Kānî Divanı, Gazel 105, Mısra 5). [her bir]

‘Uşşāa bir ırım kōdı ki ān efendimüz /**Her bir** nighde eyledi bir ān efendimüz (Kānî Divanı, Gazel 71, Mısra 2). [her bir]

Kerāmet tācı **her bir** başa lāyık mı degül Kānī /O tāc-ı mekremet her başa olmaz aladu bildük (Kānî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [her bir]

her biri: (Dedikoduların) Her biri.

Āşinā-yı īl ü āl-i bas-i vadet olma kim / Ma‘nī-i bī-gāneye **her biri** bir ma‘nā virür (Kānî Divanı, Gazel 48, Mısra 4). [her biri]

her cān: Herkes.

Her cān zi ins ü cān degül ol feyze müsta‘id /İllā o cān ki cānla her-cāyı oldurur (Kānî Divanı, Gazel 40, Mısra 9). [her cān]

her çend: Her ne kadar.

Her çend seng-dil ise de yumşar beni görüp /Nāziklik ile göñlümi aldı tenün senün (Kānî Divanı, Gazel 100, Mısra 9). [her çend]

her dem: Her zaman.

Çalursa böyle bezm-i ‘ayş-ı ‘işret **her dem** âmâde /Senüñ ben rûz-ı mahşerde dahı medyûnıñam sâķı
(Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 15). [her dem]

her ğamze: Her gamze, her yan bakış.

Te’sırde **her ğamze** birer tır-i hevâyî /Müjġânlar ammâ ser-i süzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 7). [her ğamze]

Te’sırde **her ğamze** birer tır-i hevâyî /Müjġânlar ammâ ser-i süzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 7). [her ğamze]

her kişı: Herkes.

Göñülden ider **her kişı** ümmîd vişâlüñ /Sevdüm seveli ħâzretüñi dillere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 5). [her kişı]

her ne: Her ne, ne olursa olsun.

Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet anı ‘aşık /Kişıye sevdiginden **her ne** eylerse yamân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 8). [her ne]

Bârgâh-ı ġayrıdan umma ħuşul-i maţlabı /Âdeme **her ne** virürse şâh-ı istiġnâ virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 8). [her ne]

Sen hemân dest-i niyâzı bârgâh-ı Ĥaķķa aç /Kâniyâ **her ne** dilerseñ Ĥâzret-i Allâh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 10). [her ne]

her ne ħadar: Her ne kadar.

Erbâb-ı ħased **her ne ħadar** olsa müzâĥim /Bir kerre felek baña da nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 3). [her ne ħadar]

her nider eyle-: Her ne yapar eyler. Her yolu deneyip, her şeyi yapıp amacına ulaşmak.

Ol ki der-i elţâfına ruĥsâ ola elbet /Bir vechile mahrûm ħomaz **her nider eyler** (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 16). [her nider eyler, -r]

her vaķt: Her zaman.

Temîz aşĥâbı zevķ-ı ħâl ile hoş-ĥâldür **her vaķt** /Çü ibnü’l-vaķt vaķf-ı intizâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 5). [her vaķt]

her yerde: Her yerde, daima.

Müzeyyefdür 'ıyār-ı külçe-i ihlāş **her yerde** /Bu dārü'z-zarbda hālîş 'ıyārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 17). [her yerde]

her zamân: Daima, sürekli.

Baňa bu neş'e-i cām-ı şetâret **her zamân** gelmez /Eger gelse misâl-i fikr-i vuşlat rāyegān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 1). [her zamân]

İder āyîne kendin hālka elbet **her zamân** ser-hoş /Bulır evzâ'ına şāyeste bir sırr-ı nihân ser-hoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 1). [her zamân]

Her zamân sāğar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yohsa bu zevk u şafâyı yine sāğar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 1). [her zamân]

her zerre: Her zerre, parça. (her kul).

Seni **her zerre** bir başka şıfatla itmede tavşîf / Kimi Allāh kimi Yezdāndur dirler zebānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 5). [her zerre]

her-bār: Her defa, daima.

Gelürdüñ Kānīye **her-bār** yıldızlar barışmışdı /Tutup öpsem de küsmez ba' d-ez-în derdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 21). [her-bār]

Vakıtle kılarum diyu **her-bār** nemāzı /Zāhid bize itdigün edā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 3). [her-bār]

her-cāyı cānla tıldur-: Her tarafı hayatla, bolluk ve bereket ile doldurmak

Her cān zi ins ü cān degül ol feyze müsta'id /İllā o cān ki cānla her-cāyı tıldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 10). [her-cāyı cānla tıldurur, -ur]

hergiz: Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

Yolum hep huşk-sāl-ı vahşete düşdi bu esnāda /Kurıdı ıanı cism-i zārumuñ **hergiz** terüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 32). [hergiz]

Töhmet-i düzd-i nigāhı sevdigüm ma'zûr tut /Bu mesel meşhûrdur **hergiz** göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 12). [hergiz]

Çekmem ebedî dekk ü külāhı dönerem /**Hergiz** olamam ya'ni mübāhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 2). [hergiz]

Dime **hergiz** bu uzun bu kışa ta'dîl-i erkân it /Ki ne tül-i emel ne himmet-i kütāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 7). [hergiz]

Hayretle hemân üstüme dil-ber düşeyazdı /Ben **hergiz** inanmadum o daḥı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 2). [hergiz]

herkes: İnsanların tümü, cümle âlem.

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez şu arar hep /Sâķī-i ecel **herkese** şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 6). [herkese, -e]

İmtinân eyle yeme rengīn-simât **herkesi** /Sīr-çeşmāndan ḳabūl eyle noḥūd u mercimek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 17). [herkesi, -i]

Tehī mağzam Felāṭun ḳan ider ammā beni **herkes** /Ümīd-i neş'e eyler nūş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 13). [herkes]

hevā: I. Hava. II. Makam, nağme.

Muvāfiḳdur hevā-yı 'ıṣḳ ervāḥa **hevālarda** /Nevā-yı şevḳ ḡāyet sevdigüm ḥoşdur nevālarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 1). [hevālarda, -larda]

2. I. Arzu, heves. **II.** Aşk.

Ḳaddūñ **hevāsına** düşeli rāḥat olmadum /Oldı bu ḳışsa giderek ey serv-ḳadd-dirāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 7). [hevāsına, -sına]

3. Heves, arzu.

Beni görmek **hevāsından** geçerse varırum dirse /Eger ben ḥ'āhiş-i dīdārı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 9). [hevāsından, -sından]

hevā-yı 'ıṣḳ: I. Aşk isteḡi. II. Aşk namesi, havası.

Muvāfiḳdur **hevā-yı 'ıṣḳ** ervāḥa hevālarda /Nevā-yı şevḳ ḡāyet sevdigüm ḥoşdur nevālarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 1). [hevā-yı 'ıṣḳ]

heves: İstek, arzu, meyil.

Pek de **heves** gerekmeze şevkuñ pekitmege /Fi'l-aşl o yerlü göklü fidāndur pekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 9). [heves]

Bir laḥza senūñle bile olmak **hevesin** ben /Şad-ömr-i girān māye-i cāvīde deḡişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 3). [hevesin, -in]

heves eyle-: Heveslenmek.

Āb-ı ḥuş ḳāteş ise ter ḥāk-ı sīḳlet bād serd /Ālem-i āba neden eyler heves mestāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 8). [heves eyler, -r]

heves it-: İstek duymak, meyletmek.

Evlād-ı ‘Arab sevmege itdüm heves ammā /Bahtum kara bir olmayacak eşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 5). [heves itdüm, -düm]

heves-i sîm ü ğam-ı zer: Altın tasası ve gümüş arzusu. (Mal mülk, dünyevi şeyler).

Görelî zerdimi ben eşk-i sefidümle zede /**Heves-i sîm ü ğam-ı zer** de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 10). [heves-i sîm ü ğam-ı zer]

heves-i vuşlat: Kavuşma arzusu.

Minnet mi qalurdı **heves-i vuşlata** cānā /Bir kerre eger bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 5). [heves-i vuşlata, -a]

hey hey it-: Sinirlenmek, öfkelenmek, daralmak.

Ben anuñ iderdüm ğam-ı ‘ışkı ile hey hey /Şimdi o da bir tāze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 7). [hey hey iderdüm, -erdüm]

hey heye düş-: Öfkeye tutulmak, sıkıntıya girmek.

Ben anuñ iderdüm ğam-ı ‘ışkı ile hey hey /Şimdi o da bir tāze-reviş **hey heye düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 8). [hey heye düşdi, -di]

heyhler hişler: Birinin dikkatini çekmek kendisine bakmasını sağlamak için ya da uyarı için yapılan nida sesleri.

Sebük-mağzāndan eyler Felāṭun hūşları sersām /Miyān-ı şoḥbet-i ‘irfāniyānda **heyhler hişler** (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 8). [heyhler hişler]

hezār: Bülbül.

Teşbih ider **hezār** gülistāna ruḥlarıñ /Şad-berg-i leb şüküftesi yüz gülsitān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 9). [hezār]

hezār: Pek çok, binlerce.

Görüp o gül-bedeni āh u zār iden bir mi /Bu gülsitāna benüm gibiler **hezār** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 4). [hezār]

La’l-i lebin lebümle be-hem-res idince yār /Gül-büsesi **hezār** hezārān cān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 14). [hezār]

hezār āşinā ol-: Çok tanıdığı, çok dostu olan olmak.

Hezārān faşlı **hezār āşinā olur** ammā /O bülbülü görürüz bir dağı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 13). [hezār āşinā olur, -ur]

hezārān: Binlerce, pek çok.

Degül Mecnūna teşbīh eylemek Kānīyi şāyeste /**Hezārān** Qays hayrān hālet-i hayret-füzūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 16). [hezārān]

La‘l-i lebin lebümle be-hem-res idince yār /Gül-büsesi hezār **hezārān** cān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 14). [hezārān]

Bu fikre hātırā gelmezden evvel el-vedā‘ eyle /**Hezārān** ‘ıyd gelse bī-vefādan merhabā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 6). [hezārān]

hezārān faşlı: Bülbüllerin mevsimi. İlkbahar.

Hezārān faşlı hezār āşinā olur ammā /O bülbülü görürüz bir dağı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 13). [hezārān faşlı, -ı]

hıdīv: Vezir.

Ne tüvān-ger ne kerem-ver ne zevi‘l-cāh yapar /Ne **hıdīv** ü ne müşīr ü ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [hıdīv]

hıffetli: Hafif, zahmetsiz.

Mā‘il olma cāme-i cāha gönül sıkletlidür /Hırқа-i fakrı libās it işte ol **hıffetlidür** (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 2). [hıffetlidür, -dür]

hılāf: Zıt, gerçeğe aykırı, yalan.

Aldanma bād u bīdine zīrā **hılāfdur** /Bīd-i çemen iderse qadūñle müşācere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 1). [hılāfdur, -dur]

hıl‘at-ı fāhır: Şerefli\kıymetli elbise\kaftan.

Tezyīn-i lafzı ‘ayb diyenler neden dimiş /Ziyy-i nazīf **hıl‘at-ı fāhır** degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 8). [hıl‘at-ı fāhır]

hıred-i hōrde-şinās: Nükteden anlayan akıl (kişi).

Hıred-i hōrde-şinās olamaz kes rehber /Hīç muhtāc mı fetvāya fütüvvet-pīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 7). [hıred-i hōrde-şināsa, -a]

hırka-i fakr: Yokluk hırkası.

Mâ'il olma cāme-i cāha gönül sıkletlidür /**Hırka-i fakr** libās it işte ol hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 2). [hırka-i fakr, -ı]

hisset: Cimrilik. Bahillik. Tamahkârlık.

Hisseti gâlib olur dirler felek-meşreblerüñ /Süfre-i gerdünda devr eyleyen iki çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 9). [hisseti, -i]

hisset it-: Cimrilik etmek.

Hisset itmezdüm dilâ naqd-i niyâzı şarfda /Nâzenînum 'âşıkân-ı nâzkârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 7). [hisset itmezdüm, -mezdüm]

hîç: 1. Katiyen, asla.

Bir haylidür ol yârı yitürdüm bulamam **hîç** /Ârām-ı dil-i zârı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 1). [hîç]

Bir haylidür ol yârı yitürdüm bulamam **hîç** /Ârām-ı dil-i zârı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 2). [hîç]

Dil dirler idi kanı şıcağ ber olacağdı /Eyvāh o gam-ı yârı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 4). [hîç]

Cānā beni sen gayb ideyazmış idüñ ammā /Ben de dil-i nā-çarı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 6). [hîç]

Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [hîç]

Ben ol sere Maşūr-ı ser-dār-ı vefāyum /Aşılmağ içün dārı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 10). [hîç]

Ağyārı da görsem seni der-hātır iderdüm /Cānā hem o ağyārı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [hîç]

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün /Ben ol dür-i şehvārı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 14). [hîç]

Gönlümde hayālātuñı taşvīr iderdüm /Ol şüret-i dīdārı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 16). [hîç]

Ne yār ne ser ne elemdār ne gurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam **hîç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 18). [hîç]

Kānī mi ne dirlerdi kühen bendeleründen /Hālā o dil o kārı yitürdüm bulamam **hīç** (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [hīç]

Saňa **hīç** söz mi te'sīr eyler ey Kānī ki sen ḥ'ābān /Misāl-i aḥter-i tābında dikmiş āsumān gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [hīç]

Dil-berleri sensüz göze göstermedigüm **hīç** /Ey rûh-ı revān ḥ'āhiş-i dīdāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 7). [hīç]

Vaḳtiyle kılarum diyu her-bār nemāzı /Zāhid bize itdigüñ edā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 4). [hīç]

Her ne çekilürse çekilür sevdigüm ammā /Fahr-ı cühelā nāz-ı gedā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 6). [hīç]

Rāşide eger olsa riyā mu'teber olmaz /Āhenksiz olduk da şadā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 8). [hīç]

Ḳurbiyyet ider 'āşıkā ĩrās tesellī /Dil-ber olıcak ḥāne-cüdā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 10). [hīç]

Tevfīk eger terbiyeye virmese revnāk /Perverde-i ta'līm Ḥudā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 12). [hīç]

Cānum da tenüm de saňa ḥayrān saňa ḳurbān /İtmezseñ o aḡyārı fedā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 14). [hīç]

Kānī ne be-taḥḳīk-i terennüm köni ki zāḡ /Bülbül gibi de itse nidā **hīç** çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 16). [hīç]

Ey duḡter-i sūtüde-şiyem niçe bir bu nāz /Kār eylemez mi **hīç** saňa sevdigüm niyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 2). [hīç]

Ne deñlü taş baḡırlu olsa itmez nā-gehān teklīf /Mü'ezzinler menāre **hīç** bī-vaḳt ezān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 4). [hīç]

Kāniyā nāfi' degül rüsivā-yı māder-zāda **hīç** /Ġāyret-i iḥvān ile pend-i peder n'itseñ gerek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 19). [hīç]

Kānī şaḳın o şūr-ı ḥired-süzden ki **hīç** /Hāl-i tebāḥ-ı 'āşıkınuñ āgehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 13). [hīç]

Esrārumı ṭurmadan ider cümle tırāş ol /Sırr şaḳlanamaz **hīç** 'aceb bir yere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 8). [hīç]

Cāh u şeref-i dehre gönül bağlamadum **hīç** /Ne fikr-i maḳāmāta ne ḥayr u şere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 15). [hīç]

Acımam 'ışkı ile zār u nizār olduğuma /Yār eger **hīç** ḳulaḳ tuṭmasa zār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 2). [hīç]

Ḥ'āb-āver olmanuñ **hīç** aşlın ider mi idrāk /Benden işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 5). [hīç]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Hālüm neden perīṣān **hīç** şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [hīç]

Hātırın itme şikeste imtiḥānsuz kimsenün /Kesr-i ḳalb-i ehl-i istiḡnāya **hīç** kār itmez ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 4). [hīç]

Bir yemmde bul ki ḳaṭresi feyz u kemāl ide /Bir baḥre ṭal ki **hīç** bün ü pāyānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [hīç]

Yoğ iken sīnede fikr-i dehenün bir zerre /**Hīç** memnūn degilem dünyede var olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 4). [hīç]

Mānend-i sāmīrī viremez rūḥ fitneye /**Hīç** itmesün raḳīb o bütle müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 6). [hīç]

Bu sitem-verzler içre arama **hīç** muṣīn /Kimse imdād idemez ‘avn-i ilāhdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 11). [hīç]

2. Yokluk, adem, hiçlik; yok olan, yok denecek kadar az olan.

Ne hoş ḳadem idi nevk-i ḥadeng-i nāz ammā /Teḡāfūl-i nighī bizde **hīç** ṭabān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 14). [hīç]

Dil ḥarīminde ne nā-maḥrem ne maḥrem ḳaldı **hīç** /Ravza-i dilde der ü dīvāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 3). [hīç]

3. Bir işin herhangi bir zamanda yapılıp yapılmadığını sormak için soru cümlelerinde kullanılır.

Hīç göz göre geçmek niçe mümkün ola sende /Çeşmüm nighüm sırr-ı nihānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [hīç]

Cāy-ı emān ṭoḳunmamadur keyf-i zāhide /Biz **hīç** semt-i merd-i çenāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 6). [hīç]

Ey bād-ı şubḥ ‘āşıkı **hīç** yād ider misin /Bī-gānevār yā unudup yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 1). [hīç]

Ne bu teḡāfūl-i nā-gāh u nevme-i ḡaflet /Uyur mı bister-i ḡafletde **hīç** ‘āşık olan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 20). [hīç]

Ḥired-i ḥorde-şināsa olamaz kes rehber /**Hīç** muḥtāc mı fetvāya fütüvvet-pīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 8). [hīç]

Hīç mümkün mi idi pā-bend-i zülfünden rehā /Āhū-yı ber-müşḡ-i gāv-ı baḥrı ‘anber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 13). [hīç]

Çeşmān u ebruvān u nigāh istemez güzel /İster mi **hīç** tīr ü kemān ter-keş iş eyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 8). [hīç]

Alnumda niçe anlar idi **hīç** beşāşet /Yoğ iken efendüm hele ben ānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 7). [hīç]

3. Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

Ḳanum yoluñı şulamağa ḥāzır iken **hīḫ** /Boş yerlere şular gibi aḳmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 5). [hīḫ]

İş uşūlin buldı **hīḫ** edvāra ḥācet ḳalmadı /Devr-i ebvāb itmege eṭvāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 1). [hīḫ]

hīḫbir: Bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

Buña ḥāmūşlıḳdan ğayrı **hīḫbir** var mıdur çāre /Bu rāzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [hīḫbir]

‘İmāret-dāde-i mi‘mār-ı ‘ışḳuñ oldıḡum günden /Ziyāret itmedük **hīḫbir** ḥarāb-ābād mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 6). [hīḫbir]

hicrān: Ayrılık, ayrılık acısı.

Ġam dilde ṭururken yine **hicrāna** şataşduk /Çarḥ-ı felek itdi kederi zām zām içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 25). [hicrāna, -a]

ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḳḳ: Cenabıḥakk’ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi layık olduḡu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı.

‘Ārif edeb-āmūz olur her revişinde /‘Āḳıl **ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḳḳa** naḫar eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 12). [ḥikem-i ḥazret-i Ḥaḳḳa, -a]

ḥikmet: Hak ve hakikate uygun, kısa ve manalı söz.

İdüp āmīḥte **ḥikmetle** revnaḳ vir maḫāmīne /Tasavvuf ile behişt ‘ācil eyle bezm-i ‘irfānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 9). [ḥikmetle, -le]

ḥilāf-ı cins: Kendi soyundan, ırkından olmayan.

Żarar gelmez ḳişiye kendü cinsinden kim olsa da /**Ḥilāf-ı cinsi** ḳo aḳrānla eşbāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 10). [ḥilāf-ı cinsi, -i]

hilāl-i hāle-pīrā: Etrafına ışık, parlaklık, süs veren ay.

Felek im-şeb **hilāl-i hāle-pīrāy** idüp der-dest /Hemānā döndi ol dervīşe ṭutmuş bir kemer keşḳül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 3). [hilāl-i hāle-pīrāy, -y]

ẖilekār: Hileci.

H̱ilekāra ta‘neden kırtulmağa yokdur mecāl /Kim ser-i kũhsārda rũbāh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 5). [ẖilekāra, -a]

himmet: Lütuf, kerem, yardım.

Keştî-i tevekkülle gönül eylese gül-geşt /**Himmet** aña bambaşkaça yelken gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 6). [himmet]

himmet eyle-: Lütuf, kerem, yardım etmek.

Gel ey ẖadi-i rāh-ı ‘ışk gitme ğayrı bir semte /Biraz da **himmet eyle** Kāni-i güm-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 12). [himmet eyle]

himmet it-: Yardım etmek, gayret etmek, emek vermek.

Olsa pervāza gönül āmāde pür-pervāndur /**Himmet itmez** şanma şıdķ-ı niyyetũñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 4). [himmet itmez, -mez]

himmet-i kūtāh: Yetersiz iyilik.

Dime hergiz bu uzun bu kışa ta‘dīl-i erkān it /Ki ne tũl-i emel ne **himmet-i kūtāhla** ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 8). [himmet-i kūtāhla, -la]

ẖisāb: Hesap, ölçmek, düşünmek.

Vezneyledi m̱izān-ı felek kadrũmi şad-ħamd /Ol vezn **ẖisābınca** hele bir tare düşdũm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 20). [ẖisābınca, -ınca]

ẖisseyle-: Sezmek, fark etmek.

Ṭama‘kār-ı vişālî olduĝuñ **ẖisseyledi** Kānī /Peşīn söyletmeyũp bu naķd-i cānı virmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 9). [ẖisseyledi, -di]

ħod-be-ħod:Kendi başına, kimseye danışmadan, kendiliğinden.

Ĝam-ı hicrānı sessizden gelũr teklīfsiz ammā /O āfet **ħod-be-ħod** gelmez saña āvāz-ı pā umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [ħod-be-ħod]

Ĝod-be-ħod zũnnār-bend-i tāze ‘ahd oldum bugün /Gũşe-i vaħdetde Kānī ĝod-perest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 9). [ħod-be-ħod]

ḥod-bīn: Sadece kendini gören, mağrur, kibirli (kimse).

Uğratma rakībi ki saña toğrica bakmaz /‘Âqıl geçinür gerçi ki **ḥod-bīndür** ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 4). [ḥod-bīndür, -dür]

ḥod-menişân: Kendi tabiatı.

O şâh-bāza tuzakdur bu ḥalka-i tevḥīd /Nedür bu **ḥod-menişānda** olan yalan ṭolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 18). [ḥod-menişānda, -da]

ḥod-perest ol-: “Kendine tapan” Kendini beğenmiş (kimse) olmak.

Ḥod-be-ḥod zünnâr-bend-i tâze ‘ahd oldum bugün /Güşe-i vahdetde Kânî **ḥod-perest olmuş** yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 10). [ḥod-perest olmuş, -mış]

ḥokka ağız: Küçük ve biçimli ağız.

O kaymak gibi ten **ḥokka ağızla** şîr-i reng-endām /Dil-i bî-sûda ihtâr itdi geşt-i deşt-i Eyyûbî (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 5). [ḥokka ağızla, -la]

ḥokka-dehân: Ağzı hokka gibi küçük olan, hokka ağızlı.

Yokluğla idi şöhreti ol **ḥokka-dehānuñ** /Fâş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 9). [ḥokka-dehānuñ, -uñ]

ḥoş: Güzel, çok güzel, zarif.

Bir **ḥoş** kanarya rengi virüp perr-i nāleye /Zerd itdi gül-ruḥānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 29). [ḥoş]

Kânî o **ḥoş** girişmeler ol ḥoş çıkındılar /İtdi beni esîr-i telâş ol ġarîm-i nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 13). [ḥoş]

Kânî o **ḥoş** girişmeler ol **ḥoş** çıkındılar /İtdi beni esîr-i telâş ol ġarîm-i nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 13). [ḥoş]

Muvâfıkdur hevâ-yı ‘ışk ervâḥa hevâlarda /Nevâ-yı şevk ġāyet sevdiğüm **ḥoşdur** nevâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 2). [ḥoşdur, -dur]

ḥoş gel-: Hoş gelmek, iyilikle birlikte gelmek.

Ey benüm bahçe-i vech-i ḥasenüm **ḥoş geldüñ** /Gülşen-i ḥüsn-i dilüm gül bedenüm ḥoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 1). [ḥoş geldüñ, -düñ]

Ey benüm bahçe-i vech-i ḥasenüm ḥoş geldüñ /Gülşen-i ḥüsn-i dilüm gül bedenüm **ḥoş geldüñ** (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 2). [ḥoş geldüñ, -düñ]

Şekkeristân-ı melâhat saña mı manşib idi /Ey benüm tûṭî-i nâ-kes suhenüm **hoş geldüñ** (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 4). [hoş geldüñ, -dün]

Dilenüp gezmede ben gâh zekât-ı hüsniñ /Dilümi kârd-ı gamla delenüm **hoş geldüñ** (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 8). [hoş geldüñ, -dün]

Uzayup nâzişi günden güne mânend-i berât /Defter-i mehr-i vefâyı dürenüm **hoş geldüñ** (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 6). [hoş geldüñ]

Nâz iden âhir-i hüsniñde haṭ-ı sebzi ile /Vâdi-i hüsniñde Hızra irenüm **hoş geldüñ** (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 10). [hoş geldüñ, -dün]

Dilini çiyneyerek nâz iderek Kânîye /Şekkerin harf-i zebânın gevenüm **hoş geldüñ** (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 12). [hoş geldüñ, -dün]

hoş gör-: İyiye yormak; hoşgörü ile karşılamak.

Ne deñlü cevri iderseñ **hoş görür** elbet anı ‘aşık /Kişiye sevdiginden her ne eylerse yamân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 7). [hoş görür, -ür]

hoş tut-: Kedere, tasaya yer vermeden keyifli yaşamak. Değer vermek, kıymet bilmek.

Beş on günlük misâfirdür tenüñde cânıñı **hoş tut** /Kafesde çarpınan murğ-ı dil-i nâlânıñı **hoş tut** (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 1). [hoş tut]

Beş on günlük misâfirdür tenüñde cânıñı **hoş tut** /Kafesde çarpınan murğ-ı dil-i nâlânıñı **hoş tut** (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 2). [hoş tut]

Havâşş-ı zâhir ü bâṭın saña imdâd iderlerdi /İdüp inşâf lâ-büd sen daḥı yârânıñı **hoş tut** (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 4). [hoş tut]

Çün ayrılsañ gerek bi’l-izṭırâr elbet ahibbâdan /Cefâ görseñ de Yûsuf-vâr sen ihvânıñı **hoş tut** (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 8). [hoş tut]

Emânet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nûrı /Karîbü’l-‘ahd yolcıdur efendüm Kânî’ñi **hoş tut** (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 10). [hoş tut]

Bile düşdi senüñle bi’l-ma‘iyye kaldı bu a‘zâ /Medâr-ı vüs‘at-i devr ser ü sāmānuñı **hoş tut** (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 6). [hoş tut]

hoş-hâl: Mutlu, mesut, memnun.

Temîz aşḥâbı zevk-ı hâl ile **hoş-hâldür** her vaḳt /Çü ibnü’l-vaḳt vaḳf-ı intizâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 5). [hoş-hâldür, -dür]

ḥoş-nümā: Güzel görünme.

Pek rû-sefîd şâf-derûn **ḥoş-nümā** gerek /Olmaz siyâh şaḥra-i bed-gevher âyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 3). [ḥoş-nümā]

ḥuceste-baḥt olan: Uğurlu, hayırlı talihe sahip olan kişi. Şanslı.

Ḥuceste-baḥt olan ebvâb-ı şāhāna varur varmaz /Ḥudā-perver olan ümmîd ḥʿāhāna varur varmaz (Kânî Divanı, Gazel 76, Mısra 1). [ḥuceste-baḥt olan]

ḥudā: Allah, Tanrı, Rabb.

Tevfîk eger terbiyeye virmese revnāk /Perverde-i taʿlîm **Ḥudā** hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 12). [ḥudā]

ḥudʿa it-: Aldatmak, hile yapmak.

Ḥudʿa itme kavî ü fiʿlünde şaḥn ʿarîflere /Meşreb ehli istemez sâğarda kıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 11). [ḥudʿa itme, -me]

ḥudā-perver olan: Allah'ı seven kişi.

Ḥuceste-baḥt olan ebvâb-ı şāhāna varur varmaz /**Ḥudā-perver olan** ümmîd ḥʿāhāna varur varmaz (Kânî Divanı, Gazel 76, Mısra 2). [ḥudā-perver olan]

ḥudā-yı ḥāne Allah'ın evi. Gönül.

Dil āgeh olmayıcaḡ dîde rûşenā olmaz /**Ḥudā-yı ḥāneye** muḥtācdur güşāyiş-i bâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 4). [ḥudā-yı ḥāneye, -ye]

ḥulāşa: Kısacası, özet olarak.

Alduñ göñülcügüm beni koyduñ zebûn u zâr /İtdüñ **ḥulāşa** âteş-i ʿışḡum şabır-güdâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 4). [ḥulāşa]

ḥulḡ: Huy, tabiat, yaratılış.

Ḥulḡı hep sâbit-kaḡdem olsun diyen her kârda /Olmasun mânende-i devr-i felek kendü dönek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 7). [ḥulḡı, -ı]

ḥūm: Şarap küpü.

Zinhār atmasun tıpayı **ḥūm** gibi oda /Sākî bir ihtimāmlıca birke şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 9). [ḥūm]

ḥumār: İçkiden sonra gelen baş ağrısı, sersemlik. Yanlış, hata.

Ḥelāl-zāde şikest itdigin dürüst eyler /**Ḥumārını** yine kendüsi def' ider mey-i nāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 12). [ḥumārını, -ını]

ḥumār-ı ḥasret: Hasretinin sersemliği.

N'ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam bu demlerde /**Ḥumār-ı ḥasretüñle** ḥayli dem maḥzūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 14). [ḥumār-ı ḥasretüñle, -üñle]

ḥumār-ı hecr: Ayrılık sarhoşluğu.

Neş'e-i vaşlı **ḥumār-ı hecre** hem āğūş idüp /Çekmesün ḥamyāze-i ḥasret kaçığı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 5). [ḥumār-ı hecre, -e]

ḥummā: Hastalık eseri olarak vücuda arız olan şiddetli hararet. Sıtma.

Ḥummā şanur eylerse şitā mevsimi lerze /Emvāc-ı dü-ḥāşşiyet-i cūş-ı tebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 7). [ḥummā]

ḥummā-yı firāk: Ayrılık ateşi.

Derletdi ten-i Kānīyi **ḥummā-yı firākuñ** /Sevdüm seni cānā yine āteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 9). [ḥummā-yı firākuñ, -uñ]

ḥūn: Kan.

Bakarken gerden-i kāfūr-gūna ḥīn-i bismilde /Nedür bu cūş-iş-ı pey-der-pey ey kaşşāb **hūnumda** (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 8). [hūnumda, -umda]

ḥun āğışte: Kan bulaşmış, kan içinde.

Gözüm merdümeleri āğıştēdür **ḥun** ben şehīd-i 'ışk /Baña ādem dinür mi gayrı ādem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 7). [ḥun āğıştēdür, -dür]

ḥūn-ı germ: Sıcakkan.

Gönül dirler aña nām-ı diger yek-kaṭre **ḥūn-ı germ** /Bu gül-bünde hemān bir gönçe-i ne-küşüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 3). [ḥūn-ı germ]

ḥūn-germ ü dil-nerm: Sıcakkanlı ve yumuşak gönüllü (merhametli).

Şevkden **ḥūn-germ ü dil-nerm** olmadukça Kāniyā /Serd-i dil bu bezm-i germ-ā-germde şā'ik midür (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 15). [ḥūn-germ ü dil-nerm]

ḥūnī: I. Kan dökmeye alışık (kimse), zalim, katil. II. Sevgili.

Ne mümkündür o **ḥūnīdeñ** şikāyet eyleye Kānī /Şikāyetler yine varsa dil-i mecrūḥdandır hep (Kānī Divanı, Gazel 10, Mısra 13). [ḥūnīdeñ, -deñ]

Yuvalanmak ser-i ‘uşşāka bir bāzīcedür Kānī /Keser ‘uşşākınuñ başların ol **ḥūnī** yuvalarda (Kānī Divanı, Gazel 188, Mısra 10). [ḥūnī]

ḥūn-ı şühedā: Şehitlerin (âşıkların) kanı.

Ḥūn-ı şühedā her günehi maḥv eyler /Da‘vā vü suḥen reşḥ-i şehādet yaykar (Kānī Divanı, Gazel 56, Mısra 7). [ḥūn-ı şühedā]

ḥūnīlik: Kan dökmeye alışmışlık, zalimlik.

Nedür **ḥūnīligüñ** cellād mı mirrīḥ mi ne olduñ /Meger fermān bī-dermān nefy ü ḫatl-i ‘ām alduñ (Kānī Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [ḥūnīligüñ, -üñ]

ḥūr: I. Cennet kızı. II. Çok güzel kız veya kadın, huri.

Senden özge dil-rübāyı **ḥūr** olsa istemem /Āftāb-āsā ser-ā-pā nūr olsa istemem (Kānī Divanı, Gazel 124, Mısra 1). [ḥūr]

ḥūri vü ḡılmān git-: Beka âlemine melek olarak gitmek.

Tıfl iken olan ‘āzim-i ‘uḫbā şu fenāda /İnsān gelecek **ḥūri vü ḡılmān gidecekdür** (Kānī Divanı, Gazel 58, Mısra 8). [ḥūri vü ḡılmān gidecekdür, -ecekdür]

ḥūrşid: 1. Güneş.

Muḫābil düşdi māh yek-şebe **ḥūrşide** maşrıḳda /Tutar bir pīr-i nūrāniye şan bir sīm-ber keşkül (Kānī Divanı, Gazel 114, Mısra 7). [ḥūrşide, -e]

Āyīne-i ruḥsārına reşk eylese **ḥūrşid** /Meh-tāb geyer ḥasret ile cāme-i mātem (Kānī Divanı, Gazel 126, Mısra 9). [ḥūrşid]

2. I. Güneş. II. Sevgili.

Bī-ṭayy-ı mesāfe su-yı ḥaḳḳa güzer eyler /Ol **ḥūrşide** kim kendi özinden sefer eyler (Kānī Divanı, Gazel 24, Mısra 2). [ḥūrşide, -e]

Eşkümler o şūḥı görse yolında sebīl olur /**Ḥūrşid** önünde necm-i Süreyyā sefīl olur (Kānī Divanı, Gazel 34, Mısra 2). [ḥūrşid]

Sāḳī ne dem ki sāḡar-ı şaḥbāyı ṭoldurur /**Ḥūrşid** şān ki nūrı ile ayı ṭoldurur (Kānī Divanı, Gazel 40, Mısra 2). [ḥūrşid]

hürşîd behrelü: Güneş kismetli. (güneş kadar parlak, aydınlık nasipli).

Kânî o ay çehrelü **hürşîd behrelü** /Niçün gâzabla ağzına ayı tıdudur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 11).
[hürşîd behrelü]

hürşîd-i dıraḥşân: Parlak güneş. (sevgili, saki).

Mâh-ı maḥsûf-veş alsun ele cām ḳahve /Devr-i meclisde o **hürşîd-i dıraḥşân** yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 4). [hürşîd-i dıraḥşân]

huşk ü ter: Kuru ve yaş (istisnasız her şey anlamında).

Ḥaḳîkat-ı zâhir her **huşk ü ter** ‘unvân-ı bâtındur /Derûnuñ inkişâfı sîne-i meşrûhdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 5). [huşk ü ter]

Eyler o ḥükmi **huşk u tere** baḥr u berre hep /Li’llâh âh-ı huşku ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 11). [huşk u tere, -e]

huşk-şâḥ-ı cism: Varlığın kuru dalı. (Aşığın kuru dal gibi olmuş zayıf bedeni).

Getürmez cünbişe bu **huşk-şâḥ-ı cismimi** devrân /Beni bir şalla şırt eyler ḳucaḳlar şarşarum yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 35). [huşk-şâḥ-ı cismimi, -imi]

huşk-sâl-ı vaḥşet: Tenha, ıssız kuraklık.

Yolum hep **huşk-sâl-ı vaḥşete** düşdi bu esnâda /Ḳurıdı ḳanı cism-i zârumuñ hergiz terüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 31). [huşk-sâl-ı vaḥşete, -e]

huşûl-i maṭlab: Taleplerinin hasıl olması.

Bârgâh-ı ḡayrıdan umma **huşûl-i maṭlabı** /Âdeme her ne virürse şâḥ-ı istignâ virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 7). [huşûl-i maṭlabı, -ı]

ḥûy-ı ḥacâlet: Utanç teri.

Ruḥsârımı çün eşk-i nedâmet yayḳar /Esrârımı hep **ḥûy-ı ḥacâlet** yayḳar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 2). [ḥûy-ı ḥacâlet]

ḥuzûr-ı yâr: Sevgilinin huzurunda, makamında.

Ḥuzûr-ı yârda rûy-ı siyâhdur maṭlûb /Felekde girmege ol meclise sitâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 9). [ḥuzûr-ı yârda, -da]

hücüm it-: Saldırmak.

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez dime nigāhuñı cānā ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 8). [hücüm itmez, -mez]

hücüm-ı şaḥne-i ḥiss: Duygu emirinin hücüm etmesi, saldırması. Duygulanmak, hislenmek.

Benüm reftār-ı süstüm süsti-i peymānedendür hep /**Hücüm-ı şaḥne-i ḥiss** şive-i mestānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 2). [hücüm-ı şaḥne-i ḥiss]

hükme eyle-: Hükme varmak, karar vermek hükmetmek.

Eyler o hükmi ḥuşk u tere baḥr u berre hep /Li'llāh āh-ı ḥuşku ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 11). [hükmi eyler, -r]

ḥümā: I. Talih kuşu. II. Sevgili.

Giryeden şanma ağardı dīde-i giryānumuz /Sen **Ḥümāy**ı şayd içün kurdıḡ bir iki yerde āḡ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 8). [ḥümāy, -y]

hüner da'vāsın eyle-: Bir işte usta olduğunu, marifetli olduğunu iddia etmek.

Hüner da'vāsın eylerse ne ḡam her sifle-i bī-hūş /Şadā efzūn-ter oldıḡı ma'lūm olsa mīnā-būş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 1). [hüner da'vāsın eylerse, -rse]

hürmet ifā it-: Hürmet etmek, saygı göstermek.

Peder Haḡḡın şayar 'ālemde bir evlād mı ḡaldı /Birāder **hürmetin ifā ider** bir yād mı ḡaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 2). [hürmetin ifā ider, -er]

ḥüseyni: Klasik Türk müziğinde düḡâh perdesinde karar kılan bir makam.

Çıḡardum tā **Hüseyniyye** biraz eyyām efḡānı /Muḡayyer oldı vuşlatda ḡarār ol gitdi ben ḡaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 15). [hüseyniyye, -yye]

'İşḡuñ dili 'uşşāḡı **Hüseynīye** çıḡardı /Taḡsīn ide ḡör ḡüsñüñi iḡsān saña ḡaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 3). [hüseynīye, -ye]

ḡüsñin ḡiç nokḡa ḡon-: Sevgilinin güzelliḡine nokta konulamaması. Duru bir güzelliḡe sahip olmak. Güzelliḡinin eleştirilecek bir yanı olmaması ve kesintiye uğramaması. Sevgilinin rakiplerden arı olması.

Görüp hüsün dimiş hîç nokta konmaz /Dimek ister rakîb ol yâra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 5).
[hüsün hîç nokta konmaz, -maz]

hüsün: Güzellik.

‘İşkuñ dili ‘uşşâkı Huseynîye çıkardı /Taḥsîn ide gör **hüsünüñi** iḥsân saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 4). [hüsünüñi, -üñi]

O kim taḥdîr ezelde **hüsün** anuñ bî-zevâl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḡ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [hüsün, -in]

hüsün u ān: 1. Güzellik ve cazibe.

Bu **hüsün u ān** sende midür bilmem anı ben /Esrār-ı hüsün ü ‘ışk ise ol anda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [hüsün u ān]

Ḥaṭ-āver olmuş eyyām-ı bahār **hüsün ü ān** geçmiş /Bilür ol şüh görse ‘aşığın ammā zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 1). [hüsün ü ān]

Dā’im birāderine çeker **hüsün (ü) ānda** /Bintü’l-‘ineb ki vālidesinden cemîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 7). [hüsün (ü) ānda, -da]

2. Güzellik. (Sevgiliye kavuşma anı).

An an da ağla derd ile ol anı bir zamān /An an vücūd mülkini ol **hüsün ü ān** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 6). [hüsün ü ān]

hüsün-i edā: Güzel söyleyiş.

Ṭatlu dildür dil-bere lāzım olan **hüsün-i edā** /Lebleri dendānları şehdāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 5). [hüsün-i edā]

hüsün-i leyli: Leylâ'nın güzelliği.

Deşt ü kūhı niçe ṭoldurmaya Mecnūnlar kim /**Hüsün-i Leyli** bu tecellîkededē kūh-der-kūh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 8). [hüsün-i leyli]

hüsün-i ta‘bîr-i merāmum it-: Yapmak istediklerimi anlatma, yorumlama güzelliği.

Zebānum **hüsün-i ta‘bîr-i merāmum itmeden** ‘āciz /Kelāmum imtizāc-ı ḥarf-i istiḥsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 7). [hüsün-i ta‘bîr-i merāmum itmeden, -meden]

ḥ̣āb: Uyku.

Dem-i vişāl dem-i vā-pesīne tev'emdir /Seherde gālib olur dirler ekseriyā **ḥ̣āb** (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 10). [ḥ̣āb]

ḥ̣āb-āver: Uyku getiren.

Ḥ̣āb-āver olmanuñ hîç aşlın ider mi idrāk /Benden işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 5). [ḥ̣āb-āver]

ḥ̣āb-ı nāz: Naz uykusu.

Uyanuḡ şandum ol şūḥı uyurken **ḥ̣āb-ı nāz** içre /Kulak tıtdum degül āgāh gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [ḥ̣āb-ı nāz]

Ben olmuşdum ḥarāb-ender-ḥarāb neş'e-i şevḡuñ /Sen olmaduñ mı **ḥ̣āb-ı nāzdan** āgāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 8). [ḥ̣āb-ı nāzdan, -dan]

ḥ̣ābīde: Uyumuş, uykuya dalmış.

Ḥ̣ābīde iken gördüm iki busecik aldum /Öpdüm dehenin yoḡ yere hep ḡanımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 11). [ḥ̣ābīde]

ḥ̣āhiş: İstek, arzu.

Vişālin **ḥ̣āhişin** 'arz eylemişdüm cān-güstāḡuñ /Anı da añladuñ bildüñ ḡaber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 11). [ḥ̣āhişin, -in]

Seni ey şūḡ vaşfa **ḥ̣āhişüm** var maḡz-ı ḡatırda /Velī ḡarc itmeḡe şāyeste cevher-nīst zāhirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 1). [ḥ̣āhişüm, -üm]

ḥ̣āhiş eyle-: Arzulamak, istemek.

Eyler vişāli **ḥ̣āhiş** eger ister istemez /Gördi ki vaşlı cān deḡer ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 1). [ḥ̣āhiş eyler, -r]

ḥ̣āhiş-i dīdār: Yüzünü görme isteḡi.

Beni görmek hevāsından geḡerse varırum dirse /Eger ben **ḥ̣āhiş-i dīdārı** göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 10). [ḥ̣āhiş-i dīdārı, -ı]

Dil-berleri sensüz göze göstermedigüm hîç /Ey rüḡ-ı revān **ḥ̣āhiş-i dīdāruñ** içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 8). [ḥ̣āhiş-i dīdāruñ, -uñ]

ḥ̣ānçe-i se-rûze: Üç günlük sofracık. Geçici nimetler.

Şāhān-ı ʿışk müştehî-i ḥ̣ān-ı ʿışkdur /Bu **ḥ̣ānçe-i se-rûzeyeye** ammā şehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 6). [ḥ̣ānçe-i se-rûzeyeye, -ye]

ḥ̣ān-ı gam: Gam sofrası.

Tā ʿarşa-i ḥaşre varıcak rāh-ı gamuñda /ʿUşşāk senüñ **ḥ̣ān-ı gamuña** çoķınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 6). [ḥ̣ān-ı gamuña, -uña]

ḥ̣ān-ı vişāl: Kavuşma lütfu.

Ḥān-ı ḥalîl mi baña **ḥ̣ān-ı vişāl** mi /Ḥān-ı ḥalîl didigimüz ḥande mi ʿaceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 7). [ḥ̣ān-ı vişāl]

ılıca: Kaplıca, sıcak su kaynağı. (Gözyaşı).

Çeşmüm **ılıca** seyrin idüp sîneye şapdı /Germābe ararken hele külḥānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 5). [ılıca]

ʿinnîn: Kısır.

Zāhirle iş olmaz ki işüñ bāṭını vardır /Toğursa inanma ki o **ʿinnîndür** ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 28). [ʿinnîndür, -dür]

ışıldar eñserü: Işıldayan çivi. (Aşığın yanan, mahvolan bedeninden geriye kalan işe yarar bir şey).

O rütbe kālībūm maḥv itdi nār-ı şevk-i ʿālem-gîr /Ki ḥākister miyānında **ışıldar eñserüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 42). [ışıldar eñserüm, -üm]

ʿışk: Aşk, yoğun sevgi.

ʿAķılķārı degüldür **ʿışk** Eflātūn da olsañ /Biraz Mecnūnca eṭvārlar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 7). [ʿışk]

Göñülde **ʿışk** yog ise şarābı neylersin /Ḥarāret olmayıcak dilde ābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 1). [ʿışk]

Ḳuş kondurur ser-i suḥane Ḳays-vār **ʿışk** /Ḳonmaz bu mürğ egerçi ki her āşiyāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 3). [ʿışk]

Acımam **ʿışkı** ile zār u nizār olduğuma /Yār eger hîç kulaķ tuṭmasa zār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 1). [ʿışkı, -ı]

‘İşkuñ şanemā mülk-i dile velvele virdi /Bīm-i haṭ-ı ‘anber-şikenüñ zelzele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 1). [‘işkuñ, -uñ]

‘İşkuñ dili ‘uşşâkı Huseynîye çıkardı /Taḥsîn ide gör ḥüsnüñi iḥsân saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 3). [‘işkuñ, -uñ]

Ben ‘ışk ile virmişdüm o mağfûra nümâyiş /Ol bilmedi ḳadrin yine taşlarla döğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 13). [‘ışk]

Bir kerre senüñ ‘ışkuñ ile uğraşa ‘âdem /Ġayrı kedere var mı naẓar virdi söğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 7). [‘işkuñ, -uñ]

Bir müslim-i müselle müñ ‘ışkıyla âhımız /Tāv-ḥâne-i zemīn-i Buḥārâyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 5). [‘ışkıyla, -ıyla]

Senüñ ‘ışkuñdan özge var mı şimdi mā-melek ġayrı /Derün bîrün ġamuñla her ne var ol gitdi ben ḳaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [‘ışkuñdan, -uñdan]

Kānî egerçi itmez isem kimseye vefâ /Şad şad hezâr şükr ki ‘ışka vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 10). [‘ışka, -a]

Kāniyâ ‘ışk ile yanmağa bir çäre ara /O zebānî-beçenüñ ḳartı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [‘ışk]

‘ışk u ḥasen: Güzellik ve aşk.

Birbirine ṭayandı yine ‘ışk u ḥasen āh /Ol iki belâ-yı ezeli belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 7). [‘ışk u ḥasen]

‘ışka düşeli: Aşka düştüğümnden beri.

‘İşka düşeli dîdelerüm itmedi rāḥat /Yoluñda senüñ virdi niçe kerre dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 3). [‘ışka düşeli]

‘ışkuñ şereri: (Senin) Aşkının kıvılcımları.

Şimşek gibi ‘ışkuñ şereri dilde çaḳarken /Mey-ḥānedeki bâdeyi çaḳmaḳ ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 7). [‘ışkuñ şereri]

‘ıyâr-ı külçe-i iḥlâş: Saf ve temiz sevgi madeninin ayarı, değeri.

Müzeyyefdür ‘ıyâr-ı külçe-i iḥlâş her yerde /Bu dârü’z-zarbdā ḥālîş ‘ıyârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 17). [‘ıyâr-ı külçe-i iḥlâş]

‘ıyd: Bayram.

Bu fikre hâtıra gelmezden evvel el-vedâ‘ eyle /Hezārān **‘ıyd** gelse bî-vefâdan merhabâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 6). [‘ıyd]

‘ıyd-ı vaşl: Kavuşmanın bayramı.

İder bir gün işâret **‘ıyd-ı vaşla** gûşe-i ebrû /Görürler rûze-dârân-ı ğamuñ âyîneden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 3). [‘ıyd-ı vaşla, -a]

‘ıyd-i vişâl it-: Sevgiliye kavuşmanın bayramını yaşamak. Bayram etmek.

Eger **‘ıyd-i vişâl itse** taķarrüb /Hārām olsun raķibe bûse bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 3). [‘ıyd-i vişâl itse, -se]

ıztırārî: Mecburi, zorunlu.

Bahār-ı ḥasretüm dîdār-ı yârı yıl geķer görmem /Gönül de gitdi elden **ıztırārî** yıl geķer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [ıztırārî]

i-: İ- yardımcı fiili, ek fiil.

Manşûrî çün gül-i ser-i dâr idecekdiler /Sırr-ı ene’l-ḥaķı açacaķ **idi** çekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 2). [idi, -di]

Ben dir **idüm** ki berâber olalum ḥayli zamân /Kalmamış kısmeti bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 13). [idüm, -düm]

Dir **imişsin** ‘âşıkân mest-i müdâm olmaķ gerek /Câm-ı şevķuñ dürdan bir kez gören ayıķ mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 3). [imişsin, -mişsin]

Qıdem da‘vâsı eylerdüñ raķîb-i ḥâdisê her gâh /Saña bu faḥr yetmez mi **idi** övüldiğüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [idi, -di]

Yârüñ bize itdiği hep cevır ü cefâ **idi** /Oldı hep itdigine peşîmân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 3). [idi, -di]

Dil dadanmış **idi** nuķl-i ḥoş-güvâr-ı vaşluña /Şimdilik zehr-âb-ı hicrâna ķoraldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 11). [idi, -di]

Başı ķaysı mı **idi** Leylâ’nuñ âḥ u zâr-ı Kays /Ya’ni Mecnûn ‘aķıllı dîvâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 7). [idi, -di]

Şekkeristân-ı melâḥat saña mı manşib **idi** /Ey benüm tûṭî-i nâ-kes suḥenüm ḥoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 3). [idi, -di]

Alnumda niķe anlar **idi** ḥîç beşâşet /Yoğ iken efendüm hele ben ânumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 7). [idi, -di]

Ben de ‘āşıklar ‘idādından olaydum ma‘dūd /Bāğda bakmaz **idüm** şekl-i hezār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 6). [idüm, -düm]

Geçerken zîr-i kâşâneñden itdüm âh tıyduñ mı /Efendüm korkaram uykuda **idüñ** âh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [idüñ, -düñ]

Ne hoş kadem **idi** nevk-i hadeng-i nâz ammâ /Teğâfûl-i nighî bizde hîç tıbân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 13). [idi, -di]

Nigâh-ı nâza da kâ’îl **idük** dirîğ itdi /Zebân-ı nâz yine yâ bâri tercemân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 19). [idük, -dük]

Amân amân diyerek pây-ı nâza düşmüş **idüm** /Belâ bu düşmege de tākāt ü tıvân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 23). [idüm, -düm]

Gül-i ruhsâruñ **idi** behçet-i cân u dil-i zârum /O dañı şimdi oldı gözde hâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 3). [idi, -di]

Saña ‘āşık degülken ‘âr u nâmus **idi** endîşem /Hebâ oldı sevelden neng ü ‘âr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 9). [idi, -di]

Ġam-ı ağıyâr u fikr-i yâr **idi** cân yoldaşum ‘umrâ /Benümle olmadı bir lahza yâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 13). [idi, -di]

Benümsin ben senüñ zanneyler **idüm** bir zamân ammâ /Sen olduñ âşinâ-yı şad-hezâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [idüm, -düm]

Ser-i şeh-râh-ı vuslatda piyâde **idüm** ey Kânî /Çün oldı eşheb-i nâza süvâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 17). [idüm, -düm]

Sâde gül-i hüd-rûya müşâbih **idi** dâğum /Her bergini ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 7). [idi, -di]

Bir kez seni sersem o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ğamla ser-i ‘āşıkun olmaz **idi** sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 4). [idi, -di]

Bu dâğ u şerhalar sebeb-i inşirâh **idi** /Kâlbüm nigâh-ı nîmi bütün yâre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 5). [idi, -di]

Hîç mümkün mi **idi** pâ-bend-i zülfünden rehâ /Âhū-yı ber-müşg-i gāv-ı bahrı ‘anber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 13). [idi, -di]

Bir görünmezce belâ **idi** ezel ‘uşşâka /Şimdi Hakk şaklaya kend’özini izhâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 3). [idi, -di]

Yokluğla **idi** şöhreti ol hoşka-dehānuñ /Fâş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 9). [idi, -di]

Olurdı büt-perest âzâdegân-ı ribka-i şüret /Eger keşf olsa **idi** şüret-i ‘ibret-nümâ-yı ‘ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 4). [idi, -di]

Dil dirler **idi** kanı şıcağ ber olacağdı /Eyvâh o ğam-h’ârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [idi, -di]

Cānā beni sen ğayb ideyazmış **idüñ** ammā /Ben de dil-i nā-çarı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 5). [idüñ, -dün]

Düşmez dir **idüm** büsesinüñ mevsimin ammā /H̱āb aldı şeker bādem-i çeşmin düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 5). [idüm, -düm]

Efkāruñ ile eglenür **idüm** gice gündüz /Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 7). [idüm, -düm]

i'āde: Eski haline getirme, iyileştirme.

Dil-ḥastelerüñ başı ucında ṭurur ol şūḥ /Şüretde **i'āde** içi telķindür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 16). [i'āde]

ibn-i vakt: Zamanın gerektirdiği şekilde hareket eden, zamana uyan, mizaca ve duruma göre konuşan kimse.

Ol **ibn-i vakt** kim ola dānişver-i her-ḥāl /Taklīd-i reh ü resm-i şī'ār-ı peder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 3). [ibn-i vakt]

ibnü'l-vakt: Geçmiş ve gelecek kaydından kurtulup kendisi için sadece içinde bulunduğu zaman var olan ve o zamanın gereklerini yerine getiren (kimse).

Temīz aşḥābı zevḳ-ı ḥāl ile ḥoş-ḥāldür her vakt /Çü **ibnü'l-vakt** vakf-ı intizār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 6). [ibnü'l-vakt]

iç: Gönül, kalp.

Dil-ḥastelerüñ başı ucında ṭurur ol şūḥ /Şüretde i'āde **iç** telķindür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 16). [iç, -i]

içinde: Dahil olmak, içinde olmak.

Ne **içinde** ne ṭaşında ne ikiden ḥālī /Cünbiş-i rūḥ-ı revān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 13). [içinde]

Bu bir sâ'ir meseldür iş **içinde** var iken işler /Fitīlī alsa işler işledükce yāreler işler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [içinde]

Bir merhem 'aceb var mı didüm dāğ-ı derūna /Güldi didi gel leblerimi em em **içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [içinde]

Söz ḳalmadı ki söylene bilmem hele Kānī /Ḳaldum bir alay bī-hūde-gū sersem **içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 30). [içinde]

Düşdi güzelüm pāyımıza ğam ğam **içinde** /Cevher gibi tīg-ı dü-per-i ğam ğam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 2). [içinde]

Düşdi güzelüm pâyımıza ğam ğam içinde /Cevher gibi tiğ-i dü-per-i ğam ğam **içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 2). [içinde]

içinden birisi: (Âşıkların) Arasından biri.

Şoruñ ‘uşşâkına âyâ birisi içinden /Tayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 5). [içinden birisi]

içlük: İç gömleği.

Bir çeşm-i bülbül **içlügi** var gönçenüñ geyer /Şoydıkça cāmedānumı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 21). [içlügi, -i]

içre: İçinde, arasında.

Kānî bu gevher adını virme kimesneye /Kān cevher **içre** mi ya cevher kānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [içre]

Uyanuk şandum ol şūhı uyurken h‘āb-ı nāz **içre** /Kulak tutdum degül āgāh gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [içre]

Dīde tūfānzār-ı eşk **içre** iki girdābdur /Çār-mevc-i giryedür ya bār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 5). [içre, -re]

Bu sitem-verzler **içre** arama hīç mu‘īn /Kimse imdād idemez ‘avn-i ilāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 11). [içre]

Şu gevherler ki nesr itdüm anı zīb-i bināgüş it /Eger olmak dilerseñ ‘ālem **içre** ma‘rifet Kānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 18). [içre]

Der-āgüş eyleyüp koğdum yañağın cām-ı h‘āb **içre** /Didi raħm eyleyüp nūş it lebüm ammā neden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 3). [içre]

içün: 1. Amacıyla, maksadıyla.

Gīsū-yı siyehkārūñ üzüp rişte-i cānı /Sāz-ı nigehe düzmek **içün** teltele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 10). [içün]

İntihāb **içün** konulmuş noktadur levh-i dile /Nükte nā-fehmān anı Kānî şanurlar gerçi dāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 15). [içün]

Ben ol sere Manşūr-ı ser-dār-ı vefāyum /Aşılmağ **içün** dārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 10). [içün]

2. Uğruna, yoluna.

Āh eyledigüm hāl-i siyeh-kārūñ **içündür** /Kān ağladığum la‘l-i güher-bārūñ **içündür** (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 1). [içündür, -dür]

Âh eyledigüm hâl-i siyeh-kâruñ **içündür** /Kân ağladigüm la^l-i güher-bâruñ **içündür** (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 2). [içündür, -dür]

Arama dü-çar olmadigüm bağ-ı fenâda /Ol serv-i sehî şîveli reftâruñ **içündür** (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 4). [içündür, -dür]

Vuşlat hevesin eyledigüm eyleme ta'yîb /İnkâr idemem cürmimi ikrâruñ **içündür** (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 10). [içündür, -dür]

Derk ehli **içün** mi aña âmâde ider Hakk /Ğayyâ-yı ğavâyetde ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 11). [içün]

Gel rızık **içün** ey tâlîb-i Hakk olma perîşân /Rızkuñ seni özler saña ta'yîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 5). [içün]

Minnet mi çeker girmek **içün** Cennete âdem /Mîrâs kalupdur baña Âdem pederümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 3). [içün]

Kânî seni şîrîn suhenlerle ögerse /Hep çâşnî-i şîve-i âzâruñ **içündür** (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 14). [içündür, -dür]

İl **içün** yırtmak yarmağdur âhen- dillerüñ kârı /Müşâhiddür bu ma'nâ diğkat olunsa şabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 3). [içün]

Çıkdı feryâd u figânım giderek nüh felege /Dağı bir vuşlat **içün** ol yüzi mâhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 4). [içün]

Raķîbi hâtıruñ çün zâhidi Allâh **içün** Kânî /Dile vird itmedük en'am mı evrâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [içün]

3. Sebep, -den dolayı.

Baña âzârı **içün** ğam yeme lâkin dil-âzârım /Raķîb-i rû-siyâhı zemm idüp yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 23). [içün]

Dil-berleri sensüz göze göstermedigüm hîç /Ey rûh-ı revân h'âhiş-i dîdâruñ **içündür** (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 8). [içündür, -dür]

‘idâdından ma’dûd ol-: (Âşıklar) Sıraşından sayılmış olmak. Kabul görmek.

Ben de ‘âşıklar ‘idâdından olaydum ma’dûd /Bâğda bakmaz idüm şekl-i hezâr olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 5). [‘idâdından ma’dûd olaydum, -aydum]

iddihâr eyle-: Biriktirmek, toplayıp saklamak.

Zuhru’l-kirâm olan zeri eyler mi iddihâr /Ta’dâd iden mekârimi dâhîr degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 5). [iddihâr eyler, -ler]

idel: Yaptığından beri.

‘Ubūdiyyet makāmında ta‘ayyün kesb **idelden** ben /Baña kıl olmaduk bir bende mi āzāde mi ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 7). [idelden]

Ele desti alup saıkkālīga raġbet **idelden** ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [idelden]

iden: Susuzluġuna sebep olan kişi, şey.

Germî-i eşk-i taıayyürdür beni leb-ıuşk **iden** /Tolmasun bu āteş-i terden kabaġı kimsenün (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 3). [iden]

idrāk it-: 1. Akıl erdirmek, anlamak, kavramak.

H‘āb-āver olmanun hîç aşlın ider mi idrāk /Benden işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 5). [idrāk ider, -er]

2. Bir zamana veya olaya erişmek, ulaşmak (ateşe yaklaşmak).

Şūziş-i şem‘i neden **idrāk ider** pervāneler /Sūziş-i ‘ışık ile bî-pervā niçe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 1). [idrāk ider, -er]

iflās: Sermayesini batırmak. Bitme, tükenme.

Sebük-serler olur **iflāsa** bādî ser-fürü itsek /Bu zāhirdür eger endîşe-i cām u sebū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 1). [iflāsa, -a]

iġmāz-ı ‘ayna: Kabahate, kusura göz yumma.

Tekerrümense de **iġmāz-ı ‘ayna** virme vücūd /Ya bir ümîde ya hāl-i zebūna ħaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 5). [iġmāz-ı ‘ayna, -a]

igneden iplige dek: En önemsiz ayrıntılarına kadar, her şey. (Hz. İsa göġe çekilirken üzerinde bir iġne kaldığı için göġün dördüncü katında kalmıştır. Daha yukarı çıkamamıştır. Bulaya telmih vardır)

Cüst-cū eyler felek tā **igneden iplige dek** /İster iseñ Ĥazret-i ‘İsî misāli göġe āġ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 3). [igneden iplige dek]

iĥmāl it-: İhmal etmek, üzerinde durmamak.

Dime **iĥmāl ider** ümmîd ki imhāl eyler /Bir gün olur işi ber-şüret-i dil-ıĥ‘āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 11). [iĥmāl ider, -er]

ihsân: Cömertlik, lütuf, bağış, hediye.

Emsem lebûnî öpsem o gerdânı didüm ben /Güldi didi **ihsân** yeri der-hîndür em mâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [ihsân]

‘İşkuñ dili ‘uşşâkı Huseynîye çıkardı /Taḥsîn ide gör ḥüsnüñi **ihsân** saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 4). [ihsân]

ihsâs-ı kemâl-i ḥaṭar eyle-: Tehlikenin büyüklüğünü hissettirmek, haber vermek.

Devrân-ı şütür gürbe edâdan hele Kânî /İnsan olan **ihsâs-ı kemâl-i ḥaṭar eyler** (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 18). [ihsâs-ı kemâl-i ḥaṭar eyler, -r]

ihtirâz eyle-: Kaçınmak, uzak durmak, çekinmek, geri durmak.

Kâniyâ yârân ile ülfetden eyle ihtirâz /Muntazır olma selâma ol daḥı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 9). [ihtirâz eyle]

ihtiyâr it-: Seçmek, tercih etmek.

Yârı agyâr ile görmekten vaṭanda Kâniyâ /Yum gözüñ terk-i diyârı **ihtiyâr it** göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 12). [ihtiyâr it]

iḥvân: 1. Kardeşler.

Çün ayrılsañ gerek bi'l-iztirâr elbet ahibbâdan /Cefâ görseñ de Yûsuf-vâr sen **iḥvânuñı** hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 8). [iḥvânuñı, -uñı]

2. I. Kardeşler. II. Sadık, candan dostlar.

Felek encüm zamân oldu yine rindânla **iḥvân** /Tıbâḳ-ı seb‘-i arz ümm-i veled eflâk âbâ-sâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 9). [iḥvân]

iḥyâ it-: Diriltmek.

Öldürse de seni dime öldürme ḳâ’il ol /Ol ‘îsi-i dü-leb gelür **iḥyâ ider** şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 10). [iḥyâ ider, -er]

iken: Ek-fiilin zarf-fiil eki almış biçimi.

Bu bir sâ’ir meseldür iş içinde var **iken** işler /Fitîli alsa işler işledükce yâreler işler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [iken]

Derûnum pây-mâl-i minnet-i dünân **iken** ḥâlüm /Cebînüm âstân-ı zümre-i rindâna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 15). [iken]

Żunūn-ı muħtemel-i kizb **iken** elüñdeki āb /Belūr-ı cām-ı mey-i āb-güne ħaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 11). [iken]

Ķanum yoluñı ŗulamaĝa ħāzır **iken** ħiĉ /Boŗ yerlere ŗular gibi aĝmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 5). [iken]

Ŧıfl **iken** olan ‘āzim-i ‘uĝbā ŗu fenāda /İnsān gelecek ħūri vü ĝılmān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 7). [iken]

Benüm senden murādum yoĝ **iken** ħālüm dīĝer-gündur /Ķanı ardum ŗıra bād-ı ŗabā tek yeldiĝüñ ĝünler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [iken]

Göñül bu pīrlıkde nev-cüvānlık vaĝtı mi ŗanduñ /Ne idi pīr **iken** ol ŗevĝ ile genceldiĝüñ ĝünler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [iken]

Benümle āŗınālık yoĝ **iken** kimlerle eĝlendüñ /Ŗükür geĝdi hele bī-gānelikler eldiĝüñ ĝünler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 13). [iken]

Girmiŗ ħayāle bilmez **iken** ben muħabbeti /Almıŗ o düzd cānı meĝer ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 9). [iken]

Bu ĝüne ħahramānlıĝlar ider ĝalmamıŗ **iken** sen /Ķahırlar eyledüñ bu Kānī-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 15). [iken]

Her bār rehā ister **iken** ester ü ħārdan /Ŗüfī gibi bir kendüyi bilmez ħare düŗdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 21). [iken]

Alnumda niĝe anlar idi ħiĉ beŗŗŗet /Yoĝ **iken** efendüm hele ben ānumı ĝördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [iken]

Ĥābīde **iken** ĝördüm iki būsecik aldum /Öpdüm dehenin yoĝ yere hep ĝanumı ĝördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 11). [iken]

Öpmek dilemiŗdüm yañaĝın mest **iken** ammā /Bilmem geĝilür mi o yaña tīĝ-i nıĝehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 5). [iken]

O mest-i sāĝar-ı nāzık elin ayaĝın öpdüm līk /Lebin öpmek ĝatı müŗkil **iken** peymāneden ŗoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 6). [iken]

El-ħazer bī-dār **iken** endīŗe-i ĝül-būsedden /Ĥāb-ı nāza varmadan olsun mı var it ĝöz ĝöre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 3). [iken]

Eĝerĝi ‘ālem-i āb iĝreyüm yemm ħūna müstaĝraĝ /Bu ŗalkunluk var **iken** bende ‘ālem ĝande ben ĝande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [iken]

Yoĝ **iken** sīnede fıkı-i dehenüñ bir zerre /Ĥiĝ memnūn deĝilem dünyede var olduĝıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 3). [iken]

Sefer-i bādiye-i ‘ıŗĝa ayaklanmıŗ **iken** /Pek kederlendi ĝöñül nefse sivār olduĝuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 9). [iken]

Büryān **iken** derün yine bir yandan atmanuñ /Bir yandan aŗlı āya nedür ki ĝo āteŗi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 5). [iken]

Devr-i lebinde bâde-i vuşlat mübâh **iken** /Cānuñ var ise tevbe idüp terke şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 5). [iken]

Sāde-rûluḡda lebin emme muḡāl **iken** o şūḡ /Kāniyā ḡaṡ gelicek ‘āşıkı bî-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [iken]

Nerm ister **iken** dil-beri ser-keşlere düşdüm /Bir şuda idüm ḡamla ki âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 1). [iken]

Suḡen cevher **iken** beyne’l-verā bî-āb u tāb olmak /Maḡālsiz bir alay bî-cevherāne lāḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 11). [iken]

iki: İki, sayı sıfatı.

Dīde tūfānzār-ı eşk içre **iki** girdābdur /Çār-mevc-i giryedür ya bār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 5). [iki]

Ḥisseti ḡālib olur dirler felek-meşreblerüñ /Süfre-i gerdūnda devr eyleyen **iki** çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 10). [iki]

Birbirine ṡayandı yine ‘ışḡ u ḡasen āḡ /Ol **iki** belā-yı ezelī belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 8). [iki,]

Ḥ‘ābīde iken gördüm **iki** būsecik aldum /Öpdüm dehenin yok yere hep ḡanımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 11). [iki]

Ne içinde ne ṡaşında ne **ikiden** ḡālī /Cünbiş-i rūḡ-ı revān bir var imiş bir yoḡ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 13). [ikiden, -den]

La’l-i lebūñ ki ḡatre-i rengīn çekīdedür /Yāḡut-ı sürḡ ile **ikisi** bir çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 2). [ikisi]

iki dīde: İki göz.

Būlbülce ḡayugı şanurdum **iki dīdemi** /Alduḡca dört yanımı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 5). [iki dīdemi, -mi]

ikisi: İki şey. (Meyhanenin piri ve şarap)

Mey-ḡānede pīr-i meyi bintü’l-‘inebi gör /Muḡ-beççeyi Kānī bu **ikisine** siper çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 10). [ikisine, -ne]

ikrār: 1. Söz.

Didüm saña ben cānı fedā ideceḡümdür /**ikrāruma** başdı paṡadaḡ isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 6). [ikrāruma, -uma]

2. Söz verme, kabul etme.

Vuşlat hevesin eylediğim eyleme ta‘yīb /İnkār idemem cürmimi **ikrār-uñ** içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 10). [ikrār-uñ, -uñ]

iksîr-i tevfiķ: Madeni altın yapmak için uydurulan kimyasal bir madde.

Mis-i nâ-rāyic-i âmālūmi **iksîr-i tevfiķ** /Nigāh-ı nīmīle āyā niçün itmez zeheb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 7). [iksîr-i tevfiķ]

il: Yabancılar, başkaları, herkes.

Câme-i fetvāyi-i dildāra virmiş **il** cevāb /Müftî-i ‘ışķa danışduk biz bu remzi el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 1). [il]

Kendüñi kendüñ gözet Allaha ışmarla özüñ /Kāniyā virmez saña hayvānlığı ķo **il** cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 10). [il]

İl için yırtmak yarmakdur āhen- dillerüñ kārı /Müşāhiddür bu ma‘nā diķķat olunsa şabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 3). [il]

ilāhî: Ey Allah'ım!

ilāhî meş‘al-i rāh-ı hüdā it baña Nūr ismin /Ni‘am perverdeñe sen mücib-i şükr it Şekür ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 1). [ilāhî]

ilāhî mażhar-ı hāşşıyyet-i ism-i ‘Azîz eyle /İden sensin çoğalup erc üzre silm u nūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 9). [ilāhî]

ile: Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

Nüfûs-ı kām **ile** ķable’l-hisāb olmaķ gerek āgāh /Eserler vaķflarda raķme-i maţrūhdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 7). [ile]

Taķvīm-i sāl ü devletüñe şāh-gül **ile** /Yazsun du‘ā-yı Kānîmi feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 33). [ile]

Ķîl ü ķāl-i haber-i haţţ **ile** dil-rîş olma /Müjde-i zımnî-i vuşlatda hayāl it gice geķ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 3). [ile]

Nāz **ile** ağladığın ‘āşık işitmişdi meger /Var sevdā-yı diger serde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 3). [ile]

Eglenürdi dil-i zārūm nağam-ı bülbül **ile** /Gülşenümden o gül-i ter de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 11). [ile]

Berî o rütbeyüz esbābdan ki ey Kānî /Tevekkül **ile** daķı ittiķādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 14). [ile]

Bunduk-ı la'lın **ile** bādām çeşmün müttehid /Ol sebebdan çatlar ey âteş-meniş kestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 5). [ile]

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ **ile** işler /Görürsin ceyb-i dilde nağd nâmiyla zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 5). [ile]

Beni kıl deñlü miyânı çeker ol semte hemân /Bir kıl **ile** yedilür aşığı bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [ile]

Terelli yelli yentir yellâ **ile** geçdi 'ömr /Bu tırnâmuñ nihâyetde qarâr-ı nağmesi nâdur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 3). [ile]

An an da ağla derd **ile** ol anı bir zamân /An an vücûd mülkini ol hüsn ü ân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [ile]

Eyle teblîğ şevk **ile** tokınma şakın zülfüne /Mâ 'ale'l-meb'ûs min-şavbi'l-hevâ ille'l-belâğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 5). [ile]

Nâz iden âhîr-i hüsnünde haţ-ı sebzi **ile** /Vâdi-i hüsnde Hızra irenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 9). [ile]

O Türk-beççeye söz mi geçer nezâket **ile** /Bir iki lafz-ı fuzûlâna kaldı gayrı kalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 13). [ile]

Ele al sâğarı biñ nâz **ile** ey cân yürisün /Reg-be-reg cism-i yebûset-zedeye kân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [ile]

Kâniyâ 'ışk **ile** yanmağa bir çâre ara /O zebânî-beçenün kartı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [ile]

O verd-i âl **ile** âlûde ben âl-i 'abâ haqqı /Gözümde kanlar ağıtdım ya şebnem kânde ben kânde (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 3). [ile]

Reşk-i füzûn **ile** geliyor cânum âğıza /Virdükce sen raķīb ile hep ağız âğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 1). [ile]

Reşk-i füzûn ile geliyor cânum âğıza /Virdükce sen raķīb **ile** hep ağız âğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 2). [ile]

Acı mam 'ışkı **ile** zâr u nizâr oldıguma /Yâr eger hiç kulaķ tuţmasa zâr oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 1). [ile]

Ebyât-ı zülf ü haţla girüp Kâniyâ söze /Şeb tâ seher o mâh **ile** itdük müşâ'are (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 10). [ile]

Hem-nefesdür rûh-ı Cibrîl **ile** 'Anķā-yı himem /Rûh-ı Rıdvândur riyâz-ı Cennetün pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 11). [ile]

Kızarmış tâb-ı reng-â-reng **ile** farţ-ı tehevürden /Yañağunda yine bir özge hâlet var küsdün mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 5). [ile]

Serv-i çemenün kıddini bükdi kad-i nâzuñ /Şimşâd **ile** ol serv-i çemân elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 4). [ile]

Ben anuñ iderdüm gam-ı ‘ışkı **ile** hey hey /Şimdi o da bir taze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 7). [ile]

Dünyâ yıkılır ummaz idüm büseye ruḥşat /Bir büse didüm luṭf **ile** gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 14). [ile]

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i ḥübı /Şalın biñ nāz **ile** nā-çār Ṭübā lek disün ṭübı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [ile]

Hemān taḳlīd **ile** girmek mi istersin sen ol bezme /Nihān-ḥāneñde Kānī yoḥsa ḥāl-i zā’idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [ile]

Mümkin mi āb āteş **ile** itsün imtizāc /Ben şu gibi mülāyim efendi o āteşī (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 9). [ile,]

Hecr **ile** rüz u şebüm fark itmeden koydı beni /Sīne-i şāfuñ beyāzı қаşlarının қарасı (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 5). [ile]

Ġamuñ **ile** hemān bir ḳālīb-ı fersüdemüz ḳaldı /Cihān u mā-sivādan dāmen-i ālüdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 1). [ile]

Bir kerre senüñ ‘ışkuñ **ile** uğraşa ‘ādem /Ġayrı kedere var mı naẓar virdi sögündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 7). [ile]

Ben ‘ışk **ile** virmişdüm o maḡfūra nümāyiş /Ol bilmedi ḳadrin yine taşlarla döğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 13). [ile]

Siyeh-ḳārī-i ṭālī‘ şabr **ile** tebdīl-i reng eyler /Ki Leylī müşrif-i şubḥ-ı ḥaḳīḳat itdi Mecnūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 11). [ile]

Ḥayāl-i rüy-ı dil-ārāmuñ **ile** tıfl-ı emel /Okutmaduḳ saña bir pend mi gülistān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 3). [ile]

İdüp āmīḥte ḥikmetle revnaḳ vir mazāmīne /Tasavvuf **ile** behişt ‘ācil eyle bezm-i ‘irfānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 10). [ile]

Yoğ u varı lezzet-i vicdān **ile** buldı göñül /Kendi kendin buldı yoğ u vara ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 5). [ile]

Ṭalebkār-ı neşāt-ı bāde-i gül-günüñam sāḳī /Hemān bir sāḡar-ı leb-rīz **ile** memnūnıñam sāḳī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 12). [ile]

Kemāl-i kevkebe her nāḳısuñ mülāzimidür /Gürüh-ı encüm **ile** devr ider gice meh-tāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 8). [ile]

La‘l-i lebün ki ḳatre-i rengīn çekīdedür /Yāḳut-ı sürḥ **ile** ikisi bir çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 2). [ile]

Cām-ı firāḳuñ çekeli çekdirüp gider /‘Āşık o cezbe **ile** ‘acāyib çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 8). [ile,]

O ḳadd ü ḳāmet **ile** sen cemālün ‘arz ḳılduḳca /Göñül Manşūr-āsā ṭurma ber-bālā-yı dār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 13). [ile]

Sen eyle rāḥat **ile** ‘azm-i ḥ’āb ey dīde /Seni de seyr iderüz āh u intizār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 7). [ile]

Kāniyā yārān **ile** ülfetden eyle ihtirāz /Muntazır olma selāma ol daḥı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 9). [ile]

Göñül bu pīrlıkde nev-cüvānlık vaḳti mi şanduñ /Ne idi pīr iken ol şevḳ **ile** genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [ile]

Yerden gögi fark eylemez ol mest-i cehālet /Ḥammāl-şifāt kevkeb **ile** kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 10). [ile]

Derün u dilde dāḡ u şerḥalar baş gösterir yer yer /Geçen eyyāmda ol yāren **ile** itdüklerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 4). [ile]

Ebrūlaruñuñ fikri olup bir kara sevdā /Ḳarardı gözüm ḥasret **ile** ḥaṇçere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 12). [ile]

Emsem ‘aceb emsem ola mı la’lūñi didüm /Bir şīve **ile** söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [ile]

Temīz aşḥābı zevḳ-ı ḥāl **ile** hoş-ḥāldür her vaḳt /Çü ibnū’l-vaḳt vaḳf-ı intizār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 5). [ile]

Ol āteşi kim bu yedi deryāyı ider maḥv /Bir buse **ile** kābil-i teskīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 22). [ile]

Kişi süfliyyet **ile** ‘ulviyāta intisāb itmez /Bu bālā-ḳadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alī ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 5). [ile]

Her çend seng-dil ise de yumşar beni görüp /Nāziklik **ile** göñlümi aldı tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 10). [ile]

Senüñçüñdi raḳībān **ile** nāverdüm niçün küsdüñ /Yoluñda bī-muḥābā cānımı virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 1). [ile]

Sürāḡ-ı fikri güm-geşte ider nā-gāḥ ey Kānī /Ümīd-i vaşl **ile** taḥmīnlerüm ḥāletlerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 14). [ile]

Tīḡ-ı nıgehüñ ḡamzelerüñ **ile** bir olmış /Ḥaṇçer görünür cevhere-i şam şam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 19). [ile]

Efkāruñ **ile** eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 7). [ile]

Sāḳī ne dem ki sāḡar-ı şaḥbāyı ṭoldurur /Ḥūrşīd şān ki nūrı **ile** ayı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 2). [ile]

Yā Rabb ḳuluñı nāz u na’īm **ile** büyütüñ /Şoñra bıraḡub āteşe yakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 3). [ile]

Müjde-i iḳbāldē virseñ işitmek istemez /Ṭolmasun peygām-ı ye’s **ile** ḳulaḡı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 16). [ile]

Cānā seni ben miḥnet **ile** terk ideyazdum /Bi'llāh ben ey tāze gül Türkīde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 1). [ile]

Āyīne-i ruḥsārına reşk eylese ḥūrşīd /Meh-tāb geyer ḥasret **ile** cāme-i mātem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 10). [ile]

Şūziş-i şem'î neden idrāk ider pervāneler /Sūziş-i 'ışk **ile** bī-pervā niçe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 2). [ile]

Ehl-i devlet va'd-i bī-incāz **ile** aldar seni /Şeyḥler de şimdi dervīşāne hep esmā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 5). [ile]

Yarı ağyār **ile** görmekten vaṭanda Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 11). [ile]

Düşdüm ğam-ı hicrān **ile** mey-ḥāne-i 'ışka /Maḥmūrluk el vireli derd-i sere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 9). [ile]

illā: Ancak, yalnız.

Her cān zi ins ü cān degül ol feyze müsta'id /**illā** o cān ki cānla her-cāyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 10). [illā]

iltifāt: Teveccüh, ilgi, güler yüz (güzel/sevgiliden gelen lutuf bağlamında).

Bilmem nedür tefāvüt-i nāz **iltifātdan** /Degmez o şūḥ ḥāṭıruma bir zamān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 3). [iltifātdan, -dan]

Baṇa rağmen raḳībe **iltifātın** söyler ammā ben /Disem cem'iyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [iltifātın, -ın]

iltifāt it-: Değer vermek, ilgi göstermek.

Yār iltifāt 'aşıka hemvāre itmese /Ammā nevāzişi daḥı āğyāra itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 1). [iltifāt itmese, -mese]

īmā it-: Doğrudan değil de dolaylı olarak anlatmak, anıştırmak, üstü örtülü anlatmak, ihsas etme.

Gürīzāndur gürūh-ı bed-menişden pāk-ṭıynetler /İder īmā bu ma'nāya şitāb-ı şīve-i ḥar-gūş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 6). [īmā ider, -er]

īmān: Allah'a inanmak, kalben itikat ve lisanen ikrar etmek.

İnkār ider mi küfr-sivā oldığın kemāl /Kānī meger ki münkirüñ **īmānı** olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 10). [īmānı, -ı]

‘imāret kıl: İmar etmek, yıkılmış olanı düzeltmek, onarmak; hüznünü, sıkıntısını gidermek.

Elā ey tālib-i gencīne-i esrār-ı sultānı /Suhanla kıl ‘imāret bu kühen-bünyād-ı virānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 2). [‘imāret kıl]

imdād: Tehlikede veya çaresiz durumda olan birine yapılan yardım.

Kānî seni bu nefis ü hevā varṭaya şaldı /**imdād** saña var mı kazā vü kaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 16). [imdād]

imdād it-: Yardım etmek.

Bu sitem-verzler içre arama hîç mu‘în /Kimse **imdād idemez** ‘avn-i ilāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 12). [imdād idemez, -emez]

Havāşş-ı zāhir ü bāṭın saña **imdād iderlerdi** /İdüp inşāf lā-büd sen dahı yārānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 3). [imdād iderlerdi, -erlerdi]

imdād-ı mevlānā-yı rûm: Mevlana hazretlerinin yardımı.

Baňa **imdād-ı Mevlānā-yı Rûm** irer yeter yoḥsa /Yolında ol şehüñ tā arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 17). [imdād-ı mevlānā-yı rûm]

imhāl: Bir müddet sonraya bırakma, mühlet verme.

Ben **imhāl** üzre saña gönlümi virmekde bi’llāhi /‘Aceb gelmez mi cānā ḥāṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [imhāl]

imhāl eyle-: Mühlet vermek. Sonraya kalmasına müsaade etmek.

Dime iḥmāl ider ümmîd ki **imhāl eyler** /Bir gün olur işi ber-şüret-i dil-ḥāḥ yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 11). [imhāl eyler, -r]

imkān: Olanak, mümkün olmak.

Ḥayālūñ bir yere başmaz dil-i bî-kîneden şoñra /Miyānuñ çoçmağa **imkān** yok āyîneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 2). [imkān]

Üstüne düşmemenüñ var mı meger **imkānı** /Beni āğışte be-ḥûn eyleyen ol ḥançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 13). [imkānı, -ı]

im-şeb: Bu gece.

Felek **im-şeb** hilāl-i hāle-pîrāyı idüp der-dest /Hemānā döndi ol dervîşe tutmuş bir kemer keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 3). [im-şeb]

imtiḥān: Güç, direnme, dayanışma gerektiren, sonucunda deneyim kazandıran zor bir durum, sınav.

Hâtırın itme şikeste **imtiḥānsuz** kimsenün /Kesr-i ḳalb-i ehl-i istiḡnāya hîç kâr itmez ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 3). [imtiḥānsuz, -suz]

imtiḥān it-: Sınamak, denemek, yoklamak.

Felek hemân beni mi bulduñ **imtiḥān idecek** /Ġarîk-i lücce-i endüh-ı bî-kerân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 1). [imtiḥān idecek, -ecek]

Kânî seni o ‘arbede-cû **imtiḥān idüp** /Muḡṭarr şad-ḥavâdis ü ğavğa ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 11). [imtiḥān idüp, -üp]

imtinān eyle-: (ihسانları) Geri çevirmek, kabul etmemek.

İmtinān eyle yeme rengîn-simât herkesi /Sîr-çeşmândan ḳabûl eyle noḥûd u mercimek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 17). [imtinān eyle]

imtizâc it-: Uyuşmak.

Mümkin mi âb âteş ile itsün imtizâc /Ben şu gibi mülâyim efendi o âteşî (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 9). [imtizâc itsün, -sün]

imtizâc-ı ḥarf-i istiḥsân: Güzel sayılan sözleri bir araya getirmek. (iki lafı bir araya getirmek, güzel konuşmak)

Zebānum ḥüsn-i ta‘bîr-i merāmum itmeden ‘âciz /Kelāmum **imtizâc-ı ḥarf-i istiḥsâna** ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 8). [imtizâc-ı ḥarf-i istiḥsâna, -a]

in-: Yukarıdan aşağıya doğru gelmek. (Derecesinin azalması bağlamında)

Tâ yek-ḳademe **inmeyicek** süllem-i nâzı /Zîr-i ḳademinde o bütün minbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 7). [inmeyicek, -meyicek]

inan-: Inanmak, güvenmek, (bir kimsenin veya bir şeyin) doğruluğundan emin olmak.

Ḥayretle hemân üstüme dil-ber düşeyazdı /Ben hergiz **inanmadum** o daḥı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 2). [inanmadum, -madum]

Zâhirle iş olmaz ki işün bâtını vardır /Toğursa **inanma** ki o ‘innîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 28). [inanma, -ma]

Gel ḳo nefsâniyeti maḥv-ı vücûd it zâhid /Bu şu‘ûnât **inan** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 12). [inan]

Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye /Aldan durûğa lâfa **inan** uy terâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 2). [inan]

‘inân-ı ihtiyârum elden git-: İradesi üzerindeki kontrolünü kaybetmek, kendine hakim olamayacak duruma gelmek. İradesini kaybetmek.

‘Inân-ı ihtiyârum gitdi elden yârumı gördüm /Ayağdan kaldum ol serv-i sebük-reftârumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 1). [‘inân-ı ihtiyârum elden gitdi, -di]

inceldigüñ: I. Zayıflamak, güzelleşmek. II. Davranışları incelik kazanmak, kibarlaşmak.

Vişâlûñ hâletin zor aňlamışken farṭ-ı gayretle /Ne idi sevdiğüm genceldigüñ **inceldigüñ** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 12). [inceldigüñ]

inci: İnci (gözyaşı).

Göz yaşlarum **inci** gibi şalkımlı dökülsün /Ben ol dūr-i şehvârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 13). [inci]

Yoluñda dâde şalkum şalkum **incüler** nisâr itdi /Gel ey şehvâr-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 13). [incüler, -ler]

incin-: Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Saňa ol nev-ḥaṭ-ı nâzende ḫatı **incinmiş** /Gündüzin varmağı ol semte muḥâl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 5). [incinmiş, -miş]

inkâr it-: 1. Reddetmek.

Vuşlat hevesin eyledigüm eyleme ta‘yîb /**İnkâr idemem** cürmimi ikrârûñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 10). [inkâr idemem, -emem]

Hefte başında idüp ḥalk-ı ḥaṭ-ı müşgînin /Ḥaṭ degül ḥaṭṭ-ı ḥaṭâdur deyu **inkâr itdi** (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 8). [inkâr itdi, -di]

2. I. Kabul etmemek, reddetmek. **II.** Hak bağlamında küfre düşmek.

İnkâr ider mi küfr-sivâ oldığın kemâl /Kânî meger ki münkirüñ ĩmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 9). [inkâr ider, -er]

inkisâr-ı nūḥ: Nuh peygamberin bedduası. (Nuh peygamber kavmini defaatle dine çağırmasına rağmen insanlar Nuh peygambere kulak asmamışlardır. Bunun üzerine Nuh peygamber kavminin artık ıslah olmayacağını anlayıp Allah'tan onları helak etmesini ister.)

Ḥazer kim bir göñül bir ‘âlemi garḫ-âb ḳahreyler /Belâ bārân-ı tūfân **inkisâr-ı Nūḥ'dandur** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 10). [inkisâr-ı nūḥ'dandur, -dandur]

inkışāf: Meydana çıkma, zâhir ve âşikâr olma.

Ḥaķīkat-ı zâhir her ḥuşk ü ter ‘unvân-ı bâtındur /Derûnuñ **inkışāfi** sîne-i meşrûhdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 6). [inkışāfi, -ı]

inşāf: Acıma, merhamet duygusu.

Ser-çeşme-i takdîrden olduysa şafâ-yâb /**İnşāf** niçün şâf-derûnân keder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 6). [inşāf]

inşāf it-: Hakça davranmak, adalet göstermek, acıyıp merhamet etmek.

Şitâbuñ seyr idüp terkîbde ağıyâra naķil itdüm /Hele **inşāf idüp** ta‘bîrin anuñ ḥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 8). [inşāf idüp, -üp]

Ḥavâşş-ı zâhir ü bâtın saña imdâd iderlerdi /İdüp inşāf lâ-büd sen daḥı yârânuñı ḥoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 4). [inşāf idüp, -üp]

insân: İnsan oğlu, kişi.

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise **insândur** /Hele şahrâya baķ bir kâķmışlar otlar öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 9). [insândur, -dur]

Şeref **insâna** zîb-i câme vü destârdan gelmez /Dıraḥt-ı ḥuşke revnâķ mihr-i pür-envârdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 1). [insâna, -a]

Dîdâr-ı aḥibbâ virür **insâna** neşât /Evsâḥ-ı ğamı âb-ı maḥabbet yayķar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 5). [insâna, -a]

Şoḥbet keselin eyleme aḥbâb ile tecvîz /Elbet bu cihâna gelen **insân** gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 4). [insân]

Farķ itmeyen **insân** ne dimeķ olduĝın eyvâh /Ḥayvân gelecekdür yine ḥayvân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 5). [insân]

insân gel-: Dünyaya âdemoĝlu olarak gelemek.

Ṭıfl iken olan ‘âzim-i ‘uķbâ şu fenâda /**İnsân gelecek** ḥürî vü ğilmân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 8). [insân gelecek, -ecek]

inşāf olun-: Merhamet olunsā; merhamet edilse.

Dâĝ-ı dilüme ḥanķer-i âzârı gibi yok /**İnşāf olunsā** güzelüm dirhem ü merhem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 8). [inşāf olunsā, -sa]

intiḥāb: Seçmek. İşaretlemek.

İntiḥāb için konulmuş noktadur levḥ-i dile /Nükte nā-fehmān anı Kānī şanurlar gerçi dāğ (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 15). [intiḥāb]

intikām al-: İntikam, öç almak.

Felek nitdüñ ki benden bir ölümle **intikām alduñ** /Anı fikr itmedüñ ki boynuña ḥün-ı ḥarām alduñ (Kānî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [intikām alduñ, -duñ]

intisāb eyle-: Bağlanmak, hizmetine girmek.

Ol dil-berüñ ḳapusına dil eyler intisāb /Reftārı reşk-i şīve-i kebk-i derī ola (Kānî Divanı, Gazel 151, Mısra 3). [intisāb eyler, -r]

intisāb it-: Bağlanmak.

Kişi süfliyyet ile ‘ulviyāta **intisāb itmez** /Bu bālā-ḳadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alī ister (Kānî Divanı, Gazel 65, Mısra 5). [intisāb itmez, -mez]

intiẓār: Bekleyiş, gözlemek.

Oldı sevād-ı dīde sefid **intiẓārdan** /Bālā-tırāz siyāhı ‘aḳīdem tebāh ider (Kānî Divanı, Gazel 42, Mısra 3). [intiẓārdan, -dan]

ir-: Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Baňa imdād-ı Mevlānā-yı Rūm irer yeter yoḥsa /Yolında ol şehūñ tā arşa da **irsem** gider gelmez (Kānî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [irsem, -sem]

Baňa imdād-ı Mevlānā-yı Rūm **irer** yeter yoḥsa /Yolında ol şehūñ tā arşa da irsem gider gelmez (Kānî Divanı, Gazel 84, Mısra 17). [irer, -er]

irāde: Bir şeyi yapıp yapmama hususunda karar verebilme ve bunu uygulama gücü.

Arada biz hele şaşduk **irāde** maḥv oldı /Murādumuz diyecek bir murādumuz yoḳdur (Kānî Divanı, Gazel 37, Mısra 3). [irāde]

īrās: Sebebiyet verme, meydana getirme, sebep olma.

Ḳurbiyyet ider ‘āşıḳa **īrās** tesellī /Dil-ber olıcaḳ ḥāne-cüdā hīç çekilmez (Kānî Divanı, Gazel 70, Mısra 9). [īrās]

‘irfān: Manevi ve ruhi tecrübeyle edinilen sezgisel bilgi.

Göñüllerde nihānīce tüten bûy-ı vefā-āsā /Tolanur gerçi **‘irfān** iştiḥār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 8). [‘irfān]

‘irfān-ı ḥaḳīkī: Gerçek anlayış.

Terki terk itmek çü **‘irfān-ı ḥaḳīkī** didiler /Terk-i ber-ḳayd degerdir i‘tibār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 5). [‘irfān-ı ḥaḳīkī]

‘irfān-ı şevāhid: Tecrübe ederek, araştırarak ve delillere dayanılarak edinilen bilgi.

Keşf ister o **‘irfān-ı şevāhidle** bulunmaz /Ehl-i ḥikemüñ pālārı çüpīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 9). [‘irfān-ı şevāhidle, -le]

irken: Vaktinden önce, alışılan zamandan önce, er, geç karşıtı.

Peyām-ı vuşlatı ‘uşşāka pek **irken** tıyurmuşlar /Gürisne-çeşm ümīdi ḳulağından tıyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 1). [irken]

irişdür-: Büyük şairlerin seviyesine ulaştırmak.

İrişdür pāye-i şī‘ri bülend-eyvān şu‘arāya /İdüp āvīze bir bālā-yı pervīn nazm-ı şubḥānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 5). [irişdür]

ise: 1. Eklendiği cümleye koşul anlamı veren ek.

Sözün ṭoğrısı Kānī bendedür benden su’āl eyle /İşitmiş var **ise** uşlu ḥaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 10). [ise]

La‘l-i mekīdesin büzerek söyliyor yine /‘Uşşāk-ı zāra var **ise** ḳaşdı mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 4). [ise]

Emdürmiş **ise** sīne vü pistānuñ ‘āşīka /Bi’llāh o farṭ-ı cūd yine bir mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 5). [ise]

Dil-ḥastegī-i ‘āşīkı şorma ḥekīmden /Ol mes’ele var **ise** de āḥestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 16). [ise,]

Kānī egerçi itmez **isem** kimseye vefā /Şad şad hezār şükr ki ‘ışḳa vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 9). [isem, -m]

Ḥāl-i būyın **ise** bir ‘anber-i dūd-ālūda /Sīmden sālḥte güyā zekānı micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 9). [ise]

Ağlar iseñ güşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /Dimesünler var **ise** bir kimseden ḥācetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 8). [ise]

Cân eger endühdan efgâr **ise** serper çıkar /Dil verâdan reste-i efgâr **ise** serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 1). [ise]

Ḥāṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey âfet-i cân /Cân **ise** maṭlab eger ol daḥı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [ise]

Bir var **ise** başı göge degmiş cefâda da /Ben görmedüm velî o ḳad-i serv-sân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 7). [ise]

Kişi kendü diyârunda tesellîsüz ḳarâr itmez /Ben **ise** ğurbet ilde ğam-güsârı yıl gezer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [ise]

‘Azm-i ḥarem-i Ka‘be-i cân it teni boş ḳo /Tecrîd **ise** maḳşad eger iḥrâma ṭuyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 6). [ise]

Germ-âbe-i vaşluñda senüñ ‘âşık-ı ter-dest /Göz yaşı ḳadar yoğ **ise** de çok şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [ise]

Ḳābe ḳavseyne çıkar baḥtımızuñ zerrâtı /Egri toğrı ne ki dir **isem** hep ebrû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 20). [isem, -m]

Bu ḥüsn u ân sende midür bilmem anı ben /Esrâr-ı ḥüsn ü ‘ışk **ise** ol anda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 6). [ise]

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ **ise** insândur /Hele şahrâya baḳ bir ḳalkmışlar otlar öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 9). [ise]

Müsāferetse yeter i‘tikāf **ise** kāfî /Benüm derünümü mı buldı ğam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 11). [ise]

Göñülde ‘ışk yoğ **ise** şarâbı neylersin /Ḥarâret olmayıcak dilde âbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 1). [ise]

Rûzgârıñ pāk dâmenler çeker serpindisin /Ḳande bir âlüde dâmen var **ise** serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 4). [ise]

2. Olsa bile.

Her çend seng-dil **ise** de yumşar beni görüp /Nâziklik ile göñlümi aldı tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 9). [ise]

Ağlar **iseñ** güşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /Dimesünler var ise bir kimseden ḥācetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 7). [isen, -ñ]

Cüst-cü eyler felek tâ igneden iplige dek /İster **iseñ** Ḥazret-i ‘İsî misâli göge āğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 4). [isen, -ñ]

Bintü’l-‘inebüñ semtine yaklaşma müdāmā /Bâri çeker **iseñ** kucağa tâze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 4). [isen, -ñ]

Bâ-Haḳḳ-ı nebî Ḥazret-i Allāhı unutma /Ḳulsın ḳul **iseñ** ḳulluḳ idüp şāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 2). [isen, -ñ]

Fıkr-i müstaḳbel ü mâziyi bırak ‘arîf **iseñ** /Böyledür ḥāl-i zamân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 3). [isen, -ñ]

işfahân: Mûsikîmizin, XIII. yüzyılda meydana getirilen en eski birleşik makamlarından biri.

Bogdı bülend ü tîz nevâlarla şavtı mı /Pest itdi **işfahānumı** feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 14). [işfahānumı, -umı]

isim: Ad, nam.

‘Azîz zü’n-ntikām **ismin** netîce zîb-i ḥāl itme /‘Afüvv ismine hem-dem ḳıl Ḥalîm **ismin** Şabûr **ismin** (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 7). [ismin, -in]

isnād: Haksız yere yakıştıрма, iftira.

Ṭarafdārî-i evlād-ı Nebî itdükce ümmetler /Muḥālîfler aña bir itmedük **isnād** mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [isnād]

isrâf: Haddinden ziyade, lüzumsuz olarak sarf etmek, edilmek.

Gül-büseyi **isrâfa** vecih neydi a cânım /Giçmez çü çocuḳdur ne serefden ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 9). [isrâfa, -a]

isrâf it-: Saçıp savurup israf etmek.

Raḳîbe itmeden isrâf amân şîvelerin /Amânsız nîgehüñ virecek amân mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 21). [isrâf itmeden, -meden]

iste-: 1. Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Cüst-cü eyler felek tâ igneden iplige dek /**İster** iseñ Ḥazret-i ‘İsî misâli göge āğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 4). [ister, -r]

Hemân taḳlîd ile girmek mi **istersin** sen ol bezme /Nihân-ḥâneñde Kânî yoḥsa ḥāl-i zā’idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [istersin, -rsin]

Yetişmek **istemez** miydi a zālîm meyve-i maḳşûd /Ḳoparduñ ḡadr idüp olmazdan evvel anı ḥām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 3). [istemez, -mez]

Ḥud‘a itme ḳavl ü fi’lünde şaḳın ‘arîflere /Meşreb ehli **istemez** sāğarda ḳıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 12). [istemez, -mez]

Ne Mañşûram ne ber-dâr-ı ser-i zülf olmak **ister** dil /Nesîmî-vâr hem de yüzmege lâîk derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 25). [ister, -r]

Göñül ebrû-siyeh çeşm-i siyâhı sürmeli **ister** /Raķîb-i rû-siyâhı ol arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 1). [ister, -r]

Göñül ebrû-siyeh çeşm-i siyâhı sürmeli ister /Raķîb-i rû-siyâhı ol arada sürmeli **ister** (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 2). [ister, -r]

Kefîl olmak gerek ğamze-nigâh-ı nâzına yâruñ /Ve-lâkin ol kefîl isterse sâde sürmeli **ister** (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 4). [ister, -r]

Kişî süfliyyet ile ‘ulviyâta intisâb itmez /Bu bâlâ-ğadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alî **ister** (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 6). [ister, -r]

‘Aķılķarı degüldür ‘ışķ Eflâtûn da olsañ /Biraz Mecnûnca eķvârlar **ister** deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 8). [ister, -r]

Kefîl olmak gerek ğamze-nigâh-ı nâzına yâruñ /Ve-lâkin ol kefîl **isterse** sâde sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 4). [isterse, -rse]

Acı söze ne borcî var ‘aşîķuñ begüm /Gâhîce **istemez** mi dil-i zâr bir piyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 10). [istemez, -mez]

Sevdâsı sardı ‘aşîķ-ı zâruñ o perçeme /Gerçekden olsa şâh-ı diyâr-ı fes **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 6). [istemez, -mez]

İylik tabî‘at ehline itmek gerek yine /Şekker de virseler yemege kerkes **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 8). [istemez, -mez]

Bir kerre yârî râm idebilseñ baña felek /Bundan ziyâde luġfûnı besdür bes **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 14). [istemez, -mez]

Görüp ħüsnin dimiş hîç nokġa ķonmaz /Dimeķ **ister** raķîb ol yâra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 6). [ister, -r]

Bezm-i şevķuñ **isterüz** mey-ġâne olmuş olmamış /Câm-ı la‘lûndür ġarâz peymâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 1). [isterüz, -rüz]

Nigâh-ı ġayra tab‘ân olamaz pertev gedâ-yı ‘ışķ /Anuñķün rûşenâ çeşm olmak **ister** âşinâ-yı ‘ışķ (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 2). [ister, -r]

Müjde-i iķbâlde virseñ iştirmek **istemez** /Tolmasun peyġâm-ı ye’s ile ķulaġı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 15). [istemez, -mez]

‘Aķılķarı degüldür ‘ışķ Eflâtûn da olsañ /Biraz Mecnûnca eķvârlar ister deli **ister** (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 8). [ister, -r]

Ma‘şûķdan gelür ġaleb-i vaşla ârzu /Kânî o şûġ vaşlını hep **istemek** diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [istemek, -mek]

ġamaķķâr-ı vişâli olduġuñ ġisseyledi Kânî /Peşîn söyletmeyüp bu naķd-i cânı vormeli **ister** (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 10). [ister, -r]

Haṭṭdur tutan dili iki tellü kapağ ile /Zen tek ricāl āyīne-i emles **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 4). [istemez, -mez]

Senden özge dil-rübâyı hür olsa **istemem** /Āftāb-āsā ser-ā-pā nūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 1). [istemem, -mem]

Senden özge dil-rübâyı hür olsa istemem /Āftāb-āsā ser-ā-pā nūr olsa **istemem** (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 2). [istemem, -mem]

Olmaduḳça sūr çār-erkān-ı ‘unşurdan birün /Şeş-cihet pīrāye bend-i sūr olsa **istemem** (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 4). [istemem, -mem]

Ḳaynamaduḳça çi nā-ḳā’r-yāb-ı şevḳden /Girye-i nā-gehle çeşmüm kūr olsa **istemem** (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 6). [istemem, -mem]

Mülk-i istignāda hemvāre Süleymān olmayan /Maşlaḥat-fermāy-ı mār u mūr olsa **istemem** (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 8). [istemem, -mem]

Cānı bir şīveyle ol tıfl-ı melek-hū **istemiş** /Dönmesün bārī sözinden baş degül cān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 5). [istemiş, -miş]

İsterem āyīne-i cān u dil olsun sır-nümā /Līk o sırrı cevher-i cāna gubār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 11). [isterem, -rem]

Çeşmān u ebruvān u nigāh istemez güzel /**İster** mi hīç tīr ü kemān ter-keş iş eyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 8). [ister, -r]

Taḥalluş itmek **isterseñ** sözüñ hüsni yeter maḥlaş /Miyān-ı ehl-i dilde olsa da baḥş-ı suḥandānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 15). [isterseñ, -rseñ]

2. Gerekmek.

Keşf **ister** o ‘irfān-ı şevāhidle bulunmaz /Ehl-i ḥikemüñ pālari çüpīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 9). [ister, -r]

Dāğ-ı derūnı sīnelerüñ şerḥa sen baña /Añma amān efendi baña kes kes **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 10). [istemez, -mez]

Büy-ı şemīm-i kākülünü al getir baña /Ey bād ister esme sen ister es **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [istemez, -mez]

‘Uryān ten olmalu beden-i rūḥ açıḳdan /Başı kıçı açıḳ gezinür cānfes**istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 16). [istemez, -mez]

Eski ‘asesleri yetişür cān u dil gibi /Kūy-ı muḥabbete yeñiden ‘ases **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 22). [istemez, -mez]

Besdür bu şerhalar niye lāzım bu dāğlar /Gör ḥāne-i derūn açıḳ menfes **istemez** (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 24). [istemez, -mez]

istebrakī-i sebz-i cinān: Cennetin yeşil sırmalı kumaşı. (Yeşil bahçeler)

Rıdvān alup kadūñ kad-i Ṭūbā vü Sidreye /**İstebrakī-i sebz-i cinān** keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 8). [istebrakī-i sebz-i cinān, -i]

ister istemez: I. Yarı gönüllü olarak, biraz mecbur olarak. II. Zorunlu olarak, elinde olmadan.

Eyler vişāli ḥāhiş eger **ister istemez** /Gördi ki vaşlı cān deger **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 1). [ister istemez]

Eyler vişāli ḥāhiş eger **ister istemez** /Gördi ki vaşlı cān deger **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 2). [ister istemez]

Cevr ü cefāsı ‘āşık-ı zāruñ belin bükür /‘Uşşākı kendüsine eger **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 4). [ister istemez, -mez]

Çıplak da binse menzil-i maḫşūdına yeter /Ey dil rikāb-ı vaşla eger **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 6). [ister istemez, -mez]

Vuşlat metā’ınuñ degerin bilmiyor hele /Ḥāṭırlara o şūḥ deger **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 8). [ister istemez, -mez]

Girmiş ḥayāle bilmez iken ben muḥabbeti /Almış o düzd cānı meger **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 10). [ister istemez, -mez]

Kendin dil ehli āteşe atmaḫ da iş midür /Kānī ider fedā-yı ser **ister istemez** (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 12). [ister istemez, -mez]

ister ister: Cümledeki görevleri aynı olan kelimelerin ayrı ayrı her birinin başına getirilerek herhangi birinin onanmasında sakınca olmadığını anlatan bir söz, bağlaç.

Büy-ı şemīm-i kākülünü al getirür baña /Ey bād **ister** esme sen **ister** es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [ister ister]

isteye düş-: İstemeye, talep etmeye başlamak.

Didüm saña ben cānı fedā idecegümdür /İkrāruma başdı paṭadaḫ **isteye düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 6). [isteye düşdi, -di]

istibdāl: Değiş tokuş yapmak, takas etmek.

İ’tibār itmez metā’-ı vaşluñ **istibdāline** /Eşk-i ‘āşık sīm-i ruḥsārı eger zer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 7). [istibdāline, -ine]

isti’dād: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

Fürüg-ı feyze **isti’dād** kār-ı kâbiliyyetdür /Şadefdendür güher nisān-ı gevher-bārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 7). [isti’dād]

isti'dād ol-: Kabiliyeti, yeteneği olmak.

O kim evvel olur şâne-zen-i gīsūyı isti'dād /Misāl-i sünbül-i ter-şaç olmaz aňladuđ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 5). [isti'dād olur, -ur]

istidlāl it-: Delillere dayanarak bir hükme varmak.

Görenler şerha-i sīnem ider biñ dāğa istidlāl /Bu sırr-ı şerha kes kâdir degüldür sīneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 5). [istidlāl ider, -er]

istifāza-i nūr: Nurundan feyiz almak.

Göñüldeñ 'āşık olan istifāza-i nūra /Şeb-i siyāh gibi iki yüzi kıra gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 5). [istifāza-i nūra, -a]

istiğnā: Naz, işve.

Yüzine urdı felek itdigi istiğnāy /Neye yüz kıralığın kend'özine bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 5). [istiğnāy, -y]

istiḥāre gerek: Bir işin hayırlı olup olmayacağını görülecek rüyadan çıkarmak amacıyla abdest alıp dua okuyarak uykuya yatmak lazım.

Der-i nigāra varılmaz efendi gözlemeden /Peşin o dergehe varmağa istiḥāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 4). [istiḥāre gerek]

istiḥsāl-i 'ār it-: Utanma hissini hasıl etmek. Hicap duymak.

Yār benden 'ār ider ben 'ārdan 'ār eylerem /'Ārdan ölse de istiḥsāl-i 'ār itmeme yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 4). [istiḥsāl-i 'ār itmeme, -mem]

istiḥsān: Beğenmek, güzel bulmak.

Yüzüm rengini gül-ḥande-i âmâlde sādur /Sözüm her çend rengin olsa istiḥsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [istiḥsāna, -a]

işılāḥ-ı 'ışk: Aşk terimi, kelimesi.

işılāḥ-ı 'ışk bir başka edādur Kāniyā /Fehm olunmaz fārisiyyāt-ı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 11). [işılāḥ-ı 'ışk]

istimā'-ı şoḥbet-i yārān: Yarin sohbetini, sesini duymak.

Gözüm nezzāre-i ruḥsāre-i cānāna ḥasretdür /Kulağum istimā'-ı şoḥbet-i yārāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 2). [istimā'-ı şoḥbet-i yārāna, -a]

istinād: Dayanak, güvenç, teslimiyet.

Vücūd ararsañ efendi vücûdsuzluktur /Vücūd-ı ‘arızîye **istinādımız** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 6). [istinādımız, -ımız]

iş: Yapılan şey, davranış, eylem.

Zāhirle **iş** olmaz ki işüñ bāṭını vardır /Toğursa inanma ki o ‘innîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [iş]

Zāhirle iş olmaz ki **işüñ** bāṭını vardır /Toğursa inanma ki o ‘innîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [işüñ, -üñ]

Öñün al neş’e-i ābuñ ḥazer eyle nübū‘undan /**işe** tedbîr lâzımdur muḳaddemce vuḳū‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 2). [işe, -e]

Bu bir sâ’ir meseldür **iş** içinde var iken işler /Fitîli alsa işler işledükce yâreler işler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [iş]

Bu bir sâ’ir meseldür iş içinde var iken **işler** /Fitîli alsa **işler** işledükce yâreler **işler** (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [işler, -ler]

Dime iḥmāl ider ümmîd ki imhāl eyler /Bir gün olur **işi** ber-şüret-i dil-ḥāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 12). [iş, -i]

İş uşûlin buldı hîç edvâra ḥâcet ḳalmadı /Devr-i ebvâb itmege eṭvâra ḥâcet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 1). [iş]

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile **işler** /Görürsin ceyb-i dilde naḳd nāmıyla zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 5). [işler, -ler]

Sen hemân ḥāzır ol Allāh unutmaz ḳulını /Sen uyurken **işi** birden bire nā-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 22). [iş, -i]

Kāniyā eşḳ yıḳar ḥānesini ḡaddāruñ /Āhı elden ḳoma maḡdūruñ **işüñ** āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 24). [işüñ, -üñ]

iş midür: Yapılan bir şeyin beğenilmediğini, küçümsendiğini bildiren bir söz.

Kendin dil ehli âteşe atmağ da **iş midür** /Kānî ider fedā-yı ser ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 11). [iş midür]

iş ol-: Bir işin olması, gerçekleşmesi, vuku bulması.

Murād itmezse Ḥaḳḳ bi’llāh **iş olmaz** añladuğ bildük /Sebū-yı bāde-i āmāl ṭolmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 1). [iş olmaz, -maz]

işā'a it-: (Bir haberi) Herkese duyurmak, yaymak.

Şaḫın pîş ez-vukū' itme işā'a sırr-ı mektūmı /Şuyū'ı saḥt-terdür ba'zı evzā'uñ şürū'undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 3). [işā'a itme]

işāret it-: 1. Sevgilinin kaşı, gözü ile âşığa bir şeyler anlatması. (İlgi göstermesi)

İder bir gün işāret 'ıyd-ı vaşla gūşe-i ebrū /Görürler rûze-dārān-ı ḡamuñ āyīneden şöra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 3). [işāret ider, -er]

2. Göstermek, bir tarafa yönlendirmek.

Şorma 'uşşāka sizi kim götürür ol yāra /Ben işāret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 16). [işāret iderem, -erem]

Aḳyazılı işāret idüp nefyini ḡamuñ /Fermān virür kızıl deli sulṭān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 13). [işāret idüp, -üp]

işit-: Duymak, haber almak.

Nāz ile aḡladığın 'āşık işitmişdi meger /Var sevdā-yı diger serde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 3). [işitmişdi, -mişdi]

H'āb-āver olmanuñ hîç aşlın ider mi idrāk /Benden işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [işit]

Müjde-i iḳbālde virseñ işitmek istemez /Tolmasun peygām-ı ye's ile ḳulaḡı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 15). [işitmek, -mek]

işitmiş: Haber alan, duyan kimse.

Sözüñ ṭoḡrısı Kānî bendedür benden su'āl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḡaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 10). [işitmiş]

işkeste ol-: Kırılmak.

Misāl-i şīşe-i leb-rîz kim işkeste olmuşdur /Derünî 'āşık-ı bî-çāre eyler inkisār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 9). [işkesde olmuşdur, -mişdur]

işkeste it-: Kırılmak, incinmek.

Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider /Dilüñi seng-i cefālarla misāl-i şīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 11). [işkeste ider, -er]

işkeste olmada yine dā'im kedū-yı dil /Bilür felek şamara ṭayanur ḳafam var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 3). [işkeste olmada, -mada]

işleri pişür-: I. Olgunlaşmak. II. Gizlice anlaşımak.

Pişürdük işleri nefis-i ne-puhteyle bu maṭbahda /Ḥayāl-i ḥām dirler fikret-i bī-hüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 5). [işleri pişürdük, -dük]

işte: Dikkati çekmek için kullanılır. İşaret etmek için.

Hep evvelki şu istersin yüri Allāhla ol sen /Göñül ben gitdüm **işte** gayrı āh u vāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 2). [işte]

Mā'il olma cāme-i cāha göñül sıkletlidür /Hırқа-i faqrı libās it **işte** ol hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 2). [işte]

Ḥareke nokṭa kabūlünden elif müstağnī /Vaḥdete **işte** nişān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 24). [işte]

iştihār: Tanınmak, ünlü olmak.

Perīšanās ser-i gīsūna beste bāğlardandır /Ki sünbül nev'inün hep **iştihārı** bāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 2). [iştihārı, -ı]

iştihār ol-: Adı duyulmak, meşhur olmak.

Göñüllerde nihānīce tüten bŷy-ı vefā-āsā /Ṭolanur gerçi 'irfān **iştihār olmaz** bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 8). [iştihār olmaz, -maz]

iştikā it-: Şikayet etmek.

Ben ḡam-ı aḡyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āh bir kerre baña ol yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 3). [iştikā itmezdüm, -mezdüm]

işümi sağ eyle-: İş yoluna koymak.

Bir şolaḡ maḥbūbı sevdüm şimdi ben sağdan sağa /'Ākıbet öldüm dirildüm eyledüm işümi sağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 14). [işümi sağ eyledüm]

it: 1. Etmek, eylemek.

Yāruñ bize **itdigi** hep cevır ü cefā idi /Oldı hep itdigine peşimān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 3). [itdigi, -digi]

Yāruñ bize itdigi hep cevır ü cefā idi /Oldı hep **itdigine** peşimān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 4). [itdigine, -digine]

Yār iltifāt ‘āşıkā hemvāre **itmese** /Ammā nevāzişi daḥī āğyāra **itmese** (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 2). [itmese, -mese]

Yüzine urdı felek **itdigi** istiğnāyı /Neye yüz qaralığın kend’özine bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 5). [itdigi, -digi]

Vaḳtiyle kılarum diyu her-bār nemāzı /Zāhid bize **itdigün** edā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 4). [itdigün, -digün]

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez dime nigāhuñı cānā **ider** şaḥın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 8). [ider, -er]

2. (Birini bir şeye) Sevk etmek, sürüklemek, götürmek.

İtmez mi rûzgār bizi ḥāk-i kūy-ı yār /Bād-ı hevāca nā’il-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 7). [itmez, -mez]

it ürmiş kârbân geç-: Gerçekleşmesi doğal olan işler engellenemez.

Geçerken sîm tenler āh u feryād eylemiş āğyār /Bu bir ḍarbü’l-meseldür kim **it ürmiş kârbân geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 8). [it ürmiş kârbân geçmiş, -miş]

itdük: Yapılan, yaşanan şeyler, hatıralar.

Derün u dilde dāğ u şerḥalar baş gösterir yer yer /Geçen eyyāmda ol yâren ile **itdüklerüm** ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 4). [itdüklerüm, -lerüm]

îtibār ehli: Saygın kişiler.

İtibār ehli baña biñ îtibār eylerse de /İtibārāta virüp yüz îtibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 9). [îtibār ehli]

îtibār eyle-: İtibar etmek, değer vermek.

İtibār ehli baña biñ **îtibār eylerse** de /İtibārāta virüp yüz îtibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 9). [îtibār eylerse, -rse]

îtibār it-: Rağbet etmek, önem vermek.

İtibār ehli baña biñ îtibār eylerse de /İtibārāta virüp yüz **îtibār itmem** yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 10). [îtibār itmem, -mem]

İtibār itmez metā‘-ı vaşluñ istibdāline /Eşk-i ‘āşık sîm-i ruḥsārı eger zer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 7). [îtibār itmez, -mez]

Şefā‘at-ḥ’āhlık diñlemez ‘özre **îtibār itmez** /Zemîn ü āsmānı başuma dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 25). [îtibār itmez, -mez]

i'tibārāt: Faraziyeler, farzedilen şeyler.

İ'tibār ehli baña biñ i'tibār eylerse de /İ'tibārāta virüp yüz i'tibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 10). [i'tibārāta, -a]

Zamānuñ i'tibārātı cihānda medhālî yoǵdur /Sepīde-rîş olan kibrit ile zātında pīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 5). [i'tibārātı, -ı]

i'tikāf: Bir yere çekilip yalnız ibadetle meşguliyet.

Müsāferetse yeter i'tikāf ise kāfī /Benüm derūnumu mı buldı ğam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 11). [i'tikāf]

i'tinā vir-: Bir şeyin iyi olması için elden geldiğince dikkat göstermek, titizlikle üstünde durmak.

Virme sipāh-ı nāza bu vechile i'tinā /Ordū-yı şabr 'āşıkı yāğma ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 5). [i'tinā virme, -me]

i'tirāf it-: Gerçeği gizlemeden açıklamak, itiraf etmek.

Haṭā vü sehvi Kānī i'tirāf it nezd-i Bārīde /Du'ānuñ efḍalı çün lā-tu'āhiz inne-sīnādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 5). [i'tirāf it]

i'tiyād: Âdet edinme, alışma; alışkanlık.

Tefāhur itmege lāyık nijādımız yoǵdur /İzāfet-i suḥane i'tiyādımız yoǵdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 2). [i'tiyādımız, -ımız]

itmedigi ǵal-: Elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.

Beni ol Mevlevī şūḥı ğamına kıldı kūçek /Ǵalmadı itmedigi baña külāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 4). [itmedigi ǵalmadı, -madı]

itmedük: Yapmadık, etmedik.

Ṭarafdārī-i evlād-ı Nebī itdükce ümmetler /Muḥālifler aña bir itmedük isnād mı ǵaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [itmedük]

ittihād: Birleşmek. Birlik üzere âmil olmak. Birlik. Aynı fikirde olmak.

Berī o rütbeyüz esbābdan ki ey Kānī /Tevekkül ile daḥı ittiḥādımız yoǵdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 14). [ittiḥādımız, -ımız]

iylik it-: Menfaat gözetmeden bir yardımda bulunmak, başkası için iyi bir hareket yapmak.

Bir kimseye bir **iylik idüp** sonra da Kânî /Şoḥbet arasında başa kaçmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 9). [iylik idüp, -üp]

İylik ṭabî'at ehline itmek gerek yine /Şekker de virseler yemeğe kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 7). [iylik itmek, -mek]

izâfet-i suḥan: Söze bağlı, sözle ilgili.

Tefâḥur itmeğe lâyıḳ nijâdımız yokdur /**izâfet-i suḥane** i'tiyâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 2). [izâfet-i suḥane, -e]

izâm-ı ecillâ-yı âlem: Âlemin çok bilgili, rütbeli büyükleri.

Diḳḳat gerek **izâm-ı ecillâ-yı âleme** /Zîr-i lühûd izâm-ı nev-âḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 3). [izâm-ı ecillâ-yı âleme, -e]

izâm-ı nev-âḥir: Yeni son bulmuş büyükler. Yeni ölmüş ulular.

Diḳḳat gerek izâm-ı ecillâ-yı âleme /Zîr-i lühûd **izâm-ı nev-âḥir** degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 4). [izâm-ı nev-âḥir]

izhâr it-: Açığa vurmak, göstermek.

Bir görünmezce belâ idi ezel 'uşşâka /Şimdi Ḥaḳḳ şaḳlaya kend'özini **izhâr itdi** (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 4). [izhâr itdi, -di]

izzet-i dîdâr: Yüzündeki üstünlük ifadesi. (Âşık güçsüz ve zayıf iken sevgilinin kudretli, kibirli olması).

N'olur sen de diseñ ol şûḥ-ı şîrinkâra ey Kânî /Nedür bu çend rûze **izzet-i dîdâr** küsdün mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 10). [izzet-i dîdâr]

izzetli: Kıymetli, şerefli, itibarlı.

Nîm-nân ḥursendesi ol söyleme ḥâlüm şudur /Sırrını setr eyleyüp 'arz itmeyen **izzetlidir** (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 6). [izzetlidir, -dür]

jengâr: Pas, parlaklığı engelleyen. (Sevgilinin ayna gibi parlak olan yüzü öfke ya da keder gibi duygulardan ötürü parlaklığını yitirmiş bağlamında, birine sinirlenerek somurtmak).

Nedür âyîne-i ruḥsârda **jengâr** küsdün mi /Cebînüñde yine bir çîñ-i naḥvet var küsdün mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 1). [jengâr]

jengār-ı ğam-ı yār: Sevgilinin kederinin kiri, pası.

Hecr idelden beni **jengār-ı ğam-ı yāra** dü-çār /Kāniyā sīne-figārum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 9). [jengār-ı ğam-ı yāra, -a]

jeng-i vedā: Ayrılığın kiri, pası.

Görinür āyīne-i dilde yine **jeng-i vedā** /Korkaram itdi o āyīne-ruḥ āheng-i vedā (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 1). [jeng-i vedā]

ķabağ: Gözkapağı.

Germî-i eşk-i taḥayyürdür beni leb-ḥuşk iden /Tolmasun bu âteş-i terden **ķabağı** kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 4). [ķabağı, -ı]

ķabāḥat: Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış, suç, kusur, töhmet.

Biri ḥaķīkat-ı ḥāle virürse revnaḥ u zīb /Degül **ķabāḥate** farṭ-ı mucūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 10). [ķabāḥate, -e]

ķabā-yı ‘arżi lekkelendür-: Arz kaftanının üzerine farklı renkler farklı desenler bulaştırmak. (Hükmetme yetkisi olan kişilerin güçlerini kötü işlerde kullanmaları)

Lekkelendürme peleng-āsā ķabā-yı ‘arżi pek /Püstīn-i şīr zīrā istemez naḥş u benek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 1). [ķabā-yı ‘arżi lekkelendürme, -me]

ka‘be: Bütün müslümanların kiblesi ve ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes binâ, beytullah.

Kūyuñı **Ka‘be** gibi ķible idindi Kānī /Semtūñe varmaḥ olursa o ser-i gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 27). [ka‘be]

ķābe ķavseyne: İki yay aralığı kadar yakınlık. Kur'ânda Hz. Muhammed'in Mirac gecesi Allâh'a yaklaşması tarif edilirken kullanılmıştır: "Araları iki yay ucu kadar veya daha az kaldı", Necm suresi, 9. ayet.

Ķābe ķavseyne çıkar baḥtımızuñ zerrātı /Egri ṭoğrı ne ki dir isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 19). [ķābe ķavseyne, -e]

ķābil-i teskīn: Teskin edebilir, yatıştırabilir. (ateşi söndürebilir).

Ol âteşi kim bu yedi deryāyı ider maḥv /Bir buse ile **ķābil-i teskīndür** ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 22). [ķābil-i teskīndür, -dür]

ḳable'l-ḥisāb: Hesaptan önce.

Nüfûs-ı kām ile **ḳable'l-ḥisāb** olmak gerek āgāh /Eserler vakflarda rakme-i maṭrūḥdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 7). [ḳable'l-ḥisāb]

ḳabûl eyle-: Kabul etmek, razı olmak.

Eyle ḳabûl efendicigüm ki benüm degül /Virdi bu armağānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 31). [ḳabûl eyle]

İmtinān eyle yeme rengīn-simāṭ herkesi /Sīr-çeşmāndan **ḳabûl eyle** noḥūd u mercimek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 18). [ḳabûl eyle]

ḳabûl it-: Onaylamak, benimsemek.

Çün **ḳabûl itmez** metā‘-ı ‘ışḳ u şevḳ ortaklığı /Uymadı kendümle de bāzār aldum yalūñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 3). [ḳabûl itmez, -mez]

ḳabzû'l-ervāḥ: Ruhların teslim alınması. (ölüm).

Kimseler **ḳabzû'l-ervāḥdan** olmaz me'mûn /Laḥd çün mehd-i sehimnāk-i bün-i ḳabresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 7). [ḳabzû'l-ervāḥdan, -dan]

ḳaç sene: Kaç vakit, ne kadar süre.

Bu söz ü sâz neymiş sūziş ne gūne şeymiş /Bu sırrı **ḳaç seneymiş** pervāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 10). [ḳaç seneymiş, -ymiş]

ḳaçan: Kaçmak.

Göñüller akdı semt-i gülşen-ābād-ı muşāfāta /**Ḳaçan** kurtuldu sâḥil-ḥāne-i cāma ḥabāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 6). [ḳaçan]

ḳad: 1. Boy, endam.

Ḳaddūñ hevāsına düşeli rāḥat olmadum /Oldı bu kışşa giderek ey serv-ḳadd-dırāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 7). [ḳaddūñ, -üñ]

Aldanma bād u bīdine zīrā ḥılāfdur /Bīd-i çemen iderse **ḳadūñle** müşācere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 2). [ḳadūñle, -üñle]

2. Boy. Aşığın bedeni.

Elif-ḳad dil-bere olma muḳārin nūn olur **ḳaddūñ** /Bu da‘vānuñ güvāh-ı ‘adl-i Ḥaḳḳ-ı nüktesi nādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 1). [ḳaddūñ, -dūñ]

ḳad al-: Boy almak, ölçü almak.

Rıdvân alup ḳadûñ ḳad-i Ṭübâ vü Sidreye /İstebrâḳî-i sebz-i cinâni keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 7). [ḳadûñ alup, -up]

ḳadar: Ölçüsünde, derecesinde, gibi, dek, miktarda.

Germ-âbe-i vaşluñda senüñ ‘âşık-ı ter-dest /Göz yaşı **ḳadar** yoğ ise de çok şu dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [ḳadar]

2. Dek.

Dile te’sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat **ḳadar** siñmiş /Lebûñ bir kıymet-i cevherdür ol gencîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 11). [ḳadar]

ḳadd ü ḳâmet: Boy, pos, endam.

O **ḳadd ü ḳâmet** ile sen cemâlûñ ‘arz kıldukça /Göñül Manşûr-âsâ tırma ber-bâlâ-yı dâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 13). [ḳadd ü ḳâmet]

ḳaddi art-: Boyu uzamak, çoğalmak.

Artar o ḳaddi nâr u nemden ḳumâş-ı şabr /Kendüsine nigâhı ḳalanı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 3). [ḳaddi artar, -ar]

ḳadd-i yâr: Sevgilinin boyu.

Ḳadd-i yâre üsküf-i zerrînidür kuş ḳonduran /Fâhte ḳonmuş gibi seyr ü hırâmân üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 7). [ḳadd-i yâre, -e]

ḳaddini bük-: Sevgilinin uzun olan boyunu katlamaması. Eğilmek.

Serv-i çemenüñ **ḳaddini bükdi** ḳad-i nâzuñ /Şimşâd ile ol serv-i çemân elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 3). [ḳaddini bükdi, -di]

ḳadeh: 1. I. Kadeh. II. Şarap.

Sürinürmiş didiler duhter-i rez leblerüñe /Bize bu sürmeceyi yohsa **ḳadehler** mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [ḳadehler, -ler]

Sâḳî **ḳadehe** ben bade-i eşkümi döküdüm /Şevḳ-i ruḥ-ı pür-âli yine selsele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 5). [ḳadehe, -e]

2. Su ve benzeri içkileri içmeye yarayan bardak.

Ḳadehde çehremüñ seyr eyle reng-i za’ferânîsin /Göñül yâd itmesün mi âl-i reng-â-reng-i maḥbûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 7). [ḳadehde, -de]

ḳadem: Adım, uğur.

Ne hoş **ḳadem** idi nevk-i ḥadeng-i nāz ammā /Teğāfūl-i nighē bizde hīç ṭabān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 13). [ḳadem]

ḳader: İnanılması iman esaslarından olmak üzere, Allah'ın ebede kadar olacak şeyleri, bunların zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini ezelde bilip o şekilde sınırlaması ve takdir etmesi, alın yazısı.

Bütün ḥayruñ da şerrüñ de **ḳaderdür** maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece ḥayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [ḳaderdür, -dür]

ḳad-i nāz: (Sevgilinin) nazlı boyu.

Serv-i çemenüñ ḳaddini бүkdi **ḳad-i nāzuñ** /Şimşād ile ol serv-i çemān elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 3). [ḳad-i nāzuñ, -uñ]

ḳad-i serv-sān: Servi namlının (sevgilinin) boyu.

Bir var ise başı göge degmiş cefāda da /Ben görmedüm velī o **ḳad-i serv-sān** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 8). [ḳad-i serv-sān]

ḳad-i ṭübā vü sidre: (Cennette var olduğuna inanılan ve uzun boylu olması yönünden sevgilinin boyuna benzetilen) Tuba ve Sidre ağaçlarının boyu.

Rıḍvān alup ḳadüñ **ḳad-i Ṭübā vü Sidre**ye /İstebrākī-i sebz-i cinānı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 7). [ḳad-i ṭübā vü sidre, -ye]

ḳādir: 1. Layık.

Görenler şerḥa-i sīnem ider biñ dāğa istidlāl /Bu sırr-ı şerḥa kes **ḳādir** degüldür sīneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [ḳādir]

2. Değer, itibar, haysiyet.

Vezneyledi mīzān-ı felek **ḳadrümi** şad-ḥamd /Ol vezn ḥisābınca hele bir ṭare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 19). [ḳadrümi, -ümi]

ḳadir bil-: Değer, kıymet bilmek. Bir şeye hak ettiği özenin gösterilmesi.

Degül kırāt-ı gevher-pāre-i ḳadrüm benüm ma'lüm /Güher şuyındayum **ḳadrüm bilinmez** ṭartarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 40). [ḳadrüm bilinmez, -inmez]

ḳafa: Baş, kafa.

İşkeste olmada yine dā'im kedū-yı dil /Bilür felek şamara ṭayanur **ḳafam** var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 4). [ḳafam, -m]

ḳafesde çarpınan murğ-ı dil-i nālân: Kafeste çarpan, inleyen gönül kuşu. Ruh, can.

Beş on günlük misâfirdür tenünde cânuñı hoş ṭut /**Ḳafesde çarpınan murğ-ı dil-i nālānuñı** hoş ṭut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 2). [ḳafesde çarpınan murğ-ı dil-i nālānuñı, -uñı]

kāfi: Yeterli, yeter.

Müsâferetse yeter i'tikâf ise **kāfi** /Benüm derünümü mı buldı ğam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 11). [kāfi]

Müslimānâne belâ olmadığı **ḳāfidür** /Müslimān ol dime ğafletle o kāfir-kīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 9). [ḳāfidür, -dür]

kāfir: 1. Allah'ın varlığını inkâr eden.

Şorsañ ne dir 'aceb şu muvaḥḥid geçenlere /Taḥḳīḳ-i mü'min olana **kāfir** diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 4). [kāfir]

2. Kâfir, düşman.

Kāniyâ oynar güler raġmen li-enfisüñ raḳīb /Kim elinde **kāfirüñ** eksik hemân çâr-pâresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 10). [kāfirüñ]

kāfir-kīş: I. Kâfir dinli. II. Zalim, gaddar.

Müslimānâne belâ olmadığı ḳāfidür /Müslimān ol dime ğafletle o **kāfir-kīşe** (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 10). [kāfir-kīşe, -e]

kāh yap-: Samana çevirmek. Zayıf, güçsüz bir hale çevirmek. Aciz kılmak.

Dilde kim hâşıl ola cezbe-i mıknaṭîsi /Ḥaşm-ı pulād-ten olsa bayağı **kāh yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 16). [kāh yapar, -ar]

ḳahır eyle-: Perişan edecek derecede üzme.

Bu güne ḳahramānlıklar ider ḳalmamış iken sen /**Ḳahırlar eyledüñ** bu Kānî-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 16). [ḳahırlar eyledüñ, -düñ]

ḳahḳāh gül-: Yüksek sesle gülmek. Kahkaha atmak.

Dögündüm taşlarla pīş-i ḳaşr-ı āb-gününda /Görüp güldi raḳīb-i bī-şerem ḳahḳāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 22). [ḳahḳāh güldi, -di]

ḳahramānlıḳ it-: Hüküm, karar vermek.

Bu güne ḳahramānlıḳlar ider ḳalmamış iken sen /Ḳahırlar eyledüñ bu Kānî-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 15). [ḳahramānlıḳlar ider, -er]

ḳahr eyle-: Ezmek, perişan etmek, mahvetmek, yok etmek.

Hāzer kim bir göñül bir ‘ālemi ğarḳ-āb ḳahreyler /Belā bārān-ı tūfān inkisār-ı Nūḥ'dandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [ḳahreyler, -r]

ḳahr çek-: Sıkıntı, eziyet, keder görmek; bir kimsenin kötü muamelesine maruz kalmak.

Çekmem dime ḳahrın degerin añla o şūḥuñ /Degmez mi şanursın bu ḳadar nāza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 7). [ḳahrın çekmem, -mem]

ḳā'id: Yol gösteren kimse, kılavuz, rehber.

İdersin vuşlat-ı yāre liyāḳat iddi‘āsın hep /El alduñ mı birinden bir mu‘ayyen ḳā'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [ḳā'idüñ, -üñ]

ḳā'ide-i ḳahr u luṭf: Bağışlamanın ve perişan etmenin kuralı.

Böyledür ḳā'ide-i ḳahr u luṭf ‘ālemde /Ḥāne-i ehl-i dili gāh yıḳar gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 17). [ḳā'ide-i ḳahr u luṭf]

ḳā'il: Rıza gösteren, boyun eğen, kabullenen.

Nigāh-ı nāza da ḳā'il idük dirīḡ itdi /Zebān-ı nāz yine yā bāri tercemān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 19). [ḳā'il]

ḳā'il ol-: Razi olmak.

Öldürse de seni dime öldürme ḳā'il ol /Ol ‘īsi-i dü-leb gelür iḥyā ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 9). [ḳā'il ol]

Ayağın öpdürmege ḳā'il mi olurdu meger /Bī-ser ü sāmānlar uğurına ser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 11). [ḳā'il olurdu, -urdu]

ķā'il-i safsaķa-i ķaņķara: Köprünün (beŗeri aŗķın) yalanlarına inanan kimse, âŗık.

Geçmeyen ķaņķara-i 'ıŗķ-ı mec z iden eger /**ķ 'il-i safsaķa-i ķaņķara** mı ceyb midür (K n  Divanı, Gazel 53, Mısra 8). [ķ 'il-i safsaķa-i ķaņķara]

k k l: Sa , perçem.

V d i-   am **k k l  ne**  o r ca  ıķmak /M mk n mi girih-der-girih   ham ham içinde (K n  Divanı, Gazel 160, Mısra 9). [k k l  ne, -  ne]

Ben **k k l  ni** dil ser-i ısıları  o dı /Aldu   o us n vuŗlat n   em  em içinde (K n  Divanı, Gazel 160, Mısra 17). [k k l  ni, -  ni]

ķal-: 1. Payına d ŗmek.

Yer **ķalmamıŗ** nez reye 'uŗŗ ķ-ı z r i  n /Almıŗ ra  bler yine p r men   sen   (K n  Divanı, Gazel 100, Mısra 3). [ķalmamıŗ, -mamıŗ]

 amu  ile hem n bir  alıb-ı fersüdemüz **ķaldı** /Cih n u m -siv dan d men-i  l dem z **ķaldı** (K n  Divanı, Gazel 200, Mısra 2). [ķaldı, -dı]

G   l dirler a na n m-ı diger yek-ķatre h n-ı germ /Bu   l-b nde hem n bir  on e-i ne-k ŗ dem z **ķaldı** (K n  Divanı, Gazel 200, Mısra 4). [ķaldı, -dı]

Piŗ rd k iŗleri nefsi ne-pu teyle bu ma ba da / ay l-i h m dirler fikret-i b -hüdemüz **ķaldı** (K n  Divanı, Gazel 200, Mısra 6). [ķaldı, -dı]

Miŗ l-i   ft-  -y  b -h de ma v oldu ecz muz /Biraz ma' n lu ma' n suz k hen- nŗ dem z **ķaldı** (K n  Divanı, Gazel 200, Mısra 8). [ķaldı, -dı]

2. Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek. Olduğu yerde durmak.

Açılmaz mı dis m-ı  lf m-ı  on e-i ma ŗ d /** alur** mı  on e-i taŗ r- s  beste-leb y  Rabb (K n  Divanı, Gazel 8, Mısra 4). [ alur, -ur]

G   l peyk n-ı  amla  lfet itdi **ķaldı**    l mde /Der-  irk r o da itdi   z r ol gitdi ben  aldum (K n  Divanı, Gazel 117, Mısra 11). [ķaldı, -dı]

Dil  evvel     ldi y r-ı   r ol gitdi ben ** aldum** / am-ı dir nem zden  uŗŗa-h  r ol gitdi ben  aldum (K n  Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [ aldum, -dum]

Dil  evvel     ldi y r-ı   r ol gitdi ben  aldum / am-ı dir nem zden  uŗŗa-h  r ol gitdi ben ** aldum** (K n  Divanı, Gazel 117, Mısra 2). [ aldum, -dum]

  l-i ruŗ  r  n idi behçet-i c n u dil-i z rum / O dağı Şimdi oldu özde h r ol gitdi ben ** aldum** (K n  Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [ aldum, -dum]

Senün 'ıŗ  ndan   zge var mı Şimdi m -melek ğayrı /Der n b r n  amu la her ne var ol gitdi ben ** aldum** (K n  Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [ aldum]

Benümsin ben senüñ zanneyler idüm bir zamān ammā /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol gitdi ben **ḳaldum** (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 8). [ḳaldum, -dum]

Saňa ‘āşık degülken ‘ār u nāmus idi endişem /Hebā oldu sevelden neng ü ‘ār ol gitdi ben **ḳaldum** (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [ḳaldum, -dum]

Ġam-ı ağıyār u fikr-i yār idi cān yoldaşum ‘umrā /Benümle olmadı bir laḫza yār ol gitdi ben **ḳaldum** (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [ḳaldum, -dum]

Çıḳardum tā Hüseyiniyye biraz eyyām efgānı /Muḫayyer oldu vuşlatda ḳarār ol gitdi ben **ḳaldum** (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [ḳaldum, -dum]

Ser-i şeh-rāh-ı vuşlatda piyāde idüm ey Kānî /Çün oldu eşheb-i nāza süvār ol gitdi ben **ḳaldum** (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [ḳaldum, -dum]

Ḳalur mıyuz bu zāviye-i hecrde ebed /Yoḫsa felekde vāşıl-ı ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 5). [ḳalur, -ur]

Ḳalursa böyle bezm-i ‘ayş-ı ‘işret her dem āmāde /Senüñ ben rüz-ı maḫşerde daḫı medyūnıñam sākî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 15). [ḳalursa, -ursa]

Ḳalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ /Batmasun tā şubḫa dek Yā Rabb çerāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 1). [ḳalmasun, -masun]

Ġamuñ ile hemān bir ḳālīb-ı fersüdemüz **ḳaldı** /Cihān u mā-sivādan dāmen-i ālūdemüz **ḳaldı** (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 1). [ḳaldı, -dı]

3. Elde bulunmak.

Ne **ḳaldı** ‘āşık-ı üftādeye resm-i maḫabbetden /Ki gelse meclise ağıyār ider feryād yār ağılar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 5). [ḳaldı, -dı]

Ben dir idüm ki berāber olalum ḫayli zamān /**Ḳalmamış** kısmeti bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 14). [ḳalmamış, -mamış]

Bu güne ḳahramānlıklar ider **ḳalmamış** iken sen /Ḳahırlar eyledüñ bu Kānî-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 15). [ḳalmamış, -mamış]

Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laḫt laḫt oldu /Hemān bir cān **ḳaldı** anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [ḳaldı, -dı]

Minnet mi **ḳalurdı** heves-i vuşlata cānā /Bir kerre eger bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 5). [ḳalurdı, -urdu]

Cān u dil gitdi baňa **ḳalmadı** āhdan ḡayrı /Elvirür ḫālūme yok ḫāl-i tebāḫdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 1). [ḳalmadı, -madı]

Peder Haḳḳın şayar ‘ālemde bir evlād mı **ḳaldı** /Birāder ḫürmetin ifā ider bir yād mı **ḳaldı** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 2). [ḳaldı, -dı]

Ṭarafdārî-i evlād-ı Nebî itdükce ümmetler /Muḫālifler aña bir itmedük isnād mı **ḳaldı** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [ḳaldı, -dı]

‘İmāret-dāde-i mi‘mār-ı ‘ışkuñ oldıgum günden /Ziyāret itmedük hıçbir harāb-ābād mı **kaldu** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 6). [kaldı, -dı]

‘Ubūdiyyet makāmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña kul olmaduk bir bende mi āzāde mi **kaldu** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [kaldı, -dı]

Ele desti alup sakķālīga rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı **kaldu** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [kaldı, -dı]

Dil harīminde ne nā-maḥrem ne maḥrem **kaldu** hıç /Ravza-i dilde der ü dīvāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 3). [kaldı, -dı]

Yoğ u varı lezzet-i vicdān ile buldı gönül /Kendi kendin buldı yoğ u vara ḥācet **ḳalmadı** (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 6). [ḳalmadı, -madı]

Kūhsār-ı ‘ālem-i temkīnde nām almışuz /Ḳaysveş āvāze-i kuhsāra ḥācet **ḳalmadı** (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 8). [ḳalmadı, -madı]

Nevk-i gamzeñ çizdi şemşīrin bütün ḥall eyledi /Ey müzehhib ālet-i pergāra ḥācet **ḳalmadı** (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 10). [ḳalmadı, -madı]

Dāmen-i dār-ı vefāya biz aşılduk tā ezel /Ḥazret-i Manşūr-āsā dāra ḥācet **ḳalmadı** (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 12). [ḳalmadı, -madı]

Kāniyā dād u sited ma‘nādatur şimden geru /Ḥud‘a-i şüretger-i bāzāra ḥācet **ḳalmadı** (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 14). [ḳalmadı, -madı]

Söz **ḳalmadı** ki söylene bilmem hele Kānī /Ḳaldum bir alay bī-hūde-gū sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [ḳalmadı, -madı]

Peder Ḥaḳḳın şayar ‘ālemde bir evlād mı **kaldu** /Birāder ḥürmetin ĩfā ider bir yād mı **kaldu** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [kaldı, -dı]

Raḳībi ḥātīruñ çün zāhidi Allāh için Kānī /Dile vird itmedük en‘ām mı evrād mı **kaldu** (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 12). [kaldı, -dı]

Dil harīminde ne nā-maḥrem ne maḥrem ḳaldı hıç /Ravza-i dilde der ü dīvāra ḥācet **ḳalmadı** (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 4). [ḳalmadı, -madı]

4. (Bir sebepten dolayı) Yapacağı şeyi yapamamak, gideceği yere gidememek, yapmaktan veya gitmekten mahrum olmak.

Dimāğum āşinā-yı bŷı-ı ümmīd olmadan **ḳaldı** /Deḥānum çāşnī-i lezzet-i iḥsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 5). [kaldı, -dı]

Ey benüm sīnemde cānum cānumuñ cān-pāresi /Ḥasretüñle oñmadan **ḳaldı** derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 2). [kaldı, -dı]

5. (Bir yerde) Dışarı çıkamayacak durumda bulunmak.

Söz **ḳalmadı** ki söylene bilmem hele Kānī /Ḳaldum bir alay bī-hūde-gū sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 30). [ḳaldum, -dum]

Raķīb-i rū-siyaha āh der-be-der **ķalası** /Gelür o řūfi ĥaķuñdan senüñ řomuz ķalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 1). [ķalası, -ası]

6. Yoksun olmak, ayrılmak.

Gerçi ķandīl-i maķārīb ķılup olmaz cenī /**Ķala** mı bī-nūr o rūřen-ťıynetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 8). [ķala, -a]

7. Geriye kalan, diğer.

Artar o ķaddi nār u nemden ķumāş-ı şabr /Kendüsine nigāhı **ķalanı** keser biķer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 4). [ķalanı, -anı]

O Türk-beķçeye söz mi geķer nezāket ile /Bir iki lafż-ı fuzūlāna ķaldı ģayrı **ķalan** (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 14). [ķalan, -an]

ķalb: Yürek, gönöl.

Yerin buldı ĥadengüñ oķ deyüp yan düşdi **ķalbümde** /Hele bu ber-ġüzāruñ ĥāťır-ı bī-kīneden çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 3). [ķalbümde, -ümde]

Bu dāĝ u şerĥalar sebab-i inşirāĥ idi /**Ķalbüm** nigāh-ı nīmi bütün yāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 6). [ķalbüm, -üm]

ķāle-i cān: Can kumaşı, can sermayesi.

Ĥayyāť-ı ģamze **ķāle-i cānı** keser biķer /Bilmez amān o şūĥ amānı keser biķer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 1). [ķāle-i cānı, -ı]

ķāle-i vaşl: Kavuşma sermayesi.

Vaşluñuñ naķdini ģösterme meded aĝyāra /**Ķāle-i vaşluñı** hep o ģötürür bu ģötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 4). [ķāle-i vaşluñı, -uñı]

ķalenderlik: İki ālemle ilgisini kesen, dünya ve ahireti önemsemeyen, zevk ve keyif ehillerinin tarikatı.

Ĥutar bālāyı ģerdūnda ķamer bir muťeber keşķül /Degül ķesbān egerçi bu **ķalenderlikle** zer keşķül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [ķalenderlikle, -le]

ķālīb: Beden, cisim, vücut.

O rütbe **ķālībüm** maķv itdi nār-ı şevķ-i ālem-ĝır /Ki ĥākister miyānında ışıldar eñserüm yoķdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 41). [ķālībüm, -um]

ķālīb-ı fersüde: Eskimiş, yıpranmış, bozulmuş gövde.

Ėamuñ ile hemān bir **ķālīb-ı fersüdemüz** ķaldı /Cihān u mā-sivādan dāmen-i ālūdemüz ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 200, Mısra 1). [ķālīb-ı fersüdemüz, -müz]

ķalk: Uyanmak, bir işe başlamak.

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur /Hele şahrāya baķ bir **ķalkmışlar** otlar öküzler (Kānî Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [ķalkmışlar, -mışlar]

ķām al-: Umduğunu ve istediğini elde etmek, dilediği biçimde zevk almak, keyfini çıkarmak.

Bu gūne ķahramānlıķlar ider ķalmamış iken sen /Ėahırlar eyledüñ bu Kānî-i nā-kāma **ķām alduñ** (Kānî Divanı, Gazel 103, Mısra 16). [ķām alduñ, -duñ]

Bu zemīnlerle ne mümkün **ķām almaķ** Kāniyā /Ėām ruķşat-nāmesin ķarķ-ı sitemger virmese (Kānî Divanı, Gazel 175, Mısra 17). [ķām almaķ, -maķ]

Sābit-ķadem bu şāri'-i a'zamda **ķām alur** /Bā-ķavl Bū Ėanīfe-i Nu'mān efendimüz (Kānî Divanı, Gazel 71, Mısra 7). [ķām alur, -ur]

ķām ruķşat-nāmesi: Arzu ve isteklerin izin belgesi.

Bu zemīnlerle ne mümkün ķām almaķ Kāniyā /**Ėām ruķşat-nāmesin** ķarķ-ı sitemger virmese (Kānî Divanı, Gazel 175, Mısra 18). [ķām ruķşat-nāmesin, -n]

ķamer: Ay, mah (gümüş renk).

Ėutar bālāyı gerdūnda **ķamer** bir mu'teber keşķül /Degül ķesbān egerçi bu ķalenderlikle zer keşķül (Kānî Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [ķamer]

ķamer ruķsār: Ay yüzlü. Sevgili.

Muķarrerdür kemend-i hāle-i āĖūşa bend itmek /Bu şeb rü'yāda Kānî ol **ķamer ruķsārumı** gördüm (Kānî Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [ķamer ruķsārumı, -umı]

ķāmet: Boy, endam.

Mellāķ Ėasan göstererek 'āşıķa **ķāmet** /Degdi direk-i keşti-i hicrānda direkler (Kānî Divanı, Gazel 31, Mısra 3). [ķāmet]

kān: Maden.

Kānī bu gevher adını virme kimesneye /**Kān** cevher içre mi ya cevher kānda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [kân]

Kānī bu gevher adını virme kimesneye /Kān cevher içre mi ya cevher **kānda** mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [kānda, -da]

Tā delmeyicek mişkab-ı āzār-ı derūnum /Bu **kānda** Kānī-i nigū-cevhere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 10). [kānda, -da]

kan: Suç, ceza.

‘Uşşāka bir kırım kodı ki **kan** efendimüz /Her bir nighde eyledi bir **kan** efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [kân]

kan: Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı. (âşığın canı)

kanum yoluñı şulamağa hāzır iken hīç /Boş yerlere şular gibi akmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 5). [kanum, -um]

kan ağla-: Bir zulümden, bir afetten, bir sıkıntıdan, büyük üzüntü duyup çok yakınmak.

Āh eyledigüm hāl-i siyeh-kāruñ içündür /**Kan ağladığum** la’l-i güher-bāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 2). [kan ağladığum, -dığum]

Ṭavul çalsañ uyanmaz gāfil ancak uykusın gözler /Anı bilmez ki **kan ağlayacaktır** yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [kan ağlayacaktır, -yacaktır]

kan eyle-: Başkasının kanını dökmek, cinayet işlemek.

‘Uşşāka bir kırım kodı ki kân efendimüz /Her bir nighde eyledi bir kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 2). [kân eyledi, -di]

kan it-: Kan dökmek, kana çevirmek.

‘Aķīķ-pāre-i laḥt-ı derūn-ı hūn-ı ciger /Derūn-ı sīne-i çāküm mi buldı **kan idecek** (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 8). [kan idecek, -ecek]

Virirdi bir söz ile cānını saña ‘āşık /Ne var o ğamze-i hun-rīz arada **kan idecek** (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 6). [kan idecek, -ecek]

kan olacağı: Şarap.

Sākī ele al sāğar-ı gül-günü ne tırdıñ /Ya vir baña **kan olacağı** ya ki döküdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 10). [kan olacağı]

kan üstüne: Kan üzerine.

Çeşm-i hūninde hayāl-i haṭṭı olmaz cāy-gīr /Haṭ yazılmaḵ mümkün olmaz Kāniyā **kan üstüne** (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 12). [kan üstüne]

kan yut-: Çok ıstırap çekince, elem ve eziyete katlandığın vakit.

Bir dem mi olur **kan yudup** sāğara dönmem /Bir laḥza mı var ḥālūñ añup ‘anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 1). [kan yudup]

kān yūri-: Hayat, canlılık gelmesi.

Ele al sāğarı biñ nāz ile ey cān yūrisün /Reg-be-reg cism-i yebūset-zedeye **kān yūrisün** (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 2). [kān yūrisün, -sün]

kana-: (Yaranın açılıp) Kanaması.

Dāğı **kanar** ya yāresi şızlar ya āh ider /Bi’l-ıztırār ümmet-i ‘ışkuñ günāh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 1). [kanar, -r]

kanādīlūñ fūrūğ-ı ḥāne-zīb: Kandillerin hanesini süsleyen ışık, parlaklık.

Göñüldendür hemīşe cünbiş-i zātisi ecsāmuñ /**Kanādīlūñ fūrūğ-ı ḥāne-zīb**i yāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 8). [kanādīlūñ fūrūğ-ı ḥāne-zīb, -i]

kanarya rengi: Açık sarı bir renk.

Bir hoş **kanarya rengi** virüp perr-i nāleye /Zerd itdi gül-ruḥānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 29). [kanarya rengi]

kanbere dön-: Kanber'e dönüşmek, ona benzemek. (Kavuşma düğününün müdavimi olmak bağlamında)

Kanbersüz ebed kūy-ı vefāda düğün olmaz /Ben sūr-ı vişālūñde niçün **Kanbere dönmem** (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 6). [kanbere dönmem, -mem]

kanbersüz düğün ol-: I. Her toplantıda veya her işin içinde bulunmak merakında olanlar için yarı sitem, yarı şaka olarak söylenen bir söz. II. Arzu ile Kamber hikâyesindeki erkek karakter.

Kanbersüz ebed küy-ı vefâda **düğün olmaz** /Ben sūr-ı vişālünde niçün Kanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 5). [kanbersüz düğün olmaz]

kanbūr eyle-: Kambur eylemek. İnsanın taşıdığı ağırlıktan dolayı iki büklüm olması, doğrulamamasıdır.

Uyan yatdukça sen bār-ı günāh eyler seni kanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 7). [kanbūr eyler, -r]

ķanda: 1. Nereye.

Bu şūret-ḥāne-i ‘ālemdede yokdur cāy-ı āsāyiş /‘Aceb **ķanda** gidersin Kāniyā büt-ḥāneden sonra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 10). [ķanda]

2. Nerede.

Rūzgāruñ pāk dāmenler çeker serpindisin /**ķande** bir ālūde dāmen var ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 4). [ķande]

Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz ķāna müstağrak /Bu demlerde ‘aceb şol cān sersem **ķande** ben ķande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [ķande]

Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz ķāna müstağrak /Bu demlerde ‘aceb şol cān sersem ķande ben **ķande** (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [ķande]

O verd-i āl ile ālūde ben āl-i ‘abā ḥaqqı /Gözümde kanlar ağıtdım ya şebnem **ķande** ben ķande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 4). [ķande]

O verd-i āl ile ālūde ben āl-i ‘abā ḥaqqı /Gözümde kanlar ağıtdım ya şebnem ķanda ben **ķanda** (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 4). [ķande]

Demüm dāğum ğama hem-dem hem āb ağıduram hem dem /Ġamuñ yoklar beni dem dem dedem dem **ķanda** ben ķanda (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [ķande]

Demüm dāğum ğama hem-dem hem āb ağıduram hem dem /Ġamuñ yoklar beni dem dem dedem dem ķanda ben **ķanda** (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [ķande]

Gözüm merdümleşi āğıştēdür ḥun ben şehīd-i ‘ışķ /Baña ādem dinür mi ğayrı ādem **ķanda** ben ķanda (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [ķande]

Gözüm merdümleşi āğıştēdür ḥun ben şehīd-i ‘ışķ /Baña ādem dinür mi ğayrı ādem ķanda ben **ķanda** (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [ķande]

Eğerçi ‘ālem-i āb içreyüm yemm ḥūna müstağrak /Bu talķunluk var iken bende ‘ālem **ķanda** ben ķanda (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [ķande]

Egerçi ʿālem-i āb içreyüm yemm hūna müstağrak /Bu ʿalḳunluk var iken bende ʿālem ʿanda ben **ḳanda**
(Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [ḳande]

ḳanı: Hani, nerede.

Dil dirler idi **ḳanı** şıcaḳ ber olacaḳdı /Eyvāh o ḡam-ḡāri yitürdüm bulamam hîḳ (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [ḳanı]

Benüm senden murādum yoḡ iken ḥālüm dīger-gündur /**Ḳanı** ardum şıra bād-ı şabā tek yeldigün günler
(Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 6). [ḳanı]

Kānî: 1. Tokatlı Ebubekir Kânî Efendi.

Başıldı zevḳler zor-ı mey-i köhneyle meclisde /Aşıldı şevḳler **Kānî** ser-i dīvāra bāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 14). [kānî]

Sözün toḡrısı **Kānî** bendedür benden suʿāl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḥaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 9). [kānî]

Ne mümkindür o ḥūnīdeñ şikāyet eyleye **Kānî** /Şikāyetler yine varsa dil-i mecrūḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 13). [kānî]

Pāsbān ol ser-i kūyuñda o māhuñ **Kānî** /Şu zemīnde dil-i ḥūrşīdi misāl it gice geḳ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 9). [kānî]

Kāni mi ne dirlerdi kühen bendeleründen /Ḥālā o dil o kārı yitürdüm bulamam hîḳ (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 19). [kāni]

Ayrılmanuñ göñül niḳe ser-riştesin bulur /**Kānî** o riştenün ucı dil-bestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 18). [kānî]

Maʿşūḳdan gelür ṭaleb-i vaşla ārzu /**Kānî** o şūḡ vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [kānî]

Şikeste-bāl görüp mürḡ-ı cānum ey **Kānî** /O yār nāz ile gelmiş dimiş şikār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 15). [kānî]

Cemālī seyrini dil-ḡāhum üzre itmedüm **Kānî** /Bu küstaḥlık nigāh-ı ḡāḥişümde āḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 15). [kānî]

Bî-ḳāre **Kāniyi** de yeñer küştigīr-i merg /Vaḳt-i rehāda gerçi yeñilmez ḳıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 11). [kāniyi, -yi]

Saña hîḳ söz mi teʿsīr eyler ey **Kānî** ki sen ḡābān /Misāl-i aḡter-i tābında dikmiş āsumān gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [kānî]

Kānî egerçi itmez isem kimseye vefā /Şad şad hezār şükr ki ʿışḳa vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 9). [kānî]

Aldanma be-çeşmek be-serek dirse de **Kānī** /Ser-keşçe olur gālib-i aḥvāl-i serekler (Kānī Divanı, Gazel 31, Mısra 13). [kānī]

Ma‘ārifüñ saña sorğuc ʔaḫsa da **Kānī** /Şikence-i felege ya serūna ḫaml olunur (Kānī Divanı, Gazel 32, Mısra 13). [kānī]

Kānī girīve-gīr-i ‘adālet cihānda /Aḫrānına teraccüh ider bī-‘adīl olur (Kānī Divanı, Gazel 34, Mısra 9). [kānī]

Eger güstāḫī-i bīrūn bağışlansa da **Kānī** /Ġayūrāne ʔutar anuñ yerin sīneñdeki ġışlar (Kānī Divanı, Gazel 39, Mısra 13). [kānī]

Kānī o ay çehrelü ḫurşīd behrelü /Niçün ġazabla ağzına ayı ʔoldurur (Kānī Divanı, Gazel 40, Mısra 11). [kānī]

Bir kimseye bir iylik idüp şoñra da **Kānī** /Şoḫbet arasında başa ʔaḫmaḫ ne revādur (Kānī Divanı, Gazel 45, Mısra 9). [kānī]

Zāhidi telḫ-dimāğ eyledi şī-rüñ **Kānī** /Bilmezem ḫāmesine fülful-i aḫmer mi sürer (Kānī Divanı, Gazel 47, Mısra 9). [kānī]

Kānī olur āzāde ser-i minnet-i dü-nān /O kimseye Allāh ki sa‘ādet virecekdür (Kānī Divanı, Gazel 49, Mısra 9). [kānī]

Kānī bu köhne kāḫda sen ʔaşr-ı nāzda /Ey gevher-i çekīde rifālarla şeb be-ḫayr (Kānī Divanı, Gazel 54, Mısra 9). [kānī]

Kūyuñı Ka‘be gibi ʔible idindi **Kānī** /Semtüñe varmaḫ olursa o ser-i gü götürür (Kānī Divanı, Gazel 55, Mısra 27). [kānī]

Ağyāra faşl ider seni ʔaṭ‘ice bil bunı /Desterre-i sitem seni **Kānī** keser biçer (Kānī Divanı, Gazel 57, Mısra 10). [kānī]

Ḥaṭā vü sehvi **Kānī** i‘tirāf it nezd-i Bārīde /Du‘ānuñ eḫdali çün lā-tu’āḫiz inne-sīnādur (Kānī Divanı, Gazel 60, Mısra 5). [kānī]

Ḳarāruñ yok esüp şavurmadañ ārāmsızlıḫdan /Bu günler mi ‘aceb **Kānī** şabā-veş bildiğün günler (Kānī Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [kānī]

Ṭama‘kār-ı vişāli oldiğün ḫisseyledi **Kānī** /Peşīn söyletmeyüp bu naḫd-i cānı virmeli ister (Kānī Divanı, Gazel 65, Mısra 9). [kānī]

Kānī eser mi şurṭa-ı tevḫīḫ-i kirdigār /Lenger-zen-i sevāḫil-i ümmīd olur muyuz (Kānī Divanı, Gazel 66, Mısra 9). [kānī]

Kānī ne be-taḫḫīḫ-i terennüm köni ki zāğ /Bülbül gibi de itse nidā ḫiç çekilmez (Kānī Divanı, Gazel 70, Mısra 15). [kānī]

Oldı ayak bağı bize ḫaylūlet-i şitā /Bilmem o semte **Kānī** bahāra varır mıyuz (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [kānī]

İderseñ nīm miḫdār iltifāta **Kānīyi** mazḫar /Felekden yağsa da seng-i sitem aşlā girān gelmez (Kānī Divanı, Gazel 79, Mısra 9). [kānīyi, -yi]

‘Arş-ı rahmân şuffe-i lâhûtdur mesken saña / Ğam ne **Kānī** bu kühen kâşâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 22). [kânî]

Sebû ber-düş geldi düş-ı bezm-i vaḥdetde **Kānī** / ‘Ale’l-ğafle meger sâķī-i bezm-i ‘ışķa olmuş düş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 9). [kânî]

Bu günlerde ḥazer it geḥme **Kānī** semt-i dil-berden / Seni ğamz eylemiş aġyār o bī-rahme yamāñ geḥmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 9). [kânî]

İntihāb içün ḵonulmuş noḳṭadur levḥ-i dile / Nükte nā-fehmān anı **Kānī** şanurlar gerçi dāġ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 16). [kânî]

Gelürdüñ **Kānīye** her-bār yılduzlar barışmışdı / Tutup öpsem de küsmez ba‘ d-ez-în derdüm niḵün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 21). [kānīye, -ye]

Dilini çiyneyerek nāz iderek **Kānīye** / Şekkerin ḥarf-i zebānın gevenüm ḥoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 11). [kānīye, -ye]

Sen seni gözle ki sensin saña lâzım **Kānī** / Ğayrı görme özüñe cānı nigeḥ-dār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 9). [kânî]

Kerāmet tācı her bir başa lâyıķ mı degül **Kānī** / O tāc-ı mekremet her başa olmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [kânî]

Sürāġ-ı fikri güm-geşte ider nā-ġāḥ ey **Kānī** / Ümīd-i vaşl ile taḥmīnlerüm ḥāletlerüm añsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 13). [kânî]

Ser-i şeh-rāḥ-ı vuşlatda piyāde idüm ey **Kānī** / Çün oldu eşheb-i nāza süvār ol gitdi ben ḵaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 17). [kânî]

Geldüm ḵapusı önüne ‘ālem baña güldi / Bu bābda ey **Kānī** ḵatı maşḥare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 24). [kânî]

Muḵarrerdür kemend-i hāle-i āġuşa bend itmek / Bu şeb rü’yāda **Kānī** ol ḵamer ruḥsārımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [kânî]

Bir gün mi geḥer ki seni zıķr itmeye **Kānī** / Bir dem mi olur şevķüñ ile eylemesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [kânî]

Metā‘-ı vaşl bir özge metā‘dur **Kānī** / Bahā-yı ḥüsn ü dili ne şatan bilür ne alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 21). [kânî]

Dāmen gibi varur şoķılırsın miyānına / **Kānī** o şūḥ-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 10). [kânî]

Kānī seni bu nefis ü hevā varṭaya şaldı / İmdād saña var mı ḵazā vü ḵaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 15). [kânî]

Ḥod-be-ḥod zünnār-bend-i tāze ‘ahd oldum bugün / Güşe-i vaḥdetde **Kānī** ḥod-perest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 10). [kânî]

Söz ḵalmadı ki söylene bilmem hele **Kānī** / Ḵaldum bir alay bī-hūde-ġü sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [kânî]

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey **Kānī** /‘Abes kimse saña bahş-ı fu‘ād itmez hemān ölme (Kānī Divanı, Gazel 164, Mısra 13). [kānī]

Bu devr-i bī-vefāda derdüñe dermān olur yokdur /Dem-i Hızr u Mesīhādan dağı **Kānī** şifā umma (Kānī Divanı, Gazel 166, Mısra 14). [kānī]

Eyler mi erba‘īnine bu faşluñ i‘tibār /**Kānī** şovuk bağan kişi bu çille-ḥāneye (Kānī Divanı, Gazel 170, Mısra 14). [kānī]

Degül Mecnūna teşbīh eylemek **Kānīyi** şāyeste /Hezārān Ḳays ḥayrān ḥālet-i ḥayret-füzūnumda (Kānī Divanı, Gazel 179, Mısra 15). [kānīyi, -yi]

Kānī ‘amel şaḥīfesinüñ görse bir yüzün /Lā-būd dimek gerek hele bir yüzi āğıza (Kānī Divanı, Gazel 180, Mısra 9). [kānī]

Kānī meye sen tevbelisın şāhidüz ammā /Zinhār anı sen şāhid-i ibrāma tıyurma (Kānī Divanı, Gazel 181, Mısra 9). [kānī]

Yuvalanmak ser-i ‘uşşāka bir bāzīcedür **Kānī** /Kesor ‘uşşākınuñ başların ol ḥūnī yuvalarda (Kānī Divanı, Gazel 188, Mısra 9). [kānī]

Müjde saña **Kānī** o lebi hem-çü la‘l-i yār /Yārānla nūş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kānī Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [kānī]

Ṭavāf-ı Ka‘be-i kūyuñ müyesser kıldı **Kānīye** /Hele ölmezden evvel Ḥazret-i Allāh tıyduñ mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 23). [kānīye, -ye]

Ḳadeḥ der-kef nigh mestāne sīne münkeşif tā nāf /Bu **Kānī** sevmesün n’itsün o fettān-ı dil-āşūbı (Kānī Divanı, Gazel 195, Mısra 10). [kānī]

Sen az mı şanursın o mezāruñ şühedāsın /Ol tīr-i müje **Kānī** cihānuñ çokın urdı (Kānī Divanı, Gazel 196, Mısra 12). [kānī]

Hemān taḳlīd ile girmek mi istersin sen ol bezme /Nihān-ḥāneñde **Kānī** yoḥsa ḥāl-i zā’idüñ var mı (Kānī Divanı, Gazel 197, Mısra 10). [kānī]

Kānī niçe olmasun o çār ebrūya mā’il /Vefḳ-i varak-ı ḥüsni felek dört köşe yazdı (Kānī Divanı, Gazel 201, Mısra 11). [kānī]

Miyān-ı vaşf-ı ḥaṭṭuñda suḥendānuñ idüp īrād /İder sīr-āb **Kānī** sebzezār-ı bağ-ı maẓmūnı (Kānī Divanı, Gazel 207, Mısra 14). [kānī]

Şemm itmege gīsūlarını bu gice **Kānī** /Dil başın uzatdı vü girībāna ṭolaşdı (Kānī Divanı, Gazel 210, Mısra 13). [kānī]

Kānī bu ḡazel olsa sezā yāra hediyye /Me’mül o perīden dağı taḥsīndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 29). [kānī]

Fütür o deñlü var **Kānīde** kim tenşīṭe meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü ne afyon ne ḥab yā Rabb (Kānī Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [kānīde, -de]

Emānet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nūrı /Ḳarībū’l-‘ahd yolcıdur efendüm **Kānī’ñi** ḥoş tıut (Kānī Divanı, Gazel 13, Mısra 10). [kānī’ñi, -ñi]

O yaluñ yüzli âfet şu gibi aķduķca g l z ra /Miy n-ı  b u  teřd r yeri **K n ** yanar ağlar (K n  Divanı, Gazel 19, Mısra 18). [k n ]

Kendin dil ehli  teşe atmak da iş midür /**K n ** ider fed -y  ser ister istemez (K n  Divanı, Gazel 69, Mısra 12). [k n ]

K n  o hoş girişmeler ol hoş  ıkındılar /İtdi beni es r-i tel ş ol ęar m-i n z (K n  Divanı, Gazel 73, Mısra 13). [k n ]

Cih n ağy rdan h l  mi  ald  bilmem ey **K n ** /Bir iki gicedür ses h ne-i ağy rdan gelmez (K n  Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [k n ,]

K n  nigehi k nd ideli şaf a-i c n  /Ser-semlik ile kendümi de terk ideyazdum (K n  Divanı, Gazel 122, Mısra 13). [k n ]

K n  ki cevher-i feleg n d ver  ola /Pertev ged s  şa'ŗa'a-i h ver  ola (K n  Divanı, Gazel 151, Mısra 1). [k n ]

 nk r ider mi küfr-siv  olduğın kem l /**K n ** meger ki m nkir n   m n  olmaya (K n  Divanı, Gazel 182, Mısra 10). [k n ]

R ķ bi h t ru n   n z hidi All h i  n **K n ** /Dile vird itmedük en' m m  evr d m   ald  (K n  Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [k n ]

G r z f 'ide virmez  az dan ey **K n ** / eker mes fe-i d r u dırazdan gird b (K n  Divanı, Gazel 5, Mısra 13). [k n ]

Seni aldatma da bir şey mi imiş ey **K n ** /çekdi ruşs rına bir perde bugün gitdi gider (K n  Divanı, Gazel 30, Mısra 15). [k n ]

N'olur **K n yi** itse  bir sel m-ı t zeye ş y n /Z m r-i dilde köhne  r z lar hep sen n   nd r (K n  Divanı, Gazel 33, Mısra 13). [k n yi, -yi]

Ber  o rütbeyüz esb bdan ki ey **K n ** /Tevekkül ile dağı itti  adımız yokdur (K n  Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [k n ]

K n  seni ş r n su enlerle  gerse /Hep   ş n -i ş ve-i  z ru n içündür (K n  Divanı, Gazel 44, Mısra 13). [k n ]

K n  ş k nup fırsatı fevt itme görüş kim /Bir  a  güne dek şu  oca oğlan gidecekdür (K n  Divanı, Gazel 58, Mısra 9). [k n ]

K n  yine cev hir-i ma'n y  keşf idüp /Buldı zem n-i dilde ye ni k n efendimiz (K n  Divanı, Gazel 71, Mısra 21). [k n ]

Mey-h nede p r-i meyi bintü'l-'inebi g r /Muğ-beççeyi **K n ** bu ikisine siper  ek (K n  Divanı, Gazel 106, Mısra 10). [k n ]

K n  ş k n o ş r-ı hıred-s zden ki hiç /H l-i teb h -ı ' ş k nu n  gehi  degül (K n  Divanı, Gazel 112, Mısra 13). [k n ]

K n  seni o 'arbede-c  imti   n idüp /Mu  arr şad-h v dis   ęavęa ider ş k n (K n  Divanı, Gazel 137, Mısra 11). [k n ]

Nezāre-i ruh u gīsūsı var iken **Kānī** /Giceyle seyre çıkup mäh-tābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 9). [kānī]

N'olur sen de diseñ ol şūh-ı şīrinkāra ey **Kānī** /Nedür bu çend rüze 'izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [kānī]

Ḳāle rabbī zehheba'llāhu cemī'an ve lecā /Ġadr-ḥ'āh olmaya **Kāniye** günāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 22). [kāniye, -ye]

Şu gevherler ki nesr itdüm anı zīb-i bināgūş it /Eger olmak dilerseñ 'ālem içre ma'rifet **Kānı** (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 18). [kānı]

2. Maden, kinaye söyleyen.

Kānī bu gevher adını virme kimesneye /Kān cevher içre mi ya cevher kānda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 9). [kānī]

3. I. Cevher. II. Tokatlı Ebubekir Kani Efendi.

Teyyār-ı ṭab'uña niçe öykündi şā'irān /**Kānī** ṭabī'atuñ yem-i zāḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 12). [kānī]

kānī': Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene razı olan..

Ḥ'ābgāh-ı nāzda mış mış uyur ol nāzenīn /Tuḥfe-i gül-büseye sen **kānī'** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 16). [kānī']

kanı kıurı-: I. Bitkin, yorgun, cansız duruma düşmek. II. Yaşlanmak.

Yolum hep ḥuşk-sāl-ı vaḥşete düşdi bu esnāda /Kıurıdı kanı cism-i zārumuñ hergiz terüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 32). [kanı kıurıdı, -dı]

kān-ı me'anī: Anlamlar madeni, kaynağı.

Sözüñi eyleme āvīze-i gūş-ı nādān /Kāniyā **kān-ı me'anīde** suḥan gevherdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 18). [kān-ı me'anīde, -de]

Kānī-i bī-çāre: Çaresiz Kânî.

O āfet küsdi gitdi **Kānī-i bī-çāreye** şimdi /Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 35). [kānī-i bī-çāreye, -ye]

Kānī-i güm-rāh: Yolunu kaybetmiş, şaşırılmış Kânî.

Gel ey ḥādi-i rāh-ı 'ışık gitme ğayrı bir semte /Biraz da himmet eyle **Kānī-i güm-rāhla** ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 12). [kānī-i güm-rāhla, -la]

Kānī-i nā-çarı: Çaresiz Kânî.

O hâlka hâlka zülf-i müşg-bû ol 'uğde-i gîsû /Kurulmuş **Kānī-i nā-çarı** sayda fâklardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 10). [kānī-i nā-çarı]

Kānī-i nā-kām: Umutsuz, amaçsız Kânî.

Bu gûne kahramânlıklar ider kalmamış iken sen /Kahırlar eyledün bu **Kānī-i nā-kāma** kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 16). [kānī-i nā-kāma, -a]

Kānī-i zār: Ağlayan, dermansız Kânî.

Derün âsüdelik 'azv eylemişler **Kānī-i zāra** /Yine dīvānenüñ gül-gün ārāmını yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 9). [kānī-i zāra, -a]

Kāniyā: Ey Kânî.

Kendüni kendün gözet Allaha ışmarla özüñ /**Kāniyā** virmez saña hayvānlığı ko il cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 10). [kāniyā]

Dilüm endîşe-i vaşl-ı dil-ārādan olup mahrûm /Hayālüm **Kāniyā** fikr-i sürür-ı cāna hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 18). [kāniyā]

Sözüni eyleme āvîze-i gûş-ı nādān /**Kāniyā** kân-ı me'ānide suhan gevherdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 18). [kāniyā]

Kāniyā yārān ile ülfetden eyle ihtirāz /Muntazır olma selāma ol dañı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 9). [kāniyā]

Vaḥdet-i Ḥaqqı niçün münkir olurlar **Kāniyā** /Mu'teber olmak gerekmez mi 'aceb bir dāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 13). [kāniyā]

Sen hemān dest-i niyāzı bārgāh-ı Ḥaqq'a aç /**Kāniyā** her ne dilerseñ Ḥazret-i Allāh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 10). [kāniyā]

Kāniyā eşk yıkar ḥānesini ğaddāruñ /Āhı elden koma mağdūruñ işüñ āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 23). [kāniyā]

Kāniyā cān u dehānı o 'adīmü'l-meselün /Noḡta-i šekk mi süveydā mı ḡaṭ-ı 'ayb mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 9). [kāniyā]

Şevkden ḥün-germ ü dil-nerm olmaduḡca **Kāniyā** /Serd-i dil bu bezm-i germ-ā-germde şā'ik midür (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 15). [kāniyā]

Pîr itdigin seni kati çoksunma **Kāniyā** /Degmez degül bir 'ömri bil ol nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 15). [kāniyā]

Kāniyā nîk ü bedüm bir kimse bilmez şad şükr /Niçe yüz biñ sâldur taldum boşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 15). [kāniyā]

Kāniyā bār-girān-ı dü-cihān vezn olsa /Olamaz şiddet-i külfetde yine deng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 17). [kāniyā, -de]

Kāniyā nāfi‘ degül rüsvā-yı māder-zāda hīç /Ġāyret-i ihvān ile pend-i peder n'itseñ gerek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 19). [kāniyā]

Emîr-i kişver-i dildür egerçi ‘ārif olan /Velî bu şāhlığa **Kāniyā** emāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 12). [kāniyā]

Sāye-i pervāneden olur remîde **Kāniyā** /Vaḥşet-ābād olmasun künc-i ferāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 17). [kāniyā]

Hecr idelden beni jengār-ı ġam-ı yāra dü-çār /**Kāniyā** sîne-figārum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 10). [kāniyā]

Bu şüret-ḥāne-i ‘ālemde yokdur cāy-ı āsāyiş /‘Aceb ḳanda gidersin **Kāniyā** büt-ḥāneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 10). [kāniyā]

Çeşm-i ḥūninde ḥayāl-i ḥaṭṭı olmaz cāy-gîr /Ḥaṭ yazılmaḳ mümkün olmaz **Kāniyā** ḳan üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 12). [kāniyā]

Kāniyā eylerdüm ol şūḥa bütün cānum fedā /Maḫhar-ı nîm-iltifātum yār-ı ġārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 13). [kāniyā]

Cevri-i ḳahhār-ı naḫmuñ olmasa sırrında sırr /**Kāniyā** tanḫîre bezl-i iḳtidār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 14). [kāniyā]

Yārı aġyār ile görmekden vaṭanda **Kāniyā** /Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 11). [kāniyā]

Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider /Dilüñi seng-i cefālarla misāl-i şîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 11). [kāniyā]

Kāniyā ‘ışḳ ile yanmaġa bir çāre ara /O zebānî-beçenüñ ḳartı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [kāniyā]

Bu zemînlerle ne mümkün kām almaḳ **Kāniyā** /Kām ruḫşat-nāmesin çarḫ-ı sitemger virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 17). [kāniyā]

İştîlāḫ-ı ‘ışḳ bir başḳa edādur **Kāniyā** /Fehm olunmaz fārisiyyāt-ı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 11). [kāniyā]

Kāniyā lübb-i me‘ānî beni cānlandurdı /Tevbe sevdā-zede-i naḳş-ı nigār oldıġuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 13). [kāniyā]

Ebyāt-ı zülf ü ḥaṭla girüp **Kāniyā** söze /Şeb tā seḫer o māḫ ile itdük müşā‘are (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 9). [kāniyā]

Esb-i dilüñ ḳo dizginine çarpma **Kāniyā** /Şāl vir ki dizginin eşi virsün şu at eşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 11). [kāniyā]

Kāniyā oynar güler raġmen li-enfisüñ raḳîb /Kim elinde kāfirüñ eksik hemān çār-pāresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 9). [kāniyā]

Sāde-rûluḳda lebin emme muḥāl iken o şūḥ /**Kāniyā** ḥaṭ gelicek ‘āşıkı bî-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 10). [kāniyā]

Kāniyā dād u sited ma‘nādudur şimden geru /Ḥud‘a-i şüretger-i bāzāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 13). [kāniyā]

ḳanḳı gün: Ne zaman.

Meded kim perdeler çāk oldı sırlar fāş diller ḥūn /Daḥı **ḳanḳı güne** şaḳlarsın Allāhım Ğafūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 6). [ḳanḳı güne, -e]

ḳan dök-: Ölüme yol açmak, yaralanıp ölmek veya birini yaralayıp öldürmek.

Dilüm ḳanlar yutar **ḳanlar döker** göz ḳāna müstaḡraḳ /Bu demlerde ‘aceb şol cān sersem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 1). [ḳanlar döker, -er]

ḳan yut-: Zulme, eziyete maruz kalmak, sıkıntı çekmek.

Dilüm **ḳanlar yutar** ḳanlar döker göz ḳāna müstaḡraḳ /Bu demlerde ‘aceb şol cān sersem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 1). [ḳanlar yutar, -ar]

ḳanlu: Kana bulanmış, kanla dolu olan.

Ğamze gibi **ḳanlu** ḥançer gibi egridür adı /Olmasun bûy āşinā-yı ḥūn dimāḡı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 11). [ḳanlu]

ḳanṭara-i ‘ışḳ-ı mecāzī: Allah aşkı yerine insana duyulan aşkın köprüsü. Beşeri aşk köprüsü.

Geçmeyen ḳanṭara-i ‘ışḳ-ı mecāzīden eger /Ḳā’il-i safsaṭa-i ḳanṭara mı ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 7). [ḳanṭara-i ‘ışḳ-ı mecāzīden, -den]

ḳānūn-ı edeb: Edep, nezaket kanunu.

Āyīn-i vefā bir güzel āyīndür ammā /**Ḳānūn-ı edeb** lāzıme-i dīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 2). [ḳānūn-ı edeb]

ḳapu: (Allah'ın) Makamı, huzuru, katı.

Ḳapu Allah ḳapusu eşigin bālīnveş yaşdan /Derinde der-be-der dīvāneyüm ḡayrı derüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 23). [ḳapu]

Evinden **ḳapusundan** kimseyi Allāh redd itmez /Anuñ çün ḡāhda busegehi eşrār olur Ḳible (Kânî Divanı, Gazel 171, Mısra 5). [ḳapusundan, -sundan]

ķapusı öñü: Sevgilinin kapısının, evinin önü. (Sevgiliden ihsan bekleme, dileme yeri).

Geldüm **ķapusı öñüne** ‘âlem baña güldi /Bu bâbda ey Kânî katı mashare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 23). [ķapusı öñüne, -ne]

ķār: İş, fayda,kazanç.

Hulķı hep sâbit-ķadem olsun diyen her **ķārda** /Olmasun mânende-i devr-i felek kendü döneķ (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 7). [ķārda, -da]

Kânî mi ne dirlerdi kühen bendelerüñden /Hâlâ o dil o **ķārı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [ķārı, -ı]

İl içün yırtmak yarmaķdur âhen- dillerüñ ķārı /Müşâhiddür bu ma‘nâ diķķat olunsa şabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 3). [ķārı, -ı]

ķār eyle-: Etki etmek.

Ey duķter-i sûtüde-şiyem niçe bir bu nâz /**Ķār eylemez** mi hîç saña sevdigüm niyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 2). [ķār eylemez, -mez]

ķār it-: Fayda vermek, etkili olmak.

Hâtırın itme şikeste imtiĥânsuz kimsenüñ /Ķesr-i ķalb-i ehl-i istignâya hîç **ķār itmez** ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 4). [ķār itmez, -mez]

ķara: Kötü, meş'um.

Evlâd-ı ‘Arab sevmege itdüm heves ammâ /Baĥtum **ķara** bir olmayacak eşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 6). [ķara]

ķara ĥaber: Kötü haber.

O dem ki **ķara ĥaberlerle** ĥaĥt-ı yâr gelür /Bahâr u sebzeyi alma dile ĥubâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 1). [ķara ĥaberlerle, -lerle]

Ne dem ki **ķara ĥaberlerle** ĥaĥt-ı yâr gelür /Şafâ-yı âyîne-i dil gider ĥubâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 9). [ķara ĥaberlerle, -lerle]

ķara sevdâ ol-: Umutsuz ve güçlü bir aşķ haline gelmek, dönüşmek.

Ebrûlaruñuñ fikri **olup** bir **ķara sevdâ** /Ķarardı gözüm ĥasret ile ĥaçere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 11). [ķara sevdâ olup, -up]

ķaranlık: Işıksız. Aydınlık olmayan.

Şām-ı firķat-ı dem eyyām-ı vişāl it gice geķ /Şafaķ-āsā o **ķaranlıkda** var al it gice geķ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [ķaranlıkda, -da]

ķarār:

1. Rahat, huzur, dinlenme, âram.

Ķarāruñ yok esüp şavurmadañ ārāmsızlıķdan /Bu günler mi ‘aceb Kānî şabā-veş bildigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 17). [ķarāruñ, -uñ]

2. Makam seyrinin son bulduķu perde.

Çıkardum tā Hüseyniyye biraz eyyām efġānı /Muķayyer oldu vuşlatda **ķarār** ol gitdi ben ķaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [ķarār]

3. (Katletme) Hüküm.

Bir **ķarāra** göz ķarārdur ol siyeh-dil ķatlüme /Kirpigüm kıpmam derünüm bî-ķarār itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 5). [ķarāra, -a]

4. Kaşların çatılması. Sinirlenmek.

Nedür pîşāni-i pākūñde müşġīn ŗurra-i der-ĉīn /**Ķararmış** ebruvān-ı şūġ-ı ‘anberbār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 4). [ķararmış, -mış]

kārd-ı ġam: Gam bıçaġı.

Dilenüp gezmede ben ġāh zekāt-ı ġüsnüñ /Dilümi **kārd-ı ġamla** delenüm ġoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 8). [kārd-ı ġamla, -la]

kārgāh-ı ġikmet: Hakikatin üretildiġi, olduķu yer, hakikat tezgahı, hikmet dünyası.

Şem‘-i bezm-i şu‘legāh-ı vahdetüñ pervānesi /Olmaz ey dil **kārgāh-ı ġikmetüñ** pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 2). [kārgāh-ı ġikmetüñ, -üñ]

kārger: Etki etmek, tesir etmek.

Fütür o deñlü var Kāñide kim tenşīte meyl itsem /Ne dārū **kārger** ne benc ü ne afyon ne ġab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [kārger]

kār-ı ķābiliyyet: Kabiliyeti yetenek işi.

Fürüg-ı feyze isti‘dād **kār-ı ķābiliyyetdür** /Şadefdendür ġüher nisān-ı ġevher-bārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 7). [kār-ı ķābiliyyetdür, -dür]

ķarībũ'l-‘ahd: Yakın zamanda.

Emānet itdũm Allaha seni ey gözlerũm nũrũ /**ķarībũ'l-‘ahd** yolcudur efendũm Kānĩ'ñi hoş tut (Kānĩ Divanĩ, Gazel 13, Mısra 10). [ķarībũ'l-‘ahd]

ķarn-ı ervāh: Sur.

S(i)rāfĩl eylese ol **ķarn-ı ervāh** baña teslĩm /Vekāletle anı üç kerre üflersem gider gelmez (Kānĩ Divanĩ, Gazel 84, Mısra 13). [ķarn-ı ervāh, -ı]

ķarşu: İçin, hakkında.

Göñũl bir tũnd-ķũ dil-ber cefā-cũ eşk rāhat-şũ /Nedũr bu mihribān-keşlũk raķĩb-i nā-kese **ķarşu** (Kānĩ Divanĩ, Gazel 149, Mısra 2). [ķarşu]

ķart: Gençliği geçmiş, geçkin, yaşça büyük.

Kāniyā ‘ışk ile yanmağa bir çāre ara /O zebānĩ-beęenũñ **ķart**ı ne nev-resi ne (Kānĩ Divanĩ, Gazel 169, Mısra 10). [ķartı, -ı]

ķaşd: Saldırma, saldırış.

La‘l-i meķĩdesin bũzerek sũyliyor yine /‘Uşşāķ-ı zāra var ise **ķaşd**ı meķĩdedũr (Kānĩ Divanĩ, Gazel 18, Mısra 4). [ķaşdı, -ı]

ķāşidān-ı reh-i ‘irfān: İrfan yolunun habercisi.

ķāşidān-ı reh-i ‘irfān yedek çekmezler /ķalma bu yolda yayan bir var imiş bir yoğ imiş (Kānĩ Divanĩ, Gazel 88, Mısra 21). [ķāşidān-ı reh-i ‘irfān]

ķaşr-ı nāz: Naz köşkü.

Kānĩ bu köhne kāhda sen **ķaşr-ı nāzda** /Ey gevher-i çekĩde rifālarla şeb be-ķayr (Kānĩ Divanĩ, Gazel 54, Mısra 9). [ķaşr-ı nāzda, -da]

ķaşşāb: Kasap. (Maşuk)

Baķarken gerden-i kāfũr-gũna ģĩn-i bismilde /Nedũr bu cũşıř-i pey-der-pey ey **ķaşşāb** hũnumda (Kānĩ Divanĩ, Gazel 179, Mısra 8). [ķaşşāb]

ķaş: Gözũn üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar. (sevgilinin yaya benzeyen kaşı).

Bir **ķaşları** yā dil-ber-i sĩmin-bere dũşdũm /Peykān-ı ser-i tĩrine sĩnemgere dũşdũm (Kānĩ Divanĩ, Gazel 118, Mısra 1). [ķaşları, -ları]

kāṣāne: Köşk, saray.

‘Arş-ı rahmān şuffe-i lāhūtdur mesken saña /Ġam ne Kānī bu kühen **kāṣāne** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 22). [kāṣāne]

kaşların karası: Sevgilinin siyah renkteki kaşları.

Hecr ile rûz u şebüm fark itmeden koydı beni /Sîne-i şāfuñ beyāzı **kaşlarının karası** (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 6). [kaşlarının karası]

katı: 1. Çok, pek.

Saña ol nev-ḥaṭ-ı nāzende **katı** incinmiş /Gündüzün varmağı ol semte muḥāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 5). [katı]

Geldüm kapusı önüne ‘ālem baña güldi /Bu bābda ey Kānī **katı** maşhare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 24). [katı]

2. Asla.

Pîr itdigin seni **katı** çoksunma Kāniyā /Degmez degül bir ‘ömri bil ol nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 15). [katı]

3. İnce duygulara karşı duyarlılığı olmayan, duygusuz, hoş görüsüz, müsamahasız kimse.

Bir yaralu berelü beste-i fitrāk-i ğamum /**Katı** bî-raḥme şikārūm aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 4). [katı]

katı müşkil: Çok zor, güç, çetin.

O mest-i sāġar-ı nāzik elin ayağın öpdüm lîk /Lebin öpmek **katı müşkil** iken peymāneden sonra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 6). [katı müşkil]

kaṭṭ-ı ümmîd it-: Ümidi kesmek.

Şaḥne-i ḥāk-i Necefdür dil-i zāruñ mededi /**Kaṭṭ-ı ümmîd idelüm** şaḥne vü şāhdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 14). [kaṭṭ-ı ümmîd idelüm, -elüm]

kaṭṭıce: Kesinlikle, şüphesiz.

Aġyāra faşl ider seni **kaṭṭıce** bil bunı /Desterre-i sitem seni Kānī keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 9). [kaṭṭıce]

katl: Katletmek, öldürmek.

Bir qarāra göz qarārdur ol siyeh-dil **katlūme** /Kirpigüm kıpmam derūnum bī-qarār itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 5). [katlūme, -üme]

katre: Damla.

Girye-i mestāne keyf-i sāgar-ı şahbā virür /Gāh olur kim **katreler** keyfiyyet-i deryā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 2). [katreler, -ler]

Sırrumda āyet ü tenezzül okunmada /Kim nūş iderse **katre** meyümden şifām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 8). [katre]

katre-i reng: Renk damlası, renklendirici.

La'l-i lebūn ki **katre-i rengin** çekidedür /Yāqut-ı sürh ile ikisi bir çekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 1). [katre-i rengin, -in]

kavl ü fi'l: İş ve söz.

Hud'a itme **kavl ü fi'lünde** şaķın 'āriflere /Meşreb ehli istemez sāğarda kıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 11). [kavl ü fi'lünde, -ünde]

kayd: Esaret.

Gāh germ ü gāh serd oldığı bulmuşdur şuyu' /**Qaydlardan** şu siyeh-baht āh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 4). [qaydlardan, -lardan]

kaymak gibi ten: Bembeyaz ve pürüzsüz ten.

O **kaymak gibi ten** hoşka ağızla şīr-i reng-endām /Dil-i bī-sūda ihtār itdi geşt-i deşt-i Eyyūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 5). [kaymak gibi ten]

Qays: Leyla ve Mecnun hikāyesinin erkek kahramanı Mecnun.

Degül Mecnūna teşbīh eylemek Kānīyi şāyeste /Hezārān **Qays** hayrān hālet-i hayret-füzūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 16). [qays]

Qaysı: 1. Kayısı, meyve. (Aşığın yüzü sarı olduğu için kayısıya benzetilmiştir).

Qaysısı büstān-ı 'ışkuñ rüy-ı zerd-i Qaysdur /Zerd canfes cāme-i şāhāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 9). [qaysısı, -sı]

2. Kaysı, sarı.

Başı **ķaysı** mı idi Leylā'nuñ āh u zār-ı Ķays /Ya'ni Mecnūn 'aķıllı dīvāne olmış olmamış (Kānî Divanı, Gazel 89, Mısra 7). [ķaysı]

ķays-vār: Kays gibi. (Çölde Mecnun'un başına kuşların konmasına benzetilmiş)

Ķuş ķondurur ser-i suhane **Ķays-vār** 'ışķ /Ķonmaz bu mürġ egerçi ki her āşiyāneye (Kānî Divanı, Gazel 170, Mısra 3). [ķays-vār]

ķays-veş: Leyla ve Mecnun hikāyesinin erkek kahramanı Mecnun gibi.

Kūhsār-ı 'ālem-i temķinde nām almışuz /**Ķays-veş** āvāze-i kuhsāra hācet ķalmadı (Kānî Divanı, Gazel 214, Mısra 8). [ķaysveş]

ķazā: Allah'ın takdirinin oluşması, kader, alın yazısı.

Güriz fā'ide virmez **ķazādan** ey Kānî /Çeker mesāfe-i dūr u dırazdan girdāb (Kānî Divanı, Gazel 5, Mısra 13). [ķazādan, -dan]

ķazā vü ķader: Alın yazısı.

Kānî seni bu nefis ü hevā varṭaya şaldı /İmdād saña var mı **ķazā vü ķaderümden** (Kānî Divanı, Gazel 143, Mısra 16). [ķazā vü ķaderümden, -ümden]

ķebāb: I. Ateşe karşı kıztartılmış et. II. Gönül.

Hūn-ı şehīd nāz imiş çün şarābımız /Berķ-i sitiz-i ġamze pişürsin **ķebābımız** (Kānî Divanı, Gazel 72, Mısra 2). [ķebābımız, -ımız]

ķeder: Gam, ısırap, elem, hüzn.

Geldüm bu cihāna öle yazdum **ķederümden** /Ayrılmadı gitdi bu gönül hīç giderümden (Kānî Divanı, Gazel 143, Mısra 1). [ķederümden, -ümden]

ķeder eyle-: Üzülmek.

Ser-çeşme-i taķdirden olduysa şafā-yāb /İnşāf niçün şāf-derünān **ķeder eyler** (Kānî Divanı, Gazel 24, Mısra 6). [ķeder eyler, -r]

ķederi zām zām içinde it-: Kederi birçok zamlarla arttırmak, çoġaltmak.

ġam dilde ṭururken yine hicrāna şataşduk /Çarķ-ı felek itdi ķederi zām zām içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 26). [ķederi zām zām içinde itdi, -di]

kederlen-: Üzülmek, tasalanmak.

Sefer-i bâdiye-i ʿışka ayaklanmış iken /Pek **kederlendi** gönül nefse sivâr oldığuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 10). [kederlendi, -di]

kedû-yı dil: Gönül kafesi.

İşteste olmada yine dâʿim **kedû-yı dil** /Bilür felek şamara tayanur kâfâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 3). [kedû-yı dil]

keff-i cân: Canın içi, gönül.

Kızdukca kızdı nâleye qorlandı çün hamâm /Diriltdi **keff-i cânımı** feryâd-ı ʿandelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 26). [keff-i cânımı, -ımı]

kefil: Bir kimse verdiği sözü yerine getirmediğinde bütün sorumluluğu üzerine alan kişi.

Kefil olmak gerek gamze-nigâh-ı nâzına yâruñ /Ve-lâkin ol **kefil** isterse sâde sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 4). [kefil]

kefil ol-: Bir kimse verdiği sözü yerine getirmediğinde bütün sorumluluğu üzerine almak.

Kefil olmak gerek gamze-nigâh-ı nâzına yâruñ /Ve-lâkin ol kefil isterse sâde sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 3). [kefil olmak, -mak]

kefil-i zinde-i hâzır: Şimdi yaşayanların kefil olan kimse.

Kefil-i zinde-i hâzır vaşî-i mürde-i gâʿib /Didirdüp kendüye bir tırfa ad itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 7). [kefil-i zinde-i hâzır]

kelâm: Dil, söyleyiş.

Zebânum hüsni-i taʿbîr-i merâmum itmeden ʿâciz /**Kelâmum** imtizâc-ı harf-i istihsâna hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 8). [kelâmum, -um]

kelef bağ: Yüzün çillenmesi ve kızışması.

Olur pür-hûn dü-dîdem hem-çü sâgar dil-berüm ańsam /**Kelef bağlar** dü-ruhsârum o mâh-ı enverüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 2). [kelef bağlar, -lar]

kemâl: Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik; en yüksek değer, mükemmellik.

İnkâr ider mi küfr-sivâ oldığın **kemâl** /Kânî meger ki münkirüñ ĩmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 9). [kemâl]

kemāl-i kevkebe: İhtişam, gösteriş olgunluğu.

Kemāl-i kevkebe her nākışuñ mülāzimidür /Gürüh-ı encüm ile devr ider gice meh-tāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 7). [kemāl-i kevkebe]

kemāl-i mestî: Sarhoşluğun olgunluğu. Aşırı sarhoşluk.

Belürsüz oldı bezimde **kemāl-i mestîden** /Göbek atan yürüyen şîvelerle baş şalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 9). [kemāl-i mestîden, -den]

kemān: Yay.

Belüm büküldi o ebrüdan olmadum ber-kām /Kepāze eylemedük tîr mi **kemān** mı kıdı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 8). [kemān]

kemān-ı şevk: İstek yayı.

Sihām-ı cān-güdāz-ı āhı atdum tā verā-i ‘arş /**Kemān-ı şevk** ol ğāyātde gördüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 8). [kemān-ı şevk, -ı]

kemer-misāl: Kemer gibi.

Çıkmış beline belki de tā sîne neş’eler /Gül-gün **kemer-misāl** kuşaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 6). [kemer-misāl]

kendi: Kişinin öz varlığı, zâtı.

Bî-ṭayy-ı mesāfe su-yı ḥaḳḳa güzêr eyler /Ol hürşide kim **kendi** özinden sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 2). [kendi]

Kendin dil ehli âteşe atmak da iş midür / Kānî ider fedā-yı ser ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 11). [kendin, -n]

Sen daḥı Çamlıca seyrinde şanursuñ **kendin** /Üsküdar serviligi fikrini derkâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 3). [kendin, -n]

Tîr-i müjesi sehm-i sa‘âdetden atılmış /**Kendiyse** tecellîkede ammâ okı nürdü (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 10). [kendiyse, -yse]

Yoğ u varı lezzet-i vicdān ile buldı gönül /**Kendi** kendin buldı yoğ u vara ḥâcet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 6). [kendi]

Yoğ u varı lezzet-i vicdān ile buldı gönül /Kendi **kendin** buldı yoğ u vara ḥâcet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 6). [kendin, -n]

İder âyîne **kendin** ḥalka elbet her zamān ser-ḥoş /Bulır evzâ‘ına şâyeste bir sırr-ı nihān ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 1). [kendin, -n]

kendi yedü: Kendi eli. (Bir kimsenin kendi iradesi dâhilinde olan şeyler)

Bütün hayruñ da şerrüñ de kaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm **kendi yedümde** zerrece hayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 34). [kendi yedümde, -mde]

kend'özin: Kendisi, kendi özü.

Yüzine urdı felek itdigi istignâyı /Neye yüz qaralığın **kend'özine** bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 6). [kend'özine, -e]

Bir görünmezce belâ idi ezel 'uşşâka /Şimdi Hakk şaklaya **kend'özini** izhâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 4). [kend'özini, -i]

kendü: İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, kendi.

Şad hamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyâ /Âhir didi **kendüm** gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [kendüm, -m]

Bürüdet bahş ider bezme rakîbüñ âh-ı dem-serdi /Yeründen **kendüsi** def' olsa lâ-büd sıkleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 12). [kendüsi, -si]

Artar o qaddi nâr u nemden kumâş-ı şabr /**Kendüsine** nigâhı kalanı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 4). [kendüsine, -sine]

Cevr ü cefâsı 'aşık-ı zâruñ belin bükür /'Uşşâkı **kendüsine** eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 4). [kendüsine, -sine]

Hulqı hep sâbit-ka-dem olsun diyen her kârda /Olmasun mânende-i devr-i felek **kendü** dönek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 8). [kendü]

Helâl-zâde şikest itdigin dürüst eyler /Humârını yine **kendüsi** def' ider mey-i nâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 12). [kendüsi, -si]

Kefîl-i zinde-i hâzır vaşî-i mürde-i gâ'ib /Didirdüp **kendüye** bir tırfa ad itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 8). [kendüye, -ye]

Tutuldum bir perî-rûya deyu lâfuñ degül mesmû' /Şikâr oldum şanursın **kendüñ** ammâ şâ'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [kendüñ, -ñ]

Cild-i ten-i pür-dâğı Nesîmî gibi şoydı /Kisvet mi keser **kendüye** gerdün derümünden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 12). [kendüye, -ye]

kendü 'alemi: Kendi dünyasında, kendi halinde.

Ferâgatde hemânâ şah **kendü 'alemindeyken** /Ne sihr itdüñ a zâlim âh 'aqlum çeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 3). [kendü 'alemindeyken, -ndeyken]

kendü cinsi: Kendi soyu, kendine benzeyen.

Žarar gelmez kişiye **kendü cinsinden** kim olsa da /Hilâf-ı cinsi ƙo aƙrânla eşbâhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 9). [kendü cinsinden, -nden]

kendü derisi ƙarâm: Kişinin kendi derisi, teni haram, yasak olmak. (Nesimi gibi).

Mânende-i Nesîmi-i aƙdem ƙarâmdur /Kendü derisi cübbe-i vahdet giyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 6). [kendü derisi ƙarâmdur, -dur]

kendüden geç-: Kendini kaybetmek, kendinden geçmek.

Olup pâ-mâl ƙayret **kendüden geçmiş** dil-i şeydâ /Semend-i nâza binmiş ƙorƙaram ol bî-amân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 3). [kendüden geçmiş, -miş]

kendümi terk ideyaz-: Kendinden vazgeçecek hale gelmek.

Kânî nigehi künd ideli şafĥa-i cânı /Ser-semlik ile kendümi de terk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 14). [kendümi terk ideyazdum, -dum]

kendüni bedraĥa-i şâh-reh-i yâr iderek: Kendini yârın selamet yoluna kılavuz etmiş bir şekilde.

Mürşidüñ hem-rehüñ olmak gerek ey rûĥ-ı revân /**Kendüni bedraĥa-i şâh-reh-i yâr iderek** (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 8). [kendüni bedraĥa-i şâh-reh-i yâr iderek]

kendüñi kendüñ gözet: Kendine dikkat et, tedbirini al.

Kendüñi kendüñ gözet Allaha ışımarla özüñ /Kâniyâ virmez saña ƙayvânlığı ƙo il cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 9). [kendüñi kendüñ gözet]

kendüsini cüyende-i eyne'l-mefer eyle-: Kişinin kendisini kaçacak, sığınacak yer arar hale getirmesi (zor durumda kalması).

Ol kim idemez künc-i mudârâya taĥaşşun /**Kendüsini cüyende-i eyne'l-mefer eyler** (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 8). [kendüsini cüyende-i eyne'l-mefer eyler, -ler]

kendüye: Kendisine.

Arkasında o bütün zevĥ u şafâdur maĥlab /Lîk maĥcûb oluram **kendüye** bâr olduĥuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 8). [kendüye]

kendüyi bilmez: Kendini bilmemek, küstah.

Her bār rehā ister iken ester ü hārdan /Şüfî gibi bir **kendüyi bilmez** hare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 22). [kendüyi bilmez]

kepāze eyle-: Utanılacak bir duruma düşürmek.

Belüm büküldi o ebrūdan olmadum ber-kām /**Kepāze eylemedük** tîr mi kemān mı ıodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 8). [kepāze eylemedük, -medük]

kerāmāt-ı bülend-i evliyā: Velilerin yüce kerametleri.

Celāle'd-dîn-i Mevlānā kitāb-ı Mesnevîsinde /**Kerāmāt-ı bülend-i evliyādandur** dimiş anı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 8). [kerāmāt-ı bülend-i evliyādandur, -dandur]

kerāmet tâcı: Allah'ın kendisine yakın kullarına lütfettiği olağanüstü şeyler yapabilme gücü, kabiliyeti.

Kerāmet tâcı her bir başa lâyıķ mı degül Kānî /O tâc-ı mekremet her başa olmaz aınladıķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [kerāmet tâcı, -ı]

kerem-ver: Keremli, cömert.

Ne tüvān-ger ne **kerem-ver** ne zevi'l-cāh yapar /Ne hıdīv ü ne müşîr ü ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 1). [kerem-ver]

kerkes: Akbaba.

İylik ıabî'at ehline itmek gerek yine /Şekker de virseler yemege **kerkes** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 8). [kerkes]

kerre: Defa, kez.

Bir **kerre** alur gözle meger baķmıřam eyvāh /Hālā o baķıřlar baına pür-kîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 19). [kerre]

S(i)rāfîl eylese ol ıarn-ı ervāhı baına teslîm /Vekāletle anı üç **kerre** üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [kerre]

İřķa düşeli dîdelerüm itmedi rāıat /Yoluıda senüı virdi niķe **kerre** döküıdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 4). [kerre]

kes-: 1. Kesmek, koparmak.

Cild-i ten-i pür-dāğı Nesîmî gibi şoydı /Kisvet mi **keser** kendüye gerdün derüıden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 12). [keser, -er]

2. Bitirmek, sona erdirmek.

Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi fiğân /**Kesdi** bugün emānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 4). [kesdi, -di]

kes: Kimse.

Hıred-i hörde-şināsa olamaz **kes** rehber /Hîç muhtâc mı fetvāya fütüvvet-pîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 7). [kes]

Görenler şerha-i sînem ider biñ dāğa istidlāl /Bu sırr-ı şerha **kes** kâdir degüldür sîneden şöñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [kes]

kes kes: Parça parça.

Dāğ-ı derūnı sînelerūñ şerha sen baña /Añma amān efendi baña **kes kes** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 10). [kes kes]

keş-â-keş meyin çek-: Dert, tasa, gam şarabını içmek.

Muğ-beççe duht-ı rezle **keş-â-keş meyin çeküp** /Pîr-i muğanda oğul uşâklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 9). [keş-â-keş meyin çeküp, -üp]

kesb: Edinmek, elde etmek, kazanmak.

‘Ubūdiyyet makāmında ta‘ayyün **kesb** idelden ben /Baña kıl olmaduğ bir bende mi âzāde mi ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 7). [kesb]

kesip biç-: Kesip biçmek; bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak.

Hayyât-ı gamze kâle-i cânı **keser biçer** /Bilmez amān o şūh amānı **keser biçer** (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 1). [keser biçer, -er]

Hayyât-ı gamze kâle-i cânı **keser biçer** /Bilmez amān o şūh amānı **keser biçer** (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 2). [keser biçer, -er]

Rıdvân alup kadūñ kad-i Tübā vü Sidreye /İstebraķī-i sebz-i cinānı **keser biçer** (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 8). [keser biçer, -er]

Ağyāra faşl ider seni kaç‘ice bil bunı /Desterre-i sitem seni Kānî **keser biçer** (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 10). [keser biçer, -er]

Artar o kıaddi nār u nemden kıumāş-ı şabr /Kendüsine nigāhı kıalanı **keser biçer** (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 4). [keser biçer, -er]

kesret: I. Kalabalık. II. Dünya (vahdet karşıtı).

Vahdetüñ fehm eyleyen **kesret**den olmaz zevk-yâb /Şemme-i hâlûñ tıyanlar zülfüne itmez dimâğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 9). [kesretten, -den]

kesr-i kalb-i ehl-i istignâ: Her şeye tenezzül etmeyen, tok gözlü insanların kalp kırınlığı.

Hâşırın itme şikeste imtiyhânsuz kimsenüñ /**Kesr-i kalb-i ehl-i istignâya** hîç kâr itmez ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 4). [kesr-i kalb-i ehl-i istignâya, -ya]

keşf: Bir sırrın ve gizli bir halin Allah tarafından bir kimseye gösterilmesi, ilham edilmesi.

Keşf ister o ‘irfân-ı şevâhidle bulunmaz /Ehl-i hikemüñ pālari çüpîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 9). [keşf]

Kânî yine cevâhir-i ma‘nâyı **keşf idüp** /Buldı zemîn-i dilde yeñi kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 21). [keşf idüp, -üp]

keşf ol-: Anlaşılmak, bilinmek; açığa çıkmak, görünür olmak.

Olurdı büt-perest âzâdegân-ı ribka-i şüret /Eger **keşf olsa** idi şüret-i ‘ibret-nümâ-yı ‘ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 4). [keşf olsa, -sa]

keşkül: Eskiden gezginci Kalenderî dervişlerin halktan aldıkları yiyecekleri karışık olarak içine koydukları, Hindistan cevizi kabuğu veya abanozdan yapılmış, 20 – 30 santim boyunda, iki yanından geçirilmiş bir zincirle omuza asılan kayak biçiminde kap, keşkül.

Ṭutar bālâyı gerdünda kamer bir mu‘teber **keşkül** /Degül çeşbân egerçi bu kalenderlikle zer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [keşkül]

Ṭutar bālâyı gerdünda kamer bir mu‘teber keşkül /Degül çeşbân egerçi bu kalenderlikle zer **keşkül** (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [keşkül]

Sipihrüñ dün-himmet oldıgın bundan kıyâs eyle /Ki tutmaz âşikâra ‘ârif-i şâhib-naazar **keşkül** (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 6). [keşkül]

Mukâbil düşdi mâh yek-şebe hurşide maşrıkdâ /Ṭutar bir pîr-i nûrânîye şan bir sîm-ber **keşkül** (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [keşkül]

keştî-i tevekkül: Tevekkül gemisi. (Allah'a güvenme, ondan bekleme).

Keştî-i tevekkülle gönül eylese gül-geşt /Himmet aña bambaşkaca yelken gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 5). [keştî-i tevekkülle, -le]

kevkeb: Yıldız.

Yerden gögi fark eylemez ol mest-i cehālet /Hammāl-şifāt **kevkeb** ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 10). [kevkeb]

kevser: Cana can katan, hayat veren, saf, temiz, tatlı su

Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegān /Yār eger leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 9). [kevserüñ, -üñ]

keyf-i sāğar-ı şahbā: Şarap kadehinin hafif sarhoşluğu.

Girye-i mestāne **keyf-i sāğar-ı şahbā** virür /Gāh olur kim kıatreler keyfiyyet-i deryā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 1). [keyf-i sāğar-ı şahbā]

keyfiyyet: Nitelik, hâl.

Ekme her bir tohumı temyîz itmeden **keyfiyyetin** /Mevsiminde nef-i ümmîd itdigüñ maşşûli ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 5). [keyfiyyetin, -in]

keyfiyyet-i deryā: Derya hâli, vasfı.

Girye-i mestāne keyf-i sāğar-ı şahbā virür /Gāh olur kim kıatreler **keyfiyyet-i deryā** virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 2). [keyfiyyet-i deryā]

kıble idin-: Kutsal sayıp ziyaret etmek.

Küyuñı Ka'be gibi **kıble idindi** Kānî /Semtüñe varmağ olursa o ser-i gü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 27). [kıble idindi, -indi]

kıble-i hâcât-ı halk: İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için başvurdukları yardım istedikleri yer.

Sa'âdet-i dü-cihān güşe-i ferāğdadur /Bunuñla **kıble-i hâcât-ı halk** olur mihrāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 6). [kıble-i hâcât-ı halk]

kıdem da'vāsı eyle-: Eski ve üstün olma davası, iddiası gütmek.

Kıdem da'vāsı eylerdüñ raķīb-i hādise her gāh /Saña bu fahr yetmez mi idi övüldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 15). [kıdem da'vāsı eylerdüñ, -rdüñ]

kıl-: 1. Yapmak, etmek, eylemek, işlemek. Yardımcı fiil olarak kullanılır. .

Vaķtiyle **kılarum** diyu her-bār nemāzı /Zāhid bize itdigüñ edā hıç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 3). [kılarum, -arum]

2. Ortalığı bulandırarak, can sıkacak söz ya da davranış (hile bağlamında).

Ḥud‘a itme kavl ü fi‘lünde şaķın ‘āriflere /Meşreb ehli istemez sāğarda **kıl** deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 12). [kıl]

3. Sevgilinin kıl gibi ince olan beli.

Beni **kıl** deñlü miyānı çeker ol semte hemān /Bir **kıl** ile yedilür āşıkı bir mū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [kıl]

kıl deñlü miyān: Kıl kadar (ince) bel.

Beni **kıl deñlü miyānı** çeker ol semte hemān /Bir kıl ile yedilür āşıkı bir mū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 7). [kıl deñlü miyānı, -ı]

kılıç : Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah.

Almış yine ortaya dili gamze vü müjgān /Ḥançer **kılıç** üstünden aşar dem dem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 12). [kılıç]

kırāt-ı gevher-pāre-i kadr: Kıymetimin cevher parçasının ölçüsü, niceliği.

Degül **kırāt-ı gevher-pāre-i kadrüm** benüm ma‘lüm /Güher şuyındayum kadrüm bilinmez tartarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 39). [kırāt-ı gevher-pāre-i kadrüm, -üm]

kırım: I. Savunmasız insanların veya tutsakların toplu olarak öldürölmesi, katliam. II. Kırım.

‘Uşşāka bir **kırım** kodı ki kân efendimüz /Her bir nigehte eyledi bir kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [kırım]

kırup geçür:- Yakıp yıkarak, öldürerek, baskı veya etki yaparak büyük zarar vermek. II. Hayran bırakmak.

Kırup geçürür gamze-i fettānı cihānı /Varup ser-i zülfi serine şāne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 11). [kırup geçürür, -ür]

kismet: Nasip, ömür.

Ben dir idüm ki berāber olalum ḥayli zamān /Kalmamış **kismet**i bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 14). [kismet, -i]

kışsa-ḥān: Hikāye okuyan kişiler.

Sevdiğüm bu ane-i hüsnüñ uyutdı ‘âlemi /Gicelerde **kışşa-ḥ’ân** efsâne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 20). [kışşa-ḥ’ân]

kışşa-ḥ’ân-ı felek: Feleğin hikâye anlatıcısı.

Kışşa-ḥ’ân-ı felek aḥvâl-i dil-i Kânîyi /Başladı nakle hemân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 25). [kışşa-ḥ’ân-ı felek]

kıyâmet: Şaşılacak derecede.

Uzadukca uzar efkâr-ı u‘cûbe **kıyâmetdür** /Uzun gice olunca şubḥ o kıadd-i ‘ar‘arum ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 11). [kıyâmetdür, -dür]

kıyâs eyle-: Mukayese etmek, karşılaştırmak.

Sipihrüñ dün-himmet oldığın bundan **kıyâs eyle** /Ki tutmaz âşikâra ‘ârif-i şâhib-naẓar keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 5). [kıyâs eyle, -le]

kıyâs it-: 1. Bir sayma, denk tutma. (Aşığın gönlünün sevgilinin bakışı ile hançerle delinmiş gibi olması)

Ṭakmış miyânına o zerîn hançerin gelür /Tîg-i nigâhı dilleri delmez **kıyâs ider** (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 6). [kıyâs ider, -er]

2. Bir sayma, denk tutma. (Yenilmiş sayma)

Bî-çâre Kânîyi de yeñer küştigîr-i merg /Vaḳt-i rehâda gerçi yeñilmez **kıyâs ider** (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 12). [kıyâs ider, -er]

kıyl ü kâl eyle-: Dedi kodu yapmak, boş söz söylemek.

Suḥan-ı ‘ışk-ı Ḥudâ çün ezeli kâlimdür /**Kıyl ü kâl eylememek** lâzıme-i ḥâlimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 2). [kıyl ü kâl eylememek, -memek]

kıymet-i cevher: Değerli cevher.

Dile te’sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat kadar siñmiş /Lebüñ bir **kıymet-i cevherdür** ol gencîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 12). [kıymet-i cevherdür, -dür]

kız-: Aşırı derecede ısınmak, sıcaklığı çok artmak. (Gönlüdeki ateşin artması bağlamında).

Kızdukca kızdı nâleye ḳorlandı çün ḥamâm /Dirilti keff-i cânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 25). [kızdukca, -dukca]

Kızdukca **kızdı** nâleye ḳorlandı çün ḥamâm /Dirilti keff-i cânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 25). [kızdı]

kızır-: 1. Kırmızı veya ona yakın bir renk almak.

Kızarmış táb-ı reng-â-reng ile farṭ-ı tehevürden /Yañağunda yine bir özge ḥālet var küsdün mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 5). [kızarmış, -mış]

kızıl deli sultân: Rakıyı "Akyazılı" olarak adlandıran Bektaşiler şarabı da Kızıl deli olarak adlandırmışlardır. Her ikisini de şiir dilinde hüküm süren birer hükümdar olarak zikretmişlerdir.

Akyazılı işāret idüp nefyini gamuñ /Fermān virür **kızıl deli sultân** efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 14). [kızıl deli sultân]

kızıl kızıl: Parlak kırmızı renk. (Yanaklarının rengi tazeliği bağlamında.).

Gördüm Saḳız kızını yañaqlar **kızıl kızıl** /Gözler siyeh o la'ı dudaklar **kızıl kızıl** (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 1). [kızıl kızıl]

Gördüm Saḳız kızını yañaqlar **kızıl kızıl** /Gözler siyeh o la'ı dudaklar **kızıl kızıl** (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 2). [kızıl kızıl]

Yaluñ ayak göğüs baḡır açık cebīn güşād /Sākī elinde cām ayaklar **kızıl kızıl** (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 4). [kızıl kızıl]

Çıkmış beline belki de tā sīne neş'eler /Gül-gün kemer-misāl kuşaklar **kızıl kızıl** (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 6). [kızıl kızıl]

ki: Ki bağlacı.

Zāhirle iş olmaz **ki** işüñ bātını vardır /Toğursa inanma ki o 'innīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [ki]

Zāhirle iş olmaz ki işüñ bātını vardır /Toğursa inanma **ki** o 'innīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 28). [ki]

La'l-i lebūñ **ki** kaṭre-i rengīn çekīdedür /Yākut-ı sürḥ ile ikisi bir çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 1). [ki]

Ne ḳaldı 'āşık-ı üftādeye resm-i maḥabbetden /**Ki** gelse meclise aḡyār ider feryād yār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [ki]

O dem **ki** ḳara ḥaberlerle ḥaṭṭ-ı yār gelür /Bahār u sebzeyi alma dile ḡubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 1). [ki]

Perīşanlık ser-i ḡīsūña beste bāḡlardandır /**Ki** sünbül nev'inüñ hep iştiḥārı bāḡlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 2). [ki]

Ṭavul ḳalsañ uyanmaz ḡāfil ancak uykusın gözler /Anı bilmez **ki** ḳan aḡlayaḳadur yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [ki]

Zâhid beni görür de şanur **ki** şafâm var /Ya'ni cihanda dil-ber-i şâhib-vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [ki]

Kânî olur âzâde ser-i minnet-i dü-nân /O kimseye Allâh **ki** sa'âdet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 10). [ki]

Söz düşse mu'allim geçinür cehle baş egmez /Şüfî **ki** der-i medrese vü mektebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 4). [ki]

Dadanmışdur o gül-ğand-i s(i)tignâya biraz eyyâm /**Ki** ben semm-i helâhilde eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [ki]

Uğratma rakîbi **ki** saña toğrica bakmaz /'Âkıl geçinür gerçi ki hüd-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 3). [ki]

Uğratma rakîbi ki saña toğrica bakmaz /'Âkıl geçinür gerçi **ki** hüd-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 4). [ki]

Ben hamd-i hezârân iderem Hâkka **ki** ansız /Her maşlahatı lutf-ı 'amîmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 13). [ki]

Saña hîç söz mi te'sîr eyler ey Kânî **ki** sen h'âbân /Misâl-i ahter-i tâbında dikmiş âsumân gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [ki]

Kânî egerçi itmez isem kimseye vefâ /Şad şad hezâr şükr **ki** 'ışka vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 10). [ki]

Ben dir idüm **ki** berâber olalum hayli zamân /Kalmamış kısmeti bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 13). [ki]

Derk ehli için mi aña âmade ider Hâkka /Ğayyâ-yı gavâyetde **ki** var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 12). [ki]

O bezmgehde **ki** mâverd oduna haml olunur /Bahâ-yı cevher her cins dūna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 1). [ki]

Dâ'im birâderine çeker hüsni (ü) ânda /Bintü'l-'ineb **ki** vâlikesinden cemîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 8). [ki]

Berî o rütbeyüz esbâbdan **ki** ey Kânî /Tevekkül ile dağı ittiḥâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [ki]

Her cân zi ins ü cân degül ol feyze müsta'id /İllâ o cân **ki** cânla her-câyı taldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 10). [ki]

Degül a'râz-ı nâ-maḥsûs maḥsûsin bile bilmem /**Ki** bu şayrefiyânda ceyde şâyân cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 16). [ki]

Fu'adî lâ-yadırru'n-nâse bel lâ-yenfe'ü'd-dünyâ /**Ki** hecr ü vaşdan gayrı ebed nef' u zarar yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 38). [ki]

O rütbe kâlibum maḥv itdi nâr-ı şevk-i 'âlem-gîr /**Ki** hâkister miyânında ışıldar eñserüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 42). [ki]

Dime ihmāl ider ümmīd **ki** imhāl eyler /Bir gün olur işi ber-şüret-i dil-h'āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 11). [ki]

Ol gözleri var mı görecek bir güzel 'āşık /Dirsin **ki** dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 8). [ki]

Bādeyi virme şusuz baña **ki** ol şu götürür /Zülfüni baña koçutma çelebüm bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [ki]

Ādemī-zāddur ammā **ki** perī-zād da dirüm /Beni ol vādīlere hep o melek-hū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 17). [ki]

Ḳābe kavseyne çıkar bahtımızuñ zerrātı /Egri toğrı ne **ki** dir isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 20). [ki]

Çok zamāndur **ki** senüñ kūyuña ben varamadum /Beni bāğuñda öten nağme-i gū gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 25). [ki]

Eyler vişālî h'āhiş eger ister istemez /Gördi **ki** vaşlı cān değer ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 2). [ki]

Kānī ne be-tahḳīk-i terennüm köni **ki** zāğ /Bülbül gibi de itse nidā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 15). [ki]

'Uşşāka bir kırim kodı **ki** kân efendimüz /Her bir nighde eyledi bir kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [ki]

Nefy ü isbāt **ki** tevḥīd-i ḥaḳīki oldur /Eyler ol sırrı beyān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 19). [ki]

Felek nitdüñ **ki** benden bir ölümle intikām alduñ /Anı fikr itmedüñ ki boynuña hūn-ı ḥarām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [ki]

Felek nitdüñ ki benden bir ölümle intikām alduñ /Anı fikr itmedüñ **ki** boynuña hūn-ı ḥarām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 2). [ki]

Beni dirdüñ **ki** bu kütbu'd-devā'irdir maḥabbetde /Miyān-ı merkez-i 'ışkuñda miḥverdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 3). [ki]

Sen seni gözle **ki** sensin saña lāzım Kānī /Gayrı görme özüñe cānı nigh-dār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 9). [ki]

Kānī şaḳın o şūr-ı ḥired-süzden **ki** hīç /Ḥāl-i tebāḥ-ı 'āşıkınuñ āgehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 13). [ki]

Sipihriñ dūn-himmet oldıgım bundan kıyās eyle /**Ki** tutmaz āşikāra 'ārif-i şāḥib-naẓar keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 6). [ki]

Şad ḥamd **ki** yüz bulmadı benden zen-i dünyā /Āḥir didi kendüm gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 17). [ki]

Nerm ister iken dil-beri ser-keşlere düşdüm /Bir şuda idüm ğamla **ki** āteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 2). [ki]

Bir gün mi geçer **ki** seni zıkr itmeye Kânî /Bir dem mi olur şevküñ ile eylemesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [ki]

Dime hergiz bu uzun bu kışa ta'dîl-i erkân it /**Ki** ne tül-i emel ne himmet-i kütâhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 8). [ki]

Şerâr-ı ıışk ıanı sen de hâmsın var piş /**Ki** pişmemiş ıanı tamar kebâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 6). [ki]

Kânî **ki** cevher-i felegüñ dâverî ola /Pertev gedâsı şa'sa'a-i hâverî ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 1). [ki,]

Zerre olurdım o mihre hâksârumdur dise /Hâk-pâ olurdım ammâ **ki** ğubârumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 2). [ki]

Emsem 'aceb emsem ola mı la'lüñi didüm /Bir şîve ile söyledi **ki** em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [ki]

Söz kalmadı **ki** söylene bilmem hele Kânî /Kaldum bir alay bî-hûde-ğü sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [ki]

Kâniyâ yâra pek aldanma **ki** işkeste ider /Dilüñi seng-i cefâlarla misâl-i şîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 11). [ki]

Çuş çondurur ser-i suhane Kays-vâr ıışk /Çonmaz bu mürğ egerçi **ki** her âşiyâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [ki]

Ben ol çâpük-süvâr-ı 'arşa-i âlâm u ekdârum /**Ki** bâl ü per olur peydâ ten-i esb-i harûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 12). [ki]

Bir derde düş **ki** hâcib ü derbânı olmaya /Bir derde düş ki hâcet ü dermânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 1). [ki]

Bir derde düş ki hâcib ü derbânı olmaya /Bir derde düş **ki** hâcet ü dermânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 2). [ki]

Bir yemimde bul **ki** kaçresi feyz u kemâl ide /Bir baħre tal **ki** hîç bün ü pâyânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [ki]

Bir câmı nüş kıl **ki** meyi bî-humâr ola /Bir câme gey ki külfet ü dâmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [ki]

Bir câmı nüş kıl ki meyi bî-humâr ola /Bir câme gey **ki** külfet ü dâmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 6). [ki]

İnkâr ider mi küfr-sivâ olduğın kemâl /Kânî meger **ki** münkirüñ îmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 10). [ki]

Yüzüm sürdüm gehî hâk-i siyâha **ki** göge tıtdum /Gögerdi müştlerden sîne-i cângâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 19). [ki]

Uyğudan uyandum **ki** ezânlar okınurdi /Her nağme birer ok gibi câna tıkınurdi (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 1). [ki]

Şehvet ol mertebe itmiş **ki** ihāta halkı /Oğınur nüsha mı var nāme-i bāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 5). [ki]

Siyeh-kārî-i tālîc şabr ile tebdîl-i reng eyler /**Ki** Leylî müşrif-i şubh-ı hâkîkat itdi Mecnûnî (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 12). [ki]

Şu gevherler **ki** nesr itdüm anı zîb-i bināgûş it /Eger olmak dilerseñ ‘âlem içre ma‘rifet Kânî (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 17). [ki]

Şûfiye söyleme sırr-ı ‘ışkı /**Ki** yaban ağacı tutmaz aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 2). [ki]

Gözümüñ yaşını taklîd itme /**Ki** deñizlerle yaşıtdur yaşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 6). [ki]

Eyle kabûl efendicigüm **ki** benüm degül /Virdi bu armağanımı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 31). [ki]

Ol **ki** der-i elţāfına ruhsā ola elbet /Bir vechile mahrûm kımaz her nider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 15). [ki]

Bir gün **ki** apansız seni da‘vet idecekler /Añ ol günü ol da‘vet-i nā-gāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 11). [ki]

kibâr: Bir toplumun yüksek tabakasına mensup, soylu ve seçkin sınıfına âit kimse veya kimseler.

Kibāruñ rûy-ı serdin mevsim-i iqbâlde ‘afv it /Meh-i temmûzda berfûñ nüzûli tãğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 13). [kibāruñ, -uñ]

kıl ü kâl-i haber-i hatt: Hat haberinin dedikodusu. Sevgilinin yüzünde ayva tüylerinin çıktığı söylentisi.

kıl ü kâl-i haber-i hatt ile dil-rîş olma /Müjde-i zimnî-i vuşlatda hayâl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 3). [kıl ü kâl-i haber-i hatt]

kim: "Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Ol âteşi **kim** bu yedi deryâyı ider mahv /Bir bûse ile kâbil-i teskindür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 21). [kim]

Fütür o deñlü var Kânîde **kim** tenşîte meyl itsem /Ne dârü kârger ne benc ü ne afyon ne hab yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [kim]

Hâzer **kim** bir gönül bir ‘âlemi ğarq-âb qahreyler /Belâ bārân-ı tûfân inkisâr-ı Nüh'dandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 9). [kim]

Bî-tayy-ı mesāfe su-yı hâkka güzër eyler /Ol hürşide **kim** kendi özinden sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 2). [kim]

Ol ibn-i vakit **kim** ola dānişver-i her-ḥāl /Taklīd-i reh ü resm-i şî‘ār-ı peder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 3). [kim]

Merd-i dīvāne-nümāyî eyleme taḥkīr **kim** /Nezd-i Ḥaḳda ‘āqile mağbūtdur dīvāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 9). [kim]

Āşinā-yı kīl ü kāl-i baḥs-i vaḥdet olma **kim** /Ma‘nī-i bī-gāneye her biri bir ma‘nā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 3). [kim]

Gerdān olur elbette seri saḥn-ı cefāda /Gerdūn aña **kim** nevbet-i devlet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 8). [kim]

Dilde **kim** hāşıl ola cezbe-i mıknaṭīsî /Ḥaşm-ı pulād-ten olsa bayağı kâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 15). [kim]

Kānī şakınup furşatı fevt itme görüş **kim** /Bir kaç güne dek şu köca oğlan gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 9). [kim]

Eli ehinden al **kim** tā ola ḥāşşiyeti zāhir /Vezāret mührü dest-i düzde girmekle vezīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 3). [kim]

Geçerken sīm tenler āh u feryād eylemiş ağıār /Bu bir ḍarbü'l-meseldür **kim** it ürmiş kārban geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 8). [kim]

O gülşen **kim** hemīşe bağbānı Ḥazret-i Ḥaḳkdur /Anuñ gül gönçesi bi'llāh şolmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 3). [kim]

O **kim** taḳdīr ezelde ḥüsnin anuñ bī-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [kim]

O gül **kim** Ḥazret-i Ḥaḳḳ reng ü bū virmiş aña ey dil /Dimāguñda şadāḳatsüz koḳulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [kim]

Biz gābe-i ḥaḳīḳate **kim** şīr-i şerzeyüz /Şīrān bizümle elleşemez rübehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 3). [kim]

Meded **kim** perdeler çāk oldı sırlar fāş diller ḥūn /Daḥı ḳanḳı güne şaḳlarsın Allāhım Ğafūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 5). [kim]

Derūnumda cünün ol rütbe te'sīr eylemişdür **kim** /Nümāyān nāle-i zencīr her müy birūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 3). [kim]

Ben ol güm-geşte-i şahrā-yı bī-pāyān-ı 'ışḳam **kim** /Yine benden şorar rāh-ı ümīdi reh-nümūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 9). [kim]

Kāniyā oynar güler rağmen li-enfisūñ raḳīb /**Kim** elinde kāfirūñ eksik hemān çār-pāresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 10). [kim]

Ḥīlekāra ta'neden ḳurtulmağa yokdur mecāl /**Kim** ser-i kūhsārda rübāh da ḳurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 6). [kim]

Misāl-i şīşe-i leb-rīz **kim** işkesde olmışdur /Derūnī 'aşıḳ-ı bī-çāre eyler inkisār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 9). [kim]

Görince dār-ı ʿışkı ʿar düşer dil cān atardum hep /Bi-ḥamdi'llāh **kim** dār u diyārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 16). [kim]

Giymezdi sitem-cāmelerin evveli ammā /Bilmem neye ʿarıldı baña **kim** giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 12). [kim]

kim: Çünkü.

O **kim** evvel olur şāne-zen-i gīsūyı isti'dād /Misāl-i sünbül-i ter-şāç olmaz añladuḡ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 5). [kim]

kim: Her kim.

Sırrumda āyet ü tenezzül oḡunmada /**Kim** nūş iderse ʿatre meyümden şifām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 8). [kim]

Şorma ʿuşşāka sizi **kim** götürür ol yāra /Ben işāret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [kim]

Āh mey-ḥāneye **kimdür** seni dirseñ götüren /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 13). [kimdür, -dür]

Kim koydı minḡal-i dile bilsem bu āteşi /Sākī meded meded sele başdur şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 1). [kim]

Sāyesine **kim** ider ol nev-nihālūñ ilticā /Refte refte şāḡsār-ı ḡāmeti ber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 9). [kim]

Benümle āşinālḡ yoḡ iken **kimlerle** eglendüñ /Şükür geçdi hele bī-gānelikler eldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 13). [kimlerle, -lerle]

kim bilür: Olması mümkün olan, umulan şeyler için kullanılır.

Kim bilür şīve-i nā-gāḡ şütür gürbesini /Çarḡ-ı gerdündan amān bir var imiş bir yoḡ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 5). [kim bilür]

kim olsa da: Kim olursa olsun.

Żarar gelmez kişiye kendü cinsinden **kim olsa da** /Ḥilāf-ı cinsi ḡo aḡrānla eşbāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 9). [kim olsa da]

kimesne: Kimse, hiç kimse.

Kānī bu gevher adını virme **kimesneye** /Kān cevher içre mi ya cevher kānda mı ‘aceb (Kānî Divanı, Gazel 9, Mısra 9). [kimesneye, -ye]

Getürmez hâtıra bir kimse yād itmez hemān ölme /**Kimesne** nā-murāduñ ber-murād itmez hemān ölme (Kānî Divanı, Gazel 164, Mısra 2). [kimesne]

Kimesne dostān-ı pes-māndegānın farṭ-ı şefkatden /Berāy-ı hâtır-ı aḥbāb yād itmez hemān ölme (Kānî Divanı, Gazel 164, Mısra 5). [kimesne]

kimi: Birtakımı, bazısı, kimisi.

Seni her zerre bir başka şıfatla itmede tavşîf /**Kimi** Allāh kimi Yezdāndur dirler zebānlarda (Kānî Divanı, Gazel 153, Mısra 6). [kimi]

Seni her zerre bir başka şıfatla itmede tavşîf /Kimi Allāh **kimi** Yezdāndur dirler zebānlarda (Kānî Divanı, Gazel 153, Mısra 6). [kimi]

Kimin menākib-i şevke kimini düş-ı dile /Ġamın o āfet-i ‘uşşāk-küş yabān mı ḳodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 27). [kimin, -n]

Kimin menākib-i şevke **kimini** düş-ı dile /Ġamın o āfet-i ‘uşşāk-küş yabān mı ḳodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 27). [kimini, -ni]

kimse: 1. Hiç kimse.

Ağlar iseñ gūşe-i vaḥdetde **kimse** bilmesün /Dimesünler var ise bir kimseden ḥācetlidür (Kānî Divanı, Gazel 38, Mısra 7). [kimse]

Kānī egerçi itmez isem **kimseye** vefā /Şad şad hezār şükr ki ‘ışka vefām var (Kānî Divanı, Gazel 29, Mısra 9). [kimseye, -ye]

Hâtırın itme şikeste imtiḥānsuz **kimsenüñ** /Kesr-i ḳalb-i ehl-i istiḡnāya hîç kār itmez ek (Kānî Divanı, Gazel 105, Mısra 3). [kimsenüñ, -nüñ]

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kānī /‘Abes **kimse** saña baḥş-ı fu’ād itmez hemān ölme (Kānî Divanı, Gazel 164, Mısra 14). [kimse]

Kimseler ḳabzü’l-ervāḥdan olmaz me’mūn /Laḥd çün mehd-i sehimnāk-i bün-i ḳabresine (Kānî Divanı, Gazel 169, Mısra 7). [kimseler, -ler]

Evinden ḳapusundan **kimseyi** Allāh redd itmez /Anuñ çün gāhda busegehi eşrār olur Ḳible (Kānî Divanı, Gazel 171, Mısra 5). [kimseyi, -yi]

Bu sitem-verzler içre arama hîç mu‘īn /**Kimse** imdād idemez ‘avn-i ilāhdan ḡayrı (Kānî Divanı, Gazel 204, Mısra 12). [kimse]

Ḳalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāḡı **kimsenüñ** / Batmasun tā şubḥa dek Yā Rabb çerāḡı kimsenüñ (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 1). [kimsenüñ, -nüñ]

Ḳalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāḡı kimsenüñ /Batmasun tā şubḥa dek Yā Rabb çerāḡı **kimsenüñ** (Kānî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [kimsenüñ, -nüñ]

Germî-i eşk-i tahayyürdür beni leb-ıhuşk iden /Tolmasun bu âteş-i terden kabağı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 4). [kimsenüñ, -nüñ]

Neş'e-i vaşlı humâr-ı hecre hem âgûş idüp /Çekmesün hamyâze-i hasret kaçığı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 6). [kimsenüñ, -nüñ]

Sîneler bî-dâğ diller bî-ğam-ı ışk olmasun /Sönmesün dey-mâh-ı firkatde ocağı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 8). [kimsenüñ, -nüñ]

Oldı leb-rîz-i gâzab sâkî meyi dökdüñ deyi /Sürçmesün âlemde bir kerre ayağı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 10). [kimsenüñ, -nüñ]

Ğamze gibi kanlı hançer gibi egridür adı /Olmasun büy âşinâ-yı hûn dimâğı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 12). [kimsenüñ, -nüñ]

Âfitâb-ı haşrle hoş-gîde olmaz dâmeni /Pây-ı hâmdde olmasun Yâ Rabb yatağı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 14). [kimsenüñ, -nüñ]

Müjde-i ikbâlde virseñ işitmek istemez /Tolmasun peygâm-ı ye's ile kulağı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 16). [kimsenüñ, -nüñ]

Sâye-i pervânedden olur remîde Kâniyâ /Vaşet-âbâd olmasun künc-i ferâğı **kimsenüñ** (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 18). [kimsenüñ, -nüñ]

2. Kişi, birey, şahıs anlamlarında belgesiz zamir.

Ağlar iseñ gûşe-i vaḥdetde kimse bilmesün /Dimesünler var ise bir **kimseden** ḥâcetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 8). [kimseden, -den]

Kânî olur âzâde ser-i minnet-i dü-nân /O **kimseye** Allâh ki sa'âdet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 10). [kimseye, -ye]

kirpigüm kıp-: Gözünü kırpmak. Tereddüt etmek.

Bir qarâra göz qarârdur ol siyeh-dil katlûme /**Kirpigüm kıpmam** derûnum bî-qarâr itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 6). [kirpigüm kıpmam, -mam]

kisvet: Elbise. (kumaş anlamında)

Cild-i ten-i pür-dâğı Nesîmî gibi şoydı /**Kisvet** mi keser kendüye gerdün derümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 12). [kisvet,]

kitâb-ı mesnevî: Mesnevi isimli kitap.

Celāle'd-dīn-i Mevlānā **kitāb-ı Mesnevīsinde** /Kerāmāt-ı bülend-i evliyādandur dimiş anı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 7). [kitāb-ı mesnevīsinde, -sinde]

kişi: İnsan, şahıs.

Kişi süfliyyet ile ‘ulviyāta intisāb itmez /Bu bālā-ḳadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alī ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 5). [kişi]

Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet anı ‘aşık /**Kişiye** sevdiginden her ne eylerse yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 8). [kişiye, -ye]

Eyler mi erba‘īnine bu faşluñ i‘tibār /Kānī şovuk baḳan **kişi** bu çille-ḥāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 14). [kişi]

Żarar gelmez **kişiye** kendü cinsinden kim olsa da /Ḥilāf-ı cinsi ḳo akrānla eşbāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 9). [kişiye, -ye]

kişla-: Soğumak, kış olmak.

Bürüdet baḣş ider bezme raḳībūñ āh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def‘ olsa lā-büd sıkleti **kişlar** (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 12). [kişlar, -r]

ḳo: 1. Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

Kendüñi kendüñ gözet Allaha ışmarla özüñ /Kāniyā virmez saña ḥayvānlığı **ḳo** il cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 10). [ḳo]

Ḳo ta‘nı eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun ‘aşık-ı bī-çārenüñ de derdi var aḣlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 15). [ḳo]

Gel **ḳo** nefsanıyeti maḥv-ı vücūd it zāhid /Bu şu‘ūnāt inan bir var imiş bir yoḣ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 11). [ḳo]

Żarar gelmez kişiye kendü cinsinden kim olsa da /Ḥilāf-ı cinsi **ḳo** akrānla eşbāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 10). [ḳo]

Seyl-āb-ı eşk ‘ālemi ḡarḳ-āb eyledi /Sen ey nigār-ı şu‘le-‘izārum **ḳo** āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 8). [ḳo,]

Aç dīde-i fütüvveti ṭavr-ı ‘amāyı **ḳo** /Feth-i ṭılısm-ı ism-i mu‘ammāyı çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 3). [ḳo]

2. Komak, bırakmak.

‘Uşşāḳa bir kırım **ḳodı** ki ḳān efendimüz /Her bir nighde eyledi bir ḳān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [ḳodı, -dı]

Bu mürğ-ı dil bu gülistānda āşiyān mı **ḳodı** /Tutuşmaduḳ ḡam-ı ‘ışkıyla gülistān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [ḳodı, -dı]

Bu mürğ-i dil bu gülistānda āşiyān mı **ḳodı** /Tutuşmaduḳ ğam-ı ‘ışkıyla gülistān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 2). [ḳodı, -dı]

Mürîd-i ‘ışk olalı rāzdār-ı ğamze-i yār /Bu āsitānede öpmedük āsitān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 6). [ḳodı, -dı]

Belüm büküldi o ebrūdan olmadum ber-kām /Kepāze eylemedük tîr mı kemān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 8). [ḳodı, -dı]

Ne hoş ḳadem idi nevk-i ḥadeng-i nāz ammā /Teġāfûl-i nighēî bizde hîç ṭabān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 14). [ḳodı, -dı]

Amān zamān virürse o bî-amān virmez /O bî-amān felekde amān zamān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [ḳodı, -dı]

Niġāh-ı nāza da ḳā’îl idük dirîġ itdi /Zebān-ı nāz yine yā bāri tercemān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [ḳodı, -dı]

Raḳîbe itmeden isrāf amān şîvelerin /Amānsız nighēûñ virecek amān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 22). [ḳodı, -dı]

Amān amān diyerek pāy-ı nāza düşmüş idüm /Belā bu düşmege de ṭāḳat ü tüvān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [ḳodı, -dı]

Kimin menākib-i şevḳe kimini düş-ı dile /Ġamın o āfet-i ‘uşşāḳ-küş yabān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 28). [ḳodı, -dı]

Göñül mu‘āvedet-i ğurbeti revā görmez /O cān-pāresine cān tek armaġān mı **ḳodı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [ḳodı, -dı]

3. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

Aġardı şanma farṭ-ı giryeden çeşmān-ı ‘uşşāḳuñ /Reh-i vaşluñda cānā **ḳordu** çeşm-i intizār aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 8). [ḳordu, -rdu]

ḳoca oġlan: Yaşlı adam. (şair).

Kānî şaḳınup fırsatı fevt itme görüş kim /Bir ḳaç güne dek şu **ḳoca oġlan** gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 10). [ḳoca oġlan]

ḳoçmaġ: Kucaklamak, sarmak.

Ḥayālûñ bir yere başmaz dil-i bî-kîneden şoñra /Miyānuñ **ḳoçmaġa** imkān yok āyîneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 2). [ḳoçmaġa, -a]

ḳoḳ: Koklamak.

Hayli ‘uṣṣāk koķu aldı senüñ zülfünden /**Ƙoķdılar** ğayri o koķmıřları bu bũ ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [koķdılar, -dılar]

Ben kākülünü dil ser-i ğisüları **koķdı** /Alduķ koķusın vuřlatınıñ şem şem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 17). [koķdı, -dı]

Der-āğüş eyleyüp **koķdum** yañağın cām-ı ħ‘āb içre /Didi raķm eyleyüp nüş it lebüm ammā neden řoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 3). [koķdum, -dum]

koķmıřlar: Āřıklar. (Sevgilinin saçını koklayanlar)

Hayli ‘uṣṣāk koķu aldı senüñ zülfünden /Ƙoķdılar ğayri o **koķmıřları** bu bũ ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [koķmıřları, -ı]

koķu al-: Koklamak, kokusunu duymak.

Hayli ‘uṣṣāk **koķu aldı** senüñ zülfünden /Ƙoķdılar ğayri o koķmıřları bu bũ ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 21). [koķu aldı, -dı]

koķut: (Saçlarının) Kokusunu sindirmek.

Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu ğötürür /Zülfünü baña **koķutma** çelebüm bũ ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 2). [koķutma, -ma]

Umdurma **koķutma** ser-i ğisünü efendüm /Ėsterme baña perçemuñi şarf-ı külelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 7). [koķutma, -ma]

ķon-: 1. Koymak, bırakmak.

ķonmasa fânüs-ı himmet fark-ı şem‘-i devlete /Olmaz elbet meclis-i ünsiyyetün pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 13). [ķonmasa, -masa]

2. Konaklamak, bir yerde kalmak.

Ėamuñ ğöñlümde **ķondı** cā-be-cā oymaķlardur hep /Çeker ğüşem benüm bu sīnemi oymaķlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 1). [ķondı, -dı]

3. Yurt edinmek, yerleşmek.

ķuř ķondurur ser-i suķane ķays-vār ‘ıřķ /**ķonmaz** bu mürĝ egerçi ki her āřiyāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [ķonmaz, -maz]

ķoñřu ķapusı eyle-: Yakın olmadığı ve sık sık uğranılması gerekmediĝi halde bir yere çok sık gitmek.

ĶoñŖu Ķapusı eylediler ŖerĶa-i dāĶuñ /Āhū-beĶe-i nāz o cīrānumı Ķördüm (Ķânî Divanı, Gazel 129, Mısra 3). [ĶoñŖu Ķapusı eylediler, -diler]

Ķonul-: YerleŖtirilmek.

İntilhāb için **ĶonulmıŖ** nokţadur levĶ-i dile /Nükte nā-fehmān anı Kānî Ŗanurlar gerĶi dāĶ (Ķânî Divanı, Gazel 94, Mısra 15). [ĶonulmıŖ, -mıŖ]

Ķopar-: Kesmek, ayırmak.

YetiŖmek istemez miydi a zālīm meyve-i maĶŖūd /**Ķoparduñ** Ķadr idüp olmazdan evvel anı Ķām alduñ (Ķânî Divanı, Gazel 103, Mısra 4). [Ķoparduñ, -duñ]

Ķoral-: Bir Ŗeye fazla düŖkün olmak, bir Ŗeyi alıŖkanlık durumuna getirmek.

Dil dadanmıŖ idi nuĶl-i ĶoŖ-güvār-ı vaŖluña /Ŗimdilik zehr-āb-ı hicrāna **Ķoraldum** yaluñuz (Ķânî Divanı, Gazel 82, Mısra 12). [Ķoraldum, -dum]

ĶorĶ-: Kaygılanmak, endiŖelenmek.

Va‘de-i vuŖlat-ı müncez olmanuñ hengāmıdır /**ĶorĶaram** maĶrūm-ı vaŖ olam uzadı arası (Ķânî Divanı, Gazel 199, Mısra 4). [ĶorĶaram, -aram]

Olup pā-māl Ķayret kendüden geĶmiŖ dil-i Ŗeydā /Semend-i nāza binmiŖ **ĶorĶaram** ol bī-amān geĶmiŖ (Ķânî Divanı, Gazel 92, Mısra 4). [ĶorĶaram, -aram]

Görinür āyīne-i dilde yine jeng-i vedā‘ /**ĶorĶaram** itdi o āyīne-ruĶ āheng-i vedā‘ (Ķânî Divanı, Gazel 93, Mısra 2). [ĶorĶaram, -aram]

GeĶerken zīr-i kāŖāneñden itdüm āĶ tıyduñ mı /Efendüm **ĶorĶaram** uyĶuda idüñ āĶ tıyduñ mı (Ķânî Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [ĶorĶaram, -aram]

ĶorĶu: Korku, endiŖe.

Mevc-i belāda merdüm-i ĶeŖm olalı ĶarīĶ /**ĶorĶum** bu Ķūn dāĶını deryā ider ŖaĶın (Ķânî Divanı, Gazel 137, Mısra 4). [ĶorĶum, -m]

Ķorlan-: Kor durumuna gelmek.

Ķızdukca Ķızdı nāleye **Ķorlandı** Ķün Ķamām /Dirilti keff-i cānumı feryād-ı ‘andelīb (Ķânî Divanı, Gazel 12, Mısra 25). [Ķorlandı, -dı]

Ķoy-: 1. YerleŖtirmek, koymak; içine yerleŖtirmek.

Kim **koydı** minḳal-i dile bilsem bu âteşi /Sâķī meded meded sele başdur şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 1). [koydı, -dı]

2. Alıkoymak, ayırmak, uzaklaştırmak.

Hecr ile rûz u şebüm fark itmeden **koydı** beni /Sîne-i şâfuñ beyâzı kaçlarınıñ qarası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 5). [koydı, -dı]

3. Koymak, bırakmak.

Bülbül yuvası bir ‘arâķıyye be-fark-ı ser /**Koydum** idüp figānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 12). [koydum, -dum]

köhne: Yıpranmış, eskimiş.

Bu çāk-i sîneye yer yer refûlar hep senüñçündür /Bu **köhne** cāmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [köhne]

N’olur Kānīyi itseñ bir selām-ı tāzeye şāyān /Zamīr-i dilde **köhne** ārzûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 14). [köhne]

Ne faķruñ **köhne** bürd-i berd fersāsın ķodum dūşa /Ne tāk u taķt sevdāsı serümde efserüm yoķdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 13). [köhne]

köhne bāb: Eski kapı. (Gönüle benzetilmiş).

Derün u sinede çün dāğ u şerħa yoķ şūfī /O ħalkasuz rezesüz **köhne bābı** neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 4). [köhne bābı, -ı]

köhne bahār: I. Eski bahar II. Sonbahar.

Ġamum oldur bu yād ilde bahārum oldı pejmürde /O olsun bāri şu **köhne bahārı** yıl geķer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [köhne bahārı, -ı]

köhne kāk: Eski, harap köşk.

Kānī bu **köhne kākda** sen kaçr-ı nāzda /Ey gevher-i çekīde rifālarla şeb be-ħayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 9). [köhne kākda, -da]

ķucağa çek-: Kucağına almak, kucaklamak.

Bintü’l-‘inebüñ semtine yaķlaşma müdāmā /Bāri ķeker iseñ ķucağa tāze püser ķek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 4). [ķucağa ķeker, -er]

ķucaķla-: Bir nesneyi bir yerden başķa bir yere götürmek için kucaklayıp taşımak.

Getürmez cünbişe bu huşk-şāḥ-ı cismimi devrân /Beni bir şalla şırt eyler **kucaklar** şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [kucaklar, -r]

kudreti kal-: Gücü, kudreti olmak.

O deñlü ḥasretünle künc-i gamda olmışam bî-tâb /Niyâza **kudretüm kalmaz** elünden el-amân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 4). [kudretüm kalmaz, -maz]

küh-i kâf: Kaf Dağı. (Gamın Kaf Dağı kadar büyük, çok olması).

‘Uşşāk **küh-i kâfda** olsa çeker gamuñ /Ammâ döner arada çekilmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 7). [küh-i kâfda, -da]

kühsâr: Dağlık yer, dağ tepesi (taşlık bağlamında).

Bugün bir seng-dil-i dildâr-ı bî-rahme dü-çâr oldum /Taş aındurdum dil-i dîvâneye **kühsârımı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 4). [kühsârımı, -ımı]

kühsâr-ı ‘âlem-i temkîn: Ağırbaşlılık dünyasının dağı.

Kühsâr-ı ‘âlem-i temkînde nām almışuz /Kaysveş âvâze-i kuhsâra ḥâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 7). [kühsâr-ı ‘âlem-i temkîn, -de]

kul: Yaratılan, köle.

Bâ-Haqq-ı nebî Ḥazret-i Allāhı unutma /Kulsın **kul** iseñ kulluḡ idüp şāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 2). [kul]

Bâ-Haqq-ı nebî Ḥazret-i Allāhı unutma /**Kulsın** kul iseñ kulluḡ idüp şāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 2). [kulsın, -sın]

Sen hemân ḥazır ol Allāh unutmaz **kulımı** /Sen uyurken işi birden bire nâ-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 21). [kulımı, -ını]

Yâ Rabb **kuluñı** nâz u na‘īm ile büyütdüñ /Şoñra bırağub âteşe yakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 3). [kuluñı, -uñı]

Unutma ‘aşık-ı üftâdeñi efendicigüm /Efendüm eski **kuluñdur** bu bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 4). [kuluñdur, -uñdur]

kul ol-: Kul köle olmak.

‘Ubüdiyyet makāmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña **kul olmaduḡ** bir bende mi âzâde mi kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [kul olmaduḡ, -maduḡ]

kulağ: Kulak.

Gözüm nezzāre-i ruḥsāre-i cānāna ḥasretdür /**Ḳulağum** istimāʿ-ı şoḥbet-i yārāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 2). [ḳulağum, -um]

Peyām-ı vuşlatı ʿuşşāka pek irken tıyurmuşlar /Gürisne-çeşm ümīdi **ḳulağından** tıyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 2). [ḳulağından, -ından]

ḳulağı töl-: (Ümitsizlik haberleri) duymak, işitmek, öğrenmek, kulağına gelmek .

Müjde-i ikbālde virseñ işitmek istemez /Tolmasun peygām-ı ye's ile ḳulağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 16). [ḳulağı tölmasun, -ı-masun]

ḳulağında küpe ol-: Başına gelen bir durumdan, hiç unutmayacağı bir ders almak.

Ḳulağında küpe olsun dimekdür pend cūyāna /Hemişe güş-ı hūş-ı bendegān-ı şāhda mengüş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 7). [ḳulağında küpe olsun, -sun]

ḳulağ tut-: Kulak vermek, dikkatle dinlemek.

Uyanuḳ şandum ol şūḥı uyurken ḥʿāb-ı nāz içre /**Ḳulağ tıtdum** degül āgāḥ gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 6). [ḳulağ tıtdum, -dum]

Acımam ʿışkı ile zār u nizār oldıguma /Yār eger ḥiç **ḳulağ tıtmasa** zār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 2). [ḳulağ tıtmasa, -masa]

ḳulḳul: Söyle söyle.

Şüfî bu gice meclise geldi şehir üstü /**Ḳulḳul** diyicek ḥalk sebū ḳalkale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 12). [ḳulḳul]

ḳulluḳ it-: Kul olmak II birinin buyruklarına boyun eğerek yaşama durumu.

Bā-Ḥaḳḳ-ı nebî Ḥazret-i Allāhı unutma /Ḳulsın ḳul iseñ **ḳulluḳ idüp** şāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 2). [ḳulluḳ idüp, -üp]

ḳumāş-ı şabr: Sabır kumaşı.

Artar o ḳaddi nār u nemden **ḳumāş-ı şabr** /Kendüsine nigāhı ḳalanı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 3). [ḳumāş-ı şabr]

ḳundaḳcı: Kasıtlı olarak yangın çıkaran kişi. Fitneci, arabozucu.

Ruḥ-ı pür-tābda ol ḥāller **ḳundaḳcılardur** hep /Yanup yıkıldıgum şanma benüm bu dāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 3). [ḳundaḳcılardur, -lardur]

kūr: Kör, āmā.

Kaynamadukça çi nâ-ķā'îr-yâb-ı şevķden /Girye-i nâ-gehle çeşmüm **kūr** olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 6). [kūr]

ķur'ân: Kur'an-ı Kerim.

Vaşf-ı haţtuñ mı yazar hâme-i muşķin câma /Yohsa **ķur'ânı** Bilâl-i Habeş ezber mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 8). [ķur'ânı, -ı]

ķurbân:

1. Bir uğurda feda olma.

Cânım da tenüm de saña hayrân saña **ķurbân** /İtmezseñ o ağıyârı fedâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [ķurbân]

2. Canını feda eden, ölümü göze alan.

Ėam aldı benüm dört yanımı cân saña ķaldı /Eyü bilesin ķünkü bu **ķurbân** saña ķaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 2). [ķurbân]

ķurbân ol-: (birinin veya bir şeyin) uğruna ızdırap veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

Başuñ şalup niçün geķivirdüñ dem-i niyâz /**ķurbânıñ oldıgım** büz-i aķfeş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 6). [ķurbânıñ oldıgım, -dıgım]

ķurbiyyet: Yakınlık.

ķurbiyyet ider 'aşķa îrâs tesellî /Dil-ber olıķ hâne-cüdâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 9). [ķurbiyyet]

ķurtar-: (İçinde bulunduğı güç durumu, derdi) Üzerinden kaldırmak, o halden arındırmak.

ķurtar bu dürd-i nüşî-i Ėamdan bizi yetiş /Şahbâ-yı şâfi mi mey-i bî-Ėış mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 7). [ķurtar]

ķurtul-: İstenmeyen bir durumdan, uzaklaşmak, sıyrılmak.

Bâzi-i gerdündan ehl-i câh da **ķurtulmadı** /Mâtdan şaţranclarda şâh da ķurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 1). [ķurtulmadı, -madı]

Bâzi-i gerdündan ehl-i câh da ķurtulmadı /Mâtdan şaţranclarda şâh da **ķurtulmadı** (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 2). [ķurtulmadı, -madı]

Göñüller aķdı semt-i Ėülşen-âbâd-ı muşâfâta /Kaķan **ķurtuldı** sâhil-hâne-i câma habâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 6). [ķurtuldı, -dı]

Gâh germ ü gâh serd olduğu bulmuştur şuyu⁶ /Kaydlardan şu siyeh-baht âh da **ķurtulmadı** (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 4). [ķurtulmadı, -madı]

Hîlekâra ta‘neden ķurtulmağa yokdur mecâl /Kim ser-i kūhsârda rūbâh da **ķurtulmadı** (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 6). [ķurtulmadı, -madı]

Ehl-i pertev göklere çıksa yine medhūdür /‘Av‘av-ı seg-tıynetāndan mâh da **ķurtulmadı** (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 8). [ķurtulmadı, -madı]

Hîlekâra ta‘neden **ķurtulmağa** yokdur mecâl /Kim ser-i kūhsârda rūbâh da ķurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 5). [ķurtulmağa, -mağa]

ķurul-: Hazırlanmak.

O halka halka zūlf-i müşg-bū ol ‘uķde-i gīsū /**ķurulmuş** Kāni-i nā-çārı şayda fākıldur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 10). [ķurulmuş, -mış]

ķuş ķondur-: Bir şeyi büyük bir ustalıkla ve çok güzel yapmak. (Sevgilinin boyunun uzun olmasını güzel olmasını sağlayan).

Ķadd-i yāre ūskūf-i zerrīnidür **ķuş ķonduran** /Fāhte ķonmuş gibi seyr ü hırāmān ūstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 7). [ķuş ķonduran, -an]

Ķuş ķondurur ser-i suhane Ķays-vār ‘ışķ /Ķonmaz bu mürġ egerçi ki her āşiyāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 3). [ķuş ķondurur, -ur]

ķuş lisānu: Vahdet sırrının anlatıldığı mânâ dili.

Añlardı sırr-ı cānumı feryād-ı ‘andelīb /Bilseydi **ķuş lisānumı** feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 2). [ķuş lisānumı, -umı]

ķuşak: Bele bağlanan uzun, enli veya ensiz kumaş.

Çıkmış beline belki de tā sīne neş‘eler /Gül-gün kemer-misāl **ķuşaklar** kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 6). [ķuşaklar, -lar]

ķuţbu’d-devā’ir: Âlemin kalbi. Muhabbet âleminin ekseni.

Beni dirdūñ ki bu **ķuţbu’d-devā’irdir** maħabbetde /Miyān-ı merkez-i ‘ışķuñda mihverdüm niçün küsdūñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 3). [ķuţbu’d-devā’irdir, -dir]

ķuvve: Tasavvur ve düşüncede olup henüz gerçekleşmemiş olma durumu.

Her zerre bir defîne her **kuvve** bir hazine /Ol nükte-i hafî ne virâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [kuvve]

küy: Köy, semt, mahalle (Sevgilinin bulunduğu, yaşadığı ortam).

Küyuñı Ka'be gibi kıble idindi Kânî /Semtüñe varmak olursa o ser-i gû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 27). [küyuñı, -uñı]

Çok zamândur ki senüñ **küyuña** ben varamadum /Beni bâğuñda öten nağme-i gû gû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 25). [küyuña, -uña]

küy-ı muhabbet: Aşk semti.

Eski 'asesleri yetişür cân u dil gibi /**Küy-ı muhabbete** yeñiden 'ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 22). [küy-ı muhabbete, -e]

küy-ı vefâ: Vefa semti.

Çanbersüz ebed **küy-ı vefâda** düğün olmaz /Ben sūr-ı vişâlüñde niçün Çanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 5). [küy-ı vefâda, -da]

kuzum: Yavrum, canım gibi seslenme sözcüğü.

Yavru kuşuñ yuvasını Allah yapar **kuzum** /Yapmaz mı âşiyânımı feryâd-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 17). [kuzum]

kühen: Eski, yaşlı, köhnemiş.

'Arş-ı rahmân şuffe-i lâhûtdur mesken saña /Çam ne Kânî bu **kühen** kâşâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 22). [kühen]

kühen bende: Yaşlı köle.

Kâni mi ne dirlerdi **kühen bendelerüñden** /Hâlâ o dil o kârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 19). [kühen bendelerüñden, -lerüñden]

kühen-bünyâd-ı virân: Yıkılmış eski bina.

Elâ ey tâlib-i gencîne-i esrâr-ı sultânı /Suhanla kıl 'imâret bu **kühen-bünyâd-ı virânı** (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 2). [kühen-bünyâd-ı virânı, -ı]

kühen-ünşüde: Eski, okunmuş, söylenmiş şiir.

Miřāl-i güft-gü-yı bî-hude maḥv oldu eczāmuz /Biraz ma‘nālu ma‘nāsuz **kühen-ünşüdemüz** kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 8). [kühen-ünşüdemüz, -müz]

külhan: Hamam ocağı; azap, keder veren yer.

Nîrân-ı ğam göñülde midür bende sende mi /Yoḥsa şerār-ı āh o **külhanda** mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 4). [külhanda, -da]

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sîneye şapdı /Germābe ararken hele **külhānumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 6). [külhānumı, -umı]

künc-i düzaḥ: Cehennem köşesi.

Cennet-i vuşlata me’lûf olanuñ çeşminde /**Künc-i düzaḥ** görünür gūşe-i evreng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 16). [künc-i düzaḥ]

künc-i ferāġ: Huzur köşesi.

Sāye-i pervāneden olur remîde Kāniyā /Vaḥşet-ābād olmasun **künc-i ferāġı** kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 18). [künc-i ferāġı, -ı]

künc-i ğam: Gam köşesi.

O deñlü ḥasretüñle **künc-i ğamda** olmuşam bî-tāb /Niyāza ḳudretüm ḳalmaz elünden el-amān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 3). [künc-i ğamda, -da]

künc-i ḥayret: Şaşkınlık köşesi.

Rāh-ı ‘ışķa bu dil-i şeydāyı şaldum yaluñuz /**Künc-i ḥayretde** tek ü tenhāca ḳaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 2). [künc-i ḥayretde, -de]

künc-i mudārā: Dost köşesi (güvenilir yer).

Ol kim idemez **künc-i mudārāya** taḥaşşun /Kendüsini cüyende-i eyne’l-mefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 7). [künc-i mudārāya, -ya]

künd it-: Aptala çevirmek. Aklını başından almak.

Kānî nigeḥi **künd ideli** şafḥa-i cānı /Ser-semlik ile kendümi de terk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 13). [künd ideli, -eli]

küs-: Darılmak, gücenmek, gücenip görüşmez olmak.

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insân /**Küser** ‘uşşâkına o âfet-i cân bir zamân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 6). [küser, -er]

O âfet **küsdî** gitdi Kânî-i bî-çāreye şimdi /Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 35). [küsdî, -dî]

Senüñçüdi rakîbân ile nâverdüm niçün **küsdüñ** /Yoluñda bî-muḥābā cānımı virdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 2). [küsdüñ, -düñ]

Beni dirdüñ ki bu kuṭbu’d-devā’irdir maḥabbetde /Miyān-ı merkez-i ‘ışkuñda mihverdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 4). [küsdüñ, -düñ]

Nigāh-ı germ mi itdüm ya bād-ı serd mi esdi /Günāhum ne ne oldı bā’is-i ṭardum niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 6). [küsdüñ, -düñ]

Sihām-ı cân-güdāz-ı āhı atdum tā verā-i ‘arş /Kemān-ı şevkı ol ḡāyātde gördüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 8). [küsdüñ, -düñ]

Eger esrāruñı fāş eyledümse gizleme lillāh /Seni ben cānlar ortasında gizlerdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [küsdüñ, -düñ]

Vişālın ḥ’āhişin ‘arz eylemişdüm cân-güstāhuñ /Anı da añladuñ bildüñ ḥaber birdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [küsdüñ, -düñ]

Yoluñda dīde şalkum şalkum incüler nisār itdi /Gel ey şehvār-ı varum cevher-i ferdim niçün **küsdün** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 14). [küsdün, -dün]

Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laḥt laḥt oldı /Hemān bir cân ḵaldı anı da serdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [küsdüñ, -düñ]

Gül-āb-efşān-ı ḥüsn-i tesliyet idüñ baña evvel /Çü yanuñda buḥürdān ile ‘anberdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 18). [küsdüñ, -düñ]

Senüñçüdi rakîbân ile nâverdüm niçün **küsdüñ** /Yoluñda bî-muḥābā cānımı virdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 1). [küsdüñ, -düñ]

Gelürdüñ Kānīye her-bār yılduzlar barışmışdı /Tutup öpsem de küsmez ba‘ d-ez-īn derdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [küsdüñ, -düñ]

Gelürdüñ Kānīye her-bār yılduzlar barışmışdı /Tutup öpsem de **küsmez** ba‘ d-ez-īn derdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [küsmey, -mey]

Nedür āyīne-i ruḥsārda jengār **küsdüñ** mi /Cebīnünde yine bir çīn-i naḥvet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 1). [küsdüñ, -düñ]

Nedür āyīne-i ruḥsārda jengār küsdüñ mi /Cebīnünde yine bir çīn-i naḥvet var **küsdüñ** mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [küsdüñ, -düñ]

Ḵızarmış tāb-ı reng-ā-reng ile farṭ-ı tehevürden /Yañaḡuñda yine bir özge ḥālet var **küsdüñ** mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [küsdüñ, -düñ]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle dige refṭār bu refṭār **küsdüñ** mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [küsdüñ, -düñ]

N'olur sen de diseñ ol şüh-ı şîrînkâra ey Kânî /Nedür bu çend rûze 'izzet-i dîdâr **küsdüñ** mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 10). [küsdüñ, -düñ]

Nedür pîşâni-i pâküñde müşgîn tûrra-i der-çîn /Kararmış ebruvân-ı şüh-ı 'anberbâr **küsdüñ** mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 4). [küsdüñ, -düñ]

O gül-ruḥ esb-i nâz üzre piyâde ben niyâz-âmîz /Şeh-i satranca döndi ḳur'a-i nerdüm niçün **küsdüñ** (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 20). [küsdüñ, -düñ]

küstaḥlık: Kabalık, saygısızlık.

Cemâlî seyrini dil-ḥ'âhum üzre itmedüm Kânî /Bu **küstaḥlık** nigâh-ı ḥ'âhişümde âglardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 16). [küstaḥlık]

Ya doğ ya doğayum deyu ta'cîl ider saña /**Küstaḥlık** degül mi mehe bu mübâdere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 8). [küstaḥlık]

küştigîr-i merg: Ölüm güreşçisi. (Azrail, fânîlik)

Bî-çâre Kâniyi de yeñer **küştigîr-i merg** /Vaḳt-i rehâda gerçi yeñilmez ḳıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 11). [küştigîr-i merg]

lâ vü ne'am: Hayır ve evet.

Çekemez ehl-i himem **lâ vü ne'am** âzârın /Nedür ol zell ü hevân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 17). [lâ vü ne'am]

lâ-büd: Elbette, mutlaka, şüphesiz.

Bütün ḥayruñ da şerrüñ de ḳaderdür maşdarı **lâ-büd** /Benüm kendi yedümde zerrece ḥayr u şerüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [lâ-büd]

Görür etbâ'ınıñ maḥzûn maḥzûn gezdigin **lâ-büd** /Anı bir tesliyetle Bârî şâd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 3). [lâ-büd]

Kânî 'amel şaḥîfesinüñ görse bir yüzün /**Lâ-büd** demek gerek hele bir yüzü âğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 10). [lâ-büd]

Bürüdet baḥş ider bezme raḳîbüñ âh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def' olsa **lâ-büd** sıkleti ḳışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 12). [lâ-büd]

Ḥavâşş-ı zâhir ü bâtın saña imdâd iderlerdi /İdüp inşâf **lâ-büd** sen daḥı yârânuñı ḥoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 4). [lâ-büd]

Dil-i uşşâḳ elbet müncezibdür semt-i ḥübâna /Merâci'dür efendi mu'teber **lâ-büd** zamâyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 4). [lâ-büd]

lāf: Söz; gereksiz söz, boş lâkırdı, saçma söz.

Țutuldum bir perī-rūya deyu **lāfuñ** degül mesmū^c /Şikār oldum şanursın kendüñ ammā şā'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [lāfuñ, -uñ]

Gördüñ zamāne uymadı sen uy zamāneye /Aldan durūğa **lāfa** inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 2). [lāfa, -a]

lafz-ı fuzûlān: Zorbalıkla söylenen söz.

O Türk-beççeye söz mi geçer nezāket ile /Bir iki **lafz-ı fuzûlāna** **kaldı** ğayrı kalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 14). [lafz-ı fuzûlāna kaldı, -dı]

lāğ: Şaka, lâtife.

Suĥen cevher iken beyne'l-verā bī-āb u tāb olmak /Maĥālsiz bir alay bī-cevherāne **lāğlardandur** (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 12). [lāğlardandur, -lardandur]

lağz-ı suĥen: Dil sürçmesi, sözün yanlış söylenmesi ya da yanlış anlama gelmesi.

Her şīvede ĥāmūş gerek 'arīf-i bi'llah /Zīrā üdebā **lağz-ı suĥenden** ĥaẓer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 10). [lağz-ı suĥenden, -den]

laĥd: Mezar.

Kimseler ĥabzū'l-ervāĥdan olmaz me'mūn /**Laĥd** çün mehd-i sehimnāk-i būn-i ĥabresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 8). [laĥd]

laĥt laĥt ol--: Parça parça olmak.

Her a'zā zerre zerre pāre pāre **laĥt laĥt oldu** /Hemān bir cān ĥaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 15). [laĥt laĥt oldu, -dı]

laĥza: An.

Bir dem mi olur ĥan yudup sāğara dönmem /Bir **laĥza** mı var ĥālūñ añup 'anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [laĥza]

lākin: Ama, fakat, ancak, lakin.

Baňa āzārı için ğam yeme **lākin** dil-āzārum /Raķīb-i rū-siyāhı zemm idüp yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 23). [lākin]

la'1: 1. I. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. II. Sevgili dudağı.

Gördüm Saķız kızını yañaķlar kızıl kızıl /Gözler siyeh o **la'1** dudaķlar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 2). [la'1]

Emsem 'aceb emsem ola mı **la'1lūñi** didüm /Bir şīve ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 21). [la'1lūñi, -ūñi]

2. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş.

Eşk-i gül-günuma itme taķlīd /**La'1** olur mı a münāfık aşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 4). [la'1]

lāl it-: Lal etmek: konuşamaz duruma sokmak, susturmak.

Lāl itdi beni zārbet-i ser-pençe-i ķahruñ /Ellerle işāret iderem beşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 7). [lāl itdi, -di]

la'1-i güher-bār: Sevgilinin cevherler saçan la'l renkli dudağı.

Āh eyledigüm hāl-i siyeh-kāruñ içündür /Ķan aĝladığum **la'1-i güher-bāruñ** içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 2). [la'1-i güher-bāruñ, -uñ]

la'1-i leb: Lal taşına benzeyen kırmızı dudak.

La'1-i lebin lebümle be-hem-res idince yār /Gül-büsesi hezār hezārān cān deĝer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 13). [la'1-i lebin, -in]

La'1-i lebüñ ki ķaķre-i rengīn çekīdedür /Yāķut-ı sürh ile ikisi bir çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 1). [la'1-i lebüñ, -ü]

la'1-i meķīde: Sevgilinin aldatıcı, hileli dudakları.

La'1-i meķīdesin büzerек söyleyor yine /'Uşşāķ-ı zāra var ise ķaşdı meķīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 3). [la'1-i meķīdesin, -sin]

la'1-i nāb: Saf dudak, kıpkırmızı dudak.

Medīh-i lū'lü-i dendān u **la'1-i nābuñda** /Bu Kānī şarf idecek mā-ķaşal mı kān mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 31). [la'1-i nābuñda, -uñda]

la'1-i yār: Sevgilinin kırmızı dudağı.

Müjde saña Kânî o lebi hem-çü **la'î-i yâr** /Yârânla nûş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [la'î-i yâr]

laţîfe: Şaka.

Ĥadeng-i ġamze-i kıattalı bir tîr-i hevâyîdür /**Laţîfeyle** eger bir kez göğüs gersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 16). [laţîfeyle, -yle]

lâyık: Yakışır, münasip, şâyân.

Tefâhur itmege **lâyık** nijâdımız yokdur /İzâfet-i suhane i'tiyâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 1). [lâyık]

İdersin da'vi-i 'irfân ammâ şâhidüñ var mı /Cenâb-ı Hakkâ **lâyık** bir zamîr-i 'â'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 2). [lâyık]

Râh-yâb-ı ĥalvet-i vaşl olmayan 'âşık mıdur /Ĥalvete ehl olmayanlar vuşlata **lâyık** mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 2). [lâyık]

Kerâmet tâcı her bir başa **lâyık** mı degül Kânî /O tâc-ı mekremet her başa olmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [lâyık]

lâzım: Gerekli, elzem.

Besdür bu şerhalar niye **lâzım** bu dâğlar /Gör ĥâne-i derün açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [lâzım]

Öñün al neş'e-i âbuñ ĥazer eyle nübü'undan /İşe tedbîr **lâzımdur** muķaddemce vuķû'undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 2). [lâzımdur, -dur]

lâzım olan: Gerekli olan.

Ŧatlu dildür dil-bere **lâzım olan** ĥüsn-i edâ /Lebleri dendânları şehdâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 5). [lâzım olan]

lâzıme-i dîn: İnancın gereğî, vecibesi.

Âyîn-i vefâ bir güzel âyîndür ammâ /Ĥânün-ı edeb **lâzıme-i dîndür** ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 2). [lâzıme-i dîndür, -dür]

lâzıme-i ĥâl: Zamanın, durumun gerekli olan şeyi.

Suĥan-ı 'ışķ-ı Ĥudâ çün ezeli ķālimdür /Ĥıyl ü ķāl eylememek **lâzıme-i ĥālimdür** (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 2). [lâzıme-i ĥālimdür, -imdür]

leb: 1. (Sevgilinin) dudağî.

Emsem **lebüñi** öpsem o gerdānı didüm ben /Güldi didi ihsān yeri der-ḥīndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [lebüñi, -üñi]

Lebi gülnār o bütün ğabğabı sīb-i terdür /Sīne vü nāfesi ayvā diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 1). [lebi, -i]

Deheniyle suḥanı gül be-şekerdür güyā /**Lebi** pālūde-i terden daḥı nāzük-terdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 4). [lebi, -i]

Sürinürmiş didiler duḥter-i rez **leblerüñe** /Bize bu sürmeceyi yoḥsa ḳadeḥler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 3). [leblerüñe, -lerüñe]

La'l-i lebin **lebümle** be-hem-res idince yār /Gül-büsesi hezār hezārān cān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 13). [lebümle, -ümle]

Ṭatlu dildür dil-bere lāzım olan ḥüs-n-i edā /**Lebleri** dendānları şehdāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 6). [lebleri, -leri]

Sāde-rülükda **lebin** emme muḥāl iken o şūḥ /Kāniyā ḥaṭ gelicek ‘āşıkı bī-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [lebin, -in]

Müjde saña Kānī o **lebi** hem-çü la'l-i yār /Yārānla nūş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [lebi, -i]

Dile te'sīr-i keyf-i merhem-i vuşlat ḳadar siñmiş /**Lebüñ** bir kıymet-i cevherdür ol gencīneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 12). [lebüñ, -üñ]

Bir merhem ‘aceb var mı didüm dāğ-ı derūna /Güldi didi gel **leblerimi** em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 4). [leblerimi, -lerimi]

Der-āğüş eyleyüp ḳoḳdum yañağın cām-ı ḥ'āb içre /Didi raḥm eyleyüp nūş it **lebüm** ammā neden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 4). [lebüm, -üm]

2. I. Dudak. II. Sevgilinin sözü.

Zāhidüñ daḥlı mey-i bī-meze-i ğafletedür /Almaz ağza **lebüñi** mes'eleye 'ālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 8). [lebüñi, -üñi]

leb-ḥuşk: Kuru dudaklı, susamış.

Germī-i eşk-i taḥayyürdür beni **leb-ḥuşk** iden /Ṭolmasun bu āteş-i terden ḳabağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 3). [leb-ḥuşk]

leb-i cām: Kadehin dudağı, kenarı.

Nūş-ı mey-i gül-günü **leb-i cāma** tıyurma /Būs-ı leb-i yār it fem-i gül-fāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 1). [leb-i cāma, -a]

leb-i cüy: Irmak kenarı.

Leb-i cūya çekildi sū-be-sū aḥbāb çün seyl-āb /Şaçıldı āb-ı rüy-ı ğuşşa vü endüh āb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 7). [leb-i cūya, -a]

leb-i rindān: Rintlerin (aşıklar) dudağı.

Sebūdan sāğara ilķā vü sāğardan leb-i rinde /**Leb-i rindāndan** bu ğüft-ğūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 8). [leb-i rindāndan, -dan]

lebin öp-: (Sevgilinin) Dudağını öpmek.

O mest-i sāğar-ı nāzik elin ayağın öpdüm līk /**Lebin öpmek** ıatı müşkil iken peymāneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 6). [lebin öpmek, -mek]

lebinüñ rencesı: Sevgilinin dudağının hastası, dertlisi (âşığı).

Ğül anuñ ğonçesi ğonçe **lebinüñ rencesidür** /Ne kadar medḥ iderseñ de o ğül-rū ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 11). [lebinüñ rencesidür, -dür]

leb-rîz-i ğazab ol- Ağzına kadar öfkeyle dolmak. Çok sinirlenmek.

Oldı leb-rîz-i ğazab sāķī meyi dökduñ deyü /Sürçmesün ‘ālemde bir kerre ayağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 9). [leb-rîz-i ğazab oldı, -dı]

leb-teşne: 1. I. Susamış. II. Beğenilen bir şeyi özlemek.

Bir kimseyi **leb-teşne** geçürmez şu arar hep /Sāķī-i ecel herkese şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 5). [leb-teşne]

2. Susamış.

Leb-teşneyüz zülāl-i vişāle yanuk yanuk /Bir kez maķām-būs-ı kenāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 3). [leb-teşneyüz, -yüz]

leb-teşnegān: Susamışlar (âşıklar).

Kevserüñ adın añar mıydum hele **leb-teşnegān** /Yār eger leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 9). [leb-teşnegān]

Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegān /Yār eger **leb-teşnegān** būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 10). [leb-teşnegān]

lebüñ bā: Leb (dudak) kelimesinde ki 'b' harfi.

Bâ **lebûñ bāsı** o müşgin hâl-i zîbâ noktası /Ey elif kad ne şanur yabâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 13). [lebûñ bāsı, -sı]

lek: I. Senin için. II. Yüz bin.

Açıl semt-i gülistâna yine ey gülşen-i hûbı /Şalın biñ nâz ile nâ-çar Tübâ **lek** disün tûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [lek]

lekke: I. Leke. II. İki yüzlülüğün kiri.

Evsâh-ı riyâyı yedi deryâ yuyamaz /Ol **lekkeyi** bir cüz-i kabâhat yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 12). [lekkeyi, -yi]

lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd ol-: Ümidin, arzunun kıyılarına demir atmak. (kalıcı olmak, uzun süre kalmak bağlamında)

Lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur muyuz /Âsûde-i menâzil-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 1). [lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur, -ur]

Kânî eser mi şurta-ı tevfiğ-i kirdigâr /**Lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur** muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 10). [lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur]

lerze eyle-: Titretmek.

Hummâ şanur eylerse şitâ mevsimi lerze /Emvâc-ı dü-hâşşiyet-i cûş-ı tebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 7). [lerze eylerse, -rse]

levh-i dil: Gönül levhası, gönül sayfası.

İntihâb için konulmuş noktadur **levh-i dile** /Nükte nâ-fehmân anı Kânî şanurlar gerçi dâğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 15). [levh-i dile, -e]

leyl ü nehâr: Gece ve gündüz, sürekli.

Hayâl-i gonçe-i ruhsârı sünbülzâr-ı gîsûsı /Gelürse hâtırâ ‘âşıkları **leyl ü nehâr** ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 4). [leyl ü nehâr]

Leylâ: 1. Leyla ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı.

Başı kayısı mı idi **Leylâ’nuñ** âh u zâr-ı Kays /Ya’ni Mecnûn ‘ağıllı dîvâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 7). [leylâ’nuñ, -’nuñ]

2. I. Karanlık. II. Leyla ve Mecnun hikâyesindeki kadın kahraman "Leyla".

Siyeh-kārī-i ṭālī^c şabr ile tebdīl-i reng eyler /Ki **Leylī** müşrif-i şubḥ-ı ḥaḳīḳat itdi Mecnūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 12). [leylī]

leylī-i cemāl: Güzelliğinin karanlığı. Leyla ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı, sevgili.

Bir kez tağıtmasun saçın ol **Leylī-i cemāl** /Mecnunları tağı taşı şahrâyı taldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 3). [leylī-i cemāl]

lezzet-i būs-ı dehān: Sevgiliyi dudağından öpmenin tadı.

Lezzet-i būs-ı dehān bir var imiş bir yoğ imiş /Zevḳ-i āğūş-ı miyān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 1). [lezzet-i būs-ı dehān]

lezzet-i gül-büse-i ḥübān: Güzellerin gül kokusunun lezzeti.

Zebānum cünbiş-i ḥarf-i recā-yı vaşla nā-maḥrem /Dehānum **lezzet-i gül-büse-i ḥübāna** ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 12). [lezzet-i gül-büse-i ḥübāna, -a]

lezzet-i vicdān: Vicdanın yardımı.

Yoğ u varı **lezzet-i vicdān** ile buldı gönül /Kendi kendin buldı yoğ u vara ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 5). [lezzet-i vicdān]

libās it-: (Kendine) elbise etmek, giymek.

Mā'il olma cāme-i cāha gönül sıkletlidür /Hırḳa-i faḳrı **libās it** işte ol ḥıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 2). [libās it]

libās-ı rızḳ: Rızık elbisesi.

Libās-ı rızḳ ḡāyet bol bulamadı gerek ḥayyāt /O ḥarvānī-i ḥar-vār var her peşmīneden çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 5). [libās-ı rızḳ]

līk: Lakin, ancak, ama.

O mest-i sāḡar-ı nāzik elin ayağın öpdüm **līk** /Lebin öpmek ḳatı müşkil iken peymāneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 5). [līk]

İsterem āyīne-i cān u dil olsun sır-nümā /**Līk** o sırrı cevher-i cāna ḡubār itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 12). [līk]

Arkasında o bütün zevḳ u şafādur maṭlab /**Līk** maḥcūb oluram kendüye bār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 8). [līk]

lillāh: Allah için. Allah yoluna. Allah aşkına.

Eger esrārũnı fāş eyledümse gizleme **lillāh** /Seni ben cānlar ortasında gizlerdüm niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 9). [lillāh]

Eyler o hükmi huşk u tere baħr u berre hep /**Li'llāh** āh-ı huşku ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 12). [li'llāh]

lisānumı 'aķd eyle- Lisanını kabul etmek. Söyleyiş tarzına uyma.

Efsün idüp tükürdi gülün şāħsārına /'Aķd eyledi lisānumı feryād-ı 'andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 20). [lisānumı 'aķd eyledi, -di]

luţf: 1. Yardım, inayet, ihsan.

Bir kerre yārı rām idebilseñ baña felek /Bundan ziyāde **luţfuñı** besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 14). [luţfuñı, -uñı]

2. Hoşluk, güzellik.

Dünyā yıķılır ummaz idüm buseye ruħşat /Bir buse didüm **luţf** ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 14). [luţf]

luţf eyle-: Lütuf olarak yapmak, izin vermek, müsaade etmek

Ayağı bāğda servün gelemes ayağına /Bāri **luţf eylesün** ol serv-i ħıramān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 6). [luţf eylesün, -sün]

luţf-ı 'amīmi it-: Herkese lütufta bulunmak, ihsan etmek.

Ben ħamd-i hezārān iderem Ħaķķa ki ansız /Her maşlaħatı **luţf-ı 'amīmi ider** eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 14). [luţf-ı 'amīmi ider, -er]

lūbb-i me'ānī: Manaların özü.

Kāniyā **lūbb-i me'ānī** beni cānlандurdi /Tevbe sevdā-zede-i naķş-ı nigār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 13). [lūbb-i me'ānī]

lū'lü-i manzūm: Dizilmiş inci.

Getür nazma perīşān sözleri çün **lū'lü-i manzūm** /Nizāmü'l-mülk-i ma'nī ol misāl-i mīr-i ħaķānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 3). [lū'lü-i manzūm]

mā: Su.

Emsem lebūnī öpsem o gerdānī didüm ben /Güldi didi ihsān yeri der-hīndür em **mā** (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [mā]

ma‘ārif: Hüner, bilgi, sanat, beceri.

Ma‘ārifüñ saña sorguc ıtaşa da Kānī /Şikence-i felege ya serūna ħaml olınur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 13). [ma‘ārifüñ, -üñ]

ma‘cūn: İlaç.

Ne **ma‘cūn** olduĖuñ ma‘lūm oldı ey rahīk-i ‘Adn /Devā-yı kâziyu’l-ħacâtı gördüm ben devālarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 7). [ma‘cūn]

maĖbūṭ: İmrenilen, kıskanılan, gıpta edilen.

Merd-i dīvāne-nümāyı eyleme taḥkīr kim /Nezd-i Ḥaḫda ‘ākıle **maĖbūṭdur** dīvāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 10). [maĖbūṭdur, -dur]

maĖdūr: Gadre uğramış, haksızlık ve zulüm görmüş, hakkını alamamış.

Kāniyā eşk yıkar ḫānesini ġaddāruñ /Āhı elden ħoma **maĖdūruñ** işüñ āh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 24). [maĖdūruñ, -uñ]

maĖfūr: Allah tarafından günahları bağışlanan veya günahlarının bağışlanması için Cenâbıhakk'a duâ edilen (ölmüş kimse)

Ben ‘ışk ile virmişdüm o **maĖfūra** nümāyiş /Ol bilmedi ħadrin yine taşlarla döĖündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 13). [maĖfūra]

maĖlūb ol-: Yenilmek.

Olur heft-āsmān bir çend-rūze ser-ḫoşa maĖlūb /Anuñçün dā’imā cevri-i felekdendür amān ser-ḫoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 5). [maĖlūb olur, -ur]

mağz-ı ḫāṭır: Gönlün içi.

Seni ey şūḫ vaṣfa ḫ‘āhişüm var **maĖz-ı ḫāṭırda** /Velī ħarc itmege şāyeste cevher-nīst zāhirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 1). [maĖz-ı ḫāṭırda, -da]

māh: 1. Ay, kamer.

Ehl-i pertev göklere çıķsa yine medḫūldür /‘Av‘av-ı seg-ṭıynetāndan **māh** da ħurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 8). [māh]

Mukābil düſdi **māh** yek-ſebe hūrſide maſrıķda /Tutar bir pīr-i nūrānīye ſan bir ſīm-ber keſkūl (Kānī Divanı, Gazel 114, Mısra 7). [māh]

2. Ay yüzlü güzel.

Māhum seni ben pençe-i hūrſide deġiſmem /Ol ſīne-i ſāfī dem-i ispīde deġiſmem (Kānī Divanı, Gazel 130, Mısra 1). [māhum, -um]

Ebyāt-ı zül ſü ħaṭla girüp Kānīyā söze /Şeb tā ſeher o **māh** ile itdük müſā‘are (Kānī Divanı, Gazel 184, Mısra 10). [māh]

Bir demdür o **māhuñ** yine meyli neye düſdi /Bilmezdi o dem zevķini bilmem neye düſdi (Kānī Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [māhuñ, -uñ]

Pāsbān ol ser-i kūyuñda o **māhuñ** Kānī /Şu zemīnde dil-i hūrſīdi misāl it gice geç (Kānī Divanı, Gazel 15, Mısra 9). [māhuñ, -uñ]

maḥabbet: Sevgi, aſk.

Beni dirdüñ ki bu ḳuṭbu’d-devā’irdir **maḥabbetde** /Miyān-ı merkez-i ‘ıſķuñda mihverdüm niçün küsdüñ (Kānī Divanı, Gazel 104, Mısra 3). [maḥabbetde, -de]

maḥālsiz: Yersiz, Yer, zaman ve durum bakımından uygun olmayan.

Suḥen cevher iken beyne’l-verā bī-āb u tāb olmak /**Maḥālsiz** bir alay bī-cevherāne lāġlardandur (Kānī Divanı, Gazel 22, Mısra 12). [maḥālsiz]

maḥbūb: Sevilen, sevgili.

Bir ſolak **maḥbūbı** sevdüm ſimdi ben ſaġdan ſaġa /‘Āķibet öldüm dirildüm eyledüm iſūmi ſaġ (Kānī Divanı, Gazel 94, Mısra 13). [maḥbūbı, -ı]

maḥcūb ol-: Utanmak, kızarmak.

Arkasında o bütüñ zevķ u ſafādur maṭlab /Līk **maḥcūb oluram** kendüye bār oldıġuma (Kānī Divanı, Gazel 183, Mısra 8). [maḥcūb oluram, -uram]

māh-ı āb-āsā: Aġustos ayı gibi. (Ab: Yahudi ve Süryani takviminde ay yılına göre beſinci ve on birinci ay, aġustos ayı.)

Dürüldi ‘ālem-i ābuñ ſafāſı mevsim-i deyde /İſındı erba‘inde ḥalk zevķe **māh-ı āb-āsā** (Kānī Divanı, Gazel 1, Mısra 4). [māh-ı āb-āsā]

māh-ı enver: Parlak ay, sevgili.

Olur pür-hûn dü-dîdem hem-çü sâgar dil-berüm ańsam /Kelef bağlar dü-ruhsārum o **māh-ı enverüm** ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 2). [māh-ı enverüm, -üm]

māh-ı felek: Gökyüzünün ayı.

Māh-ı felek degül yalıñuz şakķ-ı ceyb iden /Çık ser-fürü ide heme aķter her āy ine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 7). [māh-ı felek]

māh-ı nev-ḥaṭ: Yeni ay.

Şeb-ārā olsa yek-çeşm olmasa ḥāṭır-şinās olsa /O **māh-ı nev-ḥaṭa** teşbīh iderdüm mihr-i gerdünü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 10). [māh-ı nev-ḥaṭa, -a]

māh-ı sefer-kerde: Sefer eden sevgili.

Gitdi ol **māh-ı sefer-kerde** bugün gitdi gider /Bir öni gökde biri yerde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 1). [māh-ı sefer-kerde]

māhiyet-i reng-i vedā: Ayrılık renginin özellikleri.

Reng-i kāhī-i ruh-ı zerdimi görmişlere şor /Niçedür fark idesin **māhiyet-i reng-i vedā** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 8). [māhiyet-i reng-i vedā]

maḥlaş: I. Takma ad. II. Sığınak.

Taḥalluş itmek istersen sözün ḥusni yeter **maḥlaş** /Miyān-ı ehl-i dilde olsa da baḥş-ı suḥandānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 15). [maḥlaş]

maḥmūrluk: İçki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı ve sersemlik.

Düşdüm ğam-ı hicrān ile mey-ḥāne-i ıřķa /**Maḥmūrluk** el vireli derd-i sere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 10). [maḥmūrluk]

maḥrem: Bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samîmî dostu olan kimse, sırdaş.

Dil ḥarîminde ne nā-maḥrem ne **maḥrem** kaldı hîç /Ravza-i dilde der ü dīvāra ḥācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 3). [maḥrem]

maḥrem-i esrār: Sırdaş, dost.

Niķāb-ı şermi ref it vech-i pāk-i duḥter-i rezden /Beni bî-ġāne şanma **maḥrem-i esrārıñam** sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 10). [maḥrem-i esrārıñam, -ıñam]

maḥrūm: Yoksun, nasipsiz.

Serd-diller germi-i ervāḥdan **maḥrūmdur** /Ḥūn germāndur bu ser-i germiyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 15). [maḥrūmdur, -dur]

maḥrūm ko-: Mahrum etmek; yoksun bırakmak: Yoksun duruma getirmek, bir şeyin yokluğunu çektirmek.

Ol ki der-i elṭāfına ruḥsā ola elbet /Bir vechile **maḥrūm kımaz** her nider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 16). [maḥrūm kımaz, -maz]

Dilüm endîşe-i vaşl-ı dil-ārādan olup maḥrūm /Ḥayālüm Kāniyā fikr-i sürür-ı cāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 17). [maḥrūm olup, -up]

maḥrūm-ı vaşl ol-: Kavuşmadan yoksun olmak. Kavuşamamak.

Va‘de-i vuşlat-ı müncez olmanuñ hengāmıdır /Korqaram **maḥrūm-ı vaşl olam** uzadı arası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 4). [maḥrūm-ı vaşl olam, -am]

maḥşūl: Ürün, semere.

Ekme her bir toḥmı temyīz itmeden keyfiyyetin /Mevsiminde nef‘-i ümmīd itdigüñ **maḥşūli** ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 6). [maḥşūli, -i]

maḥşūs: Aşıkâr olan, bilinen (alametler).

Degül a‘rāz-ı nā-maḥşūs **maḥşūsın** bile bilmem /Ki bu şayrefiyānda ceyde şāyān cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 15). [maḥşūsın, -ın]

māh-tāb: Ay ışıḡı, ay aydınlıḡı, dolunay.

Nezāre-i ruḡ u ḡīsūsı var iken Kānī /Giceyle seyre çıḡup **māh-tābı** neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 10). [māh-tābı, -ı]

maḥv eyle-: Ortadan kaldırmak, yok etmek.

Ḥūn-ı şühedā her güneḡi **maḥv eyler** /Da‘vā vü suḡen reşḡ-i şehādet yayḡar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 7). [maḥv eyler, -r]

maḥv it-: Ortadan kaldırmak, yok etmek.

Ol āteşi kim bu yedi deryāyı ider maḥv /Bir buse ile ḡābil-i teskīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 21). [maḥv ider, -er]

O rütbe kâlibum **maḥv itdi** nār-ı şevk-i ‘âlem-gîr /Ki ḥākister miyânında ışıldar eñserüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 41). [maḥv itdi, -di]

maḥv ol-: Perişan olmak, dağılmak.

Arada biz hele şaşduḡ irāde **maḥv oldu** /Murādumuz diyecek bir murādumuz yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 3). [maḥv oldu, -dı]

Mişāl-i güft-gü-yı bî-hude **maḥv oldu** eczāmuz /Biraz ma‘nālu ma‘nāsuz kühen-ünşüdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 7). [maḥv oldu, -dı]

maḥv-ı vüçüd it-: I. Vücudunu yok etmek. II. Ölmek.

Gel ḳo nefsanıyeti **maḥv-ı vüçüd it** zāhid /Bu şu‘ünāt inan bir var imiş bir yoḡ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 11). [maḥv-ı vüçüd it]

maḥzen: I. Hazine. II. Esrar kutusu, enfiye kutusu, abdalların içine esrar koydukları kap.

Her gevher-i esrār dizilse reg-i cāna /Şandūḳa-i derün cān evi **maḥzen** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 18). [maḥzen]

maḥzūn: Hüzünlü, tasalı, kaygılı.

N’ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam bu demlerde /Ḥumār-ı ḥasretünle ḥayli dem **maḥzūnıñam** sāḳī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 14). [maḥzūnıñam, -ñam]

maḥzūn maḥzūn gez-: Hüzünlü, kederli bir şekilde gezmek.

Görür etbā‘ınuñ **maḥzūn maḥzūn gezdigin** lā-büd /Anı bir tesliyetle Bārī şād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 3). [maḥzūn maḥzūn gezdigin, -digin]

mā’-i ḥayāt: Hayat suyu.

Eyler mi eser **mā’-i ḥayāt** eyleseler reşş /Pervāne-i pür-sūḥteye puḥte semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 5). [mā’-i ḥayāt]

mā’il: İstekli, hevesli, düşkün.

Kānī niçe olmasun o çār ebrüya **mā’il** /Vefḳ-i varāḳ-ı ḥüsni felek dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 11). [mā’il]

mā'il ol-: Düşkün olmak, hevesli olmak.

Mā'il olma cāme-i cāha gönül sıkletlidür /Hırka-i fakrı libās it işte ol hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 1). [mā'il olma, -ma]

maḳām: Mekân, yer, derece.

‘Ubūdiyyet **maḳāmında** ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña kul olmaduk bir bende mi āzāde mi ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 7). [maḳāmında, -ında]

maḳām al-: Makam, mevki sahibi olmak.

‘Aceb bir ben miyim dil-ḥūn ḡadrüñ biñ mi yüzbiñ mi /Vefāsızluk mesānidinde pek ‘ālī **maḳām alduñ** (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 6). [maḳām alduñ, -duñ]

maḳşad: Gaye, amaç, niyet.

‘Azm-i ḥarem-i Ka‘be-i cān it teni boş ḳo /Tecrīd ise **maḳşad** eger iḥrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 6). [maḳşad]

mā'lum: Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey)

‘Aqlımı mehr virüp duḡt-ı rezi ‘aḳd itdüm /Ger ḥelālümde disem ‘ayb degül **mā'lumdur** (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 4). [mā'lumdur, -dur]

ma'lum degül: Belli değil, meḡhul.

Degül ḳırāt-ı gevher-pāre-i ḳadrüm benüm **ma'lum** /Güher şuyındayum ḳadrüm bilinmez ṭartarum yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 39). [ma'lum degül]

ma'lum ol-: Bilinmek, anlaşılmak.

Ne ma‘cūn olduḡuñ **ma'lum oldı** ey raḡīḳ-i ‘Adn /Devā-yı ḳāziyu'l-ḥācātı gördüm ben devālarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 7). [ma'lum oldı, -dı]

Hüner da‘vāsın eylerse ne ḡam her sifle-i bī-ḥuṣ /Şadā efzūn-ter olduḡı **ma'lum olsa** mīnā-būş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 2). [ma'lum olsa, -sa]

mā-melek: Bir kimsenin sahip olduḡu her şey, varı yoḡu, mal varlığı.

Senüñ ‘ışḳuñdan özge var mı şimdi **mā-melek** ḡayrı /Derün bīrūn ḡamuñla her ne var ol gitdi ben ḳaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [mā-melek]

Bir kez şarınca sīneme ol sīm sīneyi /İtdi o şūḡ **mā-melekim** hep müşādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 4). [mā-melekim, -im]

ma'nā: Anlam, kavram.

İl için yırtmak yarmağdur āhen- dillerüñ kārı /Müşāhiddür bu **ma'nā** diğkat olunsa şabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 4). [ma'nā]

Kāniyā dād u sited **ma'nādadur** şimden geru /Hud'a-i şüretger-i bāzāra hācet ıalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 13). [ma'nādadur, -dadur]

Elfāğdur semār-ı dırağt-ı tabī'atum /Mażmūn çāšnisi vü **ma'nā** çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 6). [ma'nā]

Gürizāndur gürūh-ı bed-menişden pāk-tıynetler /İder ĩmā bu **ma'nāya** şitāb-ı şīve-i ħar-gūş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 6). [ma'nāya, -ya]

ma'nālu ma'nāsuz: Anlamlı anlamsız.

Mişāl-i güft-gū-yı bī-hude mağv oldu eczāmuz /Biraz **ma'nālu ma'nāsuz** kühen-ünşüdemüz ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 8). [ma'nālu ma'nāsuz]

mānende-i devr-i felek: Dünyanın dönmesine benzeyen. (kararlı, sabit olmayan).

Ĥulqı hep sābit-kağem olsun diyen her kārda /Olmasun **mānende-i devr-i felek** kendü dönek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 8). [mānende-i devr-i felek]

mānend-i berāt: Bir imtiyaz gibi (olan naz).

Uzayup nāzişi günden güne **mānend-i berāt** /Defter-i mehr-i vefāyı dürenüm ĥoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 5). [mānend-i berāt]

mānend-i sāmīr: Gece sohbetinin benzeri.

Mānend-i sāmīrī viremez rūğ fitneye /Ĥiç itmesün rağīb o bütle müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 5). [mānend-i sāmīrī, -ī]

mānend-i şihāb: Kayan yıldız gibi.

Devr-i felek-i ĥüsn u cemālūñ yine döndi /**Mānend-i şihāb** āb-ı ruğı tīz söyüñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 2). [mānend-i şihāb]

ma'nī-i bī-gāne: İlgisi olmayan, anlaşılmadık manalar.

Āşinā-yı kıl ü kāl-i bağs-i vağdet olma kim /**Ma'nī-i bī-gāneye** her biri bir ma'nā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 4). [ma'nī-i bī-gāneye, -ye]

ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adālet: Adalet kelamının güvenilir anlamı.

Ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adālet oldur /Çiyenenür kılmaya ayaklara rāhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 9). [ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adālet]

manşib: Makam.

Şekkeristān-ı melāḥat saña mı **manşib** idi /Ey benüm tūṭi-i nā-kes suhenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 3). [manşib]

Manşūr: "Enel-hak" "ben Allah'ım" dediği için 922'de asılarak öldürülen ünlü mutasavvıf.

Manşūri çün gül-i ser-i dār idecekdiler /Sırr-ı ene'l-ḥaḳı açacak idi çekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 1). [manşūri, -ı]

Ne **Manşūram** ne ber-dār-ı ser-i zülf olmak ister dil /Nesīmī-vār hem de yüzmege lāyık derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 25). [manşūram, -am]

Manşūr-āsā: Mansur gibi. (Hallac-ı Mansur).

O ḳadd ü kāmēt ile sen cemālūñ 'arz kılduḳca /Göñül **Manşūr-āsā** ṭurma ber-bālā-yı dār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 14). [manşūr-āsā]

Manşūr-ı ser-dār-ı vefā: Allah'a verdiği söze sadıkların en büyüğü ve Allah'ın yardımı ile zafere ulaşanım. (Hallac-ı Mansur)

Ben ol sere **Manşūr-ı ser-dār-ı vefāyum** /Aşılmaḡ için dārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 9). [manşūr-ı ser-dār-ı vefāyum]

ma'reke: Savaş alanı.

Mu'ārizāt-ı şuverle olındı şulḥ-ı ebed /Bizüm bu **ma'rekelerde** cihādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 10). [ma'rekelerde, -lerde]

mār-ı münakkaş: Nakışlı, süslü yılan. (Şahmeran)

Dāḡ-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyünün /Ey şerḥasında **mār-ı münakkaş** mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 4). [mār-ı münakkaş]

ma'rifet ol-: Usta, hünerli olmak.

Şu gevherler ki nesr itdüm anı zīb-i bināḡuş it /Eger olmak dilerseñ 'ālem içre ma'rifet Kānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 18). [ma'rifet olmak, -mak]

meshare düş-: I. Maskara olmak. Gülünç bir duruma düşmek. II. Rezil olmak.

Geldüm kapısı önüne ‘âlem baña güldi /Bu bâbda ey Kânî katı **meshare düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 24). [meshare düşdüm, -düm]

mā-sivā: İnsanı Tanrı'dan uzaklaştıran dünyevi her şey.

Tehî dil **mā-sivādan** vâşıl-ı feyz-i me‘ânîdür /Eser evfâkda hâli vasaṭ bir hānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 5). [mā-sivādan, -dan]

maşlahat: İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.

Ben ḥamd-i hezārān iderem Ḥaḳḳa ki ansız /Her **maşlahatı** luṭf-ı ‘amîmi ider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 14). [maşlahatı, -ı]

maşlahat-fermāy-ı mār u mūr: Karınca ve yılanlara hükmeden, emreden.

Mülk-i istiğnāda hemvāre Süleymān olmayan /**Maşlahat-fermāy-ı mār u mūr** olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 8). [maşlahat-fermāy-ı mār u mūr]

maşdar: Bir şeyin çıktığı, sudur ettiği yer, kaynak, memba.

Bütün ḥayruñ da şerrüñ de ḳaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece ḥayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [maşdarı, -ı]

maşrık: Güneşin doğduğu yer.

Muḳābil düşdi māh yek-şebe ḥurşide **maşrıkda** /Ṭutar bir pīr-i nūrāniye şan bir sīm-ber keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 7). [maşrıkda, -da]

ma‘şūk: Aşkla sevilen, âşık olunan kimse.

Çü ‘āşık cān görem dirse bedensiz /Aña **ma‘şūk** dir cān biz beden siz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [ma‘şūk,]

Ma‘şūḳdan gelür ṭaleb-i vaşla ārzu /Kānî o şūḥ vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 13). [ma‘şūḳdan, -dan]

māt: Satranç oyununda mağlûbiyet.

Bāzi-i gerdündan ehl-i cāh da ḳurtulmadı /**Mātdan** şatranclarda şāh da ḳurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 2). [mātdan, -dan]

maṭbah: Mutfak.

Pişırdük işleri nefsi ne-puḥteyle bu **maṭbahda** /Ḥayāl-i ḥām dirler fikret-i bī-hüdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 5). [maṭbahda, -da]

maṭlab: İstek, istenilen şey.

Ḥaṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey âfet-i cān /Cān ise **maṭlab** eger ol daḥı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [maṭlab]

Arkasında o bütüñ zevḳ u şafādur **maṭlab** /Līk maḥcūb oluram kendüye bār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 7). [maṭlab]

maṭlūb: Talep edilen, istenilen, arzulanan.

Ḥuṣūr-ı yārda rüy-ı siyāhdur **maṭlūb** /Felekde girmege ol meclise sitāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 9). [maṭlūb]

māverd: Gül suyu (şarap).

O bezmghehde ki **māverd** oduna ḥaml olunur /Bahā-yı cevher her cins dūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 1). [māverd]

maṣāmīn: Nükteli sözler.

İdüp āmīḥte ḥikmetle revnaḳ vir **maṣāmīne** /Tasavvuf ile behişt ‘ācil eyle bezm-i ‘irfānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 9). [maṣāmīne, -e]

maṣḥar it-: Ulaştırmak, eriştirmek.

İderseñ nīm miḳdār iltifāta Kānīyi maṣḥar /Felekden yaḡsa da seng-i sitem aṣlā girān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 9). [maṣḥar iderseñ, -erseñ]

maṣḥar-ı ḥāṣṣıyyet-i ism-i ‘azīz eyle-: İzzet sahibi, mağlup edilmesi imkânsız olan, her şeye galip olan isminin gücünü göster.

İlāhī **maṣḥar-ı ḥāṣṣıyyet-i ism-i ‘Azīz eyle** /İden sensin çoḡalup erc üze silm u nūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 9). [maṣḥar-ı ḥāṣṣıyyet-i ism-i ‘azīz eyle, -le]

maṣḥar-ı nīm-iltifāt: Yarım iltifatın nail olan.

Kāniyā eylerdüm ol şūḥa bütün cānum fedā /**Maṣḥar-ı nīm-iltifātum** yār-ı ḡarumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 14). [maṣḥar-ı nīm-iltifātum, -um]

maẓmūn: Nükteli, sanatlı, ince söz.

Elfāzdur semār-ı dıraht-ı ṭabīʿatūm /**Maẓmūn** çāšnisi vü maʿnā çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 6). [maẓmūn]

maʿzūr ṭut: Hoş görmek, kusûruna bakmamak, affetmek, mâzeretini kabul etmek.

Töhmet-i düzd-i nigāhı sevdiğüm **maʿzūr ṭut** /Bu mesel meşhûrdur hergiz göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 11). [maʿzūr ṭut]

mecāl yok-: Gücü kalmamak, güçsüzleşmek.

Ḥilekâra ṭaʿneden kırtulmağa yokdur mecāl /Kim ser-i kühsârda rûbâh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 5). [mecāl yokdur, -dur]

meclis: Sohbet etmek ve eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu.

Ne kaldı ʿâşık-ı üftâdeye resm-i maḥabbetden /Ki gelse **meclise** ağıyâr ider feryâd yâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [meclise, -e]

Şaded ḥâl-i dil-i ʿuşşâkdan geçdükçe **meclisde** /Baña dâʿir de şöḥbet geçmiş ammâ pek nihân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 5). [meclisde, -de]

Sâkî gice **meclisde** mey-i nâba göz itdi /Bu şîveyi seyr eyledi peymâne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 5). [meclisde, -de]

Başıldı zevkler zor-ı mey-i köhneyle **meclisde** /Aşıldı şevkler Kânî ser-i dīvâra bâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 13). [meclisde, -de]

Şûfî bu gice **meclise** geldi şehir üstü /Kulḳul diyicek ḥalk sebû kalḳale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 11). [meclise, -e]

meclise girmege: Meclise girmek için, sevgilinin meclisine kabul edilmek için.

Huzûr-ı yârda rûy-ı siyâhdur maṭlûb /Felekte girmege ol meclise sitâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 10). [meclise girmege]

meclis-i ünsiyyetüñ pervâne: Dost, ahbap meclisinin etrafında dönen, ona hayran olup, ulaşmaya çalışan kimse.

Ḳonmasa fânûs-ı himmet farḳ-ı şemʿ-i devlete /Olmaz elbet **meclis-i ünsiyyetüñ pervânesi** (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 14). [meclis-i ünsiyyetüñ pervânesi, -si]

mecmûʿ ol: Toplanmak, bir araya getirmek.

Âdemdeki aḥlâḳ-ı ḥamîde ola mecmûʿ /Ser-levḥa-i mecmûʿ daḥı lîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 25). [mecmûʿ ola, -a]

Mecnûn: I. Mecnûn, 'aşk yüzünden deli-divâne olmuş, akli başından gitmiş kimse. II. Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı, Kays.

Degül **Mecnûna** teşbîh eylemek Kânîyi şâyeste /Hezârân Kays hayrân hâlet-i hayret-füzûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 15). [mecnûna, -a]

Başı kayısı mı idi Leylâ'nun âh u zâr-ı Kays /Ya'ni **Mecnûn** 'akıllı dîvâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 8). [mecnûn]

Siyeh-mest-i şarâb-ı 'ışk-ı Leylî olmadum ammâ / Seni gördüm yitirdüm 'aqlımı **Mecnûnîñam** sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 18). [mecnûnîñam, -iñam]

Bir kez taģıtmasun şaĉın ol Leylî-i cemâl /**Mecnûnları** taģı taģı şahrâyı taldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 4). [mecnunları, -ları]

Deşt ü kûhı niĉe taldurmaya **Mecnûnlar** kim /Hûsn-i Leylî bu tecellîkededê kûh-der-kûh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 7). [mecnûnlar, -lar]

Siyeh-kârî-i tâlî' şabr ile tebdîl-i reng eyler /Ki Leylî müşrif-i şubh-ı hâķîkat itdi **Mecnûnı** (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 12). [mecnûnı, -ı]

mecnûnca eţvâr: Mecnuna (çalgına) yakışır tavırlar, davranışlar.

'Aķılķarı degüldür 'ışķ Eflâtûn da olsañ /Biraz **Mecnûnca eţvârlar** ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 8). [mecnûnca eţvârlar, -lar]

medâr-ı vüs'at-i devr: Zamanın kudret vesilesi.

Bile düşdi senüñle bi'l-ma'yye kaldı bu a'zâ /**Medâr-ı vüs'at-i devr** ser ü sāmānuñı hoş tüt (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 6). [medâr-ı vüs'at-i devr]

meded: 1. Yardım.

Harf ta'rif eylemez cem'iyet-i lafza **meded** /Mes'ele muğlaķ degül baĉs-i huzûra el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 7). [meded]

Yine bir güçli kuvvetli cüvâna mübtelâ oldum /**Meded** ey nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferûm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 28). [meded]

Kim koydı minķal-i dile bilsem bu âteşi /Sâķî **meded** meded sele başdur şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 2). [meded]

Şaĉne-i hâķ-i Necefdür dil-i zârûñ **mededi** /Kať'-ı ümmîd idelüm şaĉne vü şâhdan ĉayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 13). [mededi, -ı]

Meded kim perdeler ĉaķ oldı sırlar fâş diller hûn /Daĉı ķankı ĉüne şaķlarsın Allâhım Ĝafûr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 5). [meded]

2. Aman eyvah.

Vaşluñuñ naqdini gösterme **meded** ağıyāra /Kāle-i vaşluñı hep o götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 3). [meded]

medh: Övme, övgü.

Haḳḳ sözi evvel-be-evvel söylemez **medhin** mezāk /Bulmadum bu bābda ṭoğrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 5). [medhin, -in]

medh it-: Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, övmek.

Gül anuñ gönçesi gönçe lebinüñ rencesidür /Ne kadar **medh iderseñ** de o gül-rü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 12). [medh iderseñ, -erseñ]

medhal: Bir işe karışma, parmağı olma, etkisi bulunma.

Zamānuñ i'tibārātı cihānda **medhali** yokdur /Sepīde-rīş olan kibrit ile zātında pīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 5). [medhali, -i]

medhül: Dile düşmüş.

Ehl-i pertev göklere çıksa yine **medhüldür** /'Av'av-ı seg-ıynetāndan māh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 7). [medhüldür, -dür]

medyün: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu hisseden, teşekkür borcu olan.

Ḳalursa böyle bezm-i 'ayş-ı 'işret her dem āmāde /Senüñ ben rüz-ı maḥşerde daḥı **medyünüñam** sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 16). [medyünüñam, -iñam]

meftün: Âşık, vurulmuş, mübtelâ.

Miyān-ı bezm-i mey-ḥ'ārān-ı 'ışḳ-ı şevke baş koydum /Dil-i Kānī gibi ben de senüñ **meftünüñam** sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [meftünüñam, -iñam]

meger: Aslında, meğer, oysaki.

Nāz ile ağıladığın 'āşık işitmişdi **meger** /Var sevdā-yı diğeri serde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 3). [meger]

Üstüne düşmemenüñ var mı **meger** imkānı /Beni āğışte be-ḥūn eyleyen ol ḥançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 13). [meger]

Bir kerre alur gözle **meger** bakmışam eyvāh /Ḥālā o baḳışlar baña pür-kīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 19). [meger]

İnkâr ider mi küfr-sivâ oldığın kemâl /Kânî **meger** ki münkirüñ ĩmânı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 10). [meger]

Sebû ber-düş geldi düş-ı bezm-i vaħdete Kânî /‘Ale’l-ğafle **meger** sâķi-i bezm-i ‘ışķa olmuş düş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 10). [meger]

Girmiş hayâle bilmez iken ben muħabbeti /Almış o düzd cânı **meger** ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 10). [meger]

Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yoħsa /Göñül ĥâlin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 21). [meger]

Nedür ĥünliligüñ cellâd mı mirrîh mi ne olduñ /**Meger** fermân bî-dermân nefy ü katl-i ‘âm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 8). [meger]

Ayağın öpdürmege ķâ’il mi olurdu **meger** /Bî-ser ü sāmānlar uğurına ser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 11). [meger]

meh: Mah, ay.

Ya doğ ya doğayum deyu ta’cîl ider saña /Küstāħluk degül mi **mehe** bu mübādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 8). [mehe, -e]

meħāfet-i yezdān: Allah korkusu.

Re’sü’l-ħikem **meħāfet-i Yezdāndur** dimiş /Şîr-i Ĥudā nazargeh-i Yezdān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 9). [meħāfet-i yezdāndur, -dur]

mehebb ol-: Rüzgârın estiği yer, güzergāh olmak.

Bu günde bir nefescik bāri semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahār-ı feyze olmaz mı mehebb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 6). [mehebb olmaz, -maz]

meh-i temmüz: Temmuz ayı.

Kibāruñ rüy-ı serdin mevsim-i iķbâlde ‘afv it /**Meh-i temmüzda** berfûñ nüzûli tğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 14). [meh-i temmüzda, -da]

mehr: Dini nikâh esnasında belirlenen ve erkek tarafından kadına verilmesi gereken mal yahut para, nikâh bedeli.

‘Aqlımı **mehr** virüp duħt-ı rezi ‘aķd itdüm /Ger ĥelālümde disem ‘ayb degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 3). [mehr]

meh-tāb: Ay ışıĝı. "Māhtāb" sözcüğünün muhaffefi.

Kemāl-i kevkebe her nāķısuñ mülāzimidür /Gürüh-ı encüm ile devr ider gice **meh-tāb** (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 8). [meh-tāb]

Āyīne-i ruhsārına reşk eylese hūrşīd /**Meh-tāb** geyer ķasret ile cāme-i mātem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 10). [meh-tāb]

mekārim: Cömertlik, kerem.

Zuhru'l-kirām olan zeri eyler mi iddiķār /Ta'dād iden **mekārimi** dāķir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 6). [mekārimi, -i]

mekīde: 1. I. Emmiş. II. Hile, düzen, oyun.

Emdürmiş ise sīne vü pistānuñ 'āşķa /Bi'llāh o farķ-ı cūd yine bir **mekīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 6). [mekīdedür, -dür]

2. Oyun, tuzak, hile.

La'l-i mekīdesin büzererek söyliyor yine /'Uşşāk-ı zāra var ise ķaşdı **mekīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 4). [mekīdedür, -dür]

melek-ķū: Melek huylu. Sevgili.

Ādemī-zāddur ammā ki perī-zād da dirüm /Beni ol vādīlere hep o **melek-ķū** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [melek-ķū]

melek-peyker: Melek yüzlü.

Dili düzd-i nigāhuñ cānı bir dīger **melek-peyker** /Dü-kār-ı müstaķıldür ikisi bir oķdan çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 3). [melek-peyker]

mellāķ: Gemi kaptanı.

Mellāķ Ħasan göstererek 'āşķa ķāmet /Degdi direk-i ķeşti-i hicrānda direkler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 3). [mellāķ]

me'lūf olan: Alışmış olan ķişı.

Cennet-i vuşlata **me'lūf olanuñ** ķeşminde /Künc-i düzaķ görünür gūşe-i evreng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 15). [me'lūf olanuñ, -uñ]

memnūn: Herhangi bir olaydan veya durumdan ötürü sevinç duyan, hoşnut.

Ṭalebkār-ı neşāṭ-ı bāde-i gül-gūnıñam sākī /Hemān bir sāğar-ı leb-rīz ile **memnūnıñam** sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 12). [memnūnıñam, -ıñam]

Yoğ iken sīnede fikr-i dehenüñ bir zerre /Hîç **memnūn** degilem dünyede var olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 4). [memnūn]

me'mūl: Umulan, ümit edilen.

Kânî bu ğazel olsa sezā yāra hediye /**Me'mūl** o periden daħı taḥsīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 30). [me'mūl]

me'mūn ol-: Korkusuz olmak.

Kimseler ḳabzū'l-ervāḥdan olmaz me'mūn /Laḥd çün mehd-i sehimnāk-i būn-i ḳabresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 7). [me'mūn olmaz, -maz]

menākib-i şevḳ: Heves hikayeleri.

Kimin **menākib-i şevḳe** kimini düş-ı dile /Ġamın o āfet-i 'uṣṣāk-küş yabān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 27). [menākib-i şevḳe, -e]

menāre: Namaz vaktinin geldiğini bildirmek için camide müezzinin ezan okuduğu, sala verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı, minare.

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez nā-gehān teklīf /Mü'ezzinler **menāre** hîç bī-vakt ezān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 4). [menāre]

menfes: Nefes alacak yer, nefes deliği. (Sinede açılan yaralar, yarıklar bağlamında).

Besdür bu şerhalar niye lāzım bu dāğlar /Gör ḥāne-i derūn açık **menfes** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 24). [menfes]

mengüş: Küpe.

Ḳulağında küpe olsun dimekdür pend cūyāna /Hemīşe güş-ı hüş-ı bendegān-ı şāhda **mengüş** (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 8). [mengüş]

menzil: Dünya.

Ḥadeng-i şīve-i ḳavs-i ḳader bu **menzilde** /Bu bī-nişānı mı gördi hemān nişān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 3). [menzilde, -de]

menzil-i maḳṣūd: Varılmak istenilen yer.

Çıplak da binse **menzil-i maḳṣūdına** yeter /Ey dil rikāb-ı vaşla eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 5). [menzil-i maḳṣūdına, -ına]

merāci: Rücu edilecek ve dönülecek yerler.

Dil-i ‘uşşāk elbet müncezibdür semt-i hūbāna /**Merāci’dür** efendi mu‘teber lā-būd zamāyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 4). [merāci’dür, -dür]

merd-i dīvāne-nümā: Deli görünen kişi. Delirmiş, âşık.

Merd-i dīvāne-nümāyı eyleme taḥkīr kim /Nezd-i Ḥaḳda ‘ākile maḡbūtdur dīvāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 9). [merd-i dīvāne-nümāyı, -yı]

merdümeg: Gözbebeği.

Müjgānlarum **merdümegüm** ḥalka-i çeşmüm /Heft-dā’ire-i hūn-şüdegānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 11). [merdümegüm, -üm]

merdüm-i çeşm: Göz bebeği.

Mevc-i belāda **merdüm-i çeşm** olalı ḡarīḳ /Korkum bu hūn dāḡını deryā ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 3). [merdüm-i çeşm]

merḥabā: I. Selam hitabı. II. Hatır sormak.

Bu fikre ḥāṭıra gelmezden evvel el-vedā‘ eyle /Hezārān ‘ıyd gelse bī-vefādan **merḥabā** umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 6). [merḥabā]

merhem: Merhem, ilaç.

Bir **merhem** ‘aceb var mı didüm dāḡ-ı derūna /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [merhem]

merhem-i vaşl: Kavuşma merhemi, ilacı.

Dāḡ-daḡ-ı sīne tıtdı **merhem-i vaşluñla** bāḡ /Ġam degül şimden girü cānā baña dāḡ üstü bāḡ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 1). [merhem-i vaşluñla, -uñla]

mesāfe-i dūr u dıraz: Uzun ve uzak mesafeden.

Güriz fā’ide virmez kaçādan ey Kānī /Çeker **mesāfe-i dūr u dırazdan** girdāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 14). [mesāfe-i dūr u dırazdan, -dan]

me'sede-i sırr-ı kazā: Kaderin gizli aslan yatağı.

Ġābe-i ğayba mülāşık gerek eṭrāfı dilüñ /Olamaz **me'sede-i sırr-ı kazā** her bîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 6). [me'sede-i sırr-ı kazā]

meşel: Atasözü.

Töhmet-i düzd-i nigāhı sevdigüm ma'zûr tut /Bu **meşel** meşhûrdur hergiz göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 12). [meşel]

meselā: Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.

Ferzend-i hünermend-i fülānum deyu söyler /Şorsañ **meselā** şöhet-i cedd ü ebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 6). [meselā]

mes'ele: 1. Çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun.

Dil-ḥastegī-i 'āşıkı şorma ḥekīmden /Ol **mes'ele** var ise de āḥestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 16). [mes'ele]

2. Konu, mevzu.

Ḥarf ta'rif eylemez cem'iyet-i lafza meded /**Mes'ele** muğlak degül baḥs-i ḥuzûra el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 8). [mes'ele]

Zāhidüñ dahli mey-i bî-meze-i ğafletedür /Almaz ağza lebüñi **mes'eleye** 'ālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 8). [mes'eleye, -ye]

meşel-fürüş-i şāhib-fünün: İlim sahibinin örnek vermesi, mesel satması.

İderse ḥalt-ı kelām mîr-i meclisüñ birisi /Meşel fürüş-i şāhib-fünûna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 8). [meşel-fürüş-i şāhib-fünûna, -a]

mesken: Oturulacak, sükûn edilecek yer.

'Arş-ı raḥmān şuffe-i lāhütdür **mesken** saña /Ġam ne Kānî bu kühen kâşāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 21). [mesken]

mesmû: İşitilen, işitilmiş, duyulmuş.

Tutuldum bir perî-rûya deyu lâfuñ degül **mesmû** /Şikār oldum şanursın kendüñ ammā şā'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [mesmû]

mesmū' ol-: İşıtılmek.

Dehânından vişâle dâ'ir olmaz harfcik mesmū' /Çıkan hep vardandur emr-i mümkün yokdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 7). [mesmū' olmaz, -maz]

mest: Sarhoş, kendinden geçmiş.

Öpmek dilemişdüm yañağın **mest** iken ammā /Bilmem geçilür mi o yaña tîg-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 5). [mest]

mest ol-: Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Fitne pâ-buşın öper dildâr **mest olmuş** yine /Gamze ol terlikle gör hançer be-dest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 1). [mest olmuş, -mış]

mestâne: I. Aşk sarhoşu. II. kendinden geçmiş III. Âşık.

Âb-ı huşk âteş ise ter hâk-ı sıklet bād serd /'Âlem-i âba neden eyler heves **mestâneler** (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 8). [mestâneler, -ler]

mesti: Sarhoşluk.

Zâhid yine sen hâlî-ı kelâm eyleye düşdüñ /Te'dîb gerekdür seni gel **mesti** sökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 6). [mesti]

mest-i cehâlet: Cehalet, bilgisizlik sarhoşu.

Yerden gögi fark eylemez ol **mest-i cehâlet** /Hammâl-şifât kevkeb ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 9). [mest-i cehâlet]

mest-i müdâm ol-: I. Daima sarhoş olmak. II. Şarabın sarhoşu olmak.

Dir imişsin 'âşıkân **mest-i müdâm olmak** gerek /Câm-ı şevkuñ dürdan bir kez gören ayık mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 3). [mest-i müdâm olmak, -mak]

meş'ale-i mâh yap-: Ayın meş'alesi, yol göstereni yapmak.

Şeb-i hecrüñ şehri yaklaşacak hâzret-i Hâkîk /Âhınuñ her şererin **meş'ale-i mâh yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 20). [meş'ale-i mâh yapar, -ar]

meş'al-i rāh-ı hüdā it-: Doğruluk, hidayet (Kur'anı Kerim) yolunun meş'alesi, ışığı yap.

İlāhî **meş'al-i rāh-ı hüdā it** baña Nūr ismin /Ni'am perverdeñe sen mücib-i şükr it Şekür ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 1). [meş'al-i rāh-ı hüdā it]

meşhūr: Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.

Töhmēt-i düzd-i nigāhı sevdigüm ma‘zūr tut /Bu mesel **meşhūrdur** hergiz göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 12). [meşhūrdur, -dur]

Meşhūr budur ‘āşıkā Bağdād ırağ olmaz /Rüz-nāme-i hicrānuñı da gerk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 9). [meşhūr]

Fikr-i lebūñ niçün dile āteş virür müdām /**Meşhūr** degül mi başdurur elbet şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 4). [meşhūr]

meşreb: Yaratılış, huy, tabiat.

Degül peymāne-keşlik **meşrebüm** mey-hānede ammā /Helāk-i neş’e-i zehr-ābe-i āzārīñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 3). [meşrebüm, -üm]

meşreb ehli: Belirli bir mizaca, tabiata, karaktere, davranış biçimine sahip olan insanlar.

Hud‘a itme qavl ü fi‘lūñde şaķın ‘āriflere /**Meşreb ehli** istemez sāğarda kıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 12). [meşreb ehli]

metā‘: Mal, elde bulunan varlık, servet.

Vuşlat **metā‘īnuñ** degerin bilmiyor hele /Hātırlara o şūh deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 7). [metā‘īnuñ, -īnuñ]

Metā‘-ı vaşl bir özge **metā‘dur** Kānī /Bahā-yı hūsn ü dili ne şatan bilür ne alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 21). [metā‘dur, -dur]

metā‘-ı ‘ışk u şevk: Arzu ve aşk sermayesi.

Çün kabül itmez **metā‘-ı ‘ışk u şevk** ortaklığı /Uymadı kendümle de bāzār aldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 3). [metā‘-ı ‘ışk u şevk]

metā‘-ı vaşl: Kavuşma sermayesi, malı.

Metā‘-ı vaşl bir özge metā‘dur Kānī /Bahā-yı hūsn ü dili ne şatan bilür ne alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 21). [metā‘-ı vaşl]

İ‘tibār itmez **metā‘-ı vaşluñ** istibdāline /Eşk-i ‘āşık sīm-i ruhsārı eger zer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 7). [metā‘-ı vaşluñ, -uñ]

mevc-i belā: Bela dalgası.

Mevc-i belāda merdüm-i çeşm olalı garīk /Korķum bu hūn dāğını deryā ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 3). [mevc-i belāda, -da]

mevhüb-ı ħudā: Allah'ın ihsanı, bağışı.

Bu cezbe vü an hep saña **mevhüb-ı ħudādur** /An an dili şayd eyledi rindâne tolaştı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 9). [mevhüb-ı ħudādur, -dur]

mevlevî şüh: Mevlevi güzel.

Beni ol **Mevlevî şüh**ı ğamına kıldı küçek /Kalmadı itmedigi baña külâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 3). [mevlevî şühı, -ı]

mevsim: Vakit, zaman.

Ekme her bir toħmı temyîz itmeden keyfiyyetin /**Mevsiminde** nef-i ümmîd itdigüñ maħşûli ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 6). [mevsiminde, -inde]

Düşmez dir idüm büsesinüñ **mevsimin** ammâ /Ĥâb aldı şeker bâdem-i çeşmin düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 5). [mevsimin, -in]

mevsim-i dey: Kış mevsimi. Dey: Güneş yılının onuncu ayı.

Dürüldi âlem-i âbuñ şafâsı **mevsim-i deyde** /İşındı erba'inde ħalk zevke mâh-ı âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 3). [mevsim-i deyde, -de]

mevsim-i iķbâl-: (Sevgilinin) Teveccüh gösterdiği vakit. Yakınlık kurduğu zaman.

Kibâruñ rûy-ı serdin **mevsim-i iķbâlde** 'afv it /Meh-i temmüzda berfüñ nüzûli tãĝlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 13). [mevsim-i iķbâlde, -de]

mey: 1. Şarap, bâde.

Bir cāmı nüş kıl ki **meysi** bî-ħumâr ola /Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [meysi, -i]

Oldı leb-rîz-i ğazab sākî **meysi** dökdüñ deyü /Sürçmesün âlemde bir kerre ayağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 9). [meysi, -i]

Meyler ğulûv idüp ħarem-i ħumda taşsun /Olsun serâçelerle şoķaķlar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 7). [meyler, -ler]

2. I. Şarap. II. Aşk.

Kānî **meysi** sen tevbelisın şāhidüz ammâ /Zinhār anı sen şāhid-i ibrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 9). [meysi, -e]

3. Şarap (sır, hikmet).

Sırrumda âyet ü tenezzül okunmada /Kim nüş iderse ķatre **meysi**den şifām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 8). [meysi, -ümden]

mey-hâne: 1. Mey vesâir müskirâtın satıldığı, içildiği yer, şerbet-hâne.

Şimşek gibi ıskuñ şereri dilde çaķarken /**Mey-hānedeki** bādeyi çaķmaķ ne revādur (Kānî Divanı, Gazel 45, Mısra 8). [mey-hānedeki, -deki]

Düşer dil āsitān-ı dil-bere **mey-hāneden** sonra /İder bir secde-i İskenderi ammā neden sonra (Kānî Divanı, Gazel 155, Mısra 1). [mey-hāneden, -den]

Degül peymāne-keşlik meşrebüm **mey-hānede** ammā /Helāk-i neş'e-i zehr-ābe-i āzārīnam sāķī (Kānî Divanı, Gazel 219, Mısra 3). [mey-hānede, -de]

Żevķ-i şarāb-ı nābı peymāneler de bilmez /Ser-ħoş-ı bezm-i şevķı **mey-hāneler** de bilmez (Kānî Divanı, Gazel 77, Mısra 2). [mey-hāneler, -ler]

Āh **mey-hāneye** kimdür seni dirseñ götüren /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şū götürür (Kānî Divanı, Gazel 55, Mısra 13). [mey-hāneye, -ye]

Bezm-i şevķuñ isterüz **mey-hāne** olmuş olmamış /Cām-ı la'lüñdür ğaraż peymāne olmuş olmamış (Kānî Divanı, Gazel 89, Mısra 1). [mey-hāne]

Mey-hānede pīr-i meyi bintü'l-‘inebi gör /Muğ-beççeyi Kānī bu ikisine siper çek (Kānî Divanı, Gazel 106, Mısra 9). [mey-hānede, -de]

2. İçki içilen yer. (Sevgilinin dudağı bağlamında)

Ĥaţuñ devrinde sözler vaşf-ı la‘l-i nāba dā‘irdür /Gülüşler vaķt-i mağrib ekserī **mey-hānedendür** hep (Kānî Divanı, Gazel 7, Mısra 8). [mey-hānedendür, -dendür]

mey-hāne-i ‘ışķ: Aşķ meyhanesi.

Düşdüm ğam-ı hicrān ile **mey-hāne-i ‘ışķa** /Maħmūrluķ el vireli derd-i sere düşdüm (Kānî Divanı, Gazel 118, Mısra 9). [mey-hāne-i ‘ışķa, -a]

mey-i bī-ĝış: Saf şarap.

ķurtar bu dūrd-i nūşī-i ğamdan bizi yetiş /Şahbā-yı şāfi mi **mey-i bī-ĝış** mısın nesin (Kānî Divanı, Gazel 142, Mısra 8). [mey-i bī-ĝış]

mey-i bī-meze-i ğaflet: Gafiliĝin tatsız şarabı.

Zāhidüñ daħlı **mey-i bī-meze-i ğafletedür** /Almaz aĝza lebüñi mes’eleye ‘ālimdür (Kānî Divanı, Gazel 46, Mısra 7). [mey-i bī-meze-i ğafletedür, -edür]

mey-i nāb: Halis, arı duru, saf şarap.

Ĥelāl-zāde şikest itdigin dūrust eyler /Ĥumārını yine kendüsi def’ ider **mey-i nāb** (Kānî Divanı, Gazel 5, Mısra 12). [mey-i nāb]

Sâķī gice meclisde **mey-i nāba** göz itdi/Bu ŗıveyi seyr eyledi peymāne ęolaŗdı (Kānî Divanı,Gazel 210,Mısra 5)[mey-i nāba, -a]

meyl: Eğilim, yönelme; ilgi gösterme.

Bu bī-sāmanluęuñ aŗlı nızāma **meylimüzdendür** /Perīŗānī-i gīsū-yı meęālib ŗānedendür hep (Kānî Divanı, Gazel 7, Mısra 3). [meylimüzdendür, -imüzdendür]

Bir demdür o māhuñ yine **meyli** neye düŗdi /Bilmezdi o dem zevķini bilmem neye düŗdi (Kānî Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [meyli, -i]

meyl it-: Niyetlenmek, yönelmek.

Fütür o deñlü var Kānīde kim tenŗięe **meyl itsem** /Ne dārū kārger ne benc ü ne afyon ne ĥab yā Rabb (Kānî Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [meyl itsem, -sem]

meyve-i maķŗūd: Emel meyvesi.

Yetiŗmek istemez miydi a zālīm **meyve-i maķŗūd** /Koparduñ ġadr idüp olmazdan evvel anı ĥām alduñ (Kānî Divanı, Gazel 103, Mısra 3). [meyve-i maķŗūd]

meyyitin ser-: Öldürmek.

O deñlü bī-amāndur ġamze-i bī-raĥm u ĥūn-rīzi /Dil-i mecrūhumuñ ben **meyyitin sersem** gider gelmez (Kānî Divanı, Gazel 84, Mısra 28). [meyyitin sersem, -sem]

mezāk: Zevk, tat.

Ĥaķķ sözi evvel-be-evvel söylemez medĥin **mezāk** /Bulmadum bu bābda ęoęrı deri birden bire (Kānî Divanı, Gazel 177, Mısra 5). [mezāk]

mezār: Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir. (sevgilinin göz çukuru).

Sen az mı ŗanursın o **mezāruñ** ŗühedāsın /Ol tīr-i müje Kānī cihānuñ çoķın urdı (Kānî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [mezāruñ, -uñ]

mī/mi: Soru eki.

Bu günde bir nefescik bāri semt-i kıble-i ümmīd /Nesīm-i nev-bahār-ı feyze olmaz **mī** mehebb yā Rabb (Kānî Divanı, Gazel 8, Mısra 6). [mī]

Nīrān-ı ġam göñülde midür bende sende **mī** /Yoĥsa ŗerār-ı āĥ o külĥanda mı ‘aceb (Kānî Divanı, Gazel 9, Mısra 3). [mī]

Hân-ı halîl **mi** baña h'ân-ı vişâl mi /Hân-ı halîl didigimüz hânde mi 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 7). [mi]

Hân-ı halîl mi baña h'ân-ı vişâl **mi** /Hân-ı halîl didigimüz hânde mi 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 7). [mi]

Hân-ı halîl mi baña h'ân-ı vişâl mi /Hân-ı halîl didigimüz hânde **mi** 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 8). [mi]

Kânî bu gevher adını virme kimesneye /Kân cevher içre **mi** ya cevher kânda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [mi]

Derd-i maḥabbetüñ eseri cânda **mi** 'aceb /Büyî gülüñ fezâ-yı gülistânda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 1). [mi]

Derd-i maḥabbetüñ eseri cânda mı 'aceb /Büyî gülüñ fezâ-yı gülistânda **mi** 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 2). [mi]

Nîrân-ı gam göñülde midür bende sende mi /Yoḥsa şerâr-ı âh o külḥanda **mi** 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 4). [mi]

Bu ḥüsn u ân sende midür bilmem anı ben /Esrâr-ı ḥüsn ü 'ışk ise ol anda **mi** 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 6). [mi]

Kânî bu gevher adını virme kimesneye /Kân cevher içre mi ya cevher kânda **mi** 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [mi]

Nîrân-ı gam göñülde **midür** bende sende mi /Yoḥsa şerâr-ı âh o külḥanda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 3). [midür, -dür]

Bu ḥüsn u ân sende **midür** bilmem anı ben /Esrâr-ı ḥüsn ü 'ışk ise ol anda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [midür, -dür]

Kânî **mi** ne dirlerdi kühen bendelerüñden /Ḥalâ o dil o kârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 19). [mi]

Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden bir **mi** /Bu gülsitâna benüm gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 3). [mi]

Görüp cemâlünü bir ben **miyüm** iden nâle /Bu gülsitâna benüm gibi şad-hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 11). [miyüm, -yüm]

Zuḥru'l-kirâm olan zeri eyler **mi** iddiḥâr /Ta'dâd iden mekârimi dâḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 5). [mi]

'Âlem bakılsa âḥiri âḥir degül **midür** /Âḥirler evvel evveli âḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 1). [midür, -dür]

'Âlem bakılsa âḥiri âḥir degül midür /Âḥirler evvel evveli âḥir degül **midür** (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 2). [midür, -dür]

Diḳḳat gerek 'izâm-ı ecillâ-yı 'âleme /Zîr-i lüḥûd 'izâm-ı nev-âḥir degül **midür** (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 4). [midür, -dür]

Zuhru'l-kirām olan zeri eyler mi iddiḥār /Ta'dād iden mekārimi dāḥir degül **midür** (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 6). [midür, -dür]

Tezyîn-i lafzı 'ayb diyenler neden dimiş /Ziyy-i nazîf ḥıl'at-ı fâḥir degül **midür** (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 8). [midür, -dür]

Teyyār-ı ṭab'uña niçe öykündi şā'irān /Kānî ṭabī'atun yem-i zāḥir degül **midür** (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 12). [midür, -dür]

Saḥa hîç söz **mi** te'sîr eyler ey Kānî ki sen ḥ'ābān /Misāl-i aḥter-i tābında dikmiş āsumān gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [mi]

Şoruñ 'uşşākına āyā birisi içinden /Ṭayanur **mi** hele bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [mi]

Derk ehli için **mi** añı āmāde ider Ḥaḥḥ /Ġayyā-yı ġavāyetde ki var niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 11). [mi]

Üstüne düşmemenün var **mi** meger imkānı /Beni āġışte be-ḥūn eyleyen ol ḥaṇçerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 13). [mi]

Vaḥdet-i Ḥaḥḥı niçün münkir olurlar Kāniyā /Mu'teber olmak gerekmez **mi** 'aceb bir dāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 14). [mi]

Her zamān sāġar-ı bezm-i meyi dilber **mi** sürer /Yoḥsa bu zevḥ u şafāyı yine sāġar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 1). [mi]

Sürinürmiş didiler duḥter-i rez leblerüne /Bize bu sürmeceyi yoḥsa ḳadeḥler **mi** sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [mi]

Üstüme at sürer oldı o sipāhî-zāde /Şeh-levendüm bunu tā 'arşa-i maḥşer **mi** sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 6). [mi]

Vaşf-ı ḥaṭṭun mı yazar ḥāme-i muşḳîn cāma /Yoḥsa Ḳur'ānı Bilāl-i Ḥabeş ezber **mi** sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 8). [mi]

Her zamān sāġar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yoḥsa bu zevḥ u şafāyı yine sāġar **mi** sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [mi]

Vaşf-ı ḥaṭṭun **mi** yazar ḥāme-i muşḳîn cāma /Yoḥsa Ḳur'ānı Bilāl-i Ḥabeş ezber mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 7). [mi]

Ol gözleri var **mi** görecek bir güzel 'āşık /Dirsın ki dü-çeşm-i nigerānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [mi]

Rāḥat **mi** ider 'āşık olan ġamze-i şūḥa /Ser-tā-be-ḳadem cism-i ḥazānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 13). [mi]

Kāniyā cān u dehānı o 'adīmü'l-meselün /Nokṭa-i šekk **mi** süveydā mı ḥaṭ-ı 'ayb mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 10). [mi]

Şüphe var **mi** ḥaṭ-ı ruḥsār yüze çıkmaya mı /Zālike's-şuḥuf 'aceb muşḥaf-ı lā-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [mi]

Şüphe var mı haṭ-ı ruḥsār yüze çıkmaya **mi** /Zālîke's-şuḥuf 'aceb muşḥaf-ı lâ-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [mi]

Geçmeyen kaṇṭara-i 'ıṣḳ-ı mecâzîden eger /Kâ'il-i safsaṭa-i kaṇṭara **mi** ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 8). [mi]

Kāniyā cān u dehānı o 'adīmü'l-meselün /Noḳṭa-i şekk mi süveydā **mi** haṭ-ı 'ayb mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 10). [mi]

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile 'ayb mıdur /Hecre şalduñ beni bu cāygeh-i reyb **midür** (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 2). [midür, -dür]

Hāṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey āfet-i cān /Cān ise maṭlab eger ol daḥı der-ceyb **midür** (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [midür, -dür]

Geçmeyen kaṇṭara-i 'ıṣḳ-ı mecâzîden eger /Kâ'il-i safsaṭa-i kaṇṭara mı ceyb **midür** (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 8). [midür, -dür]

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile 'ayb **midür** /Hecre şalduñ beni bu cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 1). [midür, -dur]

Kāniyā cān u dehānı o 'adīmü'l-meselün /Noḳṭa-i şekk mi süveydā mı haṭ-ı 'ayb **midür** (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 10). [midür, -dur]

Rāh-yāb-ı ḥalvet-i vaşl olmayan 'āşık **midür** /Ḥalvete ehl olmayanlar vuşlata lâyiḳ mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 1). [midür, -dur]

Rāh-yāb-ı ḥalvet-i vaşl olmayan 'āşık mıdur /Ḥalvete ehl olmayanlar vuşlata lâyiḳ **midür** (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 2). [midür, -dur]

Dir imişsin 'āşıkān mest-i müdām olmak gerek /Cām-ı şevḳuñ dürdan bir kez gören ayıḳ **midür** (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 4). [midür, -dur]

Bî-ḥānumān **midür** şu ḥarābāt erenleri /Yek-dem serîr-i meykede şad-ḥānumān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 11). [midür, -dur]

Ben imhāl üzre saña gönlümi virmekte bi'llāhi /'Aceb gelmez **mi** cānā ḥāṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 8). [mi]

Göñül bu pîrlikde nev-cüvānlık vaḳti **mi** şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevḳ ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [mi]

Ḳıdem da'vāsı eylerdüñ raḳîb-i ḥādise her gāh /Saña bu faḥr yetmez **mi** idi övüldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [mi]

Ḳarāruñ yok esüp şavurmadañ ārāmsızlıḳdan /Bu günler **mi** 'aceb Kānî şabā-veş bildigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [mi]

Eyler **mi** eser mā'-i ḥayāt eyleseler reşş /Pervāne-i pür-sūḥteye puḥte semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 5). [mi]

İtmez **mi** rüzgār bizi ḥāk-i kūy-ı yār /Bād-ı hevāca nā'il-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 7). [mi]

Kānī eser **mi** şurṭa-ı tevfiḳ-i kirdigār /Lenger-zen-i sevāḫil-i ümmīd olur muyuz (Kānī Divanı, Gazel 66, Mısra 9). [mi]

Ḳalur **mıyuz** bu zāviye-i hecrde ebed /Yohsa felekde vāşıl-ı ümmīd olur muyuz (Kānī Divanı, Gazel 66, Mısra 5). [mıyuz, -yuz]

Ey duḡter-i sūtūde-şiyem niçe bir bu nāz /Kār eylemez **mi** hīç saña sevdigüm niyāz (Kānī Divanı, Gazel 73, Mısra 2). [mi]

Acı söze ne borcu var ‘āşıḳuñ begüm /Gāhīce istemez **mi** dil-i zār bir piyāz (Kānī Divanı, Gazel 73, Mısra 10). [mi]

Añlamayup gider **mi** mezāyā-yı vaşl-ı yār /Ol nükte-i zāmīr-şikāra varır mıyuz (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 7). [mi]

Semt-i derīçe bend-i nigāra varır mıyuz /Bir gün olur **mi** dergeh-i yāra varır mıyuz (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 2). [mi]

Semt-i derīçe bend-i nigāra varır **mıyuz** /Bir gün olur mı dergeh-i yāra varır **mıyuz** (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 1). [mıyuz, -yuz]

Semt-i derīçe bend-i nigāra varır mıyuz /Bir gün olur mı dergeh-i yāra varır **mıyuz** (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 2). [mıyuz, -yuz]

Leb-teşneyüz zülāl-i vişāle yanuk yanuk /Bir kez maḳām-būs-ı kenāra varır **mıyuz** (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 4). [mıyuz, -yuz]

Añlamayup gider mi mezāyā-yı vaşl-ı yār /Ol nükte-i zāmīr-şikāra varır **mıyuz** (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 8). [mıyuz, -yuz]

Oldı ayak bağı bize ḡaylūlet-i şitā /Bilmem o semte Kānī bahāra varır **mıyuz** (Kānī Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [mıyuz, -yuz]

Ḥ‘āb-āver olmanuñ hīç aşlın ider **mi** idrāk /Benden işit bu sırrı efsāneler de bilmez (Kānī Divanı, Gazel 77, Mısra 5). [mi]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar **mi** bir an /Ḥālüm neden perīşān hīç şāneler de bilmez (Kānī Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [mi]

Cihān aḡyārdan ḡālī **mi** ḳaldı bilmem ey Kānī /Bir iki gicedür ses ḡāne-i aḡyārdan gelmez (Kānī Divanı, Gazel 80, Mısra 9). [mi]

Buña ḡāmūşlıḳdan ḡayrı hīçbir var **mıdur** çāre /Bu rāzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kānī Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [mıdur, -dur]

Başı ḳaysı **mi** idi Leylā’nuñ āh u zār-ı Ḳays /Ya’ni Mecnūn ‘aḳıllı dīvāne olmuş olmamış (Kānī Divanı, Gazel 89, Mısra 7). [mi]

Felek hemān beni **mi** bulduñ imtiḡān idecek /Ḡarīk-i lücce-i endūh-ı bī-kerān idecek (Kānī Divanı, Gazel 99, Mısra 1). [mi]

‘Aḳīḳ-pāre-i laḡt-ı derūn-ı ḡūn-ı ciger /Derūn-ı sīne-i çāküm **mi** buldı kān idecek (Kānī Divanı, Gazel 99, Mısra 8). [mi]

Hadeng-i şīve-i kıavs-i kader bu menzilde /Bu bī-nişānı **mi** gördi hemān nişān idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 4). [mi]

Müsāferetse yeter i'tikāf ise kāfī /Benüm derūnumu **mi** buldı gam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 12). [mi]

Nedür hūnīligüñ cellād mı mirrīh **mi** ne olduñ /Meger fermān bī-dermān nefy ü katl-i 'ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [mi]

Nedür hūnīligüñ cellād **mi** mirrīh mi ne olduñ /Meger fermān bī-dermān nefy ü katl-i 'ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [mi]

Yetişmek istemez **miydi** a zālīm meyve-i maqşūd /Koparduñ gadr idüp olmazdan evvel anı hām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 3). [miydi, -ydi]

'Aceb bir ben **miyim** dil-hūn gadrūñ biñ mi yüzbiñ mi /Vefāsızluk mesānidinde pek 'ālī maqām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [miyim, -yim]

Nigāh-ı germ **mi** itdüm ya bād-ı serd **mi** esdi /Günāhum ne ne oldı bā'is-i tādum niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 5). [mi]

'Aceb bir ben miyim dil-hūn gadrūñ biñ **mi** yüzbiñ mi /Vefāsızluk mesānidinde pek 'ālī maqām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [mi]

'Aceb bir ben miyim dil-hūn gadrūñ biñ mi yüzbiñ **mi** /Vefāsızluk mesānidinde pek 'ālī maqām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [mi]

Nigāh-ı germ **mi** itdüm ya bād-ı serd **mi** esdi /Günāhum ne ne oldı bā'is-i tādum niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 5). [mi]

Çekmem dime kıahrın degerin añla o şūhuñ /Degmez **mi** şanursın bu kıadar nāza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [mi]

Şekkeristān-ı melāhat saña **mi** manşib idi /Ey benüm tūṭī-i nā-kes suhenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 3). [mi]

Kerāmet tācı her bir başa lāyık **mi** degül Kānī /O tād-ı mekremet her başa olmaz añladuñ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 13). [mi]

Senüñ 'ışkuñdan özge var **mi** şimdi mā-melek gayrı /Derün bīrūn gamuñla her ne var ol gitdi ben kıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [mi]

Bir dem **mi** olur kıan yudup sāğara dönmem /Bir laḫza mı var hālūñ añup 'anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 1). [mi]

Bir dem mi olur kıan yudup sāğara dönmem /Bir laḫza **mi** var hālūñ añup 'anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [mi]

Minnet **mi** kıalardı heves-i vuşlata cānā /Bir kerre eger bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 5). [mi]

Bir gün **mi** gezer kı seni zıkr itmeye Kānī /Bir dem mi olur şevküñ ile eylemesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [mi]

Bir gün mi geçer ki seni zıkr itmeye Kânî /Bir dem **mi** olur şevküñ ile eylemesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 12). [mi]

Târik-i dâr u diyâram aña **mi** acıyayum /Mübtelâ-yı gam-ı dârum aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 1). [mı]

Târik-i dâr u diyâram aña mı acıyayum /Mübtelâ-yı gam-ı dârum aña **mi** acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 2). [mı]

Bir yaralu berelü beste-i fitrâk-i gamum /Kati bî-raḥme şikârum aña **mi** acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 4). [mı]

Hecr idelden beni jengâr-ı gam-ı yâra dü-çar /Kâniyâ sîne-figârum aña **mi** acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 10). [mı]

Cân mubşır olur mı ya taşavvur götürür **mi** /Dün ḥalvet-i germâbede ben cânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [mi]

Cân mubşır olur **mi** ya taşavvur götürür mi /Dün ḥalvet-i germâbede ben cânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [mı]

O Türk-beççeye söz **mi** geçer nezâket ile /Bir iki lafz-ı fuzûlâna kaldı ḡayrı kalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 13). [mi]

Ne bu teḡâfûl-i nâ-gâh u nevme-i ḡaflet /Uyur **mi** bister-i ḡafletde hîç ‘âşık olan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 20). [mi]

Ḳurtar bu dürd-i nûşî-i gamdan bizi yetiş /Şahbâ-yı şâfi **mi** mey-i bî-ḡış mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 8). [mi]

Ey sūz-ı ‘ışk bir yanar âteş **misin** nesin /Tâḡât-güdâz-ı cân belâ-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 1). [misin, -sin]

Ey sūz-ı ‘ışk bir yanar âteş misin nesin /Tâḡât-güdâz-ı cân belâ-keş **misin** nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 2). [misin, -sin]

Başuñ şalup niçün geçivirdüñ dem-i niyâz /Ḳurbânuñ olduḡum büz-i aḡfeş **misin** nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 6). [misin, -sin]

Dâmen gibi varur şokılursın miyânına /Kânî o şūḡ-tünd-reve peş **misin** nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 10). [misin, -sin]

Dâḡ-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyünüñ /Ey şerḡasında mâr-ı mûnaḡḡaş **misin** nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 4). [misin, -sin]

Ḳurtar bu dürd-i nûşî-i gamdan bizi yetiş /Şahbâ-yı şâfi mi mey-i bî-ḡış **misin** nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 8). [misin, -sin]

Minnet **mi** çeker girmek içün Cennete âdem /Mîrâs ḡalupdur baña Âdem pederümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 3). [mi]

Cild-i ten-i pür-dâḡı Nesîmî gibi şoydı /Kisvet **mi** keser kendüye gerdün derümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 12). [mi]

Vārīd olur **mi** didüm ayrılmađı ol şūh /Didüm didüm ol dīde-i şūhı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 7). [mı]

Kānī seni bu nefis ü hevā varṭaya şaldı /İmdād saña var **mi** kaçā vü kaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 16). [mı]

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammā /Bilmem geçilür **mi** o yaña tīg-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 6). [mı]

Kānī geçilür **mi** gül-i peymāne vü lebden /Kaçmam hele ben böyle nezāketlü günehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 11). [mı]

Ey şūh-ı siyeh-çerde amān baht-ı siyehden /Var **mi** haber āyā güzelüm vech-i şebekten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 2). [mı]

Nedür ol nāz u cilve dil-berān-ı ser-keşānlarda /O şīve var **mıdur** şimşād u ‘ar‘arda yabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 2). [mıdur, -dur]

Kevserüñ adın añar **mydum** hele leb-teşnegān /Yār eger leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 9). [mydum, -ydum]

Vādī-i gam kākülüne toğrica çıkmak /Mümkin **mi** girih-der-girih ü ham ham içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 10). [mı]

Bir merhem ‘aceb var **mi** didüm dāğ-ı derūna /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [mı]

Emsem ‘aceb emsem ola **mi** la‘lūni didüm /Bir şīve ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 21). [mı]

Hıred-i hörde-şināsa olamaz kes rehber /Hıç muhtāc **mi** fetvāya fütüvvet-pīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 8). [mı]

Gözüm merdümleşi āğıştēdür hun ben şehīd-i ‘ışk /Baña ādem dinür **mi** gayrı ādem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 8). [mı]

Ayağın öpdürmege kâ‘il **mi** olurdu meger /Bī-ser ü sāmānlar uğurına ser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 11). [mı]

Hıç mümkün **mi** idi pā-bend-i zülfünden rehā /Āhū-yı ber-müşg-i gāv-ı bahrı ‘anber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 13). [mı]

Ṭururken ‘aks-i rūy-ı yār mir‘āt-ı derūnumda /Açılmaz **mi** gül-i ümmīd dāğ-ı lāle-gūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 2). [mı]

Zevk-i lebünle bir mi güvārişde cūy-ı şīr /Şāfī südüñ müşābeheti var **mi** āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 8). [mı]

İnkār ider **mi** küfr-sivā oldıgın kemāl /Kānī meger ki münkirüñ ĩmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 9). [mı]

Ya doğ ya doğayum deyu ta‘cīl ider saña /Küstāhluk degül **mi** mehe bu mübādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 8). [mı]

Yuvalanmak senüñ haddüñ **mi** şâh-ı Sidrede ey zâğ /O ‘Anka-beççe-i pür-nâz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [mi]

Şeb-çerâğ-ı küngür-i devlet söner **mi** bâddan /Feyz alur Rûhu’l-ğudüsden devletüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 9). [mi]

Gerçi kândîl-i maḥārîb kılup olmaz cenî /Kala **mi** bî-nûr o rûşen-ıyinetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 8). [mi]

Nedür âyîne-i ruḥsârda jengâr küsdüñ **mi** /Cebînüñde yine bir çîn-i naḥvet var küsdüñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 1). [mi]

Nedür âyîne-i ruḥsârda jengâr küsdüñ **mi** /Cebînüñde yine bir çîn-i naḥvet var küsdüñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [mi]

Nedür pîşâni-i pâkûñde müşğîn ṭurra-i der-çîn /Kararmış ebruvân-ı şûḥ-ı ‘anberbâr küsdüñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 4). [mi]

Kızarmış tâb-ı reng-â-reng ile farṭ-ı tehevürden /Yañağuşda yine bir özge ḥâlet var küsdüñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [mi]

Bu nâzişlerle cānâ yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle diğereftâr bu reftâr küsdüñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [mi]

N’olur sen de diseñ ol şûḥ-ı şîrînkâra ey Kânî /Nedür bu çend rûze ‘izzet-i dîdâr küsdüñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 10). [mi]

Geçerken zîr-i kâşâneñden itdüm âh ṭuyduñ **mi** /Efendüm ḳorḳaram uyḳuda idüñ âh ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 1). [mi]

Geçerken zîr-i kâşâneñden itdüm âh ṭuyduñ **mi** /Efendüm ḳorḳaram uyḳuda idüñ âh ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [mi]

Bu şeb tâ vardum bülbül gibi semte fiğân itdüm /Seni uyardum itdüm nâle-i nâ-gâḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 4). [mi]

Nezâketle varup bir bûse de aldum yañağuşdan /Tehevür itme söyle ḥasbeten-li’llâḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 6). [mi]

Ben olmuşdum ḥarâb-ender-ḥarâb neş’e-i şevḳuñ /Sen olmaduñ **mi** ḥ’âb-ı nâzdan âgâḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 8). [mi]

Ben olmuşdum ḥarâb-ender-ḥarâb neş’e-i şevḳuñ /Sen olmaduñ **mi** ḥ’âb-ı nâzdan âgâḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 8). [mi]

Giderken bâdveş döndüm girifte-pây-ı bî-tâba /Bulınmaz oldu ḥayretten sürâğ-ı râḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 10). [mi]

Raḳîbe râst geldüm zîr-i kâşâneñde gör baḥtî /Selâm virdüm yarım ağızla bi’l-ıḳrâḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 12). [mi]

Segân-ı kûçe-bend-i semtüne itdüm müdârâlar /Tevâzu’larla itdüm ḥayli ey-va’llâḥ ṭuyduñ **mi** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 14). [mi]

Zenehdānuñ hayāliyle dönüşde bir ser-i çāha /İlişdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh tıyduñ **mı** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 16). [mı]

Senüñ seng-i ser-i kūyuñla dögdüm sīne-i çāküm /Girībān itdi dāmāna meded eyvāh tıyduñ **mı** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 18). [mı]

Yüzüm sürdüm gehī hāk-i siyāha ki göge tıtdum /Gögerdi müştlerden sīne-i cāngāh tıyduñ **mı** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 20). [mı]

Dögündüm tışlarla pīs-i kaşr-ı āb-günüñda /Görüp güldi raķīb-i bī-şerem kaħķāh tıyduñ **mı** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 22). [mı]

Ṭavāf-ı Ka‘be-i kūyuñ müyesser kıldı Kānīye /Hele ölmezden evvel Ḥazret-i Allāh tıyduñ **mı** (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 24). [mı]

Ḳadehde çeħremüñ seyr eyle reng-i za‘ferānīsın /Göñül yād itmesün **mı** āl-i reng-ā-reng-i maħbūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 8). [mı]

Sen az **mı** şanursın o mezāruñ şühedāsın /Ol tīr-i müje Kānī cihānuñ çokın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [mı]

Hemān taķlīd ile girmek **mı** istersin sen ol bezme /Nihān-hāneñde Kānī yoħsa hāl-i zā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [mı]

İdersin da‘vi-i ‘irfān ammā şāhidüñ var **mı** /Cenāb-ı Ḥaķķa lāyık bir zāmīr-i ‘ā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 1). [mı]

İdersin da‘vi-i ‘irfān ammā şāhidüñ var mı /Cenāb-ı Ḥaķķa lāyık bir zāmīr-i ‘ā‘idüñ var **mı** (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 2). [mı]

Raķībā āşınālıķda iderseñ yāra ma‘fuvsın /Senüñ var nisbetüñ bi’n-nisbe ammā zāhidüñ var **mı** (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 4). [mı]

İdersin vuşlat-ı yāre liyāķat iddi‘āsın hep /El alduñ **mı** birinden bir mu‘ayyen ķā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [mı]

İdersin vuşlat-ı yāre liyāķat iddi‘āsın hep /El alduñ mı birinden bir mu‘ayyen ķā‘idüñ var **mı** (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [mı]

Ṭutulduñ bir perī-rūya deyu lāfuñ degül mesmū‘ /Şikār oldum şanursın kendüñ ammā şā‘idüñ var **mı** (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [mı]

Hemān taķlīd ile girmek mı istersin sen ol bezme /Nihān-hāneñde Kānī yoħsa hāl-i zā‘idüñ var **mı** (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 10). [mı]

Fıkr-i lebüñ niçün dile āteş virür müdām /Meşhūr degül **mı** başdurur elbet şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 4). [mı]

Mümkin **mı** āb āteş ile itsün imtizāc /Ben şu gibi mülāyim efendi o āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 9). [mı]

Çeşmān u ebruvān u nigāh istemez güzel /İster **mı** hīç tīr ü kemān ter-keş iş eyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 8). [mı]

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihāta halkı /Oķınur nüsha **mi** var nāme-i bāhdan ğayrı (Kānî Divanı, Gazel 204, Mısra 6). [mı]

‘Ubūdiyyet maķāmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña kıl olmaduk bir bende **mi** āzāde mi ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [mı]

‘Ubūdiyyet maķāmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña kıl olmaduk bir bende mi āzāde **mi** ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 8). [mı]

Ele desti alup saķķālīga rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird **mi** üstād mı ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [mı]

Peder Haķķın şayar ‘ālemde bir evlād **mi** ķaldı /Birāder hürmetin ifā ider bir yād mı ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [mı]

Peder Haķķın şayar ‘ālemde bir evlād mı ķaldı /Birāder hürmetin ifā ider bir yād **mi** ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 2). [mı]

Ṭarafdārī-i evlād-ı Nebī itdükce ümmetler /Muḥālifler aña bir itmedük isnād **mi** ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [mı]

‘İmāret-dāde-i mi‘mār-ı ‘ışķuñ oldığum günden /Ziyāret itmedük hıķbir ḥarāb-ābād **mi** ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 6). [mı]

Ele desti alup saķķālīga rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād **mi** ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [mı]

Raķībi ḥātīruñ ķün zāhidi Allāh iķün Kānī /Dile vird itmedük en‘ām **mi** evrād mı ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 12). [mı]

Raķībi ḥātīruñ ķün zāhidi Allāh iķün Kānī /Dile vird itmedük en‘ām mı evrād **mi** ķaldı (Kānî Divanı, Gazel 206, Mısra 12). [mı]

Belüm büküldi o ebrūdan olmadum ber-kām /Kepāze eylemedük tīr **mi** kemān mı ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 8). [mı]

Bu mürĝ-ı dil bu gülistānda āşiyān **mi** ķodı /Ṭutuşmaduk ğam-ı ‘ışķıyla gülistān mı ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [mı]

Bu mürĝ-ı dil bu gülistānda āşiyān mı ķodı /Ṭutuşmaduk ğam-ı ‘ışķıyla gülistān **mi** ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 2). [mı]

Mürīd-i ‘ışķ olalı rāzdār-ı ğamze-i yār /Bu āsitānede öpmedük āsitān **mi** ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 6). [mı]

Belüm büküldi o ebrūdan olmadum ber-kām /Kepāze eylemedük tīr mi kemān **mi** ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 8). [mı]

Tekellüm eylemege var **mi** nāzdan ruḥşat /Zebāne-i sitem anda zebān dehān **mi** ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 11). [mı]

Ne ḥoş ķadem idi nevk-i ḥadeng-i nāz ammā /Teġāfūl-i nighī bizde hıķ ṭabān **mi** ķodı (Kānî Divanı, Gazel 208, Mısra 14). [mı]

Amān zamān virürse o bî-amān virmez /O bî-amān felekde amān zamān **mı** kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [mı]

Nigāh-ı nāza da kâ'il idük dirîğ itdi /Zebān-ı nāz yine yā bāri tercemān **mı** kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [mı]

Raķibe itmeden isrāf amān şivelerin /Amānsız nighühñ virecek amān **mı** kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 22). [mı]

Amān amān diyerek pāy-ı nāza düşmüş idüm /Belā bu düşmege de tākāt ü tüvān **mı** kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [mı]

Kimin menākib-i şevke kimini düş-ı dile /Ġamın o āfet-i 'uşşāk-küş yabān **mı** kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 28). [mı]

Göñül mu'āvedet-i ğurbeti revā görmez /O cān-pāresine cān tek armaġān **mı** kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [mı]

Eşk-i gül-günuma itme taklīd /La'ı olur **mı** a münāfık aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 4). [mı]

Güle düşmez **mi** rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yā Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum 'aceb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [mi]

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yā Rabb /Yeşermez **mi** bu günde gül-bün-i kāmum 'aceb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [mi]

Açılmaz **mı** disām-ı ālfām-ı gönçe-i maķşūd /Ķalır mı gönçe-i taşvīr-āsā beste-leb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 3). [mı]

Açılmaz mı disām-ı ālfām-ı gönçe-i maķşūd /Ķalır **mı** gönçe-i taşvīr-āsā beste-leb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 4). [mı]

Aġlatdı aındırup dil-i nālān u zārı hem /Ol göñlümi alanı **mı** feryād-ı 'andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 10). [mı]

Yavru kuşuñ yuvasını Allah yapar kuzum /Yapmaz **mı** āşiyānumı feryād-ı 'andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 18). [mı]

mıştar: I. Satır çizecek cetvel. II. Satır resmetmeye mahsus mukavva alet ki iplikler gerilerek yapılır, üzerine konulan kâğıda basarak el gezdirildikte ipliklerin bırakacağı eser sahife satırlarını gösterir. (kırpiklerin sevgilinin yüzünde bıraktığı yansıma).

Şafha-i çehre-i pākizesi tefsīr-i 'uyün /'Aks-i müjgānum o tefsīre 'aceb **mıştardur** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 6). [mıştardur, -dur]

miş miş uyu-: Mışıl mışıl uyumak. Rahat, huzur içinde, ara ara uyanmadan, sessiz ve sakin bir uyku durumunu anlatır.

Ḥ`ābgāh-ı nāzda **miş miş uyur** ol nāzenīn /Tuḥfe-i gül-būseye sen kānī' olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 15). [miş miş uyur, -r]

miḥnet: Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ızdırıp.

Cānā seni ben **miḥnet** ile terk ideyazdum /Bi'llāh ben ey tāze gül Türkīde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 1). [miḥnet]

mihr: Güneş, şems, sevgili.

Zerre olurdım o **mihre** ḥāksārumdur dise /Ḥāk-pā olurdım ammā ki ḡubārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 1). [mihre, -e]

miḥrāb ol-: Kible olmak.

Sa'ādet-i dü-cihān ḡūşe-i ferāḡdadur /Bunuñla kıble-i ḥācāt-ı ḥalk olur miḥrāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 6). [miḥrāb olur, -ur]

mihr-i gerdūn: Dünyanın güneşi.

Şeb-ārā olsa yek-çeşm olmasa ḥāṭır-şinās olsa /O mäh-ı nev-ḥaṭa teşbīh iderdüm **mihr-i gerdūnı** (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 10). [mihr-i gerdūnı, -ı]

mihr-i pür-envār: Parlayan/nur dolu güneş.

Şeref insāna zīb-i cāme vü destārdan gelmez /Dıraḡt-ı ḥuşke revnāk **mihr-i pür-envārdan** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 2). [mihr-i pür-envārdan, -dan]

mihver: Eksen.

Beni dirdūñ ki bu ḡuṭbu'd-devā'irdir maḥabbetde /Miyān-ı merkez-i 'ışḡuñda **mihverdüm** niçün küsdūñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 4). [mihverdüm, -düm]

minbere dön-: Cami içinde genellikle mihrabın sağ tarafında bulunan, cuma namazının farzından önce hatibin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsüye benzemek. (Âşığın sevgilinin ayağının altındaki minbere benzemesi)

Tā yek-ḡademe inmeyicek süllem-i nāzı /Zīr-i ḡademinde o bütün **minbere dönmem** (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 8). [minbere dönmem, -mem]

minḳal-i dil: Gönül mangalı.

Kim koydı **minḳal-i dile** bilsem bu âteşi /Sâķī meded meded sele başdur şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 1). [minḳal-i dile, -e]

minnet: Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ıstırap.

Minnet mi ḳalurdı heves-i vuşlata cānā /Bir kerre eger bezm-i vefāda seni görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 5). [minnet]

minnet çek-: Sıkıntılı bir duruma katlanmak, sıkıntı çekmek.

Minnet mi çeker girmek için Cennete âdem /Mîrās ḳalupdur baña Âdem pederümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 3). [minnet çeker, -er]

minnetli: Yapılan bir iyiliğin altında ezilme. Kendini borçlu hissetmek.

Kāniyā yārān ile ülfetden eyle ihtirāz /Muntazır olma selāma ol daḥı **minnetlidür** (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 10). [minnetlidür, -dür]

mîrās ḳal-: Miras kalan: Miras olarak kalan, bırakılan.

Minnet mi çeker girmek için Cennete âdem /**Mîrās ḳalupdur** baña Âdem pederümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 4). [mîrās ḳalupdur, -updur]

mir‘āt-ı derün: Gönül aynası.

Ṭururken ‘aks-i rüy-ı yār **mir‘āt-ı derünümde** /Açılmaz mı gül-i ümmîd dāğ-ı lāle-günümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 1). [mir‘āt-ı derünümde, -umda]

mîr-i meclisüñ birisi: Meclisin beylerinden biri.

İderse ḥalt-ı kelām **mîr-i meclisüñ birisi** /Mesel fûrûş-i şāḥib-fünûna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 7). [mîr-i meclisüñ birisi]

mirrîḥ: Mars gezegeni.

Nedür ḥünîligüñ cellād mı **mirrîḥ** mi ne olduñ /Meger fermān bî-dermān nefy ü ḳatl-i ‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [mirrîḥ]

mişāl it: Örnek göstermek, benzetmek.

Pāsbān ol ser-i kūyuñda o māhuñ Kānî /Şu zemīnde dil-i ḥürşīdi **mişāl it** gice geḳ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 10). [mişāl it]

mişāl-i fikr-i vuşlat: Kavuşma fikrinin hayali.

Baňa bu neş'e-i cām-ı şetāret her zamān gelmez /Eger gelse **mişāl-i fikr-i vuşlat** rāyegān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 2). [mişāl-i fikr-i vuşlat]

mişāl-i güft-gū-yı bī-hude: Boş dedikodu (karşılıklı konuşma) gibi.

Mişāl-i güft-gū-yı bī-hude maḥv oldı eczāmuz /Biraz ma'nālu ma'nāsuz kühen-ünşüdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 7). [mişāl-i güft-gū-yı bī-hude]

mişāl-i ḳalb-i dānā: Âlimin kalbi gibi.

Cihanda şöyle toḥm-efşān-ı nesr ol k'ide āsāruñ /**Mişāl-i ḳalb-i dānā** pür bu heft-anbār-ı devrānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 14). [mişāl-i ḳalb-i dānā]

mişāl-i māhī-i yemm: Deniz balığı gibi.

Yem-i vişālde dā'im şināha ṭālib olan /**Mişāl-i māhī-i yemm** cismi pāre pāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 8). [mişāl-i māhī-i yemm]

mişāl-i şīşe: Şişe gibi.

Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider /Dilüñi seng-i cefālarla **mişāl-i şīşe** (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 12). [mişāl-i şīşe]

mişāl-i şīşe-i leb-rīz: Dolu şişe gibi.

Mişāl-i şīşe-i leb-rīz kim işkesde olmışdur /Derünî 'āşık-ı bī-çāre eyler inkisār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 9). [mişāl-i şīşe-i leb-rīz]

mişāl-i sünbül-i ter-şaç: Taze sünbül misali, sevgilinin saç gibi.

O kim evvel olur şāne-zen-i gīsūyı isti'dād /**Mişāl-i sünbül-i ter-şaç** olmaz añladuḡ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 6). [mişāl-i sünbül-i ter]

mis-i mis-i nā-rāyic-i āmāl: İsteklerimin değersiz, ucuz madeni, bakırı.

Mis-i nā-rāyic-i āmālūmi iksīr-i tevfiḳ /Nigāh-ı nīmīle āyā niçün itmez zeheb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 7). [mis-i mis-i nā-rāyic-i āmālūmi, -ūmi]

misket: Misket şarabı. Misket üzümünden yapılan şarap.

Görüp **misket** tolu peymānede 'aks-i zenaḥdānuñ /Baňa añdurdı emrūdī ḳadeḫler sīb-i Sīnobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 3). [misket]

miyān: Bel. Sevgilinin ince beli.

Ṭaḫmıṣ **miyānına** o zerīn ḥaṇçerin gelür /Tīg-i nigāhı dilleri delmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 5). [miyānına, -ına]

Dāmen gibi varur şoḫılursın **miyānına** /Kānî o şūḫ-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 9). [miyānına, -ına]

Ḥayālūñ bir yere başmaz dil-i bî-kīneden şoñra /**Miyānuñ** қоçмаға imkân yok āyīneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 2). [miyānuñ, -uñ]

miyān-ı āb u āteş: Ateş ve suyun arası, içi.

O yaluñ yüzli āfet şu gibi akduḫca gülzāra /**Miyān-ı āb u āteşdür** yeri Kānî yanar ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 18). [miyān-ı āb u āteşdür, -dür]

miyān-ı ehl-i dil: Gönül adamlarının, irfan sahiplerinin arası.

Taḥalluṣ itmek isterseñ sözüñ ḥüsnî yeter maḥlaş /**Miyān-ı ehl-i dilde** olsa da baḥş-ı suḥandānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 16). [miyān-ı ehl-i dilde, -de]

miyān-ı merkez-i ‘ışk: Aşk merkezinin ortası.

Beni dirdüñ ki bu ḳuṭbu’d-devā’irdir maḥabbetde /**Miyān-ı merkez-i ‘ışkuñda** mihverdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 4). [miyān-ı merkez-i ‘ışkuñda, -uñda]

miyān-ı mey-keşān: Sarhoşlar, âşıklar arasında.

Niçün ey muğ-beçe ey duḫt-ı rez sulṭanlık itmezsın /**Miyān-ı mey-keşānda** hāy u hūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 4). [miyān-ı mey-keşānda, -da]

miyān-ı şöḫbet-i ‘irfāniyān: Felatun mekteplerinde yapılan sohbetlerin ortası (ilim sohbetleri esnası).

Sebük-mağzāndan eyler Felāṭun ḥūşları sersām /**Miyān-ı şöḫbet-i ‘irfāniyānda** heyhler hişler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 8). [miyān-ı şöḫbet-i ‘irfāniyānda, -da]

mīzān-ı felek: Dünyanın tartısı, ölçüsü.

Vezneyledi **mīzān-ı felek** ḳadrümi şad-ḥamd /Ol vezn ḥisābınca hele bir ṭare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 19). [mīzān-ı felek]

mū: Saç.

Beni kıl deñlü miyānı çeker ol semte hemān /Bir kıl ile yedilür āşıkı bir **mū** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [mū]

mu: Soru eki.

Lenger-zen-i sevāhil-i ümmîd olur **muyuz** /Āsûde-i menāzil-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 1). [muyuz, -yuz]

Lenger-zen-i sevāhil-i ümmîd olur muyuz /Āsûde-i menāzil-i ümmîd olur **muyuz** (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 2). [muyuz, -yuz]

Geşt-i emel resîde-i vaqt-i haşād olup /Taḥsîldâr-ı ḥāşıl-ı ümmîd olur **muyuz** (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 4). [muyuz, -yuz]

İtmez mi rûzgār bizi ḥāk-i kūy-ı yār /Bād-ı hevāca nā'il-i ümmîd olur **muyuz** (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 8). [muyuz, -yuz]

Kānî eser mi şurṭa-ı tevfiḳ-i kirdigār /Lenger-zen-i sevāhil-i ümmîd olur **muyuz** (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 10). [muyuz, -yuz]

Senüñ ben boynı bağılu ‘abd-i memlûkuñ **muyam** ey çarḥ /Benüm rām oldıgum gördüñ de zann itdüñ ḡulām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [muyam, -yam]

Ḳalur mıyuz bu zāviye-i hecrde ebed /Yoḥsa felekde vāşıl-ı ümmîd olur **muyuz** (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 6). [muyuz, -yuz]

mu‘allim geçin-: Bilgili, eğitici, öğretici biri gibi davranmak ve öyle olduğunu sanmak.

Söz düşse **mu‘allim geçinür** cehle baş egmez /Şūfî ki der-i medrese vü mektebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 3). [mu‘allim geçinür, -ür]

mu‘ārizāt-ı şuver: Mualif suretler.

Mu‘ārizāt-ı şuverle olındı şulḥ-ı ebed /Bizüm bu ma‘rekelerde cihādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 9). [mu‘ārizāt-ı şuverle, -le]

mu‘āvedet-i ḡurbet: Gurbete dönmek.

Göñül **mu‘āvedet-i ḡurbeti** revā görmez /O cān-pāresine cān tek armağān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 29). [mu‘āvedet-i ḡurbeti, -i]

mu‘ayyen: Meşhur, bilinen.

İdersin vuşlat-ı yāre liyāḳat iddi‘āsın hep /El alduñ mı birinden bir **mu‘ayyen** ḳā'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [mu‘ayyen]

mubşır ol-: Görücü olmak.

Cân **mubşır olur** mı ya taşavvur götürür mi /Dün h̄alvet-i germābede ben cānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [mubşır olur, -ur]

mücib-i şükr it-: Şükretme sebebi etmek.

İlāhî meş'al-i rāh-ı hüdā it baña Nūr ismin /Ni'am perverdeñe sen **mücib-i şükr it** Şekür ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 2). [mücib-i şükr it]

muğ-beçe: I. Meyhaneci çırağı; saki II. Sevgili.

Mey-hānede pīr-i meyi bintü'l-'inebi gör /**Muğ-beççeyi** Kānî bu ikisine siper çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 10). [muğ-beççeyi, -yi]

Muğ-beççe duht-ı rezle keş-ā-keş meyin çeküp /Pīr-i muğanda oğul uşāklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 9). [muğ-beççe,]

Pīr-i mey **muğ-beççe** dirler bir cüvānı sev̄k ider /Bint keremün ğayrisin ben ihtiyār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 7). [muğ-beççe,]

Niçün ey **muğ-beçe** ey duht-ı rez sultānlık itmezsin /Miyān-ı mey-keşānda hāy u hūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 3). [muğ-beçe]

Büse-i la'lini bintü'l-'inebüñ bī-teklīf /**Muğ-beçe** aldığı vākı'se er oğlı erdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 16). [muğ-beçe]

muğlak: Anlaşılmaması güç, çapraşık, karışık.

Harf ta'rif eylemez cem'iyet-i lafza meded /Mes'ele **muğlak** degül baḥs-i huzūra el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 8). [muğlak]

muḥabbet: Sevgi, aşk, sevdâ.

Girmiş ḥayāle bilmez iken ben **muḥabbeti** /Almış o düzd cānı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 9). [muḥabbeti, -i]

muḥāl: Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız.

Sāde-rūluḳda lebin emme **muḥāl** iken o şūḥ /Kāniyā ḥaṭ gelicek 'āşıkı bī-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [muḥāl]

muḥāl it-: Bir şeyin olmasını imkansızlaştırmak ya da ertelemek.

Saṇa ol nev-ḥaṭ-ı nāzende ḳatı incinmiş /Gündüzün varmağı ol semte **muḥāl it** gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 6). [muḥāl it]

muḥālīf: Muhalifler. Aynı görüşte olmayanlar.

Ṭarafdārī-i evlād-ı Nebī itdükce ümmetler /**Muḥālīfler** aña bir itmedük isnād mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 4). [muḥālīfler, -ler]

muḥayyer ol-: I. Şaşırmak. II. Mûsikîmizde hüseyinî beşlisinin tizi ve uşşak dörtlüsünden meydana gelen, inici bir seyir tâkip edip düğâh perdesinde (la) karar kılan, en eski ve en çok kullanılan basit makamlardan biri.

Çıkardum tâ Hüseyiniye biraz eyyâm efğânı /**Muḥayyer oldu** vuşlatda karar ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [muḥayyer oldu, -dı]

muḥtâc: Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

Dil âgeh olmayıcağ dîde rûşenâ olmaz /Hudâ-yı hâneye **muḥtâcdur** güşâyiş-i bâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 4). [muḥtâcdur, -dur]

Hîred-i hörde-şinâsa olamaz kes rehber /Hîç **muḥtâc** mı fetvâya fütüvvet-pîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 8). [muḥtâc]

muḥîn: İane eden, yardımcı.

Bu sitem-verzler içre arama hîç **muḥîn** /Kimse imdâd idemez ‘avn-i ilâhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 11). [muḥîn]

muḳâbil düş-: Karşı karşıya gelmek.

Muḳâbil düşdi mâh yek-şebe hurşide maşrıkdâ /Ṭutar bir pîr-i nûrânîye şan bir sîm-ber keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 7). [muḳâbil düşdi, -di]

muḳâbil-i ruḥ-ı dil-ber ol-: Güzellerin ruhuna karşılık olmak.

Olmaz muḳâbil-i ruḥ-ı dil-ber her âyine /Çeşmân u ebruvânda ister her âyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 1). [muḳâbil-i ruḥ-ı dil-ber olmaz, -maz]

muḳaddemce: Erkenden, önceden.

Öñün al neş’e-i âbuñ hâzer eyle nübû‘undan /İşe tedbîr lâzımdur **muḳaddemce** vuḳû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 2). [muḳaddemce]

muḳârin ol-: Yakın olmak, yanında olmak.

Elif-ḳad dil-bere olma muḳârin nûn olur ḳaddûñ /Bu da‘vânûñ güvâh-ı ‘adl-i Ḥaḳḳ-ı nüktesi nâdur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 1). [muḳârin olma, -ma]

muḳarrer: Kararlaştırılmış, kararı verilmiş.

Muḳarrerdür kemend-i hāle-i āğūşa bend itmek /Bu şeb rü'yāda Kānī ol ḳamer ruḥsārımı gördüm (Kānī Divanı, Gazel 123, Mısra 9). [muḳarrerdür, -dür]

muntazır ol-: Bekleyen, gözleyen (kişi) olmak.

Kāniyā yārān ile ülfetden eyle ihtirāz /**Muntazır olma** selāma ol daḥı minnetlidür (Kānī Divanı, Gazel 38, Mısra 10). [muntazır olma, -ma]

murād: İstek, dilek, arzu.

Arada biz hele şaşduk irāde maḥv oldı /**Murādumuz** diyecek bir murādumuz yoḳdur (Kānī Divanı, Gazel 37, Mısra 4). [murādumuz, -umuz]

Arada biz hele şaşduk irāde maḥv oldı /Murādumuz diyecek bir **murādumuz** yoḳdur (Kānī Divanı, Gazel 37, Mısra 4). [murādumuz, -umuz]

Benüm senden **murādum** yoḳ iken ḥālüm dīger-gündur /Ḳanı ardum şıra bād-ı şabā tek yeldigün günler (Kānī Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [murādum, -um]

muṭayyeb ol-: Hoşa giden, gönül okşayan söz ve davranışlarla sevindirilmek, mutlu edilmek.

Ḥātīruñ neyle **muṭayyeb olur** ey āfet-i cān /Cān ise maṭlab eger ol daḥı der-ceyb midür (Kānī Divanı, Gazel 53, Mısra 3). [muṭayyeb olur, -ur]

muṭayyeb-kerde-i güftār-ı şevḳ-āsār: Neşe, sevinç bildiren (güzel, hoş) sözlerle mutlu edilmiş.

Ne şavt-ı ḳulḳul-i mīnā ne hāy-ı hüy-ı mey-ḥ'ārān /**Muṭayyeb-kerde-i güftār-ı şevḳ-āsārīñam** sākī (Kānī Divanı, Gazel 219, Mısra 8). [muṭayyeb-kerde-i güftār-ı şevḳ-āsārīñam, -iñam]

muṭteber: İtibarlı, sayılır, hatırlı.

Ṭutar bālāyı gerdūnda ḳamer bir **muṭteber** keşḳül /Degül çeşbān egerçi bu ḳalenderlikle zer keşḳül (Kānī Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [muṭteber]

Dil-i 'uṣṣāḳ elbet müncezibdür semt-i ḥübāna /Merāci'dür efendi **muṭteber** lā-büd zamāyirde (Kānī Divanı, Gazel 172, Mısra 4). [muṭteber]

muṭteber ol-: İtibar görmek, değerli olmak.

Vaḥdet-i Ḥaḳḳı niçün münkir olurlar Kāniyā /**Muṭteber olmaḳ** gerekmez mi 'aceb bir dāneler (Kānī Divanı, Gazel 43, Mısra 14). [muṭteber olmaḳ, -maḳ]

Râşide eger olsa riyâ **mu‘teber olmaz** /Âhenksiz olduk da şadâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 7). [mu‘teber olmaz, -maz]

muvâfık: Münasip, uygun.

Muvâfıkdur hevâ-yı ‘ışk ervâha hevâlarda /Nevâ-yı şevk gâyet sevdigüm hoşdur nevâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 1). [muvâfıkdur, -dur]

muvaḥḥid: Allah’ın birliğine inanan, tevhit inancını benimseyen kimse, müslüman.

Şorsañ ne dir ‘aceb şu **muvaḥḥid** geçenlere /Taḥkîk-i mü’min olana kâfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [muvaḥḥid]

müy-be-mû: Tel tel.

Ser-tâ-be-ḳadem **müy-be-mû** oldu girifte /Ṭolaşdı gönül zülfine ammâ ne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 3). [müy-be-mû]

muṣṭar: Sıkıntılı, çaresiz.

Ne ki gîsûlaruñdan göz yayındurmakda **muṣṭardur** /Şikâyet bâḡbânlarda nihâyet zâḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 5). [muṣṭardur, -dur]

mübâdere: Bir işi yapmaya girişmek. (Sevgilinin ayın yerine doğmak istemesi bağlamında).

Ya doğ ya doğayum deyu ta‘cîl ider saña /Küstâḥluk degül mi mehe bu **mübâdere** (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 8). [mübâdere]

mübâḥ: İşlenmesinde sevab ve günah olmayan şey.

Devr-i lebinde bâde-i vuşlat **mübâḥ** iken /Cânuñ var ise tevbe idüp terke şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 5). [mübâḥ]

mübâhî ol-: Övünen, iftihar eden (kimse) olmak.

Çekmem ebedî dekk ü külâhı dönerem /Hergiz olamam ya‘ni mübâhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 2). [mübâhî olamam, -amam]

mübtelâ ol-: Âşık olmak, tutulmak.

Yine bir güçli kuvvetli cüvâna **mübtelâ oldum** /Meded ey nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 27). [mübtelâ oldum, -dum]

müdām: I. Her zaman, daima, devamlı. II. Şarap.

Fıkr-i lebûn niçün dile âteş virür **müdām** /Meşhûr degül mi başdurur elbet şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 3). [müdām]

Bintü'l-‘inebüñ semtine yaklaşma **müdāmā** /Bâri çeker iseñ kucağa taze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 3). [müdāmā, -ā]

müdārālar it-: I. Zahiren dost gibi davranmak, güler yüzle idare etmek, iyi geçinmek. II. Dalkavukluk yapmak, yüze gülmek.

Segân-ı kûçe-bend-i semtüne **itdüm müdārālar** /Tevāzu‘larla itdüm hayli ey-va’llāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 13). [müdārālar itdüm, -düm]

mü’ezzin: Ezan okuyan (kişi).

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez nâ-gehân teklîf /**Mü’ezzinler** menâre hîç bî-vaqt ezân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 4). [mü’ezzinler, -ler]

müftî-i ‘ışk: Aşk hakkında fetva veren, soruları yanıtlayan kimse.

Câme-i fetvâyi-i dildâra virmiş il cevâb /**Müftî-i ‘ışka** danışduk biz bu remzi el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 2). [müftî-i ‘ışka, -a]

mühmel: Kendi haline bırakılmış, boş verilmiş, önemsenmemiş, ihmal edilmiş.

Ben imhâl üzre saña göñlümi virmekde bi’llâhi /‘Aceb gelmez mi cānā hâtıra **mühmeldigüñ** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 8). [mühmeldigüñ, -digüñ]

mühr: Mühür, damga. (güç, yetki, iktidar).

Eli ehlerinden al kim tâ ola hâşşiyeti zâhir /Vezâret **mührü** dest-i düzde girmekle vezîr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 4). [mührü, -ü]

müjde: Sevinç haberi, beşaret.

Müjde saña Kânî o lebi hem-çü la‘l-i yâr /Yârânla nûş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [müjde]

müjde-i zimnî-i vuşlat: Kavuşmanın gizli, kapalı müjdesi.

Û kâl ü kâl-i haber-i haţ ile dil-rîş olma /**Müjde-i zimnî-i vuşlatda** hayâl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 4). [müjde-i zimnî-i vuşlatda, -da]

müjgân: Kirpikler.

Müjgânlarum merdümegüm halka-i çeşmüm /Heft-dâ'ire-i hûn-şüdegânüm seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 11). [müjgânlarum, -larum]

Te'sîrde her gamze birer tîr-i hevâyî /**Müjgânlar** ammâ ser-i süzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 8). [müjgânlar, -lar]

mülâşık: Bitişik, yapışık.

Ğâbe-i gayba **mülâşık** gerek eṭrâfı dilüñ /Olamaz me'sede-i sırr-ı kazâ her bîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 5). [mülâşık]

mülâyim: Yumuşak huylu.

Mümkün mi âb âteş ile itsün imtizâc /Ben şu gibi **mülâyim** efendi o âteşî (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [mülâyim]

mülâzimidür: Bağlı olmak.

Kemâl-i kevkebe her nâkısuñ **mülâzimidür** /Gürüh-ı encüm ile devr ider gice meh-tâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 7). [mülâzimidür, -uñ]

mülk-i dil: Gönül ülkesi.

İşkuñ şanemâ **mülk-i dile** velvele virdi /Bîm-i ḥaṭ-ı 'anber-şikenüñ zelzele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 1). [mülk-i dile, -e]

mülk-i istiğnâ: İstiğna (tok gözlülük, kanaatkârlık) mülkü, evi.

Mülk-i istiğnâda hemvâre Süleymân olmayan /Maşlahat-fermây-ı mâr u mûr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 7). [mülk-i istiğnâda, -da]

mümkîn: Olabilir; muhtemel, olası.

Vādî-i gam kâkülüne ṭoğrica çıkmak /**Mümkîn** mi girih-der-girih ü ḥam ḥam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 10). [mümkîn]

Hîç **mümkîn** mi idi pâ-bend-i zülfünden rehâ /Âhû-yı ber-müşg-i gâv-ı bahrı 'anber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 13). [mümkîn]

Bu zemînlerle ne **mümkîn** kâm almak Kâniyâ /Kâm ruḥşat-nâmesin çarḥ-ı sitemger virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 17). [mümkîn]

Mümkîn mi âb âteş ile itsün imtizâc /Ben şu gibi mülâyim efendi o âteşî (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 9). [mümkîn]

mümkin ol-: İmkân dâhilinde olmak.

Hîç göz göre geçmek niçe **mümkin ola** senden /Çeşmüm nıgehüm sırr-ı nihānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [mümkin ola, -a]

Çeşm-i hūninde hayāl-i haṭṭı olmaz cāy-gîr /Haṭ yazılmaḵ **mümkin olmaz** Kāniyā ḵan üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 12). [mümkin olmaz, -maz]

münāfık: İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, ikiyüzlü, arabozucu (kimse).

Eşk-i gül-günuma itme taklîd /La'î olur mı a **münāfık** aşî (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 4). [münāfık]

münbit maḥāl: Verimli, bereketli yer, toprak.

Çāk-i zemīn-i sīneyi **münbit maḥāl** deyu /Toḥm-ı maḥabbeti dil-i şad-çāke ekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 3). [münbit maḥāl]

müncezib: Bir şeye, bir tarafa doğru çekilen.

Dil-i ‘uşşāk elbet **müncezibdür** semt-i hūbāna /Merāci’dür efendi mu‘teber lā-büd zamāyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 3). [müncezibdür, -dür]

münkir: Tanrı'nın varlığına inanmayan, Tanrı'nın varlığını inkâr eden (kimse).

İnkâr ider mi küfr-sivā oldığın kemāl /Kānī meger ki **münkirüñ** ĩmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 10). [münkirüñ, -üñ]

münkir ol-: İnkâr eden olmak, inkâr etmek.

Vaḥdet-i Ḥaḵḵı niçün **münkir olurlar** Kāniyā /Mu‘teber olmaḵ gerekmez mi ‘aceb bir dāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 13). [münkir olurlar]

mürde-i şad-sāle: Yüz yıllık ölü.

Zinde eyler o dü-leb **mürde-i şad-sāleyide** /Ten-i dil-mürdede cān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 9). [mürde-i şad-sāleyide, -yide]

mürğ: 1. Kuş. (bülbul).

Çatlatdı **mürğüñ** dil-i zār u nizārumı /Yaḵdı yuvamı cānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 15). [mürğüñ, -iñ]

2. Kuş. (hüner)

Ꞑuş ꞑondurur ser-i suḥane Ḳays-vār ‘ışḑ /Ꞑonmaz bu **mürġ** egerçi ki her âşiyâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 4). [mürġ]

mürġ-ı cân: Can, gönül kuşu.

Şikeste-bâl görüp **mürġ-ı cânım** ey Kânî /O yâr nâz ile gelmiş dimiş şikâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 15). [mürġ-ı cânım, -um]

mürġ-ı dil: Gönül kuşu.

Bu **mürġ-ı dil** bu gülistânda âşiyân mı ꞑodı /Ꞑutuşmaduḑ ġam-ı ‘ışḑıyla gülistân mı ꞑodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 1). [mürġ-ı dil]

mürġ-ı dil-i zâr: İnleyen, ağlayan, gönül kuşu.

Uçdı **mürġ-ı dil-i zârum** yuvadan zâr iderek /‘Azm-i gül-geşt-i çemen şuffe-i gülzâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 1). [mürġ-ı dil-i zârum, -um]

mürîd-i ‘ışḑ ol-: Aşk müridi (öğrencisi) olmak.

Mürîd-i ‘ışḑ olalı râzdâr-ı ġamze-i yâr /Bu âsitânede öpmedük âsitân mı ꞑodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 5). [mürîd-i ‘ışḑ olalı, -alı]

mürşid: İrşat eden, doğru yol gösteren.

Mürşidüñ hem-rehüñ olmaḑ gerek ey rûḑ-ı revân /Kendüni bedraḑa-i şâh-reh-i yâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 7). [mürşidüñ, -üñ]

mürüvvet iste-: İyilik istemek. Lütuf beklemek.

Ne düşmenden ne dostuñdan **mürüvvet iste** ey Kânî /‘Abes kimse saña baḑş-ı fu’âd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 13). [mürüvvet iste]

müşâdere it-: El koymak.

Bir kez şarınca sîname ol sîm sîneyi /İtdi o şūḑ mā-melekim hep müşâdere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 4). [müşâdere itdi, -di]

müsâferet: Misafirlik.

Müsâferetse yeter i’tikâf ise kâfî /Benüm derünümü mı buldı ġam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 11). [müsâferetse, -se]

müsāmere it-: Gece eğlencesi yapmak.

Mānend-i sāmīrī viremez rūḥ fitneye /Hîç itmesün rakīb o bütle müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 6). [müsāmere itmesün, -mesün]

müslimān: Müslüman. İslam dininden olan kimse, Muhammedî, Müslim, Müselman, mümin.

Müslimānāne belā olmadığı kâfidür /**Müslimān** ol dime ğafletle o kâfir-kîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 10). [müslimān]

müslim-i müselle: İnancından teslimiyetinden şüphe edilmeden inanan teslim olan kişi.

Bir **müslim-i müselle** müñ ıışkıyla āhımız /Tāv-ḥāne-i zemīn-i Buḥārāyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 5). [müslim-i müselle müñ, -üñ]

müstağnī: Elinde olanla yetinen, doygun. İhtiyaçsız, ihtiyaç duymayan.

Ḥareke nokṭa kabūlünden elif **müstağnī** /Vaḥdete işte nişān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 23). [müstağnī]

müstaʿid: Layık.

Her cān zi ins ü cān degül ol feyze **müstaʿid** /İllā o cān ki cānla her-cāyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 9). [müstaʿid]

müşāʿare it-: Karşılıklı olarak birbirine şiir söylemek.

Ebyāt-ı zülf ü ḥaṭla girüp Kāniyā söze /Şeb tā seḥer o māh ile itdük müşāʿare (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 10). [müşāʿare itdük, -dük]

müşābehet: Benzerlik.

Zevḳ-i lebūnle bir mi güvārişde cūy-ı şīr /Şāfī südüñ **müşābeheti** var mı āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 8). [müşābeheti]

müşābih: Benzer.

Sāde gül-i ḥod-rūya **müşābih** idi dāğum /Her bergini ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 7). [müşābih]

müşâcere it-: Çekişmek, kavga etmek.

Aldanma bād u bīdine zīrā hılāfdur /Bīd-i çemen iderse kadūñle müşâcere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 2). [müşâcere iderse, -erse]

müşâhid: Görmek, şahid olmak.

İl için yırtmak yarmaqdur âhen- dillerüñ kârı /**Müşâhiddür** bu ma‘nâ dikkat olunsa şabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 4). [müşâhiddür, -dür]

müşgin: Siyah şey.

Bā lebūñ bāsı o **müşgin** hāl-i zībā noqtası /Ey elif kad ne şanur yabāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 13). [müşgin]

müşgīn tūrra-i der-çīn: Misk rengine, siyah, kara, kıvrımlı saç. (Alna düşen saç lülesi)

Nedür pīşāni-i pākūñde **müşgīn tūrra-i der-çīn** /Kararmış ebruvān-ı şūh-ı ‘anberbār küsdūñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 3). [müşgīn tūrra-i der-çīn]

müş‘ir: İşaret eden, bildiren, gösteren.

O hālūñ zīr-i gīsūdan zuhūrı vaşlı **müş‘irdür** /Sa‘adet ahterinūñ yūmnü zāhirdür tūlū‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 5). [müş‘irdür, -dür]

müşīr: Askerlikteki en üst rütbe ve bu rütbeyi taşıyan asker, mareşal.

Ne tūvān-ger ne kerem-ver ne zevi’l-cāh yapar /Ne hıdīv ü ne **müşīr** ü ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [müşīr]

müşrif-i şubh-ı hākīkat it-: Hakikatin sabahına yüceltmek, ulaştırmak.

Siyeh-kārī-i tālī‘ şabr ile tebdīl-i reng eyler /Ki Leylī **müşrif-i şubh-ı hākīkat itdi** Mecnūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 12). [müşrif-i şubh-ı hākīkat itdi, -di]

müş: Yumruk (dövünmek).

Yüzüm sürdüm gehī hāk-i siyāha ki göge tūtdum /Gögerdi **müştlerden** sīne-i cāngāh tūyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 20). [müştlerden, -lerden]

müştehi-i h'ân-ı ışk: Aşk sofrasını isteyenler, arzulayanlar.

Şāhān-ı ışk **müştehi-i h'ân-ı ışk**dur /Bu h'ânçe-i se-rûzeyeye ammā şehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 5). [müştehi-i h'ân-ı ışk

mütedāhil: Birbirine girmiş, karışmış.

Gel hâkde gör ceyl-i nüfûsı **mütedāhil** /Gey gey omuzunda yatıyor cem cem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 7). [mütedāhil]

müttahid ol-: Birleşmiş, bir olmuş olmak.

Müttahid olmalıdır 'âşık u ma'sûk gibi /Biline sırr-ı nihân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 15). [müttahid olmalıdır, -malıdır]

müttehid: Birleşmiş, birlik olmuş.

Bunduğ-ı la'lün ile bādām çeşmün **müttehid** /Ol sebebdan çatlar ey âteş-meniş kestāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 5). [müttehid]

müyesser: I. Kolay olan. II. Nasip olan.

Senüñçün ağlamakda buldığım zevki hâk-ı Zemzem /Degül bulmak **müyesser** sevdigüm gayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 6). [müyesser]

müyesser kıl-: Nasip etmek.

Ṭavāf-ı Ka'be-i kūyuñ **müyesser kıldı** Kāniye /Hele ölmezden evvel Ḥazret-i Allāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 23). [müyesser kıldı, -dı]

müzāhim ol-: Zahmet, sıkıntı vermek.

Erbāb-ı ḥased her ne kadar olsa müzāhim /Bir kerre felek baña da nevbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 3). [müzāhim olsa, -sa]

müzeḥhib: Tezhip yapan sanatkar.

Nevk-i gamzeñ çizdi şemşirin bütün ḥall eyledi /Ey **müzeḥhib** âlet-i pergāra ḥacet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 10). [müzeḥhib]

müzeyyef: Değersiz görülen, küçük gösterilen.

Müzeyyefdür ‘ıyār-ı külçe-i ihlāş her yerde /Bu dārü’z-zarbdā ḥālīş ‘ıyārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 17). [müzeyyefdür, -dür]

nā-be-mahāl: Yerinde ve uygun olmayan, yersiz, uygunsuz.

Dīvāne-vār **nā-be-mahāl** cānuma hücūm /İtmez dime nigāhuñı cānā ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 7). [nā-be-mahāl]

nā-çār: Çaresiz.

Açıl semt-i gülîstāna yine ey gülşen-i ḥūbı /Şalın biñ nāz ile **nā-çār** Ṭūbā lek disün ṭūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [nā-çār]

nāfi‘ degül: Faydalı, yararlı değil.

Kāniyā **nāfi‘ degül** rüsvā-yı māder-zāda hīç /Ġāyret-i ihvān ile pend-i peder n’itseñ gerek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 19). [nāfi‘ degül]

nā-gāh: Ansızın, birdenbire.

Sürāğ-ı fikri güm-geşte ider **nā-gāh** ey Kānī /Ümīd-i vaşl ile taḥmīnlerüm ḥāletlerüm aḥsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 13). [nā-gāh]

nā-gāh yap-: Ansızın, birden bire gerçekleştirmek.

Sen hemān ḥāzır ol Allāh unutmaz kılını /Sen uyurken işi birden bire **nā-gāh yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 22). [nā-gāh yapar, -ar]

nağam-ı bülbul: Bülbulün nağmeleri, ötüşü.

Eglenürdi dil-i zārum **nağam-ı bülbul** ile /Gülşenümden o gül-i ter de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 11). [nağam-ı bülbul]

nā-gehān: Ansızın, birdendire.

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez **nā-gehān** teklīf /Mü’ezzinler menāre hīç bī-vakt ezān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 3). [nā-gehān]

nağme: Nağme, ezgi, ahenk.

Uyḳudan uyandum ki ezānlar okınurdu /Her **nağme** birer ok gibi cāna ṭoķınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 2). [nağme]

nağme-i şeh-nāz: Şehnaz makamında nağme, ezgi.

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş niyāzı gālibā /Nāle-i ‘uşşāk bir kaç perde pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 3). [nağme-i şeh-nāza, -a]

naḥnū ḳasemnā beynehüm taḳdīr: Allah'ın karar verdiği, uygun gördüğü onlara paylaştırdığı rızık, geçim.

Rāzı ol **naḥnū ḳasemnā beynehüm taḳdīrine** /Eyleyen Hakk’a tevekkül rütbesi rif’atlıdır (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 3). [naḥnū ḳasemnā beynehüm taḳdīrine, -ine]

nāḥun-ı ḥasret: Hasret tırnağı. (Kavuşma isteğinin keskinliği)

Oyarsın **nāḥun-ı ḥasretle** baḡruñ fā’ide virmez /Açılsa sīnede dilde ser-ā-pā dāḡlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 3). [nāḥun-ı ḥasretle, -le]

nā’il-i ümmīd ol-: İsteğine, arzusuna kavuşmak.

İtmez mi rüzgār bizi ḥāk-i kūy-ı yār /Bād-ı hevāca **nā’il-i ümmīd olur** muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 8). [nā’il-i ümmīd olur, -ur]

naḳd: 1. Varlık, sermaye.

Vaşluñuñ **naḳdini** gösterme meded aḡyāra /Kāle-i vaşluñı hep o götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 3). [naḳdini, -ini]

2. Para, akçe, sermaye, servet.

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmaḡ ile işler /Görürsin ceyb-i dilde **naḳd** nāmıyla zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 6). [naḳd]

naḳd-i cān: Mec. En değerli şey olan can sermâyesi, can varlığı.

Ṭama’kār-ı vişāli olduḡuñ ḥisseyledi Kānī /Peşīn söyletmeyüp bu **naḳd-i cānı** vormeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 10). [naḳd-i cānı, -ı]

naḳd-i niyāz: Yalvarma nakdi, yalvarma parası.

Ḥisset itmezdim dilā **naḳd-i niyāzı** şarfda /Nāzenīnüm ‘āşīkân-ı nāzkārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 7). [naḳd-i niyāzı, -ı]

nā-kes: Alçak, soysuz, zelil.

Öz kes iderse keslik ider Kāniyā saña /Nā-kesden ol vefāyı gönül öz kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 26). [nā-kesden, -den]

naķil it-: Anlatmak.

Şitābuñ seyr idüp terkībde aġyāra **naķil itdüm** /Hele inşāf idüp taʿbīrin anuñ ĥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 7). [naķil itdüm, -düm]

nākış: Eksiklik, kusur, noksan.

Kemāl-i kevkebe her **nākışuñ** mülāzimidür /Gürüh-ı encüm ile devr ider gice meh-tāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 7). [nākışuñ, -uñ]

naķķāş: I. Süsleme ustası. II. Tanrı.

Şāhibüm gör beni faşl itme şaķın /Naķşa söz atma añup **naķķāş** (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 10). [naķķāş, -ı]

naķle başla-: Duyduġu bir hikāyeyi başkasına anlatmaya başlamak.

Ķışsa-ĥān-ı felek aĥvāl-i dil-i Kānīyi /Başladı naķle hemān bir var imiş bir yoġ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 26). [naķle başladı, -dı]

naķş: Nakış, süs.

Şāhibüm gör beni faşl itme şaķın /**Naķşa** söz atma añup naķķāş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 10). [naķşa, -a]

naķş u benek iste-: Nakış ve benek istemek. (Doġru yoldan sapıp yan yollara girmek.).

Lekkelendürme peleng-āsā kabā-yı ʿarżi pek /Püstīn-i şīr zīrā istemez naķş u benek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 2). [naķş u benek istemez, -mez]

naķş-ı ĥatt: Sevgilinin nakış gibi olan ayva tüyleri.

Āyīneye **naķş-ı ĥatt** şüret virecekdür /Bir şüreti de ʿāşıķa elbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 1). [naķş-ı ĥatt, -ı]

naķş-ı ĥayālāt: Hayallerinin resmi.

Şimdi eglence bütün **naķş-ı ĥayālātuñdur** /İtdi ol rütbe serāsīme beni beng-i vedāʿ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 13). [naķş-ı ĥayālātuñdur, -uñdur]

nāle: İnleme, feryat.

Ķızdukca kızdı **nāleye** ķorlandı çün ĥamām /Diriltdi keff-i cānumı feryād-ı ʿandelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 25). [nāleye, -ye]

nāle iden: Ağlayan, inleyen.

Görüp cemālūñi bir ben miyüm iden nāle /Bu gülsitāna benüm gibi şad-hezār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 11). [nāle iden]

nāle-i nā-gāh it-: Aniden inlemek.

Bu şeb tā vardum bülbül gibi semte fiğān itdüm /Seni uyardum itdüm nāle-i nā-gāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 4). [nāle-i nā-gāh itdüm, -düm]

nāle-i ‘uşşāk: I. Âşıkların feryadı. II. Uşşak makamındaki seda.

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş niyāzı ğālibā /Nāle-i ‘uşşāk bir kaç perde pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 4). [nāle-i ‘uşşāk]

nām: Ad, şan, şöhet.

Saňa çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler /Görürsin ceyb-i dilde nağd **nāmıyla** zerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 6). [nāmıyla, -ıyla]

Ḥā’inliği becerdi çü Tatar ğamzesi /Şāhin Giray **nāmına** bir ḥān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 6). [nāmına, -ına]

nām al-: Şöhet sahibi olmak, tanınmak.

Kūhsār-ı ‘ālem-i temkīnde **nām almışuz** /Kaysveş āvāze-i kuhsāra ḥācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 7). [nām almışuz]

nā-maḥrem: Yabancı.

Zebānum cünbiş-i ḥarf-i recā-yı vaşla **nā-maḥrem** /Dehānum lezzet-i gül-büse-i ḥübāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 11). [nā-maḥrem,]

Dil ḥarīminde ne **nā-maḥrem** ne maḥrem kaldı hīç /Ravza-i dilde der ü dīvāra ḥācet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 3). [nā-maḥrem]

nāme-i bāh-: Cinsî ilişkilerden bahseden, bâzan meseleyi tıbbî tarafları ile ele alan, fakat çok defa açık saçık yazı ve resimlerle şehvet uyandıracak tarzda yazılmış kitap.

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihāta ḥalkı /Oğınur nüşā mı var **nāme-i bāhdan** ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 6). [nāme-i bāhdan, -dan]

nāme-i ḥāsret yazısı: Hasret mektubu, gurbet mektubu.

Dil Türkide baş Türkide cān be-kef oldum /Ben **nāme-i ḥāsret yazısın** Türkide yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 4). [nāme-i ḥāsret yazısın, -n]

nām-ı diger: Öbür adı, diğer ismi.

Göñül dirler aña **nām-ı diger** yek-kaṭre ḥūn-ı germ /Bu gül-bünde hemān bir gönçe-i ne-küşüdemüz kaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 3). [nām-ı diger]

nā-murād: Muradına erişmemiş, isteği yerine gelmemiş.

Getürmez ḥāṭıra bir kimse yād itmez hemān ölme /Kimesne **nā-murāduñ** ber-murād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 2). [nā-murāduñ, -uñ]

nār u nem: Zorluklar, sıkıntılar.

Artar o ḳaddi **nār u nemden** ḳumāş-ı şabr /Kendüsine nigāhı ḳalanı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 3). [nār u nemden, -den]

nār-ı şevḳ-i ‘ālem-gīr: Ālemi kaplayan arzunun, hevesin ateşi.

O rütbe ḳālībūm maḥv itdi **nār-ı şevḳ-i ‘ālem-gīr** /Ki ḥākister miyānında ışıldar eñserüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 41). [nār-ı şevḳ-i ‘ālem-gīr]

nā-sāzluk: Uygunsuzluk, aykırılık.

Bahāne bulma taḳdīre tereccüh virme tedbīre /Hele **nā-sāzluklar** şīve-i mercūḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 12). [nā-sāzluklar, -lar]

nāvek-i dil-düz-ı pür-ḥūn: Kanlı acı veren, delici ok.

Şikāf-ı sīne-i ḳākūmden alduñ cān-ı maḥzūnı /Cigerden alma bārī **nāvek-i dil-düz-ı pür-ḥūnı** (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 2). [nāvek-i dil-düz-ı pür-ḥūnı, -ı]

nāverd: Savaş, cenk, mücadele.

Senüñçündi raḳībān ile **nāverdüm** niçün küsdüñ /Yoluñda bī-muḥābā cānımı virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 1). [nāverdüm, -üm]

nāz: Kendini beğendirmek amacıyla takınılan edālî tavır, cilve.

Ey duḥter-i sūtūde-şiyem niçe bir bu **nāz** /Kār eylemez mi hīç saña sevdigüm niyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 1). [nāz]

Ele al sāğarı biñ **nāz** ile ey cān yürisün /Reg-be-reg cism-i yebūset-zedeye k̄ān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [nāz]

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i hūbı /Şalın biñ **nāz** ile nā-çār Ṭübā lek disün ṭübı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [nāz]

Tekellüm eylemege var mı **nāzdan** ruḥşat /Zebāne-i sitem anda zebān dehān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 11). [nāzdan, -dan]

Nāz ile ağladığın ‘āşık iştmişti meger /Var sevdā-yı diger serde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 3). [nāz]

Çekmem dime kahrın degerin aña o şūḥuñ /Degmez mi şanursın bu kadar **nāza** deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [nāza, -a]

nāz eyle-: Naz etmek, nazlanmak.

Sen ne deñlü **nāz eylerseñ** yine ben bundayum /Çok iderseñ az eylerseñ yine ben bundayum (Kânî Divanı, Gazel 131, Mısra 1). [nāz eylerseñ, -rseñ]

nāz it-: Cilve, işve yapmak, şımarıkça hareketlerde bulunmak.

Nāz iden āḥir-i ḥüsnünde ḥaṭ-ı sebzi ile /Vādi-i ḥüsnde Hızra irenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 9). [nāz iden, -en]

Dilini çiyneyerek **nāz iderek** Kāniye /Şekkerin ḥarf-i zebānın gevenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 11). [nāz iderek, -erek]

Nāz itse daḥı vuşlatı biñ el-amān deger /Anısı zevk-ı salṭanat-ı şad cihān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 1). [nāz itse, -se]

nāz ile gel-: Nazlı nazlı gelmek. Edalı işveli gelmek.

Şikeste-bāl görüp mürğ-ı cānum ey Kānī /O yār **nāz ile gelmiş** dimiş şikār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 16). [nāz ile gelmiş, -miş]

nāz u cilve: Eda ve işve.

Nedür ol **nāz u cilve** dil-berān-ı ser-keşānlarda /O şīve var mıdur şimşād u ‘ar‘arda yabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 1). [nāz u cilve]

nāz u na‘īm: Bolluk, refah ve naz.

Yā Rabb kuluñı **nāz u na‘īm** ile büyütüñ /Şoñra bırağub āteşe yakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 3). [nāz u na‘īm]

nażar eyle-: Bakmak, dikkat etmek, ders almak.

‘Ārif edeb-āmūz olur her revîşinde /‘Ākil hikem-i ĥazret-i Ĥaĥķa **nażar eyler** (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 12). [nażar eyler, -r]

Vasat-ı ĥālî-i vefķ-i dile eyle nażarı /Baķma şüretce benüm ehl-i kenār oldıĥuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 11). [nażarı eyle]

nāzenīn: I. Narin, ince yapılı. II. Sevgili.

Ĥĥābgāh-ı nāzda mış mış uyur ol **nāzenīn** /Tuĥfe-i gül-büseye sen ķānî‘ olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 15). [nāzenīn]

Ĥisset itmezdüm dilā naķd-i niyāzı şarfda /**Nāzenīnüm** ‘āşıkān-ı nāzkārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 8). [nāzenīnüm, -üm]

nāz-ı gedā: Fakir nazı.

Her ne çekilürse çekilür sevdiğüm ammā /Faĥr-ı cühelā **nāz-ı gedā** ĥiĥ çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 6). [nāz-ı gedā]

nāziklik: İncelik.

Her ĥend seng-dil ise de yumşar beni görüp /**Nāziklik** ile gönlümi aldı tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 10). [nāziklik]

nāziş: Bir şeyi beĥenmezlik edip karşısındakini yalvarmaya mecbur etme, nazlanma.

Uzayup **nāzişi** günden güne mānend-i berāt /Defter-i mehr-i vefāyı dürenüm ĥoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 5). [nāzişi, -i]

Bu **nāzişlerle** cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle diĥer reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 7). [nāzişlerle, -lerle]

nażma getür-: Vezinli, düzenli hale getirmek. Şiir şekline getirmek.

Getür nażma perīşān sözleri ĥün lü‘lû-i manżüm /Niżāmü’l-mülk-i ma‘nî ol misāl-i mîr-i ĥāķānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 3). [nażma getür]

nażm-ı şubĥān: Kusursuz, eksiksiz, tam şiir.

İrişdür pāye-i şi‘ri bülend-eyvān şu‘arāya /İdüp āvîze bir bālā-yı pervîn **nażm-ı şubĥānı** (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 6). [nażm-ı şubĥānı, -ı]

nāzūk: İnce, latif, zarif, ölçülü bir şekilde.

Ne **nāzūk** cilvelerle gülmişidüñ güldigüñ günler /Ser-i peykân-ı müjgānuñla bağrum deldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 1). [nāzūk]

nāzūk-ter: Pek nazik.

Deheniyle suhanı gül be-şekerdür güyâ /Lebi pālûde-i terden dağı **nāzūk-terdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 4). [nāzūk-terdür, -dür]

ne: Nasıl.

Çekemez ehl-i himem lâ vü ne‘am āzārın /**Nedür** ol zell ü hevân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 18). [nedür, -dür]

‘Aceb bir hâle dūş oldum dilüm var dil-berüm yokdur /**Ne** sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [ne]

Hâtıruñ **neyle** muṭayyeb olur ey âfet-i cān /Cān ise maṭlab eger ol dağı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 3). [neyle, -yle]

Ferâgatde hemânâ şâh kendü ‘âlemindeyken /**Ne** sihr itdüñ a zālīm āh ‘aqlum çeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [ne]

Bu söz ü sâz neymiş sūziş **ne** gūne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş pervāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [ne]

Ne ma‘cūn oldıguñ ma‘lūm oldı ey raḥîk-i ‘Adn /Devā-yı kâzıyu’l-ḥacâtı gördüm ben devālarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 7). [ne]

2. Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

Ser-tā-be-ḳadem müy-be-mü oldı girîfte /Ṭolaşdı göñül zülfine ammā **ne** ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 4). [ne]

3. Ne.

Kāni mi **ne** dirlerdi kühen bendelerüñden /Ḥālâ o dil o kārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 19). [ne]

Ne ḳaldı ‘aşıḳ-ı üftādeye resm-i maḥabbetden /Ki gelse meclise aḡyār ider feryād yār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 5). [ne]

Gül-būseyi isrāfa vecih **neydi** a cānum /Giçmez çü çocuḳdur ne serefden ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 9). [neydi, -ydi]

2. Hangi.

Ne semte varsa dil-ber şoluğı anda alur aḡyār /Ṭuyırmaz āh-ı dil-süzün yorılmış güyiyâ hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 9). [ne]

3. Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan ikilik bağlacı.

Ne yār ne ser ne elemdār ne ğurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [ne]

Ne yār **ne** ser ne elemdār ne ğurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [ne]

Ne yār ne ser **ne** elemdār ne ğurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [ne]

Ne yār ne ser ne elemdār **ne** ğurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [ne]

Ne nîk-nâmlığımız var ne pek de bed-nâmuz /Taḥalluş eyleyecek rütbe adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [ne]

Ne nîk-nâmlığımız var **ne** pek de bed-nâmuz /Taḥalluş eyleyecek rütbe adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [ne]

4. Çok, öyle bir.

Ne nâzûk cilvelerle gülmişdün güldigün günler /Ser-i peykân-ı müjgānuñla bağrum deldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 1). [ne]

5. Neden.

O şāh-bāza tuzakdur bu ḥalka-i tevḥîd /**Nedür** bu ḥod-menişānda olan yalan tolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 18). [nedür, -dür]

Dāğ-ı nev ü kühenle **nedür** bu tezeyyünün /Ey şerḥasında mār-ı münakkaş mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 3). [nedür, -dür]

Sākî ele al sāğar-ı gül-günü **ne** tırduñ /Ya vir baña kan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 9). [ne]

Ḳābe kavseyne çıkar baḥtımızuñ zerrātı /Egri toğrı **ne** ki dir isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 20). [ne]

Her zerre bir defîne her kuvve bir ḥazîne /Ol nükte-i ḥafî **ne** vîrāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 4). [ne]

Nîğāh-ı germ mi itdüm ya bād-ı serd mi esdi /Günāhum **ne** ne oldu bā'is-i tardıñ niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 6). [ne]

6. Hangi şey.

Acı söze **ne** borcu var 'aşîkuñ begüm /Gāhîce istemez mi dil-i zār bir piyāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 9). [ne,]

Senüñ 'ışkuñdan özge var mı şimdi mā-melek gayrı /Derün bîrün gamuñla her **ne** var ol gitdi ben ḳaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [ne]

Ey sūz-ı 'ışk bir yanar āteş misin **nesin** /Tākāt-güdāz-ı cān belā-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 1). [nesin, -sin]

Ey sūz-ı ‘ışk bir yanar âteş misin nesin /Tākāt-güdāz-ı cān belā-keş misin **nesin** (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 2). [nesin, -sin]

Dāğ-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyünün /Ey şerhasında mār-ı münakkaş mısın **nesin** (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 4). [nesin, -sin]

Başuñ şalup niçün geçivirdün dem-i niyāz /Kurbānuñ oldıgum büz-i ahfeş misin **nesin** (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 6). [nesin, -sin]

Kurtar bu dürd-i nūşī-i gāmdan bizi yetiş /Şahbā-yı şāfi mi mey-i bī-ğış mısın **nesin** (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 8). [nesin, -sin]

Dāmen gibi varur şokılursın miyānına /Kānī o şūh-tünd-reve peş misin **nesin** (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 10). [nesin, -sin]

Şorsañ **ne** dir ‘aceb şu muvaḥḥid geçenlere /Taḥkīk-i mü’min olana kāfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [ne]

Her **ne** çekilürse çekilür sevdigüm ammā /Fahr-ı cühelā nāz-ı gedā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 5). [ne]

Farḡ itmeyen insān **ne** demek oldıgın eyvāh /Ḥayvān gelecekdür yine ḥayvān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 5). [ne]

7. Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan soru zamiri.

Bu zemīnlerle **ne** mümkün kām almak Kāniyā /Kām ruḥṣat-nāmesin çarḥ-ı sitemger virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 17). [ne]

ne çāre: Çaresi yok ki... Elden ne gelir?

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā’im ben /Ve-lākin ol ser-i kūda **ne çāre** bir yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [ne çāre]

ne çıkar: Ne çıkar, ne olur.

Bu sāde dü-yekden **ne çıkar** çifteñi uydur /Her bir sese uy çifteye çifte teke tek var (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 1). [ne çıkar]

ne dem ki: 1. Öyle bir zaman ki.

Ne dem ki kara ḥaberlerle ḥaṭṭ-ı yār gelür /Şafā-yı āyīne-i dil gider gubār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 9). [ne dem ki]

2. Ne zaman ki.

Sāḳī **ne dem ki** sāğar-ı şahbāyı ṭoldurur /Ḥūrşīd şān ki nūrī ile ayı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 1). [ne dem ki]

ne deñlü: Ne kadar, ne ölçüde.

Uyan yatduķca sen bār-ı günāh eyler seni ķanbūr /**Ne deñlü** yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 8). [ne deñlü]

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez nā-gehān teklīf /Mü’ezzinler menāre hīç bī-vaķt ezān çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 3). [ne deñlü]

Sebū-yı hāķırı fikr-i lebūñ eyler űikest āķır /Sifāl-i bāde pāk olmaz **ne deñlü** űüst u űū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 4). [ne deñlü]

Sen **ne deñlü** nāz eylerseñ yine ben bundayum /Çok iderseñ az eylerseñ yine ben bundayum (Kânî Divanı, Gazel 131, Mısra 1). [ne deñlü]

Ne deñlü cevır iderseñ hoş görür elbet anı ‘aűıķ /Kiűiye sevdiginden her ne eylerse yamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 7). [ne deñlü]

ne ğam: I. Gam deęil, kederlenme, üzülmeye gerek yok. II. Boűver.

Hüner da’vāsın eylerse **ne ğam** her sifle-i bī-hūű /űadā efzūn-ter olduęı ma’lūm olsa mīnā-būű (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 1). [ne ğam]

‘Arű-ı rahmān űuffe-i lāhūtdur mesken saña /Ĝam **ne** Kānī bu kühen kāűāne olmuű olmamıű (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 22). [ne ğam]

ne hoş: Ne hoş, ne güzel.

Ne hoş ķadem idi nevk-i ĥadeng-i nāz ammā /Teĝāfūl-i nigeħī bizde hīç űabān mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 13). [ne hoş]

ne idi: Neden idi, ne ifade ediyordu?

Göñül bu pīrlıkde nev-cüvānlık vaķtı mi űanduñ /**Ne idi** pīr iken ol űevķ ile genceldięüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [ne idi]

Viűālūñ ĥāletin zor ańlamıűken farķ-ı ĝayretle /**Ne idi** sevdigüm genceldięüñ inceldięüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 12). [ne idi]

ne ķadar: Ne ölçüde, aűırılık anlatır, çok, aűırı derecede.

Hep sehv-i secdedür **ne ķadar** itse ser-fürū /Eűcār-ı bāĝ-ı ķaddūñe serv-i sehī deęül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 7). [ne ķadar]

Gül anuñ ĝonķesi ĝonķe lebinūñ rencesidür /**Ne ķadar** medħ iderseñ de o gül-rū ĝötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 12). [ne ķadar]

ne ki: Ne var ki.

Ne ki g̃sūlaruñdan göz yayındurmakda muẓtardur /Şikāyet bāgbānlarda nihāyet zāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 5). [ne ki]

ne mümkün: Mümkün değil, mümkün mü?

Ne mümkündür o hūnīdeñ şikāyet eyleye Kānī /Şikāyetler yine varsa dil-i mecrūhdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 13). [ne mümkündür, -dür]

ne ne: Birden fazla özne, tümleç veya fiile olumsuzluk anlamı katmak için bunlardan önce yer alan kelimelerin başlarına getirilen tekrarlamalı bağlaç, hem ... hem ... karşıtı.

Cāh u şeref-i dehre gönül bağlamadum hīç /**Ne** fikr-i maḳāmāta **ne** ḥayr u şere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 16). [ne ne]

Dime hergiz bu uzun bu kışa ta‘dīl-i erkān it /Ki **ne** tūl-i emel **ne** himmet-i kūtāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 8). [ne ne]

Gül-būseyi isrāfa vecih neydi a cānum /Giçmez çü çocukdur **ne** serefdan **ne** sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 10). [ne ne]

Ne düşmenden **ne** dostuñdan mürüvvet iste ey Kānī /‘Abes kimse saña bahş-ı fu‘ād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 13). [ne ne]

Kāniyā ‘ışk ile yanmağa bir çāre ara /O zebānī-beçenūñ kırtı **ne** nev-resi **ne** (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 10). [ne ne]

Dil ḥarīminde **ne** nā-maḥrem **ne** maḥrem ḳaldı hīç /Ravza-i dilde der ü dīvāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 3). [ne ne]

Ne şavt-ı ḳulḳul-i mīnā **ne** hāy-ı hūy-ı mey-ḥ‘ārān /Muṭayyeb-kerde-i güftār-ı şevḳ-āsārıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 7). [ne ne]

Fütür o deñlü var Kānīde kim tenşīte meyl itsem /**Ne** dārū kārger **ne** benc ü ne afyon ne ḥab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [ne ne]

Fütür o deñlü var Kānīde kim tenşīte meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü **ne** afyon **ne** ḥab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [ne ne]

Ne faḳruñ köhne bürd-i berd fersāsın ḳodum dūşa /**Ne** tāc u taḥt sevdāsı serümde efserüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 14). [ne ne]

Ne Mañşūram **ne** ber-dār-ı ser-i zūlf olmaḳ ister dil /Nesīmī-vār hem de yüzmege lāyık derüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 25). [ne ne]

Ne tūvān-ger **ne** kerem-ver ne zevi’l-cāh yapar /Ne ḥıdīv ü ne müşīr ü ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 1). [ne ne ne]

Ne tūvān-ger ne kerem-ver ne zevi’l-cāh yapar /**Ne** ḥıdīv ü **ne** müşīr ü **ne** şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [ne ne ne]

Ne içinde **ne** taşında **ne** ikiden hâli /Cünbiş-i rûh-ı revân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 13). [ne ne ne]

ne oldu: Ne oldu?, Sebebi nedir ?

Nigâh-ı germ mi itdüm ya bād-ı serd mi esdi /Günāhum ne **ne oldu** bā'is-i ıardum niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 6). [ne oldu, -dı]

ne ol-: Nasıl bir şekilde girmek.

Nedür hūnîligüñ cellād mı mirrîh mi **ne olduñ** /Meger fermān bî-dermān nefy ü ıatl-i 'ām aldun (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [ne olduñ, -duñ]

ne reva-: Yerinde olmayan, uygun görülmeven şeyler karşısında, "Layık mı, uygun mu?" anlamında kullanılan bir ifade.

Şolmış çiçeği başuma ıakmak **ne revādur** /Dildār-ı haı-āverdeye bakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 1). [ne revādur, -dur]

Şolmış çiçeği başuma ıakmak ne revādur /Dildār-ı haı-āverdeye bakmak **ne revādur** (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 2). [ne revādur, -dur]

Yā Rabb kuluñı nāz u na'im ile büyüdüñ /Şoñra bırağub āteşe yakmak **ne revādur** (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 4). [ne revādur]

Şimşek gibi 'ıškuñ şereri dilde ıakarken /Mey-hānedeki bādeyi ıakmak **ne revādur** (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 8). [ne revādur, -dur]

Bir kimseye bir iylik idüp şoñra da Kāñi /Şoñbet arasında başa ıakmak **ne revādur** (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 10). [ne revādur, -dur]

İanum yoluñı şulamağa hāzır iken hıı /Boş yerlere şular gibi aımak **ne revādur** (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 6). [ne revādur, -dur]

ne şan-: Ne zannetmek? Birinin kim veya ne olduğu konusunda tereddüt etmek, yanılmak.

Bā lebün bāsi o müşgin hāl-i zībā noııası /Ey elif ıad **ne şanur** yabāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 14). [ne şanur, -ur]

ne şatan bilür ne alan: (Güzelliğe ve gönle) Kimse değeri biçemez.

Metā'-ı vaşl bir özge metā'dur Kāñi /Bahā-yı hüsn ü dili **ne şatan bilür ne alan** (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 22). [ne şatan bilür ne alan]

ne var: Sebep olan nedir?

Virirdi bir söz ile cânını saña ‘âşık /Ne var o ğamze-i ħun-rîz arada kan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 6). [ne var]

ne yapsun: Yapılacak bir şeyin olmaması. Çaresizlik. Elden bir şey gelmemesi.

Ko ta‘nı eşk-i ħun-pâş-ı şerâr-efşâna ey zâhid /Ne yapsun ‘âşık-ı bî-çârenüñ de derdi var ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 16). [ne yapsun, -sun]

necm-i süreyyâ: Süreyya yıldız kümesi.

Eşküm o şühî görse yolında sebîl olur /Hürşîd önünde **necm-i Süreyyâ** sefil olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 2). [necm-i süreyyâ]

neden: 1. Niçin, hangi sebepten.

Tezyîn-i lafzı ‘ayb diyenler **neden** dimiş /Ziyy-i nazîf hıl‘at-ı fâhîr degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 7). [neden]

Âb-ı ħuşk âteş ise ter ħâk-ı sıklet bād serd /‘Âlem-i âba **neden** eyler heves mestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 8). [neden]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Hâlüm **neden** perîşân hîç şâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [neden]

2. Nasıl.

Şûziş-i şem‘i **neden** idrâk ider pervâneler /Sûziş-i ‘ışk ile bî-pervâ niçe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 1). [neden]

neden şöîra: Aradan bir hayli zaman geçince.

Der-âğûş eyleyüp koğdum yañağın cām-ı ħ‘âb içre /Didi rahm eyleyüp nûş it lebüm ammâ **neden şöîra** (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 4). [neden şöîra]

nedür: 1. Nedir, nasıldır?

Tabanı yanmış âsâ pek yürür zâhid **nedür** fâ‘iz /Siyâh âhenden ey dil beyzâ-ı tîğ-ı tâbân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 5). [nedür]

Bilmem **nedür** tefâvüt-i nâz iltifâtdan /Degmez o şüh ħâtıruma bir zamân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 3). [nedür]

Bakarken gerden-i kâfur-gûna ħîn-i bismilde /**Nedür** bu cûşiş-i pey-der-pey ey kaşşâb ħunumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 8). [nedür]

2. Ne için.

Nedür hūnīlīgūñ cellād mı mirrīḥ mi ne olduñ /Meger fermān bī-dermān nefy ü katl-i ‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 7). [nedür]

Göñül bir tünd-hū dil-ber cefā-cū eşk rāḥat-şū /**Nedür** bu mihribān-keşlūk raķīb-i nā-kese karşı (Kânî Divanı, Gazel 149, Mısra 2). [nedür]

Nedür ol nāz u cilve dil-berān-ı ser-keşānlarda /O şīve var mıdur şimşād u ‘ar‘arda yabanlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 1). [nedür]

Nedür āyīne-i ruḥsārda jengār küsdüñ mi /Cebīnūñde yine bir çīn-i naḥvet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 1). [nedür]

Nedür pīşāni-i pākūñde müşgīn ṭurra-i der-çīn /Kararmış ebruvān-ı şūḥ-ı ‘anberbār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 3). [nedür]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /**Nedür** söyle diger reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [nedür]

N’olur sen de diseñ ol şūḥ-ı şīrinkāra ey Kānī /**Nedür** bu çend rūze ‘izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 10). [nedür]

3. Nedir, ne kadardır.

Nüşḥa-i şī‘re **nedür** cā‘ize dirseñ el’ān /Görmedüm şūret-i taḥsīnde pāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 17). [nedür]

nef’ u żar: Fayda ve zarar. (Herhangi bir etki)

Fu‘ādī lā-yađırru’n-nāse bel lā-yenfe‘u’d-dünyā /Ki hecr ü vaşldan ğayrı ebed **nef’ u żarum** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 38). [nef’ u żarum, -um]

nef’-i ümmīd it-: Kar etmeyi ve fayda görmeyi ummak, beklemek.

Ekme her bir toḥmı temyīz itmeden keyfiyyetin /Mevsiminde **nef’-i ümmīd itdigüñ** maḥşūli ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 6). [nef’-i ümmīd itdigüñ, -digüñ]

nefs ü hevā: İstek ve arzu.

Kānī seni bu **nefs ü hevā** varṭaya şaldı /İmdād saña var mı każā vü qaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 15). [nefs ü hevā]

nefsāniyet: İnsanda nefse ait arzu, istek ve zaafılardan meydana gelen benlik.

Gel ḳo **nefsāniyeti** maḥv-ı vücūd it zāhid /Bu şu‘unāt inan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 11). [nefsāniyeti, -i]

nefse sivār ol-: Bedenin isteklerine takılmak. (Aşk çölüne gitmek yerine dünyevi istekler ile olmak)

Sefer-i bâdiye-i ışka ayaklanmış iken /Pek kederlendi gönül **nefse sivār olduğuma** (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 10). [nefse sivār olduğuma, -dığuma]

nefs-i ne-puhte: Pişmemiş, ham nefis.

Pişürdük işleri **nefs-i ne-puhteyle** bu maţbađda /Hayâl-i hām dirler fikret-i bî-hüdemüz ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 5). [nefs-i ne-puhteyle, -yle]

nefy: Uzaklaştırmak, göndermek.

Akyazılı işâret idüp **nefyini** ğamuñ /Fermân virür kıızıl deli sulţân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 13). [nefyini, -ini]

nefy ü isbât: Bir şeyin varlığını inkâr etme ve doğruluğunu kanıtlama. (Gerçek ve sahte).

Nefy ü isbât ki tevĥîd-i ĥaķîķi oldur /Eyler ol sırrı beyân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 19). [nefy ü isbât]

nefy ü ĳatl-i ‘âm: Hiç kimseyi sağ bırakmadan öldürme ve yok etme.

Nedür ĥünîligüñ cellâd mı mirriĥ mi ne olduñ /Meger fermân bî-dermân **nefy ü ĳatl-i ‘âm** alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 8). [nefy ü ĳatl-i ‘âm, -er]

nekrece: Eğlendirici, tuhaf ve nükteli söz söyleyen kişi gibi.

Pasam diyerek **nekrece** şîveyle yanaşur /Saķızlılarıñ şînleri sîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 11). [nekrece]

neler it-: Çok şeyler yapmak.

O perçem zîr-i fesden ol zenaĥdân perde-i ĥatdan /**Neler itdi** baña açmazdan gör baĥt-ı vârunı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 4). [neler itdi, -di]

nemâz: Namaz.

Vaĳtiyle kılarum diyu her-bâr **nemâzı** /Zâhid bize itdiğüñ edâ ĥiç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 3). [nemâzı, -ı]

neme lâzım: "Bu işle ilgilenmem, buna karışmam" anlamlarında kullanılan bir söz, neme gerek.

Eşk eşmesi pek çağlağan ammâ **neme lâzım** /Çün ben o akındıda hele çağlara düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 7). [neme lâzım]

nem-i devlet: Saadet, mutluluk nemi.

Şoyın bulıcağ nüzhet olur her bir nağş /Şadrında ğamı bir **nem-i devlet** yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 14). [nem-i devlet]

neng ü ‘âr: Utanma ve ar.

Saňa ‘aşığ degülken ‘âr u nâmus idi endîşem /Hebâ oldu sevelden **neng ü ‘âr** ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [neng ü ‘âr]

nerm iste-: Yumuşak, (huylu) uyumlu (bir sevgili) istemek.

Nerm ister iken dil-beri ser-keşlere düşdüm /Bir şuda idüm ğamla ki âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 1). [nerm ister, -r]

neşât vir-: Sevinç, neşe vermek.

Dîdâr-ı ahibbâ virür insâna neşât /Evsâh-ı ğamı âb-ı maḥabbet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 5). [neşât virür, -ür]

neşât-âbâd: Çok neşeli, sevinçli.

Degül ğam bir qarâra hecr ile geh lâl u geh zârüm /**Neşât-âbâd** rüy-ı lâlezârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 14). [neşât-âbâd]

neş’e-i âbuñ nübü’: Neşe, sevinç suyunun kaynağı.

Öñün al neş’e-i âbuñ ḥazer eyle nübü’undan /İşe tedbîr lâzımdur muḳaddemce vuḳû’undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 1). [neş’e-i âbuñ nübü’undan, -undan]

neş’e-i cām-ı şetâret: Sevinç kadehinin neşesi, mutluluğu.

Baňa bu **neş’e-i cām-ı şetâret** her zamân gelmez /Eger gelse misâl-i fikr-i vuşlat rāyegân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 1). [neş’e-i cām-ı şetâret]

neş’e-i vaşl: Kavuşma neşesi, sevinci.

Neş’e-i vaşl ḥumâr-ı hecre hem âğûş idüp /Çekmesün ḥamyāze-i ḥasret kaçığı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 5). [neş’e-i vaşl, -ı]

Nesīmī: İmadeddin Nesimî. Daha çok Seyyid Nesimî mahlası ile tanınan, 15. yüzyılda yaşamış Azeri ya da Türkmen Hurûfî divan şairi. Nesimî'nin coşkun bir propaganda şairi olarak, pervasız bir şekilde, çekinmeden inandığı gibi söylemesi fitneye yol açmış, kendisinin zındıklıkla ithamına sebep olmuş, derisi yüzülerek öldürülmüştür.

Cild-i ten-i pür-dâğı **Nesīmī** gibi şoydı /Kisvet mi keser kendüye gerdün derümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 11). [nesīmī]

nesīm-i gīsuvân-ı yâr: Yârin saçlarının latif rüzgârı.

Çok zamānlardur dimāğ-âzürde-i bûy-ı gamuz /Bir esivir ey **nesīm-i gīsuvân-ı yâr** esi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 8). [nesīm-i gīsuvân-ı yâr]

nesīm-i nev-bahâr-ı feyz: Bereketin ilkbahar rüzgârı. İhsan rüzgârı.

Bu günde bir nefescik bâri semt-i kıble-i ümmîd /**Nesīm-i nev-bahâr-ı feyze** olmaz mı mehebb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 6). [nesīm-i nev-bahâr-ı feyze, -e]

Nesīmī-vâr yüzmege lâayk derüm yokdur: Nesimi gibi (İmadeddin Nesimî. Daha çok Seyyid Nesimî mahlası ile tanınan, 15. yüzyılda yaşamış Azeri ya da Türkmen Hurûfî divan şairi. Nesimî'nin coşkun bir propaganda şairi olarak, pervasız bir şekilde, çekinmeden inandığı gibi söylemesi fitneye yol açmış, kendisinin zındıklıkla ithamına sebep olmuş, derisi yüzülerek öldürülmüştür) yüzülmeye değer bir deriye sahip olmamak. (Şair Nesimi'nin fikirleri ve söyleşisi kadar dikkat çekecek bir kabiliyete sahip değildir).

Ne Manşûram ne ber-dâr-ı ser-i zülf olmak ister dil /**Nesīmī-vâr** hem de yüzmege lâayk derüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 26). [nesīmī-vâr yüzmege lâayk derüm yokdur,]

neşr it-: Saçmak, dağıtmak.

Şu gevherler ki **neşr itdüm** anı zîb-i bināgüş it /Eger olmak dilerseñ 'âlem içre ma'rifet Kânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 17). [neşr itdüm, -düm]

nesr-i tã'ir-i gerdün-ı gerdân: Feleğin uçan kartalı (kartal burcundaki en parlak yıldızı).

Velî inşâ-i menşûrı bırakma zü'l-cenāheyn ol /Şikâr it şöıra **nesr-i tã'ir-i gerdün-ı gerdânı** (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 12). [nesr-i tã'ir-i gerdün-ı gerdânı, -ı]

neşve-i neşv ü nemā: Büyümenin, gelişimin (olgunluğun) sarhoşluğu.

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma /Bu şāğardan şakın sen **neşve-i neşv ü nemā** umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 2). [neşve-i neşv ü nemā]

neşve-nā-pezîr: Sevinci olmayan, mutsuz.

Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i tâze /Dıraht-ı huşk **neşve-nā-pezîr** âsâ yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 30). [neşve-nā-pezîr]

netîce: Sonuç, son, sözün kisası.

‘Azîz zû’n-ntikâm ismin **netîce** zîb-i hâl itme /‘Afüvv ismine hem-dem kıl Hâlîm ismin Şabûr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 7). [netîce]

nevâ: Musikimizde uşşak dörtlüsüne rast beşlisi ilavesiyle meydana gelen basit makam.

Muvâfıkdur hevâ-yı ‘ışk ervâha hevâlarda /Nevâ-yı şevk gâyet sevdigüm hoşdur **nevâlarda** (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 2). [nevâlarda, -larda]

nevâ-yı şevk: Neşenin sesi.

Muvâfıkdur hevâ-yı ‘ışk ervâha hevâlarda /**Nevâ-yı şevk** gâyet sevdigüm hoşdur nevâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 2). [nevâ-yı şevk]

nevâziş: Okşama, gönül alma, iltifat etme.

Yâr iltifât ‘âşıka hemvâre itmese /Ammâ **nevâziş** dalı âğyâra itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 2). [nevâziş, -i]

nev-bahâr: I. İlkbahar. II. Mutlu geçirilen vakitlerin mevsimi.

Hazân-dîde nihâlüm **nev-bahârı** yıl geçer görmem /Çü nahl-ı mâtem-ârâ berg ü bârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 1). [nev-bahârı, -ı]

2. İlkbahar, gençlik.

Zamân-ı vaşluñ añıldukça cism-i rûzgâr ağlar /Sevâd-ı haţtuñ eyyâmı görünse **nev-bahâr** ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 2). [nev-bahâr]

nevbet: Fırsat.

Erbâb-ı hâsed her ne kadar olsa müzâhîm /Bir kerre felek baña da **nevbet** virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 4). [nevbet]

nevbet-i devlet: Ululuk, büyüklük, makam, mevki sırası.

Gerdân olur elbette seri sahn-ı cefâda /Gerdün aña kim **nevbet-i devlet** virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 8). [nevbet-i devlet]

nevbet-i per-ḥāş: Şavaş nöbeti, sırası.

Ey ecel **nevbet-i per-ḥāş** saña degmeyecek /Şavdı zîrā gönül ol nevbeti der-ceng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 3). [nevbet-i per-ḥāş]

nevbeti şav-: Sırayla yapılan bir işi eda etmek. Görevini yerine getirmek.

Ey ecel nevbet-i per-ḥāş saña degmeyecek /Şavdı zîrā gönül ol nevbeti der-ceng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 4). [nevbeti şavdı, -dı-i]

nev-cüvân: Genç sevgili.

Yine bir güçlü kuvvetli cüvâna mübtelâ oldum /Meded ey **nev-cüvân** eyyâm-ı pîrîdür ferûm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 28). [nev-cüvân]

Pîr itdiğin seni ḳatı çoksunma Kāniyā /Degmez degül bir 'ömri bil ol **nev-cüvân** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [nev-cüvân]

nev-cüvānlık: Tazelik, gençlik.

Gönül bu pîrlikde **nev-cüvānlık** vakti mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevḳ ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [nev-cüvānlık]

nev-ḥaṭ-ı nâzende: Ayva tüyleri yeni çıkmış genç, güzel, nazlı sevgili.

Saña ol **nev-ḥaṭ-ı nâzende** ḳatı incinmiş /Gündüzün varmağı ol semte muḥāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 5). [nev-ḥaṭ-ı nâzende]

nevk-i ğamze: Yan bakışının sivri ucu, keskinliği.

Nevk-i ğamzeñ çizdi şemşîrin bütün ḥall eyledi /Ey müzehhib âlet-i pergāra ḥâcet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 9). [nevk-i ğamzeñ, -ñ]

nevk-i ḥadeng-i nâz: Naz okunun ucu.

Ne hoş ḳadem idi **nevk-i ḥadeng-i nâz** ammā /Teġāfûl-i nigeḥî bizde ḥiç ṭabān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 13). [nevk-i ḥadeng-i nâz]

nev-nihāl: Yeni fidan (genç sevgili).

Sāyesine kim ider ol **nev-nihālūñ** ilticā /Refte refte şāḥsār-ı ḳāmeti ber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 9). [nev-nihālūñ, -ūñ]

nev-res: Yeni yetişen, yeni biten, genç, taze.

Kāniyā ʿışk ile yanmağa bir çāre ara /O zebānī-beçenüñ kartı ne **nev-resi** ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 10). [nev-resi, -i]

ney: Nedir?

Bu söz ü sâz **neymiş** süziş ne gūne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş pervāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [neymiş, -miş]

neye: 1. Niçin, ne diye.

Bir demdür o māhuñ yine meyli **neye** düşdi /Bilmezdi o dem zevkini bilmem **neye** düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 2). [neye]

Giymezdi sitem-cāmelerin evveli ammā /Bilmem **neye** tarıldı baña kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 12). [neye]

Yüzine urdı felek itdiği istignāyı /**Neye** yüz qaralığın kend'özine bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 6). [neye]

2. Hangi şeye, hangisine.

Bir demdür o māhuñ yine meyli **neye** düşdi /Bilmezdi o dem zevkini bilmem **neye** düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [neye]

neyle-: Ne yapmak, ne eylemek (çaresizlik bildiren ve elden bir şey gelmediğini, bundan başka yapacak bir şeyi olmadığını ifade eden bir tavrıla).

Göñülde ʿışk yoğ ise şarābı **neylersin** /Harāret olmayıcağ dilde ābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 1). [neylersin, -rsin]

Göñülde ʿışk yoğ ise şarābı neylersin /Harāret olmayıcağ dilde ābı **neylersin** (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 2). [neylersin, -rsin]

Derūn u sīnede çün dāğ u şerha yok şūfī /O halkasuz rezesüz köhne bābı **neylersin** (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 4). [neylersin, -rsin]

Nezāre-i ruh u gīsūsı var iken Kānī /Giceyle seyre çıgup māh-tābı **neylersin** (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 10). [neylersin, -rsin]

nezāket: Naziklik, incelik, zariflik.

O Türk-beççeye söz mi geçer **nezāket** ile /Bir iki lafz-ı fuzūlāna kaldı gayrı kalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 13). [nezāket]

Nezāketle varup bir buse de aldum yañağundan /Tehevür itme söyle hasbeten-li'llāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 5). [nezāketle, -le]

neẓāre: Sevgiliyi seyretmek, izlemek.

Yer kalmamış **neẓāreye** ‘uşşāk-ı zār için /Almış rakībler yine pīrāmenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 3). [neẓāreye, -ye]

neẓāre-i ruḥ u gīsū: (Sevgilinin) Sacını ve yüzünü seyretmek.

Neẓāre-i ruḥ u gīsūsı var iken Kānî /Giceyle seyre çıkup māh-tābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 9). [neẓāre-i ruḥ u gīsūsı, -sı]

nezd-i bārī: Allah'ın huzuru, katı.

Ḥaṭā vü sehvi Kānî i‘tirāf it **nezd-i Bārīde** /Du‘ānuñ efdalı çün lā-tu’āḥiz inne-sīnādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 5). [nezd-i bārīde, -de]

nezd-i ḥaḳ: Allah katı, huzuru.

Merd-i dīvāne-nümāyı eyleme taḥkīr kim /**Nezd-i Ḥaḳda** ‘āḳıle maḡbūṭdur dīvāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 10). [nezd-i ḥaḳda, -da]

neẓẓāre-i ruḥsāre-i cānān: Sevgilinin yüzüne bakmak.

Gözüm **neẓẓāre-i ruḥsāre-i cānāna** ḥasretdür /Ḳulaḡum istimā‘-ı şoḡbet-i yārāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 1). [neẓẓāre-i ruḥsāre-i cānāna, -a]

neẓẓāre-i semt-i vişāl eyle-: Kavuşma, buluşma yerini seyretmek.

Eylemezdüm bir daḡı neẓẓāre-i semt-i vişāl /‘Āşıkānum çeşm-düz-ı intizārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 5). [neẓẓāre-i semt-i vişāl eylemezdüm, -mezdüm]

nī‘am perverde: Nimetlerinle, ihsanlarınla büyümüş, beslenmiş kimse. (kul).

İlāhī meş‘al-i rāh-ı hüda it baña Nūr ismin /**Nī‘am perverdeñe** sen mūcib-i şükr it Şekūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 2). [nī‘am perverdeñe, -ñe]

niçe: 1. Pek çok.

Teyyār-ı ṭab‘uña **niçe** öykündi şā‘irān /Kānî ṭabī‘atuñ yem-i zāḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 11). [niçe]

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insān /Küser ‘uşşākına o āfet-i cān bir zamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 5). [niçe, -de]

Kāniyā nīk ü bedüm bir kimse bilmez şad şükr /**Niçe** yüz biñ sāldur ṭoldum boşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 16). [niçe]

Derk ehli için mi añî âmâde ider Hakk /Ġayyâ-yı ġavâyetde ki var **niçe** derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 12). [niçe]

‘Işķa düşeli dîdelerüm itmedi râhat /Yoluñda senüñ virdi **niçe** kerre dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 4). [niçe]

2. Nasıl.

Alnumda **niçe** anlar idi hîç beşâşet /Yoğ iken efendüm hele ben ânumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 7). [niçe]

Ayrılmanuñ göñül **niçe** ser-riştesin bulur /Kânî o riştenüñ ucu dil-bestegîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 17). [niçe]

Reng-i kâhî-i ruh-ı zerdimi görmişlere şor /**Niçedür** fark idesin mâhiyet-i reng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 8). [niçedür, -dür]

Deşt ü kûhî **niçe** tıldurmaya Mecnûnlar kim /Hüsni Leylî bu tecellîkdede küh-der-küh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 7). [niçe]

Kânî **niçe** olmasun o çâr ebrüya mâ’il /Vefķ-i varak-ı hüsni felek dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 11). [niçe]

Hîç göz göre geçmek **niçe** mümkün ola senden /Çeşmüm nighüm sırr-ı nihânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [niçe]

3. Öyle bir, nasıl.

Şad lahtdur ciger **niçe** biñ pâredür göñül /Ümmîd odur ki yâr aña bir ekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 13). [niçe]

Şûziş-i şem‘i neden idrâk ider pervâneler /Sûziş-i ‘ışķ ile bî-pervâ **niçe** bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 2). [niçe bir]

4. Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Ey duhter-i sûtüde-şiyem **niçe** bir bu nâz /Kâr eylemez mi hîç saña sevdigüm niyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 1). [niçe bir]

Niçün: Neden, niçin, hangi sebeble.

Mis-i nâ-râyic-i âmâlümü iksîr-i tevfiķ /Nigâh-ı nîmile âyâ **niçün** itmez zeheb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 8). [niçün]

Kânî o ay çehrelü hurşîd behrelü /**Niçün** ġazabla ağzına ayı tıldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 12). [niçün]

Vahdet-i Hakkı **niçün** münkir olurlar Kâniyâ /Mu‘teber olmak gerekmez mi ‘aceb bir dâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 13). [niçün]

Sefer-bersüñ senüñ de dâ’imâ ber-geştüdür hâlüñ /**Niçün** sen boynuña böyle vebâl-i pür-âsâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 12). [niçün]

Ķanbersüz ebed k y-ı vef da d g n olmaz /Ben s r-ı viş l  nde **ni   n** Ķanbere dönmem (K    Divanı, Gazel 120, Mısra 6). [ni   n]

Niçün rah m eylemezsin ey cih  n-efr z-ı istign  /Bu de nl  ş veden  z r-ı k st   neden ş  ra (K    Divanı, Gazel 155, Mısra 7). [ni   n]

Ser- eşme-i ta   rden olduysa ş f -y b /  ş f **ni   n** ş f-der n  n keder eyler (K    Divanı, Gazel 24, Mısra 6). [ni   n]

Niçün ey mu -be e ey du t-ı rez sult  nlik itmezsin /Miy  n-ı mey-keş  nda h y u h lar hep sen     nd r (K    Divanı, Gazel 33, Mısra 3). [ni   n, -da]

Sen     ndi ra   b  n ile n verd m **ni   n** k sd    /Yolu da b -mu  b  c  nımı virdüm ni   n k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 1). [ni   n]

Sen     ndi ra   b  n ile n verd m ni   n k sd    /Yolu da b -mu  b  c  nımı virdüm **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 2). [ni   n]

Beni dird   ki bu    bu'd-dev  irdir ma  abbetde /Miy  n-ı merkez-i   ş   da mihverdüm **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 4). [ni   n]

Ni    -ı germ mi itdüm ya b  d-ı serd mi esdi /G     m ne ne oldu b   s-i ıardum **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 6). [ni   n]

Sih  m-ı c  n-g  d z-ı     atdum t  ver -i   rş /Kem  n-ı şev   ol        de gördüm **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 8). [ni   n]

Eger esr  r    f ş eyled m se gizleme lill    /Seni ben c  nlar ortasında gizlerdüm **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [ni   n]

Yolu da d  de ş    m ş    m incüler nis  r itdi /Gel ey şehv  r-ı varum cevher-i ferdim **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 14). [ni   n]

Her ağzı zerre zerre p  re p  re la t la t oldu /Hem  n bir c  n ş  ldı anı da serdüm **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [ni   n]

G  l- b-efş  n-ı hüsn-i tesliyet id    başa evvel /    yanu  da bu   rd  n ile   anberd m **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 18). [ni   n]

O g  l-ru   esb-i n  z   zre piy  de ben niy  z-  miz /şeh-i satranca d  ndi   ur'a-i nerd m **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 20). [ni   n]

Gel  rd    K    ye her-b  r yilduzlar barışmışdı /  utup   psem de k  smez ba   d-ez-  n derd m **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [ni   n]

Baş    ş  lup **ni   n** ge  ivird    dem-i niy  z /  urb  nu   oldu  m b  z-i a  feş misin nesin (K    Divanı, Gazel 142, Mısra 5). [ni   n]

Fikr-i leb    **ni   n** dile   teş virür m  d  m /Meş  r degül mi başdurur elbet ş     teş  (K    Divanı, Gazel 198, Mısra 3). [ni   n]

Viş  lin h    şin   rş eylemiş   m c  n-g  st       /Anı da a  lad    bild    h  ber birdüm **ni   n** k sd    (K    Divanı, Gazel 104, Mısra 12). [ni   n,]

nidā it-: Seslenmek, ötmek.

Kānī ne be-tahkīk-i terennüm köni ki zāğ /Bülbül gibi de itse nidā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 16). [nidā itse, -se]

nigāh: Bakış, nazar.

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez dime **nigāhuñı** cānā ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 8). [nigāhuñı, -uñı]

Artar o ķaddi nār u nemden ķumāş-ı şabr /Kendüsine **nigāhı** ķalanı keser biķer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 4). [nigāhı, -ı]

nigāh-ı germ it-: Kızgın, öfkeli bakmak.

Nigāh-ı germ mi itdüm ya bād-ı serd mi esdi /Günāhum ne ne oldı bā'is-i ķardum niķün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 5). [nigāh-ı germ itdüm, -düm]

nigāh-ı hayr: Aklın, bilginin, ihsanın, iyiliğın nazarı.

Nigāh-ı hayra řab'ān olamaz pertev gedā-yı 'ıřķ /Anuñķün rüşenā ķeşm olmak ister āşinā-yı 'ıřķ (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 1). [nigāh-ı hayra, -a]

nigāh-ı h'āhiş: Arzunun bakışı (nefis).

Cemālī seyrini dil-h'āhum üzre itmedüm Kānī /Bu küstaķlık **nigāh-ı h'āhişümde** āğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 16). [nigāh-ı h'āhişümde, -ümde]

nigāh-ı nāz: Cilveli bakış.

Nigāh-ı nāza da ķā'il idük dirīğ itdi /Zebān-ı nāz yine yā bāri tercemān mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 19). [nigāh-ı nāza, -a]

nigāh-ı nīm: Yarım bakış.

Bu dāğ u řerħalar sebeb-i inşirāh idi /Ķalbüm **nigāh-ı nīm**i bütün yāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 6). [nigāh-ı nīm, -i]

Mis-i nā-rāyic-i āmālūmi iksīr-i tevfiķ /**Nigāh-ı nīm**ile āyā niķün itmez zeheb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 8). [nigāh-ı nīm, -ile]

nigār-ı şu'le-izār: Kırmızı, parlak yanaklı sevgili.

Seyl-āb-ı eşķ 'ālemi ġarķ-āb eyledi /Sen ey **nigār-ı şu'le-izār**um ķo āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 8). [nigār-ı şu'le-izār, -um]

nigeh: Bakış, nazar.

‘Uşşāka bir kıırım kodı ki kân efendimüz /Her bir **nigehde** eyledi bir kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 2). [nigehde, -de]

Raķībe itmeden isrāf amān şīvelerin /Amānsız **nigehüñ** virecek amān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 22). [nigehüñ, -üñ]

Kānī **nigehi** künd ideli şafha-i cānı /Ser-semlik ile kendümi de terk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 13). [nigehi, -i]

Hîç göz göre geçmek niçe mümkün ola senden /Çeşmüm **nigehüm** sırr-ı nihānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 10). [nigehüm, -üm]

nigeh mestāne: Bakışlar mest olmuş, sarhoş.

Ķadeh der-kef **nigeh mestāne** sīne münkeşif tā nāf /Bu Kānī sevmesün n’itsün o fettān-ı dil-āşübı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 9). [nigeh mestāne]

nigeh ol-: Gözcü olmak, gözetmek.

Cismümde benüm her ser-i mū bir **nigeh oldı** /Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 3). [nigeh oldı, -dı]

nigeh-dār iderek gör-: Gözcü, bekçi, olarak saymak, kabul etmek.

Sen seni gözle ki sensin saña lāzım Kānī /Ķayrı görme özüñe cānı nigeh-dār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 10). [nigeh-dār iderek görme, -me]

nihāl: Fidan. (Ķşığın gönlü bağlamında)

Ķazān-dīde **nihālüm** nev-bahārı yıl geçer görmem /Çü naħl-ı mātem-ārā berg ü bārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 1). [nihālüm, -üm]

nihāl-i tāk: Asma fidanı.

Yetişdür ey **nihāl-i tāk** toħm-ı duħt-ı engürı /Yere toħm-ı kedūdan ser-fürūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 11). [nihāl-i tāk]

nihān geç-: Gizli bir şekilde meydana gelmek, vuku bulmak.

Şaded hāl-i dil-i ‘uşşākdan geçdükçe meclisde /Baña dā’ir de şoħbet geçmiş ammā pek **nihān geçmiş** (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [nihān geçmiş, -miş]

nihān-hāne: Saklanılacak gizli yer; eski kale, saray ve konaklarda gizli toplantıların yapıldığı veya gerektiğinde saklanmaya yarayan kimsenin bilmediği oda.

Hemān taḳlīd ile girmek mi istersin sen ol bezme /**Nihān-hāneñde** Kānī yoḥsa ḥāl-i zāʾidūñ var mı (Kānî Divanı, Gazel 197, Mısra 10). [nihān-hāneñde, -ñde]

nihānīce: Gizlice.

Göñüllerde **nihānīce** tüten bûy-ı vefā-āsā /Tolanur gerçi ʿirfān iştihār olmaz bu yerlerde (Kānî Divanı, Gazel 167, Mısra 7). [nihānīce]

nihāyet: Sonunda.

Ne ki gīsūlaruñdan göz yayındurmakda muṣṭardur /Şikāyet bāḡbānlarda **nihāyet** zāḡlardandur (Kānî Divanı, Gazel 22, Mısra 6). [nihāyet]

nijād: Kök, asıl, soy.

Tefāḥur itmege lāyık **nijādımız** yoḡdur /İzāfet-i suḥane iʿtiyādımız yoḡdur (Kānî Divanı, Gazel 37, Mısra 1). [nijādımız, -ımız]

nīk ü bed: İyi ve kötü.

Kāniyā **nīk ü bedüm** bir kimse bilmez şad şükr /Niçe yüz biñ sāldur ṭoldum boşaldum yaluñuz (Kānî Divanı, Gazel 82, Mısra 15). [nīk ü bedüm, -üm]

nīkāb-ı şerm: Utanma örtüsü. Utangaçlık.

Nīkāb-ı şermi refʿ it vech-i pāk-i duḡter-i rezden /Beni bī-ḡāne şanma maḥrem-i esrārıñam sākī (Kānî Divanı, Gazel 219, Mısra 9). [nīkāb-ı şermi, -i]

nīk-nāmlıḡ: Nāmı iyi olan, iyi nam kazanmış.

Ne **nīk-nāmlıḡımız** var ne pek de bed-nāmuz /Taḡalluş eyleyecek rütbe adımız yoḡdur (Kānî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [nīk-nāmlıḡımız, -ımız]

nīm miḡdār iltifāt: Yarım miktar, azıcık ilgi ve alaka.

İderseñ **nīm miḡdār iltifāta** Kānīyi maḡzar /Felekden yaḡsa da seng-i sitem aṣlā girān gelmez (Kānî Divanı, Gazel 79, Mısra 9). [nīm miḡdār iltifāta, -a]

nīm-nān hursendesi ol-: Yarım ekmeğe razı olmak, kanaat etmek. Yetinmek.

Nīm-nān hursendesi ol söyleme hālüm şudur /Sırrını setr eyleyüp ‘arz itmeyen ‘izzetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 5). [nīm-nān hursendesi ol, -esi]

nīrān-ı gam: Gam ateşi.

Nīrān-ı gam gönülde midür bende sende mi /Yohsa şerār-ı āh o külhanda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 3). [nīrān-ı gam]

nişān: İz, işaret, belirti (hareke bağlamında).

Hareke nokta kabûlünden elif müstağnî /Vaḥdete işte **nişān** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 24). [nişān]

nişān it-: Hedefe ateş etmek.

Ḥadeng-i şīve-i kıavs-i kader bu menzilde /Bu bī-nişānı mı gördi hemān **nişān idecek** (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 4). [nişān idecek, -ecek]

nisān-ı gevher-bār: Cevher yağdıran nisan. (Nisan yağmuru).

Fürûğ-ı feyze isti‘dād kār-ı kâbiliyyetdür /Şadefdendür güher **nisān-ı gevher-bārdan** gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 8). [nisān-ı gevher-bārdan, -dan]

nisār it-: Saçmak, dökmek; feda etmek.

Yoluñda dīde şalkum şalkum incüler **nisār itdi** /Gel ey şehvār-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 13). [nisār itdi, -di]

n’it: Ne etmek, ne yapmak.

Ḳadeḥ der-kef nigeḥ mestāne sīne münkeşif tā nāf /Bu Kānī sevmesün **n’itsün** o fettān-ı dil-āşūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 10). [n’itsün, -sün]

nitdün: Ne yaptın.

Felek **nitdün** ki benden bir ölümle intikām alduñ /Anı fikr itmedün ki boynuña ḥün-ı ḥarām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [nitdün]

n’itseñ gerek: Ne yapabilirsin!.

Kāniyā nāfi‘ degül rüsvā-yı māder-zāda hīç /Ġāyret-i iḥvān ile pend-i peder **n’itseñ gerek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 20). [n’itseñ gerek]

niyāz: 1. Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica, dua.

O deñlü hasretüñle künc-i ğamda olmışam bî-tâb /**Niyāza** kudretüm qalmaz elünden el-amân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 4). [niyāza, -a]

Ey duñter-i sûtüde-şiyem niçe bir bu nāz /Kār eylemez mi hîç saña sevdigüm **niyāz** (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 2). [niyāz]

2. Musikimizde yüz elli yıllık bir birleşik makam.

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş **niyāzi** ğālibā /Nāle-i ‘uşşāk bir kaç perde pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 3). [niyāzi, -i]

niyāz-āmiz: Dua etmek, yakarış içinde olmak.

O gül-ruñ esb-i nāz üzre piyāde ben **niyāz-āmiz** /Şeh-i satranca döndi qur’a-i nerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [niyāz-āmiz]

niye: Niçin, neden?

Besdür bu şerhalar **niye** lāzım bu dāğlar /Gör hāne-i derün açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [niye]

nizām: Düzen.

Bu bî-sāmanluğūñ aşlı **nizāma** meylimüzdendür /Perişānî-i ğisū-yı meṭālib şānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 3). [nizāma, -a]

noḥūd u mercimek: Mercimek ve nohut. (Aza kanaat etmek bağlamında)

İmtinān eyle yeme rengīn-simāt herkesi /Sīr-çeşmāndan qabūl eyle **noḥūd u mercimek** (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 18). [noḥūd u mercimek]

nokta: 1. 'b' harfinin noktası (sevgilinin güzel beni bağlamında).

Bā lebūñ bāsı o müşgin ḥāl-i zibā **noktası** /Ey elif qad ne şanur yabāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 13). [noktası, -sı]

2. Nokta. (Gönüldeki siyah nokta, suveyda bağlamında).

İntihāb için qonulmuş **noktadur** levḥ-i dile /Nükte nā-fehmān anı Kānî şanurlar gerçi dāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 15). [noktadur, -dur]

noқта-i şekk: Şüphe noktası.

Kāniyā cān u dehānī o ‘adīmü’l-meselūñ /**Noқта-i şekk** mi süveydā mı ḥaṭ-ı ‘ayb mıdur (Kānî Divanı, Gazel 53, Mısra 10). [noқта-i şekk]

n’ola: Ne olur.

N’ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam bu demlerde /Ḥumār-ı ḥasretüñle ḥayli dem maḥzūnıñam sāķī (Kānî Divanı, Gazel 219, Mısra 13). [n’ola]

n’olur: 1. Nasıl olur, ümitsiz, sıkıntılı bir durumun oluşabileceğini belirten bir söz.

N’olur sen de diseñ ol şūḥ-ı şīrinkāra ey Kānī /Nedür bu çend rûze ‘izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kānî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [n’olur]

2. Ne olur. Ne çıkar.

N’olur Kānīyi itseñ bir selām-ı tāzeye şāyān /Zamīr-i dilde köhne ārzūlar hep senüñçündür (Kānî Divanı, Gazel 33, Mısra 13). [n’olur]

nuql-i hoş-güvār-ı vaşl: Kavuşmanın hoş ve lezzetli tadı, mezesi.

Dil dadanmış idi **nuql-i hoş-güvār-ı vaşluña** /Şimdilik zehr-āb-ı hicrāna ḳoraldum yaluñuz (Kānî Divanı, Gazel 82, Mısra 11). [nuql-i hoş-güvār-ı vaşluña, -uña]

nūn ol-: Âşğın boyunun nun harfi gibi iki büküm olması.

Elif-ḳad dil-bere olma muḳārin **nūn olur** ḳaddüñ /Bu da‘vānuñ güvāh-ı ‘adl-i Ḥaḳḳ-ı nüktesi nādur (Kānî Divanı, Gazel 60, Mısra 1). [nūn olur, -ur]

nūr: Işık, ziya, aydınlık, nur.

Senden özge dil-rübāyı ḥūr olsa istemem /Āftāb-āsā ser-ā-pā **nūr** olsa istemem (Kānî Divanı, Gazel 124, Mısra 2). [nūr]

Sāķī ne dem ki sāğar-ı şahbāyı ṭoldurur /Ḥūrşīd şān ki **nūri** ile ayı ṭoldurur (Kānî Divanı, Gazel 40, Mısra 2). [nūri, -ı]

Tīr-i müjesi sehm-i sa‘ādetden atılmış /Kendiyse tecellīkede ammā oḳı **nūrdı** (Kānî Divanı, Gazel 196, Mısra 10). [nūrdı, -dı]

nūr ismin: Âlemleri nurlandıran, dilediğine nur eden, nur olan sıfatını.

İlāhī meş‘al-i rāh-ı hüda it baña **Nūr ismin** /Ni‘am perverdeñe sen mücib-i şükr it şēkūr ismin (Kānî Divanı, Gazel 135, Mısra 1). [nūr ismin]

nūr-ı başār: Göz nuru (Sevgili).

Ey **nūr-ı başār** dīde-i cānum seni gözler /Nūr-ı nigeḥ-i şu'le-feṣānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 1). [nūr-ı başār]

nūr-ı cebhe-i şeref: Şerefin yüz nuru, aydınlığı.

Ey **nūr-ı cebhe-i şeref** ey dürr-i her şadef /Ey pertev-i dü-dīde şifâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 5). [nūr-ı cebhe-i şeref]

nūr-ı nigeḥ-i şu'le-feṣān: Işık saçan gözün nuru, parıltısı.

Ey nūr-ı başār dīde-i cānum seni gözler /**Nūr-ı nigeḥ-i şu'le-feṣānum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 2). [nūr-ı nigeḥ-i şu'le-feṣānum, -um]

nūş it-: 1. İçmek, yudumlamak.

Sırrumda āyet ü tenezzül oḡunmada /Kim **nūş iderse** ḡatre meyümden şifām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 8). [nūş iderse, -erse]

2. İçmek. (Öpmek).

Der-āḡūs eyleyüp ḡoḡdum yañaḡın cām-ı ḡāb içre /Didi raḡm eyleyüp **nūş it** lebüm ammā neden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 4). [nūş it]

nūş ḡıl-: İçmek.

Bir cāmı **nūş ḡıl** ki meyi bī-ḡumār ola /Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [nūş ḡıl]

nūş-ı cām-ı ser-nügünümde eyle-: I. Bahtsızlık kadehinden içmek. II. Ters dönmüş kadehten içmek. (nasipsizlik)

Tehī maḡzam Felāṡun ḡan ider ammā beni herkes /Ümīd-i neş'e eyler nūş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 14). [nūş-ı cām-ı ser-nügünümde eyler, -r]

nūş-ı meyi gül-günü: Gül renkli şarabı içmek. .

Nūş-ı meyi gül-günü leb-i cāma ṡuyurma /Būs-ı leb-i yār it fem-i gül-fāma ṡuyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 1). [nūş-ı meyi gül-günü]

nūş-ı meyi pey-der-peye düş-: (Sevgiliyle) Ardı ardına şarap içmeye başlamak.

Müjde saña Kānī o lebi hem-ḡü la'l-i yār /Yārānla **nūş-ı meyi pey-der-peye düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 16). [nūş-ı meyi pey-der-peye düşdi, -di]

nüfus-ı kām: Maksatların nüfusu, sayısı.

Nüfus-ı kām ile kıble'l-hisāb olmak gerek āgāh /Eserler vakıflarda rakme-i maṭrūḥdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 7). [nüfus-ı kām]

nüh felek: Dokuz gök.

Çıkdı feryād u figānum giderek **nüh felege** /Dağı bir vuşlat için ol yüzi māhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 3). [nüh felege, -e]

nükte-i ḥafî: Gizli manalı zarif söz.

Her zerre bir defîne her kuvve bir ḥazîne /Ol **nükte-i ḥafî** ne vîrāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 4). [nükte-i ḥafî]

nükte-i zamîr-şikār: Gönül avlayan ince zarif mana.

Añlamayup gider mi mezāyā-yı vaşl-ı yār /Ol **nükte-i zamîr-şikāra** varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 8). [nükte-i zamîr-şikāra, -a]

nükte-nā-fehmān: Nükte bilmeyenler. İnce manayı anlayamayanlar.

İntihāb için konulmuş noktadır levḥ-i dile /Nükte nā-fehmān anı Kānî şanurlar gerçi dāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 16). [nükte-nā-fehmān]

nümāyān ol-: Görünmek, açığa çıkmak.

Açıldı bāb-ı rahmet gitdi ğam gözden şehāb-āsā /**Nümāyān oldu** āsār-ı sa'adet āftāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 2). [nümāyān oldu, -dı]

nümāyiş vir-: Kendini beğendirmeye çalışmak. Gösteriş yapmak.

Ben ıış ile virmişdüm o mağfūra nümāyiş /Ol bilmedi kadrin yine taşlarla döğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 13). [nümāyiş virmişdüm, -mişdüm]

nüşha: Kitap.

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihāṭa ḥalkı /Okınur **nüşha** mı var nāme-i bāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 6). [nüşha]

nüşha-i erjeng-i vedā': Ayrılık mecmuasındaki suretler. Erjeng: Meşhur ressam Mani'nin yaptığı resimleri ihtiva eden mecmua.

Olsa şüretger eger bûkalemün gösteremez /Baña gösterdigini **nüşha-i Erjeng-i vedā'** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 12). [nüşha-i erjeng-i vedā']

nüşha-i şîr': Şiir kitabı.

Nüşha-i şî're nedür cā'ize dirseñ el'ân /Görmedüm şüret-i taḥsînde pâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 17). [nüşha-i şî're, -e]

nüzûl: İnme (Yağmur ve kar tanelerinin yeryüzüne ulaşması).

Kibâruñ rûy-ı serdin mevsim-i iḳbâlde 'afv it /Meh-i temmûzda berfûñ **nüzûli** ṭāğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 14). [nüzûli, -i]

o: Üçüncü teklik şahıs zamiri.

1. Sevgili.

Eyler **o** hükmi ḥuşk u tere baḥr u berre hep /Li'llâh âh-ı ḥuşku ya çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 11). [o]

Bir demdür **o** mâhuñ yine meyli neye düşdi /Bilmezdi **o** dem zevkîni bilmem neye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 2). [o]

Ben anuñ iderdüm ğam-ı 'ışkı ile hey hey /Şimdi **o** da bir tâze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 8). [o]

Ḥayretle hemân üstüme dil-ber düşeyazdı /Ben hergiz inanmadum **o** daḥı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 2). [o]

Mümkin mi âb âteş ile itsün imtizâc /Ben şu gibi mülâyim efendi **o** âteşî (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [o]

Ṭaḫmış miyânına **o** zerîn ḥaṇçerin gelür /Tîg-i nigâhı dilleri delmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 5). [o]

2. Herhangi biri.

Vaşluñuñ naḳdini gösterme meded aġyâra /Kâle-i vaşluñı hep **o** götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 4). [o]

O kim evvel olur şâne-zen-i ġisûyı isti'dâd /Misâl-i sünbül-i ter-şac olmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 5). [o]

o: O, işaret zamiri.

1. Sevgiliyi görme isteġi.

Ğamum oldur bu yād ilde bahārum oldu pejmürde /O olsun bāri şu köhne bahārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [o]

2. Yanağının gülü.

Gül-i ruḥsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O daḥı şimdi oldu gözde ḥār ol gitdi ben ḫaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [o]

3. Aşk sofrası.

Sofra-i ʿiṣḫa elüñ şunma şaḫın /O degüldür senüñ ağzuñ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 8). [o]

4. Şişe.

Zinhār atmasun tıpayı ḥūm gibi o da /Sākī bir ihtimāmlıca birke şışeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 9). [oda, -da]

5. Hikmet.

Keşf ister o ʿirfān-ı şevāhidle bulunmaz /Ehl-i ḥikemüñ pālari çüpīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 9). [o]

6. Zahir olay şey.

Zāhirle iş olmaz ki işüñ bāḫını vardır /Toğursa inanma ki o ʿinnīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 28). [o]

o: O, işaret sıfatı.

Koñşu kapısı eylediler şerḥa-i dāḡuñ /Āhū-beçe-i nāz o cīrānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 4). [o]

Gerçi ḫandīl-i maḥārīb kılup olmaz cenī /Kala mı bī-nūr o rüşen-tıynetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 8). [o]

Zerre olurdim o mihre ḥāksārumdur dise /Ḥāk-pā olurdim ammā ki ḡubārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 1). [o]

Derün u sīnede çün dāḡ u şerḥa yok şūfī /O ḥalkasuz rezesüz köhne bābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 4). [o]

Arkasında o bütüñ zevḫ u şafādur maṭlab /Līk maḥcūb oluram kendüye bār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 7). [o]

O Türk-beççeye söz mi geçer nezāket ile /Bir iki lafz-ı fużūlāna ḫaldı gayrı ḫalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 13). [o]

Bir demdür o māhuñ yine meyli neye düşdi /Bilmezdi o dem zevḫını bilmem neye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [o]

Kānī bu ḡazel olsa sezā yāra hediyye /Meʿmül o perīden daḥı taḥsīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 30). [o]

Göñül mu‘âvedet-i gurbeti revâ görmez /O cân-pâresine cân tek armağân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [o]

Ğadeh der-kef nigh mestâne sîne münkeşif tâ nâf /Bu Kânî sevmesün n’itsün o fettân-ı dil-âşübı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 10). [o]

Bir kez seni sersem o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ğamla ser-i ‘aşıkuñ olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 3). [o]

Dâmen gibi varur şokılursın miyânına /Kânî o şüh-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 10). [o]

Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvâh /Hâlâ o bağışlar baña pür-kındır ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 20). [o]

Emsem lebüñi öpsem o gerdâni didüm ben /Güldi didi ihsân yeri der-hındır em mâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [o]

O hâlûñ zîr-i ğisûdan zühûrı vaşlı müş’irdür /Sa‘âdet ahterinüñ yümnü zâhirdür tülû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 5). [o]

Nedür ol nâz u cilve dil-berân-ı ser-keşânlarda /O şîve var mıdur şimşâd u ‘ar‘arda yabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 2). [o]

O kıymak gibi ten hoşka ağızla şîr-i reng-endâm /Dil-i bî-sûda ihtâr itdi ğeşt-i deşt-i Eyyûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 5). [o]

Gül anuñ ğonçesi ğonçe lebinüñ rencesidür /Ne kıadar medh iderseñ de o gül-rû ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 12). [o]

Hayli ‘uşşâk kıoku aldı senüñ zülfünden /Kokıldır ğayrı o kıokmışları bu bû ğötürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 22). [o]

Erbâb-ı riya beñzer o câme-şûya /Kor bâtınını zâhir-i kisvet yaykıar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 9). [o]

Hayyât-ı ğamze kâle-i cânı keser bıçer /Bilmez amân o şüh amânı keser bıçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 2). [o]

Kânî seni o ‘arbede-cû imtiñân idüp /Mużtarr şad-ğavâdis ü ğavğa ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 11). [o]

O şâh-bâza tuzakdur bu halka-i tevñid /Nedür bu ğod-menişânda olan yalan tolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 17). [o]

Çîn-i sihr-pây nigâh ğermile başmış o şüh /Sîne-i gül çatlamış yer yer şikest olmış yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 7). [o]

Bir kez şarınca sîneme ol sîm sîneyi /İtdi o şüh mâ-melekim hep müşâdere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 4). [o]

Mânend-i sâmirî viremez rûh fitneye /Hîç itmesün rakîb o bütle müsâmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 6). [o]

Yuvalanmak senüñ haddüñ mi şâh-ı Sidrede ey zâğ /O ‘Anka-beççe-i pür-nâz yavrılar yuvalarda

Artar o kaddi nâr u nemden kumâş-ı şabr /Kendüsine nigâhı kalanı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 3). [o]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Hâlüm neden perîşân hîç şâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [o]

Eşk eşmesi pek çağlağan ammâ neme lâzım /Çün ben o akındıda hele çağlara düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 8). [o]

Hezârân faşlı hezâr âşinâ olur ammâ /O bülbülü görürüz bir dağı bahâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 14). [o]

Âdemî-zâddur ammâ ki perî-zâd da dirüm /Beni ol vâdîlere hep o melek-hû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [o]

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammâ /Bilmem geçilür mi o yaña tîg-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 6). [o]

Ebyât-ı zülf ü haşla girüp Kâniyâ söze /Şeb tâ seher o mâh ile itdük müşâ‘are (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 10). [o]

Müjde saña Kânî o lebi hem-çü la‘l-i yâr /Yârânla nûş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [o]

Sen az mı şanursın o mezâruñ şühedâsın /Ol tîr-i müje Kânî cihânuñ çokın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [o]

‘Âşıklarını öldüre öldüre o âfet /Evşâfını ser-defter-i ‘âşık-küşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 3). [o]

Kânî niçe olmasun o çâr ebrüya mâ‘il /Vefk-i varak-ı hüsnî felek dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 11). [o]

Şeb-ârâ olsa yek-çeşm olmasa hâtır-şinâs olsa /O mâh-ı nev-haşa teşbîh iderdüm mihr-i gerdünü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 10). [o]

Amân zamân virürse o bî-amân virmez /O bî-amân felekde amân zamân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 15). [o]

Amân zamân virürse o bî-amân virmez /O bî-amân felekde amân zamân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [o]

Nîrân-ı gam gönülde midür bende sende mi /Yohsa şerâr-ı âh o külhanda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 4). [o]

Ne mümkündür o hünîdeñ şikâyet eyleye Kânî /Şikâyetler yine varsa dil-i mecrûhdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 13). [o]

Rağam-ı dâğ hayâl-i hâlidür bu şerhalar cedvel /Şerefle konmuş o hâlî vaşat o fâklardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 4). [o]

Raḫam-ı dāğ ḫayāl-i ḫālidür bu şerḫalar cedvel /Şerefle ḫonmıř o ḫālī vaşat o fāḫlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 4). [o]

O ḫalka ḫalka zül-i müřg-bü ol ‘uḫde-i ġisū /Ḳurulmıř Kāni-i nā-çarı řayda fāḫlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 9). [o]

Şām-ı fırḫat-ı dem eyyām-ı viřāl it gice geç /Şafaḫ-āsā o ḫaranlıkda var al it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [o]

Pāsbān ol ser-i kūyuñda o māhuñ Kānī /Şu zemīnde dil-i ḫūrřıdı misāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 9). [o]

Dil dirler idi ḫanı sıcaḫ ber olacaḫdı /Eyvāḫ o ġam-ḫ’arı yitürdüm bulamam ḫiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 4). [o]

Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkārı yitürdüm bulamam ḫiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [o]

Aġyārı da görsem seni der-ḫāṭır iderdüm /Cānā hem o aġyārı yitürdüm bulamam ḫiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [o]

Kāni mi ne dirlerdi kühen bendelerüñden /Ḥālā o dil o kārı yitürdüm bulamam ḫiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [o]

Kāni mi ne dirlerdi kühen bendelerüñden /Ḥālā o dil o kārı yitürdüm bulamam ḫiç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [o]

Emdürmiş ise sīne vü pistānuñ ‘āřıḫa /Bī’llāḫ o farṭ-ı cüd yine bir mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 6). [o]

Cām-ı fırāḫuñ çekeli çekdirüp gider /‘Āřıḫ o cezbe ile ‘acāyib çekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 8). [o]

Pek de heves gerekmeze řevkuñ pekitmege /Fī’l-aşl o yerlü göklü fidāndur pekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 10). [o]

Toḫm-ı maḫabbet ekdi o ḫāl-i siyeh dile /Bīḫ ü büni ṭutarsa o yüzden ekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 11). [o]

Toḫm-ı maḫabbet ekdi o ḫāl-i siyeh dile /Bīḫ ü büni ṭutarsa o yüzden ekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 12). [o]

Ayrılmanuñ göñül niçe ser-riştesin bulur /Kānī o riřtenüñ ucı dil-bestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 18). [o]

O āb u tāb-ı ḫüśni seyr idüp berḫ-i bahār-āsā /Şihāb-ı berḫ peyker-bār-ı ebr-i řu’le-bār aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 11). [o]

O ḫadd ü ḫāmet ile sen cemālūñ ‘arż ḫılduḫca /Göñül Mañşür-āsā ṭurma ber-bālā-yı dār aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 13). [o]

O yaluñ yüzli āfet şu gibi aḫduḫca ġülzāra /Miyān-ı āb u āteřdür yeri Kānī yanar aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 17). [o]

Ma‘şûkdan gelür taleb-i vaşla ârzu /Kânî o şûh vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [o]

O dem ki kâra haberlerle haţ-ı yâr gelür /Bahâr u sebzeyi alma dile ğubâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 1). [o]

Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden bir mi /Bu gülsitâna benüm gibiler hezâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 3). [o]

Şikeste-bâl görüp mürğ-ı cânım ey Kânî /O yâr nâz ile gelmiş dimiş şikâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 16). [o]

Eglenürdi dil-i zârum nağam-ı bülbül ile /Gülşenümden o gül-i ter de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 12). [o]

O bezmgehde ki mâverd oduna haml olunur /Bahâ-yı cevher her cins dūna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 1). [o]

Eşküm o şûhı görse yolında sebîl olur /Hürşîd öñünde necm-i Süreyyâ sefil olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 1). [o]

Şafha-i çehre-i pâkizesi tefsîr-i ‘uyûn /‘Aks-i müjgânum o tefsîre ‘aceb mıştardur (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 6). [o]

Lebi gülnâr o bütûñ ğabğabı sîb-i terdür /Sîne vü nâfesi ayvâ diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 1). [o]

Berî o rütbeyüz esbâbdan ki ey Kânî /Tevekkül ile dahı ittiḥâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [o]

Her cân zi ins ü cân degül ol feyze müsta‘id /İllâ o cân ki cânla her-câyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 10). [o]

Kânî o ay çehrelü hürşîd behrelü /Niçün ğazabla ağına ayı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 11). [o]

Üstüme at sürer oldı o sipâhî-zâde /Şeh-levendüm bunı tâ ‘arşa-i maḥşer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 5). [o]

Kânî olur âzâde ser-i minnet-i dü-nân /O kimseye Allâh ki sa‘âdet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 10). [o]

Kâniyâ cân u dehânı o ‘adîmü’l-meselün /Nokṭa-i şekk mi süveydâ mı haţ-ı ‘ayb mıdur (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 9). [o]

Bilmem nedür tefâvüt-i nâz iltifâtdan /Degmez o şûh hâṭıruma bir zamân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 4). [o]

Bir var ise başı göge degmiş cefâda da /Ben görmedüm velî o kâd-i serv-sân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 8). [o]

Vuşlat metâ‘ınuñ degerin bilmiyor hele /Hâṭırlara o şûh deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 8). [o]

Girmiş hayāle bilmez iken ben muḥabbeti /Almış o düzd cānı meger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 10). [o]

Cānum da tenüm de saña ḥayrān saña ḳurbān /İtmezseñ o ağıyarı fedā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 14). [o]

Aç sîneñi görünsün o āyīne-i tılsım /Yum gözlerüñ açılmasun ol daḥmegāh-ı nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 11). [o]

Kānî o hoş girişmeler ol hoş çıkındılar / İtdi beni esîr-i telâş ol ğarîm-i nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 13). [o]

Sevdâsı sardı ‘aşık-ı zāruñ o perçeme /Gerçekden olsa şāh-ı diyār-ı fes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 5). [o]

Oldı ayak bağı bize ḥaylûlet-i şitā /Bilmem o semte Kānî bahāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [o]

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insān /Küser ‘uşşāķına o āfet-i cān bir zamān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 6). [o]

Ḥayāl-i sîne-i sîmîn senāmuñ sîneden çıkmaz /O sâde-dil ne sîne cevher-i āyîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 2). [o]

Libās-ı rızķ ğāyet bol bulamadı gerek ḥayyāt /O ḥarvānî-i ḥar-vār var her peşmîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 6). [o]

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i ḥüsne /Amān şad el-amān rāy el-amān dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 5). [o]

Dadanmışdur o gül-ķand-i s(i)tîgnāya biraz eyyām /Ki ben semm-i helāhilde eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 11). [o]

Er oğlu er ağızdan fehmi ider sırr-ı şebistānı /O zen-ṭıynet bu şeb bezme eger ersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [o]

O āfet küsdi gitdi Kānî-i bî-çāreye şimdi /Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 35). [o]

Zinde eyler o dü-leb mürde-i şad-sāleyide /Ten-i dil-mürdede cān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 9). [o]

Bā lebüñ bāsı o müşgin ḥāl-i zîbā nokṭası /Ey elif ķad ne şanur yabāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 13). [o]

Bu günlerde ḥazer it geçme Kānî semt-i dil-berden /Seni ğamz eylemiş ağıyār o bî-raḥme yamāñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 10). [o]

Görinür āyīne-i dilde yine jeng-i vedā‘ /Korķaram itdi o āyīne-ruḥ āheng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 2). [o]

Virirdi bir söz ile cānını saña ‘aşık /Ne var o ğamze-i ḥun-rîz arada ķan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 6). [o]

O gül-ruh esb-i nâz üzre piyâde ben niyâz-âmiz /Şeh-i satranca döndi kûr'a-i nerdüm niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [o]

Der-i nigâra varılmaz efendi gözlemeden /Peşin o dergehe varmağa istiḥâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 4). [o]

O gülşen kim hemîşe bâğbânı Ḥazret-i Ḥaḳḳdur /Anuñ gül gonçesi bi'llâh şolmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 3). [o]

O gül kim Ḥazret-i Ḥaḳḳ reng ü bû virmiş aña ey dil /Dimâğunda şadâkatsüz koḳulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [o]

Kerâmet tâcı her bir başa lâyıḳ mı degül Kânî /O tâc-ı mekremet her başa olmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [o]

Kânî şaḳın o şûr-ı ḥired-süzden ki hîç /Ḥâl-i tebâḥ-ı 'âşıkınıñ âgehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 13). [o]

Gördüm Saḳız kızını yañaḳlar kızıl kızıl /Gözler siyeh o la'l dudaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 2). [o]

Olur pür-ḥûn dü-dîdem hem-çü sāğar dil-berüm ańsam /Kelef bağlar dü-ruḥsârum o mâh-ı enverüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 2). [o]

Tâ yek-ḳademe inmeyicek süllem-i nâzı /Zîr-i ḳademinde o bütün minbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 8). [o]

Raḳîb de ğam-ı fikr-i vişâle ṭalmışdur /Göñül birisi de sensin hem o fikire ṭalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [o]

İsterem âyîne-i cân u dil olsun sır-nümâ /Lîk o sırrı cevher-i cânâ ğubâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 12). [o]

Râhî olacaḳsın o yola bir gün olacaḳ /Evvel ola gör râhı o şeh-râhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 3). [o]

Ġam-ı hicrânı sessizden gelür teklîfsiz ammâ /O âfet ḥod-be-ḥod gelmez saña âvâz-ı pâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [o]

Müslimânâne belâ olmadığı ḳâfidür /Müslimân ol dime ğafletle o kâfir-kîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 10). [o]

Kâniyâ 'ışḳ ile yanmağa bir çâre ara /O zebânî-beçenüñ ḳartı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 10). [o]

Ben 'ışḳ ile virmişdüm o mağfûra nümâyiş /Ol bilmedi ḳadrin yine taşlarla döğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 13). [o]

Belüm büküldi o ebrûdan olmadum ber-kâm /Kepâze eyledüdük tîr mi kemân mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 7). [o]

Kimin menâkib-i şevḳe kimini düş-ı dile /Ġamın o âfet-i 'uşşâḳ-küş yabân mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 28). [o]

Sāde-rūlukda lebin emme muḥāl iken **o** şūḥ /Kāniyā ḥaṭ gelicek ‘āşıkı bī-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [o]

Raḳīb-i rū-siyaha āḥ der-be-der ḳalası /Gelür **o** şūfi ḥaḳuñdan senüñ ṭomuz ḳalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 2). [o]

Çekmem dime ḳahrın degerin añla **o** şūḥuñ /Degmez mi şanursın bu ḳadar nāza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 7). [o]

O kim taḳdīr ezelde ḥüsnin anuñ bī-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [o]

Māḥ-ı maḥsūf-veş alsun ele cām ḳahve /Devr-i meclisde **o** ḥürşīd-i dıraḥşān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 4). [o]

o deñlü: O ölçüde (Çok fazla).

Fütür **o deñlü** var Kānīde kim tenşīte meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü ne afyon ne ḥab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [o deñlü]

O deñlü ḥasretüñle künc-i ḡamda olmışam bī-tāb /Niyāza ḳudretüm ḳalmaz elünden el-amān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 3). [o deñlü]

O deñlü bī-amāndur ḡamze-i bī-raḥm u ḥün-rīzi /Dil-i mecrūhumuñ ben meyyitin sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 27). [o deñlü]

o rütbe: O derece, (çok fazla anlamında kullanılmıştır).

O rütbe ḳalibum maḥv itdi nār-ı şevḳ-i ‘ālem-gīr /Ki ḥākister miyānında ışıldar eñserüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 41). [o rütbe]

ocağı sön-: Ailesi dağılıp yok olmak, soyu tükenmek. (Kimsesiz kalmak.).

Sīneler bī-dāḡ diller bī-ḡam-ı ‘ışḳ olmasun /Sönmesün dey-māḥ-ı firḳatde ocağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 8). [ocağı sönmesün, -mesün]

oḡul uşāḳlar kızıl kızıl: I. Meyhanedeki oḡlanların, genç erkeklerin şarap içtikleri için yanaklarının pembeleşmesi kızarması. II. Meyhanedeki oḡlanların, erkeklerin genç ve taze oldukları için yanaklarının pembe ve parlak olması.

Muḡ-beççe duḡt-ı rezle keş-ā-keş meyin çeküp /Pīr-i muḡanda **oḡul uşāḳlar kızıl kızıl** (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 10). [oḡul uşāḳlar kızıl kızıl]

oḡşa: Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek, okşamak.

Ben āḥ iderem bād-ı seḫer zülfüñi **oḡşar** /Sen reşḳ ile var es şavur ol yelyele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 17). [oḡşar, -r]

ok: 1. I. Savaş aleti. II. Kirpik.

Tîr-i müjesi sehm-i sa'âdetden atılmış /Kendiyse tecellîkede ammâ **okı** nûrdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 10). [okı, -ı]

2. Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.

Geçdi ol yâre beni âgyâr zâr itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ **ok** âşikâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [ok]

Uyğudan uyandum ki ezânlar okınurdu /Her nağme birer **ok** gibi câna tokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 2). [ok]

okuyup üfür-: (Bir duayı okuduktan sonra dua edilen kimsenin yüzüne veya etrafa üfleme adetinden dolayı) Belli bir amaçla ayet veya dua okumak.

Dil âyet-i ıışkı okıdı şoñra üfürdi /Ser-şafha-i cân u bedeni bî-huşayazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 7). [okıdı üfürdi, -di]

okun-: 1. Okunan, söylenen.

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihâta halkı /**Okunur** nüsha mı var nâme-i bâhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 6). [okınur, -ur]

2. Okunmak, öğrenilmek.

Sırrumda âyet ü tenezzül **okunmada** /Kim nüş iderse kıatre meyümden şifâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 7). [okunmada, -mada]

ol-: 1. Olmak.

H'âb-âver **olmanuñ** hîç aşlın ider mi idrâk /Benden işit bu sırrı efsâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 5). [olmanuñ, -manuñ]

Mürşidüñ hem-rehüñ **olmak** gerek ey rûh-ı revân /Kendüni bedrağa-i şâh-reh-i yâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 7). [olmak, -mak]

Bir yemmde bul ki kıatresi feyz u kemâl ide /Bir bahre tal ki hîç bün ü pâyânı **olmaya** (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [olmaya, -maya]

Bî-mâye şeyh sâlike oldıkça reh-nümâ /Hâcıya dağı efkar-ı 'urbân delîl **olur** (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 4). [olur, -ur]

Fark itmeyen insân ne demek **oldığın** eyvâh /Hayvân gelecekdür yine hayvân gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 5). [oldığın, -dığın]

Cevri-i kâhâr-ı nazmuñ **olmasa** sırrında sırr /Kâniyâ tanzîre bezl-i iktidâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 13). [olmasa, -masa]

‘Uryān ten **olmalu** beden-i rūḥ açıḳdan /Başı kıçı açıḳ gezinür cānfesistemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 15). [olmalu, -malu]

Zāhirle iş **olmaz** ki işüñ bāṭını vardır /Toḡursa inanma ki o ‘innīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [olmaz, -maz]

Ser-çeşme-i taḳdīrden **olduysa** şafā-yāb /İnşāf niçün şāf-derünān keder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 5). [olduysa, -duysa]

‘Uşşāk kūḥ-ı Kāfda **olsa** çeker ḡamuñ /Ammā döner arada çekilmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 7). [olsa, -sa]

Dā’im birāderine çeker ḡüsn (ü) ānda /Bintü’l-‘ineb ki vālidesinden cemīl **olur** (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 8). [olur, -ur]

Kānī girīve-gīr-i ‘adālet cihānda /Aḳrānına teraccüh ider bī-‘adīl **olur** (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 10). [olur, -ur]

Yüzüm rengīni gül-ḡande-i āmālde sādur /Sözüm her çend rengīn **olsa** istiḡsāna ḡasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [olsa, -sa]

Şevḳden ḡün-germ ü dil-nerm **olmaduḳça** Kāniyā /Serd-i dil bu bezm-i germ-ā-germde şā’iḳ midür (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 15). [olmaduḳça, -maduḳça]

‘Aḳılkāri degüldür ‘ışḳ Eflāṭūn da **olsañ** /Biraz Mecnūnca eṭvārılar ister deli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 7). [olsañ, -sañ]

Eli ehlerinden al kim tā ola ḡāşşiyeti zāhir /Vezāret mührü dest-i düzde girmekle vezīr **olmaz** (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 4). [olmaz, -maz]

Rāşide eger olsa riyā mu‘teber olmaz /Āhenksiz **olduḳ** da şadā ḡiç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 8). [olduḳ, -duḳ]

Gül-bün-ṭırāz-ı ḡüsn **olalı** ḡonçe-i femi /‘Āşıḳlara açılmadı bir an efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 11). [olalı, -alı]

Sevdāsı sardı ‘āşıḳ-ı zāruñ o perçeme /Gerçekden **olsa** şāḡ-ı diyār-ı fes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 6). [olsa, -sa]

Semt-i derīçe bend-i nigāra varır mıyuz /Bir gün **olur** mı dergeh-i yāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 2). [olur, -ur]

Ḥayālūñ sīnede ey rūḥ-ı ‘ālem bir zamān çıḳmaz /Pezīrā-yı fenā **olmazsa** cism elbette cān çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 2). [olmazsa, -mazsa]

Ne deñlü taş baḡırlı **olsa** itmez nā-ḡehān teklīf /Mü’ezzinler menāre ḡiç bī-vaḳt ezān çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 3). [olsa, -sa]

Hüner da‘vāsın eylerse ne ḡam her sifle-i bī-ḡüş /Şadā eفزūn-ter **oldıḡı** ma‘lūm olsa mīnā-büş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 2). [oldıḡı, -dıḡı]

Ḥulḳı hep sābit-ḳadem olsun diyen her kārda /**Olmasun** mānende-i devr-i felek kendü dönek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 8). [olmasun, -masun]

O kim evvel olur şâne-zen-i gîsûyî isti'dād /Misāl-i sünbül-i ter-şâç **olmaz** aňladuđ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 6). [olmaz, -maz]

Sîneler bî-dâğ diller bî-ğam-ı ışk **olmasun** /Sönmesün dey-mâh-ı firqatde ocağı kimsenüň (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 7). [olmasun, -masun]

Sâye-i pervânenen olur remîde Kâniyâ /Vařset-âbâd **olmasun** künc-i ferâğı kimsenüň (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 18). [olmasun, -masun]

Gül-i ruřsâruň idi behçet-i cân u dil-i zârum /O dağı şimdi **oldı** gözde hâr ol gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [oldı, -dı]

Ğamum oldur bu yâd ilde bahârum oldı pejmürde /O **olsun** bâri şu köhne bahârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [olsun, -sun]

Bir dem mi **olur** kan yudup sâğara dönmem /Bir lařza mı var hâlün aňup ʻanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 1). [olur, -ur]

Mülk-i istiğnâda hemvâre Süleymân **olmayan** /Maşlaşat-fermây-ı mâr u mür olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 7). [olmayan, -mayan]

Senden özge dil-rübâyı hûr **olsa** istemem /Âftâb-âsâ ser-â-pâ nûr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 1). [olsa, -sa]

Senden özge dil-rübâyı hûr olsa istemem /Âftâb-âsâ ser-â-pâ nûr **olsa** istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 2). [olsa, -sa]

Řaynamaduķca çi nâ-kâʻr-yâb-ı şevkden /Girye-i nâ-gehle çeşmüm kûr **olsa** istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 6). [olsa, -sa]

Mülk-i istiğnâda hemvâre Süleymân olmayan /Maşlaşat-fermây-ı mâr u mür **olsa** istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 8). [olsa, -sa]

Bir kez seni sersem o ser-i řuffe-i vařla /Biň ğamla ser-i ʻâřıķuň **olmaz** idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 4). [olmaz, -maz]

Bir ğün mi geđer ki seni zıkr itmeye Kânî /Bir dem mi **olur** řevküň ile eylemesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 12). [olur, -ur]

Dime hergiz bu uzun bu kışa taʻdîl-i erkân it /Ki ne şül-i emel ne himmet-i kûtâhla **ol** sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 8). [ol]

Kânî ki cevher-i felegüň dâverî **ola** /Pertev gedâsı řaʻşaʻa-i hâverî **ola** (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 1). [ola, -a]

Hîç var mı kâʻinâtda baķ ğitme derin /Allâh derinden özge anuň bir deri **ola** (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 6). [ola, -a]

Eyler o hükmi huşk u tere başr u berre hep /Liʻllâh âh-ı huşku ya çeşm-i teri **ola** (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 12). [ola, -a]

Cânâ ğüzel **olursa** baňa sen gibi olsa /ʻÂřıķda olursa saňa hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 1). [olursa, -ursa]

Cānā güzel olursa baña sen gibi olsa /‘Āşıkda **olursa** saña hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 2). [olursa, -ursa]

Yıkar bir hamlende zîr-i temelden dil-berân elbet /Binā-yı şabr-ı ‘āşık üstüvār **olmaz** bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 4). [olmaz, -maz]

Temîz aşhâbı zevk-ı hâl ile hoş-hâldür her vaqt /Çü ibnû’l-vaqt vaqf-ı intizâr **olmaz** bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 6). [olmaz, -maz]

Ġābe-i ġayba mülâşık gerek etrâfı dilüñ /**Olamaz** me’sede-i sırr-ı kazâ her bîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 6). [olamaz, -amaz]

Ĥired-i ĥorde-şināsa **olamaz** kes rehber /Hîç muhtâc mı fetvāya fütüvvet-pîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 7). [olamaz, -amaz]

Müslimānâne belā **olmadığı** kâfidür /Müslimān ol dime ġafletle o kâfir-kîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 9). [olmadığı, -madığı]

Bir cāmı nüş kıl ki meyi bî-ĥumār **ola** /Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 5). [ola, -a]

Bir cāmı nüş kıl ki meyi bî-ĥumār **ola** /Bir cāme gey ki külfet ü dāmānı **olmaya** (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 6). [olmaya, -maya]

İnkâr ider mi küfr-sivā oldığın kemâl /Kānî meger ki münkirüñ ĩmānı **olmaya** (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 10). [olmaya, -maya]

Ne ma’cün **olduğuñ** ma’lûm oldı ey raĥîk-i ‘Adn /Devā-yı kâziyu’l-ĥacâtı gördüm ben devâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 7). [olduğuñ, -dığuñ]

Şem’-i bezm-i şu’legâh-ı vaĥdetüñ pervānesi /**Olmaz** ey dil kârgâh-ı ĥikmetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 2). [olmaz, -maz]

Ķonmasa fânûs-ı himmet fark-ı şem’-i devlete /**Olmaz** elbet meclis-i ünsiyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 14). [olmaz, -maz]

Ben **olmuşdum** ĥarâb-ender-ĥarâb neş’e-i şevkuñ /Sen olmaduñ mı ĥ’âb-ı nâzdan âġâĥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 7). [olmuşdum, -muşdum]

Kānî niçe **olmasun** o çâr ebrüya mâ’il /Vefk-i varak-ı ĥüsnî felek dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 11). [olmasun, -masun]

Gâĥ germ ü gâĥ serd **oldığı** bulmuşdur şuyı /Ķaydlardan şu siyeh-baĥt âĥ da ĥurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [oldığı, -dığı]

Ķāle rabbî zehheba’llāhu cemî’an ve lecā /Ķadr-ĥ’âĥ **olmaya** Kānîye ġünāĥdan ġayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 22). [olmaya, -maya]

Şeb-ārā **olsa** yek-çeşm olmasa ĥâĥır-şinās olsa /O mäh-ı nev-ĥaĥa teşbîĥ iderdüm mihr-i gerdünü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 9). [olsa, -sa]

Şeb-ārā olsa yek-çeşm olmasa ĥâĥır-şinās **olsa** /O mäh-ı nev-ĥaĥa teşbîĥ iderdüm mihr-i gerdünü (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 9). [olsa, -sa]

Velî inşâ-i menşûrî bırakma zû'l-cenâheyn **ol** /Şikâr it şöıra nesr-i tã'ir-i gerdün-ı gerdânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 11). [ol]

Taḥalluş itmek isterseñ sözüñ ḥüsnî yeter maḥlaş /Miyân-ı ehl-i dilde **olsa** da baḥş-ı suḥandânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 16). [olsa, -sa]

Yed-i beyzâ da **olsa** pây-ı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir ayak evvel ḥasret-i dîdârıñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 5). [olsa, -sa]

Eş-k-i gül-günuma itme taklîd /La'l **olur** mı a münâfîķ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 4). [olur, -ur]

2. Geçirmek, yaşamak.

Ġam-ı aġyâr u fikr-i yâr idi cân yoldaşum 'umrâ /Benümle **olmadı** bir laḥza yâr ol gitdi ben ḫaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [olmadı, -madı]

3. Bulunmak, var olmak.

Tenâfûr ehl-i 'irfânıyla zâhid sen de inşâf it /Cenâbuñda **olan** sîmâ-yı cevñ yeb-rûḫdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 4). [olan, -an]

Dil dirler idi ḫanı sıcaḫ ber **olacaktı** /Eyvâḥ o ġam-ḫ'ârı yitürdüm bulamam ḥîḫ (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [olacaktı, -acaktı]

Bir derde düş ki ḫâcib ü derbânı **olmaya** /Bir derde düş ki ḫâcet ü dermânı **olmaya** (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 1). [olmaya, -maya]

4. Uygun olmak, yakışmak.

Kerâmet tâcı her bir başa lâyıḫ mı degül Kânî /O tâc-ı mekremet her başa **olmaz** añladuḫ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [olmaz, -maz]

5. Olmak. (Beraberinde yanında olmak).

Żarar gelmez kişîye kendü cinsinden kim olsa da /Ḥilâf-ı cinsi ḫo akrânla eşbâhla **ol** sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 10). [ol]

Ser-i kūyuñda **olurdım** rızâñ olsaydı dâ'im ben /Ve-lâkin ol ser-i kūda ne çâre bir yerüm yoḫdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 3). [olurdım, -urdım]

Gel ey ḫâdi-i râḫ-ı 'ışḫ gitme ġayrı bir semte /Biraz da himmet eyle Kânî-i güm-râḫla **ol** sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 12). [ol]

Ol ibn-i vaḫit kim **ola** dânişver-i her-ḫâl /Taklîd-i reh ü resm-i şî'âr-ı peder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 3). [ola, -a]

ol: İşaret zamiri.

1. Can

Ḥâṭıruñ neyle muṭayyeb olur ey âfet-i cân /Cân ise maṭlab eger **ol** daḫı der-ceyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 4). [ol]

2. Aza kanaat etmek.

Mā'il olma cāme-i cāha gönül sıkletlidür /Hırka-i fakrı libās it işte **ol** hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 2). [ol]

3. Selam beklemek.

Kāniyā yārān ile ülfetden eyle ihtirāz /Muntazır olma selāma **ol** dahı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 10). [ol]

4. Bir şeyin varlığını inkar etme ve doğruluğunu kanıtlama.

Nefy ü isbāt ki tevḥīd-i ḥaḳīḳi **oldur** /Eyler ol sırrı beyān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 19). [oldur, -dur]

5. Feryat.

Çıkardum tā Hüseyiniye biraz eyyām efgānı /Muḥayyer oldu vuşlatda karar **ol** gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [ol]

6. Ar namus endişesi.

Saṇa 'āşık degülken 'ār u nāmus idi endişem /Hebā oldu sevelden neng ü 'ār **ol** gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [ol]

7. Adalet kavrmının güvenilir anlamı.

Ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adālet **oldur** /Çiyenür ıalmaya ayaklara rāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 9). [oldur, -dur]

8. Yanağının gülü.

Gül-i ruḥsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O dahı şimdi oldu gözde ḥār **ol** gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [ol]

9. Bade

Bādeyi virme şusuz baña ki **ol** şu götürür /Zülfüñi baña ıoıutma çealebüm bũ götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [ol]

ol: Üçüncü tekil şahıs zamiri.

1. Sevgili.

Ğam-ı ağıyār u fikr-i yār idi cān yoldaşum 'umrā /Benümle olmadı bir laḫza yār **ol** gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [ol]

Ser-i şeh-rāh-ı vuşlatda piyāde idüm ey Kānī /Çün oldu eşheb-i nāza süvār **ol** gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [ol]

Dilā evvel gönüldi yār-ı ğār **ol** gitdi ben ıaldum /Ğam-ı dirīnemüzden ğuşsa-ḥ'ār **ol** gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [ol]

Gönlümde hayālātuñı taşvîr iderdüm /**Ol** şüret-i dîdârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 16). [ol]

Ruḥ-ı pür-tâbda **ol** hâller kundağcılardur hep /Yanup yıkıldığım şanma benüm bu dâğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 3). [ol]

Bî-ṭayy-ı mesâfe su-yı ḥaḳḳa güzër eyler /**Ol** hürşide kim kendi özinden sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 2). [ol]

Ol ibn-i vâkit kim ola dânişver-i her-ḥâl /Taklîd-i reh ü resm-i şî‘âr-ı peder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 3). [ol]

Uyanuḳ şandım **ol** şûḥı uyurken ḥ‘âb-ı nâz içre /Kulaḳ tıtdım degül âgâh güyâ ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [ol]

Ṭavul çalsañ uyanmaz gâfil ancak uykusın gözler /Anı bilmez ki ḳan ağlayacaḳdur yarın **ol** gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [ol]

Gitdi **ol** mâh-ı sefer-kerde bugün gitdi gider /Bir öni gökde biri yerde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 1). [ol]

Üstüne düşmemenüñ var mı meger imkânı /Beni âğişte be-ḥûn eyleyen **ol** ḥançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 14). [ol]

Bir kez ṭağıtmasun saçın **ol** Leylî-i cemâl /Mecnunları ṭağı ṭaşı şahrâyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 3). [ol]

Her cân zi ins ü cân degül **ol** feyze müsta‘id /İllâ o cân ki cânla her-câyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 9). [ol]

Bunduḳ-ı la‘lûñ ile bādām çeşmüñ mütteḥid /**Ol** sebebdan çatlar ey âteş-meniş kestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 6). [ol]

Arama dü-çâr olmadığım bâğ-ı fenâda /**Ol** serv-i sehî şîveli reftâruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 4). [ol]

Ser-i kūyuñda olurdım rızâñ olsaydı dâ‘im ben /Ve-lâkin **ol** ser-i kūda ne çâre bir yerüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [ol]

İderdüm ḥâlîn **ol** dâyı revişli âfetüñ teşbîḥ /Bu ‘anberdânda bir ḥabbe deñlü ‘anberüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 7). [ol]

Ben **ol** şîr-i girân kirdâr-ı şaḥn-ı gâbe-i ‘ışḳam /Elümde zü‘l-fiḳârum vardır ammâ Ḥayderüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 19). [ol]

Ol gözleri var mı göreceḳ bir güzel ‘âşîḳ /Dirsin ki dü-çeşm-i nigerânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [ol]

Beni ḳıl deñlü miyânı çeker **ol** semte hemân /Bir ḳıl ile yedilür âşîḳi bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 7). [ol]

Âḥ mey-ḥâneye kimdür seni dirseñ götürën /Beni **ol** cânibe bu âb-ı keder-şü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 14). [ol]

Şorma ‘uşşāka sizi kim götürür **ol** yāra /Ben işāret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [ol]

Âdemî-zāddur ammā ki perî-zād da dirüm /Beni **ol** vādîlere hep o melek-hû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [ol]

Evsāh-ı riyāyı yedi deryā yuyamaz /**Ol** lekkeyi bir cüz-i kabāhat yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 12). [ol]

An an da ağla derd ile **ol** anı bir zamān /An an vücūd mülkini ol hūsn ü ān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 5). [ol]

An an da ağla derd ile ol anı bir zamān /An an vücūd mülkini **ol** hūsn ü ān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 6). [ol]

Pîr itdigin seni kıti çoksunma Kāniyā /Degmez degül bir ‘ömri bil **ol** nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [ol]

Göñül bu pîrlikde nev-cüvānlık vakti mi şanduñ /Ne idi pîr iken **ol** şevk ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [ol]

Ol çifteli tek tırmarz ider ten tene āgāz /Der der depinür dır dır ider seg vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 9). [ol]

Yerden göği fark eylemez **ol** mest-i cehālet /Hammāl-şifāt kevkeb ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 9). [ol]

Aç sîneñi görünsün o āyîne-i tılsım /Yum gözlerüñ açılmasun **ol** dahmegāh-ı nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 12). [ol]

Kānî o hoş girişmeler **ol** hoş çıkındılar /İtdi beni esîr-i telāş ol ğarîm-i nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 13). [ol]

Kānî o hoş girişmeler ol hoş çıkındılar /İtdi beni esîr-i telāş **ol** ğarîm-i nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 14). [ol]

Añlamayup gider mi mezāyā-yı vaşl-ı yār /**Ol** nükte-i zamîr-şikāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 8). [ol]

Her zerre bir defîne her kuvve bir hūzîne /**Ol** nükte-i hafî ne vîrāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 4). [ol]

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Hālüm neden perîşān hîç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [ol]

Ol zülf o perçem **ol** an dilden çıkar mı bir an /Hālüm neden perîşān hîç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [ol]

Dil alur **ol** perî sonra dil-i maħrûkdan çıkmaz /Yataklı düzd-i kāmîl-hāne-i mesrûkdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 1). [ol]

Dile te’sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat kadar siñmiş /Lebûñ bir kıymet-i cevherdür **ol** gencîneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 12). [ol]

S(i)rāfīl eylese **ol** karn-ı ervāhı baña teslīm /Vekāletle anı üç kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 13). [ol]

Baňa imdād-ı Mevlānā-yı Rūm irer yeter yoħsa /Yolında **ol** şehūn tā arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [ol]

O deyr-ālūfte-i keyf-i ğubār-ı beng şevkündür /Göñül dīvānesin göndersem **ol** sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [ol]

Görüp ħüsün dimiş hīç nokta konmaz /Dimek ister rakīb **ol** yāra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 6). [ol]

Çekemez ehl-i himem lā vü ne‘am āzārın /Nedür **ol** zell ü hevān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 18). [ol]

Nefy ü isbāt ki tevĥīd-i ĥaķīķi oldur /Eyler **ol** sırrı beyān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 20). [ol]

Ĥābgāh-ı nāzda mış mış uyur **ol** nāzenīn /Tuĥfe-i gül-būseye sen kānī‘ olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 15). [ol]

Ĥaṭ-āver olmuş eyyām-ı bahār ħüsün ü ān geçmiş /Bilür **ol** şūĥ görse ‘āşıkın ammā zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [ol]

Olup pā-māl ĥayret kendüden geçmiş dil-i şeydā /Semend-i nāza binmiş korkaram **ol** bī-amān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 4). [ol]

Ey ecel nevbet-i per-ĥāş saña degmeyecek /Şavdı zīrā göñül **ol** nevbeti der-ceng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 4). [ol]

Sihām-ı cān-güdāz-ı āhı atdum tā verā-i ‘arş /Kemān-ı şevķi **ol** ğāyātde gördüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 8). [ol]

Esb-i himem-i nāz-ı perīşānı egerle /**Ol** saña baş egmez dime bi’llāh eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 6). [ol]

Ĥuzūr-ı yārda rūy-ı siyāhdur maṭlūb /Felekde girmege **ol** meclise sitāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 10). [ol]

Felek im-şeb hilāl-i hāle-pīrāyı idüp der-dest /Hemānā döndi **ol** dervīşe tutmuş bir kemer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 4). [ol]

Derūn u dilde dāğ u şerĥalar baş gösterir yer yer /Geçen eyyāmda **ol** yāren ile itdüklerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 4). [ol]

Geçdi **ol** yāre beni aġyār zār itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ ok āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [ol]

Bir kārāra göz kārārdur **ol** siyeh-dil katlūme /Kirpigüm kıpmam derūnum bī-kārār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 5). [ol]

Bir gün ki apansız seni da‘vet edecekler /Añ **ol** günü ol da‘vet-i nā-gāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 12). [ol]

Bir gün ki apansız seni da‘vet edecekler /Añ ol günü **ol** da‘vet-i nâ-gâhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 12). [ol]

Sen fetḥ-i bâb-ı vaşl ide dur tekkeveş hemân /Başdurma ehl-i ‘uḳdeyi **ol** âsitâneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 6). [ol]

Ol behişt-i nâz olmazdı ṭarâvet-yâb-ı ḥüsn /Sel-sebîl-i vaşl aña peygâm-ı kevser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 5). [ol]

Sâyesine kim ider **ol** nev-nihâlün ilticâ /Refte refte şâḥsâr-ı kâmeti ber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 9). [ol]

Ben **ol** güm-geşte-i şahrâ-yı bî-pâyân-ı ‘ışḳam kim /Yine benden şorar râh-ı ümîdi reh-nümünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 9). [ol]

Ben **ol** çâpûk-süvâr-ı ‘arşa-i âlâm u ekdârüm /Ki bâl ü per olur peydâ ten-i esb-i ḥarūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 11). [ol]

Yokluḡla idi şöhreti **ol** ḥoḳḳa-dehānuñ /Fâş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 9). [ol]

Hemân taḳlîd ile girmek mi istersin sen **ol** bezme /Nihân-ḥâneñde Kânî yoḡsa ḥâl-i zâ‘idün var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [ol]

Beni **ol** Mevlevî şūḥı ḡamına kıldı küçek /Kalmadı itmedigi baña külâhdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 3). [ol]

Er oḡlı erligini gördi **ol** dehen tengün /Dil ol fikirle Semerḳand mı Ardahân mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 25). [ol]

Er oḡlı erligini gördi ol dehen tengün /Dil **ol** fikirle Semerḳand mı Ardahân mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 26). [ol]

İtdi kemer-i nâfe-i sūzânı keşûde /**Ol** tûde-i ‘anber-girihi câna ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 8). [ol]

Dil-ḥastegî-i ‘aşıḳı şorma ḥekîmden /**Ol** mes‘ele var ise de âḥestegîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 16). [ol]

Göñül ebrû-siyeh çeşm-i siyâhı sürmeli ister /Raḳîb-i rû-siyâhı **ol** arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 2). [ol]

‘Înân-ı iḥtiyârüm gitdi elden yârümı gördüm /Ayaḳdan ḳaldum **ol** serv-i sebûk-reftârümı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 2). [ol]

Sen az mı şanursın o mezârūñ şühedâsın /**Ol** tîr-i müje Kânî cihānuñ ḳoḳın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 12). [ol]

Vezneyledi mîzân-ı felek ḳadrümi şad-ḥamd /**Ol** vezn ḥisâbınca hele bir ṭare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 20). [ol]

Vârîd olur mı didüm ayrılmađı **ol** şūḥ /Didüm didüm ol dîde-i şūḥı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 7). [ol]

Vārīd olur mı didüm ayrılmađı ol şūh /Didüm didüm **ol** dīde-i şūhı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 8). [ol]

Ol dil-berüñ kapusına dil eyler intisāb /Reftārı reşk-i şīve-i kebk-i derī ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 3). [ol]

Nedür **ol** nāz u cilve dil-berān-ı ser-keşānlarda /O şīve var mıdur şimşād u ‘ar‘arda yabanlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 1). [ol]

Āhū-yı çeşmini gör **ol** perī-ruhsāruñ sen /Göze göstermege gelmezse de yā hū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 5). [ol]

Öldürse de seni dime öldürme kâ‘il ol /**Ol** ‘İsi-i dü-leb gelür ihyā ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 10). [ol]

Ayağı bāğda servüñ gelemes ayağına /Bāri luţf eylesün **ol** serv-i hıramān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 6). [ol]

Çıkdı feryād u figānum giderek nüh felege /Dağı bir vuşlat için **ol** yüzi māhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 4). [ol]

Cānı bir şīveyle **ol** tıfl-ı melek-hū istemiş /Dönmesün bārī sözinden baş degül cān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 5). [ol]

Ben ğam-ı ağıyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āh bir kerre baña **ol** yār yārümdür dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [ol]

Kāniyā eylerdüm **ol** şūha bütün cānum fedā /Mażhar-ı nīm-iltifātum yār-ı ğarumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 13). [ol]

Ĥāl-i siyehi ‘anbere ta‘n eylese ammā /**Ol** şūh-ı siyeh-çerde hemān ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 4). [ol]

Ürkündi bıraķdı yine **ol** āhū-yı vahşī /‘Uşşāk arasında görüñ rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 13). [ol]

Bir kez şarınca sīneme **ol** sīm sīneyi /İtdi o şūh mā-melekim hep müşādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 3). [ol]

Yuvalanmaķ ser-i ‘uşşāka bir bāzīçedür Kānī /Keser ‘uşşāķınuñ başların **ol** hūnī yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 10). [ol]

N’olur sen de diseñ **ol** şūh-ı şīrinkāra ey Kānī /Nedür bu çend rüze ‘izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [ol]

Serv-i çemenüñ kıddini бүkdi kıd-i nāzuñ /Şimşād ile **ol** serv-i çemān elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 4). [ol]

Birbirine taşıandı yine ‘ışķ u ḥasen āh /**Ol** iki belā-yı ezeli belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 8). [ol]

Muķarrerdür kemend-i hāle-i āġūşa bend itmek /Bu şeb rü’yāda Kānī **ol** kamer ruhsārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [ol]

Sînesin göstermez açmaz **ol** deri birden bire /Bād-serd-i āhdan şaklar deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 1). [ol]

ol deñlü: O denli, o kadar.

Yıldızdan oldu bezmime ehl-i birün ırāk /**Ol deñlü** çeşm-i düşmene şimdi hafām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 6). [ol deñlü]

ol kim: O kimse, o.

Ol kim idemez künc-i mudārāya taḥaşşun /Kendüsini cüyende-i eyne'l-mefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 7). [ol kim]

ol mertebe: O derece, çok fazla.

Şehvet **ol mertebe** itmiş ki ihāṭa halkı /Oķınur nüsha mı var nāme-i bāhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 5). [ol mertebe]

ol rütbe: O derece, çok fazla.

Şimdi eglence bütün nakş-ı hayālātuñdur /İtdi **ol rütbe** serāsīme beni beng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 14). [ol rütbe]

Derūnumda cünün **ol rütbe** te'sīr eylemişdür kim /Nümāyān nāle-i zencīr her müy birūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 3). [ol rütbe]

Ġılzet erbābına düş oldu gönül **ol rütbe** /Egilür yok baña bu kıdd-i dü-tāhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 19). [ol rütbe]

olan: Olan, meydana gelen.

O şāh-bāza tızaķdur bu halka-i tevḥīd /Nedür bu ḥod-menişānda **olan** yalan tıolan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 18). [olan]

oldıkça: Olduğu müddetçe.

Bī-māye şeyḥ sālike **oldıkça** reh-nümā /Ḥāciya daḥı efķar-ı 'urbān delīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 3). [oldıkça]

olmayacak eşlere düş-: Gerçekleşmesi, olması imkânsız olan sevgiliye, eşe müptela olmak.

Evlād-ı 'Arab sevmege itdüm heves ammā /Baḥtım kara bir **olmayacak eşlere düşdüm** (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 6). [olmayacak eşlere düşdüm, -düm]

olmazdan evvel: Olmadan önce, vaktinden önce.

Yetişmek istemez miydi a zālīm meyve-i maḫṣūd /Ḳoparduñ ğadr idüp **olmazdan evvel** anı ḥām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 4). [olmazdan evvel]

olmuş olmamış: Bir şeyin varlığı ile yokluğu arasında bir farkın olmadığını anlatan bir ifadedir.

Başı ḳaysı mı idi Leylā'nuñ āḥ u zār-ı Ḳays /Ya'ni Mecnūn 'aḳıllı dīvāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 8). [olmuş olmamış]

Ḳaysısı büstān-ı 'ışḳuñ rüy-ı zerd-i Ḳaysdur /Zerd canfes cāme-i ṣāḥāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 10). [olmuş olmamış]

Bā lebūñ bāsı o müşgin ḥāl-i zībā noḳtası /Ey elif ḳad ne şanur yabāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 14). [olmuş olmamış]

Ḥ'ābgāḥ-ı nāzda mıṣ mıṣ uyur ol nāzenīn /Tuḥfe-i gül-büseye sen ḳānī' **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 16). [olmuş olmamış]

Sevdigüm bu ane-i ḥüsnüñ uyutdı 'ālemi /Gicelerde ḳışsa-ḥ'ān efsāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 20). [olmuş olmamış]

'Arş-ı rahmān şuffe-i lāḥūtdur mesken saña /Ġam ne Kānī bu kühen ḳāṣāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 22). [olmuş olmamış]

'Āḳıbet evden beri geldi hele dīvānecik /Ḳaysuñ evvelki sözi yabāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 18). [olmuş olmamış]

Bezm-i şevḳuñ isterüz mey-ḥāne **olmuş olmamış** /Cām-ı la'lüñdür ğaraḫ peymāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 2). [olmuş olmamış]

Bezm-i şevḳuñ isterüz mey-ḥāne olmuş olmamış /Cām-ı la'lüñdür ğaraḫ peymāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 1). [olmuş olmamış]

Ḥāller pervāne-i şem'-i cemālüñdür senüñ /Şem'-i bezmüñ üstüne pervāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 4). [olmuş olmamış]

Ṭatlu dildür dil-bere lāzım olan ḥüsn-i edā /Lebleri dendānları şehdāne **olmuş olmamış** (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 6). [olmuş olmamış]

oñ-: İyileşmek, şifa bulmak.

Ey benüm sīnemde cānum cānumuñ cān-pāresi /Ḥasretüñle **oñmadan** ḳaldı derūnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 2). [onmadan, -madan]

ordu-yı şabr: Sabır ordusu.

Virme sipāḥ-ı nāza bu vechile i'tinā /**Ordu-yı şabr** 'āşıḳı yāğma ider şaḳın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 6). [ordu-yı şabr]

ortaklık: Bir şeyi başkaları ile paylaşma durumu.

Çün kabûl itmez metâ'-ı 'ışk u şevk **ortaklığı** /Uymadı kendümle de bâzâr aldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 3). [ortaklığı, -ı]

ortası: Ara iç (dostlar arası bağlamında).

Eger esrârûnı fâş eyledümse gizleme lillâh /Seni ben cânlar **ortasında** gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [ortasında, -nda]

ortaya al-: Etrafını çevrelemek.

Almış yine ortaya dili gamze vü müjgân /Hançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 11). [ortaya almış, -mış]

otla-: (Hayvan) Dolaşarak yerden ot yemek. (İşinin başında olmak).

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insândur /Hele şahrâya bak bir kalkmışlar **otlar** öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [otlar, -r]

ova: Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük. (Akarsular derinde olmadığı için suya ulaşılması daha kolay olan araziler).

Senüñçün ağlamakda buldığım zevki haq-ı Zemzem /Degül bulmak müyesser sevdiğüm gayrı **ovalarda** (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 6). [ovalarda, -larda]

oy-: Yontmak, kazmak veya delmek suretiyle bir şey üzerinde çukur oluşturmak. Sinede yaralar açmak.

Oyarsın nâhün-ı hasretle bağruñ fâ'ide virmez /Açılsa sinede dilde ser-â-pâ dâğlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 3). [oyarsın, -arsın]

oymak: Bir bölgeye yerleşen aşiret, kabile, topluluk.

Ğamuñ göñlümde kındı cā-be-cā **oymaqlardur** hep /Çeker güşem benüm bu sînemi oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 1). [oymaqlardur, -lardur]

Ğamuñ göñlümde kındı cā-be-cā oymaqlardur hep /Çeker güşem benüm bu sînemi **oymaqlardur** hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 2). [oymaqlardur, -lardur]

ög-: Övmek, yüceltmek.

Kānī seni şīrīn suhenlerle **ögerse** /Hep çāšnī-i şīve-i āzāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 13). [ögerse, -erse]

öküz: Çift sürmekte, kağı çekmekte kullanılan, etinden yararlanan, iğdiş edilmiş erkek sığır.

Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insāndur /Hele şahrāya bak bir kākımışlar otlar **öküzler** (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [öküzler, -ler]

öl-: Yaşamaz olmak, can vermek.

Getürmez hāṭıra bir kimse yād itmez hemān **ölme** /Kimesne nā-murāduñ ber-murād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 1). [ölme, -me]

Getürmez hāṭıra bir kimse yād itmez hemān ölme /Kimesne nā-murāduñ ber-murād itmez hemān **ölme** (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 2). [ölme, -me]

Görür etbā'ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lā-būd /Anı bir tesliyetle Bārī şād itmez hemān **ölme** (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [ölme, -me]

Kimesne dostān-ı pes-māndegānın farṭ-ı şefkatden /Berāy-ı hāṭır-ı aḥbāb yād itmez hemān **ölme** (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 6). [ölme, -me]

Kefil-i zinde-i hāzır vaṣī-i mürde-i gā'ib /Didirdüp kendüye bir ṭurfa ad itmez hemān **ölme** (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 8). [ölme, -me]

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kānī /‘Abes kimse saña baḥş-ı fu’ād itmez hemān **ölme** (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 14). [ölme, -me]

ölüp diril-: Ölmek-dirilmek: ne yapıp ne edip...; her çareye başvurmak, çalışıp çabalamak.

Bir şolaḡ maḥbūbı sevdüm şimdi ben sağdan sağa /‘Ākıbet **öldüm dirildüm** eyledüm işümi sağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 14). [öldüm dirildüm, -düm]

öldür-: Bir canlının hayatına son vermek.

Öldürse de seni dime **öldürme** kâ’il ol /Ol ‘İsi-i dü-leb gelür iḥyā ider şaḡın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 9). [öldürme, -me]

Öldürse de seni dime öldürme kâ’il ol /Ol ‘İsi-i dü-leb gelür iḥyā ider şaḡın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 9). [öldürse, -se]

öldüre öldüre: Öldürme eyleminin süreklilik kazanması.

‘Āşıklarını **öldüre öldüre** o āfet /Evşāfını ser-defter-i ‘āşık-küşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 3).
[öldüre öldüre]

öleyaz-: Ölecek duruma gelmek.

Geldüm bu cihāna **öleyazdum** kederümden /Ayrılmadı gitdi bu gönül hîç giderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 1). [öleyazdum, -dum]

ölmezden evvel: Ölmeden önce. Yaşarken.

Ṭavāf-ı Ka‘be-i kūyuñ müyesser kıldı Kānīye /Hele **ölmezden evvel** Ḥazret-i Allāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 24). [ölmezden evvel]

ölüm: Ölüm, hayatın son bulması.

Felek nitdüñ ki benden bir **ölümle** intikām alduñ /Anı fıkır itmedüñ ki boynuña hūn-ı ḥarām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 1). [ölümle, -le]

‘ömr: Hayat, yaşama süresi.

Terelli yelli yentir yellā ile geçdi **‘ömr** /Bu tırnāmuñ nihāyetde qarār-ı nağmesi nādur (Kânî Divanı, Gazel 60, Mısra 3). [‘ömr]

Pīr itdigin seni ḳatı çoḳsunma Kāniyā /Degmez degül bir **‘ömr**i bil ol nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 16). [‘ömr, -i]

öñ: Ön, huzur.

Eşküñ o şūḫı görse yolında sebīl olur /Hürşīd **öñünde** necm-i Süreyyā sefīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 2). [öñünde, -ünde]

O kim taḳdīr ezelde ḥüsnin anuñ bī-zevāl itmiş /**Öñünde** sām da esse bozulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [öñünde, -ünde]

öñün al-: Önlem almak.

Öñün al neş’e-i ābuñ ḥaz̄er eyle nübū‘undan /İşe tedbīr lāzımdur muḳaddemce vuḳū‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 1). [öñün al]

öp-: Sevgi, saygı, bağlılık belirtmek amacıyla dudaklarını değdirmek.

Emsem lebūñi **öpsem** o gerdānı didüm ben /Güldi didi iḥsān yeri der-hīndür em mā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 13). [öpsem, -sem]

H'ābīde iken gördüm iki busecik aldum /**Öpdüm** dehenin yok yere hep kanımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 12). [öpdüm, -düm]

Gelürdün Kānīye her-bār yıldızlar barışmışdı /Tutup **öpsem** de küsmez ba' d-ez-în derdüm niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [öpsem, -sem]

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammā /Bilmem geçilür mi o yaña tīg-i nigheden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 5). [öpmek, -mek]

Mürīd-i ıışk olalı rāzdār-ı gamze-i yār /Bu āsitānede **öpmedük** āsitān mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 6). [öpmedük, -medük]

öten: Değişik tonlarda nağmeli sesler çıkartan.

Çok zamāndur ki senün kūyuña ben varamadum /Beni bāğuñda **öten** nağme-i gū gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 26). [öten]

övil-: İyilikleri, güzellikleri söylenmek, methedilmek.

Qıdem da'vāsı eylerdün raķīb-i hādise her gāh /Saña bu faħr yetmez mi idi **övildegün** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [övildegün, -digün]

öykün-: Özenmek, taklit etmeye çalışmak, benzetmek istemek.

Teyyār-ı tab'uña niçe **öykündi** şā'irān /Kānī tabī'atuñ yem-i zāħır degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 11). [öykündi, -di]

öz: Bir kimsenin kendi manevi varlığı, zatı, kendisi.

Sen seni gözle ki sensin saña lāzım Kānī /Ġayrı görme **özüne** cānı nigh-dār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 10). [özüne, -üne]

özge: Başka, farklı.

Senden **özge** dil-rübāyı hūr olsa istemem /Āftāb-āsā ser-ā-pā nūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 1). [özge]

Hīç var mı kā'inātda baķ gitme derin /Allāh derinden **özge** anuñ bir deri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 6). [özge]

Metā'-ı vaşl bir **özge** metā'dur Kānī /Bahā-yı hūsn ü dili ne şatan bilür ne alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 21). [özge]

Senün ıışkuñdan **özge** var mı şimdi mā-melek ġayrı /Derün bīrūn gamuñla her ne var ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [özge]

özi: İç, dâhil, yürek, gönül.

Bî-ṭayy-ı mesāfe su-yı ḥaḳḳa gūzer eyler /Ol hūrşide kim kendi **özinden** sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 2). [özinden, -nden]

özle-: Aramak, hasret duymak.

Bu dil seni gözler seni yüzler seni **özler** /Hep cāy-gehi ḥāk-i reh ü ṭīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [özler, -r]

Gel rızık için ey ṭālib-i Ḥaḳḳ olma perīṣān /Rızkuñ seni **özler** saña ta'yīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 6). [özler, -r]

‘özr: Bir kusurun, bir suçun elde olmadan yapıldığını ileri sürme veya bu kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret.

Şefā‘at-ḥāhlık diñlemez **‘özre** i‘tibār itmez /Zemīn ü āsmānı başuma dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 25). [‘özre, -e]

pā-bend-i zūlf: Zūlfüne ayağından bağlanmak, esir olmak.

Hîç mümkün mi idi **pā-bend-i zūlfünden** rehā /Āhū-yı ber-müşg-i gāv-ı baḥrı ‘anber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 13). [pā-bend-i zūlfünden, -ünden]

pā-bürehne piyāde gez-: Yalın ayak ve piyade gezmek. (nasipsiz olmak).

Şeh-süvār-ı ‘arşa-i iḳbāldür ehl-i cünün /Pā-bürehne hep piyāde gezmede ferzāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 12). [pā-bürehne piyāde gezmede, -mede]

pādişeh-i mülk-i melāḥat: Güzellik ülkesinin padişahı.

Ey **pādişeh-i mülk-i melāḥat** yeter oldı /İtdüñ sitem-ābād bizi dīvān saña ḵaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 5). [pādişeh-i mülk-i melāḥat]

pāk dāmen: Temiz, pak etek. (Olumsuz şeylere ve incinmeye alışık olmayan, narin yapıli kimseler)

Rūzgāruñ **pāk dāmenler** çeker serpindisin /Ḵande bir ālūde dāmen var ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 3). [pāk dāmenler, -ler]

pāk ol-: Temizlenmek, arınmak.

Sebū-yı ḥāṭırı fikr-i lebūñ eyler şikest āḥir /Sifāl-i bāde **pāk olmaz** ne deñlü şüst u şū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 4). [pāk olmaz, -maz]

pāk-ṭīynet: Yaradılışı temiz, tabiatı saf olan.

Gürizāndur gürūh-ı bed-menişden **pāk-ṭīynetler** /İder ĩmā bu ma'nāya şitāb-ı şīve-i ḥar-gūş (Kānî Divanı, Gazel 91, Mısra 5). [pāk-ṭīynetler, -ler]

pāları çüpīn: Tahta bacak. (Hikmet sahibi kişilerin ilim dünyasındaki adımlarını sıradan insanlarınkiyle kıyaslandığında uzun tahta bacaklarla atılan adıma benzetilmiştir)

Keşf ister o 'irfān-ı şevāhidle bulunmaz /Ehl-i ḥikemūñ **pāları çüpīndür** ammā (Kānî Divanı, Gazel 2, Mısra 10). [pāları çüpīndür, -dür]

pālheng-i fikret: Düşüncenin dizgini, kemendi.

Çevril çekin çerāgehi ḥulyāyı çek çevir /Çöz **pālheng-i fikreti** dünyāyı çek çevir (Kānî Divanı, Gazel 25, Mısra 2). [pālheng-i fikreti, -i]

pālūde-i ter: Taze pelte (nişasta tatlısı).

Deheniyle suḥanı gül be-şekerdür gūyā /Lebi **pālūde-i terden** daḥı nāzūk-terdür (Kānî Divanı, Gazel 36, Mısra 4). [pālūde-i terden, -den]

pā-māl ol-: Ayaklar altında çiğnenmek.

Olup pā-māl ḥayret kendüden geçmiş dil-i şeydā /Semend-i nāza binmiş ḳorḳaram ol bī-amān geçmiş (Kānî Divanı, Gazel 92, Mısra 3). [pā-māl olup, -up]

pāre pāre: 1. Parça parça.

Her a'zā zerre zerre **pāre pāre** laḥt laḥt oldu /Hemān bir cān ḳaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kānî Divanı, Gazel 104, Mısra 15). [pāre pāre]

2. Parça parça. (Aşığın vücudundaki yaralar balığın pullarına benzetilmiştir)

Yem-i vişālde dā'im şināha ṭālib olan /Misāl-i mähī-i yemm cismi **pāre pāre** gerek (Kānî Divanı, Gazel 107, Mısra 8). [pāre pāre]

pasa: Paşa.

Pasam diyerek nekrece şīveyle yanaşur /Saḳızlılarıñ şīnleri sīndür ammā (Kānî Divanı, Gazel 2, Mısra 11). [Pasam, -m]

pāsbān ol-: Nöbetçi, gece bekçisi olmak.

Pāsbān ol ser-i kūyuñda o mähüñ Kānī /Şu zemīnde dil-i ḥūrşīdi misāl it gice geç (Kānî Divanı, Gazel 15, Mısra 9). [pāsbān ol]

pā-tābe-girībān: Ayaktan elbisenin yakasına kadar.

Sürünse yürise bilece ‘āşık-ı zāruñ /**Pā-tābe-girībān** ser-i dāmen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 10). [pā-tābe-girībān]

paṭadaḳ: Aniden, birden bire.

Didüm saña ben cānı fedā idecegümdür /İkrāruma başdı **paṭadaḳ** isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 6). [paṭadaḳ]

pāye-i şîr: Şiirin derecesi, rütbesi.

İrişdür **pāye-i şîr**i bülend-eyvān şu‘arāya /İdüp āvīze bir bālā-yı pervīn nazm-ı şubhānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 5). [pāye-i şîr, -i]

pāy-ı ḥum: Şarap küpünün dibi.

Yed-i beyzā da olsa **pāy-ı ḥumda** baña el virmez /Yetiş bir ayak evvel ḥasret-i dīdārīnam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 5). [pāy-ı ḥumda, -da]

pāy-ı nāz: Nazın ayağı. (Sevgilinin ayağı)

Amān amān diyerek **pāy-ı nāza** düşmüş idüm /Belā bu düşmege de ṭāḳat ü tūvān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 23). [pāy-ı nāza, -a]

pāyına düş-: Bölüşmede hisse ayrılmak, belirli bir bölüm verilmek.

Düşdi güzelüm pāyımıza ḡam ḡam içinde /Cevher gibi tīg-ı dü-per-i ḡam ḡam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 1). [pāyımıza düşdi, -di]

pāy-māl-i minnet-i dūnān: Rezillerin, alçakların lütuflarının ayağı altında ezilmiş.

Derūnum **pāy-māl-i minnet-i dūnān** iken ḥālüm /Cebīnüm āstān-ı zümre-i rindāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 15). [pāy-māl-i minnet-i dūnān]

pāyum ser-i çāha iliş-: Ayağım çukur başına ilişti. Çukura düşmek.

Zeneḥdānuñ ḡayāliyle dönüşde bir ser-i çāha /İlişdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh ṭuyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 16). [pāyum ser-i çāha ilişdi, -di]

peder: Baba, ata.

Minnet mi çeker girmek için Cennete âdem /Mîrâs alupdur başa Âdem **pederümden** (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 4). [âdem pederümden, -ümden]

Peder haın şayar âlemde bir evlâd mı aldı /Birâder ürmetin îfâ ider bir yâd mı aldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [peder]

pejmürde ol-: Solmak, perişan olmak. (Yaşlanmak)

amum oldur bu yâd ilde bahârum oldu pejmürde /O olsun bâri şü köhne bahârı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 21). [pejmürde oldu, -dı]

pek: 1. Sert, katı, sağlam, kavî.

Pek rû-sefîd şâf-derûn hoş-nümâ gerek /Olmaz siyâh şara-i bed-gevher âyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 3). [pek]

2. Çok fazla, öyle pek.

Ne nîk-nâmlığımız var ne **pek** de bed-nâmuz /Taalluş eyleyecek rûtbe adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [pek]

Eş eşmesi **pek** çağlağan ammâ neme lâzım /ûn ben o aındıda hele çağlara düştüm (Kânî Divanı, Gazel 128, Mısra 7). [pek]

Pek de heves gerekmeze şevkuñ pekitmege /Fî'l-aşl o yerlü göklü fidândur pekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 9). [pek]

abanı yanmış âsâ **pek** yürür zâhid nedür fâ'iz /Siyâh âhenden ey dil beyzâ-ı tî-ı tâbân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 5). [pek]

Şaded âl-i dil-i uşşâdan geçdükçe meclisde /Başa dâ'ir de şöbet geçmiş ammâ **pek** nihân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [pek]

Lekkelendürme peleng-âsâ şabâ-yı arzı **pek** /Püstîn-i şîr zîrâ istemez naş u benek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 1). [pek]

Deh düştüm aşıkuñ nîm-i bî-ğışşına ve-lîk /Ruhsâr-ı zerdi **pek** de zer-i deh-dehi degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 10). [pek]

Kâniyâ yâra **pek** aldanma ki işkeste ider /Dilüñi seng-i cefâlarla misâl-i şîşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 11). [pek]

Sefer-i bâdiye-i ışa ayaklanmış iken /**Pek** kederlendi gönül nefse sivâr olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 10). [pek]

3. Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok.

Peyâm-ı vuşlatı uşşâa **pek** irken uyurmuşlar /Gürisne-eşm ümîdi ulaından uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 1). [pek]

pek ‘ālī: Çok yüce, çok yüksek.

‘Aceb bir ben miyim dil-ḥūn ğadriūn biñ mi yüzbiñ mi /Vefāsızluk mesānidinde **pek ‘ālī** maḳām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 6). [pek ‘ālī]

pekīde: Sağlam, dayanıklı.

Pek de heves gerekmeze şevkuñ **pekitmege** /Fi’l-aşl o yerlü göklü fidāndur **pekīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 10). [pekīdedür, -dür]

pekit-: Güçlendirmek.

Pek de heves gerekmeze şevkuñ **pekitmege** /Fi’l-aşl o yerlü göklü fidāndur **pekīdedür** (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 9). [pekitmege, -mege]

peleng-āsā: Kaplan gibi.

Lekkelendürme **peleng-āsā** kabā-yı ‘arżı pek /Püstīn-i şīr zīrā istemez naḳş u benek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 1). [peleng-āsā,]

pençe-i ḥürşīd: Hükümdarlık, sultanlık.

Māhum seni ben **pençe-i ḥürşīde** deġişmem /Ol sīne-i şāfī dem-i ispīde deġişmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 1). [pençe-i ḥürşīde, -e]

pençesine düş-: Yakalanmak, av olmak.

Şebbāz-ı ḥüsn **pençesine düşmesün** gönül /Allāh itmesün yine bāb-ı ḳazāyı bāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 5). [pençesine düşmesün, -mesün]

pend cūyān: Öġüt arayan, isteyen (kimse).

Ḳulaġuñda küpe olsun dimekdür **pend cūyāna** /Hemīşe gūş-ı hūş-ı bendegān-ı şāhda mengūş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 7). [pend cūyāna, -a]

perçem: Alna düşen kısa saç demeti, kākül.

Sevdāsı sardı ‘āşık-ı zāruñ o **perçeme** /Gerçekden olsa şāh-ı diyār-ı fes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 5). [perçeme, -e]

Ol zülûf o **perçem** ol an dilden çıkar mı bir an /Ḥālüm neden perīşān hīç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [perçem]

Umdurma ḳoḳutma ser-i ġīsūñı efendüm /Gösterme baña **perçemüñi** ṭarf-ı külehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 8). [perçemüñi, -üñi]

perde: Musikimizde sesin tizlik ve peslik derecesi.

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş niyāzı ġālibā /Nāle-i ‘uşşāk bir kaç **perde** pest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 4). [perde]

perdeler çāk sırlar fāş diller hūn ol-: Bir şeyi (sırları) örten görölmesini, duyulmasını önleyen şey yırtıldı; sırlar (gizlenen şeyler) açığa çıktı; gönüller kan oldu.

Meded kim perdeler çāk oldu sırlar fāş diller hūn /Dağı kanķı güne şākırsın Allāhım Ğafūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 5). [perdeler çāk sırlar fāş diller hūn oldu, -dı]

perī: Güzel, sevgili.

Dil alur ol **perī** sonra dil-i maḥrūkdan çıkmaz /Yataklı düzd-i kāmīl-hūne-i mesrūkdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 1). [perī]

Kānī bu ġazel olsa sezā yāra hediye /Me’mūl o **perīden** dağı taḥsīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 30). [perīden, -den]

perī-ruḥsār: Peri yüzlü. Sevgili.

Āhū-yı çeşmini gör ol **perī-ruḥsāruñ** sen /Göze göstermege gelmezse de yā hū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 5). [perī-ruḥsāruñ, -uñ]

perī-rūy: Peri yüzlü (Sevgili).

Ṭutuldum bir **perī-rūya** deyu lāfuñ degül mesmū /Şikār oldum şanursın kendüñ ammā şā’idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [perī-rūya, -a]

perīşān: Karmakarışık.

Ol zūlf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Ḥālüm neden **perīşān** hīç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [perīşān]

perīşān ol-: Üzülmek.

Gel rızķ için ey ṭālib-i Ḥākķ olma perīşān /Rızķuñ seni özler saña ta’yīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 5). [perīşān olma, -ma]

perīşān söz: Dağınık, düzensiz sözler.

Getür nazma **perīşān sözleri** çün lū’lū-i manzūm /Nizāmū’l-mülk-i ma’nī ol misāl-i mīr-i ḥākķanı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 3). [perīşān sözleri, -leri]

perîşânî-i gîsû-yı meţâlib: Arzu edilen, istenilen saçın karmakarışıklığı, dağınık ve düzensizliği.

Bu bî-sâmanluğuñ aşlı nizâma meylimüzdendür /Perîşânî-i gîsû-yı meţâlib şânedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 4). [perîşânî-i gîsû-yı meţâlib]

perîşânlık: 1. I. Dağınık, düzensiz, karmakarışık. II. Acınacak durumda, zavallı, kederli, muhtarip.

Cem'iyete olurdı **perîşânlıgum** bedel /Şemşîr-i gamze cismümi şad-pâre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 3). [perîşânlıgum, -um]

2. Dağınıklık, karışıklık.

Perîşânlık ser-i gîsûña beste bâğlardandur /Ki sünbül nev'inüñ hep iştilhârı bâğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 1). [perîşânlık]

perî-zâd: "Periden doğmuş" Peri gibi güzel (kadın).

Âdemî-zâddur ammâ ki **perî-zâd** da dirüm /Beni ol vâdîlere hep o melek-ñû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 17). [perî-zâd]

perr-i nâle: İnleyen ağlayan kanatlar (kuş, bülbül).

Bir hoş kanarya rengi virüp **perr-i nâle** /Zerd itdi gül-ruhânımı feryâd-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 29). [perr-i nâle, -ye]

pertev ol-: Işık parlaklık vermek. Aydınlatmak.

Nigâh-ı hayra tab'ân olamaz pertev gedâ-yı 'ışk /Anuñçün rüşenâ çeşm olmak ister âşinâ-yı 'ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 1). [pertev olamaz, -amaz]

pertev-i dü-dîde: İki gözün nuru. Sevgili.

Ey nûr-ı cebhe-i şeref ey dürr-i her şadef /Ey **pertev-i dü-dîde** şifâlarla şeb be-hayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 6). [pertev-i dü-dîde]

pervâne: Geceleri ışık etrafında dönerek uçan küçük kelebek.

Hâller pervâne-i şem'-i cemâlüñdür senüñ /Şem'-i bezmüñ üstüne **pervâne** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 4). [pervâne]

Şem'-i bezm-i şu'legâh-ı vahdetüñ **pervânesi** /Olmaz ey dil kârgâh-ı hikmetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 1). [pervânesi, -si]

Şem'-i bezm-i şu'legâh-ı vahdetüñ pervânesi /Olmaz ey dil kârgâh-ı hikmetüñ **pervânesi** (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 2). [pervânesi, -si]

Olsa pervāza göñül âmāde pür-pervāndur /Himmet itmez şanma şıdk-ı niyyetüñ **pervānesi** (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 4). [pervānesi, -si]

Gerçi kandîl-i maḥārīb kılup olmaz cenî /Kala mı bî-nûr o rûşen-ıyinetüñ **pervānesi** (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 8). [pervānesi, -si]

Şûziş-i şem'î neden idrāk ider **pervāneler** /Sûziş-i 'ışk ile bî-pervā niçe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 1). [pervāneler, -ler]

Bu söz ü sâz neymiş sûziş ne gûne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş **pervāneler** de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 10). [pervāneler, -ler]

pervāne-i pür-sûḥte: Tamamen yanmış kelebek (âşık).

Eyler mi eser mâ'-i ḥayât eyleseler reşş /**Pervāne-i pür-sûḥteye** puḥte semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 6). [pervāne-i pür-sûḥteye, -ye]

pervāne-i şem'-i cemāl: Güzellik mumunun pervanesi.

Ḥâller **pervāne-i şem'-i cemālüñdür** senüñ /Şem'-i bezmüñ üstüne pervāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 3). [pervāne-i şem'-i cemālüñdür, -üñdür]

pervāz: I. Uçmak. II. Yükselmek.

Olsa **pervāza** göñül âmāde pür-pervāndur /Himmet itmez şanma şıdk-ı niyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 3). [pervāza, -a]

pest it-: Ses perdesini düşürmek, aşağıya çekmek. (Sesi bastırmak).

Boğdı bülend ü tîz nevâlarla şavtı mı /**Pest itdi** İşfahānumı feryād-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 14). [pest itdi, -di]

pest ol-: Sesin yavaşlaması ve alçalması.

Nağme-i şeh-nāza boğdurmuş niyāzı gâlibā /Nāle-i 'uşşāk bir kaç perde **pest olmuş** yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 4). [pest olmuş, -mış]

peş: Elbiselerin belden aşağı kısmına daha zengin bir genişlik sağlamak için dikiş yerlerine eklenen üçgen parça.

Dâmen gibi varur şokılursın miyânına /Kânî o şûḥ-tünd-reve **peş** misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 10). [peş]

peşīmān ol-: Pişman olmak, yapılan bir işin yanlış ya da uygunsuz sonuç verdiğini anlamak.

Yāruñ bize itdigi hep cevır ü cefā idi /Oldı hep itdigine peşīmān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 4). [peşīmān oldı, -dı]

peşîn: Önden, önce.

Ṭama‘kār-ı vişāli olduğıñ hisseyledi Kānî /**Peşîn** söyletmeyüp bu naqd-i cānı virmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 10). [peşîn]

Der-i nigāra varılmaz efendi gözlemeden /**Peşîn** o dergehe varmağa istiḥāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 4). [peşîn]

peşmīne: Yünden yapılan bir kumaş çeşidi.

Libās-ı rızk gāyet bol bulamadı gerek ḥayyāt /O ḥarvānī-i ḥar-vār var her **peşmīneden** çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 6). [peşmīneden, -den]

peşşe: Sinek.

Ḳahr-ı ḥaşma idicek emr-i ta‘alluk Ḥaḳḳuñ /**Peşşeye** saḳb-ı dimāğ u dehenüñ rāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 14). [peşşeye, -ye]

peyām-āverde-i dār u diyār: Ev, bark, vatan (sevgilinin bulunduğu yer) haberi getiren.

Ġarīb-i ḥasretiyem ğurbet-ender-ğurbetem yā Rabb /**Peyām-āverde-i dār u diyārı** yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 10). [peyām-āverde-i dār u diyārı, -ı]

peyām-ı vuşlat: Kavuşma haberi.

Peyām-ı vuşlatı ‘uşşāḳa pek irken tıyurmuşlar /Gürisne-çeşm ümīdi kulağından tıyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 1). [peyām-ı vuşlatı, -ı]

peydā ol-: Ortaya çıkmak.

Ben ol çāpük-süvār-ı ‘arşa-i ālām u ekdārüm /Ki bāl ü per olur peydā ten-i esb-i ḥarūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 12). [peydā olur, -ur]

peygām-ı kevser: Cana can katan, hayat veren, saf, temiz, tatlı suyun (kevserin) haberi.

Ol behişt-i nāz olmazdı ṭarāvet-yāb-ı ḥüsn /Sel-sebīl-i vaşl aña **peygām-ı kevser** virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 6). [peygām-ı kevser]

peygām-ı vaşl: Kavuşma haberi.

Peygām-ı vaşl bizlere fâş eyledüñ güzel /Ol rāz-ı ser-nühüfteyi de yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 5). [peygām-ı vaşl, -ı]

peygām-ı ye's: Üzüntü, ümitsizlik haberi.

Müjde-i ikbâlde virseñ işitmek istemez /Tolmasun **peygām-ı ye's** ile kulağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 16). [peygām-ı ye's]

peykân-ı gam: Gam temreninin ucu.

Göñül **peykân-ı gamla** ülfet itdi kaldı göñlümde /Der-âhirkâr o da itdi güzâr ol gitdi ben kaldım (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 11). [peykân-ı gamla, -la]

peymâne: Şarap kadehi.

Zevk-i şarâb-ı nâbı **peymâneler** de bilmez /Ser-hoş-ı bezm-i şevkı mey-hâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 1). [peymâneler, -ler]

Bezm-i şevkuñ isterüz mey-hâne olmuş olmamış /Câm-ı la'lüñdür garaž **peymâne** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 2). [peymâne]

Görüp misket tolu **peymânede** 'aks-i zenaḥdānuñ /Baña aındurdi emrüdî kadehler sîb-i Sînobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 3). [peymânede, -de]

Sâķî gice meclisde mey-i nâba göz itdi /Bu şîveyi seyr eyledi **peymâne** tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 6). [peymâne]

peymāneden soñra: İçki içtikten sonra, şarap kadehini öptükten sonra.

O mest-i sāğar-ı nāzik elin ayağın öpdüm lîk /Lebin öpmek kıatı müşkil iken **peymāneden soñra** (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 6). [peymāneden soñra]

peymâne-i ser-şār: Ağzına kadar dolu kadeh.

Şikâf-ı sînede ḥâl-i dil-i pür-ḥūnı seyr itdüm /Belâ bezmindeki **peymâne-i ser-şārumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 6). [peymâne-i ser-şārumı, -umı]

peymâne-keşlik: İçki içmek. Sarhoşluk.

Degül **peymâne-keşlik** meşrebüm mey-hānede ammā /Helāk-i neş'e-i zehr-ābe-i āzārıñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 3). [peymâne-keşlik]

pezîrâ-yı fenâ cism: Faniliği kabul eden cisim. Ölümlü olan beden.

Hayâlün sînede ey rûh-ı ‘âlem bir zamân çıkmaz /Pezîrâ-yı fenâ olmazsa cism elbette cân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 2). [pezîrâ-yı fenâ cism]

pîr: İhtiyar, yaşlı.

Göñül bu pîrlikde nev-cüvânlık vakti mi şanduñ /Ne idi **pîr** iken ol şevk ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [pîr]

pîr it-: Elden ayaktan düşürmek, ihtiyarlatmak.

Pîr itdigin seni kıti çoksunma Kâniyâ /Degmez degül bir ‘ömri bil ol nev-cüvân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 15). [pîr itdigin, -digin]

pîrâhen: I. Gömlek. II. Beden, ruhu kuşatan maddi varlık.

Ton üstü şanma dostluğu vaşluñ niyâz idüp /Şarılsa cism-i pâküñe **pîrâhenüñ** senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 6). [pîrâhenüñ]

pîrâmenüñ al-: Çevresini sarmak, kuşatmak.

Yer kıalmamış nezâreye ‘uşşâk-ı zâr için /Almış rakîbler yine pîrâmenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 4). [pîrâmenüñ almış, -mış]

pîr-i mey: I. Şarabın yaşlısı, yıllanmış şarap. II. Meyhaneci.

‘Adem diyârına şalmış şalâsı ‘ışk beni /Bu şubh **pîr-i mey** okutmışa şu şalâsı (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 4). [pîr-i mey]

Pîr-i mey muğ-beççe dirler bir cüvânı sevğ ider /Bint keremüñ gayrisin ben ihtiyâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 7). [pîr-i mey]

El aldum hamdu li’llâh **pîr-i meyden** işte benden beş /Ser-engüştüm kesilmez sağb-ı yenden işte benden beş (Kânî Divanı, Gazel 87, Mısra 1). [pîr-i meyden, -den]

Mey-hânede **pîr-i meyi** bintü’l-‘inebi gör /Muğ-beççeyi Kânî bu ikisine siper çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 9). [pîr-i meyi, -i]

pîr-i muğan: I. Meyhaneci II. Sevgili.

Muğ-beççe duht-ı rezle keş-â-keş meyin çeküp /**Pîr-i muğanda** oğul uşâklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 10). [pîr-i muğanda, -da]

pîr-i nûrânî: I. Nurlu, aydınlık pir. II. Güneş.

Mukâbil düşdi mâh yek-şebe hûrşîde maşrıkda /Tutar bir **pîr-i nûrânîye** şan bir sîm-ber keşkûl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [pîr-i nûrânîye]

pîrlîk: Yaşlılık, ihtiyarlık.

Göñül bu **pîrlîkde** nev-cüvânîk vakti mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevk ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [pîrlîkde, -de]

piş: Olgunlaşmak, kıvama gelmek.

Şerâr-ı ʿışk xanı sen de hâmsın var **piş** /Ki pişmemiş xanı tamar kebâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 5). [piş]

Şerâr-ı ʿışk xanı sen de hâmsın var piş /Ki **pişmemiş** xanı tamar kebâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 6). [pişmemiş, -memiş]

pîş ez-vukûʿ: Bir olay meydana gelmeden, olmadan önce.

Şaķın **pîş ez-vukûʿ** itme işāʿa sırr-ı mektûmı /Şuyûʿı saht-terdür baʿzı evzāʿuñ şürûʿundan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 3). [pîş ez-vukûʿ]

pîşāni-i pāk: Pak alın.

Nedür **pîşāni-i pāküñde** müşgîn tûrra-i der-çîn /Kararmış ebruvân-ı şûh-ı ʿanberbâr küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 3). [pîşāni-i pāküñde, -üñde]

pîş-i kaşr-ı âb-gûn: Gök mavisi köşkün önü.

Dögündüm taşlarla **pîş-i kaşr-ı âb-gûnuñda** /Görüp güldi raķib-i bî-şerem qahķāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 21). [pîş-i kaşr-ı âb-gûnuñda, -uñda]

pişür-: Pişirmek, yakmak.

Hûn-ı şehîd nâz imiş çün şarābımız /Berķ-i sitîz-i gamze **pişürsin** kebābımız (Kânî Divanı, Gazel 72, Mısra 2). [pişürsin, -sin]

piyāde: 1. Yaya, ayağıyla yürüyerek giden.

Ser-i şeh-rāh-ı vuşlatda **piyāde** idüm ey Kānî /Çün oldu eşheb-i nāza süvār ol gitdi ben qaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 17). [piyāde]

2. I. Yaya. II. Satranç oyunundaki taşlardan biri. (piyon)

O gül-ruh esb-i nâz üzre **piyāde** ben niyāz-āميز /Şeh-i satranca döndi kur'a-i nerdüm niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [piyāde]

piyāde kal-: Şartlar sebebiyle yürütmekte olduğu işi yapamayacak duruma gelmek, aciz kalmak.

‘Āşık kalıcağ rāh-ı maḥabbetde piyāde /Şevk u taleb esvātla tevsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 15). [piyāde kalıcağ, -ıcağ]

piyāz: Pohpohlama, maksatlı iltifat, amaçlı ve boş övgü.

Acı söze ne borcu var ‘āşıkun begüm /Gāhice istemez mi dil-i zār bir **piyāz** (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 10). [piyāz]

puḥte: Pişmiş.

Eyler mi eser mā’-i ḥayāt eyleseler reşş /Pervāne-i pür-sūḥteye **puḥte** semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 6). [puḥte]

pūstīn-i şīr: Aslan postu. (Hükmetme makamı)

Lekkelendürme peleng-āsā kabā-yı ‘arzı pek /**Pūstīn-i şīr** zīrā istemez naḥş u benek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 2). [pūstīn-i şīr]

pūşide kal-: Gizli kalmak.

Ḳalur pūşide ‘ayb-ı ser-verān bā-himmet-i etibbā’ /Olur vāreste ser-zībā-ter olsa zīnet-i ser-pūş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 3). [pūşide ḳalur, -ur]

pür: Dolu.

Cihanda şöyle toḥm-efşān-ı nesr ol k’ide āsāruñ /Misāl-i ḳalb-i dānā **pür** bu heft-anbār-ı devrānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 14). [pür]

pür-ḥūn ol- I. Kan içinde kalmak. II. Kan ağlamak.

Olur pür-ḥūn dü-dīdem hem-çü sāğar dil-berüm aṇsam /Kelef bağlar dü-ruḥsārum o māh-ı enverüm aṇsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 1). [pür-ḥūn olur, -ur]

pür-kīn: Kinlenmiş, kin dolu.

Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvāh /Ḥālā o baḳışlar baña **pür-kīndür** ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 20). [pür-kīndür, -dür]

püşt-i leb: Dudağının arkası.

Çün **püşt-i lebünde** reg-i gül ola be-dîdâr /Çeşmümde benüm rakşa gelür şevkile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 5). [püşt-i lebünde, -ünde]

Rabb: Bütün mahlûkâtı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâbıhak, Allah.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yâ **Rabb** /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb yâ **Rabb** (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [rabb]

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yâ **Rabb** /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb yâ **Rabb** (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [rabb]

Açılmaz mı disām-ı âlfām-ı gonçe-i maķşūd /Kālur mı gonçe-i taşvîr-āsā beste-leb yâ **Rabb** (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 4). [rabb]

Mis-i nā-rāyic-i âmālūmi iksîr-i tevfiķ /Nigāh-ı nîmile āyā niçün itmez zeheb yâ **Rabb** (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 8). [rabb]

Yâ **Rabb** kuluñı nāz u na’îm ile büyüt-dün /Şoñra bırağub âteşe yakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 3). [rabb]

Kalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ /Batmasun tā şubha dek Yâ **Rabb** çerāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [rabb]

Āfitāb-ı haşre hoş-gîde olmaz dāmeni /Pāy-ı hāmde olmasun Yâ **Rabb** yatağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 14). [rabb]

Bu günde bir nefescik bāri semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahār-ı feyze olmaz mı mehebb yâ **Rabb** (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 6). [rabb]

Ġarîb-i hasretiyem ğurbet-ender-ğurbetem yâ **Rabb** /Peyām-āverde-i dār u diyārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 9). [rabb]

Fütür o deñlü var Kānide kim tenşîte meyl itsem /Ne dārü kārger ne benc ü ne afyon ne hāb yâ **Rabb** (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [rabb]

ragbet: Bir şeyi çok iştihakla istemek, meyl etme.

Ele desti alup sakķālīga **ragbet** idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [ragbet]

rağmen: Rağmen.

Baña **rağmen** rakîbe iltifātın söyler ammā ben /Disem cem‘iyyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [rağmen]

rāh: Yol.

Ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adālet oldur /Çiyenenür qalmaya ayaklara **rāhdan** ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 10). [rāhdan, -dan]

rāh yap-: Ağız ve beynin içindeki delikleri yola çevirmek. (Hz. İbrahim'e zulmeden, onun peygamberliğini tanımayıp, Allah'a iman etmeyen Nemrut'un burun deliğinden giren bir sinek beynini kemirerek ölümüne sebep olur. Bu olaya telmih yapılmıştır.)

Khahr-ı hāşma idicek emr-i ta'alluḡ Ḥaḡḡuñ /Peşşeye saḡb-ı dimāḡ u dehenüñ **rāh yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 14). [rāh yapar, -ar]

rāḡat: İstirapsız, kedersiz olma.

Sen eyle **rāḡat** ile 'azm-i ḡāb ey dīde /Seni de seyr iderüz āh u intizār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 7). [rāḡat]

rāḡat it-: Rahat etmek, huzur bulmak.

Rāḡat mı ider 'āşık olan ḡamze-i şūḡa /Ser-tā-be-ḡadem cism-i ḡazānum seni ḡözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 13). [rāḡat ider, -er]

'İşka düşeli dīdelerüm itmedi rāḡat /Yoluñda senüñ virdi niçe kerre dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 3). [rāḡat itmedi, -medi]

rāḡat ol-: Mutlu ve huzurlu olmak.

Ḳaddüñ hevāsına düşeli **rāḡat olmadum** /Oldı bu ḡışşa giderek ey serv-ḡadd-dırāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 7). [rāḡat olmadum, -madum]

rāh-ı ḡam: Gam yolu.

Tā 'arşa-i ḡaşre varıcak **rāh-ı ḡamuñda** /'Uşşāḡ senüñ ḡān-ı ḡamuña çoḡınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 5). [rāh-ı ḡamuñda, -uñda]

rāh-ı 'ışk: Aşk yolu.

Rāh-ı 'ışka bu dil-i şeydāyı şaldum yaluñuz /Künc-i ḡayretde tek ü tenhāca ḡaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 1). [rāh-ı 'ışka, -a]

rāh-ı 'ışka düş-: Aşk yoluna düşmek.

Uyanıḡlar uyurlardan selāmetdür seferlerde /Çü **rāh-ı 'ışka düşdüñ** gel dil-i āḡāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 6). [rāh-ı 'ışka düşdüñ, -düñ]

rāh-ı maḥabbet: Aşk yolu.

‘Āşık kalıcaḳ **rāh-ı maḥabbetde** piyāde /Şevḳ u ṭaleb esvāṭla tevsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 15). [rāh-ı maḥabbetde, -de]

rāh-ı şebnem-i eşk: Göz yaşı çiylерimin, damlalarımın yolu.

Güle düşmez mi **rāh-ı şebnem-i eşküm** bu şeb yâ Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [rāh-ı şebnem-i eşküm, -üm]

rāh-ı ümîd: Ümit yolu.

Ben ol güм-geşte-i şahrâ-yı bî-pâyân-ı ‘ışḳam kim /Yine benden şorar **rāh-ı ümîdi** reh-nümünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 10). [rāh-ı ümîdi, -i]

rāh-ı vefâ: Vefa yolu.

‘Āşıklara temkîn gerek **rāh-ı vefâda** /Temkîni daḥı şüret-i telvîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 7). [rāh-ı vefâda, -da]

raḥîḳ-i ‘adn: Cennetin saf, duru ve kokulu şarabı. (Kevser şarabı).

Ne ma‘cûn olduḡuñ ma‘lûm oldu ey **raḥîḳ-i ‘Adn** /Devâ-yı ḳâżıyu’l-hâcâtı gördüm ben devâlarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 7). [raḥîḳ-i ‘adn]

raḥm eyle-: Acımak, merhamet göstermek.

Niçün **raḥm eylemezsin** ey cihân-efrûz-ı istiḡnâ /Bu deñlü şîveden âzâr-ı küstâḥânedен şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 7). [raḥm eylemezsin, -mezsın]

Der-âgûş eyleyüp ḳoḳdum yañaḡın cām-ı ḥ’âb içre /Didi **raḥm eyleyüp** nûş it lebüm ammâ neden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 4). [raḥm eyleyüp, -yüp]

rāh-yâb-ı ḥalvet-i vaşl ol-: I. Sevgili ile buluşmanın baş başa olmanın yolunu bulmak. II. Allah'ın huzuruna varıp onunla bir arada olmak.

Rāh-yâb-ı ḥalvet-i vaşl olmayan ‘āşık mıdur /Ḥalvete ehl olmayanlar vuşlata lâyıḳ mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 1). [rāh-yâb-ı ḥalvet-i vaşl olmayan, -mayan]

raḳam-ı dâḡ: Yaraların miktarı, sayısı.

Raḳam-ı dâḡ ḥayâl-i ḥalîdür bu şerḥalar cedvel /Şerefle ḳonmış o ḥalî vaşat o fâḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 3). [raḳam-ı dâḡ]

raḳam-senc olmak: (Gönüldeki yaraların) Miktarını ve niceliğini ölçmek, karşılık gelmek.

İderdüm dilli defter şerha vü dāğı dil-i zārā /**Raḳam-senc olmağa** şāyeste dilli defterüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 18). [raḳam-senc olmağa, -a]

raḳīb: Klasik şiirde sevgiliyi âşıktan uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile âşığın kavuşmasına engel olan kimse.

Uğratma **raḳīb**i ki saña toğrıca bakmaz /‘Âḳıl geçinür gerçi ki ḥod-bīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 3). [raḳīb, -i]

Bürüdet baḥş ider bezme **raḳībūñ** āh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def’ olsa lâ-büd sıkleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 11). [raḳībūñ, -üñ]

Görüp ḥüsün dimiş hîç nokṭa konmaz /Dimek ister **raḳīb** ol yāra bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 6). [raḳīb]

Eger ‘ıyd-i vişāl itse taḳarrüb /Ḥarām olsun **raḳīb**e buse bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 4). [raḳīb, -e]

Raḳīb de ḡam-ı fıkır-i vişāle ṭalmışdur /Gönül birisi de sensin hem o fikire ṭalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 15). [raḳīb]

Raḳībi ḥāṭırūñ çün zāhidi Allāh için Kānī /Dile vird itmedük en‘ām mı evrād mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [raḳīb, -i]

Raḳībe itmeden isrāf amān şīvelerin /Amānsız niḡehūñ virecek amān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 21). [raḳīb, -e]

Reşk-i füzūn ile geliyor cānum āğıza / Virdükce sen **raḳīb** ile hep āğız āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 2). [raḳīb]

Mānend-i sāmīrī viremez rūḥ fitneye /Hîç itmesün **raḳīb** o bütle müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 6). [raḳīb]

Kāniyā oynar güler raḡmen li-enfisūñ **raḳīb** /Kim elinde kāfirūñ eksik hemān çār-pāresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 9). [raḳīb]

Baṇa raḡmen **raḳīb**e iltifātın söyler ammā ben /Disem cem‘iyyetūñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [raḳīb, -e]

Āḡyār **raḳīb**e ḡaber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baṇa vir sevdiceğim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 13). [raḳīb, -e]

Yer ḳalmamış neẓāreye ‘uşşāk-ı zār için /Almış **raḳīb**ler yine pīrāmenūñ senūñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 4). [raḳīb, -ler]

Raḳībe rāst geldüm zīr-i kāşāneñde gör baḥtı /Selām virdüm yarım āğızla bi’l-iḳrāḥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 11). [raḳīb, -e]

raķībān: Rakipler.

Senüñçüdi **raķībān** ile nāverdüm niçün küsdüñ /Yoluñda bī-muḥābā cānımı virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 1). [raķībān]

raķībān üstüne düşdiginden: Sevgilinin âşık dışındakilere, rakiplere ilgi gösterdiği için.

Düşdiginden ağlarum yāruñ raķībān üstüne /Sevdiğüm ğavġā bütün ‘ālemde yorgān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 1). [raķībān üstüne düşdiginden]

raķīb-i bī-şerem: Utanmaz rakip.

Dögündüm taşlarla pīş-i kaşr-ı āb-günüñda /Görüp güldi **raķīb-i bī-şerem** kaḥkāḥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 22). [raķīb-i bī-şerem]

raķīb-i ḥādise: Sonradan ortaya çıkan, yeni olan rakipler.

Ķidem da‘vāsı eylerdüñ **raķīb-i ḥādise** her ġāḥ /Saña bu faḥr yetmez mi idi övüldiğüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 15). [raķīb-i ḥādise, -e]

raķīb-i nā-kes: Düzenbaz rakip.

Göñül bir tünd-ḥū dil-ber cefā-cū eşk rāḥat-şū /Nedür bu mihribān-keşlük **raķīb-i nā-kese** karşı (Kânî Divanı, Gazel 149, Mısra 2). [raķīb-i nā-kese, -e]

raķīb-i rū-siyah: Kara yüzlü, kötü rakip.

Raķīb-i rū-siyaha āḥ der-be-der qalası /Gelür o şüfi ḥaķuñdan senüñ ṭomuz çalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 1). [raķīb-i rū-siyaha, -a]

Göñül ebrū-siyeh çeşm-i siyāḥı sürmeli ister /**Raķīb-i rū-siyāḥı** ol arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 2). [raķīb-i rū-siyāḥı, -ı]

Baña āzārı için ġam yeme lākin dil-āzārum /**Raķīb-i rū-siyāḥı** zemm idüp yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 24). [raķīb-i rū-siyāḥı, -ı]

raķme-i maṭrūḥ: Atılmış, çıkarılmış bahçeler.(Vakfedilmiş araziler)

Nüfūs-ı kām ile qable’l-ḥisāb olmağ gerek āġāḥ /Eserler vakflarda **raķme-i maṭrūḥdandır** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 8). [raķme-i maṭrūḥdandır, -dandır]

raķşa gel-: Ahenkle dans etmek.

Çün püşt-i lebūñde reg-i gül ola be-dīdār /Çeşmümde benüm **raķşa gelür** şevķile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 6). [raķşa gelür, -ür]

rām it-: Boyun eğdirmek, itaat ettirmek. Âşık etmek.

Bir kerre yârı **rām idebilsen** baña felek /Bundan ziyâde lûtfuñ besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 13). [rām idebilsen, -ebilsen]

rām ol-: Boyun eğmek, itaat etmek.

Senüñ ben boynı bağılu ‘abd-i memlûkuñ muyam ey çarh /Benüm **rām oldıgum** gördüñ de zann itdüñ
ğulām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 14). [rām oldıgum, -dıgum]

rāşide: I. Hak dinini kabul eden, doğruya giden, rüşde erişmiş olan. II. Akıllı.

Rāşide eger olsa riyā mu‘teber olmaz /Āhenksiz olduğ da şadā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 7). [rāşide]

rāst gel-: Tesadüf etmek, karşılaşmak, rastlamak.

Raķibe **rāst geldüm** zîr-i kâşâneñde gör bahtı /Selām virdüm yarım ağızla bi’l-iķrāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 11). [rāst geldüm, -düm]

ravza-i dil: Gönül bahçesi.

Dil ħarîminde ne nâ-maħrem ne maħrem kaldı hîç /**Ravza-i dilde** der ü dîvāra ħācet ħalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 4). [ravza-i dilde, -de]

rāy: Hindistan hükümdarlarına verilen unvan.

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i ħüsne /Amān şad el-amān **rāy** el-amān dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [rāy]

rāyegān gel-: I. Karşılıksız bir şekilde bedavadan ortaya çıkmak, görünmek. II. Bol miktarda görünmek.

Baña bu neş’e-i cām-ı şetāret her zamān gelmez /Eger gelse misāl-i fikr-i vuşlat **rāyegān gelmez** (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 2). [rāyegān gelmez, -mez]

rāy-ı rāyet-i hindusitān-ı kişver-i ħüsne: Güzellik ülkesi Hindistan sancağının hükümdarı.

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i ħüsne /Amān şad el-amān rāy el-amān dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 5). [rāy-ı rāyet-i hindusitān-ı kişver-i ħüsne, -e]

rāzı: Gizlenen şey, sır.

Buñā ḥāmūşlıktan gayrı hîçbir var mıdır çäre /Bu **rāzı** ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [rāzı]

rāzı ol-: Rıza göstermek, kabullenmek.

Rāzı ol naḥnü ḳasemnā beynehüm taḳdīrine /Eyleyen Ḥaḳḳa tevekkül rütbesi rifʿatlıdır (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 3). [rāzı ol]

redd it-: Kabul etmemek, geri çevirmek, kovmak.

Evinden ḳapusundan kimseyi Allāh **redd itmez** /Anuñ cün gāhda büsegehi eşrār olur Ḳıble (Kânî Divanı, Gazel 171, Mısra 5). [redd itmez, -mez]

refʿ it-: Kaldırmak.

Niḳāb-ı şermi **refʿ it** vech-i pāk-i duḡter-i rezden /Beni bî-gāne şanma maḥrem-i esrārıñam sāḳī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 9). [refʿ it]

refiḳ-i rāh-bīn it-: Yol arkadaşı, yoldaş, yardımcı olarak tayin etmek.

Reh-i ʿışḳuñda cüst [ü] cū-yı Ḥaḳḳu'l-Ḥaḳḳa gayret vir /**Refiḳ-i rāh-bīn it** her ʿazīmetde Ğayūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 4). [refiḳ-i rāh-bīn it]

reftār: Yürüyüş, salınarak edalı yürüyüş.

Arama dü-çar olmadıgum bağ-ı fenāda /Ol serv-i sehī şīveli **reftāruñ** içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 4). [reftāruñ, -uñ]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle diger **reftār** bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [reftār]

Bu nāzişlerle cānā yürüyişden bellidür elbet /Nedür söyle diger reftār bu **reftār** küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [reftār]

reftār-ı süst: Gevşek, uyşuk davranış.

Benüm **reftār-ı süstüm** süsti-i peymānedendür hep /Hücüm-ı şaḥne-i ḥiss şīve-i mestānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 1). [reftār-ı süstüm, -üm]

refte refte: Gitgide, gide gide, azar azar, yavaş yavaş.

Sāyesine kim ider ol nev-nihālün ilticā /**Refte refte** şāḥsār-ı ḳāmeti ber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 10). [refte refte]

refûlar: (Delik veya yırtık bir yeri) Parça ile kapatıp onarma. Âşığın gönül yaralarını onarması. (yama).

Bu çāk-i sīneye yer yer **refûlar** hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 1). [refûlar]

reg: Damar.

Çün püş-i lebûnde reg-i gül ola be-dîdâr /Çeşmümde benüm rakşa gelür şevkile **regler** (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 6). [regler, -ler]

Çün **reglerüm** aldı bedenümde ditirekler /Dir ten tene nâ dir tene dir dir ditirekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 1). [reglerüm, -lerüm]

reg-be-reg: Damar damara.

Ele al sâgarı biñ nâz ile ey cân yürisün /**Reg-be-reg** cism-i yebüset-zedeye kân yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 2). [reg-be-reg]

reg-i cân: Can damarı, şah damarı.

Her gevher-i esrâr dizilse **reg-i cāna** /Şandūka-i derûn cân evi mahzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 17). [reg-i cāna, -a]

reg-i gül: Gül damarı.

Çün püş-i lebûnde **reg-i gül** ola be-dîdâr /Çeşmümde benüm rakşa gelür şevkile regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 5). [reg-i gül]

reg-i nâzûk-nümâ: Zarafetini gösteren huy, soy.

Reg-i nâzûk-nümâ cism-i laţîf-i nâzenînüñde /Gelû-yı şîşede mer’i vü mübşar sâklardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 5). [reg-i nâzûk-nümâ]

rehâ: Kurtulma, kurtuluş.

Hîç mümkün mi idi pâ-bend-i zülfünden **rehâ** /Âhû-yı ber-müşg-i gāv-ı bahrı ‘anber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 13). [rehâ]

rehâ iste-: Kurtulmak, kurtuluş istemek. (Ölmek bağlamında).

Her bār **rehâ ister** iken ester ü hârdan /Şüfî gibi bir kendüyi bilmez hâre düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 21). [rehâ ister, -r]

rehber: Kılavuz, yol gösterici.

Hıred-i ẖorde-şināsa olamaz kes **rehber** /Hīç muhtāc mı fetvāya fütüvvet-pīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 7). [rehber]

reh-i ʿışk: Aşk yolu.

Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre helāk olsam /**Reh-i ʿışkuñda** ben ğāʿiblere irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 4). [reh-i ʿışkuñda, -uñda]

Reh-i ʿışkuñda cüst [ü] cū-yı Hakkı-l-Hakka ğayret vir /Refīk-i rāh-bīn it her ʿazīmetde Ğayūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 3). [reh-i ʿışkuñda, -uñda]

reh-i vaşl: Sevgiliye kavuşma yolu.

Aġardı şanma farṭ-ı giryeden çeşmān-ı ʿuşşākuñ /**Reh-i vaşluñda** cānā ḳordu çeşm-i intizār aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 8). [reh-i vaşluñda, -uñda]

reh-i vefā: Vefa yolu.

Reh-i vefāda ebed zıkr ü fikrimüz sensin /Cerāb-ı dilde bizüm ğayrı zādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 11). [reh-i vefāda, -da]

reh-nümā: Yol gösterici, kılavuz.

Bī-māye şeyḥ sālīke oldıķa **reh-nümā** /Hācıya daḥı efḳar-ı ʿurbān delīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 3). [reh-nümā]

reh-nümün: Yol gösteren, rehber.

Ben ol güm-geşte-i şahrā-yı bī-pāyān-ı ʿışkam kim /Yine benden şorar rāh-ı ümīdi **reh-nümünümde** (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 10). [reh-nümünümde, -umda]

reh-yāb ol-: Yol bulucu olmak, rehber olmak.

Olurdu ḥāṭıra-i vuşlatuñ dile reh-yāb /Geçeydi düzaḥa Firdevs çeşmesinden āb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 1). [reh-yāb olurdu, -urdu]

rem rem içinde: Korkma, titreme (hali) içinde.

Ürkündi bıraḳdı yine ol āhū-yı vaḥşī /ʿUşşāk arasında görüñ **rem rem içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 14). [rem rem içinde]

remīde ol-: Ürmek.

Sāye-i pervāneden olur remīde Kāniyā /Vaḥṣet-ābād olmasun künc-i ferāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 17). [remīde olur, -ur]

remz: Gizli işaret, sembol, ima.

Cāme-i fetvāyi-i dildāra virmiş il cevāb /Müftî-i ‘ışka danışduḡ biz bu **remzi** el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 2). [remzi, -i]

reng: Oyun, hile.

Bülbülüñ yapsa yuvasın gül dinilmez **reng** aña /Şu‘lezār-ı reng-i gül cāy-ı nişest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 5). [reng]

reng ü bû vir-: Koku ve renk (güzellik) vermek.

O gül kim Ḥazret-i Ḥaḡḡ **reng ü bû virmiş** aña ey dil /Dimāğunḡda şadāḡatsüz ḡoḡulmaz añladuḡ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 9). [reng ü bû virmiş, -miş]

reng ü rû: Yüz ve şekil (yama).

Bu çāk-i sīneye yer yer refûlar hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu **reng ü rûlar** hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [reng ü rûlar, -lar]

reng-i ḡinā: Kına rengi.

‘Aks-i mey-i şafaḡ sereyān al ider alın /**Reng-i ḡinādan** olsa girizān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 20). [reng-i ḡinādan, -dan]

reng-i ‘işve: İşvenin tarzı, şekli.

Reng-i ‘işve şīveñe bir ḡüsn-i dīğir virmese /Āb-ı şīve şu‘le-i ruḡsāruña fer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 1). [reng-i ‘işve]

reng-i kāhī-i ruḡ-ı zerd: Solmuş yüzümün sarı rengi.

Reng-i kāhī-i ruḡ-ı zerdimi görmişlere şor /Niçedür fark idesin māhiyet-i reng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 7). [reng-i kāhī-i ruḡ-ı zerdimi, -imi]

reng-i leyāl it-: Gece renginde yapmak, karartmak. Gecesini gündüzünü bir eylemek.

Reng-i rû virme televvünlere sen yek-reng ol /Ya‘ni eyyāmuñı hem **reng-i leyāl it** gice geḡ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 8). [reng-i leyāl it]

reng-i rū vir-: Yüzünün rengini vermek. Teveccüh göstermek.

Reng-i rū virme televvünlere sen yek-reng ol /Ya'ni eyyāmuñı hem reng-i leyāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 7). [reng-i rū virme, -me]

rengîn: Hoş, güzel, renkli, parlak.

Yüzüm rengîni gül-ḥande-i âmâlde sâdur /Sözüm her çend **rengîn** olsa istihsâna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [rengîn]

Yüzüm **rengîni** gül-ḥande-i âmâlde sâdur /Sözüm her çend rengîn olsa istihsâna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 13). [rengîni, -i]

rengîn-simât: Sofraya konulan güzel yemekler. (İhsanlar, lütuflar).

İmtinân eyle yeme **rengîn-simât** herkesi /Sîr-çeşmândan ḳabûl eyle noḥûd u mercimek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 17). [rengîn-simât]

resîde-i vâkt-i ḥaşâd ol-: Hasat mevsimine erişmek.

Geşt-i emel **resîde-i vâkt-i ḥaşâd olup** /Taḥsîldâr-ı ḥâşıl-ı ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 3). [resîde-i vâkt-i ḥaşâd olup, -up]

resm-i maḥabbet: Aşkın, sevginin şekli, sureti.

Ne ḳaldı 'aşıḳ-ı üftâdeye **resm-i maḥabbetden** /Ki gelse meclise aḡyâr ider feryâd yâr aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 5). [resm-i maḥabbetden, -den]

re'sû'l-ḥikem: Hikmetlerin başı.

Re'sû'l-ḥikem meḥâfet-i Yezdândur dimiş /Şîr-i Hudâ nazargeh-i Yezdân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 9). [re'sû'l-ḥikem]

reşḥa-i şafvet: Safılık, arılık damlası.

Hep bâde-i bî-ḡışla yunar çirk-i günâh /Çirk-i bedeni **reşḥa-i şafvet** yayḳar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 4). [reşḥa-i şafvet]

reşḥ-i şehâdet: Şehitlerin kanı.

Hûn-ı şühedâ her güneḥi maḥv eyler /Da'vâ vü suḡen **reşḥ-i şehâdet** yayḳar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 8). [reşḥ-i şehâdet]

reşk eyle-: Kıskanmak.

Āyīne-i ruḥsārına **reşk eylese** ḥūrşīd /Meh-tāb geyer ḥasret ile cāme-i mātem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 9). [reşk eylese, -se]

reşk it-: Kıskanmak.

Emr-i dāniş **reşk ider** gāh ḡazabda rūyuña /Āteş olur çehre-i ḥū-kerdesi bu el-cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 5). [reşk ider, -er]

reşk-i füzūn: Kıskançlık arttıran (his).

Reşk-i füzūn ile geliyor cānum āḡıza /Virdükce sen raķīb ile hep āḡız āḡıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 1). [reşk-i füzūn]

reşş eyle-: Serpmek, çiselemek.

Eyler mi eser mā'-i ḥayāt eyleseler reşş /Pervāne-i pür-sūḥteye puḥte semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 5). [reşş eyleseler, -seler]

revā gör-: Reva görmek; bir davranışı, bir olayı bir kimse için uygun görmek.

Göñül mu'āvedet-i ḡurbeti **revā görmez** /O cān-pāresine cān tek armaḡān mı ḡodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 29). [revā görmez, -mez]

revā-yı vādi-i eymen: Eymen vadisine uygun, layık.(Musa'nın (A.S.) tecelliye mazhar olduğu Tûr Daḡı'ndaki vadi.)

Sa'ādet-meymenet bir terdür aşḡāb-ı be-vādīde /Olur fermān **revā-yı vādi-i eymen** şebānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 8). [revā-yı vādi-i eymen]

reviş: Gidiş, tarz, tavır, üslup.

‘Ārif edeb-āmūz olur her **revişinde** /‘Āķil ḥikem-i ḥazret-i Ḥaķķa nazar eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 11). [revişinde, -inde]

revnāk: Parlak, güzel.

Şeref insāna zīb-i cāme vü destārdan gelmez /Dıraḡt-ı ḥuşke **revnāk** mihr-i pür-envārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 2). [revnāk]

revnaḵ u zīb vir-: Yanlışı düzeltmek, durumu aydınlatmak.

Biri ḥaḳīḳat-ı ḥāle virürse revnaḵ u zīb /Degül ḳabāḥate farṭ-ı mucūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 9). [revnaḵ u zīb virürse, -ürse]

revnaḵ vir-: Güzellik, parlaklık, letafet vermek.

İdüp âmiḥte ḥikmetle **revnaḵ vir** mazāmīne /Tasavvuf ile behişt ‘ācil eyle bezm-i ‘irfānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 9). [revnaḵ vir]

Tevfīḵ eger terbiyeye **virmese revnāk** /Perverde-i ta‘līm Ḥudā hīḥ çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 11). [revnāk virmese, -mese]

revzen: Pencere.

Her dāḡ-ı dil ‘āşıḳını eylese rüşen /Sūrāḥları sīnede **revzen** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 12). [revzen]

revzene: Pencere.

Āyīnelenüp ‘aks-i ruḥuñla der-i sīne /Bu **revzeneden** rûḥ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 6). [revzeneden]

reze: Kapılara asma kilit takmaya yarayan, biri kapı kasasına, diğeri kapıya vidalanan, iki parçadan ibaret demir menteşe (şerhaya benzetilmiş).

Derūn u sīnede çün dāḡ u şerḥa yok şūfī /O ḥalkasuz **rezesüz** köhne bābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 4). [rezesüz, -süz]

ricāl: Er kişiler.

Ḥaṭṭdur ṭutan dili iki tellü ḳapaḡ ile /Zen tek **ricāl** āyīne-i emles istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 4). [ricāl]

rıḍvān: Cennetin kapısını bekleyen melek.

Rıḍvān alup ḳadūñ ḳad-i Ṭübā vü Sidreye /İstebraḳī-i sebz-i cinānı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 7). [rıḍvān]

rifā: Güzel geçinme, uyuşma.

Kānī bu köhne kâḥda sen ḳaşr-ı nāzda /Ey gevher-i çekīde **rifālarla** şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 10). [rifālarla, -larla]

rif'atli: Saygıdeğer, yüce.

Râzî ol naḥnû ḳasemnâ beynehüm taḳdîrine /Eyleyen Ḥaḳḳa tevekkül rütbesi **rif'atlidür** (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 4). [rif'atlidür]

rikâb-ı vaşl: Kavuşmanın üzengisi.

Çıplaḳ da binse menzil-i maḳşûdına yeter /Ey dil **rikâb-ı vaşla** eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 6). [rikâb-ı vaşla, -a]

rindân: Rindler, kalenderler, dünya işlerini boş görenler.

Felek encüm zamân oldu yine **rindânla** ihvân /Tıbâḳ-ı seb'-i arz ümm-i veled eflâk âbâ-sâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 9). [rindânla, -la]

rindâne: Dünya işlerini hoş görerek, keyfekeder yaşayan, aldırıışsız, kalender kimse.

Bu cezbe vü an hep saña mevhûb-ı Ḥudâdur /An an dili şayd eyledi **rindâne** tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 10). [rindâne]

rişte-i cân: Can ipi, can bağı.

Gîsû-yı siyehkâruñ üzüp **rişte-i cânı** /Sâz-ı nigeḥi düzmek için teltele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 9). [rişte-i cânı, -ı]

riştenüñ ucu: İpin ucu.

Ayrılmanuñ gönül niçe ser-riştesin bulur /Kânî o **riştenüñ ucu** dil-bestegidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 18). [riştenüñ ucu]

riyâ ol-: Özü sözü bir olmamak, ikiyezlü olmak.

Râşide eger olsa riyâ mu'teber olmaz /Âhenksiz olduḳ da şadâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 7). [riyâ olsa, -sa]

riyâz-ı cennetüñ pervânesi: Cennet bahçesinin pervanesi (kılavuzu).

Hem-nefesdür rûḥ-ı Cibrîl ile 'Anḳâ-yı himem /Rûḥ-ı Rıḍvândur **riyâz-ı Cennetüñ pervânesi** (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 12). [riyâz-ı cennetüñ pervânesi]

rızâñ ol-: Söz konusu olan hususu kabul etmiş olmak, izni olmak.

Ser-i kūyuñda olurdım **rızâñ olsaydı** dâ'im ben /Ve-lâkin ol ser-i kūda ne çâre bir yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 3). [rızâñ olsaydı, -saydı]

rızk: Yiyecek, içecek şey.

Gel **rızk** için ey t̤alib-i Hakk olma perīṣān /Rızkuñ seni özler saña ta'yīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 5). [rızk]

Gel rızk için ey t̤alib-i Hakk olma perīṣān /**Rızkuñ** seni özler saña ta'yīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 6). [rızkuñ, -uñ]

rübāh: Tilki.

H̤ilekāra ta'neden kırtulmağa yoqdur mecāl /Kim ser-i kūhsārda **rübāh** da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 6). [rübāh]

rūbehī: Tilki.

Biz gābe-i h̤akīkate kim şīr-i şerzeyüz /Şīrān bizümle elleşemez **rūbehī** degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 4). [rūbehī]

Rūbeh-nijād ekseri ehl-i zamānenüñ /Zīrā yüze gelince heme **rūbehī** degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 12). [rūbehī]

rūbeh-nijād: Hilekar, kurnaz soylu.

Rūbeh-nijād ekseri ehl-i zamānenüñ /Zīrā yüze gelince heme rūbehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 11). [rūbeh-nijād]

ruh: Yanak.

Teşbīh ider hezār gülistāna **ruhlaruñ** /Şad-berg-i leb şüküftesi yüz gülsitān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 9). [ruhlaruñ, -laruñ]

Fem ü leb **ruh** zenaḥ ber-büse zār olmaz bu yerlerde /Turunc u püste gül gül-nār enār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 1). [ruh]

rūh: Can.

Mānend-i sāmīrī viremez **rūh** fitneye /H̤iç itmesün rakīb o bütle müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 5). [rūh]

rūh-ı 'ālem: Evrenin canı, özü.

Ḥayālūñ sīnede ey **rūh-ı 'ālem** bir zamān çıkmaz /Pezīrā-yı fenā olmazsa cism elbette cān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 1). [rūh-ı 'ālem]

rûḥ-ı cibrîl: Hz. Cebrail'in ruhu.

Hem-nefesdür **rûḥ-ı Cibrîl** ile 'Ankâ-yı himem /Rûḥ-ı Rıdvândur riyâz-ı Cennetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 11). [rûḥ-ı cibrîl]

rûḥ-ı nev-resîde: Yeni yetişmiş, yeni yetme sevgili, güzel.

Ey şûḥ-ı ḥaṭ-resîde şafâlarla şeb be-ḥayr /Ey **rûḥ-ı nev-resîde** cefâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 2). [rûḥ-ı nev-resîde]

rûḥ-ı pür-tâb: Sevgilinin pırıl pırıl parlayan yüzü.

Rûḥ-ı pür-tâbda ol ḥâller kundaçcılardur hep /Yanup yıkıldığım şanma benüm bu dâğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 3). [rûḥ-ı pür-tâbda, -da]

rûḥ-ı revân: (Yürüyen latif bir ruha benzetilen) sevgili, güzel.

Dil-berleri sensüz göze göstermedigüm hîç /Ey **rûḥ-ı revân** ḥ'âhiş-i dîdaruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 8). [rûḥ-ı revân]

Mürşidüñ hem-rehüñ olmağ gerek ey **rûḥ-ı revân** /Kendüni bedraḳa-i şâh-reh-i yâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 7). [rûḥ-ı revân]

Ürkütüdi dilüm vaḥşet-i endîşe-i hecri /Düşde daḥı bu **rûḥ-ı revânum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 16). [rûḥ-ı revânum, -um]

Âyînelenüp 'aks-i ruḥuñla der-i sîne /Bu revzeneden **rûḥ-ı revânum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 6). [rûḥ-ı revânum, -um]

rûḥ-ı rıdvân: Rıdvân'ın ruhu. (Cennetin kapıcısı olan melek)

Hem-nefesdür rûḥ-ı Cibrîl ile 'Ankâ-yı himem /**Rûḥ-ı Rıdvândur** riyâz-ı Cennetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 12). [rûḥ-ı rıdvândur, -dur]

ruḥsâ ol-: Yüz sürmek. (Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.) Yardım istemek ve biat etmek için ziyaret etmek.

Ol ki der-i elṭâfına **ruḥsâ ola** elbet /Bir vechile maḥrûm ḳomaz her nider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 15). [ruḥsâ ola, -a]

ruḥsâr: Yanak, ruh, yüz, çehre.

Ruḥsârı sîb beñleri elma çekirdegi /Gül-büse cây-ı alevi ḥamrâ çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 1). [ruḥsârı, -ı]

Ruhsārımı çün eşk-i nedāmet yaykar /Esrārımı hep hūy-ı hacālet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 1). [ruhsārımı, -ımı]

ruhsār-ı zerd: (Âşığın) Solgun yüzü.

Deh düşdüm ‘aşıkuñ nīm-i bī-ğışsına ve-līk /**Ruhsār-ı zerd** pek de zer-i deh-dehi degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 10). [ruhsār-ı zerd, -i]

ruhsārına bir perde çek-: I. Osmanlıda kadınların dışarı çıkması için yüzlerine yaşmak örtmesi. II. Ölen birinin yüzünün örtülmesi. (ölmek bağlamında).

Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kânî /Çekdi ruhsārına bir perde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 16). [ruhsārına bir perde çekdi, -di]

ruḥṣat: İzin, müsaade.

Tekellüm eylemege var mı nāzdan **ruḥṣat** /Zebāne-i sitem anda zebān dehān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 11). [ruḥṣat]

Dünyā yıkılır ummaz idüm büseye **ruḥṣat** /Bir büse didüm luṭf ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 13). [ruḥṣat]

rūḥu’l-ḳudūs: Kutsal ruh, Cebrail.

Şeb-çerāğ-ı küngür-i devlet söner mi bāddan /Feyz alur **Rūḥu’l-ḳudūsden** devletüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 10). [rūḥu’l-ḳudūsden, -den]

rū-sefid: I. Yüzü ak. II. Namuslu, şerefli.

Pek **rū-sefid** şāf-derün hoş-nümā gerek /Olmaz siyāh şaḥra-i bed-gevher āyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 3). [rū-sefid]

rūşen eyle-: Aşkar etmek, meydana çıkarmak.

Her dāğ-ı dil ‘aşığını **eylese rūşen** /Sūrāḥları sīnede revzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 11). [rūşen eylese, -se]

rūşenā ol-: Aydınlanmak.

Dil āgeh olmayıcaḳ dīde **rūşenā olmaz** /Ḥudā-yı ḥāneye muḥtācdur gūşāyiş-i bāb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 3). [rūşenā olmaz, -maz]

rüşenâ-çeşm ol-: Açık göz olmak. Uyanık, becerikli olmak.

Nigâh-ı hayra tab‘ân olamaz pertev gedâ-yı ‘ışk /Anuñcün rüşenâ çeşm olmak ister âşinâ-yı ‘ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 2). [rüşenâ-çeşm olmak, -mak]

rüşen-ıyinet: Yaratılışı aydınlık (kimse). (sevgili)

Gerçi kândîl-i mahārîb kılup olmaz cenî /Kala mı bî-nür o **rüşen-ıyinetüñ** pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 8). [rüşen-ıyinetüñ]

rûy: Güzel yüz.

Emr-i dâniş reşk ider gâh gâzabda **rûyuña** /Âteş olur çehre-i hû-kerdesi bu el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 5). [rûyuña, -uña]

Rûyına haţtı gelüp rûzumuzı târ itdi /Der-i gülşenkede-i vuşlatı dîvâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 1). [rûyına, -ına]

rûy-ı lâlezâr: Lale bahçesinin yüzeyi, sevgilinin yüzü.

Degül gam bir karâra hecr ile geh lâl u geh zârûm /Neşât-âbâd **rûy-ı lâlezârı** yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 14). [rûy-ı lâlezârı, -ı]

rûy-ı serd: Soğuk yüz. Soğuk duruş.

Kibârûñ **rûy-ı serdin** mevsim-i iqbâlde ‘afv it /Meh-i temmûzda berfüñ nüzûli tğlardanur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 13). [rûy-ı serdin, -in]

rûy-ı siyâh: 1. Kara yüz, yüzü aydınlanmamış fark edilmemiş.

Huzûr-ı yârda **rûy-ı siyâhdur** maţlûb /Felekde girmege ol meclise sitâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 9). [rûy-ı siyâhdur, -dur]

2. Kara yüz (yüz karası mecazen işlenen günahları ifade eder).

Gündüzin **rûy-ı siyâhım** beni eyler rûsvâ /Gice gelmez yanuma baht-ı siyâhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 7). [rûy-ı siyâhım, -ım]

rûy-ı zerd-i kıys: Kays'ın (Mecnun) sararmış yüzü.

Kaysısı büstân-ı ‘ışkuñ **rûy-ı zerd-i kıysdur** /Zerd canfes câme-i şâhâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 9). [rûy-ı zerd-i kıysdur, -dur]

rûz: Gündüz (aydınlık).

Rûyına haţtı gelüp **rûzumuzı** târ itdi /Der-i gülşenkede-i vuşlatı dîvâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 1). [rûzumuzı, -umuzı]

rûz u şeb: Gece gündüz.

Ayağum sâha-i gülşen-serây-ı vuşlatuñdan dūr /Elüm her **rûz u şeb** būs itdigüm dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 10). [rûz u şeb]

Hecr ile **rûz u şebüm** fark itmeden koydı beni /Sîne-i şāfuñ beyāzı қаşlarınıñ қарası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 5). [rûz u şebüm, -üm]

rûzgār: I. Devir, zaman. II. Esinti, yel.

İtmez mi **rûzgār** bizi ḥāk-i kūy-ı yār /Bād-ı hevāca nāʿil-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 7). [rûzgār]

rûzgāruñ serpindisi: Rüzgarın serpintisi, ince ve seyrek şekilde yağan yağmur. (Karşısındakini incitecek söz ya da davranış bağlamında.)

Rûzgāruñ pāk dāmenler çeker serpindisin /Қande bir ālūde dāmen var ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 3). [rûzgāruñ serpindisin, -n]

rûz-ı maḥşer: Mahşer günü.

Қалursa böyle bezm-i ʿayş-ı ʿişret her dem āmāde /Senüñ ben **rûz-ı maḥşerde** daḥı medyūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 16). [rûz-ı maḥşerde, -de]

rûz-ı mestî: Mest olma, şarhoşluk günü.

Bayılmış bir bût-i tersā-fürūşa ʿaqlın aldurmış /Yıkılmış **rûz-ı mestîden** dil-i hüşyārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 8). [rûz-ı mestîden, -den]

rûsvā eyle-: Rezil etmek, rezil kepaze etmek.

Gündüzin rûy-ı siyāhım beni eyler rûsvā /Gice gelmez yanuma baḥt-ı siyāhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 7). [rûsvā eyler, -r]

rûsvā-yı māder-zād: Anadan doğma rezil. Yaratılışından kötü şöhretli.

Kāniyā nāfiʿ degül **rûsvā-yı māder-zāda** hīç /Ġāyret-i iḥvān ile pend-i peder n'itseñ gerek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 19). [rûsvā-yı māder-zāda, -a]

rütbe: Makam, paye.

Ne nîk-nâmlığımız var ne pek de bed-nâmuz /Taḥalluş eyleyecek **rütbe** adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 8). [rütbe]

Berî o **rütbeyüz** esbâbdan ki ey Kânî /Tevekkül ile daḥî ittiḥādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 13). [rütbeyüz, -yüz]

Râzî ol naḥnû ḳasemnâ beynehüm taḳdîrine /Eyleyen Ḥaḳḳa tevekkül **rütbesi** rifʼatlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 4). [rütbesi, -si]

rü'yâ: Uyku içinde görülen keyfiyet, düş.

Muḳarrerdür kemend-i hâle-i âgûşa bend itmek /Bu şeb **rü'yâda** Kânî ol ḳamer ruḥsârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [rü'yâda, -da]

sâ: Gibi.

Yüzüm rengîni gül-ḥande-i âmâlde **sâdur** /Sözüm her çend rengîn olsa istiḥsâna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 13). [sâdur, -dur]

sa'âdet: Mutluluk, bahtiyarlık.

Kânî olur âzâde ser-i minnet-i dü-nân /O kimseye Allâh ki **sa'âdet** virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 10). [sa'âdet]

sa'âdet aḥterinüñ yümnü: Saadet yıldızının uğuru.

O ḥâlüñ zîr-i gîsûdan zuḥûrî vaşlı müş'irdür /**Sa'âdet aḥterinüñ yümnü** zâhirdür ṭulû'undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 6). [sa'âdet aḥterinüñ yümnü]

sa'âdet-i dü-cihân: İki cihanın (dünya ve ahiretin) mutluluğu.

Sa'âdet-i dü-cihân gûşe-i ferâğdadur /Bunuñla ḳible-i ḥacât-ı ḥaḳ olur miḥrâb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 5). [sa'âdet-i dü-cihân]

sa'âdet-meymenet: Uğurlu, bereketli.

Sa'âdet-meymenet bir terdür aşḥâb-ı be-vādîde /Olur fermân revâ-yı vâdi-i eyemen şebânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 7). [sa'âdet-meymenet]

şabân: Demir uçlu tarım aleti. (Demir, katı yürekli sevgiliye benzetilmiş).

İl içün yırtmak yarmaḳdur âhen- dillerüñ kârî /Müşâhiddür bu ma'nâ diḳḳat olunsa **şabânlarda** (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 4). [şabânlarda, -larda]

şabāveş: Saba rüzgârı gibi.

Karâr-ı yok esüp şavurmadan ârâmsızlıktan /Bu günler mi ‘aceb Kânî **şabā-veş** bildigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 18). [şabāveş]

şabır-güdāz it-: Sabırsız, dayanılmaz.

Alduñ göñülcüğüm beni koyduñ zebün u zâr /İtdüñ hülāşa âteş-i ‘ışkum **şabır-güdāz** (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 4). [şabır-güdāz itdüñ, -düñ]

sābit-kaḍem: Kararlı, sebat eden.

Sābit-kaḍem bu şāri‘-i a‘zamda kām alır /Bā-kaḍl Bū Ḥanīfe-i Nu‘mān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 7). [sābit-kaḍem]

sābit-kaḍem ol-: I. Kararlı olmak, sabit fikirli olmak. II. Gelgeç gönüllü olmamak.

Hulķı hep **sābit-kaḍem olsun** diyen her kārda /Olmasun mānende-i devr-i felek kendü dōnek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 7). [sābit-kaḍem olsun, -sun]

şabır: Sabretmek, dayanmak.

Siyeh-kārī-i tālī‘ **şabr** ile tebdīl-i reng eyler /Ki Leylī müşrif-i şubḥ-ı ḥaḳīḳat itdi Mecnūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 11). [şabr]

şabūr: Çok sabırlı olan, kendisine isyan edenleri cezalandırmakta acele etmeyen, onlara tövbe etmeleri için zaman tanıyan.

‘Azīz zū‘n-ntiḳām ismin netīce zīb-i ḥāl itme /‘Afüvv ismine hem-dem kıl Ḥalīm ismin **Şabūr** ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 8). [şabūr]

şaç-: Saçmak. Dökmek.

Leb-i cūya çekildi sū-be-sū aḥbāb çün seyl-āb /**Şaçıldı** āb-ı rüy-ı guşşa vü endūh āb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 8). [şaçıldı, -ıldı]

şaç: Saç, zülf.

Bir kez taḡıtmasun **şaçın** ol Leylī-i cemāl /Mecnunları taḡı taşı şahrāyı ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 3). [şaçın, -ın]

O kim evvel olur şāne-zen-i gīsūyı isti‘dād /Misāl-i sūnbül-i ter-şaç olmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 6). [şaç]

sad: Yüz.

O rāy-ı rāyet-i Hindusitān-ı kişver-i hüsne / Amān **şad** el-amān rāy el-amān dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 6). [şad]

şad hamd: Yüzlerce övgü, şükür.

Şad hamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyā / Āhir didi kendüm gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 17). [şad hamd]

şad hezārān şükr: Yüz binlerce şükür.

Şad hezārān şükr ba'd-ı ez-ferāhī-i derūn / Vüs'at-i pehnā-yı şabr ile taraldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 13). [şad hezārān şükr]

şad laht: Yüz parça.

Şad lahtdur ciger niçe biñ pāredür gönül / Ümmīd odur ki yār aña bir ekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 13). [şad lahtdur, -dur]

şad şad hezār şükr: Yüz bin şükür. Çok şükür.

Kānī egerçi itmez isem kimseye vefā / **Şad şad hezār şükr** ki 'ışka vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 10). [şad şad hezār şükr]

şad şükr: Allah'a binlerce şükürler olsun.

Kāniyā nīk ü bedüm bir kimse bilmez **şad şükr** / Niçe yüz biñ sāldur taldum boşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 15). [şad şükr]

şadā: Ses, avaz, yankı.

Hüner da'vāsın eylerse ne gam her sifle-i bī-hūş / **Şadā** efzūn-ter olduğu ma'lūm olsa mīnā-būş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 2). [şadā]

Rāşide eger olsa riyā mu'teber olmaz / Āhenksiz olduk da **şadā** hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 8). [şadā]

şad-berg-i leb şüküfte: I. Dudağının yüz yaprağının açılması. Sevgilinin dudağı gonca şeklinde olduğu için yüz yaprağının açılması tomurcuğun açılması bağlamındadır. II. Sevgilinin ağzını açıp âşıkla konuşması.

Teşbīh ider hezār gülistāna ruhlarıñ / **Şad-berg-i leb şüküftesi** yüz gülsitān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 10). [şad-berg-i leb şüküftesi, -si]

sāde: Süsten arınmış, ziynetsiz.

Sāde gül-i ḥod-rūya müşābih idi dāğum /Her bergini ben bir gül-i şad-berg ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 7). [sāde]

Bu **sāde** dü-yekden ne çıkar çiftiñi uydur /Her bir sese uy çifteye çifte teke tek var (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 1). [sāde]

sāde sürmeli: Gözleri tabii olarak sürmelenmiş gibi olan.

Kefîl olmak gerek ğamze-nigāh-ı nāzına yāruñ /Ve-lākin ol kefîl isterse **sāde sürmeli** ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 4). [sāde sürmeli]

şaded: Söz sırası.

Şaded ḥāl-i dil-i ‘uşşākdan geçdükçe meclisde /Baña dā’ir de şoḥbet geçmiş ammā pek nihān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 5). [şaded]

sāde-dil: Saf, hilesiz gönül. Sevgili.

Ḥayāl-i sīne-i sīmīn senāmuñ sīneden çıkmaz /O **sāde-dil** ne sīne cevher-i āyīneden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 2). [sāde-dil]

şadef: İçinden inci çıkan deniz hayvanı. (âşığın gönlü).

Fürûğ-ı feyze isti‘dād kār-ı kâbiliyyetdür /**Şadefdendür** güher nisān-ı gevher-bārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 8). [şadefdendür, -dendür]

‘Aceb bir ḥāle düş oldum dilüm var dil-berüm yoḡdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün **şadefken** gevherüm yoḡdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [şadefken, -ken]

sāde-rûluk: Yüzde ayva tüyleri bitmeden.

Sāde-rûlukda lebin emme muḥāl iken o şūḥ /Kāniyā ḥaṭ gelicek ‘āşıkı bī-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [sāde-rûlukda, -da]

şad-ḥamd: Yüz övgü, yüz şükür.

Vezneyledi mīzān-ı felek kadrümi **şad-ḥamd** /Ol vezn ḥisābınca hele bir ṭare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 19). [şad-ḥamd]

şad-hānumān: Yüzlerce ev, aile.

Bî-hānumān mîdur şu hārābāt erenleri /Yek-dem serîr-i meykede **şad-hānumān** deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 12). [şad-hānumān]

şad-hezār: I. Yüz binlerce. II. Yüz tane bülbül.

Görüp cemālūni bir ben miyüm iden nāle /Bu gülsitāna benüm gibi **şad-hezār** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 12). [şad-hezār]

şad-pāre it-: Yüz parça etmek.

Cem'iyete olurdu perîşanlığum bedel /Şemşîr-i ğamze cismümi **şad-pāre itmese** (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 4). [şad-pāre itmese, -mese]

şadr: Gönül.

Şoyın bulicağ nüzhet olur her bir nağş /**Şadrında** ğamı bir nem-i devlet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 14). [şadrında, -ında]

şafâ: Kedersizlik, endişesizlik, gönül şenliği.

Dürüldi 'ālem-i ābuñ **şafâsı** mevsim-i deyde /Işındı erba'inde halk zevke māh-ı āb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 3). [şafâsı, -sı]

Ey şūh-ı haţ-resîde **şafâlarla** şeb be-ğayr /Ey rûh-ı nev-resîde cefâlarla şeb be-ğayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 1). [şafâlarla, -larla]

Bulmadum cem'iyet-i hâtırdan efzûn bir **şafâ** /Yaluñuz ƣaldum bu hâletden hoşaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 5). [şafâ]

şafâ: Gönül huzuru, şenliği.

Zâhid beni görür de şanur ki **şafâm** var /Ya'ni cihanda dil-ber-i şâhib-vefâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [şafâm, -m]

şafâ-yâb: Safâ bulmuş, neşeli, şen.

Ser-çeşme-i takdîrdan olduysa **şafâ-yâb** /İnşâf niçün şâf-derûnân keder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 5). [şafâ-yâb]

şafâ-yı âyîne-i dil: Gönül aynasının saflığı, temizliği. Gönlün gamdan, tasadan arı olması. Mutlu ve huzurlu olma.

Ne dem ki kıra haberlerle hañt-ı yâr gelür /**Şafâ-yı âyîne-i dil** gider ğubâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 10). [şafâ-yı âyîne-i dil]

şafâ-yı rûh: Ruhun, canın safası.

Ey burc-ı âsmân-ı fütûh ey **şafâ-yı rûh** /Ey ahter-i sepîde vefâlarla şeb be-hayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 3). [şafâ-yı rûh]

şâf-derûn: Kalbi temiz, içi saf.

Pek rû-sefid **şâf-derûn** hoş-nümâ gerek /Olmaz siyâh şahrâ-i bed-gevher âyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 3). [şâf-derûn]

şâf-derûnân: Kalbi temiz, içi saf olanlar.

Ser-çeşme-i takdîrden olduysa şafâ-yâb /İnşâf niçün **şâf-derûnân** keder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 6). [şâf-derûnân]

şafha-i cân: Can sayfası.

Kânî nigeñi künd ideli **şafha-i cânı** /Ser-semlik ile kendümi de terk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 13). [şafha-i cânı, -ı]

şafha-i çehre-i pâkizesi: Güzel, temiz yüzünün görünüşü.

Şafha-i çehre-i pâkizesi tefsîr-i ‘uyûn /‘Aks-i müjgânüm o tefsîre ‘aceb mıştardur (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 5). [şafha-i çehre-i pâkizesi]

şâfî: Saf, halis.

Zevk-i lebûnle bir mi güvârişde cüy-ı şîr /**Şâfî** südüñ müşâbeheti var mı âğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 8). [şâfî]

sâğar: 1. Kadeh, şarap.

Her zamân sâğar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yoğsa bu zevk u şafâyı yine **sâğar** mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [sâğar]

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan büy-ı vefâ umma /Bu **şâğardan** şağın sen neşve-i neşv ü nemâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 2). [şâğardan, -dan]

2. I. Şarap. II. Aşk.

Hud'a itme kavl ü fi'lüñde şaķın ʿāriflere /Meşreb ehli istemez **sāğarda** kıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 12). [sāğarda, -da]

sāğara dön-: İçi şarap (kan) dolu içki kadehine dönüşmek, benzemek.

Bir dem mi olur kan yudup **sāğara dönmem** /Bir lahza mı var hālūñ añup ʿanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 1). [sāğara dönmem, -mem]

sāğardan leb-i rind: Kadehten rindin dudağına (şarap dökmek, boşaltmak. İçki içmek).

Sebūdan sāğara ilķā vü **sāğardan leb-i rinde** /Leb-i rindāndan bu güft-gūlar hep senūñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 7). [sāğardan leb-i rinde, -e]

sāğar-ı bezm-i mey: İçki meclisinin kadehi.

Her zamān **sāğar-ı bezm-i meyi** dilber mi sürer /Yohsa bu zevķ u şafāyı yine sāğar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 1). [sāğar-ı bezm-i meyi, -i]

sāğarı ele al: Eline şarap kadehi almak (şarap içmek).

Ele al sāğarı biñ nāz ile ey cān yürisün /Reg-be-reg cism-i yebūset-zedeye ķān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [sāğarı ele al]

sāğar-ı gül-gūn: Gül renkli içki kadehi.

Sākī ele al **sāğar-ı gül-gūnı** ne tırduñ /Ya vir baña kan olacağı ya ki döküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 9). [sāğar-ı gül-gūnı, -ı]

sāğar-ı leb-rīz: Ağzına kadar dolu kadeh.

Ṭalebkār-ı neşāṭ-ı bāde-i gül-gūnıñam sākī /Hemān bir **sāğar-ı leb-rīz** ile memnūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 12). [sāğar-ı leb-rīz]

sāğar-ı şahbā: Şarap kadehi.

Sākī ne dem ki **sāğar-ı şahbāyı** tıldurur /Hūrşīd şān ki nūrı ile ayı tıldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 1). [sāğar-ı şahbāyı, -yı]

sāha-i gülşen-serāy-ı vuşlat: Kavuşma gül bahçesi sarayının avlusu.

Ayağum **sāha-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan** dūr /Elüm her rüz u şeb būs itdigüm dāmāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 9). [sāha-i gülşen-serāy-ı vuşlatuñdan]

şahbā-yı şāfi: Saf, halis şarap.

urtar bu drd-i nşī-i ğamdan bizi yetiş /**Şahbā-yı şāfi** mi mey-i bī-ğış mısın nesin (Kānî Divanı, Gazel 142, Mısra 8). [şahbā-yı şāfi]

şāhib: Efendi, hami, sevgili.

Şāhibüm gr beni faşl itme řaķın /Naķřa sz atma aņup naķķāřı (Kānî Divanı, Gazel 220, Mısra 9). [şāhibm, -]

sāhil-hāne-i cām: Kadeh. (Şarap).

Gönüller aķdı semt-i glşen-ābād-ı muřāfāta /Kaķan ķurtuldu **sāhil-hāne-i cāma** ħabāb-āsā (Kānî Divanı, Gazel 1, Mısra 6). [sāhil-hāne-i cāma, -a]

sāhil-res-i ümmīd it-: Ümit, arzu kıyılarına ulaştıran.

Bu baħr-ı pr-ĥatırda řurĥa-i tevfiķden ğayrı /Seni **sāhil-res-i ümmīd ider** bād-ı hevā umma (Kānî Divanı, Gazel 166, Mısra 4). [sāhil-res-i ümmīd ider, -er]

saħn-ı cefā: Eziyetlerin, sıkıntılarının ortasında.

Gerdān olur elbette seri **saħn-ı cefāda** /Gerdn aņa kim nevbet-i devlet virecekdür (Kānî Divanı, Gazel 49, Mısra 7). [saħn-ı cefāda, -da]

şahrā: Kır, ova.

Yatarsın sen eşekler gibi aduņ ise insāndr /Hele **şahrāya** baķ bir ķalkmıřlar otlar kzler (Kānî Divanı, Gazel 28, Mısra 10). [şahrāya, -ya]

saħt-ter: Daha zor, daha ķetin.

Şaķın pīř ez-vuķ itme iřā'a sırr-ı mektmı /Şuy'ı **saħt-terdür** ba'zı evzā'n şr'undan (Kānî Divanı, Gazel 141, Mısra 4). [saħt-terdür, -dr]

řā'id: Değer veren, yücelten.

utuldum bir perī-rya deyu lāfuņ degül mesm' /Şikār oldum şanursın kendün ammā **řā'idn** var mı (Kānî Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [řā'idn, -n]

sā'ir mesel: Ağızdan ağıza dolaşan mesel.

Bu bir **sā'ir meseldür** iş iķinde var iken işler /Fitīli alsa işler işledükce yāreler işler (Kānî Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [sā'ir meseldür, -dr]

sāk: Uyanık, tetikte olan.

Reg-i nāzük-nümā cism-i laṭīf-i nāzenīnünde /Gelū-yı şīşede mer'i vü mübşar **sāklardur** hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 6). [sāklardur, -lardur]

sakb-ı dimāğ u dehen: Ağız ve beynin içindeki delik, boşluk.

Ḳahr-ı ḥaşma idicek emr-i ta'alluḳ Ḥaḳḳuñ /Peşşeye **sakb-ı dimāğ u dehenüñ** rāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 14). [sakb-ı dimāğ u dehenüñ, -üñ]

sākī: Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Sākī kadehe ben bade-i eşkümi dökdüm /Şevḳ-i ruḥ-ı pür-ālî yine selsele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 5). [sākī]

Yed-i beyzā da olsa pāy-ı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir ayak evvel ḥasret-i dīdārıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 6). [sākī]

Ne şavt-ı ḳulḳul-i mīnā ne hāy-ı hüy-ı mey-ḥ'ārān /Muṭayyeb-kerde-i güftār-ı şevḳ-āsārıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 8). [sākī]

Niḳāb-ı şermi ref' it vech-i pāk-i duḡter-i rezden /Beni bī-gāne şanma maḥrem-i esrārıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 10). [sākī]

Ṭalebkār-ı neşāt-ı bāde-i gül-gūnıñam **sākī** /Hemān bir sāğar-ı leb-rīz ile memnūnıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 11). [sākī]

Ṭalebkār-ı neşāt-ı bāde-i gül-gūnıñam **sākī** /Hemān bir sāğar-ı leb-rīz ile memnūnıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 12). [sākī]

N'ola ser-şār-ı şahbā-yı sürür olsam bu demlerde /Ḥumār-ı ḥasretüñle ḥayli dem maḥzūnıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 14). [sākī]

Ḳalursa böyle bezm-i 'ayş-ı 'işret her dem āmade /Senüñ ben rüz-ı maḥşerde daḥı medyūnıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 16). [sākī]

Siyeḥ-mest-i şarāb-ı 'ışḳ-ı Leylî olmadum ammā /Seni gördüm yitirdüm 'aḳlımı Mecnūnıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 18). [sākī]

Miyān-ı bezm-i mey-ḥ'ārān-ı 'ışḳ-ı şevḳe baş koydum /Dil-i Kānî gibi ben de senüñ meftūnıñam **sākī** (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [sākī]

Oldı leb-rīz-i ḡaḏab **sākī** meyi dökdüñ deyü /Sürçmesün 'ālemde bir kerre ayağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 9). [sākī]

Kim koydı minḳal-i dile bilsem bu āteşi /**Sākī** meded meded sele başdur şu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 2). [sākī]

Sākī getir bize yine şol zer-keşî şeyi /Döndür şu ḡonçe-i gül-i şad-berge şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 1). [sākī]

Zinhār atmasun tıpayı hūm gibi oda /**sākī** bir ihtimāmlıca birke şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 10). [sākī,]

sākī ele al sāğar-ı gül-gūnı ne tırdun /Ya vir baña kan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 9). [sākī]

sākī gice meclisde mey-i nāba göz itdi /Bu şīveyi seyr eyledi peymāne tılaştı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 5). [sākī]

Yalun ayak göğüs bağır açık cebin güşād /**sākī** elinde cām ayaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 4). [sākī]

sākī ne dem ki sāğar-ı şahbāyı tıldurur /Hürşīd şān ki nūri ile ayı tıldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 1). [sākī]

sākī-i bezm-i ʿışk: Aşk meclisinin sakisi.

Sebū ber-düş geldi düş-ı bezm-i vahdete Kānī /ʿAle'l-ğafle meger **sākī-i bezm-i ʿışka** olmuş düş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 10). [sākī-i bezm-i ʿışka, -a]

sākī-i ecel: Ecel sakisi, Azrail.

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez şu arar hep /**sākī-i ecel** herkese şerbet virecektür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 6). [sākī-i ecel]

şakın:- Çekinmek, kendini gözetmek, korumak.

Kānī **şakınup** fırsatı fevt itme görüş kim /Bir kaç güne dek şu koca oğlan gidecektür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 9). [şakınup, -up]

Kānī **şakın** o şūr-ı hıred-süzden ki hıç /Hāl-i tebāh-ı ʿāşıkınuñ āgehī degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 13). [şakın]

Mevc-i belāda merdüm-i çeşm olalı ġarīk /Korķum bu hūn dāğını deryā ider **şakın** (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 4). [şakın]

Virme sipāh-ı nāza bu vechile iʿtinā /Ordū-yı şabr ʿāşıkı yāğma ider **şakın** (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 6). [şakın]

Dīvāne-vār nā-be-mahāl cānuma hücüm /İtmez dime nigāhuñı cānā ider **şakın** (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 8). [şakın,]

şakın: Hiçbir zaman, olmaması gereken.

Şakın pīş ez-vuķūʿ itme işāʿa sırr-ı mektūmı /Şuyūʿı saht-terdür baʿzı evzāʿuñ şūrūʿundan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 3). [şakın]

Eyle teblīğ şevķ ile tıķınma **şakın** zūlfüne /Mā ʿaleʿl-mebʿūs min-şavbiʿl-hevā illeʿl-belāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 5). [şakın]

Hud'a itme kavl ü fi'lünde **şakın** 'ariflere /Meşreb ehli istemez sāğarda kıl deñlü direk (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 11). [şakın]

Öldürse de seni dime öldürme kâ'il ol /Ol 'İsi-i dü-leb gelür ihyā ider **şakın** (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 10). [şakın]

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma /Bu sāğardan **şakın** sen neşve-i neşv ü nemâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 2). [şakın]

Sofra-i 'ışka elüñ şunma **şakın** /O degüldür senüñ ağzuñ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 7). [şakın]

Şâhibüm gör beni faşl itme **şakın** /Nakşa söz atma añup nakķāş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 9). [şakın]

sakız kızı: Rum kızı.

Gördüm **Sakız kızını** yañaklar kızıl kızıl /Gözler siyeh o la'l dudaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 1). [sakız kızını, -nı]

sakızlı: Sakız Adası'nda yaşayan, oradan gelen kimseler. (Rum)

Pasam diyerek nekrece şiveyle yanaşur /**Sakızlılaruñ** şinleri sîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 12). [sakızlılaruñ, -laruñ]

sakķālîg: Su (şarap) dağıtmak.

Ele desti alup **sakķālîga** rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi üstād mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 9). [sakķālîga, -a]

şakla-: 1. Saklamak, gizlemek.

Bir görünmezce belâ idi ezel 'uşşāķa /Şimdi Hāķķ **şaklaya** kend'özini izhâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 4). [şaklaya, -ya]

Meded kim perdeler çāk oldu sırlar fâş diller hûn /Dağı kankı güne **şaklarsın** Allāhım Ğafūr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 6). [şaklarsın, -rsın]

2. Korumak, esirgemek.

Sînesin göstermez açmaz ol deri birden bire /Bād-serd-i āhdan **şaklar** deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 2). [şaklar, -r]

şal-: Bırakmak, göndermek.

Rāh-ı 'ışka bu dil-i şeydāyı **şaldum** yaluñuz /Künc-i hayretde tek ü tenhāca ķaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 1). [şaldum, -dum]

'Adem diyārına **şalmış** şalāsı 'ışķ beni /Bu şubh pîr-i mey okutmışa şu şalāsı (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 3). [şalmış, -mış]

şal: Hasta, yaralı ya da ölü taşınan sedye.

Getürmez cünbişe bu huşk-şāḥ-ı cismimi devrān /Beni bir **şalla** sırt eyler kucaklar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [şalla, -la]

sālik: Bir tarikata girmiş, bir mürşide bağlanarak manevî yolculuğa çıkmış olan kimse.

Bî-māye şeyḥ **sālike** oldıkca reh-nümā /Hāciya daḥı efkar-ı ‘urbān delīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 3). [sālike, -e]

sālim: Sağlam, eksiksiz, noksansız.

Bize erbāb-ı taşarruf olamaz ḥarf-endāz /Sīga-i emsile-i ‘unşurumuz **sālimdür** (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 6). [sālimdür, -dür]

şalın-: Naz ve eda ile yürümek.

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i ḥūbı /**Şalın** biñ nāz ile nā-çār Ṭūbā lek disün ṭūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [şalın]

şalkımlı: Yukarıdan aşağıya sarkmış durumda, küme küme, öbek öbek.

Göz yaşlarum inci gibi **şalkımlı** dökülsün /Ben ol dür-i şehvārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 13). [şalkımlı]

şalkum şalkum: Yukarıdan aşağıya sarkmış durumda, küme küme, öbek öbek.

Yoluñda dīde **şalkum şalkum** incüler nisār itdi /Gel ey şehvār-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 13). [şalkum şalkum]

sām: Samyeli. (Türkiye’ye güneyden ve buna çok yakın yönlerden esen sıcak, kuru, tozlu, sıkıcı, bitkileri kavuran bir yel).

O kim taqdīr ezelde ḥüsnin anuñ bî-zevāl itmiş /Öñünde **sām** da esse bozulmaz añladuḡ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 8). [sām]

şam içinde: Sersemlik hastalığı içinde, hastalığın etkisiyle. Sersemlikle.

Tiğ-ı nighūñ ḡanzelerūñ ile bir olmuş /Hançer görünür cevhere-i şam **şam içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 20). [şam içinde]

şan: 1. Zannetmek.

Ağardı **şanma** farṭ-ı giryeden çeşmân-ı ‘uşşâkuñ /Reh-i vaşluñda cānā kordu çeşm-i intizār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 7). [şanma, -ma]

Ruḥ-ı pür-tābda ol ḥāller kundaçılardur hep /Yanup yıkıldığım **şanma** benüm bu dāğlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 4). [şanma, -ma]

Uyanuḳ **şandum** ol şūḥı uyurken ḥ‘āb-ı nāz içre /Kulaḳ tıtdum degül āgāḥ güyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [şandum, -dum]

Zāhid beni görür de **şanur** ki şafām var /Ya‘ni cihanda dil-ber-i şāḥib-vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [şanur, -ur]

Göñül bu pīrlıkde nev-cüvānlık vaḳti mi **şanduñ** /Ne idi pīr iken ol şevḳ ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [şanduñ, -duñ]

Ḥummā **şanur** eylerse şitā mevsimi lerze /Emvāc-ı dü-ḥāşşıyyet-i cūş-ı tebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 7). [şanur, -ur]

Giryeden **şanma** ağardı dīde-i giryānumuz /Sen Ḥümāyı sayd için kurdıḳ bir iki yerde āḡ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 7). [şanma, -ma]

İntihāb için konulmuş noḳtadur levḥ-i dile /Nükte nā-fehmān anı Kānī **şanurlar** gerçi dāḡ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 16). [şanurlar, -urlar]

Görürler görmesem ben idicek zīr ü zeber Allāḥ /Eyü günler görürsüñ **şanma** zīrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 10). [şanma, -ma]

Çekmem dime ḳahrın degerin anla o şūḥuñ /Degmez mi **şanursın** bu ḳadar nāza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 8). [şanursın, -ursın]

Sen daḥı Çamlıca seyrinde **şanursuñ** kendin /Üsküdar serviligi fikrini derkār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 3). [şanursuñ, -ursuñ]

Olsa pervāza göñül āmāde pür-pervāndur /Himmet itmez **şanma** şıdḳ-ı niyyetüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 4). [şanma, -ma]

Sen az mı **şanursın** o mezāruñ şühedāsın /Ol tīr-i müje Kānī cihānuñ ḳoḳın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [şanursın, -ursın]

Ṭutuldum bir perī-rūya deyu lāfuñ degül mesmū‘ /Şikār oldum **şanursın** kendüñ ammā şā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [şanursın, -ursın]

Niḳāb-ı şermi ref‘ it vech-i pāk-i duḡter-i rezden /Beni bī-ḡāne **şanma** maḥrem-i esrārīñam sāḳī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 10). [şanma, -ma]

Bülbülce ḳayugı **şanurdum** iki dīdemi /Alduḳca dört yanımı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 5). [şanurdum, -urdum]

2. Sanki, güya.

Muḳābil düŖdi māh yek-Ŗebe ħurŖide maŖrıċda /Tutar bir pīr-i nūrānīye **Ŗan** bir sīm-ber keŖkūl (Kānī Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [Ŗan]

Gönlümi gördüm ħaṭuñ müyında ben āvīĥte /**Ŗan** Ŗikest taʿlīċ yazmıŖlardı reyĥān üstüne (Kānī Divanı, Gazel 157, Mısra 4). [Ŗan]

Ŗān ki: Sanki, -mıŖ gibi.

Sāċī ne dem ki sāġar-ı Ŗaĥbāyı tıoldurur /ĤūrŖid **Ŗān ki** nūrı ile ayı tıoldurur (Kānī Divanı, Gazel 40, Mısra 2). [Ŗān ki]

saña: Sen, ikinci tekil ŖahıŖ zamirinin yönelme durumu eki almıŖ biçimi

Gel rızċ için ey tālib-i Ĥaċċ olma perīŖān /Rızċuñ seni özlər **saña** taʿyīndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 6). [saña]

Kendüñi kendüñ gözet Allaha ıŖmarla özüñ /Kānīyā virmez **saña** ĥayvānlıġı ċo il cevāb (Kānī Divanı, Gazel 6, Mısra 10). [saña]

Saña ċoċ yalvarurdum bitse yalvarmaġ ile iŖler /Görürsin ceyb-i dilde naċd nāmıyyla zerüm yokdur (Kānī Divanı, Gazel 50, Mısra 5). [saña]

Ben imhāl üzre **saña** gönlümi virmekde biʿllāhi /ʿAceb gelmez mi cānā ĥāṭıra mühmeldiġüñ günler (Kānī Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [saña]

Ĥıdem daʿvāsı eylerdüñ raċīb-i ĥādise her ġāĥ /**Saña** bu faĥr yetmez mi idi övüldiġüñ günler (Kānī Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [saña]

ʿArŖ-ı raĥmān Ŗuffe-i lāĥūtdur mesken **saña** /Ġam ne Kānī bu kühen kāŖāne ol mıŖ olmamıŖ (Kānī Divanı, Gazel 89, Mısra 21). [saña]

Saña ol nev-ĥaṭ-ı nāzende ċatı incin mıŖ /Gündüzin varmaġı ol semte muĥāl it ġice ġeċ (Kānī Divanı, Gazel 15, Mısra 5). [saña]

Ey ecel nevbet-i per-ĥāŖ **saña** degmeyecek /Ŗavdı zīrā göñül ol nevbeti der-ceng-i vedāʿ (Kānī Divanı, Gazel 93, Mısra 3). [saña]

ĤavāŖŖ-ı zāĥir ü bāṭın **saña** imdād iderlerdi /İdüp inŖāf lā-büd sen daĥı yārānuñı ĥoŖ tıut (Kānī Divanı, Gazel 13, Mısra 3). [saña]

Bir yaña olup al ayaġı ele ser ċek /Sen baña yalan söyleme ben de **saña** ġerċek (Kānī Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [saña]

Saña ʿāŖıċ degülken ʿār u nāmus idi endīŖem /Ĥebā oldı sevelden neng ü ʿār ol ġitdi ben ċaldum (Kānī Divanı, Gazel 117, Mısra 9). [saña]

Virmek **saña** bir Ŗey mi dimüŖdüñ dil ü cānı /Ol tııfl-ı sebük-maġz hemān vir diye düŖdi (Kānī Divanı, Gazel 193, Mısra 3). [saña]

Didüm **saña** ben cânı fedâ idecegümdür /İkrâruma başdı paçadağ isteye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 5). [saña]

Esb-i himem-i nâz-ı perîşânı egerle /Ol **saña** baş egmez dime bi'llâh eger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 6). [saña]

Ey duğter-i sûtüde-şiyem niçe bir bu nâz /Kâr eylemez mi hîç **saña** sevdigüm niyâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 2). [saña]

Virirdi bir söz ile cânını **saña** 'âşık /Ne var o gâmeze-i hun-rîz arada kan idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 5). [saña]

Şekkeristân-ı melâhat **saña** mı manşib idi /Ey benüm tûfî-i nâ-kes suhenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 3). [saña]

Kânî seni bu nefis ü hevâ varçaya şaldı /İmdâd **saña** var mı kazâ vü kaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 16). [saña]

Cânâ güzel olursa baña sen gibi olsa /'Âşıqda olursa **saña** hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 2). [saña]

Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kânî /'Abes kimse **saña** bahş-ı fu'âd itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 14). [saña]

Ğam-ı hicrânı sessizden gelür teklîfsiz ammâ /O âfet hüd-be-hüd gelmez **saña** âvâz-ı pâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [saña]

Müjde **saña** Kânî o lebi hem-çü la'l-i yâr /Yârânla nûş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 15). [saña]

Bu cezbe vü an hep **saña** mevhüb-ı Hudâdur /An an dili şayd eyledi rindâne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 9). [saña]

Uğratma rakîbi ki **saña** toğrica bakmaz /'Âkil geçinür gerçi ki hüd-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 3). [saña]

Ma'ârifüñ **saña** sorguc taşsa da Kânî /Şikence-i felege ya serûna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 13). [saña]

Saña hîç söz mi te'sîr eyler ey Kânî ki sen h'âbân /Misâl-i ağter-i tâbında dikmiş âsumân gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [saña]

Cânüm da tenüm de **saña** hayrân **saña** kurbân /İtmezseñ o ağıyarı fedâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [saña]

Cânüm da tenüm de **saña** hayrân **saña** kurbân /İtmezseñ o ağıyarı fedâ hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [saña]

saña kal:- Sana düştü, senin sorumluluğuna girdi.

Ğam aldı benüm dört yanıñ cân **saña kaldı** /Eyü bilesin çünki bu kurbân saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 1). [saña kaldı, -dı]

Ėam aldı benüm dört yanımı cān saña kaldı /Eyü bilesin çünkü bu kırbān **saña kaldı** (Kānî Divanı, Gazel 192, Mısra 2). [saña kaldı, -dı]

‘İşkuñ dili ‘uşşāķı Ėuseynīye çıkardı /Taḥsīn ide gör ĥüsnüñi iḥsān **saña kaldı** (Kānî Divanı, Gazel 192, Mısra 4). [saña kaldı, -dı]

Ey pādişeh-i mülk-i melāḥat yeter oldı /İtdüñ sitem-ābād bizi dīvān **saña kaldı** (Kānî Divanı, Gazel 192, Mısra 6). [saña kaldı, -dı]

şandūķa-i derün: Kalbin sadıķı.

Her gevher-i esrār dizilse reg-i cāna /**Şandūķa-i derün** cān evi maḥzen gibi olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 18). [şandūķa-i derün]

şanemā: Ey güzel, ey dilber.

‘İşkuñ **şanemā** mülk-i dile velvele virdi /Bīm-i ḥaṭ-ı ‘anber-şikenüñ zelzele virdi (Kānî Divanı, Gazel 191, Mısra 1). [şanemā]

şap-: Belli bir istikamete doğru yönelmek, belli bir yola girmek, teveccüh etmek.

Çeşmüm ılıca seyrin idüp sīneye **şapdı** /Germābe ararken hele külhānumı gördüm (Kānî Divanı, Gazel 129, Mısra 5). [şapdı, -dı]

şapa yollarda gez-: Ana yoldan ayrılmak Asıl amacından vazgeçmek.

Vefādārān-ı rāh-ı ‘ışķdan bir ḥaṭve ayrılma /**Şapa yollarda gezme** var yūri hem-rāhla ol sen (Kānî Divanı, Gazel 134, Mısra 4). [şapa yollarda gezme, -me]

sar-: Etrafını kuşatmak.

Sevdāsı **sardı** ‘āşık-ı zāruñ o perçeme /Gerçekden olsa şāh-ı diyār-ı fes istemez (Kānî Divanı, Gazel 74, Mısra 5). [sardı, -dı]

sarāy: Padişah sarayı.

Duḥt-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /Geldi bugün **sarāyına** sultān efendimüz (Kānî Divanı, Gazel 71, Mısra 18). [sarāyına, -ına]

şarf: Harcama, tüketme.

Ėisset itmezdüm dilā naķd-i niyāzı **şarfda** /Nāzenīnüm ‘āşıkān-ı nāzkārumdur dise (Kānî Divanı, Gazel 158, Mısra 7). [şarfda, -da]

şarıl-: I. Sarılmak. II. Dolanmak. III. Kucaklamak.

Ton üstü şanma dostluğı vaşluñ niyāz idüp /**Şarıl̄sa** cism-i pākūñe pīrāhenūñ senūñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 6). [şarıl̄sa, -sa]

şarşar: Fırtına, rüzgâr.

Getürmez cünbişe bu huşk-şâh-ı cismimi devrân / Beni bir şalla şırt eyler kucaklar **şarşarum** yokdur
(Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [şarşarum, -um]

şarşar-1 'ātiye: Gelecek olan fırtına.

Şarşar-ı ‘ātiye depretmeyecek hāneleri /Bir nermce şıcacık āh-ı seḥergāh yapar (Kānî Divanı, Gazel 51, Mısra 5). [şarşar-ı ‘ātiye]

şataş-: İstenmeyen bir duruma uğramak, tutulmak, bulaşmak, duçar ve giriftar olmak.

Ġam dilde tūrurken yine hicrāna **şataşduk** /Çarh-ı felek itdi kederi zām zām içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 25). [şataşduk, -duk]

şatranc: Satranç oyunu.

Bâzi-i gerdûndan ehl-i câh da kurtulmadı / Mâtdan **şatranclarda** şâh da kurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 2). [şatranclarda, -larda]

şavt: Ses, seda.

Boğdı bülend ü tîz nevâlarla **şavtıımı** / Pest itdi İsfahânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 13). [şavtıımı, -ımı]

şavt-ı kulkul-i mīnā: Şarap şişesinin kulkul sesi. (Şarabın şişeden kadehe doldurulurken çıkan ses).

Ne **şavt-ı kulkul-i minā** ne hāy-ı hūy-ı mey-h^ũārān /Muṭayyeb-kerde-i güftār-ı şevk-āsārīñam sāķī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 7). [şavt-ı kulkul-i minā]

şay-: Önem vermek, mühimsemek, kâle almak.

Peder hakkın **şayar** ‘âlemd e bir evlâd mı ƙaldı / Birâder hürmetin îfâ ider bir yâd mı ƙaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 1). [şayar, -ar]

şayd: Av.

O halka halka zülf-i müşg-bū ol ‘uqde-i gīsū /Kurulmuş Kāni-i nā-çārı **şayda** fāklardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 10). [şayda, -a]

şayd eyile-: Avlamak. (Aşka düşürmek, âşık etmek anlamlarında kullanılmıştır.)

Bu cezbe vü an hep saña mevhûb-ı Hudādur /An an dili **şayd eyledi** rindâne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 10). [şayd eyledi, -di]

şayd için: Avlamak için, yakalamak maksadı ile.

Giryeden şanma ağardı dīde-i giryānumuz /Sen Hümāyı **şayd için** kurduk bir iki yerde āğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 8). [şayd için]

sāye-i pervāne: Habercinin gölgesi.

Sāye-i pervāneden olur remīde Kāniyā /Vaḥšet-ābād olmasun künc-i ferāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 17). [sāye-i pervāneden, -den]

sāyesine ilticā it-: (Yeni fidanın) Gölgesine sığınmak, himayesine girmek. (Sevgilinin etrafında olmak.)

Sāyesine kim ider ol nev-nihālün ilticā /Refte refte şāḥsār-ı kāmēti ber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 9). [sāyesine ilticā ider, -er]

şayrefiyān: Kurnazlık, iş bilirlilik, açığözlülük.

Degül a‘rāz-ı nā-maḥsūs maḥsūsın bile bilmem /Ki bu **şayrefiyānda** ceyde şāyān cevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 16). [şayrefiyānda, -da]

sāz-ı nigeḥi: Bakış sazı. (Sazın telli bir alet olmasına teşbih edilmiş).

Gīsū-yı siyehkārūñ üzüp rişte-i cānı /**Sāz-ı nigeḥi** düzmek için teltele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 10). [sāz-ı nigeḥi]

sāz-ı pür-āheng-i istiḡnā: Naz ve işve ahengi ile dolu saz.

Hīç bir sāz uymadı āheng-i sāz-ı şevkime /**Sāz-ı pür-āheng-i istiḡnāy**ı çaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 10). [sāz-ı pür-āheng-i istiḡnāy, -yı]

sebeb: Sebep, neden, gerekçe.

Bunduk-ı la'lüñ ile bādām çeşmüñ müttehid /Ol **sebebdan** çatlar ey âteş-meniş kestâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 6). [sebebdan, -den]

sebeb-i dil-siyehi: Kalp kötülüğünün sebebi.

Sebeb-i dil siyehi haţţ-ı siyehkârûndur /Yohsa hâl-i siyehüñ cāna deger ‘anberdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 7). [sebeb-i dil-siyehi]

sebeb-i inşirâh: İç açılmasının, gönülde duyulan ferahlığın sebebi.

Bu dâğ u şerhalar **sebeb-i inşirâh** idi /Kâlbüm nigâh-ı nîmi bütün yâre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 5). [sebeb-i inşirâh]

sebîl ol-: Su gibi akıp gitmek, heder olmak, harcanmak.

Eşküm o şühî görse yolında **sebîl olur** /Hürşîd öñünde necm-i Süreyyâ sefil olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 1). [sebîl olur, -ur]

sebû: Şarap kabı, testi.

Sebû ber-düş geldi düş-ı bezm-i vaḥdete Kânî /‘Ale’l-ğafle meger sâkî-i bezm-i ‘ışka olmuş düş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 9). [sebû]

sebû kâlkale vir-: Şarap testisinin ses çıkarması. (Testiden kadehe şarap doldururken çıkan ses).

Şüfî bu gice meclise geldi şehir üstü /Kulḳul diyicek ḫalk **sebû kâlkale virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 12). [sebû kâlkale virdi, -di]

sebûdan sâğara ilkā: Testiden kadehe (şarap) doldurma.

Sebûdan sâğara ilkā vü sâğardan leb-i rinde /Leb-i rindāndan bu güft-gûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 7). [sebûdan sâğara ilkā]

sebûk-mağzāndan eyle-: Hafif düşüncelilerden, akılsızlardan eylemek, onlara çevirmek.

Sebûk-mağzāndan eyler Felâṭun ḫüşları sersām /Miyān-ı şöḫbet-i ‘irfāniyānda heyhler hişler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 7). [sebûk-mağzāndan eyler, -r]

sebûk-ser: Basit düşünceli.

Sebûk-serler olur iflâsa bādî ser-fürü itsek /Bu zâhirdür eger endîşe-i cām u sebû itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 1). [sebûk-serler, -ler]

sebū-yı bāde-i āmāl: Arzu şarabının testisi.

Murād itmezse Hakk bi'llāh iş olmaz aňladuđ bildük /**Sebū-yı bāde-i āmāl**  olmaz aňladuđ bildük (K  n  Divanı, Gazel 110, Mısra 2). [seb -yı b de-i  m l]

seb -yı h  tır: Gönül testisi.

Seb -yı h  tırı fikr-i leb  n eyler Şikest   hir /Sif l-i b de p k olmaz ne de nl  Ő st u Ő  itsek (K  n  Divanı, Gazel 101, Mısra 3). [seb -yı h  tırı, -ı]

sebbez r-ı b   -ı ma zm n: Anlam bahçesinin ye illi  ,  imenli  .

Miy n-ı vaşf-ı h  tt nda su hend nu  idüp  r d / der s r- b K  n  **sebbez r-ı b   -ı ma zm nı** (K  n  Divanı, Gazel 207, Mısra 14). [sebbez r-ı b   -ı ma zm nı, -ı]

sefeh: Akılsızlık.

G l-büseyi isr fa vecih neydi a c num /Giçmez    çocuğdur ne serefden ne **sefehden** (K  n  Divanı, Gazel 144, Mısra 10). [sefehden, -den]

sefer: Yolculuk, seyahat (a k yolculu  ).

Uyanı lar uyurlardan sel metd r **seferlerde** /   r h-ı     a d      gel dil-i     la ol sen (K  n  Divanı, Gazel 134, Mısra 5). [seferlerde, -lerde]

sefer eyle-: Sefer etmek, geçmek.

B - ayy-ı mes fe su-yı h    a g  zer eyler /Ol h    de kim kendi özinden **sefer eyler** (K  n  Divanı, Gazel 24, Mısra 2). [sefer eyler, -r]

sefer-ber: Savaşa hazır. Tüm gücünü sadece bir Şey  zerine sevk etme hali.

Sefer-bers  n  senün de d  im  ber-geştedür h l    /Niçün sen boyn  a böyle veb l-i p r- s m aldu  (K  n  Divanı, Gazel 103, Mısra 11). [sefer-bers  n , -s  n]

sefer-i b  diye-i     : Aşk   l n n seferi.

Sefer-i b  diye-i      ayaklanmış iken /Pek kederlendi g    l nefse siv r olduğuma (K  n  Divanı, Gazel 183, Mısra 9). [sefer-i b  diye-i     , -a]

sefid ol-: Beyazlamak, a armak. (K r olmak).

Oldı sev d-ı d de sefid intiz rdan /B l -tır z siy h      dem teb h ider (K  n  Divanı, Gazel 42, Mısra 3). [sefid oldu, -dı]

sefil ol-: Perişan olmak, değersizleşmek. (parlaklığının güzelliğinin hükmü kalmaması)

Eşküm o şühî görse yolında sebîl olur /Hürşîd önünde necm-i Süreyyâ **sefil olur** (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 2). [sefil olur, -ur]

segân-ı küçe-bend-i semt: Sementinin (evinin) sokaklarını bağlayan köpekler. (sevgiliye giden yolda bulunan rakipler, engeller)

Segân-ı küçe-bend-i semtüñe itdüm müdârâlar /Tevâzu'larla itdüm hayli ey-va'llâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 13). [segân-ı küçe-bend-i semtüñe, -üñe]

seg-vâr: Köpek gibi.

Ol çifteli tek tırılmaz ider ten tene âğâz /Der der depinür dır dır ider seg vâr (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 10). [seg-vâr]

seḥâb-âsâ: Bulut gibi.

Açıldı bâb-ı rahmet gitdi ğam gözden **seḥâb-âsâ** /Nümâyân oldu âsâr-ı sa'âdet âftâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 1). [seḥâb-âsâ]

seḥer: Sabah olmağa başladığı vakit.

Dem-i vişâl dem-i vâ-peşîne tev'emdir /**Seḥerde** gâlib olur dirler ekseriyâ ḥ'âb (Kânî Divanı, Gazel 5, Mısra 10). [seḥerde, -de]

seḥer üstü: Sabaha yakın, sabah vakti.

Şüfî bu gice meclise geldi **seḥer üstü** /Kulḥul diyicek ḥalk sebû ḳalkale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 11). [seḥer üstü]

sehm-i sa'âdet: Bahtiyarlık oku. Mutluluk payı.

Tîr-i müjesi **sehm-i sa'âdetden** atılmış /Kendiye tecellîkede ammâ okı nürdü (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 9). [sehm-i sa'âdetden, -den]

selâm: Esenlik dileme sözü. Sevgiliden gelecek küçük bir söz ihsanı.

Kâniyâ yârân ile ülfetden eyle ihtirâz /Muntazır olma **selâma** ol daḥı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 10). [selâma, -a]

selām vir-: Selam vermek, selamlamak.

Raķibe rāst geldüm zīr-i kāşāneñde gör bahtı /**Selām virdüm** yarım ağızla bi'l-iķrāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 12). [selām virdüm, -düm]

selāmet: Sağlıklı.

Uyanıklar uyurlardan **selāmetdür** seferlerde /Çü rāh-ı ıřķa düşdüñ gel dil-i āgāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 5). [selāmetdür, -dür]

sele baş-: Sel suları ile doldurmak. Ateşi sel suyu ile söndürmek.

Kim koydı minķal-i dile bilsem bu āteşi /Sāķī meded meded **sele başdur** şıu āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 2). [sele başdur, -dur]

sel-sebīl-i vaşl: Kavuşmanın hoş latif suyu, çeşmesi (ferahlığı).

Ol behişt-i nāz olmazdı tārāvet-yāb-ı hūsn /**Sel-sebīl-i vaşl** aña peygām-ı kevser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 6). [sel-sebīl-i vaşl]

sel sele vir-: (Aşık aşırı göz yaşı dökerek) Geçtiği yere zarar veren taşkın su oluşturmak.

Sāķī kadehe ben bade-i eşkümi döküdüm /Şevķ-i ruķ-ı pür-āli yine **selsele virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 6). [selsele virdi, -di]

semek-vār: Balık gibi.

Eyler mi eser mā'-i hayāt eyleseler reşş /Pervāne-i pür-sūhteye puhte semek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 6). [semek-vār]

semend-i nāza bin-: Naz atına binmek.

Olup pā-māl hayret kendüden geçmiş dil-i şeydā /**Semend-i nāza binmiş** kōrkaram ol bī-amān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 4). [semend-i nāza binmiş, -miş]

semerķand mı ardahān mı kō-: Sermerķand'ı Ardhan'ı dolaşmak.. Gidilmedik yer bırakmamak.

Er oğlu erligini gördi ol dehen tengüñ /Dil ol fikirle **Semerķand mı Ardahān mı kōdı** (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 26). [semerķand mı ardahān mı kōdı, -dı]

semm-i helāhil: Öldürücü zehir.

Dadanmışdur o gül-ķand-i s(i)tignāya biraz eyyām /Ki ben **semm-i helāhilde** eger yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [semm-i helāhilde, -de]

semt: 1. Taraf, yön, yol.

Ne **semt** varsa dil-ber şoluğı anda alur ağıyār /Tuyırmaz āh-ı dil-süzın yorılmış güyiyā hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 9). [semt, -e]

Gel ey hâdi-i rāh-ı ʿışk gitme gayrı bir **semt** /Biraz da himmet eyle Kāni-i güm-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 11). [semt, -e]

Meger bu **semt** bilmezlikle ʿavdet eyleye yoḥsa /Göñül ḥālin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 21). [semt, -e]

Beni kıl deñlü miyānı çeker ol **semt** hemān /Bir kıl ile yedilür aşıkı bir mū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 7). [semt, -e]

2. Şehir, memleket.

Saḥa ol nev-ḥaṭ-ı nāzende kâtı incinmiş /Gündüzün varmağı ol **semt** muḥāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 6). [semt, -e]

Bintü'l-ʿinebüñ **semtine** yaklaşma müdāmā /Bāri çeker iseñ kucağa tāze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 3). [semtine, -ine]

Oldı ayak bağı bize ḥaylūlet-i şitā /Bilmem o **semt** Kānī bahāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [semt, -e]

Bu şeb tā vardum bülbül gibi **semt** fiğān itdüm /Seni uyardum itdüm nāle-i nā-gāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [semt, -e]

semt-i dil-ārā: Gönül süsleyen sevgilinin mahallesi.

Ḥār u ḥasdur ten-i ʿuşşāk-ı sitem-keş güyā /Anı hep **semt-i dil-ārāya** begüm cū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 10). [semt-i dil-ārāya, -ya]

semt-i dil-ber: Sevgilinin mahallesi, bulunduğu yer.

Bu günlerde ḥazer it geçme Kānī **semt-i dil-berden** /Seni ğamz eylemiş ağıyār o bī-raḥme yamāñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 9). [semt-i dil-berden, -den]

semt-i gülistān: Gül bahçeleri.

Açıl **semt-i gülistāna** yine ey gülşen-i ḥūbı /Şalın biñ nāz ile nā-çār Tūbā lek disün tūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 1). [semt-i gülistāna, -a]

semt-i gülşen-ābād-ı muşāfāt: Dostluk sarayının semti. (Beşiktaş).

Göñüller akdı **semt-i gülşen-ābād-ı muşāfāta** /Kaçan kırtuldu sāḥil-ḥāne-i cāma ḥabāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 5). [semt-i gülşen-ābād-ı muşāfāta, -a]

semt-i hūbān: Güzellerin semti.

Dil-i ‘uşşāk elbet müncezibdür **semt-i hūbāna** /Merāci‘dür efendi mu‘teber lā-būd zamāyirde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 3). [semt-i hūbāna, -a]

semt-i kıble-i ümmîd: Heves rüzgarının semti.

Bu günde bir nefescik bāri **semt-i kıble-i ümmîd** /Nesīm-i nev-bahār-ı feyze olmaz mı mehebb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 5). [semt-i kıble-i ümmîd]

sen: İkinci tekil şahıs.

Sefer-bersüñ **senüñ** de dā’imā ber-geştedür hālūñ /Niçün sen boynuña böyle vebāl-i pür-āsām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 11). [senüñ, -nüñ]

Çün ayrılsañ gerek bi’l-iztirār elbet ahibbādan /Cefā görseñ de Yūsuf-vār **sen** ihvānuñı hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 8). [sen]

Reng-i rū virme televvünlere **sen** yek-reng ol /Ya’ni eyyāmuñı hem reng-i leyāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 7). [sen]

Uyan yatduķca **sen** bār-ı günāh eyler seni ķanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 7). [sen]

Yatarsın **sen** eşekler gibi aduñ ise insāndur /Hele şahrāya bak bir ķalkmışlar otlar öküzler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 9). [sen]

Sen hemān dest-i niyāzı bārgāh-ı Hākķa aç /Kāniyā her ne dilerseñ Hāzret-i Allāh virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 9). [sen]

Hūābgāh-ı nāzda mış mış uyur ol nāzenīn /Tuķfe-i gül-büseye **sen** ķāni‘ olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 16). [sen]

Hāller pervāne-i şem‘-i cemālūñdür **senüñ** /Şem‘-i bezmüñ üstüne pervāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 3). [senüñ, -üñ]

Bu gūne ķahramānıķlar ider ķalmamış iken **sen** /Ķahırlar eyledüñ bu Kānī-i nā-kāma kām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 15). [sen]

Cānā beni **sen** ģayb ideyazmış idüñ ammā /Ben de dil-i nā-ķarı yitürdüm bulamam hīķ (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 5). [sen]

Sen eyle rāķat ile ‘azm-i hūāb ey dīde /Seni de seyr iderüz āh u intizār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 7). [sen]

Nīrān-ı ģam göñülde midür bende **sende** mi /Yoķsa şerār-ı āh o külķanda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 3). [sende, -de]

Sen hemān hāzır ol Allāh unutmaz ķulını /Sen uyurken işi birden bire nā-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 21). [sen]

Sen hemân hâzır ol Allâh unutmaz kılını /**Sen** uyurken işi birden bire nâ-gâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 22). [sen]

Âhû-yı çeşmini gör ol perî-ruhsârûn **sen** /Göze göstermege gelmezse de yâ hû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 5). [sen]

Benüm **senden** murâdum yoğ iken hâlüm dîger-gündur /Kanı ardum şıra bād-ı şabâ tek yeldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [senden, -den]

Benümsin ben **senüñ** zanneyler idüm bir zamân ammâ /Sen olduñ âşinâ-yı şad-hezâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [senüñ, -üñ]

Zâhid yine **sen** hâlî-ı kelâm eyleye düşdüñ /Te'dîb gerekdür seni gel mesti söküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 5). [sen]

Raķîb-i rû-siyaha âh der-be-der kâlası /Gelür o şüfi hâkuñdan **senüñ** tomuz çalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 2). [senüñ, -üñ]

Sofra-i 'ışka elüñ şunma şakın /O degüldür **senüñ** ağzuñ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 8). [senüñ, -üñ]

Kânî bu köhne kâhda **sen** kaşr-ı nâzda /Ey gevher-i çekîde rifâlarla şeb be-hayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 9). [sen]

Çalursa böyle bezm-i 'ayş-ı 'işret her dem âmâde /**Senüñ** ben rûz-ı mahşerde dağı medyünüñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 16). [senüñ, -üñ]

O kadd ü kâmet ile **sen** cemâlüñ 'arz kıldukça /Göñül Manşür-âsâ tırma ber-bâlâ-yı dâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 13). [sen]

Reh-i vefâda ebed zıkr ü fikrimüz **sensin** /Cerâb-ı dilde bizüm gayrı zâdimuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 11). [sensin, -sin]

Giryeden şanma ağardı dîde-i giryânumuz /**Sen** Hümayı şayd içün kurduk bir iki yerde ağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 8). [sen]

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /**Sen** baña yalan söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [sen]

Sen dağı Çamlıca seyrinde şanursuñ kendin /Üsküdar serviligi fikrini derkâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 3). [sen]

Benümsin ben senüñ zanneyler idüm bir zamân ammâ /**Sen** olduñ âşinâ-yı şad-hezâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 8). [sen]

Senüñ 'ışkuñdan özge var mı şimdi mâ-melek gayrı /Derün bîrün gamuñla her ne var ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [senüñ, -üñ]

Reşk-i füzün ile geliyor cânım ağıza /Virdükce **sen** raķîb ile hep ağız ağıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 2). [sen]

Senüñ seng-i ser-i küyuñla dögdüm sîne-i çäküm /Girîbân itdi dāmāna meded eyvâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 17). [senüñ, -üñ]

Seyl-âb-ı eşk ‘âlemi ğark-âb eyledi /**Sen** ey nigâr-ı şu‘le-‘izârum ko âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 8). [sen]

‘İşkâ düşeli dîdelerüm itmedi râhat /Yoluñda **senüñ** virdi niçe kerre dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 4). [senüñ, -üñ]

Bir kerre **senüñ** ‘ışkuñ ile uğraşa ‘âdem /Ġayrı kedere var mı naẓar virdi söğündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 7). [senüñ, -üñ]

Germ-âbe-i vaşluñda **senüñ** ‘aşık-ı ter-dest /Göz yaşı kadar yoğ ise de çok şü dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 11). [senüñ, -üñ]

Kaşr-ı vîrân-şüdesin hâne-harâb ğadruñ /**Sen** elem çekme göñül Ĥazret-i Allâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 4). [sen]

Senden özge dil-rübâyı hür olsa istemem /Âftâb-âsâ ser-â-pâ nûr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 1). [senden, -den]

Yer kalmamış nezâreye ‘uşşâk-ı zâr için /Almış rakîbler yine pîrâmenüñ **senüñ** (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 4). [senüñ, -üñ]

Ton üstü şanma dostluğı vaşluñ niyâz idüp /Şarılsa cism-i pâküñe pîrâhenüñ **senüñ** (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 6). [senüñ, -üñ]

Her çend seng-dil ise de yumşar beni görüp /Nâziklik ile göñlümi aldı tenüñ **senüñ** (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 10). [senüñ, -üñ]

Sefer-bersüñ senüñ de dâ‘imâ ber-geştedür hâlüñ /Niçün **sen** boynuña böyle vebâl-i pür-âsâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 12). [sen]

Senüñ ben boynı bağılu ‘abd-i memlûkuñ muyam ey çarh /Benüm râm oldıgum gördüñ de zann itdüñ ğulâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 13). [senüñ, -üñ]

Sen ne deñlü nâz eylerseñ yine ben bundayum /Çok iderseñ az eylerseñ yine ben bundayum (Kânî Divanı, Gazel 131, Mısra 1). [sen,]

Vefâdârân-ı râh-ı ‘ışkdan bir haţve ayrılma /Şapa yollarda gezme var yûri hem-râhla ol **sen** (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 4). [sen]

Uyanıklar uyurlardan selâmetdür seferlerde /Çü râh-ı ‘ışka düşdüñ gel dil-i âġâhla ol **sen** (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 6). [sen]

Hep evvelki şü istersin yûri Allâhla ol **sen** /Göñül ben gitdüm işte ġayrı âh u vâhla ol **sen** (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 2). [sen]

Dime hergiz bu uzun bu kışa ta‘dîl-i erkân it /Ki ne tûl-i emel ne himmet-i kûtâhla ol **sen** (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 8). [sen]

Żarar gelmez kişie kendü cinsinden kim olsa da /Ĥilâf-ı cinsi ko akrânla eşbâhla ol **sen** (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 10). [sen]

Gel ey hâdi-i râh-ı ‘ışk gitme ġayrı bir semte /Biraz da himmet eyle Kâni-i güm-râhla ol **sen** (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 12). [sen]

İlāhî meş'al-i rāh-ı hüdā it baña Nūr ismin /Nî'am perverdeñe **sen** mûcib-i şük'r it Şekûr ismin (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 2). [sen]

Raķîb de ğam-ı fikr-i vişāle talmışdur /Göñül birisi de **sensin** hem o fikire talan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [sensin, -sin]

Cānā güzel olursa baña **sen** gibi olsa /'Āşıkda olursa saña hep ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 1). [sen]

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma /Bu şāğardan şaķın **sen** neşve-i neşv ü nemâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 2). [sen]

Gördüñ zamāne uymadı **sen** uy zamāneye /Aldan durûğa lâfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 1). [sen]

Kānî meye **sen** tevbelisın şāhidüz ammā /Zinhār anı sen şāhid-i ibrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 9). [sen]

Kānî meye sen tevbelisın şāhidüz ammā /Zinhār anı **sen** şāhid-i ibrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 10). [sen]

Yuvalanmaķ **senüñ** haddüñ mi şāh-ı Sidrede ey zāğ /O 'Anķa-beççe-i pür-nāz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [senüñ, -üñ]

N'olur **sen** de diseñ ol şūh-ı şīrinkāra ey Kānî /Nedür bu çend rûze 'izzet-i dīdār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [sen]

Aġyār raķibe ħaber-i vuşlat uçurmuş /**Sen** de baña vir sevdiceğim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [sen]

Ben olmuşdum ħarāb-ender-ħarāb neş'e-i şevkuñ /**Sen** olmaduñ mı h'āb-ı nāzdan āġāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 8). [sen]

Tā 'arşa-i ħaşre varıcaķ rāh-ı ğamuñda /'Uşşāķ **senüñ** h'ān-ı ğamuña çoķınurdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 6). [senüñ, -üñ]

Sen az mı şanursın o mezāruñ şühedāsın /Ol tīr-i müje Kānî cihānuñ çoķın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [sen]

Hemān taķlīd ile girmek mi istersin **sen** ol bezme /Nihān-ĥāneñde Kānî yoķsa ĥāl-i zā'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [sen]

Miyān-ı bezm-i mey-ĥ'ārān-ı 'ışķ-ı şevķe baş koydum /Dil-i Kānî gibi ben de **senüñ** meftūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 20). [senüñ, -üñ]

Ĥavāşş-ı zāhir ü bāţın saña imdād iderlerdi /İdüp inşāf lâ-büd **sen** daķı yārānuñı ĥoş tıt (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 4). [sen]

Ĥayli 'uşşāķ koķu aldı **senüñ** zülfünden /Koķdılar ġayri o koķmışları bu bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 21). [senüñ, -üñ]

Çoķ zamāndur ki **senüñ** kūyuña ben varamadum /Beni bāġuñda öten naġme-i ġü ġü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 25). [senüñ, -üñ]

Saňa hîç söz mi te'sîr eyler ey Kânî ki **sen** h'âbân /Misâl-i ahter-i tâbında dikmiş âsumân gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [sen]

Büy-ı şemîm-i kâkülünü al getür baňa /Ey bād ister esme **sen** ister es istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 12). [sen]

Bu hüsni u ân **sende** midür bilmem anı ben / **6.** Esrâr-ı hüsni ü 'ışk ise ol anda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 5). [sende, -de]

Ya cefâdur ya vefâ muntazırı 'uşşâkuñ /**Senden** ey şüh-ı cihân bir var imiş bir yog imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 8). [senden, -den]

Hîç göz göre geçmek niçe mümkün ola **senden** /Çeşmüm nîgehüm sırr-ı nihânum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 9). [senden, -den]

Dil-berleri **sensüz** göze göstermedigüm hîç /Ey rûh-ı revân h'âhiş-i didâruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 7). [sensüz, -süz]

Bir lahza **senüñle** bile olmak hevesin ben /Şad-ı ömr-i girân mâye-i cāvîde değışmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 3). [senüñle, -üñle]

sen seni gözle-: Kendi kendini sakınmak, korumak.

Sen seni gözle ki sensin saňa lâzım Kânî /Gayrı görme özüñe cânı nîgeh-dâr iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 9). [sen seni gözle]

senâm: Güzel sevgili.

Hayâl-i sîne-i sîmîn **senâmuñ** sîneden çıkmaz /O sâde-dil ne sîne cevher-i âyîñeden çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 1). [senâmuñ, -uñ]

seng-dil: Taş kalpli, katı gönüllü.

Her çend **seng-dil** ise de yumşar beni görüp /Nâziklik ile gönülümü aldı tenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 9). [seng-dil]

seng-dil-i dildâr-ı bî-raħm: Acımasız sevgilinin taş kalbi, merhametsiz yüreği.

Bugün bir **seng-dil-i dildâr-ı bî-raħme** dü-çar oldum /Taş aındurdum dil-i dîvâneye kühsârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 3). [seng-dil-i dildâr-ı bî-raħme, -e]

seng-diller 'ışk: Taş gönüllü sevgililer aşkı için.

Akıtmak **seng-diller 'ışkına** deryâçe-i eşki /Urulmak böyle taşdan taş cûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 9). [seng-diller 'ışkına, -ına]

seng-i cefā: Eziyet taşı.

Kāniyā yāra pek aldanma ki işkeste ider /Dilüñi **seng-i cefālarla** misāl-i şīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 12). [seng-i cefālarla, -larla]

seng-i ser-i kūy: Sevgilinin yaşadığı semtin taşı.

Senüñ **seng-i ser-i kūyuñla** dögdüm sîne-i çāküm /Girībān itdi dāmāna meded eyvāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 17). [seng-i ser-i kūyuñla, -uñla]

seng-i sitem: I. Sitem taşı. II. Sitem dolu eleştiri.

İderseñ nīm miqdār iltifāta Kāñiyi mazhar /Felekden yağsa da **seng-i sitem** aślā girān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 10). [seng-i sitem]

seng-i vedā: Ayrılık taşı.

Beni hem cünbiş-i sīm-āb görüp itme ‘aceb /Şīşe-i şabrı şikest itdi bugün **seng-i vedā** (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 6). [seng-i vedā]

seni: İkinci tekil şahıs zamirinin yükleme durum eki almış biçimidir.

Emānet itdüm Allaha **seni** ey gözlerüm nūrı /Karībū’l-‘ahd yolcıdur efendüm Kāñi’ñi hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 9). [seni]

Ehl-i devlet va’d-i bī-incāz ile aldar **seni** /Şeyhler de şimdi dervīşāne hep esmā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 5). [seni]

Gel rızk için ey tālīb-i Hakk olma perīşān /Rızkuñ **seni** özler saña ta’yındır ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 6). [seni, -i]

Bu dil **seni** gözler seni yüzler seni özler /Hep cāy-gehi hāk-i reh ü tındır ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [seni, -i]

Bu dil seni gözler **seni** yüzler seni özler /Hep cāy-gehi hāk-i reh ü tındır ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [seni, -i]

Bu dil seni gözler seni yüzler **seni** özler /Hep cāy-gehi hāk-i reh ü tındır ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [seni, -i]

Uyan yatdukça sen bār-ı günāh eyler **seni** kanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 7). [seni, -i]

Sen eyle rāhat ile ‘azm-i ḥāb ey dīde /**Seni** de seyr iderüz āh u intizār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 8). [seni, -i]

Eger esrârũñı fâş eyledümse gizleme lillâh /**Seni** ben cânlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 10). [seni, -i]

Mâhum **seni** ben pençe-i hûrşide değışmem /Ol sîne-i şâfî dem-i ispide değışmem (Kânî Divanı, Gazel 130, Mısra 1). [seni, -i]

Ağyârı da görsem **seni** der-hâtır iderdüm /Cânâ hem o ağyârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 11). [seni]

Bu günlerde hâzer it geçme Kânî semt-i dil-berden /**Seni** gamz eylemiş ağyâr o bî-raħme yamâñ geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 10). [seni]

Cânâ **seni** ben miħnet ile terk ideyazdum /Bi'llâh ben ey tâze gül Türkide yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 1). [seni]

Bir gün ki apansız **seni** da'vet idecekler /Añ ol günü ol da'vet-i nâ-gâhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 11). [seni]

Zâhid yine sen hâlî-ı kelâm eyleye düşdüñ /Te'dîb gerekdür **seni** gel mesti söküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 6). [seni]

Derletdi ten-i Kânîyi ħummâ-yı firâķuñ /Sevdüm **seni** cânâ yine âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 10). [seni]

Bir gün mi geçer ki **seni** zıkr itmeye Kânî /Bir dem mi olur şevķüñ ile eylesün dem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [seni]

Ey şûh-ı siyeh-çerde **seni** görmese âdem /Târîk olurdı gözine çehre-i âlem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 1). [seni]

Minnet mi ħalurdı heves-i vuşlata cânâ /Bir kerre eger bezm-i vefâda **seni** görsem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 6). [seni]

Bir kez **seni** sersem o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ħamla ser-i âşıķuñ olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 3). [seni]

Öldürse de **seni** dime öldürme ķâ'il ol /Ol ĩsi-i dü-leb gelür iħyâ ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 9). [seni]

Kânî **seni** o 'arbede-cü imtiħân idüp /Mużtarr şad-ħavâdis ü ħavġa ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 11). [seni]

Kânî **seni** bu nefis ü hevâ varġaya şaldı /İmdâd saña var mı ķazâ vü ķaderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 15). [seni]

Seni her zerre bir başķa şıfatla itmede tavşîf /Kimi Allâh kimi Yezdândur dirler zebânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 5). [seni]

Bu baħr-ı pür-ħâtırda şurġa-i tevfiķden ħayrı /**Seni** sâhil-res-i ümmîd ider bād-ı hevâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 4). [seni]

Bu şeb tâ vardum bûlbûl gibi semte fiġân itdüm /**Seni** uyardum itdüm nâle-i nâ-gâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 4). [seni]

Siyeh-mest-i şarāb-ı ‘ışk-ı Leylī olmadum ammā /**Seni** gördüm yitirdüm ‘aqlımı Mecnūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 18). [seni]

Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kānī /Çekdi ruhsārına bir perde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 15). [seni]

Kānī **seni** şīrīn suhenlerle ögerse /Hep çāšnī-i şīve-i āzāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 13). [seni,]

Ey nūr-ı başār dīde-i cānum **seni** gözler /Nūr-ı nigh-i şu‘le-feşānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 1). [seni]

Ey nūr-ı başār dīde-i cānum seni gözler /Nūr-ı nigh-i şu‘le-feşānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 2). [seni]

Cismümde benüm her ser-i mū bir nigh oldı /Hep göz göz olup bu ten ü cānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 4). [seni]

Āyīnelenüp ‘aks-i ruħuñla der-i sīne /Bu revzeneden rūḥ-ı revānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 6). [seni]

Ol gözleri var mı görecek bir güzel ‘āşık /Dirsın ki dü-çeşm-i nigerānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 8). [seni]

Hīç göz göre geçmek niçe mümkün ola senden /Çeşmüm nighüm sırr-ı nihānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 10). [seni]

Müjgānlarum merdümegüm ḥalka-i çeşmüm /Heft-dā’ire-i ḥūn-şüdegānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 12). [seni]

Rāḥat mı ider ‘āşık olan gamze-i şūḥa /Ser-tā-be-ḫadem cism-i ḥazānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 14). [seni]

Ürküttdi dilüm vaḥşet-i endīşe-i hecri /Düşde daḥı bu rūḥ-ı revānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 16). [seni]

Gel gör göze hīç göz göre nūr itme izāfe /Aldar bu tegāfülle a cānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [seni]

Kānī gibi şeh-rāh-ı ḥayālünde olurmuş /Dil şāh-nişīninde bu cānum **seni** gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 20). [seni]

Āh mey-ḥāneye kimdür **seni** dirseñ götüren /Beni ol cānibe bu āb-ı keder-şü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 13). [seni]

Ağyāra faşl ider **seni** kaç‘ice bil bunı /Desterre-i sitem seni Kānī keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 9). [seni]

Ağyāra faşl ider seni kaç‘ice bil bunı /Desterre-i sitem **seni** Kānī keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 10). [seni]

Pīr itdigin **seni** kati çoksunma Kāniyā /Degmez degül bir ‘ömri bil ol nev-cüvān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 15). [seni]

senüñçün: Senin yüzünden (Sevgili uğruna).

Bu çāk-i sīneye yer yer refūlar hep **senüñçündür** /Bu köhne cāmeye bu reng ü rūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 1). [senüñçündür, -dür]

Bu çāk-i sīneye yer yer refūlar hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu reng ü rūlar hep **senüñçündür** (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 2). [senüñçündür, -dür]

Niçün ey muğ-beçe ey duht-ı rez sulţanlık itmezsin /Miyān-ı mey-keşānda hāy u hūlar hep **senüñçündür** (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 4). [senüñçündür, -dür]

Sebūdan sāğara ilkā vü sāğardan leb-i rinde /Leb-i rindāndan bu güft-gūlar hep **senüñçündür** (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 8). [senüñçündür, -dür]

Akıtmak seng-diller ışkına deryāçe-i eşki /Urulmak böyle taşdan taşā cūlar hep **senüñçündür** (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 10). [senüñçündür, -dür]

Yetişdür ey nihāl-i tāk tohm-ı duht-ı engür /Yere tohm-ı kedūdan ser-fürūlar hep **senüñçündür** (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 12). [senüñçündür, -dür]

Senüñçüdi rakībān ile nāverdüm niçün küsdüñ /Yoluñda bī-muḥābā cānımı virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 1). [senüñçüdi, -di]

Senüñçün ağlamakda buldığım zevki ḥaḳ-ı Zemzem /Degül bulmak müyesser sevdigüm gayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 5). [senüñçün]

N’olur Kānīyi itseñ bir selām-ı tāzeye şāyān /Zamīr-i dilde köhne ārzūlar hep **senüñçündür** (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 14). [senüñçündür, -dür]

ser: 1. Baş, kafa.

Ne fakruñ köhne bürd-i berd fersāsın ḳodum dūşa /Ne tāk u taht sevdāsı **serümde** efserüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 14). [serümde, -ümde]

Ḳırup geçürür ḡamze-i fettānı cihānı /Varup ser-i zülfi **serine** şāne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 12). [serine, -ine]

2. Can, gönül.

Ne yār ne **ser** ne elemdār ne ḡurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [ser]

ser-: 1. Yoluna sermek. Uğruna feda etmek.

Her a‘zā zerre zerre pāre pāre laht laht oldu /Hemān bir cān ḳaldı anı da **serdüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 16). [serdüm, -düm]

2. Sermek, üzerine koymak.

Bir kez seni **sersem** o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ḡamla ser-i ‘āşıḳuñ olmaz idi **sersem** (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 3). [sersem, -sem]

ser çek-: İçki içmek, sarhoş olmak.

Bir yaña olup al ayağı ele **ser çek** /Sen baña yalan söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 1). [ser çek]

ser ü sāmān: Sevgili (hükümdar) ve mahiyeti.

Bile düşdi senüñle bi'l-ma'ıyye qaldı bu a'zā /Medār-ı vüs'at-i devr **ser ü sāmānuñı** hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 6). [ser ü sāmānuñı, -uñı]

ser vir-: I. Baş vermek. II. Canını feda etmek.

Ayağın öpdürmege kâ'il mi olurdu meger /Bî-ser ü sāmānlar uğurına **ser virmese** (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 12). [ser virmese, -mese]

serāçe-i dil: Gönül saraycığı.

Başdı **serāçe-i dili** eşk-i sitāre reşk /Yağdı girīvdānumı feryād-ı 'andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 23). [serāçe-i dili, -i]

serāçelerle şoqaklar kızıl kızıl ol-: I. Şarap taşkınlık edip, küpünden taşarak saraylardan, konaklardan, sokaklardan akması. II. Küpünde kapalı duran şarabın açılıp, kadehlere konularak saraylarda, konaklarda, sokaklarda herkesin elinde olması. Şarabın yaygın bit biçimde içilmesi.

Meyler gülüv idüp harem-i humda taşsun /Olsun serāçelerle şoqaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 8). [serāçelerle şoqaklar kızıl kızıl olsun, -sun]

ser-ā-pā: Baştan ayağa, tamamen.

Senden özge dil-rübāyı hür olsa istemem /Āftāb-āsā **ser-ā-pā** nūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 2). [ser-ā-pā]

Oyarsın nāḥun-ı ḥasretle bağruñ fā'ide virmez /Açılsa sīnede dilde **ser-ā-pā** dāğlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 4). [ser-ā-pā]

ser-ā-pāy: Baştan ayağa kadar.

Gül-gönçe dir miyim o **ser-ā-pāy** cāmesin /Canfes peten çiçeklü yeşil ḥāre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 7). [ser-ā-pāy]

ser-ā-ser: Baştan başa, tamamen.

Ey serv-i ser-firāz **ser-ā-ser** server ol /Ey server-i ne-dīde ḥafālarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 7). [ser-ā-ser]

serāsīme it-: Serseme çevirmek.

Şimdi eglence bütün naşş-ı hayālātuñdur /İtdi ol rütbe serāsīme beni beng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 14). [serāsīme itdi, -di]

ser-çeşme-i taqdîr: Kader çeşmesi.

Ser-çeşme-i taqdîrden olduysa şafâ-yâb /İnşâf niçün şâf-derünân keder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 5). [ser-çeşme-i taqdîrden, -den]

serd: Soğuk, sert.

Gâh germ ü gâh **serd** olduğu bulmuşdur şuyu‘ /Kaydlardan şu siyeh-baht âh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [serd]

serd-dil: Soğuk, katı, çirkin gönül. (duygusuz).

Serd-diller germi-i ervâhdan maħrûmdur /Hûn germândur bu ser-i germiyetüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 15). [serd-diller, -ler]

serde sevdâ-yı diger var: Başta başka bir sevda olması.

Nâz ile ağladığın ‘âşık işitmişdi meger /**Var sevdâ-yı diger serde** bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 4). [serde sevdâ-yı diger var]

ser-defter-i ‘âşık-küş: Aşık öldürenlerin baş defteri.

‘Âşıklarını öldüre öldüre o âfet /Evşâfını **ser-defter-i ‘âşık-küşe** yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 4). [ser-defter-i ‘âşık-küşe, -e]

sere: Halis, arı, saf.

Ben ol **sere** Manşûr-ı ser-dâr-ı vefâyum /Aşılmağ için dârı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 9). [sere]

seref: İsraf.

Gül-büseyi isrâfa vecih neydi a cânım /Giçmez çü çocuğdur ne **serefdin** ne sefehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 10). [serefdin, -den]

ser-engüş: Parmağın başı.

El aldum hamdu li’llâh pîr-i meyden işte benden beş /**Ser-engüşüm** kesilmez sağb-ı yenden işte benden beş (Kânî Divanı, Gazel 87, Mısra 2). [ser-engüşüm, -üm]

sereyân: I. Yayılma, dağılma. II. Geçme, sirayet.

‘Aks-i mey-i şafaḳ **sereyân** al ider alın /Reng-i ḥinādan olsa girizân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 19). [sereyân]

ser-fürû: Baş eğme, itaat etme, minnet etme.

Yetişdür ey nihâl-i tāk toḥm-ı duḥt-ı engürü /Yere toḥm-ı kedüdan **ser-fürûlar** hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 12). [ser-fürûlar, -lar]

ser-fürû it-: Baş eğmek.

Hep sehv-i secdedür ne kadar itse ser-fürû /Eşcâr-ı bāğ-ı kaddüñe serv-i sehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 7). [ser-fürû itse, -se]

Sebuk-serler olur iflâsa bādî **ser-fürû itsek** /Bu zâhirdür eger endîşe-i cām u sebû itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 1). [ser-fürû itsek, -sek]

ser-ḥoş: Sarhoş.

İder âyîne kendin ḥalka elbet her zamân **ser-ḥoş** /Bulır evzâ’ına şâyeste bir sırr-ı nihân ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 1). [ser-ḥoş]

İder âyîne kendin ḥalka elbet her zamân ser-ḥoş /Bulır evzâ’ına şâyeste bir sırr-ı nihân **ser-ḥoş** (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 2). [ser-ḥoş]

Olur heft-âsmân bir çend-rûze ser-ḥoşa maḡlûb /Anuñçün dâ’imâ cevri felekendür amân **ser-ḥoş** (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 6). [ser-ḥoş]

Olur heft-âsmân bir çend-rûze **ser-ḥoşa** maḡlûb /Anuñçün dâ’imâ cevri felekendür amân ser-ḥoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 5). [ser-ḥoşa, -a]

ser-ḥoş-ı bezm-i şevk: Neşe meclisinin sarhoşluğu.

Zevk-i şarâb-ı nâbı peymâneler de bilmez /**Ser-ḥoş-ı bezm-i şevk**ı mey-ḥâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 2). [ser-ḥoş-ı bezm-i şevk, -ı]

ser-i ‘âşık: Âşıkların başı, en birincisi.

Bir kez seni sersem o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ḡamla **ser-i ‘âşık**ıñ olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 4). [ser-i ‘âşık, -ı]

ser-i dâmen: Eteğin ucu, başı.

Sürünse yürise bilece ‘âşık-ı zâruñ /Pâ-tâbe-giribân **ser-i dâmen** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 10). [ser-i dâmen]

ser-i dīvār: Duvarın üstüne.

Başıldı zevkler zor-ı mey-i köhneyle meclisde /Aşıldı şevkler Kānī **ser-i dīvāra** bāb-āsā (Kānī Divanı, Gazel 1, Mısra 14). [ser-i dīvāra, -a]

seri gerdān ol-: Başı dönmek.

Gerdān olur elbette seri sahn-ı cefāda /Gerdūn aña kim nevbet-i devlet virecekdür (Kānī Divanı, Gazel 49, Mısra 7). [seri gerdān olur, -ur]

ser-i gīsū: Sevgilinin uzun saçının ucu, başı.

Ben kākülün dil **ser-i gīsūları** koçdı /Alduğ koçusun vuşlatınuñ şem şem içinde (Kānī Divanı, Gazel 160, Mısra 17). [ser-i gīsūları, -ları]

Perişanlık **ser-i gīsūña** beste bağlardandır /Ki sünbül nev'inün hep iştiḥārı bağlardandır (Kānī Divanı, Gazel 22, Mısra 1). [ser-i gīsūña, -ña]

Umdurma koçutma **ser-i gīsūñı** efendüm /Gösterme baña perçemüñi ṭarf-ı külehden (Kānī Divanı, Gazel 144, Mısra 7). [ser-i gīsūñı, -nı]

ser-i kū: Sevgilinin yanibaşı, köyü.

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā'im ben /Ve-lākin ol **ser-i kūda** ne çāre bir yerüm yoçdur (Kānī Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [ser-i kūda, -da]

ser-i kūhsār: Dağ tepesi, dağ başı.

Ḥilekāra ṭa'neden kırtulmağa yoçdur mecāl /Kim **ser-i kūhsārda** rūbāh da kırtulmadı (Kānī Divanı, Gazel 203, Mısra 6). [ser-i kūhsārda, -da]

ser-i kūy: Sevgilinin mahallesinde yanı başında, gözünün önünde.

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā'im ben /Ve-lākin ol ser-i kūda ne çāre bir yerüm yoçdur (Kānī Divanı, Gazel 50, Mısra 3). [ser-i kūyuñda, -ñda]

Pāsbān ol **ser-i kūyuñda** o māhuñ Kānī /Şu zemīnde dil-i ḥūrşīdi misāl it gice geç (Kānī Divanı, Gazel 15, Mısra 9). [ser-i kūyuñda, -uñda]

ser-i mū: Tüy kökleri, gözenekler.

Cismümde benüm her **ser-i mū** bir nigh oldı /Hep göz göz olup bu ten ü cānum seni gözler (Kānī Divanı, Gazel 52, Mısra 3). [ser-i mū]

ser-i peykân-ı müjgân: Kirpik oklarının başı(ucu). (sevgilinin bakışları)

Ne nâzûk cilvelerle gülmişidüñ güldigüñ günler /**Ser-i peykân-ı müjgânuñla** bağrum deldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 2). [ser-i peykân-ı müjgânuñla, -la]

ser-i şeh-râh-ı vuşlat: Kavuşma yolunun başı, başlangıcı.

Ser-i şeh-râh-ı vuşlatda piyâde idüm ey Kânî /Çün oldı eşheb-i nâza süvâr ol gitdi ben ıaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 17). [ser-i şeh-râh-ı vuşlatda, -da]

ser-i şuffe-i vaşl: Kavuşma sedirinin üst tarafı.

Bir kez seni sersem o **ser-i şuffe-i vaşla** /Biñ gamla ser-i ‘âşıkun olmaz idi sersem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 3). [ser-i şuffe-i vaşla, -a]

ser-i suhan: Sözüñ başı.

Kuş kondurur **ser-i suhane** Kays-vâr ‘ışk /Konmaz bu mürğ egerçi ki her âşiyâne (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 3). [ser-i suhane, -e]

ser-i süzen: İğne ucu (Kirpik ucu).

Te’sirde her gamze birer tîr-i hevâyî /Müjgânlar ammâ **ser-i süzen** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 8). [ser-i süzen]

ser-i ‘uşşâka yuvalan-: Aşıkların başına yuvalanmak, yerleşmek. (âşığa alaka göstermek)

Yuvalanmak ser-i ‘uşşâka bir bâzîçedür Kânî /K eser ‘uşşâkıñ başların ol hünî yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 9). [ser-i ‘uşşâka yuvalanmak, -mak]

ser-i zülf: (sevgilinin) Saçının ucu.

Çırup geçürür gamze-i fettânî cihânı /Varup **ser-i zülfi** serine şâne tolaştı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 12). [ser-i zülfi, -i]

serîr-i meyke: Meyhanenin baş köşesi, tahtı.

Bî-hânumân midur şu harâbât erenleri /Yek-dem **serîr-i meykede** şad-hânumân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 12). [serîr-i meykede, -de]

ser-keş: İnatçı, kafa tutan, asi.

Nerm ister iken dil-beri **ser-keşlere** düşdüm /Bir şuda idüm gamla ki âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 1). [ser-keşlere, -lere]

ser-keşçe: Dik kafalı olan bir kimsenin davranacağı tarzda, inatla, dik başlılıkla.

Aldanma be-çeşmek be-serek dirse de Kânî /**Ser-keşçe** olur gâlib-i aḥvâl-i serekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 14). [ser-keşçe]

ser-levḥa-i mecmû': Toplanan, bir araya getirilen şeyin (ahlakın) başlığı.

Âdemdeki aḥlâḳ-ı ḥamîde ola mecmû' /**Ser-levḥa-i mecmû'** dahı lîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 26). [ser-levḥa-i mecmû']

ser-mest eyle-: Sarhoş etmek.

Duḥt-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /Geldi bugün sarayına sultân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 17). [ser-mest eyledi, -di]

ser-rişte: Bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini sağlayan sebep, vesile.

Ayrılmanuñ göñül niçe **ser-riştesin** bulur /Kânî o riştenüñ ucu dil-bestegîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 17). [ser-riştesin, -sin]

sersâm: Sersem. Düşünmeden hareket eden, ne yaptığının farkında olmayan.

Sebûk-mağzândan eyler Felâṭun ḥuşları **sersâm** /Miyân-ı şoḥbet-i 'irfâniyânda heyhler hişler (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 7). [sersâm]

ser-şâr-ı şahbâ-yı sürür ol-: Mutluluk şarabını, kadehini ağzına kadar doldurmak.

N'ola **ser-şâr-ı şahbâ-yı sürür olsam** bu demlerde /Ḥumâr-ı ḥasretüñle ḥayli dem maḥzûnıñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 13). [ser-şâr-ı şahbâ-yı sürür olsam, -sam]

sersem: 1. Bir şeyleri düşünmeden yapan, kendinde olmayan.

O deyr-âlûfte-i keyf-i ḡubâr-ı beng şevķüñdür /Göñül dîvânesin göndersem ol **sersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 30). [sersem]

Dilüm ḳanlar yutar ḳanlar döker göz ḳâna müstaḡraḳ /Bu demlerde 'aceb şol cân **sersem** ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [sersem]

2. Şaşkın âşık.

Bir kez seni **sersem** o ser-i şuffe-i vaşla /Biñ ğamla ser-i ‘aşıkuñ olmaz idi **sersem** (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 4). [sersem]

ser-semlik: Aptallık, şaşkınlık.

Kānî nigeñi künd ideli şafḥa-i cānı /**Ser-semlik ile** kendümi de terk ideyazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 14). [ser-semlik ile, -ile]

ser-tā-be-ḳadem: Baştan ayağa kadar.

Rāḥat mı ider ‘aşıḳ olan ğamze-i şūḥa /**Ser-tā-be-ḳadem** cism-i ḥazānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 14). [ser-tā-be-ḳadem]

Ser-tā-be-ḳadem müy-be-mü oldı girifte /Ṭolaşdı gönül zülfine ammā ne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 3). [ser-tā-be-ḳadem, -üñ]

serû: I. Boynuz. II. Şarap kadehi.

Ma‘ārifüñ saña sorğuc ṭaḳsa da Kānî /Şikence-i felege ya **serûna** ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 14). [serûna, -na]

serv: Servi, servi boylu güzel.

Ayağı bāğda **servüñ** gelemes ayağına /Bāri luṭf eylesün ol serv-i ḥırāmān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 5). [servüñ, -üñ]

server ol-: Başkan, hükümdar olmak. Güzeller sultanı olmak.

Ey serv-i ser-firāz ser-ā-ser **server ol** /Ey server-i ne-dīde ḥafālarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 7). [server ol]

server-i ne-dīde: Görülmemiş efendi, sevgili.

Ey serv-i ser-firāz ser-ā-ser server ol /Ey **server-i ne-dīde** ḥafālarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 8). [server-i ne-dīde]

serv-i çemān: Salınarak yürüyen servi. Sevgili.

Serv-i çemenüñ ḳaddini бүkdi ḳad-i nāzuñ /Şimşād ile ol **serv-i çemān** elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 4). [serv-i çemān]

serv-i çemen: Çemenin, bahçenin servisi (güzeli).

Serv-i çemenüñ kaddini bükdi kaç-i nāzuñ /Şimşād ile ol serv-i çemān elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 3). [serv-i çemenüñ, -üñ]

serv-i hırāmān: I. Salınarak yürüyen servi. II. Sevgili.

Ayağı bağda servüñ gelemes ayağına /Bâri luṭf eylesün ol **serv-i hırāmān** yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 6). [serv-i hırāmān]

serv-i sebük-reftār: I. Koşar gibi giden sevgili. II. Salına salına, işveli yürüyen sevgili.

‘İnān-ı ihtiyārum gitdi elden yārumı gördüm /Ayağdan kaldum ol **serv-i sebük-reftārumı** gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 2). [serv-i sebük-reftārumı, -umı]

serv-i sehī: I. Kavak gibi uzun, mevzun olan, dağınık olmayan servi. II. Sevgili

Hep sehv-i secdedür ne kadar itse ser-fürü /Eşcār-ı bağ-ı kaddüñe **serv-i sehī** degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 8). [serv-i sehī]

Arama dü-çār olmadıgum bağ-ı fenāda /Ol **serv-i sehī** şiveli reftāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 4). [serv-i sehī]

serv-i serā: Saray servisi.

Her şerha birer **serv-i serā** gülşen-i taḥkīk /Her yāre siyeh-gönçe-i süsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 13). [serv-i serā]

serv-i ser-firāz: Başını kaldıran, yücelere, yükselere uzanan servi (sevgili).

Ey **serv-i ser-firāz** ser-ā-ser server ol /Ey server-i ne-dīde ḥafālarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 7). [serv-i ser-firāz]

ses: Ses, gürültü.

Cihān ağıyārdan ḥālī mi kaldı bilmem ey Kānī /Bir iki gicedür **ses** ḥāne-i ağıyārdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 10). [ses]

ses çıkmaz ol-: Haber gelmemek. Gizli olmak.

Ses çıkmaz olmalu harem-i ‘iffet-i bütān /Esrār-ı ‘ışık-ı ‘āşık-ı şādık ses istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 19). [ses çıkmaz olmalu, -malu]

sessizden: Ansızın, sessizce birden gelmek.

Ėam-ı hicrânı **sessizden** gelür teklîfsiz ammâ /O âfet ĥod-be-ĥod gelmez saña âvâz-ı pâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 9). [sessizden]

sev-: I. Sevgi beslemek, dostluk göstermek. II. Âşık olmak. III. Beğenmek, arzu göstermek.

Bir şolağ maĥbûbı **sevdüm** şimdi ben şağdan şağa /‘Âķibet öldüm dirildüm eyledüm işümi şağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 13). [sevdüm, -düm]

Derletdi ten-i Kânîyi ĥummâ-yı firâķuñ /**Sevdüm** seni cânâ yine âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 10). [sevdüm, -düm]

Ėadeĥ der-kef nigher mestâne sîne münkeşif tâ nâf /Bu Kânî **sevmesün** n’itsün o fettân-ı dil-âşûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 10). [sevmesün, -mesün]

sevâd-ı dîde: Gözün karası. Gözbebeği.

Oldı **sevâd-ı dîde** sefid intizârdan /Bâlâ-tırâz siyâhı ‘aķîdem tebâh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 3). [sevâd-ı dîde]

sevâd-ı ĥaţţ: Sevgilinin yüzünde çıkan tüylerin siyahlığı. (Sevgilinin güzelliğine düşen leke, yaşının ilerlediğini gösteren alamet)

Zamân-ı vaşluñ añıldukça cism-i rûzgâr ağlar /**Sevâd-ı ĥaţţuñ** eyyâmı görinse nev-bahâr ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 2). [sevâd-ı ĥaţţuñ]

sevdâ: Şiddetli sevgi duygusu, aşk.

Sevdâsı sardı ‘âşık-ı zâruñ o perçeme /Gerçekden olsa şâh-ı diyâr-ı fes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 5). [sevdâsı, -sı]

sevdâ-yı cân: Gönlün sevdası.

Amân bir gelseler de üçünüñ de meyyitin sersem /Göñül **sevdâ-yı cân** maĥzûn ĥired sersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 20). [sevdâ-yı cân]

sevdâ-zede-i naķş-ı nigâr ol-: Sevgilinin görünüşüne, güzelliğine aşık olmak.

Kânîyâ lübb-i me‘ânî beni cânlandurdu /Tevbe **sevdâ-zede-i naķş-ı nigâr oldıguma** (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 14). [sevdâ-zede-i naķş-ı nigâr oldıguma, -dıguma]

sevdicegim: Sevdigim kişı.

Ağyâr raķîbe ĥaber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baña vir **sevdicegim** el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [sevdicegim]

sevdigi: Sevgili. Sevilen kişi.

Ne deñlü cevri iderseñ hoş görür elbet anı ‘aşık /Kişiye **sevdiginden** her ne eylerse yamān gelmez (Kānî Divanı, Gazel 79, Mısra 8). [sevdiginden, -nden]

Viřālũñ hāletin zor ańlamıřken farı-ı ğayretle /Ne idi **sevdigüm** genceldigün inceldigün günler (Kānî Divanı, Gazel 62, Mısra 12). [sevdigüm, -m]

Her ne çekilürse çekilür **sevdigüm** ammā /Fahır-ı cühelā nāz-ı gedā hıç çekilmez (Kānî Divanı, Gazel 70, Mısra 5). [sevdigüm, -m]

Ey duřter-i sūtũde-řiyem niçe bir bu nāz /Kār eylemez mi hıç saña **sevdigüm** niyāz (Kānî Divanı, Gazel 73, Mısra 2). [sevdigüm, -m]

Sevdigüm bu ane-i hüsñũ uyutdı ‘ālemi /Gicelerde kışşa-hıān efsāne olmiş olmamış (Kānî Divanı, Gazel 89, Mısra 19). [sevdigüm, -m]

Töhet-i düzd-i nigāhı **sevdigüm** ma‘zũr tut /Bu mesel meřhũrdur hergiz göze olmaz yasağ (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 11). [sevdigüm, -m]

Düşdiginden ağlarum yāruñ rakıbān üstüne /**Sevdigüm** ğavğā bütün ‘ālemde yorğān üstüne (Kānî Divanı, Gazel 157, Mısra 2). [sevdigüm, -m]

Muvāfiğdur hevā-yı ‘ışk ervāha hevālarda /Nevā-yı şevk ğāyet **sevdigüm** hoşdur nevālarda (Kānî Divanı, Gazel 188, Mısra 2). [sevdigüm, -m]

Senũñcün ağlamakda buldığım zevki hağ-ı Zemzem /Degül bulmak müyesser **sevdigüm** ğayrı ovalarda (Kānî Divanı, Gazel 188, Mısra 6). [sevdigüm, -m]

sevdüm seveli: Sevdüğimden beri.

Göñũlden ider her kişi ümmĩd viřālũñ /**Sevdüm seveli** hāzretũni dillere düşdüm (Kānî Divanı, Gazel 118, Mısra 6). [sevdüm seveli]

sevelden: Sevdüğinden beri, sevdüğinden dolayı.

Saña ‘aşık degũlken ‘ār u nāmus idi endişem /Hebā oldu **sevelden** neng ü ‘ār ol gitdi ben ıaldum (Kānî Divanı, Gazel 117, Mısra 10). [sevelden]

sevğ it-: Göndermek.

Pĩr-i mey muğ-beççe dirler bir cüvānı **sevğ ider** /Bint keremũñ ğayrisin ben iřtiyār itmey yine (Kānî Divanı, Gazel 162, Mısra 7). [sevğ ider, -er]

sevmek-: Sevgi ve bağlılık duymak, gönũl vermek.

Evlād-ı ‘Arab **sevmege** itdüm heves ammā /Baştum kara bir olmayacak eşlere düşdüm (Kānî Divanı, Gazel 125, Mısra 5). [sevmege, -e]

seyl-âb: Sel.

Leb-i cûya çekildi sũ-be-sũ aḥbâb çün **seyl-âb** /Şaçıldı âb-ı rûy-ı guşşa vü endũh âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 7). [seyl-âb]

seyl-âb-ı eşk: Gözyaşı seli.

Seyl-âb-ı eşk ‘âlemi ğark-âb eyledi /Sen ey nigâr-ı şu‘le-‘izârum қо âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 7). [seyl-âb-ı eşk]

seyr eyle-: Seyretmek, bakmak.

Ḳadeḥde çehremũñ **seyr eyle** reng-i za‘ferânîsin /Göñũl yâd itmesũn mi âl-i reng-â-reng-i maḥbũbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 7). [seyr eyle]

Sâķî gice meclisde mey-i nâba göz itdi /Bu şîveyi **seyr eyledi** peymâne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 6). [seyr eyledi, -di]

seyr it-: Yürüyüş, yürüme, gidiş.

Şitâbuñ **seyr idüp** terkĩbde aġyâra naķil itdũm /Hele inşâf idüp ta‘bĩrin anuñ ḥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 7). [seyr idüp, -üp]

Sen eyle râḥat ile ‘azm-i ḥ‘âb ey dĩde /Seni de **seyr iderüz** âh u intizâr gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 8). [seyr iderüz, -erüz]

O âb u tâb-ı ḥũsni **seyr idüp** berķ-i bahâr-âsâ /Şihâb-ı berķ peyker-bâr-ı ebr-i şu‘le-bâr aġlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 11). [seyr idüp, -üp]

Şikâf-ı sĩnede ḥâl-i dil-i pür-ḥũnı **seyr itdũm** /Belâ bezmindeki peymâne-i ser-şârumı gördũm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 5). [seyr itdũm, -dũm]

seyr it-: Bir şeyi zevk alarak gözle takip etme, bakma, izleme, temaşa.

Çeşmũm ılıca **seyrin idüp** sĩneye şapdı /Germâbe ararken hele külhânũmı gördũm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 5). [seyrin idüp, -üp]

Cemâlĩ **seyrini** dil-ḥ‘âhum üzre **itmedũm** Kânĩ /Bu küstaḥlıķ nigâh-ı ḥ‘âhişũmde âġlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 15). [seyrini itmedũm, -medũm]

seyr ü ḥırâmân üstüne: Salına salına giden ve dolaşan (bir şeyin) üzerine.

Ḳadd-i yâre üskũf-i zerrĩnidür kuş ḳonduran /Fâḥte ḳonmuş gibi **seyr ü ḥırâmân üstüne** (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 8). [seyr ü ḥırâmân üstüne]

seyre çık-: Gezintiye çıkmak, alay, merasim vb. görülecek şeyleri görmeye gitmek.

Nezāre-i ruḥ u gīsūsı var iken Kānī /Giceyle **seyre çıkup** māh-tābı neylersin (Kānī Divanı, Gazel 138, Mısra 10). [seyre çıkup, -up]

sezā ol-: Layık olmak.

Kānī bu ğazel olsa sezā yāra hediiye /Me'mūl o perīden daḥı taḥsīndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 29). [sezā olsa, -sa]

sīb: Elma. (sevgilinin yanağı)

Ruḥsārī **sīb** beñleri elma çekirdegi /Gül-būse cāy-ı alevi ḥamrā çekirdegi (Kānī Divanı, Gazel 221, Mısra 1). [sīb]

sīb-i sīnobi: Sınap (Sinop) elması. Küçük yapılı bir çeşit elma. (Büyük armut şeklindeki kadehler sevgilinin elma gibi küçük, yuvarlak yapılı çenesi yansıyınca küçük ve narin elma şeklindeki kadehi çağrıştırmış).

Görüp misket tolu peymānede 'aks-i zenaḥdānuñ /Baña aındurdu emrūdī kadeḥler **sīb-i Sīnobi** (Kānī Divanı, Gazel 195, Mısra 4). [sīb-i sīnobi, -ı]

sīb-i ter: Taze elma.

Lebi gülnār o bütüñ ğabğabı **sīb-i terdür** /Sīne vü nāfesi ayvā diyecek yerlerdür (Kānī Divanı, Gazel 36, Mısra 1). [sīb-i terdür, -dür]

şıcaḳ: Sevgi ve şefkat dolu, cana yakın, içten, dostça.

Dil dirler idi ḳanı **şıcaḳ** ber olacaḳdı /Eyvāh o ğam-ḥ'ārı yitürdüm bulamam hīç (Kānī Divanı, Gazel 16, Mısra 3). [şıcaḳ]

şidḳ-ı niyyet: Niyet temizliği.

Olsa pervāza göñül āmāde pür-pervāndur /Himmet itmez şanma **şidḳ-ı niyyetüñ** pervānesi (Kānī Divanı, Gazel 189, Mısra 4). [şidḳ-ı niyyetüñ, -üñ]

sifāl-i bāde: Şarap kadehi.

Sebū-yı ḥāṭırı fikr-i lebūñ eyler şikest āḥir /**Sifāl-i bāde** pāk olmaz ne deñlü şüst u şū itsek (Kānī Divanı, Gazel 101, Mısra 4). [sifāl-i bāde]

şıfat: Vasıf, özellik.

Seni her zerre bir başka **şıfatla** itmede tavşîf /Kimi Allâh kimi Yezdândur dirler zebânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 5). [şıfatla, -la]

sifle-i bî-hûş: Akılsız, sersem, rezil kimse.

Hüner da'vâsın eylerse ne gam her **sifle-i bî-hûş** /Şadâ efzûn-ter olduğu ma'lûm olsa mînâ-bûş (Kânî Divanı, Gazel 91, Mısra 1). [sifle-i bî-hûş]

sihâm-ı cân-güdâz-ı âh: Ahın can eriten okları.

Sihâm-ı cân-güdâz-ı âhı atdum tâ verâ-i 'arş /Kemân-ı şevkı ol gâyâtde gördüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 7). [sihâm-ı cân-güdâz-ı âhı, -ı]

sihr it-: Sihir yapmak, büyülemek. Kendine aşık etmek, cezbelemek.

Ferâgatde hemânâ şâh kendü 'âlemindeyken /Ne **sihr itdüñ** a zâlim âh 'aqlum çeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [sihr itdüñ, -düñ]

s(i)kender: Kuran'da adı geçen Zülkarneyn ve Yunan tarihinde adı geçen Büyük İskender'in karıştırılmasıyla meydana gelmiş bir karakter. Tanıkta kastedilen İskender-i Zülkarneyn'dir. İskender-i Zülkarneyn, karanlıklar ülkesinde Hızır ve İlyas ile bu ölümsüzlük bahşeden suyu ararlar. İlyas ve Hızır sudan içerek ölümsüzlüğe ererler. Hikâyenin farklı rivayetleri bulunmaktadır.

Bilürdik olduğıñ bî-behregân sîr-âb-ı ye's âhir /**S(i)kenderle** berâber âb-ı Hızır cüst-cü itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 10). [s(i)kenderle, -le]

sıklet: Ağırılık, sıkıntı (soğukluk, gerginlik).

Bürüdet bahş ider bezme rakîbüñ âh-ı dem-serdi /Yeründen kendüsi def' olsa lâ-büd **sıkleti** kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 12). [sıkleti, -i]

sıkletli: Sıkıntılı, zahmet veren.

Mâ'il olma câme-i câha göñül **sıkletlidür** /Hırқа-i faqrı libâs it işte ol hıffetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 1). [sıkletlidür, -dür]

silsile-i cân: Can zinciri. (Nefes borusu)

Zülf-i siyehüñ **silsile-i cânâ** tolaşdı /Tarf-ı külehüñ güşe-i imâna tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 1). [silsile-i cânâ, -a]

s̄īm s̄īne: Gümüş göğüslü (sevgili).

Bir kez şarınca s̄īneme ol **s̄īm s̄īneyi** /İtdi o şūh mā-melekim hep müşādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 3). [s̄īm s̄īneyi, -yi]

s̄īm-ten: I. Gümüş tenli. II. Sevgili.

Geçerken **s̄īm-tenler** āh u feryād eylemiş ağıyār /Bu bir ɗarbū'l-meseldür kim it ürmiş kārban geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 7). [s̄īm-tenler, -ler]

s̄īmā-yı cevñ: Siyah yüzler. (Canı çekilmiş, kurumuş).

Tenāfūr ehl-i 'irfāniyla zāhid sen de inşāf it /Cenābuñda olan **s̄īmā-yı cevñ** yeb-rūh'dandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 4). [s̄īmā-yı cevñ]

s̄īm-ber: Gümüş renkli.

Muḳābil düşdi māk yek-şebe ḥurşīde maşırıkda /Tutar bir pīr-i nūrāniye şan bir **s̄īm-ber** keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [s̄īm-ber]

s̄īmden sālhte micmer: Gümüşten yapılmış buhurdan.

Ḥāl-i būyın ise bir 'anber-i dūd-ālūda /S̄īmden sālhte gūyā zeḳanı micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 10). [s̄īmden sālhte micmerdir, -dir]

s̄īn: (س) sin harfi.

Pasam diyerek nekrece şīveyle yanaşur /Sakızlılarıñ şīnleri **s̄īndür** ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 12). [s̄īndür, -dür]

s̄īñ-: İçine, özüne işlemek, nüfuz etmek.

Dile te'sīr-i keyf-i merhem-i vuşlat ḳadar **s̄īñmiş** /Lebüñ bir ḳıymet-i cevherdür ol gencīneden çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 11). [s̄īñmiş, -miş]

s̄īne: I. Göğüs, sadr. II. Derun, kalp.

Her dāğ-ı dil 'aşıḳını eylese rūşen /Sūrāḥları **s̄īnede** revzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 12). [s̄īnede, -de]

Ḥayālūñ **s̄īnede** ey rūḥ-ı 'ālem bir zamān çıḳmaz /Pezīrā-yı fenā olmazsa cism elbette cān çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 1). [s̄īnede, -de]

Oyarsın nāḥun-ı ḥasretle baḡruñ fā'ide virmez /Açılsa **s̄īnede** dilde ser-ā-pā dāğlar gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 4). [s̄īnede, -de]

Aç **sîneñi** görünsün o âyîne-i tılsım /Yum gözlerüñ açılmasun ol dahmegâh-ı nâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 11). [sîneñi, -ñi]

Çeşmüm ılıca seyrin idüp **sîneye** şapdı /Germâbe ararken hele külhânımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 5). [sîneye, -ye]

Yoğ iken **sîne**de fıkır-i dehenüñ bir zerre /Hîç memnûn degilem dünyede var olduğıma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 3). [sîne, -de]

Sîneler bî-dâğ diller bî-gam-ı ‘ışık olmasun /Sönmesün dey-mâh-ı firkatde ocağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 7). [sînel, -ler]

Ey benüm **sînem**de cânım cânımuñ cân-pâresi /Hasretüñle oñmadan kaldı derûnum yaresi (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 1). [sînem, -mde]

Ğamuñ gönölümde kondı cā-be-cā oymaqlardur hep /Çeker güşem benüm bu **sînemi** oymaqlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 2). [sînemi, -mi]

Eger güstâhî-i bîrûn bağıslansa da Kânî /Ğayûrâne tutar anuñ yerin **sîneñdeki** gışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 14). [sîneñdeki, -ñdeki]

Hayâl-i sîne-i sîmîn senâmuñ **sînen**den çıkmaz /O sâde-dil ne sîne cevher-i âyînenen çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 1). [sînen, -den]

Görenler şerha-i sînem ider biñ dâğa istidlâl /Bu sırr-ı şerha kes kâdir degüldür **sînen**den soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [sînen, -den]

sîne münkeşif tâ nâf: Göğüs göbeğe kadar açık (bağrı açık).

Kadeh der-kef nigh mestâne **sîne münkeşif tâ nâf** /Bu Kânî sevmesün n’itsün o fettân-ı dil-âşûbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 9). [sîne münkeşif tâ nâf]

sîne vü nâfe: Göğüs ve göbek.

Lebi gülnâr o bütüñ gâbgabı sîb-i terdür /**Sîne vü nâfesi** ayvâ diyecek yerlerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 2). [sîne vü nâfesi, -si]

sîne vü pistân: Göğsünü ve bağrını.

Emdürmiş ise **sîne vü pistânıñ** ‘aşıkâ /Bi’llâh o farṭ-ı cüd yine bir mekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 5). [sîne vü pistânıñ, -uñ]

sîne-figâr: Gönölü yaralı.

Hecr idelden beni jengâr-ı ğam-ı yâra dü-çar /Kâniyâ **sîne-figâr**um aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 10). [sîne-figâr, -um]

sîne-i cāngāh: Can evinin kendisi. (sine)

Yüzüm sürdüm gehî hāk-i siyāha ki göge tıtdım /Gögerdi müştlerden **sîne-i cāngāh** tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 20). [sîne-i cāngāh]

sîne-i gül: Gülün göğsü, sinesi.

Çîn-i sihr-pây nigāh germile başmıñ o şūh /**Sîne-i gül** çatlamıñ yer yer şikest olmıñ yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 8). [sîne-i gül]

sîne-i kânî: Kani'nin gönlü, göğsü.

Aña bir hâne-i bî-minnet oldı **sîne-i Kânî** /Hayālün bir yere başmaz dil-i bî-kîneden soñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 9). [sîne-i kânî]

sîne-i meşrûh: Açıklanmış, anlatılmış kalp.

Haķîkat-ı zāhir her huşk ü ter ‘unvân-ı bātındır /Derūnuñ inkişāfı **sîne-i meşrûhdandır** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 6). [sîne-i meşrûhdandır, -dandır]

sîne-i şāfuñ beyāzı: Saf gönlünün beyazı.

Hecr ile rûz u şebüm fark itmeden koydı beni /**Sîne-i şāfuñ beyāzı** kaşlarınıñ qarası (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 6). [sîne-i şāfuñ beyāzı]

sîneme şarınca: Sarıldığım vakit. Bağrıma bastığım zaman.

Bir kez şarınca sîneme ol sîm sîneyi /İtdi o şūh mā-melekim hep müşādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 3). [sîneme şarınca]

sînesin göster-: Yüreğini açmak.

Sînesin göstermez açmaz ol deri birden bire /Bād-serd-i āhdan şaķlar deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 1). [sînesin göstermez, -mez]

sipāh-ı nāz: Naz ordusu.

Virme **sipāh-ı nāza** bu vechile i’tinā /Ordū-yı şabr ‘āşıkı yāğma ider şaķın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 5). [sipāh-ı nāza, -a]

sipāhī-zāde: Sipahi (süvari) oğlu. (sevgili)

Üstüme at sürer oldı o **sipāhī-zāde** /Şeh-levendüm bunı tã ‘arşa-i mahşer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 5). [sipāhī-zāde]

siper çek-: Siper koymak.

Mey-hânede pîr-i meyi bintü’l-‘inebi gör /Muğ-beççeyi Kânî bu ikisine **siper çek** (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 10). [siper çek]

sipîhr: Felek, gök, talih.

Sipîhrüñ dün-himmet oldığın bundan kıyās eyle /Ki tutmaz âşikāra ‘arîf-i şāhib-nażar keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 5). [sipîhrüñ, -üñ]

sır: Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözilemeyen şey, giz, gizem.

‘Aceb bir hâle düş oldum dilüm var dil-berüm yokdur /Ne **sırdur** dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [sırdur, -dur]

Sırrumda âyet ü tenezzül okunmada /Kim nüş iderse kıatre meyümden şifâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 7). [sırrumda, -umda]

Ḥâb-âver olmanuñ hîç aşlın ider mi idrāk /Benden işit bu **sırrı** efsâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 6). [sırrı, -ı]

Bu söz ü sâz neymiş süziş ne güne şeymiş /Bu **sırrı** kaç seneymiş pervâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 10). [sırrı, -ı]

Nefy ü isbât ki tevḥîd-i ḥaḳîki oldur /Eyler ol **sırrı** beyân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 20). [sırrı, -ı]

Cevri-i ḳahhâr-ı naẓmuñ olmasa sırrında **sırr** /Kāniyâ tanẓîre bezl-i iḳtidâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 13). [sırr]

İsterem âyîne-i cân u dil olsun sır-nümâ /Lîk o **sırrı** cevher-i cânâ gubâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 12). [sırrı, -ı]

Cevri-i ḳahhâr-ı naẓmuñ olmasa **sırrında** sırr /Kāniyâ tanẓîre bezl-i iḳtidâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 13). [sırrında, -ında]

sır şakla-: Sır olan bir şeyi açığa vurmamak, kimseye söylememek.

Esrârumı tırmadan ider cümle tırâş ol /**Sırr şaklanamaz** hîç ‘aceb bir yere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 8). [sırr şaklanamaz, -namaz]

sîr-âb it-: Suyu kandırmak, doyurmak.

Miyân-ı vaşf-ı haṭṭuñda suḥendānuñ idüp îrād /İder sîr-âb Kânî sebzear-ı bâğ-ı maẓmūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 14). [sîr-âb ider, -er]

s(i)râfil: İsrâfil. Kıyametin kopacağını boru ile herkese haber verecek olan melek.

S(i)râfil eylese ol ẓarn-ı ervāḥı baña teslīm /Vekāletle anı üç kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 13). [s(i)râfil]

sîr-çeşmân: Gözü toklar.

İmtinân eyle yeme rengîn-simâṭ herkesi /**Sîr-çeşmândan** ẓabûl eyle noḥûd u mercimek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 18). [sîr-çeşmândan, -dan]

sır-nümâ ol-: Sır gösteren olmak. Gizli şeyleri aşikâr hale getirmek.

İsterem âyîne-i cân u dil olsun sır-nümâ /Lîk o sırrı cevher-i cânâ ğubâr itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 11). [sır-nümâ olsun, -sun]

sırr-ı cânım: Can, gönül sırrı.

Añlardı **sırr-ı cânımı** feryâd-ı ‘andelîb /Bilseydi kuş lisânımı feryâd-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 1). [sırr-ı cânımı, -ımı]

sırr-ı dehen: (Sevgilinin) Ağzının sırrı.

Yokluğla idi şöhreti ol hoşka-dehānuñ /Fâş eyledi **sırr-ı dehenin** söyleye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 10). [sırr-ı dehenin, -in]

sırr-ı ene’l-hak: Ben Hakk’ım sırrı. (Hallâc-ı Mansur’un vecd hâlinde söylediği ve dâra çekilmesine sebep olan meşhur söz olup edebiyâtımızda vahdet görüşünün ve taşkın cezbenin ifâdesi olarak çok kullanılmıştır.)

Manşûrî çün gül-i ser-i dâr idecekdiler /**Sırr-ı ene’l-hakı** açacak idi çekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 2). [sırr-ı ene’l-hakı, -ı]

sırr-ı ‘ışk: Aşkın sırrı.

Şüfiye söyleme **sırr-ı ‘ışkı** /Ki yaban ağacı tutmaz aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 1). [sırr-ı ‘ışkı, -ı]

sırr-ı mektûm: Gizli sır.

Şaķın pîş ez-vukû‘ itme işā‘a **sırr-ı mektûmı** /Şuyû‘ı saħt-terdür ba‘zı evzā‘uñ şürû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 3). [sırr-ı mektûmı, -ı]

sırr-ı nihân: Gizli sır.

İder āyîne kendin ħalka elbet her zamân ser-ħoş /Bulır evzā‘ına şâyeste bir **sırr-ı nihân** ser-ħoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 2). [sırr-ı nihân]

Müttahid olmalıdır ‘āşık u ma‘şūk gibi /Biline **sırr-ı nihân** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 16). [sırr-ı nihân]

Hîç göz göre geçmek niçe mümkün ola senden /Çeşmüm nıgehüm **sırr-ı nihānum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 10). [sırr-ı nihānum, -um]

sırr-ı şerha: Yarığın, yaranın sırrı.

Görenler şerha-i sînem ider biñ dāğa istidlâl /Bu **sırr-ı şerha** kes kâdir degüldür sîneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [sırr-ı şerha]

sırrını setr eyle-: Sırrını saklamak gizlemek.

Nîm-nân ħursendesi ol söyleme ħālüm şudur /**Sırrını setr eyleyüp** ‘arz itmeyen ‘izzetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 6). [sırrını setr eyleyüp, -yüp]

şırt eyle-: Bir nesneyi bir yerden başka bir yere götürmek için sırtına almak, sırtlamak.

Getürmez cünbişe bu ħuşk-şāĥ-ı cismimi devrân /Beni bir şalla **şırt eyler** ħucaķlar şarşarum yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [şırt eyler, -r]

sitâre gerek: Yıldız lazım (ışık, şans bağlamında).

Ĥüzûr-ı yârda rûy-ı siyâhdur maţlûb /Felekde girmege ol meclise **sitâre gerek** (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 10). [sitâre gerek]

sitem-câmelerin giy-: Sitem elbiselerini giymek. (Sitem etmek, kırgın bir hal takınmak).

Giymezdi sitem-câmelerin evveli ammâ /Bilmem neye ħarıldı baña kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 11). [sitem-câmelerin giymezdi, -mezdi]

sitem-verz: Eziyet, cefa etmeyi adet edinen.

Bu **sitem-verzler** içre arama hîç mu‘în /Kimse imdâd idemez ‘avn-i ilâhdan ħayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 11). [sitem-verzler, -ler]

siyāh: I. Kara, siyah. II. Kötü.

Tabanı yanmış āsā pek yürür zāhid nedür fā'iz / **Siyāh** āhenden ey dil beyzā-ı tīg-ı tībān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 6). [siyāh]

siyāh şaḥra-i bed-gevher: Aslı bozuk, mayası bozuk siyah çöl. (Kalbindeki kötülüğü yüzüne vurmuş kimse)

Pek rû-sefîd şâf-derûn hoş-nümâ gerek /Olmaz **siyāh şaḥra-i bed-gevher** âyine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 4). [siyāh şaḥra-i bed-gevher]

siyeh: Siyah, kara.

Gördüm Saḳız kızını yañaḳlar kızıl kızıl /Gözler **siyeh** o la'ı dudaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 2). [siyeh]

siyeh mest-i şarāb-ı 'ışk-ı leyli ol-: Leyla'nın aşk şarabıyla zilzurna sarhoş olmak.

Siyeh-mest-i şarāb-ı 'ışk-ı Leyli olmadum ammā /Seni gördüm yitirdüm 'aqlımı Mecnûnıñam sâķī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 17). [siyeh mest-i şarāb-ı 'ışk-ı leyli olmadum, -madum]

siyeh-baḥt: Kara bahtlı.

Gāh germ ü gāh serd oldığı bulmuşdur şuyu' /Kaydlardan şu **siyeh-baḥt** āh da kurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 4). [siyeh-baḥt]

siyeh-dil: Kötü kalpli, günahkâr. (sevgili)

Bir qarāra göz qarārdur ol **siyeh-dil** ḳatlûme /Kirpigüm kıpmam derûnum bî-qarār itmey yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 5). [siyeh-dil]

siyeh-gonçe-i süsen: Susam çiçeğinin siyah goncası.

Her şerḥa birer serv-i serā gülşen-i taḥḳīḳ /Her yāre **siyeh-gonçe-i süsen** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 14). [siyeh-gonçe-i süsen]

siyeh-ḳārī-i ṭālī': Talihin kötü işi, gidişi.

Siyeh-ḳārī-i ṭālī' şabr ile tebdīl-i reng eyler /Ki Leyli müşrif-i şubḥ-ı ḥaḳīḳat itdi Mecnûnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 11). [siyeh-ḳārī-i ṭālī']

siz: İkinci çoğul şahıs zamiri. (âşıklar)

Çü ‘aşık cân görem dirse bedensiz /Aña ma‘şûk dir cân biz beden **siz** (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 2). [siz]

sizi: İkinci çoğul şahıs zamirinin belirtme hal eki almış biçimi. (âşıklar)

Şorma ‘uşşâka **sizi** kim götürür ol yâra /Ben işâret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [sizi]

sızla-: Hafif ve ince ağrı hissetmek.

Dâğı kanar ya yâresi **sızlar** ya âh ider /Bi’l-ıztırâr ümmet-i ‘ışkuñ günâh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 1). [sızlar, -r]

sofra-i ‘ışk: Aşk sofrası.

Sofra-i ‘ışka elüñ şunma şağın /O degüldür senüñ ağzuñ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 7). [sofra-i ‘ışka, -a]

şoḥbet arası: Arkadaşlarla, dostlarla yapılan konuşma ve birlikte vakit geçirme anında.

Bir kimseye bir iylik idüp şöra da Kânî /**Şoḥbet arasında** başa kaçmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 10). [şoḥbet arasında, -sında]

şoḥbet geç-: İki veya daha çok kişinin aralarında karşılıklı olarak dostça yapılan konuşmanın vuku bulması, meydana gelmesi.

Şaded ḥâl-i dil-i ‘uşşâkdan geçdükçe meclisde /Baña dâ’ir de **şoḥbet geçmiş** ammâ pek nihân geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 6). [şoḥbet geçmiş, -miş]

şoḥıl-: Yanına yaklaşmak, yakınına ulaşmak.

Dâmen gibi varur **şoḥılursın** miyânına /Kânî o şûḥ-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 9). [şoḥılursın, -ursın]

şol-: Solmak, sararmak.

O gülşen kim hemîşe bâğbânı Ḥazret-i Ḥaḳḳdur /Anuñ gül gonçesi bi’llâh **şolmaz** añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 4). [şolmaz, -maz]

şolak: I. İnâtçı. II. Eski Osmanlı devrinde padişahın özlük muhafızı olan yeniçeri.

Bir **şolak** maḥbûbı sevdüm şimdi ben şağdan şağa /‘Ākıbet öldüm dirildüm eyledüm işümi şağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 13). [şolak]

şolmuş çiçek: Rengi uçmuş, parlaklığını ve tazeliğini yitirmiş çiçek.

Şolmuş çiçeği başuma taktmak ne revâdur /Dildâr-ı haţ-âverdeye bakmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 1). [şolmuş çiçeği, -i]

şoluğı anda al-: Bir yere hemen gitmek veya sığınmak. (Rakibin hemen sevgilinin yanına gitmesi)

Ne semte varsa dil-ber **şoluğı anda alur** ağıyâr /Tuyırmaz âh-ı dil-süzün yorılmış güyiyâ hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 9). [şoluğı anda alur, -ur]

şoñra: Daha ileri bir zamanda, müteakiben.

Yâ Rabb kuluñı nâz u na'îm ile büyütdüñ /**Şoñra** bırağub âteşe yakmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 4). [şoñra]

Bir kimseye bir iylik idüp **şoñra** da Kânî /Şoñbet arasında başa kaçmak ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 9). [şoñra]

Velî inşâ-i menşûrî birağma zü'l-cenâheyn ol /Şikâr it **şoñra** nesr-i tã'ir-i gerdün-ı gerdânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 12). [şoñra]

Dil alur ol perî **şoñra** dil-i mahrûkdan çıkmaz /Yataklı düzd-i kâmil-hâne-i mesrûkdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 1). [şoñra]

Dil âyet-i ıışkı okıdı **şoñra** üfürdi /Ser-şafha-i cân u bedeni bî-huşayazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 7). [şoñra]

Düşer dil âsitân-ı dil-bere mey-hânedan **şoñra** /İder bir secde-i İskenderi ammâ neden **şoñra** (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 1). [şoñra]

Niçün rahm eylemezsin ey cihân-efrûz-ı istignâ /Bu deñlü şîveden âzâr-ı küstâhânedan **şoñra** (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 8). [şoñra]

Hayâlün bir yere başmaz dil-i bî-kînedan **şoñra** /Miyānuñ çoçmağa imkân yok âyînedan şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 1). [şoñra]

Hayâlün bir yere başmaz dil-i bî-kînedan şoñra /Miyānuñ çoçmağa imkân yok âyînedan **şoñra** (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 2). [şoñra]

Görenler şerha-i sînem ider biñ dāğa istidlâl /Bu sırr-ı şerha kes kâdir degüldür sînedan **şoñra** (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 6). [şoñra]

Aña bir hâne-i bî-minnet oldı sîne-i Kânî /Hayâlün bir yere başmaz dil-i bî-kînedan **şoñra** (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 10). [şoñra]

şor-: Sormak, araştırmak.

Dil-ḥastegī-i ‘āşıkı **şorma** ḥekīmden /Ol mes’ele var ise de āḥestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 15). [şorma, -ma]

Şoruñ ‘uşşāķına āyā birisi içinden /Ṭayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 5). [şoruñ, -uñ]

Şorma ‘uşşāķa sizi kim götürür ol yāra /Ben işāret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [şorma, -ma]

Ferzend-i hünermend-i fülānum deyu söyler /**Şorsañ** meselā şöhret-i cedd ü ebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 6). [şorsañ, -sañ]

Reng-i kāhī-i ruh-ı zerdimi görmişlere **şor** /Niçedür fark idesin māhiyet-i reng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 7). [şor]

Şorsañ ne dir ‘aceb şu muvaḥḥid geçenlere /Taḥķīķ-i mü’min olana kāfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [şorsañ, -sañ]

Ben ol güm-geşte-i şahrā-yı bī-pāyān-ı ‘ışķam kim /Yine benden **şorar** rāh-ı ümīdi reh-nümūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 10). [şorar, -ar]

sorguc taķ- I. Hükümdar ve vezir gibi kudretli büyük kişilerin sarıklarının kenarına değerli mücevherlerden taktıkları süs. II. Takdir edilmek, beğenilmek.(Hünéri ve sanatı Kani'yi yüceltiyor)

Ma‘ārifüñ saña **sorguc taķsa** da Kānī /Şikence-i felege ya serūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 13). [sorguc taķsa, -sa]

şovuk baķan: (Bir şeye karşı) Uzak duran, ilgi göstermeyen ve hoşnutsuzluğunu belirten kişi.

Eyler mi erba‘inine bu faşluñ i’tibār /Kānī **şovuk baķan** kişi bu çille-ḥāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 14). [şovuk baķan]

şoy-: (Üzerinde bulunan kabuk, deri, zar vb.ni) Kesmek veya tutup çekmek, sıyırmak suretiyle çıkarmak.

Cild-i ten-i pür-dāģı Nesīmī gibi **şoydı** /Kisvet mi keser kendüye gerdün derümünden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 11). [şoydı, -dı]

sökün-: Diz çöktürmek.

Zāhid yine sen ḥalt-ı kelām eyleye düşdüñ /Te’dīb gerekdür seni gel mesti **sökündi** (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 6). [sökündi, -di]

sön-: (Ateşin, ışığın) sönmesi.

Şeb-çerâğ-ı küngür-i devlet **söner** mi bâddan /Feyz alur Rûhu'l-kudüsden devletüñ pervânesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 9). [söner, -er]

söyle-: 1. Demek, söylemek.

Baňa rağmen rakıbe iltifâtın **söyler** ammâ ben /Disem cem'ıyyetüñ bir aşlına irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 31). [söyler, -r]

Buňa hâmuşlıktan gayrı hıçbir var mıdur çäre /Bu râzı ben eger bir kerre **söylersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 8). [söylersem, -rsem]

Bir yaňa olup al ayağı ele ser çek /Sen baňa yalan **söyleme** ben de saňa gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [söyleme, -me]

Emsem 'aceb emsem ola mı la'lüñi didüm /Bir şive ile **söyledi** ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [söyledi, -di]

Söz kalmadı ki **söylene** bilmem hele Kânî /Kaldum bir alay bî-hüde-gü sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [söylene, -ne]

Hakk sözi evvel-be-evvel **söylemez** medhin mezâk /Bulmadum bu bâbda toğrı deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 5). [söylemez, -mez]

Bu nâzişlerle cânâ yürüyişden bellidür elbet /Nedür **söyle** diger reftâr bu reftâr küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 8). [söyle]

Nezâketle varup bir buse de aldum yañağundan /Tehevvür itme **söyle** hasbeten-li'llâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 6). [söyle]

Ferzend-i hünermend-i fülânım deyu **söyler** /Şorsañ meselâ şöret-i cedd ü ebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 5). [söyler, -r]

2. Dile getirmek, ifşa etmek.

Şüfiye **söyleme** sırr-ı ıışkı /Ki yaban ağacı tutmaz aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 1). [söyleme, -me]

Nîm-nân hursendesı ol **söyleme** hâlüm şudur /Sırrını setr eyleyüp 'arz itmeyen 'izzetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 5). [söyleme, -me]

söylet-: Konuşturmak, dile getirmek.

Ṭama'kâr-ı vişâli olduğıñ hisseyledi Kânî /Peşin **söyletmeyüp** bu naqd-i cânı virmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 10). [söyletmeyüp, -meyüp]

söyleye düş-: Konuşmaya başlamak. Ağzını açmak.

Yokluğla idi şöreti ol hoşka-dehānuñ /Fâş eyledi sırr-ı dehenin **söyleye düşdi** (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 10). [söyleye düşdi, -di]

söyün-: Sönmek, parlaklığı gitmek.

Devr-i felek-i hüsn u cemālũn yine döndi /Mānend-i ŧihāb āb-ı ruhı tĩz **söyüñdi** (Kānĩ Divanı, Gazel 205, Mısra 2). [söyüñdi, -di]

söz: 1. Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelimeler, laf, kavi.

Haṭuñ devrinde **sözler** vaşf-ı la'ı-i nāba dā'irdür /Gülüşler vaḡt-i mağrib ekserĩ mey-hānedendür hep (Kānĩ Divanı, Gazel 7, Mısra 7). [sözler, -ler]

Söz kalmadı ki söylene bilmem hele Kānĩ /Kaldum bir alay bĩ-hũde-gũ sersem içinde (Kānĩ Divanı, Gazel 160, Mısra 29). [söz]

2. I. Söz. II. Şiir.

Yüzüm rengĩni gül-hānde-i āmāle sādur /**Sözüm** her çend rengĩn olsa istihsāna ḡasretdür (Kānĩ Divanı, Gazel 35, Mısra 14). [sözüm, -üm]

3. I. Söz. II. Nasihat.

Sözũñi eyleme āvĩze-i gũş-ı nādān /Kāniyā kān-ı me'ānĩde suḡan gevehrdür (Kānĩ Divanı, Gazel 36, Mısra 17). [sözũñi, -ũñi]

Saṅa hĩç **söz** mi te'sĩr eyler ey Kānĩ ki sen ḡābān /Misāl-i aḡter-i tābında dikmiş āsumān gözler (Kānĩ Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [söz]

söz at-: Birine dokunacak bir sözü ortalıḡa söylermiş gibi söylemek, sözle takılmak, laf atmak.

Şāḡibũm gör beni faşl itme şaḡın /Naḡşa **söz atma** aṅup naḡḡāşı (Kānĩ Divanı, Gazel 220, Mısra 10). [söz atma, -ma]

söz düş-: Bir mecliste bir konu hakkında tartışılırken konuşma sırasının kendisine gelmesi. Konu hakkında fikirlerinin sorulması.

Söz düşse mu'allim geçinür cehle baş egmez /Şũfĩ ki der-i medrese vũ mektebi bilmez (Kānĩ Divanı, Gazel 68, Mısra 3). [söz düşse]

söz geç-: Söz geçirmek. İstedini, söylediğini yaptırmak, hükmetmek.

O Türk-beççeye söz mi geçer nezāket ile /Bir iki lafz-ı fużũlāna ḡaldı ḡayrı ḡalan (Kānĩ Divanı, Gazel 139, Mısra 13). [söz geçer, -er]

söz ü sāz: Söz ve çalgı.

Bu **söz ü sāz** neymiş sũziş ne gũne şeymiş /Bu sırrı ḡaç seneymiş pervāneler de bilmez (Kānĩ Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [söz ü sāz]

söze gir-: Söze başlamak.

Ebyāt-ı zülf ü haṭla girüp Kāniyā söze /Şeb tā seher o mäh ile itdük müşā‘are (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 9). [söze girüp, -üp]

sözi uzat-: Gereğinden çok konuşmak.

Heyzüm görünür ‘aynı ile şekl-i hurūfāt /**Sözi uzadur** aḳreb ile ‘aḳrabı bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 12). [sözi uzadur, -ur]

sözinden dön-: Söylediği sözden vazgeçmek.

Cānı bir şīveyle ol tıfl-ı melek-hū istemiş /Dönmesün bārī sözinden baş degül cān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 6). [sözinden dönmesün, -mesün]

sözün hüsni: Güzel, hoş söz.

Taḥalluş itmek isterseñ **sözün hüsni** yeter maḥlaş /Miyān-ı ehl-i dilde olsa da baḥş-ı suḥandānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 15). [sözün hüsni, -i]

sözün toğrısı: Doğru söz, bilgi; işin aslı.

Sözün toğrısı Kānî bendedür benden su‘āl eyle /İşitmiş var ise uşlu ḥaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 9). [sözün toğrısı]

şu: 1. Su.

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez **şu** arar hep /Sāḳī-i ecel herkese şerbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 5). [şu]

Bādeyi virme **şusuz** baña ki ol şu götürür /Zülfüñi baña ḳoḳutma çelebüm bñ götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [şusuz, -suz]

Mümkin mi āb āteş ile itsün imtizāc /Ben **şu** gibi mülāyim efendi o āteşī (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 10). [şu,]

2. Şarap.

Şorma ‘uşşāḳa sizi kim götürür ol yāra /Ben işāret iderem aña beni **şu** götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 16). [şu]

şu âteşi başdur-: Su ateşi, yangını söndürür. (Sevgilinin dudağı âşığın gönül yangınını söndürmek)

Fıkr-i lebûn niçün dile âteş virür müdâm /Meşhûr degül mi başdurur elbet şu âteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 4). [şu âteşi başdurur, -ur]

şu dökün-: Yıkanmak.

Germ-âbe-i vaşluñda senüñ ‘âşık-ı ter-dest /Göz yaşı kadar yoğ ise de çok **şu dökündi** (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [şu dökündi, -di]

şu gibi aķduķca gūlzār: Suyun gül bahçesine girmesi. Sevgilinin eğlence meclislerine katılması.

O yaluñ yüzli âfet **şu gibi aķduķca gūlzāra** /Miyān-ı āb u âteşdür yeri Kānī yanar ağılar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 17). [şu gibi aķduķca gūlzāra, -a]

şu götür-: Su ile birlikte kullanılmaya uygun (içki).

Bādeyi virme şusuz baña ki ol **şu götürür** /Zūlfüñi baña koķutma ķelebüm bū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [şu götürür, -ür]

su’āl eyle-: Sormak, araştırmak.

Sözüñ toğrısı Kānī bendedür benden **su’āl eyle** /İşitmiş var ise uşlu ķaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 9). [su’āl eyle]

sū-be-sū: Taraf taraf, her taraf, her yan.

Leb-i cūya ķekildi **sū-be-sū** aķbāb ķün seyl-āb /Şaķıldı āb-ı rūy-ı ğuşşa vü endüh āb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 7). [sū-be-sū]

şubķ: Sabah vakti, sabah.

‘Adem diyārına şalmış şalāsı ‘ışķ beni /Bu **şubķ** pīr-i mey oķutmıķa şu şalāsı (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 4). [şubķ]

Ķalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ /Batmasun tā **şubķa** dek Yā Rabb ķerāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [şubķa, -a]

şuda idüm-: Suda olmak. İç huzuru olmak.

Nerm ister iken dil-beri ser-ķeşlere düşdüm /Bir **şuda idüm** ğamla ki âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 2). [şuda idüm]

şudür-ı luṭf u mürüvvet: Cömert ve ihsan sahibi gönüller.

Zamānede unudulmuş adın bilür daḥı yok /**Şudür-ı luṭf u mürüvvet** cünûna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 4). [şudür-ı luṭf u mürüvvet]

şuffe-i lâhût: Cenabıhakk'ın zatına mahsus olan ilk ve en yüce alemin yeri makamı.

‘Arş-ı raḥmān **şuffe-i lâhûtdur** mesken saña /Ėam ne Kānî bu kühen kâşâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 21). [şuffe-i lâhûtdur, -dur]

şüfi: Kaba sofu (çok dindar olup irfanı olmayan kimse).

Söz düşse mu‘allim geçinür cehle baş egmez /**Şüfi** ki der-i medrese vü mektebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 4). [şüfi]

Her bār rehā ister iken ester ü ḥārdan /**Şüfi** gibi bir kendüyi bilmez ḥare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 22). [şüfi]

Derün u sîne de çün dāğ u şerḥa yok **şüfi** /O ḥalkasuz rezesüz köhne bâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 3). [şüfi]

Raḳîb-i rû-siyaha âh der-be-der ḳalası /Gelür o **şüfi** ḥaḳuñdan senüñ ṭomuz ḳalası (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 2). [şüfi]

Şüfiye söyleme sırr-ı ‘ışkı /Ki yaban ağacı tutmaz aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 1). [şüfiye, -ye]

Şüfi bu gice meclise geldi seḥer üstü /Ḳulḳul diyicek ḥalk sebû ḳalkale virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 11). [şüfi]

suḥan: 1. Şiir, söz.

Elâ ey ṭalib-i gencîne-i esrâr-ı sultānı /**Suḥanla** ḳıl ‘imâret bu kühen-bünyād-ı virānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 2). [suḥanla, -la]

2. Söz, kelam.

Sözüñi eyleme âvîze-i güş-ı nādān /Kāniyā kân-ı me‘ânide **suḥan** gevherdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 18). [suḥan]

Deheniyle **suḥanı** gül be-şekerdür güyâ /Lebi pālûde-i terden daḥı nâzûk-terdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 3). [suḥanı, -ı]

Suḥan cevher iken beyne’l-verâ bî-âb u tâb olmak /Maḥâlsiz bir alay bî-cevherâne lâğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 11). [suḥan]

suḥan-ı ‘ışk-ı ḥudâ: Allah aşkının kelamı.

Suḥan-ı ‘ışk-ı Ḥudâ çün ezalî ḳālimdür /Ḳıyl ü ḳāl eylememek lâzime-i ḥālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 1). [suḥan-ı ‘ışk-ı ḥudâ]

şular gibi ak-: Çok fazla kan akıtmak.

Çanum yoluñı şulamağa hâzır iken hîç /Boş yerlere **şular gibi akmak** ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 6). [şular gibi akmak, -mak]

şulh-ı ebed ol-: Sonsuz anlaşılmaya varmak, uzlaşmak.

Mu‘arizât-ı şuverle olındı şulh-ı ebed /Bizüm bu ma‘rekelerde cihâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 9). [şulh-ı ebed olındı, -ındı]

sultân: Hükümdar, sultan.

Duht-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri /Geldi bugün sarayına **sultân** efendimiz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 18). [sultân]

sultanlık it-: Padişahlık, hükümdarlık yapmak. Etrafına hükmetmek, etkisi altına almak.

Niçün ey muğ-beçe ey duht-ı rez **sultanlık itmezsın** /Miyân-ı mey-keşânda hây u hûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 3). [sultanlık itmezsın, -mezsın]

sürâhlar: Delik (yara delikleri).

Her dâğ-ı dil ‘aşıkını eylese rüşen /**Sürâhları** sînede revzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 12). [sürâhları, -ı]

şûret: 1. Görünüş.

Dil-hastelerün başı ucında tûrur ol şûh /**Şûretde** i‘âde içi telkîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 16). [şûretde, -de]

2. Nûsha.

Âyîneye nakş-ı haţtı şûret virecekdür /Bir **şûreti** de ‘aşıkâ elbet virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 2). [şûreti, -i]

şûretce: Görünüşte.

Vasat-ı hâli-i vefk-i dile eyle nazarı /Bağma **şûretce** benüm ehl-i kenâr oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 12). [şûretce]

şûret-i dîdâr: Sevgilinin güzel yüzünün şekli, tasviri.

Gönlümde hayâlâtunu taşvîr iderdüm /Ol **şûret-i dîdârı** yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 16). [şûret-i dîdârı, -ı]

şûret-i 'ibret-nümâ-yı 'ışk: Aşkın ibret gösteren yüzü, şekli.

Olurdu büt-perest âzâdegân-ı ribka-i şûret /Eger keşf olsa idi **şûret-i 'ibret-nümâ-yı 'ışk** (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 4). [şûret-i 'ibret-nümâ-yı 'ışk]

şûret-i tahsîn: Aferin tarzı, takdir etme şekli.

Nüşâ-i şî're nedür cā'ize dirseñ el'ân /Görmedüm **şûret-i tahsînde** pâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 18). [şûret-i tahsînde, -de]

şûret-i telvîn: Bir halden başka bir hala geçme sureti.

‘Âşıklara temkîn gerek rāh-ı vefâda /Temkîni dahı **şûret-i telvîndür** ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 8). [şûret-i telvîndür, -dür]

sûr-ı vişâl: Kavuşma, buluşma düğünü.

Çanbersüz ebed kûy-ı vefâda düğün olmaz /Ben **sûr-ı vişâlünde** niçün Çanbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 6). [sûr-ı vişâlünde, -ünde]

sû-yı hâkka: Gerçeğin ve doğrunun yönü. (Hak yolu).

Bî-ıayy-ı mesâfe **sû-yı hâkka** gûzer eyler /Ol hûrşide kim kendi özinden sefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 1). [sû-yı hâkka, -a]

sûz-ı 'ışk: Aşk ateşi, acısı.

Ey **sûz-ı 'ışk** bir yanar âteş misin nesin /Tâkât-güdâz-ı cân belâ-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 1). [sûz-ı 'ışk]

sûziş: Yanma, içi yanma, yürek yanığı, büyük acı, ızdırıp.

Bu söz ü sâz neymiş **sûziş** ne gûne şeymiş /Bu sırrı kaç seneymiş pervâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [sûziş]

sûziş-i 'ışk: Aşk ateşi.

Şûziş-i şem'î neden idrâk ider pervâneler /**Sûziş-i 'ışk** ile bî-pervâ niçe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 2). [sûziş-i 'ışk]

süd: Süt.

Zevk-i lebünle bir mi güvârişde cüy-ı şîr /Şâfî **südüñ** müşābeheti var mı āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 8). [südüñ, -ün]

süfliyyet: Süflilik, bayağılık.

Kişi **süfliyyet** ile ‘ulviyāta intisāb itmez /Bu bālā-ḳadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alî ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 5). [süfliyyet]

süfre-i gerdün: Feleğin sofrası, gökyüzü.

Hisseti ḡālib olur dirler felek-meşreblerüñ /**Süfre-i gerdünda** devr eyleyen iki çörek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 10). [süfre-i gerdünda, -da]

süllem-i nāz: Naz merdiveni, basamağı, derecesi.

Tā yek-ḳademe inmeyicek **süllem-i nāzı** /Zîr-i ḳademinde o bütün minbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 7). [süllem-i nāzı, -ı]

Süleymān: Hükümdar. (Hz. Süleyman)

Mülk-i istiḡnāda hemvāre **Süleymān** olmayan /Maşlaḫat-fermāy-ı mār u mūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 7). [süleymān]

sünbül nev‘i: Sümbüle ait, ona has, onunla ilgili.

Perişanlık ser-i ḡisūna beste bāḡlardandır /Ki **sünbül nev‘inüñ** hep iştiḫārı bāḡlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 2). [sünbül nev‘inüñ, -nüñ]

sünbülzār-ı ḡisū: Sevgilinin sacı rengi ve kokusu bakımından sümbüle benzetilmiş. Saçların döküldüğü yer, sümbül-zar ise sevgilinin gerdanı ve omuzları.

Ḥayāl-i ḡonçe-i ruḡsārı **sünbülzār-ı ḡisūsı** /Gelürse ḫāṭıra ‘āşıkları leyl ü nehār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 3). [sünbülzār-ı ḡisūsı, -sı]

sür-: 1. Kovmak, uzaklaştırmak.

Göñül ebrü-siyeh çeşm-i siyāhı sürmeli ister /Raḳīb-i rü-siyāhı ol arada **sürmeli** ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 2). [sürmeli, -meli]

2. İçinde bulunup yaşamak, geçirmek.

Her zamān sāğar-ı bezm-i meyi dilber mi **sürer** /Yohsa bu zevk u şafâyı yine sāğar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [sürer, -er]

Her zamān sāğar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yohsa bu zevk u şafâyı yine sāğar mı **sürer** (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 1). [sürer, -er]

3. Değdirmek, dokundurmak.

Sürinürmiş didiler duhter-i rez leblerüñe /Bize bu sürmeceyi yohsa kadehler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 3). [sürinürmiş, -inürmiş]

4. Bulaştırmak.

Sürinürmiş didiler duhter-i rez leblerüñe /Bize bu sürmeceyi yohsa kadehler mi **sürer** (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [sürer, -er]

sürâğ-ı fikri: Düşüncenin, aklın izi, nişanı.

Sürâğ-ı fikri güm-geşte ider nâ-gâh ey Kânî /Ümîd-i vaşl ile taḥmînlerüm ḥâletlerüm aḥsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 13). [sürâğ-ı fikri]

sürâğ-ı rāh: Yolun izi, nişanı.

Giderken bādveş döndüm girifte-pây-ı bî-tāba /Bulınmaz oldu ḥayretten **sürâğ-ı rāh** tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 10). [sürâğ-ı rāh]

sürmece: Dudağına şarap sürme, değdirme eylemi.

Sürinürmiş didiler duhter-i rez leblerüñe /Bize bu **sürmeceyi** yohsa kadehler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [sürmeceyi, -yi]

sürmeli: Sürme sürünmüş.

Göñül ebrû-siyeh çeşm-i siyāhı **sürmeli** ister /Raḳīb-i rû-siyāhı ol arada sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 1). [sürmeli]

sürün-: Sürünerek ilerlemek.

Sürünse yürise bilece ‘āşık-ı zāruñ /Pā-tābe-girībān ser-i dāmen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 9). [sürünse, -se]

süsti-i peymāne: Şarabın uyuşukluğu, gevşekliği.

Benüm reftār-ı süstüm **süsti-i peymānedendür** hep /Hücüm-ı şaḥne-i ḥiss şīve-i mestānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 1). [süsti-i peymānedendür, -dendür]

süvār ol-: Ata binmek.

Ser-i şeh-rāh-ı vuşlatda piyāde idüm ey Kānī / Çün oldı eşheb-i nāza süvār ol gitdi ben kaldum (Kānî Divanı, Gazel 117, Mısra 18). [süvār oldı, -dı]

süveydā: I. Yürekte olan siyah nokta. II. Kara.

Kāniyā cān u dehānı o ‘adīmü’l-meselün /Noқта-i şekk mi **süveydā** mı haṭ-ı ‘ayb mıdur (Kānî Divanı, Gazel 53, Mısra 10). [süveydā]

şād it-: Sevindirmek.

Görür etbā‘ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lā-büd /Anı bir tesliyetle Bārī **şād itmez** hemān ölme (Kānî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [şād itmez, -mez]

şafak-āsā: Şafak misali (Huzura, aydınlığa kavuşturma bağlamında).

Şām-ı firkat-ı dem eyyām-ı vişāl it gice geç /**Şafak-āsā** o karanlıkda var al it gice geç (Kānî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [şafak-āsā]

şāh: 1. Şah, sultan.

Ferāgatde hemānā **şāh** kendü ‘ālemindeyken /Ne sihr itdün a zālīm āh ‘aqlum çeldigün günler (Kānî Divanı, Gazel 62, Mısra 3). [şāh]

Bā-Ḥaḥḥ-ı nebī Ḥazret-i Allāhı unutma /Ḳulsın ḳul iseñ ḳulluḳ idüp **şāhı** unutma (Kānî Divanı, Gazel 165, Mısra 2). [şāhı, -ı]

2. Satranç oyununun en önemli taşı. (makam mevki sahibi)

Bāzi-i gerdündan ehl-i cāh da ḳurtulmadı /Mātdan şatranclarda **şāh** da ḳurtulmadı (Kānî Divanı, Gazel 203, Mısra 2). [şāh]

şāh-bāz: Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse. (sevgili)

O **şāh-bāza** ṭuzaḳdur bu ḥalka-i tevḥīd /Nedür bu ḥod-menişānda olan yalan ṭolan (Kānî Divanı, Gazel 139, Mısra 17). [şāh-bāza, -a]

şāh-ı gül: Gül dalı, gül budağı.

Taḳvīm-i sāl ü devletüne **şāh-ı gül** ile /Yazsun du‘ā-yı Kānīmi feryād-ı ‘andelīb (Kānî Divanı, Gazel 12, Mısra 33). [şāh-ı gül]

şāh-ı diyār-ı fes: Fas mülkünün şahı. Fas hükümdarı.

Sevdāsı sardı ‘āşık-ı zāruñ o perçeme /Gerçekden olsa **şāh-ı diyār-ı fes** istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 6). [şāh-ı diyār-ı fes,]

şāh-ı istiğnā: Hiçbir şeye muhtaç olmayanların şahı. (Cenabihak)

Bārgāh-ı ğayrıdan umma hūşūl-i maṭlabı /Ādeme her ne virürse **şāh-ı istiğnā** virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 8). [şāh-ı istiğnā]

şāh-ı sidre: En yüksek makamın dalı. En tepe.

Yuvalanmak senüñ ḥaddüñ mi **şāh-ı Sidrede** ey zāğ /O ‘Anka-beççe-i pür-nāz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [şāh-ı sidrede, -de]

şāhid: Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.

Kānî meye sen tevbelsin **şāhidüz** ammā /Zinhār anı sen şāhid-i ibrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 9). [şāhidüz, -üz]

İdersin da‘vi-i ‘irfān ammā **şāhidüñ** var mı /Cenāb-ı Ḥaḫḫa lāyık bir zāmīr-i ‘ā‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 1). [şāhidüñ, -üñ]

şāhid-i ibrām: Üstüne düşen, alaka gösteren güzel.

Kānî meye sen tevbelsin şāhidüz ammā /Zinhār anı sen **şāhid-i ibrāma** tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 10). [şāhid-i ibrāma, -a]

Şāhin Giray: Kırım'ın 48. (en son) hanıdır.

Ḥā‘inliği becerdi çü Tatar ğamzesi /**Şāhin Giray** nāmına bir ḥān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 6). [şāhin giray]

şāhlıg: Sultanlık, padişahlık.

Emīr-i kişver-i dildür egerçi ‘arīf olan /Velī bu **şāhlıga** Kāniyā emāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 12). [şāhlıga, -a]

şāhne vü şāh: Güvenliği sağlayan memur (hükümdar) ve şah.

Şāhne-i ḥāk-i Necefdür dil-i zāruñ mededi /Kaṭ‘-ı ümmīd idelüm **şāhne vü şāhdan** ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 14). [şāhne vü şāhdan, -dan]

şahne-i hâk-i necef: Necef toprağının bekçisi. (İran şahı).

Şahne-i hâk-i Necefdür dil-i zâruñ mededi /Kaṭṭ-ı ümmîd idelüm şahne vü şâhdan gayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 13). [şahne-i hâk-i necefdür, -dür]

şâhsâr-ı kâmet: Boyunun dallı budaklı ağacı. (Sevgilinin vücudu)

Sâyesine kim ider ol nev-nihâlûñ ilticâ /Refte refte **şâhsâr-ı kâmeti** ber virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 10). [şâhsâr-ı kâmeti, -i]

şâ'irân: Şairler, ozanlar.

Teyyâr-ı ṭab'ûña niçe öykündi **şâ'irân** /Kânî ṭab'atuñ yem-i zâhir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 11). [şâ'irân]

şâkird: Talebe, öğrenci.

Ele desti alup saḳḳâlîğa rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük **şâkird** mi üstâd mı ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [şâkird]

şakḳ-ı ceyb iden: Alnını yaran. (Ayın bazı zamanlarda bütün bazı zamanlarda yarım gözükmesi).

Mâh-ı felek degül yalıñuz **şakḳ-ı ceyb iden** /Çıḳ ser-fürü ide heme aḫter her ây ine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 7). [şakḳ-ı ceyb iden]

şamara ṭayan-: Darbeler karşısında sağlam durmak. Darbelere katlanmak, tahammül etmek.

İşkeste olmada yine dâ'im kedû-yı dil /Bilür felek **şamara ṭayanur** ḳafam var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 4). [şamara ṭayanur, -ur]

şâm-ı firḳat-ı dem: Zamanın (feleğin) ayrılık akşamı.

Şâm-ı firḳat-ı dem eyyâm-ı vişâl it gice geḳ /Şafaḳ-âsâ o ḳaranlıḳda var al it gice geḳ (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 1). [şâm-ı firḳat-ı dem]

şâm-ı vişâl-i yâr: Sevgiliye kavuşma akşamı.

Ḳalmasun **şâm-ı vişâl-i yâra** dâğı kimsenüñ /Batmasun tâ şubḫa dek Yâ Rabb ḳerâğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 1). [şâm-ı vişâl-i yâra, -a]

şân u şevketüñ pervânesi ol-: Büyüklüğün ve yüceliğin pervanesi (bu değerlere ulaşmaya çalışan) olmak.

Şevke-i gül-nahl-ı ikbāle dirāz-engüşt olan /Olamaz ‘ālemde şān u şevketüñ pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 6). [şān u şevketüñ pervānesi olamaz, -amaz]

şāne: 1. Tarak.

Bu bî-sāmanluğūñ aşlı nizāma meylimüzdendür /Perîşānî-i gîsû-yı meţālib **şānedendür** hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 4). [şānedendür, -dendür]

Kırup geçürür ğamze-i fettānı cihānı /Varup ser-i zülfi serine **şāne** tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 12). [şāne]

2. Güçlükleri halleden, çözen (kimse).

Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Hālüm neden perîşān hîç **şāneler** de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 12). [şāneler, -ler]

şāne-zen-i gîsû: Sevgilinin saçlarını tarayan tarak. (âşık)

O kim evvel olur **şāne-zen-i gîsûyı** isti‘dād /Misāl-i sünbül-i ter-şaç olmaz añladuğ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 5). [şāne-zen-i gîsûyı, -yı]

şarāb: Sarhoşluk veren içecek.

Göñülde ‘ışk yoğ ise **şarābı** neylersin /Harāret olmayıcağ dilde ābı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 1). [şarābı, -ı]

şaş-: I. Nasıl davranacağını bilememek. II. Sersemlemek, akli başında olmamak.

Arada biz hele **şaşduğ** irāde maḥv oldu /Murādumuz diyecek bir murādumuz yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 3). [şaşduğ, -duğ]

şāyān: Layık, yaraşır, uygun.

‘Ālimü’l-ğayb taḥalluş idinürseñ **şāyān** /Dilimüz vākıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 11). [şāyān]

şāyān it-: Layık görmek.

N’olur Kānîyi itseñ bir selām-ı tāze ye şāyān /Zamîr-i dilde köhne ārzûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 13). [şāyān itseñ, -señ]

şāyeste: Layık, yaraşır, uygun, şayan.

İderdüm dilli defter şerha vü dāğı dil-i zārā /Raḡam-senc olmağa **şāyeste** dilli defterüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 18). [şāyeste]

İder âyîne kendin halka elbet her zamân ser-hoş /Bulır evzâ'ına **şâyeste** bir sırr-ı nihân ser-hoş (Kânî Divanı, Gazel 86, Mısra 2). [şâyeste]

Degül Mecnûna teşbîh eylemek Kânîyi **şâyeste** /Hezârân Qays hayrân hâlet-i hayret-füzûnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 15). [şâyeste]

şeb: Gece.

Güle düşmez mi râh-ı şebnem-i eşküm bu **şeb** yâ Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kâmun 'aceb yâ Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [şeb]

Er oğlu er ağızdan fehm ider sırr-ı şebistânı /O zen-ıynet bu **şeb** bezme eger ersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 34). [şeb]

Bu **şeb** tâ vardum bülbül gibi semte figân itdüm /Seni uyardum itdüm nâle-i nâ-gâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [şeb]

Muqarrerdür kemend-i hâle-i âgûşa bend itmek /Bu **şeb** rü'yâda Kânî ol kamer ruhsârımı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 10). [şeb]

şeb be-ğayr: Hayırlı gece.

Ey şüh-ı haţ-resîde şafâlarla **şeb be-ğayr** /Ey rüh-ı nev-resîde cefâlarla şeb be-ğayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 1). [şeb be-ğayr]

Ey şüh-ı haţ-resîde şafâlarla şeb be-ğayr /Ey rüh-ı nev-resîde cefâlarla **şeb be-ğayr** (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 2). [şeb be-ğayr]

Ey burc-ı âsmân-ı fütûh ey şafâ-yı rüh /Ey ahter-i sepîde vefâlarla **şeb be-ğayr** (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 4). [şeb be-ğayr]

Ey nûr-ı cebhe-i şeref ey dürr-i her şadef /Ey pertev-i dü-dîde şifâlarla **şeb be-ğayr** (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 6). [şeb be-ğayr]

Ey serv-i ser-firâz ser-â-ser server ol /Ey server-i ne-dîde hafâlarla **şeb be-ğayr** (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 8). [şeb be-ğayr]

Kânî bu köhne kâhda sen kaşr-ı nâzda /Ey gevher-i çekîde rifâlarla **şeb be-ğayr** (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 10). [şeb be-ğayr]

şeb-tâ-seher: Geceden sabaha kadar.

Ebyât-ı zülf ü haţla girüp Kânîyâ söze /**Şeb-tâ-seher** o mâh ile itdük müşâ'are (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 10). [şeb-tâ-seher]

şebân: Geceler.

Sa'âdet-meymenet bir terdür aşhâb-ı be-vâdîde /Olur fermân revâ-yı vâdi-i eyymen **şebânlarda** (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 8). [şebânlarda, -larda]

şeb-ārā: Geceyi süsleyen.

Şeb-ārā olsa yek-çeşm olmasa hātır-şinās olsa /O mäh-ı nev-hta teşbîh iderdüm mihr-i gerdüm (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 9). [şeb-ārā]

şeb-i hecrüñ seher: Ayrılık gecesinin sabahı.

Şeb-i hecrüñ seheri yaklaşacak hâzret-i Hakk /Âhınuñ her şererin meş'ale-i mäh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 19). [şeb-i hecrüñ seheri, -i]

şebnem: I. Çiğ tanesi. II. Gözyaşı.

O verd-i âl ile âlûde ben âl-i 'abâ hâkķı /Gözümünden kanlar akıtdum ya **şebnem** kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 4). [şebnem]

şefâ'at-ı h'âhlık: Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracılık yapılması.

Şefâ'at-ı h'âhlık diñlemez 'özre i'tibâr itmez /Zemîn ü âsmânı başuma dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 25). [şefâ'at-ı h'âhlık]

şehbâz-ı hüsn: Güzelliğin şahbazı, doğanı. (Güzellik yırtıcı bir kuşa benzetilmiş).

Şehbâz-ı hüsn pençesine düşmesün gönül /Allâh itmesün yine bâb-ı kazâyı bâz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 5). [şehbâz-ı hüsn]

şehdâne: İri parlak inci.

Ŧatlu dildür dil-bere lâzım olan hüsn-i edâ /Lebleri dendânları **şehdâne** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 6). [şehdâne]

şehî: İstek uyandıran, iştahlandıran.

Şâhân-ı ıřķ müştehî-i h'ân-ı ıřķdur /Bu h'ânçe-i se-rüzeye ammâ **şehî** degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 6). [şehî]

şehîd-i ıřķ: I. Aşk şehidi. II. Âşık.

Gözüm merdümleşi âğıştüdür hun ben **şehîd-i ıřķ** /Baña âdem dinür mi ğayrı âdem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 7). [şehîd-i ıřķ]

şehin-şāh: Padişahların padişahı.

Ne tūvān-ger ne kerem-ver ne zevi'l-cāh yapar /Ne hıdīv ü ne müşīr ü ne **şehin-şāh** yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [şehin-şāh]

şeh-levend: Yiğitlerin şahı (sevgili).

Üstüme at sürer oldı o sipāhī-zāde /**Şeh-levendüm** bunı tā 'arşa-i maḥşer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 6). [şeh-levendüm, -üm]

şeh-süvār-ı 'arşa-i iqbāl: Saadet ve talih meydanının en usta at sürenleri, padişahları.

Şeh-süvār-ı 'arşa-i iqbāldür ehl-i cünün /Pā-bürehne hep piyāde gezmede ferzāneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 11). [şeh-süvār-ı 'arşa-i iqbāldür, -dür]

şehüñ yolında: Şeyhin izinde.

Baḥā imdād-ı Mevlānā-yı Rūm irer yeter yoḥsa /Yolında ol şehüñ tā arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [şehüñ yolında]

şehvār-ı varum: Servetimin en kıymetli, en güzide parçası.

Yoluñda dāde şalkūm şalkūm incüler nisār itdi /Gel ey **şehvār-ı varum** cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 14). [şehvār-ı varum, -um]

şehvet: Erkek ve kadın cinslerinin birbirine olan doğal eğilimleri, şiddetli istek, cinsel istek.

Şehvet ol mertebe itmiş ki ihāṭa ḥalkı /Oḳınur nüṣṣa mı var nāme-i bāhdan ḡayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 5). [şehvet]

şeker- ḥ'āb al-: Hafif ve tatlı bir uyku halinde olmak.

Düşmez dir idüm būsesinüñ mevsimin ammā /Ḥ'āb aldı şeker bādem-i çeşmin düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 6). [şeker- ḥ'āb aldı, -dı]

şekker: Şeker, tatlı; hoşluk, letafet.

İylik ṭabī'at ehline itmek gerek yine /**Şekker** de virseler yemege kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 8). [şekker]

şekkeristān-ı melāḥat: Güzelliğin şeker yetiştirilen yeri, şeker ülkesi.

Şekkeristān-ı melāḥat saña mı manşib idi /Ey benüm ṭūṭī-i nā-kes suḥenüm ḥoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 3). [şekkeristān-ı melāḥat]

şekl-i hezār ol-: Bülbül suretli olmak.

Ben de ‘āşıklar ‘idādından olaydum ma‘dūd /Bāğda bakmaz idüm **şekl-i hezār olduğuma** (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 6). [şekl-i hezār olduğuma, -duğuma]

şekür ismin: Kendini rızası için yapılan amelleri daha ziyadesi ile karşılayan sıfatını.

İlāhî meş‘al-i rāh-ı hüdā it baña Nūr ismin /Ni‘am perverdeñe sen mücib-i şükr it **Şekür ismin** (Kânî Divanı, Gazel 135, Mısra 2). [şekür ismin]

şem şem içinde: Koku koku içinde. Birçok koku (haber) arasından.

Ben kākülünü dil ser-i gīsuları koğdı /Alduğ koğusun vuşlatınıñ **şem şem içinde** (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 18). [şem şem içinde]

şem‘-i bezm-i şu‘legāh-ı vaḥdet: Yalnızlığın ateş yerindeki meclisinin mumu.

Şem‘-i bezm-i şu‘legāh-ı vaḥdetün pervānesi /Olmaz ey dil kārğāh-ı ḥikmetün pervānesi (Kânî Divanı, Gazel 189, Mısra 1). [şem‘-i bezm-i şu‘legāh-ı vaḥdetün, -ün]

şem‘-i bezm: Meckisi aydınlatan mum.

Ḥāller pervāne-i şem‘-i cemālūndür senün /**Şem‘-i bezmün** üstüne pervāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 4). [şem‘-i bezmün, -ün]

şemm itmege: Koklamak için, koklamak amacıyla.

Şemm itmege gīsūlarını bu gice Kānî /Dil başın uzatdı vü girībāna ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 13). [şemm itmege]

şemme-i ḥālūñ ṭıyan: Beninin kokusunu duyanlar, o güzel kokunun tadına varanlar (ben tek olma hasebiyle vahtete benzetilmiştir).

Vaḥdetün fehm eyleyen kesretten olmaz zevk-yāb /**Şemme-i ḥālūñ ṭıyanlar** zūlfüne itmez dimāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 10). [şemme-i ḥālūñ ṭıyanlar, -lar]

şemşir: Şimşir ağacı.

Nevk-i gamzeñ çizdi **şemşirin** bütün ḥall eyledi /Ey müzehhib ālet-i pergāra ḥācet ḳalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 9). [şemşirin, -in]

şemşîr-i ğamze: Süzerek göz ucu ile yan bakışın kılıcı.

Cem'iyete olurdu perîşanlığum bedel / **Şemşîr-i ğamze** cismümi şad-pâre itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 4). [şemşîr-i ğamze]

şerâr-ı âh: Âh kıvılcımı.

Nîrân-ı ğam göñülde midür bende sende mi /Yohsa **şerâr-ı âh** o külhanda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 4). [şerâr-ı âh]

şerbet: I. Şerbet. II. Ölüm.

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez şu arar hep /Sâķî-i ecel herkese **şerbet** virecekdür (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 6). [şerbet,]

şeref: Değer, kıymet.

Şeref insâna zîb-i câme vü destârdan gelmez /Dıraķt-ı huşke revnâķ mihr-i pür-envârdan gelmez (Kânî Divanı, Gazel 80, Mısra 1). [şeref]

şeref-i şems-i ħasen: Güzel güneşin (sevgilinin) şöhreti, yüceliķi.

Ĥaţtuñ ruĥuña yazdı yine temme kitâbı /Geçdi **şeref-i şems-i ħasen** tem tem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 24). [şeref-i şems-i ħasen]

şerefle ķon-: Fazilet ile konmuş.

Raķam-ı dâĝ ĥayâl-i ĥâlidür bu şerĥalar cedvel /**Şerefle ķonmış** o ĥâlî vaşat o fâķlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 4). [şerefle ķonmış, -mış]

şerer: Kıvılcım.

Şeb-i hecrüñ seĥeri yaklaşıcak ĥazret-i Ĥaķķ /Ĥınuñ her **şererin** meş'ale-i mâĥ yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 20). [şererin, -in]

şerĥa: I. Yarık. II. Yara.

Besdür bu **şerĥalar** niye lâzım bu dâĝlar /Gör ĥâne-i derün açık menfes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 23). [şerĥalar, -lar]

Dâĝ-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyünüñ /Ey **şerĥasında** mâr-ı münakķaş mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 4). [şerĥasında, -sında]

Her **şerĥa** birer serv-i serâ gülşen-i taĥķķ /Her yâre siyeh-gonçe-i sūsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 13). [şerĥa]

Raḳam-ı dāğ ḥayāl-i ḥālidür bu **şerhalar** cedvel /Şerefle ḳonmıṣ o ḥālī vaṣat o fāḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 3). [şerhalar, -lar]

şerha vü dāğ: Yarık ve yara.

İderdüm dilli defter **şerha vü dāğ** dil-i zārā /Raḳam-senc olmağā şāyeste dilli defterüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 17). [şerha vü dāğ, -ı]

şerha-i dāğ: Yara parçaları.

Ḳoñşu ḳapusu eylediler **şerha-i dāğ** /Āhū-beçe-i nāz o cīrānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 3). [şerha-i dāğ, -uñ]

şerha-i sīnem: Göğüs yarığı.

Görenler **şerha-i sīnem** ider biñ dāğā istidlāl /Bu sırr-ı şerha kes ḳādir degüldür sīneden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 178, Mısra 5). [şerha-i sīnem]

şerr: Kötülük.

Bütün ḥayruñ da şerrüñ de ḳaderdür maşdarı lā-büd /Benüm kendi yedümde zerrece ḥayr u şerüm yoḳdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 33). [şerrüñ, -üñ]

şeş-cihet: Her taraf.

Olmaduḳca sūr çār-erkān-ı ‘unşurdan birün /**Şeş-cihet** pīrāye bend-i sūr olsa istemem (Kânî Divanı, Gazel 124, Mısra 4). [şeş-cihet]

şevhere: Sözüne güvenilir, mert kimse.

Şad ḥamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyā /Āḥir didi kendüm gibi bir **şevhere** düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 18). [şevhere]

şevḳ: 1. Gönül meyli, arzu.

Pek de heves gerekmeze **şevḳ** pekitmege /Fi’l-aşl o yerlü göklü fidāndur pekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 9). [şevḳ, -uñ]

Başıldı zevḳler zor-ı mey-i köhneyle meclisde /Aşıldı **şevḳler** Kānī ser-i dīvāra bāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 14). [şevḳler, -ler]

Çün püşt-i lebünde reg-i gül ola be-dīdār /Çeşmümde benüm raḳşa gelür **şevḳile** regler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 6). [şevḳile, -ile]

Şevkden hün-germ ü dil-nerm olmaduķca Kāniyā /Serd-i dil bu bezm-i germ-ā-germde şā'ik midür (Kānî Divanı, Gazel 59, Mısra 15). [şevkden, -den]

Göñül bu pîrlikde nev-cüvānlık vakti mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol **şevk** ile genceldigüñ günler (Kānî Divanı, Gazel 62, Mısra 10). [şevk]

Eyle teblîğ **şevk** ile toķınma şakın zülfüne /Mā 'ale'l-meb'ūs min-şavbi'l-hevā ille'l-belāğ (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 5). [şevk]

2. Coşku, heyecan, şiddetli arzu, sevinç.

Bir gün mi geçer ki seni zıkr itmeye Kānî /Bir dem mi olur **şevküñ ile** eylemesün dem (Kānî Divanı, Gazel 126, Mısra 12). [şevküñ ile, -üñ ile]

şevk u taleb: Arzu ve istek.

'Aşık kalıcak rāh-ı maħabbetde piyāde /**Şevk u taleb** esvātla tevsen gibi olsa (Kānî Divanı, Gazel 159, Mısra 16). [şevk u taleb]

şevk-i ruh-ı pür-āl: Tuzak dolu yanağının arzusu.

Sākî kadehe ben bade-i eşkümi dökdüm /**Şevk-i ruh-ı pür-āl**i yine selsele virdi (Kānî Divanı, Gazel 191, Mısra 6). [şevk-i ruh-ı pür-āl, -i]

şey: Şey, herhangi bir şey.

Bu söz ü sāz neymiş süziş ne güne **şeymiş** /Bu sırrı kaç seneymiş pervāneler de bilmez (Kānî Divanı, Gazel 77, Mısra 9). [şeymiş, -miş]

şeyh: Tarikatta müridlerin reisi, en bilgili kişi. Derviş yetiştiren hoca.

Bî-māye **şeyh** sālîke oldıķca reh-nümā /Hāciya dağı efkar-ı 'urbān delîl olur (Kānî Divanı, Gazel 34, Mısra 3). [şeyh]

Ehl-i devlet va'd-i bî-incāz ile aldar seni /**Şeyhler** de şimdi dervîşāne hep esmā virür (Kānî Divanı, Gazel 48, Mısra 6). [şeyhler, -ler]

şiddet-i külfet: Yükün fazlalığı, çokluğu.

Kāniyā bār-girān-ı dü-cihān vezn olsa /Olamaz **şiddet-i külfetde** yine deng-i vedā' (Kānî Divanı, Gazel 93, Mısra 18). [şiddet-i külfetde, -de]

şifā: 1. Hastalıktan kurtulma, iyileşme, deva bulma.

Bu devr-i bî-vefāda derdüñe dermān olur yokdur /Dem-i Hızr u Mesîhādan dağı Kānî **şifā** umma (Kānî Divanı, Gazel 166, Mısra 14). [şifā]

Ey nūr-ı cebhe-i şeref ey dürr-i her şadef /Ey pertev-i dü-dīde **şifâlarla** şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 6). [şifâlarla, -larla]

2. Derman. (sırrı çözmek için yardım).

Sırrumda âyet ü tenezzül okunmada /Kim nûş iderse ḫatre meyümden **şifâm** var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 8). [şifâm, -m]

şikâf-ı sîne: Gönül yarası, yırtıkları.

Şikâf-ı sîne ḥâl-i dil-i pür-ḥûnı seyr itdüm /Belâ bezmindeki peymâne-i ser-şarumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 5). [şikâf-ı sîne, -de]

şikâr: Av. (Sevgilinin gözüne kestirdiği âşık)

Şikeste-bâl görüp mürğ-ı cânım ey Kânî /O yâr nâz ile gelmiş dimiş **şikâr** gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 16). [şikâr]

Bir yaralu berelü beste-i fitrâk-i ḡamum /Ḳati bî-raḥme **şikârum** aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 4). [şikârum, -um]

şikâr it-: Avlamak.

Velî inşâ-i menşûrî bırakma zü'l-cenâḥeyn ol /**Şikâr it** soñra nesr-i ṭâ'ir-i gerdün-ı gerdânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 12). [şikâr it]

şikâr ol-: Değerli, kolay ele geçmeyen, nadir bulunan olmak.

Ṭutuldum bir perî-rûya deyu lâfuñ degül mesmûc /**Şikâr oldum** şanursın kendüñ ammâ şâ'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [şikâr oldum, -dum]

şikâyet: Sızlanma, yakınma.

Ne mümkindür o ḥûnīdeñ şikâyet eyleye Kânî /**Şikâyetler** yine varsa dil-i mecrûḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 14). [şikâyetler, -ler]

Ne ki ḡisûlaruñdan göz yayındurmakda muṣṭardur /**Şikâyet** bağbânlarda nihâyet zâḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 6). [şikâyet]

şikâyet eyle-: Yakınmak, söylenmek, memnuniyetsizliğini ifade etmek.

Ne mümkindür o ḥûnīdeñ **şikâyet eyleye** Kânî /Şikâyetler yine varsa dil-i mecrûḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 13). [şikâyet eyleye, -ye]

şikence-i felek: Feleğin eziyeti, cefası (bere).

Ma'ārifüñ saña sorguc taşsa da Kānī /**Şikence-i felege** ya serūna ḥaml olunur (Kānî Divanı, Gazel 32, Mısra 14). [şikence-i felege, -e]

şikest eyle-: Kırmak, parçalamak.

Sebū-yı ḥāṭırı fikr-i lebūñ eyler şikest āḥir /Sifāl-i bāde pāk olmaz ne deñlü şüst u şū itsek (Kānî Divanı, Gazel 101, Mısra 3). [şikest eyler, -r]

şikest it-: Kırmak.

Beni hem cünbiş-i sīm-āb görüp itme 'aceb /Şīşe-i şabrı **şikest itdi** bugün seng-i vedā' (Kānî Divanı, Gazel 93, Mısra 6). [şikest itdi, -di]

Ḥelāl-zāde **şikest itdigin** dürüst eyler /Ḥumārını yine kendüsi def' ider mey-i nāb (Kānî Divanı, Gazel 5, Mısra 11). [şikest itdigin, -digin]

şikest ol-: Kırılmak.

Çīn-i sihr-pāy nigāh germile başmış o şūḥ /Sīne-i gül çatlamış yer yer **şikest olmuş** yine (Kānî Divanı, Gazel 156, Mısra 8). [şikest olmuş, -miş]

şikeste it-: I. Kırmak. II. İncitmek.

Ḥāṭırın itme şikeste imtiḥānsuz kimsenūñ /Kesr-i ḳalb-i ehl-i istiḡnāya ḥiç kār itmez ek (Kānî Divanı, Gazel 105, Mısra 3). [şikeste itme, -me]

şikeste-bāl: Kırık kanat, yaralı.

Şikeste-bāl görüp mürğ-ı cānum ey Kānī /O yār nāz ile gelmiş dimiş şikār gelür (Kānî Divanı, Gazel 21, Mısra 15). [şikeste-bāl]

şimden geru: Şimdiden sonra, bundan sonra.

Kāniyā dād u sited ma'nādadur **şimden geru** /Ḥud'a-i şüretger-i bāzāra ḥācet ḳalmadı (Kānî Divanı, Gazel 214, Mısra 13). [şimden geru]

Dāğ-dağ-ı sīne ṭutdı merhem-i vaşluñla bāğ /Ġam degül **şimden girü** cānā baña dāğ üstü bāğ (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 2). [şimden girü]

şimdi: Şimdi, artık.

Efkāruñ ile eglenür idüm gice gündüz /**Şimdi** ben o efkārı yitürdüm bulamam ḥiç (Kānî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [şimdi]

Ehl-i devlet va'd-i bî-incâz ile aldar seni /Şeyhler de **şimdi** dervîşâne hep esmâ virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 6). [şimdi]

O âfet küsdi gitdi Kânî-i bî-çāreye **şimdi** /Dil-i dīvāneyi ardınca göndersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 35). [şimdi]

Şimdi eglence bütün nakş-ı hayālātuñdur /İtdi ol rütbe serāsīme beni beng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 13). [şimdi]

Bir şolağ maḥbûbı sevdüm **şimdi** ben sağdan sağa /'Âkıbet öldüm dirildüm eyledüm işümi sağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 13). [şimdi]

Gül-i ruḥsāruñ idi behçet-i cān u dil-i zārum /O daḥı **şimdi** oldu gözde ḥār ol gitdi ben ḫaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 4). [şimdi]

Senüñ 'ışkuñdan özge var mı **şimdi** mā-melek ḡayrı /Derün bîrün ḡamuñla her ne var ol gitdi ben ḫaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [şimdi]

Ben anuñ iderdüm ḡam-ı 'ışkı ile hey hey /**Şimdi** o da bir tâze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 8). [şimdi]

Bir görünmezce belâ idi ezel 'uṣṣāka /**Şimdi** Ḥaḫḫ şaḫlaya kend'özini izhār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 4). [şimdi]

Yıldızdan oldu bezmime ehl-i birün irāk /Ol deñlü çeşm-i düşmene **şimdi** ḫafām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 6). [şimdi]

şimdilik: Şimdi, şu zamanda, yaşanan bu zamanda.

Dil dadanmış idi nuḫl-i ḥoş-güvār-ı vaşluña /**Şimdilik** zehr-āb-ı hicrāna ḳoraldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 12). [şimdilik]

şimşād: Şimşir ağacı (başka bir uzun boylu).

Serv-i çemenüñ ḳaddini бүkdi ḳad-i nāzuñ /**Şimşād** ile ol serv-i çemān elele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 4). [şimşād]

şimşād u 'ar'ar: Dağ servisi ve şimşir ağacı. (Zarif endamlı, ince ve uzun boylu güzeller)

Nedür ol nāz u cilve dil-berān-ı ser-keşānlarda /O şīve var mıdur **şimşād u 'ar'arda** yabanlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 2). [şimşād u 'ar'arda, -da]

şimşek gibi çaḳ-: Sert ve ani bir şekilde kıvılcımlar çıkartmak, parlamak.

Şimşek gibi 'ışkuñ şereri dilde çaḳarken /Mey-ḫānedeki bādeyi çaḳmaḳ ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 7). [şimşek gibi çaḳarken, -arken]

şîn: (شین - ش) Arap alfabesinin 13. Harfidir.

Pasam diyerek nekrece şîveyle yanaşur /Sağızlılarıñ **şînleri** sîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 12). [şînleri, -leri]

şināh: Kavuşma denizinde yüzme. Sevgiliye kavuşma.

Yem-i vişâlde dâ'im **şināha** t̄alib olan /Misāl-i māhî-i yemm cismi pāre pāre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 7). [şināha, -a]

şināver: Âşık. (Ateş denizinde yüzenler)

Dest ü pāzen bu âteş-mevcde güstāhdur /Her **şināver** kalur ayakda virür her el cevāb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 4). [şināver]

şîr: Şiir.

Zāhidi telh-dimāğ eyledi **şî'rūñ** Kānî /Bilmezem hāmesine fülful-i aḥmer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 9). [şî'rūñ, -üñ]

şîrān: Aslanlar.

Biz gābe-i ḥaḳīkate kim şîr-i şerzeyüz /**şîrān** bizümle elleşemez rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 4). [şîrān]

şîr-i girān-kirdār-ı şahn-ı gābe-i 'ışk: Aşk ormanının ortasındaki güçlü, cesur aslan.

Ben ol **şîr-i girān kirdār-ı şahn-ı gābe-i 'ışkam** /Elümde zû'l-fiḳārūm vardır ammā Ḥayderüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 19). [şîr-i girān-kirdār-ı şahn-ı gābe-i 'ışkam, -am]

şîr-i ḥudā efendimüz: (Allah'ın arslanı) Hz. Ali.

Re'sü'l-ḥikem meḥāfet-i Yezdāndur dimiş /Şîr-i Ḥudā nazargeh-i Yezdān efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 10). [şîr-i ḥudā efendimüz]

şîr-i şerze: Kükremiş aslan.

Biz gābe-i ḥaḳīkate kim **şîr-i şerzeyüz** /Şîrān bizümle elleşemez rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 3). [şîr-i şerzeyüz, -yüz]

şîrîn suḥen: Tatlı, güzel söz.

Kānî seni **şîrîn suḥenlerle** ögerse /Hep çāšnî-i şîve-i āzāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 13). [şîrîn suḥenlerle, -lerle]

şîşe: Şarap şişesi, kadehi.

Sâkî getür bize yine şol zer-keşî şeyi /Döndür şu gönçe-i gül-i şad-berge **şîşeyi** (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 2). [şîşeyi, -yi]

Zinhâr atmasun tıpayı hûm gibi oda /Sâkî bir ihtimâmlıca birke **şîşeyi** (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 10). [şîşeyi, -yi]

şîşe-i şabr: Sabır şişesi.

Beni hem cünbiş-i sîm-âb görüp itme ‘aceb /**Şîşe-i şabrı** şikest itdi bugün seng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 6). [şîşe-i şabrı, -ı]

şitâ mevsim: Kış vakti, kış mevsimi.

Hummâ şanur eylerse **şitâ mevsimi** lerze /Emvâc-ı dü-hâşşıyyet-i cûş-ı tebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 7). [şitâ mevsimi, -i]

şitâb: Çabukluk, acele.

Şitâbuñ seyr idüp terkîbde ağıyâra naķil itdüm /Hele inşâf idüp ta‘bîrin anuñ hayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 7). [şitâbuñ, -uñ]

şitâb eyle-: Acele etmek, hızlı koşmak.

Da‘vet-i aħbâba çün bād-ı şabâ eyle şitâb /Da‘vet-i a‘dāya dizgin ger atuñ başını çek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 13). [şitâb eyle]

şîve: 1. Naz, şive.

Raķibe itmeden isrâf amân **şîvelerin** /Amânsız nıgehüñ virecek amân mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 21). [şîvelerin, -lerin]

Sâkî gice meclisde mey-i nâba göz itdi /Bu **şîveyi** seyr eyledi peymâne ķolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 6). [şîveyi, -yi]

Nedür ol nâz u cılve dil-berân-ı ser-keşânlarda /O **şîve** var mıdur şımşâd u ‘ar‘arda yabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 2). [şîve]

Niçün rahm eylemezsin ey cihân-efrüz-ı istıgnâ /Bu deñlü **şîveden** âzâr-ı küstâhânedden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 8). [şîveden, -den]

Cânı bir **şîveyle** ol tıfl-ı melek-hû istemiş /Dönmesün bārî sözinden baş degül cân üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 5). [şîveyle, -yle]

Emsem ‘aceb emsem ola mı la‘lûñi didüm /Bir **şîve** ile söyledi ki em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 22). [şîve]

2. Dil, söyleyiş tarzı.

Her **şīvede** hāmūş gerek ‘ārif-i bi’llah /Zīrā üdebā lağz-ı suhnden hāzer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 9). [şīvede, -de]

3. I. Naz, cilde. II. Üslup, tarz.

Pasam diyerek nekrece **şīveyle** yanaşur /Sakızlılarıñ şīnleri sīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 11). [şīveyle, -yle]

Reng-i ‘işve **şīveñe** bir hūsn-i dīger virmese /Āb-ı şīve şu‘le-i ruhsāruña fer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 1). [şīveñe, -ñe]

şīve-i mercūh: Çok beğenilen, hoş giden naz, tavır.

Bahāne bulma taqdīre tereccūh virme tedbīre /Hele nā-sāzluqlar **şīve-i mercūhdandur** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 12). [şīve-i mercūhdandur, -dandur]

şīve-i mestāne: Sarhoşluğun hilesi.

Benüm reftār-ı süstüm süsti-i peymānedendür hep /Hücūm-ı şahne-i hiss **şīve-i mestānedendür** hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 2). [şīve-i mestānedendür, -dendür]

şīve-i nā-gāh: Beklenmedik bir işve, ilgi.

Kim bilir **şīve-i nā-gāh** şütür gürbesini /Çarh-ı gerdündan amān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 5). [şīve-i nā-gāh]

şīveli: İşveli.

Arama dü-çār olmadığım bāğ-ı fenāda /Ol serv-i sehī **şīveli** reftāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 4). [şīveli]

şol: Şu, işaret sıfatı.

Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz kāna müstağrak /Bu demlerde ‘aceb **şol** cān sersem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 2). [şol]

Sākī getir bize yine **şol** zer-keşī şeyi /Döndür şu gonçe-i gül-i şad-berge şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 1). [şol]

şöhret: Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

Yokluğla idi **şöhreti** ol hoşka-dehānuñ /Fāş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 9). [şöhreti, -i]

şöhret-i cedd ü ebi bil-: Babasının, atasının şöhretini bilmek. Soyunun, sopunun hünerlerinin ne olduğunu bilmek.

Ferzend-i hünermend-i fülānum deyu söyler /Şorsañ meselā **şöhret-i cedd ü ebi bilmez** (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 6). [şöhret-i cedd ü ebi bilmez, -mez]

şu: 1. İşaret sıfatı, şu.

Yek dillük eylesün baña dilleşmede dü-dem /Boş koymasun **şu** yanımı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 28). [şu]

Pāsbān ol ser-i küyuñda o māhuñ Kānī /**Şu** zemīnde dil-i hūrşīdi misāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 10). [şu]

Ŧıfl iken olan ‘āzim-i ‘uqbā **şu** fenāda /İnsān gelecek hūri vü ğılmān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 7). [şu]

Kānī şaķınup furşatı fevt itme görüş kim /Bir kaç güne dek **şu** koca oğlan gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 10). [şu]

Bī-hānumān mıdur **şu** harābāt erenleri /Yek-dem serīr-i meykede şad-hānumān değer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 11). [şu]

Ġamum oldur bu yād ilde bahārum oldı pejmürde /O olsun bāri **şu** köhne bahārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [şu]

Kim koydı minķal-i dile bilsem bu āteşi /Sākī meded meded sele başdur **şu** āteşi (Kânî Divanı, Gazel 198, Mısra 2). [şu]

Sākī getür bize yine şol zer-keşī şeyi /Döndür **şu** gonçe-i gül-i şad-berge şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 2). [şu]

Gāh germ ü gāh serd oldığı bulmuşdur şuyu‘ /Kaydlardan **şu** siyeh-baĥt āh da ķurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 4). [şu]

Şu gevhler ki nesr itdüm anı zīb-i bināğuş it /Eger olmak dilerseñ ‘ālem içre ma‘rifet Kānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 17). [şu]

2. Şu, işaret zamiri.

Şorsañ ne dir ‘aceb **şu** muvaĥĥid geçenlere /Taĥķīķ-i mü‘min olana kāfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 3). [şu]

Nīm-nān ĥursendesi ol söyleme ĥālüm **şudur** /Sırrını setr eyleyüp ‘arz itmeyen ‘izzetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 5). [şudur, -dur]

şüh: İşveli, cilveli dilber.

Ma‘şūkdan gelür taleb-i vaşla ārzu /Kānī o **şüh** vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [şüh]

Uyanuķ şandum ol **şūhı** uyurken h'āb-ı nāz içre /Kulak tıtdum degül āgāh gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [şūhı, -ı]

Bilmem nedür tefāvüt-i nāz iltifātdan /Degmez o **şūh** hātıruma bir zamān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 4). [şūh]

Vuşlat metā'ınuñ degerin bilmiyor hele /Hātırlara o **şūh** deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 8). [şūh]

Haţ-āver olmuş eyyām-ı bahār hüsñ ü ān geçmiş /Bilür ol **şūh** görse 'āşıkın ammā zamān geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [şūh]

Çekmem dime kahrın degerin añla o **şūhuñ** /Degmez mi şanursın bu kâdar nāza deger çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 7). [şūhuñ, -uñ]

Vārīd olur mı didüm ayrılmađı ol **şūh** /Didüm didüm ol dīde-i şūhı diderümden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 7). [şūh]

Çīn-i sihr-pāy nigāh germile başmış o **şūh** /Sīne-i gül çatlamış yer yer şikest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 7). [şūh]

Kāniyā eylerdüm ol **şūha** bütün cānum fedā /Maẓhar-ı nīm-iltifātum yār-ı ğārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 13). [şūha, -a]

Bir kez şarınca sīneme ol sīm sīneyi /İtdi o **şūh** mā-melekim hep müşādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 4). [şū]

Dil-hastelerüñ başı ucında tırur ol **şūh** /Şüretde i'āde içi telkīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 15). [şūh]

Hayyāt-ı ğamze kāle-i cānı keser biçer /Bilmez amān o **şūh** amānı keser biçer (Kânî Divanı, Gazel 57, Mısra 2). [şūh]

Sāde-rūluķda lebin emme muḥāl iken o **şūh** /Kāniyā haţ gelicek 'āşıkı bī-zār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 9). [şūh]

Eşküñ o **şūhı** görse yolında sebīl olur /Hürşīd önünde necm-i Süreyyā sefīl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 1). [şūhı, -ı]

şühedā: Şehitler.

Sen az mı şanursın o mezāruñ **şühedāsın** /Ol tīr-i müje Kānī cihānuñ çokın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 11). [şühedāsın, -sın]

şūh-ı cihān: Dünyalar güzeli sevgili.

Ya cefādur ya vefā muntazırı 'uşşākuñ /Senden ey **şūh-ı cihān** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 8). [şūh-ı cihān]

şûh-ı haţ-resîde: Yüzünde ayva tüyleri çıkmış ya da çizgiler oluşmuş sevgili. Yaşı geçkin güzel.

Ey **şûh-ı haţ-resîde** şafâlarla şeb be-ḥayr /Ey rûḥ-ı nev-resîde cefâlarla şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 1). [şûh-ı haţ-resîde]

şûh-ı hevâyî: Ciddi şeyleri umursamayıp keyif ve arzusuna göre hareket eden, etrafına aldırmayıp kendini kayıt altına sokmayan, bir yerde sebat etmeyip bir meseleden öbürüne atlayıveren, neşeli, edalı (kimse). (sevgili)

Ḥabâb-ı bâde ehl-i bî-nişe bir çeşm-i ‘ibretdür /Fenâ-bünyâd olan **şûh-ı hevâyîden** beḳâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 8). [şûh-ı hevâyîden, -den]

şûh-ı şîrinkâr: Davranışları güzel sevgili.

N’olur sen de diseñ ol **şûh-ı şîrinkâra** ey Kânî /Nedür bu çend rûze ‘izzet-i dîdâr küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 9). [şûh-ı şîrinkâra, -a]

şûh-ı siyeh-çerde: Esmer yüzlü uçarı güzel.

Ey **şûh-ı siyeh-çerde** seni görmese âdem /Târîk olurdu gözine çehre-i ‘âlem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 1). [şûh-ı siyeh-çerde]

Ey **şûh-ı siyeh-çerde** amân baḥt-ı siyehden /Var mı ḥaber âyâ güzelüm vech-i şebelden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 1). [şûh-ı siyeh-çerde]

Ḥâl-i siyehi ‘anbere ta’n eylese ammâ /Ol **şûh-ı siyeh-çerde** hemân ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 4). [şûh-ı siyeh-çerde]

şûh-tünd-rev: Hızlı, çabuk yürüyüşlü cilveli güzel.

Dâmen gibi varur şokılursın miyânına /Kânî o **şûh-tünd-reve** peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 10). [şûh-tünd-reve, -e]

şûh-vaşfa: Şuh vasıflı. Edalı, işveli sevgili.

Seni ey **şûh-vaşfa** ḥ’âhişüm var mağz-ı ḥâṭırda /Velî ḥarc itmege şâyeste cevher-nîst zâhırde (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 1). [şûh-vaşfa]

şu‘le-i ruḥsâr: Parlak yanak.

Reng-i ‘işve şîveñe bir ḥüsn-i dîger virmese /Âb-ı şîve **şu‘le-i ruḥsârũña** fer virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 2). [şu‘le-i ruḥsârũña, -uña]

şu'lezār-ı reng-i gül: Gül rengindeki ateş bahçesi.

Bülbülüň yapsa yuvasın gül dinilmez reng aña /Şu'lezār-ı reng-i gül cāy-ı nişest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 6). [şu'lezār-ı reng-i gül]

şūr-ı hıred-süz: Aklı yakan acı.

Kānî şakın o şūr-ı hıred-süzden ki hîç /Hāl-i tebāh-ı 'āşıkınıñ āgehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 13). [şūr-ı hıred-süzden, -den]

şurta-i tevfiķ: Allah'ın yardım rüzgârı.

Bu baħr-ı pür-haıırda şurta-i tevfiķden ğayrı /Seni sâhil-res-i ümmîd ider bād-ı hevâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 3). [şurta-i tevfiķden, -den]

şurta-i tevfiķ-i kirdigār: Allah'ın yardım rüzgârı.

Kānî eser mi şurta-i tevfiķ-i kirdigār /Lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 9). [şurta-i tevfiķ-i kirdigār]

şu'ünât: Hâller, keyfiyetler.

Gel ķo nefsāniyeti maħv-ı vücūd it zāhid /Bu şu'ünât inan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 12). [şu'ünât]

şuyū: Duyulma, yayılma, bilinme.

Şakın pîş ez-vuķū itme işā'a sırr-ı mektūmı /Şuyū saht-terdür ba'zı evzā'ıñ şürū'undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 4). [şuyū'ı, -ı]

şūziş-i şem': Mum ateşi.

Şūziş-i şem'i neden idrāk ider pervāneler /Sūziş-i 'ışķ ile bî-pervā niķe bir yaneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 1). [şūziş-i şem'i, -i]

şükür: Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Benümle āşinālık yoğ iken kimlerle eglendün /Şükür geçdi hele bî-gānelikler eldigün günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 14). [şükür]

şüphe: Tereddüt.

Şüphe var mı hâṭ-ı ruḥsâr yüze çıkmaya mı /Zâlîke's-şuḥuf 'aceb muşḥaf-ı lâ-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [şüphe]

şürû: Başlamak.

Şaḫın pîş ez-vuḫû' itme işâ'a sırr-ı mektûmı /Şuyû'ı saḥt-terdür ba'zı evzâ'uñ **şürû'undan** (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 4). [şürû'undan, -undan]

şüst u şü it-: Yıkayıp temizlemek.

Sebû-yı ḥâṭır-ı fikr-i lebûñ eyler şikest âḫir /Sifâl-i bâde pâk olmaz ne deñlü **şüst u şü itsek** (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 4). [şüst u şü itsek, -sek]

şütür gürbe: "Deve ile kedi" mec. Birbirine uymayan, münasebetsiz, karışık.

Kim bilür şîve-i nâ-gâh **şütür gürbesini** /Çarḥ-ı gerdündan amân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 5). [şütür gürbesini, -sini]

tâ: 1. Değın, dek, kadar.

Kendümi kendüm tesellî itdi gördüm 'âkıbet /Bir başuma **tâ** bün-i deryâya ṭaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 8). [tâ]

Baṇa imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yoḥsa /Yolında ol şehüñ **tâ** arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 18). [tâ]

Sihâm-ı cân-güdâz-ı âhı atdum **tâ** verâ-i 'arş /Kemân-ı şevkı ol ğâyâtde gördüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 7). [tâ]

Çıkardum **tâ** Hüseyıniye biraz eyyâm efgâñı /Muḥayyer oldı vuşlatda karar ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 15). [tâ]

2. Ta ki.

Eli ehlerinden al kim **tâ** ola ḥâşşiyeti zâhir /Vezâret mührü dest-i düzde girmekle vezîr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 3). [tâ]

Cüst-cü eyler felek **tâ** igneden iplige dek /İster iseñ Ḥazret-i 'İsî misâli göge âğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 3). [tâ]

Tâ 'arşa-i ḥaşre varıcaḫ râh-ı ğamuñda /'Uşşâḫ senüñ ḥ'ân-ı ğamuña çokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 5). [tâ]

3. -den beri.

Dâmen-i dâr-ı vefâya biz aşılduk **tâ** ezel /Ḥazret-i Manşûr-âsâ dâra ḥâcet ḫalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 11). [tâ]

4. Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar.

Bu şeb **tā** vardum bülbül gibi semte figān itdüm /Seni uyardum itdüm nāle-i nā-gāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [tā]

Kalmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ /Batmasun **tā** şubha dek Yā Rabb çerāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [tā]

tā ‘arşa-i mahşer sür-: (Düşmanlığı) Mahşer yerine kadar sürdürmek, devam ettirmek.

Üstüme at sürer oldı o sipāhī-zāde /Şeh-levendüm buni tā ‘arşa-i mahşer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 6). [tā ‘arşa-i mahşer sürer, -er]

ta‘ayyün: Kendini gösterme, ortaya çıkma, saygın duruma gelme.

‘Ubūdiyyet makāmında **ta‘ayyün** kesb idelden ben /Baña kıl olmaduk bir bende mi āzāde mi kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 7). [ta‘ayyün]

ṭab‘ān: Yaratılış bakımından, yaratılış gereği.

Nigāh-ı hayra **ṭab‘ān** olamaz pertev gedā-yı ‘ışk /Anuñcün rūşenā çeşm olmağ ister āşinā-yı ‘ışk (Kânî Divanı, Gazel 95, Mısra 1). [ṭab‘ān]

ṭabān: Ayak tabanı.

Ne hoş kadem idi nevk-i ḥadeng-i nāz ammā /Teğāfūl-i nigeḥī bizde hīç **ṭabān** mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 14). [ṭabān]

ṭabanı yanmış āsā: Bir yerde sabit duramamak, oradan oraya gitmek.

Ṭabanı yanmış āsā pek yürür zāhid nedür fā’iz /Siyāh āhenden ey dil beyzā-ı tīg-ı tābān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 5). [ṭabanı yanmış āsā]

tāb-ı reng-ā-reng: Çeşit çeşit hararet.

Ḳızarmış **tāb-ı reng-ā-reng** ile farṭ-ı tehevürden /Yañağunda yine bir özge ḥālet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 5). [tāb-ı reng-ā-reng]

ṭabī‘at: Mizaç, yaratılış.

Teyyār-ı ṭab‘uña niçe öyküñdi şā‘irān /Kānī **ṭabī‘atuñ** yem-i zāḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 12). [ṭabī‘atuñ, -uñ]

ṭabīʿat ehl: Güzeli seçebilme, ayırabilme melekesi ve zevk sahibi.

İylik **ṭabīʿat ehline** itmek gerek yine /Şekker de virseler yemege kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 7). [ṭabīʿat ehline, -ine]

taʿbīr: İfade, anlatım.

Şitābuñ seyr idüp terkībde ağıyāra naķil itdüm /Hele inşāf idüp **taʿbīrin** anuñ ḥayra yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 8). [taʿbīrin, -in]

tāc u taḥt sevdāsı: Taç ve taht hevesi. Makam, mevki ve zenginlik isteği.

Ne faķruñ köhne bürd-i berd fersāsın ḳodum dūşa /Ne **tāc u taḥt sevdāsı** serümde efserüm yoķdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 14). [tāc u taḥt sevdāsı, -sı]

tāc-ı mekremet: Cömertlik tacı (saygınlık).

Kerāmet tācı her bir başa lāyık mı degül Kānî /O **tāc-ı mekremet** her başa olmaz añladuķ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 14). [tāc-ı mekremet]

taʿdād it-: Saymak, hesaplamak.

Zuḥruʿl-kirām olan zeri eyler mi iddiḥār /**Taʿdād iden** mekārımı dāḥir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 6). [taʿdād iden, -en]

taʿdīl-i erkān it-: Namazın kıyam, rüku ve sücut gibi rükünlerini acele etmeksizin adap ve usulüne göre yerine getirmek.

Dime hergiz bu uzun bu kışa **taʿdīl-i erkān it** /Ki ne ṭul-i emel ne himmet-i kütāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 7). [taʿdīl-i erkān it]

ṭāğ: Çevresindeki araziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi.

Kibāruñ rüy-ı serdin mevsim-i iķbālde ʿafv it /Meh-i temmüzda berfüñ nüzüli **ṭāğlardandur** (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 14). [ṭāğlardandur, -lardandur]

ṭağı ṭaşı şahrā: Dağ, taş, çöl, ova, her yer.

Bir kez ṭağıtmasun şaķın ol Leylī-i cemāl /Mecnunları **ṭağı ṭaşı şahrāyı** ṭoldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 4). [ṭağı ṭaşı şahrāyı, -yı]

tağıt- Dağıttığı vakit, dağıtmaya görsün.

Bir kez **tağıtmasun** saçın ol Leylî-i cemâl /Mecnunları tağı taşı şahrâyı taldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 3). [tağıtmasun, -masun]

tahalluş eyle- Mahlas olarak almak, takma adı olmak.

Ne nîk-nâmlığımız var ne pek de bed-nâmuz /**Taħalluş eyleyecek** rütbe adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 8). [taħalluş eyleyecek, -yecek]

taħalluş it- 1. (Allah'ın) adını mahlas olarak alma. (onun bildiklerini bilme).

‘Âlimül’-ğayb **taħalluş idinürseñ** şâyân /Dilimüz vâkıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 11). [taħalluş idinürseñ, -inürseñ]

2. I. Takma ad kullanmak, mahlas almak. **II.** Sığınacak yer aramak.

Taħalluş itmek isterseñ sözüñ hüsni yeter mahlaş /Miyân-ı ehl-i dilde olsa da baħş-ı suħandânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 15). [taħalluş itmek, -mek]

taħaşşun it- Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp bir yere sığınma.

Ol kim idemez künc-i mudârâya taħaşşun /Kendüsini cüyende-i eyne’l-mefer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 7). [taħaşşun idemez, -emez]

taħkîk-i mü’mîn olan: İnancı doğrulanmış, imanı gerçek olan kimse.

Şorsañ ne dir ‘aceb şu muvaħħid geçenlere /**Taħkîk-i mü’mîn olana** kâfir diyenlere (Kânî Divanı, Gazel 150, Mısra 4). [taħkîk-i mü’mîn olana, -a]

taħkîr eyle- Küçük görmek, aşağılamak.

Merd-i dīvâne-nümâyı eyleme taħkîr kim /Nezd-i Hâķda ‘âķile mağbûtdur dīvâneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 9). [taħkîr eyleme, -me]

taħmîn: Yaklaşık olarak değerlendirme, oranlama.

Sürâğ-ı fikri güm-geşte ider nâ-gâh ey Kânî /Ümîd-i vaşl ile **taħmînlerüm** hâletlerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 14). [taħmînlerüm, -lerüm]

taħsîldâr-ı hâşıl-ı ümmîd ol- Arzuların meyvesinin toplayan olmak.(Emeline ulaşmak bağlamında)

Geşt-i emel resîde-i vaķt-i haşâd olup /**Taħsîldâr-ı hâşıl-ı ümmîd olur** muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 4). [taħsîldâr-ı hâşıl-ı ümmîd olur, -ur]

taḥsīn: Beğenme, güzel bulma, takdir etme.

Kānî bu gâzel olsa sezâ yâra hediye / Me'mûl o perîden dahı **taḥsīndür** ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 30). [taḥsīndür, -dür]

taḥsīn it-: Beğenmek, takdir etmek.

‘İşkuñ dili ‘uşşâkı Huseynîye çıkardı / **Taḥsīn ide** gör ḥüsnuñi iḥsân saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 4). [taḥsīn ide, -e]

taḥ: Asmak, iliştiirmek.

Ṭaḥmıṣ miyânına o zerîn ḥançerin gelür / Tîg-i nigâhı dilleri delmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 5). [taḥmıṣ, -mıṣ]

taḥarrüb: Yaklaşmak yakın olmak.

Eger ‘ıyd-i vişâl itse **taḥarrüb** / Ḥarām olsun raḳîbe büse bensiz (Kânî Divanı, Gazel 85, Mısra 3). [taḥarrüb]

ṭaḳāt getir-: Dayanmak, katlanmak.

Telḥi-i hicrānuña **ṭaḳāt getirmezdi** gönül / Fikr-i vaşluñ lezzet-i gül-ḳand-ı sükker virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 3). [ṭaḳāt getirmezdi, -mezdi]

Telḥi-i hicrānuña **ṭaḳāt getirmezdi** gönül / Fikr-i vaşluñ lezzet-i gül-ḳand-ı sükker virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 3). [ṭaḳāt getirmezdi, -mezdi]

ṭaḳat ü tüvân: Güç ve kuvvet.

Amân amân diyerek pây-ı nâza düşmüş idüm / Belâ bu düşmege de **ṭaḳat ü tüvân** mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 24). [ṭaḳat ü tüvân]

ṭaḳāt-güdâz-ı cân: Canın takatını eriten, yok eden.

Ey sūz-ı ‘ışk bir yanar âteş misin nesin / **Ṭaḳāt-güdâz-ı cân** belâ-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 2). [ṭaḳāt-güdâz-ı cân]

taḳdîr: Ezelde Cenâb-ı Hakk’ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı, kader.

Bahâne bulma **taḳdîre** tereccüh virme tedbîre / Hele nâ-sâzluḳlar şîve-i mercûḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 11). [taḳdîre, -e]

O kim **taḳdīr** ezelde ḥüsnin anuñ bī-zevāl itmiş /Öñünde sām da esse bozulmaz añladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 7). [taḳdīr]

taḳlīd: Hâl ve makam ehlinin sözlerini söyleme, fakat huyları ile huylanmama, onlar gibi olgun olmadığı halde olgun görünmeye çalışma.

Hemân **taḳlīd** ile girmek mi istersin sen ol bezme /Nihân-ḥâneñde Kānî yoḥsa ḥāl-i zāʾidüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 9). [taḳlīd, -ñde]

taḳlīd it-: Birinin yaptığı gibi yapmak, birine veya bir şeye benzemeye çalışmak.

Eşk-i gül-günuma **itme taḳlīd** /Laʿl olur mı a münāfıḳ aş (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 3). [taḳlīd itme, -me]

Gözimüñ yaşını **taḳlīd itme** /Ki deñizlerle yaşıtdur yaşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 5). [taḳlīd itme, -me]

taḳlīd-i reh ü resm-i şîʿār-ı peder eyle-: Babasının (geçmiş) usulünü adet ve yolunu taklit etmek. (Eski usulü devam ettirme).

Ol ibn-i vakit kim ola dānişver-i her-ḥāl /Taḳlīd-i reh ü resm-i şîʿār-ı peder eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 4). [taḳlīd-i reh ü resm-i şîʿār-ı peder eyler]

taḳvīm-i sāl ü devlet: Bahtına ve yıllığına.

Taḳvīm-i sāl ü devletüñe şāḥ-gül ile /Yazsun duʿā-yı Kānîmi feryād-ı ʿandelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 33). [taḳvīm-i sāl ü devletüñe, -üñe]

ṭal-: 1. Bir şeyin dibine doğru gitmek, içine doğru sokulmak, gömülmek.

Kendümi kendüm tesellî itdi gördüm ʿāḳıbet /Bir başuma tā bün-i deryāya **ṭaldum** yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 8). [ṭaldum, -dum]

2. Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak.

Raḳīb de ḡam-ı fikr-i vişāle **ṭalmışdur** /Göñül birisi de sensin hem o fikire ṭalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 15). [ṭalmışdur, -mişdur]

Bir yemmde bul ki kaṭresi feyz u kemāl ide /Bir baḥre **ṭal** ki hîç bün ü pâyānı olmaya (Kânî Divanı, Gazel 182, Mısra 4). [ṭal]

Raḳīb de ḡam-ı fikr-i vişāle **ṭalmışdur** /Göñül birisi de sensin hem o fikire **ṭalan** (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 16). [ṭalan]

ṭaleb-i vaşl: Kavuşma isteği.

Ma'sûkdan gelir **ṭaleb-i vaşla** ārzı /Kānī o şūḥ vaşlını hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 13). [ṭaleb-i vaşla, -a]

ṭaleb-i vuşlat-ı dildār: Sevgiliye kavuşma talebi, arzusu.

Ṭaleb-i vuşlat-ı dildār dile 'ayb mıdur /Hecre şalduñ beni bu cāygeh-i reyb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 1). [ṭaleb-i vuşlat-ı dildār]

ṭalebkār-ı neşât-ı bâde-i gül-gūnıñam: Gül rengindeki şarap neşesinin isteklisi, taliplisi.

Ṭalebkār-ı neşât-ı bâde-i gül-gūnıñam sākī /Hemān bir sāğar-ı leb-rîz ile memnūnıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 11). [ṭalebkār-ı neşât-ı bâde-i gül-gūnıñam, -ıñam]

ṭālib olan: İsteyen, talep eden kişi.

Yem-i vişâlde dā'im şināha **ṭālib olan** /Misāl-i mähî-i yemm cismi pâre pâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 7). [ṭālib olan]

ṭālib-i gencîne-i esrār-ı sulṭān: Sultanın gizli hazinesini arzulayan.

Elâ ey **ṭālib-i gencîne-i esrār-ı sulṭānı** /Suḥanla kıl 'imâret bu kühen-bünyād-ı virānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 1). [ṭālib-i gencîne-i esrār-ı sulṭānı, -ı]

ṭālib-i ḥaqq: Hakkı talep eden.

Gel rızık için ey **ṭālib-i Ḥaqq** olma perîşān /Rızkuñ seni özler saña ta'yındür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 5). [ṭālib-i ḥaqq]

ṭalkunluk: Dalgın olma durumu, dikkatsizlik, unutkanlık.

Egerçi 'ālem-i āb içreyüm yemm ḥūna müstağrak /Bu **ṭalkunluk** var iken bende 'ālem ḳande ben ḳande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [ṭalkunluk]

ṭama'kār-ı vişâli ol-: Sevgiliye kavuşma konusunda aşırı derecede istekli olmak.

Ṭama'kār-ı vişâli olduğıñ hisseyledi Kānī /Peşîn söyletmeyüp bu naqd-i cānı vormeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 9). [ṭama'kār-ı vişâli olduğıñ, dığıñ]

ṭa'n: Kötülemek, ayıplamak.

Ḳo **ṭa'nı** eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun 'āşık-ı bî-çārenüñ de derdi var ağılar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 15). [ṭa'nı, -ı]

ta'n eyle-: Kınamak, ayıplamak, hor görmek.

Hâl-i siyehi 'anbere **ta'n eylese** ammā /Ol şüh-ı siyeh-çerde hemân ben gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 3). [ta'n eylese, -se]

ta'ne: Sövmek, yerme, ayıplama.

Hilekâra **ta'neden** kurtulmağa yokdur mecâl /Kim ser-i kühsârda rûbâh da kurtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 5). [ta'neden, -den]

tanzîr: Nazire yapmak, benzetmek.

Cevri-i kâhâr-ı nazmuñ olmasa sırrında sırr /Kâniyâ **tanzîre** bezl-i iktidâr itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 14). [tanzîre, -e]

târ it-: Karanlık etmek, ışığın görünmesini engellemek.

Rûyına haţtı gelüp rûzumuzı **târ itdi** /Der-i gülşenkede-i vuşlatı dîvâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 1). [târ itdi, -di]

tarafdârî-i evlâd-ı nebî it-: Peygamber evlatlarıyla aynı fikri savunmak. Onların taraftarı olmak.

Tarafdârî-i evlâd-ı Nebî itdükce ümmetler /Muḥâlifler aña bir itmedük isnâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 3). [tarafdârî-i evlâd-ı nebî itdükce, -dükce]

tarâvet-yâb-ı hüsn ol-: Güzelliğin tazelik bulan hâli. Canlanmak.

Ol behîşt-i nâz olmazdı tarâvet-yâb-ı hüsn /Sel-sebîl-i vaşl aña peygâm-ı kevser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 5). [tarâvet-yâb-ı hüsn olmazdı, -mazdı]

tarf-ı küleh: Kûlahının ucu, kenarı.

Umdurma koçutma ser-i gîsûñı efendüm /Gösterme baña perçemüñi **tarf-ı külehden** (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 8). [tarf-ı külehden, -den]

ta'rif eyle-: Ayrıntılı olarak açıklamak.

Harf **ta'rif eylemez** cem'iyet-i lafza meded /Mes'ele muğlağ degül baḥs-i ḥuzûra el-cevâb (Kânî Divanı, Gazel 6, Mısra 7). [ta'rif eylemez, -mez]

târîk ol-: Alemin yüzünün (dünyanın) gözlerine karanlık olması, sıkıntı ve elem içinde olmak.

Ey şüh-ı siyeh-çerde seni görmese âdem /Târîk olurdu gözine çehre-i 'âlem (Kânî Divanı, Gazel 126, Mısra 2). [târîk olurdu, -urdu]

tārik-i dār u diyār: Dünya işlerinden ve nimetlerinden elini eteğini çeken, bir köşeye çekilip münzevi olarak oturan kimse.

Tārik-i dār u diyāram aña mı acıyayum /Mübtelâ-yı ğam-ı dārüm aña mı acıyayum (Kânî Divanı, Gazel 127, Mısra 1). [tārik-i dār u diyāram, -am]

tarıl-: Darılmak, alınmak.

Giymezdi sitem-cāmelerin evveli ammā /Bilmem neye **tarıldı** baña kim giye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 12). [tarıldı, -dı]

tartar: Dikkatle inceleyen, değer biçen.

Degül kırât-ı gevher-pāre-i kıadrüm benüm ma'lûm /Güher şuyındayum kıadrüm bilinmez **tartarum** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 40). [tartarum, -um]

tasavvuf: Sufilik, sofuluk, Allah'a yürekten bağlanma.

İdüp âmîhte hikmetle revnağ vir mazāmîne /**Tasavvuf** ile behişt 'ācil eyle bezm-i 'irfānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 10). [tasavvuf]

taşavvur: Zihinde canlandırma, tahayyül etme.

Cân mubşır olur mı ya **taşavvur** götürür mi /Dün hılvat-i germābede ben cānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [taşavvur]

taşvîr it-: Bir şeyi resim gibi göz önüne gelecek şekilde ayrıntıları ile düşünme.

Gönlümde hayālātuñı **taşvîr iderdüm** /Ol şüret-i dīdārı yitürdüm bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 15). [taşvîr iderdüm, -erdüm]

taş-: Taşmak, sığmamak.

Meyler gulüv idüp harem-i humda **taşsun** /Olsun serāçelerle şoқақlar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 7). [taşsun, -sun]

taş: Taş, kaya.

Dögündüm **taşlarla** pîş-i kaşr-ı āb-günüñde /Görüp güldi raķīb-i bî-şerem kaķķāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 21). [taşlarla, -larla]

Bugün bir seng-dil-i dildār-ı bî-raħme dü-çar oldum /**Taş** aındurdum dil-i dīvāneye kühsārumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 4). [taş]

taş bağırlu: Taş yürekli, merhametsiz, hâlden anlamaz.

Ne deñlü **taş bağırlu** olsa itmez nâ-gehân teklîf /Mü'ezzinler menâre hîç bî-vakt ezân çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 3). [taş bağırlu]

taşdan taş a urul-: Taştan taş a vurulmak. Âşğın sevgili yüzünden eziyet çekmesi, hor görölmesi. Bir nehrin denize ulaşabilmesi için dağ bayır dolaşmasına benzetilmiş.

Akıtmak seng-diller ışkına deryâçe-i eşki /Urulmak böyle taşdan taş a cular hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 10). [taşdan taş a urulmak]

taşında: Dışında.

Ne içinde ne **taşında** ne ikiden hâli /Cünbiş-i ruh-ı revân bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 13). [taşında]

tatar gamzesi Yağmacı, zalim gamze. (Tatar gibi kırıp yıkan, vurup alan gamze)

Hâ'inligi becerdi çü **Tatar gamzesi** /Şâhin Giray nâmına bir hân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 5). [tatar gamzesi]

tatlu dil: Gönül okşayıcı sözler .

Tatlu dildür dil-bere lâzım olan hüsni edâ /Lebleri dendânları şehdâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 5). [tatlu dildür, -dür]

tavâf-ı ka'be-i küy: (Sevgilinin) Köyünün Kâbe'sini tavaf etmek. Sevgilinin evinin etrafında dolaşmak.

Tavâf-ı Ka'be-i küyuñ müyesser kıldı Kânîye /Hele ölmezden evvel Hâzret-i Allâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 23). [tavâf-ı ka'be-i küyuñ, -uñ]

tâv-hâne-i zemîn-i buhârâ: Buhara zemininin hastanesi. (Düşkünlerin, aşıkların kaldığı yer).

Bir müslim-i müselle müñ ışkıyla âhımız /Tâv-hâne-i zemîn-i Buhârâyı tıldurur (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 6). [tâv-hâne-i zemîn-i buhârâyı, -yı]

tavr-ı 'amâ: Cahil tavr.

Aç dâde-i fütüvveti **tavr-ı 'amâyı** ko /Feth-i tılısm-ı ism-i mu'ammâyı çek çevir (Kânî Divanı, Gazel 25, Mısra 3). [tavr-ı 'amâyı, -yı]

tavşif it-: Vasıflandırmak, nitelemek.

Seni her zerre bir başka şıfatla itmede tavşîf /Kimi Allâh kimi Yezdândur dirler zebânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 5). [tavşîf itmede, -mede]

tavul çalsañ uyan-: Uykusu çok ağır, derin uykuda.

Tavul çalsañ uyanmaz gâfil ancak uykusun gözler /Anı bilmez ki kan ağlayacaktır yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 1). [tavul çalsañ uyanmaz, -maz]

ṭayan-: 1. Dayanmak, sabretmek.

Şoruñ ‘uşşâkına âyâ birisi içinden /Ṭayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 6). [ṭayanur, -ur]

2.Kendini dayamak, vücudunu bir yere yaslamak.

Birbirine ṭayandı yine ‘ışk u ḥasen âh /Ol iki belâ-yı ezeli belbele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 7). [ṭayandı, -dı]

ta’yîb eyle-: Ayıplamak.

Vuşlat hevesin eyledigüm eyleme ta’yîb /İnkâr idemem cürmimi ikrâruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 9). [ta’yîb eyleme, -me]

ta’yîn: Açık, ortada.

Gel rızık için ey ṭalib-i Ḥaqq olma perîşân /Rızkuñ seni özler saña ta’yîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 6). [ta’yîndür, -dür]

tâze gül: I. Yeni açılmış gül. II. genç, güzel sevgili.

Cânâ seni ben miḥnet ile terk ideyazdum /Bi’llâh ben ey tâze gül Türkîde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 2). [tâze gül]

tâze püser çek-: Taze civan (erkek çocuk) sevgiliyi kucaklamak, sarmak.

Bintü’l-‘inebüñ semtine yaklaşma müdâmâ /Bâri çeker iseñ kucağa tâze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 4). [tâze püser çek]

tâze-reviş: Yeni tarz, üslup.

Ben anuñ iderdüm gam-ı ‘ışkı ile hey hey /Şimdi o da bir tâze-reviş hey heye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 8). [tâze-reviş]

tebdīl-i reng eyle-: Renk değiştirmek.

Siyeh-kārī-i tālī^c şabr ile **tebdīl-i reng eyler** /Ki Leylī müşrif-i şubh-ı hākīkat itdi Mecnūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 11). [tebdīl-i reng eyler, -r]

teblīğ eyle-: Bildirmek, haber vermek, söylemek.

Eyle teblīğ şevk ile okınma şakın zülfüne /Mā ‘ale’l-meb‘ūs min-şavbi’l-hevā ille’l-belāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 5). [teblīğ eyle]

tecellī-gede: Zuhur eden, görünen yer.

Tīr-i müjesi sehm-i sa‘ādetden atılmış /Kendiye **tecellī-gede** ammā okı nūrdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 10). [tecellī-gede]

Deřt ü kūhı nie oldurmaya Mecnūnlar kim /Hüsni-i Leylī bu **tecellī-gedede** küh-der-küh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 8). [tecellī-gedede, -de]

tecrīd: Tecrit; dünyāya âit şeylerden vazgeçerek gönlünü Allah’a bağlama, kalbi mâsivâdan arındırma..

‘Azm-i harem-i Ka‘be-i cān it teni boş o /**Tecrīd** ise mağşad eger iħrāma uyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 6). [tecrīd]

tecvīz eyle-: Yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme.

Şoħbet keselin eyleme aħbāb ile tecvīz /Elbet bu cihāna gelen insān gidecekdür (Kânî Divanı, Gazel 58, Mısra 3). [tecvīz eyleme, -me]

tedbīr: Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, başvuru, çare, önlem.

Öñün al neş‘e-i ābuñ hāzer eyle nübū‘undan /İşe **tedbīr** lâzımdur muğaddemce vuğū‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 2). [tedbīr]

Bahāne bulma tağdīre tereccüh virme **tedbīre** /Hele nā-sāzluklar şīve-i mercūhındur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 11). [tedbīre, -e]

te’dīb: Haddini bildirme, yola getirmek için gerekeni yapma, terbiyesini verme.

Zāhid yine sen hāl-ı kelām eyleye düşdüñ /**Te’dīb** gerekdür seni gel mesti söküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 6). [te’dīb]

tefāhur it-: İftihar etmek, övünmek.

Tefāhur itmege lāyık nijādımız yokdur /İzāfet-i suhane i'tiyādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 1). [tefāhur itmege, -mege]

tefāvüt-i nāz: Nazın farkı. Nazı ayırt eden şey.

Bilmem nedür **tefāvüt-i nāz** iltifâtdan /Degmez o şüh hâşıruma bir zamân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 3). [tefāvüt-i nāz]

tefsîr: Yorum, görüntü, manzara.

Şafha-i çehre-i pâkizesi tefsîr-i 'uyûn /'Aks-i müjgânum o **tefsîre** 'aceb mıştardur (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 6). [tefsîre, -e]

tefsîr-i 'uyûn: Gözlerin yorumu (âşığın gözlerinin gördüğü görüntü, manzara).

Şafha-i çehre-i pâkizesi **tefsîr-i 'uyûn** /'Aks-i müjgânum o tefsîre 'aceb mıştardur (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 5). [tefsîr-i 'uyûn]

teğâfûl: Anlamazlıktan gelmek, ilgisiz davranmak.

Gel gör göze hîç göz göre nûr itme izāfe /Aldar bu **teğâfülle** a cānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 18). [teğâfülle, -le]

teğâfûl-i nigeḥî: Bakışının anlamazdan gelmesi. Bilerek kendini gafil göstermek.

Ne hoş qadem idi nevk-i ḥadeng-i nāz ammā /**Teğâfûl-i nigeḥî** bizde hîç ṭabān mî ḳodî (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 14). [teğâfûl-i nigeḥî, -î]

tehevvür it-: Çok kızmak, hiddetlenmek.

Nezâketle varup bir bûse de aldum yaḡaḡından /**Tehevvür itme** söyle ḥasbeten-li'llāh tıyduñ mî (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 6). [tehevvür itme, -me]

teḥî: I. Boş. II. Uzak.

Teḥî dil mā-sivādan vāşıl-ı feyz-i me'ânîdür /Eser evfâḳda ḥālî vasaṭ bir ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 5). [teḥî]

teḥî mağz: Akılsız, bilgisiz.

Teḥî mağzam Felâṭun zan ider ammā beni herkes /Ümîd-i neş'e eyler nûş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 13). [teḥî mağzam, -am]

tek: 1. Gibi.

Benüm senden murādum yoğ iken hālüm dīger-gündür /Xanı ardum şıra bād-ı şabā **tek** yeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 6). [tek]

Haṭṭdur ṭutan dili iki tellü қаpağ ile /Zen **tek** ricāl āyīne-i emles istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 4). [tek]

2. Bir tek.

Göñül mu‘āvedet-i gurbeti revā görmez /O cān-pāresine cān **tek** armağān mı қodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 30). [tek]

tek ṭur-: I. Hareketsiz, sakın durmak. **II.** Uslu durmak.

Ol çifteli **tek ṭurmaz** ider ten tene āgāz /Der der depinür dır dır ider seg vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 9). [tek ṭurmaz, -maz]

tek ü tenhāca қal-: Bir başına kalmak.

Rāh-ı ‘ışқа bu dil-i şeydāyı şaldum yaluñuz / Künc-i ḥayretde **tek ü tenhāca қaldum** yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 2). [tek ü tenhāca қaldum, -dum]

teқaddüm it-: Önce davranmak, başlamak.

Düm tek teke başla tek itse teқaddüm /Düm-dārlıқ it tekyede ardınca etek vār (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 3). [teқaddüm itse, -se]

tekellüm eyle-: Lakırdı etmek, konuşmak.

Tekellüm eylemege var mı nāzdan ruḥşat /Zebāne-i sitem anda zebān dehān mı қodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 11). [tekellüm eylemege, -mege]

tekerrümen: İyilik, cömertlik, lütufkârlık.

Tekerrümense de iğmāz-ı ‘ayna virme vücūd /Ya bir ümīde ya ḥāl-i zebūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 5). [tekerrümense, -se]

teklīf it-: Sunmak, vermek.

Ne deñlü taş bağırlu olsa itmez nā-gehān teklīf /Mü‘ezzinler menāre hīç bī-vaқt eżān çıқmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 3). [teklīf itmez, -mez]

teklîfsiz: Herhangi bir teklifte bulunulmadan yapılan.

Ėam-ı hicrânı sessizden gelür **teklîfsiz** ammā /O âfet ĥod-be-ĥod gelmez saña âvâz-ı pâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 9). [teklîfsiz]

televvün: Bir halden başka bir hale geçme, renk değıştirme. Kararsız, döneke olma.

Reng-i rû virme **televvünlere** sen yek-reng ol /Ya‘nî eyyâmuñı hem reng-i leyâl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 7). [televvünlere, -lere]

telĥi-i hicrānu: Ayrılığın acılığı.

Telĥi-i hicrānuña tākāt getürmezdi göñül /Fikr-i vaşluñ lezzet-i gül-ķand-ı sükker virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 3). [telĥi-i hicrānuña, -ña]

telķin: Bir duyguyu, bir düşüneyi aşılama.

Dil-ĥastelerüñ başı ucında tırur ol şūĥ /Şüretde i‘āde içi **telķindür** ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 16). [telķindür, -dür]

tel tele vir-: Aşığın can ipini kesip tel tel etmek.

Gīsū-yı siyehkāruñ üzüp rişte-i cânı /Sāz-ı nigeĥi düzmek için **teltele virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 10). [teltele virdi, -di]

tem tem içinde geç-: Konu konu içinde geçmek. Birçok konuda bahsedilmek.

Ĥaţtuñ ruĥuña yazdı yine temme kitābı /Geçdi şeref-i şems-i ĥasen tem tem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 24). [tem tem içinde geçdi, -di]

temāşa eyle-: Seyretmek, görmek.

Taĥammül şāĥibin bāzīķegāĥ-ı ıztırāb itmez /**Temāşa eyle** tūfānzār-ı yemde fülk-i meşĥūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 8). [temāşa eyle]

temîz: Temizlik, paklık, arılık.

Temîz aşĥabı zevķ-ı ĥāl ile ĥoş-ĥāldür her vaķt /Çü ibnü‘l-vaķt vaķf-ı intizār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 5). [temîz]

temķin: İhtiyatlı ve tedbirli olma, ağırbaşlı ve düşünceli davranma, ağırbaşlılık.

‘Āşıķlara **temķin** gerek rāĥ-ı vefāda /Temķini daĥı şüret-i telvīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 7). [temķin]

‘Aşıklara temkîn gerek rāh-ı vefāda /**Temkîni** dahı şüret-i telvîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 8). [temkîni, -i]

temyîz it-: Ayırmak, seçmek. (Özelliklerine göre sınıflandırmak bağlamında)

Ekme her bir tohumı **temyîz itmeden** keyfiyyetin /Mevsiminde nef-i ümmîd itdigün maşşûli ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 5). [temyîz itmeden, -meden]

ten: Beden, cisim, gövde, vücut.

Tenümde ‘aks-i çeşmün halka halka dāğlar açdı /Hayāl-i ebruvānuñ āb içinde tākıldur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 7). [tenümde, -ümde]

Beş on günlük misâfirdür **tenüñde** cânunı hoş tut /Kafesde çarpınan murğ-ı dil-i nālānuñ hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 1). [tenüñde, -üñde]

Cānum da **tenüm** de saña hayrān saña kurbān /İtmezseñ o ağıyarı fedā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 13). [tenüm, -üm]

‘Uryān **ten** olmalı beden-i rûh açıkdan /Başı kıçı açık gezinür cānfesistemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 15). [ten]

Her çend seng-dil ise de yumşar beni görüp /Nāziklik ile gönlümi aldı **tenüñ** senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 10). [tenüñ, -üñ]

ten ü cān: Beden ve ruh (Varlığı oluşturan tüm unsurlar).

Cismümde benüm her ser-i mû bir nigh oldı /Hep göz göz olup bu **ten ü cānum** seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 4). [ten ü cānum, -um]

tenezzül it-: Alçalmak, düşmek, değer vermek.

İtmezken ebed būs-ı giribāna tenezzül /Baht-ı siyeh-pestimi gör peşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 3). [tenezzül itmezken, -mezken]

teni boş қо- Vücudu boş koymak. Bedenden vazgeçmek.

‘Azm-i harem-i Ka‘be-i cān it **teni boş қо** /Tecrîd ise maşşad eger ihrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 5). [teni boş қо]

ten-i dil-mürde: Gönlü ölmüş, duygusuz ten.

Zinde eyler o dü-leb mürde-i şad-sāleyide /**Ten-i dil-mürdede** cān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 10). [ten-i dil-mürdede, -de]

ten-i esb-i ar n: İleri gideceğine geri giden (inatçı) atın vücudunda.

Ben ol   p k-s v r-ı  ar a-i  l m u ekd rum /Ki b l   per olur peyd  **ten-i esb-i ar numda** (K n  Divanı, Gazel 179, Mısra 12). [ten-i esb-i ar numda, -umda]

ten-i k n : Kaninin vücudu. ( şık)

Derletdi **ten-i K n yi**  umm -yı fir ku  /Sevdüm seni c n  yine  teşlere düşdüm (K n  Divanı, Gazel 125, Mısra 9). [ten-i k n yi, -yi]

ten-i   ş k-ı sitem-keş: Eziyet çeken aşıkların teni, vücudu.

  r u  asdur **ten-i   ş k-ı sitem-keş** g y  /Anı hep semt-i dil- r ya begüm c  götürür (K n  Divanı, Gazel 55, Mısra 9). [ten-i   ş k-ı sitem-keş]

tenş : Neşelendirme, neşe verme.

F t r o de l  var K n de kim **tenş te** meyl itsem /Ne d r  k rger ne benc   ne afyon ne  ab y  Rabb (K n  Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [tenş te, -e]

ter: Tazelik, canlılık, gençlik.

Yolum hep   şk-s l-ı vahşete düşdi bu esn da / urıdı  anı cism-i z rumu  hergiz **ter m** yokdur (K n  Divanı, Gazel 50, Mısra 32). [ter m, - m]

teraccüh it-: Taraf tutmak, meyletmek.

K n  gir ve-g r-i  ad let cih nda /A r nına **teraccüh ider** b - ad l olur (K n  Divanı, Gazel 34, Mısra 10). [teraccüh ider, -er]

ter ne: Çok yinelendiği, boş olduğu için usanç veren s z.

Gördün zam ne uymadı sen uy zam neye /Aldan dur ğa l fa inan uy **ter neye** (K n  Divanı, Gazel 170, Mısra 2). [ter neye, -ye]

terbiye: İstenilen şekilde yetişmesini sağlamak için bir kimseye gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme.

Tev  k eger **terbiyeye** virmese revn k /Perverde-i ta  m  ud  h   çekilmez (K n  Divanı, Gazel 70, Mısra 11). [terbiyeye, -ye]

tercem n: Bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vasıta veya kimse.

Niğ h-ı n za da    il id k dir ğ itdi /Zeb n-ı n z yine y  b ri **tercem n** mı  odı (K n  Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [tercem n]

tereccüh vir-: Meyil etmek. Taraf olmak.

Bahâne bulma taqdîre **tereccüh virme** tedbîre /Hele nâ-sâzluklar şîve-i mercûhdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 11). [tereccüh virme, -me]

terek: Eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyularak yapılan ve ufak tefek şeyler koymaya yarayan göz.

Çün Tâcîk-i şad-Türk-i vefâyı be-ser itdüm /Halhal yerin buldı şu bilmem ne **terekler** (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 8). [terekler, -ler]

terk ideyaz-: Terk etmeye yaklaşmak, neredeyse terk edecek hâle gelmek.

Cânâ seni ben miñnet ile **terk ideyazdum** /Bi'llâh ben ey tâze gül Türkîde yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 1). [terk ideyazdum, -dum]

ter-keş: Okluk, ok çantası.

Çeşmân u ebruvân u nigâh istemez güzel /İster mi hîç tîr ü kemân **ter-keş** iş eyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 8). [ter-keş]

terk-i diyâr: Yerinden, yurdundan ayrılma; sevgiliden uzak kalma.

Yârı ağıyâr ile görmekden vaţanda Kâniyâ /Yum gözüñ **terk-i diyârı** ihtiyâr it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 12). [terk-i diyârı, -ı]

tertib eyle-: (Çeşitli unsurları bir araya getirerek) Bir bütün oluşturmak.

‘Unşur-ı her nâzı **tertib eyledi** dört üstüne /Ol dūr-i yektâveşi beş beş toğırsın aneler (Kânî Divanı, Gazel 43, Mısra 3). [tertib eyledi, -di]

teşbîh eyle-: Benzetmek.

Degül Mecnûna **teşbîh eylemek** Kânîyi şâyeste /Hezârân Qays hayrân hâlet-i hayret-füzūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 15). [teşbîh eylemek, -mek]

teşbîh it-: Benzetmek.

Teşbîh ider hezâr gülistāna ruhlarıñ /Şad-berg-i leb şüküftesi yüz gülsitān değer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 9). [teşbîh ider, -er]

İderdüm hâlin ol dāyı revîşli âfetūñ teşbîh /Bu ‘anberdānda bir hâbbe deñlü ‘anberüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 7). [teşbîh iderdüm, -erdüm]

Şeb-ārâ olsa yek-çeşm olmasa hâţır-şinās olsa /O mäh-ı nev-haţa **teşbîh iderdüm** mihr-i gerdūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 10). [teşbîh iderdüm, -erdüm]

tesellî it-: Sıkıntısını, acısını hafifletmek, avutmak.

Ḳurbiyyet **ider** ‘āşıḳa ĩrās **tesellî** /Dil-ber olıcaḳ ḥāne-cüdā ḥiç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 9).
[tesellî ider, -er]

te’sîr eyle-: Etki etmek, işlemek.

Derūnumda cūnūn ol rütbe **te’sîr eylemişdür** kim /Nümāyān nāle-i zencîr her mūy birūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 3). [te’sîr eylemişdür, -mişdür]

Saḅa ḥiç söz mi **te’sîr eyler** ey Kānî ki sen ḥ’ābān /Misāl-i aḥter-i tābında dikmiş āsumān gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 11). [te’sîr eyler, -r]

te’sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat: Vuslat merheminin sağlığının tesiri, etkisi.

Dile **te’sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat** ḳadar siñmiş /Lebūñ bir ḳıymet-i cevherdür ol gencîneden çıḳmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 11). [te’sîr-i keyf-i merhem-i vuşlat]

teslîm eyle-: Verilmesi gereken yere vermek, teslim etmek.

S(i)rāfîl eylese ol ḳarn-ı ervāḥı baḅa teslîm /Vekāletle anı üç kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 13). [teslîm eylese, -se]

tesliyet: Avutma, teselli verme.

Görür etbā’ınuñ maḥzūn maḥzūn gezdigin lâ-büd /Anı bir **tesliyetle** Bārî şād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 4). [tesliyetle, -le]

tevāzu’: Alçak gönüllülük, alçalma.

Segān-ı kūçe-bend-i semtūñe itdüm müdārālar /**Tevāzu’larla** itdüm ḥayli ey-va’llāḥ tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 14). [tevāzu’larla, -larla]

tevbe: Tövbe, af dileme.

Kāniyā lübb-i me’ānî beni cānlandurdu /**Tevbe** sevdā-zede-i naḳş-ı nigār oldıḡuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 14). [tevbe]

tevbeli: Tövbe etmiş olan, bir şeye karşı kendini yeminli kabul eden.

Kānî meye sen **tevbelin** şāhidüz ammā /Zinhār anı sen şāhid-i ibrāma tıyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 9). [tevbelin, -sin]

tevekkül: Allah'tan gelene razı olmak. Kendine ait vazifeyi yaptıktan sonra neticelerini Allah'dan istemek. Kadere razı olmak. Hakka güvenmek.

Berī o rütbeyüz esbābdan ki ey Kānī /**Tevekkül** ile dahı ittiḥādımız yokdur (Kānī Divanı, Gazel 37, Mısra 14). [tevekkül]

tev'em: İkiz, eş.

Dem-i vişāl dem-i vā-peşīne **tev'emdür** /Seherde gālib olur dirler ekseriyā ḥ'āb (Kānī Divanı, Gazel 5, Mısra 9). [tev'emdür, -dür]

tevfik: Allah'ın yardımı, Allah'ın, kulunun fiilini rızasına ve muhabbetine uygun kılması, kulunu irade ve rızasına uygun işler yapmaya muvaffak kılması.

Tevfik eger terbiyeye virmese revnāk /Perverde-i ta'lim Ḥudā hīç çekilmez (Kānī Divanı, Gazel 70, Mısra 11). [tevfik]

tevḥīd-i ḥakīkī: İnkār edilemeyecek birlik. (Tek hakikat)

Nefy ü isbāt ki **tevḥīd-i ḥakīkī** oldur /Eyler ol sırrı beyān bir var imiş bir yoğ imiş (Kānī Divanı, Gazel 88, Mısra 19). [tevḥīd-i ḥakīkī]

teyyār-ı ṭab': Yaratılış dalgası. (Meziyet)

Teyyār-ı ṭab'uña niçe öykündi şā'irān /Kānī ṭabī'atuñ yem-i zāḥir degül midür (Kānī Divanı, Gazel 23, Mısra 11). [teyyār-ı ṭab'uña, -uña]

tezeyyün: Bezenmek, süslenmek, ziynetlenmek.

Dāğ-ı nev ü kühenle nedür bu **tezeyyünüñ** /Ey şerhasında mār-ı münakkaş mısın nesin (Kānī Divanı, Gazel 142, Mısra 3). [tezeyyünüñ, -üñ]

tezyīn-i lafz: Kelimeleri süslemek. (Anlamsız boş ihtişam).

Tezyīn-i lafzı 'ayb diyenler neden dimiş /Ziyy-i naẓīf ḥıl'at-ı fāḥir degül midür (Kānī Divanı, Gazel 23, Mısra 7). [tezyīn-i lafzı, -ı]

ṭbāk-ı seb'-i arz: Yeryüzünün yedinci katı.

Felek encüm zamān oldı yine rindānla iḥvān /**Ṭbāk-ı seb'-i arz** ümm-i veled eflāk ābā-sā (Kānī Divanı, Gazel 1, Mısra 10). [ṭbāk-ı seb'-i arz]

ṭıfl: Küçük çocuk.

Ṭıfl iken olan 'āzim-i 'uqbā şu fenāda /İnsān gelecek ḥürī vü ḡılmān gidecekdür (Kānī Divanı, Gazel 58, Mısra 7). [ṭıfl]

ṭıfl-ı melek-hû: Melek huylu küçük, genç sevgili.

Cânı bir şiveyle ol **ṭıfl-ı melek-hû** istemiş /Dönmesün bârî sözinden baş degül cân üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 5). [ṭıfl-ı melek-hû]

ṭıfl-ı sebük-mağz: Akılsız çocuk. Cahil sevgili.

Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cânı /Ol **ṭıfl-ı sebük-mağz** hemân vir diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 4). [ṭıfl-ı sebük-mağz]

tîğ-i dü-per-i ğam: Gamin, kederin iki kanatlı kılıcı.

Düşdi güzelüm pâyımıza ğam ğam içinde /Cevher gibi **tîğ-i dü-per-i ğam** ğam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 2). [tîğ-i dü-per-i ğam]

tîğ-i nigâh: Bakışının kılıcı.

Ṭakmış miyânına o zerîn hançerin gelür /**Tîğ-i nigâhı** dilleri delmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 6). [tîğ-i nigâhı, -ı]

tîğ-i nigh: Bakış kılıcı.

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammâ /Bilmem geçilür mi o yaña **tîğ-i nighden** (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 6). [tîğ-i nighden, -den]

Tîğ-i nighüñ ğamzelerüñ ile bir olmuş /Hançer görünür cevhere-i şam şam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 19). [tîğ-i nighüñ, -üñ]

ṭîn: Çamur.

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /Hep cây-gehi hâk-i reh ü **ṭîndür** ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 18). [ṭîndür, -dür]

ṭıpayı at-: Tıpayı atmak. Kapağını açmak.

Zinhâr **atmasun ṭıpayı** hûm gibi oda /Sâķî bir ihtimâmlıca birke şîşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 9). [ṭıpayı atmasun, -masun]

tîr: Ok.

Belüm büküldi o ebrûdan olmadum ber-kâm /Kepâze eylemedük **tîr** mi kemân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 8). [tîr]

tîr ü kemân: Ok ve yay.

Çeşmân u ebruvân u nigâh istemez güzel /İster mi hîç **tîr ü kemân** ter-keş iş eyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 8). [tîr ü kemân]

tîr-i hevâyî te'sîr: Uçan ok tesiri.

Te'sîrde her gamze birer **tîr-i hevâyî** /Müjgânlar ammâ ser-i süzen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 7). [tîr-i hevâyî te'sîrde, -de]

tîr-i hevâyî: Hoş, latif ok.

Hadeng-i gamze-i kattâlî bir **tîr-i hevâyîdür** /Laţîfeyle eger bir kez göğüs gersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 15). [tîr-i hevâyîdür, -dür]

tîr-i müje: I. Kirpik oku. II. Sevgilinin kirpiği veya bakışı.

Sen az mı şanursın o mezâruñ şühedâsın /Ol **tîr-i müje** Kânî cihânuñ çokın urdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 12). [tîr-i müje]

Tîr-i müjesi sehm-i sa'âdetden atılmış /Kendiyse tecellîkede ammâ okı nürdü (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 9). [tîr-i müjesi, -si]

tîz: Tez, çabuk.

Devr-i felek-i hüsn u cemâlûñ yine döndü /Mânend-i şihâb âb-ı ruḥı **tîz** söyündü (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 2). [tîz]

toğrica: Hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca.

Vādî-i gam kākülûñe **toğrica** çıkmak /Mümkin mi girih-der-girih ü ḥam ḥam içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 9). [toğrica]

toğrı: Doğru, gerçek; hakikat.

Ḥaḳḳ sözi evvel-be-evvel söylemez medḥin mezâḳ /Bulmadum bu bâbda **toğrı** deri birden bire (Kânî Divanı, Gazel 177, Mısra 6). [toğrı]

toğrica bak-: İyi gözle bakmak. Hakkında iyi şeyler düşünmek.

Uğratma raḳîbi ki saña **toğrica bakmaz** /'Âḳıl geçinür gerçi ki ḥod-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 3). [toğrica bakmaz, -maz]

toğur-: Doğurmak, dünyaya getirmek.

Ẓāhirle iş olmaz ki işüñ bāṭını vardır /**Toğursa** inanma ki o ‘innīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 28). [toğursa, -sa]

toḥm: Tohum.

Ekme her bir **toḥmı** temyīz itmeden keyfiyyetin /Mevsiminde nef-i ümmīd itdigüñ maḥşüli ek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 5). [toḥmı, -ı]

toḥm-ı duḥt-ı engūr: Şarabın tohumu.

Yetişdür ey nihāl-i tāk **toḥm-ı duḥt-ı engürü** /Yere toḥm-ı kedūdan ser-fürūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 11). [toḥm-ı duḥt-ı engürü, -ı]

toḥm-ı maḥabbet: I. Muhabbet tohumu. II. Sevgi.

Toḥm-ı maḥabbet ekdi o ḥāl-i siyeh dile /Bîḥ ü büni tutarsa o yüzden ekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 11). [toḥm-ı maḥabbet]

Çāk-i zemīn-i sīneyi münbit maḥāl deyu /**Toḥm-ı maḥabbeti** dil-i şad-çāke ekdiler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 4). [toḥm-ı maḥabbeti, -i]

toḥın-: Dokunmak, değmek, el sürmek, temas etmek.

Eyle teblīğ şevk ile **toḥınma** şakın zülfüne /Mā ‘ale’l-meb‘ūs min-şavbi’l-hevā ille’l-belāğ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 5). [toḥınma, -ma]

tol-: Dolmak, birikmek.

Murād itmezse Ḥaḳḳ bi’llāh iş olmaz aṇladuḳ bildük /Sebū-yı bāde-i āmāl **tolmaz** aṇladuḳ bildük (Kânî Divanı, Gazel 110, Mısra 2). [tolmaz, -maz]

Germī-i eşk-i taḥayyürdür beni leb-ḥuşk iden /**Tolmasun** bu āteş-i terden kabagı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 4). [tolmasun, -masun]

tolan-: Dolanmak, dolaşmak.

Göñüllerde nihānīce tüten büy-ı vefā-āsā /**Tolanur** gerçi ‘irfān iştiḥār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 8). [tolanur, -ur]

tolaş-: 1. Dolaşmak, gezinmek, dolanmak.

Sāḳī gice meclisde mey-i nāba göz itdi /Bu şīveyi seyr eyledi peymāne **tolaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 6). [tolaşdı, -dı]

Bu cezbe vü an hep saña mevhûb-ı Hudâdur /An an dili şayd eyledi rindâne **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 10). [toluaşdı, -dı]

Kırup geçürür ğamze-i fettânı cihânı /Varup ser-i zülfi serine şâne **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 12). [toluaşdı, -dı]

2. I.Dolaşmak. II. Saçın bir nesneye dolaşmasıyla birlikte güç çözümlür duruma gelmek.

Zülf-i siyehûn silsile-i cāna **toluaşdı** /Tarf-ı külehûn gūşe-i ĩmāna **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 1). [toluaşdı, -dı]

3. Birbirine geçip karışmak, güç çözülecek duruma gelmek.

Ser-tā-be-ḳadem mūy-be-mū oldu girifte /**Tolaşdı** gönül zülfine ammā ne **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 4). [toluaşdı, -dı]

Şemm itmege ğisūlarını bu gice Kānî /Dil başın uzatdı vü girībāna **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 14). [toluaşdı, -dı]

İtdi kemer-i nāfe-i sūzānı keşūde /Ol tūde-i ‘anber-girihi cāna **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 8). [toluaşdı, -dı]

Ser-tā-be-ḳadem mūy-be-mū oldu girifte /**Tolaşdı** gönül zülfine ammā ne **toluaşdı** (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 4). [toluaşdı, -dı]

tolup boşal-: Dolup boşalmak. İyi kötü yaşamak, ömür geçirmek.

Kāniyā nîk ü bedüm bir kimse bilmez şad şükr /Niçe yüz biñ sâldur **toldum boşaldum** yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 16). [toldum boşaldum, -dum]

toldur-: Doldurmak, yayılıp kaplamak.

Sāḳî ne dem ki sāġar-ı şaḥbāyı **toldurur** /Hūrşîd şān ki nūrı ile ayı **toldurur** (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 1). [toldurur, -ur]

Sāḳî ne dem ki sāġar-ı şaḥbāyı **toldurur** /Hūrşîd şān ki nūrı ile ayı **toldurur** (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 2). [toldurur, -ur]

Bir kez taġıtmasun saçın ol Leylî-i cemāl /Mecnunları taġı taşı şaḥrāyı **toldurur** (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 4). [toldurur, -ur]

Bir müslem-i müsellemlüñ ‘ışkıyla āhımız /Tāv-ḥāne-i zemīn-i Buḥārāyı **toldurur** (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 6). [toldurur, -ur]

Kānî o ay çehrelü hūrşîd behrelü /Niçün ġazabla aġzına ayı **toldurur** (Kânî Divanı, Gazel 40, Mısra 12). [toldurur, -ur]

Deşt ü kūhı niçe **toldurmaya** Mecnūnlar kim /Ḥüsni Leylî bu tecellîkededē kūh-der-kūh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 7). [toldurmaya, -maya]

tolu: İçi şarapla dolu kadeh; dolu.

Görüp misket **tolu** peymānede ‘aks-i zenaḥdānuñ /Baña aındurdı emrūdī ḳadeḥler sīb-i Sīnobı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 3). [tolu]

tomuz çalası: Domuz yavrusu.

Raḳīb-i rū-siyaha āḥ der-be-der ḳalası /Gelür o şūfi ḥaḳuñdan senüñ **tomuz çalası** (Kânî Divanı, Gazel 215, Mısra 2). [tomuz çalası]

töhmet-i düzd-i nigāḥ: Bakış hırsızlığının suçu. Aşığın sevgiliye izinsiz ve kaçamak bakışlarının suçu.

Töhmet-i düzd-i nigāḥı sevdigüm ma‘zūr tut /Bu mesel meşhûrdur hergiz göze olmaz yasağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 11). [töhmet-i düzd-i nigāḥı, -ı]

tübā: Bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan ağaç.

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i ḥūbı /Şalın biñ nāz ile nā-çār **Ṭübā** lek disün ṭūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [tübā]

ṭūbı: Pekiyi, aferin, ne mutlu.

Açıl semt-i gülistāna yine ey gülşen-i ḥūbı /Şalın biñ nāz ile nā-çār **Ṭübā** lek disün **ṭūbı** (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 2). [ṭūbı]

tüde-i ‘anber-girih: Siyah saç düğümünün yığını. Sevgilinin saç örgüsü.

İtdi kemer-i nāfe-i sūzānı keşüde /Ol **tüde-i ‘anber-girih** cāna ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 8). [tüde-i ‘anber-girih, -i]

ṭūfānzār-ı eşk: Gözyaşının tufan yeri.

Dīde **ṭūfānzār-ı eşk** içre iki girdābdur /Çār-mevc-i giryedür ya bār ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 5). [ṭūfānzār-ı eşk]

ṭūfān-zār-ı yem: Denizin tufan yeri.

Taḥammül şāḥibin bâzīçegāḥ-ı ıztırāb itmez /Temāşa eyle **ṭūfānzār-ı yemde** fülk-i meşḥūnı (Kânî Divanı, Gazel 207, Mısra 8). [ṭūfānzār-ı yemde, -de]

tuḥfe-i gül-büse: Öpüşü gül gibi güzel ve tatlı olan hediyesi. (öpücük anlamında).

Ḥ'ābgāh-ı nāzda mış mış uyur ol nāzenīn /**Tuḥfe-i gül-büseye** sen kānī' olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 16). [tuḥfe-i gül-büseye, -ye]

ṭül-i emel: Hırs, tamah, tükenmez arzu.

Dime hergiz bu uzun bu kışa ta'dīl-i erkān it /Ki ne **ṭül-i emel** ne himmet-i kütāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 8). [ṭül-i emel]

ṭulū'undan zāhir: Doğuşundan belli, açık.

O ḥālūñ zīr-i gīsudan zuhūrı vaşlı müş'irdür /Sa'ādet aḥterinüñ yümñü zāhirdür **ṭulū'undan** (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 6). [ṭulū'undan zāhirdür, -dür]

ṭur-: Durmak, beklemek.

Dil-ḥastelerüñ başı ucında **ṭurur** ol şūḥ /Şüretde i'āde içi telkīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 15). [ṭurur, -ur]

Sākī ele al sāgar-ı gül-gūnı ne **ṭurduñ** /Ya vir baña kan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 9). [ṭurduñ, -duñ]

Ġam dilde **ṭururken** yine hicrāna şataşduk /Çarḥ-ı felek itdi kederi zām zām içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 25). [ṭururken, -urken]

Ṭururken 'aks-i rüy-yı yār mir'āt-ı derūnumda /Açılmaz mı gül-i ümmīd dāğ-ı lāle-gūnumda (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 1). [ṭururken, -urken]

O qadd ü kāmēt ile sen cemālūñ 'arz kıldukça /Göñül Manşūr-āsā **ṭurma** ber-bālā-yı dār ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 14). [ṭurma, -ma]

ṭurfa ad it-: Alışılmadık, tuhaf yeni ad yapmak. Değişik bir sıfat ile anılmak.

Kefīl-i zinde-i ḥāzır vaşī-i mürde-i gā'ib /Didirdüp kendüye bir **ṭurfa ad itmez** hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 8). [ṭurfa ad itmez, -mez]

ṭurmadan: Durmadan, sürekli olarak.

Esrārımı **ṭurmadan** ider cümle tırāş ol /Sırr şaklanamaz hīç 'aceb bir yere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 7). [ṭurmadan]

ṭut-: 1. Kaplamak, sarmak.

Ṭutar bālāyı gerdūnda qamer bir mu'teber keşkül /Degül çeşbān egerçi bu qalenderlikle zer keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 1). [ṭutar, -ar]

2. Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

Muķābil düřdi māh yek-řebe ĥurřide mařrıķda /**Ṭutar** bir pīr-i nūrānīye řan bir sīm-ber keřķul (Kānī Divanı, Gazel 114, Mısra 8). [ṭutar, -ar]

Gelürdüñ Kānīye her-bār yıldızlar barışmışdı /**Ṭutup** öpsem de küsmez ba^c d-ez-īn derdüm niķün küsdüñ (Kānī Divanı, Gazel 104, Mısra 22). [ṭutup, -up]

ṭutul: I. Tutulmak, yakalanmak. II. Âşık olmak, tuzağa düşmek.

Ṭutuldum bir perī-rūya deyu lāfuñ degül mesmū^c /řikār oldum řanursın kendüñ ammā řā'idüñ var mı (Kānī Divanı, Gazel 197, Mısra 7). [ṭutuldum, -dum]

ṭutuř- I. Yanmak, ateş almak. II. Aşk ateşıyla yanıp tutuşmak.

Bu mürę-i dil bu gülistānda āřiyān mı ķodı /**Ṭutuřmaduķ** ģam-ı 'ıřķıyla gülistān mı ķodı (Kānī Divanı, Gazel 208, Mısra 2). [ṭutuřmaduķ, -maduķ]

ṭuy- Duymak, hissetmek, anlamak.

Geçerken zīr-i kāřāneñden itdüm āh **ṭuyduñ** mı /Efendüm ķorķaram uyķuda idüñ āh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 1). [ṭuyduñ, -duñ]

Geçerken zīr-i kāřāneñden itdüm āh **ṭuyduñ** mı /Efendüm ķorķaram uyķuda idüñ āh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [ṭuyduñ, -duñ]

Bu şeb tā vardum bülbul ģibi semte fięān itdüm /Seni uyardum itdüm nāle-i nā-ģāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 4). [ṭuyduñ, -duñ]

Nezāketle varup bir büse de aldum yañaguñdan /Tehevvür itme söyle şasbeten-li'llāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 6). [ṭuyduñ, -duñ]

Ben olmuşdum ĥarāb-ender-ĥarāb neş'e-i řevķuñ /Sen olmaduñ mı ĥ'āb-ı nāzdan āģāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 8). [ṭuyduñ, -duñ]

Giderken bādveř döndüm ģirifte-pāy-ı bī-tāba /Bulınmaz oldu ĥayretten sürāģ-ı rāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 10). [ṭuyduñ, -duñ]

Raķībe rāř geldüm zīr-i kāřāneñde ģör baĥtı /Selām virdüm yarım aģızla bi'l-iķrāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 12). [ṭuyduñ, -duñ]

Segān-ı kūçe-bend-i semtüñe itdüm müdārālar /Tevāzu'larla itdüm ĥayli ey-va'llāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 14). [ṭuyduñ, -duñ]

Zeneĥdānuñ ĥayāliyle dönüřde bir ser-i ķāha /İliřdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 16). [ṭuyduñ, -duñ]

Senüñ seng-i ser-i kūyuñla döģdüm sīne-i ķāküm /Ģirībān itdi dāmāna meded eyvāh **ṭuyduñ** mı (Kānī Divanı, Gazel 194, Mısra 18). [ṭuyduñ, -duñ]

Yüzüm sürdüm gehî hâk-i siyâha ki göge tıtdum /Gögerdi müştlerden sîne-i cāngāh **tuyduñ** mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 20). [tuyduñ, -duñ]

Dögündüm taşlarla pîş-i kaşr-ı âb-gününda /Görüp güldi rakîb-i bî-şerem ahah **tuyduñ** mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 22). [tuyduñ, -duñ]

avāf-ı Ka‘be-i küyuñ müyesser kıldı Kānīye /Hele ölmezden evvel azret-i Allāh **tuyduñ** mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 24). [tuyduñ, -duñ]

tuyur- 1. Duyurmak, haberdar etmek.

Peyām-ı vuşlatı ‘uşşāa pek irken **tuyurmuşlar** /Gürisne-çeşm ümîdi ulağından tuyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 1). [tuyurmuşlar, -muşlar]

Peyām-ı vuşlatı ‘uşşāa pek irken tuyurmuşlar /Gürisne-çeşm ümîdi ulağından **tuyurmuşlar** (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 2). [tuyurmuşlar, -muşlar]

2. Hissettirmek, aktırmak.

Nüş-ı mey-i gül-günü leb-i cāma **tuyurma** /Büs-ı leb-i yār it fem-i gül-fāma tuyurma (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 1). [tuyurma, -ma]

Nüş-ı mey-i gül-günü leb-i cāma tuyurma /Büs-ı leb-i yār it fem-i gül-fāma **tuyurma** (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 2). [tuyurma, -ma]

Kānī meye sen tevbelisın şāhidüz ammā /Zinhār anı sen şāhid-i ibrāma **tuyurma** (Kânî Divanı, Gazel 181, Mısra 10). [tuyurma, -ma]

tuzak: Birini veya bir topluluğu güç duruma düşürmek için kurulan düzen.

O şāh-bāza **tuzakdur** bu hāla-i tevîd /Nedür bu od-menişānda olan yalan olan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 17). [tuzakdur, -dur]

türk-beççe: Tür çocuğu. (sevgili)

O **Türk-beççeye** söz mi geçer nezāket ile /Bir iki lafı-ı fuzûlāna aldı ğayrı alan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 13). [türk-beççeye, -ye]

türkî: Türkçe.

Cānā seni ben minet ile terk ideyazdum /Bi‘llāh ben ey tāze gül **Türkîde** yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 2). [türkîde, -de]

Dil Türkide baş Türkide cān be-kef oldum /Ben nāme-i asret yazısın **Türkîde** yazdum (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 4). [türkîde, -de]

tüten: Koku yayan.

Göñüllerde nihânîce **tüten** bûy-ı vefâ-âsâ /Tolanur gerçi ‘îrfân iştiḥâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 7). [tüten]

tüvân-ger: Güçlü, iktidar sahibi olanlar.

Ne **tüvân-ger** ne kerem-ver ne zevî’l-câh yapar /Ne ḥıdîv ü ne müşîr ü ne şehin-şâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 1). [tüvân-ger]

‘ubūdiyyet: Bendelik, kulluk, kölelik.

‘Ubūdiyyet maḳâmında ta‘ayyün kesb idelden ben /Baña ḳul olmaduḳ bir bende mi âzâde mi ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 7). [‘ubūdiyyet]

uḡra-: ...ile karşılaşmak, ...ya maruz kalmak.

Baḳma diḳḳatle ḡaḏab vaḳti amân çehresine /**Uḡraruz** ḡamzesinüñ nâvek-i nâ-kehresine (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 2). [uḡraruz, -ruz]

uḡraş-: Mücadele etmek.

Bir kerre senüñ ‘ışḳuñ ile **uḡraşa** ‘âdem /Ġayrı kedere var mı naḑar virdi söḡündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 7). [uḡraşa, -a]

uḡrat-: Getirmek, karşılaşmak.

Uḡratma raḳîbi ki saña ṭoḡrıca baḳmaz /‘Āḳîl geḑinür gerçi ki ḥod-bîndür ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 3). [uḡratma, -ma]

uḡurına: Yoluna.

Ayaḡın öpdürmege ḳâ’îl mi olurdu meḡer /Bî-ser ü sāmānlar **uḡurına** ser virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 12). [uḡurına]

‘uḳde-i ḡisū: Saçlarının düḡümü.

O ḥalḳa ḥalḳa zülfi müşḡ-bū ol **‘uḳde-i ḡisū** /Ḳurulmuş Kāni-i nâ-çarı şayda fâḳlardur hep (Kânî Divanı, Gazel 11, Mısra 9). [‘uḳde-i ḡisū]

‘ulviyât: Yükseklikler, yücelikler, ulvi şeyler.

Kişi süfliyyet ile **‘ulviyâta** intisâb itmez /Bu bālâ-ğadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘alî ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 5). [‘ulviyâta, -a]

um-: İçinde istediği ve beklediği şeyin gerçekleşeceğine dair bir duygu taşıyarak o şeyin olmasını beklemek, ümitle beklemek, ümit etmek.

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ **umma** /Bu şâğardan şağın sen neşve-i neşv ü nemâ umma (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 2). [umma, -ma]

Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma /Bu şâğardan şağın sen neşve-i neşv ü nemâ **umma** (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 1). [umma, -ma]

Bu baħr-ı pür-ħatırda şurta-i tevfiğden ğayrı /Seni sâhil-res-i ümmîd ider bād-ı hevâ **umma** (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 4). [umma, -ma]

Bu fikre ħatıra gelmezden evvel el-vedâ‘ eyle /Hezârân ‘ıyd gelse bî-vefâdan merħabâ **umma** (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 6). [umma, -ma]

Ĥabâb-ı bâde ehl-i bî-nişe bir çeşm-i ‘ibretdür /Fenâ-bünyâd olan şüh-ı hevâyiden beķâ **umma** (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 8). [umma, -ma]

Ėam-ı hicrânı sessizden gelür teklîfsiz ammâ /O âfet ĥod-be-ħod gelmez saña âvâz-ı pâ **umma** (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 10). [umma, -ma]

Bu devr-i bî-vefâda derdüñe dermân olur yokdur /Dem-i Hızr u Mesîħâdan dağı Kânî şifâ **umma** (Kânî Divanı, Gazel 166, Mısra 14). [umma, -ma]

Umdurma koķutma ser-i ġisûñı efendüm /Gösterme baña perçemüñi ħarf-ı külehden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 7). [umdurma, -durma]

Bârgâh-ı ğayrıdan **umma** ĥuşul-i maṭlabı /Âdeme her ne virürse şâh-ı istiğnâ virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 7). [umma, -ma]

Dünyâ yıkılır ummaz idüm büseye ruhşat /Bir büse didüm luṭf ile gel gel diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 13). [ummaz, -maz]

umûr-ı i‘tibârî: Farazi işler.

Fâ‘ide yokdur **umûr-ı i‘tibârîde** dime /Şatdırur zîrâ duĥânı boğçe vü dizi göbek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 15). [umûr-ı i‘tibârîde, -de]

unut-: I. Aklında kalmamak. II. Hatırlamamak.

Bir ġün ki apansız seni da‘vet idecekler /Añ ol ġünü ol da‘vet-i nâ-ġahı **unutma** (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 12). [unutma, -ma]

Sen hemān hāzır ol Allāh **unutmaz** kulını /Sen uyurken işi birden bire nā-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 21). [unutmaz, -maz]

Unutma ‘âşık-ı üftâdeñi efendicigüm /Efendüm eski kuluñdur bu bende-i nālan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 3). [unutma, -ma]

Bā-Ḥaḳḳ-ı nebî Ḥazret-i Allāhı **unutma** /Ḳulsın kul iseñ kulluḳ idüp şāhı unutma (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 1). [unutma, -ma]

Bā-Ḥaḳḳ-ı nebî Ḥazret-i Allāhı unutma /Ḳulsın kul iseñ kulluḳ idüp şāhı **unutma** (Kânî Divanı, Gazel 165, Mısra 2). [unutma, -ma]

Eser-i rīze-i elmāsı **unutdurdı** baña /Ciger-i sūhtede yer ideli çeng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 9). [unutdurdı, -durdı]

Ey bād-ı şubḥ ‘âşıkı hîç yād ider misin /Bî-gānevār yā **unudup** yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 2). [unudup, -up]

unutul-: Unutulmak; akıldan çıkmak. Yok olmak.

Zamānede **unudulmuş** adın bilür daḥı yok /Şudūr-ı luṭf u mürüvvet cünūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 3). [unudulmuş, -mış]

‘unvān-ı bāṭın: Görülmeyenin, gizli olanın adı.

Ḥaḳīkat-ı zāhir her ḥuşḳ ü ter **‘unvān-ı bāṭındur** /Derūnuñ inkişāfı sīne-i meşrūḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 5). [‘unvān-ı bāṭındur, -dur]

ur-: Vurmak, yaralamak.

Sen az mı şanursın o mezāruñ şühedāsın /Ol tīr-i müje Kānī cihānuñ çokın **urdu** (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 12). [urdu, -dı]

‘uryān: Üzerinde herhangi bir maddi varlık olmayan, çıplak.

‘Uryān ten olmalı beden-i rūḥ açıḳdan /Başı kıçı açıḳ gezinür cānfesistemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 15). [‘uryān]

uşlu ḥaber: Doğru, anlamlı, işe yarayan haber, bilgi.

Sözüñ ṭoḡrısı Kānī bendedür benden su‘āl eyle /İşitmiş var ise **uşlu ḥaber** dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 10). [uşlu ḥaber]

uṣûl: Bir ilimde bir sonuca erişmek için belli bir plana göre tâkip edilen yol, metot.

İş **uṣûlin** buldı hîç edvâra hâcet kalmadı /Devr-i ebvâb itmege eṭvâra hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 1). [uṣûlin, -in]

‘uṣṣāk: Âşıklar.

‘**Uṣṣāk** küh-ı Kâfda olsa çeker gamuñ /Ammâ döner arada çekilmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 7). [‘uṣṣāk]

Peyâm-ı vuşlatı ‘**uṣṣāka** pek irken tıyurmuşlar /Gürisne-çeşm ümîdi kulağından tıyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 1). [‘uṣṣāka, -a]

Şoruñ ‘**uṣṣākına** âyâ birisi içinden /Tayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 5). [‘uṣṣākına, -ına]

Hayli ‘**uṣṣāk** koğu aldı senüñ zülfünden /Koğdılar gayri o koğmuşları bu bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 21). [‘uṣṣāk]

Şorma ‘**uṣṣāka** sizi kim götürür ol yâra /Ben işâret iderem aña beni şu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [‘uṣṣāka, -a]

Cevr ü cefâsı ‘aşık-ı zâruñ belin bükür /‘**Uṣṣākı** kendüsine eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 4). [‘uṣṣākı, -ı]

‘**Uṣṣāka** bir kırım kodı ki kân efendimüz /Her bir nigehe eyledi bir kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 1). [‘uṣṣāka, -a]

Niçe dil-mürde olmaz şüret-i ten-zinde de insân /Küser ‘**uṣṣākına** o âfet-i cân bir zamân gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 6). [‘uṣṣākına, -ına]

Tâ ‘arşa-i haşre varıcağ rāh-ı gamuñda /‘**Uṣṣāk** senüñ h’ân-ı gamuña çokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 6). [‘uṣṣāk]

Bir görünmezce belâ idi ezel ‘**uṣṣāka** /Şimdi Hakk şaklaya kend’özini izhâr itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 3). [‘uṣṣāka, -a]

Ürkündi bıraktı yine ol âhü-yı vahşî /‘**Uṣṣāk** arasında görüñ rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 14). [‘uṣṣāk]

‘uṣṣāk: I. Âşıkların feryadı. **II.** Uṣṣak makamı.

‘İşkuñ dili ‘**uṣṣākı** Huseynîye çıkardı /Taḥsîn ide gör ḥüsnuñi iḥsân saña kaldı (Kânî Divanı, Gazel 192, Mısra 3). [‘uṣṣākı, -ı]

‘uṣṣāk-ı perîşân üstüne: Perişan âşıkların üzerine.

Fikr-i gîsü-yı siyâha düşmesün bî-çâregân /Ol belâyı atma ‘**uṣṣāk-ı perîşân üstüne** (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 10). [‘uṣṣāk-ı perîşân üstüne]

‘uṣṣāk-ı zār için: Ağlayan âşıklara mahsus.

Yer kalmamış nezāreye **‘uṣṣāk-ı zār için** / Almış rakībler yine pīrāmenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 3). [‘uṣṣāk-ı zār için]

‘uṣṣāk-ı zār: İnleyen âşıklar.

La’l-i mekīdesin büzererek söyliyor yine / **‘Uṣṣāk-ı zāra** var ise kaçdı mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 4). [‘uṣṣāk-ı zāra, -a]

‘uṣṣākınun başlarını kes-: Âşıkların başını kesmek. (canını almak).

Yuvalanmak ser-i ‘uṣṣāka bir bāzīcedür Kānī / Keser ‘uṣṣākınun başların ol hūnī yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 10). [‘uṣṣākınun başların keser, -er]

‘uṣṣākun muntazırı: Âşıkların beklediği şey.

Ya cefādur ya vefā muntazırı ‘uṣṣākun / Senden ey şūh-ı cihān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 7). [‘uṣṣākun muntazırı]

uy-: Aynı şekilde hareket etmek. (Ayak uydurmak)

Hîç bir sâz **uymadı** âheng-i sâz-ı şevkime / Sâz-ı pür-âheng-i istiğnâyı çaldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 9). [uymadı, -madı]

Gördün zamāne uymadı sen **uy** zamāneye / Aldan durūğa lâfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 1). [uy]

Gördün zamāne uymadı sen uy zamāneye / Aldan durūğa lâfa inan **uy** terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 2). [uy]

Gördün zamāne **uymadı** sen uy zamāneye / Aldan durūğa lâfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 1). [uymadı, -madı]

uyan-: 1. Gaflet içinde ve olup bitenden habersiz durumda iken gerçeklerin farkına varmaya başlamak, hakîkati görmek, gözü açılmak.

Uyan yatduķca sen bār-ı günāh eyler seni ķanbūr / Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 7). [uyan]

2. Uyku durumundan çıkmak.

Uyķudan **uyandum** ki ezānlar okınurdı / Her nağme birer oķ gibi cāna toķınurdı (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 1). [uyandum, -dum]

uyanuk: 1. Manevi hakikatin farkına varmış kimse.

Uyanuklar uyurlardan selâmetdür seferlerde /Çü rāh-ı ʿışka düşdüñ gel dil-i āgāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 5). [uyanuklar, -lar]

2. Uyku durumunda olmayan, uyumayan, gâfil olmayan, müteyakkız.

Uyanuk şandım ol şühı uyurken ħʿāb-ı nāz içre /Kulak tutdım degül āgāh gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [uyanuk, -a]

uyar-: I. Uyandırmak. II. ikaz etmek.

Bu şeb tā vardım bülbül gibi semte fiğān itdüm /Seni **uyardım** itdüm nāle-i nā-gāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 4). [uyardım, -düm]

uydur-: Uymasını sağlamak, uygun düşürmek, ayarlayıp denk getirmek.

Bu sâde dü-yekden ne çıkar çifteñi **uydur** /Her bir sese uy çifteye çifte teke tek var (Kânî Divanı, Gazel 63, Mısra 1). [uydur]

uyku: Uyku.

Uykudan uyandım ki ezānlar okınurdu /Her nağme birer ok gibi cāna tokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 1). [uykudan, -dan]

Geçerken zîr-i kâşāneñden itdüm āh tıyduñ mı /Efendüm kōrkaram **uykuda** idüñ āh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 2). [uykuda, -da]

uykuyu gözle-: Uyumayı beklemek. Uyumak istemek. (Gafil olmak)

Ťavul çalsañ uyanmaz gâfil ancak **uykusın gözler** Anı bilmez ki kân ağlayacaktır yarın ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 1). [uykusın gözler, -r]

uyu-: 1. Uyku halinde olmak.

Uyanuk şandım ol şühı uyurken ħʿāb-ı nāz içre /Kulak tutdım degül āgāh gūyā ki **uyurmuşlar** (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 6). [uyurmuşlar, -rmuşlar]

2. Gerçeklerin ve çevresinde olanların farkında olmamak, gaflet içinde olup bitenden habersiz bulunmak.

Ne bu teğāfûl-i nā-gāh u nevme-i ġaflet /**Uyur** mı bister-i ġafletde hîç ʿāşık olan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 20). [uyur, -r]

Sen hemān hāzır ol Allāh unutmaz kılını /Sen **uyurken** işi birden bire nā-gāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 22). [uyurken, -rken]

Uyanıklar **uyurlardan** selāmetdür seferlerde /Çü rāh-ı ‘ışka düşdün gel dil-i āgāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 5). [uyurlardan, -lardan]

uyurken: Uykuda olduğu sırada.

Uyanık şandım ol şühî **uyurken** ẖ‘āb-ı nāz içre /Kulağ tutdum degül āgāh gūyā ki uyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 5). [uyurken]

uza-: Çok zaman tutmak, uzun sürmek.

Uzayup nāzişi günden güne mānend-i berāt /Defter-i mehr-i vefāyı dürenüm hoş geldün (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 5). [uzayup, -yup]

uzadukca uza-: Bitmek bilmemek, geçen zaman çok uzun gelmek.

Uzadukca uzar efkār-ı u‘cūbe kıyāmetdür /Uzun gice olunca şubh o kıdd-i ‘ar‘arum aısam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 11). [uzadukca uzar, -r]

ü: Ve bağlacı.

Da‘vā-yı dīn **ü** aşl u fūrū‘atı bilmeyen /Deyne kefil **ü** da‘vī-i ğayra vekil olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 5). [ü,]

Fütür o deñlü var Kānide kim tenşite meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc **ü** ne afyon ne ħab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [ü]

Gāh germ **ü** gāh serd olduğu bulmuşdur şuyu‘ /Kaydlardan şu siyeh-baht āh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 3). [ü]

Medīh-i lü‘lū-i dendān **u** la‘l-i nābuñda /Bu Kānī şarf idecek mā-ħaşal mı kân mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 31). [u]

Ne tüvān-ger ne kerem-ver ne zevi‘l-cāh yapar /Ne hıdīv **ü** ne müşir **ü** ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [ü]

Ne tüvān-ger ne kerem-ver ne zevi‘l-cāh yapar /Ne hıdīv **ü** ne müşir **ü** ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [ü]

Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler /Hep cāy-gehi ħāk-i reh **ü** tındır ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 18). [ü]

üç: Sayı sıfatı, üç.

S(i)rāfil eylese ol ħarn-ı ervāhı baña teslīm /Vekāletle anı **üç** kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [üç]

üdebâ: Edibler.

Her şîvede hāmūş gerek ‘ārif-i bi’llah /Zîrâ **üdebâ** lağz-ı suhenden hāzer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 10). [üdebâ]

üfle-: Üflemek, nefes vermek.

S(i)râfîl eylese ol karn-ı ervāhı baña teslîm /Vekâletle anı üç kerre **üflersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [üflersem, -rsem]

ülfet: Yakınlık, ünsiyet, kaynaşma.

Kāniyā yārân ile **ülfetden** eyle ihtirâz /Muntazır olma selâma ol dağı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 9). [ülfetden, -den]

ülfet it-: Yakınlaşmak, alışmak, kaynaşmak; dostluk kurmak.

Göñül peykân-ı ğamla **ülfet itdi** kaldı göñlümde /Der-âhirkâr o da itdi güzâr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 11). [ülfet itdi, -di]

ümîd: Arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, umut.

Tekerrümense de iğmâz-ı ‘ayna virme vücûd /Ya bir **ümîde** ya hâl-i zebûna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 6). [ümîde, -e]

Peyâm-ı vuşlatı ‘uşşâka pek irken tıyurmuşlar /Gürisne-çeşm **ümîdi** kulağından tıyurmuşlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 2). [ümîdi, -i]

Dime iħmâl ider **ümîd** ki imhâl eyler /Bir gün olur işi ber-şüret-i dil-h’âh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 11). [ümîd]

ümîd-i neş’e: Mutlu olma arzusu.

Tehî mağzam Felâṭun zan ider ammâ beni herkes /**Ümîd-i neş’e** eyler nûş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 14). [ümîd-i neş’e]

ümîd-i vaşl: Kavuşma ümidi.

Sürâğ-ı fikri güm-geşte ider nâ-gâh ey Kānî /**Ümîd-i vaşl** ile tahmînlerüm hâletlerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 14). [ümîd-i vaşl]

ümmet: Kavim, topluluk.

Ṭarafdârî-i evlād-ı Nebî itdükce **ümmetler** /Muḥālifler aña bir itmedük isnād mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 3). [ümmetler, -ler]

üm̄met-i ʿıṣḳ: Aṣka inananlar.

Dāḡı ƙanar ya yāresi şızlar ya āh ider /Bi'l-ıẓtırār **üm̄met-i ʿıṣḳuñ** günāh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 2). [üm̄met-i ʿıṣḳuñ, -uñ]

üm̄mīd it-: Ümit etmek.

Göñülden ider her kişi ümmīd vişālūñ /Sevdüm seveli ḥazretüñi dillere düṣdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 5). [üm̄mīd ider, -er]

üm̄mīd odur ki: Ümit edilir ki.

Şad lahtdur ciger niçe biñ pāredür göñül /**Ümmīd odur ki** yār aña bir ekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 14). [üm̄mīd odur ki]

üm̄mīdümi kes-: Artık ummaz olmak, olacağını beklememek, kavuşamayacağını anlamak.

Ümmīdümi kesdüm hele ḥalkuñ ƙapusından /Allāh ƙapusu gibi bir açık dere düṣdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 13). [üm̄mīdümi kesdüm, -düm]

ürkün-: Alay etmek.

Ürküñdi bıraƙdı yine ol āhū-yı vaḥṣī /ʿUṣṣāƙ arasında görüñ rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 13). [ürküñdi, -di]

ürküt-: Korkutup ƙaçırmak.

Ürküñdi dilüm vaḥṣet-i endīşe-i hecri /Düṣde daḡı bu rūḥ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 15). [ürküñdi, -di]

üsküdar serviligi fikri: Çamlıca'daki koruların, seyir yerlerinin hayali.

Sen daḡı Çamlıca seyrinde şanursuñ kendin /**Üsküdar serviligi fikrini** derƙār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 4). [üsküdar serviligi fikrini, -ni]

üsküf-i zerrīn: Sarı, altın yaldızlı başlık

Ƙadd-i yāre **üsküf-i zerrīnidür** ƙuş ƙonduran /Fāḡte ƙonmuş gibi seyr ü ḥırāmān üstüne (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 7). [üsküf-i zerrīnidür, -idür]

üst: 1. Bir şeyin yukarıya, göḡe doğru bakan yüzü, yüzeyi.

Ḥāller pervāne-i şemʿ-i cemālūñdür senüñ /Şemʿ-i bezmüñ **üstüne** pervāne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 4). [üstüne, -üne]

2. Üzeri, olaylara maruz kalan varlığın kendisi, vücut, beden.

Hayretle hemân **üstüme** dil-ber düşeyazdı /Ben hergiz inanmadum o dahı düşeyazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 1). [üstüme, -üme]

üstād: Öğretici, öğretmen.

Ele desti alup sakḳālğa rağbet idelden ben /Gelüp el öpmedük şākird mi **üstād** mı ıaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 10). [üstād]

üstüme at sürer ol-: Üzerine at sürer olmak. Düşman olmak.

Üstüme at sürer oldı o sipāhī-zāde /Şeh-levendüm bunı tā ‘arşa-i maḥşer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 5). [üstüme at sürer oldı, -dı]

üstünden aş-: (Kanın hançer ve kılıcın) Üzerinden aşması. Hançer ve kılıcın kan içinde kalması.

Almış yine ortaya dili ğamze vü müjġān /Hançer kılıç **üstünden aşar** dem dem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 12). [üstünden aşar, -ar]

üstüne düş-: Sevgilinin kaşlarına meftun olmak.

Üstüne düşmemenüñ var mı meger imkānı /Beni āġışte be-hün eyleyen ol hançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 13). [üstüne düşmemenüñ, -memenüñ]

üstüvār: Sağlam, kuvvetli, dayanaklı.

Yıkar bir ḥamlede zīr-i temelden dil-berān elbet /Binā-yı şabr-ı ‘āşık **üstüvār** olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 4). [üstüvār]

üz-: Koparmak, kırmak, kesmek.

Gīsū-yı siyehkārūñ **üzüp** rişte-i cānı /Sāz-ı nigeḥi düzmek içün teltele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 9). [üzüp, -üp]

üzre: 1. Üzerinde.

O gül-ruḥ esb-i nāz **üzre** piyāde ben niyāz-āmiz /Şeh-i saṭranca döndi ḳur’a-i nerdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 19). [üzre]

2. Gereğince.

Ben imhāl **üzre** saña göñlümi virmekte bi’llāhi /‘Aceb gelmez mi cānā ḥāṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [üzre]

3. I. Üzerinde, üstünde. II. Etkisiyle.

Cemālī seyrini dil-ḥāhum **üzre** itmedüm Kānī /Bu küstaḥlık nigāh-ı ḥāhişümde āğlardandur (Kānî Divanı, Gazel 22, Mısra 15). [üzre]

va'de-i ferdā: Yarın için verilmiş olan söz.

Nedür bu **va'de-i ferdā** saña düşer mi yalan /Kim idigin bilemem ben ise bu gönlüm alan (Kānî Divanı, Gazel 139, Mısra 1). [va'de-i ferdā]

vādī: İki dağ arası veya ova, yer, taraf.

Ādemī-zāddur ammā ki perī-zād da dirüm /Beni ol **vādīlere** hep o melek-ḥū götürür (Kānî Divanı, Gazel 55, Mısra 18). [vādīlere, -lere]

va'd-i bī-incāz: Yerine getirilmemiş sözler.

Ehl-i devlet **va'd-i bī-incāz** ile aldar seni /Şeyḥler de şimdi dervīşāne hep esmā virür (Kānî Divanı, Gazel 48, Mısra 5). [va'd-i bī-incāz]

vādī-i ḡam: Gam, üzüntü vadisi.

Vādī-i ḡam kākülüne ṭoḡrica çıkmak /Mümkin mi girih-der-girih ü ḡam ḡam içinde (Kānî Divanı, Gazel 160, Mısra 9). [vādī-i ḡam]

vādi-i ḡusn: Güzellik ovası.

Nāz iden āḡir-i ḡusnünde ḡaṭ-ı sebzi ile /**Vādi-i ḡusnde** Ḥızra irenüm ḡoş geldüñ (Kānî Divanı, Gazel 108, Mısra 10). [vādi-i ḡusnde, -de]

vaḥdet: 1. Birlik, yalnızlık, teklik (Kesretin zıddı).

Vaḥdetüñ fehmi eyleyen kesretten olmaz zevḡ-yāb /Şemme-i ḡālūñ ṭuyanlar zülfüne itmez dimāḡ (Kānî Divanı, Gazel 94, Mısra 9). [vaḥdetüñ, -üñ]

2. Birlik, bir olma. (Elif harfi)

Ḥareke nokṭa ḡabūlünden elif müstaḡnī /**Vaḥdete** işte nişān bir var imiş bir yoḡ imiş (Kānî Divanı, Gazel 88, Mısra 24). [vaḥdete, -e]

vaḥdet-i ḡaḡḡ: Allah'ın birliği.

Vaḥdet-i ḡaḡḡı niçün münkir olurlar Kāniyā /Mu'teber olmak gerekmez mi 'aceb bir dāneler (Kānî Divanı, Gazel 43, Mısra 13). [vaḥdet-i ḡaḡḡı, -ı]

vaḥṣet-ābād: Korku ve ürküntü veren ıssız yer.

Sāye-i pervāneden olur remīde Kāniyā /**Vaḥṣet-ābād** olmasun künc-i ferāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 18). [vaḥṣet-ābād]

vaḥṣet-i endīše-i hecr: Ayrılık düşüncesinin korkusu.

Ürkütü dilüm **vaḥṣet-i endīše-i hecr** /Düşde daḥı bu rûḥ-ı revānum seni gözler (Kânî Divanı, Gazel 52, Mısra 15). [vaḥṣet-i endīše-i hecr, -i]

vaḳf: Bir şeyi tamâmiyle bir şeye bağlı kılma, verme, tahsis etme.

Nüfûs-ı kām ile ḳable'l-ḥisāb olmaḳ gerek āgāh /Eserler **vaḳflarda** raḳme-i maṭrûḥdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 8). [vaḳflarda, -larda]

vaḳf-ı intizār: Kendini adayarak bekleme.

Temîz aşḥābı zevḳ-ı ḥāl ile ḥoş-ḥāldür her vaḳt /Çü ibnü'l-vaḳt **vaḳf-ı intizār** olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 6). [vaḳf-ı intizār]

vāḳıf-ı sırr-ı dehen-i dil-ber: Sevgilinin ağzının sırrını bilen. (Sevgilinin ağzı o kadar küçük ki onun varlığını bilmek için anca gaybı bilen mahlasına sahip olmamız gerekir)

‘Ālimü'l-ḡayb taḥalluṣ idinürseñ şāyān /Dilimiz **vāḳıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 12). [vāḳıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür, -dür]

vaḳt: Vakit, zaman.

Vaḳtiyle ḳılarum diyu her-bār nemāzı /Zāhid bize itdigüñ edā hîç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 3). [vaḳtiyle, -iyle]

Göñül bu pîrlikde nev-cüvānlık **vaḳti** mi şanduñ /Ne idi pîr iken ol şevḳ ile genceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 9). [vaḳti]

vaḳt-i ḥazān: Sonbahar mevsimi. (Kötü gün).

Benümle **vaḳt-i ḥazān** cihān-ı refîḳ olmaz /Ayağ ile görürüz bir daḥı bahār gelür (Kânî Divanı, Gazel 21, Mısra 5). [vaḳt-i ḥazān]

vaḳt-i maḡrib: Güneşin battığı zaman, gurup vakti, akşam.

Ḥaṭuñ devrinde sözler vaṣf-ı la‘l-i nāba dā‘irdür /Gülüşler **vaḳt-i maḡrib** ekserī mey-ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 8). [vaḳt-i maḡrib]

vaqt-i rehā: Kurtuluş vakti.

Bî-çāre Kāniyi de yeñer küştigîr-i merg /**Vaqt-i rehāda** gerçi yeñilmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 12). [vaqt-i rehāda, -da]

vālide: Üzüm, asma. (şarabın annesi)

Dā'im birāderine çeker hūsn (ü) ānda /Bintü'l-‘ineb ki **vālidesinden** cemîl olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 8). [vālidesinden, -sinden]

var: 1. Var, yokun karşıtı.

Zāhirle iş olmaz ki işüñ bāṭını **vardur** /Ṭoğursa inanma ki o ‘innīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [vardur, -dur]

Sözüñ ṭoğrısı Kānî bendedür benden su’āl eyle /İşitmiş **var** ise uşlu ḥaber dīvānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 10). [var]

Fütür o deñlü **var** Kānide kim tenşîṭe meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü ne afyon ne ḥab yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 9). [var]

Bir çeşm-i bülbül içlügi **var** gonçenüñ geyer /Şoydıkca cāmedānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 21). [var]

La‘l-i mekīdesin büzerək söyliyor yine /Uşşāk-ı zāra **var** ise kaşdı mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 4). [var]

Dil-ḥastegî-i ‘āşıkı şorma ḥekīmden /Ol mes’ele **var** ise de āḥestegīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 16). [var]

Ḳo ṭa‘nı eşk-i ḥun-pāş-ı şerār-efşāna ey zāhid /Ne yapsun ‘āşık-ı bî-çārenüñ de derdi **var** ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 16). [var]

Zāhid beni görür de şanur ki şafām **var** /Ya‘ni cihanda dil-ber-i şāḥib-vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [var]

Zāhid beni görür de şanur ki şafām var /Ya‘ni cihanda dil-ber-i şāḥib-vefām **var** (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 2). [var]

İşkeste olmada yine dā'im kedū-yı dil /Bilür felek şamara ṭayanur ḳafām **var** (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 4). [var]

Yıldızdan oldu bezmime ehl-i birün ırāk /Ol deñlü çeşm-i düşmene şimdi ḥafām **var** (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 6). [var]

Sırrumda āyet ü tenezzül okunmada /Kim nüş iderse ḳatre meyümden şifām **var** (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 8). [var]

Kānî egerçi itmez isem kimseye vefā /Şad şad hezār şükr ki ‘ışķa vefām **var** (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 10). [var]

Derk ehli için mi añî âmâde ider Hakk /Ğayyâ-yı ğavâyetde ki **var** niçe derekler (Kânî Divanı, Gazel 31, Mısra 12). [var]

Üstüne düşmemenüñ **var** mı meger imkânı /Beni âğışte be-hûn eyleyen ol hançerdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 13). [var]

Ne nîk-nâmlıgımız **var** ne pek de bed-nâmuz /Taħalluş eyleyecek rütbe adımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 7). [var]

Ağlar iseñ güşe-i vahdetde kimse bilmesün /Dimesünler **var** ise bir kimseden hâcetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 8). [var]

Rüzgârüñ pāk dâmenler çeker serpindisin /Kande bir âlûde dâmen **var** ise serper çıkar (Kânî Divanı, Gazel 41, Mısra 4). [var]

Şüphe **var** mı haṭ-ı ruḥsâr yüze çıkmaya mı /Zâlike's-şuḥuf 'aceb muṣḥaf-ı lâ-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [var]

Bir **var** ise başı göge degmiş cefâda da /Ben görmedüm velî o kad-i serv-sân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 7). [var]

Dehânından vişâle dâ'ir olmaz harfcik mesmû' /Çıkan hep **vardandur** emr-i mümkün yokdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 8). [vardandur, -dandur]

Buñâ hāmūşlıkdan ğayrı hıçbir **var** mıdur çâre /Bu râzî ben eger bir kerre söylersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 7). [var]

Senüñ 'ıṣkuñdan özge **var** mı şimdi mâ-melek ğayrı /Derün bîrûn ğamuñla her ne **var** ol gitdi ben ḵaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 5). [var]

Bir dem mi olur kan yudup sâğara dönmem /Bir laḫza mı **var** hâlûñ añup 'anbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 2). [var]

Kânî seni bu nefis ü hevâ varṭaya şaldı /İmdād saña **var** mı ḵazâ vü ḵaderümnden (Kânî Divanı, Gazel 143, Mısra 16). [var]

Ey şûḫ-ı siyeh-çerde amân baḫt-ı siyehden /**Var** mı haber âyâ güzelüm vech-i şebekten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 2). [var]

Nedür ol nâz u cilve dil-berân-ı ser-keşânlarda /O şîve **var** mıdur şimşâd u 'ar'arda yabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 2). [var]

Bir merhem 'aceb **var** mı didüm dâğ-ı derûna /Güldi didi gel leblerimi em em içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 3). [var]

Egerçi 'âlem-i âb içreyüm yemm hûna müstağrak /Bu ṭalkunluk **var** iken bende 'âlem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 10). [var]

Zevḵ-i lebûñle bir mi güvârişde cüy-ı şîr /Şâfî südüñ müşâbeheti **var** mı âğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 8). [var]

Nedür âyîne-i ruḥsârda jengâr küsdüñ mi /Cebînüñde yine bir çîn-i naḫvet **var** küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [var]

Ɩızar mış t b-ı reng- -reng ile farı-ı tehevvrden /Ya a u da yine bir  zge   let **var** küsdün mi (K  n  Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [var]

 dersin da vi-i  irf  n amm    hid  n **var** mı /Cen b-ı H     l y   bir z m r-i    id  n var mı (K  n  Divanı, Gazel 197, Mısra 1). [var]

 dersin da vi-i  irf  n amm    hid  n var mı /Cen b-ı H     l y   bir z m r-i    id  n **var** mı (K  n  Divanı, Gazel 197, Mısra 2). [var, -   ]

R              da iderse n y ra ma fuvsın /Senün **var** nisbet  n bi'n-nisbe amm  z  hid  n **var** mı (K  n  Divanı, Gazel 197, Mısra 4). [var]

 dersin vuşlat-ı y re liy   at iddi  s n hep /El aldu n mı birinden bir mu ayyen    id  n **var** mı (K  n  Divanı, Gazel 197, Mısra 6). [var]

 utuldum bir per -r ya deyu l fu n degül mesm   /    r oldum   nurs n kendün amm     id  n **var** mı (K  n  Divanı, Gazel 197, Mısra 8). [var]

Hem  n taşı ile girmek mi istersin sen ol bezme /Nih  n-      de K     yoh sa    -i z   id  n **var** mı (K  n  Divanı, Gazel 197, Mısra 10). [var]

  hvet ol mertebe itmiş ki i    a       /O  n r n    a mı **var** n  me-i b  hdan   y r  (K  n  Divanı, Gazel 204, Mısra 6). [var]

Tekellüm eylemege **var** mı n  zdan ru   at /Zeb  ne-i sitem anda zeb  n deh  n mı   od  (K  n  Divanı, Gazel 208, Mısra 11). [var]

Ne m        r o         n       t eyleye K     /        ler yine **varsa** dil-i mecr       r hep (K  n  Divanı, Gazel 10, Mısra 14). [varsa, -sa]

  ceb bir     e d    oldum dilüm **var** dil-berüm y     r /Ne sırdır dürc-i dil hem-    n         n ge  her  m y     r (K  n  Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [var]

Ol g     r **var** mı görecek bir g    l        /D  rsin ki d  -     m-i n        m seni g     r (K  n  Divanı, Gazel 52, Mısra 7). [var]

Acı s   e ne borcu **var**        n begüm /G      e istemez mi dil-i z  r bir piy  z (K  n  Divanı, Gazel 73, Mısra 9). [var]

Bu bir sığır meseldür i   içinde **var** iken i    r /Fit  li alsa i    r i        e y  reler i    r (K  n  Divanı, Gazel 39, Mısra 1). [var]

Ben ol     r gir  n kird  r-ı     n-ı     e-i       m /El    de z   l-f      m **vardır** amm  H  y     m y     r (K  n  Divanı, Gazel 50, Mısra 20). [vardır, -    r]

2. Elde bulunan her     , zenginlik, servet.

Senün         dan   zge **var** mı        m  -melek   y r  /Der  n b    n        la her ne **var** ol       ben       m (K  n  Divanı, Gazel 117, Mısra 6). [var]

Lib  s-ı r          t bol bulamadı gerek        t /O         -i     -v  r **var** her pe          n         (K  n  Divanı, Gazel 81, Mısra 6). [var]

var-: Gitmek, ulaşmak.

Saña ol nev-ḥaṭ-ı nâzende ḳatı incinmiş /Gündüzün **varmağı** ol semte muḥâl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 6). [varmağı, -mağı]

Şâm-ı firḳat-ı dem eyyâm-ı vişâl it gice geç /Şafaḳ-âsâ o ḳaranlıkda **var** al it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 2). [var]

Dâmen gibi **varur** şokılursın miyânına /Kânî o şūḥ-tünd-reve peş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 9). [varur, -ur]

Ne semte **varsa** dil-ber şoluğı anda alur ağıyâr /Tuyırmaz âh-ı dil-süzün yorılmış güyiyâ hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 9). [varsa, -sa]

Çok zamândur ki senüñ kūyuña ben **varamadum** /Beni bâğuñda öten nağme-i gū gū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 25). [varamadum, -amadum]

Semt-i deriçe bend-i nigâra **varır** mıyuz /Bir gün olur mı dergeh-i yâra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 1). [varır, -ır]

Semt-i deriçe bend-i nigâra varır mıyuz /Bir gün olur mı dergeh-i yâra **varır** mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 2). [varır, -ır]

Leb-teşneyüz zülâl-i vişâle yanuk yanuk /Bir kez maḳâm-būs-ı kenâra **varır** mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 4). [varır, -ır]

Oldı ayak bağı bize ḥaylûlet-i şitâ /Bilmem o semte Kânî bahâra **varır** mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 10). [varır, -ır]

Der-i nigâra **varılmaz** efendi gözlemeden /Peşin o dergehe varmağa istiḥâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 3). [varılmaz, -ılmaz]

Bu şeb tâ **vardum** bülbül gibi semte fiğân itdüm /Seni uyardum itdüm nâle-i nâ-gâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 3). [vardum, -dum]

Nezâketle **varup** bir buse de aldum yañağundan /Tehevür itme söyle ḥasbeten-li'llâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 5). [varup, -up]

Tâ 'arşa-i ḥaşre **varıcaḳ** râh-ı gamuñda /'Uşşâḳ senüñ ḥ'ân-ı gamuña çoḳınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 5). [varıcaḳ, -ıcaḳ]

Ḳırup geçürür gamze-i fettânı cihânı /**Varup** ser-i zülfi serine şâne tolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 12). [varup, -up]

Şerâr-ı 'ışḳ ḳanı sen de ḥâmsın **var** piş /Ki pişmemiş ḳanı tamar kebâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 5). [var]

Añlamayup gider mi mezâyâ-yı vaşl-ı yâr /Ol nükte-i zamîr-şikâra **varır** mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 8). [varır, -ır]

Beni görmek hevâsından geçerse **varırum** dirse /Eger ben ḥ'âhiş-i dîdârı göstersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 9). [varırum, -ırum]

var iken: Varken, dururken, yerine.

Nezāre-i ruḥ u gīsūsı **var iken** Kānī /Giceyle seyre çıkup māh-tābı neylersin (Kānī Divanı, Gazel 138, Mısra 9). [var iken]

var ol-: Yaşamak, bulunmak.

Yoğ iken sīnede fikr-i dehenūñ bir zerre /Hīç memnūn degilem dünyede **var olduğuma** (Kānī Divanı, Gazel 183, Mısra 4). [var olduğuma, -duğuma]

var yūri: Var git! Ulaş!

Vefādārān-ı rāh-ı ʿışkdan bir ḥaṭve ayrılma /Şapa yollarda gezme **var yūri** hem-rāhla ol sen (Kānī Divanı, Gazel 134, Mısra 4). [var yūri]

vāreste ol-: Kurtulmuş olmak.

Ḳalur pūşide ʿayb-ı ser-verān bā-himmet-i etibbāʾ /Olur vāreste ser-zībā-ter olsa zīnet-i ser-pūş (Kānī Divanı, Gazel 91, Mısra 4). [vāreste olur, -ur]

vārīd ol-: Olması mümkün ve düşünülebilir olmak, akla gelmek.

Vārīd olur mı didüm ayrılmađı ol şūḥ /Didüm didüm ol dīde-i şūḥı diderümden (Kānī Divanı, Gazel 143, Mısra 7). [vārīd olur]

varmağa: Varmak için, gitmek için.

Der-i nigāra varılmaz efendi gözlemeden /Peşīn o dergehe **varmağa** istiḥāre gerek (Kānī Divanı, Gazel 107, Mısra 4). [varmağa]

varṭaya şal-: Tehlikeli, içinden çıkılması güç işlere düşürmek, uğratmak.

Kānī seni bu nefis ü hevā **varṭaya şaldı** /İmdād saña var mı ḳazā vü ḳaderümden (Kānī Divanı, Gazel 143, Mısra 15). [varṭaya şaldı, -dı]

varur var-: Vardığı an, ulaştığı zaman.

Ḥuceste-baḥt olan ebvāb-ı şāhāna **varur varmaz** /Ḥudā-perver olan ümmīd ḥāhāna **varur varmaz** (Kānī Divanı, Gazel 76, Mısra 1). [varur varmaz, -maz]

vaşf-ı ḥaṭṭ: Ayva tüyün güzelliği.

Vaşf-ı ḥaṭṭuñ mı yazar ḥāme-i muşkīn cāma /Yoḥsa Ḳurʾānı Bilāl-i Ḥabeş ezber mi sürer (Kānī Divanı, Gazel 47, Mısra 7). [vaşf-ı ḥaṭṭuñ, -uñ]

vaşf-ı la'l-i nâb: (Sevgilinin) Saf, temiz kırmızı dudağını övme; özelliklerini sayıp dökerek tarif etme.

Haţuñ devrinde sözler **vaşf-ı la'l-i nâba** dâ'irdür /Gülüşler vaqt-i mağrib ekserî mey-ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 7). [vaşf-ı la'l-i nâba, -a]

vaşî-i mürde-i gâ'ib: Görülmeyen, bilinmeyen ölümlerin vasiyetlerini yerine getirmek için görevlendirilmiş kimse.

Kefîl-i zinde-i ḥâzır **vaşî-i mürde-i gâ'ib** /Didirdüp kendüye bir ṭurfa ad itmez hemân ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 7). [vaşî-i mürde-i gâ'ib]

vâşıl-ı feyz-i me'ânî: Manaların, anlamların ihsanına ulaşan.

Tehî dil mâ-sivâdan **vâşıl-ı feyz-i me'ânîdür** /Eser evfâkda ḥâli vasaṭ bir ḥānedendür hep (Kânî Divanı, Gazel 7, Mısra 5). [vâşıl-ı feyz-i me'ânîdür, -dür]

vâşıl-ı ümmîd ol-: İsteğine, arzusuna kavuşmak.

Ḳalur mıyuz bu zâviye-i hecrde ebed /Yohsa felekde **vâşıl-ı ümmîd olur** mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 6). [vâşıl-ı ümmîd olur, -ur]

vaşl: Vuslat, sevgiliye kavuşma.

Ma'sûḳdan gelür ṭaleb-i vaşla ârzu /Kânî o şüh **vaşlını** hep istemek diler (Kânî Divanı, Gazel 20, Mısra 14). [vaşlını, -ını]

Vaşluñuñ naḳdini gösterme meded aḡyāra /Kāle-i vaşluñ hep o götürür bu götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 3). [vaşluñuñ, -uñuñ]

Eyler vişâli ḥ'âhiş eger ister istemez /Gördi ki **vaşlı** cān deḡer ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 2). [vaşlı, -ı]

O ḥālūñ zîr-i ḡîsûdan zuhûrî **vaşlı** müş'irdür /Sa'âdet aḡterinüñ yümnü zāhirdür ṭulû'undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 5). [vaşlı, -ı]

vaṭan: Bir kimsenin doğduğu, yaşadığı yer, memleket.

Yarı aḡyār ile görmekten **vaṭanda** Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 11). [vaṭanda, -da]

vech: 1. Biçim, yol, yöntem.

Ol ki der-i elṭāfına ruḡsā ola elbet /Bir **vechile** maḡrûm ḳamaz her nider eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 16). [vechile, -ile]

2. Sebep.

Virme sipāh-ı nāza bu **vechile** i'tinā /Ordū-yı şabr 'āşıkı yāğma ider şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 5). [vechile, -ile]

Gül-büseyi isrāfa **vecih** neydi a cānum /Giçmez çü çocuğdur ne serefden ne sefeden (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 9). [vecih]

vech-i pāk-i duhter-i rez: Şarabın pak yüzü. (Şarap testisinin kapağını açmak anlamında)

Nikāb-ı şermi ref' it **vech-i pāk-i duhter-i rezden** /Beni bī-gāne şanma mahrem-i esrārīñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 9). [vech-i pāk-i duhter-i rezden, -den]

vech-i şebah: Benzerlik yönü, ortak nokta.

Ey şūh-ı siyeh-çerde amān baht-ı siyehden /Var mı haber āyā güzelüm **vech-i şebahden** (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 2). [vech-i şebahden, -den]

vefā: Sözünde durma, sözü yerine getirme, dostlukta sebat gösterme.

Kānī egerçi itmez isem kimseye vefā /Şad şad hezār şükr ki 'ışka **vefām** var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 10). [vefām, -m]

Ey burc-ı āsmān-ı fütūh ey şafā-yı rūh /Ey ahter-i sepīde **vefālarla** şeb be-ḥayr (Kânî Divanı, Gazel 54, Mısra 4). [vefālarla, -larla]

Ya cefādur ya **vefā** muntazırı 'uşşākuñ /Senden ey şūh-ı cihān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 7). [vefā]

vefā it-: Sevgi, sadakat göstermemek.

Kānī egerçi **itmez** isem kimseye **vefā** /Şad şad hezār şükr ki 'ışka vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 9). [vefā itmez, -mez]

vefādārān-ı rāh-ı 'ışk: Aşkın yolunda vefalı, sabırlı olmak.

Vefādārān-ı rāh-ı 'ışkdan bir ḥaṭve ayrılma /Şapa yollarda gezme var yūri hem-rāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 3). [vefādārān-ı rāh-ı 'ışkdan, -dan]

vefāsızluḡ mesānidi: Vefasızlık rütbeleri, mevkileri.

'Aceb bir ben miyim dil-ḥūn ḡadrūñ biñ mi yüzbiñ mi /**Vefāsızluḡ mesānidinde** pek 'ālī maḡām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 6). [vefāsızluḡ mesānidinde, -nde]

vefk-i varak-ı hüsni: Güzellik yaprağının (yazısı) tılsımı, muskası.

Kânî niçe olmasun o çâr ebrûya mâ'il / **Vefk-i varak-ı hüsni** felek dört köşe yazdı (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 12). [vefk-i varak-ı hüsni, -i]

vekâlet: Vekil olarak, başkası adına.

S(i)râfîl eylese ol karn-ı ervâhı baña teslîm / **Vekâletle** anı üç kerre üflersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 14). [vekâletle, -le]

ve-lâkin: Ama.

Ser-i kûyuñda olurdım rızâñ olsaydı dâ'im ben / **Ve-lâkin** ol ser-i kûda ne çâre bir yerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [ve-lâkin]

Kefîl olmak gerek ğamze-nigâh-ı nâzına yâruñ / **Ve-lâkin** ol kefil isterse sâde sürmeli ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 4). [ve-lâkin]

velî: Lakin, amma.

Emîr-i kişver-i dildür egerçi 'ârif olan / **Velî** bu şahlığa Kâniyâ emâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 12). [velî]

Bir var ise başı göge degmiş cefâda da / Ben görmedüm **velî** o kad-i serv-sân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 8). [velî]

velî: Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

Velî inşâ-i menşûrî bırakma zü'l-cenâheyn ol / Şikâr it soñra nesr-i tã'ir-i gerdün-ı gerdânı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 11). [velî, -ı]

velvele vir-: Gürültüye boğmak, telaş ve heyecan uyandırmak.

'İşkuñ şanemâ mülk-i dile **velvele virdi** / Bîm-i hañ-ı 'anber-şikenüñ zelzele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 1). [velvele virdi, -di]

verâ-i 'arş: Arş âlemi. Göğün en yüksek katı.

Sihâm-ı cân-güdâz-ı âhı atdum tâ **verâ-i 'arş** / Kemân-ı şevkı ol ğâyâtde gördüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 7). [verâ-i 'arş]

verd-i āl: I. Kırmızı gül. II. Sevgilinin al yanağı.

O **verd-i āl** ile ālūde ben āl-i ‘abā ḥaḳḳı /Gözümde kanlar akıtdum ya şebnem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 3). [verd-i āl]

vezāret: Vezirlik makamı.

Eli ehlinden al kim tā ola ḥāşşiyeti zāhir /**Vezāret** mührü dest-i düzde girmekle vezīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 4). [vezāret]

vezīr: I. Vezir. II. Makam, mevki.

Eli ehlinden al kim tā ola ḥāşşiyeti zāhir /Vezāret mührü dest-i düzde girmekle **vezīr** olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 4). [vezīr]

vezn: Tartı, ölçü.

Vezneyledi mīzān-ı felek kadrümi şad-ḥamd /Ol **vezn** ḥisābınca hele bir tare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 20). [vezn]

vezn ol-: Ölçü olmak, tartı olmak.

Kāniyā bār-girān-ı dü-cihān **vezn olsa** /Olamaz şiddet-i külfetde yine deng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 17). [vezn olsa, -sa]

vezneyle-: Ölçmek, tartmak.

Vezneyledi mīzān-ı felek kadrümi şad-ḥamd /Ol vezn ḥisābınca hele bir tare düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 19). [vezneyledi, -di]

vir-: 1. Vermek.

Eyle kabūl efendicigüm ki benüm degül /**Virdi** bu armağānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 32). [virdi, -di]

Bir hoş kanarya rengi **virüp** perr-i nāleye /Zerd itdi gül-ruḥānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 29). [virüp, -üp]

Ṭama‘kār-ı vişāli olduḡuñ ḥisseyledi Kānī /Peşīn söyletmeyüp bu naḳd-i cānı **virmeli** ister (Kânî Divanı, Gazel 65, Mısra 10). [virmeli, -meli]

Raḳībe itmeden isrāf amān şīvelerin /Amānsız nighühñ **virecek** amān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 22). [virecek, -ecek]

Girye-i mestāne keyf-i sāḡar-ı şahbā **virür** /Gāh olur kim ḳatreler keyfiyyet-i deryā **virür** (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 1). [virür, -ür]

Girye-i mestâne keyf-i sāgar-ı şahbā **virür** /Gāh olur kim kıatreler keyfiyyet-i deryā **virür** (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 2). [virür, -ür]

Bādeyi **virme** şusuz baña ki ol şu götürür /Zülfünü baña kıokutma çelebüm bû götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 1). [virme, -me]

Sākî ele al sāgar-ı gül-günü ne tırdıñ /Ya **vir** baña kıan olacağı ya ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 10). [vir]

2. Bağışlamak, ihsan etmek.

Kânî bu gevher adını **virme** kimesneye /Kân cevher içre mi ya cevher kânda mı ‘aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 9). [virme, -me]

Bārgāh-ı ğayrıdan umma hışul-i maılabı /Ādeme her ne virürse şāh-ı istiğnā **virür** (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 8). [virür, -ür]

Sen hemān dest-i niyāzı bārgāh-ı Hākka aç /Kāniyā her ne dilerseñ Hāzret-i Allāh **virür** (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 10). [virür, -ür]

Bārgāh-ı ğayrıdan umma hışul-i maılabı /Ādeme her ne **virürse** şāh-ı istiğnā virür (Kânî Divanı, Gazel 48, Mısra 8). [virürse, -ürse]

Āyineye naış-ı haıı şüret **virecekdür** /Bir şüreti de ‘āşıka elbet **virecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 2). [virecekdür, -ecekdür]

Erbāb-ı hāsed her ne kıadar olsa müzāhim /Bir kerre felek baña da nevbet **virecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 4). [virecekdür, -ecekdür]

Bir kimseyi leb-teşne geçürmez şu arar hep /Sākî-i ecel herkese şerbet **virecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 6). [virecekdür, -ecekdür]

Gerdān olur elbette seri saıñ-ı cefāda /Gerdün aña kim nevbet-i devlet **virecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 8). [virecekdür, -ecekdür]

Kânî olur āzāde ser-i minnet-i dü-nān /O kimseye Allāh ki sa‘ādet **virecekdür** (Kânî Divanı, Gazel 49, Mısra 10). [virecekdür, -ecekdür]

İylik tabî‘at ehline itmek gerek yine /Şekker de **virsel**er yemege kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 8). [virsel, -seler]

Reng-i ‘işve şıveñe bir hısn-i dıger **virnese** /Āb-ı şıve şu‘le-i ruhsāruña fer virnese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 1). [virnese, -nese]

Reng-i ‘işve şıveñe bir hısn-i dıger virnese /Āb-ı şıve şu‘le-i ruhsāruña fer **virnese** (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 2). [virnese, -nese]

Telhî-i hicrānuña tākāt getürmezdi göñül /Fikr-i vaşluñ lezzet-i gül-kand-ı sükker **virnese** (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 4). [virnese, -nese]

Ol behişt-i nāz olmazdı tıarāvet-yāb-ı hısn /Sel-sebîl-i vaşl aña peygām-ı kevser **virnese** (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 6). [virnese, -nese]

Bu zemînlerle ne mümkün kām almak Kāniyā /Kām ruḥṣat-nāmesin çarḥ-ı sitemger **virmese** (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 18). [virmese, -mese]

3. Feda etmek, bağışlamak, vermek.

Senüñçüdi raḳībān ile nāverdüm niçün küsdüñ /Yoluñda bî-muḥābā cānımı **virdüm** niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 2). [virdüm, -düm]

Mānend-i sāmīrī **viremez** rûḥ fitneye /Hîç itmesün raḳīb o bütle müsāmere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 5). [viremez, -emez]

Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cānı /Ol tıfl-ı sebük-mağz hemān **vir** diye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 4). [vir]

4. Âşık olmak.

Ben imhāl üzre saña göñlümi **virmekde** bi'llāhi /‘Aceb gelmez mi cānā ḥāṭıra mühmeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 7). [virmekde, -mekde]

5. Haber vermek.

Ağyār raḳībe ḥaber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baña **vir** sevdiceğim el ele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [vir]

Ağyār raḳībe ḥaber-i vuşlat uçurmuş /Sen de baña vir sevdiceğim el ele **virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 14). [virdi, -di]

5. (Aman) Vermek.

Amān zamān virürse o bî-amān **virmez** /O bî-amān felekde amān zamān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 15). [virmez, -mez]

6. Vermek, ödemek.

‘Aḳlımı mehr **virüp** duḥt-ı rezi ‘aḳd itdüm /Ger ḥelālümde disem ‘ayb degül mālumdur (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 3). [virüp]

vîrâne: I. Yıkılmış, harap olmuş yer. II. Gönül.

Her zerre bir defîne her kuvve bir ḥazîne /Ol nükte-i ḥafî ne **vîrāneler** de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 4). [vîrāneler, -ler]

vişāl: Sevgiliye kavuşma.

Eyler **vişāli** ḥ’āhiş eger ister istemez /Gördi ki vaşlı cān deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 1). [vişāli, -i]

Vişālin ḥ’āhişin ‘arz eylemişdüm cān-güstāḥuñ /Anı da añladuñ bildüñ ḥaber birdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 11). [vişālin, -in]

Göñülden ider her kişi ümmîd **vişālûñ** /Sevdüm seveli ḥazretüñi dillere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 5). [vişālûñ, -üñ]

Dehânından **vişâle** dâ'ir olmaz harfcik mesmû^c /Çıkan hep vardandur emr-i mümkün yokdan çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 7). [vişâle, -e]

vişâlûñ hâlet: Sevgiliye kavuşma hali, kavuşmanın nasıl bir şey olduğu.

Vişâlûñ hâletin zor anlamışken farṭ-ı gayretle /Ne idi sevdiğüm genceldigüñ inceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 11). [vişâlûñ hâletin, -in]

vü: Ve.

Sebûdan sâğara ilḳâ **vü** sâğardan leb-i rinde /Leb-i rindândan bu güft-gûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 7). [vü]

Şemm itmege gîsûlarını bu gice Kânî /Dil başın uzatdı **vü** girîbâna ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 14). [vü]

Elfâzdur semâr-ı dıraḥt-ı ṭabî'atum /Mazmûn çâşnisi **vü** ma'nâ çekirdegi (Kânî Divanı, Gazel 221, Mısra 6). [vü]

vücûd: Beden, cisim, varlık.

Vücûd ararsañ efendi vücûdsuzluktur /Vücûd-ı 'arîzîye istinâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 5). [vücûd]

vücûd mülki: Beden mülkü. (Âşığın vücudu, canı).

An an da ağla derd ile ol anı bir zamân /An an **vücûd mülkini** ol ḥüsn ü ân deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 6). [vücûd mülkini, -ni]

vücûd vir-: Vücut vermek, meydana getirmek.

Tekerrümense de iğmâz-ı 'ayna virme vücûd /Ya bir ümîde ya ḥâl-i zebûna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 5). [vücûd virme, -me]

vücûd-ı 'arîzî: Gelip geçici varlık, fânîlik.

Vücûd ararsañ efendi vücûdsuzluktur /**Vücûd-ı 'arîzîye** istinâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 6). [vücûd-ı 'arîzîye, -ye]

vücûdsuzluk: Yokluk, adem.

Vücûd ararsañ efendi **vücûdsuzluktur** /Vücûd-ı 'arîzîye istinâdımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 5). [vücûdsuzluktur, -tur]

vuķū: Olma, meydana gelme.

Öñün al neş'e-i ābuñ hāzer eyle nübū'undan /İşe tedbīr lāzımdur muķaddemce **vuķū'undan** (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 2). [vuķū'undan, -undan]

vuşlat: Kavuşmak, ulaşmak.

Çıkdı feryād u figānum giderek nüh felege /Dağı bir **vuşlat** için ol yüzi māhum dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 4). [vuşlat]

Vuşlat metā'ınuñ degerin bilmiyor hele /Hātırlara o şüh deger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 7). [vuşlat]

Çıkardum tā Hüseyniyye biraz eyyām efğānı /Muḥayyer oldı **vuşlatda** karar ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 16). [vuşlatda, -da]

Rāh-yāb-ı ḥalvet-i vaşl olmayan 'āşık mıdur /Ḥalvete ehl olmayanlar **vuşlata** lāyık mıdur (Kânî Divanı, Gazel 59, Mısra 2). [vuşlata, -a]

Nāz itse dağı **vuşlatı** biñ el-amān deger /Anısı zevk-ı salṭanat-ı şad cihān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 1). [vuşlatı, -ı]

vuşlat hevesin eyle-: Kavuşmaya heves etmek.

Vuşlat hevesin eyledigüm eyleme ta'yīb /İnkār idemem cürmimi ikrāruñ içündür (Kânî Divanı, Gazel 44, Mısra 9). [vuşlat hevesin eyledigüm, -digüm]

vuşlatkoku al-: Vuşlatın, sevgiliye kavuşmanın kokusunu (haberini) almak.

Ben kākülünü dil ser-i gīsuları koķdı /Alduķ koķusun vuşlatınıñ şem şem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 18). [vuşlatınıñ koķusun alduķ, -duķ]

yā: 1. Ve yahut.

Kānī bu gevher adını virme kimesneye /Kān cevher içre mi **ya** cevher kānda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 10). [ya]

Ma'ārifüñ saña sorguc ṭaķsa da Kānī /Şikence-i felege **yā**serūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 14). [ya]

Bir içim şu deyu āteşlere girsem gider gelmez /**Ya** bir kerre yüzün görmege cān virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [ya]

Nigāh-ı germ mi itdüm **ya** bād-ı serd mi esdi /Günāhum ne ne oldı bā'is-i ṭardum niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 5). [ya]

Cān muḃşır olur mı **ya** taşavvur götürür mi /Dün ḥalvet-i germābede ben cānumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 129, Mısra 9). [ya]

Ey bād-ı şubh ‘āşıkı hîç yād ider misin /Bî-gānevār **yā** unudup yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 2). [yā]

Eyler o hükmi huşk u tere baħr u berre hep /Li’llāh āh-ı huşku **ya** çeşm-i teri ola (Kânî Divanı, Gazel 151, Mısra 12). [ya]

2. Nida, ey.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb **yā** Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb **yā** Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 1). [yā]

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb **yā** Rabb /Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb **yā** Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [yā]

Açılmaz mı disām-ı ālfām-ı gonçe-i maķşūd /Kālur mı gonçe-i taşvîr-āsā beste-leb **yā** Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 4). [yā]

Bu günde bir nefescik bāri semt-i kıble-i ümmîd /Nesîm-i nev-bahār-ı feyze olmaz mı mehebb **yā** Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 6). [yā]

Mis-i nā-rāyic-i āmālūmi iksîr-i tevfiķ /Nigāh-ı nîmile āyā niçün itmez zeheb **yā** Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 8). [yā]

Fütür o deñlü var Kānîde kim tenşîte meyl itsem /Ne dārū kārger ne benc ü ne afyon ne ħab **yā** Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 10). [yā]

Yā Rabb kuluñı nāz u na’îm ile büyüdüñ /Şoñra bırağub āteşe yakmak ne revādur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 3). [yā]

Kılmasun şām-ı vişāl-i yāra dāğı kimsenüñ /Batmasun tā şubha dek **Yā** Rabb çerāğı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 2). [yā]

Āfitāb-ı ħaşrle hoş-gîde olmaz dāmeni /Pāy-ı ħāmdde olmasun **Yā** Rabb yatağı kimsenüñ (Kânî Divanı, Gazel 111, Mısra 14). [yā]

Ġarîb-i ħasretiyem ğurbet-ender-ğurbetem **yā** Rabb /Peyām-āverde-i dār u diyārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 9). [yā]

3. Peki ya?

O verd-i āl ile ālūde ben āl-i ‘abā ħaķķı /Gözümdeñ kanlar akıtdum **ya** şebnem kande ben kande (Kânî Divanı, Gazel 174, Mısra 4). [ya]

4. Artık.

Nigāh-ı nāza da kâ’il idük dirîğ itdi /Zebān-ı nāz yine **yā** bāri tercemān mı ķodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [yā]

yā: Yay, sevgilinin kaşları.

Bir kaşları **yā** dil-ber-i sîmin-bere düşdüm /Peykân-ı ser-i tîrine sînemgere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 1). [yā]

ya doğ ya doğayum deyu saña ta'cıl it-: Sevgilinin aya ya sen doğ ya ben doğayım diye acele ettirmesi.(Sevgilinin gece vakti dışarı çıkması bağlamında)

Ya doğ ya doğayum deyu ta'cıl ider saña /Küstāhluk degül mi mehe bu mübādere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 7). [ya doğ ya doğayum deyu saña ta'cıl ider, -er]

ya /ya: İkili karşılaştırmaları ifade etmek için kullanılan bir bağlaç.

Tekerrümense de iğmāz-ı 'ayna virme vücūd /**Ya** bir ümīde **ya** hāl-i zebūna haml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 6). [ya ya]

Sākī ele al sāgar-ı gül-gūnı ne tırduñ /**Ya** vir baña kan olacağı **ya** ki dökündi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 10). [ya ya]

Ya cefādur **ya** vefā muntazırı 'uşşākuñ /Senden ey şūh-ı cihān bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 7). [ya ya]

Dāğı kanar **ya** yāresi şızlar **ya** āh ider /Bi'l-ıztırār ümmet-i 'ışkuñ günāh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 1). [ya ya]

yaban: 1. Başka, yabancı.

Nedür ol nāz u cilve dil-berān-ı ser-keşānlarda /O şīve var mıdur şimşād u 'ar'arda **yabanlarda** (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 2). [yabanlarda, -larda]

2. I. Uzak. II. Dış (hariç).

Kimin menākib-i şevke kimini düş-ı dile /Ġamın o āfet-i 'uşşāk-küş **yabān** mı kodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 28). [yabān]

yaban ağacı aşı tüt-: Aşılama yöntemi ile yabani bir şeyi ıslah etmek, ehlileştirmek.

Şūfiye söyleme sırr-ı 'ışkı /Ki yaban ağacı tütmez aşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 2). [yaban ağacı aşı tütmez, -maz]

yabāne: Yabancı kimseler.

Bā lebūñ bāsı o müşgin hāl-i zībā noktası /Ey elif kad ne şanur **yabāne** olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 14). [yabāne]

yād: Gönül.

Peder Haqqın şayar 'ālemde bir evlād mı kaldı /Birāder hürmetin ifā ider bir **yād** mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 2). [yād]

yād it-: Hatırlamak, anmak, bahsetmek.

Ey bād-ı şubḥ ‘āşıkı hîç **yād ider misin** /Bî-gānevār yā unudup yād ider misin (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 1). [yād ider misin, -er misin]

Ey bād-ı şubḥ ‘āşıkı hîç yād ider misin /Bî-gānevār yā unudup **yād ider misin** (Kânî Divanı, Gazel 136, Mısra 2). [yād ider misin, -der misin]

Ḳadeḥde çehremüñ seyr eyle reng-i za‘ferānīsın /Göñül **yād itmesün** mi āl-i reng-ā-reng-i maḥbūbı (Kânî Divanı, Gazel 195, Mısra 8). [yād itmesün, -mesün]

Getürmez ḥāṭıra bir kimse **yād itmez** hemān ölme /Kimesne nā-murāduñ ber-murād itmez hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 1). [yād itmez, -mez]

Kimesne dostān-ı pes-māndegānın farṭ-ı şefkatden /Berāy-ı ḥāṭır-ı aḥbāb **yād itmez** hemān ölme (Kânî Divanı, Gazel 164, Mısra 6). [yād itmez, -mez]

yād il: Yabancı yer, gurbet.

Ġamum oldur bu **yād ilde** bahārum oldı pejmürde /O olsun bāri şu köhne bahārı yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 21). [yād ilde, -de]

yāğ: Kandillerde kullanılan gaz yağı.

Göñüldendür hemīşe cünbiş-i zātīsı ecsāmuñ /Ḳanādīlūñ fūrūğ-ı ḥāne-zībi **yāğlardandur** (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 8). [yāğlardandur, -lardandur]

yāğ: Yağmak, düşmek. (Sitem taşlarının yağması bağlamında.).

İderseñ nīm mīqdār iltifāta Kānīyi maḥzar /Felekden **yağsa** da seng-i sitem ašlā girān gelmez (Kânî Divanı, Gazel 79, Mısra 10). [yağsa, -sa]

yāğma it-: Yağmalamak, talan etmek.

Virme sipāh-ı nāza bu vechile i‘tinā /Ordū-yı şabr ‘āşıkı **yāğma ider** şakın (Kânî Divanı, Gazel 137, Mısra 6). [yāğma ider, -er]

yağ-: I. Yakmak. II. Gönlü tutuşturmak, ıstırap çektirmek.

Çatlatdı mürğün dil-i zār u nizārımı /**Yağdı** yuvamı cānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 16). [yağdı, -dı]

Başdı serāçe-i dili eşk-i sitāre reşk /**Yağdı** girīvdānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 24). [yağdı, -dı]

yaklaş-: Yakın duruma gelmek, aradaki zaman veya mesâfe azalacak şekilde ilerlemek.

Şeb-i hecrüñ şehri **yaklaşacak** hazret-i Hakk /Âhınuñ her şererin meş'ale-i mâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 19). [yaklaşacak, -ıcak]

Bintü'l-'inebüñ semtine **yaklaşma** müdāmā /Bâri çeker iseñ kucağa tâze püser çek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 3). [yaklaşma, -ma]

yâkut-ı sürh: Kırmızı yakut.

La'l-i lebüñ ki ka'tre-i rengin çekidedür /**Yâkut-ı sürh** ile ikisi bir çekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 2). [yâkut-ı sürh]

yalan: Aldatıcı, doğru olmayan.

Bir yaña olup al ayağı ele ser çek /Sen baña **yalan** söyleme ben de saña gerçek (Kânî Divanı, Gazel 106, Mısra 2). [yalan]

yalan tolan: Yalan ve hile, yalan ve dalavere.

O şâh-bâza tuzakdur bu halka-i tevhi'd /Nedür bu hod-menişânda olan **yalan tolan** (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 18). [yalan tolan]

yaluñuz: Tek, sadece, yalnızca.

Mâh-ı felek degül **yaluñuz** şakq-ı ceyb iden /Çık ser-fürü ide heme ahter her ây ine (Kânî Divanı, Gazel 176, Mısra 7). [yaluñuz]

Râh-ı 'ışka bu dil-i şeydâyı şaldum **yaluñuz** /Künc-i hayretde tek ü tenhâca kıldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 2). [yaluñuz, -uz]

Râh-ı 'ışka bu dil-i şeydâyı şaldum yaluñuz /Künc-i hayretde tek ü tenhâca kıldum **yaluñuz** (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 1). [yaluñuz]

Kâniyâ nîk ü bedüm bir kimse bilmez şad şükr /Niçe yüz biñ sâldur tıldum boşaldum **yaluñuz** (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 16). [yaluñuz]

Hîç bir sâz uymadı âheng-i sâz-ı şevkime /Sâz-ı pür-âheng-i istiğnâyı çaldum **yaluñuz** (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 10). [yaluñuz]

yaluñ ayak: Ayakları çıplak.

Yaluñ ayak göğüs bağır açık cebin güşâd /Sâkî elinde cām ayaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 3). [yaluñ ayak]

Gündüzün rûy-ı siyâhım beni eyler rüsvâ /Gice gelmez **yanuma** baht-ı siyâhdan ğayrı (Kânî Divanı, Gazel 204, Mısra 8). [yanuma, -uma]

2. I. Çevre, etraf, civar. **II.** Bir kimsenin nezdinde.

Gül-âb-efşân-ı hüsn-i tesliyet idüñ baña evvel /Çü **yanuñda** buhûrdân ile ‘anberdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 18). [yanuñda, -uñda]

3. Taraf, yön, cihet.

Öpmek dilemişdüm yañağın mest iken ammâ /Bilmem geçilür mi o **yaña** tîğ-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 6). [yaña, -a]

yañak: Yüzün iki tarafı, yanak.

Gördüm Sakız kızını **yañaqlar** kızıl kızıl /Gözler siyeh o la‘l dudaklar kızıl kızıl (Kânî Divanı, Gazel 113, Mısra 1). [yañaqlar, -lar]

Öpmek dilemişdüm **yañağın** mest iken ammâ /Bilmem geçilür mi o yaña tîğ-i nigehten (Kânî Divanı, Gazel 144, Mısra 5). [yañağın, -ın]

Kızarmış tâb-ı reng-â-reng ile farı-ı tehevürden /**Yañağın** yine bir özge hâlet var küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [yañağın, -uñda]

Nezâketle varup bir bûse de aldum **yañağın** /Tehevür itme söyle hasbeten-li’llâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 5). [yañağın, -uñdan]

Der-âğüş eyleyüp kôkdum **yañağın** câm-ı h‘âb içre /Didi rahm eyleyüp nûş it lebüm ammâ neden şoñra (Kânî Divanı, Gazel 155, Mısra 3). [yañağın, -ın]

yanar âteş: Yanan, yakıcı ateş.

Ey sūz-ı ‘ışk bir **yanar âteş** misin nesin /Tākāt-güdāz-ı cān belā-keş misin nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 1). [yanar âteş]

yanaş-: Yakınlaşmak.

Pasam diyerek nekrece şiveyle **yanaşur** /Sakızlılarıñ şinleri sındır ammâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 11). [yanaşur, -ur]

ya‘ni: Sözün kıyası, doğrusu.

Reng-i rû virme televvünlere sen yek-reng ol /**Ya‘ni** eyyāmuñı hem reng-i leyāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 8). [ya‘ni]

Zāhid beni görür de şanur ki şafām var /**Ya‘ni** cihanda dil-ber-i şāhib-vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 2). [ya‘ni]

Başı kıysı mı idi Leylâ'nun âh u zâr-ı Kays /**Ya'ni** Mecnûn 'akıllı dîvâne olmuş olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 8). [ya'ni]

Çekmem ebedî dekk ü külâhı dönerem /Hergiz olamam **ya'ni** mübâhî dönerem (Kânî Divanı, Gazel 121, Mısra 2). [ya'ni]

yanmak: I. Yanmak. II. Gönülden acı çekmek, gönlü yanmak.

Kâniyâ 'ışık ile **yanmağa** bir çâre ara /O zebânî-beçenûñ kırtı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 9). [yanmağa, -a]

yanuk yanuk: Aşk ateşiyle yanmak. Susuz kalmak.

Leb-teşneyüz zülâl-i vişâle **yanuk yanuk** /Bir kez maķâm-bûs-ı kenâra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 3). [yanuk yanuk]

yanup yıkıl-: Sızlanmak, şikâyet etmek.

Ruĥ-ı pür-tâbda ol hâller kundaķcılardur hep /**Yanup yıkıldığım** şanma benüm bu dâğlardandır (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 4). [yanup yıkıldığım, -dığım]

yap-: İnşa etmek, gerçekleştirmek.

Yavru kuşuñ yuvasını Allah yapar kızum /**Yapmaz** mı âşiyânımı feryâd-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 18). [yapmaz, -maz]

Ne tüvân-ger ne kerem-ver ne zevi'l-câh **yapar** /Ne hıdîv ü ne müşîr ü ne şehin-şâh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 1). [yapar, -ar]

Ne tüvân-ger ne kerem-ver ne zevi'l-câh **yapar** /Ne hıdîv ü ne müşîr ü ne şehin-şâh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 2). [yapar, -ar]

Kaşr-ı vîrân-şüdesin hâne-harâb ğadruñ /Sen elem çekme gönül Ħazret-i Allâh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 4). [yapar, -ar]

Ħam yeme ey dil-i ĥayret-zede ğaddârûñ işüñ /Ħazret-i Muntakim-i 'adl be bi'llâh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 8). [yapar, -ar]

Dime iĥmâl ider ümmîd ki imhâl eyler /Bir gün olur işi ber-şûret-i dil-h'âh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 12). [yapar, -ar]

Böyledür kıâ'ide-i kıahr u lutf 'âlemde /Ħâne-i ehl-i dili ğâh yıķar ğâh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 18). [yapar, -ar]

Kâniyâ eşķ yıķar hânesini ğaddârûñ /Ħı elden kıoma mağdûruñ işüñ âh **yapar** (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 24). [yapar, -ar]

yār: I. Sevgili. II. Dost.

Kānī bu gāzel olsa sezā **yāra** hediyye /Me'mūl o perīden daḥı taḥsīndür ammā (Kānī Divanı, Gazel 2, Mısra 29). [yāra, -a]

Ne **yār** ne ser ne elemdār ne ğurbet /Dār u der u diyārı yitürdüm bulamam hīç (Kānī Divanı, Gazel 16, Mısra 17). [yār]

Bir ḥaylidür ol **yārı** yitürdüm bulamam hīç /Ārām-ı dil-i zārı yitürdüm bulamam hīç (Kānī Divanı, Gazel 16, Mısra 1). [yārı, -ı]

Şad laḥtdur ciger niçe biñ pāredür göñül /Ümmīd odur ki **yār** aña bir ekīdedür (Kānī Divanı, Gazel 18, Mısra 14). [yār]

Ne qaldı 'āşık-ı üftādeye resm-i maḥabbetden /Ki gelse meclise aġyār ider feryād **yār** aġlar (Kānī Divanı, Gazel 19, Mısra 6). [yār]

Şikeste-bāl görüp mürġ-ı cānum ey Kānī /O **yār** nāz ile gelmiş dimiş şikār gelür (Kānī Divanı, Gazel 21, Mısra 16). [yār]

Şorma 'uşşāka sizi kim götürür ol **yāra** /Ben işāret iderem aña beni şu götürür (Kānī Divanı, Gazel 55, Mısra 15). [yāra, -a]

La'l-i lebin lebümle be-hem-res idince **yār** /Gül-büsesi hezār hezārān cān deġer (Kānī Divanı, Gazel 61, Mısra 13). [yār]

Kefīl olmağ gerek ġamze-nigāh-ı nāzına **yāruñ** /Ve-lākin ol kefīl isterse sāde sürmeli ister (Kānī Divanı, Gazel 65, Mısra 3). [yāruñ, -uñ]

Yāruñ bize itdiği hep cevır ü cefā idi /Oldı hep itdigine peşimān efendimüz (Kānī Divanı, Gazel 71, Mısra 3). [yāruñ, -uñ]

Bir kerre **yārı** rām idebilseñ baña felek /Bundan ziyāde luḥfıñı besdür bes istemez (Kānī Divanı, Gazel 74, Mısra 13). [yārı, -ı]

Görüp ḥüsnin dimiş hīç noḡta qonmaz /Dimek ister raḡīb ol **yāra** bensiz (Kānī Divanı, Gazel 85, Mısra 6). [yāra, -a]

Ġam-ı aġyār u fikr-i **yār** idi cān yoldaşum 'umrā /Benümle olmadı bir laḡza **yār** ol gitdi ben qaldum (Kānī Divanı, Gazel 117, Mısra 14). [yār]

'İnān-ı ihtiyārım gitdi elden **yārumı** gördüm /Ayaqdan qaldum ol serv-i sebük-reftārumı gördüm (Kānī Divanı, Gazel 123, Mısra 1). [yārumı, -umı]

Düşdiginden aġlarım **yāruñ** raḡībān üstüne /Sevdigüm ġavgā bütün 'ālemde yorġān üstüne (Kānī Divanı, Gazel 157, Mısra 1). [yāruñ, -uñ]

Ben ġam-ı aġyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āh bir kerre baña ol **yār** yārümdür dise (Kānī Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [yār]

Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegān /**Yār** eġer leb-teşnegān būs-ı kenārumdur dise (Kānī Divanı, Gazel 158, Mısra 10). [yār]

Ben ğam-ı aġyārdan itmezdüm ey dil iştikā /Āh bir kerre baña ol yār **yārümdür** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 4). [yārümdür, -ümdür]

Yār iltifāt ‘āşika hemvāre itmese /Ammā nevāzişi daġı āġyāra itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 1). [yār]

Bu dāġ u şerhalar sebeb-i inşirāh idi /Ķalbüm nigāh-ı nīmi bütün **yāre** itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 6). [yāre, -e]

Yār benden ‘ār ider ben ‘ārdan ‘ār eylerem /‘Ārdan ölse de istihsāl-i ‘ār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 3). [yār]

Geçdi ol **yāre** beni āġyār zār itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ ok āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [yāre, -e]

Kāniyā **yāra** pek aldanma ki işkeste ider /Dilüni seng-i cefālarla misāl-i şīşe (Kânî Divanı, Gazel 168, Mısra 11). [yāra, -a]

Acımam ‘ışkı ile zār u nizār olduğuma /**Yār** eger hīç kulak tutmasa zār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 2). [yār]

Yārı āġyār ile görmekten vaţanda Kāniyā /Yum gözüñ terk-i diyārı ihtiyār it göz göre (Kânî Divanı, Gazel 163, Mısra 11). [yārı, -ı]

yārān: I. Arkadaşlar, dostlar. II. Sevgililer.

Kāniyā **yārān** ile ülfetden eyle ihtirāz /Muntazır olma selāma ol daġı minnetlidür (Kânî Divanı, Gazel 38, Mısra 9). [yārān]

Ĥavāşş-ı zāhir ü bāţın saña imdād iderlerdi /İdüp inşāf lā-büd sen daġı **yārānuñı** hoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 4). [yārānuñı, -uñı]

Müjde saña Kānī o lebi hem-çü la‘l-i yār /**Yārānla** nüş-ı meyi pey-der-peye düşdi (Kânî Divanı, Gazel 193, Mısra 16). [yārānla, -la]

yāre: Yara (âşığın gönül yarası).

Ey benüm sīnemde cānum cānumuñ cān-pāresi /Ĥasretüñle oñmadan kaldı derūnum **yāresi** (Kânî Divanı, Gazel 199, Mısra 2). [yaresi, -si]

Dāġı kanar ya **yāresi** şızlar ya āh ider /Bi‘l-izţirār ümmet-i ‘ışkuñ günāh ider (Kânî Divanı, Gazel 42, Mısra 1). [yāresi, -si]

Her şerha birer serv-i serā gülşen-i taĥkīk /Her **yāre** siyeh-gönçe-i süsen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 14). [yāre]

yāre vuşlat-ı liyākat iddi‘āsın it-: Sevgiliye kavuşmaya ulygun olduğunu iddia etmek.

İdersin vuşlat-ı yāre liyākat iddi‘āsın hep /El alduñ mı birinden bir mu‘ayyen kâ‘idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 5). [yāre vuşlat-ı liyākat iddi‘āsın idersin, -ersin]

yâren: Sevgili.

Derûn u dilde dâğ u şerhalar baş gösterir yer yer /Geçen eyyâmda ol **yâren** ile itdüklerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 4). [yâren]

yâr-ı ğâr: Mağara arkadaşı. (Yakın dost bağlamında)

Dilâ evvel göñüldi **yâr-ı ğâr** ol gitdi ben kaldum /Ėam-ı dirînemüzden ğuşşa-h'âr ol gitdi ben kaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 1). [yâr-ı ğâr]

Kâniyâ eylerdüm ol şûha bütün cânım fedâ /Maẓhar-ı nîm-iltifâtum **yâr-ı ğârumdur** dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 14). [yâr-ı ğârumdur, -umdur]

yarım ağız: Bir şeyi geçiştirerek dile getirmek; tam istekli olmayarak yarı ister yarı istemez biçimde, içten gelmeyerek.

Raķibe râst geldüm zîr-i kâşâneñde gör baķtı /Selâm virdüm **yarım ağızla** bi'l-iķrâh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 12). [yarım ağızla, -la]

yarın: Gelecek, ilerideki zaman.

Ťavul çalsañ uyanmaz ğâfil ancak uykusun gözler /Anı bilmez ki kan aĖlayacaķdur **yarın** ol gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 2). [yarın]

yar-: Ayırmak, birbirinden uzaklaştırmak.

İl içün yırtmaķ **yarmaķdur** âhen- dillerüñ kârı /Müşâhiddür bu ma'nâ diķķat olunsa şabânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 3). [yarmaķdur, -dur]

yaş: Gözyaşı.

Gözimüñ **yaşını** taķlîd itme /Ki deñizlerle yaşıtdur yaşı (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 5). [yaşını, -ını]

yaşı deñizlerle yaşıť: ÂşĖın gözyaşlarının denizlerle yaşıť olması. Miktarının denizlere denk olması.

Gözimüñ yaşını taķlîd itme /Ki **deñizlerle yaşıtdur yaşı** (Kânî Divanı, Gazel 220, Mısra 6). [yaşı deñizlerle yaşıtdur, -dur]

yatadüş-: Yatırmak, yatıp kalmak.

Girsem harem-i Ka'be-i vaşla **yatadüşsem** /Seccâde-i pür-dâğ-ı teni sersem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 27). [yatadüşsem, -sem]

yatduḡca: İşsiz olmak, çalışmamak, tembellik etmek.

Uyan **yatduḡca** sen bār-ı günāh eyler seni ẓanbūr /Ne deñlü yol alur fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 7). [yatduḡca]

yavru ḡuşuñ yuvasını allah yapar: Kimsesiz ve yardıma muhtaç birine Allah yardım eder.

Yavru ḡuşuñ yuvasını Allah yapar ḡuzum /Yapmaz mı âşiyānumı feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 17). [yavru ḡuşuñ yuvasını allah yapar]

yayan ḡal-: Yardımcısız kalmak, güvendiği yer ve kişileri kaybetmek, istediği şeyi yapamaz olmak.

Ḳāşidān-ı reh-i ‘irfān yedek çekmezler /Ḳalma bu yolda yayan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 22). [yayan ḡalma, -ma]

yayındur-: Belirsiz, bulunmaz duruma getirmek. (Gözlerin saçların arasında kaybolması, gözükmemesi)

Ne ki ḡisūlaruñdan göz **yayındurmakda** muḡtardur /Şikāyet bāḡbānlarda nihāyet zāḡlardandur (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 5). [yayındurmakda, -makda]

yayḡa-: Yıkamak.

Dīdār-ı aḡıbbā virür insāna neşāt /Evsāḡ-ı ḡamı āb-ı maḡabbet **yayḡar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 6). [yayḡar, -r]

Hūn-ı şühedā her güneḡi maḡv eyler /Da’vā vü suḡen reşḡ-i şehādet **yayḡar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 8). [yayḡar, -r]

Evsāḡ-ı riyāyı yedi deryā yuyamaz /Ol lekkeyi bir cüz-i ḡabāḡat **yayḡar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 12). [yayḡar, -r]

Şoyın bulıcaḡ nüzhet olur her bir naḡş /Şadrında ḡamı bir nem-i devlet **yayḡar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 14). [yayḡar, -r]

Ruḡsārumı çün eşk-i nedāmet **yayḡar** /Esrārumı hep ḡūy-ı ḡacālet yayḡar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 1). [yayḡar, -r]

Ruḡsārumı çün eşk-i nedāmet yayḡar /Esrārumı hep ḡūy-ı ḡacālet **yayḡar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 2). [yayḡar, -r]

Hep bāde-i bī-ḡışla yunar çirk-i günāḡ /Çirk-i bedeni reşḡa-i şafvet **yayḡar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 4). [yayḡar, -r]

yaz-: Kaleme almak.

Taḫvīm-i sāl ü devletüñe şāḥ-gül ile /**Yazsun** du‘ā-yı Kānīmi feryād-ı ‘andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 34). [yazsun, -sun]

Vaşf-ı ḥaṭṭuñ mı **yazar** ḥāme-i muşķīn cāma /Yoḥsa Ḳur’ānı Bilāl-i Ḥabeş ezber mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 7). [yazar, -ar]

Cānā seni ben miḥnet ile terk ideyazdum /Bi’llāh ben ey tāze gül Türkīde **yazdum** (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 2). [yazdum, -dum]

Dil Türkide baş Türkide cān be-kef oldum /Ben nāme-i ḥāsret yazısın Türkīde **yazdum** (Kânî Divanı, Gazel 122, Mısra 4). [yazdum, -dum]

Kānī niçe olmasun o çār ebrüya mā’il / Vefķ-i varak-ı ḥüsni felek dört köşe **yazdı** (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 12). [yazdı, -dı]

‘Aşıklarını öldüre öldüre o āfet /Evşāfını ser-defter-i ‘āşık-küşe **yazdı** (Kânî Divanı, Gazel 201, Mısra 4). [yazdı, -dı]

ye-: 1. Yemek.

Dadanmışdur o gül-ḳand-i s(i)tignāya biraz eyyām /Ki ben semm-i helāhilde eger **yersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 12). [yersem, -rsem]

2. Yemek. (ihسانları kabul etmek)

İmtinān eyle **yeme** rengīn-simāt herkesi /Sīr-çeşmāndan ḳabūl eyle noḥūd u mercimek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 17). [yeme, -me]

yeb-rūḥ: Kankurutan denilen kök. Beyne'l-etıbbā "yebrūhü's-sanem" ve tahrif ile "abdü's-selām" diye yād olunan köktür. Tıpkı insan şeklindedir. Bunu yerden çıkaran güya helāk olurmuş ve bu münasebetle ismine "bī-rūḥ" denilmiş imiş. "Yebrūh" da bundan mu'arreb imiş. "Yebrūh" lâfzının "zü'l-suvernîn" manasına olup bir lâfz-ı Süryânî olduğunu iddia edenler de vardır.

Tenāfūr ehl-i ‘İrfānıyla zāhid sen de inşāf it /Cenābuñda olan sīmā-yı cevñ **yeb-rūḥdandur** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 4). [yeb-rūḥdandur, -dandur]

yedek çek-: Destek verip yanında yürümek, yürümesine ve hareketine yardımcı olmak.

Ḳāşidān-ı reh-i ‘İrfān **yedek çekmezler** /Ḳalma bu yolda yayan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 21). [yedek çekmezler, -mezler]

yed-i beyzā: Hz. Musa'nın mucizelerinden olan gözleri kamaştıran beyaz eli.

Yed-i beyzā da olsa pāy-ı ḥumda baña el virmez /Yetiş bir ayak evvel ḥasret-i dīdārıñam sākī (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 5). [yed-i beyzā]

yedi deryā: Yedi deniz, dünyadaki tüm denizler.

Evsāḥ-ı riyāyī **yedi deryā** yuyamaz /Ol lekkeyi bir cüz-i kabāḥat yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 11).
[yedi deryā]

Ol âteşi kim bu **yedi deryâyı** ider maḥv /Bir buse ile kâbil-i teskîndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 21). [yedi deryâyı, -yı]

yedil-: Yol gösterilerek bir yöne doğru sevkedilmek.

Beni kıl deñlü miyânı çeker ol semte hemân /Bir kıl ile **yedilür** aşığı bir mü götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 8). [yedilür, -ür]

yek dillük eyle-: Aynı dilden konuşmak.

Yek dillük eylesün baña dilleşmede dü-dem /Boş koymasun şu yanımı feryād-ı ‘andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 27). [yek dillük eylesün, -sün]

yek-dem: Bir an.

Bî-ḥānumân mıdır şu ḥarābāt erenleri /**Yek-dem** serîr-i meykede şad-ḥānumân değer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 12). [yek-dem]

yek-ḳademe: Bir kademe, bir derece.

Tā **yek-ḳademe** inmeyicek süllem-i nāzı /Zîr-i ḳademinde o bütün minbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 7). [yek-ḳademe]

yek-ḳatre: Tek damla.

Göñül dirler aña nām-ı diger **yek-ḳatre** hün-ı germ /Bu gül-bünde hemân bir gönçe-i ne-küşüdemüz ḳaldı (Kânî Divanı, Gazel 200, Mısra 3). [yek-ḳatre]

yek-reng ol-: Tek renk hâline gelmek, bütünleşmek.

Reng-i rû virme televvünlere sen **yek-reng ol** /Ya‘ni eyyāmuñı hem reng-i leyāl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 7). [yek-reng ol]

yek-şeb: Bir gece, bir gecelik.

Muḳâbil düşdi māh **yek-şebe** ḥurşîde maşrıḳda /Tutar bir pîr-i nûrānîye şan bir sîm-ber keşkül (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 7). [yek-şebe, -e]

yel-: Esmek, koşmak.

Benüm senden murādum yoğ iken hālüm dīger-gündur /Kanı ardum şıra bād-ı şabā tek **yeldigün** günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 6). [yeldigün, -digün]

yelken: Tevekkül gemisinin ilerlemesi için ihsan, yardım.

Keştî-i tevekkülle gönül eylese gül-geşt /Himmet aña bambaşka **yelken** gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 6). [yelken]

yemek: Yemek.

İylik tabî'at ehline itmek gerek yine /Şekker de virseler **yemege** kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 8). [yemege, -e]

yem-i vişâl: Kavuşma denizi.

Yem-i vişâlde dâ'im şinâha tâlib olan /Misâl-i mâhî-i yemm cismi pâre pâre gerek (Kânî Divanı, Gazel 107, Mısra 7). [yem-i vişâlde, -de]

yem-i zâhîr: Coşkun, taşkın deniz. Çok dalgalı.

Teyyâr-ı tab'uña niçe öykündi şâ'irân /Kânî tabî'atuñ **yem-i zâhîr** degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 12). [yem-i zâhîr]

yeñ- Üstesinden gelmek, mağlup etmek.

Bî-çâre Kâniyi de **yeñer** küştigîr-i merg /Vaqt-i rehâda gerçi yeñilmez kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 11). [yeñer, -er]

yeñi: Önceden olmayan, sonradan yapılan.

Eski 'asesleri yetişür cân u dil gibi /Kûy-ı muhabbete **yeñiden** 'ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 22). [yeñiden, -den]

yeñi kân bul-: Yenilik, tazelik yaratmak.

Kânî yine cevâhir-i ma'nâyı keşf idüp /Buldı zemîn-i dilde yeñi kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 22). [yeñi kân buldı, -dı]

yenil- Yenilgiye uğramak, mağlup olmak.

Bî-çâre Kâniyi de yeñer küştigîr-i merg /Vaqt-i rehâda gerçi **yeñilmez** kıyâs ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 12). [yeñilmez, -mez]

yer: 1. Zaman.

Emsem lebûni öpsem o gerdânı didüm ben /Güldi didi ihsân **yeri** der-hîndür em mâ (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 14). [yeri, -i]

2. Yeryüzü, zemin.

Yerden gögi fark eylemez ol mest-i cehâlet /Hammâl-şifât kevkeb ile kebkebi bilmez (Kânî Divanı, Gazel 68, Mısra 9). [yerden, -den]

3. Yer, diyar.

Temîz aşhâbı zevk-ı hâl ile hoş-hâldür her vaqt /Çü ibnû'l-vaqt vaqf-ı intizâr olmaz bu **yerlerde** (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 6). [yerlerde, -lerde]

Göñüllerde nihânîce tüten bûy-ı vefâ-âsâ /Tolanur gerçi 'irfân iştiâr olmaz bu **yerlerde** (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 8). [yerlerde, -lerde]

Yıkar bir hamlede zîr-i temelden dil-berân elbet /Binâ-yı şabr-ı 'âşık üstüvâr olmaz bu **yerlerde** (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 4). [yerlerde, -lerde]

4. Yer, mekân.

Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i tâze /Dıraht-ı huşk neşve-nâ-pezîr âsâ **yerüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 30). [yerüm, -üm]

Yer kalmamış neẓâreye 'uşşâk-ı zâr için /Almış rakîbler yine pîrâmenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 3). [yer]

Bürüdet bahş ider bezme rakîbüñ âh-ı dem-serdi /**Yeründen** kendüsi def' olsa lâ-büd sıkleti kışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 12). [yeründen, -ünden]

Ser-i kûyuñda olurdım rızâñ olsaydı dâ'im ben /Ve-lâkin ol ser-i kûda ne çâre bir **yerüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [yerüm, -üm]

5. Alan, bölge.

Lebi gülnâr o bütün gâbgabı sîb-i terdür /Sîne vü nâfesi ayvâ diyecek **yerlerdür** (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 2). [yerlerdür, -lerdür]

Giryeden şanma ağardı dide-i giryânumuz /Sen Hümâyı şayd için kurduk **bir iki yerde** ağ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 8). [yerde, -de]

5. Önem, değer.

Eger güstâhî-i bîrûn bağıslansa da Kânî /Çayûrâne tutar anuñ **yerin** sîneñdeki gışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 14). [yerin, -in]

yer-: Zemmetmek, kötölemek, kötümsemek, beğenmemek, hor görmek, çekiştirmek, kötü görmek.

Baňa âzârı için gam yeme lâkin dil-âzârum /Raķîb-i rû-siyâhı zemm idüp **yersem** gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 24). [yersem, -sem]

yer ideli: Yerleştikten beri.

Eser-i rîze-i elmâsı unutturdı baña /Ciger-i sūhtede **yer ideli** çeng-i vedâ‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 10). [yer ideli]

yer yer: Kısım kısım; birçok yerde; zaman zaman.

Çîn-i sıhr-pây nigâh germile başmış o şūh /Sîne-i gül çatlamış **yer yer** şikest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 8). [yer yer]

Derûn u dilde dâğ u şerhalar baş gösterir **yer yer** /Geçen eyyâmda ol yâren ile itdüklerüm ańsam (Kânî Divanı, Gazel 116, Mısra 3). [yer yer]

Bu çāk-i sîneye **yer yer** refûlar hep senüñçündür /Bu köhne cāmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 1). [yer yer]

O yaluñ yüzli âfet şu gibi aķduķca gûlzāra /Miyān-ı āb u āteşdür **yeri** Kānî yanar ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 18). [yeri]

yerin bul-: Kendine yakışan makamı, durumu bulmak.

Yerin buldı hadengüñ oķ deyüp yan düşdi ķalbümde /Hele bu ber-güzāruñ hātır-ı bî-kîneden çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 81, Mısra 3). [yerin buldı, -dı]

yerlü göklü fidān: Kökü sağlam, boylu (büyük, canlı) fidan. (Arzunun , isteğın ziyadeliğı)

Pek de heves gerekmeze şevkuñ pekitmege /Fi’l-aşl o **yerlü göklü fidāndur** pekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 10). [yerlü göklü fidāndur, -dur]

yeşer-: Yeşermek, canlanmak, gerçekleşmek.

Güle düşmez mi rāh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yā Rabb /**Yeşermez** mi bu günde gül-bün-i kāmum ‘aceb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 2). [yeşermez, -mez]

yeşil hāre: Yeşil dalgalı kumaş.

Gül-gonçe dir miyim o ser-ā-pāy cāmesin /Canfes peten çiçeklü **yeşil hāre** itmese (Kânî Divanı, Gazel 161, Mısra 8). [yeşil hāre]

yet-: 1. Yeterli. Kâfi.

Ķıdem da‘vāsı eylerdüñ raķīb-i hādise her gāh /Saña bu faħr **yetmez** mi idi övüldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 16). [yetmez, -mez]

Taħalluş itmek isterseñ sözüñ hüsni **yeter** maħlaş /Miyān-ı ehl-i dilde olsa da baħş-ı suħandānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 15). [yeter, -er]

2. Yetişmek, erişmek, ulaşmak.

Çıplak da binse menzil-i maşşûdına **yeter** /Ey dil rikâb-ı vaşla eger ister istemez (Kânî Divanı, Gazel 69, Mısra 5). [yeter, -er]

yeter: Yeterlidir.

Baňa imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer **yeter** yoħsa /Yolında ol şehûñ tâ arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 17). [yeter]

Müsâferetse **yeter** i'tikâf ise kâfî /Benüm derûnumu mı buldı ğam mekân idecek (Kânî Divanı, Gazel 99, Mısra 11). [yeter]

yetiş-: 1. Yetişmek, imdadına gelmek.

Eski 'asesleri **yetişür** cân u dil gibi /Kûy-ı muħabbete yeñiden 'ases istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 21). [yetişür, -ür]

Ėurtar bu dürd-i nûşî-i ğamdan bizi **yetiş** /Şahbâ-yı şâfi mi mey-i bî-ĝış mısın nesin (Kânî Divanı, Gazel 142, Mısra 7). [yetiş]

Yed-i beyzâ da olsa pây-ı ĥumda baňa el virmez /**Yetiş** bir ayak evvel ĥasret-i dîdârıñam sâķî (Kânî Divanı, Gazel 219, Mısra 6). [yetiş]

2. Büyümek. Olgunlaşmak.

Yetişmek istemez miydi a zâlim meyve-i maşşûd /Ėoparduñ ğadr idüp olmazdan evvel anı ĥâm alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 3). [yetişmek, -mek]

yetişdür-: (Asma fidanını) Bakıp büyütmek.

Yetişdür ey nihâl-i tāk toħm-ı duħt-ı engûrî /Yere toħm-ı kedûdan ser-fürûlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 11). [yetişdür]

yezdân: Tanrı, Allah, Hüdâ.

Seni her zerre bir başķa şıfatla itmede tavşîf /Kimi Allâh kimi **Yezdândur** dirler zebânlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 6). [yezdândur, -dur]

yık-: Bozmak, tahrip etmek, perişan etmek, işgal etmek, viran eylemek.

Böyledür kâ'ide-i ħahr u luţf 'âlemde /Ėâne-i ehl-i dili ĝâh **yıķar** ĝâh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 18). [yıķar, -ar]

Kâniyâ eşķ **yıķar** ĥânesini ĝaddârûñ /Âhı elden ħoma maĝdûruñ işüñ âh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 23). [yıķar, -ar]

yıkıl-: Sarhoşluğun etkisiyle yere düşmek.

Bayılmış bir büt-i tersâ-fürûşa ‘aqlın aldurmış /**Yıkılmış** rûz-ı mestîden dil-i hüşyârumı gördüm (Kânî Divanı, Gazel 123, Mısra 8). [yıkılmış]

yıl: Sene, vakit, zaman, devir.

Hazân-dîde nihâlüm nev-bahârı **yıl** geçer görmem /Çü nahl-ı mâtem-ârâ berg ü bârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 1). [yıl]

Bahâr-ı hasretüm dîdâr-ı yârı **yıl** geçer görmem /Gönül de gitdi elden ıztırârî yıl geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 3). [yıl]

Bahâr-ı hasretüm dîdâr-ı yârı yıl geçer görmem /Gönül de gitdi elden ıztırârî **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 4). [yıl]

Kişi kendü diyârunda tesellîsüz karar itmez /Ben ise gurbet ilde gam-güsârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 8). [yıl]

Ğarîb-i hasretiyem gurbet-ender-gurbetem yâ Rabb /Peyâm-âverde-i dâr u diyârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 10). [yıl]

Şabâhu’l-hayr-ı bâm-ı vuşlatuñ berkin dahı görmem /Güşâd-ı ızılâm-ı şâm-ı yârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 12). [yıl]

Degül gam bir qarâra hecr ile geh lâl u geh zârum /Neşât-âbâd rûy-ı lâlezârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 14). [yıl]

Görince dâr-ı ışıķı tar düşer dil cân atardum hep /Bi-ğamdi’llâh kim dâr u diyârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 16). [yıl]

Müzeyyefdür ‘iyâr-ı külçe-i ihlâş her yerde /Bu dârü’z-zarbda hâliş ‘iyârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 18). [yıl, -da]

Ğamum oldur bu yâd ilde bahârum oldu pejmürde /O olsun bârı şu köhne bahârı **yıl** geçer görmem (Kânî Divanı, Gazel 119, Mısra 22). [yıl]

yıldızdan ırâķ ol-: Yıldızlardan daha da uzakta olmak. Ulaşılmaz olmak.

Yıldızdan oldu bezmime ehl-i birün ırâķ /Ol deñlü çeşm-i düşmene şimdi hafâm var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 5). [yıldızdan ırâķ oldu, -dı]

yılduzı barış-: Yıldızların barışması. Uyuşmak, iyi anlaşmak.

Gelürdün Kânîye her-bâr **yılduzlar barışmışdı** /Tutup öpsem de küsmez ba’ d-ez-în derdüm niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 21). [yılduzlar barışmışdı, -mışdı]

yine: 1. Bir daha, tekrar, gene.

La'î-i mekîdesin büzerek söyliyor **yine** /‘Uşşâk-ı zâra var ise kaçdı mekîdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 3). [yine]

Felek encüm zamân oldu **yine** rindânla ihvân /Tıbâk-ı seb‘-i arz ümm-i veled eflâk âbâ-sâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 9). [yine]

Derûn âsüdelik ‘azv eylemişler Kânî-i zâra /**Yine** dîvânenüñ gül-gün ârâminı yormışlar (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 10). [yine]

İşteste olmada **yine** dâ‘im kedû-yı dil /Bilür felek şamara tayanur kafam var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 3). [yine]

Yine bir güçlü kuvvetli cüvâna mübtelâ oldum /Meded ey nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 27). [yine]

Duht-ı rez eyledi **yine** ser-mest bizleri /Geldi bugün sarayına sultân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 17). [yine]

Kânî **yine** cevâhir-i ma‘nâyı keşf idüp /Buldı zemîn-i dilde yeñi kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 21). [yine]

Yer kalmamış nezâreye ‘uşşâk-ı zâr için /Almış rakîbler **yine** pîrâmenüñ senüñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 4). [yine]

Derletdi ten-i Kânîyi hummâ-yı firâkuñ /Sevdüm seni cânâ **yine** âteşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 10). [yine]

Nağme-i şeh-nâza boğdurmuş niyâzı gâlibâ /Nâle-i ‘uşşâk bir kaç perde pest olmuş **yine** (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 4). [yine]

Bülbülüñ yapsa yuvasın gül dinilmez reng aña /Şu‘lezâr-ı reng-i gül cây-ı nişest olmuş **yine** (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 6). [yine]

Çîn-i sihr-pây nigâh germile başmış o şüh /Sîne-i gül çatlamış yer yer şikest olmuş **yine** (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 8). [yine]

Hod-be-hod zünnâr-bend-i tâze ‘ahd oldum bugün /Güşe-i vahdetde Kânî hod-perest olmuş **yine** (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 10). [yine]

Almış **yine** ortaya dili gamze vü müjgân /Hançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 11). [yine]

Ürkündi bıraktı **yine** ol âhû-yı vahşî /‘Uşşâk arasında görüñ rem rem içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 13). [yine]

Çam dilde тұrurken **yine** hicrâna şataşduk /Çarh-ı felek itdi kederi zâm zâm içinde (Kânî Divanı, Gazel 160, Mısra 25). [yine]

İsterem âyîne-i cân u dil olsun sır-nümâ /Lîk o sırrı cevher-i cânâ gubâr itmem **yine** (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 12). [yine]

Cevri-i ahh r-ı naẓmu n olmasa sırrında sırr /K niy  tan  re bezl-i i tid r itmem **yine** (K n  Divanı, Gazel 162, Mısra 14). [yine]

Kızarmış t b-ı reng- -reng ile farı-ı tehevürden /Ya a u nda **yine** bir  zge   let var kışın mi (K n  Divanı, Gazel 190, Mısra 6). [yine]

Bir demdür o m hu n **yine** meyli neye düşdi /Bilmezdi o dem zev  ini bilmem neye düşdi (K n  Divanı, Gazel 193, Mısra 1). [yine]

Açıl semt-i g list na **yine** ey g    n-i   b  /şalın bi  n z ile n -  r T b  lek dis n t b  (K n  Divanı, Gazel 195, Mısra 1). [yine]

S    getür bize **yine**  ol zer-ke    şeyi /D    r  u  on e-i gül-i  ad-berge    eyi (K n  Divanı, Gazel 202, Mısra 1). [yine]

Devr-i felek-i     n u cem l  n **yine** düşdi /M nend-i   h b  b-ı ru   t z s y  ndi (K n  Divanı, Gazel 205, Mısra 1). [yine]

Z hid **yine** sen  alt -ı kel m eyleye d     n /Te   b gerekdür seni gel mesti sökündi (K n  Divanı, Gazel 205, Mısra 5). [yine]

N   h-ı n za da     l id k dir    itdi /Zeb n-ı n z **yine** y  b ri tercem n m   od  (K n  Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [yine]

Görünür  y  ne-i dilde **yine** jeng-i ved   / or aram itdi o  y  ne-ru    heng-i ved   (K n  Divanı, Gazel 93, Mısra 1). [yine]

Nedür  y  ne-i ru   arda jeng r kışın mi /Ceb n  nde **yine** bir   n-i na vet var kışın mi (K n  Divanı, Gazel 190, Mısra 2). [yine]

S     adehe ben bade-i e    m  d     m / ev  -i ru  -ı p r- li **yine** selsele virdi (K n  Divanı, Gazel 191, Mısra 6). [yine]

Birbirine  ayandı **yine**  ı   u  asen   h /Ol iki bel -y  ezel  belbele virdi (K n  Divanı, Gazel 191, Mısra 7). [yine]

2. Yine de, sonunda.

 el l-z de   kest itdigün d r   t eyler /  m r n  **yine** kend  i def  ider mey-i n b (K n  Divanı, Gazel 5, Mısra 12). [yine]

 ehb z-ı     n pençesine d      n g    l /All  h itmesün **yine** b b-ı  az y  b z (K n  Divanı, Gazel 73, Mısra 6). [yine]

3. Yine de, buna rağmen.

Y r benden   r ider ben   rdan   r eylerem /  rdan     m de isti    l-i   r itmem **yine** (K n  Divanı, Gazel 162, Mısra 4). [yine]

Ben ol g  m- e  te-i    r  -y  b -p y n-ı     m kim /**Yine** benden  orar r  h-ı       reh-n      mda (K n  Divanı, Gazel 179, Mısra 10). [yine]

İylik tabî'at ehline itmek gerek **yine** /Şekker de virseler yemege kerkes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 7). [yine]

Kāniyā bār-girān-ı dü-cihān vezn olsa /Olamaz şiddet-i külfetde **yine** deng-i vedā' (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 18). [yine]

Ehl-i pertev göklere çıksa **yine** medhūldür /'Av'av-ı seg-tıynetāndan māh da kırtulmadı (Kânî Divanı, Gazel 203, Mısra 7). [yine]

Ne mümkindür o hūnīdeñ şikāyet eyleye Kānī /Şikāyetler **yine** varsa dil-i mecrūhdandır hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 14). [yine]

Geçdi ol yāre beni ağıyār zār itmem **yine** /Geçse dilden gizlü biñ ok āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [yine]

Geçdi ol yāre beni ağıyār zār itmem yine /Geçse dilden gizlü biñ ok āşikār itmem **yine** (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 2). [yine]

Bir qarāra göz qarārdur ol siyeh-dil katlūme /Kırpigüm kıpmam derūnum bī-qarār itmem **yine** (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 6). [yine]

İ'tibār ehli baña biñ i'tibār eylerse de /İ'tibārāta virüp yüz i'tibār itmem **yine** (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 10). [yine]

4. Ancak, sadece.

Emdürmiş ise sīne vü pistānuñ 'āşika /Bi'llāh o farṭ-ı cūd **yine** bir mekīdedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 6). [yine]

Her zamān sāğar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yoḥsa bu zevk u şafāyı **yine** sāğar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [yine]

yırt-: Yarıp geçmek, yarmak, bölmek. (zarar vermek bağlamında)

İl için **yırtmak** yarmakdur āhen- dillerüñ kārı /Müşāhiddür bu ma'nā diḳḳat olunsa şabānlarda (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 3). [yırtmak, mak]

yitür-: Kaybetmek.

Bir ḥaylidür ol yārı **yitürdüm** bulamam hīç /Ārām-ı dil-i zārı yitürdüm bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 1). [yitürdüm, -düm]

Bir ḥaylidür ol yārı yitürdüm bulamam hīç /Ārām-ı dil-i zārı **yitürdüm** bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 2). [yitürdüm, -düm]

Dil dirler idi kanı sıcaḳ ber olacaḳdı /Eyvāh o ḡam-ḥ'ārı **yitürdüm** bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 4). [yitürdüm, -düm]

Cānā beni sen ḡayb ideyazmış idüñ ammā /Ben de dil-i nā-çārı **yitürdüm** bulamam hīç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 6). [yitürdüm, -düm]

Efkârûn ile eglenür idüm gice gündüz /Şimdi ben o efkârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 8). [yitürdüm, -düm]

Ben ol sere Maşûr-ı ser-dâr-ı vefâyum /Aşılmağ için dârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 10). [yitürdüm, -düm]

Ağyârı da görsem seni der-hâtır iderdüm /Cânâ hem o ağyârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 12). [yitürdüm, -düm]

Göz yaşlarum inci gibi şalkımlı dökülsün /Ben ol dür-i şehvârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 14). [yitürdüm, -düm]

Gönlümde hayâlâtunu taşvîr iderdüm /Ol şüret-i dîdârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 16). [yitürdüm, -düm]

Ne yâr ne ser ne elemdâr ne gurbet /Dâr u der u diyârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 18). [yitürdüm, -düm]

Kâni mi ne dirlerdi kühen bendeleründen /Hâlâ o dil o kârı **yitürdüm** bulamam hîç (Kânî Divanı, Gazel 16, Mısra 20). [yitürdüm, -düm]

yoğ u var: 1. Yokluk ve varlık. Hiçbir şey.

Yoğ u varı lezzet-i vicdân ile buldı gönül /Kendi kendin buldı **yoğ u vara** hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 6). [yoğ u vara, -a]

2. Var yok, herşey.

Yoğ u varı lezzet-i vicdân ile buldı gönül /Kendi kendin buldı yoğ u vara hâcet kalmadı (Kânî Divanı, Gazel 214, Mısra 5). [yoğ u varı, -ı]

yoğsa: 1. Yoksa; bir düşüncenin, bir davranışın, bir tutumun ters olma ihtimalini anlatmak için kullanılır.

Hemân taqlîd ile girmek mi istersin sen ol bezme /Nihân-hâneñde Kânî **yoğsa** hâl-i zâ'idüñ var mı (Kânî Divanı, Gazel 197, Mısra 10). [yoğsa]

Çalır mıyuz bu zâviye-i hecrde ebed /**Yoğsa** felekde vâşıl-ı ümmîd olur muyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 6). [yoğsa]

Sebeb-i dil siyehi haţţ-ı siyehkârûndur /**Yoğsa** hâl-i siyehüñ câna deger ‘anberdür (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 8). [yoğsa]

Baňa imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter **yoğsa** /Yolında ol şehüñ tâ arşa da irsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 17). [yoğsa]

Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye **yoğsa** /Gönül hâlin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 21). [yoğsa]

Her zamân sāğar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /**Yoğsa** bu zevk u şafâyı yine sāğar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [yoğsa]

2. Soru cümlelerinde kesinlik kazanmamış iki fikri anlatan kelimelerin arasına getirilir.

Vaşf-ı haṭṭuñ mı yazar hāme-i muşkīn cāma /**Yohsa** Qur'ānı Bilāl-i Habeş ezber mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 8). [yohsa]

Nîrân-ı ğam göñülde midür bende sende mi /**Yohsa** şerār-ı āh o külhanda mı 'aceb (Kânî Divanı, Gazel 9, Mısra 4). [yohsa]

Sürinürmiş didiler duḥter-i rez leblerüñe /Bize bu sürmeceyi **yohsa** kadehler mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 4). [yohsa]

yok: Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

Zamānede unudulmuş adın bilür daḥı **yok** /Şudür-ı luṭf u mürüvvet cünūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 3). [yok]

Tefāḥur itmege lāyık nijādımız **yokdur** /İzāfet-i suḥane i'tiyādımız yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 1). [yokdur, -dur]

Tefāḥur itmege lāyık nijādımız yokdur /İzāfet-i suḥane i'tiyādımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 2). [yokdur, -dur]

Arada biz hele şaşduḡ irāde maḥv oldı /Murādımız diyecek bir murādımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 4). [yokdur, -dur]

Vücūd ararsañ efendi vücūdsuzluktur /Vücūd-ı 'ārızīye istinādımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 6). [yokdur, -dur]

Ne nîk-nāmıḡımız var ne pek de bed-nāmuz /Taḥalluş eyleyecek rütbe adımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 8). [yokdur, -dur]

Mu'ārızāt-ı şuverle olındı şulḥ-ı ebed /Bizüm bu ma'rekelerde cihādımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 10). [yokdur, -dur]

Reh-i vefāda ebed zıkr ü fikrimüz sensin /Cerāb-ı dilde bizüm ğayrı zādımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 12). [yokdur, -dur]

Berī o rütbeyüz esbābdan ki ey Kānī /Tevekkül ile daḥı ittiḥādımız **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 14). [yokdur, -dur]

Ne faḡruñ köhne bürd-i berd fersāsın ḡodum dūşa /Ne tāc u taḡt sevdāsı serümde efserüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 14). [yokdur, -dur]

'Aceb bir ḥāle dūş oldum dilüm var dil-berüm **yokdur** /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 1). [yokdur, -dur]

'Aceb bir ḥāle dūş oldum dilüm var dil-berüm yokdur /Ne sırdur dürc-i dil hem-çün şadefken gevherüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 2). [yokdur, -dur]

Ser-i kūyuñda olurdım rızāñ olsaydı dā'im ben /Ve-lākin ol ser-i kūda ne çāre bir yerüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 4). [yokdur, -dur]

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler /Görürsin ceyb-i dilde nağd nāmıyla zerüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 6). [yokdur, -dur]

İderdüm hâlin ol dāyî revîşli âfetün teşbîh /Bu ‘anberdânda bir habbe deñlü ‘anberüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 8). [yokdur, -dur]

Degül a‘râz-ı nâ-maḥsûs maḥsûsın bile bilmem /Ki bu şayrefiyânda ceyde şâyân cevherüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 16). [yokdur, -dur]

İderdüm dilli defter şerha vü dāğı dil-i zārâ /Raḡam-senc olmağa şâyeste dilli defterüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 18). [yokdur, -dur]

Ben ol şîr-i girân kirdâr-ı şaḡn-ı ğābe-i ‘ıṣṣam /Elümde zû’l-fiḡarum vardır ammâ Ḥayderüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 20). [yokdur, -dur]

Ḳapu Allah ḡapusu eşigin bâlînveş yaşdan /Derinde der-be-der dīvāneyüm ğayrı derüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 24). [yokdur, -dur]

Yine bir güçlü kuvvetli cüvâna mübtelâ oldum /Meded ey nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 28). [yokdur, -dur]

Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i tâze /Dıraḡt-ı ḡuşḡ neşve-nâ-peziâr âsâ yerüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 30). [yokdur, -dur]

Yolum hep ḡuşḡ-sâl-ı vaḡşete düşdi bu esnâda /Ḳurıdı ḡanı cism-i zârumuñ herġiz terüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 32). [yokdur, -dur]

Bütün ḡayruñ da şerrüñ de ḡaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde zerrece ḡayr u şerüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 34). [yokdur, -dur]

Getürmez cünbişe bu ḡuşḡ-şāḡ-ı cismimi devrân /Beni bir şalla sırt eyler ḡucaḡlar şarşarum **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 36). [yokdur, -dur]

Fu’adî lâ-yaḡırru’n-nāse bel lâ-yenfe‘u’d-dünyâ /Ki hecr ü vaşdan ğayrı ebed nef‘ u zârüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 38). [yokdur, -dur]

Degül kırâṭ-ı gevher-pāre-i ḡadrüm benüm ma’lûm /Güher şuyındayum ḡadrüm bilinmez ṭartarum **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 40). [yokdur, -dur]

O rûtbe ḡalībüm maḡv itdi nâr-ı şevḡ-i ‘ālem-ġir /Ki ḡākister miyânında ışıldar eñserüm **yokdur** (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 42). [yokdur, -dur]

Ḳarāruñ **yok** esüp şavurmadañ ârāmsızlıḡdan /Bu ġünler mi ‘aceb Kānî şabā-veş bildiġüñ ġünler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 17). [yok]

Zamānuñ i’tibārâtı cihānda medḡalı **yokdur** /Sepîde-rîş olan kibrit ile zâtında pîr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 5). [yokdur, -dur]

Deḡānından vişāle dā’ir olmaz ḡarfcik mesmû‘ /Ḳıḡan hep vardandur emr-i mümkün **yokdan** çıḡmaz (Kânî Divanı, Gazel 78, Mısra 8). [yokdan, -dan]

Derün u sînede çün dāğ u şerḡa **yok** şüfî /O ḡalkasuz rezesüz köhne bâbı neylersin (Kânî Divanı, Gazel 138, Mısra 3). [yok]

Bu şüret-hâne-i ʿālemde **yokdur** cāy-ı āsāyiş /ʿAceb kıanda gidersin Kāniyā büt-hāneden şöıra (Kānî Divanı, Gazel 155, Mısra 9). [yokdur, -dur]

Bu devr-i bî-vefāda derdüñe dermān olur **yokdur** /Dem-i Hızır u Mesîhādan dağı Kānî şifā umma (Kānî Divanı, Gazel 166, Mısra 13). [yokdur, -dur]

Hayālün bir yere başmaz dil-i bî-kīneden şöıra /Miyānuñ kıoçmağı imkān **yok** āyīneden şöıra (Kānî Divanı, Gazel 178, Mısra 2). [yok]

Cān u dil gitdi baña kıalmadı āhdan ğayrı /Elvirür hālūme **yok** hāl-i tebāhdan ğayrı (Kānî Divanı, Gazel 204, Mısra 2). [yok]

Dāğ-ı dilūme hançer-i āzārı ğibi **yok** /İnşāf olınsa ğüzelüm dirhem ü merhem (Kānî Divanı, Gazel 126, Mısra 7). [yok]

Benümle āşınālık **yoğ** iken kimlerle eglendün /Şükür ğeçdi hele bî-ğānelikler eldigün ğünler (Kānî Divanı, Gazel 62, Mısra 13). [yoğ]

Alnumda niçe anlar idi hîç beşāşet /**Yoğ** iken efendüm hele ben ānumı ğördüm (Kānî Divanı, Gazel 129, Mısra 8). [yoğ]

Yoğ iken sīnede fıkır-i dehenün bir zerre /Hîç memnūn değilem dūnyede var olduğıma (Kānî Divanı, Gazel 183, Mısra 3). [yoğ]

Benüm senden murādum **yoğ** iken hālüm dīğer-ğündür /Kanı ardum şıra bād-ı şabā tek yeldigün ğünler (Kānî Divanı, Gazel 62, Mısra 5). [yoğ]

Ğönülde ıışık **yoğ** ise şarābı neylersin /Harāret olmayıcağ dilde ābı neylersin (Kānî Divanı, Gazel 138, Mısra 1). [yoğ]

Ğerm-ābe-i vaşluñda senün āşığ-ı ter-dest /Ğöz yaşı kıadar **yoğ** ise de çok şu dökündi (Kānî Divanı, Gazel 205, Mısra 12). [yoğ]

yok yere: Hiçbir ğereğı yokken.

Hʿābīde iken ğördüm iki būsecik aldum /Öpdüm dehenin **yok yere** hep kıanımı ğördüm (Kānî Divanı, Gazel 129, Mısra 12). [yok yere]

yokla-: I. Kendini ğöstermek, etkisini hissettirmek. II. Ziyaret etmek.

Demüm dāğum ğama hem-dem hem āb ağıduram hem dem /Ğamuñ **yoklar** beni dem dem dedem dem kıande ben kıande (Kānî Divanı, Gazel 174, Mısra 6). [yoklar, -r]

yokluk: (sevgilinin ağızının) Yok sanılacak kıadar kıüçük olmak.

Yokluğla idi şöħreti ol hokkıa-dehānuñ /Fāş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi (Kānî Divanı, Gazel 193, Mısra 9). [yokluğla, -la]

yol: 1. Uğruna, uğrunda.

Eşküm o şūhı görse **yolında** sebîl olur /Hürşîd öñünde necm-i Süreyyâ sefil olur (Kânî Divanı, Gazel 34, Mısra 1). [yolında, -ında]

Kâşidân-ı reh-i ‘irfân yedek çekmezler /Kılma bu **yolda** yayan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 22). [yolda, -da]

Yoluñda dîde şalkum şalkum incüler nisâr itdi /Gel ey şehvâr-ı varum cevher-i ferdim niçün küsdün (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 13). [yoluñda, -uñda]

Senüñçüñdi rakîbân ile nâverdüm niçün küsdüñ /**Yoluñda** bî-muḥābâ cānımı virdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 2). [yoluñda, -uñda]

‘İşka düşeli dîdelerüm itmedi râḥat /**Yoluñda** senüñ virdi niçe kerre döküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 4). [yoluñda]

2. Yol, güzergâh.

Yolum hep ḥuşk-sâl-ı vahşete düşdi bu esnâda /Kurıdı qanı cism-i zârumuñ hergiz terüm yoğdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 31). [yolum, -um]

yol al-: İlerlemek.

Uyan yatdukca sen bâr-ı günâh eyler seni qanbûr /Ne deñlü **yol alur** fikr eyle bir kerre ‘aceb gözler (Kânî Divanı, Gazel 28, Mısra 8). [yol alur, -ur]

yolcu: Yolcu (Fâni).

Emânet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nûrı /Qarîbü’l-‘ahd **yolcudur** efendüm Kânî’ñi ḥoş tut (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 10). [yolcudur, -dur]

yoluñı şula-: Sevgilinin uğruna kanının su gibi akması.

Qanum **yoluñı şulamağa** ḥâzır iken hîç /Boş yerlere şular gibi aqmaq ne revâdur (Kânî Divanı, Gazel 45, Mısra 5). [yoluñı şulamağa, -mağa]

yor: Rahatsızlık vermek, zahmet vermek.

Derün âsüdelik ‘azv eylemişler Kânî-i zâra /Yine dîvānenüñ gül-gün ārāmını **yormışlar** (Kânî Divanı, Gazel 27, Mısra 10). [yormışlar, -mişlar]

yorgân üstüne gavgâ: Menfaatin sebep olduğı çekişme, makam elde etmek için girişilen mücadeleye, post kavgası.

Düşdiginden aqlarum yāruñ rakîbân üstüne /Sevdigüm **gavgâ** bütün ‘ālemde **yorgân üstüne** (Kânî Divanı, Gazel 157, Mısra 2). [yorgân üstüne gavgâ]

yorulup hışla-: Yorulduğu için hışlayarak nefes alıp vermek. (Rakibin gönül ahını gizlemek için soluk soluğa kalmış gibi nefes alıp vermesi)

Ne semte varsa dil-ber şoluğu anda alur ağıyar /Tuyırmaz āh-ı dil-süzün yorılmış güyyiā hışlar (Kânî Divanı, Gazel 39, Mısra 10). [yorılmış hışlar, -r]

yūh: Güneş.

Derūn bīrūn-nümā-yı cism tāb-ı rūhdandur hep /Zemīn ü āsmānda āb u revnak **yūhdandur** hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 2). [yūhdandur, -dandur]

yum-: Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek.

Aç sīneñi görünsün o āyīne-i ılsım /**Yum** gözlerūñ açılmasun ol dahmegāh-ı nāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 12). [yum]

yumşa-: Yumuşamak.

Her çend seng-dil ise de **yumşar** beni görüp /Nāziklik ile göñlümi aldı tenūñ senūñ (Kânî Divanı, Gazel 100, Mısra 9). [yumşar, -r]

yun-: Yıkayıp temizlemek.

Hep bāde-i bī-ğışla **yunar** çirk-i günāh /Çirk-i bedeni reşha-i şafvet yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 3). [yunar, -ar]

yürü-: 1. Yürümek, gitmek.

Cān be-leb gözleri yollarda dil-i bīmāruñ /**Yürüsün** hastesini görmege cānān yürisün (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 8). [yürisün, -sün]

Cān be-leb gözleri yollarda dil-i bīmāruñ /Yürisün hastesini görmege cānān **yürüsün** (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 8). [yürisün, -sün]

Sürünse **yürüse** bilece ‘āşık-ı zāruñ /Pā-tābe-girībān ser-i dāmen gibi olsa (Kânî Divanı, Gazel 159, Mısra 9). [yürise, -se]

2. I. Yürümek. **II.** Salınmak.

Ele al sāğarı biñ nāz ile ey cān **yürüsün** /Reg-be-reg cism-i yebüset-zedeye kân **yürüsün** (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 1). [yürisün, -sün]

Ayağı bāğda servūñ gelemes ayağına /Bāri lutf eylesün ol serv-i hırāmān **yürüsün** (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 6). [yürisün, -sün]

3. Yürümek. (kadeh gezdirmek bağlamında)

Māh-ı maḥsūf-veş alsun ele cām ḳahve /Devr-i meclisde o ḥūrşīd-i dıraḥşān **yürüsün** (Kânî Divanı, Gazel 140, Mısra 4). [yürisün, -sün]

4. Yürümek, gezmek, dolaşmak.

Ṭabanı yanmış āsā pek **yürür** zāhid nedür fā'iz /Siyāh āhenden ey dil beyzā-ı tīg-ı tābān çıkmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 5). [yürür, -r]

yüriyen: Yürüyüp giden kimse.

Belürsiz oldı bezimde kemāl-i mestīden /Göbek atan **yüriyen** şīvelerle baş şalan (Kânî Divanı, Gazel 139, Mısra 10). [yüriyen]

yürüştenden belli: (Sevgilinin nazlı nazlı) Yürüyüşünden açıktır, ayandır.

Bu nāzişlerle cānā **yürüştenden bellidür** elbet /Nedür söyle digeṛ reftār bu reftār küsdüñ mi (Kânî Divanı, Gazel 190, Mısra 7). [yürüştenden bellidür, -dür]

yūsuf-ender-cāh ol-: Yusuf'un en yüksek derecelisi olmak. (Hz. Yusuf'un kuyuya atılması olayına telmiḥ vardır).

Zeneḥdānuñ ḥayāliyle dönüştē bir ser-i cāha /İlişdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 16). [yūsuf-ender-cāh oldum, -dum]

yūsuf-vār: Hz. Yusuf gibi.

Çün ayrılşañ gerek bi'l-iztīrār elbet ahibbādan /Cefā görseñ de **Yūsuf-vār** sen iḥvānuñı ḥoş tıṭ (Kânî Divanı, Gazel 13, Mısra 8). [yūsuf-vār]

yuva: Yuva, mesken, hane.

Çatlatdı mürğüñ dil-i zār u nizārumı /Yaḳdı **yuvamı** cānumı feryād-ı 'andelīb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 16). [yuvamı, -mı]

Yuvalanmaḳ ser-i 'uşşāḳa bir bāzīçedür Kānī /Keser 'uşşāḳınuñ başların ol ḥūnī **yuvalarda** (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 10). [yuvalarda, -larda]

yuvaḍan uç-: Büyüyüp aile ocağından ayrılmak.

Uçdı mürğ-ı dil-i zārūm yuvaḍan zār iderek /'Azṃ-i gül-geşt-i çemen şuffe-i gülzār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 1). [yuvaḍan uçdı, -dı]

yuvalan-: Yuva kurmak, yuva edinmek, ev bark sahibi olmak, yerleşmek.

Yuvalanmak senüñ haddüñ mi şāh-ı Sidrede ey zāg /O ‘Anka-beççe-i pür-nāz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [yuvalanmak, -mak]

yuvasını yap-: Hak ettiği karşılığı vermek, gereken cevabı verip hakkından gelmek.

Bülbülün yapsa yuvasın gül dinilmez reng aña /Şu‘lezār-ı reng-i gül cāy-ı nişest olmuş yine (Kânî Divanı, Gazel 156, Mısra 5). [yuvasın yapsa, -sa]

yuy-: Yıkamak, temizlemek.

Evsāh-ı riyāyı yedi deryā **yuyamaz** /Ol lekkeyi bir cüz-i kabāhat yaykar (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 11). [yuyamaz, -amaz]

yüz: 1. Yüz, yanak.

Yüzüm rengini gül-ḥande-i âmâlde sādur /Sözüm her çend rengin olsa istihsāna ḥasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 13). [yüzüm, -üm]

Şüphe var mı ḥaṭ-ı ruḥsār **yüze** çıkmaya mı /Zālike‘ş-şuḥuf ‘aceb muşḥaf-ı lā-rayb midür (Kânî Divanı, Gazel 53, Mısra 5). [yüze, -e]

2. Yüz, suret, çehre.

Kānî ‘amel şaḥīfesinün görse bir **yüzin** /Lā-büd demek gerek hele bir yüzi āğıza (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 9). [yüzin, -in]

3. Yüz, cemalet.

Bir içim şu deyu âteşlere girsem gider gelmez /Ya bir kerre **yüzin** görmege cân virsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 2). [yüzin, -in]

yüz: Yüz, sayı sıfatı.

Teşbīh ider hezār gülistāna ruḥlarıñ /Şad-berg-i leb şüküftesi **yüz** gülsitān deger (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 10). [yüz]

yüz biñ: Yüz bin.

‘Aceb bir ben miyim dil-ḥün ḡadrün biñ mi **yüz biñ** mi /Vefāsızluḡ mesānidinde pek ‘ālī maḡām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 5). [yüz biñ]

yüz biñ sāl-: Yüz bin yıl.

Kāniyā nīk ü bedüm bir kimse bilmez şad şükr /Niçe **yüz biñ sāldur** töldüm boşaldım yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 16). [yüz biñ sāldur, -dur]

yüz bul-: I. ilgi ve yakınlık görmek. II. Kendisine gösterilen hoşgöründen yararlanıp şımarmak.

Şad hamd ki **yüz bulmadı** benden zen-i dünyā /Āhır didi kendüm gibi bir şevhere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 17). [yüz bulmadı, -madı]

yüz qaralığı: Ayva tüyleri.

Yüzine urdı felek itdigi istignāyı /Neye **yüz qaralığın** kend'özine bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 6). [yüz qaralığın, -n]

yüz vir-: ilgi, alaka göstermek.

İ'tibār ehli baña biñ i'tibār eylerse de /İ'tibārāta virüp yüz i'tibār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 10). [yüz virüp, -üp]

yüzden: Sebep.

Toħm-ı maħabbet ekdi o hāl-i siyeh dile /Bîh ü büni tutarsa o **yüzden** ekidedür (Kânî Divanı, Gazel 18, Mısra 12). [yüzden]

yüze gel-: Görünmek, karşı karşıya gelmek.

Rübeh-nijād ekseri ehl-i zamānenün /Zîrā **yüze gelince** heme rübehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 12). [yüze gelince, -ince]

yüzi āğız: Yüzü beyaz (kimse). (melek).

Kānî 'amel şaħīfesinün görse bir yüzün /Lā-büd dimek gerek hele bir **yüzi āğıza** (Kânî Divanı, Gazel 180, Mısra 10). [yüzi āğıza, -a]

yüzi māh: Ay yüzlü (sevgili).

Çıkdı feryād u figānum giderek nüh felege /Daħı bir vuşlat içün ol **yüzi māhum** dir tüh (Kânî Divanı, Gazel 154, Mısra 4). [yüzi māhum, -um]

yüzine ur-: Kabahatini, kusurunu yüzüne karşı söyleyip kendisini ayıplamak.

Yüzine urdı felek itdigi istignāyı /Neye yüz qaralığın kend'özine bār itdi (Kânî Divanı, Gazel 212, Mısra 5). [yüzine urdı, -dı]

yüzle-: Yüzünü döndürmek, teveccüh etmek.

Bu dil seni gözler seni **yüzler** seni özler /Hep cāy-gehi hāk-i reh ü tīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 17). [yüzler, -r]

zād: Kendi, öz.

Raķīb-i ehriyen haķķ gösterüp ol berhemem **zādı** /İşāret itdi şūfiye didi vallāh şundan şu (Kânî Divanı, Gazel 149, Mısra 3). [zādı, -ı]

zād: Yiyecek, azık.

Reh-i vefāda ebed zıkr ü fikrimüz sensin /Cerāb-ı dilde bizüm ğayrı **zādımız** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 37, Mısra 12). [zādımız, -ımız]

zāğ: Karga.

Kānî ne be-tahķīķ-i terennüm köni ki **zāğ** /Bülbül gibi de itse nidā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 15). [zāğ]

zāğ: I. Karga. II. Dost olmaktan hoşlanılmayan kimse, seilmeyen kişi, rakip.

Ne ki ğisūlaruñdan göz yayındurmakda mużtardur /Şikāyet bāğbānlarda nihāyet **zāğlardandur** (Kânî Divanı, Gazel 22, Mısra 6). [zāğlardandur, -lardandur]

Yuvalanmak senüñ haddüñ mi şāğ-ı Sidrede ey **zāğ** /O ‘Anķa-beççe-i pür-nāz yavrılar yuvalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 3). [zāğ]

zāhid: Kaba sofu (çok dindar olup irfanı olmayan kimse).

Zāhidüñ dahli mey-i bî-meze-i ğafletedür /Almaz ağza lebüñi mes’eleye ‘ālimdür (Kânî Divanı, Gazel 46, Mısra 7). [zāhidüñ, -üñ]

Zāhidi telğ-dimāğ eyledi şi‘rūñ Kānî /Bilmezem hāmesine fülül-i aħmer mi sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 9). [zāhidi, -i]

Vaķtiyle kılarum diyu her-bār nemāzı /**Zāhid** bize itdigüñ edā hīç çekilmez (Kânî Divanı, Gazel 70, Mısra 4). [zāhid]

Zāhid yine sen ħalt-ı kelām eyleye düşdüñ /Te’dīb gerekdür seni gel mesti söküñdi (Kânî Divanı, Gazel 205, Mısra 5). [zāhid]

Raķibi ħatıruñ çün **zāhidi** Allāh için Kānî /Dile vird itmedük en‘ām mı evrād mı ķaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 11). [zāhidi, -i]

Ṭabanı yanmış āsā pek yürür **zāhid** nedür fā’iz /Siyāh āhenden ey dil beyzā-ı tiğ-ı tābān çıķmaz (Kânî Divanı, Gazel 83, Mısra 5). [zāhid]

Gel ķo nefsanıyeti maħv-ı vücūd it **zāhid** /Bu şu‘unāt inan bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 11). [zāhid]

Zāhid beni görür de şanur ki şafām var /Ya‘ni cihanda dil-ber-i şāhib-vefām var (Kânî Divanı, Gazel 29, Mısra 1). [zāhid]

Ƙo ƙa'ni eřki ħun-pāř-ı řerār-efřāna ey **zāhid** /Ne yapsun 'āřık-ı bī-čārenüñ de derdi var ağlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 15). [zāhid]

zāhid-i ħarūn: İnatçı sofu.

Alma kesendiye bizi ey **zāhid-i ħarūn** /İsterse medħ it iste o māha kes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 17). [zāhid-i ħarūn]

zāhir: Ařıkār, görünür durumda, ortaya çıkan.

zāhirle iş olmaz ki iřüñ bāřını vardır /Toğursa inanma ki o 'innīndür ammā (Kânî Divanı, Gazel 2, Mısra 27). [zāhirle, -le]

Sebük-serler olur iflāsa bādī ser-fürü itsek /Bu **zāhirdür** eger endīře-i cām u sebū itsek (Kânî Divanı, Gazel 101, Mısra 2). [zāhirdür, -dür]

zāhir ol-: Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

Eli ehlerinden al kim tā ola ħāřřiyeti zāhir /Vezāret mührü dest-i düzde girmekle vezīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 3). [zāhir ola, -a]

zāhir-i kisvet yayka: Dış yüzünü, görünen yüzünü, maddi varlığını temizlemek.

Erbāb-ı riya beñzer o cāme-řūya /Ƙor bāřınını **zāhir-i kisvet yaykar** (Kânî Divanı, Gazel 56, Mısra 10). [zāhir-i kisvet yaykar, -r]

zālim: 1. Zulm eden, zālim (Sevgili).

Ferāğatde hemānā řāh kendü 'ālemindeyken /Ne sihr itdüñ a **zālim** āh 'aqlum çeldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 4). [zālim]

2. I. Zulüm edici. **II.** Felek.

Yetiřmek istemez miydi a **zālim** meyve-i mařřūd /Ƙoparduñ ġadr idüp olmazdan evvel anı ħām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 3). [zālim]

zamān: I. Devir, zaman. II. Talih.

Zamānuñ i'tibārātı cihānda medħali yoğdur /Sepīde-rīř olan kibrit ile zātında pīr olmaz (Kânî Divanı, Gazel 67, Mısra 5). [zamānuñ, -uñ]

Amān **zamān** virürse o bī-amān virmez /O bī-amān felekde amān zamān mı ƙodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 15). [zamān]

Amān zamān virürse o bī-amān virmez /O bī-amān felekde amān **zamān** mı ƙodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 16). [zamān]

2. Mevsim; süre, vakit.

Haṭ-āver olmuş eyyām-ı bahār ḥüsn ü ān geçmiş /Bilür ol şüh görse ‘āşıkın ammā **zamān** geçmiş (Kânî Divanı, Gazel 92, Mısra 2). [zamān]

zamāne: İçinde bulunulan zaman dilimi (Mecazen o devirde yaşayan insanlar).

Zamānede unutulmuş adın bilür daḥı yok /Şudūr-ı luṭf u mürüvvet cünūna ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 3). [zamānede, -de]

Gördüñ **zamāne** uymadı sen uy zamāneye /Aldan durūğa lāfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 1). [zamāne]

Gördüñ zamāne uymadı sen uy **zamāneye** /Aldan durūğa lāfa inan uy terāneye (Kânî Divanı, Gazel 170, Mısra 1). [zamāneye, -ye]

zamān-ı vaşl: Kavuşma zamanı.

Zamān-ı vaşluñ añıldukça cism-i rüzgār aḡlar /Sevād-ı ḥaṭṭuñ eyyāmı görünse nev-bahār aḡlar (Kânî Divanı, Gazel 19, Mısra 1). [zamān-ı vaşluñ, -uñ]

zamāyir: Gönüller.

Dil-i ‘uşşāk elbet müncezibdür semt-i ḥübāna /Merāci’dür efendi mu‘teber lā-büd **zamāyirde** (Kânî Divanı, Gazel 172, Mısra 4). [zamāyirde, -de]

zamīr-i dil: Gönün içi.

N’olur Kānīyi itseñ bir selām-ı tāzeye şāyān /**Zamīr-i dilde** köhne ārzūlar hep senüñçündür (Kânî Divanı, Gazel 33, Mısra 14). [zamīr-i dilde, -de]

zan it-: Zannetmek, sanmak.

Tehī maḡzam Felāṭun **zan ider** ammā beni herkes /Ümīd-i neş’e eyler nūş-ı cām-ı ser-nügünümde (Kânî Divanı, Gazel 179, Mısra 13). [zan ider, -er]

Senüñ ben boynı baḡlu ‘abd-i memlūkuñ muyam ey çarḥ /Benüm rām olduğum gördüñ de **zann itdüñ** ḡulām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 14). [zann itdüñ, -düñ]

zanneyle-: Zannetmek , sanmak.

Benümsin ben senüñ **zanneyler** idüm bir zamān ammā /Sen olduñ āşinā-yı şad-hezār ol gitdi ben ḡaldum (Kânî Divanı, Gazel 117, Mısra 7). [zanneyler, -r]

zār: Ağlamak, inlemek.

Fem ü leb ruḥ zenaḥ ber-būse **zār** olmaz bu yerlerde /Turunc u pūste gül gül-nār enār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 1). [zār]

zār it-: Ağlayıp inlemek.

Uçdı mürğ-ı dil-i zārūm yuvadan **zār iderek** /°Azm-i gül-geşt-i çemen şuffe-i gülzār iderek (Kânî Divanı, Gazel 109, Mısra 1). [zār iderek]

Geçdi ol yāre beni āgyār **zār itmem** yine /Geçse dilden gizlü biñ oḡ āşikār itmem yine (Kânî Divanı, Gazel 162, Mısra 1). [zār itmem, -mem]

zār ol-: Ağlayıp inlemek.

Acımam ‘ışkı ile zār u nizār olduğuma /Yār eger hīç kulaḡ tuṭmasa **zār olduğuma** (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 2). [zār olduğuma, -diğuma]

zār u nizār ol-: Zayıf ve arık olmak.

Acımam ‘ışkı ile **zār u nizār olduğuma** /Yār eger hīç kulaḡ tuṭmasa zār olduğuma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 1). [zār u nizār olduğuma, -diğuma]

zārar gel-: Kötülük gelmek.

Żarar gelmez kişiy e kendü cinsinden kim olsa da /Ḥilāf-ı cinsi ḡo aḡrānla eşbāhla ol sen (Kânî Divanı, Gazel 134, Mısra 9). [zārar gelmez, -mez]

zārbet-i ser-pençe-i ḡahr: Kederinin güçlü darbeleri.

Lāl itdi beni **zārbet-i ser-pençe-i ḡahrūñ** /Ellerle işāret iderem beşlere düşdüm (Kânî Divanı, Gazel 125, Mısra 7). [zārbet-i ser-pençe-i ḡahrūñ, -uñ]

zāviye-i hecr: Ayrılık tekkesi, sığınağı.

Ḳalır mıyuz bu **zāviye-i hecrde** ebed /Yoḡsa felekde vāşıl-ı ümmīd olur mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 66, Mısra 5). [zāviye-i hecrde, -de]

zebān: Dil.

Seni her zerre bir başḡa şıfatla itmede tavşīf /Kimi Allāh kimi Yezdāndur dirler **zebānlarda** (Kânî Divanı, Gazel 153, Mısra 6). [zebānlarda, -larda]

Zebānum cünbiş-i ḡarf-i recā-yı vaşla nā-maḡrem /Deḡānum lezzet-i gül-būse-i ḡūbāna ḡasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 11). [zebānum, -um]

Zebānum hüsni-i taʿbīr-i merāmum itmeden ʿāciz /Kelāmum imtizāc-ı harf-i istihsāna hasretdür (Kânî Divanı, Gazel 35, Mısra 7). [zebānum, -um]

zebāne-i sitem: Sitem ateşi.

Tekellüm eylemege var mı nāzdan ruḥṣat /**Zebāne-i sitem** anda zebān dehān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 12). [zebāne-i sitem]

zebān-ı nāz: Cilve dili.

Nigāh-ı nāza da ḳāʿil idük dirîḡ itdi /**Zebān-ı nāz** yine yā bāri tercemān mı ḳodı (Kânî Divanı, Gazel 208, Mısra 20). [zebān-ı nāz]

zebānī-beçe: Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli cehennem bekçisi çocuğu.

Kāniyā ʿışḳ ile yanmağa bir çāre ara /O **zebānī-beçenüñ** ḳartı ne nev-resi ne (Kânî Divanı, Gazel 169, Mısra 10). [zebānī-beçenüñ, -nüñ]

zebūn u zār koy-: Ağlayan ve zayıf duruma getirmek, hale koymak.

Alduñ gönülcüğüm beni ḳoyduñ zebūn u zār /İtdüñ hūlāṣa āteş-i ʿışḳum şabır-güdāz (Kânî Divanı, Gazel 73, Mısra 3). [zebūn u zār ḳoyduñ, -duñ]

zeheb it-: Altın etmek, bir maddeyi altına çevirmek.

Mis-i nā-rāyic-i āmālūmi iksīr-i tevfiḳ /Nigāh-ı nīmīle āyā niçün itmez zeheb yā Rabb (Kânî Divanı, Gazel 8, Mısra 8). [zeheb itmez, -mez]

zehr-āb-ı hicrān: Ayrılığın acı, zehirli suyu.

Dil dadanmış idi nuḳl-i hoş-güvār-ı vaşluña /Şimdilik **zehr-āb-ı hicrāna** ḳoraldum yaluñuz (Kânî Divanı, Gazel 82, Mısra 12). [zehr-āb-ı hicrāna, -a]

zeḳan: Sevgilinin çenesi.

Ḥāl-i būyin ise bir ʿanber-i dūd-ālūda /Sīmden sāḥte güyā **zeḳanı** micmerdir (Kânî Divanı, Gazel 36, Mısra 10). [zeḳanı, -ı]

zekāt-ı hüsñüñ dilen-: Güzellik zekâtını (güzelliğinin kırkta biri) dilenmek.

Dilenüp gezmede ben gāh zekāt-ı hüsñüñ /Dilümi kārđ-ı ḡamla delenüm hoş geldüñ (Kânî Divanı, Gazel 108, Mısra 7). [zekāt-ı hüsñüñ dilenüp, -üp]

zell ü hevân: Hatalar ve rezillikler.

Çekemez ehl-i himem lâ vü ne‘am âzârın /Nedür ol **zell ü hevân** bir var imiş bir yoğ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 18). [zell ü hevân]

zelzele vir-: Sarsıntı yaratmak.

‘İşkuñ şanemâ mülk-i dile velvele virdi /Bîm-i hañ-ı ‘anber-şikenüñ **zelzele virdi** (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 2). [zelzele virdi, -di]

zemîn: 1. Dünya, alem, yeryüzü.

Pâsbân ol ser-i küyüñda o mâhuñ Kânî /Şu **zemînde** dil-i hürşîdi misâl it gice geç (Kânî Divanı, Gazel 15, Mısra 10). [zemînde, -de]

2. I. Bir şeyin üzerinde geliştiği, cereyan ettiği ortam. **II.** Tarz, eda.

Bu **zemînlerle** ne mümkün kām almak Kāniyā /Kām ruḥşat-nāmesin çarḥ-ı sitemger virmese (Kânî Divanı, Gazel 175, Mısra 17). [zemînlerle, -lerle]

zemîn ü âsmân: Yer gök; her yer, bütün dünya.

Derûn bîrûn-nümâ-yı cism tâb-ı rûḥdandur hep /**Zemîn ü âsmânda** âb u revnağ yûḥdandur hep (Kânî Divanı, Gazel 10, Mısra 2). [zemîn ü âsmânda, -da]

Şefâ‘at-ḥ-âhlik diñlemez ‘özre i‘tibâr itmez /**Zemîn ü âsmânı** başuma dirsem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 26). [zemîn ü âsmânı, -ı]

zemîn-i dil: Dil, üslup konusu.

Kânî yine cevâhir-i ma‘nâyı keşf idüp /Buldı **zemîn-i dilde** yeñi kân efendimüz (Kânî Divanı, Gazel 71, Mısra 22). [zemîn-i dilde]

zemm it-: Yermek, çekiştirmek, dedikodusunu yapmak.

Baña âzârı için ğam yeme lâkin dil-âzârım /Raḳîb-i rû-siyâhı **zemm idüp** yersem gider gelmez (Kânî Divanı, Gazel 84, Mısra 24). [zemm idüp, -üp]

zen: Kadın.

Haṭṭdur ṭutan dili iki tellü kapağ ile /**Zen** tek ricâl âyîne-i emles istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 4). [zen]

zenaḥ: 1. Çene, yanak.

Fem ü leb ruḥ **zenaḥ** ber-büse zār olmaz bu yerlerde /Turunc u püste gül gül-nār enār olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 1). [zenaḥ]

2. Çene çukuru.

Zeneḥdānuñ ḥayāliyle dönüſde bir ser-i çāha /İliſdi pāyum oldum Yūsuf-ender-cāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 15). [zeneḥdānuñ, -uñ]

zen-i dünyā: (fitne ve fesat çıkaran bir) kadın olan dünya.

Şad ḥamd ki yüz bulmadı benden **zen-i dünyā** /Āḥir didi kendüm gibi bir ſevhere düſdüm (Kânî Divanı, Gazel 118, Mısra 17). [zen-i dünyā]

zer: 1. Altın; sarı renk.

Ṭutar bālāyı gerdünda ḳamer bir mu'teber keſköl /Degöl çeſbān egerçi bu ḳalenderlikle **zer** keſköl (Kânî Divanı, Gazel 114, Mısra 2). [zer]

2. I. Altın. II. Para.

Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmağ ile işler /Görürsin ceyb-i dilde naḳd nāmıyla **zerüm** yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 6). [zerüm, -üm]

Zuhru'l-kirām olan **zeri** eyler mi iddiḥār /Ta'dād iden mekārimi dāḥir degöl midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 5). [zeri, -i]

zerd:

1 Sarı, sararmış, solgun (yüz bağlamında).

Görelî **zerdimi** ben eſk-i ſefîdümle zede /Heves-i ſīm ü ğam-ı zer de bugün gitdi gider (Kânî Divanı, Gazel 30, Mısra 9). [zerdimi, -imi]

2. Sarı. (Aşk belirtisi olarak sararmak, solmak).

Ḳaysısı büstān-ı 'iſḳuñ rüy-ı zerd-i Ḳaysdur /**Zerd** canfes cāme-i ſāhāne olmış olmamış (Kânî Divanı, Gazel 89, Mısra 10). [zerd]

zerd it-: Sarartmak, soldurmak.

Bir ḥoſ ḳanarya rengi virüp perr-i nāleye /**Zerd itdi** gül-ruḥānumı feryād-ı 'andelîb (Kânî Divanı, Gazel 12, Mısra 30). [zerd itdi, -di]

zer-i deh-dehi: Saf altın sarısı.

Deh düſdüm 'āſıḳuñ nīm-i bî-ğışşına ve-lîk /Ruḥsār-ı zerdi pek de **zer-i deh-dehi** degöl (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 10). [zer-i deh-dehi]

zerīn: Altın.

Ṭakmış miyânına o **zerīn** ḥaṇçerin gelür /Tīg-i nigāhı dilleri delmez kıyās ider (Kânî Divanı, Gazel 26, Mısra 5). [zerīn]

zer-keşī şey: Altın işlemeli şey. (Şarap testisi).

Sākī getür bize yine şol **zer-keşī şeyi** /Döndür şu gönçe-i gül-i şad-berge şīşeyi (Kânî Divanı, Gazel 202, Mısra 1). [zer-keşī şeyi, -i]

zerrāt: Zerreler.

Ḳābe kavseyne çıkar bahtımızuñ **zerrātı** /Egri toğrı ne ki dir isem hep ebrū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 19). [zerrātı, -ı]

zerre: Zerre, çok küçük.

Her **zerre** bir defîne her kuvve bir ḥazîne /Ol nükte-i ḥafî ne vîrāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 3). [zerre]

zerre ol-: (Sevgilinin üzerindeki tozun, toprağın) En küçük parçası.

Zerre olurdim o mihre ḥāksārumdur dise /Ḥāk-pā olurdim ammā ki ğubārumdur dise (Kânî Divanı, Gazel 158, Mısra 1). [zerre olurdim, -urdım]

zerre zerre: En küçük parçasına varıncaya kadar.

Her aʿzā **zerre zerre** pāre pāre laḥt laḥt oldı /Hemān bir cān ḳaldı anı da serdüm niçün küsdüñ (Kânî Divanı, Gazel 104, Mısra 15). [zerre zerre]

zerrece: Zerre kadar, çok az.

Bütün ḥayruñ da şerrüñ de ḳaderdür maşdarı lâ-büd /Benüm kendi yedümde **zerrece** ḥayr u şerüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 34). [zerrece]

zevi'l-cāh: Makam, mevki, rütbe sahipleri.

Ne tüvān-ger ne kerem-ver ne **zevi'l-cāh** yapar /Ne ḥıdīv ü ne müşîr ü ne şehin-şāh yapar (Kânî Divanı, Gazel 51, Mısra 1). [zevi'l-cāh]

zevķ: Keyif, eğlence.

Başıldı **zevķler** zor-ı mey-i köhneyle meclisde /Aşıldı şevķler Kānî ser-i dīvāra bāb-āsā (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 13). [zevķler, -ler]

Senüñçün ağlamakda buldığım **zevki** haķ-ı Zemzem /Degül bulmaķ müyesser sevdigüm ğayrı ovalarda (Kânî Divanı, Gazel 188, Mısra 5). [zevki, -i]

zevķ u şafâ: Eğlenme, keyfetme; eğlence.

Arkasında o bütün **zevķ u şafâdur** maṭlab /Lîk maḥcûb oluram kendüye bār oldıguma (Kânî Divanı, Gazel 183, Mısra 7). [zevķ u şafâdur, -dur]

Her zamân sâĝar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer /Yoḥsa bu **zevķ u şafâyı** yine sâĝar mı sürer (Kânî Divanı, Gazel 47, Mısra 2). [zevķ u şafâyı, -yı]

zevķe ışın-: Eğlenceye alışmak.

Dürüldi ‘âlem-i âbuñ şafâsı mevsim-i deyde /Işındı erba‘inde ḥalk zevķe mâh-ı âb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 4). [zevķe ışındı, -dı]

zevķ-i âĝüş-ı miyân: Sevgiliyi belinden sarmanın kucaklamanın zevki.

Lezzet-i bûs-ı dehân bir var imiş bir yoĝ imiş /**Zevķ-i âĝüş-ı miyân** bir var imiş bir yoĝ imiş (Kânî Divanı, Gazel 88, Mısra 2). [zevķ-i âĝüş-ı miyân]

zevķ-ı ḥâl: Dostlara ulaşmanın vermiş olduĝu mutluluk.

Temîz aşḥabı **zevķ-ı ḥâl** ile ḥoş-ḥâldür her vaķt /Çü ibnü’l-vaķt vaķf-ı intizâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 5). [zevķ-ı ḥâl]

zevķ-ı salṭanat-ı şad-cihân: Yüz cihana hükmetme, sultanlık etme zevki.

Nâz itse daḥı vuşlatı biñ el-amân deĝer /Anısı zevķ-ı salṭanat-ı şad cihân deĝer (Kânî Divanı, Gazel 61, Mısra 2). [zevķ-ı salṭanat-ı şad-cihân]

zevķ-i şarâb-ı nâb: Saf şarabın zevki.

Zevķ-i şarâb-ı nâbı peymâneler de bilmez /Ser-ḥoş-ı bezm-i şevķı mey-ḥâneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 1). [zevķ-i şarâb-ı nâbı, -ı]

zevķ-yâb ol-: Zevk bulmak.

Vaḥdetüñ fehmi eyleyen kesretten olmaz zevķ-yâb /Şemme-i ḥâlüñ ṭuyanlar zülfüne itmez dimâĝ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 9). [zevķ-yâb olmaz, -maz]

zi ins ü cān: İnsan ve cin tayfasında. Yaratılmış tüm canlılar içinde.

Her cān **zi ins ü cān** degül ol feyze müsta‘id /İllā o cān ki cānla her-cāyı ʔoldurur (Kānî Divanı, Gazel 40, Mısra 9). [zi ins ü cān]

zīb-i bināgüş it-: Kulağına küpe olarak takmak.

Şu gevherler ki nesr itdüm anı **zīb-i bināgüş it** /Eger olmak dilerseñ ‘ālem içre ma‘rifet Kānı (Kānî Divanı, Gazel 211, Mısra 17). [zīb-i bināgüş it]

zīb-i cāme vü destār: Sarık ve elbisenin süsü.

Şeref insāna **zīb-i cāme vü destār**dan gelmez /Dıraḥt-ı huşke revnāk mihr-i pür-envārdan gelmez (Kānî Divanı, Gazel 80, Mısra 1). [zīb-i cāme vü destār, -dan]

zīb-i ḥāl it-: (öç alma düşüncesini) Davranışlarının süsü yapmak. (Sadece öç almak, kötülükleri cezalandırmak fikriyle hareket etmek)

‘Azīz zū’n-ntiḳām ismin netīce **zīb-i ḥāl itme** /‘Afüvv ismine hem-dem kıl Ḥalīm ismin Şabūr ismin (Kānî Divanı, Gazel 135, Mısra 7). [zīb-i ḥāl itme, -me]

zıkr it-: Anmak, zikretmek, hatırlamak.

Bir gün mi geçer ki seni **zıkr itmeye** Kānî /Bir dem mi olur şevḳüñ ile eylemesün dem (Kānî Divanı, Gazel 126, Mısra 11). [zıkr itmeye, -meye]

zıkr ü fikr: Düşünüp konuşulan (şey). Aklımda ve dilimde olan.

Reh-i vefāda ebed **zıkr ü fikrimüz** sensin /Cerāb-ı dilde bizüm ḡayrı zādımız yokdur (Kānî Divanı, Gazel 37, Mısra 11). [zıkr ü fikrimüz, -imüz]

zinde eyle-: Canlandırmak.

Zinde eyler o dü-leb mürde-i şad-sāleyide /Ten-i dil-mürdede cān bir var imiş bir yoḡ imiş (Kānî Divanı, Gazel 88, Mısra 9). [zinde eyler, -r]

zinhār: Sakın! Sakın ha! Aman!

Kānî meye sen tevbelisın şāhidüz ammā /**Zinhār** anı sen şāhid-i ibrāma ʔuyurma (Kānî Divanı, Gazel 181, Mısra 10). [zinhār]

Zinhār atmasun ʔıpayı ḥūm gibi oda /Sākī bir ihtimāmıca birke şīşeyi (Kānî Divanı, Gazel 202, Mısra 9). [zinhār]

zîr ü zeber it-: Alt üst etmek, darmadağın etmek.

Görürler görmesem ben idicek zîr ü zeber Allâh /Eyü günler görürsün şanma zîrā bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 9). [zîr ü zeber idicek, -icek]

zîrā: Çünkü, şundan dolayı ki.

Lekkelendürme peleng-āsā kabā-yı ‘arzı pek /Püstîni-î şîr **zîrā** istemez naķş u benek (Kânî Divanı, Gazel 105, Mısra 2). [zîrā]

Her şîvede hāmūş gerek ‘ārif-i bi’llah /**Zîrā** üdebā lağz-ı suhnden hāzer eyler (Kânî Divanı, Gazel 24, Mısra 10). [zîrā]

Görürler görmesem ben idicek zîr ü zeber Allâh /Eyü günler görürsün şanma **zîrā** bed-du‘ām alduñ (Kânî Divanı, Gazel 103, Mısra 10). [zîrā]

Rûbeh-nijād ekseri ehl-i zamānenün /**Zîrā** yüze gelince heme rûbehî degül (Kânî Divanı, Gazel 112, Mısra 12). [zîrā]

Ey ecel nevbet-i per-hāş saña degmeyecek /Şavdı **zîrā** gönül ol nevbeti der-ceng-i vedā‘ (Kânî Divanı, Gazel 93, Mısra 4). [zîrā]

Aldanma bād u bîdine **zîrā** hılāfdur /Bîd-i çemen iderse kadüñle müşācere (Kânî Divanı, Gazel 184, Mısra 1). [zîrā]

zîr-i gîsû: Saçların altı, ardı.

O hālün **zîr-i gîsûdan** zühûrî vaşlı müş‘irdür /Sa‘âdet ahterînün yümnü zāhirdür tûlû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 5). [zîr-i gîsûdan, -dan]

zîr-i kadem: Ayağın altı.

Tā yek-kademe inmeyicek süllem-i nāzı /**Zîr-i kademinde** o bütün minbere dönmem (Kânî Divanı, Gazel 120, Mısra 8). [zîr-i kademinde, -inde]

zîr-i kâşâne: Sevgilinin evinin (camının) altı.

Raķîbe rāst geldüm **zîr-i kâşâneñde** gör bahtı /Selām virdüm yarım ağızla bi’l-iķrāh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 11). [zîr-i kâşâneñde, -ñde]

Geçerken **zîr-i kâşâneñden** itdüm āh tıyduñ mı /Efendüm kōrkaram uykuda idüñ āh tıyduñ mı (Kânî Divanı, Gazel 194, Mısra 1). [zîr-i kâşâneñden, -ñden]

zîr-i lühûd: Mezarların altındakiler, ölüler.

Dikķat gerek ‘izām-ı ecillā-yı ‘āleme /**Zîr-i lühûd** ‘izām-ı nev-āhîr degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 4). [zîr-i lühûd]

zîr-i temel: Temelin altı, toprağı.

Yıkar bir hamlede **zîr-i temelden** dil-berân elbet /Binâ-yı şabr-ı ‘âşık üstüvâr olmaz bu yerlerde (Kânî Divanı, Gazel 167, Mısra 3). [zîr-i temelden, -den]

ziyâde: Çok, daha çok, daha fazla.

Bir kerre yârî râm idebilseñ baña felek /Bundan **ziyâde** luḡfuñı besdür bes istemez (Kânî Divanı, Gazel 74, Mısra 14). [ziyâde]

ziyâret it-: Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitmek.

‘îmâret-dâde-i mi‘mâr-ı ‘ışkuñ oldıgum günden /**Ziyâret itmedük** hıçbir ḡarâb-âbâd mı kaldı (Kânî Divanı, Gazel 206, Mısra 6). [ziyâret itmedük, -medük]

ziyy-i nazîf: Temiz ve pak kıyafet, görünüş.

Tezyîn-i lafzı ‘ayb diyenler neden dimiş /**Ziyy-i nazîf** ḡıl‘at-ı fâḡir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 8). [ziyy-i nazîf]

zor: Çetin, zor.

Vişâlûñ ḡâletin **zor** añlamışken farṡ-ı ḡayretle /Ne idi sevdigum genceldigüñ inceldigüñ günler (Kânî Divanı, Gazel 62, Mısra 11). [zor]

zor-ı mey-i köhne: Eskimiş, yıllanmış şarabın yalanıyla.

Başıldı zevkler **zor-ı mey-i köhneyle** meclisde /Aşıldı şevkler Kânî ser-i dîvâra bâb-âsâ (Kânî Divanı, Gazel 1, Mısra 13). [zor-ı mey-i köhneyle, -yle]

zuhru’l-kirâm olan: Cömert, iyi kalpli, şerefli insanlar biriktiren kimse. Güzel dostluklar kuran kişi.

Zuhru’l-kirâm olan zeri eyler mi iddiḡâr /Ta‘dâd iden mekârimi dâḡir degül midür (Kânî Divanı, Gazel 23, Mısra 5). [zuhru’l-kirâm olan]

zuhûr: Görünme, meydana çıkma, baş gösterme, türeme.

O ḡâlûñ zîr-i ḡîsûdan **zuhûrî** vaşlı müş‘irdür /Sa‘âdet aḡterinüñ yümnü zâhirdür ṡulû‘undan (Kânî Divanı, Gazel 141, Mısra 5). [zuhûrî, -î]

ẓunūn-ı muḥtemel-i kizb: Yalanın olası şüphelisi. (Yalanın muhtemel sebebi)

ẓunūn-ı muḥtemel-i kizb iken elüñdeki āb /Belür-ı cām-ı mey-i āb-güne ḥaml olunur (Kânî Divanı, Gazel 32, Mısra 11). [ẓunūn-ı muḥtemel-i kizb]

zühre kemānını ele alıp çal-: Zühre'nin eline keman alıp çalması. (Güneş sisteminin en parlak yıldızlarından biri olarak kabul edilen Zühre; feleğin şarkıcısı, güzellikler sergileyen, süslenip bezenme simgesi olarak kullanılır.)

Almışdı ele Zühre kemānını çalardı /Başına güneş daḥı çelengin şokınurdu (Kânî Divanı, Gazel 196, Mısra 3). [zühre kemānını ele almışdı çalardı, -ardı]

zülāl-i vişāl: Vuslatın tatlı ve berrak suyu.

Leb-teşneyüz **zülāl-i vişāle** yanuk yanuk /Bir kez maḳām-būs-ı kenāra varır mıyuz (Kânî Divanı, Gazel 75, Mısra 3). [zülāl-i vişāle, -e]

zü'l-cenāḥeyn: I. İki kanatlı. II. Dünya ve ahirete ait bilgisi olan kimse.

Velî inşā-i menşürü bırakma **zü'l-cenāḥeyn** ol /Şikār it soñra nesr-i ṭā'ir-i gerdūn-ı gerdānı (Kânî Divanı, Gazel 211, Mısra 11). [zü'l-cenāḥeyn]

zülḥ: Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç bükümü.

Ol **zülḥ** o perçem ol an dilden çıkar mı bir an /Ḥālüm neden perīşān hīç şāneler de bilmez (Kânî Divanı, Gazel 77, Mısra 11). [zülḥ]

Eyle teblīḡ şevḳ ile tokınma şakın **zülḥüne** /Mā 'ale'l-meb'ūs min-şavbi'l-hevā ille'l-belāḡ (Kânî Divanı, Gazel 94, Mısra 5). [zülḥüne, -üne]

Ḥayli 'uşşāk koḳu aldı senüñ **zülḥünden** /Koḳdılar ḡayri o koḳmışları bu bū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 21). [zülḥünden, -ünden]

Bādeyi virme şusuz baña ki ol şu götürür /**Zülḥüñi** baña koḳutma çealebüm bū götürür (Kânî Divanı, Gazel 55, Mısra 2). [zülḥüñi, -üñi]

Ser-tā-be-ḳadem müy-be-mü oldu girīfte /Ṭolaşdı göñül **zülḥüne** ammā ne ṭolaşdı (Kânî Divanı, Gazel 210, Mısra 4). [zülḥüne, -ine]

Ben āh iderem bād-ı seḫer **zülḥüñi** oḫşār /Sen reşk ile var es şavur ol yelyele virdi (Kânî Divanı, Gazel 191, Mısra 17). [zülḥüñi, -üñi]

zü'l-fiḳār: Hz. Ali'nin kılıcı. (güç, kudret)

Ben ol şir-i girān kirdār-ı şaḥn-ı ḡābe-i 'ışḳam /Elümde **zü'l-fiḳārum** vardır ammā Ḥayderüm yokdur (Kânî Divanı, Gazel 50, Mısra 20). [zü'l-fiḳārum, -um]

zülf-i müşg-b: Misk kokulu sa.

O alka alka **zülf-i müşg-b** ol ‘ukde-i gs /Kurulmış Kni-i n-arı şayda fklardur hep (Kn Divanı, Gazel 11, Mısra 9). [zülf-i müşg-b]

zülf-i siyeh: Siyah sa.

Zülf-i siyehn silsile-i cna olaşdı /Tarf-ı klehn gşe-i mna olaşdı (Kn Divanı, Gazel 210, Mısra 1). [zülf-i siyehn, -n]

zülfüne dimĞ it-: Saçlarını koklamak, koklamaya ihtiyaç duymak (zlf okluk yönüyle kesrete benzetilmiş)

Vağdetn fehmiyleyen kesretten olmaz zevk-yb /şemme-i Ėln uyanlar zülfüne itmez dimĞ (Kn Divanı, Gazel 94, Mısra 10). [zülfüne dimĞ itmez, -mez]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KELEMCI, Necmiye
Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri: 24.09.1990, BİLECİK
Telefon: 05389453143
e-mail: necmiykelemci@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	-
Lisans	Ankara Üniversitesi	2012